BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8 K
42 - F
10

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

43.2.18

Digitized by Google

Digitized by Google

8.42.F.10

Digitized by Google

THEOLOGIÆ SCHOLASTICÆ
SECUNDUM VIAM ET DOCTRINAM D. THOMÆ AQUINATIS, DOCTORIS ANGELICI,

In Celebri Archiepiſcopali Benedictina Univerſitate
Salisburgenſi, methodo & normâ ibidem uſitatâ
publicè traditæ, & in IV. Tomos digeſtæ,

TOMUS TERTIUS

Ex ultimis Q.Q. I. II. & II. Secundæ Summæ D. Th.

DE GRATIA, FIDE, SPE, CHARITATE, JURE ET JUSTITIA, RESTITUTIONE CONTRACTIBUS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Cum duplici Indice.

AUTHORE
Adm. Reverendo, Relig. & Clariſſimo
P. PAULO MEZGER,
Ord. S. Benedicti ex Antiquiſſimo & Celeberrimo
Monaſterio SS. Petri ibidem, Theologiæ Doctore & Profeſſore
emerito, Celſiſſ. & Reverend. Principis, & Archiepiſcopi Salisburg...
Conſiliario Eccleſiaſtico, nunc in eadem Univerſitate
S. Scripturæ Profeſſore, & Procancellario.

SOC. IESU BIBL. SEC. COLL. ROM.

Cum Licentia & Facultate Superiorum.
AUGUSTÆ Vindelicorum & DILINGÆ,
Sumptibus JOANNIS CASPARI BENCARD, Bibliopolæ.
ANNO M. DC. XCV.

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX TITULORUM, IN HOC TERTIO TOMO Theologiæ Scholaſticæ, de Gratia DEI, & Virtutibus.

TRACTATUS IX. DE GRATIA, JUSTIFICATIONE, ET MERITO.

Diſputatio I. Prolegomena.

Proœmium. *pag.* 1.

Articulus I.

De variis hæreſibus circa gratiam. 2

Articulus II.

Qui & quot ſint diverſi ſtatus naturæ?

§. I.

Diviſio ſtatuum. 4

§. II.

De poſſibilitate puræ naturæ. 5

§. III.

Solvuntur objectiones. 5

Articulus III.

Quanta ſit differentia inter ſtatum, naturæ puræ, & lapſæ?

§. I.

Aſſeritur major infirmitas naturæ lapſæ, quàm puræ. 6

§. II.

Solvuntur objectiones. 8

Diſputatio II.

De neceſſitate gratiæ ad verum & bonum naturale.

Articulus I.

An & quanta ſit neceſſitas gratiæ ad cognoſcendum verum naturale?

§. I.

Prænotanda. 9

§. II.

Quid ſentiendum de veritatibus ſpeculativis. 10

§. III.

Quid ſentiendum de veritatibus practicis? 11

§. IV.

Solvuntur objectiones. 11

§. V.

Corollaria. 13

Articulus II.

Quomodo neceſſaria ſit gratia ad opus bonum honeſtate naturali?

§. I.

Prænotanda. 14

§. II.

De poſſibilitate bonorum operum ſine gratia ſanctificante, & fide. ibid.

§. III.

Aſſeritur poſſibilitas quorundam bonorum operum ſine gratia ſpeciali. 15

§. IV.

Solvuntur objectiones contra primam concluſionem. 16

§. V.

Solvuntur objectiones contra ſecundam concluſionem. 17

§. VI.

Oſtenditur impoſſibilitas faciendi opus perfectæ virtutis ſine gratia ſpeciali. 18

Articulus III.

An in ſtatu puræ naturæ homo indiguiſſet gratia ſpeciali ad DEUM ſuper omnia diligendum?

§. I.

Præſuppoſita. 19

§. II.

Noſtra aſſertio. 20

§. III.

Solvuntur objectiones. 21

§. IV.

Corollaria. 22

Articulus IV.

Quanta ſit neceſſitas gratiæ ad vitanda peccata mortalia?

§. I.

Neceſſitas gratiæ habitualis. 24

§. II.

Neceſſitas actualis gratiæ in homine juſto. 24

Articulus V.

An homo juſtus abſque ſpeciali privilegio gratiæ poſſit evitare omnia peccata venialia?

§. I.

Aſſertio Catholica, & communis. 25

§. II.

Solvuntur objectiones. 26

Diſputatio III.

De neceſſitate gratiæ ad verum, & bonum ſupernaturale.

Articulus I.

An ad omnem cognitionem fidei ſeu veri ſupernaturalis neceſſaria ſit gratia ſpecialis?

§. I.

Aſſertio Catholica. 27

§. II.

Deſtruuntur objectiones. 28

Articulus II.

An ad omne opus ſupernaturale hominis juſti neceſſaria ſit gratia ſpecialis?

§. I.

Doctrina fidei. 28

§. II.

Sitne auxilium homini juſto collatum gratia ſpecialis? ibid

Articulus III.

An juſtus indigeat gratiâ ſpeciali ad finaliter perſeverandum?

§. I.

Reſolutio affirmativa. 29

§. II.

Solvuntur objectiones. 30

§. III.

Corollaria. ibid

Diſputatio IV.

De divina gratia actuali, ſeu auxiliante in genere.

Articulus I.

In quo conſiſtat auxilium gratiæ actualis, quod datur ad poſſe operari?

§. I.

Neceſſitas gratiæ internæ, & diverſæ DD. ſententiæ. 32

§. II.

An iſtud auxilium conſiſtat in actu vitali ſupernaturali? 33

§. III.

An ratio auxilii ſalvetur in actu vitali, ut dependente à decreto DEI? 34

§. IV.

Statuitur ſententia Thomiſtica, & fundamentum oppoſitum. 16

§. VI.

Corollaria ex prædictis. 35

Articulus II.

An præter auxilium ex parte actûs primi requiratur aliud diſtinctum ex parte actûs ſecundi prævie applicans ad operandum? 37

§. I.

Adſtruitur ſententia affirmativa.

§. II.

Solvuntur objectiones. 39

§. III.

Variæ diviſiones gratiæ auxiliantis. 40

Diſputatio V.

De gratia ſufficiente.

Articulus I.

An omnes homines accipiant auxilia ſufficientia ad ſalutem?

§. I.

Præſuppoſita. 42

§. II.

Reſolutio negativa de ſingulis hominibus. 44

§. III.

Reſolutio affirmativa pro tempore, quo urget obligatio credendi, vel pœnitendi. 45

§. IV.

Reſolutio ultimata de adultis. ibid.

§. V.

Solvuntur objectiones. 46

Articulus II.

Quomodo homini facienti, quod in ſe eſt, DEUS non deneget ſuam gratiam?

§. I.

Statuitur neceſſitas auxilii ſupernaturalis ad faciendum, quod in ſe eſt. 48

§. II.

Solvuntur objectiones. 50

Diſputatio VI.

De gratia efficaci.

Articulus I.

An gratia ſit efficax ſolùm ex effectu, ſeu cooperatione, & conſenſu liberi arbitrii?

§. I.

Rejicitur efficacia extrinſeca petita à conſenſu. 52

Solvuntur objectiones. 54

Articulus II.

An gratia ſit efficax propter congruitatem ad diſpoſitionem ſubjecti?

§. I.

Aſſertio negativa. 55

§. II. *Ex-*

§. II.
Expenditur ſpecialiter mens D. Auguſtini. 56
§. III.
Corollaria. 59
§. IV.
Exponuntur objectæ authoritates. 60
§. V.
Corollarium. 61
Articulus III.
An gratia ſit intrinſecè & phyſicè efficax?
§. I.
Aſtruitur intrinſeca efficatia. 62
§. II.
Aſtruitur phyſica efficacia. 63
§. III.
Solvuntur objectiones. 64

Diſputatio VII.

De eſſentia gratiæ habitualis.
Articulus I.
An gratia ſanctificans ſit qualitas ſupernaturalis, intrinſecè in hærens animæ?
§. I.
Prænotanda. 66
§. II.
Doctrina Catholica. ibid.
§. III.
Solvuntur objectiones. 68
§. IV.
Corollaria. 69
Articulus II.
An gratia ſanctificans ſit formalis, & phyſica participatio divinæ naturæ?
§. I.
Prænotanda. 70
§. II.
Aſſeritur formalis, & phyſica participatio. 71
§. III.
Aſſeritur participatio divinæ naturæ, ut natura eſt. 72
§. IV.
Negatur participatio divinæ naturæ quà infinitæ. 73
§. V.
Solvuntur objectiones. 74
§. IV.
Corollaria. 75
Articulus III.
An ſola gratia abſque favore extrinſeco formaliter conſtituat hominem filium adoptivum DEI?
§. I.
Prænotanda. ibid.

§. II.
Sententia D. Thomæ. 75
§. III.
Corollaria. ibid.
§. IV.
Solvuntur objectiones. 77
Articulus IV.
An gratia ſanctificans realiter diſtinguatur ab habitu charitatis?
§. I.
Prænotanda. 79
§. II.
Aſtruitur realis diſtinctio gratiæ à charitate. 79
§. III
Solvuntur objectiones. 80
§. IV.
Corollaria. 82
Articulus V.
De perfectione gratiæ.
§. I.
Prænotanda. 83
§. II
Perfectio gratiæ reſpectu formarum ſupernaturalium. ibid.
§. III.
Perfectio gratiæ reſpectu formarum ſubſtantialium. 84
§. IV.
Solvuntur objectiones. ibid.
§. V.
Corollaria. 86
Articulus VI.
De gratia gratis data.
§. I.
Referuntur, & exponuntur gratiæ gratis datæ 87
§. II.
Corollaria. ibid.

Diſputatio VIII.

De juſtificatione.
Articulus I.
Quæ ſit efficiens cauſa gratiæ, & juſtificationis?
§. I.
Soli DEO aſſeritur principalis cauſalitas gratiæ, & juſtificationis. 89
§. II.
Corollaria. 90
Articulus II.
An ſola gratia ſit formalis cauſa noſtræ juſtificationis.

§. I.
Præſuppoſita. 91
§. II.
Aſſertio Thomiſtica. 92
§. III.
Solvuntur objectiones. 93
§. IV.
Excuditur favor extrinſecus. 94

Articulus III.
An de abſoluta potentia poſſit remitti peccatum per condonationem extrinſecam?
§. I.
Sententia negans aſſeritur. 95
§. II.
Solvuntur objectiones. ibid.

Articulus IV.
Utrum per abſolutā potentiam poſſit peccatum mortale cum gratia ſanctificante in eodem ſubjecto conſiſtere?
§. I.
Reſolutio negativa. 96
§. II.
Solvuntur objectiones. ibid.

Articulus V.
Quæ ſit cauſa diſpoſitiva gratiæ?
§. I.
Exponuntur diſpoſitiones ad gratiam. 97
§. II.
An ultima diſpoſitiones ad gratiam procedant à gratia? 98

Articulus VI.
An homo poſſit eſſe certus de gratia & juſtificatione?
§. I.
Reſolutio negativa. 99
§. II.
Solvuntur objectiones. 100

Diſputatio IX.
De Merito.

Articulus I.
De exiſtentia, & eſſentia meriti.
§. I.
Doctrina fidei. 101
§. II.
Definitio. & certiores conditiones meriti. 102
§. III.
Libertas meriti. ibid.
§. IV.
Expenditur quinta, & ſexta conditio, ab homine juſto, & viatore. 103
§. V.
Diviſio meriti. ibid.

Articulus II.
Qualis DEI ordinatio requiratur ad meritum?
§. I.
Reſolutio Thomiſtica. 104
§. II.
Corollaria. 105
§. III.
Solvuntur objectiones. ibid.

Articulus III.
An actus meritorius debeat eſſe intrinſecè ſupernaturalis?
§. I.
Reſolutio Thomiſtica. 106
§. II.
Solvuntur objectiones. 107

Articulus IV.
An actus meritorius virtutis infuſæ requirat imperium formale, vel virtuale charitatis?
§. I.
Aſſeritur neceſſitas imperii formalis, vel virtualis. 108
§. II.
Aſſeritur actibus virtutum infuſarum vis intrinſecè meritoria. 109
§. III.
Solvuntur objectiones. 110

Articulus V.
Quænam cadant ſub meritum?
§. I.
An juſti per ſua opera mereantur de condigno primam gloriam? 111
§. II.
An prima gratia habitualis cadat ſub meritum? 112
§. III.
An juſtus poſſit mereri de condigno, vel congruo reparationem poſt lapſum? 114
§. IV.
An homo poſſit mereri de condigno perſeverantiam finalem? ibid.
§. V.
An bona temporalia cadant ſub meritum. 115
§. VI.
Quænam juſtus aliis mereri poſſit? 116

TRACTATUS X.
DE VIRTUTIBUS THEOLOGICIS, FIDE, SPE, ET CHARITATE.

Diſputatio X.
De formali objecto fidei Divinæ.

Articulus I.
De formali objecto quod fidei divinæ.

§. I. Pro-

Index Titulorum.

§. I.
Præſuppoſita prænoſcenda. 117
§. II.
Aſſignatur objectum formale quod. 118
§. III.
Solvuntur objectiones. 119
§. IV.
Corollaria. ibid.
Articulus II.
Quodnam ſit objectum formale quo ſeu motivum fidei Divinæ?
§. I.
Aſſeritur DEI revelantis authoritas, & veritas in dicendo. 120
§. II.
Aſtruitur etiam prima veritas in cognoſcendo. 121
Articulus III.
An, & quæ revelatio pertineat ad formale objectum fidei?
§. I.
Reſolutio affirmativa de revelatione activa. 122
§. II.
Fundamenta contraria ſolvuntur. 123
§. III.
Reſolutio negativa de revelatione paſſiva. 124
§. IV.
Corollaria. ibid.
§. V.
Solvuntur objectiones. ibid.
Articulus IV.
An Eccleſiæ authoritas pertineat ad objectum formale fidei?
§. I.
Exponitur ſtatus quæſtionis, & veritas fidei. 125
§. II.
Aſſertiones Thomiſticæ. 126
§. III.
Solvuntur objectiones. 127
Diſputatio XI.
De objecto materiali fidei Divinæ.
Articulus I.
An ad fidei Divinæ aſſenſum ſufficiat revelatio privata.
§. I.
Reſolutio Thomiſtica. 129
§. II.
Solvuntur objectiones. ibid.
Articulus II.
An, ut aliquid ſit de fide, ſufficiat eſſe confuſè, vel virtualiter revelatum?
§. I.
Prænotanda, & Reſolutiones Thomiſticæ. 130
§. II.
Solvuntur objectiones. 131
Articulus III.
An ſit de fide, hunc numero Pontificem Romanum Innocentium XII. eſſe Vicarium Chriſti?
§. I.
Propugnatur ſententia affirmativa. ibid.
§. II.
Solvuntur objectiones. 132
Diſputatio XII.
De certitudine, & veritate fidei Divinæ.
Articulus I.
Quanta ſit certitudo, & firmitas fidei Divinæ?
§. I.
Aſſeritur, & exponitur ſumma fidei certitudo. 133
§. II.
Solvuntur objectiones. 134
§. III.
Corollaria. ibid.
Articulus II.
An poſſit fidei ſubeſſe falſum?
§. I.
Repugnantia falſitatis ex parte DEI revelantis. 135
§. II.
Corollaria. 136
§. III.
Repugnantia falſitatis ex parte credentis. ibid.
§. IV.
Solvuntur objectiones. ibid.
Diſputatio XIII.
De Regula Fidei.
Articulus I.
De S. Scriptura.
§. I.
An, & in quibus, S. Scriptura ſit regula fidei?
§. II.
An unica, & ſola S. Scriptura ſit regula fidei? 138
§. III.
Occurritur reſponſionibus, & objectionibus Adverſariorum. 139
Articulus II.
De traditionibus.
§. I.
Aſſeruntur traditiones. 141
§. II.
Solvuntur objectiones. 142

Digitized by Google

Articulus III.
An Eccleſia in Generali Concilio congregata ſit regula fidei?
§. I.
Aſſertio Catholica. 143
§. II.
Solvuntur objectiones hæreticorum. ibid.

Diſputatio XIV.
De
Primatu Romani Pontificis.
Articulus I.
An S. Petrus fuerit Apoſtolorum Princeps, & Vicarius Chriſti?
§. I.
Argumenta è S. Scriptura pro primatu Petri. 145
§. II
Primatus Petri ratione ſtabilitur. 147
§. III.
Exploditur palmare mendacium hæreticorum, negantium Petrum Romæ ſediſſe, obiiſſe, fuiſſe. 148
§. IV.
Solvuntur objectiones hæreticorum. ibid.
Articulus II.
An Romanus Pontifex ſit verus ſucceſſor Petri in primatu Eccleſiæ, & Vicariatu Chriſti?
§. I.
Fundamenta ex authoritate S. Scripturæ pro primatu Romani Pontificis. 150
§. II.
Fundamenta è SS. PP. ibid.
§. III.
Fundamenta ex ratione. 151
§. IV.
Objectiones hæreticorum contra mores, & fidem Romanorum Pontificum. ibid.
§. V.
Depelluntur argumenta hæreticorum. 153
§. IV.
Figmentum Joannæ Papiſtæ exploditur.
Articulus III.
An ſummus Pontifex ſit ſupra Concilium?
§. I.
Summum Pontificem eſſe ſupra Conciliũ oſtenditur è SS. Litteris. 156
§. II.
Probationes ex ipſis Conciliis. 157
§. III.
Solvuntur objectiones. 159
§. IV.
An ergo non detur caſus, in quo Concilium ſit ſupra Papam? 160
Articulus IV.
De infallibilitate Summi Pontificis.
§. I.
Summus Pontifex loquens ex cathedra habet infallibilitatem independenter à Concilio, ut non poſſit errare in ſuis definitionibus.
§. II. ibid.
Sitne Summi Pontificis definitio infallibilis in quæſtione facti? 161
§. III.
An Summus Pont. ſit infallibilis in materia morum? 162

Diſputatio XV.
De obſcuritate Fidei.
Articulus I.
An reſpectu ejuſdem intellectûs idem objectum materiale ſimul poſſit eſſe ſcitum & creditum?
§. I.
Præſupponitur eſſentialis obſcuritas fidei? 163
§. II.
Reſolvitur incompoſſibilitas ſcientiæ & fidei actualis. 164
§. III.
Quid ſentiendum de habitibus ſcientiæ, & fidei? ibid.
§. IV.
Solvuntur objectiones. 165
Articulus II.
An fides poſſit conſiſtere cum evidentia in atteſtante?
§. I.
Eligitur ſententia affirmativa. 166
§. II.
Solvuntur objectiones. 167

Diſputatio XVI.
De evidentia credibilitatis.
Articulus unicus.
An fides Chriſtiana ſit evidenter credibilis?
§. I.
Affirmativa defenditur. 168
§. II.
Objectiones ſolvuntur. 169

Diſputatio XVII.
Et Excurſio polemica,
De quidditate & proprietatibus veræ Eccleſiæ.

Articu-

Articulus I.
Quid ſit Eccleſia, & ex quibus?
§. I.
Quid ſit Eccleſia? 171
§. II.
Eccleſia non conſtat ex ſolis prædeſtinatis. ibid.
§. III.
Solvuntur objectiones. 172
§. IV.
Corollaria. 173
Articulus II.
An ſit unica vera Eccleſia, extra quam nulla ſit ſalus?
§. I.
Veritas Catholica de unitate Eccleſiæ. ibid.
§. II.
Objectioni occurritur. 174
Articulus III.
An Eccleſia DEI debeat eſſe viſibilis?
§. I.
Veritas Catholica defenditur. 175
§. II.
Objectiones hæreticorum ſolvuntur. ibid.
Articulus IV.
An vera Eccleſia ſit perpetua, & indefectibilis?
§. I.
Veritas Catholica propugnatur. 176
§. II.
Objectiones ſolvuntur. 177
§. III.
Corollarium. ibid.

Diſputatio XVIII.
Polemica.
De
Signis & notis veræ Eccleſiæ convenientibus Eccleſiæ Romanæ, nulli alteri.
Articulus I.
De Unitate, tanquam primo ſigno veræ Eccleſiæ.
§. I.
Declaratur neceſſitas unitatis in Eccleſia DEI. 178
§. II.
Nulla eſt unitas extra Eccleſiam Romanam. 179
§. III.
Unitas reperitur in Eccleſia Romana. 180
§. IV.
Solvuntur objectiones. ibid.
Articulus II.
De ſanctitate, tanquam altera nota, & ſigno veræ Eccleſiæ.
§. I.
Quid, quotuplex, & quomodo ad veræ Eccleſiæ cognitionem neceſſaria ſit ſanctitas? 182
§. II.
In Eccleſia Romana reperitur ſanctitas doctrinæ. ibid.
§. III.
Extra Eccleſiam Romanam nulla eſt doctrinæ ſanctitas. 183
§. IV.
Sanctitas vitæ, & miraculorum eſt intra, non extra Romanam Eccleſiam. 185
Articulus III.
De tertio Signo Eccleſiæ, quod eſt eſſe Catholicam, ſeu univerſalem.
§. I.
Quid ſit eſſe Catholicum, & quàm proprium Eccleſiæ? 185
§. II.
Romana Eccleſia eſt Catholica. 186
§. III.
Extra Romanam Eccleſiam nulla datur Catholica. ibid.
§. IV.
Objectio Mahometiſmi, & Arianiſmi refellitur. 187
Articulus IV.
De quarto Eccleſiæ ſigno quod eſt, eſſe Apoſtolicam.
§. I.
Eccleſia Romana eſt Apoſtolica. 288
§. II.
Nulla Acatholicorum Eccleſia eſt Apoſtolica. ibid.

Diſputatio XIX.
De actu Fidei.
Articulus I.
An ad actum internum fidei requiratur pia motio voluntatis?
§. I.
Reſolutio affirmativa. 189
§. II.
Solvuntur objectiones. 190
Articulus II.
An, & qualis actus internus fidei ſit adulto neceſſarius ad ſalutem?
§. I.
Neceſſitas alicujus actus interni oſtenditur. 190
§. II.
Quorum myſteriorum fides fuerit neceſſaria ante legem Evangelicam? 191

§. III.
Quorum myſteriorum fides poſt promulgatum Evangelium ſit neceſſaria ad ſalutem? 192
§. IV.
Solvuntur objectiones. 193
Articulus III.
Quæ ſit obligatio ad actum externum fidei?
§. I.
Præſuppoſita. 194
§. II.
Quando, & quomodo urgeat præceptum negativum? 195
§. III.
Quandonam urgeat præceptum affirmativum fidei? 196
Diſputatio XX.
De ſubjecto Fidei.
Articulus I.
Quodnam ſit ſubjectum fidei?
§. I.
Ponuntur ſubjecta, in quibus eſt, vel remanet habitus fidei. 196
§. II.
Ponuntur ſubjectas in quibus non eſt, nec remanet habitus fidei. 197
§. III.
Solvuntur objectiones. ibid.
Diſputatio XXI.
De Infidelitate. ad q. 10. & 11.
Articulus I.
Quid, & quotuplex ſit infidelitas?
§. I.
Natura infidelitatis. 198
§. II.
Quotuplex ſit infidelitas? 199
§. III.
Quid agendum cum infidelibus? 201
Articulus II.
De Hæreſi.
§. I.
Quid, & quale peccatum ſit hæreſis? 202
§. II.
De pœnis hæreticorum. 203
Diſputatio XXI.
De Virtute Spei. ad q. 17. & ſeq.
Articulus I.
Quodnam ſit objectum formale ſpei?
§. I.
Præſuppoſita. 205
§. II.
Statuitur objectum formale quod, ſeu per ſe primò terminativum. ibid.
§. III.
Solvuntur objectiones. 206
§. IV.
Exponitur ſpei objectum formale quo, & objectum materiale. 207
§. V.
Corollaria quædam ex præmiſſis: ibid.
§. VI.
Solvuntur objectiones. 208
Articulus II.
De ſubjecto ſpei.
§. I.
In quibus hominibus ſit ſpes? 209
§. II.
In quibus ſubjectis non ſit ſpes. 210
§. III.
Solvuntur objectiones. 211
Articulus III.
Exponuntur quædam proprietates, & conſectanea ſpei?
§. I.
Certitudo ſpei. 211
§. II.
Perfectio ſpei. 212
§. III.
Neceſſitas ſpei. ibid.
§. IV.
Timor Domini. 213
Articulus IV.
De vitiis ſpei oppoſitis.
§. I.
Quid ſit præſumptio? 213
§. II.
Quid ſit deſperatio? 214
Articulus V.
An ille, cui DEUS revelâſſet ſuam futuram damnationem, poſſet nihilominus theologice ſperare ſuam beatitudinem?
§. I.
Reſolutio Thomiſtica negativa. 215
§. II.
Corollaria. ibid.
§. III.
Solvuntur objectiones. 216
Diſputatio XXII.
De Charitate. ad q. 23.
Articulus I.
An charitas ſit propriè amicitia hominis cum DEO?
§. I.
Sententia Thomiſtica affirmativa. 217
§. II.
Solvuntur objectiones. ibid.

§.III. *Co-*

Digitized by Google

§. III.
Corollaria. 218
Articulus II.
Quodnam ſit objectum formale charitatis?
§. I.
Rejicitur prima ſententia. 219
§. II.
Eligitur ſententia media. ibid.
§. III.
Solvuntur objectiones. 220
§. IV.
Corollaria. 221
Articulus III.
De augmento charitatis.
§. I.
An charitas per ſuos actus augeatur effectivè? 222
§. II.
Quomodo charitas augeatur per actus remiſſos? ibid.
§. III.
Solvuntur objectiones. 224
§. IV.
Corollaria. ibid.
Articulus IV.
De actu & præcepto charitatis erga DEUM.
§. I.
Prænotanda. 225
§. II.
Reſolutio quæſtionis. ibid.
§. III.
Corollaria. 226
Articulus V.
De amore proximi.
§. I.
Qualis ſit obligatio amandi proximum? 227
§. II.
Quinam ſint actus charitatis erga proximum? 228
§. III.
Peccata & vitia oppoſita charitati ennumerantur. 229

TRACTATUS XI.
DE JURE ET JUSTITIA.
Diſputatio XXIII.
Quid, & quotuplex ſit Juſtitia?
Articulus I.
Quid ſit Juſtitia?
§. I.
Juſtitia definitio. 242
§. II.
Corollaria. ibid.
§. III.
Diluuntur objectiones. ibid.
Articulus II.
De objecto juſtitiæ.
§. I.
Prænotanda. 243
§. II.
Aſſignatur objectum Juſtitiæ. 244
§. III.
Corollaria. 245
§. IV.
Diluuntur objectiones. ibid.
Articulus III.
Quid ſit injuſtitia.
§. I.
An quis pati poſſit injuſtum volens? 245
§. II.
Solvuntur objectiones. 246
Diſputatio. XXIV.
De Speciebus Juſtitiæ.
Articulus I.
De Juſtitia Legali.
§. I.
Diviſio juſtitiæ in tres ſpecies. 247
§. II.
Sitne Juſtitia legalis virtus ſpecialis? ibid.
§. III.
Sitne eadem ſpecie juſtitia legalis in principe, & ſubditis? 248
§. IV.
Sitne juſtitia legalis perfecta juſtitia? 249
Articulus II.
De juſtitia diſtributiva.
§. I.
Sitne juſtitia diſtributiva ſimpliciter dicta juſtitia? 249
§. II.
Corollaria. 250
Diſputatio XXV.
De Subjecto Juſtitiæ.
Articulus I.
An in DEO ſit juſtitia commutativa erga hominem?
§. I.
Prænotanda. 251
§. II.
Reſolutio negativa. 252
§. III. *Fun-*

§. III.
Fundamentum Adverſariorũ deſtruitur. ibid.

Articulus II.
An detur in DEO formalis juſtitia diſtributiva?

§. I.
Reſolutio negativa. 253

§. II.
Solvuntur objectiones. ibid.

Articulus III.
An detur juſtitia commutativa hominis ad DEUM?

§. I.
Reſolutio negativa. 254

§. II.
Solvuntur objectiones. 255

§. III.
Corollaria. ibid.

Articulus IV.
An detur perfecta juſtitia inter patrem & filium; maritum, & uxorem; dominum, & ſervum?

§. I.
Prænotanda. 255

§. II.
Reſolutio quæſtionis. 256

§. III.
Solvuntur objectiones. ibid.

Diſputatio XXVI.
De Jure, & Dominio.

Articulus I.
De diviſione, & natura juris, & dominii.

§. I.
Diviſio juris. 257

§. II.
Definitio dominii. 258

§. III.
Diviſio dominii. ibid.

§. IV.
Quædam dubia, & objectiones ſolvuntur. 259

§. V.
Diviſio dominii imperfecti. ibid.

Articulus II.
De Speciebus dominii utilis.

§. I.
Uſusfructus. 260

§. II.
Emphiteuſis, feudum, ſuperficies. 261

Articulus III.
De Servitutibus.

§. I.
Diviſio ſervitutis. 261

§. II.
Diviſio ſervitutis urbana, & ruſtica. 262

Articulus IV.
De uſu.

§. I.
Ratio dubitandi, an uſus diſtinguatur à dominio? 262

§. II.
Reſolutio affirmativa. 263

Articulus V.
De Poſſeſſione.

§. I.
Quid ſit poſſeſſio? 264

§. II.
Diviſio poſſeſſionis. ibid.

§. III.
Quibus modis acquiratur, & amittatur poſſeſſio? 265

Diſputatio XXVII.
De modis acquirendi dominium.

Articulus I.
De venatione, aucupio, piſcatione.

§. I.
Quomodo per hæc acquiratur dominium? 267

§. II.
Quomodo venatio, aucupium, piſcatio fieri poſſint illicita? ibid.

Articulus II.
De acquiſitione bonorum inventorum, quæ non habent dominum?

§. I.
De bonis, quæ nunquam habuerunt dominum? 269

§. II.
De mineralibus, & theſauris inventis. ibid.

Articulus III.
De inventione bonorum incertorum.

§. I.
Certioribus præmiſſis exponitur ſtatus quæſtionis. 270

§. II.
Noſtra reſolutio. 271

Articulus III.
De modis acquirendi per acceſſionem, alluvionem, &c. 272

Articulus IV.
De modo acquirendi dominium per præſcriptionem.

§ I.
Natura, & conditiones legitimæ præſcriptionis. 273

§.II. *Quæ-*

Digitized by Google

§. II.
Quænam res inhabiles ad præſcribendum? 274
§. III.
Quomodo bona fides requiratur ad præſcribendum. ibid.
§. IV.
Quomodo titulus requiratur ad præſcribendum? 276
§. V.
De tempore requiſito ad præſcribendum. 277
§. VI.
De beneficio reſtitutionis in integrum contra præſcriptionem. 278

Diſputatio XXVIII.
De Subjecto dominii in communi.
Articulus I.
Quæ natura ſit capax dominii? 279
Articulus II.
An penès duos poſſit eſſe dominium in ſolidum in eandem rem?
§. I.
Exponitur ſtatus quæſtionis. 280
§. II.
Reſolutio negativa. ibid.
§. III.
Solvuntur objectiones. 281
Articulus III.
An homo ſit dominus vitæ, & membrorum?
§. I.
Jus cuſtodiæ aſſeritur, dominium negatur. 282
§. II.
An Suicidium aliquo caſu ſit licitum? 283
§. III.
Quando licita ſit expoſitio ſuæ vitæ? 284
Articulus VI.
An homo ſit dominus famæ, honoris, hominis, & bonorum ſpiritualium? 285

Diſputatio XXIX.
De Dominio Clericorum.
Articulus I.
Quæ, & quotuplicia ſint Bona Clericorum?
§. I.
Diverſitas inter bona Clericorum exponitur. 286
§. II.
Quæſtiones variæ circa prædicta reſolvuntur. ibid.

Articulus II.
Quodnam jus competat Clericis in bona Eccleſiaſtica?
§. I.
Prænotanda. 288
§. II.
An Clerici ſint domini redituum Eccleſiaſticorum, etiam ſuperfluorum? ibid.
§. III.
Solvuntur objectiones. 289
§. IV.
Corollaria practica ex præmiſſis. 290
Articulus III.
Dubia quædam de Clericorum dominio reſolvuntur.
§. I.
Quo jure Clerici obligentur ad ſuperflua expendenda in pios uſus? 292
§. II.
De teſtamentis Clericorum, aliiſque. 293

Diſputatio XXX.
De dominio Religioſorum.
Articulus I.
De domino filiifamilias, uxoris, & ſervi.
§. I.
Quorum bonorum dominium competat filiofamilias. 294
§. II.
Quorum bonorum dominium competat uxori, & ſervo? 295
Articulus II.
An, & qui Religioſi dominium habeant?
§. I.
De Religioſis in communi. 296
§. II.
De Religioſis in particulari. ibid.
§. III.
Corollaria. 297
§. IV.
Sitne ſolennitas voto paupertatis annexa? ibid
Articulus III.
Quomodò Religioſus acquirat Monaſterio?
§. I.
Certioribus præmiſſis aſſeritur Monaſterio immediata acquiſitio dominii. 298
§. II.
Solvuntur objectiones. 299
Articulus IV.
In quæ bona Monaſterium ſuccedat loco Religioſi?

Digitized by Google

§. I.
Reſolutio univerſalis. 299
§. II.
Dubia quædam expediuntur. 300
Articulus V.
Cuinam acquirat Religioſus beneficiatus, & extra Monaſterium degens? 300
Articulus VI.
An, & quomodò Religio teneatur ex contractu, vel delicto ſui Religioſi? 301
Articulus VII.
Quænam ſit obligatio Religioſi ex voto paupertatis?
§. I.
Quomodò uſus independens rerum temporalium ſit contrarius voto paupertatis? 302
§. II.
De licentia Superioris. 303
§. III.
De tacita, & præſumpta licentia. 304
§. IV.
De gravitate peccati contra paupertatẽ. ibid.
§. V.
De obligatione ſuperioris. ibid.

TRACTATUS XII.
DE RESTITUTIONE ET INJURIIS.
Diſputatio XXXI.
De natura, & neceſſitate reſtitutionis.
Articulus I.
An reſtitutio ſit actus ſolius juſtitiæ commutativæ?
§. I.
Statuitur affirmativa. 306
§. II.
Solvuntur objectiones. ibid.
Articulus II.
Qualè, & quàm neceſſarium ſit præceptum reſtitutionis?
§. I.
Sitne affirmativum, vel negativum? 307
§. II.
Solvuntur objectiones. ibid.
§. III.
Neceſſitas reſtitutionis. 308
Articulus III.
Quæ, & quot ſint radices reſtitutionis?
§. I.
Reſolutio quæſtionis. 308
§. II.
Corollaria. 309

Diſputatio XXXII.
De radice reſtituendi ex injuſta acceptione.
Articulus I.
An obligatio reſtituendi ex damno dato extra officium & contractum requirat culpam Theologicam?
§. I.
Reſolutio affirmativa. 310
§. II.
Solvuntur objectiones. ibid.
§. III
Corollaria. ibid.
Articulus II.
An obligatio reſtituendi naſcatur ex levi culpa Theologica?
§. I.
Reſolutio quæſtionis. 311
§. II.
Solvuntur objectiones. 313
§. III.
Corollarium, de obligatione reſtituendi, ablata per minuta furtula? ibid.
§. IV.
Quædam alia Corollaria. 314
Articulus III.
Qualis culpa in officio, vel conſilio commiſſa pariat obligationem reſtituendi?
§. I.
Reſolutiones quæſtionis. 315
§. II.
Corollaria. ibid.
Articulus IV.
Ex quâ culpa in contractu commiſſa oriatur obligatio reſtituendi?
§. I.
Exponuntur obligationes ex contractu juxta diſpoſitionem juris. 316
§. II.
An hæc obligatio ſit juris naturalis, vel poſitivi? 317
Articulus V.
An teneatur reſtituere, qui aliquid accepit ex contractu inito ſub conditione operis peccaminoſi, vel aliàs debiti?
§. I.
Reſolutio quæſtionis. 318
§. II.
Alia quæſita huc pertinentia expediuntur. ibid
Articulus VI.
Quomodò contrahatur obligatio reſtituendi ex culpa juridica per L. Aquiliam, aliisq; titulis?
§. I. *Le-*

Digitized by Google

§. I.
Legis Aquiliæ obligatio declaratur, 319
§. II.
Quæſit de communi periculo, & indirectâ damnificatione reſolvuntur. 320

Diſputatio XXXIII.
De ſecunda radice reſtitutionis ex re acceptâ.

Articulus I.
Ad quid teneatur, qui bonâ fide poſſidet rem alienam?
§. I.
An bonæ fidei poſſeſſor teneatur reſtituere totum, quod apud ſe exſtat? 321
§. II.
An, & quando res furtiva ab emptore furi poſſit reſtitui? 322

Articulus II.
Qualis ſit obligatio reſtituendi fructus ex re aliena perceptos?
§. I.
Quos fructus teneatur reſtituere poſſeſſor bonæ fidei? 323
§. II.
Quos fructus teneatur reſtituere poſſeſſor malæ fidei? 325

Diſputatio XXXIV.
De circumſtantiis reſtitutionis, & cooperantibus ad damnum.

Articulus I.
De cooperantibus ad damnum.
§. I.
Ex quo modo cooperandi oriatur obligatio reſtituendi? 326
§. II.
Corollaria. ibid.

Articulus II.
De ordine reſtituendi.
Quis ordo ſit ſervandus ex parte nocentium? 328
§. II.
Quis ordo ſervandus ex parte creditorũ? ibid.

Articulus III.
De loco, & tempore reſtituendi.
§. I.
Quo tempore ſit reſtituendum, quod debetur? 330
§. II.
Quo loco reſtitutio ſit facienda? 331

Diſputatio XXXV.
De cauſis excuſantibus à reſtitutione.

Articulus I.
Quomodò excuſat impotentia, vel neceſſitas debitoris?
§. I.
Reſolvuntur quæſtiones practicæ de extremâ, & gravi neceſſitate. 332
§. II.
Corollaria. 333

Articulus II.
An, & quomodò excuſet ceſſio bonorum? 334

Articulus III.
An, & quomodò excuſet ingreſſus Religionis?
§. I.
Quid dicendum, ſtando in jure naturali? 335
§. II.
Quid de jure poſitivo? 336

Articulus IV.
Quomodò à reſtitutione excuſet compenſatio?
§. I.
De compenſatione juridica. 337
§. II.
De vulgari, ſeu occulta compenſatione. ibid.

Articulus V.
De aliis cauſis excuſantibus à reſtitutione. 338

Diſputatio XXXVI.
De reſtitutione ex injuriis in bonis ſpiritualibus.

Articulus I.
An, & quando reſtituendum pro damnis ſpiritualibus?
§. I.
Reſtitutio pro damnis in bonis animæ naturalibus? 340
§. II.
Reſtitutio pro damnis in bonis ſupernaturalibus. 341

Articulus II.
Quomodo naſcatur obligatio reſtituendi ex retractione à ſtatu Religioſo. 342

Diſputatio XXXVII.
De reſtitutione ex injuriis in bonis vitæ, & membrorum.

Articulus I.
An, & quando liceat occidere malefactorem? 344

Articulus II.
An, & quando liceat interficere innocentem?
§. I.
An aliquo caſu liceat directa occiſio innocentis? 345
§. II.
An liceat condemnare innocentem, qui ſecundum allegata, & probata eſt nocens. 346
§. III.
An aliquando liceat indirecta occiſio innocentis? 346
Articulus III.
An, & quando liceat occidere injuſtum aggreſſorem?
§. I.
An liceat occidere injuſtum aggreſſorem pro tuenda vita? 347
§. II.
An eundem liceat occidere pro tuendis bonis externis? 348
§. III.
Corollaria. 349
Articulus IV.
An per præventionem, vel duellum liceat hoſtem occidere?
§. I.
An liceat hoſtem occiſurum prævenire? 350
§. II.
An duellum poſſit eſſe licitum? 350
Articulus V.
Quæ, & quanta ſit obligatio reſtituendi pro homicidio, & mutilatione?
§. I.
An, & quid reſtituendum pro damnis perſonalibus? 352
§. II.
An, & quibus debeat fieri reſtitutio pro damnis realibus. 353
§. III.
Alia quæſita practica reſolvuntur. 354
Diſputatio XXXVIII.
De reſtitutione ex injuria ſtupri & adulterii.
Articulus I.
De reſtitutione ex cauſa ſtupri.
§. I.
Quæſita reſolvuntur. 355
§. II.
Corollaria. 355
Articulus II.
Quid ſit reſtituendum ex injuria adulterii. 357
Diſputatio. XXXIX.
De reſtitutione in bonis honoris, & famæ.
Articulus I.
De injuriis, & reſtitutione in honore.
§. I.
Quid, & quotuplex ſit contumelia? 359
§. II.
Quomodo facienda reſtitutio pro contumelia? 360
Articulus II.
De judicio temerario. 361
Articulus III.
De detractione.
§. I.
Quomodo peccetur detrahendo. 362
§. II.
Quomodo peccent audientes detractionē? 364
Articulus IV.
De infamatione ſui ipſius.
§. I.
Quale peccatum ſit infamare ſeipſum? 365
§. II.
Quid ſentiendum in confeſſione falſorum criminum ad evitanda tormenta? ibid.
Articulus V.
Quomodò ſit reſtituenda fama proximi? 366
Diſputatio XL.
De reſtitutione pro injuriis in bonis fortunæ.
Articulus I.
Quid, quotuplex, & quanta ſit injuria furti?
§. I.
Definitio & diviſio furti. 368
§. II.
Quæ ſit gravis materia in furto. 369
§. III.
Corollaria. ibid.
Articulus II.
Quomodò per minuta furta graviter peccetur. 370
Articulus III.
De furtis domeſticorum, famulorum, ſartorum. 371
TRACTATUS XIII.
DE CONTRACTIBUS.
Diſputatio XLI.
De contractibus in genere.

Articu-

Articulus I.

Quid, & quotuplex ſit contractus?

§. I.

Definitio contractus. 374

§. II.

Diviſio contractus. ibid.

Articulus II.

Quandonam contractus errore, vel dolo vitietur?

§. I.

Prænotanda. 375

§. II.

Reſolutiones practicæ. ibid.

Articulus III.

An, & quomodo valeant contractus ex metu initi?

§. I.

Ponuntur reſolutiones quæſtionis. 376

§. II.

Solvuntur objectiones. 377

§. III.

Corollaria. 378

Articulus IV.

An contractus, carens ſolennitate juris, in foro conſcientiæ ſit validus?

§. I.

Prænotanda ad ſtatum quæſtionis. 379

§. II.

Reſolutio quæſtionis. 380

Articulus V.

An, & quomodo contractus juramento firmetur?

§. I.

Præliminaria ad reſolutionem quæſtionis. 380

§. II.

Quandonam juramentum contractui adjectum ſit validum, & ſervandum ex virtute religionis? 381

§. III.

An, & qui contractus firmentur juramento? 382

§. IV.

Corollaria. ibid.

Articulus VI.

Quænam perſonæ ſint inhabiles ad contrahendum?

§. I.

Declaratur inhabilitas perſonarum. 383

Solvuntur objectiones. 384

Diſputatio XLII.

De mutuo, & uſura.

Articulus I.

Quid, quotuplex, & in quibus detur mutuum?

§. I.

Definitio, & natura mutui. 385

§. II.

Quinam ab obligatione mutui ſint immunes? 385

Articulus II.

Quid, quotuplex, & quo jure prohibita ſit uſura?

§. I.

Definitio, diviſio, & malitia uſuræ. 386

§. II.

Solvuntur objectiones. 387

§. III.

Corollaria. 388

Articulus III.

Quibus titulis in mutuo poſſit aliquid accipi ſupra ſortem?

§. I.

Titulus damni emergentis, lucri ceſſantis, & pœnæ conventæ. 388

§. II.

Titulus periculi amittendæ ſortis. 389

Articulus IV.

De quibuſdam contractibus habentibus ſpeciem uſuræ.

§. I.

Montes pietatis. 390

§. II.

De pacto antichriſeos, legis commiſſariæ, & ella fortuna. 390

Articulus V.

De obligatione, & pœnis uſurariorum.

§. I.

De obligatione & dominio uſurarii. 391

§. II.

Expediuntur aliæ quæſtiones circa malitiam uſurarum. 393

Diſputatio XLIII.

De emptione, & venditione.

Articulus I.

De generalibus requiſitis ad licitam emptionem, & venditionem.

§. I.

Regulæ licitæ emptionis, & venditionis 394

§. II.

Corollaria. 395

Articulus II.

De contractu cenſuali.

§. I. *An*

Digitized by Google

Index Titulorum.

§. I.

An licita ſit emptio cen[illegible]

§. II.

An licitus ſit cenſus perſonalis? 397

Articulus III.

De emptione chirographorum, & quibuſdam aliis ſpeciebus emptionum.

§. I.

Emtio chirograhorum. 399

§. II.

De venditione, & emptione cum pacto retrovendendi. 399

§. III.

De monopoliis. 400

Diſputatio XLIV.

De cambio, & negotiatione.

Articulus I.

De Cambio. 400

Articulus II.

De negotiatione, & contractû ſocietatis.

§. I.

De negotiatione. 402

§. II.

De contractu ſocietatis. ibid.

Articulus III.

De variis ſpeciebus contractuum.

§. I.

De contractibus, quibus fortuna miſcetur. 404

§. II.

Contractus ſubſidiarii. ibid.

§. III.

De quibuſdam aliis contractibus. ibid.

Diſputatio XLV.

De promiſſione, & donatione.

Articulus I.

De promiſſione.

§. I.

Definitio, & diviſio promiſſionis. 406

§. II.

An, & quomodò ad promiſſionis obligationem requiratur acceptatio? 407

§. III.

An, vel quomodò promiſſio acceptata inducat obligationem [illegible] 408

§. IV.

De promiſſionibus conditionatis. 409

§. V.

De aliis promiſſionibus modificatis. ibid.

Articulus II.

De donatione.

§. I.

Definitio, diviſio, & cauſa donationis. 410

§. II.

Expediuntur quæſtiones variæ circà donationem. 411

Diſputatio XLVI.

De Teſtamentis, & ultimis voluntatibus.

Articulus I.

[illegible]

§. I.

Quid, & quot ſint ſpecies ultimarum voluntatum? 412

§. II.

A quo jure teſtamenti factio trahat originem? ibid.

§. III.

Quinam teſtari poſſint? 413

Articulus II.

An teſtamentum ſine debitis ſolennitatibus factum, ſit nullum etiam in foro conſcientiæ?

§. I.

Eligitur ſententia affirmans. 414

§. II.

Solvuntur argumenta contraria. 415

Articulus III.

De teſtamentis ad pias cauſas.

§. I.

An, & quæ ſolennitates requirantur in teſtamento ad pias cauſas? 416

§. II.

Corollaria ex dictis. 417

Articulus IV.

De ſubjecto, & objecto teſtamenti.

§. I.

Quinam hæredes eſſe poſſint? 418

§. II.

Objectum teſtamenti. 419

Diſputatio XLVII.

De Judiciis.

Articulus I.

De Judice.

Articulus II.

De acceptione perſonarum, & munerum.

§. I.

De acceptione perſonarum intra judicium. 423

§. II.

De acceptione perſonarum extra judicium. ibid.

§. III.

De [illegible] 424

Articulus III.

De Accuſatore, & Teſtibus.

§. I.

Accuſator. 425

§. II.

Teſtes. ibid.

Articulus IV.

De Reo, & Advocato.

§. I.

De obligatione Rei. 427

§. II.

De Advocato. 428

Theo-

Digitized by Google

THEOLOGIÆ SCHOLASTICÆ,

TRADITÆ

Secundùm Doctrinam Angelicam

D. THOMÆ AQUINATIS,

TOMUS III.

DE GRATIA, ET VIRTUTIBUS.

Ex ultimis QQ. I. II. & II. Secundæ Summæ D. Th.

TRACTATUS IX.

DE

GRATIA, JUSTIFICATIONE, ET MERITO.

AD LECTOREM.

GRatioſum abs te oculum peto, Amice Lector, quia in his paginis Gratiam exhibeo; illam, quæ in Libro vitæ omnem implet paginam; ſine qua coram DEO gratum & gratioſum nihil. Cæli cives, vitæ æternæ Candidatos, Aulæ Divinæ Purpuratos notat & ſignat hoc maximum Divinæ Benevolentiæ donum, Numiſma Gratiæ: quippe in qua Imago Cæſaris, participata Divinitas, increatæ Majeſtatis creata expreſſio, bonitatis inexhauſtæ character, infinitæ pulchritudinis Ectypon, veræ nobilitatis inſigne; quia virtutum omnium originale documentum. Inimicus prædo, primævâ culpâ primum hominem, & in illo naturam integram integritatis & innocentiæ dote ſpoliaverat. Divina per Chriſtum gratia, ſi non doti integritatis, tamen in integrum naturam reſtituit, quando tantis beneficiis ac donis ſupernaturalibus perfudit, ut meritò exclamare poſſit: *O felix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere redemptorem! Si non peccâſſet, fecerat illa minus.* Vires amiſerat eadem fracta peccato integritas. Inſtauravit gratia; quippe cujus valore homo valet ad omnia, cum Apoſtolo dicens: *omnia poſſum in eò, qui me confortat.* 1. Corint. 15. imò non tantùm ad omnia, ſed etiam valet omnia, dum in una gratia pretium continet, quod atteſtante Doctore Angelico 1. 2. q. 113. a. 9. ſuperat bonum totius naturæ. Peccati fœditas cuncta Divinæ imaginis lineamenta deleverat: Sanctificans DEI gratia animam reformat in DEI ſimilitudinem, reparat in virtutum ac meritorum ſplendorem, reponit in adoptio-

Digitized by Google

§. II.

De poſſibilitate puræ naturæ.

8. CONCLUSIO. *Status puræ naturæ eſt poſſibilis tam de potentia ordinaria, quàm de abſoluta.* Ita contra Janſenium, Herreram, Contenſonum communis Thomiſtarum.

Probatur primò authoritate S. Doctoris è diverſis locis. Primò in 1. p. q. 95. a. 1. ita dicit. *Subjectio corporis ad animam, & inferiorum virium ad rationem non erat naturalis, alioquin poſt peccatum manſiſſet, cum enim in dæmonibus data naturalia poſt peccatum permanſerint.* Secundò in 2. d. 31. q. 1. a. 2. ad 3. *Poterat DEUS à principio, quando hominem condidit, etiam alium hominem ex limo terræ formare, quem in ſua conditione relinqueret, ut ſcilicet mortalis, & paſſibilis eſſet, & pugnâ concupiſcentiæ adverſùs rationem ſentiens, in quo nihil humana natura derogaretur, quia hoc ex principiis naturæ conſequitur.* Tertiò. In quodl. 1. a. 8. ait. *Poſſibile fuit DEO, ut hominem faceret in puris naturalibus.* Unde

9. Probatur ſecundò ratione. Sine illis homo condi potuit de potentia non tantùm abſoluta, ſed etiam ordinaria, quæ ipſi non ſunt naturaliter debita, ſed gratuitò conceſſa, ſed dona immortalitatis, & integritatis ſunt illi liberaliter & gratuitò conceſſa, non naturaliter debita: ergo ſine iiſdem homo condi potuit: atqui hoc ipſum eſt condi in ſtatu puræ naturæ. Minor quoad utramque partem eſt D. Auguſtini l. 2. d. Gen. c. 15. de primi hominis immortalitate in ſtatu innocentiæ dicentis. *Mortalis erat conditione corporis animalis, immortalis autem beneficio conditoris.* Item de integritate ipſius ibidem: *Gratia quippe DEI ibi magna erat, ubi terrenum & animale corpus beſtialem libidinem non habebat.* Eandem minorem confirmat quoad immortalitatem Bulla Pij V. damnantis hanc propoſitionem Mich. Baij. a. 74. *Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, ſed naturalis conditio,* & quoad integritatem confirmat authoritas D. Thomæ in primo textu allegata.

10. Confirmatur hâc ratione. Remedium defectûs connaturalis humanæ naturæ non eſt ipſi naturaliter debitum; ſed mortalitas, paſſibilitas, inobedientia carnis adverſùs ſpiritum, ſunt defectus connaturales humanæ naturæ: ergo immortalitas, & integritas, quæ ſunt remedia iſtorum defectuum, humanæ naturæ naturaliter non debentur, ſed gratuitò conferuntur, adeóque homo potuit in ſtatu puræ naturæ creari etiam per potentiam ordinariam, quæ ſcilicet ſe conformat naturali rerum exigentiæ & inclinationi: Minor rurſus probatur. Quia mortalitas & poſſibilitas conſequuntur ex neceſſitate & exigentia materiæ ſublunaris, ac corporis mixti, è quatuor contrariis qualitatibus compacti. Inobedientia quoque carnis verſùs animam nihil eſt aliud, quàm ex una parte boni honeſti, ex altera verò parte boni ſenſibilis, cum illo bono honeſto diſſentientis proſecutio: quarum utraque eſt humanæ naturæ ex una parte quà rationali, ex altera parte quà ſenſitivæ connaturalis. Unde quantumvis ratio dictet, hîc & nunc frigidam non eſſe bibendam propter læſionem ſanitatis, quis tamen negaverit, in ſummo æſtu & ſiti per appetitum ſenſitivum hominem connaturaliter frui, & frigidam appetere?

§. III.

Solvuntur objectiones.

OBjic. 1. authorit. S.D. ſuprà q. 82. a. 3. ad 1. ita loquentis: *dicendum, quòd quia concupiſcibilis in homine naturaliter regitur ratione, in tantum concupiſcere eſt homini naturale, in quantum eſt ſecundùm rationis ordinem, concupiſcentia autem, quæ tranſcendit limites rationis, ineſt homini contra naturam.* Item 3. p. q. 15. a. 2. ad 2. dicit: *caro hominis, qui eſt animal rationale, concupiſcit id, quod eſt ſibi delectabile ſecundùm modum & ordinem rationis.* Ex quibus ita infertur. Id DEUS non poteſt ſecundùm ordinariam potentiam, quod eſt contra intrinſecam inclinationem naturæ: ſed rebellio concupiſcentiæ adverſùs Spiritum eſt contra intrinſecam inclinationem naturæ humanæ ex dictis: ergo DEUS non potuit per potentiam ordinariam hominem ponere in ſtatu, in quo haberet hanc rebellionem: ſed iſte eſt ſtatus puræ naturæ. 11

Reſpondeo cum Gonet S. D. ſenſum eſſe, quòd concupiſcentia tranſcendens limites rationis ſit contra naturam hominis, quatenus in recto ſtatu conditi, (de hoc enim in utroque loco videtur loqui) & quatenus illa concupiſcentia habet rationem fomitis cauſati per peccatum primi hominis, ſicque per modum partis materialis originali peccato ſubſternitur, non verò loqui de concupiſcentia abſolutè tranſcendente limites rationis.

Dices tamen primò. In aliquo compoſito 12. conſtante ex parte ſuperiori & inferiori eſt de intrinſeca inclinatione ipſius, ut pars ſuperior ſit domina reſpectu inferioris: ergo etiam eſt contra inclinationem intrinſecam ipſius, ſi pars inferior repugnet ſuperiori: atqui natura humana ſic eſt compoſita ex carne & ſpiritu: ergo.

Reſpondeo. Eſt de intrinſeca inclinatione, ut pars ſuperior ſit domina reſpectu inferioris; vel politicè, (ut nempe poſſit imperare parti inferiori, ejúſque actibus vel conſentire, vel diſſentire) vel deſpoticè, ut nempe omnes ipſius actus pro libitu poſſit impedire, concedo. tantùm deſpoticè, nego. ergo eſt contra ipſius inclinationem, ſi pars inferior repugnet, quandò illa ſuperior ſubeſt deſpoticè, concedo, quando ſubeſt politicè, nego conſequentiam. Nam, ut dictum in Tract. de actibus humanis, appetitus ſenſitivus rationi non ſubeſt deſpoticè, ſed politicè, in quantum movetur à proprio objecto independenter ab objecto rationis.

Dices ſecundò. Natura hominis habet intrin- 13. ſecam inclinationem in bonum honeſtum; ſed concupiſcentia inordinata eſt contra inclinationem in bonum honeſtum: ergo eſt contra intrinſecam inclinationem naturæ humanæ. Reſpondeo diſtinguendo minorem; eſt materialiter contra bonum honeſtum, concedo, formaliter, nego. ergo eſt contra inclinationem naturæ humanæ ſaltem quà rationalis materialiter concedo, formaliter nego conſequentiam. Senſus eſt, quòd equi-

Digitized by Google

dum id, quod non acceperant, uſurpare voluerunt: non enim accepit humana natura, ut per ſuam poteſtatem DEO non regente beata ſit.

2. Secundò circa gratiam errârunt antiqui Philoſophi, præſertim Stoici, qui virtutes, ſelicitatem, & ſummum bonum hominem à ſeipſo, & in ſeipſo invenire poſſe contendebant, ut paſſim videre eſt apud Sen. præſertim Epiſt. 90. Hoc *in Philoſophia pretioſum eſt, atque magnificum, quod non obvenit, quod illam ſibi quisque debet, quod non ab alio petitur.*

3. Tertius fuit error Judæorum ſoli legi Moſaicæ virtutem & efficaciam juſtificandi adſtruentium, contra quos pro viribus Divinæ gratiæ pugnat Apoſtolus in Epiſt. ad Romanos, & ad Galatas. *Ex operibus legis non juſtificabitur omnis caro coram illo.* c. 3. *Non per legem promiſſio Abrahæ; ſed per juſtitiam fidei.* c. 4. *Scientes, quòd non juſtificetur homo ex operibus legis, niſi per fidem Ieſu Chriſti.* Gal. 2.

4. Quartò errârunt varii hæretici usque ad Pelagium, nam & Simon Magus ex efficacia Divinæ gratiæ everſionem liberi arbitrii perperam inferebat. Deinde Baſilides, Valentinus & Marcion, teſte S. Clemente Alex. l. 5. Strom. fidem, bona opera, ipsámque ſalutem naturæ viribus tribuerunt. Poſt quos Origenes, ut refert S. D. 3. cont. gentes c. 89. docuit, DEUM nobis dare velle, & proficere, in quantum tribuit virtutem volendi; non autem in quantum nos facit velle.

5. Quintò prædictas hæreſes quaſi è cineribus ſuſcitavit, iisque Orientem infecit Anno Chriſti 411. Pelagius Monachus natione Britannus, ingenio vaſer, & eloquentiâ præſtans, cujus præter alios errores complures potiſſimus fuit, quòd in ordine ad conſequendam ſalutem nimium libero arbitrio, & naturæ viribus in Divinæ gratiæ præjudicium adſcriberet. Quam ſuam hæreſin, prout Catholicorum argumentis variè premebatur, callidè variabat. Eaque de cauſa à Catholicis Patribus tortuoſus coluber dicebatur.

Quatuor diverſi ſtatus iſtius Pelagianæ hæreſeos à Theologis numerantur. Primus, & quaſi Ethnicus è Stoica Philoſophia derivatus, fuit, in quo abſolutè docuit, hominem per ſolas arbitrii vires poſſe peccata fugere, legémque ſervare, prout indicavit in Epiſt. ad Demetriadem ſcribens: *Spirituales divitias nullus tibi præter te conferre poterit. In his ergo jure laudanda es, in his cæteris præferenda es, quæ niſi ex te, & in te eſſe non poſſint.* Alter ſtatus fuit, quoad declinandam invidiam nominetenùs ſolùm gratiam admittebat, ſub hoc nomine nihil aliud, quàm liberum arbitrium intelligens. Tertius quaſi Judaicus ſtatus, in quo Pelagius fatebatur quidem neceſſitatem gratiæ à viribus naturæ, liberique arbitrii diſtantem, ipſam tamen in lege & doctrina Divinitùs tradita, tandem etiam in exemplis à Chriſto exhibitis conſiſtere affirmabat.

Quartus Status ſemiChriſtianus fuit, in quo etiam internam aliquam gratiam admiſit, quæ eſſet interior illuminatio intellectûs, & excitatio voluntatis, uti coſtat ex ipſiusmet verbis à D. Auguſtino relatis. l. d. gra. c. 7. *nos multiformi, & ineffabili dono gratiæ cæleſtis illuſtrat.* & c. 10. *revelatio ſapientiæ in deſiderium DEI ſtupentem ſuſcitat voluntatem.* Addidit tamen hanc gratiam requiri non ad inceptionem, ſed ad conſummationem operis, neque ut ſimpliciter neceſſariam, ſed ad melius eſſe, & ad facilius operari, eamque dari unicuique ſecundùm ſua merita, ita ut ratio majoris vel minoris gratiæ ſit ipſa naturalis hominis diſpoſitio, ut latè probat Alu. l. 1. de auxil. diſp. 1. & teſtatur D. Auguſtinus lib. 2. ad Bonifacium de Pelagianis dicens. *Iſti volunt in homine ab ipſo homine incipere cupiditatem boni, ut hujus capti meritum etiam perficiendi gratia conſequatur.*

Sextò circa gratiam errârunt quidam Maſſilienſes anteſignano Fauſto Rhegienſi Epiſcopo, dicti Semipelagiani; eò quòd abjectâ craſſiori fæce Pelagianæ hæreſeos, virulentam tamen ipſius radicem retinerent; quorum errores ad duo capita revocantur. Primò quòd dicerent, gratiam cunctis hominibus ita indifferenter offerri, ut DEUS nullo ſpeciali affectu electos proſequatur, & hac de cauſa negârunt eſſe certum numerum prædeſtinatorum; ipſam quoque prædeſtinationem meritorum, & liberi conſenſûs præſcientiæ præſuppoſitam homini fatale jugum neceſſitatis imponere querebantur. Secundò. Initium fidei ac ſalutis, & finalem perſeverantiam in liberi arbitrii motum & meritum referebant. Quas hæreſes in favorem liberi arbitrii nimis proclives, atque exinde Divinæ gratiæ injurias luculentiſſimis ſcriptis de prædeſt. SS. item de grat. & lib. arb. confutavit D. Auguſtinus unà cum ſuis Diſcipulis Proſpero & Hilario; eósque damnavit Concil. Arauſicanum verbis ex ipſo ferè D. Auguſtino deſumptis. 6.

Septimò in favorem Divinæ gratiæ contra humanæ voluntatis, & arbitrii libertatem peccârunt 7.
inprimìs Manichæi, volentes, liberum arbitrium per primi parentis peccatum ita eſſe deſtructum; ut ad operationes bonas, vel tantùm paſſivè, vel ſolùm ſpontaneè ſe habeat, non autem liberè easdem operetur. Quod ipſum venenum ab impuro fonte hauſtum RR. hæretici Lutherus, & Calvinus aliique evomuerunt, cùm ſimiliter ſublatâ benè operandi libertate totum humanæ ſalutis negotium in ſolas gratiæ Divinæ vires tranſtulerunt; ideóque nec bona opera reprobis prodeſſe, nec mala prædeſtinatis obeſſe contenderunt. Quæ hæretica dogmata damnavit Concil. Trid. Seſs. 6. d. juſtif. per plures Canones.

Affinis prædictis erroribus eſt propoſitio tertia 8.
Cornelii Janſenii, *ad merendum vel demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur in homine libertas à neceſſitate; ſed ſufficit libertas à coactione;* quæ fuit damnata ab Innocentio X. & Alex. VII.

Itaque cunctæ hæreſes circa præſentem materiam in exceſſu conſiſtunt, dum vel nimis humani arbitrii libertati contra Divinæ gratiæ efficaciam, & neceſſitatem permittitur, vel gratiæ efficacia & neceſſitas in libertatis humanæ præjudicium nimis extollitur.

Digitized by Google

animam meam, quia peccavi tibi: Quid ſanatur, inquit, *ſi nihil eſt vulneratum, nihil ſauciatum, nihil debilitatum*, atque vitiatum? Concilium quoque Arauſic. II. Can. 1. contra Pelag. & Trid. Seſs. 5. Can. 1. dicit, *naturam humanam non tantùm ſanctitate & juſtitiâ nudatam, ſed etiam ſecundùm animam & corpus in deterius commutatam fuiſſe*. Quo poſito ſit

2. CONCLUSIO. *Secluſis auxiliis gratiæ liberum arbitrium hominis in ſtatu naturæ lapſæ eſt infirmius ad operandum bonum, quàm eſſet in ſtatu puræ naturæ.* Ita Alu. de aux. L. 6. d. 47. Labat, Contenſonus, contra Medinam, Serram, Gonet, Suarez.

Probatur primò. Homo vulneratus non habet eaſdem vires, quas haberet, ſi nullo vulnere vel infirmitate eſſet debilitatus: ſed homo in natura lapſa non tantùm eſt exſpoliatus donis gratuitis, ſed etiam in naturalibus potentiis vulneratus, in ſtatu verò puræ naturæ non eſſet vulneratus: ergo in ſtatu naturæ lapſæ homo habet minores vires ad operandum bonum morale, quàm haberet in ſtatu puræ naturæ. Minor quoad 1. partem patet ex præſuppoſitis: quoad ſecundam partem inde liquet, tum quia ſecundùm PP. vulneratio animæ eſt effectus peccati, quod nõ reperitur in ſtatu naturæ puræ; tum quia ſi natura conſideratur vulnerata, & infirma, jam tollitur conceptus puræ naturæ; nam pura natura conſideratur præciſè ſecundùm ea, quæ ipſi ſunt debita & connaturalia; atqui nulli naturæ debetur vulnus ignorantiæ, malitiæ, &c.

3. Reſpondent Adverſarii. Homo in ſtatu naturæ lapſæ eſt vulneratus per ſeparationem, aut diminutionem virium, quas habuit in ſtatu innocentiæ, concedo, quas habuiſſet in ſtatu naturæ puræ, nego.

Sed contrà eſt: quòd ſecundùm iſtum modum loquendi nil aliud foret vulnerari, quàm ſpoliari; in tantum quippe homo eſſet vulneratus, in quantum perdidiſſet beneficia in ſtatu innocentiæ naturæ ſuperaddita; atqui Concilia & PP. expreſsè diſtinguunt vulnerationem à ſpoliatione, prout teſtantur textus primùm allegati: ergo. Impugnatur ulteriùs hæc reſponſio & ſimul noſtra aſſertio.

4. Probatur ſecundò. Homo averſus à DEO ut ultimo fine non tantùm ſupernaturali, ſed etiam naturali non habet eaſdem vires, quas habet ille, qui non eſt averſus à DEO ut ultimo fine naturali: ſed homo in ſtatu naturæ lapſæ eſt à DEO ut ultimo fine etiam naturali averſus: econtrà in ſtatu puræ naturæ non eſt averſus: ergo homo in ſtatu naturæ lapſæ non habet eaſdem vires, quas habet homo in ſtatu puræ naturæ. Minor eſt certa quoad utramque partem, nam implicat, ut homo ſit averſus à DEO ut ultimo fine ſupernaturali, & ſimul ſit converſus ad ipſum ut finem ultimum naturalem. Homo quoque in puris naturalibus conditus non potuiſſet eſſe averſus à DEO, cùm averſio iſta fiat per peccatum, quod ibi nondum ſupponitur. Major verò probatur. Morales vires voluntatis ad eligenda media ſumuntur ex intentione finis, ſive converſione ad finem: ergo natura averſa à debito fine ultimo (ut eſt natura lapſa) habet minores vires ad benè & virtuosè operandum, quàm habeat natura, quæ non eſt averſa à DEO ut ultimo fine.

Confirmatur. Ita ſe habet finis in practicis; ſicuti prima principia in ſpeculativis: ſed intellectus deordinatus à primis principiis ſpeculativis & habens errorem circa illa non habet eaſdem vires ad inferendas concluſiones ſcientificas; quas haberet, ſi careret errore, & deordinatione circa illa: ergo pariter voluntas per peccatum averſa ab ultimo ſuo fine naturali non habet eaſdem vires ad amplectendum bonum morale huic fini proportionatum, quas haberet, ſi ab illo fine per peccatum averſa non eſſet.

Reſpondent iterum adverſarii. Homo in ſtatu 5.
naturæ lapſæ eſt averſus ab ultimo fine naturali, averſione privativâ, quæ ſit privatio converſionis in DEUM debitæ pro ſtatu innocentiæ, concedo, debitæ pro ſtatu puræ naturæ, nego. Item homo in ſtatu puræ naturæ non eſſet averſus ab ultimo fine naturali averſione privativâ, cauſatâ videlicet per malitiam peccati, concedo, averſione negativâ, quæ ſit ſimplex carentia converſionis in ultimum finem, nego. Dicunt igitur, in hoc eſſe utriusque ſtatûs convenientiam, quòd neuter exigat applicationem ad amorem boni honeſti; ſed ſolùm ad amorem boni in communi; & quòd uterque habeat carentiam converſionis in debitum finem ultimum, cùm hac ſola differentia; quòd ſtatus naturæ lapſæ hanc carentiam habeat privativè tanquam cauſatam per peccatum primi hominis: ſtatus verò puræ naturæ illam tantùm habeat negativè.

Sed contrà eſt. Quantumvis homini in ſtatu puræ naturæ non eſſet debita converſio actualis in debitum finem ultimum; tamen eſſet debita potentia moralis & expedita ad convertendum ſe in debitum finem ultimum, cùm omnis natura à DEO condita ſit ordinata ad debitum finem; neque homo debeat eſſe pejoris conditionis, quàm ligna & lapides: atqui homo in ſtatu naturæ lapſæ & averſionis privativæ non habet hanc potentiam moralem, ſiquidem ſeſe per peccatum impotentem effecit ad illum efficaciter proſequendum, & inſuper indignum reddidit omni auxilio: ergo adhuc majores habet vires ad bonum proſequendum natura pura, quàm lapſa.

Probatur tertiò. Tunc ſtatus puræ naturæ ha- 6.
bet majores vires, quàm naturæ lapſæ, quando vi concurſûs generalis ſibi debiti poteſt tendere in ſuum finem & beatitudinem naturalem, ad quam non niſi ſpeciali auxilio adjutus poteſt tendere ſtatus naturæ lapſæ: ſed ita ſe res habet: ergo. Minor probatur. Ad illum finem poteſt tendere natura, ad quem dicit naturalem habitudinem; ſed natura pura dicit naturalem habitudinem ad DEUM & bonum honeſtum: ergo ad illum poteſt ſe convertere & tendere vi concurſûs generalis. Minor probatur. Omnis ſtatus dicit habitudinem ad aliquem finem ultimum: ergo & ſtatus puræ naturæ; ſed non ad alium, quàm DEUM ut beatitudinem naturalem, cùm omnis alius ſit ipſi improportionatus, vel inordinatus: ergo.

Confirmatur. Homo in ſtatu puræ naturæ haberet præceptum diligendi DEUM, ſeque convertendi in debitum ultimum finem naturalem: ergo etiam haberet vires naturaliter debitas ad il-

lud

Digitized by Google

lud præceptum implendum: neque enim præcepta ſunt de impoſſibilibus, eſtque hoc præceptum humanæ naturæ maximè conveniens, ac radix cæterorum.

7. Probatur quartò. In ſtatu naturæ lapſæ homo habet intrinſecum impedimentum ſe convertendi in DEUM, ut ultimum finem naturalem, quod propriis viribus auferre non poteſt; habet nimirum peccatum originale, quod eſt intrinſeca animæ macula, ipſum reddens habitualiter averſum, & indignum omni auxilio interno DEI. Econtrà homo in ſtatu naturæ puræ, utpote innocentis & nullo, nec actuali, nec habituali peccato infectæ, nullum tale impedimentum habet: ergo in ſtatu naturæ lapſæ eſt imbecillior ad bene operandum, quàm homo in ſtatu naturæ puræ. Neque refert, quòd iſtud impedimentum ſit maxima ex parte privativum, eſt quippe nihilominùs ejuſmodi moralis indiſpoſitio, ut illâ durante homo nullatenùs poſſit efficaciter in DEUM tendere; cùm tamen pura natura ejuſmodi impedimento careat.

Confirmatur primò. Ex S. D. hîc q. 109. a. 3. dicente, quòd ideo homo indigeat gratiâ ad diligendum DEUM, quia per peccatum eſt inclinatus ad bonum privatum, qui eſt ultimus finis peccatoris: ergo à ſenſu contrario, quia pura natura adhuc innocens per peccatum non inclinatur in bonum privatum, etiam non indiget ſpeciali gratia ad diligendum DEUM.

Confirmatur ſecundò. Quod gratia ſanctificans facit in ordine ſupernaturali, hoc facit natura innocens in ordine naturali: ſed vi gratiæ ſanctificantis debetur potentia moralis ſupernaturalis, nec non auxilia ſupernaturalia ad ſervanda præcepta ſupernaturalia, & tendendum in ultimum finem ſupernaturalem: ergo etiam ratione naturæ innocentis, necdum depravatæ per peccatum, debetur homini potentia moralis naturalis, & concurſus DEI ad implenda præcepta naturalia & quærendam beatitudinem naturalem, quæ tamen non debentur naturæ lapſæ.

§. II.

Solvuntur objectiones.

8. Objicies primò authoritatem D. Th. qui ſuprà q. 85. a. 1. diſtinguit peccatum originale ab actuali per hoc, quòd per originale ablatum eſt bonum juſtitiæ originalis, per actuale verò diminuitur ipſa naturalis inclinatio ad virtutem. Et q. 87. dicit eſſe pœnam originalis peccati, quòd natura humana ſibi relinquitur deſtituta auxilio originalis juſtitiæ: ergo ſecundùm S. D. pœna peccati originalis eſt, quòd homo recidat in ſuum ſtatum naturalem exutus donis ſupernaturalibus, nec niſi per actuale peccatum bonum naturæ diminuitur.

Reſpondeo ad primum locum D. Thomam ibidem manifeſtè loqui de contraria & poſitiva diminutione boni naturæ conſiſtentis in Phyſica inclinatione ad virtutem, quam dicit eſſet eſſe propriam peccato actuali, nam, ut ſubjicit; oportet autem, quòd ex hoc, quòd aliquid inclinatur ad unum contrarium, diminuatur inclinatio ejus ad aliud; unde cùm peccatum ſit contrarium virtuti, ex hoc ipſo, quòd homo peccat, diminuitur bonum naturæ, quod eſt inclinatio ad virtutem: atqui peccato originali convenit tantùm moralis diminutio boni naturæ conſiſtentis in recta habitudine voluntatis ad ultimum finem nullo peccato impeditum, quo cum ablatione juſtitiæ originalis factâ per originale peccatum inſeparabiliter connectitur.

Ad ſecundum Reſpondeo. Omnino ferè juxta S. D. naturam per peccatum originale ſibi relinqui, ſed non eodem modo morali, quàm ſi nunquam homo peccâſſet, quia relinquitur ut averſa ab ultimo fine.

Objicies ſecundò. Ex removente prohibens non ſequitur alius effectus, quàm ſecundùm naturam natus eſt ſequi, veluti patet in lapide, qui remoto impedimento tantùm deſcendit, quantum ex ſua naturali gravitate ad deſcenſum inclinatur; ſed peccatum originale erga naturam humanam ita ſe habet, ſicut removens prohibens, in quantum removet frænum juſtitiæ originalis, quo cohibebantur potentiæ animæ & corporis ab inordinatis motibus: ergo ex peccato originali non ſequitur major inordinatio, & debilitas potentiarum in proſecutione boni, quàm conveniat ipſi naturæ ſecundùm ſe. 9.

Reſpondeo primò, negando minorem. Siquidem per originale peccatum etiam relinquitur averſio ab ultimo fine naturali, & indignitas ad omne auxilium, quo natura promoveri deberet ad ſuam beatitudinem & ultimum finem.

Reſpondeo ſecundò. Diſtinguendo majorem, niſi illud prohibens, quod removetur etiam ipſam naturam convenienter perficiat, concedo, ſecùs, nego. Sed peccatum originale eſt removens prohibens, ſcilicet frænum juſtitiæ originalis, ita tamen ut illa juſtitia originalis continuerit in ſe connaturalem perfectionem naturæ, videlicet virtutem ſe & omnia convertendi in ultimum finem naturalem, concedo, quaſi tantùm cohibuerit & continuerit inferiores potentias, ut eſſent ſuperioribus ſubordinatæ, nego minorem, & conſequentiam. Unde nulla eſt paritas à lapide petita, quia detentio non perficit naturam lapidis, ſed eſt ipſi violenta, & contra naturalem inclinationem ipſius.

Objicies tertiò. Homo per peccatum non fuit factus deterioris conditionis in corpore, quàm fuiſſet in ſtatu puræ naturæ: ergo neque eſt factus deterioris conditionis in anima. Conſequentia probatur. Quod juſtitia originalis præſtabat in anima, hoc etiam ſervatâ proportione præſtabat in corpore, quia ipſius officium erat corpus animæ, animam DEO ſubjicere: ergo ſicut per deſtructionem originalis juſtitiæ corpus ſuæ naturæ fuit relictum, ita & anima. 10.

Reſpondeo permiſſo antecedente, negando conſequentiam & paritatem. Ratio diſparitatis eſt, quòd ſubjectum peccati originalis, ſicut & moralitatis non eſt corpus, ſed anima. Cùm igitur imbecillitas bene operandi, de qua loquimur, ſit tantùm moralis, & ex impedimento morali conſurgens, mirum non eſt, hominem per peccatum in anima reddi deteriorem, quàm eſſet in pura natura, quamvis non fiat deterior in corpore: quemadmodum per juſtificationem melioratur in anima, non autem in corpore.

Objic.

Digitized by Google

11. Objic. quartò. Homo poſt peccatum habet eaſdem potentias, eadémque Divina auxilia, quæ haberet in puris naturalibus: ergo etiam habet eaſdem vires. Antecedens quoad 1. membrum conſtat tum ex authoritate D. Thomæ in priori §. adducta ex 1. p. q. 95. a. 1. tum exemplo dæmonum, in quibus, teſte D. Dionyſio, naturalia manſerunt integra. Quoad 2. membrum probatur. Quia non eſt major ratio, cur homo poſt lapſum privetur auxiliis juxta communem & connaturalem providentiam debitis, quàm ipſis potentiis & facultatibus, ad quarum exigentiam illa conferuntur.

Reſpondeo diſtinguendo primum membrum antecedentis. Habet eaſdem potentias phyſicè ſpectatas, concedo, moraliter, nego. Nam poſt peccatum habet potentias deordinatas, & ſauciatas moraliter: quæ in pura natura fuiſſent ſine vulnere, & deordinatione ab ultimo fine, unde nec habet eadem auxilia.

DISPUTATIO II.

DE

Neceſſitate gratiæ ad verum & bonum naturale.

Ad q. 83.

Gratia poteſt eſſe neceſſaria tam ex parte intellectûs, quàm ex parte voluntatis; in illo ad cognoſcendum verum, in iſto ad volendum & operandum bonum. Aliud porrò eſt verum, & bonum, pertinens ad lineam naturæ; aliud ad ordinem ſupernaturalem. Modò de neceſſitate ad verum & bonum naturale, poſtea de eadem in ordine ad verum & bonum ſupernaturale diſputabimus.

ARTICULUS I.

An & quanta ſit neceſſitas gratiæ ad cognoſcendum verum naturale?

S U M M A R I A.

1. *Alia veritas naturalis ex parte rei, alia ex parte medii.*
2. *Alia veritas ſpeculativa, alia practica.*
3. *Diviſio potentiæ in Phyſicam & moralem.*
4. *Quid ſit debitum neceſſitatis, aut proportionis?*
5. *Status quæſtionis.*
6. *Homo lapſus non indiget gratiâ ſpeciali ad quamlibet veritatem cognoſcendam.*
7. *Poteſt cognoſcere omnes veritates ſpeculativas diviſivè ſine auxilio ſpeciali.*
8. *Non poteſt omnes collectivè.*
9. *Practicas veritates intellectus hominis lapſi nec diviſivè, nec collectivè omnes poteſt cognoſcere.*
10. *Exponuntur objecta authoritates Script. & SS. PP.*
11. *Concurſus ad cognitionem veri debetur naturaliter debito proportionis, non neceſſitatis.*
12. *Veritas Theologica, quà fundata in principiis fidei indiget auxilio ſpeciali ſupernaturali.*
13. *Natura humana eſt magis corrupta quoad appetitum boni, quàm quoad cognitionem veri.*
14. *Intellectus ſpeculativus non eſt vulneratus in principiis intrinſecis.*
15. *Tota collectio virtutum ſpeculativarum eſt intra objectum intellectûs phyſicè, non autem moraliter proportionatum.*
16. *Appetitus innatus conſequitur virtutem phyſicam.*
17. *Quandonam aſcenſus ab enumeratione ſingulorum ad concluſionem de omni faciat formalem conſequentiam?*
18. *Veritates conjunctim cum aliis ſpectatæ excedunt moralem proportionem, & potentiam intellectûs.*
19. *Quid futurum fuiſſet de homine condito in ſtatu naturæ puræ, & integræ?*
20. *Gratia in ſtatu naturæ reparatæ non confert potentiam moralem ad cognoſcendas omnes practicas veritates collectivè.*
21. *Gratia conferenda ad cognoſcendam totam collectionem veritatum naturalium foret ſupernaturalis quoad modum.*

§. I.

Prænotanda.

Notandum primò. Veritatem naturalem dici, quæ naturalem vim & facultatem intellectûs non excedit, ut prima principia & concluſiones inde deductæ. Hæc variè dividitur. 1. Nam primò dicitur aliqua veritas naturalis ex parte rei, vel objecti, non autem ex parte medii: & eſt illa, quæ quidem continetur intra connaturale objectum noſtri intellectûs; ad illius tamen notitiam ſenſuum miniſterio pervenire non poſſumus, uti ſunt ſecreta cordium, futura contingentia, numerus ſtellarum, aliave arcana, ſive in cœlis, ſive in terrarum & marium profundo recondita, quæ ſenſum, & conſequenter etiam intellectûs notitiam effugiunt, cùm nihil ſit in intellectu, quod non fuit in ſenſu. Secundò. Aliqua veritas dicitur naturalis tam ex parte rei

rei, quàm ex parte medii, quando ita continetur intra proportionatum objectum illius, ut in ejus notitiam per ſenſibilia deveniri poſſit.

2. Notandum ſecundò. Ex prædictis veritatibus naturalibus tam ex parte rei, quàm ex parte medii aliam eſſe ſpeculativam, quæ videlicet per ſe non refertur ad operationem, aliam verò practicam, quæ videlicet per ſe refertur ad operationem, quatenus vel movet ad operationem, vel operationem dirigit.

3. Notandum tertiò. Potentiam ad aliquid cognoſcendum, vel operandum dividi in Phyſicam & moralem. Phyſica eſt, quæ abſolutè quoad ſua intrinſeca eſt proportionata actui, abſtrahendo ab extrinſecis impedimentis; moralis verò, quæ ſimul includit, carentiam impedimentorum, quibus prohiberi poteſt, ne in actum exeat. e. g. homo adſtrictus compedibus habet quidem Phyſicam potentiam ad ambulandum, non tamen habet potentiam moralem, dum econtrà homo ſanus & liber habet utramque.

4. Notandum quartò. Omnibus cauſis naturalibus deberi generalem & ordinarium concurſum DEI titulo creationis ad omnes operationes, ad quas ex propria natura ordinantur. Hoc ipſo quippe, quod Author naturæ voluit alicui naturæ debitam eſſe aliquam operationem, voluit etiam eidem naturæ deberi neceſſaria comprincipia illius operationis, inter quæ eſt generalis concurſus DEI. Porrò hoc debitum dividitur in debitum neceſſitatis & proportionis. Illud debetur debito neceſſitatis quod toti naturæ debetur in omnibus, & ſingulis individuis, velut igni debetur concurſus ad calefaciendum, illud debetur debito proportionis, quod debetur toti naturæ, non tamen in & pro omnibus, ſed in & pro aliquibus individuis: ita tempori hyberno debentur nives, æſtati pluviæ, non tamen in & pro omni die, humanæ naturæ debetur bonum ingenium, non tamen in & pro omnibus ſuppoſitis individuis.

5. His ita prænotatis quæritur in præſenti, an ad omnes veritates naturales, ſive diviſim, & ſeorſim, ſive collectivè & cum aliis omnibus cognoſcendas, homo in ſtatu naturæ lapſæ, præter generalem concurſum DEI debitum titulo creationis indigeat aliquâ gratiâ ſpeciali; non habituali & ſanctificante, cùm certum ſit, etiam in peccatoribus, infidelibus, gentilibus reperiri cognitionem multarum naturalium veritatum; neque gratiâ ſupernaturali, & Theologicâ, ſiquidem in præſenti agimus de cognitione veri naturalis, ſed gratiâ Philoſophicâ, ſive auxilio naturalis ordinis, quo intellectus in veri naturalis cognitione roboretur, & adjuvetur?

§. II.

Quid ſentiendum de veritatibus ſpeculativis?

OMnes veritates ſpeculativas, non tantùm diviſivè, ſed etiam collectivè ab homine lapſo cognoſci poſſe ſolo beneficio concurſûs generalis docuiſſe videtur Caietanus in præſenti, cujus oppoſitum è diametro tenent Monteſinos diſp. 27. q. 1. & Granad. Controv. 8. Tract. 1. Diſput. 1. Sect. 2. Mediâ viâ incedit Sotus l. 1. de nat. & grat. c. 4. Lorca, Martinez & communior Theologorum, tenétque poſſe cognoſci ſingulas veritates ſpeculativas ſeu omnes diviſivè acceptas ſine adjutorio ſpeciali, non tamen omnes collectim ſumptas. Ante reſolutionem..

Suppono tanquam certum, hominem in ſtatu naturæ lapſæ non indigere gratiâ ſpeciali ad cognitionem cujuslibet veritatis ſive ſpeculativæ, ſive practicæ diviſivè ſumptæ. Ita communior Thomiſtarum. Et videtur apertè doceri à S. D. hîc a. 1. ad 1. dicente. *Unaquaque forma indita rebus creatis à DEO habet efficaciam reſpectu actûs determinati, in quem poteſt ſecundùm ſuam proprietatem, ultrà autem non poteſt, niſi per aliquam formam ſuperadditam, &c. Sic igitur intellectus humanus habet aliquam formam, ſcilicet ipſum intelligibile lumen, quod eſt de ſe ſufficiens ad quædam intelligibilia cognoſcenda, &c.* Ex quibus 6.

Probatur primò ratione. Quælibet forma & virtus naturalis poteſt propriis viribus cum ſolo concurſu generali elicere operationem ſibi connaturalem, ſed cognitio veri naturalis tam ſpeculativa, quàm practica eſt actus proprius & operatio connaturalis potentiæ intellectivæ: ergo poteſt intellectus propriis viribus ſine ſpeciali auxilio aliquod verum ſive ſpeculativum, ſive practicum cognoſcere.

Confirmatur. Si intellectus nullum bonum ſine ſpeciali auxilio poſſet cognoſcere, tunc lumen intellectûs eſſet extinctum per peccatum originale: ſed hoc eſt contra Concilia & PP. qui tantùm agnoſcunt in intellectu vulnus ignorantiæ. Sequela conſtat, quia ſi oculus non poſſet ſuis viribus ullum colorem cernere, ipſius lumen eſſet extinctum: ergo pariter lumen intellectûs erit extinctum, quando nullam poteſt veritatem cognoſcere.

Probatur ſecundò. Si intellectus præſtantioris veritatis cognitionem ſine ſpeciali gratia poteſt conſequi, tunc etiam poterit hoc modo conſequi cognitionem veritatis minùs præſtantis, & magis obviæ: ſed homo in natura lapſa poteſt conſequi cognitionem veritatis præſtantioris: ergo. minor probatur. Cognitio DEI eſt præſtantior aliis cognitionibus, ſed hanc poteſt homo conſequi ſuis viribus, cùm Apoſtolus Rom. 1. aſſerat: quòd *inviſibilia DEI per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur.* Et quòd *à magnitudine ſpeciei & creaturæ cognoſcibiliter poterat horum creator videri.*

Probatur tertiò. Si abſque ſpeciali gratia in natura lapſa non poſſet cognoſci aliquod verum naturale, tunc intellectus in iſto ſtatu, tam in ſpeculativis, quam in practicis tantùm valeret ad falſum; conſequens eſt abſurdum; nam uti voluntas ſe habet ad bonum, ita intellectus ad verum, ſed quòd voluntas tantùm valeat ad malum, eſt abſurdum, & cum aliis pro-

propoſitionibus Baianis damnatum à SS. PP. Pio V. & Gregorio XIII. ergo pariter eſt abſurdum, quòd intellectus de ſe tantùm valeat ad falſum. Imò cùm voluntas tanquam cæca potentia in omnibus ſequatur ductum intellectûs, & practicus error in intellectu, ſit cauſa conſequentis malitiæ in voluntate, nec poſſit voluntas eligere bonum morale, niſi prævio recto, & practicè vero dictamine intellectûs, manifeſtè ſequitur, quòd voluntas in ſtatu naturæ lapſæ tantùm valeret ad malum, ſi intellectus tantùm valeret ad falſum, nec poſſet ſuis viribus practicam veritatem cognoſcere.

7. CONCLUSIO I. *Poteſt intellectus in ſtatu naturæ lapſæ ſine ſpeciali auxilio cognoſcere omnes veritates naturales ſpeculativas diviſive, non autem omnes collectivè.* Ita A. A. citati.

Prior pars probatur. Nulla apparet ratio, cur una potiùs veritas cum ſolo concurſu generali cognoſci poſſit, quàm altera: nec ulla veritas naturalis eſt præſtantior, quàm illa, quæ de DEO habetur; ſed hæc habetur Apoſtolo teſte ex effectibus naturalibus absque gratia ſpeciali, ut modò dictum: ergo pariter aliæ cognitiones minùs præſtantes per naturæ vires haberi poterunt.

8. Secunda pars probatur. Ad illarum veritatum cognitionem noſter intellectus non habet moralem potentiam, ad quas non habet proportionem, ſed omnes veritates tam ſpeculativæ, quàm practicæ, ſi collectivè accipiantur, excedunt proportionem intellectûs in natura lapſa debilitati: ergo. Minor probatur. Natura lapſa multas patitur diſtractiones, & appetitûs inferioris rebellionem, cujus paſſionibus frequenter obnubilatur. Accedit debilitas & fatigatio corporis, imperfectum miniſterium ſenſuum, diverſæ vitæ neceſſitates, ipſaque tandem vitæ brevitas, quæ omnia ſunt impedimenta extrinſeca, ne intellectus noſter circa omnium veritatum collectionem, quæ fermè ſunt innumeræ, ſine errore verſari poſſit: ideòque Sap. 3. dicitur. *Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ providentiæ noſtræ, corpus enim, quod corrumpitur, aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem: & difficilè æſtimamus, quæ in terra ſunt, & quæ in proſpectu ſunt, invenimus cum labore.*

§. II.

Quid ſentiendum de practicis veritatibus?

9. CONCLUSIO II. *Practicas veritates intellectus in ſtatu naturæ lapſæ nec omnes diviſivè, nec collectivè poteſt cognoſcere.* Ita Joannes à S. Thoma cum communi.

Ratio primæ partis eſt. Una è practicis veritatibus eſt, quòd DEUS hic & nunc ſit ſuper omnia efficaciter diligendus: ſed hanc non poteſt intellectus in natura lapſa propriis viribus, & cum ſolo generali concurſu cognoſcere: ergo. Minor probatur: quia cùm executio voluntatis connaturaliter ſequatur proximam directionem intellectûs; ſi poſſet intellectus ſine ſpeciali gratia formare & cognoſcere hanc veritatem, etiam poſſet voluntas ſine ſpeciali gratia efficacem DEI dilectionem in natura lapſa elicere: ſed hoc ſecundùm infrà dicenda eſt falſum: ergo voluntas non poteſt ſine ſpeciali gratia omne opus moraliter bonum elicere, ut patet in actu dilectionis efficacis primùm adducto, & ſequentibus art. pluribus oſtendetur: ergo nec intellectus poteſt omnem veritatem practicam ſine gratia ſpeciali cognoſcere. Conſequentia patet ex dictis; quia voluntas ſequitur ductum intellectûs, nec eſt peccatum in voluntate, quòd non præceſſit error in intellectu.

Ratio ſecundæ partis ex præmiſſis deducitur: quia major eſt infirmitas intellectûs ad omnes veritates practicas, quàm ſpeculativas, ad omnes collectivè, quàm diviſivè cognoſcendas: ergo ſi intellectus non poteſt moraliter ſine adjutorio ſpeciali cognoſcere omnes ſpeculativas, nec quamlibet veritatem practicam diviſim, multò minùs omnem collectivè ſumptam poteſt ita cognoſcere.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Objiciuntur variæ authoritates. Primò illud 10. Apoſtoli 2. Corint. 3. *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis, ſed omnis ſufficientia noſtra ex DEO eſt.* Secundò. Concil. Arauſicanum Can. 9. dicit. *Divini muneris eſt, cùm rectè cogitamus.* Et Can. 22. *Nemo habet de ſuo, niſi mendacium & peccatum, &c.* Item Concil. Milevit. II. Can. 4. dicit. *Donum DEI eſſe, ſcire quid agere debeamus, & diligere, ut faciamus.* Tertiò. Juxta ſententiam D. Auguſtini certiſſima ſigna ſpecialis auxilii ſunt oratio & gratiarum actio. Unde Ep. 95. dicit: *Oratio eſt clariſſima gratiæ teſtificatio.* & Ep. 107: *Non oramus DEUM, ſed orare nos fingimus, ſi non ipſum facere credimus, quod oramus:* atqui oramus, & gratias agimus pro cognitione veri, veluti patet exemplo Davidis, & Salomonis, è quibus ille Pſal. 118. *Da mihi intellectum, & vivam.* Iſte verò Sap. 9. *Da mihi Domine ſedium tuarum aſſiſtricem ſapientiam.* Quartò S. Thomas hîc a. 1. affirmat, hominem *ad quæcunque veritates cognoſcendas indigere DEI moventis auxilio, non verò gratiâ habituali, aut lumine ſupernaturali fidei vel Prophetiæ:* cùm igitur exceptio firmet regulam, videtur S. Doctor admittere neceſſitatem ſpecialis auxilii, ſeu gratiæ actualis Philoſophicæ ad cognitionem veritatum quarumcunque, ſiquidem tantùm excludit gratiam habitualem, & lumen ſupernaturale.

Reſpondeo ad primum. Apoſtolum loqui de cogitatione bona ſancta, ad ſalutem & juſtitiam conducente, prout exponit D. Auguſtinus de bon. perſever. c. 13. *quod attinet ad pietatis viam, & verum DEI cultum, non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis.*

Eodem modo Reſpondeo ad authoritates utriuſque Concilii. Cùm verò Concilium Arauſicanum dicit, neminem *habere de ſuo* niſi *mendacium*, ibi Tò *de ſuo* accipitur cum excluſione omnis etiam generalis beneficii ab extrinſeco præſtiti, quo ſenſu homo ſibi ſoli relictus, tantùm habet, quòd poſſit deficere, tanquam ex nihilo conditus.

Digitized by Google

Ad 3. Reſpondeo primò. Davidem, & Salomonem præcipuè oràſſe pro cognitione veri conducentis ad implendam DEI legem, & ſalutem conſequendam, quæ utique indiget gratiâ ſpeciali. Pariter D. Auguſtinus diſputans contra Pelagianos locutus eſt de oratione applicata ad effectus vires naturæ excedentes. Reſpondeo ſecundò. Rectè etiam orari pro cognitione veri naturalis, aliiſve bonis ad ordinem naturæ pertinentibus, & tunc Divinum concurſum latiori ſenſu induere nomen gratiæ, quando ille eſt debitus, non debito neceſſitatis, ſed proportionis; ſic enim oramus pro ſerenitate, pluvia, &c. tanquam pro beneficiis aliquam contingentiam habentibus, & non pro omni loco & tempore debitis.

Ad 4. Reſpondeo, quòd Angelicus Doctor nomine auxilii ibidem ſolùm intelligat præmotionem, ſeu concurſum generalem DEI, prout ipſe ſe efficienter explicat verbis ſubjunctis. *Actio intellectûs, & cujuscunque entis creati dependet à DEO, quantum ad duo. Uno modo, in quantum habet perfectionem ſeu formam, per quam agit, alio modo, in quantum ab ipſo movetur ad agendum.* Nec refert, quòd exceptio firmet regulam, hoc enim axioma locum habet, quando oppoſitum non conſtat ex textu claro.

11. Objicies ſecundò ex ratione. Si per concurſum generalem homo poſſet pervenire ad cognitionem veri, tunc illam omnes homines haberent; nec eſſet ratio, cur unus hanc, vel illam, vel plures veritates præ alio cognoſceret: ſed conſequens eſt abſurdum: ergo. Sequela probatur. Quia concurſus generalis nemini denegatur, eſtque omnibus debitus.

Reſpondeo diſtinguendo ſequelam majoris. Si homo perveniret ad cognitionem veri per concurſum generalem debitum debito neceſſitatis, concedo ſequelam, debitum debito proportionis, & permixtum cum aliqua contingentia, nego ſequelam majoris: atqui concurſus generalis ad cognitionem veri eſt debitus debito proportionis, juxta varias temporum, locorum, applicationum circumſtantias; nam utique plures naturales veritates cognoſcit Phyſicus, quàm rudis idiota: quo modo licèt valetudo corporis, uſus rationis, loquela &c. pertineat ad beneficium creationis, adeóque humanæ naturæ debeantur, multi tamen naſcuntur rudes, monſtroſi, muti, amentes.

12. Dices. Veritas Theologica juxta noſtram ſententiam eſt naturalis, & tamen illius cognitio indiget auxilio ſpeciali: ergo non omnis veritas ſpeculativa cognoſci poteſt ſine auxilio ſpeciali.

Reſpondeo. Eſt naturalis formaliter, & ex parte conſequentiæ deductæ, concedo, arguitivè, ſeu præſuppoſitivè, & ex parte principiorum, è quibus deducitur, nego antecedens & conſequentiam. Nam principia Theologica ſunt aſſenſus fidei, qui utique auxilium ſpeciale, & quidem ſupernaturale requirunt.

13. Objicies tertiò. Non poteſt voluntas in ſtatu naturæ lapſæ etiam diviſim amplecti omne bonum morale ſine gratia ſpeciali: ergo neque intellectus poteſt diviſim cognoſcere omne verum ſpeculativum ſine gratia ſpeciali. Conſequentia probatur: quia ſicut voluntas per peccatum originale accepit vulnus malitiæ; ita & intellectus accepit vulnus ignorantiæ: ergo ſicuti vulnus malitiæ impedit voluntatem à proſecutione omnis boni moralis, ita vulnus ignorantiæ impedit intellectum à cognitione omnis veri ſpeculativi. Reſpondeo, negando conſequentiam & paritatem. nam ut S. D. 1. 2. ad 3. magis natura humana corrupta eſt, quantùm ad appetitum boni, quàm quantùm ad cognitionem veri.

Cujus ratio eſt duplex, primò, quia intellectus ſpeculativus circa veritates ſpeculativas non eſt vulneratus in ipſo lumine, ſive in aliquo ſibi intrinſeco; ſed tantùm in adjunctis extrinſecis, puta in miniſterio ſenſuum, corporis conſtitutione; econtrà voluntas patitur impedimentum, eſtque vulnerata in principiis intrinſecis, nimirum in ipſa intentione finis, à qua omnis alius motus ipſius incipit, ſiquidem per peccatum fuit deordinata a fine ultimo. 14.

Secundò, Quia intellectûs ſpeculativi munus non eſt movere ſubjectas potentias, quod tamen eſt officium voluntatis: ideóque intellectus ſpeculativus neque ab extrinſeco tantum patitur impedimentum, quantum voluntas, quæ propter reſiſtentiam & rebellionem appetitûs inferioris magnam patitur difficultatem in executione.

Eadem eſt ratio diſparitatis inter intellectum ſpeculativum, & practicum: nam intellectus practicus, in quantum proximè dirigit, aut imperat executionem, includit intentionem voluntatis, in cujus virtute impellit ad executionem, & ideo eaſdem patitur difficultates, quas ipſa voluntas, hoc verò totum non reperitur in intellectu ſpeculativo.

Objicies quartò. Intellectus in natura lapſa poteſt omnes veritates ſpeculativas diviſivè cognoſcere: ergo etiam collectivè. Conſequentia probatur. Non minùs omnes veritates collectivè ſumptæ ſunt intra proportionatum objectum intellectûs, quàm ſi ſingulæ diviſim & diſtributivè accipiantur: ergo ſi ſingulæ poſſunt intelligi, poterunt etiam omnes collectivè. 15.

Confirmatur primò. Ab inductione & enumeratione diſtributiva ſingulorum juxta Dialecticos datur bonus aſcenſus ad inferendam conſequentiam & concluſionem de omni, nam quia verum eſt, *Petrus eſt rationalis*, *Paulus eſt rationalis, &c.* benè infertur: *ergo omnes homines ſunt rationales:* ergo pariter ſi diviſim dici poteſt, *hæc veritas A eſt cognoſcibilis ſine ſpeciali auxilio*, *hæc veritas B eſt cognoſcibilis*, & ſic de cæteris, per legitimam conſequentiam inferri poterit: *ergo omnes veritates ſunt hoc modo cognoſcibiles.*

Reſpondeo, negando conſequentiam. Ad probationem diſtinguo antecedens. Sunt intra objectum intellectûs Phyſicè proportionatum, concedo, tam Phyſicè, quàm moraliter, nego antecedens & conſequentiam.

Neque dicas. Intellectus habet innatum appetitum ad omne verum etiam collectivè ſumptum, ergo etiam habet moralem proportionem. Quidquid enim ſit de antecedente, nego conſequentiam: quia appetitus innatus tantùm conſequitur virtutem Phyſicam intellectûs, quâ non obſtante poteſt adeſſe impedimentum extrinſecum, ex quo effectus ipſi moraliter ſit impoſſibilis. 16.

Ad

Digitized by Google

17. Ad confirmationem Reſpondeo conſequentiam, quæ fit per aſcenſum ab enumeratione ſingulorum ad concluſionem de omni, tunc ſolùm eſſe formaliter bonam, quando conſequens de omni accipitur in eodem ſenſu diſtributivo, in quo accipitur antecedens: quando verò in conſequentia per aſcenſum fit proceſſus à ſenſu diſtributivo ad collectivum, nunquam eſſe conſequentiam formaliter bonam, ſed inter Sophiſmatum vitia computari: ideóque in prædicatis potentiæ, & quantitatis ejusmodi conſequentia ferè ſemper fallit: e. g. *Homo poteſt hunc primum, ſecundum & tertium lapidem tollere: ergo omnes conjunctim. Poteſt vincere hunc, & iſtum, & illum Adverſarium: ergo omnes collectivè.* Interim aliquando conſequentia facta cum proceſſu à ſenſu diſtributivo ad collectivum poteſt eſſe bona materialiter propter neceſſitatem materiæ, quod fit in prædicatis eſſentialibus, ita enim rectè infertur: quilibet hominum eſt rationalis: ergo totum genus humanum eſt rationale: quælibet creatura eſt ens ab alio: ergo etiam tota creaturarum collectio eſt ens ab alio.

18. Inſtabis. Tota collectio veritatum naturalium eſt in determinato numero, cùm non ſint actu infinitæ. Ponamus ergo, quòd ſint 10. veritates cognoſcendæ per intellectum, & ex iis jam novem ſucceſſivè ſint cognitæ, vel poterit homo decimam veritatem ſine auxilio ſpeciali cognoſcere, vel non poterit? Si primum: tunc poteſt cognoſcere totam collectionem veritatum naturalium, & habetur intentum; ſi ſecundum, tunc ſequitur, quòd ne quidem diviſim poſſit ſingulas veritates cognoſcere, ſiquidem illam decimam veritatem non poſſet cognoſcere.

Reſpondeo, quamvis veritates naturales non ſint actu infinitæ, tamen non poſſe aſſignari earundem determinatum numerum, in quarum decurſu intellectus deficiat, ideò pro diverſa debilitate ſubjecti, vel conſtitutione impedimentorum unus deficeret in ſexta, alius in octava, alius decima veritate cognoſcenda. Non ideo ſequitur, quod illæ veritates neque diviſim forent cognoſcibilis, quamvis enim ſingulæ in ſe ſeorſim ſpectatæ non excederent moralem potentiam & proportionem intellectûs, excederent tamen, ſi ſumantur conjunctim cum aliis: quia ut ſic connotant nimiam intellectûs fatigationem, diſtractionem, aliáque impedimenta in cognitionum decurſu obvenientia.

§. IV.

Corollaria.

19. Colliges ex dictis primò, Quid ſit dicendum de homine in ſtatu puræ, vel integræ naturæ conſiderato: nam in ſtatu puræ naturæ propter rationis identitatem potuiſſet omnes veritates ſpeculativas diviſivè, non item omnes collectivè attingere, ſicut in ſtatu naturæ lapſæ, quoad practicas verò veritates differentia eſt; quia licèt non potuiſſet omnes practicas veritates collectivè, vel multas ad longum tempus ſine errore cognoſcere, ſicut in ſtatu naturæ lapſæ, eò quòd habuiſſet eadem impedimenta extrinſeca, videlicèt corporis fatigationem, vitæ brevitatem, appetitûs inferioris rebellionem, &c. potuiſſet tamen omnes veritates practicas diviſivè cognoſcere; quia ipſius voluntas non habuiſſet intrinſecum impedimentum deordinationis ab ultimo fine. In ſtatu verò naturæ integræ potuiſſet quidem cognoſcere omnes veritates practicas ad prudentiam & proximam directionem operis pertinentes; quia propter perfectam ſubordinationem potentiarum nullam habuiſſet difficultatem in operis executione, non tamen potuiſſet collectivè omnes prorſus veritates ſive ſpeculativas, ſive practicas cognoſcere, cùm etiam in illo ſtatu fuiſſent plura diſtractiva negotia, ac tandem certus terminus illius ſtatûs, qui omnes veritates naturales propemodum numero & fine carentes ab humano intellectu attingi paſſus non fuiſſet. Idem dic ndum de ſtatu innocentiæ, ſi poſteri Adami in illo perſtitiſſent, cùm enim & ille ſtatus certâ temporis periodo circumſcriptus fuiſſet, & veritatum ſpecies ſenſuum miniſterio abſtrahi, atque ita ſucceſſivè earundem notitia comparari debuiſſet, innumerabilis collectio illarum veritatum in hominis notitiam non perveniſſet.

Colliges ſecundò. Per gratiam ſanctificantem in ſtatu naturæ reparatæ non conferri potentiam moralem ad omnes practicas veritates collectivè cognoſcendas: Siquidem per ipſam non auferuntur extrinſeca impedimenta, quæ cauſant moralem impotentiam. 20.

Colliges tertiò. Gratiam ſpecialem, quæ daretur ad cognoſcendam collectionem omnium naturalium veritatum, non fore neceſſariò ſupernaturalem quoad ſubſtantiam, ſed tantùm quoad modum. Tota quippe collectio omnium veritatum naturalium non excedit lineam naturæ, nec proin' auxilium ſpeciale ordinis ſupernaturalis requirit: quia tamen omnium illarum veritatum cognitio ſupponeret infuſionem ſpecierum omnes tes naturaliter cognoſcibiles repræſentantium, quæ vires naturæ ſuperat, ideo quoad modum infuſionis foret ſupernaturalis gratia, quemadmodum & ſcientiæ Adamo in ſua creatione infuſæ fuerunt ſupernaturales quoad modum. 21.

ARTICULUS II.

Quomodo neceſſaria ſit gratia ad opus bonum honeſtate naturali?

SUMMARIA.

1. *Aliud opus politicè, aliud moraliter bonum.*
2. *Aliud eſt opus veræ, aliud perfectæ virtutis.*
3. *Varia authorum opiniones.*
4. *Opera imperfectæ virtutis ſine gratia ſanctificante & fide exerceri poſſe probatur authoritate.*
5. *Et ratione.*
6. *Ad opus imperfectæ virtutis ſufficit inefficax relatio in finem ultimum.*
7. *Poſſe ejusmodi opus exerceri ſine ſpeciali gratia actuali, oſtenditur ex S. Script.*
8. *Item Authoritate SS. PP. ac Divi Thomæ.*

B 3   9. *Et*

Digitized by Google

9. *Et ratione potentia proportionata cum actu.*
10. *Variæ authoritates objecta contra poſſibilitatem boni operis ſine gratia ſanctificante & fide.*
11. *Tripliciter exponitur, quomodo arbor mala non poſſit bonos fructus facere.*
12. *Quod non eſt ex fide, poteſt accipi contrariè, pro eò, quod eſt contra fidem.*
13. *Omnia debent fieri propter DEUM vel explicitè, vel implicitè, vel efficaciter, vel inefficaciter intentum.*
14. *Authoritates variæ objectæ contra poſſibilitatem alicujus boni operis ſine gratia ſpeciali.*
15. *Scriptura & PP. plerumque loquuntur ſolùm de iis bonis operibus, quæ conducunt ad vitam æternam.*
16. *Exponitur, quomodo nemo de ſuo habeat niſi mendacium & peccatum.*
17. *Exponitur textus D. Thomæ de concurſu generali.*
18. *Variæ objectiones ex ratione.*
19. *Quo ſenſu congrua cogitatio ſit gratia ſpecialis.*
20. *Facienti, quod in ſe eſt, & cum auxilio gratiæ DEUS non denegat ſuam gratiam.*
21. *Opus perfectæ virtutis haberi non poteſt ſine gratia ſpeciali.*
22. *Neque omnia opera collectivè.*
23. *Vel etiam diviſivè ſumpta.*
24. *Imò nec multa bona opera in ſtatu peccati ſine gratia ſpeciali exerceri poſſunt.*
25. *Cur non ſit bona conſequentia à potentia unius boni operis ad omnia.*

§. I.

Prænotanda.

1. NOtandum primò. Bonum opus dividi in civiliter ſeu politicè, & in moraliter bonum. Bonum opus civiliter ſeu politicè eſt, quod ex ſe quidem eſt indifferens ad bonitatem, vel malitiam moralem, conducit tamen, vel ad propriæ naturæ commoditatem & conſervationem, vel ad conſervationem, vel incrementum communitatis, ut ædificare domos, plantare vineas, &c. Opus moraliter bonum eſt opus veræ virtutis conforme rectæ rationi, & ordinabile in hominis finem ultimum, quod ſiquidem ex fine intrinſeco vel extrinſeco ordinetur in ultimum finem ſupernaturalem, erit ſupernaturale opus virtutis infuſæ, honeſtum honeſtate ſupernaturali; ſin verò ordinetur in ultimum finem naturalem, erit opus virtutis acquiſitæ honeſtum honeſtate naturali.

2. Notandum ſecundò, Veræ virtutis opus rectè dividi primò in opus virtutis perfectæ, & imperfectæ. Imperfectæ virtutis opus eſt, quod ex proprio fine & objecto eſt conforme rectæ rationi, & ita etiam ab operante in debitum finem refertur, ut nullâ malâ circumſtantiâ vitietur, nihilominùs tamen ipſe operans pro fine efficaciter intento habet creaturam, eſtque in ſtatu peccati, veluti ſi infidelis, vel peccator det eleemoſynam ex fine miſericordiæ. Opus perfectæ virtutis eſt, quod ex intentione & fine operantis actu vel virtute efficaciter refertur in debitum finem ultimum tanquam appretiativè ſuper omnia dilectum, quod nunquam fit ſine aliquo formali, aut virtuali influxu dilectionis. Unde bene diſtinguendum eſt inter opus veræ & perfectæ virtutis. nam veræ virtutis opus eſt, quod verè eſt conforme regulis honeſtatis, habétque à parte rei finem honeſtum, quale eſt prædictum opus miſericordiæ, & ſic opponitur operi virtutis fictæ, qualis eſt fortitudo hominum avarorum, qui amore pecuniæ per mare pauperiem fugiunt, per ſaxa, per ignes. At verò perfecta virtus eſt charitate formata, & ſic ulteriùs requirit efficacem relationem ad finem ultimum, ex qua opponitur cum imperfecta virtute, quæ tantùm habet inefficacem relationem ad eundem finem.

Notandum tertiò, In præſenti eſſe quæſtionem de opere moraliter bono non ſupernaturali, 3.
ſed naturali honeſtate: nam de ſupernaturali in ſequenti diſputatione dicemus; déque potentia vel impotentia non Phyſica, ſed morali. De quo ſunt variæ Authorum opiniones. Nam primò Michaël Baius ad omne opus moraliter bonum requirit gratiam habitualem ſeu ſanctificantem, & imperium charitatis, ex quo conſequitur, opera omnia hominis infidelis, vel peccatoris, ſuppoſitô quòd nulla indifferentia admittantur, eſſe peccata. Secundò. Janſenii opinio eſt, ad omne opus bonum moraliter requiri ſaltem gratiam fidei, ex quo rurſus ſequitur, omnia opera infidelium eſſe peccata. Tertiò. Vaſquez cum Greg. Ariminenſi & Contenſ. Diſſertat. 2. c. 1. exiſtimat, nullum opus bonum fieri poſſe ſine gratia ſpeciali. Quartò ex oppoſito Durandus & Iſambertus hîc diſp. 4. a. 1. dicunt, quodlibet opus bonum (ſaltem ſi abſit gravis tentatio) in ſtatu naturæ lapſæ ſine gratia ſpeciali fieri poſſe. Tandem plerique tam intra quàm extra Scholam S. D. docent, aliqua opera moraliter bona ſaltem ex facilioribus fieri poſſe ſine gratia ſpeciali, non tamen omnia etiam diviſivè ſumpta.

§. II.

De poſſibilitate operum ſine gratia ſanctificante & fide.

CONCLUSIO I. *In ſtatu naturæ per peccatum corrupta poſſunt exerceri aliqua opera imperfectæ virtutis moraliter bona ſine gratia ſanctificante, & gratia fidei.* Ita Jo. à. S. Thoma, Gonet, aliique. 4.

Probatur primò authoritate. Si ad quodlibet opus moraliter bonum eſſet neceſſaria gratia ſanctificans, vel fides ſupernaturalis, tunc quodlibet opus hominis in ſtatu peccati, vel infidelitatis conſtituti eſſet moraliter malum, quia nimirum, juxta fundamentum Adverſariorum, ſine gratia & fide non poſſet referri in debitum finem ultimum: atqui hoc repugnat Decretis Tridentini, & Summ. Pontif. ergo. Minor conſtat primò è Tridentino Seſs. 6. Can. 7. ita definiente. *Si quis dixerit omnia opera, quæ ante juſtificationem fiunt, verè eſſe peccata, Anathema ſit.* Et Can. 1. *Si quis dixerit, hominem ſuis operibus, quæ vel per humanæ naturæ, vel per legis doctrinam, fiunt abſque Divina per Jeſum Chriſtum gratia poſſe juſtificari coram DEO, anathema ſit.* Ubi expreſſè Concilium ſupponit ali-

Digitized by Google

aliqua opera bona ſine Chriſti gratia naturaliter fieri poſſe: neque enim hæretici, contra quos agitur, erant tam ſtolidi, ut vellent, hominem per mala opera poſſe juſtificari.

Deinde Pius V. & Gregorius XIII. damnârunt iſtas propoſitiones Michaëlis Baij Doctoris Lovanienſis n. 27. *Liberum arbitrium, ſine gratia & adjutorio DEI non niſi ad peccandum valet.* n. 35. *Omne, quod agit peccator, vel ſervus peccati, peccatum eſt.* Ubi Baius nomine gratiæ, ut advertit Contenſonus, non intellexit auxilium merè actuale, ſed gratiam habitualem, ſiquidem ipſe in aliis propoſitionibus pariter damnatis negat omnem diſtinctionem gratiæ habitualis & actualis. Cùm igitur iſtæ propoſitiones ſint damnatæ in ſenſu ipſius Baij, conſtat etiam damnatam eſſe hanc propoſitionem, quòd ſine gratia habituali liberum arbitrium nullum bonum opus producere valeat. Tandem etiam Trident. cit. Seſs. 6. Can. 5. definit: *Si quis liberum hominis arbitrium poſt Adæ peccatum amiſſum & extinctum dixerit, Anathema ſit:* atqui ſaltem quoad moralem poteſtatem benè operandi liberum arbitrium prorſus eſſet extinctum, ſi tantummodò valeret ad malum: ergo.

5. Probatur ſecundò ratione. Illud bonum homo poteſt ſine gratia ſanctificante, vel fide operari, ad quod habet omnia requiſita principia ſine gratia & fide: ſed habet: ergo. Minor probatur. Ad opus honeſtum bonitate naturali plus non requiritur, quàm voluntas exercendi actum ex fine intrinſeco honeſtum in debitis circumſtantiis: ſed hæc omnia fieri poſſunt ſine gratia & fide, veluti ſi miles pro principe, vel patria exponat vitam, exercet actum fortitudinis: ſi quis det eleemoſynam pauperi ex motivo ſublevandi miſeriam proximi, facit actum miſericordiæ; ſi reſtituat, quod debet, facit actum juſtitiæ, &c.

6. Dices. Deeſſe relationem ad debitum finem ultimum, ſiquidem voluntas peccatoris, vel hominis infidelis eſt deordinata à debito fine ultimo.

Contrà tamen eſt, quòd etſi abſit efficax relatio in finem ultimum, non tamen deſit inefficax, quod ſufficit ad naturalem honeſtatem actûs, & licèt voluntas peccatoris ſit habitualiter deordinata à fine ultimo, non tamen eſt deordinata actualiter in ipſo exercitio iſtius actûs: poteſt autem deordinatio efficax habitualis conſiſtere cum inefficaci ordinatione in finem ultimum, ſicut etiam efficax ordinatio habitualis in homine juſto peccante venialiter conſiſtit cum inefficaci deordinatione, juxtà dicta in Tract. de Actibus hum.

§. III.

Aſſeritur poſſibilitas quorundam bonorum operum ſine gratia ſpeciali.

7. CONCLUSIO II. *Poſſunt in ſtatu naturæ lapſæ abſque adjutorio ſpeciali gratiæ actualis exerceri quædam opera imperfectæ virtutis moraliter bona.* Ita Authores præcitati cum communi DD.

Probatur 1. Authoritate S. Scripturæ. Ubi Matth. 5. Chriſtus dixit. *Si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne publicani hoc faciunt?* Ubi indicat quædam honeſta opera eſſe tantæ facilitatis, ut etiam ab Ethnicis fieri poſſint. Unde & illud Rom. 2. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt.* SS. Chryſoſt. & Hieron. apud Amicum exponunt de gentilibus ſolo naturæ inſtinctu opera legi & rationi conformia facientibus.

Probatur ſecundò. Authoritate SS. PP. 8.
Nam 1. Hieron. in c. 29. Ezech. inquit Chriſtianos comparatione gentilium condemnari, *quòd iſti lege faciant naturali, quæ nos Chriſtiani lege etiam ſcriptâ negligimus.* Et D. Auguſt. l. de Spirit. & litt. c. 28. dicit. *Etiam impiorum, nec DEUM verum veraciter colentium quædam facta vel legimus, vel audimus, quod ſecundùm juſtitiæ regulam non ſolùm vituperare non poſſumus, verùm etiam meritò, juſteq; laudamus.* Et rurſus. *Sicut non impediunt à vita æterna juſtum quædam venialia, ſine quibus hæc vita non ducitur; ſic ad ſalutem æternam nihil proſunt impio aliqua opera bona, ſine quibus difficillimè vita cujuslibet peſſimi invenitur.* Adjungit rationem. *Quia non usque adeo in anima humana imago DEI terrenorum affectuum labe detrita eſt, ut nulla in ea velut lineamenta extrema remanſerint.*

Probatur tertiò authoritate S. Doctoris hîc a. 2. ita loquentis: *quia natura humana per peccatum non eſt totaliter corrupta, ut ſcilicet toto bono naturæ privetur, poteſt quidem in ſtatu naturæ per virtutem ſuæ naturæ aliquod bonum particulare agere (ſicut ædificare domos, plantare vineas & hujusmodi) non tamen totum bonum ſibi connaturale, ita, quòd in nullo deficiat, ſicut homo infirmus poteſt per ſeipſum aliquem motum habere, non tamen perfectè poteſt moveri motu hominis ſani, niſi ſanetur auxilio medicinæ.*

Neque refert, quòd S. Doctor utatur exemplò ædificationis, & plantationis, quæ ſunt opera politicè bona: nam & hæc opera, ſi nullâ malâ circumſtantiâ afficiantur, & referantur in conſervationem naturæ, vel communitatis, honeſta ſunt, & laudabilia, & in ſententia S. Doctoris in individuo non datur operatio, quæ non ſit moraliter vel bona, vel mala: cùm igitur S. Doctor hæc opera tanquam in individuo exercita, & morali malitiâ carentia in exemplum adducat, manifeſtum eſt, ipſum moralem aliquam bonitatem prædictis operibus tribuere, præſertim cùm ſolummodò totalitatem boni connaturalis à natura infirma removeat, quod utique non eſt tantùm bonum politicum, ſed bonum morale virtutis.

Præterea in 1. 2. q. 63. a. 2. ad 2. *Licet*, inquit, *ſine gratia non poſſit homo peccatum mortale vitare, ita quòd nunquam peccet mortaliter; non tamen impeditur, quin poſſit habitum virtutis acquirere, per quam à malis operibus abſtineat, ut in pluribus, & præcipuè ab iis, quæ ſunt valdè rationi contraria.* Sed habitus virtutum acquiruntur per frequentatos actus moraliter bonos: ergo juxta S. D. poſſunt exerceri actus moraliter boni ſine gratia.

Sed rurſus reſpondet Contenſonus. Sunt bona, ſed dependenter ab auxilio gratiæ: ita ſe explicat citatus S. Doctor 2. 2. q. 136. a. 3. ad 2. *Bonum politicæ virtutis commenſuratum eſt natu-ræ*

Digitized by Google

ra humana, ideo abſque auxilio gratiæ gratum facientis poteſt voluntas humana in illud tendere, licèt non abſque auxilio gratiæ DEI. Et ne dicatur, per auxilium gratiæ intelligere concurſum generalem, ecce! evaſionem iſtam ipſemet S. Doctor præcîdit q. 24. de verit. a. 14. dicens. *Si gratiam DEI velimus dicere non aliquod habituale donum, ſed ipſam miſericordiam DEI, per quam interiùs motum mentis operatur, ſic nec ullum bonum homo poteſt facere ſine gratia DEI.* Subſumit Contenſon: nomine autem miſericordiæ non intelligitur concurſus generalis, ſed gratia ſpecialis; & cùm de auxilio Divino eſt ſermo, nomen miſericordiæ non attribuit Doctor accuratiſſimus niſi auxilio gratiæ præſervantis à miſeria peccati.

Verùm huic reſponſioni ſatisfacit ipſe S. D. loco citato fideliùs, quàm à Contenſono factum, referendus. Duo ſunt textus in corp. articuli in ſpeciem contrarii. Primus: *quamvis hujusmodi bona* (agros colere, domos ædificare) *homo poſſit facere ſine gratia gratum faciente: non tamen poteſt ea facere ſine DEO.* Sed quid eſt, ſine DEO? Contenſon. diceret, ſine gratia ſpeciali. Non ita S. D. ſed reſpondet, ſine concurſu generali: Nam reddens rationem: *cùm*, inquit, *nulla res poſſit in naturalem operationem exire ſine virtute Divina: quia cauſa ſecunda non agit, niſi per virtutem cauſæ primæ.* En concurſum generalem! Alter textus eſt. *Si gratiam DEI velimus dicere non aliquod habituale donum, ſed ipſam miſericordiam DEI, per quam interiùs motum mentis operatur, &* (NB. verba à Contenſono prætermiſſa) *exteriora ordinat ad hominis ſalutem, ſic nec ullum bonum homo poteſt facere ſine gratia DEI.* Ecce! iterum loquitur D. Thomas non de qualicunque opere moraliter bono, ſed per quod homo à DEO ordinatur ad ſuam ſalutem, ad quod, ne initium ſalutis naturæ tribuamus, libenter concedimus, requiri auxilium gratiæ ſpecialis. Sed hoc eſt extra præſentem quæſtionem.

9. Probatur quartò ratione. Quælibet activa potentia, niſi ſit aliunde impedita, poteſt propriis viribus cum ſolo generali concurſu DEI elicere actum ſibi proportionatum: ſed operari bonum morale conſentaneè ad rectam rationem, eſt actus proportionatus libero hominis arbitrio etiam poſt peccatum; ſiquidem peccato non fuit deſtructum, ſed ſauciatum, & adhuc bonum honeſtum eſt objectum proportionatum ipſius: ergo propriis viribus & ſine ſpeciali auxilio poteſt operari bonum morale.

Confirmatur. Quod ratio practica ſine ſpeciali auxilio poteſt amplectendum proponere, id pariter ſine ſpeciali auxilio poteſt amplecti voluntas; quippe quæ per practicam rationem dirigitur, & regulatur: ſed bonum honeſtum eſſe ſequendum poteſt ratio practica proponere, & judicare ſine ſpeciali auxilio: ergo pariter ſic poteſt voluntas illud ſequi & amplecti.

§. IV.

Solvuntur objectiones contra primam concluſionem.

10. Objicies primò. illud Matt. 7. *Non poteſt arbor mala bonos fructus facere.* Quod interpretatur D. Auguſtinus. *Non poteſt malus homo & peccator bona opera operari.* Secundò Rom. 14. *quod non eſt ex fide, peccatum eſt.* Ubi licèt aliqui interpretes per Tò *fide* intelligant conſcientiam, tamen D. Auguſtinus, Fulgentius, & Proſper relati à Contenſono diſſert. 2. c. 1. exponunt de vera fide Theologica, ſine qua teſte Apoſtolo Hebr. 11. *eſt impoſſibile placere DEO*, & D. Thomas intelligit de conſcientia, quam dirigit fides.

Tertiò. Diverſæ PP. Authoritates rediguntur in hunc diſcurſum. Opus, quod non fit propter DEUM, peccatum eſt; ſed opus hominis, gratiâ, charitate & fide deſtituti non fit propter DEUM: ergo peccatum eſt. Minor videtur certa. Quia facere aliquod opus propter DEUM eſt illud formaliter aut virtualiter referre in DEUM ut finem ultimum: ſed hoc non fit ſine habitu gratiæ, charitatis, & fidei; quippe quæ ſunt principia neceſſaria aliquid referendi in DEUM. Et homo infidelis, vel peccator pro ultimo fine vel habet ſeipſum, & proprium commodum, ut dix. in Tract. de Actibus hum. vel falſum DEUM, adeóque non operatur propter DEUM. Major verò eſt D. Auguſtini variis locis diſertè affirmantis, quod omnia hominis bona in ſummum bonum referenda ſint. Unde & l. 19. d. Civ. c. 15. dicit: *Virtutes, dum propter ſe appetuntur, ſuperba vitia ſunt.* & addit: *prorſus operire nudum, in quantum non eſt ex fide, peccatum eſt: non quia per ſe ipſum factum, quod eſt operire nudum, peccatum eſt: ſed de tali opere non in Domino gloriari, ſolus impius negat eſſe peccatum.*

Confirmatur. Quidquid agimus, vel operamur ex bono amore, & dilectione DEI, aut ex pravo amore noſtri: ſed homo fide & charitate deſtitutus non poteſt operari ex dilectione DEI: ergo ex pravo amore ſui: ergo peccat. Major habetur à D. Leone Serm. 9. de jejun. 7. Menſ. *Duo amores ſunt*, inquit, *ex quibus prodeunt omnes voluntates, ita diverſa qualitatibus, ſicut dividuntur Authoribus. Rationabilis etenim animus, qui ſine dilectione eſſe non poteſt, aut DEI amator eſt, aut mundi: in dilectione DEI nulla nimia, in dilectione autem mundi cuncta ſunt noxia.* Minor videtur certa, quia principia dilectionis ſunt fides & charitas.

Rurſus idem D. Auguſtinus l. 4. contra Jul. *quid boni*, inquit, *faceremus, niſi diligeremus, aut quomodo bonum non facimus, ſi diligamus?* Tandémque inter Fabricium & Catilinam Romanos comparationem inſtituens, illum dicit fuiſſe meliorem, *non quia bonus fuerit, ſed quia minùs malus, non veras virtutes habendo, ſed à veris virtutibus non plurimùm deviando.* Nec alio ſenſu Venerabilis Beda in c. 14. ad Rom. *Omnis infidelium vita peccatum eſt, & nihil bonum ſine ſummo bono: ubi enim deeſt cognitio æterna, & incommutabilis veritatis, falſa virtus eſt, etiam in optimis moribus.* Similiter D. Cyprianus l. d. bono pat. *Hanc ſe ſectari Philoſophi quoque profitentur, ſed tam illic patientia falſa eſt, quàm & falſa ſapientia eſt, &c.*

Reſpondeo ad primum. Illius propoſitionis 11 & Auguſtinianæ expoſitionis triplicem eſſe ſenſum.

ſium legitimum, primò ſi accipiatur in ſenſu reduplicativo, non ſpecificativo, hoc eſt, quòd arbor mala nempe peccator aut infidelis quà talis & ex malitia, vel infidelitate operando non poſſit bonos fructus facere. Secundò. Quòd non diu poſſit benè facere, & ut plurimùm ac ordinariè peccet. Tertiò. Quòd non poſſit facere opera bona bonitate perfectâ, efficaci, vel ſupernaturali; non verò, quòd non poſſit facere habentia quamdam naturalem & imperfectam bonitatem moralem.

12. Ad 2. ſuppoſitâ interpretatione fidei Theologicæ Reſpondeo, illas particulas, quod non eſt ex fide, accipiendas eſſe non merè negativè, ſed contrariè, ut ſenſus ſit, quod eſt contra fidem, ſive quod fit ex infidelitate, peccatum eſt. Ita hunc Apoſtoli locum exponit Angel. Doctor. *Omne,* inquit, *quod non eſt ex fide, peccatum eſt, ſic eſt intelligendum, omne quod eſt contra fidem, vel contra conſcientiam, peccatum eſt, etſi ex genere ſuo bonum eſſe videatur: putà, ſi paganus ad honorem Deorum ſuorum Virginitatem ſervet, vel eleemoſynam det, hoc ipſo peccat.* Ita S. D.

13. Ad 3. diſtinguo majorem, quod non fit propter DEUM nec explicitè, nec implicitè, nec efficaciter, nec inefficaciter intentum, illud eſt peccatum, concedo, quod non fit propter DEUM ſolum explicitè, vel efficaciter intentum, nego majorem. Sed peccator, vel infidelis non operatur propter DEUM explicitè & efficaciter intentum, concedo, implicitè & inefficaciter intentum ſaltem in quibuſdam ſuis operationibus, nego minorem & conſequentiam. Eadem eſt reſponſio tum ad probationem, tum ad confirmationem. Nam omnia hominis opera in ſummum bonum referenda, ſunt vel efficaciter, vel inefficaciter, vel implicitè, vel explicitè, concedo, ſemper efficaciter, & explicitè, nego. Item quidquid agimus, vel operamur ex amore DEI, aut noſtri, ſemper efficaci & perfecto, ſive appretiativo DEI ſuper omnia, nego, aliquando tantùm inefficaci & imperfecto, qui non neceſſariò procedit ex habitu fidei & charitatis, ſed ex naturali inclinatione in bonum honeſtum, concedo.

Ad illud S. Auguſtini, quòd *virtutes, dum propter ſe appetuntur, ſuperba vitia ſunt.* Reſpondeo ſenſum eſſe, ſi ita propter ſe appetantur, ut nec actu, nec virtute, nec efficaciter, nec inefficaciter referantur in DEUM ſaltem implicitè intentum. Ad textum Venerabilis Bedæ dico, ſenſum eſſe, quòd omnis vita infidelium in pleriſque actibus ſit peccaminoſa, non quòd in omnibus, prout mox explicabimus: denominatio quippe fit à potiori. Et ſic Fabricius non dicitur ſimpliciter melior, quàm Catilina, partim, quia Romani, aliique pagani pleraque opera faciebant propter inanem gloriam; unde & Cyprianus falſam appellat Stoicorum patientiam; partim quia nullam habebant virtutem perfectam & ſimpliciter talem, ex qua aliquis ſimpliciter bonus denominatur, partim quia ſtudio inanis gloriæ adverſa *ἀνδρείως* tolerabant.

§. V.

Solvuntur objectiones contra ſecundam concluſionem.

14. OBjicies primò Authoritates Script. & PP. Nam primò Joa. 15. Chriſtus dicit. *Sine me nihil poteſtis facere.* in quod D. Auguſt. Tract. 81. in Jo. 15. *Sive ergo parùm, ſive multum, ſine illo fieri non poteſt, ſine quo nihil fieri poteſt.* & 2. ad Corint. 3. *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis.*

Secundò, Frequens eſt in Concil. Palæſtino & Arauſicano, nec non in SS. PP. præſertim Auguſtino ut dicant, *Nullum bonum opus eſſe ex nobis, omnem motum bonæ voluntatis eſſe ex DEO: hoc autem non ſalvatur ſine gratia ſpeciali, &c.* & l. d. corr. & gr. c. 11. *liberum arbitrium ad malum ſufficit, ad bonum autem nihil eſt, niſi adjuvetur ab omnipotenti bono.* Specialiter Arauſicanum II. can. 22. *Nemo habet de ſuo, niſi mendacium, & peccatum.*

Tertiò S. Doctor. in 2. 2. q. 136. a. 3. ad 2. dicit: quòd quidem *abſque auxilio gratiæ gratum facientis voluntas poſſit tendere in bonum politicæ virtutis, non tamen abſque auxilio gratiæ DEI.*

Reſpondeo ad 1. & 2. ſermonem ubique eſſe de 15.
bonis operibus, quæ proximè vel remotè conducunt ad juſtificationem, & vitam æternam. nam & Chriſtus cit. c. 15. Joannis præmiſerat: *manete in me, & ego in vobis,* quæ manſio fit per gratiam & charitatem. SS. quoq; PP. diſputabant contra Pelagianos & Semipelagianos, quorum error fuit, quod aliquod opus proficuum ad vitam æternam ex ſolo hominis arbitrio initium duceret. Adde, quòd opera imperfectæ virtutis ſolùm honeſtate naturali bona, nullius frugis & meriti ad vitam æternam, peculiarem mentionem in S. Script. non mereantur, ſed quaſi pro nihilo computentur. Unde & Apoſtolus 1. Corint. 13. *Si tradidero corpus meum &c. charitatẽ autem non habuero, nihil ſum.*

Ad ſpecialem textum D. Auguſtini & Concilii 16.
Arauſicani Reſpondeo ex Eminentiſſimo de Aguirre in Monol. c. 68. diſp. 117. ſect. 3. Tò *de ſuo,* vel primò accipi de homine conſiderato ſecundùm indignitatem ex peccato originali contractam, quâ conſideratione meretur ſubtractionem omnis concurſûs excitantis ad bonum, & tribuentis proximam & expeditam potentiam ad benè operandum, ita, ut DEUS juſtè poſſet hominem permittere in continuo lapſu in peccatum: Vel ſecundò ut Tò *de ſuo* opponitur dependentiæ ab influxu & concurſu Divino, quo ſenſu verum eſt, hominem ex parte ſui intellectûs, non niſi mendacium, hoc eſt, errorem, & ex parte voluntatis non habere niſi peccatum, quia ut ſic tantùm poteſt deficere: quemadmodum & alia quælibet creatura contrapoſita influxui conſervativo DEI rectè dicitur nihil habere de ſuo, niſi nihilum, quia ſubtracto illo influxu confeſtim relaberetur in nihilum.

Ad authoritatem S. Doctoris Reſpondeo: per 17
auxilium gratiæ DEI intelligi concurſum generalem, qui in quantum habet admixtam aliquam contingentiam & fallibilitatem, vel omni humano merito præſupponitur, in latiori ſenſu appellatur gratia, prout etiam hac q. 109. a. 1. in c. juxta ſuprà dicta illum concurſum nomine auxilii intellexit, & manifeſtè intelligit in ſeq. a. 2. & 3. in c. In ſecundo quidem articulo; cùm dicit in fine corporis: quòd *in utroque ſtatu naturæ integræ & corruptæ homo indiget auxilio Divino, ut ab ipſo moveatur ad benè agendum: ſed utique in ſtatu naturæ integræ concurſus generalis ſufficiebat ad benè*

Digitized by Google

bene agendum. Et in a. 3. in c. quòd *homo in ſtatu naturæ integræ poterat operari virtute ſua naturæ bonum, quod eſt ſibi connaturale, abſque ſuperadditione gratuiti doni, licèt non abſque auxilio DEI moventis.* Ubi vides auxilium expreſsè diſtingui à dono gratuito, quo nomine comprehenditur gratia ſpecialis.

18. Objicies ſecundò ex ratione. Et quidem primò. Voluntas ab ultimo fine deordinata ſine ſpeciali gratia non poteſt in ipſum tendere: ſed voluntas in ſtatu naturæ lapſæ eſt deordinata: ergo non poteſt ſine ſpeciali gratia in ultimum finem tendere: ſed quoties facit opus moraliter bonum, toties tendit in debitum finem ultimum: ergo.

Secundò. Ad omne opus bonum requiritur efficax, & ut vocant, congrua cogitatio: ſed hæc eſt gratia ſpecialis: ergo. minor probatur. bonum, quod illæsâ naturâ ac dono creationis denegari poteſt, eſt gratia ſpecialis: ſed congrua cogitatio poteſt à DEO denegari illæsâ natura, ac bono creationis: ergo. Unde & Eccleſia pro ejusmodi cogitationibus, & tandem pro cunctis bonis operibus DEUM orat.

Tertiò ſequeretur, quòd initium ſalutis poſſet eſſe ex nobis: quia facienti quod in ſe eſt, DEUS non denegat ſuam gratiam, juxta commune effatum Theologorum, ſed qui faceret opus moraliter bonum ex ſuis viribus, faceret, quod in ſe eſt: ergo DEUS ipſi non denegaret ſuam gratiam, & conſequenter ſeipſum per proprias vires diſponeret ad gratiam recipiendã, quod eſt Semipelagianum.

Reſpondeo ad 1. Voluntas deordinata non poteſt efficaciter tendere in ultimum ſuum finem, concedo, inefficaciter, nego. Item per omne opus bonum tendimus in debitum finem ultimum, vel efficaciter vel inefficaciter, concedo; ſemper efficaciter, nego.

19. Ad 2. diſtinguo minorem. Eſt gratia ſpecialis, ſi gratia ſpecialis ſtrictè ſumatur, pro beneficio toti naturæ indebito, & gratìs ſuperaddito, nego, ſi gratia latè ſumatur pro beneficio debito quidem toti naturæ titulo creationis & conſervationis, ſed tamen debito proportionis, non neceſſitatis, pro aliquibus, non pro omnibus individuis, pro aliquo & non pro omni tempore, concedo. Et ita ſe habet cogitatio congrua, quæ toti quidem generi humano eſt debita, non tamen ut adſit omnibus hominibus, & pro omni tempore. Unde etiam pro illa rectè oramus: quamvis Eccleſia non oret pro illis cogitationibus, aut bonis operibus, prout pertinent ad lineam naturæ, & vitam temporalem, ſed prout ordinantur etiam ad ſalutem & vitam æternam, quo modo jam requirunt gratiam ſpecialem.

20. Ad 3. Reſpondeo, negando ſequelam, & probationem diſtinguo. Facienti quod in ſe eſt cum auxilio gratiæ, & per efficacem converſionem ad finem ultimum, DEUS non denegat ſuam gratiam concedo, facienti quod in ſe eſt per imperfectos ſolùm actus honeſtatis naturalis, nego. De quo, cùm ſingularem contineat difficultatem, infrà ex inſtituto dicemus.

§. VI.

Impoſſibilitas faciendi opus perfectæ virtutis ſine gratia ſpeciali.

21. CONCLUSIO III. *Nullum opus perfectæ virtutis, ſed neque omnia, aut multa opera moraliter bona fieri poſſunt in ſtatu naturæ lapſæ ſine gratia ſpeciali.*

Ita quoad priorem partem expreſsè S. Doctor in 2.2. q. 23. a. 7. rationem fundamentalem exhibens & dicens. *Simpliciter vera virtus ſine charitate eſſe non poteſt.* Subſumitur: ſed charitas in natura lapſa ſine gratia ſpeciali haberi non poteſt: ergo. Subſumptum probatur. quia averſio ab ultimo fine non poteſt ſtare cum efficaci converſione in ultimum finem; atqui natura lapſa eſt averſa, econtrà charitas dicit efficacem converſionem ad ultimum finem: ergo. Ut igitur tollatur averſio, & fiat efficax converſio, requiritur ſpecialis gratia, naturæ lapſæ & averſæ, adeóque intrinſecè indignæ, prorſus indebita.

Confirmatur 1. Virtus ſimpliciter eſt ſecundùm Ariſtotelem, quæ bonum facit habentem; atqui homo in ſtatu naturæ lapſæ non eſt bonus: ergo. Neque habet in hoc ſtatu virtutem aliquam ſimpliciter & perfectè talem, & conſequenter non elicit actum perfectæ virtutis, niſi ſpeciali gratiâ adjuvetur. Minor probatur. Bonitas voluntatis eſt rectitudo ipſius: ſed voluntas averſa ab ultimo fine non eſt recta, adeóque quàm parùm intellectus errans à primo principio poteſt dici ſciens, tam parùm voluntas aberrans ab ultimo ſine poteſt eſſe & dici bona.

Confirmatur 2. Virtus ſupernaturalis perfecta non eſt, niſi ſit conjuncta cum charitate efficaciter ordinante in finem ſupernaturalem: ergo & virtus naturalis perfecta non eſt, niſi ſit conjuncta cum dilectione naturali efficaciter ordinante in ultimum finem naturalem.

Secunda pars de omnibus bonis operibus col- 22.
lectivè ſumptis probatur: quia ut primò dictum ex S. D. natura humana magis eſt per peccatum corrupta quoad appetitum boni, quàm quoad cognitionem veri; ſed non poteſt in natura lapſa intellectus omne verum collectivè cognoſcere: ergo minùs voluntas poteſt omne bonum collectivè appetere. Deinde natura infirma non poteſt hoc totum, quod proprium eſt ſanæ naturæ: ſed totum bonum morale operari eſt proprium & proportionatum naturæ ſanæ: ergo hoc non poteſt natura infirma & læſa per peccatum.

De omnibus bonis operibus etiam diviſivè ſump- 23.
tis, quod à natura lapſa præſtari non poſſint, probatur: quia inter illa quædam reperiuntur conjuncta cum ſpeciali difficultate, quæ excedunt proportionem & moralem potentiam naturæ læſæ per peccatum: ſic eſt efficax dilectio appretiativa DEI ſuper omnia, & victoria alicujus gravis tentationis, ut ampliùs in hujus materiæ decurſu conſtabit.

Tertiam partem; quòd neq; multa bona opera in 24.
ſtatu peccati, præſertim infidelitatis ſine gratia ſpeciali poſſint exerceri, probant inprimis textus PP. allegati ſuprà in 1. objectione contra noſtram concluſionem. Ratio quoque eſt. Opera, quæ non ordinantur in debitum finem ultimum, non ſunt moraliter bona: ſed opera peccatoris, & maximè infidelis perquàm rarò ordinantur, nec diu ordinari poſſunt in debitum finem ultimum: ergo peccator & infidelis, quamdiu ſunt in hoc ſtatu gratiâ Chriſti, & fide deſtituti, non poſſunt multa bona, & honeſta opera exercere. Minor probatur.

Digitized by Google

batur. Voluntas peccatoris, & infidelis, ſicut eſt deordinata à DEO, ita eſt habitualiter & efficaciter inclinata in bonum proprium & privatum commodum tanquam in finem ultimum: ſed voluntas taliter inclinata rarò operatur propter debitum finem ultimum, ſed plerumque ex proprio ſui amore ſuas actiones ordinat in proprium commodum: quia intentio finis ultimi eſt virtus eligendi fines intermedios.

Confirmatur ſpecialiter de infidelibus: quia homo verâ fide deſtitutus vel operatur ex infidelitate, v. g. ut ſervet legem Mahometis, ut placeat ſuo idolo, &c. & ſic eô ipsô peccat, vel operatur ex inſtinctu & impulſu naturæ, & tunc natura corrupta pondere amoris proprii trahit in bonum privatum, ut finem ultimum. Unde & in magnis ad ſpeciem Paganorum operibus SS. PP. magna vitia agnoſcunt, eò quòd in plerisque ejusmodi operibus Pagani vel falſorum DEOrum amorem, vel vanam gloriam, & nominis ſui immortalitatem affectarent.

25. Objicies. Poteſt Voluntas velle & facere aliquod opus moraliter bonum: ergo & omnia. Conſequentia probatur. Tum quia omnia ſunt ejusdem ordinis, adeóque proportionata voluntati: tum quia potentiæ per frequentatos actus non debilitantur, ſed perficiuntur.

Reſpondeo, negando conſequentiam, & ad primam probationem, nego conſequentiam. Nam eſto omnia pertineant ad genus ſive ordinem naturalis honeſtatis, tamen aliqua habent adjunctam majorem difficultatem, & connotant plura vel majora impedimenta. Sic DEUM diligere ſuper omnia, velle mori pro patria, aliaque heroica opera utique habent majorem difficultatem, & connotant majorem reſiſtentiam naturæ, quàm dare eleemoſynam. Secundam quoque probationem diſtinguo: potentiæ perficiuntur per frequentatos actus, in quantum potentia & operatio abſolutè & ſolitariè ſpectantur, concedo, in quantum ſpectantur cum impedimentis intrinſecis, vel extrinſecis, quæ ſuperari debent, nego: tunc enim in victoria talium impedimentorum & continua reſiſtentia generatur major difficultas, & ſaltem moralis debilitas potentiæ.

ARTICULUS III.

An in ſtatu puræ naturæ homo indiguiſſet gratiâ ſpeciali ad DEUM ſuper omnia diligendum?

SUMMARIA.

1. *Diviſio dilectionis in naturalem & ſupernaturalem.*
2. *Dilectio DEI alia efficax, alia inefficax.*
3. *Efficax dividitur in affectivam, & effectivam.*
4. *Poſſibilis eſt inefficax dilectio DEI ſine gratia ſpeciali.*
5. *In natura integra poſſibilis erat efficax DEI dilectio ſine gratia ſpeciali.*
6. *In natura lapſa neceſſaria eſt gratia ſpecialis.*
7. *Impoſſibile eſt hominem in natura lapſa efficaciter converti in DEUM ut ultimum finem naturalem, quin convertatur etiam in ſupernaturalem.*
8. *Homo in ſtatu puræ naturæ cum ſolo concurſu generali potuiſſet efficaciter amare DEUM ſuper omnia.*
9. *Pura natura habet activam inclinationem ad DEUM amandum ſuper omnia.*
10. *Pura natura non eſt recurva in ſe ipſam.*
11. *Homo in ſtatu puræ naturæ habuiſſet naturale præceptum DEUM diligendi ſuper omnia.*
12. *Potuiſſet homo in illo ſtatu non tantùm pro primo inſtanti uſûs rationis, ſed ſæpiùs DEUM efficaciter diligere ſine gratia ſpeciali.*
13. *Hæc dilectio fuiſſet efficax affectivè.*
14. *Efficax DEI dilectio ſuper omnia continet affectivè totius legis adimpletionem, non ſemper effectivè.*
15. *Propoſitum implendi totam legem in ſtatu naturæ puræ non eſſet ſimpliciter impoſſibile.*
16. *Amiſſio juſtitiæ originalis non eſt adæquata ratio, cur natura lapſa inclinetur in bonum proprium.*
17. *Diſparitas inter affectivam & effectivam continentiam.*
18. *In ſtatu naturæ lapſæ non poteſt ſuperari qualibet gravis tentatio ſine auxilio ſpeciali.*
19. *Hæc impotentia reſiſtendi non eſt phyſica, ſed moralis.*
20. *Etiam in ſtatu puræ naturæ neceſſarium fuiſſet auxilium ſpeciale ad ſuperandas graves tentationes.*
21. *Non poſſunt omnes leves tentationes collectivè ſumptæ ſuperari ſine auxilio ſpeciali.*
22. *Quomodo poſſint in ſtatu naturæ lapſæ aliqua præcepta impleri ſine gratia ſpeciali?*
23. *Non tamen omnia præcepta naturalia impleri poſſint.*
24. *Exponitur textus Deuteronomii.*
25. *Auxilium, quod in hoc ſtatu confertur*
26. *Ad DEUM ſuper omnia diligendum, eſt ſupernaturale.*

§. I.

Præſuppoſita.

Notandum primò. Alium DEI amorem & dilectionem eſſe naturalem, alium verò ſupernaturalem: cùm enim actus voluntatis ſequatur repræſentationem intellectûs, & bonitas Divina ſit cognoſcibilis tum naturali lumine intellectûs, tum ſupernaturali lumine fidei, etiam poteſt eſſe duplex amor, & Dilectio DEI. Unus naturalis, quo diligitur DEUS tanquam Author naturæ, & ultimus finis naturalis; alius ſupernaturalis, quo diligitur DEUS ut Author bonorum ſupernaturalium, nempe gratiæ & gloriæ. In præſenti agimus de naturali dilectione DEI, nam illa ſupernaturalis cùm excedat vires, & proportionem naturæ, haud dubiè eget gratiâ ſpeciali. 1.

Notandum ſecundò. Tam naturalem, quàm ſupernaturalem dilectionem dividi in dilectionem effi- 2.

efficacem, & inefficacem. Inefficax eſt vel voluntas tantùm conditionata ſervandi mandata DEI, cùm pigra voluntas in corde dicit, vellem libenter ſervare præcepta DEI, & ipſi placere, ſubintelligens, *ſi niſi non eſſet*. Vel eſt quædam ſimplex complacentia de Divina bonitate, & voluntas eidem placendi in una alterâve virtutis materia, absque hoc tamen, ut homo ſe & omnia ſua in DEUM referat. Efficax verò dilectio eſt, quâ voluntas abſolutè ſe, & omnia ſua refert in DEUM, ita, ut ſit parata eidem in omnibus placere, ejúsque mandata ſervare; nec non illa omnia evitare, quæcunque Divinam ejus amicitiam poſſunt diſſolvere. Et hoc eſt, ut Theologicè dicimus, DEUM appretiativè ſuper omnia diligere.

3. Cæterùm hæc efficax DEI dilectio turſus dividitur in affectivam & effectivam, ſeu in efficacem ex parte affectûs, & in efficacem ex parte effectûs. Illa eſt, quæ ex ſua parte, & in animi præparatione voluntatem determinat ad ſervanda omnia præcepta hîc & nunc occurrentia, paritérque ad ſuperandas tentationes, & vitanda peccata pro hîc & nunc occurrentia; tametſi fortè contingat, quòd talis effectus non diu duret. Iſta verò etiam includit continuatam executionem propoſiti, & actualem adimpletionem mandatorum DEI. Quibus prænotatis.

4. Certum ſit primò: quòd homo in quolibet ſtatu poſſit inefficaci dilectione DEUM proſequi ſine gratia ſpeciali; cùm enim DEUS ſit objectum ſummè amabile tam propter ſuas Divinas perfectiones, quàm propter innumera beneficia in hominem collata, quid faciliùs eſt, quàm ut homo aliquali affectu DEUM amet.

5. Certùm ſit ſecundò. In natura integra potuiſſe hominem efficaci dilectione tam effectivâ, quàm affectivâ absque gratia ſpeciali DEUM ſuper omnia diligere, ut tradit S. Doctor a. 3. ſiquidem in illo ſtatu potuiſſet totam legem ſervare, & caruiſſet impedimentis moralem impoſſibilitatem efficacis dilectionis cauſantibus.

6. Certum ſit tertiò. In natura lapſa hominem indigere ſpeciali auxilio ad DEUM ſuper omnia diligendum, ut tradit S. Doctor a. 3. & habet S. Auguſtinus Epiſt. 107. ad Vitalem dicens: *Liberum arbitrium ad diligendum DEUM primi peccati granditate perdidimus*. Ratio jam ſuperiùs indicata eſt primò: quia natura lapſa neque vires habet, neque jus ad auxilia, cum quibus poſſet efficaciter in DEUM tendere: ergo indiget gratiâ ſpeciali. Vires non habet: quia per peccatum eſt averſa & deordinata à DEO, & ut loquitur S. D. *incurvata* in bonum proprium. Jus non habet, quia propter peccatum & maculam inhærentem eſt indigna omni auxilio promovente ad dilectionem DEI.

Ratio eſt ſecundò. Si homo lapſus ſine ſpeciali gratia poſſet DEUM diligere ſuper omnia, poſſet ſuis viribus à peccato reſurgere, adeóque poſſet ſuis viribus juſtificari ſine gratia, quod eſt hæreticum. Sequela probatur. Quia cùm, ut ſuppono, non poſſet habere duos fines ſimpliciter ultimos, convertendo ſe per efficacem dilectionem in DEUM, deſtrueret eô ipsô averſionem à DEO, & efficacem converſionem in bonum commutabile, quàm habet, quamdiu eſt in ſtatu peccati.

7. Neque dicas. Reſurgeret per proprias vires à peccato, prout iſtud opponitur ultimo fini naturali, non ſupernaturali.

Contrà enim eſt, quòd ſuppoſitâ elevatione naturæ in finem ſupernaturalem, ſicut implicat naturam per peccatum averti à DEO ut fine naturali, quin eô ipsô deviet ab eodem ut fine ſupernaturali, ſic pariter ſit impoſſibile, ut efficaciter in eundem ut finem naturalem convertatur, quin ſimul convertatur ut in finem ſupernaturalem: converſio quippe opponitur averſioni. Reſtat difficultas, utrùm homo in ſtatu puræ naturæ conditus potuiſſet cum ſolo concurſu generali DEUM ſuper omnia diligere? ubi ſtant ex utraque parte in oppoſitum nobiles Thomiſtæ.

§. II.
Noſtra aſſertio.

8. CONCLUSIO. *Homo conſtitutus in puris naturalibus potuiſſet cum concurſu generali efficaci & affectivâ dilectione DEUM ſuper omnia diligere. præſertim in primo actu morali.* Ita Alvarez, Sylvius, Labat, Yſambertus contra Gonet, Godoyum & alios. Videtur eſſe aperta mens S. Doctoris tum hîc a. 3. in argumento *ſed contra.* tum in quodlib. 1. a. 8. ubi cùm iſta præmiſiſſet: *Dixerunt quidam, quòd homo vel Angelus in puris naturalibus exiſtens ſecundùm amorem amicitiæ naturaliter plus diligit ſeipſum, quam DEUM*, ſubjungit. *Sed iſta poſitio ſtare non poteſt: Dilectio enim naturalis eſt quædam naturalis inclinatio indita naturæ à DEO: nihil autem naturale eſt perverſum; perverſa autem dilectio eſt, ut aliquis dilectione amicitiæ diligat plùs ſe, quàm DEUM.* Ex quibus.

9. Probatur ratione primò. Omnis activa inclinatio naturaliter tendens in aliquem ſingularem actum, vi concurſûs generalis poteſt prodire in illum actum, niſi ab extrinſeco impediatur; ſed homo conſtitutus in puris naturalibus habet naturaliter activam inclinationem ad amandum DEUM ut Authorem naturæ ſuper omnia: ergo vi ſolius concurſûs generalis ſine auxilio ſpeciali poteſt amare DEUM ſuper omnia. Major patet inductione aliarum potentiarum; neque enim homo indiget ſpeciali concurſu ad ridendum, ambulandum, &c. & inde probatur. Quia ille eſt concurſus generalis, qui datur iuxta naturæ exigentiam: ſed ubi eſt activa inclinatio naturæ in aliquem actum, concurſus datur juxta intrinſecam exigentiam naturæ: ergo. Minor quoque probatur ex dictis diſputatione proleg. a. 2. §. 2. natura rationalis eſt ab intrinſeco ordinata, & inclinata, non tantùm ad proſequendum bonum in communi, ſed etiam ad liberè quærendum ſuum finem ultimum, & naturalem beatitudinem: ſed iſte quæritur per amorem DEI ſuper omnia: ergo natura rationalis habet naturaliter activam inclinationem ad liberè amandum DEUM ſuper omnia.

Confirmatur argumento S. Doctoris cit. loc. in arg. *ſed contra.* Inclinatio naturalis, quam homo habet erga DEUM, vel eſt ad DEUM amandum minùs, quàm ſeipſum, vel æqualiter

vel

Digitized by Google

vel plus quàm ſeipſum. Non primum & ſecundum. Sic enim aliqua perverſa inclinatio eſſet indita à DEO: ergo tertium: nimirum, quod homo naturaliter inclinetur ad amandum DEUM plus quàm ſe, adeóque ſuper omnia.

10. Probatur ſecundò everſione argumenti contrarii. Ideo homo in puris naturalibus ſine ſpeciali auxilio non poſſet amare DEUM ſuper omnia; quia natura ſibi relicta eſſet recurva in ſeipſam, ſicque reſpiceret proprium commodum: ſed hæc ratio nulla eſt: ergo. Minor probatur. Quia ultimatò reſpicere ſuum commodum absque relatione ad DEUM, eſt habere pro ultimo fine bonum inordinatum, ut dictum in Tract. de Actib. human. Sed pura natura adhuc innocens & nullo peccato depravata non poteſt inclinari naturaliter in ultimum finē inordinatum, quia ſicuti DEUS eſt cauſa naturæ, ſic etiam eſt cauſa omnis inclinationis in natura inſitæ: ergo ſi natura humana naturaliter inclinaret in ultimum finem inordinatum, DEUS eſſet cauſa inordinatæ inclinationis, quod eſt abſurdum.

11. Probatur tertiò. Primum naturale præceptum, quod homo habuiſſet in ſtatu puræ naturæ, fuiſſet de DEO ſuper omnia diligendo: ergo potuiſſet ſine gratia ſpeciali DEUM diligere. Conſequentia probatur. Tum quia præceptum ſupponit moralem potentiam, tum quia iſte actus naturæ rationali fuiſſet maximè proportionatus: tum quia videtur inconveniens, ut moralis ſtatus naturæ, qui per ſe præſcindit ab omnibus gratiis ſuperadditis ad ſuam exigentiam, deberet incipere à dono gratuito auxilii ſpecialis.

12. Dixi in concluſione primò. *Præſertim pro primo actu*, quo nimirum inciperet uti libero arbitrio, tunc enim juxta doctrinam S. Doctoris teneretur ſe per dilectionem efficacem convertere in DEUM. Potuiſſet nihilominùs etiam ſæpiùs absque ſpeciali auxilio in ejusmodi actum prodire ob easdem rationes, quibus potuit in primo inſtanti uſûs rationis.

13. Dixi ſecundò. *Dilectione affectivâ*, quia cùm homo in puris naturalibus non omnimodè careret rebellione partis inferioris contra ſuperiorem, aliisque impedimentis occurrentibus in ſtatu naturæ lapſæ, ideo habet moralem impotentiam longo tempore ejusmodi actum continuandi, & incluſum propoſitum de totius legis obſervantia exequendi, ut mox pluribus dicetur.

§. III.

Solvuntur objectiones.

14. Objicies primò. Si homo in ſtatu puræ naturæ poſſet DEUM efficaciter diligere ſuper omnia, tunc poſſet etiam totam legem implere: ſed hoc non poteſt: ergo non poteſt DEUM efficaciter diligere ſuper omnia. Sequela probatur. Illud totum poteſt voluntas, quod virtualiter continetur in efficaci dilectione DEI; ſed totius legis obſervantia & evitatio omnium peccatorum mortalium in efficaci dilectione virtualiter continetur: ergo. Minor probatur. Ille actus virtualiter continet adimpletionem totius legis, qui eſt ex ſe ſufficiens ad totius legis obſervantiam imperandam per totam vitam etiam in præſentia gravium tentationum, & per quem voluntas ita eſt determinata, ut impleret quodcunque etiam difficile præceptum ſibi occurrens, & ſuperaret quamcunque tentationem, ſi qua inſtaret; ſed ita ſe habet efficax dilectio: ergo.

Reſpondeo primò hoc argumento Goneti nimium probari; quia ſequeretur, quòd etiam ſupernaturalis dilectio ſine gratia ſpeciali ſuperaddita deberet ſufficere ad totam legem implendam, cujus ſequelæ falſitas patebit ex dicendis. Itaque

Reſpondeo ſecundò negando ſequelam, & probationem diſtinguo. Hoc totum voluntas poteſt, quod virtualiter continetur in actu dilectionis effectivè, concedo, quod affectivè, nego. Sed totius legis obſervantia continetur in actu dilectionis affectivè, concedo; effectivè, nego minorem & conſequent.

Ad bimembrem probationem Reſpondeo majorem quoad primum membrum eſſe veram de actu effectivè, non tantùm affectivè continente adimpletionem totius legis. Unde & minor diſtinguitur. Actus dilectionis effectivè efficax ita ſe habet, concedo, affectivè efficax, nego minorem & conſequentiam. Quoad primum quoque membrum diſtinguo majorem. Debet per illum voluntas eſſe determinata, ut impleret omne præceptum, &c. non excludendo omne auxilium extrinſecum, concedo, excludendo, nego. & ſimiliter diſtinctâ minore nego conſequentiam. Ad dilectionem igitur efficacem affectivè ſufficit, quod dilectio afferat, quidquid ex parte ſui requiritur ad implenda præcepta, videlicet paratum affectum executionem imperandi, ſine tamen excluſione ſuperadditi auxilii, ſi qua fortè in implendis præceptis & operis executione difficultas extrinſeca emergeret, quæ vires voluntatis excederet, & ſuperaret.

Objicies ſecundò. Non datur voluntas effi- 15.
cax rei impoſſibilis, ut ſupp. ex Tract. d. Angel: ſed efficax DEI dilectio in ſtatu naturæ puræ includeret voluntatem rei impoſſibilis: ergo non datur. minor probatur. efficax dilectio includit propoſitum ſervandi totam legem, nunquam peccandi, &c. ſed hoc eſt impoſſibile in ſtatu puræ naturæ; ergo.

Reſpondeo præterquàm quòd hoc argumentum retorqueri poſſit in dilectionem ſupernaturalem efficacem, ut priùs diſtinguendo majorem. Non datur voluntas efficax rei ſimpliciter impoſſibilis, concedo, rei impoſſibilis ſecundùm quid, & ſimpliciter poſſibilis, nego majorem. Sed efficax dilectio includeret voluntatem rei ſimpliciter impoſſibilis nego, ſecundùm quid, concedo. Et ad probationem. Servare totam legem, & nunquam peccare ſaltem ad longum tempus eſt impoſſibile in ſtatu naturæ puræ, excluſo auxilio ſpeciali eſt moraliter impoſſibile, concedo (& hoc eſt eſſe tantùm impoſſibile ſecundùm quid) cum auxilio ſpeciali, nego minorem & conſequentiam.

Ratio diſparitatis eſt, quòd cùm aliquid eſt ſimpliciter impoſſibile, non poſſumus formare prudens judicium de conſequibilitate illius rei, adeóque nec poſſumus habere efficacem intentionem illam conſequendi; cùm verò objectum ex una tan-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

tantùm parte, & ex alicujus medii defectu apparet impoſſibile, poterit prudenter judicari poſſibile, quando ille defectus aliunde probabiliter ſuppletur.

Ita in præſenti, quia impedimentum extrinſecum, propter quod totius legis obſervantia apparet impoſſibilis, per Divinum auxilium ſuperari poteſt, & DEUS nunquam deeſt in neceſſariis, propterea etiam prudens judicium, & conſequenter propoſitum de obſervantia totius legis formari poteſt.

16. Objicies tertiò. Voluntas ultimatò in bonum proprium inclinata non poteſt DEUM diligere ſuper omnia: ſed ita ſe habet voluntas in ſtatu puræ naturæ: ergo in hoc ſtatu non poteſt DEUM diligere ſuper omnia. minor probatur. Nam ratio, cur in natura lapſa voluntas ultimatò inclinetur in bonum proprium, eſt, quòd amiſerit frænum juſtitiæ originalis: ſed hoc fræno etiam carere in puris naturalibus: ergo.

Confirmatur. Amor DEI ſuper omnia eſt actus proprius naturæ ſanæ, quia eſt actus perfectiſſimus: ergo non poteſt alteri ſtatui competere.

Reſpondeo, negando minorem & probationem diſtinguo. Eſt ratio inadæquata, concedo, adæquata, nego. nam potior ratio eſt deordinatio à DEO ultimo fine ſecundùm hactenus dicta.

Ad Confirmationem, diſtinguo antecedens. eſt actus proprius naturæ ſanæ, h. e. nondum peccato corruptæ, concedo; integræ, h. e. habentis donum integritatis, nego. Et ad probationem dico, non illum actum eſſe proprium naturæ integræ, qui eſt perfectiſſimus; ſed qui eſt difficillimus; tunc enim incipit eſſe improportionatus ſolius naturæ viribus.

17. Dices. Sicut omnia mandata quantumcunque difficilia virtute continentur in præcepto dilectionis, ſic omnes actus quantumcunque difficiles virtute continentur in actu dilectionis: ergo ſi ſine gratia ſpeciali poteſt homo actum dilectionis elicere, poterit ſimiliter quemcunque actum difficilem exercere, & omnia mandata ſervare.

Reſpondeo, nego conſequentiam. Nam affectiva voluntas, quæ reperitur in actu dilectionis, tantùm dicit objectivam, & plerumque tantùm implicitam continentiam inferiorum actuum, quorum videlicet objecta ſubordinantur objecto charitatis: atqui ipſa effectiva executio actûs etiam afficit ſubjectivè, in quo propter naturæ, & appetitûs ſenſitivi reſiſtentiam aliquando reperitur ſumma difficultas, ut eſt pro DEO, virtute, vel patria mortem appetere.

§ IV.

Corollaria.

18. Colliges ex dictis primò. Non poſſe in ſtatu naturæ lapſæ ſine ſpeciali auxilio ſuperari quamcunque gravem tentationem circa præcepta naturalia occurrentem. Ita colligitur primò ex Apoſtolo Rom. 7. dicente. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* (h. e. de carnis cupiditatibus ad animæ mortem ſollicitantibus) *gratia DEI per Ieſum Chriſtum.* Ratio eſt ſecundò. Quia in Evangelio frequenter jubemur, aſſiduò orare pro victoria tentationum. Tertiò. Natura infirma non habet proportionem ad opera naturæ integræ & ſanæ: ſed eſſe ſuperiorem omni tentatione, eſt opus naturæ ſanæ & integræ: ergo.

19. Dices. Gravis tentatio vel induceret moralem vel phyſicam impoſſibilitatem benè operandi: neutrum poteſt dici: ergo. Non moralem; quia moralis impoſſibilitas poteſt ſimpliciter vinci, & conſequenter gratia ſpecialis non eſſet ſimpliciter neceſſaria ad vincendas omnes graves tentationes, ſed tantùm ad melius eſſe. Non phyſicè; quia hinc ſequeretur, quòd tentatio poſſet hominem neceſſitare ad peccandum auferendo phyſicam poſſibilitatem reſiſtendi, quod eſt abſurdum.

Reſpondeo juxta prædicta eſſe impotentiam moralem, non phyſicam, non quidem in hoc ſenſu, ut ponit objectio, & prout aliquando Philoſophi Tò *moraliter* accipiunt, quaſi foret quædam in potentia tantùm difficulter ſuperabilis: ſed quia fit non per remotionem vel impreſſionem alicujus phyſicæ qualitatis, ſed per nimiam improportionem, & exceſſum tentationis moraliter & objectivè moventis ſuprà proportionem liberi arbitrii, & propoſitionem indifferentem boni honeſti. Unde niſi DEUS ſpeciali beneficio adjuvet utramque potentiam, nimirum intellectum in propoſitione boni honeſti, & voluntatem in firmitate ad proſequendam honeſtatem præ delectabilitate, voluntas vehementi tentatione impulſa nunquam erit ſuperior.

20. Colliges ſecundò. Etiamſi in ſtatu puræ naturæ non eſſent tam multæ & magnæ tentationes ex Diaboli ſuggeſtione, ſiquidem iſtæ à peccato ortum trahunt, per quod homo poteſtati tenebrarum fuit mancipatus: quia tamen non abeſſent omnes illæ tentationes, quæ oriuntur ex concupiſcentia præter ordinem rationis proſequente objectum delectabile, propterea etiam in hoc ſtatu ad ſuperandas graviores tentationes futurum fuiſſe neceſſarium auxilium ſpeciale.

21. Colliges tertiò. Nec omnes leves tentationes collectivè ſumptas in ſtatu puræ, vel lapſæ naturæ ſine ſpeciali gratia ſuperari poſſe: quia nimirum eſt nimia difficultas attendendi ad ſingulas obligationes, & occaſiones tentationum, & ex ipſa continuâ reſiſtentia, ac pugna contra tentationes vires fatigantur ac debilitantur. Unde ſi rurſus objicias, potentiam non debilitari, ſed perfici & roborari ex frequentatis actibus. Reſpondeo. Id verum eſſe, quando potentia agens non repatitur, & ſentit fatigationem, ac reſiſtentiam in operando; ſicuti non ſequitur, quòd faciliùs jejunet in hebdomada ſancta, qui totâ præcedenti quadrageſimâ jejunavit, quàm qui toto illo tempore carnes comedit; ſiquidem ipſa frequentatione jejunii vires corporis debilitantur.

22. Colliges quartò. Aliqua præcepta faciliora tam quoad ſubſtantiam, quàm quoad modum operis non quidem ex fine remoto, ſed tamen ex fine proximo ſine gratia ſpeciali in lapſæ naturæ ſtatu impleri poſſe. Nota. Tunc impleri præceptum quoad ſubſtantiam operis, quando ponitur ſubſtantia actûs humani, qui à lege præcipitur, etiamſi deſit debitus finis, aliæve circumſtan-

Digitized by Google

ſtantiæ ad operis honeſtatem requiſitæ, ut eſt audire ſacrum. Impletur verò quoad modum operis, quando actus ordinatur ad finem à Legislatore intentum, qui poteſt eſſe duplex, proximus videlicet, & remotus, proximus eſt objectum illius virtutis, ſub qua actus præceptus continetur, ut eſt in dato exemplo cultus Divinus, qui eſt objectum religionis, ſub qua auditio ſacri continetur. Remotus eſt, ad quem ulteriùs refertur objectum virtutis, & eſt charitas, quæ eſt finis totius legis. Quo poſito patet ratio Corollarii ex antè diſputatis. Nam homo in ſtatu naturæ lapſæ poteſt facere aliquod opus naturaliter honeſtum ſine ſpeciali gratia, ut eſt dare eleemoſynam, reddere debitum, &c. ſed tale opus poteſt eſſe præceptum: ergo poteſt implere præceptum. Et quidem quoad modum ex fine proximo, quia poteſt reddere debitum ex fine & obligatione conſtituendi æqualitatem juſtitiæ, quod eſt objectum hujus virtutis. Dixi. Non tamen ex fine remoto, quia actus ex fine charitatis etiam naturalis elicitus eſt actus perfectæ virtutis, qui etſi in puræ naturæ ſtatu poſſet elici, non tamen elici poteſt in natura lapſa ſecundùm ſuprà dicta.

23. Colliges quintò Non omnia præcepta naturalia quoad ſubſtantiam & modum operis ex fine proximo, ſive collectivè, ſive diviſivè ſumpta in hoc ſtatu ſine gratia impleri poſſe: ſi enim impleri poſſent, etiam poſſent fieri omnia opera moraliter bona: ſed hæc ſive collectivè, ſivè diviſivè ſumpta fieri non poſſe dictum eſt: ergo.

24. Neque objicias illud Deuteronomii 30. *Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non ſupra te eſt.* Reſpondeo, quòd non ſit ſupra vires hominis gratiâ adjuti, quæ nemini deeſt, non autem, quòd non ſit ſupra vires hominis à gratia præciſi.

25. Colliges ſextò. Illud auxilium ſpeciale, quod in præſenti ſtatu homini confertur in ordine ad DEUM tanquam authorem naturæ ſuper omnia diligendum, non eſſe ordinis naturalis, ſed ſupernaturalis. Quia cùm juxta præſentem DEI providentiam homo fuerit elevatus in finem ſupernaturalem, ideo per peccatū non tantùm fuit averſus ab ultimo fin. naturali, ſed etiam ſupernaturali: atqui efficax DEI dilectio opponitur contrariè illi averſioni, eámque deſtruit: ergo debet eſſe efficax converſio in DEUM non tantùm ut finem ultimum naturalem, ſed etiam ſupernaturalem: atqui efficax converſio in ultimum finem ſupernaturalem requirit gratiam ſupernaturalem.

26. Contra hoc Corollarium objicies ex Godoyo diſp. 42. §. 4. Hinc ſequeretur in ſtatu naturæ corruptæ non poſſe dari efficacem amorem DEI, ut authoris naturæ, diſtinctum ab amore DEI ut Authoris ſupernaturalis: ſed conſequens eſt falſum: ergo & antecedens. Sequela probatur. Si non datur efficax converſio in DEUM, niſi quæ opponitur averſioni à DEO ut ultimo fine ſupernaturali, tunc non datur efficax amor DEI, ut Authoris naturæ diſtinctus ab amore DEI ut Authoris ſupernaturalis: antecedens eſt noſtrum: ergo & conſequens. minor probatur primò ex Bulla Pii V. & Gregorii XIII. ubi damnatur iſta propoſitio Baij: *Diſtinctio illa duplicis amoris naturalis, quo DEUS amatur ut Author naturæ, & gratuiti, quo DEUS amatur ut beatificator, vana eſt, & commentitia, &c.* Atqui Baius loquebatur de amore hominis in ſtatu naturæ lapſæ; ergo juxta mentem Summ. Pontif. admittenda eſt diſtinctio inter aliquem amorem purè naturalem DEI ut Authoris naturæ, & inter amorem DEI ut Authoris ſupernaturalis. Secundò. Elevatio naturæ ad finem ſupernaturalem non impedit Angelum, quin DEUM diligat, ut eſt Author naturæ, prout docet S. Doctor in 1. p. q. 60. a. 5. ergo neque obſtat in homine elevato ad finem ſupernaturalem.

Reſpondeo, negando ſequelam. Solummodò enim ſequitur, non poſſe dari efficacem amorem DEI ut Authoris naturæ ſeparatum ab amore DEI ut Authoris ſupernaturalis, ſicuti in ſtatu naturæ elevatæ non datur præceptum naturale amandi DEUM ut Authorem naturæ, ſeparatim à præcepto ſupernaturali amandi DEUM ut Authorem & finem ultimum ſupernaturalem, propter quam neceſſariam conjunctionem & ſubordinationem nihilominùs eſt neceſſarium auxilium ſupernaturale; quod non fuiſſet neceſſarium in ſtatu puræ naturæ, ubi amor DEI ut authoris naturæ fuiſſet ſeparatus & non ſubordinatus amori ejusdem ut Authoris gratiæ & gloriæ. Unde probationes minoris nihil adverſùm noſtram aſſertionem evincunt. Ad probationem ſequelæ, diſtinguo minorem. Antecedens eſt noſtrum: h. e. non datur efficax converſio in DEUM, niſi quæ ſit oppoſita averſioni à DEO, ut ultimo fine ſupernaturali (ſuppoſitâ elevatione naturæ rationalis in finem ſupernaturalem) vel ſecundùm ſe, vel ſecundùm actum, cui ſubordinatur, concedo, tantùm & ſemper ſecundùm ſe, nego: ergo non datur amor efficax DEI ut Authoris ſupernaturalis, ſi ſit abſque tali ſubordinatione ad actum amoris ſupernaturalis, concedo, ſecùs, nego conſequentiam.

ARTICULUS IV.

Quanta ſit neceſſitas gratiæ ad vitanda peccata mortalia?

SUMMARIA.

1. *Exponitur ſtatus quæſtionis.*
2. *Sine gratia ſanctificante ab homine lapſo non diu evitantur mortalia.*
3. *Solvuntur objectiones.*
4. *Authoritates pro neceſſitate ſpecialis auxilii ut homo juſtus diu perſeveret in bono.*
5. *Gratia ſanctificans non aufert omne impedimentum diu perſeverandi in bono.*
6. *Exponuntur objecta authoritates.*
7. *Homo per gratiam ſanatur inadæquatè, quoad ſubjectionem mentis ad DEUM, non etiam quoad ſubjectionem carnis ad Spiritum.*

§. 1. *Ne-*

Digitized by Google

§. I.

Neceſſitas gratiæ habitualis.

1\. EX eo, quòd ſine gratia ſpeciali non poſſint ab homine lapſo per peccatum ſervari omnia mandata, & ſuperari omnes tentationes tam in ſenſu diſtributivo, quàm collectivo, manifeſtè ſequitur, ſimiliter ſine gratia ſpeciali etiam non poſſe evitari omnia peccata mortalia, ſiquidem non ſervans aliquod mandatum juris naturalis in gravi materia, peccat mortaliter.

Verùm ſic ſpecialiter inquirimus cum S. D. a. 8. utrùm etiam donum ſupernaturale gratiæ ſanctificantis ſit neceſſarium ad hoc, ut longo tempore mandata ſervari, & peccata vitari poſſint, & utrùm homini juſto quoque neceſſarium ſit ſpeciale gratiæ auxilium.

2\. CONCLUSIO I. *Homo lapſus ſine dono gratiæ habitualis ſanctificantis non poteſt diu evitare peccata mortalia.* Ita S. D. l. cit.

Probatur primò authoritate. Nam Concil. Milevitanum, gratiam ad ſervanda mandata, & evitanda peccata neceſſariam vocat gratiam juſtificationis Can. 3. 4. & 5. ſed hæc eſt gratia habitualis: ergo.

Sacra quoque Scriptura diverſis locis indicat inſtabilitatem peccatoris in bono. Ita Thren. 1. dicitur. *peccatum peccavit Ieruſalem, propterea inſtabilis facta eſt.* Pſal. 1. peccatores comparantur *pulveri, quem projicit ventus à facie terræ.* Pſal. 34. dicuntur ambulare in *lubrico, & tenebroſo*, quibus omnibus indicatur ipſorum proclivitas ad lapſum. Unde & Greg. hom. 11. in Ezech. *peccatum*, inquit, *quod per pœnitentiam citiùs non deletur, ſuo pondere ad aliud trahit.*

Probatur ſecundò ratione. Voluntas deordinata à debito fine ultimo & inclinata in bonum ſenſibile & commutabile non poteſt diu evitare peccatum; ſed ita ſe habet voluntas peccatoris: ergo non poteſt diu evitare peccatum. Major jam ſuprà probata confirmatur primò. Niſi voluntas ex novo & vigilantiori deliberatione dimoveatur, tunc operatur ex intentione, & in virtute finis præconcepti; Igitur cùm ultimus finis peccatoris ſit malus & inordinatus, ſcilicet bonum commutabile, facilè ex illo malo fine inordinatè operabitur, niſi attentiori deliberatione ab illo retrahatur. Secundò. Ita ſe habet ultimus finis ad operationes voluntatis, uti prima principia ad concluſiones intellectûs: ergo ſicuti errans circa prima principia non poteſt diu vitare errores concluſionum, ſic errans circa finem ultimum non diu poteſt vitare errores operationum.

3\. Objicies primò. Obſervantia naturalium præceptorum eſt ordinis naturalis: ergo non requirit gratiam ſupernaturalem. Secundò. Si peccator non poteſt diù evitare peccata mortalia, tunc aliquando pervenit ad illam temporis partem, in qua peccatum vitare non poſſit: ſed conſequens eſt falſum: quia ſicuti quolibet momento tenetur, ita & poteſt vitare peccatum. Tertiò ſequeretur, quòd homo ſtatim poſt peccatum teneretur ad pœnitentiam: quia quilibet tenetur vitare & deponere periculum peccati mortalis: ſed homo conſtitutus in ſtatu peccati mortalis ratione ipſius ſtatûs peccaminoſi eſſet ſemper in periculo novum peccatum committendi: ergo ſtatim poſt peccatum teneretur per pænitentiam deponere periculum novi peccati. Quartò poteſt homo ſervare ſingula præcepta naturalia ſine gratia habituali: ergo poteſt etiam ſervare præceptum non peccandi.

Reſpondeo ad primum, diſtinguendo conſequens: ergo non requirit gratiam ſupernaturalem ex parte & ratione termini, vel objecti, concedo, ratione principii, nego.

Si dicas. Pro objecto & termino naturali non requiritur niſi principium ordinis naturalis.

Reſpondeo, non requiritur, niſi principium phyſicum & elicitivum, concedo, morale & removens impedimentum morale culpæ, nego. Ad 2. nego ſequelam. Quia datâ quâcunque temporis parte habuit auxilium ſufficiens ad vitandum quodlibet peccatum in particulari, & ad ipſam quoque gratiam recuperandam. Ad 3. quoque nego ſequelam, & probationem diſtinguo. quilibet tenetur vitare periculum peccandi proximum & determinatum conc. remotum & indeterminatum, prout hîc contingit, nego. Ad 4. nego ſuppoſitum, quòd detur ſpeciale & diſtinctum præceptum abſolutè & collectivè non peccandi, ſed præceptum non peccandi eſt indiſtinctum & tranſcendens in omnibus præceptis ſucceſſivè & ſingillatim occurrentibus & obligantibus.

§. II.

Neceſſitas actualis gratiæ in homine juſto.

CONCLUSIO II. *Etiam homo juſtus præter habitualem & ſanctificantem gratiam indiget ſpeciali auxilio DEI, ut diu in bono perſeveret.* 4.

Probatur primò variis authoritatibus: inprimis è S. Scriptura, oratione Dominica, & precibus Eccleſiæ, ubi etiam juſti orant, ut *non inducantur in tentationem, ut adjuventur, eorum via dirigatur, cuſtodiatur, &c.* Secundò ex Concilii Arauſicani Can. 10. ubi dicitur. *Adjutorium DEI etiam renatis & ſanctis ſemper eſſe implorandum, ut ad bonum finem poſſint pervenire, & in bono opere perdurare.* Tertiò ex D. Auguſt. d. nat. & grat. c. 26. dicente. *Sicut oculus corporis pleniſſimè ſanus, niſi candore lucis adjutus, non poteſt cernere, ſic & homo perfectiſſimè etiam juſtificatus, niſi æterna luce juſtitiæ Divinitùs adjuvetur, non poteſt rectè vivere.* Quartò è S. Doctore hîc a. 9. dicente. Licèt natura ſit ſanata per gratiam quoad mentem, remanet tamen in ea corruptio, quantùm ad carnem, per quam ſervit legi peccati, ut etiam dicitur Rom. 8.

Probatur ſecundò ratione deſumptâ è S. Doctore. Gratia ſanctificans non aufert omne impedimentum morale diù perſeverandi in bono, & vitandi peccata mortalia: ergo præter gratiam ſanctificantem ulteriùs requiritur auxilium ſpeciale. Antecedens probatur. Morale impedimentum diu perſeverandi in bono, & abſtinendi à malo non eſt ſola averſio voluntatis ab ultimo fine, ſed eſt inobedientia appetitûs inferioris; ſed licèt gratia ſanctificans ſanet appetitum quantùm ad ſub- 5.

jectio-

Digitized by Google

jectionem animæ ad DEUM, non tamen ſanat, quantùm ad ſubordinationem appetitûs inferioris: ergo non tollit omne impedimentum morale.

Confirmatur. Forma imperfectè & debiliter recepta in ſubjecto, non auſert omnem illam imperfectionem, quæ ſubjecto convenit in modo operandi: ſed gratia ſanctificans in hac via non niſi imperfectè recipitur & participatur ab homine: ergo non auſert connaturalem imperfectionem ipſius, quam habet in modo operandi: ſed illa connaturalis imperfectio eſt inſtabilitas & debilitas in operando: ergo gratia ſanctificans non aufert inſtabilitatem in operando.

6. Dices primò. *S.* D. 3. p. q. 62. a. 6. ad 3. de gratia ſanctificante dicit; quòd *minima gratia poteſt reſiſtere cuilibet concupiſcentiæ: ergo non eſt opus auxilio ſuperaddito.* Secundò hîc a. 8. in c. dicit: quòd *homo in ſtatu gratiæ poteſt ab omni peccato mortali, quod in ratione conſiſtit, abſtinere.* Tertiò. Homo lapſus ideo non poteſt vitare omnia peccata, & ſervare omnia mandata, quia hoc eſt opus hominis ſani: ſed homo juſtus jam eſt ſanatus per gratiam: ergo non habet hoc impedimentum.

Reſpondeo primò ad 1. & 2. quòd *S.* D. utrobique loquatur ſine excluſione auxilii ſpecialis. Reſpondeo ſecundò ad 1. cum Cajet. *S.* Doctorem loqui de gratia, quantum eſt ex parte ſui, non verò quantum eſt ex parte ſubjecti, ſive ex imperfecta participatione formæ.

Ad 2. Reſpondeo, per peccatum, quod in ratione conſiſtit, intelligi à *S.* D. illud peccatum, quòd provenit ex averſione voluntatis à DEO ut ultimo fine, quod quidem per gratiam habitualem evitari poteſt; quia quoad hanc partem homo ſanatur per gratiam. Nihilominùs homo non poteſt vitare omnia peccata, quæ proveniunt ex inobedientia appetitûs ſenſitivi, quia quoad hanc partem non ſanatur per gratiam. 7.

Ad 3. diſtinguo majorem. Quia eſt opus hominis adæquatè ſani, tam quoad ſubjectionem mentis ad DEUM, quam carnis ad mentem, concedo, tantùm inadæquatè, & ex parte mentis, nego. Sed homo ſanatur per gratiam ex una parte, nimirum quoad ſubjectionem mentis ad DEUM, concedo, ex omni parte etiam quoad ſubjectionem carnis ad mentem nego minorem, & conſequentiam.

ARTICULUS V.

An homo juſtus abſque ſpeciali privilegio gratiæ poſſit evitare omnia peccata venialia.

SUMMARIA.

1. *Homo juſtus poteſt ſingula venialia vitare cum ordinariis auxiliis gratiæ.*
2. *Et omnia ad breve tempus.*
3. *Et cum ſpeciali privilegio omnia collectivè ad longum tempus, vel totâ vitâ.*
4. *Sine ſpecialiſſima gratia non poteſt juſtus ſemper evitare omnia venialia.*
5. *Nec multa ad longum tempus.*
6. *Exponitur textus Lucæ oppoſitus.*
7. *Omnia venialia actu evitata faciunt ſenſum collectivum.*
8. *Expeditur ſophiſma illius principii*: homo ſemper poteſt facere, quantum poteſt.
9. *Non ſola peccata venialia ex ſubreptione, ſed etiam ex genere ſuo venialia omnia evitari nequeunt.*

§. I.

Aſſertio Catholica & communis.

1. Certum eſt primò, quòd homo juſtus cum ordinariis auxiliis gratiæ in ſenſu diſtributivo ſeu diviſivo poſſit vitare ſingula peccata venialia, ſiquidem ad hæc vitanda obligatur, eáque vitare ſibi firmiter proponere, & ſperare poteſt.

2. Certum eſt ſecundò. Poſſe etiam omnia venialia collectivè ſumpta vitare ſine ſpeciali privilegio ad aliquod breve tempus, quia poteſt ad breve tempus continuare ferventiſſimum actum Charitatis repugnantem cum omni peccato veniali, ſed quam diu durat ille affectus, tam diu non peccat venialiter: ergo.

3. Certum eſt tertiò. Poſſe ex ſpeciali privilegio ab homine juſto vitari omnia peccata venialia collectivè. Ita enim de B. Virgine ſentit tota Ecclesia Catholica atteſtante Tridentino Seſs. 6. Can. 23. Et ratio eſt: quia non minùs de facto DEUS poteſt tollere morale impedimentum evitandi omnia peccata venialia, quàm in ſtatu Innocentiæ: ſed ibi potuit: ergo & nunc.

Itaque quæſtio eſt, an omnia venialia collectivè, totâ vitâ, vel ad longum tempus citra ſpeciale privilegium, vel gratiam ſpecialiſſimam cum ſolis ordinariis auxiliis gratiæ, quæ homini juſto nunquam deſunt, evitari poſſint?

CONCLUSIO. *Homo juſtus non poteſt ſine ſpecialiſſima gratia ſemper evitare omnia peccata venialia, vel multa ad longum tempus.* S. D. hîc a. 8. cum communi Catholicorum. 4.

Prima pars probatur primò authoritate S. Script. Nam 3. Reg. 8. dicitur: *Non enim eſt homo, qui non peccat.* Prov. 20. *quis poteſt dicere, mundum eſſe cor meum?* & Prov. 24. *ſepties in die cadit juſtus* 1. Jo. 1. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus.* Jacob. 3. *In multis offendimus omnes.*

Probatur ſecundò authoritate Conciliorum. Nam Milevitanum c. 6. ſuprà præcitata verba D. Joannis ita definit: *quiſquis ſic accipiendum putaverit, ut dicat propter humanitatem oportere dicere nos habere peccatum, non quòd verè ita eſt, anathema ſit.* Trid. Seſs. 6. Can. 23. *Si quis hominem ſemel juſtificatum dixerit, poſſe in tota vita peccata omnia etiam venialia vitare, niſi ex privilegio ſpeciali, quemadmodum de Beatiſſima Virgine tenet Eccleſia, anathema ſit.*

Probatur tertiò ratione S. Doctoris hoc, a. 8. Qui habet morale impedimentum evitandi omnia venialia, non poteſt illa evitare; ſed homo juſtus in

Digitized by Google

in præſenti vita habet moralc impedimentum omnia venialia evitandi: nempe fomitem concupiſcentiæ, negotiorum diſtractiones, corporis fatigationem & ſimilia: ergo non poteſt evitare omnia venialia. Unde S. D. citatus: *Non poteſt*, inquit, *homo abſtinere ab omni peccato veniali propter corruptionem inferioris appetitûs ſenſualitatis, cujus motus ſingulos quidem ratio reprimere poteſt.* (& *ex hoc habent rationem peccati & voluntatis*) *non autem omnes, quia dum uni reſiſtere nititur, fortaſſis alius inſurget, & etiam quia ratio non ſemper poteſt eſſe pervigil ad hujuſmodi motus vitandos.*

5. Altera pars concluſionis quamvis non ſit de fide, veluti præcedens, deducitur tamen ex prædicta ratione: quia impedimenta nunc memorata non tantùm conſtituunt improportionem & impotentiam moralem ad omnia venialia toto vitæ tempore, ſed etiam ad multa longo tempore evitanda. Nihilominùs non tam magnum ac tam ſpeciale privilegium requiritur ad multa, & notabili tempore, quàm ad omnia per omnem vitam evitanda. Unde licèt ſoli B. Virgini Eccleſia tribuat immunitatem ab omni peccato veniali, eſt tamen veroſimillimum magnos aliquos ſanctos per ſpeciale privilegium ab omni veniali peccato per notabile tempus abſtinuiſſe.

§. II.

Solvuntur objectiones.

6. OBjicies primò. De SS. Zacharia & Eliſabeth teſtatur S. Lucas c. 1. quòd *erant juſti ambo ante DEUM, incedentes in omnibus mandatis, & juſtificationibus Domini ſine querela*: ergo ne quidem aliquo peccato veniali fuerunt maculati. Secundò. Homo juſtus ſine ſpeciali privilegio tenetur vitare omnia venialia, & illa vitare laudabiliter proponit: ergo omnia vitare poteſt; cùm præcepta & propoſita non ſint de impoſſibilibus. Tertiò. Qui facit, quantum poteſt, non peccat venialiter, ſed homo ſemper poteſt facere, quantum poteſt: ergo homo ſemper poteſt non peccare venialiter, & conſequenter ſemper poteſt abſtinere à peccatis venialibus.

Reſpondeo ad 1. negando conſequentiam, quia ibi tantùm ſignificatur ſollicitudo abſtinendi ab omni notabili transgreſſione Divinorum præceptorum, de qua poſſent ab hominibus reprehendi.

Ad 2. Reſpondeo juxta ſuperiùs dicta. Homo proponit & tenetur vitare omnia venialia diviſivè ſumpta, concedo; collectivè ſumpta, nego. neque enim datur præceptum de vitandis collectivè. 7.

Dices. Si juſtus evitâſſet omnia peccata venialia diviſivè, tunc etiam evitâſſet illa collectivè: quid enim eſt collectio omnium venialium, quàm ſingula venialia ſimul ſumpta? atqui poteſt juſtus vitare omnia venialia diviſivè: ergo poteſt illa etiam vitare collectivè ſumpta.

Reſpondeo, negando ſuppoſitum majoris, quòd omnia peccata venialia actu evitata faciunt ſenſum diviſivum: quia veniale ſumptum cum omnibus aliis facit ſenſum collectivum, non diviſivum; ſed tunc vitâſſet quodlibet veniale ut ſumptum cum omnibus aliis: ergo.

Ad 3. Reſpondeo primò, negando conſequentiam, illius Sophiſmatis: quia fit tranſitus à ſenſu diſtributivo poſito in majori, ad ſenſum collectivum in minori & conſequenti. Secundò diſtinguendo minorem. homo ſemper poteſt facere, quantum poteſt, Tò *ſemper poteſt* accipiendo in ſenſu diſtributivo, concedo, in ſenſu collectivo, nego. Tunc enim propoſitio eſt falſa, cùm ſit de ſubjecto non ſupponente, ſupponitur quippe potentia, quæ tamen nulla eſt. Similiter diſtincto conſequente, nego conſequentiam. 8.

Colliges ex dictis. Prædicta concludere non tantùm de peccatis venialibus commiſſis ex ſubreptione, & defectu ſufficientis deliberationis, ſed etiam de iis, quæ deliberatè committuntur, ſuntque ex genere ſuo venialia: nam licèt ex pugna inter carnem & ſpiritum potiſſimùm contingat, ut ratio paſſionum motibus obnubilata ex ſubreptione venialiter peccet; tamen etiam corporis fatigatio, terrenorum cura, variæque diſtractiones minuunt rationis vigilantiam, & Charitatis fervorem, ex quo fit, ut juſtus quandoque deliberatè conſentiat in peccata ex genere ſuo venialia. 9.

DISPUTATIO III.

DE

Neceſſitate gratiæ ad verum & bonum ſupernaturale.

AGebamus antè de gratiæ neceſſitate ad verum ac bonum contentum intra limites ordinis naturalis; nunc agendum de neceſſitate gratiæ ad verum bonúmque transgrediens totius naturæ vires & exigentiam, quæ proinde gratia non poteſt eſſe Philoſophica, ſed eſt neceſſariò Theologica & ſupernaturalis, utpote actui ſupernaturali proportionata: eritque deinceps non tam cum DD. Catholicis, quàm adverſùs Pelagianos & Semipelagianos diſputatio.

AR-

Digitized by Google

ARTICULUS I.

An ad omnem cognitionem fidei ſeu veri ſupernaturalis neceſſaria ſit gratia ſpecialis?

SUMMARIA.

1. *Tripliciter veritas objectiva dicitur ſupernaturalis.*
2. *Duplex error hæreticorum in hoc puncto.*
3. *Quatuor actus concurrunt ad aſſenſum fidei.*
4. *Oſtenditur neceſſitas interna gratiæ ſupernaturalis ad aſſenſum veritatis ſupernaturalis.*
5. *Et ad ipſum initium fidei.*
6. *Objectiones variæ hæreticorum.*
7. *Aliquam gratiam orando prævenimus, ſed non omnem.*
8. *Exponitur locus Apoſtoli*; vellc adjacet mihi, &c.
9. *Veritates ſupernaturales non continentur intra objectum proportionatum intellectûs.*
10. *Quomodo DEUS concurrat ad actum fidei elicitum ob finem vanæ gloriæ?*

§. I.

Aſſertio Catholica.

1. VEritas objectiva triplici ſenſu poteſt dici ſupernaturalis. *Primò* tantùm ex parte objecti & rei, quia res, quæ cognoſcitur, in ſe entitativè & materialiter excedit naturæ ordinem. *Secundò* poteſt eſſe ſupernaturalis ex parte motivi, ſub quo attingitur, quantumvis objectum cognitum in ſe ſit contentum intra ordinem naturæ, quemadmodum Abrahamum habuiſſe duos filios, nihil eſt, quod ordinem naturæ ſuperet, quatenus tamen huic objecto aſſentimur, quia eſt in S. Scriptura revelatum, eſt ſupernaturale ex parte medii, & motivi. *Tertiò* poteſt veritas eſſe utroque modo ſupernaturalis, ut DEUS Trinus & unus ex motivo Divinæ revelationis cognitus. Poſſe intellectum naturæ viribus abſque gratia ſupernaturali aſſentiri veritati ſupernaturali, quæ tantùm materialiter eſt talis ex parte rei, motivum verò aſſentiendi eſt purè naturale, conſtat in dæmonibus & hæreticis, qui, ſuppoſitâ ſemel revelatione, & promulgatione myſteriorum ſupernaturalium iisdem aſſentiuntur non quidem ex motivo ſupernaturali, ſed ex naturali judicio dictante, potiùs hoc ipſis eſſe credendũ, quàm aliud, quo ſenſu etiã Dæmones credunt & contremiſcunt: tunc enim objectum formaliter, & in eſſe objecti, quod ſpectatur ex parte motivi & medii aſſentiendi, non eſt ſupernaturale, ſed naturale.

2. Controverſia procedit de veritate ſecundo & tertio modo accepta, quæ ſemper eſt veritas fidei, quia eſt ſupernaturalis formaliter, & in eſſe objecti. De hac duplex eſt error hæreticus. Primus Pelagianorum ad aſſentiendum veritatibus, ſeu myſteriis fidei requirentium ſolummodò gratiam externam, h. e. propoſitionem credendorum, quæ facta eſt per S. Script. & Evangelii promulgationem, non autem illuſtrationem ſupernaturalem internam, quâ intellectus confortetur & roboretur, ac elevetur ad eliciendum aſſenſum fidei. Alter eſt Semipelagianorum, qui licèt auxilium & lumen ſupernaturale admitterent ad ipſum actum credendi, volebant tamen initium credendi, quod eſt partim pia affectio voluntatis, partim judicium practicum ipſi piæ voluntatis motioni præſuppoſitum, eſſe ex viribus naturæ.

Nam quatuor ſunt partes, quæ interveniunt in aſſenſu fidei (de quo ſuo loco) objecti propoſitio, judicium practicum, quo intellectus voluntatem determinat ad piam motionem, ipſa motio, ac tandem aſſenſus intellectûs. Solam gratiam propoſitionis initio admiſit Pelagius. Semipelagiani præterea gratiam aſſenſûs, ſed reliquas duas negârunt. Contra utrumque errorem. 3.

CONCLUSIO. *Gratia interna ſupernaturalis eſt neceſſaria* (1.) *non tantùm ad aſſentiendum objectis ſupernaturalibus ex parte motivi* (2.) *ſed etiam ad initium fidei, & pium credulitatis affectum.* Ita fides Catholica declarata in Concilio Arauſic. Can. 5. his verbis. *Si quis ſicut augmentum, ita & initium fidei, ipſúmque credulitatis affectum non per gratiæ donum, ſed naturaliter nobis ineſſe dicit, Apoſtolicis dogmatibus adverſarius probatur, &c.* 4.

Prima pars inſinuatur 1. Philipp. 1. *Vobis donatum eſt pro Chriſto non ſolùm ut in eum credatis; ſed etiam ut pro illo patiamini.* Epheſ. 1. *Gratiâ eſtis ſalvati per fidem, & hoc non ex vobis: DEI enim donum eſt.*

Secundò apud D. Auguſt. de prædeſt. SS. c. 3. *Si enim fides eſſet ex nobis, quilibet fidelis dicere poſſet, fides mea, quam non ex gratia, ſed ex me ipſo habeo, me diſcernit.* Atqui hoc eſt contra Apoſtolum 1. Cor. 4. *Quis enim te diſcernit, quid habes, quod non accepiſti: ſi autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?*

Tertiò oſtenditur hac ratione. Ad illam cognitionem intellectûs indiget gratiâ & elevatione ſupernaturali, quæ eſt entitativè ſupernaturalis: ſed omnis cognitio ſupernaturalis ex parte motivi, qualis eſt omnis cognitio fidei, eſt entitativè ſupernaturalis, quia intrinſecus ordo & ſpecies actûs deſumitur ex motivo formali: ergò ad illam eliciendam intellectus indiget auxilio ſupernaturali.

Confirmatur. Fides eſt prima diſpoſitio ad gratiam, ut habetur in Trid. *Seſſ. 6. c. 6.* ſed diſpoſitio eſt ejuſdem ordinis cum forma, ad quam diſponit: ergo.

Secunda pars habetur primò Act. 16. ubi dicitur de Lydia purpuraria. *DEUS aperuit ei cor, ut intenderet, & crederet his, quæ dicebantur à Paulo.* 5.

Secundò definitur in Concil. Arauſ. Can. 5. his verbis. *Si quis ſicut augmentum, ita & initium fidei, ipſúmque credulitatis affectum non per gratiæ donum, ſed naturaliter nobis ineſſe dicit, Apoſtolicis dogmatibus adverſarius probatur.*

Tertiò conſtat hac ratione. Actus intrinſecè reſpiciens motivum & objectum ſupernaturale eſt intrinſecè ſupernaturalis; ſed ipſa etiam pia affectio

fectio voluntatis (eadem eſt ratio de prævio judicio practico) pro formali objecto reſpicit actum ſupernaturalem fidei: ergo & ipſa eſt ſupernaturalis. Si ſupernaturalis: ergo pariter indiget gratiâ ſupernaturali.

§. II.

Deſtruuntur objectiones.

6. OBjicies primò. Pſ. 87. dicitur. *Manè oratio mea præveniet te*: ergo aliquando gratiam noſtris actibus ſupernaturalibus prævenimus.

Secundò Apoſtolus Rom. 7. dicit. *Velle adjacet mihi, perficere autem non invenio*: ergo primum velle à nobis, conſummatio verò operis à DEO eſt.

Tertiò. Veritates ſub ſpecificativo objecto contentas noſter intellectus ſuis viribus intelligit: ſed etiam ſupernaturales veritates continentur intra ſpecificativum objectum ipſius, quod eſt ens abſtrahens à creato & increato, naturali & ſupernaturali: ergo illas ſuis viribus intelligit.

Quartò. DEUS non concurrit ſpecialiter ad actum moraliter malum; ſed actus fidei aliquando eſt moraliter malus; ut ſiquis eliciat actum fidei ob finem vanæ gloriæ: ergo DEUS ſuâ ſpeciali gratiâ non ſemper concurrit ad actum & aſſenſum fidei.

Reſpondeo ad primum, quòd aliquam quidem, ſed non omnem DEI gratiam prævenimus; cùm hoc ipſum, quòd DEI gratiam orando prævenimus & impetramus, habeamus ex gratia. 7.

Ad ſecundum Reſpondeo, non ſignificari, quod bonum velle habeamus ſine gratia, ſed quòd etiam obtentâ bonâ voluntate per gratiam novâ gratiâ indigeamus ad operis executionem & victoriam difficultatis. 8.

Ad tertium diſtinguo majorem. Veritates ſub objecto ſpecificativo connaturali & proportionato contentas intellectus propriis viribus intelligit, concedo, ſub improportionato, nego majorem: ſed veritates ſupernaturales ſunt intra objectum ſpecificativum intellectûs improportionatum, concedo, proportionatum, nego minorem & conſequentiam. Nam objectum intellectûs proportionatum & connaturale pro hoc ſtatu eſt ens intelligibile per converſionem ad phantaſmata, ut ſuppono ex Philoſophia. 9.

Ad quartum nego ſuppoſitum argumenti, quòd aliquis ex fine vanæ gloriæ poſſit elicere actum fidei ſupernaturalis: qui eſſentialiter eſt bonus & relatus in ultimum finem ſupernaturalem, adeóq; malitiæ incapax, uti ſuppono ex principiis traditis in Tractatu de Actib. hum. 10.

ARTICULUS II.

An ad omne opus ſupernaturale hominis juſti neceſſaria ſit gratia ſpecialis

SUMMARIA.

1. *Neceſſitas auxilii ſupernaturalis ad omne opus bonum ſupernaturaliter Catholicè aſſeritur.*
2. *Probatur ratione.*
3. *Ratio dubitandi, an auxilium hominis juſti ſit ſpeciale.*
4. *Reſpondetur cum diſtinctione.*
5. *Actus difficiliores requirunt auxilium gratiæ magis ſpeciale.*

§. I.

Doctrina fidei.

1. CONCLUSIO. *Ad omne opus ſupernaturaliter bonum requiritur actuale auxilium Divinæ ſupernaturalis gratiæ per Chriſtum.* Eſt de fide, definita in Concil. Arauſ. Can. 7. ubi dicitur. *Nihil, quod ad ſalutem pertineat, poſſe nos cogitare, aut agere abſque inſpiratione Spiritûs ſancti.* Et Can. 9. *Quotieſcunque bene agimus, DEUM in nobis, atque nobiſcum ut operemur, operari.* Quod ipſum confirmant orationes Eccleſiæ, quibus identidem precatur, ut DEUS *noſtras actiones aſpirando præveniat, & adjuvando proſequatur.*

2. Ratio eſt. Ad omne opus excedens vires naturæ neceſſarius eſt concurſus ſupernaturalis gratiæ DEI: ſed opus ſupernaturaliter bonum eſt tale: ergo ad omne opus ſupernaturaliter bonum neceſſarius eſt concurſus ſupernaturalis auxilii, ſeu gratiæ. Major probatur. Quia non minùs ad opus ſupernaturaliter bonum requiritur DEI concurſus ſupernaturalis, quàm ad opus naturaliter bonum requiritur concurſus naturalis: ſed concurſus ſupernaturalis cùm ſit naturæ lapſæ adeóque donis ſupernaturalibus indignæ omnino indebitus, ſitque ex meritis Chriſti, eſt auxilium ſpeciale gratiæ per Chriſtum: ergo ad omne opus ſupernaturaliter bonum requiritur ſpecialis gratia per Chriſtum.

§. II.

Sítne auxilium homini juſto collatum gratia ſpecialis?

QUæſtunt hoc loco Thomiſtæ, utrùm gratia ſive auxilium actuale, quòd homini juſto in gratia conſtituto ad bonum opus confertur, ſit ſpecialis. Et ratio dubitandi eſt, quia cuilibet formæ & inclinationi activæ juxta doctrinam Angelicam ſuprà allegatam debetur concurſus ad actus proportionatos: ſed actus ſupernaturales ſunt proportionati gratiæ & charitati, tanquam formis connaturaliter inclinantibus in ejuſmodi actus: ergo homini in gratia & charitate conſtituto connaturaliter debetur concurſus ad actus ſupernaturales. Et 3.

Confirmatur à pari. Beatis in patria lumine gloriæ informatis connaturaliter debetur concurſus ad viſionem: ergo juſtis in gratia & charitate conſtitutis connaturaliter debetur concurſus ad actus ſupernaturales.

Ad hanc quæſtionem magìs de nomine, quàm de re Reſpondeo cum diſtinctione. Vel auxilium com- 4.

Digitized by Google

comparatur cum natura & ſuppoſito operante, vel comparatur cum principio formali quo operandi, quod eſt gratia tanquam principium remotum, charitas aliique habitus infuſi tanquam proxima principia operandi. Si primum, tunc juxta acceptionem & aſſertionem Mag. Jo. à S. Thoma omne auxilium eſt gratia ſpecialis per Chriſtum, utpote ex meritis Chriſti proveniens, & naturæ lapſæ prorſus indebitum, veluti probant authoritates & ratio noſtræ concluſionis. Si ſecundum, tunc juxta acceptionem Marci de Serra aliqua auxilia ad actus quoſdam ſupernaturalium virtutum in rigore non ſunt gratiæ ſpeciales, uti probat præmiſſa ratio dubitandi, & colligitur ex Concilio Milevitano Can. 3. ſic definiente. *Quicunque dixerit, gratiam DEI, in qua juſtificamur, per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum ad ſolam remiſſionem valere, quæ commiſſa ſit, non etiam ad adjutorium, ut non committantur, Anathema ſit.* Ex quibus ſubſumo; ſed niſi auxilium gratiæ & charitati debitum, & idcirco generale ſufficeret ad implenda quædam præcepta ſupernaturalia, tunc gratia DEI non ſufficeret, aut valeret ad adjutorium, ne peccata præceptis ſupernaturalibus oppoſita committerentur: ergo ad illa implenda, & conſequenter ad opus ſupernaturale faciendum ſufficit auxilium generale.

Dixi *ad quoſdam ſufficere*: cùm enim gratia & charitas non tollant omnia impedimenta moralia 5.
difficultatum in præceptorum naturalium obſervatione occurrentia, etiam illa non tollunt in obſervatione diuturna, vel difficili præceptorum ſupernaturalium, ex quo capite ſpecialius DEI auxilium erit neceſſarium.

Hinc patet ad rationem dubitandi, illa enim concludit de gratia comparata ad principium quo, non verò ad principium quod, & de homine juſto reduplicativè, non ſpecificativè accepto, ſicut & beato quà tali debita eſt viſio, non autem ſpecificativè accepto.

ARTICULUS III.

An juſtus indigeat gratiâ ſpeciali ad finaliter perſeverandum?

SUMMARIA.

1. *Requiri ſpeciale donum ad perſeverandum oſtenditur authoritate.*
2. *Illius neceſſitatem probat humani arbitrii variabilitas.*
3. *Quòd ſit effectus ſpecialis Providentiæ DEI prædeſtinativæ.*
4. *Quòd ſit diſtinctivum electi à reprobo.*
5. *In quo formaliter conſiſtat donum perſeverantiæ.*
6. *Conjunctio mortis cum ſtatu gratiæ materialiter ſpectata poteſt eſſe naturalis, non autem formaliter.*
7. *Virtus perſeverantiæ habet pro actu proprio perſeverare affectivè, non executivè.*
8. *Juſtus habet jus ad gloriam, non ut inamiſſibiliter, ſed amiſſibiliter obtinendam.*
9. *Etiam homini in ſtatu innocentiæ fuit neceſſaria gratia ſpecialis ad perſeverandum.*
10. *Ianſeniſtica interpretatio D. Auguſtini depellitur.*
11. *Donum perſeverantiæ formaliter æquale, materialiter inæquale in omnibus.*
12. *Confirmatio in gratia diſtinguitur à dono perſeverantiæ ſicut includens ab incluſo.*
13. *Donum perſeverantiæ non ſubeſt poteſtati liberi arbitrii.*

§. I.

Reſolutio affirmativa.

Nomine perſeverantiæ finalis hoc loco intelligitur continuatio vitæ virtuoſæ, ſive ſtatûs gratiæ uſque ad finem vitæ, ſeu inſtans mortis, ſive duret longo, ſive brevi tempore, ut in latrone pœnitente. De qua finali perſeverantia ſit.

1. CONCLUSIO. *Ad finaliter perſeverandum in omni ſtatu requiritur ſpeciale DEI auxilium ab aliis diſtinctum, quod vocatur donum perſeverantiæ.* S. D. hic q. 109. a. 10. cum communi Theologorum contra Pelagianos, qui volebant, hominem propriis viribus poſſe perſeverare, contrà Semipelagianos, qui gratiam actualis perſeverantiæ non diſtinguebant ab illa, quâ homo poteſt perſeverare, & contra Janſenium, qui etſi admittat ſpeciale & actuale donum pro ſtatu naturæ lapſæ, quo actu perſeveret, negat tamen ejuſmodi donum fuiſſe neceſſarium pro ſtatu innocentiæ.

Probatur primò authoritate S. Script. ubi perſeverantia ſpeciali adjutorio DEI adſcribitur. Sic Pſ. 65. dicitur. *Non dedit in commotionem pedes meos.* Philipp. 1. *qui cæpit in vobis opus bonum, ipſe perficiet uſque in diem Chriſti Ieſu.* 1. Pet. 5. *DEVS omnis gratiæ, qui vocavit nos in æternam ſuam gloriam in Chriſto Ieſu modicum paſſos, ipſe perficiet, confirmabit, conſolidabitq́.*

Secundò ex rationibus Chriſti & Eccleſiæ, per quas petitur perſeverantia. Sic Chriſtus Jo. 17. *Pater ſancte, ſerva eos in nomine tuo, quos dediſti mihi,* Eccleſia orat. *Da nobis Domine perſeverantem in tua voluntate famulatum.* Sed hanc orationem eſſe ſignum ſpecialis gratiæ agnoſcit S. Auguſtinus l. d. bono perſever. c. 2. dicens. *Cur perſeverantia iſta poſcitur à DEO, ſi non datur à DEO.*

Tertiò ex Concil. Arauſ. ii. Can. 10. dicente: *Adjutorium DEI etiam renatis & ſanctis eſt ſemper implorandum, ut ad finem bonum pervenire & in bono poſſint opere perdurare.* & Trident. cit. Seſs. 6. Can. 16. vocat *magnum*, adeòque ſpeciale *perſeverantiæ donum.* & Can. 22. definit. *Si quis dixerit juſtificatum vel ſine ſpeciali auxilio DEI in accepta juſtitia perſeverare poſſe, vel cum eo non poſſe, anathema ſit.*

Quartò ex D. Auguſtino l. de bono perſever. c. 1. *Aſſerimus DEI donum eſſe perſeverantiam, quâ uſque in finem perſeveratur in Chriſto, finem autem dico, quo vita iſta finitur, in quâ tantummodò periculum eſt, ne cadatur.*

 Pro-

2. Probatur ſecundò ratione & verbis S. Doctoris tum hìc, tum in 3. cont. gentes c. 155. *Omne, quod eſt de ſe variabile, ad hoc, quòd figatur in uno, indiget auxilio alicujus moventis immobilis, homo autem variabilis eſt de bono in malum: ad hoc igitur ut immobiliter perſeveret in bono, indiget auxilio Divino.*

3. Probatur tertiò Effectus ſpecialis providentiæ DEI eſt beneficium & donum ſpeciale: ſed perſeverantia finalis eſt effectus ſpecialis providentiæ DEI: ergo eſt ſpeciale beneficium & donum DEI. Major eſt certa, quia ſi Divina providentia ſpecialia beneficia præparat in intentione, eadem in executione ſpecialiter donat. Minor quoque eſt certa: quia perſeverantia eſt potiſſimus & penè ultimus effectus prædeſtinationis immediatè & infallibiliter connexus cum gloria: ſed prædeſtinatio eſt providentia ſpecialis: ergo.

4. Probatur quartò. Illud eſt ſpeciale donum, quo electi à reprobis diſtinguuntur, ſiquidem donum diſcretivum electi à reprobo debet eſſe diſtinctum ab omnibus aliis ſupernaturalibus bonis, quæ communia ſunt electis, & reprobis: atqui per donum perſeverantiæ electi à reprobis diſtinguuntur: ergo.

5. Quæres, in quo formaliter conſiſtat hoc donum perſeverantiæ. Reſpondeo conſiſtere in actuali conjunctione ſtatûs gratiæ cum morte Divinitùs ordinata & imperata ex efficaci intentione dandi gloriam. Ita Gonet a. 8. §. 7. Ratio eſt: In illo formaliter conſiſtit donum perſeverantiæ, in quo perſeverantes à non perſeverantibus formaliter diſtinguuntur: ſed perſeverantes diſtinguuntur à non perſeverantibus per ſolam prædictam conjunctionem, quòd nimirùm moriantur in ſtatu gratiæ ex ſpeciali diſpoſitione Providentiæ Divinæ: ergo.

§. II.

Solvuntur objectiones.

6. Objicies primò. Conjunctio ſtatûs gratiæ cum morte poteſt haberi per auxilia ordinaria, & curſum cauſarum naturalium: ſed juxta modò dicta finalis perſeverantia conſiſtit in hac conjunctione: ergo haberi poteſt per auxilia ordinaria. Major probatur. Per ordinaria auxilia poteſt homo aliquanto tempore permanere in ſtatu gratiæ, & intra illud tempus poteſt ex naturalibus cauſis mortem oppetere: ergo conjunctio gratiæ, & mortis haberi poteſt per auxilia ordinaria, & curſum naturalium cauſarum.

Reſpondeo diſtinguendo majorem. Conjunctio ſtatûs gratiæ cum morte poteſt homini &c. materialiter ſpectata, quatenus mors naturaliter cauſata per accidens invenit ſubjectum in ſtatu gratiæ conſtitutum, concedo, formaliter conſiderata, hoc eſt, quatenus eſt per ſe imperata & ordinata à DEO ad immobilem & infallibilem conſecutionem gloriæ, nego. hoc ipſum quippe, quòd mors ſive violenter, ſive per cauſas naturales homini obtingat tali tempore, quo eſt conſtitutus in gratia, eſt ſpecialiſſimum DEI beneficium hominem tali modo perducentis ad immutabilitatem in bono.

7. Objicies ſecundò. Cuilibet activæ virtuti debetur concurſus ad actum ſibi proprium & proportionatum: ſed perſeverare usque in finem eſt actus proprius & proportionatus virtutis perſeverantiæ: Ergo debetur ipſi talis concurſus, adeóque non eſt auxilium ſpeciale.

Reſpondeo, perſeverare affectivè ſive electivè, & in præparatione animi eſt actus proprius & proportionatus virtutis perſeverantiæ, concedo, perſeverare usque in finem executivè, nego minorem: ergo debetur concurſus ad perſeverandum affectivè, concedo, executivè, nego conſequentiam.

Objicies tertiò. Quilibet juſtus conſtitutus in gratia habet jus ad gloriam: ergo ipſi debetur auxilium ad conſequendam gloriam: ſed auxilium ad conſequendam gloriam eſt donum perſeverantiæ: ergo donum perſeverantiæ cuilibet juſto eſt debitum. 8.

Reſpondeo præterquam, quòd hoc argumentum nimium probet, videlicet, quòd omnes juſti perſeverarent, & venirent ad gloriam, diſtinguendo antecedens, habet jus ad gloriā ut amiſſibiliter obtinendam, concedo, ut inamiſſibiliter conſequendam, nego, & ſimiliter tam conſequens, quàm ſubſumptum diſtinguo, auxilium ad gloriam inamiſſibiliter conſequendam eſt donum perſeverantiæ, concedo, amiſſibiliter, nego ſubſumptum, & conſequentiam.

§. III.

Corollaria.

INferes ex dictis primò contra Janſenium. Etiam in ſtatu innocentiæ ſpecialem gratiam ad perſeverandum futuram fuiſſe neceſſariam. Nam etiam illic ſi Adam perſeveráſſet, fuiſſet perſeverantia effectûs ſpecialis Providentiæ, & liberum arbitrium fuiſſet vertibile de bono in malum. 9.

Opponunt Janſeniſtæ authoritatem S. Auguſtini in l. de corrept. & grat. c. 12. indicantis hoc diſcrimen inter gratiam primo homini datam, & inter gratiam quæ datur homini lapſo, quòd illa gratia innocentiæ eſſet ſubjecta voluntatis arbitrio, ut cum ipſa poſſet perſeverare, ſi vellet, ſicque influxus adjutorii à voluntatis nutu penderet, gratia verò, quæ datur poſt ruinam, ſemper ſit efficax, non tantùm ſufficiens, & non relinquat voluntatis in utrumlibet flexibilem indifferentiam, ſed faciat actu perſeverare. Sic Janſenius exponit verba S. Patris. loc. cit. *Tales vires habebat ejus voluntas* (Adami) *quæ ſine ullo inſtituta fuerat peccato: ut dignè tantæ bonitati, & bene vivendi facultati perſeverandi committeretur arbitrium.* Et poſt pauca. *Qui eis* (hominibus lapſis) *non ſolùm dat adjutorium, quale primo homini dedit, ſine quo non poſſunt perſeverare, ſi velint, ſed in eis etiam operatur & velle.* 10.

Verùm malè detorqueri verba S. Patris in hæreticum ſenſum, ex plurimis aliis ejusdem Scriptis, & doctrinis elucet, quas adducit Sylvius in præſenti & Eminentiſſ. d'Aguirre diſp. 132. Sect. 43. ex quibus conſtat, juxta Auguſtiniana fundamenta non fuiſſe Adamo in ſtatu innocentiæ illas arbitrii vires, ut ſuperadditâ ſpeciali gratiâ ad perſeverandum non egeret, neque tantam eſſe gratiæ victricis in natura lapſa potentiam, ut flexibilem arbitrii indifferentiam auferat, vel gratiæ merè ſufficienti nullum locum relinquat.

Prius

Digitized by Google

Prius habetur hoc ipſo loco de corrept. & gratia. c. 11. ubi D. Auguſtinus de Adamo loquens, *ut reciperet bonum, gratiâ non egebat, quia nondum perdiderat, ut autem in eo permaneret, egebat adjutorio gratiæ DEI, &c.* Poſterius expreſsè tradidit in l. de ſpir. & litt. c. 35. *Conſentire autem vocationi DEI, vel ab ea diſſentire, propriæ voluntatis eſt.* L. 50. homil. hom. 12. *Cùm per DEI adjutorium in poteſtate tua ſit, ut non conſentias diabolo, quare non magis DEO, quàm ipſi obtemperare ſtudes?* L. de grat. & lib. arb. expendens illud Apoſtoli. *Rogo vos, ne in vacuum gratiam DEI recipiatis, ut quid enim*, inquit, *rogat, ſi gratiam DEI ſic ſuſceperint, ut propriam perderent voluntatem?* Vide plures authoritates apud cit. d'Aguirre. Cùm igitur S. Pater dicat, primi hominis arbitrio commiſſam fuiſſe perſeverandi facultatem, id nequaquam aſſeruit cum excluſione gratiæ ſpecialis, ut ex dictis ipſius conſtat.

11. Inferes ſecundò. Donum perſeverantiæ, quamvis quoad formale, videlicet conjunctionem gratiæ cum morte Divinitùs ordinatam, idem & æquale ſit in omnibus; quoad materiale tamen, nimirum quoad Divina beneficia, per quæ talis conjunctio contingit, ſic in diverſis eſſe diverſum: nam in parvulis ante uſum rationis decedentibus tantùm importat Divinam ordinationem, & talem diſpoſitionem cauſarum, ut mors accidat, priusquam poſſint incidere in peccatum juxta illud Sap. 4 *Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus*: in aliis verò importat aliquando plures, aliquando pauciores gratias & auxilia, prout longiori vel breviori tempore perſeverant; inter quæ non tantùm ſunt auxilia interna, nempe pii inſtinctus & motus voluntatis ad vincendas difficultates, & ſuperandas tentationes, ſed etiam externa, per protectionem nimirum externam & remotionem variarum tentationum, & occaſionum peccandi.

Inferes tertiò. Confirmationem in gratia & donum perſeverantiæ inter ſe diſtingui, tanquam includens ab incluſo. Nam confirmatio in gratia, qualem præter Beatiſſimam Virginem habuerunt quidam ſancti eximii, qui nunquam mortaliter peccârunt, includit donum perſeverantiæ, eique ſuperaddit immunitatem ob omni peccato mortali; at donum perſeverantiæ tantùm exigit ſtatum gratiæ in fine vitæ: unde multi antea gravibus peccatis inquinati, quia tamen exiguo ſaltem vitæ tempore poſt ſuam converſionem perſeveraverunt in gratia usque ad mortem, non caruerunt dono perſeverantiæ. 12.

Inferes quartò. Donum perſeverantiæ non ſubeſſe poteſtati liberi arbitrii; partim quia eſt donum purè gratuitum, quod ſub meritum de condigno non cadit, ut infrà dicetur, partim quia eſt gratia efficax faciens actu perſeverare: atqui cauſæ efficacia non pendet à ſuo effectu, prout ſuo loco latiùs expendemus. Unde ſi rationem petas, cur unus præ alio accipiat donum perſeverantiæ, alia ratio fundamentalis dari non poteſt, quàm liberum beneplacitum, & inſcrutabilia DEI judicia, juxta Divi Auguſtini doctrinam l. d. bono perſeverant. c. 9. *Ex duobus parvulis*, inquit, *originali peccato pariter obſtrictis, cur iſte aſſumatur, ille relinquatur, & ex duobus ætate jam grandibus impiis, cur iſte ita vocetur, ut vocantem ſequatur, ille autem aut non vocetur, aut non ita vocetur? inſcrutabilia ſunt judicia DEI. Ex duobus autem piis, cur huic donetur perſeverantia usque in finem, illi autem non donetur, inſcrutabiliora ſunt judicia DEI, &c.* 13.

DISPUTATIO IV.

DE Divina gratia actuali, ſeu auxiliante in genere.

STatutâ gratiæ actualis & ſupernaturalis, quam incomplexo nomine etiam vocamus auxilium, exiſtentiâ ac neceſſitate, nunc ejuſdem naturam & quidditatem inſpicimus, quæ ſuâ difficultate in varias ſententias Authores dividit: ubique enim periculum, ne vel libero arbitrio nimium tribuendo Pelagianæ hæreſi, vel auxilianti gratiæ nimis deferendo Calviniano errori favere videaris. Nos uſitatâ D. Thomæ diſcipulis viâ, per ejuſdem Angelici Doctoris, & illuminatiſſimi Eccleſiæ Doctoris Auguſtini veſtigia, Sanctorum Conciliorum Decreta incedentes, primùm auxiliantem gratiam in genere, poſtea ipſius ſpecies, h. e. gratiam ſufficientem & efficacem particulatim expendemus.

ARTICULUS I.

In quo conſiſtat auxilium gratiæ actualis, quod datur ad poſſe operari?

SUMMARIA.

1. *Gratia actualis auxilium, non tantùm eſt externum, ſed etiam internum.*
2. *Varia Authorum placita.*
3. *Duplex genus auxiliorum.*
4. *Aliqua auxilia gratiæ conſiſtunt in operationibus vitalibus.*

5. Actus

Digitized by Google

5. *Actus vitales ſunt tactus cordis.*
6. *Primum auxilium dans poſſe operari non eſſe formaliter actum probatur ex Concil. Arauſ.*
7. *Ex S. Auguſtino.*
8. *Et ex ratione potentiæ elevatæ.*
9. *Gratia ſeu auxilium primò excitans eſt excitatio cauſalis & activa, non paſſiva intellectûs & voluntatis.*
10. *Auxilium non ſalvatur in actu vitali ut dependente à DEI decreto.*
11. *Non poteſt operatio vitalis priùs concipi, ut dependens a DEO, quàm à principio creato.*
12. *Diſparitas inter amorem finis ſibi ipſi præſuppoſitum, prout eſt terminatio finis, & inter operationem vitalem ut dependentem à DEO.*
13. *Auxilium internum formaliter eſt virtuoſa DEI motio.*
14. *Cognitio Prophetica prærequirit lumen diſtinctum.*
15. *Fundamentum oppoſitum proponitur, & ſolvitur.*
16. *Auxilium actuale non eſt qualitas.*
17. *Auxilium dat poſſe operari fluenter unà cum reductione in actum ſecundum.*
18. *Præter habitus virtutum ſupernaturalium requiritur actuale auxilium.*
19. *Ad actum voluntatis non ſufficit auxilium receptum in intellectu*
20. *Voluntas ſine auxilio non habet vires proportionatas ad bonum ſupernaturale.*

§. I.

Neceſſitas gratiæ internæ, & diverſæ DD. ſententiæ.

1. NOtandum primò: ſermonem eſſe de gratia actuali Theologica, ſeu auxilio ſupernaturali, quod per modum tranſeuntis à DEO datur, partim ut poſſimus ſupernaturaliter & utiliter ad noſtram ſalutem operari, partim ut actu operemur.

Hanc porrò gratiam non tantùm eſſe externam conſiſtentem in miraculis, exemplis, prædicatione, quam neque Pelagius negavit teſte S. Auguſtino l. d. gr. Chriſti c. 7. ſed eſſe etiam internam, receptam intrinſecùs in potentiis animæ, D. Auguſtinus colligit ex Apoſtolo 1. Cor. 3. ſic dicente. *Ego plantavi, Apollo rigavit, ſed DEUS incrementum dedit. Itaque, neque qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat, DEUS.* Verba S. Patris ſunt l. d. gr. Chriſti c. 19. *Hæc gratia, ſi doctrina dicenda eſt, certè ſic dicatur, ut altiùs & interiùs eam DEUS cum ineffabili ſuavitate credatur infundere, non ſolùm per eos, qui plantant, & rigant extrinſecùs, ſed etiam per ſeipſum, qui incrementum ſuum miniſtrat occultiùs.* Eodem ſenſu D. Fulgentius Auguſtini Diſcipulus l. d. fide ad Petrum c. 32. *Firmiſſimè tene*, inquit, *& nullatenùs dubites, poſſe quidem hominem (quem neque ignorantia litterarum, neque aliqua prohibet imbecillitas, vel adverſitas) verba ſanctæ legis, ſive Evangelii ſive legere, ſive ex ore alicujus prædicatoris audire: ſed Divinis mandatis obedire neminem poſſe, niſi quem Divina gratia prævenerit, ut, quod audit corpore, corde etiam percipiat, & acceptâ Divinitus voluntate atque virtute mandata DEI facere & velit, & poſſit. Neque enim, qui plantat, eſt aliquid, &c.*

Neceſſitas quoque ejuſmodi gratiæ internæ partim ex actûs ſupernaturalitate, ad quem liberum arbitrium ſecundùm ſe nullam habet proportionem partim ex ratione primi moventis ſupernaturalis deducitur, quam toto hujus Diſputationis decurſu probandam pro nunc ſupponimus.

Notandum ſecundò. Diverſa eſſe Doctorum placita in exponẽda auxiliantis gratiæ quidditate. Nam primò Suarez, Vaſquez, Ripalda, aliique RR. formaliter collocant in ipſis noſtris internis, & elicitis operationibus intellectûs & voluntatis, ita ut omnium prima gratia ſint actus indeliberati & primò primi noſtri intellectûs & voluntatis, ſpecialiter à DEO immiſſi & cauſati. Secundò non multùm diſcedunt Zumel in præſenti & Reding de gratia q. 3. a. 1. qui dicunt auxilium conſiſtere in vitali hominis operatione, quatenus à Divina efficaci prædeſtinatione cauſatâ & dependente, ita ut ex prædeſtinatione tanquam donatione activa, & actu bono libero tanquam donatione paſſiva oriatur totum concretum gratiæ actualis, ſic enim ajunt, bona operatio ratione ratiocinatâ concipitur prior ſeipsâ, quatenus cauſatur, & elicitur ab intellectu & voluntate creata, eſtque ſuipſius determinativa, quemadmodum amor finis, quatenus à fine dependens in ratione tractionis, eſt prior ſeipſo, quatenus effectivè à voluntate procedit. Alii modi loquendi, quos hîc referunt Salmanticenſes, facilè ad prædictos reducuntur. Thomiſtarum communis ſententia eſt ex Philoſophiæ principiis deducta, quod auxilium internum conſiſtat in quadam entitate creata intermedia inter actum prædefinitivum DEI, & creatæ voluntatis operationem, quæ ſit motio virtuoſa, & ipſa moventis DEI cauſalitas habens eſſe fluidum & vitale, ipsâ operatione non quidem tempore, ſed naturâ prior. Aliqui tamen Interpretes S. Doctoris cum Redingo citato, Eminentiſſ. d'Aguirre, Henrico à S. Ignatio, aliiſque, tametſi toto pectore abhorreant ſcientiam mediam, & Auguſtiniana Decreta intrinſecè efficacia admittant, nolunt tamen iſtam diſtinctam præviam motionem admittere, rati, ad ſalvandam intrinſecam gratiæ efficaciam increatæ DEI voluntatis efficaciam ſufficere. 2.

Notandum tertiò. Duplex eſſe genus ſeu lineam auxiliorum, nam ſicut actum ſecundum præcedit actus primus, & ad ipſum exercitium præſupponitur potentia proxima operandi, ita aliqua auxilia conſiderantur ut ſe tenentia ex parte actûs primi, & tribuentia proximam potentiam operandi, aliqua ex parte actûs ſecundi, & influentia in ipſum operari: cùm enim natura hominis ſibi relicta nec habeat actum, neque virtutem proximam ſupernaturaliter operandi; ideo eget Divino adjutorio non tantùm ut operetur; ſed vel maximè etiam ut poſſit ſupernaturaliter operari. In præſenti itaque quærimus de intrinſeco auxilio Divinæ gratiæ, quod dat poſſe operari De quo ſit. 3.

§. II. *An*

Digitized by Google

§. II.

An iſtud auxilium conſiſtat in actu vitali ſupernaturali?

4. EX operationibus ſupernaturalibus aliæ ſunt deliberatæ, aliæ indeliberatæ, quales ſunt primi motus ſupernaturales intellectûs & voluntatis antecedentes applicationem propriæ voluntatis & rationis deliberationem. De quibus ſit

CONCLUSIO I. *Aliqua gratiæ auxilia diſponentia ad ulteriorem actum ſupernaturalem, & quæ non ſunt ſimpliciter prima, neque dant primum poſſe in ordine ſupernaturali, formaliter conſiſtunt in operationibus intellectûs & voluntatis tam deliberatis, quàm indeliberatis.* Alvarez d. auxil. l. 8. d. 74. n. 5. & colligitur è S. D. hîc q. 111. a. 3. in c.

Ratio eſt primò. Id quod à DEO datur, ut per illud intrinſecè diſponamur & ordinemur ad operationem ſupernaturalem, eſt formaliter auxilium actuale intrinſecum Divinæ gratiæ: ſed per quaſdam operationes ſupernaturales intellectûs & voluntatis à DEO immiſſas diſponimur, & ordinamur ad alias operationes ſupernaturales eliciendas: ergo aliquæ operationes ſupernaturales, nempe imperfectiores formaliter ſunt auxilia intrinſeca gratiæ actualis. minor probatur, quia ad juſtificationem ordinariè pervenitur per plures actus, ita ut ſit quidam ordo & gradus inter illos, deveniendo ab actibus indeliberatis ad deliberatos, à deliberatis imperfectioribus ad perfectiores, e. g. impellitur quis intrinſecùs ad audiendum Verbum DEI. Ex auditu Verbi DEI concipit piam cogitationem, fidem & apprehenſionem Divinorum beneficiorum, quam connaturaliter ſequitur complacentia de benefactore. qui actus poſſunt eſſe neceſſarii & indeliberati. Ab his verò actibus proceditur ad ulteriores & perfectiores actus, v.g. ad recogitationem oppoſitæ ingratitudinis, ejúsque odium, ab iſto ad Divinæ bonitatis ponderationem, & tandem amorem DEI ſuper omnia & oppoſiti peccati deteſtationem, quæ eſt contritio perfecta, & proxima diſpoſitio ad juſtificationem. In hoc exemplo actus antecedentes ſunt diſpoſitio ad actum ſequentem, ſuntque ſupernaturales & divinitùs dantur in ordine ad ſequentem perfectiorem actum eliciendum: ergo nihil deeſt præcedentibus actibus, quò minùs dicantur auxilia in ordine ad actus ſequentes.

5. Ratio eſt ſecundò. Intrinſecus impulſus, tactus, excitatio, vocatio pertinent ad auxilium intrinſecum gratiæ excitantis juxta Trid. Seſs. 6. d. juſt. c. 5 & communem ſtylum S. Auguſtini; ſed iſti ſaltem paſſivè ſumpti ſunt actus vitales ab intellectu & voluntate vitaliter procedentes, partim indeliberati, ut eſt prima pia cogitatio, partim deliberati: nam anima non niſi per ſuas operationes formaliter *movetur, tangitur, excitatur & vigilat*: ergo ipſæ vitales operationes ſunt gratiæ actualis & excitantis auxilia.

6. CONCLUSIO II. *Primum auxilium, quod dat primum poſſe ad eliciendam operationem, non ſunt formaliter actus vitales intellectûs & voluntatis.* Ita contra communem RR. communis Thomiſtarum.

Probatur primò authoritate Concilii Arauſicani 2. Can. 20. dicentis: *Multa in homine bona ſiunt, quæ non facit homo.* Ubi Concilium intendit damnare Pelagianos, quòd dicerent, auxilia, quibus pervenitur ad vitam æternam, pendere ex natura, intellexit ergò dari aliqua auxilia, quæ non dependeant ab influxu virium naturalium, & quæ non fiant ab ipſo homine: ſed ſi omne auxilium intrinſecum conſiſteret formaliter in operationibus vitalibus, tunc nullum auxilium DEUS faceret in nobis, quod non etiam faceret homo, ſiquidem operationes à potentia vitali influxum ſuum recipiunt: ergo ſentit dari quædam auxilia prima omnem noſtrarum potentiarum influxum ſecundùm prioritatem naturæ antecedentia, quæ ſint à ſolo DEO. Unde & Pſal. 120. Dixit Propheta. *Auxilium meum à Domino*: Cùm aliàs dixiſſet rectiùs, auxilium meum à Domino, & à meipſo.

Probatur ſecundò authoritate S. Auguſtini, qui 7.
loquens de gratia influente in primas operationes illud manifeſtè diſtinguit ab iiſdem & appellat gratiam operantem. Ita loquitur l. d. grat. & lib. arbit. c. 17. *Ipſe DEUS, ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens: propter quod ait Apoſtolus; certus ſum, quoniam, qui operatur in nobis opus bonum, perficiet uſque in diem Chriſti Jeſu. Ut ergo velimus, ſine nobis operatur; cùm autem volumus, & ſic volumus, nobiſcum cooperatur.* Similiter S. Doctor hîc a. 2. *Eſt autem in nobis duplex actus, primus quidem interior voluntatis, & quantùm ad iſtum actum, voluntas ſe habet ut mota, DEUS autem ut movens: & præſertim cùm voluntas incipit bonum velle, quæ priùs malum volebat, & ideo ſecundùm quod DEUS movet humanam mentem ad hunc actum, dicitur gratia operans.*

Probatur tertiò ratione. Prius naturâ ſupponi- 8.
tur potentia naturalis ſupernaturaliter elevata & proportionata ad vitaliter eliciendam operationem, quàm concipiatur ipſa operatio: ſiquidem nullus actus vitaliter procedit, niſi à potentia completa & proportionata: erga ipſa vitalis operatio non poteſt eſſe primum auxilium dans primum poſſe, hoc ipſo, quia eſt exercitium actûs ſecundi, quod præſupponit poſſe & actum primum. Supereſt, ut illud primum poſſe formaliter proveniat ab aliquo alio ſupernaturali dono à ſolo DEO producto, quod ſit à vitali operatione realiter diſtinctum, eique præſuppoſitum.

Objicies. Gratia excitans eſt ipſa excitatio in- 9.
tellectûs & voluntatis: ſed hæc eſt vitalis operatio: ergo gratia excitans formaliter eſt operatio vitalis: atqui primum auxilium eſt gratia excitans: ergo.

Reſpondeo. Juxta ſenſum primæ concluſionis. Gratia primò excitans eſt excitatio intellectûs & voluntatis cauſalis, concedo, formalis nego. ſed formalis ſemper eſt actus vitalis, concedo, cauſalis, nego minorem & conſequentiam. Item gratia primò excitans formaliter eſt excitatio activa intellectûs & voluntatis, concedo, paſſiva, nego. ſed paſſiva eſt actus vitalis, concedo, activa, nego minorem & conſequentiam. Licèt igitur ad mediatos & remotos actus aliqua operatio vitalis poſſit habere rationem gratiæ excitantis; primi tamen

Digitized by Google

men actus indeliberati neceſſariò præſupponunt aliud auxilium cauſaliter excitans.

§. III.

An ratio auxilii ſalvetur in actu vitali, ut dependente à Decreto DEI?

10. CONCLUSIO eſt *negativa* & probatur primò authoritatibus ſuperioris §. quæ evincunt primum auxilium à ſolo DEO produci, adeóque non conſiſtere in actu vitali.

Probatur ſecundò ratione. Tunc auxilium formaliter non conſiſtit in operatione ſibiipſi ſecundùm prioritatem rationis præſuppoſita, quando auxilium realiter præſupponitur: ſed realiter præſupponitur: ergo. Minor probatur. Operatio vitalis ſupernaturalis realiter præſupponit principium & potentiam vitalem ſupernaturalem: ſed per auxilium intrinſecum ſupernaturale potentia animæ conſtituitur in ratione principii & potentiæ ſupernaturalis: ergo operatio vitalis ſupernaturalis realiter præſupponit aliud auxilium intrinſecum ſupernaturale.

11. Confirmatur primò. Actus ſecundus realiter præſupponit actum primum ejuſdem rationis & ordinis: ſed operatio vitalis etiam ut dependens à Decreto Divino eſt actus ſecundus: ergo præſupponit actum primum, qui det poſſe operari.

Confirmatur ſecundò. Implicat operationem vitalem in aliquo priori concipi priùs dependentem à DEO, quàm concipiatur dependens à potentia creata: ergo ruit totum fundamentum Adverſariorum. antecedens probatur. operatio non eſt vitalis, niſi per reſpectum intrinſecum tranſcendentalem ad principium intrinſecum vitale: ſed in illo priori, quo concipitur actus dependens à DEO, non conciperetur ut dependens à creatura: ergo conciperetur non vitalis: & tamen ex hypotheſi conciperetur ut vitalis, quod implicat.

12. Objicies. Una eadémque vitalis operatio, videlicet amor finis, quatenus eſt efficienter à voluntate, ſic præſupponit ſeipſam, quatenus eſt cauſalitas & tractio finis: ſic enim amor in priori ſigno rationis, in quo formaliter eſt tractio & cauſalitas finis, determinat voluntatem ad ſeipſum ponendum in genere cauſæ efficientis: ergo ſimiliter una eadémque vitalis operatio, quatenus eſt à DEO, ſic concipitur tanquam tractio, illuminatio, vocatio & auxilium DEI: ſicque poteſt eſſe determinatio ad ſeipſam, quatenus eſt à creata voluntate.

Reſpondeo inprimis, negando antecedens. Nam verior ſententia dicit, finalizationem, ſeu cauſalitatem finis in actu ſecundo formaliter conſiſtere in ipſa bonitate finis, quatenus connotante judicium practicum, ſeu imperium rationis de ſui proſecutione.

Reſpondeo ſecundò, permiſſo antecedente, negando conſequentiam: quia amor non dicitur movere voluntatem per modum elevantis, ſed per modum trahentis ad bonum, quæ tractio, cùm ſit vitalis, idcirco per unum intranſitivè actum, quo voluntas allicitur à fine, pariter movet ſe ipſam ad eundem finem: atqui auxilium gratiæ actualis voluntatem movet per modum principii elevantis, & moventis in genere cauſæ efficientis. Unde ab effectu realiter diſtingui debet. Adde, quòd non ſit inconveniens aliquid eſſe ſe ipſo prius in diverſo genere cauſæ, eſt tamen inconveniens in eodem genere cauſæ. Unde amor finis, ut eſt tractio ipſius, poteſt eſſe prior in genere cauſæ finalis ſeipſo ſpectato in genere cauſæ efficientis: ſed ſi operatio vitalis eſſet prior ſe ipſâ in genere auxilii, eſſet in eodem genere cauſæ, nimirum efficientis, prior ſeipſâ.

Dices. Influxus actualis voluntatis in actum nihil eſt aliud, quàm actus voluntatis, quatenus procedens à voluntate: ergo etiam motio, quâ DEUS movet voluntatem ad actum, non erit diſtincta ab actu, quatenus iſte in fieri dependet à DEO.

Reſpondeo, negando conſequentiam: quia influxus voluntatis in actum, eſt ipſius formalis reductio in actum ſecundum, ſed motio Divina eſt cauſalis reductio ipſius in actum ſecundum.

§. IV.

Statuitur ſententia Thomiſtica & ſolvitur fundamentum oppoſitum.

CONCLUSIO. *Auxilium internum gratiæ actualis formaliter eſt virtuoſa & creata DEI motio diſtincta ab operatione vitali.* Ita Alv. diſp. 19. cum plerisque Thomiſtis. 13.

Probatur primò. Auxilium internum gratiæ actualis, quo DEUS activam potentiam naturalem excitat, elevat, promovet ad actum ſupernaturalem eliciendum, non eſt ipſa vitalis operatio, *nam in operatione, quâ DEUS operatur movendo naturam, non operatur ipſa natura*, inquit S. D. q. 3. d. pot. a. 7. idque primùm oſtendimus. Neque eſt ipſe DEUS per ſuum decretum, vel aſſiſtentiam extrinſecam: nam auxilium iſtud debet eſſe intrinſecum, quòd elevet potentiam & ipſi vires præbeat ſupernaturaliter vitaliter operandi, quod in decreto, vel aſſiſtentia DEI extrinſeca ſalvari nequit: ergo eſt aliquod donum creatum, à DEO cauſatum, & in potentiis animæ intrinſecè receptum, non quidem per modum habitûs permanentis, ſed per modum motûs fluentis & tranſeuntis, quia eſt gratia actualis per ſe primò ordinata ad aliquam determinatam operationem, v. g. ad piam cogitationem, actum fidei, timorem gehennæ, &c.

Probatur ſecundò à paritate locutionis Propheticæ. Ad cognitionem Propheticam non ſufficit actus vitalis, ſeu cognitio ipſius Prophetæ; neque increata DEI locutio, ſed inſuper neceſſarium eſt lumen increatum inhærens, & tranſiens, quo excitetur intellectus Prophetæ ad ſupernaturalis veritatis cognitionem: ergo pariter ad ſupernaturalem cognitionem non ſufficit Divina determinatio, & ipſe actus voluntatis, ſed inſuper requiritur aliquod lumen tranſiens, quo excitetur intellectus ad talem cognitionem, quod lumen eſt ipſum auxilium & motio, de qua loquimur. 14.

Objicies.

15. Objicies. Ejuſmodi motio, quæ ſit cauſalitas DEI diſtincta ab actu increato ipſius, nec eſt neceſſaria, nec poſſibilis: ergo non datur. Primum membrum antecedentis probatur. Hòc ipsò, quòd DEUS decreto prædefinitivo ab æterno voluerit, ut entitas hujus actûs ſupernaturalis procederet ab intellectu & voluntate in tali determinata temporis differentia; manent intellectus & voluntas determinati, ut illius entitatem producant, ſicuti ſuppoſito decreto de productione animæ rationalis pro tali determinato inſtanti, hòc ipsò producitur anima rationalis nullâ interveniente diſtinctâ & creatâ motione: ergo ſuperflua eſt quæcunque creata motio Divini decreti efficaciæ ſuperaddita: præſertim ſi actionem vel motionem cauſæ efficientis non diſtinguas à termino; tunc enim ſicuti creatio nihil dicit præter decretum DEI, & reſultantiam effectûs habentis relationem ad creatorem; ita quoque DEI cauſalitas erga noſtros actus nihil aliud dicet, quàm operationem vitalem intellectûs & voluntatis cum dependentia & relatione ad decretum voluntatis Divinæ.

Alterum quoque membrum antecedentis probatur. Cauſalitas & actio, quâ DEUS influit in noſtras operationes, habet pro formali termino purum eſſe rei, ſive puram actualitatem eſſendi: ſed ejuſmodi actio eſt adæquatè increata, DEO intrinſeca, ſicut creatio; ergo influxus DEI in noſtras operationes eſt adæquatè increatus. Major probatur. Quia influxus DEI in noſtras operationes eſt cauſalitas propria cauſæ univerſaliſſimæ: ſed iſta reſpicit purum eſſe tanquam effectum univerſaliſſimum: ergo. Ideo in 1. p. Thomiſtæ creationem dicunt eſſe actum adæquatè immanentem in DEO, quia eſt actio omnipotentiæ Divinæ & entis primi pro formali termino reſpicientis purum eſſe, unde & ipſa debet conſiſtere in puro actu nulli potentialitati permixto, ſed etiam primum auxilium, eſt talis actio: ergo. Minor probatur. Quia actio nulli permixta potentialitati eſt actus purus increatus: ſed hæc actio non eſt permixta potentialitati: ergo.

Reſpondeo, negando antecedens, & primi membri probationem diſtinguo. Hòc ipsò, quòd DEUS decernat, voluntas manet determinata ad actum producendum tanquam ſuppoſitâ aliquâ intrinſecâ virtute, vel motione, quâ partim fiat potens ſupernaturaliter operari, partim fiat actuale principium operandi, concedo; nullâ tali ſuppoſitâ virtute, aut motione, nego. Cujus neceſſitas patet ex dictis: neque enim decretum DEI, extrinſecum animæ, facit ipſius potentias intrinſecè conſtitutas in actu primo, vel ſecundo ſupernaturaliter operandi. Inſtantia de creatione non eſt ad rem, quia hæc nullum habet comprincipium concurrens ad creandum, quod proinde indigeat per aliquid ſibi intrinſecum conſtitui in actu primo, vel ſecundo operandi.

Ad ſecundi membri probationem. Reſpondeo diſtinguendo majorem: habet pro termino purum eſſe rei, h. e. abſolutum ab omni ſubjecto præſuppoſito, nego, præſupponens aliquam immutationem ſubjecti & principii, concedo, ſed talis actio eſt adæquatè increata, quando nullam ſupponit immutationem ſubjecti vel principii, concedo, ſi reſpicit, nego minorem & conſequentiam. Nam actio creativa non ex eo capite excludit conſortium creatæ actionis, quia reſpicit pro formali termino actualitatem eſſendi, ſed quia reſpicit totum eſſe rei abſolutè nullo præſuppoſito ſubjecto. Aliàs ſequeretur contra adverſarios, quòd ſicut virtus creativa DEI nullam compatitur ſecum cauſam ſecundam, ita nec concurſus DEI, qui intimè influit in res creatas, compateretur concurſum cauſæ ſecundæ, ſed ſolus DEUS omnia ageret, qui fuit error quorundam antiquorum relatus & rejectus à *S.* D. q. 3. d. pot. a. 3. in c.

§. V.

Corollaria ex prædictis.

Colliges primò. Prædictum auxilium gratiæ 16.
actualis non eſſe veram qualitatem, vel habitum permanentem, ſed motionem virtuoſam tranſeuntem habentem eſſe incompletum, ***ad modum quo colores ſunt in aëre, & virtus artis in inſtrumento***, inquit S. D. q. 3. d. pot. a. 7. ad 7. Ita Alu. d. auxil. d. 19. contra Salmantic. Labat & alios.

Ratio eſt primò. Nulla qualitas activa determinat ſubjectum ad unam numero operationem, cùm poſſit eſſe principium plurimarum operationum; ſed auxilium gratiæ actualis determinat ad unam numero operationem: ergo non eſt qualitas.

Secundò. Habitus quantùm ad uſum, ſubjiciuntur libero arbitrio; habitibus enim utimur, cùm volumus; ſed auxilium actuale non ſubeſt libero arbitrio, cùm ſibi potiùs liberum arbitrium ſubjiciat, juxta infrà dicenda: ergo non eſt habitus: ergo nec qualitas, quia ſi eſſet qualitas, non eſſet in alio genere, quàm habitûs & diſpoſitionis.

Tertiò. Poſitâ quacunque qualitate activâ & virtute habituali, homo indiget actuali DEI auxilio ad operandum ſupernaturaliter, ut in tertia diſput. dictum, & mox ulteriùs exponetur. ergo ſi etiam auxilium actuale eſſet qualitas activa & habitualis virtus, indigeret novâ gratiâ, & ſic fieret proceſſus in infinitum.

Quartò. Illa qualitas non eſſet perfectior, neque perfectiùs poſſet determinare potentiam, quàm habitus infuſi, cum iſti ſint nobiliſſimæ qualitates naturâ ſuâ permanentes: ſed iſti per adverſarios ſe ſolis non tribuunt ſufficientem potentiam ad operandum ſupernaturaliter: ergo neque qualitas illa imperfectior & vialis, ſi potentiam ſolùm habitualiter determinet ad actum.

Quintò. Sequeretur, dormientes, infantes, & amentes poſſe habere proximam potentiam ad implenda præcepta ſupernaturalia, quod eſt ridiculum. Sequela probatur. quia quævis qualitas ſupernaturalis habitualiter informans infundi poteſt Divinitùs infanti & amenti, ac haberi à dormiente, &c. ut ſuppono: ergo & iſta; atqui habitâ hâc qualitate habetur potentia proxima ad operandum ſupernaturaliter: ergo.

Sextò. Homo habens proximam potentiam & vires ſufficientes ad credendum, non peccaret, ſi non crederet. Nam da hominem negativè infidelem, qui ſit inſtructus hujuſmodi qualitate, is habebit per te potentiam proximam, & vires ſufficientes

ficientes ad credendum, nec tamen peccabit non credendo. quia myſteria fidei invincibiliter ignorat: atqui hoc eſt inauditum, ut, qui poteſt (vi iſtius qualitatis) & ratione præcepti Divini tenetur credere, non credendo non peccet.

17. Dices. Virtus, quæ dat actum primum & poſſe proximè ſupernaturaliter operari, eſt qualitas: non enim alia de cauſa fides, ſpes, charitas ſunt qualitates & habitus ſupernaturales: ſed aliqua ſaltem auxilia dant poſſe & quidem primum poſſe ſupernaturaliter operari, ita quippe ad primam piam cogitationem in homine infideli prærequiritur auxilium ſupplens habitum fidei, per quod fiat proximè potens ad eliciendas pias cogitationes: ergo aliqua ſaltem auxilia ſunt qualitates.

Reſpondeo diſtinguendo majorem. Virtus, quæ dat actum primum & poſſe proximè operari permanenter ſine actuali determinatione & reductione ad aliquem actum ſecundum, eſt qualitas & habitus, concedo, fluenter & cum tali determinatione, nego. ſed aliqua auxilia dant primum poſſe fluenter & cum actuali reductione ad actum ſecundum, concedo, permanenter & ſine illa, nego minorem & conſequentiam. Sic e. g. gratia excitans pias cogitationes ita tribuit intellectui poſſe illas elicere, ut determinet ſimul ad eas actu eliciendas.

18. Colliges ſecundò. Etiam quando potentiæ ſunt inſtructæ infuſis habitibus virtutum ſupernaturalium, v. g. fidei, ſpei, & charitatis, & ideo jam in ſe habent primum poſſe, & actum primum ſupernaturaliter operandi, tamen ut ſint in actu primo proximo completo & ſufficienti ad producendos ſuos actus conſtitutæ, ulteriùs indigere auxilio gratiæ actualis.

Ratio eſt, quia omnis operatio ſupernaturalis aut eſt in intellectu, aut in voluntate. Si in voluntate, tunc tamdiu voluntas non eſt proximè completa ad operandum, quamdiu objectum & finis non eſt ipſi practicè & ſufficienter propoſitus, ſed abſque actuali auxilio movente ad pias cogitationes, ad aſſenſum fidei, ad dictamen prudentiæ, & amorem finis, voluntati finis & objectum non ſufficienter proponitur: ergo ſine tali auxilio movente voluntas non eſt proximè completa ad actum eliciendum. Si autem operatio eſt in intellectu, rurſus indiget auxilio, quia intellectus tantùm tunc eſt proximè completus ad intelligendum, quando per ſpecies impreſſas debitè coordinatas determinatur ad intelligendum: ſed hæc ipſa ſupernaturalis coordinatio ſpecierum non fit ſine actuali auxilio: ergo.

19. Colliges tertiò. Ad ſupernaturales actus voluntatis eliciendos non ſufficere illuſtrationem, ſeu auxilium actuale inhærens intellectui, ſed inſuper requiri virtutem vel auxilium receptum in voluntate. Ita contra Vaſquez Thomiſtæ juxta mentem S. Auguſtini, & D. Thomæ.

Et conſtat primò ex eo, quòd D. Auguſtinus majorem gratiam requirit. quàm admittebat Pelagius: ſed illuſtrationem internam intellectûs tandem etiam admiſit Pelagius, ut refert. S. P. d. gr. Chriſti c. 10. ergo gratia Auguſtiniana eſt amplior etiam ſe extendens ad voluntatem, ita (prout loquitur S. P. c. 12.) *ut non oſtendat tantummodò veritatem, verùm etiam impertiat charitatem.* Unde & ibidem c. 24. contra Pelagianos. *Intelligant*, inquit, *internâ atque occultâ mirabili ac ineffabili poteſtate operari DEUM in cordibus hominum non ſolùm veras revelationes, ſed etiam bonas voluntates.*

Conſtat ſecundò ex Concilio Milevitano, quod verbis è S. Auguſtino deſumptis in Can. 4. ita loquitur. *Quiſquis dixerit, eandem gratiam per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum propter hoc tantùm nos adjuvare ad non peccandum, quia per ipſam nobis revelatur, & aperitur intelligentia mandatorum, ut per ipſam intelligamus, quid appetere, quid vitare debeamus, non autem per illam nobis præſtari, ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus, atque valeamus, anathema ſit.*

Conſtat tertiò ex ratione priùs tractata. Voluntas non poteſt prodire in actum ſupernaturalem, niſi ſit in actu primo proximo, & proxima potentia ad ipſum conſtituta; ſed auxilium tenens ſe ex parte ſolius intellectûs, voluntatem non conſtituit intrinſecè & phyſicè potentem ad ſupernaturales actus eliciendos: ergo ulteriùs requiritur aliud auxilium intrinſecè receptum in voluntate. Minor probatur, quia quod eſt in intellectu, eſt voluntati extrinſecum, & quia bonum cognitum in intellectu non niſi moraliter movet voluntatem.

Objicies. Voluntas per modum naturæ inclinat in bonum ſibi ſufficienter propoſitum: ſed per piam cogitationem bonum honeſtum voluntati ſufficienter proponitur: ergo voluntas illud per modum naturæ, nempe neceſſariò & per actus indeliberatos amplectitur, adeóque pia cogitatio eſt ſufficiens auxilium ad motus indeliberatos voluntatis. 20.

Confirmatur. Non minùs potens eſt bonum honeſtum ad movendum appetitum rationalem, quàm bonum ſenſibile ad movendum appetitum ſenſitivum: ſed bonum ſenſibile apprehenſum excitat neceſſariò ad ſui proſecutionem; ergo & bonum honeſtum cognitum ſic excitat appetitum rationalem.

Reſpondeo, diſtinguendo majorem. Voluntas per modum naturæ inclinat, & per vires proportionatas, concedo, improportionatas nego: ergo voluntas per modum naturæ amplectitur bonum honeſtum, & per vires ſupernaturales divinitùs elevatas, concedo, per vires naturales non intrinſecè elevatas, adeóque improportionatas, nego conſequentiam.

Unde patet ad Confirmationem. Nam paritas objecta tenet ſuppoſitâ virium proportione: atqui ſi voluntas non eſſet ſpeciali aliquo auxilio intrinſeco elevata, non haberet proportionem ad amplectendum bonum honeſtum ſupernaturale.

ARTI-

ARTICULUS II.

An præter auxilium ex parte actûs primi, requiratur aliud diſtinctum ex parte actûs ſecundi prævie applicans ad operandum?

SUMMARIA.

1. *Exponitur Status quæſtionis.*
2. *Ex parte actûs ſecundi requiritur concurſus prævius.*
3. *Probatur ex authoritate Catechiſmi Romani.*
4. *Item authoritate D. Auguſtini.*
5. *Reſponſio prima Adverſariorum impugnatur.*
6. *Auxilia ex parte actûs primi non determinant voluntatem ad operandum.*
7. *Auxilium, quo fit, ut faciamus, debet eſſe connexum cum operatione.*
8. *Reſponſio ſecunda Adverſariorum depellitur.*
9. *Ratio primi motoris, & dependentia eſſentialis omnis creaturæ evincit concurſum prævium.*
10. *Neque per hunc deſtruitur creata libertas.*
11. *Fit ſufficiens mentio præviæ applicationis ad operandum in Concilio Tridentino & D. Th.*
12. *Suppoſitio antecedens purè determinans non deſtruit libertatem.*
13. *Auxilium tollit ſolùm indifferentiam privativam, cauſat verò activam.*
14. *Auxilium præmovens cum actu connectitur neceſſitate logicâ infallibilitatis, non neceſſitate phyſicâ & abſolutâ.*
15. *Voluntas liberè determinatur per determinationem cauſaliter liberam.*
16. *Auxilium præmovens ſubjicitur uſui liberi arbitrii; non quidem ratione ſui, ſed tantùm ratione effectûs.*
17. *Auxilium præmovens non eſt neceſſarium ad poſſe agere, ſed ad actu agere.*
18. *Voluntas abſque auxilio præmovente eſt ſufficiens per modum virtutis & principii habitualis, non per modum principii actualis.*
19. *Voluntati eſt impoſſibile amare ſine auxilio præmovente impoſſibilitate ſenſûs compoſiti, non diviſi.*
20. *Diviſio gratiæ in operantem & cooperantem.*
21. *Gratia operans ſtrictè ſumpta aliquando diſtinguitur realiter à cooperante.*
22. *Diviſio gratiæ in adjuvantem, prævenientem, & ſubſequentem.*
23. *Diviſio gratiæ in excitantem, & adjuvantem.*
24. *Diviſio gratiæ in ſufficientem, & efficacem.*

§. I.

Adſtruitur ſententia affirmativa.

1. NOtandum. Non eſſe omnino idem ſignificatum auxilii prævenientis, & concurſûs prævii: cùm enim actus primus præcedat actum ſecundum, ideo nomine auxilii prævenientis æquè poſſunt intelligi auxilia pertinentia ad actum primum, quàm ad actum ſecundum; concurſus verò prævius denotat auxilium præcisè ex parte actûs ſecundi ſe tenens, & ad illum voluntatem applicans, idcòque non quidem duratione, ſed naturâ & cauſalitate priùs. Unde quærimus in præſenti, an ultra omnia auxilia pertinentia ad actum primum, & ad poſſe ſupernaturaliter operari, admittendum ſit aliud auxilium, quod voluntatem moveat, & applicet ad bene operandum, abſtrahendo in præſenti, an huic auxilio competat vis & efficacia ſolùm moralis, vel etiam phyſica in noſtras voluntates? De quo jam

CONCLUSIO eſt *affirmativa.* & communis Thomiſtarum, quam etiam tenent D. Bonaventura in 2. d. 26. q. 9. Adt. in 4. tr. d. Sacr. pœnit. q. 3. Card. Pallavicin. 1. 2. d. 6. de actibus hum. q. 2. a. 12. Et 2.

Habetur ſatis clarè in Catechiſmo Romano juſſu Tridentini edito, & approbato à Summ. Pontif. Pio V. & Gregorio XIII. qui de primo articulo fidei n. 20. ſic habet. *Non ſolùm autem DEUS univerſa, quæ ſunt, providentiâ ſuâ tuetur, atque adminiſtrat, verùm etiam, quæ moventur & agunt aliquid, internâ virtute ad motum atque actionem ita impellit, ut quamvis cauſarum ſecundarum efficientiam non impediat, præveniat tamen: cùm ejus occultiſſima vis ad ſingula pertineat, & quemadmodum ſapiens teſtatur, attingat à fine uſque ad finem fortiter, & diſponat omnia ſuaviter.* 3.

Probatur primò authoritate & ratione. Si DEUS facit, ut voluntas noſtra faciat actus ſupernaturales & bonos, tunc datur auxilium applicans voluntatem noſtram ad operandum; ſed DEUS facit, ut voluntas noſtra faciat, & operetur; ergo datur tale auxilium. major videtur clara ex terminis, quid enim aliud eſt facere, ut cauſa operetur, quàm ipſam applicare ad operandum; ſicuti cultellum applicando ad ſcindendum facio, ut ſcindat. minor habetur in celebri loco Ezech. 36. quo D. Auguſtinus frequenter utitur contra Pelagianos: *Faciam, ut in præceptis meis ambuletis, & judicia mea cuſtodiatis, & operemini*, ſupra quem prædictus S. P. l. d. grat. & lib. arb. c. 16. *Certum eſt*, inquit, *nos velle, cùm volumus; ſed ille facit, ut velimus bonum, de quo dictum eſt, quod paulò antè poſui, quòd præparatur voluntas à Domino. Certum eſt, nos facere cùm facimus, ſed ille facit, ut faciamus, præbendo vires efficaciſſimas voluntati, qui dixit*, faciam, ut in juſtificationibus meis ambuletis, &c. Quod ipſum definit Concil. Arauſic. Can. 9. *Quoties bonum agimus, DEUS in nobis, atque nobiſcum, ut operemur, operatur.* 4.

Reſpondent primò. DEUM facere ut faciamus, in quantum nobis præbet omnia principia ad operandum, in ea occaſione & circumſtantiis, in quibus per ſcientiam mediam prævidit effectum eſſe ſecuturum. 5.

Sed contrà eſt primò, quòd hunc reſpondendi modum rejecerit S. D. 3. contra gentes c. 89. ubi dicit: *quidam verò non intelligentes, qualiter motum libertatis DEUS in nobis cauſare poſſit, abſque præjudicio voluntatis, conati ſunt has authoritates* (videlicet Teſtimonium Ezechielis) *malè exponere, ut ſcilicet dicerent, quòd DEUS cauſat* in

in nobis velle, & perficere, in quantum nobis dat virtutem volendi; non autem ſic, quòd faciat nos velle hoc vel illud, &c. Unde

6. Contrà eſt ſecundò. Auxilium, quo DEUS facit, ut faciamus, debet voluntatem noſtram determinare ad operandum ſine præjudicio ſuæ libertatis, ſed quæcunque auxilia ſufficientia poſita ex parte actûs primi non determinant voluntatem ad agendum, tametſi ponas illa regulari per ſcientiam mediam, cùm ipſa potiùs ſint determinabilia per voluntatis conſenſum: ſiquidem ex ſe ſunt indifferentia, ut poſſint conjungi cum voluntatis conſenſu, vel diſſenſu: ergo per illa auxilia DEUS non facit, ut faciamus.

Contrà eſt tertiò. Cùm DEUS per ſcientiam mediam ab æterno prævidit, quòd voluntas in tali occaſione poſita tali auxilio conſentiet, vel prævidit voluntatem conditionatè conſenſuram dependenter à tali auxilio faciente ipſam conſentire, vel vidit conſenſuram independenter à tali auxilio. Si dicis primum, habetur intentum, quia tale auxilium faciens conſentire jam diſtinguitur ab auxilio ſufficiente, quod tantùm facit, poſſe conſentire. Si ſecundum dicis, tunc voluntas in executione conſenſit independenter à Divino auxilio, quod eſt contra ſcripturam, Concilia & PP.

7. Contra eſt quartò. Auxilium quo DEUS facit, ut faciamus, eſt infallibiliter connexum cum operatione, ſicuti eſt impoſſibile me facere, ut cultellus ſcindat, & cultellum non ſcindere; ſed quidquid auxiliorum ponitur ab adverſariis præſuppoſitivè ad actus liberos, non eſt infallibiliter connexum cum ipſis, ſiquidem poſſunt ab ipſis ſeparari etiam in ſenſu compoſito: conſiſtunt quippe in piis cogitationibus, & affectionibus, quæ tantùm in actu primo inclinant ad bene operandum, & modò ad aſſenſum, modò ad diſſenſum determinantur: ergo per auxilia ab adverſariis admiſſa DEUS non facit, ut faciamus.

8. Reſpondere poſſunt Adverſarii ſecundò. Hoc auxilium, quo DEUS facit, ut faciamus, eſſe ipſum concurſum ſimultaneum, quo fit, ut ipſum facere voluntatis à DEO dependeat, ſine tamen aliquo creato & diſtincto auxilio.

Sed contrà eſt primò. Quòd facere, ut faciamus, requirit realem prioritatem cauſalitatis ſupra determinationem & operationem voluntatis, ſicuti motus, quo facio, ut cultellus ſcindat, importat prioritatem cauſalitatis ad ſciſſionem cultelli: ſed concurſus ſimultaneus nullam importat prioritatem cauſalitatis, cùm ſit ipſamet operatio voluntatis: ergo.

Contrà eſt ſecundò. Si DEUS ideo dicitur facere, ut voluntas faciat, quia unà cum voluntate influit in operationem ipſius; tunc etiam rectè dici poterit, quòd voluntas creata faciat, ut DEUS faciat, nam & ipſa ſimul influit in operationem: atqui hoc eſt abſurdum repugnans dicto Apoſtoli. *Non eſt volentis, nec currentis, ſed miſerentis DEI.* Veluti advertit D. Auguſtinus l. Enchirid. ad Laur. c. 32. dicens. *Quomodo ergo non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt DEI, niſi quia & ipſa voluntas, ſicut ſcriptum eſt, præparatur à Domino? Alioquin ſi propterea dictum eſt. Non volentis, nec currentis, ſed miſerentis eſt DEI, quia ex utroque fit* (en! concurſum ſimultaneum!) *id eſt, ex voluntate hominis, & miſericordia DEI.* NB. *Cur non e contrario rectè dicitur. Non miſerentis eſt DEI, ſed volentis hominis, quia id miſericordia DEI ſola non implet? Porrò ſi nullus Chriſtianus rectè dicere audebit: Non miſerentis eſt DEI, ſed volentis eſt hominis, ne Apoſtolo apertiſſimè contradicat, reſtat, ut propterea rectè dictum intelligatur: Non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt DEI, ut totum DEO detur, qui hominis voluntatem bonam & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam.* Ita S. Pater. Præterea contra datas reſponſiones concluſio.

Probatur ſecundò. Voluntas mota per proprium actum naturâ priùs debet moveri à primo 9
motore; ſed non movetur per auxilia recepta in actu primo, quia ut ſic eſt adhuc indifferens ad operandum, eſtque ſeparabilis ab actu ſecundo: ergo per aliquod auxilium & motum diſtinctum. major inde conſtat, quia quidquid movetur ab alio movetur, ideòque ſolus DEUS eſt movens primum & motor immotus.

Confirmatur primò. Quod eſt in potentia & indifferentia ad actum, debet ab aliquo alio redigi in actum: ſed voluntas conſtituta in actu primo eſt indifferens & in potentia ad actum ſecundum: ergo per aliquid diſtinctum debet redigi in actum ſecundum. Majorem habet & probat S. D. 1. p. q. 2. a. 3. his verbis: *Non eſt poſſibile, ut idem ſit ſimul in actu, & potentia ſecundùm idem, de potentia autem non poteſt aliquid reduci in actum, niſi per aliquod ens actu. Unde cùm quidquid movetur, in tantum moveatur, in quantum eſt in potentia, ideòque debeat ab alio moveri, neceſſe eſt, devenire ad aliquod primum movens, quod à nullo moveatur, & hoc omnes intelligunt DEUM.*

Confirmatur ſecundò. Sicut implicat, aliquam creaturam eſſe primum principium in eſſendo, ita pariter implicat, quòd ſit primum principium in operando, cùm non minùs in operando, quàm eſſendo à DEO dependeat, & eſſe actuale principium operandi, ipſaque determinatio voluntatis verè ſit ens creatum, & per eſſentiam ens ab alio, ſed ſi voluntas nullum acciperet influxum & motum Divinum ex parte actûs ſecundi, eſſet primum principium ſuæ determinationis & operationis: proinde ut ſic eſſet ens à ſe: ergo implicat, ut voluntas nullum à DEO motum recipiat ex parte actûs ſecundi. Minor eſt S. D. in 2. diſt. 37. q. 7. a. 2. dicentis. *Hoc enim eſt de ratione primi principii, ut agere poſſit ſine auxilio prioris agentis, & influentia ejus. Unde ſi voluntas humana actionem aliquam poſſet producere, cujus auctor DEUS non eſſet, voluntas rationem primi principii non haberet.*

Probatur tertiò. Ut DEUS prævio auxilio 10
humanam voluntatem moveat ad actum ſecundum operationis ſupernaturalis eſt poſſibile, & DEO conveniens: ergo ſic movet. conſequentia probatur. quia infinita DEI perfectio in actuali exercitio exigit omnem modum operandi ſibi convenientem non impoſſibilem: ergo ſi modus præmovendi voluntatem ad exercitium operandi eſt poſſibilis, DEOque conveniens. eò ipſò DEUS hoc modo operatur. antecedens probatur primò. quia ſi qua eſſet implicantia, eſſet, quòd deſtrue-

retur

Digitized by Google

[illegible] humani libertas, ſed illa non deſtruitur, quia cauſa non deſtruit effectum: ſed in omni Thomiſtarum doctrina hæc motio eſt cauſa actualis libertatis: ergo illam non deſtruit. Secundò argumento ad hominem. Humanæ voluntatis determinatio, quâ in Adverſariorum ſententia determinatur indifferens concurſus DEI ad hunc ſpecie, & individuo actum, non aufert libertatem Divino decreto & concurſui: ergo multò minùs Divinum decretum & prædeterminatio aufert libertatem humanæ voluntati. Sed de hoc pluribus deinceps.

§. II.

Solvuntur objectiones.

11. OBjicies primò. Neque Concilia, neque PP. faciunt mentionem auxilii alicujus applicantis & promoventis, quam tamen haud dubiè fecissent in integris, quos contra Pelagianos edidére tractatibus, ſi quam ejus neceſſitatem agnoviſſent.

Reſpondeo falſitatem hujus objectionis conſtare ex præallegatis authoritatibus, quod ampliùs patebit ex dicendis de gratia efficaci. Accedat primò authoritas Tridentini *Seſſ.* 6. Can. 4. contra Calvinum ſic definientis. *Si quis dixerit liberum hominis arbitrium à DEO motum & excitatum nihil cooperari aſſentiendo DEO excitanti, neque poſſe diſſentire, ſi velit, anathema ſit.* Ubi expreſsè ſupponit, excitativam motionem liberi arbitrii, non illam, quæ dat poſſe operari, neque enim ex illa præjudicium libertatis inferebat Calvinus, neque illam, quæ eſt concurſus ſimultaneus, cùm nec ipſa venerit in controverſiam: ergo motionem præviam tenentem ſe ex parte actûs ſecundi, à qua neceſſitatem humano arbitrio imponi hæreticè aſſerebat Calvinus. Accedat ſecundò patentiſſima authoritas Doctoris Angelici 1. p. q. 83. a. 1 ad 3. ita loquentis. *Dicendum, quòd liberum arbitrium eſt cauſa ſui motûs; quia homo per liberum arbitrium ſeipſum movet ad agendum; Non tamen hoc eſt de neceſſitate, quòd ſit prima cauſa ſui id, quod liberum eſt: ſicuti neque ad hoc, quòd aliquid ſit cauſa alterius, requiritur, quod ſit cauſa prima ejus. DEUS igitur eſt prima cauſa movens, & naturales cauſas, & voluntarias; Et ſicut naturalibus cauſis movendo eas non aufert, quin actus eius ſint naturales: ita movendo cauſas voluntarias, non aufert, quin actiones earum ſint voluntariæ, ſed potiùs hoc in eis facit: operatur enim in unoquoque ſecundùm ejus proprietatem.*

12. Objiciunt ſecundò. Suppoſitio antecedens deſtruit libertatem; ſed auxilium efficax eſt ſuppoſitio antecedens liberam voluntatis determinationem: ergo deſtruit ipſius libertatem.

Reſponderi poteſt primò ex Caramuele retorquendo argumentum: nam in ſententia Moliniſtarum determinatio liberi arbitrii antecedit & determinat Divinum concurſum, quomodo ergo non aufert ipſius intrinſecam & eſſentialem libertatem?

Reſpondeo ſecundò. Suppoſitio antecedens neceſſitans deſtruit libertatem, concedo, purè determinans, nego. Illa eſt, quæ nullam ſupponens objectivam indifferentiam actum infert neceſſitate tam conſequentis, quàm conſequentiæ, tam Logicâ, quàm Phyſicâ, nullam relinquens poteſtatem ad oppoſitum, nec in ſenſu compoſito, nec in ſenſu diviſo. Iſta verò infert quidem infallibiliter actum, ita tamen, ut ſupponat objectivam indifferentiam in intellectu, & relinquat poteſtatem ad oppoſitum in ſenſu diviſo, ideóque non inducit neceſſitatem conſequentis, ſed conſequentiæ logicæ, quia videlicet actus infallibiliter erit.

Dices primò. Libertas formaliter conſiſtit in 13.
indifferentia contrarietatis, & contradictionis: ſed hanc excludit præmovens auxilium, quia determinat voluntatem ad unum extremum: ergo aufert libertatem.

Reſpondeo, conſiſtit in indifferentia tantùm privativa ſuſpenſionis ab utroque exercitio libertatis, nego, etiam in indifferentia activa dominii, concedo. Illa dicit carentiam actualem utriusque extremi, & ideo tantùm convenit libertati potentiali in actu primo, iſta verò in hoc conſiſtit, quòd voluntas ex ſua intrinſeca vi dominativa ita exerceat unum extremum ſuæ libertatis, ut nihilominùs poteſtatem habeat ad oppoſitum, & hæc convenit libertati etiam in actu ſecundo. Illam indifferentiam tollit auxilium præmovens, eô ipsô, quia determinat ad actum ſecundum, iſtam verò non tollit, ſed cauſat.

Dices ſecundò. Quando duo extrema inter 14.
ſe neceſſariò connectuntur, tunc voluntas hominis neceſſariò habens unum extremum, etiam neceſſariò habet alterum extremum: ſed præmotio ad amorem, & ipſe amor neceſſariò connectuntur, neque voluntati liberum eſt non habere præmotionem, ergo etiam non eſt liberum voluntati carere amore, & conſequenter non retinet libertatem.

Reſpondeo, diſtinguendo majorem. Quandò duo extrema ſunt neceſſariò connexa, neceſſitate phyſicâ & conſequentis, concedo, neceſſitate logicâ conſequentiæ & infallibilitatis, nego majorem: ſed præmotio ad amorem eſt connexa neceſſariò neceſſitate logicâ infallibilitatis & conſequentiæ, quæ permittit poteſtatem ad oppoſitum, concedo, neceſſitate abſolutâ & phyſicâ auferente poteſtatem ad oppoſitum, nego minorem & conſequentiam.

Dices tertiò. Voluntas non poteſt ad liberè 15.
agendum determinari, niſi per determinationem liberam, ſed auxilium præviè applicans voluntatem ad agendum non eſt liberum, quia antecedit actum voluntatis: ergo voluntas ad liberè agendum determinari non poteſt.

Reſpondeo. Voluntas non poteſt determinari ad liberè agendum niſi per determinationem vel formaliter, vel cauſaliter liberam, concedo, tantùm formaliter, nego. Sed auxilium applicans non eſt liberum formaliter, concedo, cauſaliter nego minorem & conſequentiam, vel ſubdiſtinguo conſequens: ergo voluntas per illud auxilium non determinatur formaliter, concedo, non cauſaliter, nego conſequens.

Dices quartò. Principia actûs liberi debent 16.
ſubjici libero uſui voluntatis: ſed auxilium præmovens non ſubjicitur libero uſui voluntatis, neque enim voluntas tali auxilio diſſentire poteſt: ergo non poteſt eſſe principium actûs liberi

Reſpon-

Reſpondeo, diſtinguendo majorem. Debent ſubjici libero uſui voluntatis, vel ratione ſui, vel ratione ſui effectûs, concedo, ratione ſui, & in ſeipſis tantùm, nego: ſed auxilium non ſubjicitur libero uſui voluntatis in ſeipſo, concedo (ſic enim DEUS per auxilium ſibi potiùs ſubjicit voluntatem) ratione ſui effectûs, humanæ nimirum operationis, nego minorem & conſequentiam. Probationem quoque diſtinguo. Voluntas non poteſt diſſentire potentiâ conſequente & in ſenſu compoſito, conjungendo v. g. odium cum auxilio præmovente ad amorem, concedo, potentiâ antecedente, ſive in ſenſu diviſo, habendo videlicet indifferentiam judicii & poteſtatem oppoſitum abſolutè exercendi, nego minorem & conſequentiam.

17 Objiciunt tertiò. Si præter omnia auxilia ſufficientia voluntatem conſtituentia in actu primo ulteriùs requiritur auxilium voluntatem applicans & præmovens ad agendum, ſequitur, quòd voluntas carens ejuſmodi auxilio ſimpliciter non poſſit agere: conſequens eſt abſurdum; ergo. Sequela probatur. Sine illo voluntas ſimpliciter non poteſt agere, quod ſimpliciter neceſſarium eſt ad agendum: ſed auxilium applicans eſt ſimpliciter neceſſarium ad agendum: ergo voluntas carens tali auxilio ſimpliciter non poteſt agere.

Reſpondeo, negando ſequelam & probationem diſtinguo. Sine illo voluntas ſimpliciter non poteſt agere, quod eſt ſimpliciter neceſſarium ad agendum ex parte actûs primi, h. e. ad poſſe agere, concedo, quod eſt ſimpliciter neceſſarium ex parte actûs ſecundi, & ad actu agere, nego maj. ſed auxilium applicans eſt ſimpliciter neceſſarium ex parte actûs ſecundi, & ad actu agere, concedo, ex parte actûs primi, & ad poſſe agere, nego minorem & conſequent.

18 Inſtabis primò. Id, ſine quo voluntas ſimpliciter non eſt ſufficiens ad agendum, requiritur ad ipſum poſſe voluntatis: ſed ſine hoc auxilio præmovente voluntas non eſt ſimpliciter ſufficiens ad agendum: Nam illud eſt ſimpliciter ſufficiens, ultra quod nihil aliud ſimpliciter requiritur: ſed ultra omnia pertinentia ad actum primum ſimpliciter requiritur auxilium præmovens: ergo ſine illo voluntas non eſt ſimpliciter ſufficiens ad agendum.

Reſpondeo primò, negando minorem, & probationem diſtinguo. Illud eſt ſimpliciter ſufficiens, ultra quod nihil requiritur per modum principii & virtutis, concedo, per modum applicationis & reductionis in actum ſecundum, nego. Sed requiritur auxilium præmovens per modum applicationis actualis ad agendum, concedo, per modum virtutis, nego minorem & conſequent.

Reſpondeo ſecundò, diſtinguendo majorem. Sine quo voluntas non eſt ſufficiens ad agendum per modum principii habitualis, cum potentia antecedente & in ſenſu diviſo, requiritur ad ipſum poſſe, concedo, per modum principii actualis cum potentia conſequente, & in ſenſu compoſito, nego majorem: ſed voluntas ſine auxilio præmovente ad amorem non eſt ſufficiens ad amandum per modum principii actualis cum potentia conſequente, & in ſenſu compoſito concedo; per modum principii habitualis cum potentia antecedente, & in ſenſu diviſo, nego minorem & conſequent.

Inſtabis ſecundò. Illud voluntas non poteſt, 19 quod eſt ſibi impoſſibile: ſed amare ſine auxilio præmovente eſt voluntati impoſſibile: ergo ſine auxilio amare non poteſt.

Reſpondeo diſtinguendo majorem. Illud non poteſt potentiâ vel antecedente, vel conſequente, concedo, utrâque nego. Sed amare ſine auxilio eſt ipſi impoſſibile, impoſſibilitate ſenſûs compoſiti, concedo, ſenſûs diviſi, nego: ergo non poteſt amare in ſenſu compoſito, & potentiâ conſequente, concedo, in ſenſu diviſo, & potentiâ antecedente, nego conſequentiam. Ubi adverte, ſemper eſſe malam conſequentiam, cùm dici ur. Impoſſibile eſt voluntatem auxilio non præmotam amare: ergo voluntas non præmota non poteſt amare. quia ex diſpoſitione terminorum in antecedente fit ſenſus compoſitus, in quo verum eſt, quòd voluntas ut habens negationem amoris ſimul non poſſit habere amorem, neque enim voluntas eſt potentia chimærica ad impoſſibile: ſed habere ſimul amorem & negationem amoris eſt impoſſibile: in conſequente verò facit ſenſum diviſum. Facilè etiam retorquetur argumentum in Adverſarios: nam eſt ſimpliciter impoſſibile voluntatem operari ſine concurſu ſimultaneo, & tamen ſine concurſu ſimultaneo voluntas habet proximam & ſufficientem potentiam operandi. Alia quæ poſſunt objici inferiùs recurrent.

§. III.

Variæ diviſiones auxiliantis gratiæ.

EX hactenus diſputatis facile erit gratiæ actualis diviſiones cognoſcere. 20

Dividitur itaque primò gratia actualis *in operantem*, & *cooperantem*. Gratia *operans* eſt, quâ DEUS potentiam applicat ad operandum, & facit, ut velimus, ideóque datur ad boni operis inceptionem. *Cooperans* eſt, quâ DEUS potentiam jam applicatam adjuvat in cæpti operis proſecutione & conſummatione. De *operante* loquitur Apoſtolus ad Philipp. 2. *DEUS eſt, qui operatur in nobis velle & perficere.* De cooperante 1. Corint. 15. *Non ego, ſed gratia DEI mecum.* De utraque conjunctim Philipp. 1. *Qui cæpit in nobis opus bonum, ipſe perficiet.* Et Concil. Arauſ. Can. 9. *Quoties bona agimus, DEUS in nobis atque nobiſcum, ut operemur, operatur.* Item D. Auguſt. d. gr. & lib. arb. c. 17. *Cooperando in nobis DEUS perficit, quod operando incepit, quia ipſe, ut velimus operatur incipiens, qui voluntatibus cooperatur perficiens.*

Unde hæc eſt notabilis inter utramque differentia, quòd gratiam operantem DEUS operetur ſine nobis; in gratia cooperante verò intelligitur etiam voluntas concomitanter ſe ipſam movere, prout expreſſit D. Auguſt. l. c. dicens. *DEUS, ut velimus ſine nobis operatur; cùm autem volumus, nobiſcum cooperatur.* Et D. Gregor. lib. 26. moral. c. 11. *Superna pietas priùs agit aliquid in nobis ſine nobis, ut ſubſequente quoque noſtro libero arbitrio bonum, quod jam appetimus, agat nobiſcum.*

Unde colliges. Si gratia operans ſumatur 21 ſtrictè pro illa gratia, quæ datur ad actum primum, & motum indeliberatum, eam ſaltem quan-

Digitized by Google

quandoque realiter diſtingui à gratia cooperante: quia hæc datur ad actum deliberatum, qui ſæpe à motu indeliberato realiter diſtinguitur, ſed auxilia juxta naturam motûs diſtinguuntur penes diſtinctionem actuum, ad quos ordinantur: aliàs & ordinariè gratia operans non diſtinguitur à cooperante, niſi ratione ratiocinata, & ſecundùm diverſa connotata, ut obſervat S. D. hic q. 111. a. 2. ad 4. eadê quippe in rectò Divina gratia quatenus applicata potentiæ ad operandum dicitur operans, quatenus cum ipſa operatione continuata dicitur cooperans.

22. Dividitur ſecundò gratia in *prævenientem* & *ſubſequentem*. Gratia ſimpliciter & realiter præveniens eſt, quæ præcedit omnem operationem noſtram conducentem ad vitam æternam, & ſic identificatur cum gratia operante; gratia ſubſequens eſt, quæ jam aliam gratiam, vel operationem anteriorem ſupponit. De gratia præveniente dicitur Pſal. 58. *Miſericordia ejus præveniet me.* & Pſal. 20. *prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis.* De ſubſequente habetur Pſal. 22. *Et miſericordia tua ſubſequetur me.* Tradit hanc diviſionem D. Auguſt. in l. d. nat. & grat. c. 32 dicens. *prævenit, ut ſanemur, ſubſequitur, ut ſanati vegetemur, prævenit, ut vocemur, ſubſequitur ut glorificemur.* Eandem ſuâ doctrinâ confirmat Trident. Seſs. 6. Can. 3. & c. 16. his verbis. *Ipſe Chriſtus JEſus tanquam Caput in membra, & tanquam vitis in palmites in ipſos juſtificatos jugiter virtutem influit. Quæ virtus bona eorum opera antecedit ſemper, & comitatur, & ſubſequitur, & ſine qua nullò pactò DEO grata, & meritoria eſſe poſſunt.* Utramque demum gratiam implorat Eccleſia. *Actiones noſtras quæſumus Domine aſpirando præveni, & adjuvando proſequere.*

23. Dividitur tertiò gratia in *excitantem & adjuvantem.* De gratia excitante dicitur Apoc. 3. *Ecce ſto ad oſtium, & pulſo.* Et Epheſ. 5. *Surge, qui dormis.* De gratia adjuvante intelligitur illud Pſ. 69. *DEUS in adjutorium meum intende.* utramque tradit Tridentinum l. c. c. 5. dicens. *Diſponuntur ad juſtitiam, dum excitati Divinâ gratiâ, & adjuti fidem ex auditu concipientes liberè moventur in DEUM.* Et D. Auguſt. l. d. pecc. mer. *Bonam & piam voluntatem niſi DEO excitante & adjuvante habere non poſſumus.* Porrò utraque poteſt accipi in ſenſu latiori & ſtrictiori. In latiori ſenſu gratia excitans accipitur pro quocunque dono nos ſollicitante, & trahente ad perfectam converſionem, & ſic plurima tam interna, quàm externa DEI beneficia complectitur. Similiter gratia adjuvans latè accepta ſignificat quodcunque DEI auxilium, quo nos adjuvat in negotio ſalutis, ſive antecedenter, ſive conſequenter, quo ſenſu omnia auxilia, ipſamque adeo gratiam excitantem complectitur. Propriè verò in ſenſu ſtrictiori, & in quantum ſpeciale membrum diviſionis gratia excitans conſtituit, ſic ſignificat primum auxilium, quo DEUS hominem interiùs vocat, & pulſat, ſicque rurſus identificatur cum gratia operante & præveniente, quâ prima pia cogitatio, & motus indeliberatus excitatur. Gratia verò adjuvans eſt illud auxilium, quo DEUS hominem jam vocatum promovet ad perfectum conſenſum, ſicque identificatur cum gratia cooperante, per quam actus ſubſequentes & deliberati cauſantur.

Dividitur quartò gratia in *ſufficientem* & *efficacem.* 24
Sufficiens eſt, quæ dat poſſe operari, *efficax*, quæ dat infallibiliter actu operari. Illa eſt apud D. Auguſt. l. d. grat. Chriſti. item de corr. & grat. c. 11. *adjutorium poſſibilitatis, ſine quo non poſſumus.* Iſta verò eſt gratia actionis, & *adjutorium quo aliquid fit.* De gratia ſufficiente dixit Apoſtolus 2. Cor. 3. *Omnia poſſum in eo, qui me confortat.* Et *ſufficientia noſtra ex DEO eſt.* De efficaci Philipp. 2. *DEUS eſt, qui in nobis operatur velle & perficere.* Gratiam ſufficientem idem S. Doctor l. 1. ad Simplic. q. 2. & alibi appellat *vocationem non congruam*, quâ vocatus eſt Eſau, gratiam verò efficacem appellat *congruam, quâ vocatus eſt Jacob.* Item l. d. prædeſt. SS. c. 6. & 16. ſufficientem gratiam appellat vocationem, quâ voluntas noſtra *non præparatur*, efficacem verò *alteram, ſecretam vocationem ſecundùm propoſitum DEI, quâ voluntas præparatur à Domino.* Gratiæ ſufficientis mentio habetur in Arauſ. Can. 19. *Cùm ſine gratia DEI ſalutem non poſſit homo cuſtodire, quam accepit, quomodo ſine gratia DEI poterit reparare, quod perdidit?* Gratia efficax indicatur Can. 9. *quoties bona agimus, DEUS in nobis, atque nobiſcum, ut operemur, operatur.* Sed cùm hæc diviſio celeberrimas involvat difficultates, duplicem diſputationem ſubnectimus.

DISPUTATIO V.

DE

Gratia ſufficiente.

DUplex eſt circa gratiam ſufficientem percelebris controverſia: prima, an omnibus omnino hominibus dentur auxilia ſufficientia ad ſalutem? Altera, an & quomodo Deus homini facienti, quod in ſe eſt, non deneget ſuam gratiam? in utraque frequentia ſunt Scholaſticorum certamina; in prima negotium quoque cum Janſenio, erroneè negante, quòd Chriſtus pro omnibus omnino hominibus ſanguinem fuderit, & mortuus fuerit, ex quó errore etiam ex ipſiusmet Authoris conſequentia infertur, neque omnibus hominibus præparari, aut conferri ſufficientia auxilia, & media ad ſalutem, utpote fundata in meritis mortis, & paſſionis Chriſti, quæ media & auxilia ſufficientia Janſenius in hoc ſtatu naturæ lapſæ pari errore nequaquam diſtinguit ab efficacibus. Ita ipſe loquitur

l. 3. de grat. Chriſti. *Omnibus verò illis, pro quibus ſanguinem fudit, etiam ſufficiens auxilium donat, quo non ſolùm poſſint, ſed etiam reipsâ velint, & faciant id, quod ab eis volendum & faciendum eſſe decrevit.* Erroneam doctrinam Janſenii expreſſam hâc theſi. *Semipelagianum eſt dicere, Chriſtum pro omnibus omnino hominibus mortuum eſſe, aut ſanguinem fudiſſe,* ſequenti cenſurâ damnavit Innocentius X. anno 1653. *Falſam, temerariam, ſcandaloſam, & intellectam eo ſenſu, ut Chriſtus duntaxat pro ſalute prædeſtinatorum mortuus ſit, impiam, blaſphemam, contumelioſam, Divinæ pietati derogantem, & hæreticam declaramus, & ut talem damnamus, &c.*

ARTICULUS I.

An omnes homines accipiant auxilia ſufficientia ad ſalutem?

SUMMARIA.

1. *Sufficientia auxilii dupliciter poteſt accipi.*
2. *Sufficiens auxilium ab efficaci diſtinctum neceſſariò admittendum.*
3. *Impugnatio Janſeniſtica eliditur.*
4. *Gratia ſufficiens interna requiritur.*
5. *Omnis gratia poteſt dici efficax ſecundùm quid, & comparativè ad actum imperfectum.*
6. *Motio Divina ad actum imperfectum, quomodo contineat actum perfectum?*
7. *Auxilia alia proximè, alia remotè ſufficientia.*
8. *Duplici ſenſu accipitur Tò* dare auxilia.
9. *Diverſa hominum genera & ſtatus, de quibus inſtitui poteſt quæſtio.* (*habitu.*
10. *Viator aliquando eſt talis in actu, aliquando in*
11. *Infideles alii negativè, alii privativè tales.*
12. *Omnibus & ſingulis hominibus præparantur media ſufficientia ad ſalutem.*
13. *Non tamen ab omnibus recipiuntur.*
14. *Neque interna auxilia omni tempore conferuntur.*
15. *Objectiones diluuntur.*
16. *Tempore mortis inſtantis non omnes adulti accipiunt proxima auxilia interna ad pœnitendum.*
17. *Semper tamen accipiunt auxilia interna, quando eſt obligatio præcepti.*
18. *Exponitur authoritas objecta S. Auguſt.*
19. *Etiam ſceleſtiſſimis hominibus non deſunt pii inſtinctus ſaltem remoti.*
20. *Omnes adulti rationis compotes accipiunt auxilia ſufficientia.*
21. *Authoritas D. Auguſt.*
22. *Authoritas D. Thomæ.*
23. *Proportionata media pro adultis ſunt auxilia interna.*
24. *Non magis tenetur DEUS adultis dare uſum rationis, quàm auxilia ſufficientia.*
25. *Inſtantia de parvulis Baptiſmum non recipientibus diluitur.*
26. *Exponuntur authoritates objectæ.*
27. *Homines obdurati non carent omni auxilio remoto.*
28. *Infideles negativi etiam accipiunt auxilia remota ad credendum.* (*congruo.*
29. *Fides ſtrictè accepta eſſe poteſt ex merito latè*
30. *Non omne auxilium remotum removet invincibilem fidei ignorantiam.*

§. I.

Præſuppoſita.

1. SUppono primò. Aliquod auxilium duplici modô poſſe dici ſufficiens: primò, ut ultra illud nihil requiratur ad actu operandum, ſive ad actum ſecundum (quo ſenſu vulgariter & plerumq; accipitur) ſecundò, ut ultra illud aliud nihil requiratur, ad hoc, ut quis verè poſſit operari, ſeu ad actum primum & potentiam proximam operandi. Si primo modo accipiatur, gratia vel auxilium ſufficiens, tunc non diſtinguitur ab auxilio efficaci, quod ſemper eſt eminenter ſufficiens, in quantum præter illud prorſus nulla alia gratia requiritur ad operandum. Secundo modo, quo in præſenti loquimur, ſæpe & toties diſtinguitur ab auxilio ſeu gratia efficaci, quoties eſt purè ſufficiens, & ab auxilio, & gratia efficaci contra diſtinguitur.

Sic enim eſt illud auxiliũ, quod dat poſſe operari, & ſæpe numerò poſſumus ſupernaturaliter operari, absq; hoc, quòd ſupernaturaliter operemur: ergo tunc diſtinguitur auxilium ſufficiens ab efficaci: ſi enim haberemus auxilium efficax, etiam actu operaremur, ſiquidem iſtud auxilium nunquam ab actu ſejunctum reperitur.

Suppono ſecundò. Tale auxiliũ ſufficiens ab efficaci diſtinctum eſſe neceſſariò admittendum. 2.
Nam primò dantur homines præſciti, h. e. quos DEUS infinitâ ſua ſcientiâ præſcit non eſſe perſeveraturos, nec proinde ſalvandos, & tamen iidem poſſunt perſeverare & ſalvari. quia voluntate antecedente, quâ DEUS vult omnes homines ſalvos fieri, vult etiam, ut poſſint ſalvari: ergo accipiunt auxilia ſufficientia, quibus abſolutè poſſunt perſeverare, & ſalvari, & tamen non accipiunt auxilia efficacia, quibuſcum actu perſeverent, atq; ſalventur. Et ſecundò hoc ipſum fit manifeſtum exemplo Adami, qui teſte D. Auguſtino habuit adjutorium, quo poſſet perſeverare, non tamen habuit, quo actu in innocentia perſeveraret.

Tertiò. Juſtè à DEO infideles & peccatores reprehenduntur & damnantur, quòd credere, & bona facere noluerint, quod fieri non poſſet, ſi præcepta ſervare & credere non potuiſſent: ergo habuerunt auxilia, quibus credere & bona facere potuiſſent, & tamen non habuerunt auxilium, quo actu crederent, & bona facerent.

Quartò. Poſſe operari, & operari ipſum inter ſe diſtinguuntur, & ſemper plus requiritur ad actu operari, quàm ad poſſe operari: Unde fit, multos actus liberè omitti, quos tamen à nobis proximè exerceri poſſe extra controverſiam eſt. Ergo etiam datur duplex auxilium, quorum unum reſpondeat potentiæ & actui primo operandi, quamvis cum illo actus ſecundus operationis non componatur, idque appellamus ſufficiens, alterum verò, quòd reſpondeat actui ſecundo & exercitio operandi, quod efficax appellatur.

Dices.

Digitized by Google

3. Dices. Ridiculè diceretur, aliquos habere vota ſufficientia in electione, ſi vel unicum ipſis deeſſet ad conſecutionem dignitatis neceſſarium. Ridiculè quoque diceretur habere media ſufficientia ad ſuſtentationem, cui deeſſet vel unica panis uncia neceſſaria ad conſervationem vitæ: ergo pariter ridiculè dicitur habere media ſufficientia ad ſalutem, vel obſervantiam præceptorum, cui deeſt illa gratia efficax, ſine qua ſalutem non conſequetur, vel præcepta non obſervabit.

Reſpondeo ad primam inſtantiam, negando paritatem, quia vota in electione non dicuntur ſufficientia per ordinem ad actum primum, & ad poſſe eligi, vel conſequi jus ad dignitatem: ſed per ordinem ad actum ſecundum, & ad actu legitimè eligi, & conſequi jus ad dignitatem juxta vulgatum loquendi modum indicatum in primo prænotando: econtrà media dicuntur ſufficere ad ſalutem, ad obſervantiam præceptorum etiam per ordinem ad actum primum, & ad poſſe ſalvari, ad poſſe obſervare præcepta, &c.

Ad ſecundam quoque inſtantiam nego conſequentiam; quia ideo tunc ridiculè diceretur aliquis habere media ſufficientia ad vivendum, quia ſine illa panis uncia non haberet aliquis omnia requiſita etiam ut poſſit vivere, non tantùm ut actu vivat; atqui ſine gratia efficaci homo viator habet media ſufficientia, ut poſſit ſalvari, credere, pœnitere, &c. Unde potiùs retorqueo paritatem. Illa panis uncia quamvis ſit neceſſaria, ut homo poſſit vivere, tamen non eſt tota ratio vivendi, ſed plura requiruntur ad hoc ut actu vivat: ergo etiam licèt gratia poſſibilis ſit neceſſaria ad hoc, ut homo poſſit credere, ſalvari, &c. tamen non eſt tota ratio credendi, ſalvandi, &c. ſed ad hoc, ut homo actu credat, ſalvetur, requiritur ulterior gratia operis.

4. Suppono tertiò ex antè dictis, præter gratiam ſufficientem externam conſiſtentem in Chriſti redemptione, doctrina, exemplis, Sacramentis, prædicatione, neceſſariò eſſe admittendam ſufficientem gratiam internam; quippe ſine qua potentia non eſſet phyſicè completa, & proportionata ad aliquem actum ſupernaturalem eliciendum. quæ gratia & auxilium cùm ſit actualis vocatio, excitatio & motio potentiæ ad operandum, in virtuoſa DEI motione conſiſtit. Unde & S. D. hac q. 111. a. 2. omne Divinum auxilium generaliter appellat illud, *quo DEVS nos movet ad bene volendum & agendum* Et infrà in 1. p. q. 83. a. 1. dixit, *liberum arbitrium non eſt ſufficiens ad aliquid volendum, niſi moveatur, & juvetur à DEO.*

5. Si dices. Hinc ſequitur, quòd omnis gratia ſit efficax, adeòque quòd gratia ſufficiens non diſtinguatur ab efficaci, prout Janſeniſtæ contendunt; nam illa eſt gratia efficax, quæ infallibiliter infert actum; ſed gratia ſufficiens infallibiliter infert actum; ſiquidem omnis motio activa eſt conjuncta cum motione paſſiva, quæ in propoſito eſt actus ipſius animæ: ſed gratia ſufficiens eſt virtuoſa DEI motio: ergo infallibiliter infert & cauſat motum animæ.

Reſpondeo. Sequeretur quòd omnis gratia eſſet efficax ſecundùm quid, & comparativè ad actum imperfectum v. g. motum indeliberatum, vel etiam deliberatum alicujus piæ cogitationis, affectionis, &c. concedo, ſimpliciter efficax, & per ordinem ad actum perfectum ultimatò intentum, v. g. aſſenſum fidei, contritionem, &c. nego. Nam gratia ſimpliciter denominatur efficax per ordinem ad illum effectum, qui principaliter intenditur, & infallibiliter ſequitur. Unde cùm DEUS immittit peccatori pios inſtinctus ad pœnitentiam, illa immiſſio & excitatio piorum inſtinctuum, licèt infallibiliter producat pios inſtinctus, & reſpectu illorum habeat ſuam efficaciam, non tamen eſt, & dicitur ſimpliciter efficax, quia per iſtos inſtinctus homo ulteriùs ordinatur ad actum perfectum pœnitentiæ, ad quem per illos inſtinctus ſolùm diſponitur, & acquirit potentiam & actum primum pœnitendi; ut verò actu pœniteat, requiritur auxilium potentius, & gratia operis, quæ infallibiliter inferat ipſum actum contritionis, & propterea dicitur ſimpliciter efficax.

Inſtabis. Auxilium, quo datur poſſe operari, debet virtute continere effectum, reſpectu cujus tribuit potentiam proximam & actum primum operandi, quia potentia activa debet virtute continere perfectum actum: atqui illa DEI motio, quâ excitatur aliquis motus imperfectus, non continet virtute actum perfectum, v. g. contritionis, ſiquidem perfectum non continetur in imperfectiori: ergo etiam illud auxilium non tribuit proximam potentiam operandi & eliciendi contritionem, adeóque non eſt ſufficiens. 6.

Reſpondeo. Illa motio non continet actum perfectum materialiter, & entitativè in ſe ſpectata, concedo (ſic enim commenſuratur actui proximo imperfecto, quem excitat) ſpectata formaliter, & prout continet intentionem DEI, volentis hominem per actum imperfectiorem diſponere, & elevare ad actum perfectiorem, & ſi benè utatur iſto auxilio minùs perfecto, conferre auxilium perfectius, quod non tantùm ſufficienter, ſed etiam efficaciter continet actum perfectum, ſic nego.

Suppono quartò. Inter auxilia ſufficientia alia eſſe remota, alia proxima. Remota ſunt, quibus homo remotè, proxima, quibus proximè diſponitur ad conſequendum finem per auxilia intentum; ſic e. g. infidelis accipiens ſufficientem illuſtrationem fidei, habet auxilium proximè ſufficiens ad credendum, & remotè ſufficiens ad ſalutem æternam; quia ad eliciendum aſſenſum fidei non indiget ulteriori auxilio ſufficienti: inter conſecutionem verò ſalutis & auxilium credendi plura intercedunt alia auxilia, quæ DEUS eſt paratus ipſi dare, ſi primo auxilio ad credendum benè utatur, quia ut ſeq. a. explicabitur, DEUS facienti, quod in ſe eſt, non denegat ſuam gratiam. 7.

Suppono quintò. *Dare auxilia* poſſe accipi in duplici ſenſu. primò abſolutè & activè pro oblatione & extrinſeca præparatione auxiliorum ex parte DEI: quo modo Chriſtus Dominus pro omnibus hominibus obtulit infinita merita ſuæ paſſionis. Secundò correlativè ad acceptionem, ita ut Tò *dare* includat applicationem & paſſivam receptionem ejuſmodi beneficiorum: quæ duo ſunt inter ſe valdè diverſa: quamvis enim certum ſit, in lege nova Baptiſmum omnibus hominibus offerri 8.

Digitized by Google

offerri ad delendum peccatum originale, tamen æquè certum eſt, Baptiſmum non omnibus applicari.

9. Suppono ſextò. Diverſa eſſe hominum genera & ſtatus, de quibus hoc loco quæri poteſt. Et ſunt inprimìs infantes, de quibus quæritur, an, ſi moriantur ante acceptum Baptiſmum, vel dum adhuc ſunt in utero materno conſtituti, nihilominùs acceperint media, & auxilia ſufficientia ad ſalutem.

Secundò. Sunt parvuli pervenientes ad uſum rationis, de quibus ſimiliter quæritur, an in eo inſtanti, in quo perveniunt ad uſum rationis, & incipiunt ſtatum viæ, omnes accipiant ſufficientia auxilia ad credendum, & conſequenter ad ſalutem, cùm ſine fide impoſſibile ſit ſalutem conſequi.

Tertiò. Sunt adulti viatores, dicitur autem homo viator, qui libero arbitrio præditus habet obligationem, & præparata auxilia ad tendendum in debitum vitæ ſuæ terminum.

10. Cæterùm duplici modo viator dici poteſt: primò in actu, ſecundò in habitu. In actu viator eſt, quando vel actu tendit in ſuum finem, vel urget obligatio præcepti, ut homo per exercitium ſui liberi arbitrii actu tendat in debitum finem ultimum, aut non recedat ab illo. Viatorem in habitu appellamus, qui equidem habet liberum arbitrium ſubſtans legi tam naturali, quam ſupernaturali: ſed tamen hîc & nunc nulla urget & currit obligatio per exercitium liberi arbitrii quærendi finem ſuum ultimum; ſic homo dormiens, aut nullum actum deliberatum exercens ſolùm eſt viator in habitu.

Quartò ex adultis viatoribus alii ſunt fideles, alii infideles. De fidelibus eſt controverſia, utrùm ſemper accipiant auxilia ſufficientia ad obſervantiam præceptorum, præſertim ad pœnitendum poſt lapſum, de quo etiam diſputari ſolet in Tract. de pœnitent.

11. Infideles alii ſunt privativè, alii negativè tales. Infideles privativè ſeu contrariè dicuntur, qui accepta ſufficiente inſtructione, & auxiliis ad credendum, propriæ voluntatis malitiâ non credunt, ideóque peccant: Negativè infideles ſunt, qui carent ſufficienti inſtructione ad credendum, ut ſunt homines inter barbaros & paganos educati, ad quos nulla fidei prædicatio pervenit: Unde propter invincibilem myſteriorum fidei ignorantiam ipſis incredulitas non imputatur in peccatum: nec eſt, ut loquitur D. Auguſt. culpa, ſed pœna peccati. Et de his pariter eſt controverſia, quomodo, ſi non acceperunt ſufficientia auxilia ad credendum, tamen habeant ſufficientia media ad ſalutem: cùm initium & fundamentum totius ſalulis ſit fides; vel ſi acceperunt ſufficientia auxilia ad credendum, tamen ſint infideles negativè: cùm omnis ille ſit culpabiliter, & privativè infidelis, qui non credit, cùm poſſet, & deberet credere. His ita prænotatis ſit

§. II.

Reſolutio negativa de ſingulis hominibus.

12. CONCLUSIO I. *Quamvis pro omnibus omnino hominibus extrinſecùs offerantur & præparentur auxilia ſufficientia ad ſalutem (2.) tamen non omnes homines illa etiam extrinſeca recipiunt (3.) neque omni tempore & momento ſingulis hominibus interna gratia auxilia conferuntur.*

Prima pars eſt communis Catholicorum. Et conſtat primò: quia ſi qua pars hominum eſſet excluſa à mediis ſufficientibus ad ſalutem, tunc DEUS non vellet omnes homines ſalvos fieri: atqui conſequens eſt contra fidem, & expreſſum textum Apoſtoli: ergo. Sequela patet. quia præparatio mediorum ſufficientium ad ſalutem eſt effectus voluntatis antecedentis, quâ DEUS vult omnes homines ſalvos fieri.

Conſtat ſecundò. Ex hoc, quòd Chriſtus pro omnibus omnino hominibus eſt mortuus, & obtulit merita ſuæ paſſionis, uti habetur Rom. 8. & 2. Cor. 5.

Secunda pars patet per experientiam, primò in parvulis, qui in utero materno moriuntur. Secundò in perpetuò amentibus, qui inter barbaros & infideles educati ſine Baptiſmo moriuntur; iſti quippe fide & baptiſmo deſtituti eô ipsô non habent media neceſſaria ad ſalutem. 13.

Nec eſt, quod dicas, etiam iſtis parvulis adeſſe auxilia ſaltem remota, in quantum Angeli Cuſtodes matribus ejuſmodi parvulorum immittunt bonos inſtinctus de diligenti obſervatione fœtûs, & educatione prolis, quibus ſi obſequerentur, parvuli ederentur in lucem, neque inciderent in amentiam. Nam

Contra eſt primò: quòd mors vel amentia parvulorum ſæpe accidant ex cauſis naturalibus abſque ulla parentum negligentia. Secundò, quòd illi inſtinctus tantùm pertineant ad ordinem naturalem, neque proinde computari poſſint inter auxilia ſufficientia etiam remota ad ſalutem.

Tertia quoque pars per experientiam habetur, quia non ſemper urget obligatio alicujus præcepti, vel exercitium alicujus virtutis, pro quo gratiâ ſufficienti indigeamus. Unde nec ſemper de conſecutione æternæ ſalutis cogitamus, quoties nimirum aliquâ occupatione, ſomno, morbo, vel paſſione impedimur: ergo non ſemper internum gratiæ ſufficientis auxilium recipimus. 14.

Objicies. In Concilio Seonenſi c. 15. dicitur. *DEUS ſemper in promptu eſt, & nec momentum præterit, in quo non ſtet ad oſtium, & pulſet.* Quibus verbis ſignificari videtur, quòd DEUS continuò conferat homini auxilium internum gratiæ. 15.

Secundò. Juxta Ezech. c. 33. homo ſingulis momentis, & quâcunque horâ poteſt converti in DEUM: ſed non poteſt converti ſine gratia ſupernaturali interna: ergo quacunque horâ recipit gratiam ſupernaturalem internam.

Tertiò ſequeretur, hominem aliquando in hac vita eſſe extra ſtatum conſequendi ſalutem æternam: quod eſt damnatum in *c. firmiter* d. S. Trin. Sequela probatur: quia cùm gratiæ & excitationes internæ ſint in numero determinato, poſitô, quòd homo ultimam gratiam ſufficientem acceperit aliquo tempore ante mortem, tunc in tempore ſequente auxilium nec habuerit, nec habere potuerit; ſed homo non habens, nec potens habere auxilium eſt extra ſtatum ſalutis conſequendæ: ergo.

Reſpondeo ad 1. Senſum eſſe, quòd DEUS ſemper ſit paratus, non ut ſemper actu, ſed ut temporibus opportunis januam cordis pulſet.

Ad

Digitized by Google

Ad 2. Reſpondeo. ibidem ſignificari, hominem omni horâ poſſe converti vi miſericordiæ & potentiæ Divinæ paratæ ipſum pœnitentem recipere in gratiam, & vi auxiliorum, quæ ſunt ipſi extrinſecùs parata, non autem per potentiam ſupernaturalem ſibi intrinſecam, & vi auxiliorum proximè ſufficientium ad ſalutem, qualia deeſſe infidelibus negativis, conſtat ex dictis,

Ad 3. nego ſequelam, quia ad ſtatum ſalutis conſequendæ ſufficit, quòd pro ſubjecti capacitate offerantur, & conferantur media ſufficientia ad ſalutem. Unde ad probationem diſtinguo majorem. non poterit habere auxilium per impotentiam conſequentem, & in ſenſu compoſito, concedo, per impotentiam antecedentem & in ſenſu diviſo, nego. habuit quippe in tempore antecedenti auxilia, per quæ potuiſſet ſalvari etiam pro tempore mortis, ſed quia noluit ſui arbitrii perverſitate uti illis auxiliis, ipſe in cauſa eſt, quòd ulteriora auxilia non recipiat.

§. III.

Reſolutio affirmativa pro tempore, quo urget obligatio credendi vel pœnitendi.

16. CONCLUSIO II. *Quamvis tempore mortis, quo inſtat actualis conſecutio ſalutis æternæ, non omnes adulti accipiant auxilia interna proximè ſufficientia ad ſalutem* (2.) *tamen tempore quo urget & currit obligatio præcepti, ita ut illius tranſgreſſio imputaretur ad culpam, omni homini datur auxilium ſufficiens ad illud implendum v. g. ad credendum, pœnitendum, &c.*

Prima pars probatur per experientiam: nam multi homines adulti in ſomno, amentia, ebrietate, phreneſi, apoplexia à morte obruuntur, ubi non ſunt capaces formandi aliquam piam cogitationem: atqui nullum auxilium internum eſt ſine pia cogitatione: ergo tunc non habent internum auxilium gratiæ.

Quod etiam credimus aliquibus eveniſſe, quos vindex DEI juſtitia adhuc vivos à Dæmone abripi, vel in flagranti ſcelere occidi permiſit: quamvis enim in illo temporis articulo eſſent verè viatores libero arbitrio præditi, juſto tamen DEI judicio permittitur, ut magnitudine horroris, vel ſceleris delectatione abſorpti, nullam piam cogitationem & affectum elicere poſſint: quamvis non ideo deſtituantur omnibus etiam remotis auxiliis, prout ex ſeq. §. conſtabit.

17. Secunda pars probatur primò authoritate. Nam Trident. Seſs. 6. c. 11. *DEUS*, inquit, *impoſſibilia non jubet, ſed jubendo monet, & facere quod poſſis, & petere, quod non poſſis; & adjuvat ut poſſis:* ſed ſi homo obligaretur ad obſervantiam præcepti, quando nullum recipit internum auxilium ſufficiens, tunc DEUS juberet impoſſibilia; ſiquidem abſque ſufficienti auxilio interno homo non habet potentiam & vires ſufficientes implendi præceptum: ergo. Unde & D. Auguſtinus. *Nemo* inquit, *peccat in eo, quod vitare non poteſt.*

Probatur ſecundò. Juxta communem doctrinam Theologorum è D. Auguſtino deſumptam, infidelibus negativis incredulitas non imputatur ad peccatum, quia licèt etiam pro ipſis præparata ſint auxilia ad credendum, tamen non accipiunt auxilium ſufficiens internum, quo credere poſſint: ergo pariter tranſgreſſio alterius cujuſcunque præcepti ſupernaturalis, non poterit imputari in peccatum, quamdiu deeſt ſufficiens auxilium illud præceptum implendi.

Objicies primò authoritatem D. Auguſtini. 18.
l. 4. contra Jul. c. 8. *DEUS non eſt benevolentior ſceleſtiſſimis, & impiiſſimis hominibus propriâ voluntate repugnantibus, quàm innocentiſſimis parvulis, qui propriâ voluntate non repugnant ſaluti, etſi originali culpâ ſint coinquinati*: ergo cùm DEUS parvulis in utero materno morientibus nullum conferat auxilium, etiam ſceleſtiſſimis hominibus denegabit omnia etiam remota auxilia gratiæ.

Reſpondeo, negando conſequentiam, quæ ſi quid probaret, etiam deberet probare, quòd nullus peccator adultus, qui perſonali peccato DEUM offendit, reciperet intrinſeca auxilia gratiæ. Mens ergo & ſenſus D. Auguſtini eſt, Julianum redarguere, qui ex errore Pelagiano dicebat, DEUM gratiam baptiſmi quibusdam parvulis denegare propter præviſa ipſorum peccata, ſi diutiùs vixiſſent. Unde ibidem totam cauſam refundit in profunditatem judiciorum & omnipotentiam DEI.

Objicies ſecundò. Quantò peccator magìs 19.
immergitur malitiæ, & conſuetudini peccandi, tantò minùs cogitat de DEO, & ſua ſalute, qui tamen utique non excuſatur à peccato: ſed auxilium internum non eſt ſine bonis cogitationibus: ergo quantò peccator eſt deterior, tantò magis caret auxiliis internis. Unde D. Auguſt. in Pſal. 147. *Ecce*, inquit, *deſerit peccatorem, ecce non vocat, ecce non aperit ſenſum, ecce non infundit gratiam.*

Reſpondeo. Hinc ſolùm probari, quòd homo non ſemper accipiat auxilia proxima ad ſalutem ad implenda præcepta, & vincendas tentationes: non verò quòd nulla acceperit auxilia remota: nam & ſceleſtiſſimis peccatoribus non defuerunt pii inſtinctus, remorſus, & cogitationes, priusquam ſe in barathrum flagitiorum præcipitarent.

§. IV.

Reſolutio ultimata de adultis.

CONCLUSIO III. *Omnes adulti rationis compotes accipiunt auxilia interna ſupernaturalia, ſaltem remote ad ſalutem ſufficientia* Ita cum Alvarez Joan. à S. Thoma, Salmanticenſes hîc diſp. 6. dub. 3 contra Godoyum d. 5. de reprob. a. 5. 20.

Probatur primò authoritate D. Auguſtini, qui 21.
in l. 83. qq. q. 62. ait. *Hæc vocatio, quæ ſive in ſingulis hominibus, ſive in populis, ſive in ipſo genere humano per temporum opportunitates operatur, alta & profunda operationis eſt*: atqui profunda & alta vocatio non poteſt non eſſe gratia ſupernaturalis: ergo juxta D. Auguſtini mentem ſinguli homines adulti vocantur vocatione gratiæ ſupernaturalis. Et l. d. ſpir. & litt. c. 27. loquens de gentilibus. *ſicut* inquit *ipſa imago DEI renovatur in mente credentium per teſtamentum novum, quam non penitus impietas aboleverat; ita ibi* (hoc eſt in mentibus gentilium) *lex DEI non eſt ex omni parte*

Digitized by Google

parte deleta per injuſtitiam, profectò inſcribitur renovata per gratiam. Adeòque tam fideles, quàm infideles juxta S. Auguſtinum recipiunt gratiam. In eundem ſenſum loquuntur etiam Diſcipuli S. Auguſtini Proſper & Oroſius, quos vide apud Salmanticenſes.

22. Probatur ſecundò authoritate S. Doctoris, qui ſuprà q. 83. a. 6. in c. dicit, quòd omnis homo tam fidelis, quàm infidelis perveniens ad uſum rationis teneatur ſeipſum ordinare in debitum finem ultimum, quod ſi faciat, haud dubiè conſequetur gratiam & remiſſionem peccati originalis, ſi illo inquinatus fuiſſet; ſi non faciat, peccabit mortaliter. Ex qua doctrina ſic arguitur. Omnis homo perveniens ad uſum rationis poteſt mediante ſui converſione in debitum finem ultimum conſequi gratiam; ſed hoc non poteſt fieri ſine internis auxiliis ſupernaturalibus: ergo quilibet homo ſaltem in illo inſtanti, quo pervenit ad uſum rationis, recipit auxilia interna gratiæ. Major eſt S. Doctoris. quia cùm teneatur ſe convertere, & omittendo illam converſionem peccet, neceſſariò habet potentiam ſe convertendi. Minor etiam patet: quia homo per vires naturæ nullum actum elicere poteſt, quo gratiam conſequatur: ergo illa auxilia, quibus accepit vires, ut mediante ſui ordinatione in debitum finem gratiam conſequatur, ſunt ſupernaturalia.

23. Probatur tertiò hâc ratione. DEUS pro omni hominum ſtatu ordinavit media proportionata ſufficientia ad conſequendam ſalutem: ſed pro ſtatu viatoris adulti proportionata media ſunt interna auxilia gratiæ: ergo pro omnibus adultis ordinavit interna auxilia gratiæ. Major habetur ex Apoſtolo 1 Tim. 2. dicente, quòd *DEUS vult omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*, cujus voluntatis effectus ſunt iſta media ſufficientia. Minor probatur. Ad ſtatum viatoris adulti pertinet, ut ſalutem æternam conſequatur per proprios actus, per fidem & obſervantiam præceptorum: atqui hoc fieri non poteſt abſque internis auxiliis gratiæ: ergo etiam pertinet ad ſtatum viatoris, ut recipiat interna auxilia gratiæ.

24. Dices primò. Homini adulto non debetur minùs uſus rationis, quàm auxilia ſufficientia: ſed DEUS juſto judicio in pœnam præcedentium peccatorum quandoque aufert uſum rationis: ergo ſimiliter aufert auxilia ſufficientia.

Reſpondeo 1. negando majorem: quia cùm uſus rationis ex concurſu variarum cauſarum naturalium facilè ſit impedibilis, non eſt debitus debito neceſſitatis pro ſingulis individuis, ſed tantùm debito proportionis: econtrà ſuppoſitâ miſericordi voluntate DEI volentis omnes homines ſalvos facere, & conſequenter iiſdem ordinare media proportionata ad conſequendam ſalutem (quæ voluntas conſtat ex S. Script.) cuilibet viatori adulto debentur debito neceſſitatis auxilia, ſine quibus non poſſet tendere in ſuam ſalutem.

Reſpondeo 2. diſtinguendo majorem. Non minùs debetur intenſivè, concedo, non minùs extenſivè, nego. Senſus eſt, quòd uſus rationis adulto connaturaliter debetur, ſive juxta exigentiam naturalem; auxilia verò ſufficientia naturæ lapſæ præciſè tribuantur ex ſuavitate & ordinatione Divinæ miſericordiæ volentis omnes homines ſalvos fieri: nihilominùs tamen ſuppoſitâ hâc ordinatione Divinâ volente omnes homines juxta eorum capacitatem per media proportionata dirigere ad ſuam ſalutem, magis extenſivè adultis debentur auxilia interna, quàm uſus rationis; quia omnes & ſinguli compotes rationis habent capacitatem per proprios actus tendendi in finem ultimum; dum econtrà uſus rationis per naturalium cauſarum curſum eſt impedibilis, ut dictum.

Dices ſecundò. Etiamſi DEUS voluntate antecedenti pro parvulis præparaverit Baptiſmum tanquam medium unicè neceſſarium ad conſequendam ſalutem, non tamen ſequitur, quòd omnibus parvulis applicetur baptiſmus: ergo licèt DEUS antecedenti voluntate omnibus adultis præparavit media & auxilia interna, non tamen ſequitur, quòd omnibus adultis illa conferantur. 25.

Reſpondeo, negando conſequentiam, & paritatem, quia parvuli ex conditione ſui ſtatûs tantùm per alienam operationem, nempe per applicationem Baptiſmi ſunt capaces conſequendæ ſalutis; adulti verò per propriam operationem illam conſequi debent: quia verò aliquando curſus cauſarum naturalium impedit, ne per alienam operationem baptiſmus infantibus ante mortem applicari poſſit, neque DEUS voluntate antecedenti voluit invertere ordinem cauſarum naturalium; ideo contingit, quòd non obſtante voluntate antecedente ſalvandi infantes, non ſemper tamen actu ipſis applicetur medium neceſſarium ad ſalutem: econtrà quia adulti per propriam operationem dependenter ab auxilio ſupernaturali intrinſeco poſſunt conſequi ſalutem: ideo vi voluntatis antecedentis ejuſmodi auxilia tribuuntur.

§. V.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò quaſdam authoritates, ut ex Trid. Seſs. 6. c. 11. *DEUS ſuâ gratiâ ſemel juſtificatos non deſerit, niſi priùs ab ipſis deſeratur:* ergo ſupponit Tridentinum, hominem aliquando à DEO deſeri per ſubtractionem gratiæ. Secundò. Aug. l. d. corr. & grat. c. 11. *Si hoc adjutorium vel Angelo, vel homini, quam primùm facti ſunt, defuiſſet, quoniam non talis natura facta erat, ut ſine Divino adjutorio manere poſſit, ſi vellet, non utique ſuâ culpâ cecidiſſent: adjutorium quippe defuiſſet, ſine quo manere non poſſent. Nunc autem quibus deeſt tale adjutorium, jam pœna peccati eſt, &c.* Tertiò Ep. 107. ad Vitalem. *Scimus gratiam DEI non omnibus hominibus dari, ſcimus eis, quibus datur, miſericordiâ DEI gratuitâ dari, ſcimus eis, quibus non datur, juſto DEI judicio non dari.* 26.

Reſpondeo ad locum Tridentini: manifeſtè ſermonem eſſe de gratia habituali, quam utique DEUS homini juſtiſſimo non ſubtrahit, niſi priùs per peccatum perſonale deſeratur ab ipſo: nam hominem juſtificatum habere gratiam ſufficientem nimis certum eſt. Ad priorem locum D. Auguſtini Reſpondeo illum loqui de auxilio proximè ſufficiente ad perſeverandum, quod non habent omnes homines, quamvis non careant auxilio remoto ad ſalutem.

Ad

Ad 3. Reſpondeo, ibi ſermonem eſſe de gratia efficaci ad credendum & perſeverandum, quia ut ex verbis ſubjunctis patet, appellat gratiam, *quæ facit prodeſſe doctrinam.*

27. Objicies ſecundò. Homines obdurati & excæcati nullum recipiunt auxilium intrinſecum, quo poſſint converti: ergo non omnibus adultis conferuntur auxilia ſufficientia ad ſalutem. antecedens probatur authoritate tam S. Script. quàm PP. ut Jo. 12. *propterea non poterant credere.* & D. Greg. l. 11. moral. c. 15. dicit, *quòd Cain Divinâ voce admoneri potuit, mutari non potuit; quia exigente culpæ malitiâ jam intus DEVS cor relinquerat, foris ad teſtimonium verba faciebat.*

Reſpondeo diſtinguendo antecedens, nullum recipiunt auxilium proximum, & pro quovis tempore, concedo, nullum remotum, & quo tempore incipiunt obligari ad converſionem, nego. Et ad teſtimonia allegata dico, iis ſolummodò probari, quòd homines obdurati non ſemper accipiant auxilia proxima pro ipſo ſtatu obdurationis & excæcationis, quâ ſtante nihilominùs acceperunt auxilia remota, & mediata priusquam pervenirent ad ſtatum obdurationis: imò nec in ipſo ſtatu obdurationis deſunt ipſis quandoque remorſus interni pertinentes ad auxilia gratiæ.

28. Objicies tertiò. Infideles negativi non accipiunt interna auxilia gratiæ ſufficientia ad ſalutem: ergo non omnes adulti illa recipiunt. Antecedens probatur. Si quod enim remotum auxilium reciperent, tunc eſſet auxilium fidei, ſed hoc non recipiunt: ergo. minor conſtat: quia quisquis recipit auxilium ſufficiens ad credendum ſi non credat, fit infidelis privativè, & culpabiliter: ſed illi non ſunt tales ex hypotheſi: ergo non recipiunt auxilium ſufficiens ad credendum. Major etiam videtur certa, quia ut Tridentinum loquitur cum S. Auguſtino Seſs. 6. Can. 8. *fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum & radix totius juſtificationis:* ergo omnium primum & remotiſſimum auxilium non poteſt eſſe aliud, quàm auxilium & illuſtratio fidei.

Reſpondeo, negando antecedens. & probationem diſtinguo. Remotum auxilium ſufficiens ad ſalutem eſſet auxilium fidei, quo excitatur actus ſupernaturalis imperfectus, & remotè diſpoſitivus ad fidei aſſenſum, concedo, auxilium proximum fidei, & proximè diſpoſitivum ad aſſenſum myſteriorum, quale eſt prædicatio, propoſitio credendorum, ipſiúſque Divinæ revelationis, nego: ſed non recipiunt poſterius auxilium, concedo, prius auxilium, nego minorem & conſequentiam. Ad probationem minoris diſtinguo majorem. Quisquis recipit auxilium proximè ſufficiens ad credendum eſt infidelis privativè, concedo, qui remotè ſufficiens, nego. Et pariter ad probationem majoris dico: juxta Tridentinum fides eſt humanæ ſalutis initium, & radix, prout adæquatè accipitur, & includit non tantùm actum ultimatum & perfectum, nempe aſſenſum fidei, ſed etiam actus prævios, imperfectos diſpoſitivos ad aſſenſum fidei, quales ſunt, illuſtratio, quâ DEUS ut finis ſupernaturalis confusè apprehenditur, repræſentatio obligationis tendendi ad talem finem, pia inclinatio voluntatis, tandem propoſitio myſteriorum fidei, pia motio voluntatis, & dictamen prudentiale, quæ omnia ſunt diſpoſitiones ad ultimatum aſſenſum fidei.

Inſtabis primò. Hinc ſequitur, quòd fides eſſet ex meritis; quia bene utenti auxilio movente ad diſpoſitionem, & actum fidei imperfectum, DEUS ulteriùs daret auxilium proximè ſufficiens ad actum, & aſſenſum fidei perfectum: ſed hoc eſt contra D. Auguſtinum, qui in l. d. prædeſt. SS. c. 7. *Sicut prima gratia non eſt ex meritis, ita nec fides.* 29.

Reſpondeo. Fides eſſet ex merito (intellige impropriè & latè congruo, ut eſt quælibet diſpoſitio ſupernaturalis) fides ſtrictè accepta pro actu perfecto & aſſenſu fidei, concedo, quia nimirum intuitu primorum actuum imperfectorum DEUS, qui ex ſua miſericordia facienti, quod in ſe eſt, non denegat ſuam gratiam, confert etiam auxilium fidei proximum: fides latè accepta pro quolibet actu prævio & remotè diſponente, nego.

Inſtabis ſecundò. Etiam qui habet auxilium remotè ſufficiens ad obſervationem præcepti, non excuſatur à transgreſſione ipſius, veluti patet in eo, qui potuit audire ſacrum, & poſtea ſe reddit impotentem ad auditionem ſacri: ergo ſi nullus homo caret remotis auxiliis ad credendum, nullus etiam erit negativè & inculpabiliter infidelis. 30.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens. Si per illud auxilium remotum removetur invincibilis ignorantia præcepti, ut fit in allegata inſtantia, concedo, ſi non removetur, nego. licèt ergo ordinariè contingat, ut in remotis auxiliis, quæ dantur ad obſervantiam alicujus præcepti, excitetur aliqua advertentia præcepti, vel periculi omiſſionis, & ideo, qui habent remota auxilia ad pœnitendum, tempore quo prævident periculum ſine pœnitentia moriendi, non excuſentur à gravi peccato, ſi impœnitentes moriantur, tamen quia per iſtud auxilium remotum ad credendum, non ſufficienter repræſentantur myſteria fidei, nec tollitur invincibilis ignorantia ipſorum, ſed tantùm excitatur apprehenſio honeſti & finis ſupernaturalis, propterea manet adhuc incredulitas negativa. Quia verò præſens doctrina fundatur in illo Theologico axiomate, quòd DEUS homini facienti, quod in ſe eſt, non deneget ſuam gratiam. Illud quoque hoc loco eſt explicandum. Unde ſit

ARTICULUS II.

Quomodo homini facienti, quod in ſe eſt, DEVS non deneget ſuam gratiam?

SUMMARIA.

1. *Exponitur ſtatus quæſtionis.*
2. *Nullum datur pactum infallibiliter homini conferendi gratiam facienti, quod in ſe eſt, ex viribus naturæ.*
3. *Impugnatur pactum Molinæ authoritate Concilii Arauſicani.*
4. *Mens Concilii ulteriùs expenditur contra reſponſionem Adverſariorum.*

5. *Diſpe-*

5. *Diſpoſitio ad gratiam debet eſſe ejuſdem ordinis cum gratia*
6. *Impugnatur Diſpoſitio naturalis negativa ad gratiam.*
7. *Homo nunquam facit, quod in ſe eſt, per ſolas vires naturæ.*
8. *Lex conferendi gratiam facienti, quod in ſe eſt, per vires naturæ eſt ſine fundamento, & implicat.*
9. *Exponitur authoritas S. Auguſtini & D. Th.*
10. *Puer veniens ad uſum rationis accipit auxilium ſupernaturale.*
11. *Exponitur honeſtum ſupernaturale, & neceſſitas auxilii ſupernaturalis ad illud proſequendum.*
12. *Inconſequentia doctrinæ in Contenſono notatur.*

§. I.

Statuitur neceſſitas auxilii ſupernaturalis ad faciendum, quod in ſe eſt.

1. QUòd DEUS facienti, quod in ſe eſt, ſive quantum poteſt, vel habet in ſua poteſtate, non deneget ſuam gratiam, eſt axioma, paſſim aſſertum à S. D. ut hîc a. 6. & q. 112. a. 3. De quo

Certum eſt primò: quòd ſi homo faciat, quod in ſe eſt, ex viribus gratiæ, h. e. ſi bene utatur auxiliis à DEO conceſſis, quòd hôc ipsô diſponatur ad conſequenda ulteriora auxilia, vel ipſam gratiam ſanctificantem.

Certum eſt ſecundò. Quòd ſi homo faciat, quod in ſe eſt ex ſolis viribus naturæ præſcindendo ab omni pacto, vel promiſſione Divina ex natura rei non conſequatur gratiam ſupernaturalem; ſiquidem natura nullam habet proportionem, adeoque nec exigentiam connaturalem ad gratiam. Difficultas igitur eſt, an facienti, quod in ſe eſt, ex viribus naturæ, DEUS non deneget ſuam gratiam, ita ut infallibilis communicatio gratiæ ſit fundata in aliquo pacto, aut promiſſione Divina, de qua eſt ſententia Molinæ in Concordia q. 14. a. 13. diſp. 10. quòd homini ex naturæ & liberi arbitrii viribus obſervanti legem naturalem DEUS infallibiliter conferat gratiam ſupernaturalem ex meritis Chriſti, qui virtute pacti cum Patre æterno initi impetravit, ut quoties ex viribus noſtris naturalibus conaremur facere, quod in nobis eſt, præſto nobis eſſent auxilia gratiæ, quibus ulteriùs ad fidem & actus ſupernaturales promoveremur. Ubi actus naturales liberi arbitrii non ſe haberent per modum meriti, vel diſpoſitionis poſitivæ ad gratiam ſupernaturalem, ſed tantùm per modum diſpoſitionis negativæ, quâ removetur impedimentum peccati perſonalis, ex quo homo redditur indignus ad recipienda beneficia Divinæ munificentiæ.

2. CONCLUSIO. *DEUS nullò pactò confert infallibiliter gratiam ſupernaturalem homini facienti, quod in ſe eſt, per ſolas vires naturæ, & ſecluſo omni auxilio ſupernaturali.* Ita Gonet, Magnif. P. Gregorius Wibmperger q. 4. de grat. a. 2. Eſt expreſſa ſententia S. Doctoris ſuper Epiſt. ad Rom. c. 10. lect. 3. ita loquentis. *Sed tamen hoc ipſum, quòd aliqui faciunt, quod in ſe eſt, convertendo ſe ſcilicet ad DEUM, ex DEO eſt, movente corda ipſorum ad bonum*, juxta illud Thren. 5. *Converte nos Domine ad te, & convertemur.* & hîc q. 112. a. 3. *quæcunque præparatio in homine eſſe poteſt, eſt ex auxilio DEI moventis animam ad bonum.*

Probatur primò. Si DEUS ex aliquo pacto & lege hominibus per vires naturæ facientibus, quod in ſe eſt, conferret infallibiliter ſuam gratiam ſupernaturalem, tunc ſequeretur, quòd volentes, deſiderantes, conantes, laborantes vigilantes, pulſantes, aliaque id genus pro conſequenda ſalute ex viribus naturæ facientes, infallibiliter conſequerentur prædictam gratiam: ſed conſequens eſt falſum: ergo. Sequela probatur. quia facere, quod in ſe eſt, eſt facere totum, quod quis poteſt, & ultra quod meritò nihil exigi poſſit, ſed qui deſiderat, conatur, laborat, petit, pulſat, &c. hoc facit: ergo. 3.

Præterea. Plus eſt petere, pulſare, deſiderare, quàm tantùm eſſe præſto vel paratum ad pulſandum: ſed per Molinam liberum arbitrium facit, quod in ſe eſt, quando eſt præſto ad conandum: ita enim loquitur loco citato: *quotieſcunque liberum arbitrium ex ſuis viribus naturalibus conatur, præſtóve eſt ad conandum totum id, quod ex ſe poteſt, tam circa ea, quæ fides habet, addiſcenda, & amplectenda, quàm circa dolorem de peccatis ac juſtificationem, conferri gratiam prævenientem, auxiliáve, quibus id faciat, ut oportet ad ſalutem, &c.* Minor verò conſtat ex Concilio Arauſicano 2. quod Can. 6. ita loquitur. *Si quis ſine DEI gratia credentibus, volentibus, deſiderantibus, conantibus, laborantibus, vigilantibus, ſtudentibus, petentibus, pulſantibus nobis miſericordiam dicit conferri Divinitùs, non autem ut credamus, velimus, vel hæc omnia ſicut oportet, agere valeamus per infuſionem & inſpirationem Spiritûs S in nobis fieri confitetur, & aut humilitati, aut obedientiæ humanæ ſubjungit gratiæ adjutorium, nec ut obedientes, & humiles ſimus, ipſius gratiæ donum eſſe conſentit, reſiſtit Apoſtolo dicenti* 1. Cor. 4. *Quid habes, quod non accepiſti* & c. 15. *Gratiâ DEI ſum id, quod ſum.*

Reſpondent Adverſarii. A Concilio ſolùm damnari errorem Semipelagianorum aſſerentium, hominem per opera facta ex viribus naturæ mereri Divinam gratiam, quod Molina non aſſerit, ſed expreſsè dicit, gratiam dari ſolùm ex Lege DEI, & meritis Chriſti ſine ullo merito ex parte hominis, cui hæc gratia datur. 4.

Sed contrà eſt primò. Quòd ex hac ipſa doctrina Molinæ ſequitur, gratiam DEI dari propter merita operum naturalium. Nam tunc gratia datur propter merita operum naturalium, quando datur intuitu bonorum operum naturalium: ſed ſi DEUS legem condidit, quòd velit dare gratiam facienti, quod eſt in ſe, ex viribus naturæ, tunc datur gratia intuitu bonorum operum naturalium: ergo tunc datur propter merita operum naturalium. Minor conſtat. Nam ſi in hac lege DEUS non reſpiceret ad valorem bonorum operum, non eſſet ratio, cur DEUS non æquè vellet conferre Solem reſpicienti, quàm facienti, quod in ſe eſt. Unde & Molina rationem, cur DEUS & Chriſtus hanc legem ſtatuerit in favorem bonorum operum naturalium, non aliam aſſignat, quàm quia rationi maximè conſentaneum eſt, ut quoties conamur facere, quod in nobis eſt, præſto ſint auxilia

Digitized by Google

auxilia gratiæ. major verò probatur: quia ut aliquod opus ſortiatur rationem meriti imperfecti de congruo, ſufficit, quod actus ſit bonus, & in ſe ita æſtimabilis, ut reipſâ id conſequatur, pro cujus conſecutione offertur, veluti conſtat inductione & authoritate tum Apoſtoli Rom. 11. univerſaliter affirmantis, quòd *ſi gratia eſt ex operibus, jam non eſt gratia.* tum SS. PP. contra Semipelagianos inferentium, quòd ſi ex parte hominis gratiam præcedat aliquod bonum opus, propter quod gratia conferatur, hoc ipsô habeat rationem meriti. Nam ita D. Auguſt. l. 2. ad Boniſac. c. 8. *Si ſine DEI gratia, per nos incipit cupiditas boni, ipſum captum erit meritum, cui tanquam ex merito veniat adjutorium: ac ſic gratia DEI non gratis donabitur, ſed merito noſtro dabitur.* Et D. Proſper l. adverſ. Collatorem c. 6. *velis, nolis, convinceris dicere, gratiam DEI ſecundùm merita noſtra dari, cùm aliquid procedere boni operis ex ipſis hominibus, propter quod gratiam conſequantur, affirmas.*

Neque alia de cauſa oratio juſti, quâ alteri gratiam impetrat, ſortitur rationem meriti congrui, quàm quia DEUS reſpiciens bonitatem illius operis, cenſet eſſe rationabile & congruum, ut ſuâ Divinâ miſericordiâ illud efficiat, pro quo oratio offertur. Cùm igitur in Molinæ ſententia etiam DEUS reſpiciens naturalem bonitatem operis (cur enim aliàs potiùs conanti, quàm non conanti daret gratiam?) & conatûs naturalis cenſeat eſſe maximè rationi conſentaneum, ita conanti dare auxilia ſuæ gratiæ, quomodo non ille conatus ſortietur rationem meriti?

Neque rurſùs confugias ad meritum & legem Chriſti. Nam contrà eſt ſecundò: quia meritum Chriſti & lex ſive pactum DEI de conferendo aliquo beneficio facienti hoc, vel illud opus, nequaquam ab illo aufert rationem meriti: ita enim de facto datur tale meritum Chriſti & pactum DEI, de conferenda gloria homini facienti opus ſupernaturaliter bonum, quo merito Chriſti non obſtante, ipſum opus eſt propriè meritum de condigno: ergo ſi daretur tale Chriſti meritum, & pactum DEI, ut DEUS intuitu conatûs naturalis daret infallibiliter auxilia gratiæ, nequaquam ab illo conatu tolleretur ratio meriti.

Contrà eſt tertiò. Etiamſi propter orationem juſti DEUS non ſemper, & infallibiliter alteri tribuat gratiam, tamen illa oratio, quando exauditur à DEO, eſt meritoria de congruo: ergo multò magis conatus naturalis erit meritorius de congruo, propter quem ſemper, & infallibiliter DEUS conferret auxilia gratiæ.

Contrà eſt quartò. Quod debetur ex lege & pacto, debetur titulo juſtitiæ, ut patet in retributione gloriæ: ſed auxilia deberentur ex lege & pacto facienti, quod in ſe eſt: ergo deberentur titulo juſtitiæ: adeòque conatus naturalis eſſet cauſa meritoria auxiliorum tanquam mercedis debitæ.

Contrà eſt quintò. Concilia & PP. damnant has propoſitiones tanquam Semipelagianas; prima eſt, *quòd initium gratiæ ſit ex nobis.* Nam Arauſicanum ſecundum Can. ult. ſic habet. *Salubriter confitemur, quòd in omni opere bono nos non incipimus, & poſtea per DEI miſericordiam adjuvamur, ſed ipſe nobis nullis præcedentibus bonis operibus & fidem, & amorem ſui priùs inſpirat.* Et Tridentinum Seſs. 6. de Juſtificat. c. 5. declarat: *ipſius juſtificationis exordium in adultis à DEI per Jeſum Chriſtum gratia ſumendum eſſe.* Secunda propoſitio eſt. *Gratiam ſubjungi humanæ induſtriæ & labori,* quæ itidem damnata eſt in loco Arauſicani ſup. allegato. Tertia eſt *Hominem ſeipſum diſcernere ab altero in ordine ad conſecutionem gratiæ,* h. e. rationem, cur unus præ altero gratiam conſequatur, eſſe petendam ex parte ipſius hominis, & naturali diſpoſitione liberi arbitrii, quam præcitatum Concilium damnat, & unà cum D. Auguſtino l. d. prædeſt. SS. c. 4. & 5. impugnat ex illo Apoſtoli 1. Corint 4. *Quis enim te diſcernit? quid autem habes, quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?*

Atqui ſi DEUS ex viribus naturæ facienti, quod in ſe eſt, infallibiliter dat ſuam gratiam, ſequerentur 3. illæ propoſitiones non obſtante pacto & merito Chriſti: ergo quòd DEUS conferat gratiam operanti vel conanti, quod in ſe eſt, ex viribus naturæ, repugnat doctrinæ Conciliorum, & PP. Et prima quidem propoſitio ideo ſequitur: quia initium eſt, ad quod aliquid ſequitur, ſive ſequatur ex natura rei, ſive ex lege, vel pacto: atqui homo in ſeipſo aliquid poneret, ad quod infallibiliter conſequeretur gratiæ infuſio, & quidem ex lege DEI ordinaria: ergo homo initium gratiæ haberet in, & ex ſeipſo.

Secunda quoq; propoſitio ſequitur, quia gratiam ſubjungi humanæ induſtriæ idem eſt, ac hominem per actus naturales certum ſibi reddere auxilium gratiæ, vel præcedere actus naturales, ad quos infallibiliter conſequatur adjutorium gratiæ: ſed hoc ipſum fit ſuppoſitâ lege dandi gratiam facienti, quod in ſe eſt, ex viribus naturæ.

Tertia tandem propoſitio ſequitur, quia ille ſe diſcernit ab altero in conſecutione gratiæ, qui in ſuo labore & induſtria invenit rationem, cur ſibi potiùs gratia concedatur, quàm alteri: ſed hoc fieret ſuppoſitâ lege ſæpiùs nominatâ, quemadmodum ſi Princeps legem ferret conferendi aliquod beneficium facienti certum opus, ille, qui opus tale exequeretur, ſe diſcerneret à non faciente, & poſſet in ſua induſtria gloriari: ergo.

Probatur ſecundò ratione. Diſpoſitio ad gratiam debet eſſe ejuſdem ordinis cum gratia ſed opera naturalia ſeu obſervantia legis naturalis non ſunt ejuſdem ordinis cum gratia: ergo per illam homo non poteſt diſponi ad gratiam: atqui diſponeretur, ſi faciendo, quod in ſe eſt, per vires naturæ, infallibiliter acciperet gratiam: ergo. Major probatur. Effectus ab agente ſupernaturali quà tali productus eſt ſupernaturalis: ſed diſpoſitio ad gratiam eſt effectus productus à DEO tanquam authore ſupernaturali: ergo. Minor probatur. Ejuſdem agentis eſt inducere formam, & producere diſpoſitiones etiam remotas ad formam: ſed DEUS ut Author ſupernaturalis cauſat gratiam: ergo 5.

Digitized by Google

quà talis etiam cauſat diſpoſitiones tam remotas quàm proximas ad gratiam.

Confirmatur. Finis & principium debent ad invicem proportionari: ſed DEUS eſt finis diſpoſitionis ad gratiam, ut eſt finis ultimus ſupernaturalis: ergo etiam eſt principium gratiæ, ut eſt Author ſupernaturalis.

6. Reſpondent. Diſpoſitio phyſica & poſitiva ad gratiam debet eſſe ejuſdem ordinis, concedo, diſpoſitio negativa & tantùm remotiva impedimenti cum dependentia à meritis Chriſti, & lege ſeu pacto DEI, nego: atqui obſervantia legis naturalis tantùm eſſet diſpoſitio negativa, in quantum homo ſequens ductum rationis naturalis non peccatet, & ſic non peccando removeret peccatum tanquam obicem & impedimentum Divinæ gratiæ.

Sed contrà eſt primò. Quòd etiam ex hac diſpoſitione negativa ſequerentur omnia abſurda in priori argumento producta.

Contrà eſt ſecundò. Quòd etiamſi removens prohibens non ſit cauſa phyſica effectûs, eſt tamen principium & cauſa moralis effectûs; nam qui removet impedimentum lapidis, ex cujus caſu prævidet, aut prævidere poſſit occiſionem proximi, eſt cauſa moralis hujus occiſionis, & qui frangit captivi catenas, & aperit januas carceris, eſt moralis cauſa libertatis ipſius: ergo ſi homo per proprias vires ita removet impedimenta gratiæ, ut iſta ex certa lege infallibiliter conferatur, per ſuam naturalem induſtriam erit principium prædictæ gratiæ, non quidem ex natura rei, ſed tamen ex lege DEI. Contra eandem reſponſionem ulteriùs noſtra aſſertio.

7. Probatur tertiò. Homo non facit, quod in ſe eſt, ſi non ſe convertat in DEUM, ut debitum finem ultimum: ergo per ſolas vires naturales homo nunquam facit, quod in ſe eſt: & conſequenter falſum eſt ſuppoſitum Adverſariorum, quòd DEUS ex viribus naturæ facienti quod in ſe eſt, infallibiliter conferat ſuam gratiam, cùm ſit propoſitio de ſubjecto non ſupponente. Major probatur. Homo non facit, quod in ſe eſt, niſi ſervando præcepta legis naturalis: ſed primum & potiſſimum præceptum legis naturalis eſt, diligere DEUM ſuper omnia & ſe in ipſum convertere ut debitum finem ultimum (quod in ſententia D. Thomæ obligat in primo inſtanti uſûs rationis) ergo niſi homo hoc faciat, non facit, quod in ſe eſt. Minor pariter probatur. Cùm homo in præſenti ſtatu ſit elevatus in finem ſupernaturalem, & natura humana per peccatum non tantùm deciderit ab ultimo fine naturali, ſed etiam ſupernaturali; impoſſibile eſt, ut tollatur deordinatio ab ultimo fine naturali per dilectionem DEI naturalem, quin per converſionem in DEUM ut ultimum finem ſupernaturalem etiam tollatur deordinatio ab ipſo ut fine ſupernaturali (prout in ſuperioribus expendimus) atqui converſio iſta, cùm ſit ſupernaturalis, haberi non poteſt ſine gratia & auxilio ſupernaturali: ergo nec præceptum naturale convertendi ſe in debitum finem ultimum naturalem impleri poteſt ſine gratia ſupernaturali. Unde

Colliges. Moliniſticum hoc pactum & legem DEI de conferenda gratia homini ex viribus naturæ facienti, quod in ſe eſt, eſſe gratis aſſertum, imò implicatorium, & deſtructivum gratiæ. 8.
Gratis aſſeritur primò: quia ſine fundamento S. Script. cùm tamen in hiſce decretis Divinis à ſola DEI voluntate pendentibus fundamentum ex revelatione per S. Scripturam facta peti debeat.

Secundò. Quia ſi DEUS talem legem condidiſſet, incredibile eſt, quòd ex integris & plurimis nationibus, quæ defectu Evangelicæ prædicationis idolorum cultui fuerunt addictæ, non aliqui fuiſſent ſalvati. ſiquidem ex iis non pauci meliori ingenio præditi ductum rationis naturalis fuerunt aliquamdiu ſecuti. Implicatorium quoque eſt hoc pactum, quia ſecundùm illud gratia non eſt gratia, ſiquidem daretur propter opera naturalia, & quidem ex debito legali; *ſed ſi gratia ex operibus, jam non eſt gratia*, ut habet Apoſtolus Rom. 4.

§. II.

Solvuntur objectiones.

9. OBjicies primò Authoritatem D. Auguſtini l. 19. d. Civit. D. c. 13. ita dicentis. *DEUS dedit hominibus quædam bona huic vitæ congrua, i. e. pacem temporalem pro modulo mortalis vitæ, &c. eo pacto æquiſſimo, ut quicunque mortalis talibus bonis rectè uſus fuerit, accipiat ampliora, atque meliora, ipſam ſcilicet immortalitatis pacem, atque convenientem gloriam & honorem in vita æterna.*

Secundò S. Doctor q. 15. d. Verit. a. 11. ita loquitur. *Si quis in Sylvis enutritus ductum rationis naturalis ſequeretur in appetitu boni, & fuga mali, certiſſimè tenendum eſt, quòd ei DEUS vel per internam inſpirationem revelaret ea, quæ ad credendum ſunt neceſſaria, vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret, ſicut miſit Petrum ad Cornelium.* Act. 10. Et in 2. d. 28. q. 1. a. 1. etiam *ad fidem habendam aliquis ſe præparare poteſt per id, quod in naturali ratione eſt. Unde dicitur, quòd ſi aliquis in barbaris natus nationibus, quod in ſe eſt, faciat, DEUS illi revelabit illud, quod eſt neceſſarium ad ſalutem, vel inſpirando, vel Doctorem mittendo.*

Reſpondeo, utrumq; S. Doctorem loqui de recto uſu temporalium & præparatione per ſequelã naturalis rationis ſine præjudicio gratiæ, ſine qua nec lex naturalis rectè & diu ſervari poteſt, neque in debitum finem ultimum homo efficaciter tendere poteſt, & iſte ſenſus patet tum ex aliis allegatis authoritatibus, tum ex Angelicæ doctrinæ conſequentia. Imò de Cornelio S. D 2. 2. q. 10. a. 4. ad 3. expreſsè dicit, quòd *infidelis non erat, alioquin ejus operatio accepta non fuiſſet DEO, cui ſine fide nullus poteſt placere. Habebat autem fidem implicitam non manifeſtatâ Evangelii veritate. Unde ut eum in fide pleniùs inſtrueret, miſſus eſt ad eum Petrus.* Ex quo patet exemplum Cornelii potiùs eſſe contra, quàm pro Adverſariis.

Objicies

Digitized by Google

10. Objicies ſecundò. Juxta doctrinam S. D. in primo inſtanti uſûs rationis puero facienti, quod in ſe eſt, DEUS conferret infallibiliter ſuam gratiam: ſed puer aliquando faceret, quod in ſe eſt, præcisè operando ex viribus naturæ: ergo DEUS facienti, quod in ſe eſt, ex viribus naturæ infallibiliter confert ſuam gratiam. minor probatur. In illo inſtanti puer facit, quod in ſe eſt, quando ſe convertit in debitum finem ultimum eô modô, quo ſibi finis repræſentatur: ſed aliquando finis ultimus tantùm repræſentatur ſub ratione confuſa boni honeſti ut ſic: ergo puer faciet, quod in ſe eſt, ſi in illo inſtanti proponat ſibi honeſtè vivere: ſed hoc poteſt ex viribus naturæ; ſiquidem bonum honeſtum eſt objectum proportionatum naturæ.

Reſpondeo, negando minorem, ad cujus probationem diſtinguo minorem. aliquando tantùm repræſentatur ſub confuſa ratione honeſti ſupernaturalis, concedo, tantùm naturalis, nego: ergo facit, quod in ſe eſt, proſequendo honeſtum ſupernaturale, concedo, naturale, nego conſequentiam, & ſubſumptum. Ratio hujus ex dictis conſtat, quia homo in illo inſtanti tanquam elevatus in finem ſupernaturalem incipit obligari non tantùm præceptis naturalibus, ſed etiam ſupernaturalibus, quorum primum eſt, ſe & ſua convertere in DEUM ut finem ſupernaturalem: Unde cùm DEUS non deſit in neceſſariis, cuilibet venienti ad uſum rationis ſeipſum per lumen ſupernaturale manifeſtat, & uni quidem diſtinctiùs, alteri confuſiùs, pro diverſitate ingenii, capacitatis & inſtructionis. Ideo puer inter Catholicos natus bene inſtructus, & educatus haberet obligationem ſe convertendi in DEUM Trinû & unû, Creatorem & Redemptorem, quia hæc myſteria ſufficienter agnoſcit: alius qui tantùm diſtinctè percipit articulos primos & ſummè neceſſarios, nempe quòd DEUS ſit, & remunerator ſit, erit obligatus in DEUM tendere ſub tali veritate cognitum: alius inter babaros educatus, qui nullam habet particularis myſterii cognitionem, ſaltem erit obligatus, ut ſibi proponat vivere juxta regulam Rectoris omni mundo, & naturâ ſuperioris, quia per ſupernaturale lumen tranſiens intelligeret aliquod dari Numen, & Rectorem omni naturâ ſuperiorem, cui oporteat conformari, & in hoc conſiſtit confuſa ratio honeſti ſupernaturalis.

Cùm igitur homo ad uſum rationis pervenerit,
11. & in Pythagoræo bivio conſtitutus cœperit de virtute & voluptate deliberare, datur illi lumen tranſiens, quô ſubitò indicatur, dari regulam quamdam noſtræ rationis & operationis directricem, mundo & naturâ ſuperiorem, cujus ductum ſequi oporteat, mox etiam voluntas impellitur ad ductum illius regulæ amplectendum (& hæc eſt prima gratia ſufficiens) quæ ſi conſentiat, adeóque efficaciter proponat honeſtè, & conformiter ad illius regulæ directionem operari, faciet, quod in ſe eſt, & DEUS articulos fidei explicitè credi neceſſarios revelando, hominem ad gratiam juſtificationis, & peccati originalis remiſſionem perducet. Si non conſentiat, ut dixi, peccabit, nihilominùs tamen manebit infidelis negativè, cum vi illius luminis tranſeuntis articuli ad credendum neceſſarii non ſint ipſi ſatis diſtinctè propoſiti.

Neque hæc magis ſpecioſè ficta, quàm ſolidè dicta exiſtimes: Nam ſuppoſitâ ſemel obligatione convertendi ſe in ultimum finem, neceſſarium eſt ſpeciale auxilium, ut ex præced. patet: Vel ergo naturale, vel ſupernaturale, vel, ut aliqui volunt, in conſenſuris ſupernaturale, in diſſenſuris naturale? Non primum, partim quia naturæ elevatæ debetur ultimus finis proportionatus, qui non eſt, niſi ſupernaturalis, adeóque etiam debetur auxilium ſufficiens ad proſecutionem ultimi finis ſupernaturalis; partim, quia illud auxilium ordinis naturalis non poteſt facere infallibilem connexionem cum conſecutione gratiæ, quæ tamen ex mente D. Th. dabitur facienti, quod in ſe eſt, & proponenti honeſtè vivere. Non ultimum; quia auxilium ordinis naturalis non dat vires ſufficientes ad implendum præceptum ſupernaturale ſeſe convertendi in ultimum finem ſupernaturalem, quas tamen æquè diſſenſuri ac conſenſuri habere debent. Reſtat ergo, ut ſit auxilium ordinis ſupernaturalis inchoativum fidei, non tamen ſufficiens ad detergendam invincibilem ignorantiam fidei.

Hinc Colliges. Non ſatis conſequenter loqui illos Thomiſtas, qui cum Contenſono negant, infi- 12.
delibus negativis dari auxilium remotum ſufficiens ad ſalutem: nam auxilium remotè ſufficiens ad fidem, & juſtificationem eſt remotè ſufficiens ad ſalutem: ſed ex dictis omni homini venienti ad uſum rationis datur auxilium remotè ſufficiens ad fidem & juſtificationem: quia illi cooperando in via D. Th. haud dubiè juſtificabitur: ergo omnis homo etiam inter barbaros natus & educatus accipit auxilia gratiæ remotè ſufficientia ad ſalutem.

DISPUTATIO VI.

DE

Gratia efficaci.

ALtera & potiſſima ſpecies gratiæ actualis eſt gratia efficax, D. Auguſtino, *alta & ſecreta DEI vocatio: vocatio ſecundùm propoſitum DEI, vocatio ſine pœnitentia, vocatio congrua: victrix delectationum, per quam DEUS miſeretur, quorum miſeretur, &c.* de qua de fide.

Certum eſt primò. Dari gratiam efficacem, quâ DEUS in nobis operatur velle & perficere, ut ex prædictis conſtat.

Digitized by Google

Certum eſt ſecundò. Illam ſemper eſſe conjunctam cum actuali operatione, & conſenſu liberi arbitrii: quia datur ad actu operari, & eſt adjutorium, quo aliquid fit.

Certum eſt tertiò, quòd per illam non tollatur libertas indifferentiæ, ſicut eſt definitum in Trid. Seſs. 6. d. Juſtific. Can. 4.

Controverſia igitur eſt primò. An efficacia habendi conſenſum voluntatis infallibiliter conjunctum, conveniat gratiæ ab intrinſeco, h. e. ratione alicujus prædicati ſibi intrinſeci & virtutis divinitùs communicatæ, ratione cujus pro priori ad operationem & conſenſum voluntatis intrinſecè diſtinguatur à gratia tantùm ſufficienti: vel utrùm denominationem efficaciæ tantùm ſortiatur ab extrinſeco, ſive ex diverſitate effectûs, ita ut eadem entitas gratiæ, v. g. bona inſpiratio, conjuncta cum effectu ſit & dicatur efficax; disjuncta verò ab effectu ſit merè ſufficiens, quæ eſt ſententia Molinæ ejusque ſequacium. Secundò, an iſta efficacia conveniat gratiæ ex congruitate ad diſpoſitionem ſubjecti prævisa per ſcientiam mediam, ut eſt doctrina communis RR. Tertiò utrùm intrinſeca efficacia gratiæ ſit phyſica, vel tantùm moralis? non enim deſunt ex diſcipulis D. Thomæ, qui poſtquam intrinſecam efficaciam gratiæ contra Molinam propugnârunt, illam tamen ſolummodò in morali motione conſtituunt.

ARTICULUS I.

An gratia ſit efficax ſolùm ex effectu, ſeu cooperatione & conſenſu liberi arbitrii?

SUMMARIA.

1. *Authoritates S. Scripturæ contra extrinſecam efficaciam.*
2. *Gratia efficax eſt prior conſenſu ratione cauſalitatis.*
3. *Prædicatum infallibilis connexionis cum conſenſu convenit gratiæ efficaci antecedenter ad illum.*
4. *Varia abſurda oppoſitæ ſententiæ.*
5. *Exponuntur Scripturæ adductæ.*
6. *Item textus Conciliorum.*
7. *Expenditur notabilis locus D. Auguſtini.*

§. I.

Rejicitur efficacia extrinſeca petita à conſenſu.

1. CONCLUSIO. *Gratia non habet ſuam efficaciam ab effectu, ſed antecedenter ad ipſum habet ab aliquo prædicato, quo per ſe differt à gratia tantùm ſufficienti.* Ita Schola Thomiſtica contra Molinam cum Angelico Doctore hîc q. 112. a. 4. dicente, rationem diverſitatis, cur gratia in uno ſit efficax, in altero inefficax, *non poſſe deſumi ex parte ſubjecti ſeu hominis; ſed ex parte DEI, qui diverſimodè ſua gratiæ dona diſpenſat.*

Probatur primò authoritate S. Scripturæ. Nam ſtante ſententiâ Molinæ prima ratio & cauſa liberi conſenſûs non eſt virtus ipſius gratiæ, ſiquidem iſta de ſe eſt intrinſecè & antecedenter ad conſenſum indifferens, ut ſit vel non ſit efficax: ſed eſt ipſa libera determinatio voluntatis: ſed hoc primò repugnat Ezech. c. 36. *Faciam, ut in præceptis meis ambuletis, &c.* illud quippe auxilium non ſortitur ſuam efficaciam ab effectu, quod in ſua efficacia ordine cauſalitatis præcedit effectum; ſed auxilium, quo DEUS facit ut faciamus, præcedit ordine cauſalitatis, ſicut omnis alia applicatio cauſæ ad agendum: ergo non accipit ſuam efficaciam ab effectu. Unde ſecundò repugnat dicto Chriſti Jo. 6. *Nemo venit ad me, niſi Pater meus traxerit illum.* Nam ratio efficaciter veniendi ad Chriſtũ non tam eſſet tractio Patris, quàm conſenſus voluntatis, cùm ſtante eâdem tractione alii venirent, alii non venirent.

Neque valet, ſi dicas. Sufficienter homines trahi, eò quòd gratiæ prævenienti & indifferenti DEUS ſubjungat concurſum ſimultaneum: nam tertiò Hoc repugnat Apoſtolo Rom. 8. dicenti. *Non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt DEI*; ratione autem concurſûs ſimultanei æquè dici poſſet, *non miſerentis DEI, ſed volentis eſt hominis*, ut ex D. Auguſtino ſuprà advertimus.

Accedit primò. Quòd concurſus DEI ſimultaneus non diſtinguitur realiter à noſtra operatione, & conſequenter non poteſt dicere ordinem cauſalitatis ſupra noſtram operationem, quâ DEUS faciat, ut faciamus, trahat, &c.

Accedit ſecundò. Quòd concurſus ſimultaneus præſtatur juxta exigentiam principiorum antecedentium, ut conſtat ex naturalibus: ergo priusquam intelligatur DEUS ſimultaneè trahere, priùs intelligi debet principium intrinſecè exigens talem modum trahendi & concurrendi.

Quartò repugnat Apoſtolo diſcretionem unius ab altero in negotio ſalutis refundenti in ſolum DEUM 1. Cor. 4. *Quis enim te diſcernit, &c.* non enim aliquis diſcerneretur vi auxilii communis tam conſentienti, quàm non conſentienti: per illud quippe diſcernitur, per quod ejus actio potiùs eſt conſenſus, quàm diſſenſus; ergo tantùm vi ſui conſenſûs, quo auxilium ex ſufficienti efficax redderetur.

Reſponſiones, quibus hiſce argumentis ab adverſariis occurritur, in ſequentibus expendemus.

Probatur ſecundò authoritate Concil. & D. Auguſtini. Et primò Concil. Milevitanum Can. 4. auxilium efficax vocat illam gratiam, *per quam nobis præſtatur, ut, quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus, & valeamus.* Et Arauſ. II.

Can. 9.

Digitized by Google

Can. 9. *quoties bona agimus, DEUS in nobis, atque nobiſcum, ut operemur, operatur.* Sed niſi efficacia gratiæ noſtram operationem ordine cauſalitatis præcedat, ipſa non operatur, ut operemur, non facit, ut faciamus: ergo. Authoritate verò D. Auguſtini ita noſtra probatur aſſertio. Gratia in doctrina D. Auguſtini habet prædicata contradictoria cum opinione Molinæ: ergo hujus doctrina de gratia contradicit doctrinæ Auguſtinianæ. antecedens probatur primò. Gratia ſuâ virtute efficaciſſimâ *agit, ut agamus, & per illam DEUS ut velimus, ſine nobis operatur.* Ita habet l. d. gr, & lib. arbit. c. 16. & 17. d. corr. & gr. c. 1. Sed per Adverſarios gratiæ non convenit virtus efficaciſſima, ſiquidem ſolus conſenſus eſt ratio efficaciæ, & ipſa ex ſe tam poteſt eſſe inefficax, quàm efficax. Neque DEUS ſine nobis operaretur, ut velimus, cùm ipſum velle non ſequeretur ex vi & efficacia antecedenti gratiæ, ſed eſſet conjunctum in actu ſecundo cum ſolo concurſu ſimultaneo, quo DEUS nihil ſine nobis, ſed nobiſcum operatur.

Secundò. Gratia efficax eſt *inſuperabilis, infallibilis, indeclinabilis, fortiſſima, invicta, quæ à nullo duro corde reſpuitur, ſed ideo tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur, cui nullum humanum reſiſtit arbitrium*, quâ *bonam voluntatem cujusque non invenit in corde ſed facit.* Ita habet Ezech. c. 33. l. d. corr. & gratia c. 13. & 14. & Epiſt. 107. ad Vit. At gratia Moliniſtica non haberet majores vires in conſentiente, quàm non conſentiente, neque infallibilitas conſenſûs haberetur propter indefectibilem efficaciam virtutis moventis, ſed per extrinſecam certitudinem ſcientiæ mediæ. Unde

Tertiò. Gratia efficax *non exſpectat circumſtantias, & attemperationem humanæ voluntatis, ſed hanc ſibi ſubjicit*, & attemperat, quia *de his, qui faciunt, quæ non vult, facit ipſe, quæ vult*, & *voluntas humana non libertate conſequitur gratiam, ſed gratiâ potiùs libertatem, & ut perſeveret, delectabilem perpetuitatem, & inſuperabilem fortitudinem.* de corr. & grat. c. 8. quod etiam oſtendit exemplo Pauli Apoſtoli tempore, quô minimè erat diſpoſitus, ad fidem converſi l. 1. d prædeſtin. SS. c. 2. eámque converſionem ſoli gratiæ attribuit, *ut de cælo vocaretur, & tam magnâ & efficaciſſimâ vocatione converteretur, Gratia DEI erat ſola, &c.* Sed gratia Moliniſtica exſpectat conſenſum & attemperationem humanæ voluntatis, ut per illum fiat efficax.

Quartò. D. Auguſtino gratia efficax eſt auxilium, *cum quo*, & gratia ſufficiens eſt auxilium *ſine quo non.* Illud dicit eſſe majus donum, iſtud verò minus. Illud eſt tantum & tale, *ut cum illo homines non niſi perſeverantes ſint*, adeóque habet infallibilem connexionem cum perſeverantia. ita habet d. dono perſever. c. 12. & d. corr. & grat. c. 11. In ſententia verò Molinæ gratia efficax non eſt major, ſed poteſt eſſe minor, quàm inefficax: poteſt ita dari, ut tamen non ſequatur effectus, nec eſt ſemper tale ac tantùm, ut homines ſint perſeverantes, non volentes, non conſentientes, &c. neque in priori ad effectum ulla major excellentia competit auxilio efficaci, quàm inefficaci. Tandem hanc ſententiam de efficacia gratiæ non eſſe ad mentem D. Auguſtini ſatis conſtat ex confeſſione ipſius Molinæ, qui in Concordia Olyſſipone impreſſa (ut habent Salmanticenſes tr. 14. d. 7. §. 2. fol. 492.) dicit. „hæc noſtra ratio conciliandi libertatem cum Divina prædeſtinatione à nemine quem viderim, hucusque tradita eſt. Ubi etiam fol. 489. præmiſerat, quòd, ſi illa ipſa concordia pridem explanata fuiſſet, fortè nec hæreſis Pelagiana fuiſſet exorta, nec ex Auguſtini opinione, concertationibúsquè cum Pelagianis tot fideles fuiſſent turbati, ad Pelagianósque defeciſſent.“ Huic tamen Moliniſticæ gloriæ multùm reſiſtit ſenſus totius Eccleſiæ in Concil. Africanis ex ſententia S. Auguſtini contra Pelagianos judicantis, & per ſummos Pontif. Cæleſtinum, Leonem III. Joannem II. Clementem VIII. D. Auguſtini ſententiam in hac materia omnibus ſequendam proponentis.

Probatur tertiò ratione. Id quod eſt prius 2.
prioritate cauſalitatis & independentiæ, non poteſt conſtitui, vel dependere ab illo, quod eſt naturâ poſterius: ſed gratia efficax eſt prior prioritate cauſalitatis, & independentiæ, quàm conſenſus liberi arbitrii. ergo gratia in ſua efficacia nō poteſt conſtitui, vel pendere à ſuo effectu, nempe conſenſu liberi arbitrii. major liquet. quia nihil poteſt eſſe ſecundùm idem prius & poſterius, dependens & independens. minor quoque probatur. Cauſa eſt prior ſuo effectu prioritate cauſalitatis, & independentiæ; ſed gratia efficax eſt cauſa noſtri conſenſûs, v. g. converſionis: ergo eſt prior prioritate cauſalitatis.

Probatur quartò. Efficacia gratiæ conſiſtit in 3.
infallibili connexione gratiæ cum actu v. g. converſione: ſed hoc prædicatum infallibilis connexionis convenit gratiæ antecedenter ad ipſam converſionem: ergo etiam efficacia gratiæ ipſi convenit antecedenter ad effectum & converſionem. minor probatur. In tantùm gratia habet infallibilem connexionem cum converſione, in quantum à DEO datur ex intentione efficaci & voluntate conſequenti hominem convertendi: ſed in priori quo gratia antecedit converſionem, convenit ipſi, quòd detur ex intentione efficaci, & voluntate conſequenti hominem convertendi: ergo etiam in illo priori habet prædicatum infallibilis connexionis cum converſione. major eſt S. Doctoris hîc q. 112. a. 3. dicentis: *præparatio hominis ad gratiam conſiderari poteſt, ſecundùm quod eſt à DEO movente, & tunc habet neceſſitatem ad id, ad quod ordinatur à DEO, non quidem coactionis, ſed infallibilitatis; quia intentio DEI deficere non poteſt: ſecundùm quod D. Auguſtinus dicit, in l. d. prædeſt. SS. quòd per beneficia DEI certiſſimè liberentur, quicunque liberantur. Unde ſi ex intentione DEI moventis eſt, quòd homo, cujus cor movet, gratiam conſequatur, infallibiliter ipſam conſequitur, ſecundùm illud* Jo. 6. *Omnis, qui audit à Patre, & didicit, venit ad me.* Minor etiam probatur. In priori ad converſionem gratia præveniens datur ex intentione DEI, vel volentis efficaciter perducere ad converſionem, vel non volentis efficaciter perducere ad converſionem: ſed gratiæ efficaci non convenit ſecundum; ergo convenit primum: & ſic antecedenter ad converſionē efficacia & infallibilis cōnexio ſive ordo ad effectū indiſſolubiliter obtinendū eſt intrinſecū prædicatū gratiæ, ipſius diſtinctivū à gratia inefficaci.

Digitized by Google

Confirmatur. Efficacia intrinſecè ſupernaturalis non poteſt conſtitui per principium purè naturale: ſed conſenſus voluntatis ut præciſus ab auxilio ſupernaturali eſt quid purè naturale: ergo auxilium in accipiendo efficaciam non poteſt dependere à conſenſu liberi arbitrii.

4. Probatur quintò à variis abſurdis. Sequitur enim primò: efficaciam gratiæ eſſe ab humano arbitrio impedibilem, quod ſi Adverſariis non videatur, tamen D. Auguſtino magnum videbatur abſurdum, cùm Enchirid c. 95. dixit. *DEUS autem noſter in cœlo, & in terra, quæcunque voluit, fecit. quod utique non eſt verum, ſi aliqua voluit, & non fecit. Et quod eſt indignius, ideo non facit, quoniam ne fieret, quod volebat omnipotens, voluntas hominis impedivit.* Secundò Gratia eſſet, & non eſſet efficax. Eſſet ex hypotheſi, & non eſſet, quia gratia, quæ nihil efficit, non eſt efficax, ſed hæc gratia nihil efficeret, quia ſi efficeret conſenſum, eſſet prior conſenſu ſecundùm prioritatem efficacis cauſalitatis, ac proinde haberet efficaciam intrinſecam, non ab ipſo conſenſu extrinſecùs mutuatam.

Tertiò. Rueret certitudo Divinæ prædeſtinationis: neque enim intentio finis habet certitudinem niſi ex certitudine mediorum ad conſequendum finem: ſed nulla eſſet certitudo mediorum, iſta quippe conſiſtunt in auxiliis efficacibus, quæ in ſententia Adverſariorum ſuam efficaciam non habent niſi à conſenſu voluntatis; atqui conſenſus voluntatis non niſi à prædefinitione & prædeterminatione Divina certitudinem habere poteſt, prout in Tractatu de DEO oſtendimus.

Quartò. DEUS non eſſet benevolentior in ſua providentia erga electos, quàm reprobos; quia utriſque tantùm offerret gratiam ſufficientem, quòd autem hæc in electis ſit potiùs efficax, quàm in reprobis, hoc totum proveniret à conſenſu electorum, quem ſi etiam reprobi adhiberent, æquè facerent efficacem.

Quintò. DEUS non poſſet pro ſuo libitu mutare humanas voluntates, non enim mutat, niſi per gratiam efficacem, ſed ſi homo nolit conſentire, gratia nihil efficiet, & ſemper manebit inefficax. *Quis autem*, inquit Auguſtinus l. cit. c. 98. *tam impiè deſipiat, ut dicat, DEUM malas hominum voluntates, quas voluerit, non poſſe in bonum convertere?* Unde

Sextò. Voluntas Divina non eſſet omnipotens, *non enim*, ut ibidem c. 95. loquitur S. P. *Veraciter ob aliud vocatur omnipotens, niſi quia quidquid vult, poteſt, nec voluntate cujuſpiam creaturæ voluntatis omnipotentis impeditur effectus.* Tandem ſequerentur alia abſurda jam ſuprà indicata, quòd nempe gratiæ adjuterium ſubnecteretur humanæ induſtriæ, quòd in negotio ſalutis homo ſeipſum diſcerneret, &c.

§. II.

Solvuntur objectiones.

5. Objicies primò, è S. Script. 2. Tim. 1. dicitur. *Admoneo, ut reſuſcites gratiam, quæ eſt in te.* & Corinth. 6. *Hortamur, ne in vacuum gratiam DEI recipiatis.* Ubi videtur efficacia gratiæ adſcribi humanæ voluntatis conſenſui.

Reſpondeo primò locò Apoſtolum monere, ut Timotheus gratiam ſibi conceſſam (non auxiliatricem, de qua loquimur, ſed gratis datam, & talenta ſua) applicet ad communem Eccleſiæ utilitatem ac inſtructionem.

Ad 2. Reſpondeo. Ibidem hortari Apoſtolum, ut fideles gratiam ſanctificantem, quam in baptiſmo acceperunt, bonis operibus augeant.

6. Objicies ſecundò. è Conciliis. Nam Senonenſe Decreto 15. determinat, auxilium DEI trahentis tale eſſe, *ut ei poſſit reſiſti, &c.* Tridentin. Seſſ. 6. de Juſtifi. c. 4. definit: hominem DEO vocanti *poſſe diſſentire, ſi velit*: ergo quælibet gratia actualis poteſt conjungi cum diſſenſu: ergo nulla habet infallibilem connexionem cum conſenſu. Si hoc: ergo nulla habet efficaciam independenter à conſenſu.

Reſpondeo primò retorquendo argumentum: quia utrumque præſertim Tridentinum Concil. loquitur de illa gratia, quam hæretici dicebant auferre homini arbitrii libertatem, ſed hæc non eſt gratia ſufficiens tantùm, indifferens & quæ efficax, vel inefficax efficitur pro liberi arbitrii nutu, nullus enim hæreticorum fuit tam ſtupidus, ut illam contra arbitrii libertatem objiceret, ſed eſt gratia intrinſecè efficax: ergo Concilia admittunt, ſupponunt dari ejuſmodi gratiam efficacem, quæ tamen libertati non præjudicet.

Reſpondeo ſecundò. Concilia definiunt, hominem poſſe reſiſtere gratiæ efficaci potentiâ antecedente & in ſenſu diviſo, concedo; potentiâ conſequente, & in ſenſu compoſito gratiæ efficacis conjungendæ cum diſſenſu, nego. Cùm nec ipſi Adverſarii poſſint admittere, quòd gratia pro inſtanti efficaciæ cum diſſenſu conjungi poſſit, cùm ut ſic includat conſenſum, quem cum ſui negatione conjungi repugnat.

7. Objicies tertiò. Quando idem & æquale auxilium in uno eſt efficax, in altero verò inefficax, tunc ratio efficaciæ non niſi à conſenſu haberi poteſt: ſed ita ſe res habet: ergo. minor probatur. inprimìs ex illo Matt. 11. ubi Chriſtus dicit: quòd *ſi hæc ſigna fuiſſent facta apud Tyrios & Sidonios, quæ facta ſunt apud Corozaitas, olim in cinere, & cilicio pœnitentiam egiſſent.* Secundò. ex D. Auguſtino qui l. d. prædeſt. SS. c. 15. Pharaonem & Nabuchodonoſorem aſſerit in gratia præveniente æquales, & ex hoc differentes, quòd Pharao in ſua obduratione perſtiterit, alter verò converſus fuerit. Et l. 12. d. Civit. Dei c. 6. cauſam inquirens differentiæ. Si inter duos juvenes æqualiter affectos viſâ alicujus mulieris pulchritudine alter eam concupiſcat, & alter reſiſtat concupiſcentiæ ſuæ, reſpondet aliam non apparere, quàm quòd alter à caſtitate voluerit deficere, alter noluerit: ergo ratio, quòd unius gratia reſiſtendi fuerit efficax, eſt ipſius liberi arbitrii nutus & actus.

Reſpondeo negando minorem. & ad 1. probationem minoris. Reſpondeo, ibi æqualitatem tantùm conſtitui inter gratias externas, quales erant Chriſti miracula, non verò inter internas. Et ad 2. Reſpondeo, S. Patrem ibidem non diſputare, in quam cauſam & principium ſit reducenda bonitas actûs, ſed malitia, utrum in voluntatem

ut

Digitized by Google

ut natura eſt (prout contendebant hæretici, contra quos diſputat) vel in voluntatem malam, & ut ex nihilo eſt. Unde proximam cauſam malitioſæ delectationis inter duos juvenes æqualiter tentatos (non autem æqualibus auxiliis inſtructos) inquirens, poſtquam proximam cauſam reddidiſſet, quia unus voluit, alter noluit (non tamen independenter ab auxilii efficacia) à caſtitate deficere: ultimatam tandem rationem rei in quæſtionem deductæ reddit, dicens: *Inveniet voluntatem malam non ex eo incipere, quia natura eſt: ſed ex eo, quòd de nihilo natura facta eſt.* Plura, quæ poſſunt objici, infrà commodiùs proponentur.

ARTICULUS II.

An gratia ſit efficax propter congruitatem ad diſpoſitionem ſubjecti?

SUMMARIA.

1. *Status quæſtionis exponitur.*
2. *Reprobatur efficacia fundata in congruitate ex S. Script.*
3. *Ex Divo Auguſtino & Proſpero.*
4. *Exemplo D. Pauli, Adami, primi Angeli.*
5. *Abſurda hujus ſententia.*
6. *Ejus fundamentum, nempe ſcientia media, ruinoſum.*
7. *Prædicatum primum efficacis gratiæ à Divo Auguſtino aſſerta, eſt facere, ut faciamus.*
8. *Secundum, quòd ſit fortiſſima, & inſuperabilis.*
9. *Tertium, quòd ſibi ſubjiciat, & attemperet voluntatem.*
10. *Quartum, quòd ſit intrinſecè diſtincta à merè ſufficiente.*
11. *Quintum, quòd rationem efficaciæ non habeat a concurſu voluntatis.*
12. *Sextum, quòd ſit certa certitudine phyſica cauſalitatis.*
13. *Gratia efficacia ex cooperatione arbitrii non eſt Auguſtiniana.*
14. *Neque illa, quæ conſtituitur in attemperatione cum circumſtantiis prævíſis.*
15. *Eadem efficacia variè impugnatur.*
16. *Locus D. Auguſtini.*
17. *Et D. Chryſoſtomi exponitur.*
18. *Directio ſcientiæ mediæ non expedit difficultatem circa concordiam gratiæ efficacis cum libertate.*

§. I.

Aſſertio negativa.

1\. MOlinæ ſententiam poſterioribus temporibus RR. ſubſecuti hâc ratione temperârunt, ut dicerent, efficaciam eſſe quidem intrinſecam gratiæ, ipſam tamen conſiſtere in congruitate & attemperatione ipſius cum libero arbitrio ſub iſtis circumſtantiis poſito, in quibus DEUS ab æterno per ſcientiam mediam prævidit, hominem gratiæ conſenſurum, ſi homini in iſtis circumſtantiis gratia conferatur. Unde quatuor ſunt, quæ in hac explicatione gratiæ involvuntur: primò entitas gratiæ prævenientis, v. g. bona inſpiratio. Secundò ipſius congruitas, & attemperatio cum libero arbitrio. Tertiò præviſio ſcientiæ mediæ, quâ DEUS videt me infallibiliter conſenſurum, ſi mihi in his circumſtantiis temporis, loci, indolis, paſſionum, &c. hanc gratiam conferat. Quartò. Efficax decretum gratiam & vocationem congruam conferendi. Ubi ſciendum ex prima parte, ſcientiam mediam à RR. illam DEI ſcientiam appellari, quâ cognoſcit omnia futura contingentia conditionata in eorum objectiva veritate, independenter à decreto ſubjectivo, e.g. cognoſcit, Si dedero Petro gratiam vocationis ad primum galli cantum, non pœnitebit, ſi dedero ad tertium galli cantum, conſentiet.

CONCLUSIO. *Efficacia gratiæ non conſiſtit in congruitate cum libero arbitrio, ſive in attemperativa connexione cum conſenſu, quatenus per ſcientiam mediam conditionatè præviſo.* Ita Schola S. Doctoris. 2.

Probatur primò authoritate ex Apoſtolo Heb. c. 13. dicente, *DEUS autem pacis aptet vos in omni bono, ut faciatis ejus voluntatem, faciens in nobis, quod placeat coram ſe, &c.* quæ verba exponens Angelicus Doctor, *DEUS* inquit, *quando immittit homini bonam voluntatem, aptat eum, id eſt, facit ipſum aptum, dupliciter autem aptatur homo ad bene faciendum, uno modò exteriùs operando, & ſic unus homo aptat alium perſuadendo, vel commonendo; aliò modò interiùs aliquid exhibendo, & ſic ſolus DEUS aptat voluntatem, qui ſolus poteſt illam immutare.* Unde dicitur Prov. 21. *Cor Regis in manu DEI, quocunque voluerit, inclinabit illud.* Et Philipp. 2. *DEUS qui operatur velle, &c.*

Ex quibus ſic arguitur. Si arbitrium eſſe diſpoſitum, aptum, attemperatum eſt adæquatè effectus gratiæ ſupernaturalis, tunc gratia in ſua efficacia & congruitate non poteſt pendere ab attemperatione & diſpoſitione liberi arbitrii, aliiſque circumſtantiis naturalibus: ſed antecedens conſtat ex præmiſſa authoritate; ergo & conſequens.

Probatur ſecundò authoritate D. Auguſtini & Proſperi. nam ille Ep. 107. dicit. quòd *Divina gratia accommodet effectum, faciat ex nolentibus volentes, neque exſpectet hominum voluntates.* D. Proſper etiam in carm. inferiùs referendo de ingratis, apertè excluſâ omni dependentiâ gratiæ à libero arbitrio totam efficaciam in ipſam gratiæ virtutem reducit. 3.

Probatur tertiò. Tunc efficacia gratiæ non rectè conſtituitur in attemperatione ad liberum arbitrium, quando gratia Divina in iis, qui videntur indiſpoſiti, eſt congrua & efficax, & in his, qui videntur magìs diſpoſiti, non eſt congrua, & in æqualiter diſpoſitis in uno eſt congrua, & habet effectum, in altero non eſt congrua, & caret effectu; ſed ita ſe res habet: ergo. Major eſt clara. Si enim ratio infallibilis efficaciæ eſſet petenda 4.

Digitized by Google

tenda à congruitate, & attemperatione ad diſpoſitionem liberi arbitrii, tunc quoties gratia daretur ſubjecto indiſpoſito, eſſet incongrua, quoties daretur ſubjecto diſpoſito, eſſet congrua. Minor verò è S. Script. oſtenditur; nam ut D. Auguſtinus mox referendus notavit, Saulus fuit converſus ad fidem tempore, quo maximè erat indiſpoſitus, *averſus quippe à fide*, inquit S. Pater l. d. prædeſt. SS. c. 2. *quam vaſtabat, repentè eſt ad illam gratiâ potentiore converſus, ut non ſolùm ex nolente fieret volens credere, verùm etiam ex perſecutore perſecutionem in ejus fidei, quam perſequebatur, defenſionem pateretur.* Unde & ipſe Apoſtolus Galat. 1. inquit, *cùm placuit ei, qui me ſegregavit ex utero matris meæ, & vocavit per gratiam ſuam*: cùm tamen ſecundùm Adverſarios deberet dicere: Cùm erat tempus opportunum, & attemperatus fueram DEI gratiæ, tunc me vocavit. Adamus econtrà in ſtatu innocentiæ fuit optimè diſpoſitus, & tamen in eo non fuit gratia efficax. Unde D. Auguſtinus de corr. & grat. c. 12. *Denique ille Adam, & terrente nullo, & contra DEI terrentis imperium libero uſus arbitrio, non ſtetit in tanta felicitate, in tanta non peccandi facilitate.*

Præterea licèt omnes Angeli eodem tempore & loco in iiſdem circumſtantiis & diſpoſitionibus fuerint conditi, tamen gratia, non in omnibus erat efficax, cum & primus Angelus omnium optimè diſpoſitus ceciderit.

5. Probatur quartò. Hæc ipſa ſententia incidit in opinionem Molinæ: ergo non eſt admittenda. antecedens probatur, quia tunc ratio efficaciæ refunditur in conſenſum, quando gratia non eſt efficax, & congrua, niſi dependenter à conſenſu ſub his circumſtantiis, & attemperatione conditionum præviſo, ſed non aliter eſt efficax: ergo. Unde abſurda & authoritates priùs objectæ contra hanc ipſam quoque ſententiam militant. Et ſequitur primò, quòd DEUS non poſſet omni loco & tempore Petrum convertere, ſi nimirum videt intellectum in circumſtantiis hujus temporis & loci minùs attemperatum, quod tamen omnipotentiſſimæ voluntati DEI contrarium D. Auguſtinus agnoſcit.

Sequitur ſecundò. Diſcretionem unius ab alio eſſe reducendam non in gratiam, ſed naturam: nam ſi modò naturalis diſpoſitio & attemperatio arbitrii deficeret, etiam efficacia & congruitas gratiæ deficeret.

Sequitur tertiò. Dona ſupernaturalia dependere à conditionibus & diſpoſitionibus naturalibus, cùm tamen toto ordine diſtinguantur: nam ſupernaturalis congruitas gratiæ dependeret à complexione, indole, ingenio hominis &c. Unde

Sequitur quartò. Differentiam inter gratiam congruam, & non congruam reduci debere in varios ſyderũ aſpectus, cibi & potûs ſumptionem &c. nam eadem ſpecie gratia, quæ datur homini læto in hac ſententia, erit congrua, quæ ſi detur homini triſti, erit incongrua: ſed ejuſmodi complexiones dependent ab aſpectu, & influxu ſyderum: ergo.

Sequitur quintò. Tolli libertatem arbitrii: nam in principiis Adverſariorum ſuppoſitio antecedens exercitium noſtræ voluntatis inducit neceſſitatem: ſed illa attemperatio eſt infallibilis, & cum exercitio voluntatis infallibiliter connectitur, idque antecedit: ergo inducit neceſſitatem, & tantò magis, quia provenit à cauſis naturalibus neceſſariis, nempe influxu aſtrorum.

Probatur quintò. Scientia media, in qua fundatur hæc ſententia, eſt impoſſibilis, & ad explicandam gratiæ efficaciam inutilis: ergo gratia non eſt, & dicitur efficax propterea, quia per ſcientiam mediam in his circumſtantiis præviſa fuit habitura effectum. Antecedens quoad primam partem probatum fuit in Tractatu de DEO, & hîc ſupponitur. quoad 2. partem breviter probatur. Tunc directio ſcientiæ mediæ nihil facit ad efficaciam gratiæ, quando infallibilis connexio gratiæ cum conſenſu præſupponitur ad ſcientiam mediam, ſed præſupponitur: ergo. minor probatur. quia ſcientia media cùm non ſit practica, & factiva ſui objecti, illud præſupponit: ſed objectum ſcientiæ mediæ eſt infallibilis connexio gratiæ cum effectu: ergo ſcientia media illud præſupponit. 6.

Nec refert, quòd tantùm ſit connexio conditionata, quando verò in tempore ponitur, ſit connexio abſoluta; nam ab iiſdem principiis dependet conſenſus in ſtatu abſoluto, à quibus per ſcientiam mediam prævidetur dependere in ſtatu conditionato, quia futurum ſub conditione tranſit in abſolutum purificatâ conditione: ergo ſicut in ſtatu abſoluto conſenſûs pendet ab antecedenti efficacia gratiæ (neque enim illa gratia poteſt eſſe merè ſufficiens, cum quâ infallibiliter connectitur conſenſus) ſic etiam pendet in ſtatu conditionato, in quo objicitur ſcientiæ mediæ.

Confirmatur. Si per poſſibile, vel impoſſibile DEUS per ſcientiam mediam non prævideret conſenſum cum hac gratia conditionatè connectendum, tamen ſi poneretur Petrus in his circumſtantiis, in quibus eſt infallibiliter futurus conſenſus, etiam certò conſentiret: ergo ſcientia media nihil facit ad efficaciam gratiæ.

§. II.

Expenditur ſpecialiter mens D. Auguſtini.

Cùm Illuminatiſſimi Eccleſiæ Patris D. Auguſtini doctrinam in materia de auxiliis, & Concilia Oecumenica approbârint, & Clemens VIII. Doctoribus ſequendam propoſuerit, juvat inveſtigando ejus ſenſui, & menti paulò penſiculatiùs inhærere, & efficacis gratiæ prædicata inſpicere.

Primum ergo prædicatum efficacis gratiæ à D. Auguſtino traditum eſt, quòd ſit *gratia, quæ facit, ut faciamus, quâ agimur, ut agamus.* Ita in l. d. grat. & libero arbitrio c. 16. *Ille facit, ut faciamus, præbendo vires efficaciſſimas voluntati.* l. d. correpr. & grat. c. 1. *Intelligant, ſi filii DEI ſunt, ſpiritu DEI ſe agi, ut quod agendum eſt, agant, & cum egerint, illi, à quo aguntur, gratias agant, aguntur enim, ut agant, non ut ipſi nihil agant.* Rurſus l. 1. de gratia Chriſti c. 45. diſputans de converſione Petri, *Quod ibi ſcriptum eſt,* reſpexit eum Dominus, *intùs actum eſt, in mente actum eſt. Miſericordiâ Dominus latenter ſubvenit, cor tetigit, memoriam revocavit, interiore gratiâ ſuâ viſitavit Petrum, interioris hominis uſque ad exteriores lachrymas movit & produxit affectum. Ecce quemadmodum DEUS adjuvando adeſt voluntatibus, & actionibus noſtris.* & in fine c. 46. *Niſi à DEO fiat, ut hoc faciat* (bonum 7.

opus

opus homo) *quis hoc facit?* Et quidem gratia ſine nobis operatur, ut operemur. *Vt ergo velimus, ſine nobis operatur, cùm autem volumus, & ſic volumus, ut faciamus, nobiſcum cooperatur.* l. de grat. & lib. arbitr. c. 17.

8. Secundò. Gratia efficax eſt *fortiſſima, & inſuperabilis, cui nunquã à voluntate humana reſiſtitur.* Ita Enchirid. c. 33. dicit: *hæc eſt gratia, quæ à nullo duro corde reſpuitur, ideo quippe tribuitur, ut cordis duritia primitùs auferatur.* l. de corrept. & grat. c. 13. *Subventum eſt infirmitati voluntatis humanæ, ut Divinâ gratia indeclinabiliter, & inſuperabiliter ageretur, & ideo quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adverſitate aliqua vinceretur.* ibid. c. 14. *Dat incrementum DEVS, cui volenti ſalvum facere, nullum hominum reſiſtit arbitrium. Sic enim velle vel nolle in volentis, aut nolentis eſt poteſtate, ut Divinam voluntatem non impediat, nec ſuperet poteſtatem. De his enim, qui faciunt, quæ non vult, facit ipſe, quæ vult.* Epiſt. 107. ad Vitalem: *Bonam voluntatem cujusque non invenit in corde, ſed facit.* In eundem ſenſum D. Thomas 1. 2. q. 24. a. 11. in c. *Si ex intentione DEI moventis eſt, quòd homo, cujus cor movet, gratiam conſequatur, infallibiliter ipſam conſequitur, ſecundùm illud* Jo. 6. Omnis, qui audit à patre, didicit & venit ad me. q. 6. de malo. *DEVS movet immutabiliter voluntatem propter efficaciam virtutis moventis, quæ deficere non poteſt.*

9. Tertiò. Gratia efficax non exſpectat circumſtantias, & attemperationem humanæ voluntatis, ſed hanc ſibi ſubjicit, ſibique attemperat. Conſtat inprimis ex verbis primùm citatis: quòd *de his, qui faciunt, quæ non vult, facit ipſe, quæ vult.* Deinde Enchir. c. 98. *Quis autem tam impie deſipiat, ut dicat DEVM malas hominum voluntates, quas voluerit, non poſſe in bonum convertere?* de corrept. & grat. c. 8. *Voluntas humana non libertate conſequitur, ſed gratia potiùs libertatẽ, & ut perſeveret, delectabilẽ perpetuitatẽ, & inſuperabilẽ fortitudinẽ.* Clariſſimè verò hoc oſtendit exemplo D. Pauli Apoſtoli repentè ad fidem converſi, & & Adami in ſtatu innocentiæ l. 1. d. prædeſt. SS. c. 2. de illo dicens: *Averſus a fide, quam vaſtabat, eique vehementer adverſus* (ecce! quo tempore Saulus erat omnium minimè diſpoſitus, & attemperatus ad fidem) *repente eſt ad illam gratiã potentiore converſus, convertente illo, cui hoc ipſum facturo per Prophetam dictum eſt: Tu convertens vivificabis nos, ut non ſolùm ex nolente fieret volens credere; verùm etiam ex perſecutore perſecutionem in ejus fidei, quam perſequebatur, defenſione pateretur.* Hinc ipſe etiam Apoſtolus Gal. 1. *cùm placuit ei,* inquit (non cum mihi congruit) *qui me ſegregavit ex utero matris meæ, & vocavit per gratiam ſuam.* De Adamo autem l. de corrept. & grat. *Factum eſt, ut voluntas hominis invalida & imbecilla* (in ſtatu naturæ lapſæ & reparatæ) *in bono ad huc parvo perſeveraret per virtutem DEI, cùm & voluntas primi hominis fortis & ſana* (in ſtatu innocentiæ) *in bono ampliore non perſeveraverit, habens virtutem liberi arbitrii, quamvis non defuturo auxilio DEI, ſine quo non poſſet perſeverare ſi vellet, non tamen tali, quo in illo DEVS operaretur, ut vellet.* Ubi oſtendit, hominem in ſtatu naturæ lapſæ perſeverare in adjutorium gratiæ, qui tamen in ſtatu innocentiæ viribus integerrimis, & adjutorio ſine quo non, hoc eſt, gratiâ ſufficiente inſtructus non perſeveravit. Quæro hîc, quis locus, tempus, indoles, ingenium, aut alia circumſtantia in natura lapſa poſſit oſtendi, in qua homo ad cooperandum gratiæ vocanti ſit meliùs diſpoſitus, quàm in integerrimo, fortiſſimo ſtatu innocentiæ? Et tamen gratia in ſtatu naturæ lapſæ hominem perducit ad perſeverandum, quæ primum hominem in ſtatu innocentiæ ad perſeverandum non perduxit. Igitur ex mente Auguſtini gratia, quæ facit, ut homines infirmi *DEO donante invictiſſime, quòd bonum eſt vellent, nec hoc deſerere invictiſſime nollent*, non eſt gratia exſpectans humani arbitrii attemperationem, aut diſpoſitionem. Unde & l. de prædeſt. SS. c. 5. omnia naturalia rejicit: cùm de gratia Chriſti agitur *In hac,* inquit, *Apoſtoli evidentiſſima intentione, quâ contra humanam ſuperbiam loquitur, ne quiſquam in homine, ſed in Domino glorietur, dona DEI naturalia ſuſpicari, ſive ipſam totam, perfectámque naturam, qualis in prima conditione donata eſt, ſive vitiatæ naturæ qualeſcunque reliquias, nimis quantùm exiſtimo, abſurdum eſt.*

Accinit Magiſtro Diſcipulus D. Proſper l. d. ingratis c. 15.

At vero omnipotens hominem cùm gratia ſalvat,
Ipſa ſuum conſummat opus, cui tempus agendi
Semper adeſt, quæ geſta velit. non moribus illi
Fit mora, non cauſis anceps ſuſpenditur ullis.
Nec, quod ſola poteſt, curâ officióque Miniſtri
Exequitur, famulisque vicem committit agendi.

Idem de vocatione gent. l. 2. c. 27. *Ipſa enim gratia hoc omni genere medendi atque auxiliandi agit, ut in eo, quem vocat, primam ſibi receptricem & famulam donorum ſuorum præparet voluntatem.* Accedit Doctor Angelicus, qui ſupra illud Heb. 13 *DEVS autem pacis aptet vos in omni bono, ut faciatis ejus voluntatem, faciens in vobis quod placeat coram ſe &c.* oſtendit, gratiam eſſe homini congruam, quatenus DEUS non hominis complexioni, ſed humanum arbitrium ſuæ gratiæ coaptat, & immutando attemperat, ita loquens *DEVS, quando immittit homini bonam voluntatem, aptat eum: dupliciter autem aptatur homo ad benefaciendum, unò modô exteriùs operando, & ſic unus homo aptat alium perſuadendo, vel commonendo: aliò modo aliquid interiùs exhibendo, & ſic ſolus DEVS aptat voluntatem, qui ſolus poteſt illam immutare, &c.*

10. Quartò. Gratia efficax eſt intrinſecè & entitativè diſtincta à merè ſufficiente. Ita in l. d. corrept. & grat. S. P. Auguſtinus multis oſtendit utriusque gratiæ ſeparabilitatem, & quòd auxilium poſſibilitatis ſeu ſufficiens perſeverandi primus homo in ſtatu innocentiæ habuerit, non autem auxilium, quo perſeveraret, h. e. gratiam efficacem, donúmq; perſeverantiæ. *Iſtam gratiam non habuit homo primus qua nunquam vellet eſſe malus;* (hoc eſt, efficacem) *ſed ſane habuit, in qua ſi permanere vellet, nunquam malus eſſet, & ſine qua etiã cum libero arbitrio bonus eſſe non poſſet* (hoc eſt, ſufficientem) *ſed eam tamen per liberum arbitrium deſerere poſſet.* Paulò poſt. *Tale quippe erat adjutorium, quod deſereret, cùm vellet, & in quo permaneret, ſi vellet, non quo fieret, ut vellet.* Dein-

Digitized by Google

Deinceps, diſtinguens gratiam noſtram efficacem ab inefficaci illa: *eſt quippe in nobis per hanc DEI gratiam in bono recipiendo, & perſeveranter tenendo, non ſolùm poſſe, quod volumus, verùm etiam velle, quod poſſumus: quod non fuit in homine primo, unum enim horum in illo fuit, alterum non fuit.* ideo c. 11. *ipſa adjutoria*, inquit, *diſtinguenda ſunt. aliud eſt adjutorium, ſine quo aliquid non fit, & aliud eſt adjutorium, quò aliquid fit.* Idque exemplificans: *nam ſine alimentis non poſſumus vivere, nec tamen cùm affuerint alimenta, eis fit, ut vivat, qui mori voluerit.* Quæ ſanè verba non aliquam connotativam ab extrinſeco petitam, ſed intrinſecam utriusque auxilii diſtinctionem loquuntur, quia diſtinguuntur tanquam id, quo aliquid fit, & quo aliquid non fit, quo tribuitur poſſe, & quo tribuitur ipſum velle & facere. Hancque diſtinctionem Adami & alimentorum adducta exempla confirmant.

11. Quintò. Gratiæ efficacia non habet ſui rationem ex concurſu humanæ voluntatis. Huc faciunt inprimìs illa, quæ n. 9. retulimus, tunc enim ex concurſu & cooperatione liberi Arbitrii non poteſt dari ratio, cur ipſa gratia ſit potiùs efficax, quàm inefficax, quando ipſa gratia independenter à circumſtantiis & diſpoſitione aliqua liberi arbitrii illud ſibi ſubjicit, nec ipſi à libero arbitrio unquam reſiſtitur, ſed hoc vidimus ex D. Auguſtino: ergo. Rurſus Ep. 107. ad Vitalem affirmat, illum *noſtris orationibus contradicere, qui dicit, nos efficere, ut operatio DEI nihil proſit in nobis.* Si igitur juxta S. Patrem noſter diſſenſus non efficit Divinam operationem in nobis (h. e. auxilium) inefficacem, & improficuam, per conſenſum quoque noſtræ voluntatis à ſenſu contrario fieri non poteſt efficax. Item expendens illud Apoſtoli Rom. 8. *Non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis DEI*, eo ſignificari contendit boni operis effectum in ſolam DEI miſericordiam & gratiam radicitùs debere referri. Ita enim arguit. *Si rectè non volentis hominis, ſed miſerentis eſt DEI, quia id voluntas hominis ſola non implet, cur non & è contrario rectè dicitur: non miſerentis eſt DEI, ſed volentis hominis, quia id miſericordia ſola non implet? Porrò ſi nullus Chriſtianus dicere audebit, non miſerentis eſt DEI, ſed volentis eſt hominis, ne Apoſtolo apertiſſimè contradicat, reſtat, ut propterea dictum intelligatur,* non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt DEI, *ut totum DEO detur, qui hominis voluntatem & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam.* Hinc etiã inefficaci vocatione D. Pauli ſolam DEI gratiã cognoſcit: *ut de cœlo vocaretur, & tam magnâ, & efficaciſſimâ vocatione converteretur, gratia DEI erat ſola, &c.*

Nihil tandem eſt frequentius S. Patri Auguſtino, quàm in quæſtione, *cur unus trahatur, vocetur, ut vocantem ſequatur, cur illi ita ſuadeatur, ut perſuadeatur, aſſumatur, perſeveret?* hoc eſt habeat gratiam efficacem; *alius verò non trahatur, non ſequatur vocantem, non perſuadeatur, non aſſumatur, non perſeveret?* recurrere ad beneplacitum & inſcrutabilia judicia DEI: *quia in hac re, ſicut juſta eſt ira ejus, ſic & magna eſt miſericordia ejus, ita inſcrutabilia judicia ejus.* Sicut ad eadem judicia in myſterio prædeſtinationis, cujus potiſſimus effectus & medium eſt gratia efficax, eſt recurrendum, conformiter Apoſt. Rom. 9. *Cujus vult, miſeretur, &c.* & 1. Corint. 4. diſcretionem unius ab altero referenti in ſolum DEUM. *Quis enim te diſcernit, &c.* & tandem exclamanti. *O altitudo divitiarum &c.* vide libr. de bon. perſever. c. 8. & ſeqq. Si verò aliqua ratio efficaciæ trahentis gratiæ exhiberi poſſet à præviſo conſenſu voluntatis, jam reſponderi poſſet, ideo hanc gratiam fuiſſe efficacem in uno potiùs, quàm in altero, quia iſtius voluntas per ſcientiæ mediæ præviſionem hîc & nunc erat conſenſura, non autem voluntas alterius.

Sextò. Gratia efficax, eſt certá certitudine cauſalitatis phyſicæ, tanquam executrix omnipotentiſſimæ voluntatis DEI. Sicut ipſa prædeſtinatio eſt certa certitudine cauſalitatis, non tantùm præſcientiæ, de quo in Tract. de DEO Uno, ita & gratia efficax eſt certa non tantùm certitudine præſcientiæ, ſed cauſalitatis; finis quippe certitudo nectitur cum certitudine mediorum: at gratia efficax eſt potiſſimum medium ad gloriam, quæ in prædeſtinatione per modum finis intenditur; quod totum ſignificat Auguſtiniana definitio prædeſtinationis: *Præſcientia & præparatio beneficiorum DEI, quibus certiſſimè liberantur, quicunque liberantur*; ergo gratia efficax eſt certa, imò *certiſſima*, ac proinde non tantùm certa certitudine morali, ſed phyſicâ. Nam moralis certitudo non tranſgreditur limites objectivæ propoſitionis & motionis, quam inſufficientem agnoſcit D. Auguſtinus primò omnibus locis hucusque allegatis, quibus aſſerit gratiam efficacem non tantùm dare, ut poſſimus, ſed etiam ut velimus, faciamus, &c. objectiva quippe repræſentatio & motio, cùm ſit communis gratiæ ſufficienti, non magis dat, ut velimus, quàm ut poſſimus. 12.

Secundò, quia hanc efficacem gratiam appellat *potentiorem*, quàm auxilium merè ſufficiens l. d. corrept. & gratia c. 11. ſed ſi gratia nihil ponit in homine ultra objectivam motionem, gratia nihilo poteſt dici potentior, quòd enim ſequeretur effectus, non eſſet propter majorem potentiam & virtutem gratiæ, ſed quia eadem gratia nunc eſſet in aliis circumſtantiis poſita.

Tertiò, Quomodo DEUS *mirabili modo & ineffabili in nobis operatur, & velle*, de prædeſt. SS. c. 20. ſi tantùm moraliter movet, quod eſt quotidianum, & non hominibus tantùm, ſed etiam commune dæmonibus, quotiescunque hominem tentant, & tantâ quandoq; violentiâ, ut, niſi adjutorium DEI erigat, tentatus moraliter ſuccumbere debeat? affirmante etiam Tannero To. 2. diſp. 6. q. 2. dub. 4.

Nec mirum, ſi major cauſalitas gratiæ, quàm moralis tribui debeat, cùm iſta ſit fallibilis, illa infallibilis & inſuperabilis (ut antè dictum) hôc ipsô, quia eſt executrix Divinæ omnipotentiſſimæ voluntatis: *Agit quippe DEUS, quòd vult in cordibus hominum, vel adjuvando vel indicando, ut etiam per eos impleatur, quòd manus ejus & conſilium prædeſtinavit fieri, unde cùm DEUS vult fieri, quod non niſi volentibus hominibus oportet fieri, inclinantur eorum corda, ut hoc velint, &c.* Auguſtinus loc cit. quæ intimatio ſi falli quoquo modo poſſet, falleretur ipſa DEI omnipotentia, ſi, *ne fieret, quod volebat omnipotens, voluntas hominis impediret; neque enim*

Digitized by Google

enim veraciter ob aliud vocatur omnipotens, niſi quia quidquid vult, poteſt, nec voluntate cujuſpiam creaturæ voluntatis omnipotentis impeditur effectus. Enchirid. c. 98.

Quartò ea demum debet eſſe certitudo & cauſalitas gratiæ Auguſtinianæ, quam ipſe & Concilia contra Pelagianos defendunt: ſed hæc eſt phyſica, non moralis: nam moralem ipſi minimè negabant, quæ *fit ſuadendo exhortationibus, movendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inſpirando conſilium, córque ipſum illuminando.* Proſper de vocat. gent. l. 2. c. 26. Ita conſtat ex verbis ipſius Pelagii à D. Auguſtino l. 1. d. gratia Chriſti c. 8. & 10. relatis: *operatur* (ita locum Apoſtoli Philipp. 2. explicabat Pelagius) *in nobis velle, quod bonum eſt, velle, quod ſanctum eſt, dum nos terrenis cupiditatibus deditos, mutorum more animalium tantummodò præſentia diligentes, futuræ gloriæ magnitudine, & præmiorum ſollicitatione ſuccendit, dum revelatione ſapientiæ in deſiderium DEI ſtupentem ſuſcitat voluntatem, dum nobis, quod tu alibi negare non metuis, ſuadet omne, quod bonum eſt.* cap. 10. En moralem motionem, ſed minimè Auguſtinianam! *Nam hinc apparet*, inquit D. Auguſtinus, *hanc eum* (Pelagium) *gratiam confiteri, quâ demonſtrat & revelat DEUS, quid agere debeamus, non quâ donat, atque adjuvat, ut agamus, &c.* In libro de correpr. & grat. c. 2. efficaciam gratiæ morali motioni & cauſalitati expreſsè ſuperaddit, & ab illa diſtinguit. *Intelligenda eſt enim*, inquit, *gratia DEI, per J. C. D. N. quâ ſolâ homines liberantur à malo, & ſine qua nullum prorſus ſive cogitando, ſive volendo & amando, ſive agendo faciunt bonum: non ſolùm* NB. *ut monſtrante ipsa quid faciendum ſit, ſciant, verùm etiam, ut præſtante ipsa faciant cum dilectione, quod ſciunt*: ergo per D. Auguſtinum gratia non tantùm *monſtrando* objectivè movet, ſed etiam effectivè movet *præſtando*, ut faciamus, uti ſuprà dixerat, *præbendo vires efficacisſimas.*

Dices fortè? Moralem motionem gratiæ non conſiſtere tantùm in monſtrando, quid faciendum ſit, ſed etiam in ſuadendo, hortando: ſed needum ſatisfacis D. Auguſtino, qui hanc etiam motionem ut inſufficientem reſpuit l. d. gr. Chriſti c. 10. *ſi*, inquit, *inter docere, & ſuadere, vel potiùs exhortari, diſtare aliquid videtur, etiam hoc tamen doctrinæ generalitate concluditur, quæ quibuscunque ſermonibus vel litteris continetur. Nam & Sanctæ Scripturæ & docent, & exhortantur, & poteſt eſſe in docendo & exhortando etiam hominis operatio, ſed nos* NB. *eam gratiam volumus. Iſtam aliquando fateatur, quâ futuræ gloriæ magnitudo non ſolùm promittitur, verùm etiam creditur & ſperatur, nec ſolùm revelatur ſapientia, verùm etiam & amatur.* Hinc etiam Concilium Milevitanum ſup. cit. can. 4. præter inſpirationem & illuſtrationem intellectûs, quâ nobis facienda pateſiunt, requirit illam, quâ *præſtatur, ut, quod faciendum cognoverimus, facere diligamus.* quæ proinde ab illa gratia ſufficienti inſpirationum intrinſecè debet eſſe diſtincta. Sed de hoc ſatis.

§. III.
Corollaria.

13 INferes ex prædictis primò, in doctrina D. Auguſtini gratiam non ideo dici & eſſe efficacem, quia hæc eadem intrinſecè gratia, quæ in cooperante eſſet inefficax, fit efficax ex cooperatione liberi arbitrii. Nam gratia efficax (ut ex D. Auguſtino hactenùs oſtenſum) id habet præ inefficaci, quòd ſuâ virtute efficaciſſimâ agit nos, ut agamur, operatur ut operemur (n. 7.) ſed ſi tantùm per cooperationem liberi arbitrii redderetur efficax, jam non efficacia gratiæ eſſet ratio movendi arbitrium & conſentiendi, ſed potiùs conſenſus foret ratio efficaciæ, cùm hoc ſolo diſtingueretur à gratia inefficaci, nihilo majores vires acciperet à gratia efficaci, quàm à ſufficienti. Unde gratia efficax jam non eſſet fortiſſima, quæ à nullo duro corde reſpuitur (n. 8.) nec inſuperabiliter ageret, cum non haberet majores vires in conſentiente, quàm non conſentiente, & in uno reſpueretur, in altero acceptaretur, & infallibilitas conſenſûs non eſſet propter indefectibilem efficaciam virtutis moventis, ſed propter certitudinem ſcientiæ mediæ extrinſecùs ſuperadditæ. Sola eſſet extrinſeca diſtinctio gratiæ ſufficientis & efficacis contra dicta (n. 9.) Ipſius efficacia haberet rationem ex parte naturæ & liberi arbitrii. Nam, ſi quæram, cur inter duos peccatores æquales eandem concionem audientes, unus convertitur, & alter non convertitur? Reſpondebunt, quia iſte habet gratiam efficacem, ille non. Quæro rurſus: Cùm æqualiter utrique repræſentetur gravitas peccatorum, metus judicii, &c. cur iſte habeat gratiam efficacem, ille inefficacem. Reſpondent, quia iſte conſentiendo bonas inſpirationes facit efficaces, non item ille. ecce! ut taceam vitioſum circulum, ultimata ratio efficaciæ reducitur in conſenſum. Atqui hæc pugnant contra ſuperiùs dicta (n. 10.) Tandem (n. 11.) gratia efficax habet certitudinem cauſalitatis phyſicæ, ſine qua rueret certitudo totius prædeſtinationis: At hæc ſententia Adverſariorum ſolam admittit certitudinem ſcientiæ, & cauſalitatem moralem gratiæ: conſtat ergo hanc ſententiam eſſe contrariam doctrinæ Auguſtinianæ de gratia.

14. Inferes ſecundò. Efficaciam gratiæ non rectè conſtitui in illa attemperativa connexione gratiæ cum conſenſu, quatenus per ſcientiam mediam præviſo. Nam primò pugnant contra hanc expoſitionem ſpecialiter, quæ §. præced. n. 9. ex D. Auguſtino adduximus. Secundò cæteræ quoque Authoritates, & Auguſtiniana prædicata gratiæ, ex quibus primùm efficaciam gratiæ à cooperatione liberi arbitrii peti non poſſe, deduximus, etiam hanc RR. expoſitionem impugnant. Nam quæro ex iſtis Authoribus, cur cùm Petrus reſpiceretur à Domino, illud reſpicere fuit gratia efficax converſionis: cùm verò Judam Dominus etiam verbis dehortaretur à ſcelere, illa dehortatio fuit inefficax? Cur Prophetica objurgatio emendavit Davidem, cùm non emendaverit Saulem? Reſpondebunt è ſuis principiis, quia vocatio Petri fuit congrua, h. e. Petro data ejúſque libero arbitrio attemperata in iis circumſtantiis, in quibus DEUS ipſum conſenſurum ab æterno prævidit; non ſic eſt data & attemperata Judæ. Ita pariter de Saule & Davide dicendum. *Si pergas*, quidſi ergo non fuiſſet in his, ſed aliis circumſtantiis

data, tum non fuiſſet conſenſus? Reſpondent. Non. Ergo hæc eadem ſpecie & numero gratia ex ſe eſt indifferens ut ipſi conſentiatur, vel non conſentiatur? Omnino; quia per præviſum conſenſum potuit eſſe efficax, per præviſum diſſenſum fit inefficax, & merè ſufficiens. Ergo in aliquibus circumſtantiis reſiſtitur, in aliquibus non reſiſtitur? Rectè. Igitur DEUS volens dare efficacem gratiam obſervabit illud temporis momentum, in quo hanc gratiam humano arbitrio attemperatam, & congruam fore perſpexerit? Conſequenter. Ac proinde per extrinſecam adjunctionem ſcientiæ mediæ & circumſtantiarum, non ratione ſuæ intrinſecæ entitatis erit potiùs efficax, quàm inefficax? Utique. Ergo infallibilitatem conſenſûs non habet ex propria phyſica cauſalitate? Minimè. Quidquid enim cauſat, cauſat moraliter. Interroga nunc etiam D. Patrem Auguſtinum. Ille §. præcedenti n. 7. reſpondit, quia in vocatione Petri miſericordia Domini latenter ſubvenit, quia præbuit vires efficaciſſimas. Hóccine ergo dedit illa vocatio independenter à circumſtantiis, & per proprias vires? neque ex ſe parata erat, ut Petrus præberet aſſenſum, vel diſſenſum? Ita (Reſpondet n. 8.) nam hæc gratia à nullo duro corde reſpuitur, imò facit ex nolentibus volentes, & voluntates humanas agit inſuperabiliter. Igitur parùm DEI intererit, quando & qua in hominis diſpoſitione illam gratiam & vocationem præbeat? Nihil intererit, *quia de his, qui non faciunt, quæ vult, facit ipſe, quæ vult.* (n. 9.) ut patet exemplo Sauli ex perſecutore, & Matthæi ex telonario repentè converſi. An ergo gratia merè ſufficiens, & efficax plùs, quàm extrinſecis connotatis diſtinguuntur? Seipſis intrinſecè diſtinguuntur (ait n. 10.) quia illa tantùm poſſe, iſta dat velle. Illa eſt adjutorium, ſine quo aliquid non fit, iſta quo aliquid fit. Cur autem unus habet gratiam efficacem, alius non? Noli inquit, interrogare, ſi non vis errare. Inſcrutabilia ſunt judicia, & inveſtigabiles viæ ejus (n. 11.) Unde demum eſt illa infallibilitas, quâ gratia efficax trahit conſenſum? Inde (n. 12.) quia per illam inclinantur corda, ut hoc velint, quod DEUS vult fieri. Fitne porrò iſta inclinatio moraliter? Nequaquam, inquit, non enim tantùm monſtrat & ſuadet, quid ſit agendum, ſed præſtat, & facit, ut faciamus, præbendo vires efficaciſſimas, & inſuperabiles voluntati. Ita D. Auguſtinus præcedenti §. relatus. Tuum nunc eſto judicium, an ſententiæ refutatæ reſponſiones cum Auguſtiniana reſponſione concordent?

15. Contra eaſdem ex D. Auguſtino rejectas opiniones facit ulteriùs primò; quòd ſupponant ſcientiam mediam. Secundò tollant decreta DEI intrinſecè efficacia & prædefinitiva: ſed ſcientiam mediam non dari, decreta efficacia dari, abundè probavimus in Tractatu de DEO Uno. Tertiò. Quòd gratiam DEI videantur ſubjicere humanæ voluntati, dum radicem efficaciæ ponunt in conſenſu præviſo. Efficacia quippe gratiæ, quâ diſtinctæ ab inefficaci, conſiſteret in infallibili connexione cum conſenſu: ſed infallibilis iſta connexio radicatur in ipſo conſenſu: ergo. Minor probatur. In tantum gratia habet infallibilem connexionem cum conſenſu, in quantum DEUS per ſcientiam mediam prævidet, ſi daretur gratia homini in iſtis circumſtantiis poſito, illum fore conſenſurum, qui in aliis circumſtantiis poſitus non foret conſenſurus: atqui quòd DEUS hoc per ſcientiam mediam prævideat, radicatur in infallibili futuritione conditionata conſenſûs; neque enim ſcientia media habet certitudinem cauſalitatis, ſed ſcientiæ; non eſt practica, ſed ſpeculativa; nec ipſa ponit, ſed ſupponit objectum; neque ideo Petrus conſentiet, quia DEUS ſcit, ſed ideo DEUS ſcit conſenſurum, quia eſt conſenſurus, adeóque verificativum ſcientiæ mediæ eſt ipſa veritas objectiva futuri conſenſûs, & conſequenter fundamentum omnis infallibilitatis, aut connexionis, quæ in ſcientiæ mediæ infallibilitate fundatur, eſt conſenſus conditionatè futurus. Atqui gratiam DEI non eſſe ſubjiciendam humanæ voluntati præter D. Auguſtin. docuit, & definiit Concil. Arauſ. Can. 6. dicens. *Si quis humilitati aut obedientiæ humanæ ſubjungit gratiæ adjutorium, nec ut obedientes, & humiles ſimus, ipſius gratiæ donum eſſe conſentit, reſiſtit Apoſtolo dicenti: Quid habes, quod non accepiſti? Et gratiâ DEI ſum id, quod ſum.* Sed neque efficacia intrinſecè ſupernaturalis deſumi poteſt ab aliquo principio purè naturali, ut eſt iſte conſenſus arbitrii in talibus circumſtantiis poſiti, à gratia ſupernaturali præciſus, & ab illa contradiſtinctus.

§. IV.

Exponuntur objectæ authoritates.

Objicies primò authoritate D. Auguſtini in l. 16.
1. ad Simplicianum q. 2. totam differentiam inter vocationem efficacem, & inefficacem referentis in diverſam ſubjectorum aptitudinem, ut vocantem ſequantur, vel non ſequantur. Nam poſt plura præmiſſa: *Multi*, inquit, *vocati, pauci verò electi, ut quamvis multi uno modo vocati ſint, tamen quia non omnes uno modo affecti ſunt, illi ſoli ſequantur vocationem, qui ei capiendæ reperiuntur idonei.* Et poſt pauca. *Verum eſt ergo: Multi vocati, pauci verò electi: illi enim electi, qui congruenter vocati, illi autem, qui non congruebant, nec contemperabantur vocationi, non electi, quia non ſecuti, quamvis vocati.* Et tandem concludit: *nullius fruſtra DEUS miſeretur, cujus autem miſeretur, ſic eum vocat, quomodo ſcit ei congruere, ut vocantem non reſpuat.* Rurſus in l. d. bon. perſever. c. 14. fatetur, habere quoſdam homines latens aliquid, quo Divinæ vocationi contemperentur, ut ſi viderent ſigna, vel audirent verba ſibi congrua, conſentirent infallibiliter vocationi: ita enim loquitur. *Ex quo apparet, habere quoſdam in ipſo ingenio Divinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moveantur ad fidem, ſi congrua ſuis mentibus vel audiant verba, vel ſigna conſpiciant.*

Reſpondeo ad 1. S. Patrem loqui de aptitudine & attemperatione cauſata per ipſam gratiam, non quæ ſit naturalis diſpoſitio, vel attemperatio arbitrii independens à gratia: quos enim DEUS efficaciter vocat ad credendum, ita vocat, ut illis largiatur auxilia partim ſufficientia, partim efficacia, quibus vocationi ad ipſum fidei aſſenſum reddan-

Digitized by Google

dantur idonei & attemperati, quos verò non ſic efficaciter vocat, illis non tot auxilia ſaltem proxima & efficacia largitur, unde nec ita ſunt idonei, quam eſſe mentem S. Doctoris, conſtat ex ſequentibus verbis eodem loco ad Simplicianum. *Vocatio iſta eſt effectrix bonæ voluntatis, ut omnis eam vocatus ſequatur.* Item. *Cùm ergo nos ea delectant, quibus proficiamus ad DEUM, inſpiratur hoc, & præbetur gratiâ DEI, non nutu noſtrô & induſtriâ, aut operum meritis comparatur, quia ut ſit nutus voluntatis, ut ſit induſtria ſtudii, ut ſint opera charitate ferventia, ille tribuit, ille largitur.* Et tandem omnia priùs dicta de gratiæ attemperatione in hanc ſententiam reducit. *Cùm ergo nos ea delectant, quibus proficiamus ad bonum, inſpiratur hoc, & præbetur gratiâ DEI.*

Ad 2. locum Reſpondeo, ſenſum non eſſe, quòd quis per diſpoſitiones naturales proximè moveri poſſit ad credenda objecta fidei, eſt enim certum apud omnes Catholicos, aſſenſum fidei pendere à gratia ſupernaturali: ſed quòd aliqui propter ingenii majorem facilitatem & præſtantiam promptiùs apprehendant prædicationem extrinſecam myſteriorum, & faciliùs forment judicium credibilitatis, qui actus poſſunt eſſe naturales, & ſunt præambula remota, nihil poſitivè conferentia ad fidem ſupernaturalem: præſertim ſi prædicatio fiat accommodatè ad ipſorum ingenia, & modum vivendi, veluti magos ſyderum contemplationi addictos DEUS per ſtellam vocavit.

17. Objicies ſecundò. SS. PP. explicant efficaciam gratiæ per reſpectum ad præſcientiam DEI, vocantis homines eo tempore, quo prævidit, & præſcivit ipſos vocationi parituros: ergo gratia dicitur efficax dependenter à ſcientia media. antecedens probatur ex S. Chryſoſtomo: qui Hom. 65. in Matt. loquens de SS. Matthæi & Pauli vocatione, dicit, *DEUM tunc eos vocâſſe, quando noverat, eos conſenſuros.* Similiter D. Auguſtinus in l. de 6. qq. Pagan. q. 2. dicit. *DEUM tunc voluiſſe hominibus apparere, quando & ubi ſciebat, qui in eum fuerant credituri.*

Confirmatur. Prædeſtinatio, quæ eſt præparatio auxiliorum efficacium, ſupponit præſcientiam futurorum, ita S. D. 3. p. q. 1. a. 3. ad 4. Et in 1. d. 46 q. 1. a. 1. inquit: *Voluntas DEI præſupponit præſcientiam operum.* quo etiam ſenſu D. Auguſtinus l. de prædeſt. SS. c. 10. dixit. *Prædeſtinatio ſine præſcientia eſſe non poteſt, poteſt autem eſſe ſine prædeſtinatione præſcientia*: ergo præparatio auxiliorum efficacium dependet à præſcientia; ſed non à præſcientia in ſtatu abſoluto: ergo in ſtatu conditionato: ſed præſcientia conditionatorum eſt ſcientia media: ergo.

Reſpondeo SS. PP. loqui de ſcientia viſionis includente efficacem voluntatem beneplaciti. Ita ſe & alios PP. exponit ipſe Auguſtinus. l. de bon. perſeverantiæ. c. 18 *quando*, inquit, *apud aliquos Verbi DEI tractatores reperitur nomen præſcientiæ, & agitur de vocatione electorum; nomine præſcientiæ intelligi debet prædeſtinatio.*

Ad Confirmationem Reſpondeo, Prædeſtinationem adæquatè ſumptam includere efficacem intentionem gloriæ, electionem mediorum, per quæ futuritio confertur mediis inchoativè, & tandem actum imperii efficaciter imperantis & determinantis applicationem mediorum, qui ultimus actus eſt formaliſſimè prædeſtinatio, & per illum futuritio mediorum ultimatò completur. Itaque juxta SS. Auguſtinum & Thomam prædeſtinatio ſumpta formaliſſimè & inadæquatè pro actu imperii, ſupponit præſcientiam, eàmque abſolutam futurorum mediorum, concedo, ſumpta adæquatè, & pro actu intentionis, & electionis efficacis mediorum, nego. Unde & nego ſubſumptum, paritérque illatum. Nam per ipſam electionem efficacem media ex ſe poſſibiliter conducentia ad ſalutem transferuntur ad ſtatum futuritionis abſolutæ, ſicque objiciuntur Divinæ ſcientiæ.

§. V.

Corollarium.

Colliges ex dictis: per ſcientiæ mediæ directionem non expediri difficultatem circa concordiam gratiæ efficacis & libertatis humanæ, imò novis difficultatibus intricari. 18.

Nam primò per illam non tollitur præjudicium libertatis; quia ſi DEUS ante omnem ſuam liberam determinationem præſcivit, quòd ſi Judas poneretur in his circumſtantiis, in quibus de facto fuit, non pœniteret; hâc ſuppoſitâ præſcientiâ Judas non potuit pœnitere, ſiquidem non potuit deſtruere, vel falſificare præſcientiam DEI, & ſic ſuppoſitio illa ſcientiæ tanquam antecedens deſtruit libertatem propriæ determinationis.

Secundò. Præſcientia non ſalvat intrinſecam efficaciam, quia præſcientia tanquam aliquid purè extrinſecum non mutat intrinſeca prædicata auxiliorum, unde quòd auxilium unum potiùs ſit efficax, quàm alterum, tantùm poteſt ex eventu, & adjuncto conſenſu cognoſcere. Cùm igitur non poſſit conſenſus abſolutè futurus in ſtatu abſoluto dependere ab aliis principiis, quàm conditionatus in ſtatu conditionato, ſicut ſcientia media nihil confert auxiliis in ſtatu conditionato, ita neque in ſtatu abſoluto.

Tertiò. Quia in hac ſententia non oſtenditur, quomodo ille, qui caret auxilio efficaci ad conſenſum, nihilominùs abſolutè poſſit conſenſum elicere: ſiquidem ſupponitur præfuiſſe in DEO præſcientia negationis futuri conſenſûs, quæ eſt ſuppoſitio antecedens ab homine indeſtruibilis, cum qua conſenſus componi non poteſt.

Quartò. Ab Adverſariis non rectè ſolvitur illa quæſtio, cur unus convertatur, & alius non convertatur. Nam ipſi primò recurrunt ad velle & nolle voluntatis creatæ, quæ gratiâ datâ bene utitur. Longè aliter Reſpondet cum Apoſtolo S. Auguſtinus & S. Proſper. Nam ille l. de ſp. & litt. c. 34. *Si quis me interroget*, inquit, *cur illi ita ſuadeatur, ut perſuadeatur, illi autem non? Duo ſolùm occurrunt, quæ reſpondere mihi placet. O altitudo divitiarum! Et, Nunquid iniquitas apud DEUM? Cui hæc reſponſio non placet, quærat Auguſtino doctiores, ſed caveat, ne inveniat præſumptiores.* D. Proſper quoque l. 1. d. vocat. gent. c. ult. ait, *Igitur profunditas illius quæſtionis, quam ſecundùm*

dùm admirationem Apoſtoli impenetrabilem confitemur, per liberi arbitrii velle, vel nolle non ſolvitur; quia licèt inſit homini malum nolle, tamen niſi donatum non habet bonum velle. Illud contraxit natura per culpam, hoc recipit natura per gratiam.

ARTICULUS III.

An gratia ſit intrinſecè & phyſicè efficax?

SUMMARIA.

1. *Efficacia eſt gratiæ intrinſeca.*
2. *Authoritates S. Scripturæ.*
3. *Conciliorum, Eccleſiæ, & PP. Authoritas.*
4. *Authoritas D. Thomæ.*
5. *Ratio ab inductione.*
6. *Efficacia intrinſeca favet Divinæ omnipotentiæ.*
7. *Neque tollit libertatem.*
8. *Non omnis ſuppoſitio antecedens & inimpedibilis officit libertati.*
9. *Authoritates pro phyſica efficacia.*
10. *Impugnatur auxilium purè morale.*
11. *Auxilium moraliter efficax patitur eandem difficultatem, quàm phyſicè efficax.*
12. *Non eſt efficacia mirabilis, aut negata à Semipelagianis.*
13. *Fundamentalis ratio ex dependentia phyſici agentis à DEO movente etiam in ordine ſupernaturali.*
14. *Solvuntur objectæ Authoritates.*
15. *Diſparitas inter motionem Dæmonis ad malum, & DEI ad bonum.*
16 *Per intrinſecam efficaciam non tollitur orandi neceſſitas.*
17. *Auxilium efficax non eſt fruſtrabile in ſenſu compoſito.*

§. I.

Aſtruitur intrinſeca efficacia.

1. CONCLUSIO I. *Efficax gratia eſt talis per virtutem intrinſecam, quâ infallibiliter movet cor hominis.* Eſt omnium Thomiſtarum, & ſequitur ex hactenus diſputatis. In quorum confirmationem ulteriùs.

2. Probatur primò ex omnibus Scripturæ locis, ubi dicitur Divinæ voluntati non poſſe reſiſti, ut Sap. 11. Eſther. 13. Rom. 9. ubi dicitur, quòd DEUS *det cor novum*, & *faciat ut faciamus*, quòd *inclinet*, *immutet*, *convertat cor hominis*, ut Ezech. 36. Prov. 21. 1. Reg. 10. Eſther 15. ubi dicitur, quòd *ſpiritus Domini inſiliat*, *induat*, *arripiat aliquem*, ut dicitur Jud. 6. & 14. Num. 24. 1. Reg. 11. 1. Paralip. 12.

3. Probatur ſecundò authoritatibus Conciliorum & D. Auguſtini, jam ſuprà abundè adductis, quibus accedant orationes Eccleſiæ, quibus ſignificatur Divinam gratiam ex Divina omnipotentia habere efficaciam, & pro ratione miſericordiæ adducitur omnipotentia, ſicut & Sap. 11. *Omnium miſereris, quia omnia potes.* Sic in oratione ſecreta Dom. 4. poſt Pentecoſt. Eccleſia orat, ut *DEUS etiam noſtras rebelles ad ſe compellat voluntates.* Et rurſus, *DEUS, qui omnipotentiam tuam parcendo maximè, & miſerando manifeſtas.* D. Baſilius in Orat. SS. Altaris. *Dona Domine virtutem, ac tutamen: malos, quæſumus, bonos facito, bonos in bonitate conſerva: omnia enim potes, & non eſt, qui contradicat tibi; cùm enim volueris, ſalvas, & nullus reſiſtit voluntati tuæ.* Et tandem S. Pater Benedictus in Reg. c. 28. monet *orandum eſſe pro Monacho incorrigibili, ut DEUS, qui omnia poteſt, ſalutem operetur, circa infirmum fratrem.*

Probatur authoritate D. Thomæ, & quidem jam priùs adductâ, quam habet hac q. 112. a. 3. *Præparatio ad gratiam, ſecundùm quod eſt a DEO movente, habet neceſſitatem ad id, ad quod ordinatur a DEO; non quidem coactionis, ſed infallibilitatis; quia intentio DEI deficere non poteſt.* Et ſup. q. 10. a. 4. ad 3. *Si DEUS moveat voluntatem ad aliquid, impoſſibile eſt, quòd voluntas ad illud non moveatur; non tamen eſt impoſſibile ſimpliciter. Unde non ſequitur, quòd voluntas à DEO ex neceſſitate moveatur.* Et 2. 2. q. 24. a. 11. *Virtus Spiritûs S. infallibiliter operatur, quandocunque voluerit: unde impoſſibile eſt hæc duo ſimul eſſe vera, quòd Spiritus S. velit aliquem movere ad actum charitatis, & quòd ipſe charitatem amittat peccando.* Clariſſimè verò q. 6. d. malo a. un. ad 3. *DEUS movet voluntatem immutabiliter propter efficaciam virtutis moventis, quæ deficere non poteſt; ſed propter naturam voluntatis motæ, quæ indifferenter ſe habet ad diverſa, non inducitur neceſſitas, ſed manet libertas.* Plura alia tum S. D. tum Patrum teſtimonia Vide apud Gonet, & Salmantic. hîc. 4.

Probatur quartò. Si gratia non eſſet ex ſe intrinſecè efficax, tunc eſſet talis ex præviſione conditionata futuri conſenſûs, vel attemperationis, vel connexionis ſub directione ſcientiæ mediæ; ſed talis non eſt, ut per priores 2. articulos probavimus: ergo. Huc faciunt illa omnia, quibus in Tractatu de DEO ſcientiæ mediæ impoſſibilitatem, decreta prædefinitiva intrinſecè efficacia, prædeſtinationem gratuitatam, & certam certitudine cauſalitatis, & in Tractatu de Actibus humanis prædeterminativam DEI motionem, & in hoc ipſo Tractatu diſp. 4. art. 2. neceſſitatem auxilii diſtincti pertinentis ad actum ſecundum probavimus. 5.

Probatur quintò hac ratione. Tunc intrinſeca gratiæ efficacia ipſi per ſe & independenter à ſcientia media conveniens eſt admittenda, quando illâ admiſſâ meliùs explicatur & ſalvatur omnipotentia Divinæ voluntatis, ſupremum DEI in noſtras operationes dominium, infallibilis certitudo prædeſtinationis, totalis dependentia noſtræ ſalutis, & bonæ operationis à gratia, idque omne ſine præjudicio libertatis creatæ: ſed ita ſe 6.

tes

tes habet; ergo. Major patet, quia tota ratio diſcedendi ab intrinſeca gratiæ efficacia eſt, quòd adverſarii metuant exinde deſtrui libertatem operationis. Minor quoad ultimam partem de præjudicio libertatis probatur, quoad cæteras ex dictis, & allegatis Conciliis & D. Auguſtini Authoritatibus conſtat, nec ab Adverſariis negatur. Illud auxilium non deſtruit libertatem, quod ex ſe infert libertatem actualé: ſed gratia intrinſecè efficax ex ſe infallibiliter infert libertatem actualem: ergo non deſtruit illam. Minor probatur. Gratia efficax à Divina omnipotentia participat vim movendi liberum arbitrium: ſed omnipotentia Divina cauſat non tantùm ſubſtantiam, ſed etiam libertatem actûs: ergo etiam gratia efficax habet vim non tantùm movendi ad ſubſtantiam, ſed etiam libertatem actûs. Major patet, quia nomine gratiæ efficacis nihil aliud intelligimus, quàm ipſum concurſum actualem prævium, & medium Divinæ omnipotentiæ, quo vult infallibiliter conjungere voluntatem creatam cum effectu à ſe intento. Minor verò probatur. Id omne cauſat Divina omnipotentia, quod in ſua virtute eminenter continet: ſed continet non tantùm ſubſtantiam, ſed etiam vitalitatem & libertatem actûs; quippe quæ & ipſæ continentur intra ſeriem realium & poſſibilium perfectionum: ergo. Unde D. Anſelmus in l. d. concord. præſcient. & prædeſt. & grat. c. 1. *Quoniam*,inquit,*quod DEUS vult, non poteſt non eſſe, cùm vult hominis voluntatē nullâ cogi, vel prohiberi neceſſitate ad volendum, vel ad non volendum, & vult effectum ſequi voluntatem, tunc neceſſe eſt eſſe liberam, & eſſe, quod vult.*

7. Probatur Sextò. In tantùm auxilium intrinſecè efficax (idem eſt de omnibus prædeterminationibus judicium) deſtrueret libertatem, in quantum tolleret potentiam ad oppoſitum tanquam ſuppoſitio antecedens inimpedibilis, quam voluntas excutere, aut cum ipſa oppoſitum componere nequit: atqui gratia efficax non tollit poteſtatem ad oppoſitum: neque hoc ſequitur ex eo, quòd ſit ſuppoſitio antecedens & inimpedibilis à voluntate: ergo. Minoris prima pars probatur. Non magis auxilium infallibiliter movens ad amorem poteſt auferre poteſtatem ad oppoſitum, quàm ipſe amor elicitus: ſed ipſe amor elicitus non aufert poteſtatem ad oppoſitum: ergo neque auxilium infallibiliter inferens amorem. Minor eſt certa; quia aliàs nullus amans amaret liberè. Major probatur: tum quia virtus cauſæ apparet ex effectu, unde ſi effectus non tollit potentiam ad oppoſitum, etiam cauſa non tollit; tum quia ideo auxilium ad amorem tolleret potentiam ad oppoſitum amoris, quia eſt inconjungibile cum oppoſito amoris: ſed æquè amor eſt inconjungibilis cum ſui oppoſito: ergo ſi actualis elicientia amoris, quæ eſt ipſa libertas actualis, non obſtante inconjungibilitate ad oppoſitum, tamen relinquit potentiam ad oppoſitum; quia nimirum etiam in ipſo inſtanti amoris, potentia, à qua procedit amor, abſolutè ſecundùm ſe eſt potens producere oppoſitum, non tamen quatenus conjungendum cum amore, ex eâdem ratione auxilium efficax relinquet potentiam ad oppoſitum.

Confirmatur. Juxta D. Auguſtinum l. d. corrept. & grat. c. 14. *Magis habet DEUS in poteſtate ſua voluntates hominum, quàm ipſi ſuas.* Unde & Cæleſtinus Papa in reſcripto ad Epiſcopos Galliarum, *Ita*, inquit, *DEUS paternis inſpirationibus tangit corda fidelium, ut cùm aliquid boni agimus, nec noſtrum deeſſe arbitrium, & in bonis quibusque voluntatis humanæ ſingulis motibus magis illius valere non dubitemus auxilium:* ergo ſi propriæ voluntatis determinatio non tollit poteſtatem ad oppoſitum, etiam determinatio Divinæ voluntatis illam non tollit.

Altera quoque pars minoris probatur. Non omnis ſuppoſitio antecedens & inimpedibilis tollit poteſtatem ad oppoſitum; ergo ex hoc capite non rectè infertur, quòd gratia intrinſecè efficax tollat poteſtatem ad oppoſitum. Antecedens multipliciter probatur primò. Determinatio creatæ voluntatis in ſententia Adverſariorum præcedit naturâ concurſum DEI, & tamen poteſt DEUS abſolutè non concurrere. Antecedens patet; quia conditio præcedit ſuum determinabile à tali conditione dependens: ſed determinatio voluntatis creatæ eſt conditio, ſub qua DEUS offert concurſum: nam DEUS offert creaturæ concurſum indifferentem, & determinabilem à voluntate ſub tali virtuali expreſſione; concurram tecum ad amorem, ſi volueris amare. 8.

Secundò. Stante præſcientiâ mediâ futuri conſenſûs Petri ſub his circumſtantiis, DEUS tamen abſolutè poteſt non concurrere: ſed illa præſcientia eſt conditio antecedens inimpedibilis ex parte DEI, quia præcedit omne liberum decretum DEI, eſtque eſſentialiter infalſificabilis; ergo ſuppoſitio antecedens inimpedibilis non tollit poteſtatem ad oppoſitum. Major probatur. quia DEUS adhuc liberè concurrit, & quia Petrus non obſtante illâ præſcientiâ liberè conſentit.

Tertiò. Pater æternus abſolutè prædefiniit, ut Chriſtus pro humano genere moreretur, prout dicitur Act. 4. quæ fuit ſuppoſitio antecedens, à Chriſto per petitionem diſpenſationis (quippe quæ fuiſſent actus otioſus, Sanctitati & impeccabilitati Chriſti repugnans) non impedibilis, & tamen Chriſtus liberè fuit mortuus, habuitque potentiam abſolutè non moriendi, quamvis non potuerit componere omiſſionem moriendi cum prædefinitione Patris, ſive fuerit præceptum rigoroſum, ſive non.

Quartò Confirmatio in gratia non aufert à confirmatis poteſtatem non adimplendi præcepta, quamvis confirmatus illam auferre, aut cum non impletione præceptorum non poſſit componere.

§. II.

Adſtruitur phyſica efficacia.

CONCLUSIO II. *Gratia non eſt tantùm moraliter, ſed phyſice efficax, conſiſtens in phyſica prædeterminatione.* Ita communiter Schola Thomiſtica contra Scotum, dicentem conſiſtere efficaciam gratiæ in extrinſeco decreto DEI cum ſympathia & inclinatione voluntatis ad obediendum DEO, & contra multos alios, qui volunt illam efficaciam eſſe tantùm moralem. 9.

Pro-

Probatur primò præmiſſis authoritatibus tam S. Script. quam SS. PP. & DD. præſertim S. Auguſtini & D. Thomæ. quæ in ſenſu proprio acceptæ, non moralem tantùm (quæ à nemine negari poteſt) ſed etiam phyſicam motionem ſignificant, &c.

Confirmatur. Illud auxilium affirmabatur à Concilio Arauſicano, quod negabatur à Semipelagianis, illud etiam auxilium non officere libertati agnovit Concilium Tridentinum, quod officere contendebant Lutherus, & Calvinus; ſed hoc non eſt auxilium moraliter efficax conſiſtens in ſuaſionibus, & illuſtrationibus, quod neque Pelagius negavit, neque novi hæretici libertati unquam oppoſuerunt: ergo hæc Concilia agnoſcunt auxilium phyſicè efficax.

10 Probatur *Secundò*. Auxilium intrinſecè efficax, debet habere prædicatum intrinſecum, vi cujus infallibiliter connectatur cum conſenſu, eúmque neceſſitate conſequentiæ ex ſe inferat: ſed auxilium purè morale non habet aliquid ſibi intrinſecum, vi cujus infallibiliter connectatur cum conſenſu, cùm poſitâ quacunque morali motione voluntas poſſit nihilominùs diſſentire.

Dices. DEUM in ſcientia ſimplicis intelligentiæ cognoſcere innumera auxilia moralia poſſibilia, quorum aliqua tantæ ſint efficaciæ, ut ſi illa decernat conferre, infallibiliter ſint habitura ſuum effectum.

Sed contrà eſt. Vel iſta infallibilitas conveniret auxilio ſecundùm ſpeciem, vel ſecundùm majorem intenſionem: non primum, quia ſic ſemper conveniret, quod eſt contra experientiam, cùm idem auxilium & inſpiratio in una occaſione habeat effectum, in altera non. Non etiam ſecundum, quia rurſus docet experientia, intenſiſſimam ſuaſionem in uno (ut in Pharaone) nihil; econtrà minimam inſpirationem in homine juſto plurimùm efficere.

Confirmatur. Infinita immutabilitas Divinæ voluntatis, nec non infinita infallibilitas Divinæ ſcientiæ requirit ex parte effectûs certitudinem metaphyſicam, ſed auxilium tantùm morale non poteſt parere certitudinem metaphyſicam, ſed ad ſummum moralem tantùm: ergo non ſatisfacit immutabilitati Divinæ voluntatis, & ſcientiæ infinitæ infallibilitati.

Probatur tertiò. Vel iſta auxilia moraliter 11 moventia habent vim movendi intrinſecam antecedentem, infallibilem inferendi conſenſum abſq; dependentia à ſcientia media, vel habent fallibilem, & dependentē à ſcientia media? Si ſecundum, manent refutata per priores 2. articulos. Si primum dicis, tunc non eſt major ratio, cur non admittas vim movendi etiam phyſicam, cùm æquè ſit ſuppoſitio antecedens, & incompoſſibilis cum diſſenſu, adeóque contra ipſam militent eadem argumenta, quæ contra rigorem phyſicæ præmotionis ab Adverſariis objiciuntur. Et

Confirmatur. Non obſtante, quod auxilium antecedens moraliter voluntatem moveat ad conſenſum, eúmque infallibiliter inferat, adhuc voluntas liberè moraliter conſentit: ergo etiam non obſtante, quòd auxilium antecedens phyſicè moveat ad conſenſum, adhuc voluntas erit principium liberum conſenſûs.

Probatur quartò. Auxilium efficax debet 12 eſſe majoris efficaciæ, quàm Semipelagiani admiſerint, & DEUS per illam trahit creatam voluntatem (ut loquitur Auguſtinus) miris modis, ac ſpeciali modo, qui omni alteri agenti creato repugnat, prout habet S. D. 1. p. q. 105. a. 4. & q. 111. a. 2. in 1. 2. q. 9. a. 6. & q. 28. ſed moralem tractionem conſiſtentem in ſuaſionibus, nec ipſi Pelagiani negârunt, cùm referente D. Proſpero de vocat. gent. l. 2. c. 26. Pelagius dixerit: *DEUM gratiam conferre ſuadendo exhortationibus, movendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inſpirando conſilium, córque ipſum illuminando.* Sed neque modus moraliter movendi eſt ſingularis aut mirabilis, ſiquidem tam bonis, quam malis Angelis eſt communis. Unde S. D. 1. p. q. 106. a. 2. differentiam inter DEI, & Angeli motionem hanc aſſignat: *Angelus inclinare poteſt in amorem creaturæ per modum ſuadentis. Ex parte verò ipſius potentiæ voluntas nullô modô poteſt moveri, niſi a DEO. Operatio enim voluntatis eſt quædam inclinatio volentis in volitum; hanc autem inclinationem ſolus ille immutare poteſt, qui virtutem volendi creaturæ contulit.*

Probatur quintò. Non minùs implicat, ut 13 creatura ſit primum movens phyſicum in ordine ſupernaturali, quàm in ordine naturali; ergo voluntas tanquam movens phyſicum creatum, & dependens à DEO tam in eſſe, quàm in operari, non tantùm indiget phyſicè moveri à primo motore ad ſuam operationem in ordine naturali, ſed etiam in ordine ſupernaturali: atqui talis motio eſt ſupernaturalis prædeterminatio phyſica: ergo. Subſumptum probatur, quia motio, quâ DEUS movet creaturam, ut operetur, ſicque eandem conſtituit in ratione principii actualis phyſicè operativi, debet eſſe concurſus phyſicus non concomitans (qui non facit, ut voluntas velit, ſed comitatur, quia voluntas vult) neque extrinſecus, & ſignificans ſolum decretum DEI (ut vult Scotus) ſiquidem per ipſum voluntas non movetur intrinſecè, neque intrinſecè tollitur ipſius indifferentia ad agendum, neque ſalvatur ratio intrinſeci & creati auxilii, quod PP. & Concilia aſtruunt: ergo eſt creatus concurſus prævius, quem prædeterminationem vocamus. Vide quæ ſupra in Diſp. 4. a. 2. ſunt dicta. Ex quibus omnibus deduces: Gratiam efficacem ſic optimè definiri: *eſt auxilium, quo DEUS movet liberum arbitrium ad actum bonum ſupernaturalem, liberè, infallibiliter, & certiſſime ponendum.*

§. III.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò ab authoritate. Nam primò ſacra Scriptura gratiæ Divinæ efficaciam explicat per motiones morales doctrinæ oſtenſionis, locutionis, &c. Ut Jo. 6. Hier. 31. Oſ. 2. 14

Secun-

Digitized by Google

Secundò. D. Auguſtinus ſæpiùs affirmat, homines trahi, *voluptate, amore, & delectatione* ut tract. 26. in Jo. qui ſunt actus voluntatis moraliter moventes. quo ſenſu etiam D. Cyrillus Alex. l. 4. in Jo. c. 5. *Non enim, cùm dicit, neminem poſſe ad ſe venire, niſi Pater traxerit eum, vi quadam cogi, trahique credentes, putandum eſt, ſed monitione, doctrinâ, revelatione infallibiliter factâ.*

Tertiò S. Doctor videtur omnem phyſicam prævіam determinationem excludere in 2. d. 39. q. 1. a. 1. in c. dicens: *ipſa autem potentia voluntatis, quantum in ſe eſt, indifferens eſt ad plura, ſed quòd determinatè exeat in hunc actum, non eſt ab alio determinante, ſed ab ipſa voluntate.*

Reſpondeo ad primum & ſecundum, his locis ſignificari, nos à DEO moveri mediante cognitione & amore: aliis verò, quæ ſuprà allegavimus, etiam indicari motionem phyſicam & prævіam, quæ inter ſe optimè componi poſſunt. D. quoque Cyrillus loquitur de vi cogente, & neceſſitante, quæ utique eſt excludenda.

Ad 3. Reſpondeo, mentem S. Doctoris eſſe, quòd non ſit ab alio determinatè per modum naturæ, aut per modum formalis determinationis, non autem, quòd non ſit ab alio per modum libertatis & cauſalis determinationis, ut ex aliis textibus S. Doctoris abunde conſtat.

15. Objicies ſecundò, DEUS non eſt minùs potens in moraliter movendo per gratiam, quàm diabolus per tentationem; ſed diabolus per tentationem ita poteſt hominem moraliter ſuadendo & alliciendo movere, ut niſi ſpeciali gratiâ adjuvetur, reſiſtere non poſſit, prout dictum in prima diſputatione: ergo etiam DEUS infallibiliter movere poterit morali modo voluntatem, & conſequenter gratia moraliter movens poterit fundare ſufficientem certitudinem. Reſpondeo, negando conſequentiam. quia in homine tentato ſupponuntur potentiæ ſauciatæ, & habentes morale impedimentum reſiſtendi: atqui homo nullum habet morale impedimentum Divinis ſuaſionibus diſſentiendi, ſed potentiam potiùs proximam & expeditam.

16. Objicies tertiò. Si daretur gratia efficax ab intrinſeco, tolleretur orandi utilitas & neceſſitas; nam vel ſum habiturus auxilium efficax, vel non? ſi non, oratio erit inutilis, cùm ſine illo nihil boni ſim facturus. ſi ſum habiturus, oratio eſt ſupervacanea, cùm hôc ipsô ſim bonum facturus.

Reſpondeo. Hoc argumentum D. Auguſtino à Semipelagianis fuiſſe objectum, è quibus Fauſtus Regienſis l. 1. c. 4 Sic loquitur. *Quid orare homini proderit, in una harum duarum conditione omnimodis conſtituto? Nam etſi ad quam partem fuerit deputatus, ignorat, alterutram tamen partem defixam & immutabilem non ignorat.* Unde cum eodem D. Auguſtino.

Reſpondeo. Ideo vel maximè eſſe orandum, quia ipſum gratiæ efficacis auxilium plerumque non niſi præſuppoſitâ oratione DEUS dare decrevit. Cùm (ut loquitur D. Proſper l. 2. de voc. gent. c. 36.) *implendæ voluntatis DEI ita ſit præordinatus effectus, ut per laborem operum, per inſtantiam ſupplicationum, per exercitia virtutum fiant incrementa meritorum.* Et D. Gregor. l. 1. dial. c. 8. *Ea, quæ viri ſancti orando efficiunt, ita prædeſtinata ſunt, ut precibus obtineantur.*

Objicies quartò, Auxilium à creata voluntate 17.
fruſtrabile non eſt intrinſecè efficax: ſed tale eſt omne auxilium; ergo nullum auxilium eſt intrinſecè efficax. Minor probatur. Illud auxilium eſt fruſtrabile, cui voluntas diſſentire, adeóque aliquid incompoſſibile cum ipſo ponere poteſt: ſed juxta Tridentini doctrinam voluntas poteſt cuicunque gratiæ diſſentire: ergo.

Reſpondeo, negando minorem, & probationem diſtinguo. Cui voluntas diſſentire poteſt in ſenſu compoſito, ita ut conjungat diſſenſum cum auxilio, concedo, in ſenſu diviſo abſolutè ſecundùm ſe, nego. & ſimiliter diſtinctâ minore nego conſequentiam.

Dices. Poſſe aſſentiri gratiæ, verificatur in ſenſu compoſito: ergo etiam poſſe gratiæ diſſentire.

Reſpondeo, negando conſequentiam: quia optimè ſtat effectus cum ſua cauſa, & gratia efficax eſt cauſa conſenſûs; non verò ſtat oppoſitum effectûs v. g. conſenſûs, cum efficaci cauſâ talis effectûs, ſicut eſt diſſenſus. Plura alia, quæ contra gratiæ efficaciam præſertim ratione libertatis objici ſolent, ſoluta reperies partim in iſto, partim in primo, quarto & ſexto Tractatu.

DISPUTATIO VII.

DE

Eſſentia gratiæ habitualis.

Ad q. 110.

Discuſsâ naturâ gratiæ actualis & auxiliantis; convertimur ad conſiderationem gratiæ habitualis, ſeu ſanctificantis, cujus in præſenti diſputatione tam formalem, quàm efficientem cauſam & naturam expendimus, cujus nomine licèt omnes habitus infuſi virtutum ſupernaturalium abſolutè poſſent intelligi, tamen id ſpecialiter & antonomaſticè tribuitur illi ſupernaturali dono, à quo juſti, ſancti, Divinæ conſortes naturæ, cæleſtis patriæ hæredes denominamur: quæ deinceps erit noſtræ ſpeculationis objectum.

Digitized by Google

ARTICULUS I.

An gratia ſanctificans ſit qualitas ſupernaturalis intrinſecè inhærens animæ?

SUMMARIA.

1. *Gratiæ acceptio.*
2. *Aliquos homines eſſe DEO gratos fides docet.*
3. *Hæc gratia non eſt ipſa animæ ſubſtantia.*
4. *Gratia gratum faciens eſt donum ſupernaturale, & animæ intrinſecum.*
5. *Authoritas S. Scripturæ.*
6. *Impugnatur reſponſio hæreticorum.*
7. *DEI amor effectivus eſt ponens bonitatem in amato.*
8. *Sed non vult homini bonum ſupernaturale vitæ æternæ, niſi infundendo dignitatem ad ipſam.*
9. *Dilectio DEI non poteſt dignitatem objecti amati ſuſpendere, & differre in futurum.*
10. *Variæ objectiones hæreticorum.*
11. *Chriſtus dicitur noſtra juſtitia in ſenſu cauſali.*
12. *Induimus Chriſtum per internam animæ renovationem.*
13. *Invenire gratiam apud DEUM non dicitur præcisè propter extrinſecum beneficium.*
14. *Variæ objectiones.*
15. *Amor incluſus in prædeſtinatione terminatur ad electos pro tempore, quo habent gratiam.*
16. *Diſparitas inter odium & amorem DEI.*
17. *Prima dilectio DEI erga Chriſti humanitatem conſiſtit in unione hypoſtatica.*
18. *Objectum ſecundarium, & ſcientia practica non præintelligitur ſcientiæ.*
19. *Homo denominatur dilectus mediante formâ, quâ conſtituitur objectum dilectionis.*
20. *Gratia ſanctificans eſt forma accidentalis.*
21. *Pertinet ad genus qualitatis.*
22. *Et habitûs.*
23. *Gratia abſque alio extrinſeco ſuperaddito reddit hominem gratum.*

§. I.
Prænotanda.

1. NOtandum primò. ex S. Doctore hac q. 110. a. 1. gratiam dici tribus modis: primò ut ſignificetur amor alicujus, quo modo aliquis dicitur eſſe in gratia Principis, quia ab ipſo amatur: & ſic dicuntur eſſe in DEI gratia, vel habere gratiam apud DEUM, qui diliguntur à DEO. Secundò gratia ſignificat beneficium gratìs collatum, quo ſenſu dicimus: facio tibi hanc gratiam. Tertiò uſurpatur pro gratitudine: quo modô dicimus nos gratias agere, cùm dona collata à benefactore recognoſcimus. Tertia conſideratio non eſt hujus loci. Secunda acceptio, quia complectitur in ſe omne bonum ſupernaturale, adeóque gratiam tam habitualem, quàm actualem, eſt generalis & diſperſa per totum hunc Tractatum. Prima huc pertinet, de qua quæritur, an ad hoc, ut creatura dicatur eſſe in gratia DEI, & terminare ejus dilectionem, ſufficiat amor in DEO exiſtens, à quo extrinſecè homo denominatur à DEO dilectus; vel utrùm prætereà requiratur aliquod bonum creatum, intrinſecùs ipſam animam afficiens.

Notandum ſecundò. Certum eſſe de fide, 2.
aliquos homines eſſe DEO gratos, & acceptos ad vitam æternam, abſtrahendo, utrùm hoc fiat per ſolum favorem extrinſecum, vel per donum intrinſecum, uti fere è tota S. Scriptura conſtat & habet Apoſtolus Rom. 5. *Inimici cùm eſſemus, reconciliati ſumus DEO.*

Notandum tertiò: Gratiam, quâ homines di- 3.
liguntur à DEO, quâ grati, & accepti ad vitam æternam denominantur, non eſſe ipſam animæ rationalis ſubſtantiam, prout Manichæi & Priſcillianiſtæ ſomniabant aſſerentes, animas rationales eſſe portiones quaſdam divinæ naturæ, ejuſdem rationis & quidditatis cum illa; cujus erroris abſurditas inde patet, quòd ſequeretur, animam rationalem non poſſe eſſe principium peccandi, aut inclinare in peccatum, ſed ſicuti Chriſtus ratione ſuæ perſonalitatis Divinæ, ſic etiam animam rationalem ratione ſuæ ſubſtantiæ eſſe ſimpliciter impeccabilem. His poſitis ſit

§. II.
Doctrina Catholica.

CONCLUSIO. *Gratia ſanctificans, ſeu* 4.
gratum faciens, ſecundùm quam homo DEO gratus dicitur, eſt donum creatum ſupernaturale animæ intrinſecè inhærens. Ita com. Catholicorum cum S. D. hîc. Eſtque contra Lutherum & Calvinum dicentes. Hominem ſolo DEI extrinſeco favore gratum fieri, & per ſolam non imputationem peccati juſtificari. Definitum à Trid. Seſs. 6. c. 7. & can. 11. his verbis. *Si quis dixerit, homines juſtificari, vel ſolâ imputatione juſtitiæ Chriſti, vel ſolâ peccatorum remiſſione excluſâ gratiâ & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum S. diffundatur, atque illis inhæreat, aut etiam gratiam, quâ juſtificamur, eſſe tantùm favorem DEI, anathema ſit.*

Probatur primò authoritate S. Script. ubi ad 5.
Heb. 12. dicitur. *Habemus gratiam, per quam ſerviamus placentes DEO.* Quod nequit exponi de gratia extrinſeca; ſiquidem principium DEO ſerviendi, h. e. rectè operandi debet eſſe ipſi operanti intrinſecum. Secundò. 2. Petri 1. dicitur: quòd DEUS *maxima, & pretioſa nobis promiſſa donavit, ut per hæc efficiamur Divinæ conſortes naturæ*, ſed per actum in DEO immanentem, & nobis extrinſecum, non efficeremur formaliter participes Divinæ naturæ: ergo. Tertiò. Jo. 4. dicit Chriſtus; *aqua quam ego dabo*

Digitized by Google

dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam. 1. Jo. 4. *Gratia vocatur ſemen DEI in nobis manens.* 2. Corint. 1. *pignus ſpiritus in cordibus noſtris.* Et 1. Joan. 2. *Vnctio, quam accepiſtis ab eo, maneat in vobis.*

6. Neque dicas, per hæc quidem teſtimonia probari, quòd gratia ſanctificans ſit in nobis, non autem, quòd ſit aliquid creatum à DEO diſtinctum, ſufficere enim, quòd DEUS ſpeciali modo in anima habitet, eique uniatur.

Nam contrà eſt primò. Quòd prædicta teſtimonia ſignificent aliquid nobis intrinſecum per modum formæ, & principii operativi: ſed hoc modo DEUS animæ uniri non poteſt.

Contrà eſt ſecundò. Quod ſicuti DEUS generali modo eſt in omnibus creaturis per generalem influxum, tum productivum, tum conſervativum ipſarum, ita DEUS in anima hominis juſti & grati eſt modo ſpeciali, adeóque per ſpecialem operationem & productionem doni intrinſeci, quo efficiatur dignum DEI templum & hoſpitium. &

Contrà eſt tertiò. Quòd SS. PP. ex allatis S. Scripturæ verbis colligant donum gratiæ creatum, & intrinſecum. è quibus S. Dionyſius Cæl. hier. c. 1. *ineffabilem* dicit eſſe *operationem, quâ Divinus in nobis ſtatus efficitur.* D. Auguſt. de pecc. mer. & remiſſ. c. 9. *dat etiam ſui ſpiritûs occultiſſimam gratiam, quam etiam latenter infundit, & parvulis.* Cyrill Alexandr. l. 4. in Iſ. or. 2. *Formatur in nobis Chriſtus, S. nobis Spiritu Divinam quamdam formam per ſanctificationem & juſtitiam indente.*

7. Probatur ſecundò ratione fundamentali S. Doctoris. In tantum homo fit DEO peculiariter & ſupernaturaliter gratus in ordine ad vitam æternam, in quantum diligitur ſeu terminat ipſius amorem ſupernaturalem; ſed homo non terminat amorem ſupernaturalem DEI, niſi recipiendo ab ipſo aliquam bonitatem ſibi intrinſecam: ergo homo fit gratus DEO per aliquam bonitatem & perfectionem ſibi intrinſecam diſtinctam ab increato amore & favore DEI. Major patet ex terminis. Nam ſicut miles dicitur gratus Regi, in quantum Rex militem diligit, & charum habet; ita hominem eſſe ſupernaturaliter DEO gratum nihil eſt aliud, quàm quòd DEUS ſupernaturali amore & tanquam agens ſupernaturale hominem ſibi charum habeat. Minor principalis probatur. Quicquid DEUS amat, non amat affectivè; quaſi affectus & attractus à præſuppoſita bonitate objecti, quemadmodum nos amamus, ſed amat effectivè dans & cauſans in ipſis rebus bonitatem, ex quâ ſunt objectum proportionatum ad terminandum amorem ipſius: omnis quippe bonitas creata eſt cauſata & participata ab ipſa voluntate DEI: ergo ſi homo ſupernaturali amore à DEO diligitur; DEUS illo ipſo ſupernaturali ſuo amore communicat & infundit animæ ſupernaturalem & intrinſecam bonitatem, vi cujus ſit objectum proportionatum hujus dilectionis

Hunc diſcurſum clariſſimis verbis tradit S. D. in 1. p. q. 20. a. 2. ubi ait: *Cùm amare nihil aliud ſit, quàm velle bonum alicui, manifeſtum eſt, quòd DEUS omnia, quæ ſunt, amat, non tamen eo modò, ſicut nos. Quia enim voluntas noſtra non eſt cauſa bonitatis rerum, ſed ab ea movetur, ſicut ab objecto amor noſter, quo bonitatem alicui volumus, non eſt cauſa bonitatis ipſius, ſed è converſo bonitas ejus, vel vera, vel æſtimata provocat amorem, quo ei volumus & bonum conſervare, quod habet, & addi, quod non habet, & ad hoc operamur. Sed amor DEI eſt infundens & creans bonitatem in rebus.* Hæc S. D. ubi ſimul indicat Confirmationem noſtræ aſſertionis à pari. DEUS diligit creaturas in ordine & amore naturali, in quantum ipſis dat eſſe, & bonitatem naturalem: ergo creaturas rationales in ordine ſupernaturali diligit, in quantum dat ipſis bonitatem ſupernaturalem.

Probatur tertiò ratione ejuſdem S. Doctoris 8.
traditâ potiſſimum in q. 27. de Verit. a. 1. in c. In tantum aliquis diligitur ſupernaturaliter à DEO, habétque gratiam ipſius, in quantum DEUS vult illi bonum aliquod ſupernaturale, quod eſt vita æterna, ſicut dicitur Iſ. 64. *Oculus non vidit DEUS abſque te, quæ præparâſti diligentibus te.* & ad Rom. 6. *Gratia DEI vita æterna.* Sed DEUS hoc bonum non vult niſi digno; ergo qui amatur & acceptatur à DEO ad vitam æternam, debet in ſe habere dignitatem ad ipſam: atqui ratione ſuæ naturæ non habet dignitatem, ſed tantùm ratione doni ſupernaturalis naturæ ſuperadditi: ergo hòc ipſò, quòd DEUS aliquem ſuâ voluntate ordinet ad vitam æternam, præſtat ei donum intrinſecum ſupernaturale, per quod ſit dignus vitâ æternâ. Quod ſignificat Apoſtolus Coloſſ. 1. *qui dignos nos fecit in partem Sanctorum in lumine.* Sicut ergo DEUS ordinans creaturas in finem aliquem naturalem tribuit ipſis eſſe, diſpoſitiones, & potentias proportionatas ad conſequendum illum finem, ſic etiam ordinando creaturam rationalem in finem ſupernaturalem beatitudinis æternæ, tribuit ipſi aliquid intrinſecum ſupernaturale, quo fiat idonea & diſpoſita ad illius conſecutionem.

Dices. Sufficeret, ut DEUS produceret boni- 9.
tatem & dignitatem in homine pro illo futuro tempore, pro quo vult ipſi conferre beatitudinem: ergo etiam ſi de facto nihil intrinſecum in ipſo produceret, ratione ſolius acceptationis & ordinationis ad vitam æternam, adhuc rectè diceretur eſſe DEO gratus.

Sed contrà eſt. Amor DEI de facto, & de præſenti eſt efficax: ergo ſi tunc, quando conferenda eſſet vita æterna, deberet producere gratiam ſanctificantem, ratione cujus homo eſſet dignus & proportionatus ad vitam æternam, etiam nunc de præſenti hoc præſtare debet. Antecedens probatur primò: quia de facto homo gratus amatur & ordinatur ad vitam æternam per opera meritoria & ſupernaturalia conſequendam; uti dicitur Epheſ. 2. *Ipſius enim ſumus factura, creati in Chriſto Jeſu in operibus bonis, quæ præparavit DEUS, ut in illis ambulemus.*

Secundò: quia amor DEI erga hominem, quo grati denominamur, eſt perfectus amor amicitiæ & benevolentiæ: ſed iſte ex parte objecti amati requirit principium intrinſecum redamandi: ergo non ex aliquo extrinſeco, ſed ſibi intrinſeco homo eſt ſimpliciter gratus & dilectus DEO. Major patet ex Tract. de charit. & conſtat ex Scriptura. Sap. 7. *Sapientia transfert ſe in animas ſanctas, & amicos DEI conſtituit. quo qui uſi ſunt, participes facti ſunt amicitiæ.* & Jo. 15. *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis, &c.*

Traditur etiam & tota hæc doctrina clariſſimè elucidatur à S. D. in 2. d. 26. q. 1. a. 1. ad 7. his verbis. *Dicendum, quòd cùm dilectio DEI bonitatem creaturæ cauſet, ſecundùm diverſos gradus bonitatis in creaturis diverſimodè DEUS aliqua diligere dicitur, nullâ diverſitate in ipſo intellectâ: unde & diligere omnes creaturas dicitur, ſecundùm quod bonum creaturæ omnibus tradit, ſed illa eſt ſimpliciter, & perfecta dilectio, quaſi amicitiæ ſimilis, quâ non tantùm diligit creaturam, ſicut artifex opus, ſed etiam quâdam amicabili ſocietate, ſicut amicus amicum, in quantum trahit eas in ſocietatem ſuæ fruitionis, ut in hoc eorum ſit gloria & beatitudo, quâ DEUS beatus eſt: & hæc eſt dilectio, quâ Sanctos diligit, quæ antonomaſticè dilectio dicitur, & ideo etiam effectus hujuſmodi dilectionis antonomaſticè gratia vocatur.* Hæc S. D.

§. III.

Solvuntur objectiones.

10\. OBjiciunt hæretici contra Catholicam doctrinam primò illud Apoſtoli 1. Cor. 1. ubi de Chriſto dicitur: *factus eſt nobis ſapientia, juſtitia, ſanctificatio, & redemptio*: ergo ſumus juſti & ſancti per ſanctitatem ipſius Chriſti. Secundò. Monemur in S. Script. *induere Chriſtum*, ut DEO grati efficiamur: ſed indumentum ſignificat extrinſecam applicationem alicujus ornamenti. Ita dicitur Rom. 13. *Induimini Dominum Jeſum Chriſtum.* Et Epheſ. 4. *Induite novum hominem.* Tertiò ſæpiùs in S. Scriptura dicuntur aliqui inveniſſe gratiam apud DEUM propter extrinſecum favorem, & acceptationem ad aliquod beneficium. Sicut Geneſ. 6. dicitur, quòd *Noë invenerit gratiam apud DEUM*; quia fuit liberatus ab aquis diluvii.

11\. Reſpondeo ad primum, Chriſtum appellari noſtram juſtitiam, non in ſenſu formali, ſed cauſali, quia videlicet ipſe ſuis meritis cauſat noſtram juſtitiam, quemadmodum & Pſal. 70. dicitur. *Tu es patientia mea.* Uti & certum eſt, quòd non niſi in hoc ſenſu cauſali ſit ſapientia noſtra, quemadmodum tradit Ambroſius, illa Apoſtoli verba Chriſtum DEI virtutem & ſapientiam appellantis, exponens. Chriſtus Virtus DEI eſt, quia per ipſum facta ſunt omnia: ſapientia autem, quia per ipſum cognitus eſt DEUS.

12\. Ad 2. Reſpondeo, per illam metaphoricam locutionem Apoſtoli ſignificari imitationem Chriſti per intrinſecam animæ renovationem, prout ſatis indicant verba immediatè præmiſſa: *abjiciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis: ſicut in die honeſte ambulemus, &c.*

Ad tertium, negatur antecedens. Nam licèt 13. illi, qui in S. Scriptura dicuntur inveniſſe gratiam apud DEUM, fuerint acceptati ad aliquod certum beneficium, quemadmodum de Noë dicitur, non tamen ita fuiſſent acceptati, neque ſimpliciter fuiſſent DEO grati, niſi in ſe ipſis habuiſſent, unde eſſent objectum Divinæ dilectionis; ſicut etiam hominem homini non dici gratum præcisè denominatione ortâ ab extrinſeco beneficio, ſed ratione alicujus boni intrinſeci terminantis amorem agnoſcit, S. D. hîc in reſponſione ad 1.

Objicies etiam contra rationes Doctoris An- 14. gelici, primò: Si efficax DEI dilectio in objecto & termino ſuæ dilectionis neceſſariò poneret formam intrinſecam ſupernaturalem, tunc etiam poneret amor incluſus in prædeſtinatione, quo DEUS efficaciter diligit omnem prædeſtinatum: ſed hoc non facit: ergo. Minor probatur. quia inter prædeſtinatos ſunt parvuli nondum baptizati, & multi exiſtentes in ſtatu peccati mortalis deſtituti omni dono ſupernaturali.

Secundò. Sicut homo DEO gratus terminat amorem DEI, ita peccator terminat odium DEI, ſed odium nihil ponit in peccatore: ergo nec amor.

Tertiò. Amor ex quo Verbum aſſumpſit humanitatem ad unionem hypoſtaticam, nihil ſupernaturale in ipſa intrinſecè poſuit, cùm ante eſſe & ſubſiſtere, quod humanitas accepit à perſonalitate Verbi, nulla poſſit perfectio præintelligi: ergo non eſt neceſſe, ut efficax DEI dilectio aliquid intrinſecum producat in anima.

Quartò. Objectum præintelligitur actui: ſed homo gratus eſt objectum dilectionis Divinæ: ergo ut ſic præintelligitur dilectioni: nec proinde ſit gratus per ipſam dilectionem.

Quintò. Homo priùs naturâ concipitur gratus, & terminans dilectionem, quàm recipiat donum intrinſecum: ergo exiſtentia hujus doni intrinſeci non rectè probatur ex dilectione DEI. Antecedens probatur: Amor DEI erga hominem eſt naturâ prior, quàm illud donum creatum; quia ex hypotheſi eſt cauſa ipſius. ſed in illo priori jam denominat hominem gratum, & dilectum, ſicut viſio denominat objectum viſum: ergo in priori ante donum creatum homo intelligitur DEO gratus.

Reſpondeo ad 1. negando minorem & ad pro- 15. bationem Reſpondeo, quòd æternus DEI amor incluſus in prædeſtinatione terminetur ad electos pro illa duratione & tempore, quo ipſos reſpicit ut amicos, iiſque confert ſuam gratiam, & ſic pro illa duratione, pro qua ſunt in ſtatu peccati, ad ipſos non terminatur, ſic enim ſunt objectum odii, & deputantur ad pœnam.

Ad ſecundum, nego Tò *ſicut* & paritatem. Nam 16. primò homo non habet in ſe, unde ſit objectum amicabile, dignum amore ordinativo ad vitam æternam; habet verò in ſe & à ſe, unde fiat objectum abominationis, & deputationis ad pœnam æter-

Digitized by Google

æternam. Secundò. Quia odium eſt actus fugæ, ad quem ſufficit, quòd objectum careat bonitate, quâ fiat objectum dilectionis. Amor autem eſt actus proſecutionis, qui ſi non inveniat in objecto bonitatem, quam per ſe reſpiciat, ipſe ponit bonitatem in objecto.

17. Ad 3. nego ſuppoſitum. quòd præſuppoſitivè ad unionem hypoſtaticam DEUS dilexerit humanitatem Chriſti amore ſupernaturali, cùm ipſamet hypoſtatica unio, & ſubſtantialis ſanctificatio fuerit ſumma & prima humanitatis dilectio.

18. Ad 4. diſtinguo antecedens, objectum primarium ſpecificativum, & reſpondens ſcientiæ ſpeculativæ præintelligitur actui, concedo. objectum ſecundarium non ſpecificativum, & reſpondens ſcientiæ practicæ, nego antecedens.

19. Ad 5. nego antecedens, & minorem probationis: quia amor DEI ipsâ mediante formâ quam producit, & quâ hominem dignificat, conſtituit, & denominat ipſum terminum dilectionis, & objectum congruum amoris. Unde licèt ſit prior cauſalitate, illa tamen prioritas cauſalitatis non ſufficit ad tribuendam denominationem grati & dilecti: uti licèt actio illuminativa ſolis ſit prior cauſalitate, quàm lux in aëre producta, aër tamen non priùs denominatur illuminatus, quàm lucem acceperit, unde exemplum de viſione non eſt ad rem: quia objectum non denominatur viſum mediante aliquâ formâ per ipſam viſionem producta.

§. IV.

Corollaria.

20. INferes ex dictis primò. Gratiam ſanctificantem eſſe formam ſupernaturalem accidentalem. Unde ipſa in Tridentino Seſs. 6. c. 7. dicitur, quòd *inhæreat*: inhærere autem eſt accidentis. Et ratio eſt, quòd omnis forma ſupernaturalis creata eſt accidentalis: ſed gratia ſanctificans eſt forma ſupernaturalis; ergo eſt accidentalis. Major ſupponitur ex alibi dictis, quòd implicet creata ſubſtantia ſupernaturalis, cùm omnis ſubſtantia ſit vel tota natura, vel pars naturæ (ut loquitur hîc S. D. a. 2. ad 2.) ſed creatura ſupernaturalis nec eſt natura tota, nec pars naturæ creatæ: ergo.

21. Inferes ſecundò. Gratiam pertinere ad genus qualitatis, & quidem permanentis. Ita clarè teſtatur Catechiſmus Romanus juſſu B. Pii V. editus, in materia de baptiſmo ita loquens: *Eſt autem gratia quemadmodum Tridentina Synodus ab omnibus credendum pœnâ anathematis propoſitâ decrevit, non ſolùm peccatorum remiſſio, ſed Divina qualitas in anima inhærens, & veluti ſplendor quidam & lux, quæ animarum noſtrarum maculas omnes delet, ipſaſque animas pulchriores & ſplendidiores reddit.*

Ratio quoque primæ partis eſt; quia accidens ſpirituale, & permanens, maximam dicens perfectionem, ut eſt gratia, ſub nullo alio genere commodè collocatur, quàm ſub genere qualitatis, quod ſub ſe æquè ſpirituales ac materiales formas complectitur: nam actio & paſſio ſunt accidentia tranſeuntia, relatio eſt minimæ entitatis, & nullam exprimit perfectionem; cùm per illam aliquid non ad ſe, ſed ad aliud ſe habeat. Cætera verò genera accidentium conſequuntur dimenſionem corpoream.

Secundæ quoque partis ratio eſt: primò: quia per gratiam homo habitualiter ordinatur in ſuum ultimum finem, eſtque ipſa radix viſionis beatificæ, quæ eſt ex ſua natura permanens. Secundò. Quia juſtitia originalis, quæ erat principium immortalitatis, principaliter conſiſtebat in gratia ſanctificante. Tertiò. Quia reperitur etiam in parvulis, qui non ſunt capaces alicujus motûs tranſeuntis.

Inferes tertiò. Gratiam ſanctificantem eſſe in prima ſpecie qualitatis, ſeu eſſe habitum. 22.
Ratio eſt primò; quia non poteſt pertinere ad aliam ſpeciem qualitatis: non ad potentiam & impotentiam, tum quia non eſt virtus proximè operativa, ut patebit ex dicendis: tum quia non eſt principium indifferens ad benè vel malè operandum. Non ad formam, & figuram, neque ad paſſionem & paſſibilem qualitatem, quia hæc ſunt accidentia corporea; non ad diſpoſitionem, quia hæc citò tranſit, & eſt facilè mobilis: ſecùs gratia; ſupereſt ut ſit habitus. Ratio eſt ſecundò. quia qualitas ſuâpte naturâ permanens & difficulter mobilis, & ſubjectum benè diſponens eſt habitus: atqui gratia eſt talis; veluti ex dictis patet: ergo.

Dices. Omnis habitus eſt virtus immediatè operativa: ſed gratia non eſt immediatè operativa; undè nec immediatè recipitur in potentiis animæ, ſed in ipſa animæ ſubſtantia: ergo. Secundò. ad conſequendam beatitudinem ſufficeret homini, quòd haberet auxilia, quibus adjutus, per actus fidei, ſpei & charitatis mereretur beatitudinem: ergo ſine neceſſitate exigitur ulteriùs habitus permanens. Tertiò. Gratia facilè amittitur per unum actum peccati mortalis: ergo non eſt difficulter mobilis.

Reſpondeo ad primum, negando majorem. Nam dantur etiam habitus, qui per ſe primò ordinantur ad perficiendum ſubjectum in ſe ipſo. Ad 2. nego antecedens. Nam primò homo non conſequitur beatitudinem, niſi tanquam gratus, dignus, & ordinatus ad illam: ſed hoc ſine gratia eſſe non poteſt ſecundùm antè dicta. Secundò. Actus ſupernaturalis non poteſt eſſe meritorius, niſi ſit à ſubjecto grato, adeòque dignificatus per gratiam; ergo non ſufficit auxilium.

Ad 3. Reſpondeo. Facilè amittitur facilitate extrinſecâ ſe tenente ſolùm ex parte ſubjecti, concedo, facilitate intrinſeca ſe tenente ex parte ipſius gratiæ, nego. Nam gratia ex parte ſui inclinat in ſui perpetuationem, quòd verò unico actu peccati expellatur, eſt, quia recipitur in tali ſubjecto, quod in præſenti ſtatu habet vertibilitatem liberi arbitrii in malum, unde ſi convertitur in malum peccati, neceſſè eſt, interire gratiam, quæ habet metaphyſicam incompoſſibilem cum peccato mortali.

Digitized by Google

23. Infertes quartò. Gratiam ex ſua natura, absque aliquo extrinſecè ſuperaddito hominem reddere DEO gratum, h. e. acceptum & proportionatum & dignum ad gloriam: quia per gratiam homo fit terminus dilectionis Divinæ, & objectum ſupernaturaliter amabile: ſed ut dictum in tantùm eſt terminus Divinæ dilectionis, in quantum per aliquid phyſicè ſibi intrinſecum ordinatur ad gloriam æternam, tanquam ſummum ſuum Bonum, & ultimam felicitatem: ergo per gratiam intrinſecè ordinatur à DEO ad vitam, & gloriam æternam.

ARTICULUS II.

An gratia ſanctificans ſit formalis & phyſica participatio Divinæ naturæ?

SUMMARIA.

1. *Quid ſit participatio?*
2. *Alia participatio moralis, alia phyſica.*
3. *Alia formalis, alia virtualis.*
4. *Alia univoca, alia analogica.*
5. *Quis ſit formalis conceptus naturæ quà talis?*
6. *Dantur in intelligere actualiſſimo DEI plura prædicata virtualiter extrinſecè diſtincta.*
7. *Gratia eſt formalis, & phyſica participatio Divinæ naturæ.*
8. *Præcluduntur evaſiones Adverſariorum.*
9. *Authoritas D. Auguſtini, & D. Thomæ pro noſtra aſſertione.*
10. *Fundamentum ex phyſica & formali convenientia.*
11. *Occurritur objectionibus.*
12. *Adoptio humana non tribuit convenientiam in natura, quia ſupponit.*
13. *Gratia eſt participatio Divinæ naturæ, ut eſt natura.*
14. *Generatio requirit communicationem naturæ ſub ratione naturæ.*
15. *Divina natura conſiſtit in actualiſſima intellectione, quæ ſimul eſt intellectio radicalis.*
16. *Non neceſſe eſt, participari omnia attributa Divina.*
17. *Diſparitas inter gratiam, & ſpeciem intentionalem Divinæ naturæ.*
18. *Gratia non eſt participatio Divinæ naturæ ut infinitæ.*
19. *Refutatur diſtinctio infinitatis adæquatè & inadæquatè acceptæ.*
20. *Repellitur reſponſio Salmanticenſium.*
21. *Operationes Divinæ non omni modo fiunt connaturales creaturæ per gratiam.*
22. *Inclinatio gratiæ non eſt in objectum ut explicitè formaliter infinitum, & in eſſe objecti.*
23. *Gratia non participat naturam Divinam ſecundùm ſupernaturalitatem adæquatè ſumptam.*
24. *Gratia tantùm eſt participatio naturæ infinitæ in ſenſu ſpecificativo, non reduplicativo.*
25. *Ratio, cur æternitas ſit formaliter participabilis; non autem infinitas.*

§. I.

Prænotanda.

1. NOtandum primò. Participationem in eo conſiſtere, quòd res inferior imitetur perfectionem entis ſuperioris, non ſecundùm omnes gradus, conceptus & formalitates ipſius, ſed ſecundùm unum vel plures: participare quippe eſt partem accipere, & partem relinquere: aliàs ſi totam alterius rei perfectionem imitetur & exprimat, non erit participatio, ſed adæquatio, vel identitas.

Notandum ſecundò. Participationem dividi in moralem & phyſicam. Moralis eſt conformitas, vel imitatio in rebus, vel actionibus moralibus & voluntariis, & ita extra Controverſiam eſt, quòd gratia ſit participatio moralis Divinæ naturæ, in quantum homo per gratiam in ſuis operationibus rectificatur, & debitè ordinatur in DEUM, quemadmodum DEUS per ſuam naturam eſt rectus, & *ſanctus in omnibus viis ſuis.* Phyſica participatio eſt, cùm participata perfectio in utroque extremo phyſicè & intrinſecè reperitur, eáque dividitur in formalem & virtualem. 2

Formalis eſt, cùm perfectio participata formaliter prædicatur de utroque extremo. Virtualis eſt, cùm participans, & à quo participat, non formaliter conveniunt in perfectione participata, ſed illa alio & inferiori modo reperitur in participante: ſic omnis natura creata eſt quædam participatio DEI, & tamen non formaliter, quia rerum eſſentiæ in DEO reperiuntur non formaliter, ſed eminenter: mineralia à ſole participant calorem, qui in ipſis formaliter, in ſole eſt eminenter. Semen habet virtualem participationem generantis, quia virtus generativa ad producendum ſimile, in generante eſt formaliter & principaliter, in ſemine verò tantùm miniſterialiter. 3

Formalis participatio dividitur rurſus in univocam & analogam. Univoca eſt, cùm ratio participata eſt ejuſdem perfectionis formalis in utroque extremo, licèt ſit cum perfectiori intenſione in eo, à quo participatur, quàm in illo, quod participat. ita aër univocè lumen à ſole participat, aqua calorem ab igne; quia ſecundùm omnia prædicata formalia æquè lumen eſt in aëre, ac in ſole, calor in aqua, quàm in igne: quamvis utique ſecundùm plures gradus intenſionis ſit lumen in ſole, quàm aëre, calor in igne, quàm in aqua. Analoga participatio eſt; cum quidem participata perfectio utrique extremo propriè & formaliter convenit; in participante tamen non reperitur cum omnibus prædicatis formalibus, & perfectionibus eſſentialibus, quæ ipſi conveniunt in extremo, à quo participatur. Ita 4

ratio-

Digitized by Google

rationalis creatura participat à DEO rationem juſtitiæ, charitatis, viſionis, &c. analogicè tantùm, quia iſtæ perfectiones in DEO reperiuntur, ut per ſe & à ſe infinito, & irrecepto modo exiſtentes; in creatura verò ut entia ab alio, recepta, limitata, &c.

5. Notandum tertiò. Conceptum formalem & metaphyſicum expreſſivum naturæ ut ſic, conſiſtere in hoc, quòd ſit prima radix, & fundamentum operationum & aliorum prædicatorum, quæ in aliqua re reperiuntur. Unde licèt valde diverſæ ſint ſententiæ & opiniones, quodnam ſit conſtitutivum metaphyſicum Divinæ naturæ; in hoc tamen omnes conveniunt, iſtud conſtitutivum debere eſſe radicem Divinorum attributorum & operationum.

6. Notandum quartò. Licèt in noſtra ſententia Divina natura formaliter, & metaphyſicè conſiſtat in actuali intellectione à ſe exiſtente, ita ut ex parte rei nulla ſit diſtinctio virtualis inter principium ſeu radicem intelligendi, ipſúmque intelligere, & Divina natura cuncta ad lineam intellectivam ſeu intelligibilem ſpectantia, ut virtutem remotam & proximam, ſpeciem & objectum, ipſúmque intelligere ſub uno ſimpliciſſimo conceptu ſibi identificet: Nihilominùs eundem conceptum ſecundùm noſtrum modum concipiendi ex fundamento extrinſeco, hoc eſt, per ordinem ad effectus creatos (quod vocamus diſtinctionem virtualem extrinſecam) poſſe in plures inadæquatos conceptus ſecari: ſic dividimus rationem entis & actus per ordinem ad diverſas creaturas, ſiquidem ratio entis participatur à materia prima, non autem ratio actûs, tametſi iſta in DEO ex parte DEI ſint ſimpliciſſimè identificata. Pariter noſtro modo concipiendi dividimus in Divina natura rationem actualis intellectionis, principii intelligendi, & radicis duarum operationum, & ex his inadæquatis conceptibus propriiſſimum naturæ conceptum dicimus eſſe, quod ſit radix perfectionum & operationum Divinarum, præcipuè cognoſcendi, & amandi, ſeipſum, ut in ſe eſt, h. e. ut ens per eſſentiam ſupernaturale, tranſcendens totum ordinem entis creati & creabilis: His pro terminorum notiti præ notatis

Dubitatur primò. Sitne gratia phyſica formalis participatio (nam de morali & virtuali non eſt controverſia) Divinæ naturæ? Secundò an Divinæ naturæ, quatenùs natura eſt, ſeu ſecundùm explicitum & reduplicatum conceptum naturæ. Ubi Scotus cum ſuis in 4. diſt. 16. q. 2. docet, eſſe participationem moralem, Schola Thomiſtica verò affirmat eſſe phyſicam & formalem. Cujus tamen DD. in expoſitione hujus doctrinæ diſſentiunt, quibusdam contendentibus eſſe participationem naturæ Divinæ non tantùm ut natura, ſed etiam ut ens à ſe, & infinita eſt; ita Gonet, Salmanticenſes, &c. aliis reſtringentibus ad naturam, ut natura eſt, ita Contenſonus, & alii. ſit proinde.

* * * * * * *

§. II.

Aſſeritur formalis & phyſica participatio.

CONCLUSIO I. *Gratia ſanctificans eſt non tantùm moralis & virtualis, ſed etiam phyſica & formalis participatio Divinæ naturæ.* Ita communiter Thomiſtæ. 7.

Probatur primò authoritate S. Scripturæ ex 2. Petri c. 1. ubi dicitur, *Per quem maxima & pretioſa nobis promiſſa donavit, ut per hæc efficiamini Divinæ conſortes naturæ.* Quibus verbis indicari donum gratiæ habitualis ſentiunt D. Athanaſius, Ambroſius, Auguſtinus relati à Salmanticenſibus hîc dub. 3. §. 2. & ex iis ita arguitur. Niſi gratia in ſe eſſet formalis participatio naturæ Divinæ, tunc etiam non efficeret nos illius participes, quia forma cauſat formaliter per exhibitionem ejus, quod in ſe formaliter habet; ſed juxta Apoſtolum per illam *efficimur participes Divinæ naturæ*; nam idem eſt eſſe conſortem, quod participem: ergo ipſa in ſe eſt formalis participatio Divinæ naturæ.

Neque dicas primò. Ex iſto teſtimonio non 8.
inferri phyſicam, ſed tantùm moralem participationem Divinæ naturæ, conſiſtentem in conformitate effectûs, ut per gratiam velimus, & operemur ea, quæ DEUS vult.

Nam contra eſt primò. Quòd ſicut in DEO rectitudo & ſanctitas moralis præſupponit naturam, ceu radicem virtualem, ex qua promanat; ita pariter participata rectitudo, & conformitas actûs in homine præſupponere debet participationem Divinæ naturæ, quæ ſit radix & fundamentum ipſius.

Contrà eſt ſecundò. Quòd Apoſtolus loquatur de hujuſmodi naturæ conſortio, per quod conſtituimur adoptivi filii DEI, juxta illud. Jo. 1. *Dedit illis poteſtatem filios DEI fieri, &c.* ſed non niſi per Divinæ naturæ participationem formalem conſtituimur filii DEI: quia adoptio vel ſupponit, vel non ſupponit naturam adoptantis in adoptato. Si ſupponit, ut fit in adoptione humana & civili, tunc ſuperaddit ſolummodò novam denominationem & reſpectum adoptati ad adoptantem: ſi non ſupponit, ut fit in adoptione hominis in filium DEI, tunc debet ponere naturam adoptantis in adoptato, cùm omnis filiatio requirat ſimilitudinem naturæ, ut infrà latiùs expendemus.

Neque reſpondeas ſecundò. ſufficere, quòd ſit participatio virtualis Divinæ naturæ. Unde 1. Jo. 3. vocatur *ſemen DEI.* Nam

Contrà eſt utraque impugnatio prioris reſponſionis. In tantum enim eſt ſemen DEI, in quantum ex ipſa oriuntur virtutes & operationes ſupernaturales, quas virtute continet, uti fructus naſcuntur ex ſemine: ſed hoc ipſum ſupponit convenientiam in prædicato naturæ; ſiquidem iſtæ operationes imparticipatæ in DEO præſupponunt virtualiter naturam increatam DEI: ergo iſtæ operationes & virtutes ut participata in creatura, etiam ſupponunt participatam Divinitatem, ſeu naturam DEI. Deinde, quia per gratiam conſtituimur formaliter Filii DEI, quod non poteſt fieri per participationem virtualem, ſed formalem.

Pro-

9. Probatur ſecundò authoritate D. Auguſt. & D. Th. Nam ille in Pſal. 49. *Manifeſtum eſt ergo*, inquit, *quia homines dixit DEOS, & gratiâ ſuâ deificatos, non de ſubſtantia ſua natos. Ille enim juſtificat, qui per ſemetipſum juſtus eſt, & deificat, qui per ſeipſum, non alterius participatione DEUS eſt: qui autem juſtificat, quia juſtificando filios DEI facit, dedit ipſis poteſtatem filios DEI fieri: Si filii DEI facti ſumus, & Dii facti ſumus. Sed hac gratia eſt adoptantis, non natura eſt generantis.* Et S. D. hìc. a. 4. in c. dicit: *quòd ſicut homo per fidem participat in intellectu Divinam cognitionem, & in voluntate per charitatis virtutem Divinum amorem; ſic in anima participat ſecundùm quamdam ſimilitudinem naturam Divinam, per quamdam regenerationem, ſeu recreationem.*

10. Probatur tertiò ratione. Illa forma eſt phyſica & formalis participatio naturæ Divinæ, in quâ homo phyſicè & formaliter convenit cum natura Divina, ſed in gratia ſanctificante homo phyſicè & formaliter convenit cum natura Divina, ejúsque phyſicum formale prædicatum exprimit: ergo gratia ſanctificans eſt phyſica & formalis participatio Divinæ naturæ. Minor probatur. Gratia ſanctificans ex formali conceptu eſt phyſica radix & fundamentum operationum ſupernaturalium; ſed hoc ipſum formaliter prædicatur de natura Divina, quòd ſit radix virtualis Divinarum operationum: ergo gratia ſanctificans formaliter, & phyſicè (utpote in aliquo ſibi formali & phyſico) convenit cum natura Divina.

Cónfirmatur. Hominis operationes & virtutes ſupernaturales participativè Divinæ debent reduci ad aliquam primam radicem, & quidem phyſicam, cùm ipſæ ſint veræ & phyſicæ entitates: ſed talis radix eſt natura participativè Divina: ergo debet in homine admitti natura participativè Divina: ſed hoc intelligimus nomine gratiæ: ergo. Major liquet tum quia non poteſt admitti proceſſus in infinitum; tum quia patet inductione, nam & operationes ſupernaturales Divinæ imparticipatæ in DEO habent naturam Divinam imparticipatam pro virtuali & prima ſua radice; & operationes ac potentiæ naturales reducuntur ad primam ſui radicem, quæ eſt natura, & proptereà definitur principium primum intrinſecum motûs & quietis.

11. Objicies primò contra rationem & fundamenta concluſionis. Tametſi Gal. 13. dicamur eſſe, *filii DEI per fidem*, non tamen ſequitur, quòd fides ſit phyſica participatio naturæ Divinæ: ergo neque ex eo, quòd per gratiam ſimus filii adoptivi, rectè infertur, quòd gratia ſit phyſica participatio Divinæ naturæ.

Secundò. Chriſtus Matt. 12. eos, qui faciunt voluntatem Patris, vocat ſuos Fratres: ergo ob eandem rationem poſſumus vocari Filii DEI: ſed hæc eſt tantùm convenientia, & participatio moralis: ergo.

Tertiò. Humana adoptio fit per ſolam acceptationem ad hæreditatem ſine communicatione naturæ, unde definitur à Civiliſtis, quòd ſit *voluntaria aſſumptio ſeu gratuita acceptatio perſonæ extraneæ ad hæreditatem, ad quam ex vi ſuæ originis non habet jus*: *ergo* idem dicendum de adoptione Divina.

Reſpondeo ad 1. Nos ſecundùm Apoſtolum juſtificari, & eſſe Filios DEI per fidem vivam, quatenus cum gratia conjunctam, ad quam fides ſuâpte naturâ diſponit.

Ad 2. Reſpondeo ut ſuprà, per bona opera dici nos Fratres, & Filios moraliter, quia per prius ſumus conſtituti in gratia tanquam radice iſtorum operum.

Ad 3. Diſparitas quoque patet ex antè dictis: 12.
adoptio nimirum humana quia jam ſupponit convenientiam in natura, idcirco non tribuit: At Divina adoptio, quia non ſupponit hanc convenientiam, ideo tribuit.

§. III.

Aſſeritur participatio Divinæ naturæ, ut natura eſt.

CONCLUSIO II. *Gratia ſanctificans eſt participatio Divinæ naturæ, ut natura eſt.* conſequitur ex dictis. Et 13.

Probatur primò. Illa eſt participatio Divinæ naturæ, ut natura eſt, quæ illam exprimit, & participat in conceptu & prædicato formaliſſimo & explicito ipſius: ſed gratia ſanctificans exprimit naturam Divinam in formaliſſimo, & explicito conceptu ipſius: ergo. Minor probatur. Conceptus explicitus & per ſe primò diſtinctivus naturæ ab omnibus aliis eſt, quòd ſit prima radix cæterarum perfectionum & operationum; ſed gratia ſanctificans in hoc prædicato exprimit & participat naturam Divinam juxta hactenus dicta: ergo.

Confirmatur. Quia virtutes infuſæ participant & imitantur attributa Divina, ſecundùm quod virtualiter emanant ab eſſentia Divina, ideo ſunt participationes Divinarum proprietatum ſub ratione proprietatis Divinæ: ergo etiam quia gratia ſanctificans participat naturam Divinam, quatenus eſt radix operationum & attributorum Divinorum, eſt participatio Divinæ naturæ, ut natura eſt.

Probatur ſecundò. Ut aliqua perſona dicatur 14
generari, & eſſe Filius alicujus, debet accipere ab ipſo naturam ſub ratione naturæ; ſed per gratiam ſanctificantem generamur & ſumus adoptivi Filii DEI: ergo per gratiam debemus accipere participativè à DEO naturam ſub ratione naturæ. Major probatur ex Divinis proceſſionibus in DEO: in quibus Spiritus S. tametſi per ſuam proceſſionem accipiat naturam Patris, & Filii, non tamen eſt Filius, nec dicitur generari; quia eandem naturam non accipit formaliter ex vi proceſſionis, & ut natura eſt, ſed accipit illam ſolùm concomitanter, & quatenus identificatam cum amore.

Objicies primò. Divina natura formaliſſimè 15.
conſiſtit in actualiſſima intellectione: ſed gratia non eſt participatio ipſius actualis intellectionis: ergo non eſt participatio Divinæ naturæ, quâ talis. Major ſupponitur. Minor patet. quia gratia eſt tantùm participatio radicalis virtutis videndi

di DEUM, non ipſius actualis cognitionis, & viſionis DEI.

Reſpondeo diſtinguendo majorem, conſiſtit in actualiſſima intellectione, quæ ſimul eſt eminenter intellectio radicalis, concedo, ſecùs, nego. Sed gratia non eſt participatio actualis intellectionis ſub conceptu inadæquato actualis intellectionis, concedo, ſub conceptu radicalis intellectionis, nego minorem & conſequent.

Si dicas Iſti conceptus non ſunt virtualiter diſtincti in DEO. Reſpondeo: diſtinctione virtuali intrinſecâ, concedo; extrinſecâ, nego juxta ſuprà dicta.

16. Objicies ſecundò. Si per gratiam participaretur natura Divina, ut radix attributorum, tunc deberent etiam participari perfectiones attributales, quæ ex iſta radice virtualiter emanant: ſed iſtæ non participantur, neque enim participamus infinitatem, & immenſitatem DEI: ergo.

Reſpondeo, diſtinguendo ſequelam, tunc etiam participaremus attributa, quæ non ſunt modi quaſi differentiales Divinitatis eandem diſtinguentes ab omni creatura, concedo, ſecùs, nego. & ſic juxta ſtatim dicenda participamus perfectionem juſtitiæ, ſapientiæ Divinæ, &c. non autem infinitatem, immenſitatem, &c. quia iſtæ poſteriores ſunt modi differentiales entis increati, non autem priores.

17. Objicies tertiò. Implicat creata ſpecies ſeu intelligibilis imago, & ſimilitudo formalis Divinæ naturæ, ut in ſe eſt, veluti ſupponitur ex Tractatu de DEO: ergo pariter implicat formalis participatio & expreſſio entitativa Divinæ naturæ, ut natura eſt, qualis in noſtra ſententia deberet eſſe gratia.

Reſpondeo, negando paritatem. Ratio diſparitatis eſt, quia ſpecies ſeu intelligibilis imago, & ſimilitudo formalis Divinæ eſſentiæ eſſet univoca ſimilitudo continens in ſe omnia quidditativa prædicata Divinæ eſſentiæ, eò quòd ſe teneat ex parte objecti, cujus eſt vicaria. Econtra gratia ſanctificans eſt tantùm expreſſio analoga, quæ tenens ſe ex parte ſubjecti, illud in hoc tantùm aſſimilat Divinæ naturæ, ut natura eſt, quòd tribuat virtutem radicalem connaturaliter eliciendi operationes ſoli DEO per ſe primò proprias, videlicèt cognoſcendi & amandi DEUM.

§. IV.

Negatur participatio Divinæ naturæ, quà infinitæ.

NOn acquieſcit ſubtilitas multorum, in affirmando, quòd gratia ſanctificans ſit participatio naturæ Divinæ, ut natura eſt, ſed novam ſuperædificant ſubtilitatem, ipſi etiam tribuendo participationem naturæ, ut eſt ens irreceptum, & infinitum. Unde rei difficili novam cumulant difficultatem. Et licèt Salmanticenſes ſuâ diſtinctione participationis formalis in participationem convenientiæ formalis, & imitationis formalis huic difficultati lucem affundere ſe exiſtiment, novam potiùs obſcuritatem ex confuſione terminorum, & ſenſûs reduplicativi cum ſpecificativo videntur offundere, neque conſequenter loqui ad fundamenta præcedentis §. Unde ſit

CONCLUSIO. *Gratia ſanctificans non eſt participatio Divinæ naturæ, ut eſt infinita, irrecepta, immenſa à ſe.* Ita Contenſon contra Gonet, & plures Thomiſtas. 18.

Probatur primò authoritate S. Th. in 1. d. 43. q. 1. a. 2. ad 1. ubi inquit: omne nomen, quod deſignat Divinam perfectionem abſolutè, non concernendo aliquem modum, communicabile eſt creaturæ, ut potentia, ſapientia, bonitas, & hujuſmodi. Omne autem nomen concernens modum, quo illa perfectio eſt in DEO, creaturæ incommunicabile eſt, ut eſt ſummum bonum, eſſe omnipotentem, & hujusmodi. Ex quibus ita ſubſumo: atqui eſſe à ſe, infinitum, &c. ſunt nomina ſignificantia modum, quo perfectio in DEO eſt? ergo ſecundùm hæc nomina perfectio Divina creaturæ non eſt communicabilis: ergo nec participabilis: & conſequenter natura Divina quamvis ſit participabilis ut eſt natura, h. e. ut radix cognoſcendi & amandi DEUM ut in ſe eſt, non tamen eſt participabilis, quatenus eſt infinita, actus purus, ens à ſe, &c. quia prior ratio non exprimit modum, quo natura in DEO eſt, poſterior verò exprimit.

Probatur ſecundò ratione. Quâ ratione aliquid eſt incommunicabile & imparticipabile, eatenus communicari & participari non poteſt: atqui natura Divina ſecundùm rationē aſeitatis & infinitudinis eſt incommunicabilis & imparticipabilis: ergo ſecundùm hanc rationem communicari & participari non poteſt. Major eſt clara ex terminis; minor habetur ex præallegata authoritate D. Th. & ſic probatur. Quâ ratione natura Divina quaſi differentialiter contrahitur ad eſſe Divinum, & excludit omnem creaturam, eatenus eſt incommunicabilis & imparticipabilis à creaturis: ſed ſecundùm eſſe à ſe, infinitum, immenſum, &c. quaſi differentialiter natura Divina contrahitur ad eſſe Divinum, & excludit omnem creaturam: ergo natura Divina ſecundùm prædictas rationes eſt imparticipabilis à creaturis.

Confirmatur primò. In illis prædicatis creatura non poteſt participare naturam Divinam, quæ per ſe primò repugnant omni creaturæ: ſed eſſe ens à ſe, infinitum, &c. ſunt prædicata repugnantia omni creaturæ: ergo.

Confirmatur ſecundò à ſenſu contrario. Ideo gratia ſanctificans eſt participatio Divinæ naturæ ut natura eſt, quia exprimit conceptum explicitum naturæ, qui eſt eſſe radicem videndi, & amandi DEUM: ergo à contrario, gratia non eſt participatio naturæ Divinæ quà infinitæ, quia non exprimit, nec poteſt exprimere explicitum conceptum, & prædicatum infinitatis in linea naturæ: hoc quippe prædicatum eſt carere terminis eſſendi, ſed implicat, ut ulla res creata careat terminis eſſendi.

Ex quo pariter depellitur evaſio Adverſariorum diſtinguentium: Infinitas adæquatè ſumpta eſt diſtinctivum Divinitatis ab omni creatura, eſtque ut ſic imparticipabilis, concedo, infinitas inadæquatè ſumpta, nego. Si petas, quid ſit infinitas adæquatè & inadæquatè ſumpta? 19.

Reſpondent. Conceptum inadæquatum infinitatis eſſe, quòd pro objecto connaturali ſuarum operationum habeat DEUM, ut eſt in ſe: adæquatum verò conceptum eſſe, quòd habeat DEUM pro objecto connaturali illum ſibi adæquando, comprehendendo, & identificando. Priori modo, inquiunt, ſecundùm conceptum inadæquatum participatur, poſteriori modò, & ſecundùm adæquatam rationem non participatur.

Sed contrà eſt. Quòd gratis iſte conceptus affingitur infinitati: nam explicitus conceptus infinitatis ut ſic, eſt carere terminis. Unde ſi eſt infinitas in linea naturæ, conceptus explicitus ipſius eſt carere terminis naturæ, hoc eſt, terminis eſſendi, quod repugnat omni creaturæ. Habere autem DEUM, ut in ſe eſt pro connaturali objecto operationum, hoc competit naturæ Divinæ formaliſſimè ex vi ipſius lineæ intelligibilis actualiſſimæ, quæ hôc ipsô petit pro ſua vitali operatione habere objectum actualiſſimum, nempe DEUM ut in ſe eſt, idque præſupponitur ipſi prædicato infinitatis.

Confirmatur tertiò. Aliæ perfectiones ſimpliciter ſimplices, ut bonitas, ſapientia, &c. ſufficienter participantur à creaturis, accepto eorundem formali conceptu, quamvis non participentur quatenus ſunt infinitæ; ſic enim contrahuntur ad eſſe Divinum: ergo etiam natura Divina ſufficienter participatur à creatura, ſi per gratiam accipiat formaliter prædicatum naturæ, quod eſt, eſſe radicem videndi & amandi DEUM connaturaliter, tametſi non participetur ratio actûs puri, infiniti, immenſi, &c.

20. Reſpondent ſecundò Salmanticenſes diſtinguendo hanc propoſitionem: gratia eſt participatio Divinæ naturæ, ut eſt ens per eſſentiam, infinitum, &c. ſi Tò *ut* ut reduplicet rationem, in qua gratia conveniat formaliter cum DEO, ſic nego: ſi Tò *ut* ſpecificet formaliter proprium exemplar gratiæ ſanctificantis, & denotet, illud eſſe ipſum primum ens per eſſentiam, infinitum, &c. ſic concedo, & hunc poſteriorem ſenſum exiſtimant eſſe illorum Thomiſtarum, qui aſſerunt, gratiam eſſe participationem Divinæ naturæ, ut eſt ens per eſſentiam, infinitum, &c.

Sed contrà eſt primò, quòd iſte poſterior ſenſus nihil aliud ſonat, quàm quòd gratia ſit participatio Divinæ naturæ in ſenſu ſpecificativo, hoc eſt, naturæ, quæ eſt infinita, de quo nulli poteſt eſſe controverſia; cùm utique natura hôc ipsô, quòd ſit Divina, ſit infinita. Quem ſenſum expreſsè tradidit S. D. infrà q. 112. a. 1. in c. dicens: *Donum gratiæ excedit omnem facultatem naturæ creatæ, cùm nihil aliud ſit, quam quædam participatio naturæ Divinæ, quæ excedit omnem naturam.*

Contrà eſt ſecundò. Quòd committeretur turpis æquivocatio, ſi in eadem propoſitione: *gratia eſt participatio eſt Divinæ naturæ non tantùm ut eſt natura, ſed etiam ut eſt infinita*, ſtatim fieret tranſitus à ſenſu reduplicativo, qui ſignificatur in prima parte propoſitionis, *ut eſt natura*, ad ſenſum ſpecificativum, qui ſignificaretur in ſecunda parte propoſitionis, *etiam ut eſt infinita*. Neque hanc eſſe mentem Gonet, Labat, aliorúmque Thomiſtarum nobis contradicentium patet ex ipſorum argumentis & reſponſionibus. Unde

§. V.

Solvuntur objectiones.

Objiciunt primò. Quod habet operationes connaturales enti infinito, quà tali, debet etiam participare naturam entis infiniti quà talis: ſed per gratiam homini fiunt connaturales operationes videndi & amandi DEUM, ut in ſe eſt, quæ ſunt connaturales enti infinito quà tali: ergo per gratiam etiam debet participare naturam entis infiniti, quà talis. 21

Reſpondeo, diſtinguendo majorem: (quamvis minor in rigore ſit falſa) quod habet operationes cōnaturales, &c. & eô modô, quô illas habet ens infinitum, concedo majorem: ſecùs, nego. Sed per gratiam homini fiunt connaturales operationes, &c. & eô modò, quo illas habet ens infinitum quà tale, nego, alio & multò inferiori concedo minorem, & nego conſequentiam. Ratio diſtinctionis eſt, quòd infinitas, cùm tantummodo ſit attributum, & quidam modus Divinæ naturæ, non ipſa natura, ideo non eſt ratio, cur aliquæ operationes ſint connaturales enti infinito quà tali, niſi quatenus modo infinito v. g. comprehenſivo & identificativo ſunt elicitæ: atqui modo infinito non eliciuntur ab ulla creatura: neque enim Divina eſſentia comprehenſivè & infinitè videtur à Beatis.

Objiciunt ſecundò. Inclinatio in objectum quà infinitum, provenit à natura, quà infinita: ſed homo per gratiam habet inclinationem ad videndum DEUM quà infinitum: ergo etiam debet eſſe participatio Divinæ naturæ quatenus infinitæ. 22

Reſpondeo primò. Inclinatio in objectum quà infinitum in eſſe objecti provenit ex natura, quà infinita, tranſeat, in objectum quà infinitum in eſſe rei & materialiter, nego. ſed per gratiam homo inclinatur in DEUM quà infinitum in eſſe rei, tranſeat; in eſſe objecti, nego minorem & conſequentiam: tunc enim formaliter in eſſe objecti tenderet in DEUM, quà infinitum, ſi in illum tenderet, quatenus modo infinito videndum & amandum; hoc autem non fit, quia DEUS etiam in ſe ipſo infinitus, in eſſe tamen objecti finito modo ſe præbet videndum & amandum beatis mentibus.

Reſpondeo ſecundò. Inclinatio in objectum quà formaliter & explicitè infinitûm, eſt etiam à natura infinita quà tali, concedo, quà radicaliter infinitum, nego. Sed per gratiam habetur inclinatio in objectum quà radicaliter infinitum (quod eſt eſſentia Divina radicaliter & implicitè continens in ſe omnes perfectiones) concedo, quà formaliter infinitum (quaſi explicita ratio infinitatis foret ratio iſtius tendentiæ) nego minorem & conſequentiam.

Objiciunt tertiò. Gratia eſt participatio Divinæ naturæ non ſub analogo conceptu naturæ, ſed ut eſt natura Divina & ſupernaturalis: ſed natura Divina eſt ſupernaturalis & Divina, quatenus eſt infinita; & ens per eſſentiam: ergo gratia Divina eſt participatio Divinæ naturæ, ut eſt infinita, & ens à ſe, ſeu per eſſentiam. 23

Reſpon-

Reſpondeo primò, hoc argumentum nimis probare, quia probat, quòd quælibet perfectio, vel virtus ſupernaturalis ſit participatio Divinæ perfectionis, quatenus infinitæ, entis à ſe, &c.

Reſpondeo ſecundò diſtinguendo majorem. Eſt formalis participatio naturæ quà ſupernaturalis ſecundùm omnem & adæquatum conceptum ſupernaturalitatis Divinæ nego, ſecundùm aliquem, concedo. Sed Divina natura eſt ſupernaturalis, quatenus eſt ens à ſe, & per eſſentiam, infinitum, &c. ſupernaturalitate adæquatè ſumptâ concedo, inadæquatè, nego minorem & conſequentiam. Senſus eſt, quòd natura ſit ſupernaturalis, in quantum tranſcendit omne ens creabile: Tranſcendit autem ſecundùm omnes ſuas perfectiones in ſe concluſas, quarum aliquæ ſunt, aliquæ non ſunt participabiles à creaturis. Participabilis à creaturis perfectio eſt, quòd ſit radix operationum habentium pro connaturali objecto DEUM ut eſt in ſe: participabiles non ſunt, quæ exprimunt modum differentialem Divinitatis, ut ſunt aſeitas, infinitas, &c. Ut igitur gratia ſit participatio Divinitatis ut ſupernaturalis, per hoc ſufficienter ſalvatur, quòd exprimat prædicatum naturæ Divinæ, in eo, quod eſt radix videndi & amandi DEUM, ut in ſe eſt.

§. VI.

Corollaria.

Colliges ex dictis primò. In ſenſu ſpecificativo eſſe veriſſimum, quòd gratia ſit formalis participatio naturæ infinitæ, entis per eſſentiam, h. e. naturæ, quæ eſt infinita, à ſe, per eſſentiam, &c. non ideo tamen dici poſſe in ſenſu reduplicativo, gratia eſt participatio Divinæ naturæ, quatenus infinitæ, &c quia ad hoc ulteriùs requireretur, ut gratia in ſuo formali conceptu exprimeret formale & explicitum prædicatum aſeitatis, infinitatis, &c. quod fieri non poteſt. 24.

Colliges 2. Rationem, cur æternitas DEI per gratiam & viſionem ſit participabilis formaliter, non etiam infinitas, immenſitas, &c. hanc eſſe, quòd gratia in ſe formaliter exprimat prædicatum pertinens ad explicitum conceptum æternitatis, non autem pertinens ad conceptum infinitatis, immenſitatis, &c. exprimit nempe prædicatum ſimultatis & interminabilitatis, &c. incluſum in concepu æternitatis, non autem exprimit carentiam terminorum, & exiſtentiam in omnibus, incluſas in conceptu infinitatis & immenſitatis, quæ enti creato & per eſſentiam limitato convenire non poſſunt. 25.

ARTICULUS III.

An ſola gratia absque favore extrinſeco formaliter conſtituat hominem filium adoptivum DEI?

SUMMARIA.

1. *Veritas Catholica de filiatione adoptiva.*
2. *Tres conditiones requiſitæ ad adoptionem.*
3. *Triplex differentia inter adoptionem Divinam & humanam.*
4. *Filiatio adoptiva accipitur pro fundamento formalis relationis.*
5. *Excluditur favor extrinſecus à filiatione.*
6. *Gratia ſanctificans eſt formalis terminus generationis ſpiritualis.*
7. *Colligitur ex Tridentino.*
8. *Gratia habet omnes conditiones adoptionis.*
9. *Spiritûs Sancti Divinitas, aut habitus charitatis non ſunt formalis cauſa filiationis adoptivæ.*
10. *Formalis effectus filiationis adoptivæ, nulli alteri formæ, quam gratiæ poteſt competere, ejúsque definitio.*
11. *Ex communicatione analogica non ſequitur Divinam naturam eſſe multiplicabilem.*
12. *Diſparitas cur aliquis favor extrinſecus requiratur ad meritum, & non ad filiationem adoptivam.*
13. *Poteſt aliquid proponi in præmium, quod eſt connaturaliter debitum.*
14. *Filiatio adoptiva in recto non eſt ſeparabilis à gratia.*
15. *In Chriſto quomodo impediatur formalis effectus filiationis adoptivæ.*
16. *Denegatio concurſûs ad gloriam non tolleret acceptationem ad gloriam in jure, ſed tantùm in re.*
17. *Non poteſt communicari viſio beata ſine gratia.*
18. *Homo elevatus ad viſionem DEI ſine gratia non eſſet Filius DEI adoptivus.*

§. I.

Prænotanda.

Notandum primò. Certum eſſe de fide, quòd homo adoptetur in DEI Filium, ita clarè affirmante S. Scripturâ Rom. 8. *Accepiſtis Spiritum adoptionis filiorum.* Gal. 5. *ut adoptionem filiorum reciperemus*, Epheſ. 1. *prædeſtinavit nos in adoptionem filiorum, &c.* Ratio quoque iſtius adoptionis ex præcedentibus patet: quia adoptatio eſt gratuita aſſumptio perſonæ extraneæ ad ſuam hæreditatem: ſed DEUS hominem tanquam perſonam extraneam gratuitò & liberaliter elevat ad hæreditatem vitæ æternæ, incontaminatam & immarceſſibilem, ut appellat D. Petrus Ep. 1. c. 1. ergo DEUS hominem adoptat. 1.

Notandum ſecundò, Tres eſſe conditiones requiſitas ad veram adoptionem, quæ in prædicta definitione partim explicitè, partim implicitè includuntur. Prima eſt communicatio naturæ ſaltem affectiva, quâ nimirum adoptans adoptato vellet ſuam naturam tribuere, ſi foret poſſibile: quæ voluntas his verbis exprimitur: *utinam eſſes meus filius.* Cujus conditionis neceſſitas ex hoc conſtat, quòd aliàs quilibet hæres teſtamento inſtitutus poſſet Filius adoptivus nuncupari: ſiquidem titulo 2.

titulo teſtamenti jus habet ad hæreditatem, eſtque perſona exttanea. Secunda conditio eſt, ut ſit aſſumptio gratuita, hoc eſt nullo alio titulo debita, ſic enim deficeret titulus filiationis. Tertia. Ut ſit perſoneæ extraneæ, h. e. nullum jus naturalis ſucceſſionis ad ejuſmodi hæreditatem habentis, ſicuti habent filii legitimi naturales, qui ab inteſtato ſuccedunt. Cæteræ conditiones, ut quòd adoptivus non ſuccedat ante mortem Patris, &c. ſunt accidentariæ & adoptioni humanæ tantùm annexæ.

3. Notandum tertiò. Inter Divinam, humanámque adoptionem triplicem eſſe notabilem differentiam. Prima eſt, quòd humana adoptio in adoptato ſupponat convenientiam in natura, & aptitudinem ad capeſſendam hæreditatem, Divina verò non ſupponat, ſed tribuat, ut advertit S. D. 3. p. q. 23. a. 1. in fine c. dicens: *Hoc autem plus habet adoptatio Divina, quam humana, quia DEVS hominem, quem adoptat, idoneum facit per gratiæ munus ad hæreditatem cæleſtem percipiendam, homo autem non facit idoneum eſſe, quem adoptat, ſed potiùs eum jam idoneum eligit adoptando.* Secunda: quòd civiliter adoptans non poſſit per adoptionem, & vi ipſius adoptato communicare ſuam naturam, ſicuti pater per generationem communicat ſuam naturam filio. adeòque Tertia. Quòd in illo ſufficiat affectus conditionatus & inefficax communicandi naturam: at verò DEUS poſſit ſuam Divinam naturam accidentaliter & analogicè communicare, ideóque habeat affectum & voluntatem abſolutam ac efficacem communicandi naturam, eandémque ipsô facto communicet.

4. Notandum quartò. Filiationem adoptivam ſumi poſſe vel pro formali relatione ad adoptantem, ſicut & naturalis filiatio dicit formaliter relationem ad patrem. Vel ſecundò pro fundamento ipſius relationis. Status quæſtionis præſentis procedit in ſecunda acceptione & ſenſus eſt: utrùm filiatio adoptiva, tanquam proximũ fundamentũ relationis illius, quâ filii DEI relativè nominamur, ſit formalis effectus ſolius gratiæ ſanctificantis ſeclusâ omni aliâ formâ & extrinſeco favore DEI? Ubi Aureoli ſententia fuit, hunc effectum filiationis adoptivæ præſtari per charitatem, Leſſius dicebat per Spiritûs S. Divinitatem mediante gratiâ tanquam unione & vinculo animæ intimè præſentem. Scotus cum Nominalibus admiſit hunc effectum præſtari per gratiam, ſed dependenter ex favore & pacto DEI gratiam ex ſe inſufficientem ad ejuſmodi effectum deputantis. Suarez admittit ſaltem de poſſibili hunc effectum per aliam formam, & quidem per intrinſecum favorem DEI ſuppleri poſſe.

§. II.

Sententia Thomiſtica.

5. CONCLUSIO. Gratia habitualis per ſeipſam adæquatè ſine favore extrinſeco tribuit homini formalem effectum filiationis adoptivæ. Ita Thomiſtæ.

6. Probatur primò. Per illam formam homo conſtituitur formaliter filius adoptivus DEI, per quam formaliter conſtituitur in eſſe ſpiritualiter geniti & viventis vitâ Divinâ: ſed per gratiam ſanctificantem adæquatè & formaliter homo conſtituitur in eſſe ſpiritualiter geniti & viventis vitâ Divinâ: ergo etiam per gratiam ſanctificantem adæquatè ſine intuitu alicujus favoris ſuperadditi & formaliter conſtituitur filius adoptivus DEI. Minor inde evincitur. quia homo in tantum adoptatur in DEI filium, in quantum ipſi gratuitò, & effectivè communicatur Divina natura, & jus ad cæleſtem hæreditatem: ſed hoc ipſum eſt ſpiritualiter gigni & naſci ex DEO: ergo eâdem formâ conſtituitur ſpiritualiter genitus, quâ conſtituitur filius adoptivus DEI, ſicuti eâdem formâ conſtituitur naturaliter filius, quâ conſtituitur naturaliter genitus in univocam ſimilitudinem naturæ. Minor probatur. Per illam formam conſtituitur homo formaliter genitus, quæ eſt formalis terminus generationis ſpiritualis analogicæ & accidentalis; ſed hujus generationis formalis terminus eſt gratia ſanctificans: ergo. Minor probatur. Formalis terminus hujus generationis eſt natura Divina analogicè, & accidentaliter communicata: ſed hæc eſt gratia ſanctificans juxta priùs dicta: ergo.

Confirmatur ex Tridentino. Eadem eſt forma, quâ juſtificamur, & quâ conſtituimur adoptivi filii DEI: ſed formaliter abſque favore extrinſeco juſtificamur per gratiam ſanctificantem: ergo ſimiliter conſtituimur adoptivi filii DEI. Major habetur Seſs. 6. c. 4. ubi dicitur: quòd juſtificatio ſit *tranſlatio in ſtatum gratiæ, & adoptionis filiorum DEI.* Minor habetur ib. c. 7. ubi dicitur, quòd *forma noſtræ juſtificationis ſit juſtitia, non quâ DEVS juſtus eſt, ſed quâ homines juſtos facit.* Ex quibus accidentale & intrinſecum donum juſtitiæ, ſeu gratiæ ſanctificantis jam antè deduximus, & de hoc mox plura dicemus. 7.

Probatur ſecundò. In gratia ſanctificante reperiùntur omnes conditiones requiſitæ ad adoptionem: ergo gratia ſanctificans abſque aliquo favore ſuperaddito tribuit adoptivam filiationem. Antecedens inductione oſtenditur. Nam primò eſt analoga ſaltem convenientia ipſius cum natura Divina. Secundò tribuit jus ad hæreditatem cæleſtem; cùm ſit ipſamet vita Divina, & principium radicale tam viſionis beatificæ, quàm amoris fruitivi. Tertiò. Quia formaliter facit hominem DEO gratum, dignum, & acceptum ad conferendum bonum beatitudinis æternæ: ergo abſque ullo ſuperaddito favore extrinſeco gratia habet omnes conditiones, quæ poſſunt ad filiationem adoptivam deſiderari. Ex quibus 8.

§. III.

Corollaria.

COlliges primò. Neque Spiritûs S. Divinitatem, quatenus mediante gratiâ unitam, neque habitum & virtutem charitatis eſſe formalem cauſam adoptivæ filiationis. Non primum: quia Divinitas Spiritûs S. non poteſt eſſe formalis participatio Divinæ naturæ, vita ſupernaturalis & terminus generationis ſpiritualis, vel intrinſecum, & radicale principium operationum vitalium ſupernaturalium. 9.

Non

Digitized by Google

Non etiam ſecundum: quia ut ſeq. 2. pluribus dicetur, cùm charitas ſequatur gratiam tanquam proprietas naturam, ſitque non radicale, ſed proximum principium amoris Divini, non eſt terminus generationis ſpiritualis, & analoga participatio Divinæ naturæ.

Nec obeſt, quòd 1. Jo. 3. dicitur. *Videte, qualem charitatem dedit nobis Pater, ut Filii DEI nominemur & ſimus.* Nam ibi præcipuè ſermo eſt de charitate ſeu dilectione activa ipſius DEI, quâ in nobis efficit formam & effectum filiationis adoptivæ. Si verò contendas, debere intelligi habitum charitatis infuſæ, tunc prædicta verba erunt accipienda non in ſenſu formali, ſed concomitanti, quo modo in S. Script. effectus gratiæ quandoque charitati adſcribuntur, tanquam notiori ſignificato, quòd immediatè & inſeparabiliter gratiam comitatur.

10. Colliges ſecundò. Ne quidem per abſolutam potentiam effectum formalem adoptionis per aliam formam, quàm gratiam ſanctificantem præſtari poſſe: nam effectus formalis eſt ipſamet forma, ut communicata ſubjecto capaci, nec poteſt alteri formæ competere prædicatum eſſentiale diſtinctivum gratiæ ab omni alia forma: hoc autem prædicatum eſt, quòd ſit participatio Divinæ naturæ, & conſequenter forma filiationis adoptivæ, adeóque hoc nulli alteri formæ poteſt competere. Deduces pariter ex hucusque dictis gratiam ſanctificantem ſic rectè definiri: *Eſt habitus ſupernaturalis intrinſecè inhærens, & à DEO infuſus animæ, quo formaliter fit DEO grata, & particeps Divinæ naturæ, ut natura eſt.*

§. IV.
Solvuntur objectiones.

11 Objicies primò. Si per gratiam homo formaliter conſtituitur filius adoptivus DEI, tunc DEUS ipſi per gratiam communicat eandem ſecum naturam: ſed hoc dici non poteſt: ergo. Sequela probatur. Quia filius conſtituitur per communicationem ejuſdem naturæ: ſi ergo DEUS per gratiam hominem conſtituit filium, tunc ipſi communicabit eandem naturam. Minor quoque probatur. Vel enim communicaret eandem ſpecie, vel numero naturam: neutrum dici poteſt; cùm Divina natura nec ſpecie nec numero ſit multiplicabilis

Reſpondeo primò, negando ſequelam majoris, & probationem diſtinguo. Filius univocè & ſubſtantialiter talis conſtituitur per communicationem ejuſdem naturæ, concedo, filius analogicè & accidentaliter talis, nego.

Reſpondeo ſecundò. Diſtinguendo ſequelam. Communicat eandem ſecum naturam tantùm analogicè & participativè, concedo, univocè & adæquatè eandem, nego: & ſimiliter ad probationem minoris dico, communicaret eandem numero & ſpecie naturâ tantùm accidentaliter, analogicè, & participativè, concedo, ſubſtantialiter, adæquatè, & univocè, nego, ex quo non ſequitur, quòd Divina natura ſit multiplicabilis.

12. Objicies ſecundò. Non obſtante, quòd opera meritoria habent jus, & condignitatem intrinſecam ad gloriam cæleſtem tanquam mercedem & coronam, tamen ulteriùs requiritur Divina promiſſio, & ordinatio ſuperaddita: ergo etiam non obſtante jure & condignitate intrinſecâ, quàm gratia habet ad cæleſtem gloriam, tanquam hæreditatem, tamen accedit aliquis favor & ordinatio DEI extrinſeca.

Reſpondeo, negando conſequentiam & paritatem. Nam jus, quod habent bona opera ad gloriam tanquam mercedem, eſt aliquod jus morale, quod ipſis non competit ex natura rei, ſed ex aliquo titulo morali juſtitiæ, vel fidelitatis, quem habere non poſſunt ſine aliquo interventu Divini pacti, promiſſionis, ordinationis, &c. econtra jus gratiæ ad vitam æternam, ceu hæreditatem eſt jus phyſicæ connaturalitatis, quam habet eſſentia ad ſuas proprietates, cùm ipſa ſit radix beatæ viſionis, quod nullum requirit pactum, vel promiſſionem.

Dices. Si gloria eſſet connaturaliter debita gratiæ ſanctificanti, non poſſet proponi in præmium: ſed conſequens eſt falſum: ergo. Sequela probatur. quia proprietates & paſſiones naturales, ut eſt v. g. voluntas, & intellectus reſpectu animæ rationalis ipſi non proponitur in præmium. 13.

Reſpondeo, negando ſequelam, cujus falſitas apparet in gloria corporis, quam Chriſtus meruit, quantumvis ipſi ratione unionis hypoſtaticæ foret connaturaliter debita. Ideo tunc ſolùm ſequela objectionis locum habet, quando proprietates eâdem actione producuntur, quâ producitur eſſentia. Sin alio modo, & diſtinctis actionibus producantur, nil prohibet, quin poſſint proponi in præmium.

Objicies tertiò. Tunc gratia non eſt adæquata cauſa filiationis adoptivæ, quando gratia & filiatio adoptiva ſunt ab invicem mutuò ſeparabiles: ſed ſunt ſeparabiles: ergo. Minor probatur tripliciter. Nam primò in Chriſto eſt gratia ſanctificans, & tamen ipſe non eſt filius adoptivus DEI; ſed filius naturalis, ut ſuppono ex Tractatu de Incarnatione. 14.

Secundò. Poteſt DEUS Petro exiſtenti in gratia in perpetuum denegare concurſum ad gloriam per abſolutam potentiam: quo cauſa Petrus erit in gratia, & tamen non erit adoptivus filius DEI: quia adoptio non eſt ſine acceptatione ad hæreditatem; atqui Petrus in hoc caſu non eſſet acceptatus ad hæreditatem: ergo non eſſet adoptatus.

Tertiò. Poſſet DEUS Petrum etiam non exiſtentem in gratia elevare ad viſionem beatificam, quo caſu ille eſſet filius adoptivus, & tamen non haberet gratiam. Quòd autem eſſet filius adoptivus probatur; tum quia eſſet acceptatus ad hæreditatem cæleſtem, nempe viſionem beatificam, tum quia per ipſammet viſionem haberet participationem Divinæ naturæ, ſiquidem natura Divina conſtituitur per actualem intellectionem: atqui viſio beatifica eſt participatio ipſius Divini intelligere: ergo eſt participatio conſtitutivi Divinæ naturæ.

Reſpondeo, negando minorem, & ad 1. probationem Reſpondeo. Ex eo, quòd Chriſtus habens gratiam ſanctificantem, & accidentalem, non tamen ſit filius adoptivus, ſequi, quòd gratia & filiatio adoptiva in Chriſto ſeparentur & diſtinguantur, ſecundùm quod adoptio importat in obliquo, non 15.

Digitized by Google

non autem ſecundùm quod importat in recto, ut enim forma præſtet omnem ſuum effectum formalem præter ipſam rationem formæ importatam in recto, requiritur etiam capacitas ſubjecti, & immunitas ab omni impedimento ad recipiendam denominationem effectûs: quia ergo Chriſtus habet intrinſecum impedimentum extraneæ aſſumptionis ad hæreditatem, ſiquidem ratione perſonalitatis Divinæ naturâ humanam terminantis, ſit filius naturalis; filiatio verò adoptiva ſit denominatio competens perſonæ tantùm extraneæ; propterea gratia ſanctificans ipſum non formaliter denominat filium adoptivum, benè autem accidentaliter conſortem Divinæ naturæ, & potentem elicere operationes ſupernaturales.

16. Ad ſecundum, nego, quòd in caſu, quo Petro exiſtenti in gratia denegaretur concurſus ad gloriam, ille non eſſet filius adoptivus. Probationem in contrarium diſtinguo, Petrus tunc non eſſet acceptatus ad gloriam in re, concedo, non eſſet acceptatus in jure, quod habet per ipſam gratiam, nego.

17. Ad 3. nego inprimìs poſſibilitatem hypotheſis, quòd homini non exiſtenti in gratia communicari poſſit viſio beatifica: quia implicat perfectiſſimus actus vitæ ſupernaturalis ſine principio vitæ ſupernaturalis: ſed viſio DEI eſt perfectiſſimus actus vitæ ſupernaturalis, & gratia eſt ipſa vita, ſeu principium vitæ ſupernaturalis: ergo. Secundò. Species conjuncta potentiæ non efficit actum vitalẽ, niſi potentia ſit conſtituta in proportionato gradu vitæ: ſed niſi anima per gratiam ſit elevata ad vitam ſupernaturalem, etiam intellectus non eſt in proportionato gradu vitæ, ut eſſentia Divina ipſi intelligibiliter conjungatur: ergo etiam eſſentia Divina cum intellectu non efficiet viſionem.

Reſpondeo ſecundò. Datâ, non conceſsâ hypotheſi, negando, quòd tunc Petrus eſſet filius adoptivus. Et primam probationem in contrarium diſtinguo, eſſet acceptatus ad hæreditatem, ut eſt in re, ſive ut eſt gloria & actus beatificus, concedo, ut eſt in jure, ſive ut eſt hæreditas fundata in communicatione naturæ, ſic nego. 18.

Secundam quoque probationem diſtinguo: actuale intelligere eſt conſtitutivum Divinæ naturæ, ut præſcindens à virtuali radice Divinarum operationum, nego, ut formaliſſimè includens concedo. ſed viſio eſt participatio Divini intelligere, ſine participatione radicis, concedo, cum illius participatione, nego minorem & conſequentiam.

ARTICULUS IV.

An gratia ſanctificans realiter diſtinguatur ab habitu charitatis?

SUMMARIA.

1. *Propria acceptio charitatis.*
2. *Admitti debet ſaltem formalis diſtinctio inter gratiam, & charitatem.*
3. *Non idem eſt facere dilectum, ſeu amabilem, & facere dilectivum.*
4. *Gratia ſanctificans realiter diſtinguitur à charitate.*
5. *Authoritates pro Thomiſtica doctrina.*
6. *Datur realis dependentia inter gratiam & charitatem.*
7. *Ex D. Thoma oſtenditur, quòd omnis appetitus præſupponat formam.*
8. *Effectus formales gratiæ & charitatis ſunt in ſubjectis realiter diſtinctis.*
9. *Paritas à diſtinctione virtutis cognoſcitivæ ad diſtinctionem virtutis appetitivæ.*
10. *Authoritates S. Script. quibus idem effectus videtur tribui gratiæ, & charitati, exponuntur.*
11. *Non poteſt ab eàdem forma procedere eſſe amatum & amativum, ſicut ab eodem calore eſſe calidum & calefactivum.*
12. *Charitas dicit rationem mutuæ amicitiæ inadæquatè.*
13. *Charitas facit hominem ſupernaturaliter bonum in uno genere operandi; gratia radicaliter, & in omni.*
14. *Homo in ſola gratia conſtitutus ſine charitate eſſet ſimpliciter DEO gratus, non autem conſtitutus in ſola charitate.*
15. *Immediatum ſubjectum gratiæ eſt anima ſubſtantia.*
16. *Virtutes ſupernaturales phyſicè emanant ex gratia.*
17. *Etiam fides, & ſpes dimanant à gratia, quamvis ſubinde ſeparatim exiſtant.*

§. I.

Prænotanda.

Notandum primò. Non minùs vocabulum charitatis, quàm gratiæ poſſe accipi in ſenſu improprio & latiori, vel in ſenſu proprio, & ſtrictiori. Impropriè & Metonymicè accipitur charitas pro effectu ſupernaturalis dilectionis, quâ DEUS creaturas rationales diligit, in quo ſenſu dicitur 1. Jo. 3. *Videte, qualem charitatem, dedit nobis Pater, ut Filii DEI nominemur & ſimus.* Propriè & ſtrictè accipitur pro ſpeciali virtute Theologica voluntatem elevante ad DEUM diligendum ſuper omnia. Sic & gratiam in ſenſu latiori accipi pro quolibet ſupernaturali dono gratìs, & liberaliter conceſſo, ſpecialiter verò pro habitu infuſo, quo DEO grati, & Divinæ conſortes naturæ efficimur: patet ex dictis. Hoc itaque loco ſermo eſt de gratia & charitate propriè & ſpecialiter acceptis, prout nimirum gratia habitum gratum facientem, & formam adoptivæ filiationis, charitas verò habitum ſpecialis virtutis ſignificat. 1.

Notandum ſecundò. Aliquam ſaltem formalem, vel virtualem diſtinctionem inter gratiam & charitatem debere admitti, tùm ne concedamus, Script. Concilia & PP. qui utrumque diſtinctis vocibus efferunt, in rebus dogmaticis voces ſynonymas inutiliter multiplicâſſe, tum quia exercent diverſa munera, & reſpiciunt Divinas perfectiones in DEO virtualiter ſaltem diſtinctas: nempe gratia eſt participatio Divinæ naturæ, charitas verò eſt participatio voluntatis Divinæ: atqui natura 2.

Digitized by Google

natura & voluntas Divina virtualiter in DEO diſtinguuntur: ergo.

3. Neque dicas cum Durando. Gratiæ effectus proprius eſt facere DEO gratum, & charitatis facere charum: ſed eſſe charum, & gratum ſunt ſynonyma: ergo pariter gratia & charitas ſunt ſynonyma. Nam.

Reſpondeo, negando majorem, ſi Tò *charum* propriè accipias pro eſſe amabilem: nam eſſe quidem gratum & amabilem, ſeu objectum & terminum dignum amoris ſunt voces ſynonymæ: atqui non eſt officium charitatis reddere hominem objectum amabile, ſed facere amativum, & principium completum activum dilectionis DEI, quæ inter ſe multùm ſunt diverſa. His poſitis charitatem realiter non diſtingui à gratia cum Magiſtro Sentent. in 2. d. 26. docet Scotus ibidem cum ſuis, nec non Leſſius, & Coninc. diſp. 21. de char. dub. 2. Oppoſitum tenet cum Schola Thomiſtica Suarez, Amicus, Valentia, aliique. Cum quibus ſit

§. II.

Aſtruitur realis diſtinctio gratiæ à charitate.

4. CONCLUSIO. Gratia ſanctificans realiter diſtinguitur à charitate. Ita S.D. hîc a. 3. & in 2. d. 26. a. 4. & 6. & q. 27. de Verit. a. 2.

5. Probatur primò authoritate S. Scripturæ, Conciliorum, & PP. ubi fit mentio de gratia & charitate, tanquam de rebus diſtinctis. Sic 2. Corint. 13. dicitur. *Gratia D. N. J. C. & charitas DEI, & communicatio Spiritûs S. ſit cum omnibus vobis.* 1. Tim. 1. *Superabundavit gratia Domini noſtri cum fide & dilectione.* Concilium Viennenſe relatum in Clement. un. d. Sum. Trin. dicit, in Baptiſmo *infundi parvulis gratiam & virtutes* Tridentinum Seſs. 6. c. 7. dicit. *juſtificari homines per voluntariam ſuſceptionem gratiæ & donorum.* Ubi vides, gratiam à virtutibus & donis diſtingui. Subſumo: atqui inter virtutes & dona continetur charitas: ergo quo modo cætera dona & virtutes à gratia diſtinguuntur nimirum realiter; ſic etiam charitas realiter à gratia diſtinguitur. Accedit Concilium Moguntinum, quod c. 7. de juſtif. eo modo gratiam à charitate diſtinguit, ſicut à fide & ſpe, & conſequenter realiter: ſic enim habet. *Cum venia peccatorum homo etiam DEI gratiam, & per Spiritum Sanctum unà cum fide ſimul charitatem in corde diffuſam, ac ſpem accipit.* Sic & D. Auguſtinus loquitur. l. de ſp. & litt c. 32. *charitas DEI diffunditur in cordibus noſtris, non quà nos diligit, ſed quà nos facit dilectores ſuos: ſicut juſtitia DEI, quà ejus munere juſti efficimur; & fides, quà fideles nos facit.* Pariter Catechiſmus Romanus generatim virtutes omnes à gratia diſtinguit. [illegible]2. n. 51. dicens. *Gratiæ Divinæ, quæ baptiſmo infunditur, adduntur veluti pediſſequæ virtutes.*

6. Probatur ſecundò ratione. Extrema, inter quæ intercedit realis ordo & prioritas, ſunt inter ſe realiter diſtincta: ſed inter gratiam & charitatem intercedit realis ordo & prioritas: ergo hæc inter ſe ſunt realiter diſtincta. Major eſt certa, quia nihil poteſt realiter eſſe prius ſe ipſo. Minor probatur. Virtus operativa realiter ſupponit naturam ejuſdem ordinis, in quo eſt; ſed charitas eſt virtus operativa, & gratia eſt natura, ſive primum eſſe radicale in ordine ſupernaturali: ergo charitas realiter ſupponit gratiam, tanquam natura priorem, in qua radicatur. Major probatur primò authoritate Philoſophi 7. Phyſ. textu 17. dicentis: *Virtus eſt quædam diſpoſitio perfecti: dico autem perfectum, quod eſt diſpoſitum ſecundùm naturam.* Ex quibus ſic arguo. Non poteſt aliquid diſponi ſecundùm naturam, niſi ſupponatur habere naturam: atqui virtus eſt diſpoſitio ſubjecti ſecundùm naturam: ergo ſupponit in ipſo naturam.

Probatur ſecundò inductione & paritate omnium habituum, & & virtutum naturalium tam in Angelis, quàm hominibus, qui omnes realiter ſupponunt naturam, vel Angelicam, vel humanam: ergo etiam operationes Divinæ debent realiter ſupponere naturam Divinam. &

Tertiò oſtenditur hâc ratione. Niſi virtus operativa realiter ſupponeret naturam, tunc non diſponeret ad operationes connaturales ſeu proportionatas ſecundùm naturam ſubjecti: ſed diſponit ad operationes connaturales: ergo ſupponit naturam. Sequela probatur. Niſi præintelligatur ipſa natura, non poteſt concipi ulla convenientia & habitudo ad naturam ſubjecti: ſed operationes ſunt tales per convenientiam & habitudinem ad naturam ſubjecti: ergo præintelligi & præſupponi debet natura: atqui natura, cui operationes ſupernaturales ſint convenientes & proportionatæ, non eſt ſola natura humana ſecundùm ſe: ergo eſt altior natura, ſeu forma hominem elevans ad conſortium Divinæ naturæ.

Confirmatur argumento S. D. in 1. p. q. 19. 7.
a. 1. quilibet appetitus conſequitur aliquam formam ſeu naturam: ſed charitas eſt quidam appetitus, quia eſt virtus affectiva ſupernaturalis: ergo conſequitur aliquam formam ſeu naturam: ſed talis forma non eſt natura humana ſecundùm ſe, neque enim charitas appetit bonum humanæ naturæ ſecundùm ſe ſumptæ: ergo prædicta forma eſt gratia ſanctificans elevans hominem ad conſortium Divinæ naturæ. Major ex eo patet, quia appetitus fertur in bonum, hoc eſt, in id, quod eſt conveniens naturæ, ſed convenientia cum natura ſupponit naturam. Et hæc ratio deſumpta eſt ex D. Dionyſio cæl. hier. c. 2. ita dicente: *non poteſt aliquis habere ſpiritualem operationem, niſi priùs eſſe ſpirituale accipiat; ſicut neque operationem alicujus naturæ, niſi priùs habeat eſſe in natura illa.* Quem locum citat S. Doctor in q. 27. d. Ver. a. 2. & in 2. ad Annib. d. 26. q. 1. a. 2. exponit his verbis. *Cùm charitas quamdam inclinationem appetitûs in bonum ſupernaturale importet, quæ quidem inclinatio non proportionatur ad eſſe naturæ: oportet, quòd aliquid ſpirituale eſſe præintelligatur in anima ante charitatem, per quod homo ſit Divinitatis particeps, &c.*

Probatur tertiò. Illæ formæ ſunt realiter di- 8.
ſtinctæ, quarum effectus formales (utpote indiſtincti ab ipſis formis) recipiuntur in ſubjectis realiter diſtinctis: atqui formalis effectus gratiæ, nec non effectus formalis charitatis recipiuntur in ſubjectis realiter diſtinctis: ergo. Majorem ſuppono ex Philoſophia docente: quòd idem numero accidens non poſſit recipi in diverſis ſubjectis.

Minor

Digitized by Google

Minor probatur. Formaliseffectus gratiæ eſt animæ ſubſtantiam elevare ad conſortium naturæ Divinæ, & ad eſſe ſupernaturale; charitatis verò formalis effectus eſt voluntatem elevare, & proximè potentem efficere ad DEUM amandum ſuper omnia: ſed prior effectus afficit immediatè ipſam animæ ſubſtantiam, poſterior verò voluntatem; atqui voluntas & animæ ſubſtantia ſunt ſubjecta realiter diſtincta: ergo. Et hæc quidem ratio benè concludit in ſententia admittente realem diſtinctionem inter animæ ſubſtantiam ejúſque potentias: quia tamen hæc diſtinctio à Scotiſtis & Nominalibus negatur, ideo aliter noſtra aſſertio.

9. Probatur quartò. Illa forma realiter diſtinguitur à gratia, quæ non niſi mediante & præſuppoſitâ aliquâ formâ à gratia realiter diſtinctâ, cum ipſa conjungitur, ſed charitas cum gratia non aliter conjungitur, quàm mediante & præſuppoſitâ aliâ formâ à gratia realiter diſtinctâ: ergo etiam charitas realiter dinſtinguitur à gratia. Major videtur clara ex terminis: quia illa non identificantur, inter quæ intercedit aliquid realiter diſtinctum; & ſi id, quod eſt propius & immediatius gratiæ, eſt realiter diſtinctum, cur non etiam id, quod eſt remotius & mediatiùs conjunctum cum gratia? Minor verò probatur. Virtus cognoſcitiva immediatiùs conjungitur cum natura, quàm virtus appetitiva: nam ſicut in natura intellectuali linea cognoſcitiva eſt naturâ prior, quàm linea volitiva; nihil enim volitum, niſi præcognitum; ita virtus appetitiva pertinens ad lineam voluntatis præſupponit virtutem cognoſcitivam pertinentem ad lineam intellectûs: atqui virtus cognoſcitiva ſupernaturalis realiter diſtinguitur à gratiâ, tanquam eſſe ſupernaturali; ergo charitas, quæ eſt virtus appetitiva, cum gratia tanquam ſupernaturali principio & radice eſſendi conjungitur præſuppoſitâ aliquâ formâ realiter diſtinctâ à gratia. Minor patet; quia virtus cognoſcitiva in via eſt lumen fidei, in patria verò eſt lumen gloriæ, ſed utrumque etiam per Adverſarios realiter à gratia diſtinguitur.

Confirmatur à pari, Fides, & lumen gloriæ tanquam participatio cognitionis Divinæ realiter diſtinguitur à gratia & charitate tanquam participationibus Divinæ naturæ & voluntatis: ergo pariter charitas tanquam participatio voluntatis Divinæ realiter diſtinguitur à gratia, quæ eſt participatio naturæ Divinæ; ſiquidem major eſt diſtinctio inter lineam voluntatis & lineam eſſendi, quàm inter lineam naturæ ſeu eſſendi, & lineam intelligendi, ut ſupponimus ex Tractatu de DEO.

§. III.

Solvuntur objectiones.

10. OBjicies primò tam ab authoritate, quàm ratione. Gratia & charitas habent eoſdem reales effectus & proprietates: ergo realiter non diſtinguuntur. Antecedens probatur multiplici authoritate S. Script. Nam primò Gratiæ effectus eſt, regenerare nos in filios DEI; ſed hoc ipſum tribuitur charitati. 1. Jo. 3. *Videte, qualem charitatem dedit nobis Pater, ut Filii DEI nominemur, & ſimus.* Matt. 5. *Diligite inimicos veſtros, ut ſitis Filii Patris veſtri, qui in cælis eſt.* Secundò. Gratiæ effectus formalis eſt remiſſio peccatorum, & iſta tribuitur charitati. Luc. 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm.* Tertiò. Gratiæ munus eſt, facere DEO gratum, & objectum Divinæ dilectionis, & hoc convenit charitati juxta illud Jo. 15. *Si quis diligit me, diligetur à Patre meo.* Et Sap. 8. *Ego diligentes me diligo.* Quartò. Ad gratiam pertinet ſpecialiter DEO conjungere. Idem aſſeritur de charitate. 1. Jo. 4. *Qui manet in charitate, in DEO manet, & DEUS in eo.* Quintò Gratia ſanctificat homines; & hoc præſtat charitas per Apoſtolum Epheſ. 1. *Elegit nos in ipſo, ut eſſemus ſancti & electi in conſpectu ejus in charitate.* Sextò Gratiæ attribuitur, quòd ſit radix & principium omnis juſtitiæ. Idem dicitur de charitate. Rom. 13. *Plenitudo legis eſt dilectio.* 1. Corint. 13. *Charitas patiens eſt, benigna eſt: omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat.* Et D. Auguſt. l. de nat. & gr. c. 42. *Charitas eſt veriſſima, pleniſſima, perfectiſſimáque juſtitia.* Unde etiam charitas à Theologis appellatur forma virtutum. Septimò. Gratia eſt cauſa noſtræ juſtificationis; & hoc de charitate dicitur in Trid. Seſs. 6. c. 7. *id tamen*, inquit, *in impii juſtificatione fit, dum ejuſdem ſanctiſſimæ paſſionis merito per Spiritum S. charitas DEI diffunditur in cordibus eorum, qui juſtificantur, atque ipſis inhæret.* Octavò. Gratia eſt perfectiſſimum DEI donum. Nil minùs de charitate ſentit Apoſtolus Coloſſ. 3. *Super omnia charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis.* Et 1. Cor. 13. affirmat alia dona nihil eſſe ſine charitate. Et D. Auguſtinus Conc. 1. in Pſal. 113. *Nihil*, inquit, *eminentius in Scriptura Sacra inveniri poteſt, quàm charitas.*

Reſpondeo, negando antecedens, & ad probationes univerſim Reſpondeo primò ſupernaturales effectus in S. Script. non ſemper à cauſis formalibus, ſed aliquando à ſignis notioribus manifeſtari: cùm igitur charitas per ſuos actus nobis multò ſit notior, quàm radix ipſius, quæ eſt gratia, idcirco effectus gratiæ aliquando tribui charitati tanquam ſigno notiori, & fructui ipſius gratiæ, immediatè & infallibiliter conjuncto cum gratia.

Reſpondeo ſecundò in particulari ad ſingulas authoritates. Et ad 1. ut jam alibi dictum, Reſpondeo inprimis cum Sylvio, ſignificari primo loco cauſam gratiæ, quæ eſt dilectio ſeu φιλανθρωπία ipſius DEI, ut ſenſus ſit, *Videte, quantâ charitate dilexit nos DEUS, ut daret nobis donum, ex quo nominemur & ſimus Filii DEI.* Præterea ſi ipſa virtus charitatis intelligatur, tunc propoſitio verificatur diſpoſitivè, non formaliter, & ſenſus erit: quòd dederit DEUS nobis charitatem, quâ eſſemus benè diſpoſiti, ut Filii DEI nominemur, & ſimus, qui ſenſus omnino procedit in adjuncto loco Matthæi, ubi ſermo eſt de dilectione actuali, quæ non niſi diſpoſitivè concurrit ad filiationem adoptivam. Eadem eſt reſponſio ad locum ſecundum, qui cùm loquatur de actuali dilectione Magdalenæ, ſignificat illam diſpoſitivè concurriſſe ad remiſſionem peccatorum.

Pariter ad authoritates tertiò, quartò, quinto loco oppoſitas reſpondeo inprimis, illas accipiendas in ſenſu concomitanti, non formali, & ita, qui habet charitatem, diligitur à DEO, ſanctificatur, conjungitur DEO: ſed per hoc non excluditur con-

conſortium alterius formæ, nempe gratiæ, quam charitas infallibiliter comitatur. Deinde eſto, quòd charitas faciat DEO gratos, ſanctificet, conjungat DEO, tamen hoc facit ſolùm diſpoſitivè, gratia verò formaliter.

Ad 6. Reſpondeo. Illis authoritatibus non probari, quòd charitas ſit radix aliarum virtutum, ſed quòd ſit directrix aliarum, omniúmque præſtantiſſima, ita ut opera charitatis præſtent operibus aliarum virtutum, & iſta in ſuo valore meritorio ab imperio charitatis dependeant.

Ad 7. dico, illo loco Tridentini non oſtendi cauſam formalem juſtificationis; ſed tantùm concomitantiam charitatis, & cauſam diſpoſitivam.

Ad octavum Reſpondeo. Charitatem dici præſtantiſſimum DEI donum non abſolutè, ſed comparativè ad alias virtutes.

11. Objicies ſecundò. Quando effectus gratiæ ſufficienter poſſunt præſtari ab habitu & virtute charitatis, tunc fruſtrà requiritur forma realiter diſtincta: ſed poſſunt ſufficienter præſtari: ergo. Minor probatur. Nulla eſt repugnantia, quare una eadémque forma charitatis poſſit conſtituere dilectorem DEI, & dilectum, ſeu gratum DEO, ſicuti eadem forma caloris conſtituit formaliter calidum & calefactivum: ſed conſtituere dilectum, ſeu gratum DEO eſt effectus gratiæ: ergo.

Confirmatur primò. Forma, quæ eſſentialiter habet rationem mutuæ amicitiæ, illa etiam formaliter facit hominem amicum DEO: ſed charitas eſſentialiter dicit rationem mutuæ amicitiæ inter hominem & DEUM: ergo.

Confirmatur ſecundò. Virtus, quæ facit hominem ſimpliciter bonum in ordine ſupernaturali, etiam facit hominem DEO gratum; ſed hoc facit charitas: ergo. Minor probatur. De ratione virtutis eſt facere bonum habentem: ergo charitas, quæ eſt virtus omnium perfectiſſima, ſimpliciter & ſupernaturaliter bonum reddit habentem.

Reſpondeo negando minorem, & majorem probationis. Ratio ex dictis eſt, quia repugnat appetitus ſecundùm naturam, quin ſupponatur natura, & forma proximè ordinata ad actum operandi non præſuppoſitâ formâ proximè ordinatâ ad eſſe, principium proximum vivendi ſupernaturaliter ſine principio radicali remoto, forma collocativa potentiæ in gradu vitæ ſupernaturalis, priusquam ſubſtantia ſit collocata in gradu vitæ ſupernaturalis.

Ad inſtantiam de calore Reſpondeo; quòd eſſe DEO gratum, & dilectum ſignificet habere in ſe participationem naturæ & eſſe Divini, & principium radicale ſupernaturaliter operandi, & eſſe dilectivum ſignificet habere in ſe participationem Divini velle, & amoris, ſeu principium proximum ſupernaturaliter amandi, quæ ſunt omnino diverſa, cùm prior forma per ſe primò ordinetur ad eſſe, & remotè reſpiciat non unum determinatum genus ſupernaturaliter operandi, prout charitas reſpicit, ſed omnem lineam operativam in ordine ſupernaturali. Jam verò eſſe calidum nihil aliud dicit, quàm in ſe habere principium proximum calefaciendi, quod planè eſt ipſum eſſe calefactivum, adeóque ab eadem forma caloris præſtatur eſſe calidum & calefactivum.

12. Ad 1. confirmationem diſtinguo majorem. Forma, quæ dicit rationem mutuæ amicitiæ, & nullo alio præſuppoſito, illa etiam facit amicum DEO, concedo majorem, quæ dicit rationem mutuæ amicitiæ ad DEUM, præſuppoſito conſortio & participatione Divinæ naturæ, nego, vel ſubdiſtinguo majorem, facit amicum inadæquatè & activè, concedo, facit amicum objectivè & terminativè tanquam terminum Divini amoris, nego. Sed charitas dicit eſſentialiter rationem mutuæ amicitiæ, quæ ſupponit conſortium Divinæ naturæ, concedo (eſt enim amor benevolentiæ ſuper alicujus boni communicatione fundatus, & idcirco eſt mutuus, ſive reciprocus, quia ſuppoſito amore effectivo & productivo gratiæ ex parte DEI, ipſe viciſſim reſpondet ex parte hominis) quæ non ſupponit illud conſortium, nego minorem, & conſequentiam. Vel diſtinguo conſequens. Ergo facit amicum DEO inadæquatè & activè, concedo, adæquatè, & tam activè, quàm paſſivè, objectivè ſeu terminativè, nego conſequent.

13. Ad 2. Confirmationem diſtinguo majorem. Virtus, quæ reddit hominem ſimpliciter bonum ex parte animæ per modum naturæ & radicis benè operandi in omni genere, concedo, quæ reddit bonum ſimpliciter tantùm ex parte alicujus potentiæ nempe voluntatis, cui inhæret, & in determinato genere operandi, tanquam proximum principium operandi, nego. Sed charitas facit hominem bonum modô poſteriori, concedo, modô priori, nego minorem, & conſequentiam. Vel ſecundò breviùs. Forma, quæ bonum facit habentem in genere entis & naturæ, facit DEO gratum, concedo, in linea operationis, & per modum diſpoſitionis, nego. Ita S. D. in 2. diſt. 26. q. 1. a. 4. ad 3. dicens: *Dicendum, quòd bonitas, quam virtus habenti confert, eſt bonitas perfectionis in comparatione ad opus, ſed gratia confert animæ perfectionem in quodam Divino eſſe, & non ſolùm reſpectu operis, ſecundùm quod quodammodo gratiam habentes DEI Fratres conſtituit.*

14. Objicies tertiò. Si gratia & charitas eſſent formæ realiter diſtinctæ, tunc DEUS per abſolutam potentiam poſſet hominem conſtituere vel in ſola gratia ſine charitate, vel in charitate ſine gratia: ſed neutrum poteſt dici. Non primum; quia homo conſtitutus in gratia abſque charitate eſſet ex hypotheſi DEO acceptus ad vitam æternam: & tamen non eſſet acceptus ſecundùm illud. 1. Cor. 13. *Si charitatem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Non ſecundum dici poteſt: quia ſic homo conſequeretur effectum gratiæ ſine gratia, quia eſſet DEO gratus & dilectus juxta illud: *Ego diligentes me diligo*, & tamen eſſet gratiâ deſtitutus. Præterea talis homo conſequeretur ſalutem æternam, quia non haberet peccatum, & non conſequeretur; quia non haberet condignitatem intrinſecam ſeu jus ad hæreditatem vitæ æternæ fundatum in gratia.

Reſpondeo, permiſsâ, non conceſsâ majore (non enim ſequitur, ſi ſeparabilitas eſt ſignum reale diſtinctionis, quòd inſeparabilitas unius formæ ab altera ſit ſignum identitatis) negando minorem. Et ad primam hypotheſin dico, quòd homo ſolâ gratiâ ſine charitate inſtructus eſſet verè

Digitized by Google

DEO gratus & acceptus ad vitam æternam, quia haberet illam formam, quâ formaliter quis conſtituitur dilectus à DEO, & Filius adoptivus DEI habens jus ad hæreditatem cæleſtem, quamvis in iſta hypotheſi eſſet deſtitutus nobiliſſimâ proprietate charitatis, nec proinde denominaretur dilector DEI.

Ad ſecundam hypotheſin dicendum, quòd homo in ſola chatitate conſtitutus non eſſet ſimpliciter DEO gratus, neque terminaret ipſius efficacem amorem, ſed tantùm ſimplicem quamdam benevolentiam, nec proinde etiam admitteretur ad viſionem beatificam, utpote nec titulo præmii, nec hæreditatis ipſi debitam, ut enim S. D. q. 27. d. Verit. a. 2. ad 4. *charitas non ſufficeret ad merendum bonum æternum, niſi præſuppoſitâ idoneitate merentis, quæ eſt per gratiam; aliter enim dilectio noſtra non eſſet tanto præmio digna.*

§. IV.
Corollaria.

15. Colliges ex dictis primò. Immediatum ſubjectum gratiæ ſanctificantis eſſe ipſammet animæ ſubſtantiam, non voluntatem; tum quia ibi reperitur formalis effectus ipſius, qui eſt, dare eſſe Divinum, ſeu participationem naturæ Divinæ, tum quia eſt principium radicale, non proximum & formale operandi.

Neque dicas primò. Gratia & gloria ſunt in eodem ſubjecto: ſed gloria eſt in potentia animæ: ergo & gratia. Secundò. Gratia eſt juſtitia hominis: ſed hæc eſt in voluntate: ergo. Tertiò. Gratia Sacramentalis eſt in potentiis animæ: ergo & gratia ſanctificans. Antecedens probatur. Quia gratia Sacramentalis eſt immediatè operativa, ita quippe gratia Confirmationis v. g. tribuit robur ad confitendam fidem: ergo recipitur immediatè in potentia operativa. Quartò contrariorum idem eſt ſubjectum, ſed peccatum, quod gratiæ contrariatur, eſt in voluntate: ergo & gratia.

Reſpondeo enim ad 1. Gratia & gloria radicalis ſunt in eodem ſubjecto, concedo; ita quippe identificantur; gloria formalis, quæ eſt viſio beatifica, nego.

Ad 2. diſtinguo majorem, gratia eſt hominis juſtitia generalis ſignificans rectitudinem totius hominis ad DEUM, concedo, eſt juſtitia ſpecialis, quæ eſt virtus ad alterum, nego. Sed juſtitia reſidet in voluntate ſpecialis, concedo, generalis, nego minorem & conſequent.

Ad 3. nego majorem, & antecedens probationis diſtinguo, eſt immediatè operativa ratione ſui præcisè, nego, ratione characteris & auxiliorum adjunctorum, concedo antecedens, & nego conſequentiam.

Ad 4. diſtinguo minorem: peccatum actuale eſt in voluntate, concedo, habituale, nego, & peccatum habituale directè contrariatur gratiæ, concedo, actuale, nego: ergo habent idem ſubjectum, habituale peccatum, & gratia, concedo, actuale peccatum, nego conſequent.

16. Colliges ſecundò. Virtutes ſupernaturales phyſicè emanare ex gratia. Nam illa accidentia phyſicè emanant ex forma, quæ unà cum forma ſeu eſſentia reſultant in primo inſtanti vi actionis productivæ ipſius formæ, & tanquam termini ſecundarii ipſius, ita ut forma tanquam terminus primarius deferat productionem agentis ad illa accidentia tanquam terminos ſecundarios ſibi debitos (ut ſupponimus ex Philoſophia) ſed ita ſe habent virtutes ſupernaturales & habitus infuſi reſpectu gratiæ: ergo phyſicè emanant ex ipſa.

Confirmatur. Ita ſe habet gratia ad habitus virtutum ſupernaturalium, ſicut eſſentia ad proprietates juxta hactenus dicta: ſed iſtæ phyſicè emanant ex eſſentia: ergo. Ita S. D. hîc a. 4. ad 1. *Dicendum*, inquit, *quòd ſicut ab eſſentia animæ effluunt ejus potentiæ, quæ ſunt operum principia, ita etiam ab ipſa gratia effluunt virtutes in potentias animæ, per quas potentiæ moventur ad actum.*

Objicies. Si virtutes ſupernaturales dimanarent à gratia, tunc etiam virtutes fidei & ſpei, quia gratiæ non minùs connaturaliter exigunt iſtas, quàm alias virtutes: ſed iſtæ non dimanant phyſicè à gratia: ergo. Minor probatur: quia fides & ſpes ſæpe ſpeciali actione producuntur, ante infuſionem gratiæ, ſæpe etiam poſt amiſſionem gratiæ per peccatum ſpeciali actione conſervantur: ergo à gratia phyſicè non emanant. 17.

Reſpondeo, diſtinguendo minorem. Fides & ſpes ſeparatim productæ à gratia non dimanant ab ipſa, concedo, conjunctim, nego: ergo & aliæ virtutes non dimanant phyſicè, cùm ſeparatim producuntur, concedo, quando ſimul cum gratia producuntur, nego conſequentiam. Explicatur exemplo caloris; nam licèt calor per propriam actionem ſeparatim à forma ignis produci poſſit, & ut ſic productus non emanet ex forma ignis: quia tamen forma ignis ab intrinſeco exigit calorem, & calor, quantum eſt ex ſe, & præcipuè in ſtatu perfecto petit cum forma ignis conjungi, ideo ex forma ignis emanat, quotieſcunque conjunctim cum igne producitur. Pariter & gratia ſanctificans connaturaliter exigit virtutes fidei, & ſpei, & ipſa fides, ut habet ſtatum virtutis perfectæ, æquè petit eſſe conjuncta cum gratia, quàm calor ut octo petit eſſe conjunctus cum igne: quia tamen ſtatus hominis viatoris tanquam remotam diſpoſitionem, & initium ordinis ſupernaturalis fidem & ſpem exigit, ut poſſit tendere in finem ultimum ſupernaturalem, ideo contingit, ut fides & ſpes in ſtatu imperfecto & non omnino connaturali quoad ſuam entitatem producantur ante gratiæ infuſionem, & remaneant poſt gratiæ amiſſionem per accidens ex indiſpoſitione ſubjecti; adhuc tamen phyſicè emanant ex gratia quotieſcunque ſeparatim non producuntur, veluti contingit in parvulis: quia & gratia fidem, & fides, ut in ſtatu perfecto, & quantum eſt ex ſe, gratiam connaturaliter conjunctam exigit.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICULUS V.

De perfectione gratiæ.

SUMMARIA.

1. *Vnde deſumatur major perfectio ſimpliciter.*
2. *Duplex comparatio gratiæ.*
3. *Aſſeritur gratiæ ſupremitas perfectionis inter accidentia ſupernaturalia.*
4. *Viſio tanquam finis quo non debet eſſe perfectior, quàm gratia.*
5. *Aſſeritur gratiæ ſuperioritas perfectionis ſupra formas ſubſtantiales authoritate.*
6. *Et ratione.*
7. *Reſpondetur ad oppoſitum textum D. Thomæ.*
8. *Cur accidentia ſupernaturalia habeant perfectius eſſe, quàm ſubſtantia: non item accidentia naturalia?*
9. *Ens ſecundum quid in ordine ſuperiori poteſt excedere ens ſimpliciter in ordine inferiori conſtitutum.*
10. *Gratia dependet à ſubſtantia ſolùm in genere cauſæ moralis receptivæ.*
11. *Gratia in eſſendo eſt permanentior ex natura rei, quàm ſubſtantia.*
12. *DEVS non poteſt creare formam ſpecificè meliorem, quàm ſit gratia.*
13. *Gratia ſanctificans eſt ejuſdem ſpeciei in omnibus ſubjectis.*
14. *Variæ inſtantiæ depelluntur.*
15. *Poteſt dari intenſior gratia in infinitum.*
16. *Non poteſt etiam per abſolutam DEI potentiam dari alia gratia ſanctificans perfectior, aut ſpecie diſtincta.*

§. I.

Prænotanda.

1. NOtandum primò. Quæſtionem moveri de perfectione phyſicè & ſimpliciter majori; non de perfectione majori tantùm ſecundùm moralem æſtimationem, vel ſecundùm quid. Nam dicitur aliquid perfectius altero ſecundùm æſtimationem moralem, quod tamen in eſſe phyſico ſpectatum eſt imperfectius, ſicuti aurum propter moralem æſtimationem uſumque humanum eſt pretioſius, quàm formica, cùm tamen formica ſecundùm ſpeciem ſit auro præſtantior. Item dicitur aliquid perfectius ſecundùm quid, quod eſt abſolutè & ſimpliciter imperfectius. Sic ſubſtantia ſimpliciter eſt præſtantior, quàm accidens: & nihilominùs quatenus accidens perficit & actuat ſubſtantiam, ſic accidens eſt perfectius, quàm ſubſtantia, quia ad ipſam comparatur tanquam actus ad potentiam. Cæterùm illud dicitur phyſicè & ſimpliciter perfectius, quod ſecundùm ſuam ſpeciem eſt nobilius, quia nihil priùs & magìs per ſe conſideratur in quacunque re, quàm ſpecifica differentia ipſius: illud verò eſt perfectius ſecundùm quid, quod ſecundùm aliquam perfectionem accidentalem excedit, & ſic accidentia excedunt ſubſtantiam, quatenus illi ſuperaddunt majorem actualitatem.

2. Notandum ſecundò. Præſentem quæſtionem inſtitui non tantùm per comparationem ad accidentia ſupernaturalia, ſed etiam ad formas ſubſtantiales, ut ſit ſenſus, an gratia ſanctificans ſit perfectior omnibus accidentibus ſupernaturalibus, & omnibus formis ſubſtantialibus? quòd enim gratia ſanctificans ſit perfectior, quàm omnia accidentia naturalia eſt extra controverſiam, & commune omnibus formis ſupernaturalibus; quippe quæ cùm in communi genere accidentis cum naturalibus accidentibus conveniant, quoad ſpecificam tamen differentiam illa toto ordine excedunt. Itaque inſtituitur ſolùm quæſtio de perfectione gratiæ comparata ad accidentia ſupernaturalia, & ad formas ſubſtantiales, ubi eſt major etiam inter ipſos Thomiſtas diſſenſio. De qua ſit

§. II.

Perfectio gratiæ reſpectu formarum ſupernaturalium.

CONCLUSIO I. *Gratia ſanctificans eſt ſimpliciter perfectior omnibus donis, habitibus & actibus ordinis ſupernaturalis.* Ita communis Thomiſtarum, quamvis aliqui quoad viſionem beatificam diſſentiant, eàmque velint eſſe præſtantiorem, quàm ſit gratia. 3.

Ratio eſt primò. In quocunque rerum ordine natura eſt ſimpliciter perfectior, quàm proprietates ab ipſa dimanantes, & eſſe perfectius eſt, quàm operari: ſed gratia ſanctificans ſe habet ad habitus, & actus virtutum ſupernaturalium, ſicut natura ad proprietates, & ſicut eſſe ad operari: ergo gratia ſanctificans eſt ſimpliciter perfectior, quàm alii omnes habitus & operationes ſupernaturales.

Ratio eſt ſecundò. Tantò quodlibet ens eſt ſimpliciter nobilius, & perfectius altero, quantò præſtantius eſt ſpecificativum illius: ſed ſpecificativum gratiæ eſt præſtantius ſpecificativis omnium aliarum virtutum & operationum ſupernaturalium: ergo. Minor probatur. Gratiæ ſpecificativum eſt natura Divina: ſed conceptus Divinæ naturæ eſt in perfectione præſtantior aliis conceptibus & attributis, utpote in ipſa radicatis: ergo.

Ratio eſt tertiò. Forma, quæ animam generaliter perficit ſecundùm omnem rectitudinem in ordine ſupernaturali, & in ordine ad omnia objecta, eſt ſimpliciter perfectior, quàm forma, quæ illam ſolùm perficit in aliquo particulari, & determinato genere rectitudinis: ſed gratia perficit animam in ordine ad omnia objecta ſupernaturalia, & tanquam radix generalis omnis rectitudinis, econtrà habitus & operationes ſupernaturales ſolùm eandem in ſuis potentiis perficiunt ſecundùm aliquam determinatam & particularem rectitudinem, v. g. charitas in ordine ad amandum DEUM ſub ratione ſummi boni, & lumen gloriæ in ordine ad intelligendum DEUM ſub ratione primi veri: ergo.

Dices. Finis eſt ſimpliciter perfectior eo, quod eſt ad finem: ſed viſio beatifica eſt finis ultimus, ad quem ipſa gratia ordinatur, ſiquidem noſtra beatitudo in viſione conſiſtit: ergo viſio eſt perfectior, quàm gratia. 4.

Reſpondeo diſtinguendo majorem. Finis qui eſt ſimpliciter perfectior eo, quod eſt ad finem, concedo majorem, finis quo, nego: ſed viſio beatifica eſt ultimus finis quo, & beatitudo formalis, concedo, eſt ultimus finis qui, & beatitudo objectiva, nego minorem & conſequentiam. Ratio eſt, quòd cùm finis quo ſit aſſecutio formalis ipſius finis qui, ideo per ſe ordinatur ad perfectionem finis cui, ſive ſuppoſiti, quod per ipſum perficitur: & ſic viſio tanquam formalis aſſecutio ſummi boni habet ſe, ut finis quo, gratia verò ſe habet ut finis cui; quia viſio eſt propter perficiendum ſuppoſitum DEO gratum, ſeu in gratia conſtitutum.

§. III.

Perfectio gratiæ reſpectu formarum ſubſtantialium.

5. CONCLUSIO II. *Gratia ſanctificans eſt etiam ſimpliciter perfectior omni formâ ſubſtantiali.* Ita multi Thomiſtæ apud Salmanticenſes hîc dub. 7. §. 2.

Probatur authoritate & primò S. Script. ubi prov. 8. dicitur. *Melior eſt ſapientia cunctis opibus pretioſiſſimis, & omne deſiderabile ei non poteſt comparari.* Sap. 7. *Præpoſui illam regnis, & ſedibus, & divitias nihil eſſe duxi in comparatione illius.* Job. 28. *Neſcit homo pretium ejus.* Ubi nomine ſapientiæ veroſimiliùs intelligitur Divina gratia, de qua etiam 2. Petri c. 1. dicitur. *Maxima & pretioſa nobis promiſſa donavit, &c.* Vel ſi intelligatur ſapientia tanquam ſpecialis virtus ſupernaturalis, tunc argumento à minori ad majus id multò magìs verificatur de Divina gratia, in qua illa ſapientia cæleſtis radicatur.

Secundò SS. PP. è quibus D. Auguſtinus l. 2. ad Bonifacium c. 6. *Gratia DEI non ſolùm omnia ſydera, & omnes cælos, verùm etiam omnes Angelos ſupergreditur.* & tra. 72. in Jo. loquens de juſtificatione impii: *prorſus majus hoc eſſe dixerim, quàm eſt cælum & terra, & quæcunque cernuntur in cælo, & in terra.* Et Serm. 15. de V. Ap. *melius eſt juſtum eſſe, quàm hominem eſſe.* Gregorius quoque Nazianzenus Or. 40. *Quemadmodum,* inquit, *creavit nos Dominus, ita creatos inſtauravit, ac refinxit, & quidem figmento diviniori, primúmque figmentum ſuperante.*

Tertiò Authoritate Doctoris Angelici, qui in 4. diſt. 17. q. 1. a. 5. q. 1. ad 1. præcitatum locum D. Auguſtini exponens, inquit. *Dicendum, quòd verbum Auguſtini intelligendum eſt, quantùm ad id, quod fit, quia in creatione fit res ſecundùm eſſe naturæ, quod eſt minus, quàm eſſe gratiæ.* Clariſſimè verò infrà q. 113. a. 11. dum eodem modo creationem & juſtificationem inter ſe confert, & quærit, an juſtificatio impii ſit maximum opus DEI? ita reſolvit. *Dicendum, quòd opus aliquod poteſt dici magnum dupliciter: uno ex parte modi agendi, & ſic maximum eſt opus creationis, in qua ex nihilo fit aliquid. Alio modo poteſt dici opus magnum propter magnitudinem ejus, quod fit, & ſecundùm hoc majus eſt opus juſtificatio impii, quæ terminatur ad bonum æternum Divinæ participationis, quàm creatio cæli & terræ, quæ terminatur ad bonum naturæ mutabilis.* Rurſus q. 112. a. 1. cauſam reddens, cur ſolus DEUS poſſit eſſe cauſa principalis productiva gratiæ, ideo dicit, eſſe impoſſibile, quòd aliqua creatura gratiam cauſet, quia *donum gratiæ excedit omnem facultatem naturæ creatæ, cùm nihil aliud ſit, quàm quædam participatio Divinæ naturæ, quæ excedit omnem naturam.*

Probatur ſecundò ratione. Tantò quælibet creatura eſt perfectior, quantò magìs accedit ad increatam DEI perfectionem: ſed gratia ſimpliciter magis accedit ad increatam DEI perfectionem, quàm quæcunque ſubſtantia creata: ergo etiam eſt perfectior quâcunque ſubſtantiâ creatâ. Major patet, quia ſicut eſt magis calidum ſimpliciter, quod magis accedit ad maximè calidum; ſic illud ſimpliciter magìs eſt perfectum, quod magis accedit ad ens perfectiſſimum, quod eſt DEUS, unde etiam Angelos tantò perfectiores diximus in Tract. de Angelis, quantò magis accedunt ad DEUM. Minor probatur. Gratia ſanctificans ita accedit ad Divinam perfectionem, ut formaliter participet naturam Divinam, prout in ſe eſt, & tranſcendit totum ordinem creatum & creabilem: ſed nulla ſubſtantia creata ita accedit ad Divinam perfectionem: ergo gratia magìs accedit ad Divinam perfectionem, quàm quælibet ſubſtantia creata. 6.

Probatur tertiò. Illa forma eſt ſimpliciter nobilior, quæ eſt principium nobiliorum operationum; ſed gratia ſanctificans eſt principium nobiliſſimarum operationum, quæ ſuâ præſtantiâ excedunt omnes operationes ordinis naturalis, nempe viſionis & amoris, quæ nobiliſſimum objectum videlicet ipſum DEUM ut in ſe eſt, attingunt, ergo gratia ſanctificans eſt præſtantior omni formâ ſubſtantiali. Major conſtat: quia cùm operari conſequatur ad eſſe ſpecificum, ſicut ex diverſo modo operandi diverſitatem naturæ & formæ, ita etiam ex majori exceſſu & perfectione operationum, majorem perfectionem naturæ & formæ deſumimus. Sic colligimus exceſſum naturæ ſenſitivæ ſupra vegetativam, quia præſtantius eſt ſentire, quàm nutriri.

§. IV.

Solvuntur objectiones.

OBjicies primò authoritatem S. D. in 1. d. 17. q. 1. a. 2. ad 3. ita dicentis. *Dicendum igitur, quòd ſimpliciter anima eſt melior charitate, & quodlibet ſubjectum ſuo accidente, ſed ſecundum quid eſt è converſo.* Et paulò pòſt: *quia anima habet nobilius eſſe, quàm accidens, ideo ſimpliciter nobilior eſt.* 7.

Reſpondeo cum Salmanticenſibus & aliis Thomiſtis: hanc quidem aliquando fuiſſe mentem S. Doctoris, ſed in ſumma, ubi expreſsè oppoſitum docet, tacitè revocatam.

Objicies ſecundò. Illa res eſt ſimpliciter perfectior, quæ habet perfectius eſſe: ſed ſubſtantia creata habet perfectius eſſe, quàm gratia ſanctificans: ergo eſt perfectior illâ. Major probatur. Quia juxta doctrinam D. Thomæ in 1. p. q. 4. a. 1. ad 3. prima cujuſque rei actualitas eſt ejus eſſe, idque præſupponitur ad operari: ergo quantò perfectius eſſe alicui rei competit, tantò eſt in ſe abſolutè & ſimpliciter perfectior alterâ. Minor 8.

quo-

quoque probatur: quia eſſe ſubſtantiæ eſt eſſe per ſe, & abſolutè tale; eſſe verò gratiæ eſt eſſe in alio (ſicut & aliorum accidentium eſſe eſt ineſſe) quod eſt eſſe ſecundùm quid, adeóque imperfectius, quàm eſſe ſubſtantiæ.

Reſpondeo, negando minorem, & probationem diſtinguo, eſſe per ſe eſt ſimpliciter perfectius, quàm eſſe in alio, in eodem ordine naturali, concedo, quàm eſſe in alio, ordinis Divini, ſicut eſt eſſe gratiæ, nego. Unde licèt modus eſſendi gratiæ tanquam in genere cauſæ materialis dependens à ſubjecto, ſit imperfectior, quàm modus eſſendi ſubſtantiæ, tamen ipſum eſſe, ſive exiſtentia gratiæ eſt perfectior, quàm exiſtentia ſubſtantiæ, ſiquidē nobiliori eſſentiæ debetur nobilior exiſtentia. Porrò, quòd accidentia naturalia habeant ignobilius eſſe, quàm ſubſtantia, non autem ſupernaturalia; hæc eſt ratio diſparitatis; quia omne accidens naturale cauſatur ex principiis ſubſtantiæ, vel cui ineſt, vel cui petit naturaliter ineſſe; ſicque tota illorum perfectio & eſſe reducitur ad ſubſtantiam, & ſubſtantia in perfectione ſimpliciter excedit accidentia naturalia: eſſe verò & perfectio accidentium ſupernaturalium non reducitur ad ſubſtantiam creatam, quippe cujus vires ordinémque excedunt, ſed ad ſubſtantiam increatam, à qua derivantur, & cujus ſunt participationes. Unde licèt à ſubſtantia dependeant in genere cauſæ materialis: in genere tamen cauſæ formalis & finalis (à quibus perfectio ſimpliciter eſt deſumenda) potiùs ſubſtantia creata dependet ab accidentibus ſupernaturalibus, à quibus elevatur ad eſſe & vitam participativè Divinam.

Dices. Principium ut quod eſt ſimpliciter nobilius, quàm principium operandi ut quo: ſed ſubſtantia eſt principium operandi ut quod: econtrà gratia tantùm eſt principium operandi ut quo: ergo.

Reſpondeo, permiſsâ minore, neque enim ſubſtantia ſed ſuppoſitum eſt principium operandi ut quod: diſtinguendo majorem, eſt nobilius comparatum ad principium quo ejuſdem rationis naturalis, concedo, ad principium quo ordinis ſupernaturalis, nego. Ratio diverſitatis eſt, quòd principium quo eliciendi operationes naturales in ſubſtantia præcontinetur, non verò principium quo eliciendi operationes ſupernaturales: unde ſicut operationes ſupernaturales ſuâ perfectione ſimpliciter excedunt omnes operationes naturales; ſic virtutes ſupernaturales, in quibus illæ continentur, excedunt ſubſtantiam creatam, quæ ſolùm continet virtute operationes naturales.

9. Objicies tertiò. Nullum ens ſecundùm quid eſt perfectius ſimpliciter, quàm ens ſimpliciter, ſed gratia eſt ens ſecundùm quid, ſicut omne accidens, ſubſtantia verò eſt ens ſimpliciter: ergo. Major probatur. principale analogatum ſimpliciter excedit omnia analogata minùs principalia: ſed ſubſtantia ſub ente in communi tanquam genere analogo eſt analogatum principale, quia eſt ens ſimpliciter, & accidentia ſunt analogata minùs principalia: ergo ſimpliciter excedit omnia accidentia tanquam entia ſecundùm quid.

Confirmatur. Totum genus qualitatis non adæquat perfectionem prædicamenti ſubſtantiæ; ſed gratia continetur in genere qualitatis: ergo non aſſequitur perfectionem ſubſtantiæ.

Reſpondeo, diſtinguendo majorem. Si ens ſecundùm quid ſit ejuſdem ordinis, concedo, ſi ſit ordinis ſuperioris, & Divini, nego. Et ſic diſtinctâ minore, nego conſequentiam. Et ad probationem quoque, diſtinguo majorem: excedit omnia analogata minùs principalia ejuſdem ordinis, concedo, quæ ſunt ſuperioris ordinis, ſive quæ per ſuam ſpecificam differentiam trahuntur ad ordinem ſuperiorem & Divinum, nego. Tunc enim licèt ſecundùm præciſum conceptum accidentis exprimant modum eſſendi imperfectiorem, quàm ſubſtantia, ſiquidem ut ſic dicunt dependentiam à ſubſtantia in genere cauſæ materialis, tamen ratione ſpecificæ differentiæ habent omnimodam independentiam à ſubſtantia creata in genere cauſæ formalis, finalis & efficientis, & ſic non ſunt analogata minùs principalia.

Ad Confirmationem diſtinguo majorem. Totum genus qualitatis logicè ſumptum, h. e. prout præſcidit ab ultimis differentiis ſpecificis non aſſequitur perfectionem prædicamenti ſubſtantiæ, concedo; Phyſicè & Theologicè ſumptum, hoc eſt, prout genus accipitur, ut contractum in ſuis ſpeciebus per differentias ſpecificas, ſic nego majorem: ergo gratia non aſſequitur perfectionem ſubſtantiæ ſecundùm rationem qualitatis logicè præciſam, concedo, contractam ad eſſe ſpecificativè Divinum, nego conſequent.

Objicies quartò. Id quod inter duo extrema ad invicem comparata minùs dependet ab altero, eſt ſimpliciter perfectius illo, ſed gratia magìs dependet à ſubſtantia, quàm ſubſtantia à gratia: ergo ſubſtantia eſt ſimpliciter perfectior, quàm gratia. Minor probatur. quod in eſſe abſolutè & ſimpliciter dependet ab altero, magis dependet, quàm quod tantùm dependet ab altero in eſſe tali & tali; atqui gratia dependet à ſubſtantia ſecundùm eſſe abſolutè & ſimpliciter: econtrà ſubſtantia v. g. animæ dependet à gratia ſecundùm eſſe tale, nempe ſecundùm eſſe gratum. Unde & ſubſtantia naturaliter poteſt exiſtere ſine gratia, non autem gratia ſine ſubſtantia: ergo. 10.

Reſpondeo diſtinguendo majorem, ſi ab altero minùs dependet abſolutè, eſt perfectius, concedo, ſi minùs in aliquo tantùm genere, & quidem cauſæ materialis receptivæ, nego majorem: ſed gratia magìs dependet à ſubſtantia, in genere cauſæ materialis receptivæ concedo, in omni vel in aliis generibus cauſæ, nego minorem & conſequentiam. Nam in genere cauſæ formalis & finalis magìs ſubſtantia dependet à gratia, quippe à qua accipit eſſe Divinum, & filiationem adoptivam, quæ eſt præſtantior, quàm natura; Unde & melius eſt eſſe DEUM per participationem, quàm hominem per naturam. Porrò quòd ſubſtantia poſſit exiſtere naturaliter ſeparatim à gratia, non probat majorem perfectionem: nam licèt materia poſſit exiſtere ſeparata ab hac forma materiali, non autem è converſo forma materialis ſine materia, non tamen ſequitur, quòd materia ſit perfectior, quàm forma materialis.

Dices. Subſtantia creata eſt permanentior in eſſendo, quàm gratia: ergo & perfectior. conſe- 11.

 quen-

Digitized by Google

quentia probatur. quia quantò eſſentia magis conjungitur cum actualitate eſſendi, tantò eſt perfectior: ſed res permanentior magis conjungitur cum actualitate eſſendi: ergo.

Reſpondeo, eſt permanentior per ſe, & ex natura rei, nego; per accidens, & ex conditione ſubjecti, concedo. nam gratia ex natura rei exigit menſurari æternitate participatâ, & quòd in præſenti ſtatu peccato deſtrui poſſit, habet ex imperfecto modo participandi ſeu recipiendi in ſubjecto, cui non plenè dominatur. Adde, quòd ſola permanentia major eſſendi non arguat majorem perfectionem, uti patet in homine, qui præſtat corporibus incorruptibilibus cœlorum.

12. Objicies quintò. Hinc ſequitur, quòd DEUS non poſſit condere aliquam creaturam meliorem, quàm ſit gratia ſanctificans; ſed hoc eſt inprimis contra S. D. in 1. p. q. 25. a. 6. affirmantem: quòd *ſimpliciter loquendo, quâlibet re à ſe factâ poteſt DEVS facere aliam meliorem.* Aliunde etiam videtur abſurdum, quòd Divina omnipotentia per aliquem effectum creatum ſit exhauſta; ſed eſſet exhauſta, ſi non poſſet facere meliorem. Sequela verò manifeſtè deducitur ex prædictis: quia gratia ſanctificans eſt ſimpliciter perfectior omnibus creaturis; ſed perfectiorem ſpecie gratiam DEUS creare non poteſt, quàm ſit gratia, ſanctificans: ergo meliorem creaturam, quàm ſit gratia, DEUS facere non poteſt.

Reſpondeo, concedendo ſequelam intellectam de alia creatura meliori ſecundùm entitatem ſpecificam, & dico, S. Doctorem eſſe intelligendum de meliori, vel ſecundùm ſpeciem, vel ſecundùm intenſionem & accidentalem perfectionem. Unde & ipſemet in eodem a. in reſponſione ad 4. fatetur, quòd cùm humanitas Chriſti ex hoc, quod eſt unita DEO, & beatitudo creata ex hoc, quòd eſt fruitio DEI, & B. V. ex hoc, quod eſt Mater DEI, habeant quamdam dignitatem infinitam ex bono infinito, quod eſt DEUS, ſic non poſſit fieri aliquid melius eis, ſicut non poteſt eſſe aliquid melius DEO. Nec ideo Divina omnipotentia eſſet exhauſta, cùm poſſit perfectiores gratias ſecundùm intenſionem in infinitum producere.

Dices primò. Sequitur ſaltem gratiam eſſe ſimpliciter infinitam, quia quod excedit perfectionem ſimpliciter infinitam, habet perfectionem ſimpliciter infinitam: ſed gratia excedit perfectionem ſimpliciter infinitam, nempe collectionem omnium naturarum poſſibilium: ergo.

Reſpondeo, negando ſequelam, & ad probationem, nego minorem: non enim collectio omnium poſſibilium dicit perfectionem infinitam, ſed infinitam multitudinem finitarum perfectionum. Unde licèt homo excedat infinitas ſpecies ſe inferiores, non ideo habet perfectionem infinitam. Et ratio eſt, quia tametſi gratia perfectione excedat infinitas ſpecies poſſibiles, illas tamen in ſe actu eminenter non continet, ſicuti DEUS, qui veluti cauſa omnes creaturas poſſibiles in ſe eminenter actu continet, & ideo eſt ſimpliciter infinitus.

Dices ſecundò. Unicum lumen increatum DEI participatur per lumina ſpecie diſtincta, puta, per lumen fidei, lumen Propheticum, lumen gloriæ: ergo eadem natura DEI poterit participari per plures gratias ſpecie diſtinctas.

Reſpondeo, negando conſequentiam, quia lumen increatum ut in in ſe eſt, & juxta rationem luminis DEO propriam participatur per ſolum lumen gloriæ, cætera verò lumina illud modo magìs inadæquato & inferiori participant, connotando quaſdam imperfectiones & ſpecies creatas, per quas DEUS abſtractivè eſt cognoſcibilis: atqui gratia ſanctificans ex ſpecifica ſua ratione eſt participatio Divinæ naturæ, ut in ſe eſt, ſeu quatenus eſt radix perfectionum & operationum Divinarum, quæ ratio eſt indiviſibilis.

Dices tertiò. Infinita perfectio poteſt participari infinitis modis: ſed Divina natura eſt infinitè perfecta: ergo poteſt participari infinitis modis.

Reſpondeo, poteſt participari infinitis modis inferioris ordinis, & non ſecundùm modum proprium, ut in ſe eſt, concedo, ſecundùm ordinem Divinum & modum proprium, ut in ſe eſt, nego. Sic enim unicus eſt modus ſpecificus, quòd ſit radix Divinarum perfectionum & operationum.

§. V.

Corollaria.

Colliges primò. Gratiam ſanctificantem quandocunque productam de facto eſſe ejuſdem ſpeciei in Chriſto, Angelis & hominibus; quia in omnibus ejuſmodi ſubjectis habet eundem ſpecie effectum formalem, nempe facere participes Divinæ naturæ, ſive DEOS per participationem. Unde & in S. Scriptura omnes juſti ratione gratiæ vocantur Filii DEI, & Fratres non tantùm inter ſe, ſed etiam ipſius Chriſti, eſtque una Reſpublica & Hierarchia Eccleſiaſtica, cui Chriſtus tanquam caput præſidet, juxta illud Coloſſ. 2. *Caput omnis principatûs & poteſtatis,* ratione cujus unitatis dicitur eſſe una ſponſa Chriſti. Apoc. 21. & 1. Corinth. 7. 13.

Dices. Gratiæ ſanctificantes exiſtentes in diverſis ſubjectis habent operationes & proprietates ſpecie diſtinctas: ergo ſunt ſpecie diſtinctæ. Antecedens probatur primò. Quia gratia primorum parentum conferebat donum integritatis, & immortalitatis in ſtatu innocentiæ, quod non confert in præſenti ſtatu. Secundò. Gratia veteris teſtamenti non erat gratia adoptionis: dicit enim Apoſtolus Galat. 4. quòd *DEVS miſerit filium in mundum, ut adoptionem filiorum reciperemus.* Et Rom. 8. dicit: *Non accepiſtis Spiritum ſervitutis iterum in timore, ſed accepiſtis Spiritum adoptionis filiorum.* Tertiò. Gratia Chriſti eſt gratia capitis, & talis non eſt in aliis ſubjectis. Quartò. Angeli per gratiam non fiunt Filii DEI, dicit enim Apoſtolus Hebr. 1. *Cui aliquando Angelorum dixit DEVS, Filius meus es tu?* Quintò. Gratia Patriæ eſt radix luminis & viſionis, in via verò eſt radix fidei, quæ ſunt ſpecie diſtincta. 14.

Reſpondeo, diſtinguendo antecedens, habent proprietates & operationes ſpecie diſtinctas ſecundarias, retento eodem formali primario effectu, concedo, ſecùs, nego antecedens, & conſequentiam. Unde patet reſponſio ad primum. Nam illi effectus gratiæ erant ſecundarii; conſtat autem

autem, quòd una ſpecie forma in diverſis ſubjectis poſſit radicare effectus ſecundarios ſpecie diſtinctos, ita calor in cera raritatem, in luto cauſat ſiccitatem, & denſitatem. Ad 2. nego antecedens. Cùm Chriſtus de Judæis loquens Matt. 15. dixerit. *Non eſt bonum ſumere panem filiorum:* & Apoſtolus Rom. 8. omnes prædeſtinatos appellàrit *Fratres Chriſti*, inter quos utique ſunt antiqui PP. Interim illa ipſa gratia adoptionis data antiquis PP. formaliter pertinebat ad novum teſtamentum; quia conferebatur vi pacti cum Chriſto Redemptore initi, prout in Tractatu de Legibus dictum, & ideo rectè dicitur Chriſtus miſſus in mundum, ut adoptionem filiorum reciperemus, quia omnis gratia data poſt ſtatum innocentiæ datur in virtute meritorum Chriſti, quòd autem addit Apoſtolus, in antiquo teſtamento fuiſſe Spiritum ſervitutis, ſignificat, quòd tunc temporis gratia adoptionis non fuerit ita perfecta, & ille ſtatus multis ſervilibus obligationibus, & comminationibus legalibus fuerit ſubjectus. Ad 3. Reſpondeo exinde non poſſe inferri diverſitatem ſpecificam, nam ut habet S. D. in 3. p. q. 10. a. 4. ad 2. diverſi actus, quorum unus eſt cauſa alterius, non diverſificant habitum: atqui gratia capitis tantùm importat, quòd gratia Chriſti præter ſanctitatem accidentalem, quam affert humanitati Chriſti, etiam ſit cauſa ſanctitatis in aliis ſubjectis. Ad 4. nego antecedens. Nam aliquando etiam in Scriptura Angeli appellantur Filii DEI Job. c. 2. *Cùm quâdam die veniſſent Filii DEI*, & c. 38. *ubi eras, cùm me laudarent aſtra matutina, & jubilarent omnes Filii DEI?* Ad locum Apoſtoli Reſpondeo. Illum manifeſtè loqui non de filiatione adoptiva, ſed naturali. Ad 5. patet ex dictis, quòd eadem forma pro diverſitate ſtatûs & ſubjecti poſſit radicare operationes ſpecie diverſas.

15. Colliges ſecundò. Poſſe produci à DEO gratiam ſecundùm intenſionem perfectiorem, & perfectiorem in infinitum: neque enim gratia poteſt habere terminum augmenti ex parte formæ, cujus eſt participatio; hæc quippe eſt infinita natura DEI, adeóque perfectiùs, & perfectiùs participabilis in infinitum: neque ex parte ſubjecti, quæ eſt potentia obedientialis, infinitæ DEI potentiæ ſubordinata, ideóque ſyncategorematicè infinita, neque ex parte naturæ ſpecificæ, ſiquidem factâ quacunqua majori & majori intenſione in infinitum prædicata ſpecifica gratiæ non mutantur.

Colliges tertiò. Non poſſe per abſolutam potentiam produci gratiam ſanctificantem, quæ ſit eſſentialiter, & ſpecificè diſtincta à gratia ſanctificante, quæ de facto datur. Ita Jo. à S. Th. q. 112. diſp. 24. a. 1. Suar. l. 8. d. grat. c. 3. aliíque. 16.

Ratio eſt: quia ſi daretur ſpecifica diſtinctio gratiæ ſanctificantis, illa peteretur vel ex diverſitate ſpecificativi & finis ipſius gratiæ, vel ex diverſo modo participandi Divinam naturam: Nihil poteſt dici: ergo. Non ex diverſitate ſpecificativi, quod eſt natura Divina, nã implicat natura Divina ſpecificè diverſa, aut perfectior ab illa, quæ nunc participatur: ergo implicat diverſitas ſpecificativi. Non ex diverſitate finis: nam finis gratiæ ſanctificantis de facto eſt DEUS ſub ratione ſummi boni per ſui viſionem aſſequibilis, quô alius, aut altior finis excogitari nequit. Non etiam ex diverſo modo participandi naturam Divinam, vel attingendi finem ultimum, nam nequit excogitari alius aut perfectior modus participandi Divinam naturam, quàm immediatè formaliter, ut in ſe eſt: ſed ita participat gratia ſanctificans: ergo. Sed neque finis gratiæ, ſive DEUS in ratione ſummi boni perfectiùs attingi poteſt, quàm per immediatam ſui poſſeſſionem, quæ conſiſtit in viſione beatifica.

Ratio eſt ſecundò. Quia ſi daretur gratia ſanctificans ſpecie diſtincta à noſtra, tunc eſſet principium operationum ſpecie diſtinctarum: ſed hoc dici non poteſt: ergo. Minor probatur. Præcipuæ operationes, in quas quæcunque gratia inclinat, & quibus finem ſuum aſſequitur, ſunt viſio & dilectio DEI: ſed implicat has eſſe ſpecie diſtinctas: ergo.

Ratio eſt tertiò ab abſurdis, quòd ſequeretur plures homines habentes gratias ſpecie diſtinctas eſſe DEOS participativè ſpecie diſtinctos: Item eſſent, & non eſſent Fratres ſpiritualiter; eſſent, quia haberent gratiam, de cujus ratione eſt tribuere filiationem adoptivam, & non eſſent, quia in ordine ſupernaturali forent diverſæ ſpeciei.

ARTICULUS VI.

De gratia gratìs data.

SUMMARIA.

1. *Variæ diviſiones gratiæ.*
2. *Diviſio in gratiam gratìs datam, & gratum facientem.*
3. *Numerus gratiarum gratìs datarum ejuſque congruentia.*
4. *Character Sacramentalis, & juriſdictio pœnitentialis non ſunt gratia gratìs datæ.*
5. *Fides Divina diverſo reſpectu pertinet ad utramque gratiam.*
6. *Gratiam gratis datam poſſunt accipere peccatores.*
7. *Non omnis gratia gratis data eſt habitus.*

§. I.

Referuntur & exponuntur gratiæ gratìs datæ.

1. AGit S. D. in q. 111. per 5. articulos de diviſione gratiæ, cujus plura membra & ſpecies jam præmiſimus. Dividitur primò gratia ſupernaturalis & Theologica (de qua ſola hic ſermo) in increatam & creatam. Illius nomine intelligimus inprimìs actus Divinos amoris æterni, gratuitæ prædeſtinationis, & electionis ad gloriam, qua de cauſa ab Apoſtolo Rom. 4. electio ad gloriam vocatur propoſitum gratiæ. Deinde nomine gratiæ increatæ poſſunt intelligi ipſæ Perſonæ Divinæ, in quantum habent rationem doni indebiti, & beneficii gratuiti: ſic enim Perſona Verbi Divini quatenus communicata humanitati dicitur gratia ſubſtantialis, & Spiritus S. quatenus nobis donatus appellatur gratia juxta S. Auguſtinum Serm. 31. d. V. D. Gratia verò creata eſt beneficium temporale & creatum gratuitò à DEO collatum.

Hæc

Hæc Dividitur ſecundò in internam & externam, interna eſt, quæ animam, ejúſque potentias intrinſecùs afficit. Externa ſunt omnia media ab extrinſeco homini propoſita & oblata, & ad ejus ſalutem ordinata, ut Chriſti paſſio & merita, Sacramenta, Verbi Divini prædicatio, exempla Chriſti & Sanctorum &c. Internam diviſimus in actualem ſeu auxiliantem, & in habitualem: actualis gratiæ naturam & diviſionem in primis 6. Diſputationibus, habitualem nunc primùm per 5. articulos tractavimus.

2. Ulteriùs dividitur gratia in gratìs datam, & gratum facientem: ubi Tò *gratis data* non ſignificat beneficium gratuitò & indebitè præſtitum, ſic enim omnis gratia eſt gratìs data, nec eſt membrum dividens, ſed totum diviſum: ſignificat ergo quòd ſit gratia, quæ ex primaria intentione DEI non in ipſius recipientis, ſed in proximi commodum, & ſalutem procurandam confertur; ſicque opponitur gratiæ gratum facienti, quæ ex primaria intentione DEI confertur propter commodum & ſalutem ipſius recipientis. Unde nomine gratiæ gratum facientis principaliter intelligitur gratia ſanctificans: Deinde habitus virtutum infuſarum, & ſecundariò quælibet interna beneficia ſupernaturalia ad ipſius recipientis ſalutem ordinata: Hujus gratiæ mentio fit ab Apoſtolo Rom. 3. & Epheſ. 1. *In laudem gloriæ, gratiæ ſuæ, in qua gratificavit nos in dilecto Filio ſuo*: Bonitas diviſionis iſtius à S. D. hîc a. 1. in c. ita oſtenditur. Omnis gratia Theologica datur propter ſalutem hominis, ſive ut homo DEO conjungatur. Vel ergo datur, ut ipſe recipiens DEO conjungatur, & tunc eſt gratia gratum faciens, vel datur ad hoc, ut homo DEO cooperetur ad ſalvandum proximum, & tunc eſt gratia gratìs data.

3. Cæterùm gratiæ gratìs datæ meminit Apoſtolus 1. Corint. 12. dicens. *Unicuique datur manifeſtatio Spiritûs ad utilitatem*, videlicet aliorum. Ubi etiam ejuſmodi gratiam dividit in 9. membra. *Diviſiones*, inquit, *gratiarum ſunt, alii per Spiritum datur ſermo ſapientiæ, alii autem ſermo ſcientiæ ſecundùm eundem Spiritum; alteri fides in eodem Spiritu, alii gratia ſanitatum, alii operatio virtutum, alii prophetia; alii diſcretio ſpirituum, alii gratia linguarum, alii interpretatio Sermonum.* Cujus diviſionis bonitatem S. D. a. 4. ita probat. Ut homo manifeſtando fidem, docendo, ſuadendo, cooperetur ad proximi ſalutem, qui eſt finis iſtius gratiæ, tria requiruntur, primò ut ipſe ſit ſufficienter inſtructus ad docendum. Secundò, ut poſſit ſuam doctrinam probare & confirmare, aliàs non eſſet efficax. Tertiò. Ut poſſit convenienter perficere, & proponere ſuos conceptus.

Ad primum tria pertinent, quæ etiam apparent in magiſterio humano. Primum eſt, ut principia ſint ipſi certiſſima, & pro iſta firma notitia principiorum gratia fidei ponitur. Secundò. Oportet, quòd Doctor rectè ſe habeat circa principales concluſiones ſcientiæ, & hoc habetur per donum ſapientiæ. Tertiò requiritur, ut etiam abundet exemplis, & cognitione effectuum, per quos aliquando oportet manifeſtare cauſas, & hoc obtinetur per gratiam ſcientiæ.

Ad ſecundum pertinet, ut poſſit præſtare aliquos effectus ſoli DEO proprios, nam (inquit S. D.) *in his, quæ ſunt ſupra rationem Divinitus revelata, confirmatio eſt per ea, quæ ſunt Divinæ virtuti propria*, quod fit quatuor modis. Primò patrando miracula ordinata ad corporum ſanitatem, quæ dicitur gratia ſanitatum. Secundò patrando miracula ſolùm oſtenſiva Divinæ omnipotentiæ, ut ambulare ſuper ardentes prunas, ſuper mare, &c. & hæc eſt gratia virtutum. Tertiò prædicando futura contingentia, & hæc eſt gratia prophetiæ. Quartò cognoſcendo & manifeſtando ſecreta cordium, & hæc eſt diſcretio ſpirituum.

Ad 3. duo pertinent. Primum, ut ab auditoribus intelligatur lingua ſeu idioma docentis, & ad hoc ponitur donum linguarum, alterum, ut penetrent ſenſum doctrinæ, & hoc tribuit interpretatio ſermonum.

§. II.

Corollaria.

INferes ex dictis primò contra Vaſquez, Characterem Sacramentalem, & juriſdictionem pœnitentialem non pertinere ad gratias gratìs datas, nec proinde conſtituere novam ſpeciem gratiæ gratìs datæ. Ratio eſt, quia Apoſtolus loco citato diſtinguit inter diviſiones gratiarum, & diviſiones miniſtrationum: atqui character & juriſdictio pœnitentialis pertinet ad diviſiones miniſtrationum: ergo non ad diviſiones gratiarum. Minor probatur. Miniſterium dicit authoritatem exercendi aliquem actum in alios, ut ſunt Apoſtolatus, prælatio; ſed character & juriſdictio pertinet ad talem facultatem & authoritatem, & non ad manifeſtationem fidei, quam reſpicit gratia gratìs data. 4.

Inferes ſecundò. Fidem Divinam diverſo reſpectu pertinere ad gratiam gratum facientem, & gratìs datam. Ad gratum facientem pertinet, quatenus eſt virtus Theologica hominem in ſeipſo diſponens ad juſtificationem & ſalutem æternam. Ad gratìs datam, quatenus importat excellentem certitudinem Divinorum principiorum, unde homo fit idoneus ad alios inſtruendos de pertinentibus ad fidem. 5.

Inferes tertiò. Gratiam gratìs datam, quandoque etiam conferri peccatoribus, quia non confertur in ſanctificationem ipſius recipientis, & ſic S. Scriptura de Balaam, Saul, & Caipha reprobis refert, quòd habuerint donum Prophetiæ, quod etiam de Sybillis ethnicis ex hiſtoriis conſtat. Gratia verò gratum faciens ſaltem quoad primariam ſui partem videlicet gratiam ſanctificantem ſemper ineſt juſtis. 6.

Inferes quartò. Ex iſtis gratiis gratìs datis aliquas conferri per modum habitûs, ut fides, ſapientia, ſcientia, &c. aliquas verò per modum motionis tranſeuntis, ut gratia ſanitatum, virtutum, Prophetiæ, &c. quarum nempe tunc ſolùm uſus eſt, cùm homines extraordinariè, & ſpecialiter à DEO moventur. 7.

DISPU-

Digitized by Google

DISPUTATIO VIII.

DE
Juſtificatione.

Ad q. 112. & 113.

REcto ordine cum S. D. à conſideratione ipſius gratiæ ad præcipuum ipſius effectum videlicet juſtificationem procedimus, quæ pluribus abundat non tantùm controverſiis cum recentibus hæreticis, ſed etiam Scholaſticis difficultatibus inter Catholicos DD. agitari ſolitis, Cujus proinde cauſam, naturam, certitudinem hoc loco diſcutiemus.

ARTICULUS I.

Quæ ſit efficiens cauſa gratiæ & juſtificationis?

SUMMARIA.

1. *DEUS eſt cauſa efficiens juſtificationis, & gratiæ.*
2. *Cur homo poſſit eſſe principalis cauſa operationum ſupernaturalium, non item gratiæ?*
3. *Non poteſt dari participatio Divinæ omnipotentiæ, vi cujus homo principaliter producat gratiam.*
4. *Chriſti humanitas cauſat gratiam, ut inſtrumentum conjunctum Divinitatis.*
5. *Nulli habitus & virtutes ſupernaturales principaliter produci poſſunt per actionem creaturæ.*
6. *Gratia ſanctificans educitur ex anima potentia obedientiali.*

§. I.

Soli DEO aſſeritur principalis cauſalitas gratiæ & juſtificationis.

1. CONCLUSIO. *Solus DEUS eſt cauſa principalis productiva gratiæ.* S. Doctor q. 112. a. 1.

Probatur primò authoritate S. Scripturæ Pſal. 87. *Gratiam & gloriam dabit Dominus.* Job. 14. *quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine, nonne tu, qui ſolus es?* Iſ. 43. *Ego ſum, ego ſum ipſe, qui deleo iniquitates.* Rom. 8. *DEUS eſt, qui juſtificat, &c.* unde & D. Auguſt. de pecc. merit. c. 14. dicit: *Si quis dicere poteſt, ego juſtifico te, etiam dicere poteſt, crede in me.* Ex quibus ſic arguitur. Unica forma noſtræ juſtificationis eſt gratia, ut dicetur: ſed ſolus DEUS dat formam noſtræ juſtificationis, juxta præcitatos textus: ergo ſolus DEUS dat gratiam, intellige tanquam cauſa principalis, de quo quæritur.

Probatur ſecundò ratione S. Doctoris. Cauſa principalis in ſua virtute continere debet effectum; at ſolus DEUS in ſua virtute continet gratiam: quippe quæ eſt participatio Divinæ naturæ, filiatio adoptiva nobilior & præſuppoſita aliis donis ſupernaturalibus, ut antecedenter vidimus: ergo ſolus DEUS eſt cauſa principalis ipſius.

Confirmatur primò. Nulli creaturæ convenit adoptare in filium DEI: ergo neque producere gratiam ſanctificantem. Secundò. Nullius creaturæ principali actioni ſubjicitur ſubſtantia & potentia obedientialis animæ, ſed per eductionem gratiæ ſubjicitur: ergo. Tertiò. Nulla eſt virtus aſſignabilis, per quam produceretur principaliter gratia ab agente creato, cùm ipſa ſit omni virtute nobilior: ergo etiam non eſt producibilis ab ullo agente creato.

Objicies primò. Agens, quod principaliter 2.
cauſat ultimam diſpoſitionem ad formam, principaliter etiam cauſat ipſam formam: ſed homo eſt cauſa principalis dilectionis, & contritionis, quæ ſunt ultimæ diſpoſitiones ad gratiam: ergo homo principaliter etiam cauſat gratiam.

Reſpondeo, permiſſâ majore, quæ univerſaliter non eſt vera, nam generans, quod ponit ultimas diſpoſitiones ad unionem animæ rationalis cum corpore, non ideo eſt cauſa ipſius animæ rationalis, diſtinguendo majorem. Si illa forma ſit educibilis ex naturali potentia ſubjecti, concedo, ſi non ſit educibilis, nego. Sed homo cauſat contritionem & dilectionem, quæ ſunt ultimæ diſpoſitiones ad gratiam, tanquam formam ſolùm educibilem de potentia obedientiali, & quæ per modum radicis præſupponitur omni operationi perfectè ſupernaturali, concedo, tanquam formam educibilem de potentia naturali, nego minorem & conſequentiam.

Dices. Si homo eſt principalis cauſa operationum ſupernaturalium, ut dilectionis & viſionis beatificæ; cur non etiam gratiæ? Reſpondeo ideo, quia operationes ſupernaturales præſupponunt principia ejuſdem perfectionis & ſpeciei, nempe habitus infuſos, charitatis, luminis gloriæ, ipſamque gloriam, &c. gratia verò cùm ſit ipſa natura in ordine ſupernaturali, nihil horum poteſt ſupponere.

Objicies ſecundò. Non implicat, quin DEUS 3.
homini infundat qualitatem ſupernaturalem, quæ ſit participatio ſuæ Divinæ omnipotentiæ: ſed hoc caſu poſſet homo principaliter producere gratiam; ſicuti quia habet in ſe participationem Divini intellectûs, principaliter producit viſionem.

Reſpondeo negando minorem. Quia ut participatio Divinæ omnipotentiæ poſſet gratiam producere, deberet eſſe tanta, ut adæquaret ipſius gratiæ perfectionem: deberet etiam in ſe includere naturam Divinam in ſtatu perfecto; cùm agens ſuam naturam principaliter communicans debeat ipſam habere in ſtatu perfecto: hoc autem non haberet illa participatio Divinæ omnipotentiæ. Unde ad inſtantiam Reſpondeo, quòd producens viſionem jam præſupponitur habere principium radicale & formale viſionis, non autem qui produceret gratiam.

§. II.

Corollaria.

4. Colliges primò. Chriſtum ſecundùm ſuam humanitatem non eſſe cauſam phyſicam principalem, ſed inſtrumentalem gratiæ, ut habet S. D. hîc in reſp. ad 1. dicens. *Humanitas Chriſti non cauſat gratiam propriâ virtute, ſed virtute Divinitatis adjunctâ, ex qua actiones humanitatis Chriſti ſunt ſalutares.*

Si dicas, quòd hinc ſequeretur, Chriſti humanitatem nihil habere præſtantius præ aliis miniſtris inſtrumentaliter quoque concurrentibus ad producendam gratiam.

Reſpondeo, negando ſequelam. Licèt enim quoad modum inſtrumentaliter tantùm producendi gratiam ſit convenientia, tamen Chriſtus quà homo longè excellentiori præ aliis miniſtris gaudet prærogativâ: primò, quia humanitas ipſius eſt inſtrumentum ſubſtantialiter conjunctum Divinitati; ſecundò, quia univerſaliter influit in omnem gratiam; tertiò, quia etiam eſt cauſa moralis principalis, & de condigno meritoria noſtræ juſtificationis per merita infiniti valoris.

5. Colliges ſecundò. Neque alios habitus & virtutes ſupernaturales actione alicujus creaturæ principaliter poſſe produci, vel intendi. Ratio primi eſt: quia cauſa, quæ ſuâ actione non poteſt attingere formam, etiam nequit attingere proprietates conſequentes ad illam: ſed habitus virtutum ſupernaturalium ſunt proprietates conſequentes ad gratiam: ergo. Ratio ſecundi eſt: quia cauſa, quæ non poteſt formam ſimpliciter educere è ſubjecto, etiam non poteſt illam magìs educere è ſubjecto: ſed intendere eſt magìs educere.

Confirmatur. Cauſa principaliter augens effectum illum ſimpliciter produceret, niſi jam productum ſupponeret: ergo ſi non poteſt illum ſimpliciter producere; etiam non poteſt augere.

Neque eſt paritas ducenda ab habitibus naturalibus, qui per proprios actus phyſicè intendi poſſunt: Illi enim ſolùm dant faciliter poſſe, ſupernaturales verò habitus dant poſſe ſimpliciter. 6.

Colliges tertiò. Gratiam ſanctificantem educi ex obedientiali potentia animæ. Ita communis Theologorum. Ratio eſt primò. Omnis forma vel educitur, vel creatur, vel concreatur: ſed gratia non creatur, ut habet S. D. q. 113. a. 9. neque concreatur: ergo educitur. Non creatur, quia illa ſolùm formæ creantur, quæ ſuâpte naturâ ſunt idoneæ per ſe exiſtere independenter à ſubjecto, ut patet in anima rationali; ſed gratia ſanctificans, cùm ſit forma accidentalis, ex ſua natura non eſt apta exiſtere extra ſubjectum: ergo. Deinde rei deſitio proportionatur ipſius productioni, ſed gratia cùm deſtruitur, non annihilatur; quia ſecundùm præſentem providentiam nihil deſinit per annihilationem, ut habet S. D. q. 104. a. 4. ergo neque creatur. Non etiam gratia concreatur, quia concreari eſt ſecundariò creari ad creationem alterius, ſive ſecundariò terminare actionem creativam alterius termini primarii, ſicuti voluntas Angelorum fuit concreata, quia eâdem actione creativâ, quâ primariò ponebatur ſubſtantia Angeli, ſecundariò quoque producebantur potentiæ connaturales ipſius: ſed gratia non producitur eâdem actione, quâ ſubſtantia animæ creatur, ut eſt manifeſtum: ergo.

Supereſt, ut educatur ex potentia animæ, non naturali, quæ non datur ad formas ſupernaturales: ergo ex potentia obedientiali.

Ratio eſt ſecundò. Fieri per actionem tranſmutativam ſubjecti eſt fieri per eductionem: ſed gratia fit per actionem tranſmutativam ſubjecti vel formaliter, vel virtualiter. Per formaliter tranſmutativam, quando ſubjectum priùs præſupponitur habere privationem gratiæ, & realiter tranſit à non eſſe, ad eſſe gratiæ: Per virtualiter tranſmutativam, quando actio creativa ſubſtantiæ, & infuſiva gratiæ in eodem inſtanti per accidens conjunguntur, ut in Angelis, & in anima Adami, ubi natura Angeli & Adami ſolùm prioritate naturæ præcedit infuſionem gratiæ: nihilominùs tamen & natura & gratia terminant actiones adæquatè diſtinctas.

ARTICULUS II.

An ſola gratia ſit formalis cauſa noſtræ juſtificationis?

SUMMARIA.

1. *Notio juſtificationis.*
2. *Hæreſis circa illam.*
3. *Veritas fidei de interna renovatione.*
4. *Reſponſio ad fundamenta Novatorum.*
5. *Interna ſanctificatio, & remiſſio peccatorum non tantùm concomitanter ſe habent, ſed ſunt formales effectus ejuſdem gratiæ.*
6. *Juſtificatio & remiſſio peccatorum non tantùm ſunt effectus morales, ſed phyſici gratiæ.*
7. *Juſtificatio impii & remiſſio peccatorum non ſunt duæ mutationes realiter diſtinctæ.*
8. *Objectiones ſolvuntur.*
9. *Diverſa Authorum ſententiæ de formali cauſa juſtificationis.*
10. *Unica cauſa formalis juſtificationis eſt gratia ſanctificans.*
11. *Probatur authoritate.*
12. *Et multiplici ratione.*

13. Ob-

13. *Objecta authoritates exponuntur.*
14. *Dilectio magis, quàm gratia opponitur peccato actuali, non habituali.*
15. *Dilectio & contritio neque in ſtatu puræ naturæ formaliter juſtificarent.*
16. *Diſparitas, cur in Chriſti humanitate ſanctitas ſit à duplici forma, & non in puro homine?*
17. *Non requiritur ad juſtificationem favor DEI extrinſecus.*
18. *Gratia formaliter indirectè deſtruit offenſam.*

§. I.
Præſuppoſita.

1. JUſtificatio hoc loco ſignificat tranſitum de non eſſe ſeu carentia gratiæ ad eſſe gratiæ ſanctificantis, qui ſi fiat ſine præcedenti peccato, ut in B. V. Angelis, Adamo, habet ſe ad modum ſimplicis generationis, uti tradit S. Thomas q. 113. a. 1. Si verò præſupponat peccatum, eſt quaſi motus de contrario in contrarium, nempe de ſtatu peccati ad gratiam juſtificantem, & remiſſivam peccati, qui pro ſtatu præſenti ex verbis D. Pauli ad Coloſſ. rectè deſcribitur: mutatio ſeu *translatio à peccati ſtatu ad ſtatum gratiæ, & redemptionis filiorum DEI per Jeſum Chriſtum Redemptorem noſtrum.*

2. De hac potiſſimus error Novatorum eſt: peccata non tolli per juſtitiam inhærentem, ſed tegi per non imputationem, quando nobis firmâ fide Divinas promiſſiones amplexantibus applicatur & imputatur juſtitia ipſius Chriſti. Ita habetur in Calviniſtica harmonia Confeſſionum, & apud Calvinum l. 3. inſtit. c. 11. ubi dicit: *non aliâ ratione fides juſtificat, niſi quia in communicationem juſtitiæ Chriſti nos inducit.* Contra quem errorem.

3. Suppono primò tanquam certum dogma fidei. Hominem in ſua juſtificatione recipere juſtitiam ſeu gratiam intrinſecè inhærentem, & per eam interiùs renovari. Ita quippe definitum eſt in Trident. Seſs. 6. Can. 11. his verbis. *Si quis dixerit homines juſtificari, vel ſolâ imputatione juſtitiæ Chriſti, vel ſolâ peccatorum remiſſione excluſâ gratiâ & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum ſanctum diffundatur, atque illis inhæreat, aut etiam gratiam, quâ juſtificamur, eſſe tantùm favorem DEI, anathema ſit.* Deducitur è variis ſcripturis, quibus dicitur, *Spiritum ſanctum in nobis diffundi, in nos effundi,* nos internè renovari, regenerari, mundari. Ut Pſal. 50. Ezech. 36. 1. Cor. 3. & præſertim ad Titum 3. *Eramus aliquando & nos inſipientes, increduli, errantes, &c. ſed ſalvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovationem Spiritûs S. quem effudit in nos abunde, uti juſtificati gratiâ ipſius hæredes ſimus ſecundùm ſpem vitæ æternæ.* Luc. 1. *Ave gratiâ plena.* Rom. 5. *Charitas DEI diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum S.* Charitas (inquit cit. D. Auguſtinus de Spir. & litt.) *non quâ nos ipſe diligit, ſed quâ nos facit dilectores ſuos.* Epheſ. 4. v. 23. *Renovamini ſpiritu mentis veſtræ, & induite novum hominem, qui ſecundùm DEUM creatus eſt* (non imputatus) *in juſtitia & ſanctitate veritatis.* 1. Cor. 13. *Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum.* & plura Gal. 5. v. 6. Jacob. 2. v. 14.

Neque favet hæreticis primò. illud Pſal. 31. 4.
Beati, quorum tecta ſunt peccata: nam ut S. D. advertit in 4. diſt. 22. q. 1. a. 1. ad 2. Cùm DEO omnia peccata videnti illa aliter tegi non poſſint, niſi reipsâ tollantur, hôc ipsô, quòd peccata tegi dicantur, dicitur etiam illa intrinſecè aboleri. Sic & D. Auguſtinus enarr. 2. in Pſal. 31. *Si texit peccata DEUS, noluit advertere, ſi noluit advertere, noluit animadvertere, noluit punire, noluit agnoſcere, maluit ignoſcere.* Item peccata *non imputari*, idem eſſe ac remitti, teſtatur S. Juſtinus M. contra Triph. *Beatus* (inquit) *cui non imputabit Dominus peccatum,* h. e. *cui peccata remittet.*

Neque favet ſecundò. Illud Job. 25. *nunquid juſtificari poteſt homo comparatus DEO, aut apparere mundus natus de muliere? Nam* Reſpondeo, à Jobo non negari, quòd detur in homine vera juſtitia, cùm eodem libro DEUS ipſe Jobum agnoſcat virum juſtum; ſed ſignificari tantam eſſe diſtantiam inter DEI hominiſque juſtitiam, ut hæc in illius comparatione vix nomen juſtitiæ mereatur. Imò ea verba non ſunt Jobi, ſed Baldad amici Job, quæ non faciunt magnam authoritatem.

Suppono ſecundò. Internam juſtificationem 5.
& peccatorum remiſſionem, quæ fiunt in juſtificatione impii, non ſe habere purè ſimultaneè & concomitanter, ſed eſſe veros formales effectus ejuſdem formæ, nimirum gratiæ ſanctificantis, uti ſatìs apertè docet Trid. Seſs. 6. c. 7. dicens: *juſtificationem non eſſe ſolam peccatorum remiſſionem, ſed & ſanctificationem, & renovationem interioris hominis.* Et tandem cauſam formalem exponens: *demum*, inquit, *unica formalis cauſa eſt juſtitia DEI, non quâ ipſe juſtus eſt, ſed quâ nos juſtos facit.* Item Seſs. 5. in decr. de pecc. orig. n. 5. ſic habet: *Si quis per Domini N. J. C. gratiam, quæ in baptiſmate confertur, reatum peccati originalis remitti negat aut etiam aſſerit, non tolli totum id, quod veram & propriam rationem peccati habet, anathema ſit.* Et ratio eſt. Eadem forma gratiæ, quæ tribuit ſanctitatem, renovationem, & & ſplendorem internum, eadem emundat à peccato: ergo non minùs remiſſio peccatorum, quàm ſanctificatio eſt formalis effectus gratiæ. Antecedens probatur: quia ſicuti forma primariò communicat ſeipſam, ita ſecundariò & ex conſequenti excludit ſui privationem: ſed peccatum habituale ſive macula formaliter conſiſtit in privatione gratiæ ſanctificantis, uti ſupp. ex Tractatu de peccato: ergo gratia, dum communicat ſeipſam, & primariò facit hominem ſanctum, DEO gratum, juſtum, ſecundariò quoque deſtruit habituale peccatum.

Suppono tertiò. Effectum juſtificationis & re- 6.
miſſionis peccatorum non eſſe tantùm moralem, ſed etiam phyſicum: quia forma phyſica phyſicè inhærens tribuit formalem effectum phyſicè: ſed gratia ſanctificans eſt forma phyſicè inhærens: ergo tribuit ſuum formalem effectum phyſicè. Minor conſtat inprimis ex Trid. dum in textu citato gratiam vocat juſtitiam nobis intrinſecam, inhærentem, in nobis diffuſam, quâ DEUS nos juſtos facit, quæ omnia in proprietate accepta ſignificant phyſicam inhærentiam. Secundò, quia moralis tantùm ſanctificatio & juſtificatio non niſi per extrinſecam denominationem vel alicujus im-

Digitized by Google

imputationis vel favoris Divini exponi poteſt, quod repugnat Tridentino, hunc effectum intrinſecum aſſerenti, & tertiò, ſicut natura Divina DEUM conſtituit formaliter Sanctum per eſſentiam, ita gratia ſanctificans, quæ eſt phyſica participatio Divinæ naturæ, conſtituit animam formaliter ſanctam & juſtam, ſanctarum & juſtarum operationum principium juxta ſuperiùs dicta. Quartò. Quia expelli privationem phyſicam gratiæ per intrinſecam ipſius gratiæ receptionem eſt effectus phyſicus formaliter proveniens à gratia: ſed hoc ipſum eſt juſtificari: ergo juſtificari eſt effectus phyſicus gratiæ.

7. Suppono quartò. Juſtificationem impii ac remiſſionem peccatorum eſſe unam eandémque phyſicè & realiter indiſtinctam mutationem. Eſt contra Yſambertum hic diſp, 6. a 6. Scotum in 4. diſt. 16. q. 2. Joan. à S. Thoma diſp. 24. a. 3. num. 6. Ratio eſt. Eâdem phyſicè mutatione, quâ introducitur forma in ſubjectum, etiam expellitur privatio formæ eſſentialiter incompoſſibilis cum illa: ſed peccatum habituale conſiſtit formaliter in privatione gratiæ ſanctificantis cauſata per peccatum (prout ſuppono ex Tractatu de peccatis) ergo per eandem phyſicè mutationem, quâ introducitur forma gratiæ juſtificantis, eſtque ipſa juſtificatio, etiam formaliter expellitur peccatum privativè eidem oppoſitum: ita ut eâdem realiter mutatione anima tranſeat à non eſſe ad eſſe gratiæ, & ab eſſe privativo gratiæ ad non eſſe, ſeu deſtructionem ipſius, in qua ipſa deſtructione peccati conſiſtit remiſſio ipſius.

8. Opponit primò Yſambertus Authoritatem Tridentini Seſs. 6. de Juſtif. c. 7. dicentis: *juſtificatio non eſt ſola peccatorum remiſſio, ſed & ſanctificatio, & renovatio interioris hominis, per voluntariam ſucceſſionem donorum & gratiæ.* Et paulò poſt medium. *In ipſa juſtificatione cum remiſſione peccatorum hæc omnia ſimul infuſa accipit homo, fidem, ſpem, charitatem,* Ubi per particulam *cum* videntur indicari diſtinctæ mutationes.

Secundò Joannes à S. Th. opponit: ex peccato actuali juxta mentem Angelici Doctoris relinquitur poſitiva habitualis converſio ad pravum finem, qui non tollitur per ſolam gratiæ habitualis infuſionem: ergo eſt neceſſaria diſtincta mutatio, per quam illa poſitiva converſio amoveatur, eáque fit per poſitivam converſionem in DEUM ut ultimum finem.

Tertiò opponitur ex parte Scoti. Diverſa determinatio Divinæ voluntatis cauſat diverſas mutationes ex parte ſubjecti: ſed alia eſt determinatio, quâ DEUS vult infundere gratiam, & quâ vult remittere peccatum: ergo etiam infuſio gratiæ, & remiſſio peccatorum ſunt diſtinctæ mutationes.

Reſpondeo ad 1. S. Concilii Tridentini intentionem non fuiſſe determinare hanc Scholaſticam ſubtilitatem, ſitne una, vel plures mutationes reales in juſtificatione impii, ſed definire adverſus hæreticos, quòd juſtificatio non fiat per ſolam extrinſecam imputationem juſtitiæ Chriſti, ſed ſimul includat infuſionem cœleſtium donorum. Ad 2. Reſpondeo. Illam habitualem converſionem, quæ nihil eſt diſtinctum ab ipſa deordinata voluntate peccatoris, eſtque velut materiale peccati habitualis, formaliter tolli per habitum, & diſpoſitivè per actum charitatis, vel pœnitentiæ; privativam verò deordinationem, quæ eſt formale hujus peccati, tolli formaliter per habitualem ordinationem ipſius animæ, quæ conſiſtit in gratia ſanctificante.

Ad 3. nego minorem. Et ſi dicas: quando DEUS decrevit gratiam dare B. V. & Adamo, non voluit remittere peccatum: ergo alia eſt determinatio, quâ DEUS vult dare gratiam, & quâ vult remittere peccatum. Reſpondeo: non voluit remittere peccatum ex defectu actionis, vel formæ infuſæ, nego; ex defectu ſubjecti, utpote incapacis ad talem effectum, concedo antecedens, & nego conſequentiam. Ut enim priùs dictum; forma tribuit omnem ſuum effectum in ſubjecto non incapaci ſed capaci. Unde ſi (quod abſit cogitare) B. V. habuiſſet aliquam culpam, infuſio gratiæ etiam ipſi contuliſſet remiſſionem talis culpæ.

His poſitis ſuperſunt decidendæ controverſiæ, 9.
inter Catholicos DD. præcipuè agitari ſolitæ: primò an unica cauſa formalis noſtræ juſtificationis ſit gratia ſanctificans, ita ut contritio, ac dilectio DEI neque de facto ſint, neque per abſolutam potentiam poſſint eſſe formalis cauſa noſtræ juſtificationis. Ubi Vaſquez, Hurtadus, Turrianus affirmant contritionem & dilectionem de facto habere vim formaliter juſtificandi. Maſtrius in 2. diſp. 7. q. 8. & Serra hîc a. 2. dub. 2. tenent de potentia abſoluta. Joannes à S. Thoma, aliique Thomiſtæ docent neutrum contritionis & charitatis actui competere, quibuscum ſentiunt Suarez l. 7. de grac. c. 15. Amicus, Lorca, de Lugo de pœnitentia Diſp. 8. Sect. 4. Secundò utrùm effectus juſtificationis præter gratiam ſanctificantem requirat favorem DEI extrinſecum, ubi Scotiſtæ affirmativam, Thomiſtæ negativam tenent. Tertiò, utrùm per abſolutam DEI potentiam mortale peccatum remitti poſſit per ſolam condonationem extrinſecam. Affirmat Alenſis, Scotus, aliique ſequaces, quibuscum tenet Suarez 3. de pœnit. Diſp. 8. Sect. 4. Coninch de pœnitentia Diſp. 2. dub. 10. Arriaga, aliique, negat Schola Thomiſtica cum Amico, Serra, Eſparza. Quartò utrùm poſſit per abſolutam potentiam gratia ſanctificans conſiſtere cum peccato mortali? Ubi rurſus negantibus Thomiſtis negotium eſt cum affirmantibus Scotiſtis.

§. II.

Aſſertio Thomiſtica.

CONCLUSIO I. *Unica formalis cauſa noſtræ* 10.
juſtificationis tam de facto, quàm de potentia abſoluta eſt gratia ſanctificans. Ita S. D. hîc a. 2. dicens. *Non poſſet intelligi remiſſio culpæ, ſi non adeſſet infuſio gratiæ.* & q. 28. de Ver. a. 2. in c. *nullo modo remiſſio peccatorum ſine gratia gratum faciente eſſe poteſt.*

Probatur primò authoritate. Si non ſola gratia 11.
eſſet cauſa noſtræ juſtificationis, tunc ideo, quia etiam contritioni perfectæ, vel charitati Divinæ de facto ineſſet, vel ſaltem poſſet ineſſe vis juſtificandi: ſed non ineſt nec ineſſe poteſt: ergo. Minor probatur. è Script. Ubi pœnitentibus promittitur venia peccatorum: ſed hoc denotat cauſam tantùm impetratoriam, & diſpoſitivam, non verò for-

Digitized by Google

formalem : ergo. Major conſtat ex Jerem. 3. *Convertimini filii revertentes, & ſanabo vos.* Iſ. 55. *Derelinquat impius viam ſuam, & revertatur ad Dominum, & miſerebitur ejus.* Et Trid. Seſs. 14. c. 4. dicit: *Contritionis motum præparare ad remiſſionem peccatorum*, quod autem præparat, non eſt cauſa formalis, ſed diſpoſitiva tantùm, unde etiam Seſs 6. can. 3. dicit: *Hominem cum Divina gratia pœnitere poſſe, ſicut oportet, ut ei juſtificationis gratia infundatur.* & loco priùs citato. *Contritionis motum quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum fuiſſe neceſſarium.* Ubi ſemper naturâ priùs ſupponitur contritionis motus quàm præparatio impetratio, diſpoſitio, quàm ipſa formalis juſtificatio, & quidem *quovis tempore*, quo comprehenditur etiam tempus legis naturæ & Moſaicæ. Unde arguitur. Diſpoſitiones ad formam non ſunt ipſa forma, ſeu cauſa formalis, ſed ex præmiſſis habetur, quòd actus contritionis & dilectionis (quippe in contritione perfecta incluſæ) ſint diſpoſitiones ad juſtificationis infuſionem: ergo non ſunt ipſa cauſa formalis noſtræ juſtificationis.

12\. Probatur ſecundò ratione. Eadem eſt cauſa formalis noſtræ juſtificationis, & quâ formaliter expellitur peccatum habituale, ſed, ut ex §. præcedenti liquet, per ſolam gratiam ſanctificantem formaliter expellitur peccatum habituale: ergo. Minor probatur. Privatio ſolùm expellitur, & expelli poteſt formaliter per formam oppoſitam: ſed peccatum habituale formaliter conſiſtit in privatione gratiæ ſanctificantis: ergo per hanc ſolam formaliter expellitur & expelli poteſt.

Confirmatur. Eadem eſt ſanctitas & juſtitia in adultis, quæ eſt in infantibus baptizatis: ſed in iſtis juſtitia non provenit ab aliquo actu, cujus non ſunt capaces: ſed ab habitu gratiæ ſanctificantis: ergo pariter in adultis.

Probatur tertiò. Eadem eſt cauſa formalis, quâ juſtificamur, & quâ ſancti, DEO grati, amici, filii adoptivi efficimur: nam & ipſa juſtificatio ſicut eſt formaliter tranſitus à non eſſe ad eſſe juſtum, ita etiam eſt tranſitus à non eſſe ad eſſe DEO gratum, amicum, filium adoptivum: inde enim DEO grati, unde juſti ſumus & conſortes naturæ Divinæ: atqui ſola gratia eſt formalis cauſa noſtræ gratificationis, amicabilitatis, & adoptivæ filiationis: ergo. Unde

Probatur quartò. Eſt impoſſibile, ut idem formalis effectus proveniat à cauſis ſpecie diſtinctis; cùm effectus formalis ſit ipſamet forma ut recepta in ſubjecto capaci talis effectûs: ſed gratia ſanctificans eſt de facto cauſa formalis noſtræ juſtificationis: ergo idem effectus neque provenit de facto, neque provenire poteſt ab alia cauſa ſpecie diſtincta.

Probatur quintò. Implicat per aliquam operationem formaliter conferri eſſe ſpirituale, eámque immediatè in animæ ſubſtantia recipi: ſed per juſtificationem confertur eſſe ſpirituale, quod immediatè in animæ ſubſtantia recipitur: ergo à nulla operatione, putà contritione, vel dilectione formaliter conferri poteſt: Major probatur: tum quia operari ſequitur ad eſſe, illúdque præſupponit; tum quia operatio limitatur ad certum genus operandi, & ad potentiam ac habitum à quo procedit: atqui forma dans eſſe ſpirituale ordinis ſupernaturalis reddit univerſaliter juſtum, juſtitiâ radicaliter complectente omnem rectitudinem virtutum ſupernaturalium, & in omne opus meritorium radicaliter influentem. Ita indicat S. D. q. 113. a. 1. ad 2. Dicendum, quòd *fides & charitas dicant ordinem ſpecialem mentis humanæ ad DEUM, ſecundùm intellectum, & affectum, ſed juſtitia importat generaliter omnẽ rectitudinẽ ordinis: & ideo magis denominatur hujuſmodi transmutatio* (juſtificatio) *à juſtitia, quàm à Charitate, vel fide.*

Probatur ſextò. Forma, quæ ex ſua natura non poteſt conferre aliquem effectum formalem, nec poteſt illum conferre per abſolutam potentiam, ſed dilectio & contritio non habent ex natura, ut conferant formalem effectum juſtificationis: ergo neque per abſolutam potentiam eundem conferre poſſunt. Major probatur. Cùm forma conferat effectum formalem per ſuimet exhibitionem, deberet elevari à DEO per aliquid ſibi ſuperadditum, quando ſeipsâ non poteſt præſtare aliquem formalem effectum. Jam illud ſuperadditum vel eſſet ejuſdem rationis cum forma, vel non? Si foret ejuſdem rationis, tunc forma æquè maneret impotens ad illum formalem effectum tribuendum, quàm priùs; ſi alterius rationis, tunc effectus formalis tribueretur ſoli formæ ſuperadditæ, ſicuti ſi albedini jungatur calor, formalis effectus calidi non tribuitur albedini, ſed calori.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò variæ Scripturæ loca, ubi dicitur, charitas *operire multitudinem peccatorum*, veluti prima Petri 4. *dimitti peccata propter dilectionem.* Luc. 7. aliaque plura, quæ in ſuperiori diſput. art. 4. pro impugnanda diſtinctione gratiæ & charitatis adducta ſunt. 13.

Reſpondeo ut loco citato. Illa teſtimonia plus non evincere, quàm quòd iſti actus diſpoſitivè juſtificent, vel concomitanter concurrant, ita ut ex ipſis tanquam notioribus ſignis juſtitia rectè colligatur: nam (ut contra Vaſquez bene Salmanticenſes advertunt) ſæpe in Sacra Script. & SS. P. invenitur, nos per fidem juſtificari, neque tamen ulli Catholicorum licet inferre, quòd fides ſit formalis cauſa noſtræ juſtificationis, contradicente Tridentino Seſs. 6. Can. 9.

Objicies ſecundò. Per illam formam peccatum formaliter expellitur, quæ magis peccato & directiùs opponitur: ſed contritio & dilectio directiùs & formaliùs opponuntur peccato, quàm gratia ſanctificans: ergo per contritionem & dilectionem peccatum formaliter expellitur. Minor probatur. Uti peccatum formaliter eſt averſio à DEO, ſic contritio & dilectio ſunt formaliter converſio in DEUM: ſed averſioni directè & formaliter opponitur converſio: ergo. 14.

Reſpondeo, diſtinguendo majorem, quæ magis & directiùs opponitur peccato habituali, concedo, actuali, nego. ſed contritio & dilectio magis opponuntur peccato actuali, concedo, habituali, nego minorem & conſequentiam. Juſtificatio porrò non fit per expulſionem peccati actualis, quippe jam præteriti & non ampliùs exiſtentis, ſed per expulſionem maculæ & peccati habi-

tualis, quod in gratiæ privatione conſiſtit. Unde etiam ad probationem dico, uti peccatum actuale eſt averſio actualis, ſic etiam dilectionem & contritionem eſſe converſiones actuales in DEUM, & ſicut habituale peccatum eſt averſio habitualis à DEO, ita formam ipſi oppoſitam eſſe converſionem habitualem in DEUM, quæ eſt gratia ſanctificans.

15 Objicies tertiò. Formalis cauſa juſtificationis debet expellere peccatum pro omni ſtatu & caſu: ſed hoc non facit gratia; facit verò dilectio & contritio: ergo. Minor probatur. Primò. Si DEUS peccatorem abſque infuſione gratiæ ſubitò raperet ad ſui viſionem, ille per charitatem connaturaliter conſequentem juſtificaretur; cùm ſtatus peccati ſit incompoſſibilis cum ſtatu viſionis beatificæ. Secundò. Homo, qui in ſtatu puræ naturæ peccâſſet, non aliter poſſet juſtificari, niſi per actus dilectionis & contritionis.

Reſpondeo, negando minorem. Ad 1. probationem dato non conceſſo illo caſu metaphyſico dico, viſionem & dilectionem fore ultimas diſpoſitiones ad gratiæ infuſionem quæ connaturaliter ſequeretur, & hominem redderet conſummatè beatum. Ad 2. Reſpondeo, quòd neque tunc naturalis dilectio, & contritio formaliter, ſed tantùm diſpoſitivè concurrerent ad juſtificationem. Nam ſicuti in illo ſtatu amicitia hominis cum DEO tantùm eſſet imperfecta, conſiſtens in extrinſeca acceptatione, quâ DEUS hominem acceptaret ad finem felicitatis naturalis, ita juſtificatio hominis formaliter conſiſteret in extrinſeca reacceptatione ad eundem finem, quamvis juxta mentem S. D. ſit probabilius, etiam in ſtatu puræ naturæ non niſi per infuſionem gratiæ peccatum remittendum fuiſſe, de quo art ſeq. n. 3.

16. Objicies quartò. Quamvis Chriſti humanitas fuerit ſanctificata per unionem hypoſtaticam, nihilominùs fuit formaliter ſanctificata etiam per gratiam habitualem: ergo tametſi anima formaliter ſanctificetur per gratiam habitualem, poteſt nihilominùs formaliter ſanctificari per dilectionem & contritionem.

Reſpondeo, negando conſequentiam. Nam ſanctitas unionis hypoſtaticæ erat alterius ordinis & rationis (quippe ſubſtantialis, & tribuens naturalem filiationem) quàm ſanctitas gratiæ habitualis, utpote tantùm accidentalis & tribuens analogicam participationem Divinæ naturæ.

§. IV.

Excluditur favor extrinſecus.

17. Colliges ex dictis contra Scotiſtas. Ad juſtificationem ultra gratiam ſanctificantem non requiri favorem DEI extrinſecum.

Probatur primò. Si gratia ſanctificans non eſt ſufficiens cauſa noſtræ juſtificationis, & præter illam requiritur ſpecialis favor DEI, quo hominem acceptet ad ſuam amicitiam, eique peccata remittat, tunc gratia ſanctificans non eſt unica cauſa noſtræ juſtificationis: ſed hoc eſt contra Trident. dicens: *Unicam cauſam formalem noſtræ juſtificationis eſſe intrinſecam juſtitiam.* Sequela probatur. Illa non eſt unica cauſa juſtificationis, quæ ſine acceſſu alterius cauſæ non præſtat effectum juſtificationis: atqui gratia ſine ſuperaddito favore non præſtaret effectum juſtificationis: ergo.

Confirmatur. Cauſa formalis eſt, quâ poſitâ ponitur effectus, non poſitâ, non ponitur, uti lux eſt cauſa formalis lucidi, & calor calidi: atqui poſitâ ſolâ gratiâ ſanctificante non poneretur, econtrà addito & poſito favore extrinſeco immediatè poneretur effectus juſtificationis: ergo non gratia, ſed favor DEI eſſet unica cauſa noſtræ juſtificationis, quod eſt damnatum à Tridentino.

Probatur ſecundò. Quod formæ convenit ex natura rei, hoc non accipit ab aliquo extrinſeco ſuperaddito: ſed gratiæ ſanctificanti convenit ſanctificare & juſtificare ex natura rei, non enim minùs eſt ſanctitas participata & juſtitia inhærens, quàm lux ſit actus lucidi. Unde non minùs ipſi convenit ex natura rei facere juſtum, quàm luci conveniat facere formaliter lucidum.

Objicies. Juſtificatio importat deſtructionem 18. offenſæ quæ eſt in peccato: ſed gratia ſine ſuperaddito favore DEI non eſt ſufficiens ad deſtructionem offenſæ: ergo neceſſarius eſt ad juſtificationem favor DEI extrinſecus. Minor probatur. Tum quia offenſa eſt ex parte DEI offenſi, gratia verò eſt ex parte hominis: tum quia gratia ſanctificans eſt limitatæ virtutis, offenſa verò peccati habet infinitam gravitatem.

Reſpondeo. Juſtificatio importat deſtructionem offenſæ indirectè & conſecutivè, concedo, directè, nego. Sed gratia non eſt ſufficiens ad deſtructionem offenſæ directè, concedo, indirectè & conſecutivè, nego minorem & conſequentiam. Senſus eſt, quòd cùm peccatum habituale in primario conceptu dicat privationem ſanctitatis, & rectitudinis internæ, ideo gratia, quæ per eſſentiam eſt ſanctitas, formaliter directè expellit peccatum ſub illa ratione ſpectatum, ſicque juſtificat. Ratio porrò offenſæ, quæ inſeparabiliter conſequitur malitiam peccati, indirectè formaliter tantùm deletur à gratia, in quantum ipſa eſt forma amicabilitatis & terminus actionis Divinæ infundentis gratiam, & hôc ipsô condonantis offenſam; cùm ſit impoſſibile infundere formam amicabilitatis, & remanere offenſum.

ARTICULUS III.

An peccatum per extrinſecam condonationem remitti poſſit de abſoluta potentia?

SUMMARIA.

1. *Implicat, peccatum remitti per condonationem extrinſecam in doctrina D. Thomæ.*
2. *Fundamentum à ratione.*
3. *Doctrina D. Thomæ etiam procedit in ſtatu puræ naturæ.*
4. *Inſtantia adverſariorum.*
5. *Aliter DEUS, aliter homo homini remittit offenſam.*
6. *Diſparitas inter valorem monetæ, obligationem voti, & offenſam peccati.*

7. *Oppo-*

7. *Oppoſitio mediata non facit, quòd extremum privativum poſſit aliter expelli, quam per formam oppoſitam.*

§. I.

Sententia negans aſſeritur.

QUamvis Doctores Catholici lubentes in hoc conveniant, quòd de facto nunquam fiat juſtificatio ſine intrinſeca mutatione peccatoris, & receptione alicujus intrinſeci doni ſupernaturalis; tamen in quæſtione, quid de abſoluta potentia fieri poſſit, non omnes æquè conſentiunt, dum de potentia extraordinaria & abſoluta affirmant Scotus ejúsque Diſcipuli, quos ſequuntur Suarez, Lugo, Ripalda, aliique: contrariam univerſaliter tuentur Thomiſtæ, cum quibus ſit

1. CONCLUSIO. *Non poſſunt peccata mortalia etiam de abſoluta potentia remitti per condonationem extrinſecam ſine intrinſeca receptione gratiæ.* Ita docet in terminis S. D. hîc articulo ſecundo concludens: *Non poſſe intelligi remiſſionem peccati, ſi non adſit infuſio gratiæ.* Et ad 1. *Licèt homo, antequam peccet, potuerit eſſe ſine gratia, & ſine culpa; tamen poſt peccatum non poteſt eſſe ſine culpa, niſi gratiam habeat.* Sequuntur Angelicum Doctorem ipſius Diſcipuli, Capreolus, Sotus, Joan. à S. Th. aliique.

2. Fundamentum à ratione eſt primò. Implicat phyſicam intrinſecam privationem formæ auferri per aliquid purè extrinſecum ſine receptione intrinſeca formæ oppoſitæ, ut patet in naturalibus; ſed peccatum habituale conſiſtit formaliter in privatione gratiæ ſanctificantis, ut ſuppono aliunde: ergo illud tolli non poteſt per extrinſecam condonationem, ſed per ſolam infuſionem gratiæ auferri poteſt.

Secundò. Implicat, aliquid mutari per extrinſecum decretum DEI, quod neque in fieri, neque in conſervari poteſt dependere à DEO: ſed peccatum nec in fieri, nec in conſervari dependere poteſt à DEO: ergo implicat, illud tolli per condonationem extrinſecam.

Tertiò. In remiſſione peccati debet fieri tranſitus de contradictorio in contradictorium, ut DEUS fiat ex non placato placatus, ex offenſo non offenſus: ergo debet fieri aliqua mutatio vel ex parte DEI, vel ex parte hominis. Non ex parte DEI, quia hoc implicat, neque etiam ex parte hominis, quia condonatio, ut ſupponitur, eſt ipſi purè extrinſeca: ergo nullo modo per condonationem purè extrinſecam poteſt remitti peccatum.

3. Infero ex dictis. Conformius eſſe Doctrinæ D. Thomæ, quòd ne quidem in ſtatu puræ naturæ, ſi quod mortale peccatum commiſſum fuiſſet, remitti potuerit ſine infuſione gratiæ ſanctificantis. Id enim ſatis clarè inſinuatur in præallegata reſponſione ad primum & maximè in q. 28. de Ver. a. 2. ad 5. ubi ſic habet: *Si à ſolo ſtatu naturæ decidiſſet homo, nihilominùs tamen ad expiationem infinitæ offenſæ donum Divinæ gratiæ requireretur.* Ubi loquitur de remiſſione peccati non habentis conjunctam amiſſionem gratiæ, adeóque commiſſi in ſtatu puræ naturæ. Et ratio ibidem indicata eſt: offenſa infinita non poteſt deſtrui ſine infuſione gratiæ: ſed peccatum mortale, etiam in ſtatu puræ naturæ commiſſum, eſſet offenſa infinita DEI: ergo non poteſt deſtrui & remitti ſine infuſione gratiæ. Major probatur. Offenſa, quæ ex ſuapte natura opponitur cum omni amicitia DEI non tantùm naturali, ſed etiam ſupernaturali, non deſtruitur, niſi per formam amicitiæ ſupernaturalis: ſed offenſa peccati mortalis opponitur cum omni amicitia DEI etiam ſupernaturali, quia per illam offenditur DEUS, ut eſt in ſeipſo, eſt autem in ſeipſo non tantùm ut Author naturæ, ſed etiam gratiæ, nec tantùm finis ultimus naturalis, ſed etiam ſupernaturalis: ergo.

§. II.

Solvuntur objectiones.

4. OPpones primò quaſdam inſtantias. Primò, Homo homini remittit offenſam condonatione extrinſecâ, quid ni & DEUS homini? Secundò. Valor monetæ mutatur ad nutum principis nullâ factâ intrinſecâ mutatione monetæ. Tertiò. Voti obligatio relaxatur per extrinſecam diſpenſationem nullâ factâ intrinſecâ mutatione, vel ex parte voventis, vel DEI acceptantis: ergo ſimiliter relaxari poterit reatus peccati mortalis.

5. Reſpondeo ad primum: quia homo affectivâ, non effectivâ dilectione fundat amicitiam, ideo reconciliatur affectivâ ſui, non effectivâ perſonæ, cui offenſam remittit, mutatione; at quia DEUS non niſi effectivâ dilectione hominem ſibi amicum conſtituit, infundendo ipſam formam Divinæ amicabilitatis, ſic non ſui, ſed hominis intrinſecâ mutatione amicitiam redintegrare, & offenſam poteſt remittere.

6. Ad 2. Reſpondeo. Valorem monetæ eſſe denominationem extrinſecam fundatam in voluntate principis & populi acceptatione; unde mutatis his voluntatibus etiam valor mutatur: at offenſa fundatur in intrinſeca privatione gratiæ abſque influxu voluntatis Divinæ, quâ proinde non ſublatâ nec ipſa tollitur.

Ad 3. Reſpondeo, vinculum voti eſſe purè morale, quod proinde factâ morali immutatione voventis tolli poteſt: quæ moralis mutatio fit per diſpenſationem ſuperioris, cui voluntates ſubditorum ſunt moraliter ſubjectæ. Unde ſuppoſitâ per diſpenſationem morali immutatione voventis deſinit acceptatio voti ex parte DEI, quippe quæ eſt virtualiter conditionata; nimirum ſi & quamdiu voluntas voventis moraliter immutata non fuerit: in condonatione autem extrinſeca voluntas peccatoris ne quidem moraliter mutaretur, & moralis immutatio non ſufficit.

7. Oppones ſecundò. Ex 2. extremis inter ſe mediatè oppoſitis poteſt unum expelli ſine introductione alterius: (ita quippe ut ſubjectum amittat albedinem, non eſt neceſſe, ut fiat nigrum; cùm per alium colorem intermedium poſſit ex albo fieri non album) ſed etiam inter ſtatum gratiæ, & ſtatum peccati conſiſtentem in privatione gratiæ eſt oppoſitio mediata: ergo peccatum tolli poteſt ſine infuſione gratiæ. Minor probatur: quia inter gratiam, & privationem gratiæ debitæ ineſſe ſubjecto intercedit pura negatio gratiæ, ut indebitæ ineſſe ſubjecto, qualis eſſet in ſtatu puræ naturæ. Poterit ergo DEUS hominem ſuo ſolo decreto ponere in ſtatu puræ naturæ, in quo abſentia gratiæ,

cùm

Digitized by Google

cùm non ſit ampliùs abſentia formæ debitæ ineſſe ſubjecto (neque enim ſtatus puræ naturæ exigit gratiā) hôc ipsô non ampliùs erit privatio, ſed pura negatio gratiæ, ac proinde deſinet eſſe peccatum.

Reſpondeo, diſtinguendo majorem. Ex mediatè oppoſitis, poteſt unum extremum poſitivum ex pelli ſine introductione alterius, concedo, extremum privativum, nego: ſed eſt mediata oppoſitio inter ſtatum gratiæ & peccati, ita ut ſit oppoſitio privativa, in qua alterum membrum ſcilicet peccatum eſt privativum, concedo; ſecùs, nego minorem & conſequentiam. Ratio eſt, quòd in privativè oppoſitis forma, quæ eſt extremum poſitivum, habeat duplex oppoſitum, unum contradictorium, h. e. ſui negationem, alterum privativum, h. e. ſui privationem. Econtrà utraque tam negatio, quàm privatio habent unicum extremum poſitivum ſibi oppoſitum videlicet formam. Unde fit, quòd utrumque extremum tam negatio, quàm privatio non niſi à ſola forma expelli poſſint, quamvis forma ab utroque extremo, tam negatione, quàm privatione poſſit deſtrui.

ARTICULUS IV.

Utrùm per abſolutam potentiam poſſit peccatum mortale cum gratia ſanctificante in eodem ſubjecto conſiſtere?

SUMMARIA.

1. *Gratia & peccatum mortale non poſſunt ſimul conſiſtere.*
2. *Etiam actuale peccatum habet oppoſitionem privativam mediatam & indirectam cum gratia.*
3. 4. *Abſurda contraria ſententiæ.*
5. *DEUS non poteſt ſemper impedire effectum ſecundarium privativum*
6. *Per peccatum DEUS neceſſitatur ad ſubtrahendam conſervationem gratiæ tantùm neceſſitate conſequenti & ſuppoſitionis.*
7. *Actus cauſans effectum privativè oppoſitum non poteſt conſiſtere cum habitu contrario.*
8. *Peccatum & gratia ſunt extrema phyſicomoralia.*

§. I.

Reſolutio negativa.

1\. CONCLUSIO. *Inter gratiam & peccatum mortale tam habituale, quàm actuale eſt eſſentialis repugnantia, vi cujus nec per abſolutam DEI potentiam ſimul in eodem ſubjecto componi poſſunt.* Ita cum S. Doctore tota Schola Thomiſtica, contra Scotum, aliósque. Sequitur ex dictis. Et probatur primò de peccato habituali. Peccatum habituale opponitur gratiæ, ſicut privatio formæ, habitualis averſio ab ultimo fine, habituali converſioni in ultimum finem, ut *mors vitæ* Rom. 6. *tenebræ lumini*, 2. Petri. 2. unde etiam pariunt effectus privativè oppoſitos, dum gratia denominat, & reddit formaliter hominem converſum ad DEUM, ſanctum, juſtum, DEO gratum, &c. peccatum contrà denominat hominem averſum à DEO, injuſtum, DEO injurium, offenſum, inimicum, abominabilem, dignum ſuppliciis æternis, &c. ſed privativè oppoſita nec per abſolutam potentiam in eodem ſubjecto componi poſſunt. Secundò. Si loquamur de peccato actuali, conſtat, quòd cùm ſuâpte naturâ ſit averſio à DEO ultimo fine, & infinita offenſa DEI, hôc ipsô immediatè inferat privationem gratiæ ſanctificantis, ſit impedimentum eſſentiale ipſius, & proxima diſpoſitio ad illius expulſionem. Unde tametſi non habeat directam, habet tamen indirectam privativam oppoſitionem cum gratia, quæ non minùs eſt incompoſſibilis in eodē ſubjecto, quàm directa.

Probatur ſecundò de peccato tam actuali, quàm habituali. Extrema, quæ habent oppoſitionem privativam ſive directam, ſive indirectam, non poſſunt ſimul conſiſtere; nam & indirecta oppoſitio cauſat effectus privativè oppoſitos: ſed peccatum habet oppoſitionem privativam cum gratia, habituale quidem directam; actuale verò indirectam, in quantum immediatè cauſat privationem gratiæ: ergo.

3\. Probatur tertiò. Implicat, ut homo ſimul habeat duos ultimos fines ſimpliciter & efficaciter intentos, prout oſtendi in Tractatu de actibus hum. ſed homo habens gratiam ſanctificantem unà cum peccato mortali, haberet duos fines ſimpliciter ultimos efficaciter intentos: ergo implicat habere ſimul gratiam & peccatum mortale.

4\. Probatur quartò. Si unà cum gratia ſanctificante ſimul in eodem ſubjecto conſiſteret peccatum mortale, ſequeretur, quòd DEUS deberet ſpeciali & miraculoſo influxu conſervare peccatum, quod utique eſt abſurdiſſimum. Sequela probatur. Non aliter contingit per abſolutam potentiam impediri aliquam cauſam ab expulſione ſui contrarii, quod juxta vires naturales expelleret ab eodem ſubjecto, niſi DEUS miraculoſo & ſpeciali influxu conſervet illud contrarium, idque à ſuo hoſte tueatur illæſum. Nec enim aliter impeditur ignis à connaturali expulſione frigoris in ſubjecto debitè applicato, niſi quatenus DEUS miraculosè conſervat frigus oppoſitum: atqui gratia habet vires connaturales & ſufficientes ad expellendum peccatum: ergo ſi DEUS ſuâ extraordinariâ potentiâ impediat, ne gratia expellat peccatum, debebit ſpeciali ſupernaturali, & miraculoſo influxu illud in ſubjecto conſervare, quo quid abſurdius dici poteſt?

§. II

Solvuntur objectiones.

5\. Objicies primò. Poteſt DEUS impedire effectum ſecundarium alicujus formæ: ſed expulſio peccati eſt effectus gratiæ ſecundarius; ergo expulſio peccati poteſt impediri à DEO.

Reſpondeo. Majorem tantùm eſſe veram de effectu ſecundario poſitivo, qui non eſt ita ſimpliciter connexus cum effectu primariò, ut illo ſublato conſecutivè neceſſe ſit, deſtrui effectum primarium; non autem de effectu ſecundario privativo, qui ex natura rei tam arctè conſequitur formam, ut eo ſublato, jam ipſa forma non eſſet, quemad-

madmodum apud noſtrates Philoſophos excluſio omnis alterius formæ ex natura rei ſequitur formam ſubſtantialem.

6. Objicies ſecundò. Non poteſt actuale peccatum imponere DEO neceſſitatem retrahendi ſuum liberum influxum, à quo gratia in eſſe & conſervari dependet, ſed imponeret hanc neceſſitatem, ſi peccato actuali ita cogeretur DEUS deſtruere gratiam, ut ne quidem per abſolutam potentiam ſibi liceret illam conſervare in ſubjecto.

Reſpondeo primò. Nimis probari, hâc quippe ratione neque de facto neceſſaria foret deſtructio gratiæ poſt peccatum. Secundò Reſp. Non poteſt peccatum DEO imponere neceſſitatem abſolutam & antecedentem, nempe decreto ſuo permiſſivo præſuppoſitam, conc. conditionatam & conſequentem, nego, ut patet in pluribus inſtantiis Theologicis & Philoſophicis.

7. Objicies tertiò. Actus non ita contrariatur habitui oppoſito, ut non poſſint ſimul conſiſtere ſaltem per Divinam potentiam: ita enim actus tranſiens viſionis compatitur habitum fidei; atqui peccatum actuale eſt actus, gratia ſanctificans eſt habitus: ergo non ita invicem contrariantur, quin per Divinam potentiam ſimul poſſint conſiſtere, præſertim cùm non habeant idem ſubjectum proximum, dum gratia recipitur in ipſa ſubſtantia animæ, actuale verò peccatum in voluntate.

Reſpondeo. Actus poteſt conſiſtere cum habitu contrario, quando non cauſat effectum directè privativè oppoſitum habitui contrario, conc. quando cauſat, nego. Viſio tranſiens non ponit in intellectu videntis habitualem & fixam claritatem, quæ ſola directè opponitur cum habitu fidei, ſed tantùm tranſeuntem: ideóque tametſi aliquantiſper ſuſpendat actum, non tamen tollit habitum fidei. At peccatum actuale cauſat immediatè maculam, hoc eſt, privationem gratiæ intrinſecam & permanentem in anima, adeóque directè privativè gratiæ ſanctificanti oppoſitam. Unde etiam parùm refert, quòd aliud ſit proximum ſubjectum peccati actualis, quàm gratiæ: ad metaphyſicam quippe incompoſſibilitatem eorundem ſufficit, quòd macula à peccato indiſpenſabiliter cauſata reperiatur in eodem ſubjecto proximo, nempe ſubſtantia animæ.

Objicies quartò. Id quod eſt morale, non deſtruitur indiſpenſabiliter per formam phyſicam, ſed peccatum habituale eſt quid morale; gratia verò eſt forma phyſica: ergo peccatum non indiſpenſabiliter deſtruitur per gratiam: poterit ergo Divinâ diſpenſatione gratia conſervari in homine actu peccante. 8.

Reſpondeo. Tam peccatum, quàm gratiam non eſſe quid purè morale, ſed phyſicomorale; nam ſi loquamur de peccato habituali, eſt vera realis abſentia gratiæ, tanquam formæ phyſicomoralis, ſi verò de peccato actuali, eſt cauſa immediata hujus privationis & abſentiæ, eandem metaphyſicâ neceſſitate ex ſe inferens.

ARTICULUS V.

Quæ ſit cauſa diſpoſitiva gratiæ?

SUMMARIA.

1. *Non dantur diſpoſitiones purè naturales ad gratiam.*
2. *In adultis requiruntur motus liberi arbitrii diſpoſitivi ad gratiam.*
3. *Depelluntur inſtantiæ petitæ ex lumine gloriæ, & gratia actuali.*
4. *DEUS agens ſecundùm potentiam ordinariam requirit diſpoſitionem ſubjecti.*
5. *Exponuntur diſpoſitiones remotæ.*
6. *Et proximæ ad gratiam.*
7. *Parvulorum juſtificatio pertinet ad legem extraordinariam.*
8. *Authoritates & rationes pro ſententia proximarum diſpoſitionum efficientiam tribuente auxilio tranſeunti.*
9. *Authoritates & rationes pro ſententia tribuente eandem efficientiam gratiæ ſanctificanti.*
10. *Media via eligitur.*
11. *Diſtinctio gratiæ in gratiam in fieri, & facto eſſe non ſalvat difficultatem.*

§. I.

Exponuntur Diſpoſitiones ad gratiam.

1. Certum eſt primò de fide, quòd homo per actus merè naturales non poſſit ſe diſponere ad gratiam ſanctificantem ſupernaturalem: ita quippe contra Pelagianos & Semipelagianos, ſemina latentis gratiæ in ipſo naturæ gremio admittentes in hoc Tractatu pridem concluſum eſt. Et quæ poſſint objici ex illo Theologico axiomate: *DEUS facienti quod in ſe eſt, non denegat ſuam gratiam*, removimus Diſp. 5. Art. 2.

Certum eſt ſecundò de fide, & in S. Synodo Tridentina definitum eſt Seſs. 6. de juſtific. & Can. 9. ad juſtificationem adultorum eſſe neceſſarium, ut priùs per proprios motus liberi arbitrii præparentur ac *diſponantur ad ipſam juſtitiam, dum excitati Divinâ gratiâ atque adjuti, fidem ex auditu concipientes liberè moventur in DEUM.* Ita monet Divina Script. 1. Reg. 7. *Præparate corda veſtra Domino. Eccleſ. 7. Qui timent Dominum, præparabunt corda ſua.* Actor. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque veſtrûm.* Hinc eſt celebre illud D. Aug. Serm. 15. de V. Ap. *Qui creavit te ſine te, non ſalvabit te ſine te:* Et rurſus: *fecit neſcientem, juſtificat volentem.* 2.

Rationem dat S. D. hîc q. 112. a. 2. DEUS operando ſecundùm legem ordinariam ſeſe accommodat juxta modum & exigentiam cauſarum ſecundarum, de quibus conſtat, quòd forma non introducatur niſi in ſubjectum & materiam diſpoſitam, ergo etiam DEUS juſtitiam ſeu gratiam tribuens, dum juſtificat hominem, illam introducit in animam diſpoſitam: Atqui anima adulti diſponitur per proprios actus & motus liberi arbitrii; quodlibet enim diſponitur & movetur ad formam recipiendam juxta modum ſuæ naturæ proprium, ſed hominis adulti modus proprius operandi & humanus eſt, ut liberè moveat ſeipſum: ergo per motus proprios liberi arbitrii diſponitur & movetur

tur ad recipiendum gratiam juſtificationis; & ſicuti voluntariè per proprios actus fecit jacturam gratiæ, ita nonniſi per proprios voluntarios actus ad eandem recuperandam diſponitur.

3. Dices. Nec (primò) lumen gloriæ; neque (ſecundò) gratia actualis requirunt præviam diſpoſitionem ſubjecti: cùm præſertim (tertiò) DEUS tanquam agens infinitæ virtutis non requirat diſpoſitionem ſubjecti: ergo nulla eſt neceſſitas requirendi prævias diſpoſitiones ad gratiam.

Reſpond. ad 1. Lumen gloriæ non eſſe formam per ſe ultimatò & per modum eſſentiæ intentam (prout eſt gratia in juſtificatione, ceu ſpirituali generatione) ſed eſſe ipſammet diſpoſitionem ad eſſentiam Divinam in ratione formæ intelligibilis intellectui videntis uniendam.

Ad 2. diſparitas eſt, quòd gratia actualis ſit ipſum initium bene operandi, forma vialis & incompleta, ordinata ad excitandum ipſammet hominis præparationem: dum contrà gratia ſanctificans ſeu participatio Divinæ naturæ eſt ultimatus terminus generationis ſpiritualis.

4. Ad 3. Reſp. DEUS quidem ex parte ſui, & ſi velit agere per abſolutam potentiam, non requirit diſpoſitionem ſubjecti: exigit tamen, ſi operetur ſecundùm potentiam & legem ordinariam, ſeſe ſuaviter accommodans ad cujuslibet naturæ proprium modum & inclinationem.

5. Cæterùm inter has prævias diſpoſitiones aliæ ſunt remotæ, & à forma ſeparabiles, aliæ proximæ & inſeparabiles. Remotè diſponit fides, utpote *humanæ ſalutis initium fundamentum & radix omnis juſtificationis.* Trid. Seſs. 6. c. 8. *Accedentem enim ad DEVM oportet credere. Sine hâc eſt impoſſibile placere DEO.* Cùm verò non ſufficiat ſola fides, ut contra hæreticos definitur eodem loco Can. 9. accedit ulteriùs motus ſpei, quo erigimur in fiduciam miſericordiæ Divinæ, *fidentes, DEVM propter Chriſtum propitium fore.* Quem motum requirebat Salvator Marci 10. *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Nemo* enim, inquit Ambroſ. *poteſt agere pœnitentiam, niſi qui ſperaverit indulgentiam.* Præterea Timor Divinæ juſtitiæ, aliique actus minùs perfecti, qui tamen licèt juſtificationem utiliter præcedant, eidem non neceſſariò actu & formaliter præmittuntur.

6. Proximè ad conſequendam gratiam & extra Sacramentum neceſſariò diſponit dilectio, *quæ operit multitudinem peccatorum,* eàque vel formaliter talis, in proſecutione ſummi boni, vel virtualiter talis in deteſtatione peccati, aut contritione & dolore de peccato ex motivo DEI ſuper omnia dilecti. Qui motus cùm ſint in eodem ordine phyſico ſupernaturali cum gratia, habéantque cum illa phyſicam & neceſſariam connexionem, atque indirectam ſaltem oppoſitionem cum peccato, non tantùm moraliter, ſed etiam phyſicè ſuum ſubjectum ad gratiæ receptionem coaptant.

7. Neque refert, quòd parvuli gratiam juſtificationis abſque ullo ſui liberi arbitrii motu recipiant, cùm enim nonniſi ex opere operato & ex virtute meritorum Chriſti juſtificentur, virtus Divina in illis ſecundùm legem extraordinariam operatur, quæ nullam in ſubjecto præexigit diſpoſitionem, quamvis non improbabiliter cum Gonet dici poſſit, in iisdem infantibus habitus virtutum ſupernaturalium ſe ſe habere per modum diſpoſitionum concomitantium, prout de calore ut 8. reſpectu formæ ignis diſcurritur in Philoſophia.

§. II.

An ultimæ diſpoſitiones ad gratiam procedant à gratia?

Quæſtio tamen inter ipſos Thomiſtas non exigua eſt, an ultimæ diſpoſitiones ad gratiam, dilectio, & contritio effectivè procedant ab ipſa gratia, vel ab auxilio tranſeunte? Procedere à ſolo auxilio tranſeunte, propugnant Jo. à S. Thom. Aravio, Contenſon. & *primò* Authoritate Tridentini, quod cit. Seſs. 6. cap. 5. & can. 3 & 4. omnem diſpoſitionem ad juſtificationem refundit in prævenientis gratiæ motionem, adeóque non in gratiam habitualem, ſed actualem. Quomodo etiam D. Aug. lib. 2. cont. 2. Ep. Pelag. c. 8. *Homo præparat cor, non tamen ſine adjutorio DEI, qui tangit cor.* 8.

Secundò Authoritate D. Tho. inprimìs hîc cit. a. 2. *quæcunque præparatio in homine eſſe poteſt, eſt ex auxilio DEI moventis animam ad bonum.* Deinde in 1. p. q. 62. a. 2. & 3. *Converſio eſt, per quam aliquis præparat ſe ad gratiam habendam, & ad hanc non exigitur aliqua habitualis gratia, ſed operatio DEI ad ſe animam convertentis.* Item, *ad hoc, quòd præparat ſe homo ad ſuſceptionem doni gratiæ habitualis, non oportet præſupponere aliquod aliud donum habituale in anima, quia ſic procederetur in infinitum; ſed oportet præſupponi aliquod auxilium gratuitum DEI interiùs animam moventis, &c.*

Tertiò ratione: Ab illa forma diſpoſitiones non poſſunt effectivè procedere, quæ illas jam ſupponit effectas, ſed gratia jam ſupponit diſpoſitiones per actionem agentis effectas, & poſitas in ſubjecto ſicuti forma ignis ſupponit calorem ut 8. per actionem ignis generantis poſitum & effectum in ſubjecto, ergo ultimæ diſpoſitiones non poſſunt ab ipſa effectivè procedere.

Nec valet, ſi dicas: gratia in facto eſſe ſupponit diſpoſitiones effectas, conc. gratia in fieri nego. Contrà enim eſt, quod gratia in fieri eſt gratia quæ primò fit, ſed primò fit in ſubjecto jam diſpoſito, ergo etiam gratia in fieri ſupponit ſubjectum diſpoſitum.

Quartò, Hâc ratione prima gratia poſſet cadere ſub meritum, quia gratia per actus contritionis, & dilectionis à ſe ut in fieri procedentes poſſet eſſe principium ſuiipſius ut eſt in facto eſſe, ſiquidem gratia in fieri præſupponitur ſibiipſi ut eſt in facto eſſe.

Oppoſitam ſententiam tuentur Sotus, Alvarez lib. 7. *de auxil.* diſp. 66. Gonet. de Juſtif. diſp. 1. a. 8. & probant primò authorit. ejuſdem S. D. in 1. p. q. 62. a. 2. docentis, quòd *ad converſionem in DEVM, quæ eſt meritoria beatitudinis, requiritur habitualis gratia, quæ eſt merendi principium.* Atqui contritio, dilectio, quæ eſt ultima diſpoſitio ad gratiam, eſt meritoria beatitudinis, ergo requirit habitualem gratiam, tanquam principium non tantùm formale, ſed effectivum, ut ſeq. diſp. dicemus. Hîc q. 113. a. 8. ad. 2. *Diſpoſitio ſubjecti præcedit ſuſceptionem formæ ordine naturæ, ſequitur tamen actionem agentis, per quam & ipſum ſubjectum diſponitur: & ideo motus liberi arbitrii naturæ ordine præcedit conſecutionem gratiæ, ſequitur autem gratiæ infuſionem.* Loquitur autem 9.

Digitized by Google

tem de gratia non actuali, ſed habituali. Similia habet in 4. diſt. 17. q. 1. a. 4. quæſtiunc. 2. Tandem ſoli gratiæ infuſioni videtur tribuere diſpoſitiones, cùm hîc a. 7. dicit, *Tota juſtificatio impii originaliter conſiſtit in gratia infuſione, per eam enim liberum arbitrium movetur, & culpa remittitur.*

Probant ſecundò ratione: Actus meritorii & vitales vitâ ſupernaturali perfectâ procedunt effectivè ex gratia, tanquam radice omnis meriti, & vita radicali ſupernaturali, ſed contritio & dilectio, quæ ſunt ultimæ diſpoſitiones ad gratiam, ſunt actus meritorii perfectè vitales vitâ ſupernaturali: dilectio quippe eſt actus perfectiſſimus charitatis, contritio pœnitentiæ, quarum utraque virtus tanquam proprietas in gratia radicatur: ergo effectivè procedunt ex gratia. Et licèt poſſit aliquando influxus habituum ſupernaturalium auxilio tranſeunte ſuppleri, quemadmodum in viſione tranſeunte ſuppletur lumen gloriæ, hoc tamen eſt miraculoſum & præter ordinariam DEI legem, quod in ordinaria via juſtificationis non habet locum. Quòdſi etiam poteſt auxilium tranſiens eſſe ſufficiens principium meriti, quid impedit, quo minùs gratia prima poſſit ſub meritum cadere? utpote merito & principio merendi poſterior.

10. In hoc ſententiarum bivio, nec iſti placent, qui proximas ad gratiam diſpoſitiones à ſolo auxilio, nec illi, qui à ſola gratia effectivè procedere affirmant. Unde mediâ incedendo viâ ſit

CONCLUSIO. *Actus contritionis & dilectionis ultimò diſpoſitivi ad gratiam, ac proinde in uno eodemq; inſtanti exiſtentes unà cum gratia (1.) ita ex gratia ſanctificante tanquam principio formali & effectivo dependent, quatenus ſunt actus virtuoſi perfectè vitales & meritorii gloriæ (2.) ut tamen ſimul ab actuali ſpeciali auxilio DEI moventis dependeant, quatenus ſunt diſpoſitiones ad gratiam.*

Primam partem probant authoritates & rationes pro ſecunda ſententia adductæ. n. præced.

Secundam partem probant authoritates & rationes pro primâ ſententia n. 4. adductæ. Quæ certè licèt non evincant, quòd in unicum ſolùm DEI moventis auxilium actus charitatis & contritionis refundi debeant, hoc tamen probant eâ ratione, quatenus ſunt diſpoſitiones & præparationes cordis, DEI operantis & cooperantis auxilio, ſeu gratiæ actuali eſſe tribuendas. Quam actualem gratiam tam ad initium, quàm ad conſummationem juſtificationis Concilia & PP. conſtanter requirunt, ut ex ſeq. diſput. patebit.

Præcedit itaque contritio & dilectio gratiam 11. in genere cauſæ materialis, & ut ſic non gratiæ, ſed DEI moventis & cor præparantis auxilio eſt tribuenda. Neque enim ſatisfacit illa ſubtilis diſtinctio gratiæ in gratiam in fieri vel infundi, & in gratiam in facto eſſe; quaſi iſta tantùm ſit forma completa tribuens meriti dignitatem, illa verò gerat munus auxilii tranſeuntis. Nam ſive gratiam ſanctificantem ſumas in fieri, ſive in facto eſſe; ſemper eſt gratia habitualis, non actualis, atqui Concilia & PP. ad diſponendum & præparandum cor requirunt gratiam actualem: forma quoque in ipſo ſuo fieri exercet munus cauſæ formalis in ſubjecto diſpoſito, adeóque diſpoſitionem etiam ad ipſum fieri in genere cauſæ materialis introductam ſupponit, quemadmodum calor ut 8. ad ipſam inceptionem formæ ignis in ſubjectum tanquam ab agente, non ab ipſa forma introductus ſupponitur; & ſecundùm quod habet rationem diſpoſitionis, tribuitur generanti, non igni genito. Quo tamen non obſtante, idem actus contritionis & dilectionis in genere cauſæ tam formalis, quàm efficientis, & ut ſunt perfectè vitales vitâ ſupernaturali, at meritorii vitæ æternæ, eandem gratiam ſecundùm naturæ prioritatem præſupponunt.

ARTICULUS VI.

An homo poſſit eſſe certus de gratia & juſtificatione?

SUMMARIA.

1. *Quotuplex ſit certitudo?*
2. *Per revelationem homo poteſt certificari de ſtatu gratiæ.*
3. *Conjecturalis certitudo haberi poteſt de gratiâ.*
4. *Nemo poteſt fide Divinâ ſcire ſe eſſe in gratia.*
5. *Neque certitudine perfectâ, ſeclusâ revelatione.*
6. *Solvuntur argumenta ab authoritate.*
7. *Cur poſſit haberi certitudo de fide, & non de gratia.*
8. *Ad licitè recipienda Sacramenta vivorum non requiritur certitudo de ſtatu gratiæ.*

§. I.

Reſolutio negativa.

1. LOquimur de certitudine aſſenſûs, non quæ oritur ex voluntatis electione & determinatione, (hæc quippe non eſt niſi impropriè talis, hæreticorum propria, & magis pertinacia, quàm certitudo) ſed ex firmitate & connexione motivi cum objecto cognito; quæ quanto eſt major, tanto majorem parit in aſſenſu certitudinem. Unde primò poteſt medium & motivum habere intrinſecam connexionem cum objecto intellectui evidenter perſpectam; & hæc fundat certitudinem ſcientificam & metaphyſicam.

Secundò. Poteſt motivum aſſentiendi tantùm extrinſecè connecti cum objecto cognito, ut eſt teſtimonium dicentis, quod ſi ſit ſimpliciter & metaphyſicè infalſificabile, parit ſimpliciter infallibilem certitudinem, quo modo certitudo fidei Divinæ innititur revelationi Divinæ formali, & certitudo Theologici aſſenſûs revelationi virtuali. Si verò motivum non ſit ſimpliciter infalſificabile, nec habeat metaphyſicam connexionem cum objecto; ſit tamen tanti ponderis, tantæque connexionis, ut ſufficiat ad excludendam omnem prudentem formidinem oppoſiti, tunc fundat certitudinem moralem in gradu excellenti: quo modo moraliter certum eſt Romam exiſtere, quia omnes homines hoc dicunt: tametſi quippe abſolutè non repugnat, omnes homines falli, eſt tamen incredibile, omnes homines in unam falſitatem

Digitized by Google

tem conſpirare. Si porrò motivum non ſit potens omnem formidinem excludere, quantumvis ſuâ gravitate trahat intellectum ad prudentem aſſenſum, fundabit vel certitudinem moralem in inferiori & imperfectiori gradu, vel firmam notitiam conjecturalem, juxta quantitatem motivi.

2. Hoc poſito certum eſt primò. Hominem certò poſſe ſcire, ſe eſſe in ſtatu gratiæ; ſi hoc ipſi divinitus revelетur, qualem revelationem habuit Beatiſſima Virgo Lucæ 1. ſalutata: *gratiâ plena.* Job. cùm dixit c. 27. *Non recedam ab innocentia mea.* Magdalena audiens *remiſſa ſibi peccata* Lucæ 10. Bonus latro Lucæ 23. paradiſi promiſſione recreatus à Chriſto. Apoſtoli. Jo. 13. audientes: *vos mundi eſtis.* Cujus revelationis & ſingularis privilegii congruam rationem reddit D. Th. hic q. 112. a. 5. *ut ſecuritatis gaudium etiam in hac vita in eis incipiat, & confidentiùs & fortiùs magnifica opera conſequantur, & mala præſentis vitæ ſuſtineant, ſicut Paulo dictum eſt. 2. Corinth. 12. Sufficit tibi gratia mea.*

3. Certum eſt ſecundò. Poſſe haberi valdè probabilem & conjecturalem certificationem de ſtatu gratiæ, quæ ſit moralis in inferiori gradu, & ſufficiat ad excludendam formidinem actualem: quia dantur aliqua ſigna valde probabilia gratiæ; uti ſincera confeſſio peccatorum, horror peccati, affectus erga Divina, & contemptus mundanorum, ut habet hîc S. D. quæ ſigna ſufficiunt ad formandum prudens judicium, quòd ſimus in ſtatu gratiæ; quamvis non excludat omnem etiam potentiam dubitandi. Quæſtio igitur eſt: utrùm certitudine vel fidei, vel evidentiæ naturalis, vel etiam moralis excludentis omnem prudentem potentiam dubitandi (qualis eſt v. g. certitudo de exiſtentia Romæ) poſſit aliquis certò cognoſcere, quòd ſit in ſtatu gratiæ.

4. CONCLUSIO. *Secluſâ revelatione nemo vel fide Divinâ, vel aliâ etiam morali perfectâ certitudine auferente potentiam dubitandi, certus eſſe poteſt, quòd ſit in ſtatu gratiæ.*

Prima pars eſt de fide definita in Concilio Tridentino can. 13. contra Lutheranos aſſerentes *omni homini ad remiſſionem peccatorum aſſequendam neceſſarium eſſe, ut credat certè, & abſque ullâ hæſitatione propriæ infirmitatis, & indiſpoſitionis, peccata eſſe remiſſa.* Unde & Seſs. 6. can. 9. decernit: quòd *quilibet dum ſeipſum, ſuámque propriam infirmitatem & indiſpoſitionem reſpicit, de ſua gratia formidare & timere poteſt, cùm nullus ſcire valeat certitudine fidei, cui non poteſt ſubeſſe falſum, ſe gratiam DEI eſſe conſecutum.*

5. Secunda quoque pars eſt communis inter DD. Catholicos contra quoſdam antiquiores, & unà cum præcedenti parte concluſionis Probatur primò authoritate S. Scripturæ. Eccleſ. 9. *Neſcit homo, utrùm amore, an odio dignus ſit.* Pſal. 18. *Delicta quis intelligit?* Job. 9. *Si ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea.* 1. Cor. 4. *Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc juſtificatus ſum.*

Probatur ſecundò ratione: Illa veritas non poteſt certò cognoſci, quæ pendet ab aliqua ſuppoſitione incerta & fallibili, ſed quòd aliquis ſit conſtitutus in gratia, pendet ex ſuppoſitione incerta, & fallibili; ergo nemo poteſt cognoſcere certò, quòd ſit in gratia. Minor probatur, Hominis juſtificatio pendet ex debita adminiſtratione & receptione Sacramentorum; quorum utrumque eſt quid fallibile, cùm ſit incertum, an Miniſter Sacramenti ſit validè ordinatus, an nullus fuerit defectus vel ex parte intentionis, vel materiæ, vel formæ. Utrùm dolor de peccatis fuerit ſerius, efficax, ſupernaturalis? ergo quòd aliquis ſit conſtitutus in gratia, pendet ex ſuppoſitione fallibili.

Confirmatur. Ut quis adultus tantâ certitudine judicaret, ſe eſſe in gratia, quantâ credit Romam exiſtere, deberet ipſi ſive per fidem, ſive per evidentiam naturalem æquali certitudine conſtare, quòd habuerit ſufficientem diſpoſitionem ad gratiam: ſed hoc fieri non poteſt: quia nec evidentia naturalis datur de diſpoſitione ſupernaturalis; neque fides Divina ſecluſâ ſpeciali revelatione ad aliquam particularem diſpoſitionem, & quæſtionem facti, an fueris ritè diſpoſitus? ſe extendit.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Objiciunt primò. Lutherus & Kemnitius illud Rom. 8. *Ipſe ſpiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quòd ſumus Filii DEI.* Sed utique teſtimonio Spiritûs aſſentiri tenemur aſſenſu fidei Divinæ: ergo certitudine fidei Divinæ tenemur & poſſumus credere, nos eſſe filios DEI. 6.

Confirmatur primò ex S. Auguſtino in L. de vera pœnit. c. 2. dicente: *Non dicimus, dimitte nobis debita noſtra pro his peccatis, quæ remiſſa credimus in baptiſmo, niſi de fide dubitemus.*

Confirmatur ſecundò. In Symbolo Apoſtolorum fide Divinâ credimus *remiſſionem peccatorum* ergo fide Divinâ credimus nobis peccata remitti, & conſequenter nos eſſe in gratia.

Reſpondeo primò. Spiritum S. toti Eccleſiæ teſtari; quòd in illa detur adoptiva filiatio, non verò teſtari ſingulis hominibus in particulari, quòd in ſe habeant adoptivam filiationem.

Secundò dici poteſt, quòd *teſtimonium reddere* ibidem accipiatur, pro dare aliquam ſignificationem & manifeſtationem, non quidem omnino infallibilem, ſed valdè probabilem, ſic exponit S. D. Lect. 3. in illum locum: *reddit,* inquit, *teſtimonium per effectum amoris filialis, quem in nobis facit.* Ad. 2. ℞. Senſum illius articuli non eſſe, quòd credamus peccata cuilibet abſolutè fuiſſe remiſſa, ſed quòd credamus dari in Eccleſia DEI veram remiſſionem peccatorum reſpectu illorum, qui ſe ritè ad ipſam diſpoſuerint.

Ad primam Confirmationem Reſpondeo cum Salmanticenſibus: Tò *credimus* apud S. Auguſtinum non ſignificare aſſenſum fidei Divinæ, prorſùs infallibilem, ſed imperfectiorem quandam credulitatem, ſeu fiduciam: Unde l. 2. contra Creſconium c. 26. repetens eandem ſententiam, pro *credimus,* ſubſtituit vocem, *confidimus.*

Ad 2. Confirmationem Reſpondeo. Senſum illius articuli non eſſe, quòd credamus cuilibet abſolutè peccata fuiſſe remiſſa, ſed quod credamus dari in Eccleſia DEI veram remiſſionem peccatorum, reſpectu eorum, qui ſunt ad illam ritè diſpoſiti.

Objicies ſecundò. Poteſt homo certificari de ſuâ fide, ergo etiam de gratia: Antecedens habet 7.

in

Digitized by Google

in terminis S. Doctor in hoc art. 5. ad 2. Conſequentia probatur. Non minùs fides eſt qualitas ſupernaturalis, quàm gratia: ergo ſi non obſtante ſupernaturalitate poteſt quis certificari de ſua fide, eâdem quoque non obſtante poteſt certificari de ſua gratia.

Reſp. negando conſequentiam primò, quia fides, cùm ſit in intellectu, poteſt eſſe reflexiva ſuprà ſeipſam, & formare judicium experimentaliter certum de ſeipſa, unde quis poteſt jurare ſe eſſe fidelem, quia credit, quod Romana credit Eccleſia: charitas verò eſt in voluntate, & gratia in ſubſtantia animæ. Secundò, quia fides habet certam & infallibilem regulam extrinſecam, nimirum propoſitionem Eccleſiæ, & præſupponit evidentiam credibilitatis: quàm non habent gratia & charitas.

8\. Objicies tertiò. Niſi poſſit haberi certitudo moralis de ſtatu gratiæ, nemo licitè reciperet aliquod Sacramentum vivorum: conſequens eſt abſurdum: ergo & antecedens. Sequela probatur, ut licitè recipiatur aliquod Sacramentum vivorum, prærequiritur judicium certum conſcientiæ, quòd licita ſit illius receptio: ſed non eſt licita, niſi quis ſit in ſtatu gratiæ: ergo etiam prærequiritur judicium certum, quòd quis ſit in ſtatu gratiæ.

Reſpondeo negando ſequelam & minorem probationis, & Dico. Ut quis licitè recipiat aliquod Sacramentum vivorum ſufficere, ut poſſit formare judicium practicum certum de licita illius Sacramenti receptione, ad quam non requiritur certitudo excluſiva omnis dubii ſpeculativi de ſtatu gratiæ; ſed ſufficit, quòd probabiliter judicet ſe eſſe in gratia cum excluſione dubii practici.

DISPUTATIO IX.

DE Merito.

Ad q. 114.

1\. MEritum, quod eſt quædam proprietas actûs humani, eſt opus retributione dignum, cùmque retributio alia ſit humana & politica, alia ſupernaturalis & Theologica, idcirco meritum quoque aliud eſt politicum, aliud Theologicum & ſupernaturale. Relicto politico, hoc loco agimus de merito Theologico, tanquam gratiæ non minùs actualis, quàm habitualis effectu.

ARTICULUS I.

De exiſtentia & eſſentia meriti.

SUMMARIA.

1. *Acceptio meriti.*
2. *Doctrina fidei.*
3. *Objectiones hæreticorum.*
4. *Solvuntur.*
5. *Definitio meriti.*
6. *Habitus, potentia, omiſſiones excluduntur à ratione meriti.*
7. *Requiritur moralis bonitas operis.*
8. *Item directio in obſequium præmiantis.*
9. *Meritum eſt neceſſariò liberum.*
10. *Solvitur objecta difficultas de merito Chriſti.*
11. *Angelus in primo inſtanti habuit ſufficientem libertatem.*
12. *Acceptatio Divina non eſt adæquata ratio merendi.*
13. *Merens debet eſſe conſtitutus in gratia.*
14. *Et viator, non comprehenſor.*
15. *Animæ purgatorii nil merentur.*
16. *Diviſio meriti in condignum, & congruum.*
17. *Æqualitas cum præmio ſpectanda eſt formaliter.*
18. *Varia diſcrimina inter utrumque meritum.*

§. I.

Doctrina fidei.

2\. UT tantò faciliùs ipſum meritum eliminaret, nomen quoque meriti in S. Litteris reperiti, impudenter negavit Calvinus *l. 3. inſtit. c. 15.* atqui meritum tam quoad nomen, quàm ipſam rem ibidem invenitur. Quoad nomen Eccli. 16. *Omnis miſericordia faciet locum unicuique ſecundùm meritum operum ſuorum.* Hebr. 13. *Beneficentiæ & communionis nolite oblivisci, talibus enim hoſtiis promeretur DEUS.* Res ipſa meriti, & retributio ſeu merces æterna pro bonis operibus promiſſa habetur paſſim tradita, ut Jer. 36. *eſt merces operi tuo.* 2. Timoth. 4. *Repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, &c.* Item Pſal. 65. Sap. 5. & 10. Eccli. 8. Matth. 5. & 25. Luc. 6. 1. Cor. 3. Jac. 1. Petr. 5. Apoc. ult. eſtque definita in Trident. Seſſ. 6. Can. 16. *Si quis dixerit, hominis juſtificati bona opera ita eſſe dona DEI, ut non ſint etiam bona ipſius juſtificati merita, &c. anathema ſit.* & Cap. 16. *Benè operantibus uſque in finem, & in DEO ſperantibus proponenda eſt vita æterna, & tanquam gratia Filiis DEI per Chriſtum JESUM miſericorditer promiſſa, & tanquam merces ex ipſius DEI promiſſione bonis ipſorum operibus & meritis fideliter reddenda.*

Objiciunt tamen Sectarii primò ex Luc. 17. *Cùm feceritis omnia, dicite, ſervi inutiles ſumus, quod debuimus facere, fecimus.* Secundò ex Ep. ad Rom. c. 8. *Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* 3.

Digitized by Google

nobis Tertiò, quòd nihil in DEI utilitatem exhibere poſſimus, juxta illud Job. 35. *Si juſtè egeris, quid donabis ei? aut quid de manu tua accipiet?* Atqui ſi daretur meritum, eſſemus ſervi utiles, noſtra opera & paſſiones eſſent condignæ ad futuram gloriam, cederent in obſequium & utilitatem DEI.

4. Reſpondetur ad 1. Nos rectè in ipſis bonis operibus meritoriis ſervos inutiles nuncupari, non quòd illa opera nihil valeant ad promerendam & comparandam vitam æternam, ſed quia nos ex nobis & ſine DEI gratia ad illa ipſa opera nihil valemus, eaque titulo inabdicabilis dominii DEO ita debemus, ut, quamvis nollet illa æternâ vitâ remunerari, tamen ex noſtræ ſervitutis obſequio forent exhibenda.

Ad 2. dico, Apoſtoli mentem eſſe, non eſſe condignitatem noſtrarum adverſitatum ad futuram gloriam, comparatione factâ inter moleſtiam, ſeu triſtitiam, quam pariunt adverſitates, ac delectationem ſeu gaudium, quod parit vita æterna; item inter durationem laborum hujus, & gaudii alterius vitæ. Inde 2. Cor. 4. dixit: *Quod in præſenti momentaneum eſt, & leve tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.*

Ad 3. Reſp. Non eſſe neceſſarium, ut ex noſtris operibus DEO accreſcat aliquid quaſi intrinſecum; ſufficere, quòd accedat honor extrinſecus, & manifeſtatio gloriæ ipſius.

§. II

Definitio & conditiones meriti.

5. CONCLUSIO. *Meritum rectè definitur: Actio (2.) Studioſa, ſeu moraliter bona (3.) libera (4.) in obſequium præmiantis exhibita (5.) ab homine juſto (6.) & viatore procedens.* Hujus definitionis bonitatem oſtendet expoſitio ſingularum conditionum, quæ ad meritum requiſitæ continentur in hâc definitione.

6. Dicitur itaque primò, *Actio.* Ubi excluduntur inprimis habitus & potentia, quibus nec meremur, nec demeremur. Deinde pura omiſſio, quæ tametſi ſufficere poſſit ad rationem peccati & demeriti, non tamen ad rationem meriti. *Peccatum*, inquit S. D. 1. 2. q. 71. a. 5. ad 1. *Poteſt contingere, ſive aliquis faciat, quod non debet, ſive non faciendo, quod debet: ſed meritum non poteſt eſſe, niſi aliquis faciat, quod debet, & ideo meritum non poteſt eſſe ſine actu.*

7. Dicitur ſecundò, *Studioſa, ſeu moraliter bona*, nam debet eſſe opus gratum DEO præmianti, velut indicatur 1. Jo. 3. *Fiduciam habemus ad DEUM, quòd quicquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata ejus cuſtodimus, & ea, quæ ſunt placita coram eo, facimus.* Sed non niſi opus moraliter bonum poteſt eſſe DEO gratum: actus quippe malus uti eſt objectum Divinæ diſplicentiæ, ita non præmio, ſed vituperio & pœnâ dignus eſt. Actus verò indifferens (ſi daretur) uti non foret dignus pœnâ propter carentiam malitiæ moralis, ita nec præmio propter carentiam bonitatis moralis.

8. Dicitur ulteriùs, in *obſequium præmiantis exhibita*: Neceſſe enim eſt, ut actus meritorius dirigatur ad certam perſonam, à quâ expectetur remuneratio; ſed hoc aliter non fit, niſi quatenus opus dirigitur in obſequium ipſius ergo. Quibus tanquam certioribus præmiſſis, nunc reliquæ conditiones, in definitione meriti expreſſæ, ſunt ventilandæ.

§. III.

Libertas meriti.

DIcebatur tertiò. *Actio Libera*, quæ conditio 9.
definita eſt per Bullam Innocentii X. hanc propoſitionem tanquam hæreticam damnantis. *Ad merendum & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur in homine libertas a neceſſitate, ſed ſolùm a coactione.* Exprimit illam S. D q. 6. de malo artic. unic. dicens: *Non enim videtur eſſe meritorium vel demeritorium, quòd aliquis ſic ex neceſſitate agit, quod vitare non poſſit.* Eandem docet Apoſtolus 1. Cor. 9. *Si enim volens ago, mercedem habeo.* Et SS. PP. Hieronymus l. 2. cont. Jovin. Ubi *neceſſitas, nec corona, nec damnatio eſt.* D. Bernardus Serm. 81. in Cantic. *Ubi non eſt libertas, nec meritum.* Ratio eſt: quia meritum vel demeritum ſunt proprietates actûs humani & moralis; atqui radix eſſentialis moralitatis eſt libertas, prout dictum in Tract. de Act. Hum.

Objicies primò. Chriſti operationes erant in- 10.
finitè meritoriæ, nec tamen liberæ: ergo libertas ad meritum non requiritur. Alterum membrum antecedentis probatur primò: Chriſtus merebatur per actum præſtantiſſimum dilectionis DEI; ſed iſte non erat liber, utpote regulatus lumine gloriæ & viſionis beatificæ, quæ neceſſitat Beatos ad DEUM ſuper omnia diligendum. Secundò. Quia Chriſtus merebatur implendo præceptum moriendi pro genere humano, ſibi à Patre impoſitum, ſed non poterat non implere hoc præceptum; quia non implere præceptum repugnat ipſius intrinſecæ impeccabilitati & ſanctitati: ergo Chriſtus meritus fuit, mortem à Patre præceptam neceſſariò eligendo & ſubeundo.

Hujus difficultatis reſolutionem Tractatui de Incarn. ſpecialiter reſervamus: iſtam ex plurimis in præſenti amplectimur. Fuiſſe actum dilectionis DEI in Chriſto ſimul neceſſarium & liberum, juxta diverſi luminis & ſcientiæ connotationem. Neceſſarius fuit, quatenus tendebat in Divinam bonitatem ſub lumine viſionis beatificæ, & ſic erat actus comprehenſoris: liber erat, quatenus in eandem bonitatem tendebat ſub lumine ſcientiæ infuſæ; quod tametſi non compateretur indifferentiam contrarietatis, repugnantem cum intrinſeca impeccabilitate Chriſti, compatiebatur tamen indifferentiam contradictionis, quæ ad meritum ſufficit; & ſub hâc ratione erat actus viatoris. Unde in forma nego alterum membrum antecedentis: & minorem primæ probationis diſtinguo: actus dilectionis in Chriſto non erat liber, quatenus regulabatur per viſionem & erat actus comprehenſoris, conc. quatenus regulabatur per ſcientiam infuſam, & erat actus viatoris, nego min. ergo actus meritorius Chriſti non erat liber, ſub priori ratione conc. (imò ut ſic non erat meritorius) ſub poſteriori ratione, nego conſeq. Ad 2. probat. diſtinguo minor. non poterat non implere hoc præceptum, ſi Tò *non implere* accipiatur contrariè, & pro ſenſu compoſito præcepti, conc. Si ſuma-

Digitized by Google

ſumatur præciſivè & pro ſenſu diviſo præcepti, nego. Sed de hoc ex inſtituto loco allegato, ubi de merito Chriſti dicetur.

11. Objicies ſecundò. Angelus juxta communem DD. meruit in primo inſtanti ſuæ creationis per actum dilectionis DEI ſuper omnia: quem tamen in illo inſtanti non poterat omittere, cùm nondum habuerit plenam libertatem, aut potentiam proximam peccandi pro illo inſtanti, adeoque datur meritum abſque libertate.

Reſpondeo. Angelus non potuit in illo inſtanti omittere, omiſſione privativâ, & in ſenſu compoſito præcepti, conc. omiſſione præciſivâ, & in ſenſu diviſo præcepti, nego. Et non habuit plenam libertatem contrarietatis ad bonum & malum,quâ poſſet pro illo inſtanti peccare, conc. libertatem contradictionis ad aliquid agendum, vel non agendum ſimpliciter, nego.

12. Objicies tertiò Nullum apparet inconveniens, ut DEUS actum etiam neceſſarium acceptet ad præmium; quo caſu actus neceſſarius erit meritorius. Aſſumptum probatur: nam primò meritum dependet ab acceptatione Divina; ergo ſi DEUS actum neceſſarium acceptet ad præmium, erit meritorius. Secundò: quia actus neceſſarius charitatis in patria non eſt minoris valoris, quàm liber actus charitatis in via: ergo non minùs eſt acceptabilis ad præmium, quàm liber actus charitatis in via. Tertiò ſic de facto videtur DEUS ad coronam Martyrii acceptâſſe mortem infantium pro Chriſto occiſorum, quæ illis neutiquam erat libera.

Reſpondeo neg. antec. & primam probationem diſtinguo. Meritum dependet ab acceptatione Divina tanquam ab aliqua & inadæquatâ ratione merendi, conc. tanquam ab omni & adæquatâ ratione merendi, nego antec. & conſequentiam: plures enim requiruntur conditiones, quibus ablatis etiam meritum perire neceſſe eſt. Ad 2. diſtinguo antec. actus charitatis in patria non eſt minoris valoris phyſici concedo, moralis, nego. atqui meritum requirit valorem moralem, qui in operantis libertate fundatur. Ad 3. dico, infantes à S. Eccleſia inter SS. Martyres computari, eò quòd ſint Martyres & acceperint coronâ Martyrii non formaliter, ſed virtualiter & æquivalenter, dum cæleſte gaudium & gloriam propter mortem toleratam DEUS ipſis confert ex beneficentia & liberalitate, quam adultis merentibus confert ex titulo quaſi juſtitiæ.

§. IV.

Expenditur quinta & ſexta conditio, ab homine juſto & viatore.

13. QUinta conditio meriti eſt, ut ſit ab homine juſto, h. e. in ſtatu gratiæ conſtituto. Hanc indicat Apoſtolus 1. Cor. 13. dicens: *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Tridentinum Seſs. 6. Can. 32. & cap. 8. dicens: *nihil eorum, quæ juſtificationem præcedunt, ſive fides, ſive opera, ipſam juſtificationis gratiam promeretur.* S. D. hîc a. 2. *Nullus in ſtatu peccati exiſtens poteſt vitam æternam mereri, niſi priùs DEO reconcilietur dimiſſo peccato, quod fit per gratiam,* reddénſque rationem addit: *peccatori enim non debetur vita, ſed mors,* ſecundùm illud Rom. 6. *Stipendia peccati mors.* S. Auguſtinus Ep. 105. *Nullane ſunt merita juſtorum? Sunt planè: quia juſti ſunt, ſed ut juſti fierent, merita non fuerunt.* Ratio ulteriùs eſt. Ut opus ſit meritorium vitæ æternæ, oportet, ut habeat cum illa proportionem, & procedat ab homine grato, ſed abſque ſtatu gratiæ nullam habet proportionem, nec procedit ab homine grato & amico. Major probatur. Nullus actus ex Divina ordinatione refertur ad aliquid excedens proportionem illius virtutis, quæ eſt principium actûs: ſed vita æterna eſt bonum excedens proportionem totius naturæ creatæ, ergo.

Sexta meriti conditio eſt: ut ſit *à viatore.* Sic 14. S. D. 2. 2. q. 13. a. 4. ad 2. *Mereri*, inquit, *& demereri pertinent ad ſtatum viæ. quia mereri eſt ejus, quod movetur in finem.* 1. p. q. 62. a. 9. ad 1. Ita nimirum DEUS ordinavit, ut præſens vita eſſet tempus ſeminandi, futura tempus metendi, & portandi manipulos. *Tempus ſementis eſt præſens vita, quam currimus, cùm iſta vita tranſierit, operandi tempus aufertur.* D. Hier in Ep. 1. ad Cor. c. 6. unde Jo. 9. dicitur: *dum tempus habemus, operemur bonum* Eccl. c. 9. *quodcunque poteſt agere manus tua, inſtanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia eſt apud inferos.* Hinc dabis rationem primò, cur Beati non ampliùs mereantur, quantumvis non deſit ipſorũ quibusdam operibus libertas & valor meritorius? Sunt nimirum in termino & fine, non in via & tendentia conſtituti. Secundò. Cur animæ purgatorio mancipatæ nil poſſint mereri? ſunt enim ſaltem extra ſtatum viæ, curſûs, & agonis conſtitutæ, licèt nondum ſint aſſecutæ ultimatum terminum. Tertiò, cur Chriſtus, quamvis eſſet comprehenſor, tamen ſibi gloriam corporis & nominis exaltationem meruerit? fuit námque ſimul viator, & comprehenſor.

Dices: Animæ in purgatorio conſtitutæ non 15. obtinent ultimatum terminum ſuæ beatitudinis: quid igitur vetat, ipſas per virtuoſos actus tendere in iſtum terminum, cùm S. D. meritum explicet per viam & motum ad terminum?

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: Non obtinent ultimatum terminum, hoc ſenſu, quòd per accidens differantur ab ejus aſſecutione, donec pœnam pro peccatis debitam perſolverint, conc. ut in ipſo poſſint proficere, nego antecedens & conſequentiam. ut enim dicitur Eccl. 11. *Si ceciderit lignum ad Auſtrum, aut Aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit.* Hoc eſt, in quocunque ſtatu mors hominem deprehenderit, in illo manebit. Cùm igitur illæ animæ non ſint in purgatorio, ut in ſua beatitudine proficiant, aut aliquid mereantur, ſed omnis beatitudo ipſis conferatur propter vitæ præteritæ merita, idcirco non ſunt ampliùs rigoroſè viatores, & ſtatus purgatorii reductivè pertinet ad ſtatum æternæ beatitudinis, ceu quædam inchoata certitudo illius.

§. V.

Diviſio meriti.

MEritum dividitur in meritum *de condigno* & 16. *de congruo.* Meritum de condigno, quod eſt ſtrictè & ſimpliciter tale, eſt illud, quod in ſe habet condignum valorem, & æqualitatem cum præ-

præmio ſecundùm rectum & prudentem æſtimationem: Meritum de congruo eſt, quod etiam dicitur meritum ſecundùm quid, quod non habet æqualitatem cum præmio, à quo in valore exceditur, habet tamen quandam proportionem cum illo, eò quòd ſit congruum, & dantem deceat tale opus remunerari. Sic militi ſtipendium datur de condigno, promotio verò ad honores, nobilitatem, &c. de congruo, Utrumque meritum refert S. D. in 2. diſt. 27. q. 1. a. 3. dicens: *Dicitur aliquis mereri ex condigno, quando invenitur æqualitas inter præmium & meritum ſecundùm rectam æſtimationem. Ex congruo autem tantùm, quando talis æqualitas non invenitur, ſed ſolùm ſecundùm liberalitatem dantis munus tribuitur, quod dantem decet.*

17. Colliges ex dictis primò. Æqualitatem cum præmio requiſitam ad meritum de condigno, non eſſe ſpectandam materialiter in ratione entis; ſed formaliter in ratione præmii, quod tunc contingit, quando vel meritum virtute continet ipſum præmium, ſicut omnis actus viæ procedens à gratia continet gloriam patriæ: vel quando opus ex certo pacto, aut promiſſione remunerantis ordinatur ad præmium tanquam ad propriā mercedem, & juxta prudentū æſtimationē tanti habetur, quanti ipſum præmium, tametſi in eſſe entis magna reperiatur inæqualitas. Sic actus ſupernaturalis viatoris momentaneus in eſſe entis multum exceditur à vita æterna, quod ipſum tamen non impedit, quin ſit meritorius de condigno, quia vitæ æternæ adæquatur ſecundùm moralem intrinſecum valorem in eſſe præmii. Rurſus: Actus ſupernaturalis alicujus juſti eſt multò præſtantior in ratione entis, quàm auxilium tranſiens, quod peccatori confertur, quia tamen nullo pacto, aut promiſſione Divinâ ordinatur ad auxilium tanquam ad præmium; ideo non habet æqualitatem cum auxilio in ratione præmii, nec meretur peccatori auxilium de condigno, ſed ſolùm de congruo.

Colliges ſecundò diverſa diſcrimina inter meritum de condigno & congruo. Nam primò meritum de condigno fundatur in titulo juſtitiæ, reſpiciente æqualitatem inter præmium, & operis valorem meritorium; meritum verò de congruo fundatur in dantis bonitate & liberalitate conjuncta cum titulo amicitiæ: nam ſi iſte deſit, beneficium dabitur ex pura miſericordia, & non ex merito congruo. Secundò. Meritum de condigno requirit aliquod pactum vel promiſſionem remunerantis ſaltem implicitam de dando præmio ſub conditione talis operis, ſine quo titulus juſtitiæ non completur; meritum verò de congruo, quod ſolummodò parit debitum alicujus decentiæ & congruitatis, nullam promiſſionem exigit. Tertiò. Meritis de condigno infallibiliter à DEO confertur præmium, niſi quando per peccatum mortale, nondum per pœnitentiam deletum, ſunt mortificata; at verò meritum de congruo, quod nulla promiſſio præcedit, non infallibiliter ſortitur ſuum effectum & præmium, unde & apud Jeremiam c. 15. DEUS dixit: *Si ſteterint Moyſes & Samuel coram me, non eſt anima mea ad populum iſtum.* Et tametſi Samuel multis annis luxerit Saulem, tamen ipſi ſetiam pœnitentiam non impetravit. 18.

ARTICULUS II.

Qualis DEI ordinatio requiratur ad meritum?

SUMMARIA.

1. *Status quæſtionis.*
2. *Ordinationem Divinam ad præmium requiri ad meritum docet authoritas.*
3. *Et ratio.*
4. *Hæc tamen ordinatio non eſt formalis ratio meriti, ſed conditio.*
5. *Cum qua optimè ſtat intrinſecus valor & condignitas operis meritorii.*
6. *Hæc ordinatio eſt ſuperaddita voluntati dandi gratiam.*
7. *Gloria æterna eſt partim corona juſtitiæ, partim miſericordiæ.*
8. *Meritum eſt actûs humani proprietas moralis & relativa.*
9. *Plus requiritur ad meritum, quàm demeritum.*
10. *Ad meritum requiritur operis condignitas acceptata, quæ non eſt ſine ordinatione Divina.*
11. *Diſparitas inter meritum ad hominem, & ad DEUM.*
12. *Non datur voluntas dandi gratiam tanquam principium meriti indiſtincta à voluntate dandi gratiam.*

§. I.

Reſolutio Thomiſtica.

1. Sunt, qui cum Scoto velint, promiſſionem ſeu ordinationem Divinam meriti ad præmium, eſſe formalem rationem conſtitutivam meriti ad DEUM, in qua proinde ſententia poterit actus purè naturalis vi ordinationis Divinæ fieri meritorius vitæ æternæ. Sunt, qui cum Vaſque è diametro oppoſitum ſentiunt, bonum opus à DEI gratia profectum abſque ulla DEI ordinatione ſuperaddita mereri de condigno vitam æternam. Sunt tandem, qui mediâ incedentes viâ velint aliquam promiſſionem, vel ordinationem Divinam operis ad præmium eſſe neceſſariam, non quidem per modum formalis conſtitutivi, ſed neceſſariæ conditionis: quam equidem Thomiſtæ aliqui ſubdiſtinguunt in intrinſecam, quæ ſit incluſa in ipſa voluntate, & decreto dandi gratiam, tanquam principium meriti, & in extrinſecam, quæ ſit aliquod pactum vel promiſſio huic voluntati ſuperaddita.

CONCLUSIO. *Requiritur ex parte DEI ordinatio aliqua, & promiſſio dandi præmium,* 2.

non

Digitized by Google

non tanquam ratio formalis meriti, ſed tanquam conditio. Eſt communis Thomiſtarum.

Prima pars habetur tradita ab Angelicô Doctore hîc art. 1. in c. dicente: *Meritum hominis apud DEUM eſſe non poteſt niſi ſecundùm præſuppoſitionem Divinæ ordinationis.* Adſtipulatur Concilium Trident. Seſs. 6. c. 16. dicens: *benè operantibus proponenda eſt vita æterna, & tanquam gratia filiis DEI per Chriſtum JESUM miſericorditer promiſſa, & tanquam merces ex ipſius DEI promiſſione bonis ipſorum operibus & meritis fideliter reddenda.* Concilium quoque Senonenſe in decreto fidei c. 16. dicit: *quòd opera juſtorum habeant rationem meritorum ex Divina promiſſione.*

3. Ratio eſt primò. Quia ſine aliquo ſuo actu, pacto, promiſſione, DEUS homini obligari non poteſt, ut inquit S. D. ad 3. DEUS enim *non efficitur ſimpliciter debitor nobis, ſed ſibiipſi, in quantum debitum eſt, ut ſua ordinatio impleatur.* Sed meritum, ſicuti ex parte merentis importat aliquod jus activum, ita ex parte DEI præmiantis correlativè importat debitum & obligationem paſſivam ad mercedem retribuendam: ergo meritum requirit aliquem actum DEI promiſſivum & ordinativum operis ad præmium. Major conſtat ex infinita, & inabdicabili independentia Divini dominii, ratione cujus ipſe nulli, nos autem cum noſtris operibus ipſi millenis titulis obſtringimur.

4. Ratio eſt ſecundò: Si ſeclusâ ordinatione, aut promiſſione, ad meritum ſufficeret ſola dignitas gratiæ ſanctificantis, non eſſet ratio, cur de facto nec Beati in cælo, nec animæ in purgatorio mererentur: cùm non minùs iſtæ, quàm illæ producant actus liberos ſupernaturales, gratiâ & charitate dignificatos.

Ratio ſecundæ partis eſt primò. Id formaliter tribuit rationem meriti, quod tribuit condignum valorem ad præmium, ſed Divina promiſſio hunc non tribuit, ſed ſupponit, ergo. Minor probatur: valor condignus requirit elevationem operis ad ordinem ſupernaturalem, ſed hanc promiſſio Divina non tribuit, ſed à gratia ſanctificante factam ſupponit: non enim Divina promiſſio mutat naturam operis, aut facit ex naturali ſupernaturale; promiſſio quippe alicujus beneficii excedentis condignum valorem operis, ſicuti ipſi beneficiò non tribuit niſi rationem gratuiti ac liberalis doni, nequaquam verô mercedis, aut præmii; ita neque operi tribuit rationem meriti.

Secundò. Si promiſſio foret conſtitutiva meriti, tunc juxta quantitatem promiſſionis creſceret, vel decreſceret quantitas meriti; at conſequens eſt falſum: hâc enim ratione meritum Chriſti eſſet finitum, cùm ipſi ſit facta promiſſio præmii finiti.

Tertiò DEUS retribuendo pro bonis operibus mercedem non obſervaret juſtitiam, ſed ſolius promiſſionis implendæ fidelitatem, nam promiſſio eſt motivum retribuendi ex fidelitate, operis autem condignitas eſt motivum retribuendi ex juſtitia; ſed hoc eſt contra Apoſtolum, præmium vitæ æternæ vocantem *coronam juſtitiæ.*

§. II.

Corollaria.

INferes ex dictis primò. Non obſtante conditione Divinæ ordinationis ad præmium, condignitatem tamen meritoriam ipſis bonis operibus juſtorum eſſe adæquatè intrinſecam. Nam primò in tantum bona opera habent meritoriam condignitatem, in quantum ſunt dignificata per gratiam, ex cujus radice procedunt, ſed hoc eſt ipſis adæquatè intrinſecum. Secundò: Divina ordinatio non tribuit valorem operum, ſed ſupponit: neque enim ideo digna ſunt præmiari, quia DEUS promittit, ſed ideo promittit DEUS coronam gloriæ, quia opera ſunt ſancta, & in DEO facta. 5.

Inferes ſecundò. Divinam ordinationem boni operis ad præmium eſſe diſtinctam à præciſa voluntate dandi gratiam, quia eſt ſeparabilis ab illa, & de facto ſeparatur in quibusdam bonis actibus Beatorum; nec aliud per illam intelligi, quàm decretum DEI pro bonis operibus juſtorum ratione gratiæ, & charitatis condignitatem ad vitam æternam habentibus, eandem in præmium (aliàs ob millenas ipſorum obligationes indebitum) retribuendi. Unde ſive intrinſecam, ſive extrinſecam, ſive ordinationem, ſive promiſſionem, ſive pactum nomines, parùm refert, & eſt quæſtio de nomine. 6.

Inferes tertiò. Gloriam æternam partim eſſe *coronam juſtitiæ*, ut vocat Apoſtolus 2. Tim. 4. partim coronam miſericordiæ, ut vocatur Pſal. 102. *qui coronat te in miſericordia.* Eſt nempe corona juſtitiæ, quia datur tanquam merces promiſſa pro opere habente valorem condignum & commenſuratum ſibi. Eſt etiam corona miſericordiæ, quia quòd DEUS voluerit dare gratiam tanquam principium meriti, & noſtra opera acceptare ad gloriam, ſeque noſtrum conſtituere debitorem, eſt *dignatio dignationum*, ut loquitur D. Bern. 7.

Quærunt hîc aliqui, utrùm retributio vitæ æternæ in DEO ſit actus Juſtitiæ rigoroſæ? ſed de hoc ex inſtituto in Tract. de Jure & Juſtitia.

§. III.

Solvuntur objectiones.

OBjicies primò: Meritum eſt actûs humani proprietas, ita ut, inquit S. D. 1. 2. q. 21. a. 4. *Omnis actus bonus, vel malus, ſit etiam meritorius, vel demeritorius:* ſed proprietas reſultat abſque ſuperaddita aliqua ordinatione, ergo etiam ratio meriti reſultat ex bonitate actûs abſque ſuperaddita ordinatione ad præmium. 8.

Reſpondeo. Meritum eſt proprietas moralis & relativa, dependens à certis conditionibus; conc. abſoluta & phyſica; nego. ſed proprietas phyſica ita reſultat conc. moralis, nego minorem & conſequentiam.

Inquis: Actus malus non indiget ordinatione, ut ſit demeritorius, ergo nec bonus, ut ſit meritorius.

Reſp. permiſſo, non conceſſo anteced. (nam neque damnati ceſſante deputatione ad pœnam demerentur) plus requiri ad meritum, quàm demeritum: nam quæcunque actio mala eſt DEO injurioſa, & reddit hominem ſubjectum juſtitiæ vindicativæ, quælibet verò actio bona eſt innumeris titulis DEO debita, nec proinde illum ad remunerationem obligare poteſt.

10. Objicies ſecundò, Opus condignum vitæ æternæ eſt meritorium, ſed actus ex gratia procedens abſque ordinatione Divina eſt condignus vitæ æternæ; ergo & meritorius.

Reſpondeo. Opus condignum condignitate acceptatâ & ordinatâ ad præmium, eſt meritorium, conc. non acceptatâ, nego. Sed actus ex gratia procedens abſque ordinatione Divina eſt condignus condignitate non acceptatâ, conc. acceptatâ nego min. & conſequent.

11. Objicies tertiò, Meritum hominis ad hominem non indiget ordinatione ad præmium: ergo nec meritum hominis ad DEUM. Antecedens probatur: Si quis in alterius vinea laboret, ipſo ſolùm jubente, non verò promittente præmium vel etiam ignorante, meretur pro labore præmium de condigno: ergo nulla requiritur ordinatio ad præmium.

Reſpondeo. Permiſſo antecedente (vix enim abeſt promiſſio ſaltem implicita) negando conſequentiam: quia hominis ad hominem obligatio naſci poteſt ex obſequio ipſi priùs indebito; at homo nullum obſequium prorſus indebitum DEO exhibere poteſt, quod non pluribus titulis poſſit exigere. Unde & ex parte DEI repugnat aliquod debitum, quod ortum non trahat ex ſuo proprio & increato actu, decreto, vel ordinatione.

Objicies quartò contra Corollarium ſecundùm: Poſitâ ordinatione intrinſecâ, h. e. voluntate dandi gratiam tanquam principium meriti tam benè DEUS obligatur dare præmium pro bonis operibus, quàm foret obligatus ex pacto, vel promiſſione: ergo ad complendum opus meritorium in ratione meriti non requiritur diſtincta ordinatio, vel promiſſio à voluntate dandi gratiam tanquam principium meriti. 12.

Reſpondeo negando ſuppoſitum antecedentis; quòd in voluntate dandi gratiam intrinſecè includatur voluntas illam dandi tanquam principium meriti: ſicut enim hæc duo ſunt abſolutè ſeparabilia, eſſe actum ſupernaturaliter bonum, & eſſe meritorium, prout patet in Beatis; ita etiam ſunt ſeparabilia dare gratiam ut principium operis ſupernaturaliter boni, & dare illam ut principium meriti. Unde ad hoc ipſum, ut DEUS det gratiam tanquam principium meriti, præter voluntatem ſeu decretum dandi gratiam, requiritur aliud decretum (noſtro modo concipiendi, quo decreta diſtinguimus penes objectorum materialium diverſitatem) quo ordinet opera facta ex gratia, & aliis titulis debita, ad mercedem vitæ æternæ; ſine qua ordinatione non intelligitur gratia eſſe principium meriti.

ARTICULUS III.

An actus meritorius debeat eſſe intrinſecè ſupernaturalis?

SUMMARIA.

1. *Etiam actus naturaliter honeſti hominis juſti poſſunt eſſe meritorii vitæ æternæ.*
2. *Ad hoc non ſufficit ſola concomitantia gratiæ.*
3. *Actus naturaliter honeſti per imperium charitatis non fiunt intrinſecè meritorii vitæ æternæ.*
4. *Diſparitas de improportione meritorum Chriſti ad præmium.*
5. *Diſparitas de lumine gloriæ elevante intellectum ad viſionem.*
6. *Diſparitas inter actus virtutis infuſæ, & acquiſitæ.*
7. *Obſervantia mandatorum ut radicata in charitate meretur vitam æternam.*

§. I.

Reſolutio Thomiſtica.

1. INter actus bonos ab homine juſto elicitos, aliqui ſunt actus virtutis infuſæ, ut ſunt actus virtutum theologicarum, vel virtutum moralium pœnitentiæ, religionis, miſericordiæ, &c. qui à motivo ſupernaturali ſpecificantur, ſuntque intrinſecè ſupernaturales. Alii ſunt actus virtutis acquiſitæ, qui ab habitibus acquiſitis & honeſtatem naturalem habentibus, v. g. fortitudine, caſtitate, eutrapelia procedunt, & pro motivo proximo habent honeſtatem ordinis ſupernaturalis. De quibus

Suppono etiam actus virtutis acquiſitæ in homine juſto eſſe meritorios vitæ æternæ: Ita colligitur primò ex Apoſtolo 1. Cor. 15. dicente: *Abundate in omni opere bono ſcientes, quòd labor veſter non eſt inanis in Domino, &c.* quem locum exponens Trid. Seſs. 6. de Juſt. c. 16. dicit: *bene operantibus uſque in finem, & in DEO ſperantibus proponendam eſſe vitam æternam tanquam mercedem, &c.* Ubi nõ facit diſtinctionẽ inter bona opera virtutis acquiſitæ intrinſecè naturalia, & inter bona opera virtutis infuſæ intrinſecè ſupernaturalia. Eſtque hæc expreſſa doctrina S. D. in 2. d. 40. q. 1. a. 5. dicentis: *Comedere, & libero ſervato modo temperantiæ, & ludere ad recreationem, ſervato modo eutrapeliæ, meritorium erit in eo, qui charitatem habet, quâ DEUM ultimum finem vitæ ſuæ conſtituit.* Item in q. 2. d. malo. a. 5. ad 7. dicit: *habentibus charitatem omnis actus eſt meritorius, vel demeritorius.* Quod repetit ad 12. & 13. quo poſito duplex potiſſimùm eſt controverſia: primò. An, ut opus bonum honeſtate naturali ſit meritorium vitæ æternæ, ſufficiat concomitantia gratiæ, ita ut non ſit neceſſarius influxus gratiæ per formale, vel virtuale imperiũ charitatis; ſed ſuffi-

Digitized by Google

ſufficiat, quòd homo juſtus cum auxilio ordinis naturalis, quod tamen datur per Chriſtum in ordine ad conſequendam vitam æternam, tale opus eliciat? Ubi cum Vaſq. Amicus in præf. diſp. 35. Se. 4. tenet affirmativam. Secundò, utrùm ſuppoſito imperio formali vel virtuali charitatis actus fiat intrinſecè meritorius vitæ æternæ, vel tantùm extrinſecè, & denominativè ab imperio charitatis?

2\. CONCLUSIO I. *Vt opera virtutis acquiſita ſint meritoria vitæ æternæ, non ſufficit habitualis tantùm concomitantia gratiæ & charitatis.* Uti habet S. Doct. in 2. d. 40. q. un. a. 5. ad 6. Ubi ait: *Dicendum, quod non ſufficit omnino habitualis ordinatio actûs in DEVM, quia ex hoc, quod eſt in habitu, nullus meretur: ſed ex hoc, quòd actu operatur, &c.* Rationem dat hâc q. 114. a. 2. *Ad meritum condignum non tantùm requiritur proportio, & dignitas operantis, ſed etiam dignitas & proportio operis, ſiquidem merces & corona eſt correlativum operis*; atqui habitualis tantùm concomitantia gratiæ & charitatis non tribuit operi proportionem, & condignitatem ad præmium vitæ æternæ; quippe quod non obſtante illa concomitantiâ manet intrinſecè naturale, eſtque charitati per accidens conjunctum; ſicuti eadem concomitantia charitatis non impedit, quin aliqui actus hominis juſti ſint venialiter mali; neque concomitantia peccati habitualis impedit, quin aliqui actus peccatoris ſint moraliter boni: ergo habitualis concomitantia gratiæ & charitatis non dat operi naturaliter honeſto efficaciam meriti. Accedit, quòd per Concilia & PP. non datur meritum vitæ æternæ ſine auxilio ſupernaturali: atqui daretur, ſi ad virtutem meritoriam operis naturaliter honeſti non requireretur aliquis influxus formalis vel virtualis gratiæ & & charitatis. Siquidem actus purè naturalis indiget auxilio ſupernaturali: ergo.

3\. CONCLUSIO. II. *Actus moraliter bonus honeſtate ſolùm naturali, non fit intrinſecè formaliter meritorius vitæ æternæ per imperium charitatis formale, vel virtuale.* Ita Magniff. DD. P. Petrſchacher, & P. Gregorius Wibmperger in Tract. de Merito.

Ratio eſt primò. Illa adjunctio & denominatio extrinſeca ab actu imperante non facit, quò minùs actus in ſe entitativè ſit naturalis: ſed actus entitativè naturalis non intrinſecè & formaliter meritorius eſſe poteſt vitæ æternæ, defectu proportionis, quæ non tantùm ex parte operantis, ſed etiam ex parte operis requiritur, ut dictum, ergo. Nec ſatisfacis, ſi dicas, eſſe ſupernaturalem quoad modum: quia iſte modus nil aliud poteſt dicere, quàm quòd actus extrinſecè ſubordinetur imperio charitatis: atqui hæc ſubordinatio nihil ſuperaddit præter denominationem extrinſecam, nec extrahit actum extra lineam & ordinem naturæ, atque adeo actus manet intrinſecè naturalis & improportionatus.

Confirmatur. Actus naturalis non habet majorem honeſtatem intrinſecam, ſi imperetur à virtute ſupernaturali, quàm à naturali: ergo ſicuti honeſtas intrinſeca illius actûs ut elicita vel imperata à virtute & principio naturali, non eſt ſufficiens, ut DEUM moraliter moveat ad retributionem gloriæ; ita neque eſt ſufficiens, ſi ſit imperata à virtute ſupernaturali.

Ratio eſt ſecundò. Si quis actus entitativè naturalis eſſet intrinſecè meritorius, tunc voluntas per vires naturæ abſque gratia actuali ſupernaturali haberet intrinſecam potentiam ad eliciendum actum meritorium vitæ æternæ: conſequens eſt contra Concilia, quæ negant omnem potentiam phyſicam ad quemcunque actum conducentem in vitam æternam abſque gratiæ actualis auxilio. Sequela probatur: Voluntas ſecundùm ſe, & nativam virtutem conſiderata, eſt potentia ſufficiens & proportionata ad producendum actum honeſtum intrinſecè naturalem: ſed illud meritum eſſet intrinſecè naturale: ergo voluntas per ſuas vires naturales ad illud producendum eſſet potentia ſufficiens. Nec eſt aſſignabilis alia potentia phyſicè influens in ſubſtantiam illius actûs meritorii. Minor conſtat ex dictis de gratiæ neceſſitate, præſertim ex Arauſic. 2. c. 67. dicente: *Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad ſalutem pertinet vitæ æternæ, cogitare aut eligere poſſe confirmat, abſque illuminatione & inſpiratione Spiritûs S. hæretico fallitur ſpiritu, &c.* Similia habet c. 25. & Trid. Seſſ. 6. Can. 3. Unde etiam Fulgentius L. de Incarnat. c. 27. *Nullus eſt, qui naturaliter poſſit aliquid probi velle; quod pertinet ad vitam æternam.*

§. II.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò. Non obſtante improportione actus meritorii finiti ad præmium infinitum, tamen actus meritorii finiti à dignitate perſonæ Chriſti elevantur ad præmium infinitum, ergo etiam non obſtante improportione actûs naturalis ad præmium ſupernaturale, poterit tamen elevari ad præmium merendum ſupernaturale. 4.

Reſpondeo. Diſparitatem eſſe, quòd inter actum naturalem & præmium ſupernaturale ſit improportio intrinſeca & eſſentialis, quia toto ordine differunt: inter actum verò meritorium Chriſti finitum, & præmium infinitum eſt improportio tantùm accidentalis in quantitate; quæ hoc ipſo tolli poteſt ab infinitate perſonæ merentis; quod iſta per ſe pertineat ad virtutem principativam meriti, dum econtra gratia ad actum naturalem ſe habet merè concomitanter, & per accidens.

Objicies ſecundò. Lumen gloriæ intellectum ex ſe tantùm potentem cognoſcere DEUM ut finem naturalem, elevat ad eundem videndum, ut eſt finis ſupernaturalis; ergo etiam gratia ſanctificans actum ex ſe tantùm proportionatum præmio naturali poteſt elevare ad præmium ſupernaturale. 5.

Reſpondeo. Diſparitatem eſſe, quòd per receptionem luminis gloriæ intellectus ſit intrinſecè potens & proportionatus ad viſionem: at opus

Digitized by Google

opus virtutis acquiſitæ non ſit intrinſecè ſupernaturale per conjunctionem, vel imperium charitatis.

6. Objicies tertiò. Imperium formale vel virtuale charitatis facit, ut actus virtutum ſupernaturalium, qui ex ſe tantùm merentur præmium accidentale, mereantur præmium eſſentiale; ergo imperium charitatis etiam poteſt facere, ut actus naturaliter honeſtus mereatur præmium ſupernaturale.

Reſpondeo, diſparitatem eſſe. Quòd actus illi, cùm ſint ordinis ſupernaturalis, jam habent inchoatam proportionem & intrinſecam ordinabilitatem ad præmium eſſentiale, (de quo articulo ſequenti) qualem non habet, nec habere poteſt actus intrinſecè naturalis.

Objicies quartò. Obſervationi mandatorum DEI promittitur vita æterna. *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata.* Sed iſta ut plurimùm conſiſtit in actibus naturalibus moralibus moraliter bonis. Unde ſpecialiter actibus miſericordiæ promittitur æterna merces Matth. 10. 12. 25. 7.

Reſpondeo, obſervationi mandatorum quatenus radicatæ in fide & charitate, quâ ratione jam eſt intrinſecè ſupernaturalis, promitti vitam æternam, ut ex ſequentibus patebit. Vix etiam homo juſtus opus moraliter honeſtum operatur, quin ad illius productionem concurrat habitus virtutis infuſæ, & imperium charitatis.

ARTICULUS IV.

An actus meritorius virtutis infuſæ requirat imperium formale, vel virtuale charitatis?

SUMMARIA.

1. *Status quæſtionis.*
2. *Actus meritorius indiget imperio formali, vel virtuali charitatis.*
3. *Authoritates S. Script. & SS. PP.*
4. *Omnis actus ſupernaturalis, aut eſt circa finem ultimum, aut circa media ad illum.*
5. *Relatio in ultimum finem requirit ſaltem virtuale imperium charitatis.*
6. *Virtutes Supernaturales mediante charitate radicantur in gratia.*
7. *Actus virtutum infuſarum intrinſecè merentur beatitudinem eſſentialem.*
8. *Habent omnes conditiones requiſitas ad meritum.*
9. *Reſpondetur ad oppoſitas authoritates.*
10. *Actus virtutum infuſarum uti ſunt mediatè à DEO authore ſupernaturali; ſic etiam ad ipſum mediatè referuntur.*
11. *An opera ſint meritoria, quæ exercentur ab homine juſtificato in Sacramento cum attritione.*
12. *Actus virtutis infuſæ eſt magis meritorius, quàm virtutis acquiſita.*
13. *Quomodo actus virtutis infuſæ mereantur præmium accidentale?*

§. I.

Aſſeritur neceſſitas imperii formalis vel virtualis.

1. Certum eſt apud omnes Catholicos, actum charitatis eſſe meritorium, quippe qui per eſſentiam ordinatur ad DEUM ut finem ſupernaturalem, ideóque maximam habet proportionem cum illo. Dubitatur verò de aliis virtutibus infuſis Theologicis & Moralibus, Spei, Religionis, Miſericordiæ, &c. an illarum opera honeſta bonitate, & honeſtate ſupernaturali, habeant vim meritoriam vitæ æternæ abſque imperio formali, vel virtuali charitatis, h. e. abſque intentione illa referente in DEUM ut finem ultimum ſupernaturalem, vel formali, h. e. per ſeipſam conjuncta, vel virtuali, h. e. conjuncta per aliquam virtutem & impreſſionem à ſe relictam. Ubi Vaſquez nullam in actibus iſtarum virtutum relationem requirit: Suarez & Monteſinos requirunt quidem ſupernaturalem relationem actualem, vel virtualem, volunt tamen hanc relationem non neceſſariò provenire à charitate, ſed eſſe cuilibet virtuti infuſæ intrinſecam, hoc ipſo, quòd ſit intrinſecè ſupernaturalis, quam ſententiam ſequuntur Serra & in ſuis Theſibus de grat. & merito Magnif. P. Perſchacher, & Magnif. P. Wibmperger: Oppoſitam docent Jo. à S. Tho. Alvarez, Gonet, Contenſon, Salmantic. & communiter Thomiſtæ, ad quorum mentem ſit.

CONCLUSIO I. *Ut actus virtutis infuſa ſit meritorius præmii eſſentialis, ſeu vitæ æternæ, indiget intentione, vel imperio charitatis formaliter aut virtualiter referente in finem ultimum.* Videtur eſſe clara doctrina D. Th. in præſenti q. 114. a. 4. ad 3. *Dicendum, quòd fidei actus non eſt meritorius, niſi fides per dilectionem operetur, ut dicitur ad Gal. 5 Similiter etiam actus patientiæ & fortitudinis non eſt meritorius, niſi aliquis ex charitate operetur, &c.* & in corp. art. dicit: *meritum vitæ æternæ primò pertinet ad charitatem, ſecundariò ad alias virtutes, quatenus imperantur à charitate.* Idem docet in 3. diſt. 18. q. 1. a. 5. ad 5. *quamvis*, inquit, *meritum ſit in charitate, ſicut in radice, non tamen meremur ſolâ charitate, ſed etiam aliis virtutibus, in quantum actus earum ſunt imperati à charitate.* Rurſus lect. 5. in Ep. ad Rom. c. 8. *Sciendum eſt*, inquit, *quòd magnitudo meriti principaliter & reſpectu eſſentialis præmii attenditur ſecundùm charitatem. &c.* 2.

3. Probatur primò authoritate S. Script. & SS. PP. nam Matth. 19. Marci 9. Lucæ 9. 1. Cor. 10. Coloſs. 3. ita bonis operibus promittitur merces vitæ æternæ, ut tamen adjiciatur conditio illa faciendi *in nomine Chriſti*, *propter Chriſtum*,

Chriſtum, in gloriam DEI, &c. Quibus verbis deſignatur relatio in finem ultimum ſupernaturalem, quæ non eſt niſi ex charitate. Apoſtolus ad Gal. c. 5. Nihil valere omnia abſque charitate, pronuntiat. *In Chriſto JESU neque circumciſio aliquid valet, neque præputium, ſed fides, quæ per dilectionem operatur.* Idem habet 1. Cor. 13. Ex SS. PP. D. Aug. *Non enim fructus eſt bonus, qui de charitatis radice non ſurgit.* L. de nat, & grat. c. ult. *Charitas inchoata, inchoata juſtitia eſt; charitas provecta, provecta juſtitia eſt; charitas perfecta, perfecta juſtitia eſt.* Innuens, charitatem Chriſtianæ juſtitiæ & Sanctitatis eſſe menſuram. Unde & D. Bernard. Ser. 27. in Cant. *Quantitas cujuſque animæ æſtimatur de menſura charitatis, quam habet.*

4 Probatur ſecundò ratione. Omnis actus virtutis infuſæ ſupernaturalis aut eſt ipſa intentio finis ultimi ſupernaturalis, aut connaturaliter petit ab ipſa derivari: ſed intentio finis ultimi ſupernaturalis, eſt actus charitatis: ergo omnis actus virtutis infuſæ ſupernaturalis vel eſt ipſe actus charitatis, vel petit connaturaliter ab ipſo derivari, ac proinde ſine illo non eſt meritorius. Minor eſt certa, quia ſola charitas tendit in DEUM tanquam ultimum finem ſupernaturalem: cæteræ verò virtutes ſi ſunt Theologicæ reſpiciunt immediatè DEUM ſub quadam ſpeciali ratione objecti, nempe fides ſub ratione primæ veritatis, & ſpes ſub ratione beatitudinis objectivæ, non autem ſub ratione finis ultimi: ſi autem ſunt virtutes morales, ut religio, patientia, fortitudo, &c. Sunt electivæ & verſantur immediatè circa aliquam honeſtatem creatam, tanquam medium ad finem ultimum conſequendum, adeóque pro ſuo actu non habent intentionem finis ultimi ſupernaturalis. Major vero probatur: Omnis actus humanus, qui non eſt ipſe amor & intentio finis ultimi, procedit ex formali vel virtuali intentione finis ultimi, non tantùm formalis ſed etiam materialis, prout oſtendimus in Tract. de Act. hum. ergo etiam actus humanus ſupernaturalis, vel eſt ipſa intentio finis ultimi ſupernaturalis, vel ex ipſius formali, aut ſaltem virtuali imperio procedit: Cùm fines intermedii non moveant, niſi in virtute finis ultimi. Unde S. D. hîc a. 4. ad 1. *Charitas, in quantum habet ultimum finem pro objecto, movet alias virtutes ad operandum, ſemper enim habitus, ad quem pertinet finis, imperat habitibus, ad quos pertinent ea, quæ ſunt ad finem.*

Confirmatur primò. Electio medii præſupponit formalem, vel virtualem intentionem finis, ſed actus virtutum moralium per ſe infuſarum, ſunt electiones mediorum conducentium in ultimum finem ſupernaturalem: ergo præſupponunt intentionem ultimi finis ſupernaturalis.

Confirmatur ſecundò. Actus virtutis infuſæ moralis præſupponit judicium prudentiæ infuſæ, ſed prudentia includit rectum affectum erga DEUM ut finem ſupernaturalem, ſicuti prudentia acquiſita includit rectum affectum erga bonum honeſtum naturale: ergo actus virtutis infuſæ præſupponit rectum affectū erga ultimum finem ſupernaturalem: ſed iſte affectus eſt actus charitatis, ergo.

Probatur tertiò. Ut aliquod opus ſit meri- 5.
torium vitæ æternæ, debet referri in DEUM tanquam ultimum finem ſupernaturalem; ſed abſque aliquo ſaltem virtuali imperio charitatis non refertur in DEUM, ut ultimum finem ſupernaturalem, ergo. Major conſtat, quia ut actus ſit meritorius vitæ æternæ, debet fieri propter DEUM, & in obſequium DEI: ſed hoc eſt referri in DEUM. ergo. Minor inprimis eſt S. D. hic cit. a. 4. dicentis, quòd *per motum, qui eſt proprius actus charitatis, omnes actus aliarum virtutum ordinentur in hunc finem, ſecundùm quod aliæ virtutes imperantur a charitate*, & probatur ex dictis: Non poteſt aliquis actus ordinari in proprium & intrinſecum finem alicujus virtutis, niſi ab illa virtute aliquo modo procedat, cùm iſtum ordinem ab alia virtute habere nequeat: ſed DEUS ſub ratione finis ultimi eſt finis proprius & intrinſecus charitatis, ergo nullus actus alterius virtutis referri poteſt in DEUM ut ultimum finem, niſi à charitate procedat, ſed ſine aliquo imperio & actu ipſius non procedit, ergo.

Probatur quartò. Nulla eſt perfecta virtus, 6.
niſi quæ mediante charitate radicatur in gratia; ergo etiam nullum eſt perfectum opus virtutis, niſi mediante actu charitatis ordinetur in finem ultimum. Conſequentia probatur. Cùm habitus ſint propter actus, etiam ſubordinatio habituum eſt propter ſubordinationem actuum: unde quia habitus virtutum moralium ſubordinatur habitui prudentiæ, etiam actus illarum ſubordinantur actui prudentiæ: ergo cum habitus aliarum virtutum ſupernaturalium ſubordinentur charitati, etiam actus illarum actui charitatis debent ſubordinari.

§. II.

Aſſeritur actibus virtutum infuſarum vis intrinſecè meritoria.

CONCLUSIO II. *Actus virtutum infuſa-* 7.
rum ſuppoſito ſaltem virtuali imperio charitatis, per intrinſecam ſuam honeſtatem merentur aliquem gradum beatitudinis eſſentialis. Ita Alvarez diſp. 60. aliique contra Bannez.

Colligitur ex D. Th. hîc cit. a. & 2. 2. q. 182. a. 2. cùm dicit, meritum quidem *principaliter pertinere ad charitatem, ſecundariò tamen ad alias virtutes.* Idque evincunt primò illæ promiſſiones S. Script. quibus merces vitæ æternæ non ſolius charitatis, ſed aliarum etiam virtutum actibus repromittitur, ut Matth. 5. 10. 25. Secundò Trident. Seſs. 6. c. 16. dicens: *Nihil ipſis juſtificatis amplius deeſſe, quò minùs plenè illis quidem operibus, quæ in DEO facta ſunt, Divinæ legi pro hujus vitæ ſtatu ſatisfeciſſe, & vitam æternam ſuo etiam tempore conſequendam verè promeruiſſe cenſeantur.* & can. 32. *Juſtificatum bonis operibus ex gratia factis verè mereri gratiæ augmentum, vitam æternam, & augmentum gloriæ.* Quæ verba non tantùm extrin-

trinſecam (qualem actus naturaliter boni etiam habere poſſunt) ſed intrinſecam virtutem merendi in proprietate ſignificant.

8. Probatur ulteriùs ratione, & primò à priori: quòd iſtis operibus nihil deſit ex omnibus ad meritum vitæ æternæ requiſitis: Sunt quippe actus intrinſecè ſupernaturales, ac proinde proportionati, liberi, & per formalem vel virtualem charitatis relationem in DEI obſequium facti, quam ipſam relationem in DEUM ab intrinſeco connaturaliter exigunt, tanquam electivi mediorum ad ultimum finem conducentium.

A poſteriori verò, quòd aliàs bonis juſtorum operibus multum detraheretur, iiqui à ſaluberrimis vitæ activæ officiis retraherentur, ſi nullum exinde lucrum in æterna vita referrent: ut ſi quis omnibus ſuis bonis ex miſericordia in pauperes diſtributis, moreretur cum charitate ut decem, nec majorem inde gloriam conſequeretur, quàm alius, qui ejusmodi miſericordiæ operibus deſtitutus, cum ſimili charitatis intenſione moreretur.

§. III.

Solvuntur objectiones.

9. OBjicies primò contra primam Concluſionem Authoritates Script. & Tridentini primùm relatas, per quas virtutum moralium operibus vitæ æternæ merces abſolutè promittitur, non ergo neceſſaria eſt relatio charitatis.

Reſpondeo. Optimè intelligi illas authoritates in ſenſu ſecundæ Concluſionis, ſemper enim ipſis adjicitur conditio ut in DEO, propter DEUM, in nomine Chriſti ſint facta, quibus ſufficienter indicatur neceſſaria habitudo, & relatio in DEUM finem ultimum, quæ fit per actum charitatis.

10. Objicies ſecundò. Superfluè requiritur imperium charitatis, ut actus ſupernaturales ſint meritorii vitæ æternæ, quando ipſi ex ſua natura referuntur in finem ultimum ſupernaturalem: ſed referuntur: ergo. Major eſt noſtra, min. probatur: Actus intrinſecè ſupernaturales ſunt à DEO Authore ſupernaturali, ergo iidem etiam intrinſecè ordinantur in DEUM, ut finem ſupernaturalem: nam rationes principii primi, & finis ultimi inter ſe convertuntur.

Reſpondeo diſt. maj. quando actus ex ſua natura immediatè & proximè referuntur in finem ſupernaturalem, conc. ſi tantùm remotè & mediatè, nego. ſed illi actus ex ſua natura referuntur mediatè & remotè, ideóque dependenter ab actu charitatis, conc. immediatè nego min. & conſequent. Ad probat. diſt. Anteced. Sunt à DEO authore ſupernaturali, cum dependentia ab habitu & actu charitatis, conc. ſine illa, nego: ergo pariter referuntur in DEUM cum tali dependentia, conc. ſine illa nego conſequentiam, unde facilis eſt hujus argumenti retorſio in Adverſarios: cum enim iſti habitus virtutum non niſi mediante gratiâ & charitate infundantur à DEO? cur non etiam mediante charitate & dependenter ab eâdem referantur in DEUM? Idcirco ejusmodi virtutum actibus gratìs affingitur, quòd ſint virtualis charitas, & virtualis relatio in ultimum finem: vel enim per Tò *virtuale* intelligis puram æquivalentiam, & tunc probandum tibi incumbit, quòd virtuti electivæ verſanti circa media ad finem, competat eadem prærogativa, quæ convenit virtuti intentivæ immediatè verſanti circa ultimum finem. Vel intelligis virtutem à charitate derivatam, & hæc ſine aliquo ipſius imperio non poteſt intelligi.

Objicies tertiò. Sequeretur, quòd aliquis juſtificatus in Sacramento cum attritione nihil mereretur per conſequentia opera virtutum moralium, ſi v. g. poſt acceptam abſolutionem jejunaret, oraret, daret eleemoſynam, &c. ad implendam pœnitentiam ſibi impoſitam: ſed hoc eſt contra citatum Trident. ergo. Sequela probatur: quia in hoc caſu illa opera non procedunt à charitate, neque præcedit aliquod imperium & actus charitatis; ſed tantùm actus attritionis. 11.

Reſpondeo. Quamvis in hoc caſu peccator fuerit juſtificatus ſine aliquo actu charitatis, & per ſolam attritionem unà cum Sacramento, tamen habitum charitatis, qui in juſtificatione infunditur, mox per proprium actum influere in alios actus, in quantum illi actus conſequentes juſtificationem prodeunt ex intentione placendi DEO, comparandi plenam amicitiam cum DEO, ſicque ex vi ipſius charitatis ordinantur in DEUM: Nec refert, quòd intentio ſe conciliandi cum DEO ante receptionem Sacramenti non proceſſerit ex charitate, ſed ex auxilio ſolùm actuali & tranſeunti: nam poſt juſtificationem charitas eandem intentionem perficit, ita ut quæ priùs erat inefficax, poſtea ex conjunctione & influxu charitatis efficax efficiatur. Secundò dici poteſt, ſuppoſitâ infuſione gratiæ per Sacramentum cum attritione ſuſceptum, quamvis expreſsè non eliciatur actus charitatis; nihilominùs in ſubſequentibus actibus ſupernaturalibus adeſſe imperium virtuale charitatis, ratione illius intentionis, quâ ſe homo & omnia ſua ante peccatum ordinavit in DEUM, quæque per Sacramentum reviviſcit.

Objicies quartò. Si actus ſupernaturales fierent meritorii propter imperium charitatis, tunc non haberent majorem efficaciam merendi, quàm actus honeſti naturales: ſed hoc eſt abſurdum; ergo. Sequela patet, quia etiam illi actus per imperium charitatis fiunt meritorii. 12.

Reſpondeo negando ſequelam. Quia licèt ex ſe & ab intrinſeco actu non referantur in finem ultimum ſupernaturalem, habent tamen intrinſecam referibilitatem & exigentiam hujus relationis, eo ipſo quia illarum motiva formalia habent bonitatem à motivo charitatis per ſe derivabilem.

Objicies quintò contra ſecundum Concluſionem authoritatem S. D. in 1. p. q. 95. a. 4. dicentis: in opere meritorio virtutis infuſæ poſſe conſiderari quantitatem charitatis, & quantitatem operis, præmium quidem eſſentiale reſpondere quantitati charitatis, præmium verò accidentale, quod eſt gaudium de aliquo bono creato, quantitati operis: ergo actus virtutum infuſarum ex proprio intrinſeco ſuo valore non merentur præmium eſſentiale, ſed accidentale. 13.

Reſpondeo. Mentem S. D. eſſe, quòd actus virtutum ex objecto præciſè ſpectato mereantur præmium accidentale, (quemadmodum martyrium meretur aureolam) non autem ex objecto, quatenus referibili in finem ſupernaturalem: ſic enim ſecundariò mereri vitam æternam ex eodem S. D. ſup. obſervavimus.

ARTI-

ARTICULUS V.

Quænam cadant ſub meritum?

AGimus de morali effectu ſeu objecto meriti, & quærimus, quidnam homo ſibi vel aliis de condigno; vel congruo mereri, vel non mereri poſſit?

SUMMARIA.

1. *Fide certum eſt hominem juſtum per bona opera mereri augmentum gratiæ & vitam æternam.*
2. *Juſtus de condigno meretur primam gloriam.*
3. *Rationes aſſertionis.*
4. *Prima gratia actualis ſub nullum cadit meritum.*
5. *Diviſio meriti congrui in ſtrictè & latè acceptum.*
6. *Homo non poteſt de potentia ordinaria mereri gratiam primam de condigno.*
7. *Neque de congruo ſtrictè ſumpto.*
8. *Meretur tamen primam gratiam de congruo latè ſumpto.*
9. *Exponitur authoritas D. Auguſtini*
10. *Prima gratia nec per abſolutam potentiam poteſt cadere ſub meritum operum antecedentium ſtricte ſumptum.*
11. *Neque ſub meritum operum conſequentium.*
12. *Fundamentum D. Thomæ, quòd principium meriti non cadat ſub meritum.*
13. *Impugnatur reſponſio Adverſar. ad Authoritates.*
14. *Semipelagiani agnoverunt conſequentia merita, eaque impugnavit S. Auguſtinus.*
15. *Illa merita juxta D. Auguſt. evertunt naturam gratiæ.*
16. *Merita conſequentia haberent intrinſecam repugnantiam cum prædicato connaturali meriti.*
17. *Reſponſio Adverſar. impugnatur.*
18. *Genus cauſæ meritoriæ non poteſt pertinere ad genus cauſæ finalis*
19. *In nullo genere & ordine meritum poteſt gratiam prævertere.*
20. *Excluditur diviſio meriti in impetratorium & compenſativum.*
21. *Juſtus non poteſt de condigno, vel congruo propriè ſumpto mereri reparationem poſt lapſum.*
22. *Perſeverantia finalis non cadit ſub meritum propriè ſumptum.*
23. *Sed ſub meritum de congruo latè ſumpto.*
24. *Duplex conſideratio bonorum temporalium.*
25. *Bona temporalia ſecundùm ſe non cadunt ſub ullum meritum hominis juſti*
26. *Cadunt ſub meritum condignum prout ſerviunt ad ſalutem æternam.*
27. *Peccator nullo modo meretur bona temporalia.*
28. *Objectiones in contrarium.*
29. *Exponitur Authoritas S. Auguſt. & D. Thomæ.*
30. *Quomodo bona opera proſint peccatoribus, ſintq; proprietates bonitatis moralis.*
31. *Nullus purus homo poteſt alteri mereri primam gratiam de condigno.*
32. *Poteſt de congruo mereri primam gratiam & reparationem poſt lapſum.*
33. *Meritum congruum primæ gratiæ mortificatur per peccatum.*
34. *Per extraordinariam potentiam poteſt purus homo alteri mereri primam gratiam de condigno.*

§. I.

An juſti per ſua opera mereantur de condigno primam gloriam?

CErtum eſt primò de fide, quòd juſtus per bona opera facta ex gratia & charitate poſſit de condigno mereri vitam æternam: ita quippe liquet ex prædictis, & eſt definitum in Tridentino Seſs. 6. & can. 32. ex quo 1

Certum eſt ſecundò poſſe hominem de condigno mereri augmentum gratiæ & gloriæ, prout habetur in eodem Tridentino definitum can. 23. mox referendo. Quæritur ergo primò. An prima gloria, quæ videlicet nullum ſui gradum præſupponit, cadat ſub meritum de condigno? de quo ſit

CONCLUSIO. *Juſtus de condigno meretur primam gloriam* It. S. D. q. 112. a. 2. ad 1. *Præparatio hominis ad gratiam habendam, quædam eſt ſimul cum infuſione gratiæ, & talis operatio eſt quidem meritoria, ſed non gratiæ quæ jam habetur, ſed gloriæ, quæ nondum habetur.* Probatur primò ex Tridentino cit. Seſs. 6. can 23. dicente: *Hominem juſtificatum bonis operibus, quæ ab eo per DEI gratiam, & JESU Chriſti meritum fiunt, verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipſius vitæ æternæ, atque etiam gloriæ augmentum.* Ubi inter vitam æternam, ejusque augmentum diſtinguitur: ſed vita æterna, ut ab augmento diſtincta, eſt prima gloria, h.e. nullum ſui gradum in ſubjecto præſupponens: ergo Concilium affirmat, hominem juſtificatum per bona opera mereri primam gloriam. 2

Probatur ſecundò ratione. Quod poteſt eſſe terminus meriti, poteſt cadere ſub meritum: ſed ipſa etiã prima gloria poteſt eſſe terminus meriti: ergo poteſt cadere ſub meritum. Minor probatur: Ad quod tendimus per bona opera, eſt terminus meriti, ſed ad primam gloriam tendimus per bona opera, nempe per actus perfectæ contritionis & dilectionis, quibus ultimò diſponimur ad gratiam. Ergo per eosdem actus meremur primam gloriam. 3

Dices: Actus contritionis & dilectionis præſupponunt gratiam in genere cauſæ formalis & efficientis, ergo præſupponunt etiam primam gloriam, cùm gratia ſit ſemen gloriæ: Reſp. Præſupponunt primam gloriam, quatenus titulo hæreditatis gratiæ connaturaliter debitam; conc. quatenus titulo mercedis & coronæ moraliter debitam; nego. Eſt ergo prima gloria ut hæreditas prior merito, ut merces verò & præmium poſterior; tanquàm moralis effectus ipſius,

§. II. An

§. II.

An prima gratia habitualis cadat ſub meritum?

4. NOtandum primò. Non eſſe quæſtionem de prima gratia actuali ſive auxilio, à quo ſumitur noſtræ juſtificationis exordium, quâ gratiâ omne hominis meritum præveniri certus eſt articulus fidei, ut patet ex pridem dictis in hoc Tractatu contra Pelagianos, & adductis definitionibus Conciliorum, ac teſtimoniis S. P. Auguſtini, qui in L. de bono perſever. c. 1. *Inter tria*, inquit, *quæ maximè adverſus Pelagianos Catholica defendit Eccleſia, eſt unum, gratiam non ſecundùm merita noſtra dari, quoniam DEI dona ſunt, & DEI gratiâ etiam conferuntur merita univerſa juſtorum.* Igitur de gratia habituali, & quidem prima ſermo eſt, h. e. de gratia juſtificationis, quæ ſui carentiam aut privationem in anima præſupponit.

5. Nota ſecundò. Meritum congruum dividi in ſtrictè, ſeu propriè, & impropriè, ſeu latè ſumptum: Meritum de congruo propriè & ſtrictè ſumptû præter aliquam proportionem cum præmio, etiam fundatur in jure ac titulo amicitiæ, quæ intercedit inter merentem & præmiantem: meritum verò de congruo latè ſumptum etſi dicat aliquam proportionem cum præmio, ſoli tamen remunerantis libertati & miſericordiæ innititur. Quibus poſitis quæri poteſt (1.) An homo de facto mereatur de condigno. (2.) Vel de congruo primam gratiam. (3.) Idque per opera vel antecedentia, vel ſubſequentia primam gratiam, (4.) Vel an ſaltem per abſolutam potentiam de condigno, vel de congruo ſtrictè ſumpto mereri poſſit?

6. CONCLUSIO I. *De facto homo non meretur, nec de potentia ordinaria poteſt mereri de condigno primam gratiam.* Eſt communis Catholicorum

Deducitur primò ex Apoſtolo Rom. 5. *Juſtificati gratis per gratiam ipſius*, qui textus à Conc. Trid. Seſs. 6. can. 8. Sic exponitur: *quia nihil eorum, quæ juſtificationem præcedunt, ſive fides, ſive opera, ipſam juſtificationis gratiam* (adeòque ſanctificantem & primam gratiam) *promeretur.*

Probatur ſecundò authoritate SS. PP. nam D. Auguſtinus lib. de grat. & lib. arbit. c. 6. dicit: *Cui redderet coronam juſtus Judex, ſi non donâſſet gratiam miſericors pater?* & D. Gregor. 18. Moral. c. 22. *Hominis meritum Divina gratia non ut veniat, invenit, ſed poſtquam venerit, facit, atque ad indignam mentem veniens DEVS, dignam ſibi exhibet veniendo, & facit in ea meritum, quod remuneret.*

Probatur tertiò ratione Doctoris Angelici. Principium meriti non cadit ſub meritum; non enim idem in eodem genere poteſt eſſe prius & poſterius; ſed prima gratia eſt principium meriti; ergo non cadit ſub meritum: Vel ergo actus hominis præcedunt gratiam, & tunc illam mereri non poſſunt, quia carent principio & formâ meriti: vel ſubſequuntur; & ſic illam jam ſupponunt, ac proinde meritoriè cauſare non poſſunt.

7. CONCLUSIO II. *De facto & potentia DEI ordinaria non poteſt homo mereri primam gratiam de congruo propriè ſumpto, bene autem large & impropriè accepto.* Eſt contra Suarez & plures RR. admittentes meritum de congruo in actibus contritionis & dilectionis DEI reſpectu primæ gratiæ.

Prima pars probatur primò authoritatibus pro ſuperiore concluſione adductis, quæ cùm univerſaliter negent meritum reſpectu primæ gratiæ, non eſt cur meritum de congruo propriè ſumptum excipi debeat. Secundò. Gratia habitualis non minùs eſt principium meriti congrui propriè accepti, quàm condigni, quia meritum congruum fundatur in jure amicabili, atque tam operis quàm operantis acceptabilitate, ſed hoc jus amicabile fundatur in gratia, vel potiùs eſt ipſamet gratia habitualis; ergo non minùs gratia habitualis eſt principium meriti congrui dignificativum, quàm meriti condigni: atqui juxta priùs dicta principium meriti non cadit ſub meritum: ergo nec prima gratia cadit ſub meritum de congruo.

Confirmatur. Opera antecedentia primam gratiam non poſſunt eſſe meritoria ipſius de congruo: ſed contritio & dilectio, per quos ſolos actus homo mereretur primam gratiam, antecedunt gratiam: ergo non poteſt homo mereri de congruo primam gratiam. Major probatur: Meritum de congruo tanquam fundatum in jure amicabili debet eſſe informatum gratiâ, & procedere ab homine grato & amico; atqui actus antecedentes primam gratiam, quales ſunt contritio & dilectio, tanquam ultimæ diſpoſitiones ad gratiam, non informantur per gratiam: ergo actus antecedentes primam gratiam non poſſunt eſſe meritorii ipſius de congruo. Minor pariter probatur. Ultimæ diſpoſitiones ad formam, antecedunt eandem in genere cauſæ materialis diſpoſitivæ; ſed contritio & dilectio ſunt ultimæ diſpoſitiones ad formam gratiæ introducendam, ut alibi dictum, ergo antecedunt formam gratiæ.

Secunda pars patet ex dictis: quia meritum de 8.
congruo ſalvatur in intrinſeca proportione & connexione ad præmium; ſed contritio & dilectio tanquam ultimæ diſpoſitiones non tantùm moraliter, ſed etiam phyſicè diſponentes ad gratiam, habent neceſſariam connexionem cum infuſione gratiæ; ergo in iiſdem bene ſalvatur meritum de congruo latè ſumptum reſpectu primæ gratiæ.

Atque in hoc poſteriori ſenſu exponendus eſt 9.
D. Auguſtinus, cùm in Epiſt. 105. dicit: *Neque ipſa remiſſio peccatorum ſine aliquo merito eſt; ſi fides hanc impetrat: neque enim nullum meritum eſt fidei.* Item D. Thomas in 2. diſt. 27. q. 1. a. 4. dicens. *hominem quodammodo ex congruo gratiam mereri.* Uterque enim non loquitur de congruo propriè & ſtrictè, ſed ſolùm largiùs accepto: prout ſeipſum declarat S. D. loc. cit. a. 5. dicens: quòd cùm unus homo alteri gratiam meretur, ibi *plus fit de ratione meriti, quàm quando aliquis dicitur ſibi mereri gratiam ex congruo.* Cùm enim etiam illic non ſit aliud meritum quàm de congruo; ideo ſolùm plus habet de ratione meriti congrui, quia illud eſt propriè tale, & congruum tam ex parte operis, quàm operantis; illud verò tantùm eſt impropriè tale, & ſolùm aliqualiter congruum ex parte operis.

CONCLUSIO III. *Prima gratia neque de ab-* 10.
ſoluta potentia poteſt cadere ſub meritum condignum operum antecedentium.

Ratio

Ratio eſt primò ex dictis. Implicat, quòd gratia non ſit gratia; ſed ſi prima gratia datur ex merito operum antecedentium, juxta Apoſtolum non eſt gratia hoc ipſo, quia non datur gratis, ſi datur ut merces operum, adeóque ipſum gratiæ nomen amittit: ergo implicat gratiam dari ex merito operum antecedentium, quò pertinent teſtimonia D. Auguſtini contra Pelagianos ex natura gratiæ deſumpta; hæc quippe probant non ſolùm de facto, ſed etiam de poſſibili; quia per meritum condignum deſtrueretur natura gratiæ.

Ratio eſt ſecundò, quæ pro priori concluſione. Implicat ut eſſentialis cauſa tam formalis, quam effectiva ſit poſterior ſuo effectu in eodem genere & ordine; ſed prima gratia eſt eſſentiale principium & cauſa tam formalis dignificativa, quàm phyſicè & moraliter effectiva omnis meriti condigni: ergo implicat ut ſit poſterior, quàm meritum. Atqui foret poſterior, ſi caderet ſub meritum, quia præmium, ceu terminus & effectus meriti, eſt illo naturâ poſterius, ſed prima gratia cadens ſub meritum foret præmium meriti: ergo.

11. CONCLUSIO IV. *Repugnat ut prima gratia cadat ſub meritum operum conſequentium.* Ita expreſsè D. Thomas hîc art. 5. *Poſtquam autem aliquis habet gratiam, non poteſt gratia jam habita ſub merito cadere: quia merces eſt terminus operis; gratia verò eſt principium cujuslibet boni operis in nobis, &c.* S. Doctorem ſequuntur ejus Diſcipuli, quos confertim referunt Salmantic. hîc Diſp. 6. dub. 1. §. 2. contra Suarez 1. p. L. de prædeſt. c. 20. Zumel, Coninch Ripaldam, alióſque.

Probatur primò authoritate Conciliorum, & SS. PP. qui contra Pelagianos frequenter probant ideo gratiam non dari ex operibus; quia datur ut operemur. Quo ſenſu Concilium Arauſicanum II. cap. 25. ex verbis Apoſtoli: *Miſericordiam conſecutus ſum, ut ſim fidelis*, infert: ergo *non quia fidelis eſſet, ſed ex mera liberalitate.* Ex quibus.

12. Probatur primò ratione à S. D. allatâ, & jam priùs adductâ. Implicat ut eſſentiale principium meriti, ſit præmium meriti; ſed prima gratia eſt eſſentiale principium meriti, quia datur ut operemur, & mereamur, ut ſimus fideles; non quia operamur, quia ſumus fideles, &c. ergo implicat ut ſit præmium meriti: Atqui ſi prima gratia daretur propter opera conſequentia per modum anticipatæ ſolutionis, eſſet eorundem præmium: ergo implicat ut cadat ſub meritum ipſorum.

13. Reſpondent primò. Concilia & PP. contra Pelagianos excluſiſſe tantùm meritum antecedens & naturale primæ gratiæ, quod illi aſſerebant, non ſupernaturale & conſequens. Deinde non attendiſſe, quid foret abſolutè poſſibile, ſed quid de facto contingeret?

14 Sed contra primum & ſecundum eſt; quòd Semipelagiani contenderint, gratiam dari propter futura adeóque conſequentia merita, & ſub adjutorio gratiæ, adeóque ſupernaturalia: ita quippe teſtatur D. Proſper in Epiſt. ad D. Auguſtinum, loquens de parvulis: *Quòd alii ſine baptiſmo inter mortis perpetuæ tranſeant debitores; alii per regenerationem inter cœleſtis regni aſſumantur hæredes: tales ajunt perdi, taléſque ſalvari, quales futuros illos in annis majoribus, ſi ad activam ſervarentur ætatem, ſcientia Divinâ præviderit.* Et circa finem ſcribit Maſſilienſes aſſeruiſſe. *Ut ab hoc DEUS alios vaſa honoris, alios contumeliæ fecerit, quia finem uniuscujusque præviderit, & ſub ipſo gratiæ adjutorio, quis futurus eſſet voluntate & actione, præſcierit.* Quam doctrinam etiam ad adultos extendiſſe affirmat ibidem idem D. Proſper.

Contrà eſt ſecundò. Quòd SS. PP. & Concilia 15.
agnoſcant eſſe contra naturam gratiæ, eam dari quia operamur, iſtáſque propoſitiones eſſe incompoſſibiles, *gratia datur ut operemur*, &: *gratia datur, quia operamur.* Audi Auguſtinum contra 2. Epiſt. Pelag. ſic diſputantem: *deſipitis, qui dicente veritate, non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt; vos dicitis, ex futuris operibus quæ DEUS illum facturum eſſe præſciebat, Jacob fuiſſe dilectum: atque ita contradicitis Apoſtolo dicenti: Non ex operibus: quaſi non poſſet dicere: non ex præſentibus, ſed ex futuris operibus: ſed ait: Non ex operibus, ut gratiam commendaret: ſi autem gratia* NB. *jam non ex operibus, alioquin gratia jam non eſt gratia. Gratia utique, ut per illam fiant bona opera, ne ſi præceſſerint bona opera, tanquam operibus reddatur gratia, ac ſi gratia jam non ſit gratia, &c.*

Probatur ſecundò. Si opera conſequentia fo- 16.
rent meritoria primæ gratiæ, daretur aliquod meritum, cui intrinſecè repugnaret prædicatum connaturale ipſius meriti: ſed hoc eſt implicatorium: ergo & antecedens. Minor eſt certa, quia implicat ut prædicatum, quòd generi connaturaliter convenit, repugnet ſpeciei. Sequela probatur: Connaturale, ut ne dicam eſſentiale, eſt merito ut ſic, ut ſit via ad præmium, utque per ſuam exercitam exiſtentem bonitatem objectivè & moraliter excitet ac moveat præmiantem ad præmium retribuendum: atqui hoc prædicatum repugnaret merito operum conſequentium, quod vocant compenſativum: quia de hujus natura eſt, quòd exiſtat tempore, vel naturâ poſterius quàm præmium, adeóque non poſſit ſuâ exercitâ bonitate moraliter & in executione movere præmiantem.

Reſpondent: Sufficere, quòd ejuſmodi me- 17.
ritum præexiſtat in genere cauſæ finalis, & in decreto intentivo DEI; ideóque, cùm non ſit abſurdum, idem eſſe ſeipſo prius & poſterius in diverſo genere cauſæ, etiam meritum conſequens in executione, præexiſtere tam ſibi ipſi, quàm gratiæ ſeu præmio in intentione DEI & in genere cauſæ finalis.

Sed contrà eſt primò. Quòd hæc reſponſio 18.
confundat genus cauſæ meritoriæ, cum genere cauſæ finalis, quæ tamen ſunt eſſentialiter diſtincta: finis quippe movet *ut ſit*, cauſa meritoria movet moraliter, *quia eſt.* Unde ſic arguo: Eſt de ratione meriti, ut moveat per ſuam exercitam bonitatem realiter exhibitam in obſequium præmiantis, & ſaltem exiſtentem in ſcientia viſionis, ſed hoc non pertinet ad genus cauſæ finalis, ſed efficientis, neque ad intentionem, ſed ad executionem, ad quam pertinet exercita exiſtentia, & concurſus omnium cauſarum. Cùm igitur eſſentialis cauſa & principium meriti ſit gratia ſanctificans debet in genere cauſæ meritoriæ præcedere meritum.

19. Contrà eſt ſecundò. Neque in genere cauſæ finalis & intentivo meritum poteſt prævertere gratiam: ergo vana eſt Adverſariorum evaſio. Antecedens probatur. Implicat meritum repræſentari & movere in intentione antecedenter ad ſuum eſſentiale principium tam formale, quàm effectivum; ſicut implicat calefactionem in intentione movere antecedenter ad calorem: ſed ex dictis gratia eſt eſſentiale principium meriti tam effectivum, quàm formaliter dignificativum; ergo.

Confirmatur. Implicat actum meritoriè cauſare illud, quod eſſentialiter præſupponitur; ſed actus meritorius eſſentialiter præſupponit gratiam, ita ut neque cognoſci aut repræſentari poſſit ſine gratia: ergo implicat, ut per actus conſequentes meritoriè cauſetur gratia.

20. Ex his inferes, non eſſe admittendam diviſionem meriti in impetratorium, quod eſt per opera antecedentia; & compenſativum, quod dicunt eſſe per opera conſequentia, hoc ipſo, quòd ejuſmodi meritum ſit contra rationem meriti, de quo plura in Tract. de Incarnatione, ubi etiam objectiones ex merito Chriſti peti ſolitæ diluentur.

§. III.

An juſtus poſſit mereri de condigno vel congruo reparationem poſt lapſum?

21. CONCLUSIO. *Non poteſt homo juſtus neque de condigno, neque de congruo propriè ſumpto ſibi mereri reparationem poſt lapſum.* Ita in terminis S. D. hic. a. 7.

Probatur primò ex illo Ezech. 18. *Si averterit ſe juſtus à juſtitia ſua, & fecerit iniquitatem, omnes juſtitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur.* Et cap. 36. *Si dixero juſto, quòd vitâ vivet, & confiſus in juſtitia ſua fecerit iniquitatem, omnes juſtitiæ ejus oblivioni tradentur.* Ex quibus ſic arguitur: Ut juſtus aliquo ſuo opere mereretur reparationem poſt lapſum; deberet valor meritorius operis manere in memoria, h. e. acceptatione Divina, atqui juxta prædictos textus non remanet, ſed traditur oblivioni, & ut in Tract. de pœnitentia dicemus, omnia merita hominis juſti per peccatum mortificantur, eorúmque meritorius valor ſuſpenditur, quouſque per pœnitentiam reviviſcant: ergo non poteſt homo merito condigno, vel propriè congruo, (nam & hujus valor mortificatur per peccatum) ſibi mereri reparationem poſt lapſum.

Probatur ſecundò. Vel mereretur homo juſtus reparationem poſt lapſum per opera facta ante, vel poſt lapſum? non poſt lapſum; quia hæc ſunt hominis extra ſtatum gratiæ & amicitiæ Divinæ, imò in ſtatu indigno conſtituti; ergo neque de condigno, nec propriè de congruo ſunt meritoria. Non etiam per opera antecedentia, quia, ut modò dictum, eorum influxus & cauſalitas meritoria eſt interrupta & ſuſpenſa per peccatum. Unde ſicut via interrupta non pertingit ad terminum, ita nec meritum peccato interruptum pertingit ad præmium.

Probatur tertiò à poſteriori. Si homo juſtus ſibi ſaltem de condigno mereretur reparationem & juſtificationem poſt peccatum, vix aliquis moreretur impœnitens: quia quantumcunque peccâſſet; deberetur ipſi gratia reſurgendi; atqui conſequens eſt contra experientiam: ergo & antecedens.

Dixi tamen *de congruo ſtrictè accepto*: nam ſi rurſus lato modo nil aliud velis nomine meriti de congruo, quàm impetrationem beneficii innixam puræ miſericordiæ præterita obſequia benigno oculo contuenti, poterit homo etiam reparationem poſt lapſum mereri, prout videtur indicari in illa reprehenſione Joſaphati 2. Paralip. 10. *Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum, amicitiâ jungeris? & idcirco iram Domini merebaris; ſed bona opera inventa ſunt in te.*

§. IV.

An homo poſſit mereri de condigno perſeverantiam finalem?

CONCLUSIO. *Non poteſt homo mereri de condigno vel congruo propriè ſumpto finalem perſeverantiam.* S. D. a. 9. 22.

Probatur primò authoritate: nam SS. Litteræ ſoli DEO perſeverandi gratiam adſcribunt, *Ego poſui vos, ut eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat.* Joan. 15. *Qui cœpit, ipſe perficiet.* Philipp. 1. *DEUS eſt qui operatur in nobis velle & perficere.* ibid. c. 2. quòd maximè fit perſeverando uſque in finem 1. Cor. 10. *Qui ſe exiſtimat ſtare videat, ne cadat.* Philip. 2. *Cum metu & tremore veſtram ſalutem operamini.* Et Trid. Seſs. 6. can. 13. *quod quidem* (donum perſeverantiæ) *haberi non poteſt, niſi ab eo, qui potens eſt eum, qui ſtat, ſtatuere ut perſeveranter ſtet; & eum qui cadit, reſtituere.* D. Aug. L. de bono perſev. c. 2. *magnum DEI donum appellat, quo cætera ejus dona conſervantur.* & c. 13. *Satis dilucidè*, inquit, *oſtenditur, & inchoandi, & uſque in finem perſeverandi gratiam DEI non ſecundùm noſtra merita dari, ſed donari ſecundùm ipſius ſecretiſſimam, eandemque juſtiſſimam, beneficentiſſimam, ſapientiſſimam voluntatem.*

Probatur primò ſæpiùs inſinuatâ ratione S. Doctoris. Quod pertinet ad principium meriti, non cadit ſub meritum, neque de condigno, neque de congruo propriè ſumpto: ſed perſeverantia pertinet ad principium meriti; ergo. Minor probatur. Conſervatio formæ pertinet ad primam productionem formæ, cùm nihil ſit aliud, quàm continuata productio, ſed perſeverantia nil aliud eſt, quàm conſervatio gratiæ primitùs infuſæ: ergo pertinet ad ipſum beneficium gratiæ primæ; ac proinde ad principium meriti.

Secundò. Non datur gratis, quod ex merito etiam congruo propriè ſumpto datur, ut SS. PP. inferebant contra Semipelagianos, non niſi meritum de congruo reſpectu primæ gratiæ defendentes: *dari* enim *aliquid gratis eſt pro nihilo dari*, per D. Auguſt. l. d. prædeſt. SS. c. 6. atqui perſeverantia per SS.PP. & Concilia gratis datur, ideoq; *magnum perſeverantiæ donum* appellatur, ergo.

Tertiò. Si juſtus ſaltem de condigno poſſet mereri finalem perſeverantiam, plerique ſalvarentur, quod eſt contra illud Chriſti: *Multi vocati, pauci verò electi.*

Hoc

23. Hoc tamē non obſtante, juſtos hanc perſeverandi gratiā de congruo latè ſumpto, nimirū ſeſe ad illud diſponendo, & illud humiliter implorando, mereri poſſe, teſtis eſt D. Auguſtinus de bono perſev. c. 6. *Hoc DEI donum ſuppliciter emereri poteſt, ſed cùm datum fuerit, amitti contumaciter non poteſt*. Quod etiam indicavit S. Doctor hîc a. 9. ad 1. dicens: *perſeverantiæ donum aliquis petendo à DEO impetrat*.

Quartò Id non cadit ſub meritum de condigno, de quo nulla eſt Divina promiſſio, neque infallibilitas; ſed de perſeverantia finali nulla eſt DEI promiſſio, neque infallibilitas, cùm multi juſtificati etiam brevì poſt acceptam gratiam cadant in peccatum: ergo perſeverantia finalis non cadit ſub meritum de condigno.

Nec obeſt paritas, quam objiciunt ab æterna beatitudine, cujus perpetuitas eſt longè præſtantior, quam continuatio gratiæ & perſeverantia uſque in finem: cùm ergo illam homo juſtus de condigno mereatur, cur non & iſtam? Nam ipſe S.D. a. 9. ad 2. aſſignat diſparitatem: *Dicendum*, inquit, *quòd perſeverantia, quæ erit in gloria, comparatur ad motum liberi arbitrii meritorium ſicut terminus, non autem perſeverantia viæ*.

§. V.

An bona temporalia cadunt ſub meritum?

24. Duplici modo poſſunt conſiderari bona temporalia, primò ſecundùm ſe, prout dependent à cauſis naturalibus: Secundò, prout per ſpecialem DEI providentiam ordinantur in finem ſupernaturalem ſalutis æternæ. Quo poſito ſit

CONCLUSIO I. *Juſtus non meretur de condigno vel congruo bona temporalia ſecundùm ſe ſpectata; bene autem prout conducunt ad ſalutem*. Utramque partem docet S. D. in 2. 2. q. 122. a. 5. ad 4. *Præſentia bona vel mala non cadunt ſub merito vel demerito, niſi quatenus ordinantur ad futuram remunerationem*. Priorem verò p rtem hîc art. 10. ubi ait: *Dicendum, quodſi temporalia bona conſiderentur, prout ſunt utilia ad opera virtutum, quibus perducimur in vitam æternam; ſecundùm hoc directè & ſimpliciter cadunt ſub merito, ſicut & augmentum gratiæ, &c.*

25. Ratio primæ partis eſt primò, inter meritum & præmium debet eſſe proportio: ſed nulla eſt proportio inter meritum ſupernaturale hominis juſti, & inter bona naturalia, temporalia; cùm toto ordine differant, ſive ſit meritum condignum, ſive congruum: ergo bona temporalia ſecundùm ſe non cadunt ſub meritum condignum vel congruum hominis juſti.

Ratio eſt ſecundò ſpecialiter de merito condigno: Ubi nulla eſt DEI promiſſio, ibi nullum eſt meritum de condigno, ſed nulla eſt promiſſio DEI, quòd velit dare bona temporalia pro bonis operibus juſtorum: ergo bona temporalia non poſſunt eſſe præmium condignum bonorum operum hominis juſti. Imò conſtat orationes à juſtis factas pro bonis temporalibus ſæpe non exaudiri. Eleganter D. Profp. ſent. 212. *Fidelis ſupplicat pro neceſſitatibus hujus vitæ, & miſericorditer auditur, & miſericorditer non auditur: quid enim infirmo ſit utilius, magis novit medicus, quam ægrotus*.

Confirmatur primò. Quicquid juſtus prædeſtinatus meretur, eſt effectus prædeſtinationis ipſius, ſed bona temporalia ſecundùm ſe non ſunt effectus prædeſtinationis, ut dixi in primo Tractatu: ergo juſtus non meretur bona temporalia ſecundùm ſe.

Confirmatur ſecundò. Quod eſt commune bonis & malis, non poteſt eſſe præmium correſpondens merito condigno vel congruo hominis juſti; ſed bona temporalia ſunt communia bonis & malis; ergo.

Confirmatur tertiò. Si bona temporalia caderent ſub meritum hominis juſti, juſti & fideles magis affluerent bonis temporalibus, quàm infideles & peccatores: conſequens eſt contra experientiam; ergo.

Secundæ partis ratio eſt primò. Qui poteſt de condigno mereri finem; poteſt etiam de condigno mereri media conducentia ad finem vitæ æternæ, ſed bona temporalia ſæpe numerò ſunt media conducentia ad finem vitæ æternæ, & ad hunc à Divina providentia extrinſecè ordinantur; ergo prout ſubſtant huic ordini, poſſunt cadere ſub meritum de condigno, ſub quod cadit ipſe finis vitæ æternæ, ſicuti etiam ſub hac ratione ſunt effectus prædeſtinationis. 26.

Ratio eſt ſecundò. Nihil deeſt bonis temporalibus ſub ordine ad vitam æternam ſpectatis, quominùs cadere poſſint ſub meritum, eſto enim, quòd non adæquent valorem meritorum, ſufficit, quòd illum non excedant. Adeſt inſuper Divina promiſſio, expreſſa Matth, 6. *Quærite primum regnum DEI, & juſtitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis*

CONCLUSIO II. *Peccatores neque de condigno, neque de congruo merentur bona temporalia quòmodocunque ſpectata per opera moraliter bona*. Ita Cajet. Bannez, Salmantic. hîc diſp. 6. dub. 6. §. 2. 27.

Ratio eſt. Omne meritum fundatur vel in titulo juſtitiæ, ſi eſt condignum, vel amicitiæ, ſi eſt congruum: ſed de operibus moraliter bonis factis in ſtatu peccati neutrum poteſt dici, non juſtitiæ; tametſi enim conveniant in eodem ordine naturali, nulla tamen adeſt promiſſio Divina remunerandi hæc opera per bona temporalia: non amicitiæ, ut per ſe patet.

Oppones primò authoritatem S. D. in 2. diſt. 27. q. 1. a. 4. ubi ait: *Frequenter, ut Gregorius dicit: DEUS in hoc mundo remunerat eum, qui præmium futuræ gloriæ non meretur, ut ſic nullum bonum irremuneratum inveniatur*. & lib. 3. de Regim. Princ. oſtendit, Romanos mundum ſubjugâſſe, ac Imperium meruiſſe ob amorem patriæ, zelum juſtitiæ, & benevolentiam civilem. Secundò. Hâc ratione abſterrerentur peccatores ab eleemoſynis, jejuniis, aliiſque bonis operibus; ſi nulla ſpes præmii pro ejuſmodi operibus conſequendi remaneret. Tertiò. Ratio meriti ad bonitatem moralem conſequitur per modum naturalis proprietatis: ergo ſi inveniatur in peccatore bonitas moralis, etiam debet inveniri ratio meriti. 28

Reſpondeo ad 1. Remunerationem, de quâ S. Gregorius, & D. Thomas loquuntur, non eſſe moralem, ſed phyſicam, quæ nonniſi æquivocè meri- 29.

tum nominatur, eſtque nil aliud, quàm aſſecutio illius rei & termini, ad quem aliquis movetur & tendit, prout exponit D. Thomas loc. cit. de Regim. Princ. *In quantum homines moventur à DEO ad aliqua temporaliter agenda, in quibus ſuum propoſitum conſequuntur, DEO favente.*

Addunt Salmanticenſes, S. Doctorem loqui de merito purè philoſophico juxta ſenſum Ariſtotelis in 5. Ethicorum, attentâ ſolâ proportione inter meritum & præmium ſecundùm ſe, non verò inter merentem & præmiantem.

30. Ad ſecundum nego ſequelam, non enim debent ejuſmodi bona opera facere, ut conſequantur bona temporalia, ſed ut impetrent Divina auxilia ad juſtificationem inducentia, ſeque ad illam ſaltem remotè magis magiſque diſponant: plura quippe licet impetrare, quæ mereri non licet. Inſuper ejuſmodi opera in infidelibus & peccatoribus negativè conducunt ad minuendas pœnas alterius mundi, dum removent peccata, & vitioſos habitus, qui exinde naſcuntur, ſuntque cauſa gravioris gehennæ.

Ad 3. Reſp. Meritum eſt proprietas actus moraliter boni, ubi adſunt omnes conditiones ad meritum requiſitæ, quas inter eſt, ut ſubjectum ſit gratum præmianti, & opus ſit factum in ipſius obſequium, concedo, ubi non adſunt iſtæ conditiones, ſicut in homine peccatore, ſic nego.

§. VI.

Quænam juſtus aliis mereri poſſit?

31 CONCLUSIO I. *De facto nullus purus homo poteſt alteri de condigno mereri ſive primam, ſive ſecundam gratiam.* S. Th. hîc a. 6.

Ratio eſt: De condigno, aliis mereri gratiam pertinet ad gratiam capitis in hoc diſtinctam à gratia adoptionis, quòd illa divinitus ordinetur ad perfectionem & ſanctificationem aliorum, in quos habet moralem & meritorium influxum: gratia verò adoptionis ſolùm ordinetur ad proprii ſubjecti ſanctificationem; atqui gratia capitis de facto competit ſoli Chriſto, non puro homini: ergo nullus homo purus juxta legem præſentem & ordinariam poteſt alteri de condigno mereri gratiam, ſive primam, h. e. nullum ſui gradum præſupponentem, ſive ſecundam, h. e. augmentum gratiæ jam exiſtentis.

32. CONCLUSIO II. *Poteſt juſtus alteri de congruo mereri tam primam, quàm ſecundam gratiam, & reparationem poſt lapſum.* Eſt comm. DD.

Probatur primò authoritate: Nam D. Jacobus c. ult. monet: *Orate pro invicem, ut ſalvemini.* Secundò de converſione D. Pauli, D. Auguſt. *Si Stephanus non oráſſet, Eccleſia Paulum non haberet.* Tertiò. D. Ambroſ. in Luc. *Magnus Dominus, qui aliorum merito ignoſcit aliis, & dum alios probat, aliis relaxat errata.*

Probatur ratione S. D. hîc a. 6. in c. *quia homo in gratia conſtitutus implet DEI voluntatem, congruum eſt, ſecundùm amicitiæ proportionem, ut DEUS impleat hominis voluntatem in ſalvatione alterius.* Nimirum meritum de congruo eſt obſequium ab amico præſtitum, cui titulo amicitiæ decens & æquum eſt non denegari, quod petit; ergo ſi homo juſtus & amicus DEO offerat preces pro juſtificatione, profectu, imò poſt lapſum reparatione & converſione proximi (nam par eſt ratio) poterit de congruo gratiam, converſionem, reparationem promereri.

33. Inferes ex dictis primò. Si juſtus per bona opera alteri mereatur primam gratiam, & poſtea incidat in peccatum mortale, primam gratiam vi illius meriti non ampliùs conferri, quouſque per pœnitentiam merita reviviſcant: quia, ut dictum, omnis valor meritorius mortificatur per peccatum ſuperveniens, & ſicuti merens non eſt ampliùs in ſtatu amicabili, ſic neque in ſtatu remunerabili.

34. Inferes ſecundò. Per extraordinariam DEI potentiam poſſe purum hominem alteri etiam de condigno mereri primam gratiam. Ita Gonet, Salmantic. & comm. Thomiſtæ. Ratio eſt: quòd poſſit DEUS ſuâ Divinâ ordinatione purum hominem conſtituere caput aliorum hominum, ſed hoc caſu haberet gratiam capitalem, quæ meritoriè ſe extenderet ad aliorum ſanctificationem, quemadmodum ſe extendit in Chriſto gratiam in alios derivante. Neque abforet ulla conditio ad meritum requiſita; non proportio & æqualitas, ſiquidem gratia alterius ſubjecti foret effectus finitus non excedens meritum capitale: non etiam Divina ordinatio, quippe quæ purum hominem elevâſſet ad dignitatem capitis, ergo. An porrò poſſet purus homo de condigno alteri mereri gratiam juſtificationis, prout iſta includit remiſſionem & deſtructionem infinitæ offenſæ, commodiùs in Tractatu de Incarnat. decidetur. Interea hæc pauca, quæ de gratia dixi, DEO omnis gratiæ inexhauſto fonti, Matri gratiæ ter admirabili, invictiſſimis gratiæ propugnatoribus Auguſtino, & Thomæ Aquinati ſacra, & S. Matris Eccleſiæ judicio undequaque ſubjecta ſunto.

TRACTA

Digitized by Google

TRACTATUS X.

DE

TRIBUS VIRTUTIBUS THEOLOGICIS FIDE, SPE, ET CHARITATE.

GRatiæ ſanctificanti ſubnectimus Sacram Virtutum Theologicarum Triadem, tanquam eſſentiæ ſuæ proprietates, & nobiliſſimæ Matri digniſſimas Filias. Hoc triplici funiculo noſtræ Religionis Summo Bono arctiſſimè colligamur. Fides chorum ducit, ſalutis noſtræ initium, & vitæ æternæ fundamentum, quæ per ænigmaticas obſcuræ cognitionis umbras nos ad claram DEI præparat viſionem. Spes inter labyrinthæos hujus vitæ errores fida Ariadne filum præbet, & manuducit ad ſuſpiratum terminum. Charitas ad eundem denique finem ultimum perducit, illum complectitur, tenet, fruitur. Fide incipimus, Spe proficimus, Charitate perficimur. Prima plantat, altera rigat, tertia dat incrementum. Fides Viatorem accingit itineri, Spes confortat ne in via deficiat; Charitas introducit in patriam. Hanc optimam Virtutum Theologicarum Triadem D. Thomas in 2. 2. tractandam ſuſcipit, cùm antea de habitibus & virtutibus in communi multa diſſeruiſſet, quæ noſtræ, aliarúmque Univerſitatum more Philoſophis tum ſpeculativis, tum moralibus ventilanda relinquimus, & Sacratiſſimum Trinum Virtutum Theologicarum, vel ex hoc nomine ſubjectum verè Theologicum, contemplandum ſuſcipimus.

DISPUTATIO X.

DE

Formali objecto fidei Divinæ.

Ad q. I. D. Th.

REctè in ipſo limine Angelicus Doctor formale fidei objectũ inquirit: hoc quippe commune eſt habitibus, ut ex formali objecto tanquam ex fronte noſcantur, & ex cognitione ſpecificativi intima ipſorum & ſpecifica natura penitiſſimè innoteſcat. Unde ſit

ARTICULUS I.

De objecto formali fidei Divinæ.

SUMMARIA.

1. *Fides quid ſit nominis?*
2. *Trium virtutum, inter quas Fides prima, exiſtentia probatur.*
3. *Fidei Divinæ habitualis definitio.*
4. *Actualis Fidei definitio.*
5. *Diviſio formalis objecti in* quod, *&* quo.
6. *Triplex veritas in DEO.*
7. *Prima veritas in eſſendo eſt objectum formale* quod.
8. *Objectiones contra præſuppoſita ſolvuntur.*
9. *Objectionum contra objectum* quod *ſolutio.*
10. *Habitus fidei eſt ſimul ſpeculativus & practicus.*
11. *Etiam informis eſt vera, ſed non perfecta virtus.*
12. *Cur non ſint plures virtutes Theologicæ.*

§. I.

Præſuppoſita prænoſcenda.

SUppono primò Fidei nomen in S. Scripturâ ſortiri varias ſignificationes: nam primò aliquando acceptum ex parte voluntatis ſignificat fidelitatem, ut apud Apoſtolum Rom. 3. *Nunquid incre-* 1.

P 3

Digitized by Google

incredulitas illorum fidem DEI evacuabit? eſtque hoc ſenſu fides Ciceroni 1. *De offic. dictorum, conventorumq́; conſtantia & veritas.* Vel ſecundò ſignificat fiduciam à fidendo dicta: ut Jac. 1. *Poſtulet in fide nihil hæſitans.* Vel tertiò ex parte intellectûs acceptum ſignificat promiſſionem, ut 1. Cor. 3. *Primam fidem irritam fecerunt.* Vel quartò conſcientiam, quo ſenſu à multis exponitur illud Apoſtoli Rom. 4. *Quod non eſt ex fide, peccatum eſt.* Propriiſſimè & huic inſtituto accommodatè accipitur pro *aſſenſu*, ſive *habitu inclinante in aſſenſum rei, quam non cernimus, propter authoritatem dicentis*: quæ ſi fuerit Divina, conſtituet fidem Divinam intrinſecè infallibilem; ſi fuerit authoritas humana, conſtituet fidem humanam intrinſecè fallibilem.

2. Suppono ſecundò. Exiſtentiam trium virtutum Theologicarum, tanquam ex Apoſtolo, 1. Cor. 13. plurimiſque ſcripturis fide certam. Cujus trinarii ratio quoque eſt: quòd homo indigeat habitibus, quibus bene diſponatur non ſolùm circa media, ſed etiam circa ipſum finem ſupernaturalem: ſed habitus bene diſponentes immediatè circa ultimum finem ſupernaturalem ſunt virtutes Theologicæ; ſic dictæ quòd DEUM ipſum pro immediato objecto reſpiciant; dum aliæ virtutes in quippiam creatum immediatè feruntur, velut Religio in cultum Domino DEO exhibendum.

Porrò cùm objectum priùs ſit cognitum, quàm volitum, ideo & fides, quæ ſe tenet ex parte intellectûs, & per quam finis ſupernaturalis cognoſcitur, eſt ordine non quidem dignitatis, in qua charitas ſupereminet, ſed generationis & naturæ prior, quàm ſpes & charitas.

3. Suppono tertiò, Fidem rectè definiri ab Apoſtolo: Hebr. 11. *Eſt ſubſtantia ſperandarum rerum, argumentum non apparentium:* Nam per Tò *ſubſtantia ſperandarum rerum* ſignificatur, quòd fides ſit baſis & fundamentum totius ordinis & ſtructuræ ſupernaturalis: per Tò *argumentum non apparentium*, innuitur, quòd fides inclinet intellectum ad aſſentiendum veritatibus obſcurè revelatis. In cujus proinde definitionis explicationem D. Th. hîc q. 4. a. 1. habitum fidei Divinæ, ſeu fidem habitualem ita definit: *Supernaturalis habitus, ſeu virtus mentis, quâ inchoatur vita æterna, faciens in nobis intellectum firmiter aſſentire non apparentibus*, h. e. divinitus revelatis. Ubi per Tò *habitus ſeu virtus, &c.* ſignificatur genus, per Tò *mentis* indicatur ſubjectum proximum, quod eſt intellectus: per Tò *quâ inchoatur;* ſignificatur prioritas reſpectu aliarum virtutum ordine generationis: per Tò *faciens firmiter aſſentiri*, denotatur proprius actus; in quem fides inclinat, videlicet firmus aſſenſus, ſeu adhæſio intellectûs abſque formidine oppoſiti ad objectum revelatum, unde fides Divina ab opinione & fide humana, ſuâpte naturâ fallibili, ſecernitur. Tandem per Tò *non apparentibus* exprimitur objectum fidei Divinæ, quod ſunt res obſcurè revelatæ: ut adeo nihil ex omni parte deſit ad perfectionem definitionis.

4. Suppono quartò. Etiam fidem Divinam actualem, ſeu actum fidei internum ita rectè definiri, quòd ſit *aſſenſus intellectûs certus & firmus, obſcurus tamen, quo homo Divino lumine illuſtratus omnibus à prima veritate revelatis cum pio quodam in DEUM affectu aſſentitur.* Ubi *aſſenſus* ponitur loco generis; *certus & firmus* diſtinguit ab opinione, dubio, fide humana; *obſcurus* ſecernit ab aſſenſu ſcientifico. *Divino lumine, &c.* denotat etiam fidem actualem eſſe ſpeciale DEI donum. unde dicitur Matth. 16. *Caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater, &c. Omnibus à prima veritate revelatis* exponit adæquatum objectum aſſenſûs, cum *pio affectu, &c.* oſtendit ad omnem aſſenſum fidei præcurrere pium voluntatis motum, quo intellectus captivetur in obſequium fidei: cùm enim fidei aſſenſus ſit liber, oportet adeſſe motivum voluntatis, quo determinetur intellectus ad aſſenſum circa res revelatas eliciendum, ita S. Th. 2. 2. q. 2. a. 1. ad 3. inquiens: *Aſſenſus accipitur pro actu intellectûs, ſecundùm quod à voluntate determinatur ad unum.*

§. II.

Aſſignatur objectum formale quod.

Notandum primò, objectum formale dividi in objectum formale *quod*, & formale *quo*. Objectum formale quod alicujus habitus illud dicitur, quod per ſe & ratione ſui attingitur ab habitu, omnia verò alia ratione ipſius, ſive per ordinem ad ipſum, quô modô coloratum eſt objectum formale quod, ſive adæquatum potentiæ viſivæ, corpus naturale ſcientiæ phyſicæ, &c. Utriusque objecti abſtractum rectè vocatur ratio formalis quæ, h. e. ratio per ſe terminativa habitûs, ut color in objecto viſûs, naturalitas in objecto phyſicæ, &c. Objectum *formale quo, motivum, ſeu ratio formalis motiva ſub qua, &c.* eſt illa ratio, ſub qua tanquam motivo ſibi proprio habitus fertur, in objectum formale; veluti lumen ſeu irradiatio viſualis eſt id, ſub quo potentia viſiva fertur in colorem, coordinatio principiorum eodem modo abſtrahentium à materia ſenſibili ſingulari eſt motivum formale, quo & ſub quo phyſica verſatur circa corpus naturale, &c. 5.

Notandum ſecundò. In DEO diſtingui triplicem *veritatem*. Prima eſt *in eſſendo*, h. e. ipſa DEITAS ſeu eſſentia DEI, quatenus veræ cognitioni objicibilis, & hæc eſt veritas tranſcendentalis, per quam DEUS diſtinguitur à falſis Diis, veram Deitatem non habentibus. Secunda dicitur veritas *in cognoſcendo*, eſtque infinita DEI ſapientia, quâ DEUS ita univerſa cognoſcit, ut falli non poſſit. Tertia eſt veritas *in dicendo*, eſtque ipſa veracitas, ſeu infinita infallibilitas in dicendo, quâ DEUS neminem fallere poteſt. His poſitis. 6.

CONCLUSIO *Objectum formale quod fidei eſt DEUS in ratione primæ veritatis in eſſendo.* Ita communiter Thomiſtæ deducunt *ex S. D. hîc* 2. 2. *q.* 1. *a.* 1. *in c. & in arg. ſed cont.* allegante D. Dionyſium de div. nom. c. 7. *fides eſt circa ſimplicem & ſemper exiſtentem veritatem.* 7.

Primæ partis ratio eſt primò. Objectum formale *quod* alicujus habitûs illud dicimus, quod ratione ſui attingitur, alia verò omnia propter ipſum: ſed fides per ſe primò cognoſcit DEUM, alia verò propter ipſum: hæc enim *ſub aſſenſum fidei non cadunt, niſi ſecundùm quòd habent aliquem ordinem ad DEUM:* ergo DEUS eſt fidei objectum formale *quod*: *Sicut etiam objectum*

medi-

Digitized by Google

medicinæ eſt ſanitas, quia nihil medicina conſiderat, niſi in ordine ad ſanitatem. inquit cit. S. D. Secundò idem eſt objectũ formale quod fidei, & finis intrinſecus Divinæ revelationis, ſed iſte finis eſt DEUS cognoſcendus à nobis: neque enim alio fine DEUS ſua nobis revelat myſteria, quàm ut ipſum cognoſcentes diligamus, ergo DEUS ut à nobis cognoſcendus eſt fidei objectum formale *quod.*

Tertiò. Idem eſt objectum formale *quod* fidei in via, & viſionis in patria, quæ fidei quamvis ſub diverſo lumine & medio, circa idem tamen objectum, finémque ſuccedit: ſed hujus objectum eſt DEUS, & veritas prima in eſſendo: ergo & fidei. Unde

Quartò tam iſta quàm *ſecunda pars concluſionis* probatur: DEUS eſt objectum formale cujuslibet virtutis Theologicæ: in hoc quippe virtutes Theologicæ à moralibus diſtinguuntur, quòd iſtæ pro formali objecto reſpiciant quid creatũ & mediũ ad ultimum finem: illæ verò ens increatum, ipſumq; ultimum finem ſupernaturalem reſpiciunt: atqui fides eſt virtus Theologica: ergo ipſius formale objectum eſt ipſe DEUS: jam verò non ſub alia ratione, niſi quatenus ſupernaturaliter cognoſcibilis: (ſiquidem fides eſt habitus intellectualis, cui proinde DEUS modo intelligibili & ſub ratione veri objicitur, velut contrà habitibus ſpei & charitatis in voluntate ſubjectatis objicitur ſub ratione boni) ergo DEUS cognoſcibilis adeóque ſub ratione primæ veritatis in eſſendo eſt objectum formale *quod* fidei Divinæ.

§. III.
Solvuntur objectiones.

8. OBjicies contra præſuppoſita §. 1. primò, Sunt plures virtutes, quæ removent impedimenta credendi; ergo fides non eſt prima in choro virtutum. Antecedens probatur. Humilitas removet mentis elationem, quâ revocatur intellectus, ne ſe ſubmittat & captivet in obſequium fidei: fortitudo vincit difficultates, quæ objiciuntur in amplectenda fide, &c. Secundò Si Apoſtoli definitio foret bona, tunc ſolummodò res ſperandæ continerentur ſub objecto fidei, quia docet, quòd fides ſit *ſubſtantia rerum ſperandarum*: atqui conſequens non poteſt admitti, ſiquidem etiam infernum fide Divinâ credimus, quem neutiquam ſperamus, ſed timemus. Tertiò. Forma eſt naturâ prior ſuo formato; ſed charitas comparatur ad fidem, tanquam forma ad formatum: ergo eſt naturâ prior, quàm fides; præſertim cùm ſit prima proprietas gratiæ ſanctificantis, quæ proinde in juſtificatione priùs infunditur, quàm aliæ virtutes.

Reſpondeo ad 1. Præcedunt fidem aliæ virtutes morales acquiſitæ, quæ non habent ſtatum perfectæ virtutis, conc. infuſæ & ſupernaturales, habentes ſtatum perfectæ virtutis, de quibus eſt ſermo; ſic nego. nam in doctrina S. Auguſtini & D. Th. perfecta & propriè dicta virtus ſine gratia nequit conſiſtere.

Ad 2. nego ſequelam: nam Apoſtolus mentionem faciendo objecti primarii, quod pariter ſperatur & creditur, non excluſit objecta materialia ſecundaria, quæ non ſperantur. Ad 3. diſtinguo major. Forma eſt naturâ prior ſuo formato in genere cauſæ formalis, perficientis, conc. in genere cauſæ diſpoſitivæ & materialis, nego major. ergo charitas eſt prior quàm fides in genere cauſæ formalis, quatenus fides eſt formata per charitatem, conc. in genere cauſæ diſpoſitivæ & præparativæ, nego conſequentiam. Quod additur charitatem ceu primam gratiæ proprietatem priùs infundi, ac alias virtutes, adeóque & fidem, locum habet de fide ut formata, prout contingit in juſtificatione parvulorum: non autem de fide abſolutè, & ut informi; quæ per ſe & ordinariè præcedit in juſtificatione adultorum.

Objicies etiam contra concluſionem §. ſecundi primò. DEUS à S. D. hîc in c. computatur inter objecta materialia; non eſt igitur objectum formale quod. Secundò. Sunt multa in ſcripturis revelata, quorum cognitio nihil videtur conducere ad cognitionem DEI: v. g. canis Tobiæ: ergo falsò aſſeritur, omnia objecta materialia fidei cognoſci per ordinem ad DEUM. Imò tertiò etiam peccata ſub revelationem cadunt, quæ tamen repugnat ordinari ad DEUM, cùm omnem ordinem ad DEUM ſuâpte naturâ evertant. 9.

Reſpondeo ad primum, DEUM conſiderari poſſe vel comparativè ad revelationem tanquam motivum formale, & rationem ſub qua, vel comparativè ad alia objecta revelata, quæ ad ipſum referuntur. Sub prima conſideratione computatur inter objecta materialia, quia non minùs DEUM, quàm alia myſteria naturalia DEO revelante cognoſcimus: ſub poſteriori conſideratione eſt objectum formale quod, *in quantum nihil cadit ſub fidem, niſi in ordine ad DEUM.* Ad 2. Reſpond. Etiam iſta ſaltem remotè conducere ad cognitionem DEI ratione totius hiſtoriæ ſacræ, in qua per modum partis integralis continentur. Ad 3. Reſpond. Peccata repugnat ordinari in DEUM, quatenus committuntur, & mala ſunt, conc. quatenus cognoſcuntur, ſuntque objecta fugæ, & deteſtationis, ſic nego.

§. IV.
Corollaria.

INferes ex dictis primò. Habitum fidei (idem proportionaliter de actu dixeris) ſimul eſſe formaliter ſpeculativum & practicum, principaliùs tamen ſpeculativum. Ita S. D. q. 9. a. 3. *in c. fides autem*, inquit, *primò & principaliter in ſpeculatione conſiſtit, in quantum ſcilicet inhæret primæ veritati: ſed quia veritas eſt etiam ultimus finis, propter quem operamur, inde etiam eſt, quòd fides ad operationem ſe extendit, ſecundùm illud ad Galat. 5. Fides per dilectionem operatur.* Ille nimirum habitus eſt ſimul ſpeculativus & practicus, in cujus formali objecto utraque ratio ſpeculabilis & operabilis eminenter formaliter unitæ reperiuntur; ſed in DEO prima veritate utraque ratio ità unita reperitur; ſpeculabilis, hoc ipſo, quia eſt prima veritas; operabilis, quia hæc veritas eſt ſimul finis ultimus per noſtra opera conſequendus. Ergo. 10.

Inferes ſecundò, habitum fidei etiam informis habere rationem veræ non tamen perfectæ virtutis. Fides in homine juſto conjuncta cum gratia & charitate dicitur formata, in peccatore ſeparatim à charitate exiſtens informis dicitur, non quòd ſpe- 11.

cie

Digitized by Google

cie differant, *ſed ſicut perfectum & imperfectum in eadem ſpecie.* Ideo fides informis eſt quidem vera virtus, quia per ſuum actum infallibiliter tendit in verum ſupernaturale, tanquam in bonum intellectûs, eſtque ejuſdem ſpeciei cum fide formata; non tamen eſt perfecta virtus, cujus actus à charitate non dirigitur efficaciter in finem ultimum; prout dictum in Tract. de grat. Sed actus fidei informis à charitate non dirigitur & ordinatur efficaciter in finem ultimum, ut patet: ergo ſicut ipſe actus non eſt ſimpliciter virtuoſus, ita neque fides, quæ eſt principium ipſius, eſt virtus ſimpliciter. *Fides informis* (inquit Doctor Angelicus q. 4. a. 5. ad 3.) *cùm ſit imperfecta, non pertingit ad perfectam rationem virtutis.*

12. Inferes tertiò. Cur dentur tres virtutes Theologicæ, quæ DEUM habeant pro objecto ſub ratione primæ veritatis, beatitudinis & ſummi boni, non autem aliæ plures, quæ ad ipſum terminentur ſub ratione ſapientiæ, aut alterius attributi: quia, inquit idem S. D. q. 1. de virt. a. 12. ad 10. *non oportet ſecundùm omnia attributa Divina accipi virtutes Theologicas, ſed ſolùm ſecundùm illa, ſecundùm quæ DEUS appetitum noſtrum movet ut finis.* Sed non niſi ſecundùm illa prædicata & attributa movet appetitum noſtrum, ut finis, ſecundùm quæ fidei, ſpei, & charitati objicitur: ut enim quis moveatur in DEUM ut ultimum finem, requiritur deſiderium finis; in deſiderio autem includitur non tantùm amor finis, qui per ſe terminatur ad bonitatem illius: ſed etiam fiducia de fine obtinendo, quæ pro objecto habet DEUM quatenus beantem. Utrique verò neceſſariò præſupponitur cognitio finis, cùm nihil ſit volitum, quin præcognitum: cognitio verò terminatur ad objectivam rationem veritatis. Totum expreſſit S. D. loc. cit. in c. *ad hoc autem, quòd moveamur rectè in finem, oportet finem eſſe cognitum, & deſideratum: deſiderium autem finis duo exigit: ſcilicet fiduciam de fine obtinendo, quia nullus ſapiens movetur ad id, quod conſequi non poteſt, & amorem finis, quia non deſideratur niſi amatum, & ideo virtutes Theologicæ ſunt tres, ſcilicet fides, quâ DEUM cognoſcimus, ſpes, quâ ipſum nos obtenturos eſſe ſperamus, & charitas, quâ ipſum diligimus.*

ARTICULUS II.

Quodnam ſit objectum formale quo ſeu motivum fidei Divinæ?

SUMMARIA.

1. *Humana ratio excluditur ab objecto fidei.*
2. *Status quæſtionis, & diverſitas ſententiarum.*
3. *Objectum formale quo eſt veracitas DEI revelantis.*
4. *Argumenta ex S. Scriptura.*
5. *Et ratione.*
6. *Exponitur authoritas S. D. adducta in contrarium.*
7. *Quomodo prophetia diſtinguatur à fide?*
8. *Ad motivum fidei pertinet etiam prima veritas in cognoſcendo.*
9. *Solvuntur objectiones.*

§. I.

Aſſeritur DEI revelantis authoritas & veritas in dicendo.

1. Certum eſt de fide contra Manichæos, objectum formale quo fidei Divinæ non eſſe humanam rationem. Ita clarè conſtat primò ex S. Scriptura. Matth. 10. *Confiteor tibi Pater, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & revelâſti ea parvulis* 1. Cor. 2. *prædicatio noſtra non eſt in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritûs & virtutis, ut fides veſtra non ſit in ſapientia hominum, ſed in virtute DEI.* Secundò ex PP. D. Auguſt. *Serm. 1. de Trinit. fidelis ſum, credo, quod neſcio.* Tertull. l. *de præſcript. Qui fidem quærit, rationem non quærit. Quid Athenis & Jeroſolymis? Quid Academiæ & Eccleſiæ? Noſtra inſtitutio de porticu Salomonis eſt, quæ monet DEUM in ſimplicitate cordis quærendum.* Tertiò ex ratione, quia plurima ex iis myſteriis, quæ fide credimus, tranſcendunt omnem captum & rationem humanam, neque per aliquam ſui cauſam, aut effectum à ſe relictum naturalis rationis indagine inveſtigari queunt. Ratio quoque naturalis aut reddit objectum evidens, aut probabile. Evidentia libertatem; probabilitas fidei Divinæ certitudinem lædit; ac proinde ratio naturalis ex utroque capite excludenda.

Hoc poſito controvertitur inter DD. quænam Divina perfectio conſtituat intrinſecè motivum fidei? an Deitas? prout cum Aureolo ſenſit Capreolus in 3. d. 24. q. 1. eò quòd ultima fidei reſolutio ſiſtat in DEItate? an veritas in eſſendo? prout Cajetano placuit ex eodem fundamento, quòd veritas in dicendo & cognoſcendo reſolvantur in veritatem in eſſendo. An ſola prima veritas in cognoſcendo? prout docent Valentia aliíque apud de Lugo hîc diſp. 1. Se. 6. n. 79. eò quòd fides innitatur infallibilitati Divinæ teſtificationis. An ſola veracitas, ſeu prima veritas in dicendo? uti complures Theologi ſentiunt apud Suar. in præl. diſp. 3. ſe. 4. eo ex fundamento, quia præciſis omnibus aliis perfectionibus, & ſubſiſtente ſolâ infinitâ veracitate nulla poteſt ſubeſſe ſuſpicio deceptionis, adeóque eſſet ſufficiens motivum præbendi certiſſimum aſſenſum. An concurrit ad formale motivum fidei utraque perfectio ſimul, nempe prima veritas tam in dicendo, quàm cognoſcendo? ſive veritatem in cognoſcendo per modum connotati præſupponas cum Jo. à S. Th. ſive utramque intrinſecè ex æquo requiras, ut cum pluribus docent noſtri Magniff. PP. Perſchacher, & Wibmperger in Tract. de fide, & ego in Theſ. de fide. 2.

CONCLUSIO I. *Objectum formale quo, ſeu motivum formale fidei, mediúmque aſſentiendi eſt authoritas, ſeu veracitas DEI revelantis.* Ita S. D. hîc q. 1. a. 1. dicens: *in fide ſi conſideremus formalem rationem objecti, nihil eſt aliud, quam veritas prima: non enim fides aſſentit alicui, niſi quia eſt à DEO revelatum.* Et q. 14. de Verit. a. 8. ad 16. 3.

Digitized by Google

Ipſum Divinum teſtimonium veritatis primæ ſe habet in fide, ut principium in ſcientiis demonſtrativis. ergo ſicut ratio motiva & medium formale ſcientiarum conſiſtit in earum principiis, ſic formale motivum fidei eſt teſtimonium primæ veritatis, ſeu pondus & authoritas DEI ut atteſtantis & revelantis; quæ intrinſecè includit veracitatem, ſeu veritatem in dicendo. Et

4. Probatur primò authoritate S. Script. quæ pro motivo credendi perpetuò DEI teſtantis authoritatem & veracitatem aſſignat: veluti Jo. 6. *Qui me miſit verax eſt, & ego, quæ audivi ab eo, hæc loquor in mundo.* 1. Joann. 5. *qui credit in filium DEI, habet teſtimonium DEI in ſe.* Matth. 16. *Caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus, qui in cœlis eſt.* Theſſal. 2. *Cùm accepiſſetis à nobis verbum auditûs DEI, accepiſtis illud non ut verbum hominum, ſed (ſicut eſt verè) verbum DEI.* quo ſenſu D. Ambroſius l. de Abr. c. 3. & l. 2. Epiſt. Ep. 12. ad Valent. *Cœli myſterium doceat me DEUS, qui condidit; non homo, qui ſeipſum ignoravit: Cui magis de DEO, quam DEO credam?*

5. Probatur ſecundò ratione: Ex eo formaliter diſtinguitur aſſenſus fidei in communi ab aſſenſu ſcientifico, quòd iſte innitatur intrinſecæ veritati & connexioni ſui objecti, ille verò ſolùm extrinſeco teſtimonio dicentis, quod pondus ſuæ perſuaſionis accipit à veracitate dicentis, ut quanto ipſe eſt veracior, tanto facilior ipſi præbeatur aſſenſus, prout in fide humana quotidie experimur: ergo Fides Divina habet pro ſuo motivo formali, cui innititur, extrinſecum teſtimonium DEI dicentis, quod pondus ſuæ authoritatis & virtutis motivæ ad aſſenſum accipit ab infinita veracitate DEI atteſtantis.

Objicies primò præcitatam S. D. authoritatem, hoc loco *primam veritatem* pro fidei motivo aſſignantis, ſed DEUS non eſt prima veritas præcisè ut eſt ſummè infallibilis & verax in dicendo: ſed etiam ut eſt prima veritas & ſummè infallibilis in eſſendo: ergo potiùs DEUS ut eſt prima veritas in eſſendo erit motivum formale fidei.

Confirmatur primò. Illud eſt motivum formale fidei, in quod fidei aſſenſus ultimatò reſolvitur: ſed iſte reſolvitur in primam veritatem in eſſendo: ſi enim quæras? cur DEUS ſit prima veritas in dicendo? datur ulterior ratio: quia eſt infinita & prima veritas in eſſendo: nam priùs eſt eſſe, quàm operari.

Confirmatur ſecundò. Illud eſt formale motivum certiſſimi aſſenſûs fidei, quod eſſentialiter excludit omnem falſitatem; ſed veritas prima in eſſendo eſſentialiter excludit omnem falſitatem: ergo eſt formale motivum fidei.

6. Reſpondeo: D. Thomam loqui de prima veritate ut tenente ſe ex parte teſtimonii Divini; illique tribuente pondus & authoritatem ad immediatè & extrinſecè movendum intellectum creatum, ut abſque ulla formidine oppoſiti præbeat aſſenſum objecto revelato: atqui hoc non eſt prima veritas in eſſendo, quæ etiam ſine ordine & connotatione ad noſtrum intellectum ſubſiſteret, eſt autem veritas in dicendo, & ut ſeq. §. dicetur, veritas in cognoſcendo. Unde

Ad 1. Confirm. diſtinguo maj. in quod aſſenſus fidei ultimatò reſolvitur, tanquam in ultimum motivum aſſentiendi, & in eſſe objecti, conc. maj. tanquam in ultimam rationem in eſſe rei, & ut cauſam virtualem in eſſendo, nego maj. & ſic diſtinctâ min. nego conſequentiam: neque enim ideo fidelis aſſentitur myſteriis fidei, quia DEUS eſt infinitè intelligibilis ſicuti eſt, ſed quia fallere & falli non poteſt.

Ad 2. Confirm. pariter diſtinguo maj. Illud eſt motivum fidei, quod excludit eſſentialiter omnem falſitatem in dicendo & cognoſcendo, ſeu per ordinem ad aſſenſum, conc. quod excludit omnem falſitatem ſolùm in eſſendo, & ſine ordine ad aſſenſum audientis, nego maj. Sed veritas prima in eſſendo excludit omnem falſitatem in eſſendo, & ſine ordine ad aſſenſum audientis, concedo; in dicendo, & cum ordine ad aſſenſum audientis; nego, vel ſubdiſtinguo min. excludit omnem falſitatem mediatè & radicaliter, conc. immediatè & formaliter, nego min. & conſequentiam.

Objicies ſecundò. Si objectum formale fidei foret prima veritas in dicendo & atteſtando; prophetia non diſtingueretur à fide: conſequens eſt abſurdum: ergo. ſeq. probatur: nam ubi eſt idem motivum formale, ibi non eſt diſtinctio formalis habituum; ſed prophetia haberet idem motivum formale cum fide; quia æquè innititur primæ veritati revelanti, ac fides. 7.

Reſpondeo negando ſequelam, & minorem probationis: nam primò prophetia innititur primæ veritati revelanti indifferenter ad obſcuritatem & claritatem, nam in Chriſto D. donum prophetiæ conjunctum fuit cum clara manifeſtatione rerum, quas annunciabat: dum econtrà fides innititur eidem revelationi, quatenus obſcurè revelanti; cum intrinſeca exigentia obſcuritatis ex parte rei revelatæ: juxta S. D. fides per ſe primò terminatur ad objectum increatum, æternum; prophetia ad creatum & temporale: illa datur permanenter, iſta tranſeunter, &c. ex quo ſufficiens patet utriusque diverſitas.

§. II.

Aſtruitur etiam prima veritas in cognoſcendo.

CONCLUSIO II. *Ad motivum Divini teſtimonii etiam intrinſecè pertinet prima veritas in cognoſcendo.* Ita Auguſt à V. M. & plures Thomiſtæ contra citatos. 8.

Ratio eſt. Ut fides Divina pariat aſſenſum ſummè certum & infallibilem, requiritur ex parte motivi ſumma infallibilitas: omnis quippe perfectio fidei pendet & derivatur à perfectione formalis motivi & ſpecificativi; atqui motivum non eſſet ſummè & omnimodè infallibile, ſi alterutra perfectio deeſſet, vel veritas in dicendo, vel in cognoſcendo. ergo. Min. prob. ſumma infallibilitas dicentis & atteſtantis non tantùm exigit, ut is non velit aut poſſit fallere; ſed etiam ne ipſemet falli poſſit, ſitque ipſius dictio & atteſtatio non tantùm vera formaliter per conformitatem cum conceptu teſtantis, ſed etiam materialiter per conformitatem cum re atteſtata; ſed ſi alterutra veritas deſit, poterit atteſtans aut fallere, aut falli: falle-

Digitized by Google

re, ſi tollas veritatem in dicendo: falli, ſi auferas veritatem in cognoſcendo, ergo. Ideo ipſimet in aſſenſu fidei humanæ deprehendimus, non tantùm ſcienti, improbo tamen & mendaci, ſed etiam probo & veraci, inſcio tamen, aut nimis credulo, nos ægrè fidem adhibere, ac libentiùs credere oculato, quàm aurito teſti, quia nimirum in teſtificatione dicentis non tantùm attenditur probitas, quâ nolit directè decipere, ſed etiam ſcientia, quâ nec ipſe decipi, ſicque materialiter & indirectè alios decipere poſſit.

9. Objicies primò. Motivum fidei ex S. D. hîc eſt veritas prima revelans: ſed etſi per impoſſibile DEUS non eſſet infinitè ſapiens & verax in cognoſcendo, eſſet nihilominùs prima veritas revelans: ergo etiam præciſâ veritate in cognoſcendo ſtat adæquatum & intrinſecum motivum fidei.

Secundò. Tametſi prima veritas in dicendo virtualiter radicetur in prima veritate in eſſendo, non ideo tamen prima veritas in cognoſcendo intrinſecè pertinet ad motivũ fidei: ergo tametſi veritas in dicendo abſq; veritate in cognoſcendo eſſe non poſſit, non ideo tamen iſta intrinſecè pertinet ad motivum fidei.

Tertiò. Objectum formale quo non debet latiùs patere, quàm objectum materiale alicujus habitûs, ſed veritas Divina in cognoſcendo multò latiùs patet, quàm objectum materiale fidei; quis enim neſcit, multò plura à DEO per infinitam ſuam ſapientiam cognoſci, quàm revelari?

Reſpondeo ad 1. Eſt prima veritas, quæ nec fallere nec falli poteſt (ut S. D. q. 4. a. 8. ad 2.) conc. quæ ſolùm fallere non poteſt, nego. Sed in illa hypotheſi impoſſibili DEUS adhuc eſſet prima veritas, quæ fallere non poſſet, conc. quæ nec falli poſſet, nego min. & conſequentiam.

Ad 2. Diſparitas eſt, quòd teſtimonium infinitè infallibile, & verum veritate tam formali, quàm materiali habetur abſque conceptu intrinſeco veritatis in eſſendo, non autem abſque conceptu veritatis in cognoſcendo.

Ad 3. diſt. min. Veritas Divina in cognoſcendo abſolutè ſumpta latiùs patet conc. Veritas Divina ut revelans, nego. ergo abſolutè ſumpta non pertinet ad objectum formale, conc. Ut revelans, nego min. & conſequentiam. non enim prima veritas aliâ ratione movet ad aſſenſum, quàm quatenus in revelando nec fallere nec falli poteſt.

ARTICULUS III.

An & qua revelatio pertineat ad formale objectum fidei?

SUMMARIA.

1. *Revelatio dividitur in activam & paſſivam.*
2. *Revelatio activè ſumpta pertinet ad objectum formale quo.*
3. *Probatur multiplici ratione.*
4. *Reſponſioni Adverſar. occurritur.*
5. *Divina revelatio non poteſt ſe habere purè per modum conditionis extrinſecæ.*
6. *Ex aſſenſu revelationis non ſequitur proceſſus in infinitum.*
7. *Revelatio paſſiva eſt conditio neceſſariò connotata à motivo fidei.*
8. *Revelatio paſſiva ſumpta pro denominatione paſſiva pertinet ad formale objectum fidei.*
9. *Apparentia ſuaſiva, quæ eſt apprehenſio terminorum non intrinſecè pertinet ad formale le motivum fidei.*
10. *Illuminatio & locutio paſſiva non eſt intrinſecum complementum motivi fidei.*
11. 12. 13. *Solvuntur objectiones.*

§. I.

Reſolutio affirmativa de revelatione activa.

1. Revelatio, ſive locutio DEI ſumi poteſt activè vel paſſivè. Activè ſumpta eſt actus DEI formaliter immanens, & tantùm virtualiter tranſiens, quatenus cauſat aliquod creatum ſui ſignum, per quod nobis innoteſcit. Unde ſicuti locutio Angeli præter conceptum & cognitionem loquentis ulteriùs importat illius directionem per liberum actum voluntatis: ita revelatio & locutio DEI activa ſupra cognitionem Divinam addit liberum decretum eandem ſuam cognitionem nobis manifeſtandi. Revelatio paſſiva, poteſt accipi in duplici ſenſu: primò ut intelligatur ipſa activa DEI revelatio rem revelatam denominans: Secundò ut intelligatur aliquod ſignum externum, in quo illa revelatio relucet, & in noſtram notitiam venit, ut illuminatio interna, propoſitio credendorum, definitio Eccleſiæ, ſpecies intelligibiles, &c. quo poſito

CONCLUSIO I. *Revelatio DEI activè ſumpta intrinſecè pertinet ad objectum formale quo fidei Divinæ.* Ita communiter Diſcipuli D. Th. ex claro & priori articulo allegato ipſius textu tum hîc a. 1. tum q. 14. de ver. a. 8. Deducitur quoque ex iis ſcripturis, in quibus eod. a præced. vidimus, fidem refundi in verbum & teſtimonium DEI, hoc quippe non eſt veritas Divina, niſi cum actuali revelatione conjuncta. 2.

Ratione probatur primò. Sicuti motivum fidei humanæ non eſt veritas dicentis in habitu, ſed in actu, ſive non ut in potentia & actu primo, ſed ut conſtituta in actu ſecundo; ita motivum fidei Divinæ non eſt veritas Divina, ut in actu primo, ſed ut cònſtituta in actu ſecundo reſpectu credentis: ſed reſpectu credentis conſtituitur formaliter in actu ſecundo per ipſam actualem revelationem. ergo. 3.

Probatur ſecundò. In tantùm veritas Divina eſt formale motivum fidei, in quantum exercet virtutem & efficaciam movendi ad aſſenſum; ſed iſtam non exercet, niſi quatenus actu revelans: ideo enim aſſentimur myſteriis ad credendum propoſitis, quia prima veritas, quæ fallere & falli non poteſt, dixit; non quia prima veritas eſt.

Probatur tertiò. Illud pertinet ad objectum formale fidei, in quod aſſenſus fidei proximè reſolvitur, tanquam in rationem cognoſcendi, quæ per ſe primò per aſſenſum attingitur, atqui aſſenſus fidei proximè reſolvitur in dictionem ſeu revelationem DEI: nam interroga credentem

cur

Digitized by Google

cur credis Chriſtum eſſe filium DEI? proximam rationē dabit, quia os Domini locutum eſt, DEUS dixit. & quidem reſolvitur, ut dixi, tanquam in rationem cognoſcendi, quæ per ſe primò per aſſenſum attingitur: quia illud per ſe primò per aſſenſum fidei attingitur, cujus aſſenſus (non quidem tanquam objecti ut quod, ſed ut quo) formaliter præréquiritur ad aſſenſum rei revelatæ: ſed prærequiritur formaliter aſſenſus revelationis: ſiquidem nonniſi propter aſſenſum revelationis aſſentimur rei revelatæ; & ſublato aſſenſu revelationis eo ipſo formaliter deſinit aſſenſus fidei, h. e. rei revelatæ.

Probatur quartò. Aſſenſus fidei ut ſic per eſſentiam eſt propter motivum extrinſecum objecto credito, nempe teſtimonium dicentis, ergo etiam motivum fidei Divinæ eſt eſſentialiter propter motivum extrinſecum, quod eſt teſtimonium DEI dicentis, h. e. revelatio.

4. Dices: Primam veritatem eſſe ſufficienter motivum extrinſecum, dummodo ſit applicata per revelationem tanquam conditionem ſine qua non.

Contrà eſt primò. Veritas Divina non poteſt eſſe motivum fidei, niſi quatenus formaliter habet rationem teſtantis, neque enim aliâ ratione fides ut ſic nititur motivo extrinſeco, quàm quia nititur teſtimonio veraciter dicentis: atqui per revelationem veritas prima formaliter conſtituitur in ratione teſtantis.

Contrà eſt ſecundò. Prima veritas non induit rationem motivi fidei, quatenus eſt ſecundùm ſe in eſſendo connexa cum objecto ad credendum propoſito: (ſic enim potiùs eſſet intrinſeca, quàm extrinſeca connexio) ſed quatenus eſt connexa cum illo quoad nos, ſive in revelando per ordinem ad noſtrum intellectum, ſed hoc modo nonniſi per actualem revelationem connectitur, ac formaliter in revelando connexa conſtituitur. ergo.

Contrà eſt tertiò. Quod objectum materiale fidei juxta communem ſententiam ſunt res revelatæ ſeu ſubſtantes revelationi: ergo non ſola veritas Divina, ſed revelatio eſt objectum formale: quia objectum materiale recipit formalem denominationem à ratione formali, cui ſubſtat.

§. II.

Fundamenta contraria ſolvuntur.

5. Objicies. Tunc Revelatio actualis non pertinet ad objectum formale fidei, quando poſſumus aſſentiri objecto revelato propter veritatem Divinam in dicendo & cognoſcendo, quin tamen eodem aſſenſu attingamus Divinam revelationem, ſed ſolam Divinam veritatem, & revelatio ſe tantùm habeat per modum conditionis applicantis extrinſecæ; atqui hoc poſſumus, ergo. Minor multifariàm probatur, nam primò. Poſſumus aſſentiri veritati myſterii revelati propter veritatem illius intrinſecam, ita ut veritas Divina eodem actu non attingatur, ſed tantùm ſe habeat per modum conditionis: ergo pariter poſſumus aſſentiri objecto revelato propter veritatem Divinam, ita ut eodem actu non attingamus revelationem Divinam, eàque ſe ſolùm habeat per modum conditionis extrinſecæ.

Secundò. Tunc poteſt quis aſſentiri objecto revelato propter ſolam veritatem Divinam non attingendo revelationem, quando veritas Divina ſe ſolâ habet connexionem ſufficientem cum intrinſeca veritate myſterii revelati: ſed habet ſe ſolâ ſufficientem connexionem cum veritate intrinſeca myſterii revelati: cùm implicet illam à DEO aliter cognoſci, vel dici, quàm ſit, ergo.

Tertiò. Quamvis cognitio ſit eſſentialiter requiſita ad amorem objecti, motiva credibilitatis ad actum fidei, abſentia objecti ad actum deſiderii, arduitas ad actum ſpei, non tamen pertinent ad formale motivum, neque attinguntur ab actu amoris, fidei, deſiderii, ſpei, ſed ſunt conditiones ſolùm eſſentialiter requiſitæ: ergo idem dicendum de revelatione.

Reſpondeo diſt. maj. Quando poſſumus aſſentiri objecto revelato propter veritatem Divinam, quin attingamus revelationem: propter illam quatenus atteſtantem & extrinſecè quoad nos connexam, conc. propter illam ſub alia quacunque ratione & quatenus intrinſecè quo ad ſe connexam, nego.

Et ad 1. probationem min. do diſparitatem; quia intrinſeca veritas ſeu connexio terminorum in objecto revelato fieri poteſt in ſe ipſa evidens v. g. in lumine viſionis, ac proinde ſufficienter motiva: quo caſu veritas Divina ſe habet merè extrinſecè: atqui objectum terminativum fidei, totam efficaciam movendi ſupponit ex parte teſtimonii, ſeu veritatis actu teſtantis, quæ intrinſecè includit actum revelationis.

Ad 2. diſtinguo maj. quando ſe ſolâ habet ſufficientem connexionem extrinſecam quoad nos, & in ratione teſtimonii conc. intrinſecam quoad ſe, & quâcunque aliâ ratione, nego.

Ad 3. Reſpond. motivum amoris eſſe bonitatem finis, & quidem in amore Divino bonitatem increatam: at cognitio non eſt bonitas finis, minùs increata: motiva credibilitatis non eſſe motivum formale fidei, quia ſunt motiva, quibus aſſentiendo judicat aliquis objectum eſſe dignum, cui aſſentiatur; non autem ſunt motivum, cui aſſentiendo hoc ipſo formaliter aliquis aſſentitur myſterio revelato. Abſentia verò vel arduitas boni, velut etiam obſcuritas veri non ſunt increatæ perfectiones boni vel veri, natæ ex ſe terminare vel movere ad actum proſecutionis, ſed ſunt ſolummodò modificationes boni & veri: econtrà revelatio activa DEI eſt ex ſe veritas increata nata movere, & ratione ſui inducere in aſſenſum rei revelatæ.

Dices: Si revelatio pertinet ad motivum formale fidei, etiam ipſi revelationi debebis præbere aſſenſum propter aliam revelationem; ſed hinc ſequitur proceſſus in infinitum. Reſp. neg. ſeq. quia eodem aſſenſu, quo credimus *Chriſtum eſſe DEI Filium*, quia DEUS revelavit, etiam aſſentimur huic propoſitioni: *DEUS revelavit. Divinum* enim *teſtimonium*, inquit S. D. q. 14. de Ver. a. 8. ad 2. *principaliter eſt de ſe ipſo, deinde de aliis, ſicut lux manifeſtat colorem & ſeipſam.* 6.

Digitized by Google

§. III.

Reſolutio de revelatione paſſiva.

7. CONCLUSIO II. *Revelatio paſſivè ſumpta pro ſigno creato revelationis activa, non pertinet ad objectum formale motivum fidei; ſed eſt tantùm conditio neceſſariò requiſita & connotata* Ita. Jo. à *S.* Th. diſp. 1. a. 1. Marc. Serra q. 1. a. 1. dub. 2. nec videtur alia eſſe mens Gonet, Labat, aliorúmque Thomiſtarum, ipſiúsque D. Thomæ in textibus ſup. allegatis, ubi cùm hîc a. 1. à formali objecto fidei excludat quicquid non eſt prima veritas, in q. verò 14. de ver. a. 8. dicat teſtimonium primæ veritatis eſſe formale motivum fidei, manifeſtum eſt, quòd non intelligat nomine teſtimonii revelationem ſeu atteſtationem paſſivam, quæ diſtinguitur, ſed activam, quæ non diſtinguitur à prima veritate.

Probatur primò. Nihil intrinſecè creatum poteſt pertinere ad formale objectum fidei, ſed revelatio paſſiva eſt quid intrinſecè creatum: ergo. Major probatur. Motivum formale fidei debet eſſe revelatio formaliter, ſimpliciter & ſummè infallibilis: ſed nihil creatum extra DEUM poteſt eſſe revelatio, ſimpliciter & ſummè infallibilis, quia eſt ex ſe intrinſecè & formaliter indifferens, ut ſit locutio Divina, Angelica, humana, vera, vel falſa.

Secundò. Objectum formale virtutis Theologicæ non debet eſſe aliqua creata, ſed adæquatè increata perfectio; cùm per hoc diſtinguantur Theologicæ virtutes à moralibus; atqui ſi formale objectum fidei ingrederetur creata revelatio, jam objectum fidei virtutis Theologicæ non eſſet adæquatè Divinum, & increatum, ergo.

Tertiò. Si ſigna creata revelationis increatæ, inter quæ maximè interna illuſtratio, & apprehenſio (ut vocant) ſuaſiva myſterii propoſiti, eſſent intrinſeca pars motivi, deberet aſſenſus fidei illa formaliter attingere, & in illa reſolvi. Sed neutrum fit; non primùm, tum quia aſſenſus fidei non eſt neceſſariò reflexivus in ipſam internam propoſitionem & apprehenſionem objecti, tum quia cognitio & aſſenſus, quem quis habet de ſua apprehenſione, eſt experimentalis & evidens, nec proinde poteſt eſſe aſſenſus fidei. Non ſecundùm: quia non ideo credimus, DEUM eſſe Trinum, quia credimus nos habere apprehenſionem revelationis de DEO Trino; ſed quia credimus eſſe divinitus revelatum.

Quia tamen veritas Divina non eſſet nobis obſcurè revelata, nec proinde moveret intellectum ad aſſenſum fidei, niſi in aliqua propoſitione, lumine, ſigno creato illa ipſa revelatio veniret in noſtram notitiam: idcirco requiritur aliquod ſignum creatum per modum conditionis neceſſariò connotatæ, in quo Divina veritas revelans intellectui credentis applicetur.

§. IV.

Corollaria.

8. INferes ex dictis primò. Revelationem paſſivam ſolummodò acceptam pro illa forma, quâ aliqua res denominatur paſſivè revelata, ſic pertinere ad objectum formale fidei: quia eodem actu Divino, quo DEUS denominatur formaliter revelans, etiam objectum denominatur formaliter revelatum: ſed ille actus ut dictum, pertinet ad objectum formale fidei, ergo.

Inferes ſecundò. Apparentiam ſuaſivam terminorum objectivorum, acceptam pro apprehenſione illorum, non intrinſecè pertinere ad conſtitutionem motivi formalis fidei. Ratio patet ex dictis. 9.

Inferes tertiò. Illuminationem, revelationem, vel locutionem paſſivam, non eſſe intrinſecum complementum per modum conſtitutivi ipſius illuminationis, revelationis, locutionis activæ DEI; eſſe autem complementum extrinſecum per modum eſſentialis connotati, & conditionis applicativæ. 10.

Ratio primæ partis eſt. Quia nihil formaliter adæquatè Divinum intrinſecè compleri & conſtitui poteſt per aliquid creatum DEO eſſentialiter extrinſecum: ſed activa DEI locutio, illuminatio, revelatio eſt formaliter & adæquatè Divina, & ut ſic eſt formale motivum fidei: ergo non poteſt intrinſecè compleri & conſtitui per aliquem effectum creatum. Majorem ſuppono ex iis, quæ de liberis decretis DEI in Tract. de DEO dixi. Minor probatur primò. Ex eo quòd locutio in genere importat ſolummodò directionem conceptûs à loquente ad illum, cui loquitur, factam, hoc totum, ſecundùm quod dicit in recto, eſt adæquatè intrinſecum loquenti: ergo etiam locutio Divina ex parte DEI eſt adæquatè DEO intrinſeca. Secundò: quia locutio DEI eſt perfectio ſimpliciter ſimplex, ſed iſta eſt adæquatè Divina. Tertiò: qualiſcunque creata illuſtratio, propoſitio, revelatio paſſiva eſt effectus activæ locutionis DEI: ergo eandem ut conſtitutam ſupponit. Anteced. probatur: Illa paſſiva revelatio eſt effectus illius decreti, quo DEUS vult homini innoteſcere ſuum Divinum conceptum & objectum ſuæ Divinæ cognitionis: ſed illud ipſum decretum eſt complementum intrinſecum Divinæ locutionis, quia eſt directio ſui conceptûs & cognitionis Divinæ, ergo.

Ratio ſecundæ partis eſt. Quia illud rectè dicimus complementum extrinſecum connotativum, quod eſt eſſentiale requiſitum per modum conditionis, ut revelatio Divina quà talis & in ratione motivi ſummè infallibilis certiſſimique applicetur & in intellectu appareat: ſed revelatio paſſiva, ſive per propoſitionem Eccleſiæ, ſive per ſacram ſcripturam, ſive per lumen & illuſtrationem internam, quam etiam vocant inſtinctum, vocem internam, diſcerniculum internum, &c. eſt tale requiſitum eſſentiale, ergo.

§. V.

Solvuntur objectiones.

OBjicies primò. Quo ſolo formaliter & immediatè non affirmato, non eſt formaliter & immediatè affirmabile motivum adæquatum, illud eſt pars intrinſeca motivi, ſed non affirmatâ formaliter & immediatè ſolâ apprehenſione (revelatione paſſivâ) ſuaſivâ, non eſt formaliter & immediatè affirmabile motivum adæquatum fidei: ergo. Majorem ſupponunt ex regulis partium. Minor probatur: motivum aſſenſûs ut ſic non eſt objectum quomodocunque, ſed quatenus 11.

ſuaſivè

Digitized by Google

ſuaſivè apparens, ita ut hoc concretum formaliter & immediatè conſtituatur per ſuaſivam apparentiam: eâque ſolâ ſublatâ formaliter immediatè pereat conceptus motivi ſuaſivè apparentis: ergo etiam motivum formale aſſenſûs fidei eſt objectum ſuaſivè apparens, ita ut ſublatâ apparentiâ ſuaſivâ formaliter immediatè deſtruatur conceptus motivi formalis & adæquati ipſius fidei.

Reſpondeo permiſsâ, non ſimpliciter conceſsâ majori, neg. min. ad cujus probat. diſt. ant. Eſt motivum quatenus ſuaſivè apparens, reduplicatione afficiente ſuaſivam apparentiam objectivam, conc. ſubjectivam, nego. eodémque modo diſtinctâ min. nego conſequentiam. Apparentia ſuaſiva objectiva eſt ipſe DEUS revelans, & in obliquo connotans apprehenſionem & lumen ipſius intellectûs, DEUM revelantem repræſentantis. Apparentia ſuaſiva ſubjectiva ſeu formalis eſt in recto ipſamet apprehenſio ſeu lumen intellectûs DEUM revelantem obſcurè repræſentans: hanc negamus, illam concedimus eſſe conſtitutivum formale motivi fidei.

12. Objicies ſecundò. Id pertinet ad motivum formale fidei, propter quod credimus; ſed credimus propter Divinam revelationem, non tantùm prout eſt actus Divinus ſe tenens ex parte DEI, ſed etiam prout eſt nobis manifeſtata ſignis exterioribus, quia aliquod myſterium eſt revelatum in ſcripturis, definitum eſt ab Eccleſia, &c. ergo non tantùm revelatio activa, ſed etiam paſſiva pertinet ad objectum & motivum formale fidei.

Reſpond. diſt. major. Si Tò *propter quod* ſignificet rationem per ſe moventem, conc. ſi ſolùm conditionem applicantem, nego. Sed credimus propter definitionem Eccleſiæ, relationem S. Scripturæ, &c. Ut per Tò *propter* ſignificetur conditio applicans formale motivum, conc. ipſa ratio movens, nego min. & conſeq.

Inquis. DEUS nobis non loquitur per ſuos actus internos immanentes, ſibi ſoli perceptibiles, ſed per ſigna noſtro intelligendi modo proportionata.

Reſpond. Non loquitur per actus immanentes, qui non ſint virtualiter tranſeuntes, & in obliquo connotent aliquem effectum, & ſignum creatum, conc. qui ſint virtualiter tranſeuntes, nego. Eſto igitur, quòd actus DEI internus, qui non eſt virtualiter tranſiens ratione alicujus connotati externi, ſit ipſi ſoli perceptibilis, non tamen ille, qui ratione alicujus effectûs, vel ſigni externi connotati virtualiter tranſit.

Objicies tertiò. Objectum formale fidei requirit infallibilem connexionem cum objecto revelato: ſed hanc non habet veritas Divina; habet verò revelatio: ergo potiùs revelatio, quàm veritas Divina pertinet ad objectum formale fidei: Minor probatur: quia tametſi non daretur hæc propoſitio: *Antichriſtus eſt futurus*, adhuc tamen DEUS eſſet infinitè verax. 13

Reſpondeo diſtinguendo 1. membrum min. Veritas Divina non habet infallibilem connexionem cum objecto revelato, abſolutè concedo. ex hypotheſi revelationis, nego. Vel cum Magnif. P. Wibmperger, non habet infallibilem connexionem in eſſendo, conc. in revelando, nego, & ſic diſtincto conſequente, nego conſequentiam. Similiter alterum membrum minoris diſtinguo, revelatio activa habet infallibilem connexionem cum objecto revelato, conc. paſſiva, nego: ergo revelatio pertinet ad objectum formale, activè accepta, conc. paſſivè ſumpta, nego conſequentiam.

ARTICULUS IV.

An Eccleſiæ authoritas pertineat ad objectum formale fidei?

SUMMARIA.

1. *Authoritas Eccleſiæ alia humana, alia Divina.*
2. *Quid ſit reſolutio fidei?*
3. *Ad actum fidei concurrit formalis aſſenſus, & prævia propoſitio credendorum.*
4. *Fides ex ſpecifica ratione non petit reſolvi in authoritatem Eccleſiæ.*
5. *Non reſolvitur in ſpiritum privatum.*
6. *Nec in revelationem tantùm exiſtimatam.*
7. *Nec in ſolam S. Scripturam.*
8. *Status quæſtionis.*
9. *Authoritas Eccleſiæ non pertinet ad formale motivum fidei.*
10. *Fides quoad aſſenſum ultimatò reſolvitur in veritatem Divinam, & quoad propoſitionem in authoritatem Eccleſiæ.*
11. *Non tantùm ut humanam, ſed ut Divinam.*
12. *Reſolutio fidei non eſt diſcurſiva.*
13. *Scripturæ objecta exponuntur.*
14. *Creditur propter authoritatem Eccleſiæ tanquam regulam & conditionem applicativam revelationis.*
15. *In fide Divina ratio aſſentiendi non debet eſſe notior, quàm objectum aſſenſûs.*
16. *Authoritas Eccleſiæ non eſt motivum formale, ſed inſtrumentale aſſentiendi Divinæ revelationi.*
17. *Non eſt circulus vitioſus, aſſentiri revelationi propter authoritatem Eccleſiæ, & authoritati Eccleſiæ propter revelationem.*

§. I.

Exponitur ſtatus quæſtionis, & veritas fidei.

Eâdem operâ quæritur, an authoritas Eccleſiæ pertineat ad objectum formale fidei, & utrùm aſſenſus fidei ultimatò reſolvatur in authoritatem Eccleſiæ? Ubi

Notandum eſt primò. Authoritatem Eccleſiæ aliam eſſe humanam, aliam Divinam. Humana eſt, quam habet à ſanctitate, virtute, eruditione ſuorum fidelium. Divina, quam habet ab infallibili aſſiſtentia Spiritûs S. quæ rurſus duplici modô ſe habere poteſt, primò ut Spiritus S. loquatur nomine proprio per Eccleſiam tanquam inſtrumentum, quô modô in antiquo teſtamento locutus eſt per Moyſen & Prophetas: in quo ſenſu idem dicendum eſt de Eccleſia, quod de aliis ſignis & inſtru- 1.

ſtrumentis dixi priori §. 3. Secundò, ut ipſa quidem Eccleſia loquatur nomine proprio; habeat tamen infallibilem aſſiſtentiam Spiritûs S. quâ ab omni errore immunis in propoſitione credendorum dirigatur. In quo poſteriori ſenſu procedit quæſtio.

2. Notandum ſecundò. Per reſolutionem intelligi mentis regreſſum ad inquirendam cauſam motivam ſuiq; determinativam ad aſſenſum. Cùm igitur intellectus ad aſſenſum fidei non moveatur ex evidenti connexione prædicati cum ſubjecto, neceſſe eſt, ut aſſenſum poſſit ulteriùs reſolvere in motivum ſuum formale, quod eſt teſtimonium ſeu revelatio Divina: & ideo ſi quis fidelis interrogetur, cur credis DEUM trinum in perſonis? reſpondet, quia DEUS dixit. Verùm quia in hoc ipſo motivo nondum videtur intellectus acquieſcere, ſed ulteriùs tendere in authoritatem Eccleſiæ, nam rurſus interroganti, unde tibi conſtat, hoc DEUM dicere? Reſpondetur, quia Eccleſia hoc dicit. Difficultas oritur, an reſolutio fidei fiat in authoritatem Eccleſiæ tanquam in formale motivum, & quoad ipſum aſſenſum: vel tantùm quoad propoſitionem, & tanquam in regulam & applicationem credendorum. Nam

3. Notandum tertiò. Duo ad actum fidei concurrere, unum præſuppoſitivè, quod eſt propoſitio objecti credibilitatis, & applicatio revelationis, alterum formaliter, quod eſt ipſe aſſenſus. Unde & reſolutio dupliciter fieri poteſt. Primò, quoad propoſitionem credendorum, quando interrogamur *unde nôſti hoc DEUM dicere*? & reſpondemus: *quia hoc DEUM dixiſſe ſancta confitetur Eccleſia*. Secundò, quoad ipſum aſſenſum, quando interrogamur, *cur credis in DEUM trinum*? & reſpondemus, quia DEUS revelavit. His poſitis

4. Certum eſt primò, quòd fides ex propria ratione ſpecifica non petat reſolvi in propoſitionem, vel authoritatem Eccleſiæ, etiam tanquam in regulam fidei & conditionem applicativam Divini teſtimonii, velut patet in fide primi Angeli, Prophetarum, Apoſtolorum, eorúmque qui habuerunt evidentiam in atteſtante: qui ſuam fidem non ab Eccleſia acceperunt, ſed ipſi potiùs tradiderunt, ut bene obſervat Jo. à S. Th. hîc. a. 2. qui proinde per donum aliquod intellectuale, vel lumen propheticum certificabantur de exiſtentia revelationis, ut poſſent dicere cum Jer. c. 26. *in veritate miſit me Dominus ad vos.* Igitur quæſtione inſtitutâ de fide prout in nobis reperitur.

5. Certum eſt ſecundò contra hæreticos noſtri temporis, nullum actum fidei reſolvi in ſpiritum privatum, quem acatholici fanaticè ſtatuunt pro regula fidei: quia primò regula fidei debet eſſe vera & infallibilis, cum fidei non poſſit ſubeſſe falſum; ſed iſte ſpiritus privatus non poteſt eſſe vera regula & infallibilis, ſiquidem duorum hæreticorum ſpiritus privati, imò in eodem homine hæretico ſpiritus & inſtinctus ille privatus ſæpe contradictoria loquitur, è quibus neceſſariò unam partem oportet eſſe falſam. Ita ſpiritus privatus Calviniſtæ loquitur non adeſſe realem præſentiam corporis Chriſti in Euchariſtia: Spiritus Ubiquiſtæ affirmat, &c. Secundò. Quia regula fidei debet eſſe una & uniformis; ſed quid ſibi difformius, quàm diſcolor ſpiritus hæreticorum? unde ſpiritus hæreticorum non poteſt eſſe DEI locutio; DEUS enim falſa & contradictoria non poteſt loqui. Tertiò, quia ſpiritus ille privatus adverſatur doctrinæ Eccleſiæ, quæ eſt columna & firmamentum veritatis.

Certum eſt tertiò, fidem non reſolvi in revelationem tantùm exiſtimatam: quia revelatio tantùm exiſtimata poteſt eſſe falſa, ſed motivum fidei non poteſt eſſe falſum, ut ex dicendis patebit. 6.

Certum eſt quartò contra eoſdem hæreticos, fidem non reſolvi in ſolam S. Scripturam, tanquam unicam regulam credendi: quod enim ipſummet obnoxium eſt corruptioni, controverſiis & diſceptationi, non poteſt eſſe ſufficiens regula diſcernendi revelata à non revelatis; ſi enim de ipſa regula poſſumus controvertere & dubitare, ſitne genuina, nec ne? quam habebimus certitudinem de ipſis revelatis? atqui ipſa ſcriptura eſt obnoxia corruptioni ex injuria temporum, quâ de facto aliquæ ſcripturæ canonicæ interierunt, ex injuria quoque librariorum & typographorum, item mutatione idiomatum, unde tam diverſæ ſunt lectiones & verſiones: eſt inſuper obnoxia controverſiis, ſive dubium ſit de textu, ſive de ſenſu & interpretatione ſcripturæ, ex quo neceſſe eſt recurrere ad ſuperiorem arbitrum & judicem controverſiarum, qui de legitimo S. Scripturæ ſenſu ſententiam ferat. De quo inferiùs plura. 7.

Reſtat decidendum: anne reſolutio fidei de via ordinaria fiat in authoritatem Eccleſiæ, tanquam in motivum formale ſaltem partiale? prout ſentit cum pluribus RR. Card. de Lugo in præſent. vel ſolummodò tanquam in regulam applicantem, prout docent Thomiſtæ, & noſtri DD. Oberaſcher, Perſchacher, Wibmperger in Theſ. de fide. 8.

§. II.

Aſſertiones Thomiſticæ.

CONCLUSIO I. *Authoritas Eccleſiæ non pertinet ad formale motivum fidei.* 9.

Ratio eſt: Objectum fidei debet eſſe formaliter Divinum & increatum: ex Divino quippe & increato motivo virtutes Theologicæ diſcriminantur à non Theologicis; ſed authoritas Eccleſiæ non eſt quid formaliter Divinum, ergo ne quidem eſt partiale objectum fidei. Imò, inquis, alia Eccleſiæ authoritas eſt humana, alia Divina; ergo ſi excludis humanam, admittes ſaltem Divinam. Sed contrà, Quòd modo prædicto tantùm ſit directivè, non autem formaliter Divina: motivum verò formale fidei debet eſſe Divinum formaliter. Rurſus motivum formale fidei requiritur in omni aſſenſu fidei, ſed authoritas Eccleſiæ non reperitur in omni actu fidei, ut patet in fide Angelorum, Prophetarum, Apoſtolorum, ergo non pertinet ad formale motivum.

CONCLUSIO II. *Fides quoad aſſenſum ultimatò reſolvitur in authoritatem ſeu veritatem Divinam revelantem, tanquam in formale motivum aſſentiendi. (2.) quoad propoſitionem verò credendorum, in authoritatem Eccleſiæ, tanquam in regulam fidei, & conditionem applicativam illius formalis motivi.* 10.

Ratio primæ partis ex dictis patet. Fides quoad aſſenſum ultimatò reſolvitur in id, quod eſt motivum formale & ſpecificativum ipſius, ſed hoc non

non eſt aliud quàm increata DEI veritas revelans ; authoritas verò Eccleſiæ quomodocunque ſpectata formaliter ſemper eſt aliquid creatum, ac proinde extra motivum formale fidei conſtitutum, ergo.

Ratio ſecundæ partis eſt : quia aſſenſum fidei præcedit propoſitio credendorum, ipſiúſque revelationis, & hæc quæ eſt ipſi aſſenſui fidei quid extrinſecum & præſuppoſitum, ordinariè reſolvitur in authoritatem Eccleſiæ, quò modò D. Auguſtinus lib. contr. Ep. Fund. c. 4. dixit. *Evangelio non crederem, niſi me Eccleſia authoritas perſuaderet.* nempe cùm ipſa Revelatio ſit ordinariè obſcura, oportet dari quandam regulam infallibilem, quam ſequendo revelata à non revelatis diſcernere poſſimus, ſed ejuſmodi regula infallibilis eſt Eccleſia, quæ 2. Tim. 3. vocatur *columna & firmamentum veritatis.*

11 Inferes. Fidem ex parte propoſitionis reſolvi in authoritatem Eccleſiæ, non merè humanam, ſed Divinam : quia reſolvitur in authoritatem Eccleſiæ, quatenus eſt columna, & regula infallibilis fidei, habens aſſiſtentiam Spiritûs S. ſed ut ſic authoritas ipſius eſt directivè Divina, ut ſup. advertimus. ergo.

12 CONCLUSIO III. *Iſte regreſſus, & reſolutio fidei in motivum formale Divini teſtimonii fit abſque diſcurſu.* Ita S. D. hîc a. 1. dicens : *Si conſideremus formalem rationem objecti fidei, nihil eſt aliud, quàm veritas prima.* Et in illud Jo. 4. *Jam verò non propter tuam loquelam credimus ; ipſi enim audivimus.* ita loquitur : *quando homo ſive per rationem naturalem, ſive per teſtimonia legis & prophetarum, ſive per prædicationem Apoſtolorum, vel aliorum manuductus credit, tunc poteſt dicere, quòd propter nullum illorum credit, nec propter rationem naturalem, nec propter teſtimonia legis, nec propter prædicationem Apoſtolorum, ſed propter ipſam veritatem tantùm.*

Ratio eſt primò. Si formalis reſolutio fidei fieret cum diſcurſu, tunc aſſenſus reſolveretur in revelationem tanquam priùs actu diſtincto cognitam : ſed hoc eſt falſum. ergo. Sequela patet : quia illis modis aliquid reſolvitur, quibus componitur : ergo proceſſus fidei ita eſt diſcurſivus in reſolvendo & regrediendo, ſicut in progrediendo ; ſed non aliter poteſt fides eſſe diſcurſiva in progrediendo, niſi ex diſtincta cognitione motivi inferendo aſſenſum diſtinctum : ergo non aliter poteſt eſſe diſcurſiva in reſolvendo, niſi regrediendo ab aſſenſu fidei ad diſtinctum aſſenſum revelationis. Minor etiam probatur. Si actus fidei reſolveretur in revelationem ut priùs cognitam, deberet reſolvi tanquam in principium & veritatem notiorem : præmiſſæ enim debent eſſe notiores concluſione, cùm propter illas aſſentiamur concluſioni : ſed revelatio ut plurimùm eſt æquè obſcura, quàm res revelata, quam credimus ; ergo.

Secundò. Aſſenſus fidei non poteſt eſſe illativus per modum concluſionis ; ergo nec reſolutio fidei poteſt eſſe diſcurſiva. Antec. prob. Motivum formale judicii illativi non tantùm eſt medius terminus, ſed etiam connexio ipſius cum utroque extremo : atqui hoc de fidei aſſenſu dici non poteſt, cujus unica ratio aſſentiendi eſt Divinum teſtimonium, ergo.

Tertiò ſi fides eſſet illativa, tunc deberet devenire ad aliquod principium non creditum, aliàs erit proceſſus in infinitum : ſed hoc repugnat, quia pro illo principio neceſſe foret ponere diſtinctum habitum. Vel ergo ille habitus eſſet evidens, vel inevidens : Non evidens : ſic enim fides reſolveretur in evidentiam ; non inevidens : aut enim eſſet incertus, & ſic rurſus fides reſolveretur in principium incertum, quod implicat, vel certus, & ſic pertineret ad fidem.

§. III.

Solvuntur objectiones.

OBjicies primò ab authoritate : Apoſtolus Rom. 13
10. dicit : *Vos eſtis cives ſanctorum & domeſtici DEI ſuperædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum* : ergo fundamentum, in quod fides reducitur, ſunt Apoſtoli & Prophetæ. Unde & S. D. q. 5. a. 3. *formale objectum fidei eſt veritas prima, ſecundùm quod manifeſtatur in ſcripturis ſacris, & doctrina Eccleſiæ.* Quo etiam facit notabilis textus S. Auguſtini ſuprà allegatus : *Ego Evangelio non crederem, niſi me Eccleſiæ Catholicæ commoveret authoritas.*

Confirmatur. Teſtificatio Eccleſiæ eſt teſtificatio ipſius DEI ; ergo pertinet ad formale objectum. Anteced. ex Matth. 10. *Non enim vos eſtis, qui loquimini, ſed Spiritûs Patris veſtri, qui loquitur in vobis.*

Reſpondeo omnia illa teſtimonia plus non evincere, quàm fidem reduci & reſolvi in Apoſtolos, Prophetas, Eccleſiam, quoad propoſitionem credendorum, & tanquam in regulam & conditionem applicantem, non quoad ipſum aſſenſum, & tanquam in formalem rationem aſſentiendi, uti priùs oſtenſum.

Ad confirmationem Reſpond. Eſt teſtificatio ipſius DEI directivè, & à DEO ut dirigente, concedo, formaliter & à DEO ut proximè loquente, ſic nego antec. & conſequentiam.

Objicies ſecundò. In illud fit ultimata fidei re- 14
ſolutio, propter quod ultimatò creditur, ſed ultimatò creditur propter authoritatem Eccleſiæ : ergo in eandem fit ultimata reſolutio. Minor probatur : petenti à te rationem tuæ fidei ſi reſpondeas, *credo quia DEUS revelavit*, mox ulteriùs interrogabit : *unde agnoſcis DEUM revelâſſe?* cui rectè reſpondebis : *quia hoc definivit Eccleſia.*

Confirmatur primò. Aſſenſus fidei requirit, ut non tantùm credantur res revelatæ, ſed etiam ipſa revelatio : Vel ergo credis revelationi propter ſeipſam, vel propter aliam revelationem, vel propter teſtimonium Eccleſiæ ? Non propter ſeipſam ; quia revelatio Divina de ſeipſa non perhibet teſtimonium. Non propter aliam revelationem ; quia ſic abitur in infinitum : ergo tantùm propter teſtimonium & authoritatem Eccleſiæ.

Confirmatur ſecundò. Intellectus fixo aſſenſu non poteſt acquieſcere objecto, niſi vel illud in ſe, vel motivum aſſentiendi ſit evidens : ſed neque objectum revelatum, neque ipſa revelatio eſt evidens : ergo requiritur aliud motivum, quo firmiter determinetur intellectus ad aſſenſum rei revelatæ, ipſiúſque revelationis.

Reſpondeo diſtinguendo majorem. In illud fit ultimata reſolutio, propter quod ultimatò creditur,

tur,

Digitized by Google

tur, tanquam propter formalem rationem credendi, conc. maj. tanquam propter regulam & conditionem applicantem, nego, vel ſubdiſtinguo maj. ſit ultimata reſolutio quoad propoſitionem credendorum conc. quoad ipſum fidei aſſenſum, nego majorem. & ſic diſtinctâ minore nego conſequentiam, vel ſubdiſtinguo conſequens, ſit in illam ultimata reſolutio quoad propoſitionem credendorum, conc. quoad ipſum fidei aſſenſum, nego conſequentiam.

Ad 1. confirmat. reſpondeo revelationem formaliter credi propter ſeipſam; nam ſicuti lux formaliter non tantum colorem, ſed etiam ſeipſam, ſic revelatio non tantùm rem & objectum revelatum; ſed etiam ſeipſam manifeſtat.

Ad 2. confirmat. nego majorem: hæc quippe ſolùm tenet in aſſenſu ſcientifico; fidei verò Divinæ veritatem formaliter & immediatè parit infinita infallibilitas DEI revelantis; remotè verò & diſpoſitivè evidentia motivorum credibilitatis, de quibus paulò pòſt dicemus.

15. Dices. Ratio aſſentiendi debet eſſe notior ipſo objecto, cui aſſentimur: ſed revelatio non eſt notior re revelatâ, cùm æquè lateat intra tenebras obſcuritatis; ergo authoritas Eccleſiæ, utpote ut ſenſui propinquior ita notior, erit ratio aſſenſus fidei.

Reſpondeo diſtinguendo maj. Debet eſſe notior in aſſenſu illativo, & diſcurſivo, ubi veritas & cognoſcibilitas concluſionis cauſaliter continetur in veritate præmiſſarum, conc. maj. in aſſenſu ſolùm formali, qualem priori §. dixi eſſe aſſenſum fidei, nego maj. hic quippe ad ſummam aſſentiendi certitudinem in formali motivo tantùm requirit ſummam & infinitam infallibilitatem, quamvis præſuppoſitivè ex parte judicii prudentialis prærequirat evidentiam in motivis credibilitatis, ut dicetur.

16. Objicies tertiò. Hic aſſenſus, quo aſſentior revelationi propter authoritatem Eccleſiæ, habet pro motivo aſſentiendi authoritatem Eccleſiæ, ſed hic ipſe aſſenſus eſt aſſenſus fidei Divinæ; ergo datur aſſenſus fidei Divinæ habens pro formali motivo authoritatem Eccleſiæ. Reſpondeo diſtinguendo majorem. Habet pro motivo inſtrumentali, & applicante authoritatem Eccleſiæ, conc. maj. pro motivo formali formaliter influente, nego maj. ſed hic eſt aſſenſus fidei Divinæ, ut eſt per ipſam revelationem propoſitam ab Eccleſia, & manifeſtatam ſui ipſius, conc. ut eſt inſtrumentaliter ab Eccleſiæ authoritate, tanquam conditione manifeſtante, nego min. & conſequentiam. Sicuti cùm voluntas proſequitur bonum ut cognitum, cognitio non eſt ratio movendi, ſed conditio, totáque vis movendi manet ex parte bonitatis.

Objicies quartò. Ex dictis ſequitur circulus vitioſus: nam revelatio Divina reſolveretur in authoritatem Eccleſiæ, & rurſus Eccleſiæ authoritas in revelationem Divinam: dum revelationem crederes propter authoritatem Eccleſiæ, & ipſam authoritatem Eccleſiæ propter revelationem Divinam, quâ Eccleſia dicitur *columna & firmamentum veritatis*, 1. Tom. 3. 17.

Reſpondeo non eſſe circulum vitioſum, quo aliqua ex ſe mutuò inferuntur ſub diverſa formalitate, & in diverſo genere cauſæ. Et ita ſe res habet in præſenti, quia infallibilitas & authoritas Eccleſiæ reſolvitur in teſtimonium Divinum, tanquam in motivum & rationem formalem; revelatio verò ſeu teſtimonium Divinum refunditur in Eccleſiæ infallibilitatem, tanquam in inſtrumentum myſteria credenda infallibiliter proponens, ſed iſte regreſſus eſt in diverſo genere cauſæ, à revelante ad proponentem, & à proponente ad revelantem, ergo.

Confirmatur. Eò quòd Princeps condendo legem, ſimul dat legi authoritatem, ut ſit valida, & miniſtro, ut illi tanquam promulganti credatur, bene & ſine vitio fit proceſſus ab uno in aliud, nimirum ab authoritate & valore legis, ad authoritatem miniſtri, & è converſo: ergo quia tam infallibilitas teſtimonii ut formaliter moventis, quàm Eccleſiæ ut proponentis eſt ab eodem DEO Opt. Max. bene & ſine vitio procedi poteſt ab uno in aliud.

DISPUTATIO XI.

DE

Objecto materiali fidei Divinæ.

OBjectum materiale fidei non ſunt res revelabiles, ſed actu divinitus revelatæ: hoc quippe dicimus objectum materiale, quod actu & proximè ſubſtat formali, prout inductione tam Philoſophicâ, quam Theologicâ oſtendi poteſt: cum igitur hucusque ſit probatum, formale motivum fidei eſſe Divinam revelationem (quam etiam formalem rationem ſub quâ nominamus) quatenus primam veritatem tam in dicendo, quàm cognoſcendo includit, conſequitur objecta Divinitus revelata eſſe materiale objectum fidei, de quo tria deducimus in quæſtionem. Primò. An ad aliquid de fide credendum ſufficiat revelatio privata? Secundò. An ſufficiat revelatio virtualis? Tertiò. An ſit de fide hunc numero Innocentium XII. eſſe ſummum Pontificem?

ARTICULUS I.

An ad fidei Divinæ aſſenſum ſufficiat revelatio privata?

SUMMARIA.

1. *Revelatio dividitur in publicam & privatam.*
2. *Fides quoque in Catholicam & Theologicam.*
3. *Revelatio privata ex parte perſonæ ſufficit ad fidem Theologicam, non Catholicam.*

4. Fidei

Digitized by Google

4. *Fides Catholica requirit publicam propoſitionem.*
5. *Revelatio privata non obligat ad credendum ante ſui certificationem.*
6. *Revelatio privata ex parte rei revelatæ non ſufficit ad fidem Theologicam.*
7. *Exponuntur objecta teſtimonia D. Thomæ.*
8. *Nomen hæretici quibus tribuatur.*

§. I.

Reſolutio Thomiſtica.

1. NOta primò. Revelationem aliam eſſe *publicam*, aliam *privatam*. Publica eſt, quæ facta eſt toti Eccleſiæ, vel perſonis in Eccleſia habentibus authoritatem manifeſtandi doctrinam fidei, qualem habebant Prophetæ, Apoſtoli, & habent Romani Pontifices. Privata dividitur in privatam ex parte perſonæ & rei. Ex parte perſonæ eſt, quæ fit alicui perſonæ non habenti communicatam à DEO authoritatem ad manifeſtanda myſteria fidei. Privata ex parte rei revelatæ eſt, cùm res revelata non concernit publicam utilitatem Eccleſiæ, neque ordinatur ad DEUM, ut ad objectum formale noſtræ fidei. Ut ſi cui DEUS revelaret, quot eſſent ſtellæ cæli, aut piſces maris? Unde

2. Nota ſecundò. Fidem diſtingui in *Catholicam* & *Theologicam*, tanquam in magis & minùs communem. Nam Theologica ſolummodò dicit aſſenſum rei obſcuræ propter authoritatem Divinam revelantem: Catholica addit inſuper reſpectum ad totam Eccleſiam, & quod ejus objectum ſit toti Eccleſiæ propoſitum ad credendum. Quibus poſitis ſit

3. CONCLUSIO I. *Revelatio privata ex parte perſonæ ſufficit ad actum fidei Theologicæ, non tamen Catholicæ.*

Conſtat primò ex S. Script. in qua multi commendantur propter aſſenſum privatis revelationibus præſtitum. Ut Heb. 11. Abrahamus credens DEO revelanti Filium ſibi naſciturum. B. V. Luc. 1. *beata, quæ credidiſti.* Alii reprehenduntur, quòd tardi fuerint ad credendas res ſibi privatim revelatas. Veluti Sara Gen. 18. Zacharias Luc. 1.

Secundò ex ratione, quia in ejusmodi privata revelatione nihil deeſt vel ex parte objecti formalis quod, vel motivi formalis quo, ſiquidem ſupponimus veritatem revelatam referri in DEUM, & motivum aſſentiendi eſſe Divinam veritatem revelantem.

4. Dixi tamen: Theologicæ; non Catholicæ, ſeu univerſalis: quia ut communitas ſufficienter moveatur & obligetur ad aſſenſum, oportet revelationem per publicam quoque propoſitionem ipſi innoteſcere, ſed hoc non fit, niſi revelatio proponatur ab habente publicam authoritatem, vel qui ſe tanquam organum Divinæ revelationis à DEO electum miraculis demonſtraverit.

Cæterùm ut quis fide Divinâ credere obligetur res ſibi privato inſtinctu revelatas, debet eſſe 5.
certus, quod ejusmodi revelatio ſit à DEO, qualem certitudinem ſubinde DEUS internâ inſpiratione tribuit, ab Apoſtolo indicatâ 1. Joan. 3. *Unctio ejus docet vos de omnibus.* Et à D. Auguſtino 5. Confeſſ. c. 6. *me autem jam docuerat DEUS meus miris & occultis modis, & propterea credo, quòd tu me docueris, quoniam verum eſt.* Quam certitudinem cùm in præſenti ſtatu Eccleſiæ DEUS rarò videatur concedere, ideo, ut rectè notat Auguſtinus à V. M. diſp. 3. q. 2. regulariter loquendo perſonæ privatæ non tenentur aſſenſum fidei præbere ſuis privatis revelationibus, priusquàm illæ altiori authoritate fuerint approbatæ, ne alioquin multis diaboli deceptionibus ſint obnoxiæ.

CONCLUSIO II. *Revelatio privata ex parte rei revelatæ non ſufficit ad aſſenſum fidei noſtræ Theologicæ.* 6.

Ratio eſt: quia fides noſtra Theologica eſt de veritatibus relatis in DEUM tanquam objectum formale quod: ſed revelatio privata ex parte rei non eſt de ejusmodi veritatibus, ut ſupponitur, ergo. An porrò actus ille ſit vocandus actus fidei Divinæ, ſiquidem nititur Divino teſtimonio? eſt quæſtio de nomine, cui non immoror.

§. II.

Solvuntur objectiones.

DIces primò. S. D. hîc q. 1. a. 8. ad 2. dicit. 7.
Innititur fides noſtra revelationi Apoſtolis & Prophetis factæ, qui Canonicos libros ſcripſerunt, non autem revelationi, ſi qua fuit aliis Doctoribus facta. Item q. 5. a. 3. dicit, *quòd formalis ratio fidei eſt veritas prima ſecundùm quod manifeſtatur in ſcripturis, & doctrina Eccleſiæ.* Sed hæc eſt revelatio publica, non privata: ergo nonniſi revelatio publica pertinet ad motivum formale fidei.

Reſpondeo S. Doctorem loqui de fide & revelatione non tantùm Theologica, ſed etiam Catholica, ordinario modo propoſita & communiter publicéque fideles obligante ad credendum: quod non impedit, quin DEUS extraordinario & alio modo ſua myſteria revelare poſſit: prout de facto SS. Angelis, multíſque SS. Virginibus revelavit.

Dices ſecundò. Si revelatio privata ſufficeret ad 8.
motivum formale fidei, tunc ille, qui ejusmodi revelationi ſibi factæ negaret aſſenſum, eſſet hæreticus, conſequens videtur abſurdum, cùm ex tali diſſenſu non ſeparetur ab univerſali Eccleſia, ergo.

Reſpondeo. Quamvis re ipſâ talis homo foret infidelis, utpote fidem denegans DEO teſtanti, & revelanti; non tamen dici hæreticum, quia hoc nomen illis eſt impoſitum, qui à veritate univerſalis Eccleſiæ cum pertinacia recedunt.

ARTICULUS II.

An ut aliquid ſit de fide, ſufficiat eſſe confusè, vel virtualiter revelatum?

SUMMARIA.

1. *Formalis & virtualis revelationis diſtinctio.*
2. *Duplex conſideratio revelationis virtualis.*
3. *Ad fidei motivum ſufficit revelatio virtualis.*
4. *Ad revelationem virtualem ſufficit, quòd altera præmiſſa ſit moraliter evidens.*

5. *Non exinde ſequitur omnem concluſionem Theologicam eſſe de fide.*

6. *Sitne ante propoſitionem Eccleſiæ obligatio credendi propoſitiones virtualiter revelatas?*

7. *Diſparitas inter motivum concluſionis, & fidei.*

§. I.

Prænotanda.

1. NOtandum primò. Poſſe aliquid formaliter, vel virtualiter revelari, formaliter aliquid revelatur, vel expreſsè ſeu explicitè, cum verbis explicitis rei revelatæ applicatur revelatio, quo modo revelatur *DEUM eſſe Trinum*, *Chriſtum eſſe hominem*, vel confusè, cùm quid continetur in aliquo formaliter explicitè revelato, ſicuti pars vel ſubſtantialis, vel integralis, vel ſubjectiva in ſuo toto; prout anima continetur in homine, & propoſitio particularis in univerſali & ſic revelatur. *Chriſtum habere animam*, *caput &c.* quia eſt homo: *nullum avarum intrare in regnum Cælorum, quia nullus peccator intrat in regnum Cælorum, &c.* Virtualiter revelatur, quod quia in aliquo formaliter revelato quaſi radicaliter & virtute continetur, habet infallibilem connexionem ex illo naturali diſcurſu deducibilem, quô modò quòd Chriſtus habuerit creatam voluntatem, continetur in hac: *Chriſtus eſt homo*, & ita per diſcurſum deducitur: *Omnis homo habet creatam voluntatem*: *Chriſtus eſt homo*: *ergo habet creatam voluntatem*.

2. Notandum ſecundò. Diſcurſivam deductionem connexionis rei virtualiter revelatæ cum principio formaliter revelato (quam etiam virtualem revelationem dicimus) duplici modo ad aſſenſum comparari poſſe. Primò ut ſit motivum & ratio aſſentiendi, ita ut intellectus aſſentiatur concluſioni propter connexionem cum præmiſſis artificiosè diſpoſitis. Secundò, ut illa diſcurſiva connexio extremorum ſe ſolùm habeat tanquam conditio applicans concluſioni Divinam revelationem tali diſcurſu manifeſtatam, ita ut aſſenſus ipſius non ſit propter vim Syllogiſticam inferendi, ſed propter Divinam revelationem per talem diſcurſum manifeſtatam & objecto applicatam. Sub prima conſideratione certum eſt, aſſenſum non pertinere ad habitum fidei Divinæ, quia tunc nititur non purè authoritate Divinâ, ſed etiam lumine & motivo artificioſæ diſpoſitionis, ſicque pertinere ad ſcientiam Theologicam ex Diſputatione prima to. 1. ſuppono. Sub ſecunda conſideratione procedit quæſtio. In qua Suar. diſp. 3. ſe. 11. & Card. de Lugo diſp. 1. ſe. 13. §. 1. negant, concluſionem ex uno fidei, & altero principio naturaliter evidente deductam poſſe attingi ab habitu & actu fidei, quod Suarez cum Molina extendit etiam ad concluſionem ex duabus præmiſſis revelatis & fide Divinâ creditis deductam. Ex oppoſito Vaſq. cum plurimis Theologis tenet, concluſionem virtualiter revelatam, & ex una præmiſſa revelata, altera naturaliter evidente deductam poſſe terminare aſſenſum fidei Theologicæ.

3. CONCLUSIO I. *Non tantùm revelatio formalis confuſa & univerſalis*; (2.) *Sed etiam virtualis eſt ſufficiens motivum fidei*, *reſpectu illius*, (3.) *cui connexio propoſitionis cum alia revelata eſt evidenter nota.*

Tam prima, quàm ſecunda pars probatur primò. Multæ propoſitiones non tantùm formaliter confusè, ſed etiam virtualiter revelatæ de facto ſunt omnibus ad credendum propoſitæ & ab Eccleſia definitæ: ergo revelatio virtualis ſufficit ad formale motivum fidei: conſequentia patet, quia definitio Eccleſiæ ſicuti non facit aut conſtituit objectum divinitùs revelatum, ſed declarat eſſe revelatum, & facit, quòd illud deinceps quoad vim obligativam ad credendum ſit cunctis ſufficienter propoſitum; ita neque conſtituit ſed ſupponit motivum ſufficiens fidei: ergo ſi quæ propoſitiones virtualiter revelatæ ſunt ab Eccleſia definitæ, revelatio virtualis ſufficit ad motivum fidei. Anteced. conſtat ex variis propoſitionibus, uti contra Neſtorium, quòd B. V. ſit Mater DEI, quia in Chriſto eſt unitas perſonæ, contra Monothelitas, quòd in eodem ſit diſtinctio voluntatum & operationum, quia eſt diſtinctio naturarum.

Probatur ſecundò. Illa propoſitio eſt de fide, quæ ſubſtat lumini Divinæ revelationis tanquam motivo formali: atqui non ſolùm propoſitio confusè revelata & ſub univerſali contenta (de qua vix eſt controverſia) verùm etiam quæcunque propoſitio evidenter deducta ex veritate formaliter revelata ſubſtat lumini Divinæ revelationis: ergo. Minor probatur. Illa propoſitio ſubſtat lumini Divinæ revelationis, cujus veritas evidenter cognoſcitur connecti cum veritate formaliter revelata, hoc ipſo quippe lumen formalis revelationis diffunditur ad veritatem connexam: ſed propoſitio virtualiter revelata, hoc eſt per evidentem diſcurſum deducta ex principio formaliter revelato, evidenter cognoſcitur habere infallibilem connexionem cum veritate formaliter revelatâ: ita quidem ut illâ negatâ per neceſſariam conſequentiam deberet etiam negari veritas formaliter revelata: ergo propoſitio virtualiter revelata ſubſtat lumini Divinæ revelationis.

Tertia pars probatur. Aſſenſus fidei debet eſſe certiſſimus cum excluſione omnis formidinis partis oppoſitæ: ſed abſque evidenti connexionis cognitione non excluderetur formido oppoſiti, & periculum falſitatis, ergo.

CONCLUSIO II. *Ad virtualem revelationem* 4.
non eſt neceſſe ut utraque præmiſſa ſit de fide, ſed ſufficit, quòd altera ſit phyſicè vel moraliter evidens. Ita communiter Thomiſtæ.

Probatur. Non requiritur major certitudo & evidentia ad applicandam continentiam vel connexionẽ alicujus objecti, ſub, vel cum objecto formaliter revelato, quàm requiratur ad applicandam in intellectu exiſtentiam revelationis: ſed ad applicandam exiſtentiam revelationis ſufficit evidentia moralis, ſicut ad alia motiva credibilitatis, de quibus inf. ergo eadem moralis certitudo & evidentia prudenter & ſufficienter excluſiva omnis formidinis ſufficit ad applicandam continentiam, vel connexionem, alicujus objecti ſub, vel cum veritate formaliter revelatâ. Ideo ſi cui DEUS revelaret, omnes Urbes Italiæ eſſe vaſtandas, teneretur fide Divinâ credere, Romam eſſe vaſtandam, quamvis haberet ſolùm evidentiam & certitudinem moralem de exiſtentia Romæ.

§. II. *Sol-*

Digitized by Google

§. II.

Solvuntur objectiones.

5. OBjicies primò. Si ad propoſitionem fide Theologicâ credendam ſufficit, quòd ſit virtualiter revelata, ſequitur omnem concluſionem Theologicam eſſe de fide: ſed conſequens eſt abſurdum; ſiquidem habitum & aſſenſum Theologicum ab habitu & aſſenſu fidei pridem ipſimet diſtinximus: ſequela verò probatur: quia quælibet concluſio Theologica eſt virtualiter revelata, cùm formale motivum aſſenſûs Theologici ſit revelatio virtualis.

6. Reſpondeo neg. ſequelam: nam ut dixi in to. 1. tr. 1. Diſp. 1. Theologus aſſentitur concluſioni, ut concluſio eſt ex una vel pluribus præmiſſis revelatis artificioſè deducta; at fidelis aſſentitur propoſitioni virtualiter revelatæ, propter teſtimonium Divinum, ita ut ratio movendi non ſit diſcurſus, ſed teſtimonium: diſcurſus verò ſeu connexio concluſionis cum præmiſſis ſit tantùm conditio applicativa teſtimonii Divini.

Objicies ſecundò. Si propoſitiones virtualiter revelatæ eſſent de fide, tunc etiam ante definitionem Eccleſiæ foret obligatio illas credendi, ſed hoc eſt falſum; ergo. Sequela probatur: quia Eccleſiæ definitio non facit credenda, ſed declarat & applicat.

Reſpondeo diſtinguendo ſeq. eſſet obligatio communis & univerſalis reſpectu omnium fidelium, nego ſeq. ſecundùm ſe, & reſpectu illorum, quibus ſufficienter perſpecta eſt connexio propoſitionis virtualiter revelatæ cum revelata formaliter, conc. Sic enim Eccleſia in Conciliis Monothelitas & Neſtorianos, qui ejuſmodi propoſitiones virtualiter revelatas ante definitionem Eccleſiæ negârunt, hæreticos declaravit.

Objicies tertiò. Alius eſt habitus, qui verſatur circa principia, & alius, qui circa concluſiones; ergo habitus, qui verſatur circa veritates virtualiter revelatas, diſtingui debet ab habitu fidei Divinæ verſante circa veritates formaliter revelatas. 7.

Reſpondeo negando conſequentiam: Diſparitas eſt, quòd tam in propoſitionibus formaliter, quàm virtualiter revelatis reperitur idem motivum formale Divinæ veritatis revelantis; in aſſenſu verò primorum principiorum diverſum eſt motivum, à motivo formali concluſionum, nam illud eſt intrinſeca connexio extremorum inter ſe; iſtud verò eſt connexio concluſionis cum principiis ſeu præmiſſis.

ARTICULUS III.

An ſit de fide, hunc numero Pontificem Romanum Innocentium XII. eſſe Vicarium Chriſti?

SUMMARIA.

1. *Eſt de fide hunc numero Pontificem eſſe Vicarium Chriſti.*
2. *Aliàs non eſſet de fide Romanum Epiſcopum eſſe Vicarium Chriſti.*
3. *Neque definitiones ſummorum PP. & Conciliorum eſſent de fide.*
4. *Videtur eſſe propoſitio definita à Romanis PP.*
5. *Lex* Barbatius *nihil facit ad rem.*
6. *Conditio applicans formale motivum fidei poteſt ſimul eſſe de fide.*
7. *Illa propoſitio* hic numero, &c. *non dependet à circumſtantiis moraliter fallibilibus.*

§. I.

Propugnatur ſententia affirmativa.

NOnnulli DD. apud Caſtropal. tr. 4. D. 1. p. 5. §. 2. n. 8. cenſuerunt, *hunc numero Pontificem eſſe D. Petri ſucceſſorem*, non excedere certitudinem moralem, quibus obſiſtit torrens DD. tam intra, quàm extra Scholam D. Thomæ, ex quorum ſententia ſit.

1. CONCLUSIO. *Eſt de fide, hunc numero hominem Innocentium XII. eſſe verum Romanum Pontificem, ſucceſſorem Petri, & Vicarium Chriſti.*

Ratio fundamentalis ex dictis eſt: Propoſitio particularis contenta ſub propoſitione univerſali formaliter revelata eſt de fide, ſi evidentiâ & certitudine ſaltem morali conſtet, illam contineri ſub propoſitione univerſali; ſed hæc propoſitio, *hic numero homo Innocentius XII eſt verus ſummus Pontifex, D. Petri Succeſſor*, eſt particularis vel ſingularis, contenta ſub hâc propoſitione formaliter revelata: *Omnis Epiſcopus Romanus legitimè electus, & à tota Eccleſia pacificè receptus eſt verus ſummus Pontifex, D. Petri Succeſſor.* Simulque evidentiâ ſeu certitudine morali conſtat, quòd ſingularis contineatur ſub iſta univerſali, virtute hujus propoſitionis & ſubſumptionis: *Sed hic numero homo Innocentius XII. eſt Romanus Epiſcopus legitimè electus, & à tota Eccleſia pacificè acceptatus:* ergo iſta quoque propoſitio ſingularis contenta eſt de fide: *Ergo hic numero homo Innocentius XII. eſt verus ſummus Pontifex D. Petri Succeſſor.* Quòd hæc præpoſitio, *omnis Romanus Pontifex legitimè electus, eſt D. Petri Succeſſor & Vicarius Chriſti*, ſit de fide, & formaliter revelata, ſupponitur contra hæreticos, & Schiſmaticos Græcos ex illis Chriſti verbis: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Ubi ſicuti Chriſtus promiſit ædificium Eccleſiæ viſibilis perpetuò duraturum, ita etiam fundamentum & caput Eccleſiæ viſibile perpetuò duraturum, quod non in ſola D. Petri perſona, ſed ipſius quoque Succeſſoribus verificari poteſt & debet. Quòd etiam minor propoſitio ſeu ſubſumptum; ſed *hic numero homo Innocentius XII eſt legitimè electus, &c.* ſit moraliter evidens, probatur: quia tametſi phyſicè & metaphyſicè non repugnet, hominem ſimpliciter incapacem eligi ad S. Pontificatum, tamen poſito, quòd à tota Eccleſia ſit pacificè receptus, eſt ſignum moraliter evidens, quòd nihil ipſi deſit eorum, quæ ad D. Petri ſucceſſionem, & Vicariatum Chriſti validè ineundum requiruntur: cùm videatur manifeſtè repugnare ſuavi providentiæ DEI, ut permittat totam Eccleſiam, cui uſque ad conſummationem mundi ſuam pro-

Digitized by Google

Reſpondeo. Conditio tantùm applicans, quæ non eſt ſimul infallibilis regula fidei non debet eſſe de fide, conc. ſi ſimul ſit infallibilis regula fidei, nego. Sicut enim poſitâ evidentiâ credibilitatis, quòd ſola Romana Eccleſia ſit vera Catholica Eccleſia, non tantùm fide Divinâ credimus, quæ ipſa credenda proponit; ſed hoc ipſum, quòd ipſa ſola ſit vera Eccleſia & regula fidei: ita etiam habitâ morali evidentiâ, quòd ſumus Pontifex legitimè ſit electus, & pacificè receptus, nō tantū credimus fide Divinâ, quæ ipſe definit, ſed etiam, quòd ipſe habeat authoritatem definiendi cùm aſſiſtentia Spiritûs S. tanquam viva & animata regula fidei.

7. Objicies tertiò. Fidei aſſenſus debet eſſe certiſſimus, cui non poteſt ſubeſſe falſum: atqui huic propoſitioni, *hic numero Pontifex eſt verus Vicarius Chriſti*, poteſt ſubeſſe falſum: ergo. Minor probatur: tunc iſti propoſitioni poteſt ſubeſſe falſum, quando poteſt falſificari ipſius connexio cum hâc propoſitione: *Omnis Romanus Epiſcopus legitimè electus, &c. eſt verus Vicarius Chriſti*, ſed hæc poteſt falſificari, quia dependet à veritate hujus propoſitionis: ſed *hic numero Pontifex eſt legitimè electus, &c.* quæ rurſus dependet à variis circumſtantiis individualibus intrinſecè fallibilibus, ut quòd ſit verè baptizatus, ordinatus, &c.

Reſpondeo negando utramque minorem, & ultimam probationem diſtinguo: hæc propoſitio, *hic numero Pontifex eſt legitimè electus*, dependet à circumſtantiis intrinſecè fallibilibus, fallibilitate metaphyſicâ vel phyſicâ, conc. fallibilitate morali, nego. nam ſuppoſitâ pacificâ receptione totius Eccleſiæ, adeſt evidentia moralis de præſentia & concurſu omnium conditionum ad legitimam electionem neceſſariarum, quæ prudentem formidinem oppoſiti excludit.

DISPUTATIO XII.

DE Certitudine & veritate fidei Divinæ.

Ad q. 4.

Certitudo fidei duo requirit: primum eſt firma adhæſio intellectûs ad certitudinem objecti, ita ut illam appretiativè præferat aliis veritatibus, omnémque dubitationem excludat: nam (ut S. D. in 3. d. 26. q. 2. a. 4.) *certitudo propriè dicitur firmitas adhæſionis virtutis cognoſcitivæ in ſuum cognoſcibile.* Alterum eſt, quòd fidei non poſſit ſubeſſe falſum, idque tum ex parte DEI loquentis, ita ut impoſſibile ſit, DEUM aliquando falſum dicere, tum ex parte credentis, ita ut non poſſit fide Divinâ falſum credi: Nunc de ſingulis diſſerendum.

ARTICULUS I.

Quanta ſit certitudo & firmitas fidei Divinæ?

SUMMARIA.

1. *Aſſenſus alius eſt certiſſimus intenſive, alius appretiativè.*
2. *Aſſenſum fidei eſſe certiſſimum appretiativè probatur ex S. Scriptura.*
3. *Et ratione.*
4. *Quomodo fides compatiatur aliquas dubitationes indeliberatas?*
5. *Aſſignatur diſparitas inter actum ſpei & fidei.*
6. *Qui ſcienter negat unum articulum fidei, non ampliùs habet fidem Divinam de cæteris.*
7. *Poſſunt fideles habere certitudinem moralem de ipſa ſua fide.*
8. *Et aliquo modo experimentalem.*
9. *Fides quoad ſe, & ex parte objecti eſt certior aliis omnibus ſcientiis; non autem ex parte ſubjecti.*

§. I.

Aſſeritur & exponitur ſumma fidei certitudo.

1. Poteſt aſſenſus eſſe certiſſimus, vel intenſivè, ut nimirum ſit in ſummo gradu intenſionis, vel appretiativè, ut nempe veritatem objecti præferat omni alteri veritati: ſicut amor DEI ſuper omnia non eſt ideo ſummus, quia ſummè intenſus, ſed quia in ſuo tendendi modo DEUM præfert omni bono creato. Certum eſt, aſſenſum fidei non eſſe ſemper intenſivè ſummum, cùm recipiat magis & minus, ſitque in uno intenſior, in altero remiſſior. Unde quæſtio procedit in ſecundo ſenſu; in quo ex ſententia S. D. l. cit. a. 8. ſit.

CONCLUSIO. *Aſſenſus fidei eſt certiſſimus appretiativè.* Eſt com. DD. contra Ripaldam cum paucis aſſerentem, dari aliquos actus fidei ſupernaturalis infirmos, qui non ſupponunt credibilitatis evidentiam. 2.

Probatur primò, authorit. S. Script. & SS. PP. Act. 2. *Certiſſimè ſciat omnis domus Iſrael.* c. 26. *Secundùm certiſſimam ſectam noſtræ Religionis.* Item c. 8. Philippus ad Eunuchum baptiſmum expetentem: *Si credis ex toto corde, licet*, h. e. ſi credis appretiando veritatem ſuper omnia, ſicut DEUM dicimus ex toto corde diligere, quando illum appretiamus ſuper omne bonum 2. Petri 7. *Habemus firmiorem propheticum Sermonem.* Ex SS. PP. D. Auguſt. l. 7. Conf. c. 10. *Faciliùs dubitarem me vivere, quàm non eſſe veritatem, quam audivi in corde.* S. Baſilius in Pſal. 115. *Fides præeat, ac ducat ſermones de DEO; Fides ſupra rationales methodos* (h. e. vim naturalem diſcurſivam) *animam ad aſſenſum trahens.* Et in Moral. Reg. 80. c. 21. *Fides eſt certiſſima animi explicatio de Divinorum veritate verborum.* Rich. a S. Vict. 1. de Trinit. c. 2. *quotquot veraciter fideles ſumus, nihil certius tenemus, quàm quòd fide credimus.*

Digitized by Google

3. Probatur ſecundò ratione. Aſſenſus adhærens objecto propter veracitatem Divinam eſt certiſſimus, certitudine non tantùm extrinſecâ & affectivâ, ſed intrinſecâ & objectivâ, derivatâ ex ipſo motivo formali: ſed aſſenſus fidei adhæret objecto propter Divinam veritatem, ergo. Major probatur: aſſenſus adhærens objecto revelato propter veracitatem Divinam, illius veritatem in actu exercito præfert omni alteri veritati, quia tendentia actûs fidei in objectum revelatum commenſuratur motivo formali, quòd cùm ſit Divinum & increatum, eo ipſo meretur appretiari ſuper omnia: adeóque facit, ut etiam veritas objecti revelati appretietur ſuper omnia: ſed actus appretians veritatem ſui objecti ſuper omnia eſt intrinſecè certiſſimus & firmiſſimus: ergo. Cúmque motivum DEI teſtificantis ſit fortius ac potentius omni humanâ ratione, etiam fides omni ſcientiâ eſt certiòr.

§. II.

Solvuntur objectiones.

4. Objicies primò. Si fides eſſet certiſſima, tunc ſemper excluderet omnem dubitationem, ſed non ſemper excludit: ita enim Matth. 14. Petrus reprehenditur: *modica fidei*, *quare dubitâſti?* & Marci 9. pater pueri energumeni ad Chriſtum. *Credo Domine*, *adjuva incredulitatem meam.* in quæ verba D. Gregorius l. 22. Moral. c. 14. *ipſa enim fides plerumque in exordiis ſuis & nutat & ſolida eſt, & jam certiſſimè habetur*, *& tamen de ejus fiducia adhuc ſub dubitatione trepidatur.* & D. Proſper. l 7. de vocat. gent. c. 11. *quidam acceptâ fide diffidentiâ non carent.*

Confirmatur. Conſtat ex præd. authoritatibus, & præſertim ex Catechiſmo Romano in *ex poſit. Symbol.* fidem creſcere ſecundùm diverſos gradus: datur ergo fides infirma, de qua dicitur, *adauge nobis fidem*, æquè ac perfecta, de qua alio loco: *magna eſt fides tua.* ergo aſſenſus fidei aliquando non eſt certiſſimus, ſed infirmus.

Reſpond. negando minorem, & ad probationes adductas dico, illas dubitationes imperfectas aliquando ſubſequi actum fidei non appretiativè, ſed intenſivè infirmum: quamvis enim in ipſo aſſenſu fidei formaliter excludatur omnis actualis fluctuatio; non tamen eo ipſo impeditur, quin ex conſequenti ingruente aliquâ tentatione inſurgant dubitationes minùs deliberatæ, tantò plures & majores, quantò fides ipſa fuerit intenſivè debilior & remiſſior, quo tamen tempore, dum actualis fluctuatio durat, aſſenſus fidei impeditur.

Eodem modo Reſp. ad Confirm. Illam nimirum probare ſolùm intenſivam inæqualitatem graduum in actibus fidei, non etiam appretiativam.

5. Objicies ſecundò. Actus ſpei Theologicæ, quantumvis nitatur motivo DEI auxiliantis, compatitur ſecum formidinem, juxta illud Tridentini Seſs. 6. c. 13. *Nemo ſibi certi aliquid abſolutâ certitudine polliceatur*; *tametſi in DEI auxilio firmiſſimam ſpem collocare & reponere omnes debent, formidare enim debent ſcientes, quòd in ſpem gloriæ, & nondum in gloriam renati ſunt de pugna, &c.* ergo non obſtante, quod ipſa quoque fides Theologica nitatur motivo DEI revelantis, tamen compatitur ſecum formidinem.

Reſpondeo negando conſequentiam. Diſparitas eſt, quòd ſpei formale objectum, quantumvis ex parte DEI auxiliantis ſit certiſſimum, tamen ex parte conditionis connotatæ, nimirum humanæ cooperationis, admittit incertitudinem & conſequenter formidinem, objectum quippe ſpei non eſt beatitudo auxiliante DEO abſolutè conſequenda, ſed conditionatè, ſi quis debitè cooperetur, & faciat, quæ ſua ſunt.

§. III.

Corollaria.

Inferes ex dictis primò, Illum, qui ſcienter negat unum articulum fidei, non poſſe alteri articulo aſſentiri fide Divinâ. Ratio ex dictis eſt, quia aſſentiri fide Divinâ eſt in actu exercito veracitatem Divinam præferre omni alteri motivo: ſed is qui ſcienter negat aliquem articulum fidei, veracitatem Divinam in actu exercito non præfert, ſed poſtponit alteri motivo: ergo non poteſt fide Divinâ alium articulum credere: aut certè ſimul eandem veracitatem Divinam præferret omnibus aliis & non præferret, quod implicat. 6.

Inferes ſecundò. Ex certitudine fidei non ſequi, quòd fideles habeant ſummam certitudinem de ipſa ſua fide. Nam certitudo fidei deſcendit ex infinita infallibilitate primæ veritatis revelâtis. Sed fidelibus non eſt revelatum (viâ ſaltem ordinariâ, de quâ loquimur) an habeant ſupernaturalem aſſenſum fidei. Unde non poſſunt fide Divinâ certificari ſe habere veram ſupernaturalem & Theologicam fidem. 7.

An ergo nullam, vel aliquam ſaltem certitudinem ſuæ fidei habere poſſunt? ſanè poſſunt fideles jurare, ſe eſſe fideles, & credere quod credit S. Mater Eccleſia, quod abſque certitudine ſaltem morali excludente omnem prudentem formidinem non liceret.

Reſpondeo primò. Fideles poſſunt habere certitudinem moralem de ipſa ſua fide: nam qui ex indiciis moraliter certis & bonâ fide exiſtimat ſe ſincerè conari ad unicè credendum propter Divinam authoritatem, habet ſufficiens fundamentum ad prudenter deponendam formidinem & anxietatem, ac formandum prudens judicium, ſe hîc & nunc per Divinam gratiam adjuvari ad actum fidei ſupernaturalem eliciendum. 8.

Reſpondeo ſecundò. Poſſunt fideles aliquo modo & remotè per experimentalem ſcientiam certificari ſe habere veram fidem: cùm enim intellectus ſit reflexivus ſupra ſuos actus, poſſunt inprimis clarè cognoſcere, quòd amplectantur motiva credibilitatis, item ſe aſſentiri omnibus, quæ credit & docet S. Mater Eccleſia, ac tandem abeſſe omne aliud motivum naturale adhærendi rebus creditis, præter authoritatem DEI revelantis, ex quibus poſſunt concludere, quòd habeant veram fidem Theologicam. Dixi tamen aliquo modo & remotè: ut enim haberent proximam experimentalem ſcientiam ſuæ fidei, deberent reflexivè certificari, quòd etiam authoritas DEI dicentis ſibi foret ſupernaturaliter cognita, quod cùm lumine naturali obtinere nequeant; omnis illa reflexa cognitio experimentalis ſolummodò ſufficit ad gignendam moralem certitudinem fidei.

In-

Digitized by Google

9. Inferes tertiò. Fidem quoad ſe & ex parte objecti eſſe certiorem omnibus ſcientiis & virtutibus intellectualibus: quamvis quoad nos & ex parte ſubjecti ſcientiæ ſint certiores, ut habet S. D. cit. a. 8.

Ratio eſt: quòd ille actus & habitus ſit certior intrinſecè quoad ſe, qui innititur certiori medio & motivo: ſed medium, cui fides innititur, eſt infinitè certius, quàm medium ſcientiarum & virtutum intellectualium, illud enim eſt prima veritas; iſtud verò eſt ratio humana: ergo fides intrinſecè quoad ſe eſt certior, quàm quælibet ſcientia vel habitus intellectualis: quia tamen propter evidentiam ſcientiis annatam intellectus humanus pleniùs & connaturaliùs illas imbibit, dum econtrà propter inevidentiam fidei conjunctam ægriùs aſſequitur propoſitam veritatem; ideo ſecundùm quid ex parte ſubjecti ſcientiæ certiores fide Divinâ dicuntur.

ARTICULUS II.

An poſſit fidei ſubeſſe falſum?

SUMMARIA.

1. 2. *DEUS nec per ſe, nec per alium poteſt teſtari falſum.*
3. *Exponuntur objecta loca S. Script.*
4. *Cur DEUS poſſit in alio cauſare mortem, non autem falſitatem.*
5. *DEUS non poteſt infundere habitum formaliter erroneum.*
6. *Neque uti æquivocatione formali, bene autem materiali.*
7. *Neque uti merâ reſtrictione mentali.*
8. *Non dantur in S. Scriptura antilogiæ.*
9. *Non poteſt DEUS patrare miracula in confirmationem falſæ doctrinæ.*
10. *Non datur niſi una vera Eccleſia, ſicut nonniſi una fides.*
11. *Fide ſupernaturali non poteſt credi falſum.*
12. *Aliàs DEUS revelaret falſum.*
13. *Diſparitas inter fidem, & virtutes in voluntate receptas.*
14. *Item inter prudentiam & fidem.*
15. *An ruſticus fide Divinâ aſſentiatur Parocho falſum dogma proferenti?*
16. *An potuerit hæc propoſitio:* Chriſtus naſcetur, *eſſe vera poſt Chriſtum natum?*
17. *An actus fidei conjunctus cum falſa præmiſſa cauſet concluſionem falſam?*
18. *Judicium præambulum fidei, & pia affectio poteſt eſſe circa falſum.*

§. I.

Repugnantia falſitatis ex parte DEI revelantis.

1. CONCLUSIO *Impoſſibile eſt, ut DEUS ſive per ſe, ſive per aliquem nuncium & miniſtrum dicat falſum.* S. D. a. 3. Patet primò ex S. Scriptura: Num. 23. *Non eſt DEUS quaſi homo, ut mentiatur, neque ut filius hominis, ut mutetur.* Heb. 9. *impoſſibile eſt mentiri DEUM.* Accedunt paſſim SS. PP. ut Ambroſ. Ep. 37. *Veritas non recipit mendacium, nec DEI virtus levitatis errorem.* D. Anſelmus L. 1. *Cur DEUS homo.* c. 12. *Ex hoc quòd DEUS mentiretur, non ſequeretur, mendacium eſſe juſtum, ſed quòd non eſſet DEUS.*

Secundò ex ratione: Falſum dicere, eſt à veritate deficere: ſed impoſſibile eſt, ut DEUS à veritate deficiat, quia cum ſit prima veritas, deficeret à ſe ipſo: ergo impoſſibile eſt, ut DEUS falſum dicat.

Tertiò. Tam parùm infinitæ veritati miſceri poteſt falſitas, quàm parùm infinitæ bonitati miſceri poteſt malitia: ſed DEUS non minùs eſt infinita veritas quàm bonitas: ergo quàm impoſſibile eſt ipſi ratione bonitatis malum facere, tam impoſſibile eſt ratione veritatis falſum dicere:

2. Unde nec per miniſtrum poteſt falſum dicere: tum quia quod quis per miniſtrum facit, ipſe feciſſe cenſetur; tum quia non poſſet DEUS per miniſtrum loqui falſum, niſi priùs ipſi falſum revelâſſet, quod implicare modò oſtenſum eſt.

3. Objiciuntur primò quædam S. Scripturæ loca, in quibus videtur DEUS homines inducere in errorem, & deceptionem, &c. & quædam prænunciata non ſunt aſſecuta ſuum effectum. Ita Job. 12. dicitur: *errare facit eos, ſicut ebrios.* Rom. 1. *tradidit illos in reprobum ſenſum, &c.* Ezech. 14. *Si propheta deceptus fuerit, ego Dominus decepi eum.* 4. Regum 2. Ezechiæ prædicitur mors, & Jonæ 3. interitus Ninivitis, è quibus neutrum tamen evenit.

Reſpondeo ad primi generis loca, illa omnia eſſe interpretanda *permiſſivè*, non poſitivè, quo ſenſu in ſcripturis aliquando dici homines à DEO indurari, excæcari, alibi advertimus. Ad poſterioris generis duo loca dicendum, illas prædictiones fuiſſe comminatorias & conditionatas, ſi nimirum Ninivitæ non egerint pœnitentiam, ſi Ezechias non rogaverit, &c. unde poſitâ prece Ezechiæ & pœnitentiâ Ninivitarum non erat neceſſe, ut ſequeretur effectus.

4. Objicies ſecundò. Quamvis DEUS eſſentialiter ſit ens primum, immutabile, vivens, tamen poteſt eſſe cauſa non entis, mutationis, mortis in diſtincto ſubjecto: ergo tametſi ſit prima veritas, tamen poterit eſſe cauſa erroris & falſitatis in alieno intellectu.

Reſpondeo negando conſequentiam, & paritatem. Ratio diſparitatis eſt primò, quia cùm DEUS eſt cauſa non entis, mortis, &c. nihil ponit repugnans cum aliqua perfectione phyſica, vel morali, quatenus ſibi intrinſeca; ſed quatenus repugnans cum aliqua perfectione creata ſibi extrinſeca: ita ex: gr. non eſſe, cauſatum per annihilationem; non opponitur entitati, ut eſt in DEO, ſed ut eſt in creatura; econtrà ſi cauſaret falſitatem, poneret aliquid quatenus repugnans ſuæ intrinſecæ perfectioni tam phyſicæ, quàm morali, nimirum veracitati, ſicuti cauſando formale peccati, cauſaret quid oppoſitum ſuæ intrinſecæ bonitati & ſanctitati. Secundò, quia mors, non eſſe, &c. ſunt tantùm mala phyſica ordinabilia in DEUM & oſtenſionem ipſius ſupremi dominii, ac omnipotentiæ; econtra falſitas & error ſunt defectus etiam moralis nullo modo ordinabiles in DEUM.

§. II. Corol-

Digitized by Google

§. II.

Corollaria.

5. INfero primò. Nullum habitum erroneum formaliter ſumptum à DEO cauſari, vel infundi poſſe; quia qui eſt cauſa inclinationis in falſitatem, eſt etiam cauſa ipſius falſitatis: Sed habitus erroneus formaliter eſt inclinatio in falſitatem; ergo ſi DEUS illum cauſaret, eſſet etiam cauſa ipſius falſitatis. Præterea, non minùs eſt defectuoſum inclinare in dicendum falſum, quàm dicere falſum, ergo ſicut dicere falſum non poteſt reduci in primam veritatem, tanquam in cauſam, ita nec inclinatio in falſum.

6. Infero ſecundò. DEUM non poſſe uti æquivocatione formali; at bene materiali. Æquivocatio nimirum materialis eſt, cùm audiens ex circumſtantiis ſufficienter & prudenter poteſt deprehendere ſenſum verborum à loquente intentum: econtrà formalis æquivocatio eſt, cùm abſunt ejusmodi circumſtantiæ, ideóque audiens inducitur in deceptionem. Prima cùm nullam denotet deceptionem (ſi enim audiens decipiatur, imputet ſuæ imprudentiæ circumſtantias non debitè attendentis) non repugnat DEO; altera cùm denotet deceptionem, in DEO locum habere non poteſt.

7. Infero tertiò. Non poſſe DEUM in loquendo & teſtificando uti reſtrictione purè mentali: h. e. quæ nullis externis circumſtantiis aut indiciis poſſit audienti verum ſenſum manifeſtare, nam iſta reſtrictio mentalis nihilo differt à mendacio, eſtque hoc ipſo intrinſecè mala, deceptoria, & enunciativa falſi: quicquid enim loquens internâ ſuâ intentione ſibi retineat, aut cum verbis exteriùs prolatis conjungat: cùm tamen verba exteriùs prolata nonniſi partem ſignificent illius, quod habetur in mente, hoc ipſo non ſunt conformia cum mente loquentis. Inſuper ejuſmodi reſtrictiones, ſicut & alia mendacia intrinſecè pugnant cum fine & commercio locutionis humanæ, unde & meritò ab Innoc. XI. ſunt damnatæ. n. 26. & 27. Dixi, *merâ reſtrictione mentali* modo explicato: quòd enim loquens non neceſſariò omnem ſuam cognitionem & voluntatem verbis exprimere teneatur, quando vel totus ſenſus dictionis ex circumſtantiis colligi poteſt, vel quando totum ſenſum interroganti ob graves cauſas aperire non poteſt, nec ille plus exigit interrogando, manifeſtum eſt exemplo ipſius Chriſti: cùm Jo. 7. v. 8. Diſcipulis rogantibus, an ſecum aſcenderet Jeroſolymam, repoſuit: *Aſcendite vos ad diem feſtum hunc: ego autem non aſcendo*; cùm tamen poſtea dicatur: v. 10. *Et ipſe aſcendit ad diem feſtum non manifeſtè, ſed quaſi in occulto.* Ubi nimirum Chriſtus reſpondit eo ſenſu, quo interrogabatur, & ſignificabat, ſe non hoc tempore, hoc comitatu & publicè, hoc fine, quo Diſcipuli putabant, cum ipſis velle aſcendere, ut exponit D. Auguſt. q. 78. Vet. & N. teſt. apud Carden. diſſert. 19. c. 5.

8. Infero quartò. Nullam dari in S. Scriptura veram antilogiam & contradictionem: nam è contradictoriis propoſitionibus altera neceſſariò eſt falſa: ſi ergo in S. Scriptura, quæ eſt verbum DEI, darentur propoſitiones contradictoriæ, darentur etiam propoſitiones & conſequenter locutiones DEI falſæ. Iſtud repugnat ex dictis: ergo & illud. Porrò quâ ratione plurimæ apparentes in S. Scriptura antilogiæ & in ſpeciem contradictiones conciliari debeant, Tirinus aliique Scripturiſtæ conſulantur.

Infero quintò. DEUM non poſſe facere mira- 9.
culum in confirmationem falſæ doctrinæ, quia hoc reipsâ nil aliud foret, quàm ponere ſignum ſuâ naturâ inductivum in aſſenſum, quòd talis doctrina eſſet à DEO: ſed hoc ipſum eſt virtualiter loqui falſum, & alios inducere in errorem; ergo repugnat, ut DEUS faciat miraculum in confirmationem falſæ doctrinæ.

Infero ſextò. Non dari niſi unam veram Eccle- 10.
ſiam; nam Eccleſia eſt congregatio credentium, & in vera fide convenientium; ſed talis tantùm poteſt eſſe una: quia Spiritus S. non poteſt loqui contradictoria: ergo non poteſt eſſe una fides Divina à Spiritûs S. revelatione derivata in pluribus ſectis ſibi diverſa & contradictoria ſentientibus.

§. III.

Repugnantia falſitatis ex parte credentis.

NUnc quærimus, an ex parte credentis poſſit 11.
fidei Divinæ ſubeſſe falſum, ut ſi quis ruſticus à Parocho malè inſtructus exiſtimet eſſe divinitùs revelatum, quòd dentur 4. perſonæ in Divinis, & ſub hac exiſtimata revelatione conetur elicere aſſenſum fidei?

CONCLUSIO. *In nullo caſu poteſt aſſenſu fidei Divinæ ſupernaturali credi falſum.* D. Th. q. 1. a. 3. cum communiſſima DD. quæ continetur etiam in Trident. Seſs. 6. c. 9. iis verbis: *cùm nullus ſcire valeat certitudine fidei, cui non poteſt ſubeſſe falſum.*

Ratio eſt primò. Nihil poteſt credi fide Divinâ, 12.
niſi quod ſubeſt formali motivo Divinæ revelationis; ſed huic falſum ſubeſſe non poteſt, ut §. præcedenti dictum, ergo.

Secundò. Nulla virtus intellectûs poteſt intellectum inclinare in falſum: quia juxta S. P. Auguſtinum l. 2. de lib. arb. c. 18. *Virtus eſt bona qualitas mentis, quâ nemo malè utitur.* Sed fides eſt virtus & quidem Theologica intellectûs: ergo non inclinat intellectum, niſi in verum.

Tertiò. Omnis actus ſupernaturalis refunditur in DEUM, tanquam cauſam particularem: atqui DEUS non poteſt eſſe cauſa particularis actûs falſi; ergo.

Quartò. Si poſſet fidei ſubeſſe falſum, fides Divina non eſſet ſummè firma & infallibilis: cùm poſſemus prudenter metuere, ne falſum pro vero crederemus. Conſequens eſt abſurdum; ergo.

§. IV.

Solvuntur objectiones.

OBjicies primò. Poſſunt virtutes in voluntate 13.
receptæ circa ſuum objectum per accidens admittere falſitatem: ergo & fides ſaltem per accidens poterit eſſe de re falſa. Antec. probatur: quia reprobus rectè ſperat conſequi ſalutem, quam nunquã conſequetur. Rectè adoramus per virtutem religionis hoſtiam, quam prudenter exiſtimamus conſecratam, etſi reipsâ non ſit talis. Damus ex miſericordia eleemoſynam pauperi exiſtimato, etſi reipſa non ſit.

Reſpon

Digitized by Google

Reſpondeo negando conſequentiam. Ratio diſparitatis eſt, quòd virtutes voluntatis perficiant illam circa bonum, non prout in ſe eſt, ſed prout eſt ab intellectu practico prudenter propoſitum, unde ſive objectum in ſe ſit bonum, ſive non, modò ita ſit ab intellectu practico prudenter propoſitum, poteſt operatio eſſe virtuoſa & recta. Fides verò eſt virtus intellectûs ſpeculativi, quæ perficit intellectum circa verum, ut in ſe eſt, unde ſi aſſenſus ſit objecto difformis, hoc ipſo non erit actus virtuoſus fidei.

14 Inquis. Quamvis prudentia ſit virtus intellectualis, tamē verſari poteſt circa falſum, ut ſi dictet hic & nunc hoſtiam non conſecratā eſſe adorandā, quam invincibili errore judicat eſſe conſecratam.

Reſpondeo, prudentiam non admittere falſum in intellectu practico, cujus ipſa eſt virtus, reſpiciens pro objecto non verum ſpeculativum, ſed practicum: licèt præſuppoſitivè in intellectu ſpeculativo admittat falſitatem: ideo licèt hæc propoſitio, *hæc hoſtia eſt conſecrata*, quæ judicio prudentiæ præſupponitur, ſit falſa: ipſum tamen judicium practicum prudentiæ, *hæc hoſtia, quæ invincibiliter judicatur conſecrata, eſt adoranda*, nequaquam eſt falſum, ſed verum. Fides verò cùm ſit virtus intellectûs ſpeculativi, conſequenter non admittit etiam in intellectu ſpeculativo falſitatem.

15 Objicies ſecundò. Si quis Epiſcopus, aut Parochus ſimplicioribus ſubditis falſum dogma proponeret, tanquam fide Divinâ credendum: illi ex præcepto fidei tenerentur credere, & ſi non crederent, eſſent hæretici: ergo in tali caſu credunt fide Divinâ aliquid falſum. Conſequentia probatur: qui credit propter revelationem Divinam & ex præcepto fidei Divinæ, credit fide Divinâ: ſed illi ſimplices in tali caſu crederent propter revelationem Divinam, & ex præcepto fidei Divinæ: ergo crederent fide Divinâ.

Confirmatur. Hæreſis contrariatur fidei Divinæ, ergo cùm illi ſubditi diſcredendo doctrinæ falſæ propoſitæ eſſent hæretici, eidem aſſentiendo eſſent fideles.

Reſpondeo primò. In tali caſu ſubditum non teneri ad aſſenſum falſum ex præcepto fidei, ſed indirectè & conſecutivè ex præcepto prudentiæ ſupernaturalis, quatenus videlicet ille aſſenſus per accidens conſequitur ad piam affectionem & voluntatem credendi, quam ſuppoſitâ applicatione motivorum credibilitatis, hic & nunc prudentia dictat eſſe eliciendam, tunc enim pia affectio credendi per practicum dictamen prudentiæ regulata applicat intellectum ad illum aſſenſum invincibiliter erroneum.

Ad probationem diſtinguo maj. quoad 1. membrum, qui credit propter Divinam revelationem veram, credit fide Divinâ, conc. tantùm exiſtimatam, nego. Sed illi ſimplices crederent propter revelationem exiſtimatam, conc. veram, nego min. & conſequentiam. Quoad ſecundum membrum nego minorem.

Ad confirmationem Reſp. Illos ſimplices, ſi negarent aſſenſum, fore hæreticos, non formaliter, quaſi aliquo actu intellectûs formaliter oppoſito fidei; ſed virtualiter & diſpoſitivè, malitioſâ nimirum diſpoſitione voluntatis oppoſitâ piæ affectioni ad credendum.

Inquis. Habebunt meritum fidei, ſi credant ejuſmodi falſam doctrinam: ergo ille aſſenſus eſt fidei Divinæ.

Reſpondeo. Illos habituros meritum fidei non formaliter, ſed virtualiter & æquivalenter, propter piam affectionem credendi à prudentia ſupernaturali imperatam.

Objicies tertiò. Si quis in antiquo teſtamento, credens fide Divinâ, Chriſtum naſciturum, hunc actum, *Chriſtus naſcetur*, continuâſſet uſque poſt peractam nativitatem Chriſti, tunc ille actus fidei de vero tranſiſſet in falſum; ergo poteſt aliquando actus fidei Divinæ eſſe falſus. 16

Reſpondeo cum S. D. a. 3. ad 3. ad fidem pertinuiſſe, *Chriſtum quandóque naſci*, determinationem verò temporis non ad fidem, ſed conjecturam & opinionem. Vel igitur Judæus per hunc actum, *Chriſtus naſcetur*, voluiſſet ſignificare determinatum tempus futurum, & tunc ille actus non fuiſſet fidei Divinæ, ſed opinionis; ſicque potuiſſet tranſire de vero in falſum, vel voluiſſet tantùm ſignificare tempus indeterminatum, ſicque actus fuiſſet fidei Divinæ infalſificabilis.

Objicies quartò. Poteſt actus fidei Divinæ cauſare falſum: veluti ſi ex una præmiſſa de fide & altera falſa, ſequatur falſa concluſio: ergo poteſt fidei ſubeſſe falſum. 17

Reſpondeo neg. antec. quia falſa concluſio non ſequitur ex vi illius præmiſſæ, quæ eſt de fide, quaſi in illa virtualiter tanquam in ſemine contineretur; ſed ſequitur ſolùm ex mala ſubſumptione diſcurrentis, qui aſſenſum falſum vero connectens eundem detorquet, ad inferendum falſum aſſenſum concluſionis.

Colliges ex dictis: Dari poſſe tam judicium ſupernaturale practicum, præcedens aſſenſum fidei, quàm piam ſupernaturalē affectionem voluntatis ad credendū aliquod objectum, quod reipsâ eſt falſum, ut ſi ruſticus inſtructus à Parocho, & pro ſuo captu habens ſufficientia motiva credibilitatis exiſtimet ſibi credendū eſſe, dari quatuor perſonas in Trinitate: Judicium quippe procedens ex invincibili ignorantia & dictans aliquid agendū tanquam ex præcepto ſupernaturali, eſt reipsâ ſupernaturale & de re ſecundùm judiciū ſpeculativū falſa: ſed dari poteſt & datur tale judicium practicū in ruſtico ſimplici; idque conſequitur pia affectio ad credendum: ergo. 18

DISPUTATIO XIII.

DE

Regula Fidei.

Regula fidei eſt aliquod ſignum ſenſibile commune, permanens, quô nobis Divina revelatio infallibiliter applicatur. Hanc dari facilè Catholici, hæreticique conſen-

Digitized by Google

5. Objicies. In S. Scripturæ libris continentur aliqua velut indigna Divino Spiritu, ideóque potiùs arbitrio ſcriptoris tribuenda, uti eſt *canis Tobiæ caudam agitans* c. 6. & 11. & *penula Pauli*, quam ſibi petit afferri. 2. Tim. 4. (2.) Inſuper ſcriptor l. 2. Mach. c. ult. ſe velut excuſans: *ſi autem minùs dignè* (intellige ſcripſerim) *concedendum eſt mihi.* & c. 2. ait: *ſe aſſumpſiſſe negotium plenum vigiliarum & ſudoris.* Quæ ſanè non à Spiritu S. ſed ex propria ſcribentis perſona dicuntur. Tandem Apoſtolus 1. Cor. 7. *Cæteris*, inquit, *ego dico, non Dominus.* ergo tunc Paulus ex ſua perſona, ut à DEO diſtincta locutus eſt.

Reſpondeo ad 1. Nihil eſſe nimis minutum, nihil inutiliter inſertum in S. Scripturis. Audi D. Auguſtinum apud Menoch. in Prolog. Script. c. 4. *Nec ea, quæ videntur minutiora, ſuâ carent utilitate, ſi cum majoribus conjungantur, quæ DEUS ſignificare intendebat; ac proinde nec Divinâ majeſtate indigna videri debent.* Eſto igitur ſint aliqua in Scripturis SS. quæ materialiter in ſe ſpectata levia & minuta apparent, non tamen ſunt levia, ſi ſpectentur formaliter prout ſubſtant intentioni Divinæ, illa minuta ad ſpecialem utilitatem, vel ſacræ hiſtoriæ integritatem ordinanti. Ad reliqua reſpondeo: Hagiographos fuiſſe animata, non inanimata Spiritûs S. inſtrumenta, ita ab illo directa, ut tamen voluerit ſtylo humano ſcribere, animi ſui ſenſa & negotia quoque tractanda modo humano exprimere, in multis quoque propriam induſtriam adhibere, qua de cauſa ſcriptor librorum Machabæorum laborem in concinnanda hiſtoria confiteri, & ſi quid *minùs dignè* h. e. ſtylo minùs culto & accepto ſcripſiſſet, excuſare poterat. Illud verò D. Pauli: *dico ego, non Dominus*, non ſignificat, Apoſtolum tunc ex ſuo ſolo ore locutum: ſed ita quidem inſpirante Spiritu S. ſe loqui & ſuadere cælibatum, ut tamen de hoc nullum haberet Divinum præceptum, prout de antecedenter dictis habuerat.

6. Quæres quartò. Quinam libri ſint habendi pro Canonicis?

Reſpondeo: Omnes quos Tridentinum cit. c. 4. in ſuo indice recenſuit, adeóque etiam librum Tobiæ, Judith, Sapientiæ, Eccleſiaſtici, Baruch, utrumque Machabæorum, &c. quos Calviniſtæ in Gallica confeſs. c. 3. expunxerunt. Item ex novo teſtamento Epiſtolam ad Hebræos, Epiſtolas Jacobi & Judæ, Apocalypſin, quos Novatores plerique è Canonicis ſcripturis ſubmoverunt: Ratio porrò eſt, quod in decidendis ſupremis fidei negotiis ſumma & infallibilis eſt S. Eccleſiæ in univerſali Concilio congregatæ authoritas; ſed ad hæc negotia pertinebat determinatio, quinam libri habendi forent pro Canonicis, ergo in eorum determinatione irrefragabilis agnoſci debet authoritas Concilii Tridentini, etiam prædictos Canonicorum librorum Catalogo inſerentis.

Quæres quintò. In quanam editione ſeu verſione S. Scripturæ ſit Regula fidei?

7. Nota: plures eſſe S. Scripturæ editiones. E præcipuis prima eſt Hæbraica, in qua plerique libri veteris teſtamenti originariè fuêre conſcripti. Secunda Chaldaica, in qua Bellarm. cit. c. 3. exiſtimat librum Tobiæ, Judith, Esdræ & Davidis primò fuiſſe editos. Tertia eſt Syriaca, quæ tempore Chriſti Domini erat vulgaris Hebræorum, in qua idem Bellarminus Matthæi Evangelium & Pauli Epiſtolam ad Hebræos primitus conſcriptam autumat. Quarta eſt Græca, quæ eſt originalis totius novi teſtamenti, ſi duos primùm dictos excipias. Vetus enim teſtamentum ex Hebræo in Græcum idioma ſæpiùs tranſlatum fuit: quarum tranſlationum præcipua eſt, quam fecêre 70. Interpretes ab Ægypti Rege Ptolomæo ex Judæa acciti: quâ etiam plerumque uſi ſunt SS. Patres. Quinta eſt Latina, itidem multiplex, quarum potiſſima ex Græco 70. Interpretum quoad vetus teſtamentum traducta, quæ in Eccleſia & antiquiſſima & omnibus communis habebatur, ideóque vulgata dicebatur: in quam cum varia menda ſive librariorum incuriâ, ſive hæreticorum depravatione irrepſiſſent, D. Hieronymi recognitione & emendatione eſt reſtituta. Quibus poſitis.

Reſpondeo. Ex omnibus editionibus, quæ nimirum extant, pro authentica & fidei Regula ea ſolum editio eſt habenda, quæ dicitur vetus & vulgata, juſſu Sixti V. & Clementis VIII. recognita: ita quippe definiit Concilium Tridentinum cit. Seſs. 4. Unde, non ſunt audiendi Novatores, cum à vulgata editione ad Hæbraicos fontes, vel verſionem 70. nos avocant. Nam & Hæbraicus & Græcus textus in multis eſt depravatus: nam Pſ. 21. v. 17. ad delendam præclaram de Chriſti crucifixione prophetiam Hebræi (quos Proteſtantes ſequuntur) mutatâ voce *caru*, quod ſignificat foderunt, in vocabulum *caari*, quod ſignificat ſicut leo, everterunt ſenſum, *foderunt manus meas*, & mutârunt in hunc ſenſum: *ſicut leo manus meæ.* Item in Pſ. 18. v. 5. pro *kolam* quod eſt ſonus eorum, ſubſtituerunt *kavam* hoc eſt, *perpendiculum eorum*; cùm tamen ipſe S. Paulus Rom. 10. v. 18. ſic legat illum verſiculum: *In omnem terram exivit ſonus eorum.* Zachariæ 9. v. 9. pro *Moſchach*, hoc eſt *Salvator*, irrepſit *Noſchaeh*, hoc eſt Salvatus. Imò integros textus ſæpiùs omiſſos oſtenditur in Lap. Lyd. p. 54. Similiter in verſionem 70. plurima menda irrepſiſſe malitiâ hæreticorum, vel vitio librariorum jam conqueſtus eſt D. Hieronymus Ep. 108. & 89. ſub fin. & apparet in novo teſtamento Jo. 7. v. 56. ubi cùm noſtra verſio habeat: nondum Spiritus erat datus, quia Jeſus necdum erat glorificatus, depravatione Macedonianorum negantium Spiritûs S. Divinitatem, inſertum fuit, nondum erat Spiritus S. vide plura apud eundem Lap. Lyd. 8.

§. II.

An unica & ſola S. Scriptura ſit fidei noſtræ Regula?

CONCLUSIO *Sola S. Scriptura non complectitur omnia credenda & ſervanda, ac proinde non poteſt eſſe unica fidei regula.* Eſt omnium Catholicorum contra Lutherum, Calvinum, & Confeſſionem Anglicanam. 9.

Ratio eſt primò, quia hoc ipſum non eſt ſcriptum in S. Scriptura, quòd nihil credi oporteat, quàm quod eſt ſcriptum in S. Scriptura. 10.

Secundò tria potiſſima fidei noſtræ principia non habentur expreſſa in SS. litteris. Primum quod

quod tota ſcriptura veteris & novi teſtamenti ſit verbum DEI: Secundum, quòd illa ſcriptura præſertim in pertinentibus ad ſalutem habeatur ſalva & incorrupta. Tertium, quòd habeamus genuinum & legitimum ſenſum ipſius. Sed neque ex ejusdem indicio aut judicio definitum videas, quinam libri pro Authenticis & Canonicis, quinam habendi ſint pro apocryphis? Nihil ibi de remedio peccati originalis ante Abrahamum, vel poſt Abrahamum pro fæmellis, iisque qui vel octavum diem non attigiſſent, vel ex Iſraële prognati non eſſent. Nihil de Paſchate in die Dominica celebrando definitum, &c.

11. Tertiò Regulam fidei oportet eſſe claram, ſiquidem per illam nobis occulta DEI revelatio communicatur: ſed S. Scriptura in multis eſt obſcura; ad quid enim tot commentarii, verſiones, interpretationes tam diſparatæ, imò contrariæ, etiam ab Acatholicis editæ, ſi Scriptura propriâ innoteſcat claritate? Ipſe D. Petrus Ep. 2. c. 1. dicit: *omnis ſcriptura propriâ interpretatione non fit*, & c. ult. loquens de Epiſtolis D. Pauli, *in quibus*, inquit, *ſunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles depravant, &c.* Nunquid Pſalmiſta ſpeciale DEI poſtulavit auxilium, ut intelligeret DEI verbum? Pſ. 118. v. 18. *Revela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua.* Et Eunuchus ad Philippum interrogantem. Act. 8. v. 30. *Putâsne intelligis, quæ legis?* ait, *& quomodo poſſum, ſi non aliquis oſtenderit mihi?* Ipſis Chriſti Diſcipulis *erat verbum abſconditum, & non intelligebant, quæ dicebantur.* Luc. 18. v. 34. donec Chriſtus aperuit illis ſenſum, ut intelligerent ſcripturas? Luc. 25. v. 45. Et tamen audeat quisquam aſſerere, ſcripturam cerdonibus eſſe perſpicuam, lippis, ut aiunt, & tonſoribus notam, quam intellectu difficilem, vivum Spiritûs S. organum, & columna Eccleſiæ Petrus confitetur?

12. Quartò. Multa tandem ab ipſis Adverſariis pro deciſis obſervantur, quæ nusquam in S. Scriptura ſunt ſcripta: ut, quòd dies Dominica potiùs quàm Sabbathum ſit colendum, quòd ſemel baptizati non ſint rebaptizandi, &c.

§. III.

Occurritur reſponſionibus & objectionibus Adverſariorum.

13. RESpondent Adverſarii primò. Tametſi ſcriptura ſit alicubi minùs clara in articulis ſecundariis, non tamen in primariis & fundamentalibus: diſtinguunt quippe articulos fidei in primarios & ſecundarios, quorum illos ſolùm volunt eſſe neceſſarios ad ſalutem. Sed prætermiſsâ in præſens hujus diſtinctionis nullitate.

Contrà eſt, *Si* ſcriptura foret clara in primariis & fundamentalibus fidei articulis, ac punctis neceſſariis ad credendum, tunc circa eosdem articulos non eſſent aut fuiſſent magnæ in Eccleſia diſſenſiones & diſputationes: ſed ſunt & fuerunt non tantùm inter Catholicos & Acatholicos, ſed etiam inter ipſos Acatholicos diſſenſiones circa principalia puncta, diverſæ expoſitiones, intellectus, diſputationes, diſſenſiones: ergo. Minor probatur primò, Utique fundamentale punctum noſtræ fidei eſt myſterium Trinitatis, & conſubſtantialitas Filii cum Patre, quam Catholici probârunt ex illo Jo. 10. v. 30. *Ego & Pater unum ſumus.* & 1. Jo. 5. v. 7. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo, &c.* & tamen Ariani, quorum hæreſis totum concuſſit orbem, exponebant de unitate non eſſentiæ, ſed affectûs, prout etiam Calvinus dicit. c. 10. *Quòd dicit tres eſſe unum, ad eſſentiam non refertur, ſed ad conſenſum potiùs.* Secundò quid clariùs expreſſum in ſcriptura, quàm baptiſmi per aquam collati neceſſitas ad ſalutem: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum DEI*; & tamen Calviniſtæ exiſtimant aliam ſufficere materiam, quàm aquam in articulo tam fundamentali. Tertiò quid expreſſius in Evangelio quàm præſentia Corporis Chriſti per illa demonſtrativa verba: *Hoc eſt Corpus meum*, & nihilominùs Calviniſtæ in eorum expoſitione, atque in primario hoc fidei & Sacramenti articulo non tantùm à Catholicis, ſed etiam à Lutheranis diſſident dum utrisque (quamvis diverſo modo) agnoſcentibus Corporis Chriſti realitatem in Sacramento, illi ad ſolam figuram & umbratilem ſignificationem verba detorquent; neque volunt à ſe corporaliter Chriſtum poni in Euchariſtia.

Reſpondent ſecundò. Scripturam eſſe claram regulam, prout illam Spiritus S. cuilibet privatim explicat, & in aurem loquitur. 14.

At contrà eſt (1.) quòd neque iſtud in ſcriptura ſcriptum. (2.) Regula fidei debet eſſe communis & univerſalis, ſufficiens ad fideles in unum Eccleſiæ Corpus, unam fidem aggregandos: at nihil eſt diſcrepantius privato inſtinctu, qui ut in heterodoxis patet, identidem contradictoria loquitur. (3.) Interpretatio ſermonum apud Apoſtolum 1. Cor. 12. & 14. eſt ſpeciale donum non cuilibet conceſſum. (4.) Unde conſtaret talem ſpiritum privatum eſſe ex DEO, cùm *ipſe Satanas transfiguret ſe in Angelum lucis?* 2. Cor. 11. & Apoſtolus moneat. 1. Jo. 4. *Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus, ſi ex DEO ſint?* Unde ergo probabunt ſpiritum ſuum ex DEO eſſe, ſi ipſa ſcriptura (præterquam nullam regulam admittunt) per illum incertiſſimum Spiritum fieri debet manifeſta? (5.) Ipſa quoque Eccleſia iſtas privatas inſpirationes nunquam pro ſufficientibus agnovit aut approbavit, ſed rejecit, damnavit. (6.) Quotidiana ipſis refragatur experientia. (7.) Et abſurdiſſimus illorum Enthuſiaſtarum error, quos Tremblantes ab affectato tremore vocant, qui quòd fanaticâ imaginatione apprehendunt, Divini Spiritûs inſtinctu ſibi ſuggeſtum fuiſſe perſuadent. (8.) Quòd ſi ego quoque meam fidem & ſcripturæ interpretationem ex interno Spiritûs S. teſtimonio procedere affirmem, quæ ſectarii ſenſui adverſatur, quid ipſi ſupereſt, quo declaret, ſuum potiùs ſenſum conſtare veritati, & eſſe ſectandum, quàm meum? Unde patet oportere præter hanc ſcripti DEI Verbi Regulam aliam eſſe neceſſariam non ſcriptam, quæ ipſas de ſcripto DEI verbo controverſias poſſit decidere.

Objiciunt primò illud 2. Cor. 4. *Si opertum eſt Evangelium noſtrum, in iis, qui pereunt eſt opertum; in quibus DEUS hujus ſæculi excæcavit mentes infidelium.* 15.

Reſpon-

Reſpondeo. Apoſtolum loqui de Evangelio non purè ſcripto, ſed inſuper per Apoſtolos promulgato & explicato. Neque officiunt noſtræ doctrinæ illæ ſcripturæ, quibus jubemur *ſcrutari ſcripturas*. Jo. 5. quibus verbum Divinum vocatur *Lucerna pedibus*. Pſal. 118. *lucidum illuminans oculos*: hæc quippe omnia procedunt de verbo & lege Divina benè intellecta atque perſpecta: non tamen affirmatur, Verbum Divinum usquequaque abſque aliqua expoſitione ſeipſo clarè innoteſcere.

16. Objicies ſecundò. Iſ. 54. dicit DEUS: *Ponam univerſos filios tuos doctos à Domino*, prout & citatur Jo. 6. *erunt omnes docibiles DEI*. Jer. 31. *non docebit ultra vir proximum ſuum, & vir fratrem ſuum*, dicens: *cognoſce Dominum: omnes enim cognoſcent me à minimo eorum uſque ad maximum*. Et 1. Jo. 2. *Non neceſſe habetis ut aliquis doceat vos; ſed ſicut unctio ejus docet vos de omnibus, & verum eſt, & non eſt mendacium*.

Reſpondeo ad primum. Dici fideles doctos à Domino, quòd habeant internum fidei lumen, & gratiam inclinantem ad præbendum aſſenſum myſteriis ad credendum propoſitis; ubi tamen nequaquam excluditur externa inſtructio & propoſitio credendorum. Ad ſecundum plures ſunt expoſitiones, potiores ſunt primò D. Auguſtini, quòd ibi ſit ſermo de cognitione patriæ & vitæ æternæ. Secundò, ſermonem eſſe de iis, qui Chriſto in carne degenti præſentes fuerunt, quibus Chriſtus per ſe ipſum fuit manifeſtus. Ad tertium reſpondeo ex contextu conſtare, quòd Apoſtolus ibidem tantummodò excludat inſtructionem quorundam pſeudomagiſtrorum & Antichriſtorum: *Unde addit: Hæc ſcripſi vobis, de his, qui ſeducunt vos*.

ARTICULUS II.

De Traditionibus.

SUMMARIA.

1. *Quid & quotuplex traditio?*
2. 3. *Aſſeruntur & multipliciter probantur traditiones.*
4. *Conferta SS. Patrum teſtimonia pro traditionibus.*
5. *Item Conciliorum.*
6. *Uſus & neceſſitas primitivæ Eccleſiæ.*
7. *Loca ſcripturæ in contrarium adducta exponuntur.*

§. I.

Aſſeruntur traditiones.

1. Conſtat igitur præter S. Scripturam admittendam eſſe aliam fidei noſtræ regulam, unde ulteriùs quæritur, an ejusmodi regula ſit traditio? Eſt verò traditio, doctrina non ſcripto ſed verbo tradita & propagata, quæ tripliciter dividitur, in Divinam, Apoſtolicam, & Eccleſiaſticam. Divina eſt, quæ à Chriſto ut principali Anthore ſuos diſcipulos ante aſcenſionem inſtituente derivatur, perque ipſos Apoſtolos in poſteros transmittitur. Apoſtolica, quæ ab Apoſtolis Spiritûs S. aſſiſtentiam habentibus ortum trahit. Eccleſiaſtica, quæ ex longo & antiquo Eccleſiæ uſu invaluit. Eccleſiaſtica non eſt hujus loci. Divina tunc colligitur, quando aliquid tanquam de fide ab univerſa tenetur Eccleſia, vel ſervatur in praxi, quod omnem humanam ſuperat poteſtatem, ut eſt inſtitutio, confectio Sacramentorum, neque tamen in S. Scriptura habetur expreſſum; tunc enim oportet ad ipſius Chriſti inſtitutionem & inſtructionem Apoſtolis traditam retrocedere. Si verò aliquid creditur aut tenetur in praxi, Conciliorum & Pontificum Decretis antiquius, quod tamen Apoſtolicam non ſuperat poteſtatem, ut aquæ cum vino mixtio in ſacrificio Miſſæ, quadrageſimæ obſervatio, diei Dominicæ cultus, &c. ad Apoſtolicas traditiones eſt recurrendum.

2. CONCLUSIO. *Dantur in Eccleſia Divinæ & Apoſtolicæ traditiones, quæ quid fide Divinâ ſit credendum, nobis oſtendant.* Eſt contra Calvinum, Lutherum alióſque hæreticos.

Fundamentum eſt. Quæcunque ſunt à Chriſto & Apoſtolis verbo tradita, non ſunt minoris authoritatis, quàm quæ per ipſos ſunt ſcripto conſignata; ſed multa ſunt ab ipſis verbo, non ſcripto tradita; ergo ſunt ejusdem authoritatis, & poſſunt eſſe vera fidei regula, ac ſi ſcripto tradita fuiſſent. Minor multipliciter ex S. Scriptura probatur. Primò. Ante Moyſis tempora nullum extabat verbum DEI ſcriptum, ſed ſolo auditu hauriebantur neceſſaria ad ſalutem. Unde Job. 8. *Interroga generationē priſtinam, & diligenter inveſtiga patrum memoriam, & ipſi docebunt te.* Deut. 32. *Interroga patrem tuum & majores tuos & dicent tibi.* Secundò. Chriſtus cum Apoſtolis pluribus annis prædicavit Evangelium, priusquàm ſcripto committeretur. Matthæus primus omnium ſcripſit Evangelium non niſi octavo anno poſt mortem Chriſti. Tertiò. Divus Paulus non obſtantibus ſuis, quas ſcripſerat, Epiſtolis, traditiones commendavit. *Tenete traditiones, quas accepiſtis, ſive per Sermonem, ſive per Epiſtolam noſtram.* 2. Theſſal. 2. Quartò. Idem Apoſtolus 1. Cor. c. 1. *Accepi*, inquit, *à Domino quod & tradidi vobis*, priusquàm ſcripto committeret. Quintò, Chriſtus Apoſtolis præcepit Marci 16. *ut euntes prædicarent Evangelium*, non ut ſcriberent. Sextò. Ubi ſcripta ſunt illa *multa*, quæ Chriſtus ante mortem dixit *ſe habere dicere, ſed non poſſe portari modò?* Joan. 16. quæque poſt reſurrectionem Apoſtolos edocuit. Act. 1. *per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno DEI?* Septimò. Unde conſtat non plura eſſe quàm quatuor Evangelia, videlicet *Matthæi, Marci, Lucæ, Joannis*, cùm tamen etiam circumferantur Evangelia Petri, Andreæ, Thomæ, Bartholomæi, teſte Tirino? Cur Epiſtola Pauli ad Senecam inter apocryphas potiùs, quàm aliæ? niſi quia illā perpetuā Eccleſiæ traditione novimus acceptata, non iſta? 3

Digitized by Google

Octavò. D. quoque Joannes Ep. 2. & 3. teſtatur, ſe plura Eccleſiæ ſolo verbo non ſcripto tradidiſſe; *plura*, inquit, *habens, vobis ſcribere, nolui per chartam, & atramentum: ſpero enim me futurum apud vos: & os ad os loqui.*

4. Eandem traditionem memorant & commendant omnibus ſæculis Concilia & SS. Patres. Ita Fabianus Papa Chriſmatis confectionem & quot annis renovationem à Chriſto Apoſtolis poſt ultimam cænam, ab his poſteris traditam docet Ep. 2. & concludit: *Iſta à ſanctis Apoſtolis, & ſucceſſoribus eorum accepimus, vobiſque tenenda mandamus.* Innocentius in Ep. 1. *Si inſtituta Eccleſiaſtica, ut ſunt à beatis Apoſtolis tradita, integra vellent ſervare Domini Sacerdotes, nulla varietas in ipſis ordinibus & conſecrationibus haberetur.* D. Gregorius M. l. 9. Ep. 61. *ab antiqua PP. inſtitutione didicimus, ut quilibet, qui apud hæreſin in Trinitatis nomine baptizantur, cùm ad ſanctam Eccleſiam redeunt, aut unctione chriſmatis, aut impoſitione manûs aut ſolâ profeſſione fidei ad ſinum Matris Eccleſiæ revocentur.* Irenæus l. 3. c. 4 *Quid autem ſi neque Apoſtoli quidem ſcripturas reliquiſſent nobis, nónne oportebat ordinem ſequi traditionis, quam tradiderunt iis, quibus committebant Eccleſias, &c.* D. Dionyſius Areopagita Pauli Diſcipulus hier. c. 1. *Primi illi Sacerdotalis muneris duces, ſumma illa & ſubſtantialia partim ſcriptis, partim non ſcriptis inſtitutionibus nobis tradiderunt.* D. Chryſoſtomus in illud 2. Theſſ. 2. *tenete traditiones, &c.* ait. *Hinc patet, quòd non omnia per Epiſtolam tradiderit; ſed multa etiam ſine litteris. Eâdem verò fide digna ſunt, tam illa, quam iſta: itaque traditionem quoque Eccleſiæ fide dignam putamus. Traditio eſt, nihil quæras amplius.* S. Cyprianus Ep. 63. *Admonitos autem nos ſcias, ut in calice offerendo Dominica traditio ſervetur, ut calix qui in commemorationem ejus offertur, mixtus vino offeratur.* D. Auguſtinus Ep. 118. ad Januar. *Illa autem, quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe ſervantur, dantur intelligi, vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenariis conciliis, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima authoritas, &c.*

5. E Conciliis verò Tridentinum eaſdem *traditiones ſine ſcripto* Seſſ. 4. in decreto de canonicis ſcript. amplectitur, & ad eaſdem Apoſtolicas traditiones recurrit Seſſ. 14. c. 2. de Sacramento extremæ Unctionis, de canone verò Miſſæ Seſſ. 22. c. 4. & de Sacramento matrimonii Seſſ. 24. in decreto. Item Concilium Nicænum II. univerſale ſeptimum act. 6. *Si quis traditionem Eccleſiæ, ſive ſcripto, ſive conſuetudine valentem non curaverit, anathema ſit.* Et: *quòd autem cum multis aliis, quæ in Eccleſia obſervantur ſine ſcriptura, nobis imaginum veneratio tradita ſit ab Apoſtolorum temporibus, latè per hiſtorias traditum eſt.*

6. Accedit, quòd primis Eccleſiæ temporibus inter perſecutionum procellas minimè conſultum fuiſſet, cuncta myſteria fidei ſcriptis vulgari, quæ nequidem catechumenis credebantur, unde D. Dionyſius hier. c. ult. *Precationes, quæ in myſteriis adhibentur, nefas eſt ſcripto interpretari.* Unde neceſſe fuit, ut illa inter Chriſtianos vivo ſermone & oretenùs communicarentur. Imò ut præcedenti articulo notatum, ipſi etiam Novatores multa nobiſcum credunt & obſervant, quæ non ſunt ſcripta, ſed tradita. Ita credunt Symbolum Apoſtolorum, quod eſſe Apoſtolorum, nonniſi traditione conſtat. Admittunt baptiſmum infantum. Colunt Dominicam, non Sabbathum. Paſcha celebrant Dominicâ ſequente lunam decimam quartam menſis Martii. Baptizatos ab hæreticis non rebaptizant. Credunt proceſſionem Spiritûs ſancti à Patre & Filio, &c.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Objiciunt primò quædam loca, in quibus traditiones carpuntur: ut Iſ. 29. *In vanum colunt me, docentes mandata & doctrinas hominum.* Matth. 15. *Irritum feciſtis mandatum DEI propter traditionem veſtram.* 1. Petri 1. *Redempti eſtis de vana converſatione veſtræ paternæ traditionis.* 7.

Reſpondeo. Has objectiones magis eſſe exploſione quàm reſponſione dignas, cùm in objectis textibus appareat, ſenſum eſſe de traditionibus purè humanis, ex proprio inſtinctu ſuperſtitione & perſuaſione profectis, quales erant Phariſæorum de lavandis manibus, de non curandis ægrotis die Sabbati, &c. Sed nunquid etiam in cenſum iſtorum traditionum rediges illam, de qua D. Paulus: *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis?* Nunquid & illas, quibus Chriſtus Apoſtolos, Apoſtoli fideles informârunt, priuſquam Evangelium ſcripto committeretur? Vides quàm ineptè omnes traditiones unâ velis ſpongiâ abſtergi.

Objicies ſecundò. Scriptura eſt ex ſe ſufficiens ad noſtram inſtructionem: ergo quid opus aliâ regulâ? Antecedens probatur primò ex 2. Tim. 3. *Omnis ſcriptura divinitus inſpirata utilis eſt ad docendum, ad arguendum, &c. ut perfectus ſit homo DEI, ad omne opus bonum inſtructus* Secundò Deut. 12. *Quod præcipio tibi, hoc tantùm facito Domino; nec addas quidquam, nec minuas.* Et Galat. 1. *Siquis vobis Evangelizaverit præter id, quod accepiſtis, anathema ſit.*

Reſpondeo negando antecedens. Cujus prima probatio peccat in conſequentia contra regulas converſionum, ut ſi dicas: *Omnis homo eſt bipes; ergo ſolus eſt bipes:* aliud nempe eſt omnem ſcripturam eſſe utilem, & illam ſolùm eſſe utilem, vel ſufficientem ad docendum. Neque ſecunda probatio eſt alterius farinæ. In primis enim nimium probat; quod nempe Diſcipuli S. Pauli neque Joannis Evangelium, quod primum poſt illam Epiſtolam conſcriptum fuit, deberent recipere. Secundò Tò *præcipio* æquè ſignificat verbum traditum, quàm ſcriptum, prout ipſe Paulus ante citatus oſtendit. Tertiò. Quod Moyſes præcepit, hoc intelligendum de præceptis ſive verbo, ſive ſcripto traditis circa obſervantiam legalium, in quibus nihil debet immutari; in S. Pauli textu Tò *præter id*, accipiendum eſt adverſativè, & ſignificat, nihil contra id, quod ipſis Evangelizavit, perverſâ interpretatione eſſe depravandum.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICULUS III.

An Eccleſia in Generali Concilio congregata ſit Regula fidei.

SUMMARIA.

1. *Eccleſia quid nominis?*
2. *Concilium generale quomodo ſit regula fidei, oſtenditur ex S. Scriptura.*
3. *Probatur experientiâ & ratione.*
4. *Requiritur tamen aſſiſtentia & approbatio Summi Pontificis.*
5. *Reſpondetur ad objectum Contilium Judaorum.*
6. *Concilium Ariminenſe habuit reſiſtentiam Summi Pontificis.*
7. *Quid ſi in Concilio plures eſſent perverſi?*
8. *Oecumenici Concilii convocatio pertinet ad Summum Pontificem.*
9. *Qui eſt animata fidei Regula.*

§. I.
Aſſertio Catholica.

1. ECcleſia ſignificat communitatem & congregationem fidelium, quæ tunc poteſt agere regulam fidei, & de controverſiis judicare; quando in aliqua ſynodo, ſive Concilio per ſuos Primates in unum congregatur. Porrò Concilium quod totam Eccleſiam repræſentat, non eſt Epiſcopale; quod ex Parochis ſuæ Diæceſis Epiſcopus congregat; non Provinciale, in quo Epiſcopis ſuis ſuffraganeis Archiepiſcopus præſidet; non Nationale, in quo ex multis provinciis conveniunt Epiſcopi ſub uno Primate, aut Patriarcha: ſed Oecumenicum ſeu generale; quod colligitur ex Epiſcopis ab omni parte mundi convocatis. Idque vel poteſt conſiderari unà cum ſuo capite Summo Pontifice, qui ipſi vel per ſe, vel per ſuos legatos præſidet, vel ſine illo.

2. CONCLUSIO. *Concilium Oecumenicum & Generale unà cum Summo Pontifice per ſe, vel ſuos legatos præſidente, ab eóque approbatum, eſt vera animata fidei regula, quæ errare non poteſt.* Ita omnes Catholici contra hæreticos univerſim, qui eo ipſo, quòd reſiſtant Conciliis ſua falſa dogmata condemnantibus, authoritatem Conciliorum inficiantur.

Probatur inprimis è S. Scriptura ubi Matth. 18. dicitur: *Si autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.* Joan. 14. promittitur Eccleſiæ perpetua Spiritûs S. aſſiſtentia. *Rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum, Spiritum veritatis.* 1. Tim. 3. Appellatur *Eccleſia DEI vivi, columna & firmamentum veritatis.* In primo Concilio ab Apoſtolis & ſenioribus Hieroſolymis celebrato affirmatur, decreta Concilii eſſe à Spiritu S. dictata. Act. 15. *Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis.* Act. 20. dicit Apoſtolus: *Vos Spiritus S. poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam DEI.* Et ad Epheſ. 4. dicitur DEUS dediſſe *Paſtores & Doctores ad conſummationem Sanctorum in opus miniſterii, in ædificationem Corporis Chriſti, &c.* & quando hæc magis, quàm ubi Epiſcopi, Paſtores & Doctores ſunt congregati in unum?

3. Probatur ſecundò experientiâ & ratione. Experientiâ; nam quoties gravi aliquâ difficultate, præſertim Schiſmatis, vel erroris premeretur Eccleſia (ut ab ipſo tempore Apoſtolorum Act. 15. per ſingula deinceps ſæcula oſtendit Bellarminus. l. 3. de verbo DEI c. 6.) ad Concilium tanquam ad ſacram anchoram confugiebat. Ratione: cùm neque ſcriptura, neque traditio ſit ſufficiens regula fidei, ſiquidem de utraque oriri poſſunt dubia & controverſiæ, oportet inſuper dari quandam regulam animatam, quæ clarè credenda proponat atque definiat: qualis utique convenientiſſimè eſt illa, cui divinitùs promiſſam habemus in ſcripturis fidei indefectibilitatem, & Spiritûs S. aſſiſtentiam. Sed hæc eſt promiſſa Eccleſiæ, ergo Eccleſia eſt illa viva & animata fidei Regula. At non Eccleſia prout ſignificat totam multitudinem credentium, cùm enim ſit impoſſibile, omnes collectivè conſuli, ſingulis quoque non ſit commiſſum munus docendi & paſcendi, non poſſunt hoc ſenſu regulam fidei conſtuere. Neque prout ſignificat multitudinem electorum, cùm iſti non ſint nobis cogniti. ergo prout ſignificat congregationem Epiſcoporum, & Paſtorum, quibus à Chriſto & Apoſtolis per legitimam ſucceſſionem & ordinem conſtat eſſe commiſſum munus regendi Eccleſiam DEI.

Dixi: *Concilium cum Summo Pontifice:* quia aſ- 4.
ſiſtentia Spiritûs S. non eſt promiſſa niſi toti Eccleſiæ: atqui Concilium acephalum ſine Sum̃o Pontifice non eſt tota Eccleſia. Unde Concilium, cui Papa non præſidet, vel reſiſtit, errare poteſt. Et ita erràſſe conſtat Concilium Ariminenſe univerſale ex quadringentis Epiſcopis in ſubſcriptione hæreſis Arianæ, reſiſtente Papâ Liberio; Concilium Epheſinum II. in recipiendo Eutyche, reſiſtente Papâ Leone. Neque ſola Legatorum Pontificiorum præſidentia præſtat Concilium omnis erroris immune, priuſquam ſufficienter conſtet, illius definitiones eſſe cum Summi Pontificis inſtructione & conſenſu factas. Quòd ſi Summus Pontifex Concilio per ſe ipſum præeſt, & unà cum ipſo pronunciat, abſque alia ſubſecuta diplomatis approbatione eſt regula noſtræ fidei: ſi per legatos; tunc ſi Concilium definiat conformiter ad inſtructionem Papæ per Legatos factam, reſpectu illorum, qui interſunt Concilio, habéntque ſufficientem notitiam de unanimi conſenſu Concilii & Papæ; ſtatim erit regula fidei; abſque ulterioris Confirmationis expectatione, & ita conſtat in Conciliis immediatè ad executionem quandoque proceſſum fuiſſe, cùm in Concilio Chalcedonenſi Dioſcorus ex Alexandrina, in Conſtantinopolitano III. Macarius fuit ex Antiochena ſede dejectus: reſpectu verò totius Eccleſiæ vix poteſt eſſe regula fidei, antequam à Papa confirmetur: cùm vix aliter Eccleſiæ in commune conſtare poſſit de Concilii & Summi Pontificis unanimi ſenſu.

§. II.
Solvuntur objectiones.

OBjicies primò: Potuit Concilium Judæorum, 5.
quod Sanhedrim & græcè Synedrion dicebatur, errare, & de facto erravit in condemnatione Chriſti:

Digitized by Google

Chriſti: ergo poteſt etiam errare Concilium Eccleſiæ Chriſtianæ: quia ſicut iſta repræſentat Eccleſiam; ſic illud repræſentabat Synagogam.

Reſponderi poteſt primò neg. antec. eò quòd Deut. 17. v. 9. veritatis judicium in controverſiis fuerit à DEO commiſſum & promiſſum Sacerdotio & judici illius temporis, *qui tibi judicabunt judicii veritatem*, & inobedientes juſſerit morte puniri, quæ tamen infallibilitas duravit ſolùm uſque ad tempus Chriſti, quippe qui fuit Magiſter veritatis & ipſa veritas. Verùm hæc reſponſio non videtur ſatis evinci ex allegato textu Deuteronomii, ubi ſolùm indicatur ſuprema jurisdictio & poteſtas judicandi, & ferendi ſententiam in cauſis ordinariis, non autem vel illo, vel alio loco poteſt oſtendi huic judicio promiſſa infallibilitas pro omni tempore, quod ad novæ legis & Eccleſiæ perfectionem ſervabatur. Neque illud Concilium repræſentabat Synagogam, ſicut noſtra Concilia repræſentant Eccleſiam: cùm non eſſet congregatum ex Paſtoribus & Rectoribus, ſed ex Senioribus, & legis peritis, ſcribis & Phariſæis; unde tantùm erat Senatus quidam ordinarius pro decidendis controverſiis deputatus, quem errare potuiſſe conſtat imprimìs ex injuſta condemnatione Suſannæ, & multis reprehenſionibus Prophetarũ, quos eo fine DEUS miſit, ut Iſraëlitas in via veritatis erudirent, & errantes reducerent: ſi porrò penès illud ſynedrion fuiſſet talis infallibilitas, haud ſanè opus fuiſſet Prophetis, qui ipſos inſtruerent, neque oraculo, quo DEUS ipſe Summo Sacerdoti Pontificali ephod induto ante Babylonicam captivitatem ſolebat reſpondere.

Reſpondeo igitur negando conſequentiam: quia Synagoga, quam DEUS per Prophetas erudiebat, non habuit ejusmodi promiſſionem infallibilis aſſiſtentiæ, quam habet Eccleſia Catholica, quam DEUS etiam Epiſcopis & ſummo præſertim Epiſcopo Vicario ſuo regendam commiſit: ita ut Prophetis non indigeat.

6. Objicies ſecundò. Concilium Ariminenſe univerſale ex 400. Epiſcopis erravit, ſubſcribendo Arianæ formulæ fidei, & expungendo vocem ὁμούσιος, ſeu *conſubſtantialis*, quâ ad propugnandam verbi Divinitatem tanquam teſſerâ Catholici contra Arianos utebantur.

Reſpondeo, id factum reſiſtente & contradicente cum 18. Epiſcopis Liberio Summo Pontifice. conſtat autem ex dictis, Concilium acephalum, & à Summo Pontifice non approbatum, ne dicam reprobatum, errare poſſe. quâ eâdem reſponſione ſolvuntur omnia, quæ de quibusdam aliis Conciliis Novatores opponunt.

7. Objic. tertiò, Sacer textus fatetur futuros pſeudo Doctores & Paſtores in Eccleſia. Quid ſi ergo iſti ad Concilium veniant, & in contradictione majorem partem ſuffragiorũ conficiant, nunquid illi Concilio aſſiſtet Spiritus S. erúntq; illius Concilii decreta inconcuſſæ veritatis & authoritatis?

Reſp. Vi Divinæ promiſſionis & providentiæ ita omnia fore attemperanda, ut vel ejusmodi Concilium non habeat præſidentiam, directionem, & confirmationem à ſumo capite, quo ipſo non erit integrum Concilium Oecomenicum, vel ut pſeudo Paſtores, quamvis numero majores à Catholica ſaniori parte convicti in eorum ſententiam concedant, ac veris ſanctisque dogmatibus ſubſcribant, prout hucuſque in Conciliis factitatum Eccleſiaſtica Hiſtoria teſtatur.

8. Quæres. Ad quem pertineat œcumenici Concilii convocatio?

Reſp. Non ad Imperatorem, Reges, & Principes temporales, ut volunt Acatholici, ſed ad Petri Succeſſorem. Ad illum quippe pertinet convocare Paſtores minores & particulares Eccleſiarum, cui Chriſtus ſupremam ſui ovilis & univerſalem curam commiſit, ac claves cælorum tradidit; ſed hanc curam non commiſit, neque claves tradidit Tiberio Imperatori, aut Herodi Judæorum Regi; commiſit autem & tradidit Petro, & in Petro ipſius ſucceſſoribus: ergo Petro ejúsque ſucceſſoribus competit œcumenici Concilii convocatio. Rurſus: illius eſt convocare cætum, cujus eſt præſidere cætui, ſed præſidere cætui fidelium & Paſtorum totius univerſalis Eccleſiæ præſertim in materia fidei & morum, ac directione ſpirituali in via ſalutis eſt munus Supremi Paſtoris, & Romani Pontificis. ergo. Major conſtat: quia ejusmodi convocatio eſt actus præſidentiæ & jurisdictionis, quam non habet unus Epiſcopus ſupra alterum; habet verò Summus Romanus Pontifex ſupra omnes.

9. Sed nunc rectà manuducimur ad ipſum Romanum Pontificem, de quo controvertitur, an ſit animata fidei Regula? &

Reſp. affirmativè, & probo. Ille, quem Chriſtus ſuum in terris Vicarium, ſupremum controverſiarum judicem in materia fidei & morum conſtituit, ſupra cujus regimen & doctrinam ſuam Eccleſiam fundavit, eámq; totam paſcendam commiſit, eſt animata fidei regula: ſed Chriſtus hæc omnia præſtitit Summo & Romano Pontifici; ergo Summus & Romanus Pontifex eſt vera animata infallibilis regula fidei. Minoris crinomenon altiori indagine eget, ideoque majori ad excurrendum libertate calamo permiſsâ, ſit.

DISPUTATIO XIV.

Et excurſio polemica.

DE

Primatu Romani Pontificatûs.

NUlla unquam hæreſis auſa eſt peſtilentis doctrinæ virus evomere, quin adverſus Petri Cathedram & Romanæ ſedis authoritatem virulentum caput attolleret. Hoc uno novatores concordant, cæterà inter ſe adverſiſſimi, quòd uno ore ſupremum & Vicarium Eccleſiæ Caput expunctum velint. In hoc deſudant, ſtylos acuunt, & Lycambæo

felle

Digitized by Google

felle imbuunt, ſecuriùs nempe impoſtores futuri ſublato controverſiarum judice & arbitro veritatis. Imò ut advertit D. Cyprianus Ep. 55. ad Cornel. Pap. hoc primordium plerumque eſt hæreſum, à Romani Pontificis obedientia deſciſcere. *Neque enim*, inquit, *aliunde hæreſes obortæ ſunt, aut nata ſunt Schiſmata, quàm inde, quòd Sacerdoti DEI non obtemperatur, nec unus in Eccleſia ad tempus Sacerdos, & ad tempus Judex vice Chriſti cogitatur, &c.* Inſuper parùm hæreticis eſt ſtylo configere Chriſtum Domini, h. e. Sacerdotum omnium Hierarcham & Principem, niſi etiam ineptiſſimas æquè ac iniquiſſimas fabulas confingant, & Vicario Chriſti non tantum Antichriſti, ſed neſcio cujus chimeræ & ſpectri caput affingant, operæ pretium facturi, ſi rudis plebeculæ, & innocentis pueritiæ perſuaſionem captent, à Papiſtis, vel (ſi honorificentiùs loqui volunt) Pontificiis, cornutas & apocalypticas beſtias adorari, ipſumque Antichriſtum in ſolio collocari. Noſtrum igitur negotium erit, Supremo Chriſti Vicario ſuam adverſus Romæmaſtyges authoritatem & primatum propugnare.

ARTICULUS I.

An S. Petrus fuerit Apoſtolorum Princeps & Vicarius Chriſti.

SUMMARIA.

1. *Primatus Petri eruitur ex verbis Chriſti:* ſuper hanc petram, &c.
2. *Secundò ex data poteſtate clavium*, quodcunque ligaveris, &c.
3. *Collapſis aliorum Apoſtolorum Eccleſiis Petri Eccleſia conſiſtit ſolida.*
4. *Idem primatus oſtenditur ex verbis Chriſti:* paſce oves meas.
5. *Idem tributum penditur pro Chriſto & Petro.*
6. *Petrus jubetur confirmare cæteros Apoſtolos.*
7. *Ipſe primus cœtum fidelium convocat.*
8. *Promulgat Evangelium in die Pentecoſtes.*
9. *Claudum ſanat primò miraculò.*
10. *Ut Judex Ananiam & Saphiram damnat.*
11. *Viſitat Eccleſiam.*
12. *Primus ad gentes perorat.*
13. *Primus in Hieroſolymitana ſynodo loquitur.*
14. *Inter omnes Apoſtolos ordine primus nominatur.*
15. *Solus cum Chriſto ſuper aquas ambulat.*
16. *Primus Chriſti divinitatē revelatam profitetur.*
17. *Duas piſcationes miraculoſas peragit.*
18. *Primus ex Apoſtolis Chriſtum reſurgentē videt.*
19. *Primus eſt in lotione pedum.*
20. *Et prædictione Martyrii.*
21. *Pro ſolo Petro tota orat Eccleſia.*
22. *D. Paulus ad Petrum videndum aſcendit Hieroſolymam.*
23. *Nomina primatum ſignificantia, quæ Græci Patres Petro tribuunt.*
24. *Neceſſe fuit caput viſibile à Chriſto diſcedente in Eccleſia relinqui.*
25. *Ordinatiſſimus Reipublicæ ſtatus eſt Monarchicus.*
26. *Talis erat ſtatus Synagogæ.*
27. *Alius ſtatus Eccleſiæ repugnat.*
28. *Petrum Romæ fuiſſe evincit authoritas.*
29. *Et omnium hiſtoriarum ac monumentorū fides.*
30. *Petrum Romanæ Pontificatum tenuiſſe evincit ſeries Romanorum Pontificum.*
31. *Et paritas à ſede Antiochena.*
32. *Hieroſolymitana Eccleſia dicitur Mater Eccleſiarum.*
33. *Antiquitate, non authoritate, habetq; primatum Patriarchalem, non univerſalem.*
34. *Denunciatio, quæ fit Rectori Eccleſiæ, fit ipſi Eccleſiæ.*
35. *Chriſtus non excludit majoritatem inter Apoſtolos, ſed commendat modeſtiam.*
36. *Ex jure eligendi non rectè infertur authoritas gubernandi.*
37. *Divus Matthias à ſolo DEO fuit in Apoſtolum electus.*

UT Novatores tantò faciliùs ab Eccleſiæ primatu Summos Pontifices deturbent, eoſdem in ſuo capite nempe D. Petro adoriuntur, dum illum adempto primatu in communem Apoſtolorum ordinem redigunt, non ignari, conceſſo ſemel primatu Petri, difficulter ipſum à Romanis Pontificibus avelli poſſe, utpote perpetuâ ſucceſſione continuatum. Imò eò temeritatis aliqui provehuntur, ut contra omnium hiſtoriarum & temporum fidem auſint negare, quòd aliquando Petrus Pontificalem ſedem Romæ habuerit, quò alludit nequitioſus ille verſiculus Poetæ Anglicani,

An Petrus Romæ fuerit, ſub judice lis eſt,
Simonem Romæ nemo fuiſſe negat.

In quorum confutationem ſit.

§. I.

Argumenta è S. Scriptura pro primatu Petri.

1. PRimo loco ponimus illa ſcripturæ loca, quibus exprimuntur actus ipſius Chriſti Petrum ſuper alios Apoſtolos evehentis. Et primò, Jo. 1. v. 42. Chriſtus Dominus prædixit Petro nominis ſui commutationem. *Tu es Simon Filius Jona; tu vocaberis Cephas*, quod vocabulum eſt Syriacum & *petram* ſignificat. quam deinde promiſſionem implevit Chriſtus Matth. 16. cùm poſt factâ Petri confeſſionem: *Tu es Chriſtus Filius* DEI VIVI, ſubjecit: *Beatus es Simon Barjona, quia caro & ſanguis non revelavit tibi, &c. & ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*: ubi Chriſtus Petro, qui priùs *Simon* tantùm vocabatur, indidit nomen *Petri*, quod ſine magno myſterio & ſignificatione nunquam factum conſtat exemplis S. Script. & quidem cauſalem adjecit: *ſuper hanc petram, &c.* quia nempe Petrum præ omnibus aliis conſtitueret, cui tota ſecurè inniteretur Eccleſia, nec ab ipſis inferi portis evertenda, At quomodo Eccleſia ſuper Petrum potuit eſſe ædificata, niſi ratione gubernationis & paſtoralis curæ, quâ Petrus ex officio toti providere debebat Eccleſiæ? unde mox addidit: *tibi dabo claves regni cælorum.* Hæc Petri præ-

Digitized by Google

prærogativa propheticè fuit prædicta apud Iſaiam. c. 28. v. 16. *Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem probatum, angularem, pretioſum, in fundamento fundatum.* Ubi præter varias Apoſtolici culminis prærogativas ultimis verbis denotatur, *Petrum* eſſe *petram* & lapidem fundamentalem Eccleſiæ non primarium, ſed ſecundarium & ſubalternum, nempe ſubordinatum Chriſto Domino, qui principalis eſt *petra*, & *lapis factus in caput anguli*, de quo Apoſtolus 1. Cor. 3. 11. dicit: *fundamentum enim aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus JESUS.*

2. Secundò ibidem Chriſtus tribuit Petro abſolutiſſimam poteſtatem clavium: *quodcunque*, inquit, *ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis, & quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.*

Dices. Etiam ſuper alios Apoſtolos fundatam eſſe Eccleſiam, prout ſignificatur Apoc. 21. ubi 12. fundamentis cæleſtis civitatis Jeruſalem inſcripta dicuntur nomina 12. Apoſtolorum: ſic etiam omnibus Apoſtolis Chriſtus Matth. 18. 18. conceſſit claves ſeu poteſtatem ligandi atque ſolvendi: unde ex hoc nihil ſpeciale Petro conceſſum colligitur. Sed contrà eſt, quod tum ex nominis commutatione, tum ex verbis ſpecialiùs & expreſſiùs ad Petrum directis, Concilia & Patres (ut in decurſu latiùs patebit) agnoſcunt ſignificatam ſpecialem & majorem ſuper cæteros Petri authoritatem. Nam hoc ipſum argumentum ſibi objiciens D. Hieron. l. 1. contra Jovin. c. 14. *At dicis, ſuper Petrum fundatur Eccleſia. Licèt idipſum in alio loco ſuper omnes Apoſtolos fiat, & cuncti claves regni cælorum accipiant, & ex æquo ſuper eos Eccleſiæ fortitudo ſolidetur; tamen propterea inter duodecim unus eligitur, ut capite conſtituto Schiſmatis tollatur occaſio.* Et Cypr. l. de unit. Eccleſiæ. *Hoc utique erant & cæteri Apoſtoli, quod fuit Petrus pari conſortio præditi honoris & poteſtatis, ſed exordium ab unitate proficiſcitur, primatus Petro datur.*

3. Præterea à poſteriori probatur, in nullo alio Apoſtolorum impletam eſſe promiſſionem Petro factam, quòd contra Eccleſiam ſpecialiter ſuper ipſum fundatam *portæ inferi non eſſet prævalituræ*: nuſquam enim hodie eſt D. Jacobi Hieroſolymis Eccleſia, non S. Joannis Epheſi, non D. Matthæi in Æthiopia, non S. Andreæ in Scythia, non S. Bartholomæi in Armenia, non S. Simonis in Meſopotamia, non S. Judæ in Ægypto, non S. Thomæ apud Indos. Sola perſtat Petri Eccleſia tanquam tabernaculum & *columna veritatis.*

4. Tertiò. Jo. 21. v. 17. Chriſtus Petro expreſsè tradidit curam paſtoralem ſuper omnes ſuas oves: cùm poſt trinam interrogationem: *Simon Jona diligis me plus his?* ſubdidit: *paſce oves meas.* quibus verbis disertè ordinarium regendi munus Petro concreditum fuit, prout liquet ex illo Domini ad Davidem 2. Reg. 3. v. 2. *Tu paſces populum meum Iſraël, & tu eris dux ſuper Iſraël* & ex Iſ. 44. v. ult. *Dico Cyro, paſtor meus es, &c.* Ita agnoſcit Chryſoſt. hom. 87. in Jo. *Quid tandem aliis omiſſis de his duntaxat Petrum affatur? Os erat Apoſtolorum, & Princeps & vertex ipſius cætûs, propterea & Paulus eum præter alios viſurus aſcendit &c.* Et S. Leo M. Serm. 3. de ſua aſſumpt. *De toto mundo unus Petrus eligitur, qui & univerſarum gentium vocationi, & omnibus Apoſtolis, cunctiſq; Patribus Eccleſiæ præponatur, ut quamvis in populo DEI multi Sacerdotes ſint, multique Paſtores, omnes tamen propriè regat Petrus, quos principaliter regit & Chriſtus, &c.*

5. Quartò. Cũ à Chriſto & Apoſtolis tributũ peteretur, præcepit Chriſtus Petro ut didrachma ſolveret pro ſua & Petri perſona: *pro me*, inquit, *& pro te.* Matt. 5. v. 17. ex quo Apoſtoli principatum, quem Petrus in omnes habiturus eſſet, collegerunt, teſte Hieron. in 18. Matt. *quia*, inquit, *viderant pro Petro & pro Domino idem tributum redditum: ex æqualitate pretii arbitrati ſunt Petrum omnibus Apoſtolis eſſe prælatum, eò quòd in redditione tributi Domino fuerat comparatus.*

6. Quintò apud Lucam c. 22. v. 31. Chriſtus ad Petrũ: *Ego autẽ rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando converſus confirma Fratres tuos:* jubetur ergo alios coapoſtolos confirmare tanquã iis ſuperior, prout agnoſcit Theophilactus in Lucã, *quia te habebo ut Principem Diſcipulorum, poſtquam negato me fleveris, & ad pœnitentiam veneris, confirma cæteros. Hoc enim te decet, qui poſt me Eccleſiæ petra es. & firmamentum.*

Alterius generis ſunt illa loca Script. quibus actus aliqui juriſdictionis & authoritatis præ aliis Apoſtolis à Petro exerciti memorantur.

7. Et primò cætum fidelium 120. virorum ipſe convocavit, *exurgens in medio Fratrum.* Act. 1. 15. ad eligendum & ſubſtituendum alium Apoſtolum loco Judæ.

8. Secundò. Primus ipſe prædicavit & promulgavit Evangelium in die Pentecoſtes, & convertit animas circiter 3000. uti habetur Act. 2. v. 34.

9. Tertiò. Ipſe primo miraculo ante portam ſpecioſam claudum ſanavit Act. 3. ex quo miraculo D. Ambroſ. Serm. 11. de SS. Apoſtolis Petro & Paulo ingenioſè alludit ad nomen & officium S. Petri. *Si ergo*, inquit, *Petrus petra eſt, ſuper quam ædificatur Eccleſia, rectè prius pedes ſanat, ut ſicut in Eccleſia fidei fundamentum continet, ita & in homine membrorum fundamenta confirmet.*

10. Quartò. Ipſe Act. c. 5. Judicis partes exequitur, atque in Ananiam & Saphiram ſententiam mortis pronunciat.

11. Quintò. Ipſe fidelium luſtrationem & quaſi ſolennem viſitationem peragit Act. 9. inſtar Imperatoris (ut exponit Chryſoſtomus) & ducis luſtrantis copias.

12. Sextò. *Primus ipſe ad Gentiles perorat* Act. 15.

13. Septimò. In primo Concilio Hieroſolymis congregato primus ipſe loquitur, cæteris deinde cum D. Jacobo in ejus ſententiam euntibus. Act. 15.

14. Tertio loco ponimus alia complura ſigna ſpecialis præeminentiæ D. Petri quæ Evangelica & Actorũ hiſtoria nobis ſuppeditat. Et primò quidẽ in enumeratione 12. Apoſtolorũ primus dicitur & nominatur Petrus. Ita apud Matt. c. 10. v. 2. *Duodecim autẽ Apoſtolorũ nomina ſunt hæc: primus Simon, qui dicitur Petrus.* Quæro, quâ ratione primus dicatur, an ætate, vel vocatione? ſed utrãq; præcellebat ejus Frater Andreas. An propter eminentem ſanctitatem? ſed quis neſcit Jacobum ob notam

tam

Digitized by Google

tam ſanctimoniam *Juſtum & Fratrem Domini* fuiſ-
ſe cognominatum? An ob teneriorem affectum &
benevolentiam Chriſti? ſed ex hoc capite emine-
bat Joannes: Neque dici poteſt, ita fortuitò & ſi-
ne ratione fuiſſe poſitum; hoc quippe repugnat
ſapientiſſimæ diſpoſitioni Spiritûs S. Reſtat ergo
ut titulò primatûs & dignitatis primus denomi-
15. netur. Secundò ſolus cum Chriſto ambulavit
ſuper aquas. Matth. 14. quod pro Vicariatûs ſu-
premi inſigni agnoſcit D. Bern. l. 2. de conſid. c. 8.
16. Tertiò. Ipſi primò revelata fuit Chriſti divinitas,
cùm dixit, *Tu es Chriſtus Filius DEI vivi.* Matth.
16. v. 16. & ideo S. Hilarius in Pſ. 131. appellat
17. Petrum primum Filii DEI confeſſorem. Quar-
tò. Ipſe fecit duas piſcationes miraculosè feraces
ex imperio Chriſti, quibus tum militantem, tum
triumphantem Eccleſiam deſignatam volunt Chry-
ſoſt. ho. 59. in 18. Matth. & Aug. tr. 22. in Jo.
18. Quintò. Ipſi ex Apoſtolis primò Chriſtus redivi-
vus apparuit. Ita Apoſtol. 1. Cor. 15. v. 5. *Viſus*
19. *eſt Cephæ & poſt hoc undecim.* Sextò. Petrum pri-
mum fuiſſe in lotione pedum affirmat D. Auguſt.
20. tr. 56. in J. c. 13. Septimò. Ipſe eſt, cui uni
prædixit Chriſtus, fore ſuæ paſſionis ac Crucis
participem. *Cùm autem ſenueris; extendes manus*
21. *tuas, & alius te cinget, &c.* 1. Jo. 21. Octa-
vò. Pro Petro in carcere detento tota Eccleſia
oráſſe legitur, Act. 12. v. 5. quod neque per Ste-
phano, neque pro Jacobo majore jam antea Mar-
22. tyrio coronatis factum reperitur. Nonò. D. Pau-
lus ſpecialiter Petri viſendi gratiâ ſe Hieroſolymam
contulit, prout ipſe teſtatur ad Gal. 1. 18. *Proin-
de poſt annos tres veni Jeroſolymam videre Petrum,
& manſi apud eum diebus 15 alium autem Apoſto-
lorum vidi neminem, niſi Jacobum Fratrem Do-
mini.* Cauſam reddit Chryſoſt. ante citatus hom.
87. in Jo. *Os erat Apoſtolorum & Princeps, & ver-
tex ipſius cætûs; propterea & Paulus eum præter
alios viſurus aſcendit.* Ambroſ. in cit. Ep. ad Gal.
*Dignum fuit, ut cuperet videre Petum, quia pri-
mus erat inter Apoſtolos, cui delegaverat Salvator
curam Eccleſiarum.*

23. En copioſa S. Scripturæ loca & textus, ſimúl-
que intermixtas SS. Patrum authoritates pro pri-
matu Petri, qui, ut ex Turtiano obſervat Gaulte-
rius frequenter græcis nominibus appellant S. Pe-
trum πρόκριτον, h. e. principalem. ἔξαρχον, hoc eſt
ducem πρόεδρον, hoc eſt, Præſidem, πρωτοςάτον,
h. e. Principem κορυφαῖον, hoc eſt ſui ordinis Prin-
cipem, ἀρχιποιμένα, Archipaſtorem & ἡγέμονα,
Præfectum.

§. II.

Ratione primatus Petri ſtabilitur.

24. Quamvis indubitatũ ſit, quòd Chriſtus Domi-
nus poſt ſuam in cælos aſcenſionem ſit & ma-
neat inviſibile caput & Princeps ſuæ Eccleſiæ, cùm
de ipſo prædictum ſit Luc. 1. 33. *Regni ejus non
erit finis,* & ipſemet Matth. ult. 18. *Data eſt mihi
omnis poteſtas in cælo, & in terra:* unde omnis ſpi-
ritualis boni influxus à Chriſto in cuncta Eccleſia-
ſtici Corporis membra dimanat: oportuit nihilo-
minùs in Eccleſia relinqui caput aliquod viſibile,
à quo Chriſtiana Reſpublica tam in fidei, quàm
morum negotiis & controverſiis regeretur: atque
ejusmodi Caput è toto Collegio Apoſtolico aliud
nullum eſt aſſignabile; præter Petrum, pro quo
militant omnia argumenta in priori §. adducta,
ergo Petrus fuit poſt Chriſtũ & vice Chriſti Eccleſiæ
Caput viſibile. Major, quam Novatores in dubiũ
vocant, probatur. Aliquod viſibile regimen in
Eccleſia admitti neceſſe eſt: ſed hoc aliud eſſe ne-
quit, quàm Monarchicum ſub unius Capitis hie-
rarchatu; ergo cum Chriſtus inſtituit Eccleſiam
ſuam, etiam de ſupremo Capite ipſi providere
debuit.

Minor probatur primò. Chriſtus inſtituit ſuam 25.
Eccleſiam tanquam optimam & ordinatiſſimam
Rempublicam; ſed optima & ordinatiſſima for-
ma ſtatúsque Reipublicæ eſt Monarchica ſub uno
capite: ergo hoc modo Chriſtus Eccleſiam ſuam
inſtituit. Et ideo illam commendavit ſub ejus-
modi metaphoris, quæ unitatem regiminis ſigni-
ficant: dicitur enim Eccleſia unum *Corpus*, dici-
tur *ut caſtrorum acies ordinata*, unum *ovile* ſub
uno Paſtore, unum *regnum*, una *navis &c.*

Probatur ſecundò. Eccleſiæ ſtatus non debet 26.
eſſe imperfectior, quàm fuerit Synagogæ in veteri
teſtamento: atqui ſtatus Synagogæ erat Monar-
chicè à DEO inſtitutus ſub uno ſummo Sacerdo-
te Aarone: ergo & ſtatus Eccleſiæ ſub uno ſummo
Pontifice Petro, præſertim cum Synagoga fue-
rit umbra & figura Eccleſiæ.

Probatur tertiò. Si DEUS ſuæ Eccleſiæ unum 27.
caput non præfeciſſet, tunc ſtatus Eccleſiæ vel eſſet
popularis & Democraticus, vel Ariſtocraticus, ita
ut penes optimates eſſet ſummum jus & imperium.
Sed neutrum poteſt dici. Non quòd ſit popularis;
nam Act. 20. expreſsè Apoſtolus dicit Epiſcopis.
v. 28. *Attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos
Spiritus S. poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam DEI,
quam acquiſivit ſanguine ſuo*, neque munus do-
cendi, paſcendi, & ſupernaturalia beneficia con-
ferendi competit ovibus, ac ſubditis, ſed Apoſto-
lis, Prophetis, Doctoribus, Paſtoribus, & Mini-
ſtris ad hoc à DEO conſtitutis. Neque dici poteſt,
quòd ſit ſtatus Ariſtocraticus; ſic enim guberna-
tio vel eſſet penes Principes temporales, vel penes
Eccleſiaſticos: Non penes ſæculares, quibus, ut
conſtat ex ſcriptura & Eccleſiaſtica hiſtoria, non
convenit Eccleſiam judicare, ſed judicari: neque
ſupernaturalem & ſpiritualem aliquam poteſta-
tem, qualis eſt poteſtas Eccleſiaſtica, DEUS ſæcu-
laribus Principibus conceſſiſſe legitur, præſertim
in primitiva Eccleſia, ubi Principes ſæculares non
tantùm erant extra, ſed contra Eccleſiam DEI,
Non etiam penes Principes Eccleſiaſticos, v. g.
Epiſcopos, & quidem in primitiva Eccleſia penes
Apoſtolos, nam primò licet quilibet Epiſcopus in
ſua diæceſi habeat ordinariam poteſtatem guber-
nandi, non tamen extra ſuam diæceſin, aut in to-
tam Eccleſiam, nam ut inquit Hieronymus in Ep.
ad Pammach. *Reſponde mihi, ad Alexandrinum
Epiſcopum Palæſtina quid attinet?* Et Chryſ. in
Ep. priori ad Innoc. 1. *Neque enim æquum eſt, ut
qui in Ægypto ſunt, judicent eos, qui in Thracia.*
Secundò. Ad Ariſtocraticum regimen requiritur,
ut optimates ſint congregati, vel ſuo loco conſti-
tuant alium Magiſtratum. Atqui nec Epiſcopi
ſunt inter ſe congregati, nec erant Apoſtoli in pri-
mitiva Eccleſia, & quantumvis in Conciliis Gene-
ralibus ſint inter ſe congregati, tamen & illa ab
uno

Digitized by Google

uno aliquo capite convocari debent, ſine quo ſunt errori obnoxia, adeóque ſupremâ poteſtate non gaudent. Raro quoque & nonniſi extraordinariè congregari poſſunt, unde malè foret proviſum Eccleſiæ DEI. ſi extra Concilia Generalia ordinariâ gubernatione deſtitueretur. Tandem inter ipſos quoq; Epiſcopos ſæpiùs controverſiæ oriuntur, quæ proinde aliquo ſupremo judice indigent, ut conſtat ex Hiſt. Eccleſ.

§. III.

Exploditur palmare mendacium hæreticorum negantium Petrum Romæ ſediſſe objiſſe, fuiſſe.

NOſcas ex ungue leonem, & ex hoc ſolo conjicias, quænam Sectariorum ſcriptis fides ſit adhibenda, cùm negent S. Petrum Romanam Cathedram aliquando tenuiſſe, ibidem Martyrium ſubjiſſe, imò & Romæ aliquando fuiſſe.

28. DICENDUM I. *Petrus Romæ fuit, & Martyrio coronatus eſt.* Probatur primò ex 1. Petri Epiſtola, ubi ſcribit: *Salutat vos Eccleſia in Babylone collecta, & Marcus Filius meus.* Ubi nomine Babylonis (neque enim D. Petrus unquam Babylonem vidit) figuratè Romam ſignificavit, ſicut D. Joannes in Apocal. c. 17. ſic annotante Tertull. l. 3. contra Marcion. Et ita teſtatur antiquiſſimus Scriptor Papias Apoſtolorum Diſcipulus apud Euſeb. l. 2. c. 15. & S. Hier. in l. de Viris illuſtr, in Marco dicens. *Petrus in Epiſtola prima ſub nomine Babylonis figuraliter Romam ſignificans ſalutat, &c.*

Probatur ſecundò teſtimoniis omnium Patrum & ſcriptorum Eccleſiaſticorum à primis quinque ſæculis, qui unanimiter aſſerunt, Petrum non tantùm Romæ fuiſſe, ſed etiam Simonis Magi præſtigias ſuis precibus eliſiſſe, eaque de cauſa Martyrio affectum fuiſſe. Sic Iren. l. 3. c. 1. Euſeb. l. 2. c. 14. Arnob. l 4. contra Gentil. Epiphan. hær. 17. Chryſoſt. in Pſ. 48. Oroſ. l. 7. hiſt. c. 6. aliique quos vide apud Bellarminum & Gaulterium.

29 Probatur tertiò. Turpiſſimi mendacii reus haberetur, qui negaret Carolum M. tenuiſſe Romanum Imperium, S. Leopoldum fuiſſe Principem Auſtriæ, D. Rupertum fuiſſe Salsburgenſem Epiſcopum, &c. D. Ludovicum fuiſſe Regem Galliæ; imò Calvinum vixiſſe Genevæ, Lutherum natum in Saxonia, &c. ergo non minoris mendacii reus erit, qui negaverit, Petrum Romæ fuiſſe, & objiſſe. Conſequentia probatur. Ideo omnia in antecedente adducta evincunt fœtidiſſimum mendacium, quia oppoſitam veritatem tuentur omnium hiſtoricorum vel ſynchronorum, vel proximorum calami, nemine reclamante, hoc probant monumenta, lypſana, lapides ſepulchrales, paludamenta, indumenta, ſuccedentium ſeries, &c. Sed quis neſciat, hæc omnia de S. Petro inveniri Romæ? De ſcriptorum unanimi conſenſu uſque ad infelicia Calvini & Lutheri tempora res eſt certa. Et nunquid Romæ eſt D. Petri ſepulchrum, ſacra ejus oſſa, Altare ſuper quo celebravit, carcer Mamertinus, quo erat incluſus, catenæ, quibus erat aſtrictus, fons ad ejus preces excitus, locus ſupplicii & martyrii? An non ergo ridendi, imò lugendi ſunt tam manifeſtæ veritatis impugnatores? Malim ſanè dubitarè, an Roma ſit, quam an Petrus Romæ fuerit.

Oſtendant Adverſarii alium locum, ubi Petrus diem extremum clauſerit, & Chriſti vaticinium impleverit. quòd cum nullâ poſſint ratione oſtendere, apertiſſimæ convincuntur inſaniæ, dum Antiquorum omnium fidem & poſſeſſionem veritatis eludunt ipſi, ne ſpecie quidem muniti alicujus contrarii fundamenti.

DICENDUM II. *Petrus Romæ Pontificalem* 30. *Cathedram tenuit.*

Hanc veritatem propugnat omnium ſcriptorum authoritas, qui priorem aſſertionem ſuſtinent: qui non tantùm Petrum Romæ fuiſſe, ſed etiam Pontificatum & primatum obtinuiſſe affirmant. Vide Baronium, Bellarminum, Gaulterium, qui in hanc rem citat Clementem, Hegeſippum, Arnobium, aliósque antiquiſſimos ſcriptores.

Secundò. Certum eſt ante Petrum nullum fuiſſe Romæ Pontificem; nec minùs certum eſt Pontificatum Romanum habere aliquem primum Pontificem, à quo cæterorum ſucceſſio derivetur; atqui nullus alius eſt aſſignabilis quàm Petrus, ſiquidem Linum non primum ſed ſecundum Romæ Pontificem Petri Succeſſorem omnes Chronographi & Hiſtorici Eccleſiaſtici agnoſcunt.

Tertiò. Quamdiu S. Petrus Antiochiæ fuit, 31. eundem Pontificali ibidem munere functum, non eſt qui dubitet, cùm eidem poſt expletum ſeptennium S. Evodius, Evodio Ignatius in Cathedra Pontificali ſucceſſerit: ergo non magis dubitandum eſt, Petrum Romanum Pontificatum tenuiſſe, cùm non ibi minùs, quam priùs Antiochiæ Eccleſiam rexerit, & ipſi in Pontificatu Linus, Lino Cletus, Cleto Clemens ſucceſſerit. Et quid aliud Romæ egiſſet Paſtor Eccleſiæ, quàm ut oves paſceret, ita diſponente DEO, ut illo in loco Apoſtolorum Princeps ſtabilem ſedem figeret (qui antea quinquennium Hieroſolymis, ſeptennium Antiochiæ tranſegerat) ubi non tantùm Romana Monarchia, ſed etiam gentiliſmi impietas ſedem fixerat, quò tantò foret illuſtrior Evangelii promulgatio, faciliùs ab hoc veluti fonte in totum orbem propaganda.

§. IV.

Solvuntur objectiones hæreticorum.

OBjicit primò Lutherus. Hieroſolymitana 32 Eccleſia eſt aliarum Eccleſiarum Mater: ergo primatus Eccleſiæ potiùs competit Jacobo Minori Epiſcopo Hieroſolymitano, quàm Petro Epiſcopo Romano. Præſertim cùm Clemens Alexandr. relatus apud Euſebium l. 2. hiſt. Eccleſ. c. 1. dicat: *Petrus Jacobus & Joannes poſt aſſumptionem Salvatoris, quamvis ab ipſo fuerint omnibus penè prælati, tamen non ſibi vendicabant primatûs gloriam, ſed Jacobum, qui dicebatur juſtus, Apoſtolorum Epiſcopum ſtatuunt.*

Reſpondeo. Hieroſolymitanam Eccleſiam eſſe aliarum Matrem quoad antiquitatem & annorum ſeriem, ſicut etiam multas prærogativas ſpeciales, non tamen quoad authoritatem, quam habet Romana Eccleſia à S. Petro univerſali Paſtore inſtituta, cùm Jacobus tantùm fuerit ordinatus Paſtor particularis, ſic advertente S. Bern. l. 2. de conſid. c. 8. *Jacobus, qui videbatur columna Eccleſiæ, unâ*

Digitized by Google

contentus eſt Hieroſolymâ, Petro univerſitatem cedens.

33. Ad confirmationem. Reſpondeo primò non minùs primatum Jacobi repugnare doctrinæ ſectariorum, quàm Petri. Reſpondeo ſecundò. Illa verba *primatûs gloriam*, eſſe ab hæreticis adjecta in editione Baſileenſi, quæ in aliis antiquioribus editionibus, etiam Genevenſi non inveniuntur, ut videre eſt apud Gaulterium. Reſpondeo tertiò. Primatum ibidem accipiendum pro Patriarchatu non univerſali, ſed particulari Eccleſiæ Hieroſolymitanæ, quem Petrus & Joannes maluerunt in Jacobum conferre, quàm ſibi vendicare.

Objicies ſecundò diverſa Sacræ Scripturæ loca. Matth. 18. jubetur incorrigibilis denunciari Eccleſiæ, ergo judicium eſt penes Eccleſiam. Secundò. Apud Lucam c. 22. v. 26. Chriſtus ad Diſcipulos dixit. *Reges gentium dominantur eorum, vos autem non ſic.* Tertiò. Uti conſtat ex Ep. 2. D. Cypriani l. 4. olim Epiſcopi ab ipſo populo eligebantur: ergo regimen Eccleſiæ non tam eſt penes Epiſcopos, quàm penes populum: Quartò D. Matthias non per Petrum, ſed totum collegium Diſcipulorum præſentium fuit Apoſtolus conſtitutus. Act. 1. Quintò textum D. Hieron. in c. 1. Ep. ad Tit. *Antequam diaboli inſtinctu ſtudia in Religione fierent, & diceretur in populis, ego ſum Pauli, &c. communi presbyterorum Conſilio Eccleſia gubernabantur. Poſtquam verò unuſquiſque eos, quos baptizaverat, ſuos putabat eſſe, non Chriſti, toto orbe decretum eſt, ut unus de presbyteris electus ſuperponeretur cæteris, ad quem omnis Eccleſiæ cura pertineret, & Schiſmatum ſemina tollerentur.*

34. Reſpondeo ad primum. Hoc ipſo denunciationem fieri Eccleſiæ, ſi fiat illi, qui cum poteſtate præeſt Eccleſiæ, ac ratione publici muneris ipſam Eccleſiam repræſentat: ſicuti, qui aliquod crimen Rectori univerſitatis denunciat, dicitur illud de-
35. ferre ad univerſitatem. Ad ſecundum reſpondeo.
Eodem loco Chriſtum dixiſſe, *qui major eſt inter vos, fiat ſicut minor*: adeóque majoratum inter Diſcipulos agnoviſſe. Mens igitur & ſenſus illius monitionis eſt, hortari Diſcipulos ad humilitatem & modeſtiam: ut tametſi unus alteri ſit prælatus officio, non tamen more regio ſuperbum in alios dominatum exerceat, ſed potiùs modeſtè ſe aliis
ſubmittat. Ad tertium reſpondeo. Etiamſi ali- 36.
quando contigerit, ut etiam populus ad Epiſcoporum electionem concurreret, exinde tamen malè inferri, quòd regimen Eccleſiæ fuerit penes populum; ſicuti non ſequitur regimen univerſalis Eccleſiæ eſſe penes Cardinales, vel Eccleſiæ particularis penes Canonicos & Capitulares, quia illi Summum Pontificem, iſti Epiſcopum eligunt. Cæterùm etiam ipſorum Adverſariorum confeſſione certum eſt, Apoſtolos, qui primum Eccleſiæ Magiſtratum conficiebant, non à plebe, ſed à Chriſto fuiſſe conſtitutos, ipſóſque rurſus pro particularibus Eccleſiis alios Epiſcopos & presbyteros deſtinâſſe. Sic Paulus Cretenſibus Titum dedit ita ſcribens ad Titum c. 1. *Hujus rei gratiâ reliqui te Cretæ, ut ea quæ deſunt, corrigas, & conſtituas per civitates presbyteros, ſicuti & ego diſpoſui tibi.* Idem Apoſtolus Dionyſium Areopagitam Epiſcopum præfecit Athenienſibus, D. Petrus Ravennæ Apollinarem, Maternum Treviris, & Aquileiæ Hermagoram, D. Joannes Smyrnæ Polycarpum
Epiſcopos ordinârunt. Ad quartum reſpondeo. 37.
D. Matthiam neque à Petro, neque à Collegio Diſcipulorum, ſed à ſolo DEO (quod ad Apoſtolicam dignitatem pertinebat) ſortem temperante ad Apoſtolatum fuiſſe aſſumptum, D. verò Petrum ex eo ſatis monſtrâſſe ſuam præeminentiam, quòd ipſe cætum convocârit, ad mittendam ſortem pro ſubſtitutione novi Apoſtoli. Ad quintum reſpondeo. Hieronymum intelligendum eſſe de ſuppoſitione & præeminentia non poteſtatis, ſed extrinſeci ſplendoris, in quo conſtituti jam minùs utebantur conſilio presbyterorum, quàm priùs. Hoc ipſo verò, quòd dicit, Eccleſiam fuiſſe gubernatam conſilio presbyterorum, fatetur penes presbyteros fuiſſe facultatem conſulendi, non ſtatuendi.

ARTICULUS II.

An Romanus Pontifex ſit verus Succeſſor Petri in primatu Eccleſiæ & Vicariatu Chriſti.

SUMMARIA.

1. *Concluſio affirmativa probatur primò ex verbis Chriſti*: quodcunque ſolveris, &c.
2. *Secundò ex verbis*: paſce agnos meos.
3. *Tertiò ex verbis*: Tu es Petrus, &c.
4. *Quartò à comparatione Sacerdotii novi cum antiquo.*
5. *Quintò teſtimoniis SS. Patrum.*
6. *Sextò ex uſu continuo Eccleſiæ.*
7. *Septimò ex perpetua indigentia Summi Paſtoris in Eccleſia.*
8. *Octavò ex intentione Chriſti volentis durare Eccleſiam usque in finem mundi.*
9. *Nonò ex comparatione Synagogæ.*
10. *Ex abſurdis adverſæ opinionis.*
11. *S. Irenæi authoritas expenditur.*
12. *Concilii Nicæni ſenſus de primatu Romanæ Eccleſiæ.*
13. *Oſtenditur præſidentia Romanorum Pontificum in primis Conciliis.*
14. *Exponuntur teſtimonia SS. Patrum in contrarium adducta.*
15. *Calumnia falſa hæreticorum adverſus Bonifacium III. detegitur.*
16. *S. Gregorius M. exercuit univerſalis Sacerdotis officium, tametſi recuſaverit titulum.*
17. *D. Petrus à calumnia vindicatur.*
18. *Objecta contra SS. Martyres Romanos Pontifices in authores retorquentur.*
19. *Objectiones de infidelitate quorundam Summorum Romanorum Pontificum Marcellini, Liberii, Vigilii Honorii &c. ſolvuntur.*
20. *Vitioſi mores quorundam Pontificum non inferunt præjudicium Romano primatui.*
21. *Fabuloſa narratio Joannæ Papiſſæ.*

Digitized by Google

22. *Refutatur ex ſcribentium Authorum diſcordia.*
23. *Ex diſcordia temporum.*
24. *Ex ſucceſſione Pontificum.*
25. *Ex inconvenientia circumſtantiarum variarum.*
26. *Reſpondetur ad argumenta oppoſita.*
27. *Vnde ſit rumor illius fabulæ?*

§. I.

Fundamenta è textu S. Scripturæ pro primatu Romani Pontificis.

1. DICENDUM. *Romanus Pontifex eſt verus Succeſſor S. Petri, & Vicarius Chriſti.*

Probatur primò, ex illo Matth. c. 16. v. 19. *Tibi dabo claves regni cælorum, & quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis. & quodcunque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis.* Ex quibus ſic arguo: Per hæc verba Chriſtus Petro contulit ſupremam poteſtatem clavium, & primatum in tota Eccleſia: ut in 1. q. deduxi: ſed hanc Petrus obtinet & exercet in hodiernum diem; non in ſua perſona, ergo in ſuis ſucceſſoribus: ſubſumptum probatur: Tamdiu manet in Eccleſia Poteſtas clavium, quamdiu manet ſolutio ſpiritualium vinculorum, ſeu remiſſio peccatorum; ſed iſta continuò manet in Eccleſia, prout ex Apoſtolorum Symbolo edocemur: ergo etiam in Eccleſia manet jugiter poteſtas clavium.

2. Probatur ſecundò ex Chriſti verbis ad Petrum Jo. 21. v. 17. *Paſce agnos meos*: quibus Petrus totius Eccleſiaſtici ovilis Paſtor fuit conſtitutus. Quamdiu durat ovile militantis Eccleſiæ, tamdiu durat officium paſtorale: ſed officium paſtorale non durat ampliùs in perſona Petri, ergo in ſucceſſoribus legitimis, Petro in Cathedra Romani Pontificatûs Divinâ providentiâ ſubſtitutis.

3. Probatur tertiò & principaliter ex Matth. 16. v. 18. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Quamdiu durat ædificium Eccleſiæ, tamdiu durat fundamentum, ſuper quod Chriſtus Eccleſiam ædificavit: ſed fundamentum, ſuper quod Chriſtus ſuam Eccleſiam nullis inferni machinis ſubruendam extruxit, eſt Petrus: ergo cùm Eccleſia ſit immobiliter duratura usque in finem mundi, etiam fundamentum, quod eſt Petrus tamdiu durabit. Subſumo, atqui Petrus non durat ratione ſuæ perſonæ, ergo ratione ſucceſſorum, in quibus Petri officium & Pontificatus reſidet.

4. Probatur quartò. Non minoris perfectionis eſt Sacerdotium novæ, quàm antiquæ legis: ſed Summum Sacerdotium antiquæ legis ab Aarone fuit propagatum in ſucceſſores ipſius: ergo multò magis Summi Sacerdotii & Pontificatûs prærogativa in nova lege propagatur à Petro in ſucceſſores ipſius: & ſi Chriſtus ſcribarum & Phariſæorum in Cathedra Moyſis ſedentium doctrinam audiendam docuit, quantò magis à tota Eccleſia ſunt audiendi Romani Pontifices ſedentes ſuper Cathedram Petri?

§. II.

Fundamentum è SS. Patribus.

5. QUintò eadem veritas illuſtratur authoritate SS. Patrum. Primò S. Athanaſius ſcribens ad Marcum Romanum Pontificem, hâc illum appellatione honorat: *Domino ſancto Apoſtolici culminis, venerando Marco S. Romanæ & Apoſtolicæ ſedis atque univerſalis Eccleſiæ Papæ Athanaſius & univerſi Ægyptiorum Epiſcopi ſalutem*: Ubi etiam addit Romanam ſedem eſſe *Matrem & caput omnium Eccleſiarum.*

Secundò Tertullianus l. de pudic. c. 1. Romanum Epiſcopum nominat *Pontificem maximum, & Epiſcopum Epiſcoporum.* Et Divus Cyprianus in Ep. 52. dicit, *communicare cum Papa Cornelio, eſſe cum Eccleſia Catholica communicare*: ideoque Novatum hæreticum eſſe colligit, quòd ad Cornelii Papæ voluntatem accommodare ſe nolit.

Tertiò D. Hieronymus pulcherrimè in Ep. 57. ad Damaſum Papam ita loquitur. *Ego cum ſucceſſore piſcatoris & Diſcipulo Crucis loquor, ego nullum primum niſi Chriſtum ſequens, beatitudini tuæ, id eſt, Cathedræ Petri communione conſocior, ſuper illam petram ædificatam Eccleſiam ſcio.* Et paulò poſt; *quicunque tecum non colligit ſpargit, h. e. qui Chriſti non eſt, Antichriſti eſt.* Et Ep. 5[illegible]. *Ego interim clamito: ſi quis Cathedræ Petri jungitur, meus eſt.*

Quartò D. Auguſtinus de utilit. ordinandi. c. 17. de Eccleſia Romana loquens. *Dubitabimus nos ejus Eccleſiæ gremio concredere, quæ usque ad confeſſionem generis humani ab Apoſtolica ſede culmen authoritatis obtinuit?* Et Ep. 165. *Si ordo Epiſcoporum ſibi ſuccedentium conſiderandus eſt, quantò certiùs & verè ſalubriter ab ipſo Petro numeramus, cui totius Eccleſiæ fabricam connecti Dominus ait, ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, &c.*

Sextò Conſtat ex hiſtoria Eccleſiaſtica & ſcriptis Patrum, motas tam de fide, quàm motibus & juriſdictione controverſias, Romanæ ſedis judicio ad definiendũ oblatas & commiſſas fuiſſe. nã primò D. Auguſt. l. 2. retract. c. 50. teſtatur, hæreſin Pelagianam à Romanis Pontificibus condemnatam eſſe; *Pelagiana hæreſis,* inquit, *cum ſuis authoribus ab Epiſcopis Romanæ Eccleſiæ, priùs Innocentio, deinde Zoſimo, cooperantibus Conciliorum Africanorum litteris convicta atque damnata eſt.* Idem Ep. 95. ſuadet Innocentio Papæ, ut Pelagium Romam citet, vel damnandum, vel abſolvendum. Et tr. 2. Ep. 83. refert verba & ſententiam contra hæreticos Papæ Innocentii ad Concil. Milevit. *Inventores vocum novarum, quæ ſicut dicit, Apoſtolus 2. Tim. 2. ædificationis nihil ſed magis vaniſſimas conſueverunt parere quæſtiones, Eccleſiaſticâ communione privari, Apoſtolici vigoris auctoritate cenſemus &c. ſimul autem præcipimus, ut quicunque id pertinaciâ ſimili defenſare nituntur, par eos vindicta conſtringat. Abſint atriis Domini, careant cuſtodiâ paſtorali.* Sic D. Baſilius Ep. 52. ad Athanaſium pro componendis in Oriente hæreſum turbis, monet accedendum Romanum Epiſcopum. D. Chryſoſtomus à Theophilo Alexandrino ſuâ ſede Conſtantinopolitanâ dejectus confugit ad judicium Innocentii I. ut habetur in tr. 5. Ep. 1. Julius I. Epiſcopos ab Arianis ejectos ſuâ authoritate reſtituit. Origenes hæreſeos ſuſpicione gravatus judicio S. Fabiani Papæ ſe ſubmiſit.

§. III. *Fun-*

Digitized by Google

§. III.

Fundamentum à ratione.

7. Fundamentalis ratio in primo §. præmiſſa in hoc cardine vertitur. Si Petro data eſt ſumma poteſtas ſuper omnemEccleſiam non pro ſola perſona, ſed officio Petri uſque in finem mundi duraturo, tunc non ſolus Petrus, ſed etiam ſucceſſores Petri gaudent ſupremâ poteſtate & primatu inEccleſia DEI; atqui antecedens eſt verum; ergo & conſequens. Minor ex dictis in primo §. liquet, nam poteſtas clavium, officium paſcendi, & contra inferos ſalvam firmam tuendi Eccleſiam DEI, tamdiu eſt neceſſaria, quamdiu durat ovile militantis Eccleſiæ, neceſſitas remittendi peccata, & incurſiones adverſùs Eccleſiam DEI: itaque debet oſtendi ubi reſideat illud officium & poteſtas: non poteſt autem oſtendi niſi in ſucceſſoribus Petri, cùm nulli alteri Apoſtolorum quàm Petro hæc prærogativa fuerit conceſſa à Chriſto, prout in primo articulo latè deduximus.

8. Secundò. Legislatores & inſtitutores Reip: conantur pro viribus ſuis talem ordinare ſtatum Reipublicæ, qui quàm diutiſſimè duret, ſed Chriſtus, novæ legis Fundator & Legislator noſter fundavit Eccleſiam duraturam uſque in finem mundi: ergo etiam ſtatum hujus ſpiritualis Reipublicæ tamdiu durare voluit, & quia quod efficaciter vult, illud & efficit, hinc etiam ſtatus hujus Reipublicæ durabit in finem mundi. Atqui Chriſtus ordinavit ſtatum monarchicum ſub uno capite Petro; ergo etiam Eccleſia in ſtatu monarchico ſub uno capite gubernante durabit in finem mundi. Et ſub quonam illo, niſi qui prærogativam capitis & primatûs à Petro per ſucceſſionem participat? hoc eſt Pontifice Romano. Certè non eſt, qui dubitet, parochianos Parocho, diœceſanos Epiſcopo legitimè ſuccedenti eſſe ſubjectos, tanquam capiti & Paſtori ſubalterno: cur ergo dubitemus omnes fideles eſſe ſubjectos Romano Pontifici, tanquam capiti & Paſtori ſupremo, qui in univerſali paſtorali officio totius Eccleſiæ legitimè ſuccedit Petro?

9. Tertiò. Non fuiſſet conveniens ut DEUS haberet majorem curam de Synagoga & Eccleſia veteris teſtamenti, quàm novi; ſed illa propter neceſſitatem bonæ gubernationis habuit ſummum Sacerdotem perenni ſucceſſione ab Aarone uſque ad illius Reip. everſionem, & veteris teſtamenti antiquationem; ergo multò magis debuit ſummus Pontificatus perpetuari in Eccleſia DEI.

10. Quartò. Sequeretur in Eccleſia nullam dari legitimam Verbi DEI prædicationem, aut Sacramentorum adminiſtrationem. Nam nulla eſt legitima prædicatio vel adminiſtratio ſine miſſione, nulla miſſio ſine ſubordinatione mittentium, nulla ſubordinatio ſine aliquo primo mittente, nullus primus mittens ſine ſummo capite Eccleſiæ; adeòque à primò ad ultimum nulla legitima prædicatio vel adminiſtratio ſine ſummo, unóque capite viſibili Eccleſiæ: ut enim ſublato primo motu naturaliter interirent inferiores & ſubordinati motus; ita ſublatâ primâ miſſione perire neceſſe eſt alias ſubordinatas miſſiones.

§. IV.

Objectiones hæreticorum contra primatum ſummorum Pontificum.

Objicies primò. *S.* Irenæus principatum ordinis, & dignioris loci, ſive ut loquitur, *principalis confeſſionis* concedit Romanis Epiſcopis: primatum verò juriſdictionis & imperii appetentibus, alios Epiſcopos in os reſtitiſſe Calvinus aſfirmat. 11.

Reſpondeo. S. Irenæum l. 3. c. 3. ſcribere. *Ad hanc enim Eccleſiam propter potiorem principalitatem neceſſe eſt omnem convenire Eccleſiam*, h. e. Qui ſunt undique fideles ex quibus manifeſtè infertur, à D. Irenæo agnitum fuiſſe primatum juriſdictionis Romano Pontifici competentem, utpote talem, vi cujus oporteat omnes fideles ad Romanam Eccleſiam convenire. Unde videas, quâ fide; ut ſolet, Calvinus Irenæum in ſuas partes trahat.

Objicies ſecundò. Concilium Nicænum can. 6. Epiſcopo Romano demandat curam *ſuburbicanarum Eccleſiarum*, non univerſalis Eccleſiæ, prout & aliis Metropolitanis, idque ſtatutum reperitur à Concilio Conſtantinopolitano & Antiocheno. 12.

Reſpondeo falſum eſſe aſſumptum: nam Concilii Nicæni decreto tantùm ſtatuebatur, ut ad imitationem Romani Epiſcopatûs, qui ſimul ſupponebatur Patriarchatus Occidentis, conſtitueretur in Eccleſia Alexandrina Patriarchatus Ægypti; cùm quo nihilominùs in Romano Epiſcopo agnovit primatum totius Eccleſiæ, ſiquidem eundem expreſsè nominat ſucceſſorem Petri: nam textus can. 8. ita ſe habet. *Conſtitutum eſt, ut Epiſcopus Ægypti, id eſt, Patriarcha Alexandrinus præſideat & habeat poteſtatem totius Ægypti, quia ſic convenit, & quia ſimiliter Epiſcopus Romæ, id eſt Succeſſor Apoſtoli Petri poteſtatem habet omnium civitatum & locorum, qui ſunt circa eam, &c.* Triplex igitur diſtinguenda juriſdictio in Pontificatu Romano. Prima eſt, quòd ſit Diœceſana ſuis limitibus circumſcripta, ſicut alii Epiſcopatus. Secunda, quòd ſit Patriarchalis reſpectu Occidentis, in quo ipſi aſſimilantur Eccleſiæ Conſtantinopolitana, Antiochena, Alexandrina. Tertia, quòd ſit univerſalis reſpectu totius Eccleſiæ, quia eſt Cathedra Petri. Cæterùm quisnam Synodi Nicænæ aliarúmque ſequentium ſenſus fuerit, & mens de primatu Romanæ Eccleſiæ, abunde conſtat ex ejuſdem can. 6. qui etiam in Concil. Calcedon. Act. 16. fuit recitatus & approbatus: ſic enim habet: *Eccleſia Romana ſemper habuit primatum.* Et in Canonibus ex Arabico translatis can. 39. *Ille qui tenet ſedem Romæ, caput & Princeps eſt omnium Patriarcharum, quandoquidem ipſe eſt primus, ſicut Petrus*, quibus accedit robur & confirmatio ex *auth. 1. de Eccleſiaſticis titulis.* Ubi Imperator ſic loquitur. *Sancimus ſecundùm earum* (hoc eſt, primarum quatuor Generalium Synodorum, Nicænæ, Conſtantinopolitanæ, Epheſinæ & Chalcedonenſis) *definitiones ſanctiſſimum ſenioris Romæ Papam primum eſſe omnium Sacerdotum: beatiſſimum autem Archiepiſcopum Conſtantinopoleos novæ Romæ ſecundum habere locum poſt ſanctam Apoſtolicam Senioris Romæ ſedem.*

Objicies tertiò. Si Eccleſia Romana à prima ſua fundatione habuiſſet principatum in tota Eccleſia, 13.
tunc

Digitized by Google

qui cuncta ejus membra tibimet conaris univerſalis appellatione ſupponere?

15. Reſpondeo. Hanc objectionem continere manifeſtam falſitatem; ſiquidem authoritate Patrum in §. 2. & ex Conciliis hic in reſponſ. ad 2. object: adductis conſtat, Romanam ſedem à Conciliis cunctis aliis Cathedris fuiſſe præpoſitam, quibus accedit textus Concilii Epheſini quod inter œcumenica tertium numeratur: *Nulli dubium eſt, imò omnibus notum eſt, quod ſanctus beatiſsimúſque Petrus Apoſtolorum caput, fideique columna, & Eccleſiæ Catholicæ fundamentum, a Domino noſtro JeſuChriſto claves regni accepit, qui ad hoc uſque tempus & ſemper in ſucceſſoribus vivit, & judicium exercet.*

16. De D. Gregorio M. Reſp. Etiamſi vir ſanctus ex animi modeſtia noluerit uſurpare titulum univerſalis Sacerdotis, ſibi aliàs jure Divino competentem; idq; potiſſimùm, ut ſuo exemplo ambitum Conſtantinopolitani Patriarchæ reprimeret, tamen officium univerſalis Paſtoris re ipsâ exercuiſſe & geſſiſſe; cùm eundem Joannem Patriarcham ſuis monitis non obſequentem Apoſtolicâ cenſurâ & pœnâ ſuſpenſionis à Miſſarum celebratione prohibuit, ut patet ex ejuſdem Epiſtola ad Joan. Conſtantinopolitanũ, & altera ad Joan. Syracuſanum; in qua ſcribit *Quis dubitet, eam* (h. e. Eccleſiam Conſtantinopolitanam) *Sedi Apoſtolicæ eſſe ſubjectam; quod & Dominus piiſsimus Imperator, & Frater noſter Euſebius ejusdem civitatis Epiſcopus aſſiduò profitentur.*

§. V.

Objectiones hæreticorum contra mores & fidem Romanorum Pontificum.

17. OBjiciunt igitur Novatores, non tam ſucceſſionem in dignitate & honore, quàm in fide æſtimandam eſſe ex mente D. Gregorii Nazianz: unde ortum duxit illud antiquum: *non habet Cathedram Petri, qui non habet fidem Petri.* Conantur igitur probare; quòd ſummi Pontifices quandoque in fide defecerint hæreſeos labe infecti: Et quidem Centuriatores; in Cent. 2. ne quidem Petro parcunt, quem non tantùm propter negationem Chriſti; ſed quòd Gentilibus Judaicas cæremonias imponeret. Ut habetur Gal. 2. gravis noxæ reum faciunt; unde meritò fuerit à Paulo Apoſtolo reprehenſus.

Reſp. ad primum. Etſi Petrus graviter peccaverit contra præceptum externè confitendi Chriſtum; non tamen in ſuo corde negâſſe fidem in Chriſtum; neque illo adhuc tempore ſummo Pontificatu functum fuiſſe: unde Theophilactus in c. 22. Lucæ verba Chriſti: *ego pro te rogavi Petre; ut non deficiat fides tua*: ſic exponit: *quamvis brevi tempore concutiendus ſis, habes reconditi ſemina fidei, etiamſi folia abjecerit ſpiritus invadentis, radix tamen vivet, & non deficiet fides tua.*

Ad ſecundum reſpondeo: Cùm tunc temporis cæremonialia antiquæ legis nondum penitus eſſent abolita & facta mortifera; ideo ſi qua fuit culpa in Petro, non niſi levem fuiſſe, & potiùs defectum plenioris intelligentiæ, quam errorem fuiſſe.

Objiciunt ſecundò varios Pontifices; quibus tametſi Martyrio coronatis audent notam erroris impingere: nempe Linum à Petro primũ arguunt; quòd mulieres non velatas templo eliminaverit. Anacletũ qui in Pontificum numero quintus, quòd ſuper Apoſtolorum Lypſana monumentum extruxerit; Teleſphorum ſeptimum Pontificem; quòd clericis per ſeptem ante Paſcha ſeptimanas abſtinentiam à carnibus indixerit; in Natali Servatoris Miſſæ Sacrificium ter celebrari inſtituerit; Clericos à publicis Judiciis exemerit. Urbanum I. Pontificem decimum octavum quòd impoſitionem manuum ſuper baptizatos fieri præceperit. 18

Reſpondeo. Ex his apertè convelli impoſturas Novatorum, cùm tempore antiquo & primæ Eccleſiæ ea viſitata conſpiciantur, quæ ipſi ſuperſtitionis condemnant. Neque ex his errorem ſummorum Pontificum & Martyrum; ſed impiam & blaſphemam Novatorum calumniam probari.

Objiciunt tertiò, Marcellinum Pontificem ibus idolis adolentem in idololatriam incidiſſe 19
(2.) Liberium Papam Syrmienſis Conciliabuli decreta comprobâſſe; & magni Athanaſii condemnationi ſubſcripſiſſe (3.) Vigilium Papam duas naturas in Chriſto negantem Eutychianæ hæreſi adhæſiſſe. (4.) Honorium Primum duas in Chriſto voluntates & operationes negantem Monothelitam fuiſſe. (5.) Nicolaum primum in can. *a quodam Judæo de conſecr. diſt. 4.* baptiſmum ſolo Chriſti nomine collatum comprobâſſe (6.) Joannem XXII. *in extravag. quia quorundam* contra ſententiam Papæ Nicolai; negare uſum facti in rebus uſu conſumptibilibus à dominio ſeparari poſſe, item negâſſe; beatos ante extremum judicii diem ad claram DEI viſionem admitti. (7.) Joannem XXIII. duos Symboli articulos negâſſe: *Carnis reſurrectionem, & vitam æternam.*

Reſpondeo ad primum. Eundem inſtar Petri contra præceptum externæ confeſſionis fidei peccâſſe ut hominem metu tormentorum; non ut Pontificem per authenticam definitionem ac traditionem alicujus falſæ doctrinæ: inſuper de illo ipſo crimine pœnitentem lachrymis perfuſum & ſacco indutum in Concilio Sinueſſæ congregato pœnam ſibi imponi poſtulâſſe. Ubi tamen Patrum omnium, quorum 300. erant, una vox fuit; *Tuo te ore, non noſtro judica; nam prima ſedes à nemine judicatur.* Unde poſtea ſeſe Imperatori ſiſtens coronam Martyrii promeruit.

Ad ſecundùm reſpondeo: Liberium ſubſcribendo condemnationi S. Athanaſii erraſſe in quæſtione facti, non fidei: & quanquam Syrmienſe Conciliabulum operâ Arianorum potiſſimùm fuerit congregatum; eique ob metum Imperatorum ſubſcribendo haud dubiè Liberius graviter peccârit; dum in formula fidei pro voce ὁμοούσιος; ὁμοιούσιος ſubſtitueret; nihilominus priusquam Syrmio digrederetur; ut ſcribit Sozomenus; aliam fidei profeſſionem protuliſſe; in qua anathemate perculit; quicunque Patris & Filii conſubſtantialitatem negarent: ſed neque Macedonianos priusquam hæreſin ejurâſſent; ad communionem admiſit: magniſque deinceps meritis priora errata compen-

initiatum, Zwingerus & Boccatius ſcribunt fuiſſe virtute & ſanctitate præſtantem. Quintò diſſentiunt in tempore Pontificatûs: Martinus cum pluribus ponit poſt Leonem IV. ſediſſe duos annos, menſes quinque dies quatuor, alii ponũt poſt Leonem V. alii poſt Martinũ I, alii poſt Benedictũ III. alii poſt Nicolaum I. aliqui initium Pontificatûs collocant ad añum 854. alii ad añum 857. alii ad 904. aliqui volunt regnâſſe duos annos cum dimidio, alii unum annum & quinq; menſes. Sextò diſcordant de modo partûs & mortis: nam Martinus ſcribit peperiſſe in publica ſupplicatione, idq; in ipſo feſto Corp. Chriſti ſubitóque extinctã; Boccatius, cùm rem ſacrã faceret, & exinde ſuperſtitem in Tullianum conjectã memorat, Añales Aquitaniæ dicunt contigiſſe, cùm per urbem equitaret; Scorenbergus in ſuo palatio, cum in ſolio reſideret. Tanta in omnibus ſcriptorum diſſenſio magnum ſanè eſt argumentum falſitatis.

23. Contra hanc ipſã fabulã facit ſecundò, quod Joañes VII. longè ante Leonem IV. nimirũ año 705. Joannes vero VIII. primùm poſt Adrianum II. videlicet anno 872. pontificatum tenuerit.

Tertiò. Quòd ex omnibus 24. Pontificibus, qui fuerunt Joannis nomine inſigniti, nullus Brittañus aut Germanus invenitur: nam 17. fuere Itali, quos inter Joannes VIII. origine Romanus, tres Græci inter quos Joannes VII. unus Gallus, Luſitanus, Illyricus, & Antiochenus.

Quartò. Tunc temporis Athenis & in tota Græcia jacebant ſtudia, quæ teſtibus Cedreno & Zonarâ primùm fuerunt reſtituta à Barda Cæſare tempore Nicolai I. qui ſucceſſit Benedicto III. ſed neque tunc temporis Romæ fuit uſus publicarum prælectionum.

Quintò. Anaſtaſius Bibliothecarius, qui illorum
24. Pontificum inaugurationi ſpectator interfuit, immediatè poſt Leonem IV. ponit Benedictũ III. Nicolaum I. & poſtea Joannem VIII. cum quo ſentiunt Ado Archiepiſcopus Vieñenſis, Rhegino, Lambertus, Hermannus Contractus, Valerianus Weſtmonaſterienſis, Abbas Urſpergenſis, Lupus Abbas, aliiq; graviſſimi ſcriptores, quibus præſertim Anaſtaſio, Lamberto, Hermaño Contracto contemporaneis, major utiq; fides eſt habenda, quàm Martino Polono, qui quatuor ſæculis fuit poſterior, & primus hanc fabulã contexuit, aliàs ſæpè in hiſtoricam veritatem impingens, prout oſtendit Onuphrius in annotatione in Platinam. Cùm ergo tot ſæculis nemo hiſtoricorum reperiatur, qui ullam iſtius probri mentionem fecerit, præſertim ex omnibus Græcis ſcriptoribus aliàs minùs bene erga Romanam ſedem affectis, meritò pro anili fabula reputari debet.

25. Sextò. Feſtũ Corp. Chriſti primùm fuit inſtitutũ ſub Urbano IV. año 1264. neque ſumi Pontifices in Vaticano, ſed ad S. Joannem in Laterano habitabant, teſtibus Platinâ & Onuphrio, quomodo ergo infamis ille partus contingere potuit in ſupplicatione ex Vaticano ad S. Joannem, & quidem in Feſto Corporis Chriſti.

Septimò. Teſtatur citatus Onuphrius: per annos plùs minùs nongentos à Petro Apoſtolo uſq; âd Formoſum Papam nullum legitimum unquam Pontificem Romæ creatum fuiſſe, qui non ab ineunte ætate in Eccleſia Romana educatus, per omnium Eccleſiaſticorum ordinum gradus ſaltem ad Diaconatum, vel Sacerdotium aſcendiſſet.

Octavò. Quo pacto Nicolaus & Adrianus Pontifices, qui proximè eam ætatem exceperunt, auſi fuiſſent Lotharium Sacrã communione prohibere propter libidinoſam conſuetudinem cum Waldrada? aut Leo IX. qui ſequenti ſæculo vixit, Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ potuiſſet objicere, quòd Nicetam & Ignatium eunuchos, imò & mulierem contra Eccleſiaſticos canones Pontificiâ dignitate ornâſſent?

Tandem quis modicô judiciô præditus, ſibi perſuadere poſſit, in tot hominum conſpectu, tot Miniſtrorum conſuetudine, tanto tempore ſexum occultari, & imberbem vetulam ad Pontificale ſolium evehi potuiſſe, ejúſque probri memoriam inſuper marmori inſculptam fuiſſe?

Ad argumenta in contrarium reſpond. Pontifices 26.
ſumos etiam per illum vicum, cui comentum adſcribitur, viam inſtituere, niſi cùm nimia populi multitudo exigit, ut per ampliorem D. Clementis plateam fiat proceſſio. Illa ſtatua non fœminam, ſed Flaminem refert, qui palmam geſtat in humerum incumbentem: neq; comes ejus lateri adpoſitus eſt infans, ſed ætate jam vegetâ adoleſcens, quaſi ſacrorum miniſter, aut Papa. Quod attinet ad templum Senenſe ante 200. primùm annos ædificatum facilè potuit pictor vulgi rumorem ſequi & uti ſuo privilegio, de quo Poeta.

- - *Pictoribus atque Poëtis, &c.*

Authores qui in contrariũ allegantur, hanc fæcem hauſerunt ex cloaca Martini Poloni, quorũ complures etiam dubiè ſcribunt, ſic Platina fatetur: *hæc quæ dixi vulgò feruntur, incertis tamen & obſcuris authoribus.* D. Antoninus quoque non affirmat, ſed cum reſtrictione refert: *Si*, inquit, *quod Martinus ſcribit, eſt verum.*

Si petis: unde rumor iſtius fabulæ originẽ ſump- 27.
ſerit? veroſimile eſt, quod ſcribit Onuphrius & Aventinus manâſſe à Joanne XII. vitæ profligatæ Pontifice, qui cùm omnia gubernaret, ex nutu Theodoræ nobilis fæminæ & ſocrûs Alberti Hetruriæ Principis, cujus operâ primùm ad Bononienſem, & Ravennatem Epiſcopatum, demum ad Romanum Pontificatum penè adoleſcens evaſerat, offenſæ multitudini anſam præbuit, ut per ſcommata Joanna Papiſſa diceretur, quo nomine etiam Theodora apud vulgus audiebat.

ARTICULUS III.

An Summus Pontifex ſit ſupra Concilium?

SUMMARIA.

1. *Status quæſtionis.*
2. *Summi Pontificis ſuperioritas ſuper Concilium probatur primò comparatione cum Summo Sacerdote antiquæ legis.*
3. *Secundò probatur ex ſuperioritate Petri.*
4. *Tertiò quia Petrus jubetur confirmare Fratres.*
5. *Quartò quia ovile non eſt ſupra Paſtorem.*
6. *Nec Concilium eſt Paſtor reſpectu Pontificis.*
7. *Impugnatur reſponſio Adverſariorum.*
8. *Probatur quintò exemplo primi Concilii ex Apoſtolis congregati.* (*præcipuè Nicæni.*
9. *Probatur ſextò ex continuo uſu & praxi Conciliorũ*

Digitized by Google

10. *Chalcedonenſis, & aliorum.*
11. *Summus Pontifex a Concilio non judicatur.*
12. *Non datur appellatio a Pontifice ad Concilium; ſed vice verſâ à Concilio ad Pontificem.*
13. *Uti authoritate & ratione oſtenditur.*
14. *Concilia ſine directione Summi Pontificis ſunt erroribus obnoxia.*
15. *Reſpondetur ad objectam authoritatem Concilii Conſtantienſis.*
16. *Et Baſileenſis.*
17. *Reſpondetur ad objectas appellationes à Summò Pontifice ad Concilia factas,*
18. *Item ad quædam objecta S. Scripturæ loca.*
19. *Ad exempla quorundã Pontificum dejectorum.*
20. *Miniſterium Summi Pontificis reſpectu Eccleſiæ eſt Architectonicum & eminentiale.*
21. *Quodnam remedium habeat Eccleſia in caſu; quo Papa ſcandaloſè vivit?*
22. *Quænam utilitas Conciliorum?*
23. *Papa quamdiu talis manet, nullius Concilii judicio ſubjicitur.*
24. *Quinam ſint caſus, in quibus Concilium habet poteſtatem judicandi?*
25. *Honorius I. à nota hæreſeos vindicatur.*

1. STabilito Petri, & Romanorum Pontificum primatu adverſùs hæreticos ſupereſt, ut ventilemus conſectaneam quæſtionem, utrùm ea ſit iſtius primatûs authoritas, ut in decidendo ac definiendò prævaleat authoritati Concilii; ſitq; ſumus Pontifex ſupra Concilium, vel an ex oppoſito ſummus Pontifex Concilio univerſali ſit ſubjectus & inferior. Concilium eſſe ſupra Pontificem plenis buccis crepant hæretici, è quibus Lutherus añ 1517. ad dicendam cauſam citatus à Papa ad Concilium provocavit: quod cùm Tridenti congregatũ, ſuiſque erroribus planè adverſum cognoſceret, mox etiam à Concilio ad Scripturam, atque privati ſui inſtinctûs & Spiritûs diſcerniculum appellavit, dicens nihil opus eſſe Conciliis. Pauciſſimi è Catholicis Doctoribus, ut infra ſpecialiter oſtendemus; poſt Conciliũ Conſtantienſe hanc propoſitionem, quòd Concilium ſit ſupra Papam, ſuſtinuerunt, quam nuperrimè Pariſienſes Politici in Scholas totius Galliæ intruſerunt, ſubſcribente, ex ſervili adulatione metúque humano Clero Gallicano, & paucis, quos amor veritatis reſiſtere coëgit, dira paſſis. Pontificiæ authoritatis defenſionẽ poſt Eminentiſſimum Cardinalem de Aguirre ſuſcepit in libro, qui *Sacerdotium Regale* inſcribitur, Eugenius Lombardus, h.e. Illuſtriſſimus D. Cæleſtinus Sfondratus Princeps & Abbas Sangallenſis; qui hoc argumentũ fusè ſolidéque pertractat. Nos fundamenta ibidẽ latè deducta compendiò proponimus.

§. I.

Summum Pontificem ſupra Concilium eſſe oſtenditur è SS. Litteris.

2. DICENDUM. *Summus Pontifex eſt ſupra Concilium.*

Probatur primò. Non poteſt eſſe minor authoritas ſummi Pontificis in lege Evangelica, quàm fuerit ſummi Sacerdotis in antiquo teſtamento: ſed ſumma poteſtas erat penes ſummum Sacerdotem; qui in officio Pontificali erat conſtitutus, quantùmvis ſententiã ferret in magno Concilio Judæorum, quod Sanhedrim appellabant; neq; à ſummo Sacerdote dabatur appellatio ad Concilium: ita quippe conſtat ex Deut. 17. ubi dicitur: *qui autem ſuperbierit nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino DEO tuo, & decreto judicis, morietur homo ille.* ubi non dicitur; *qui voluerit obedire Concilio Sacerdotum*, ſed *Sacerdotis*, ſummi nimirum, *imperio.* Sic etiam num. 27. v. 21. & Malach. 2. v. 7. de Sacerdote in ſingulari dicitur: unde & ſolus ſummus Sacerdos poterat ingredi Sanctuarium ad conſulendum. Ipſe ſolus in ſua veſte geſtabat rationale judicii, ex quo captabat Divina Oracula: unde & dicebatur geſtare *urim & tummim*, h.e. *doctrinam & veritatem.*

3. Probatur ſecundò. Eadem eſt poteſtas ſummi Pontificis & Petri, prout in priori controverſia probavimus; ſed Petri poteſtas erat ſupra Concilium: ergo & Romani Pontificis. Minor probatur: Is qui habet claves regni cæleſtis; eſtque fundamentum; à quo in ſua firmitate tota pendet Eccleſia: ille non poteſt eſſe inferior, ſed neceſſariò eſt ſuperior Concilio: atqui Petrus habuit claves regni cælorum abſolutè, & illimitatè, neq; enim Eccleſiæ aut Collegio Apoſtolico; ſed ſoli Petro dictum, *Tibi dabo claves regni cælorum:* non Eccleſiæ, ſed Petro dictum; *Tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Matth. 16. Major probatur: Concilium tantùm eſt Eccleſiæ repræſentativè: ergo ſi Petrus non pendet ab Eccleſia ipſa, ſed vice verſâ Eccleſia pendet à Petro, multò minùs Petrus pendet à Concilio; atqui Petrus eò quòd ſit fundamentum & petra Eccleſiæ, non pendet ab Eccleſia, ejúsq; regimine & directione, ſicut ex eo, quòd Petrus ſit fundatus in primo ſummo angulari lapide Chriſto, ipſe pendet à directione & influxu Chriſti.

Confirmatur primò. Quando Chriſtus Petro; ejúsq; ſucceſſoribus dixit: *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*, vel dixit hoc Petro tanquam capiti diſtincto à reliquo Eccleſiæ Corpore; vel ipſi ut repræſentanti totam Eccleſiam. Si primum, ergo Petrus cum ſuis ſucceſſoribus independenter ab Eccleſia & Concilio eſt firmamentum ipſius: ſi ſecundum, tunc ſit ſenſus ridiculus & nugatorius, nempe; *Fundabo Eccleſiam ſupra Eccleſiam.*

Confirmatur ſecundò. Nunquam legitur in Evangelio, quòd Chriſtus tradiderit claves Concilio; vel Eccleſiæ, legitur autem quòd tradiderit Petro; ergo nullum eſt fundamentum dicendi, quòd Concilium ſit ſupra Papam, cùm per claves regni cælorum intelligatur ſuprema poteſtas juriſdictionis in tota Eccleſia. Imò ſi Concilium eſſet ſupra Pontificem, potiùs debuiſſet dici Petrum fundari ſuper Eccleſiam, vel Concilium; item Eccleſiæ vel Concilio tradi claves regni cælorum; quàm quòd Eccleſia fundetur ſupra Petrum, ipſéque habeat claves regni cælorum.

4. Probatur tertiò. Si Pontifex à Concilio tanquam ab ultima veritatis regula & judice controverſiarum penderet, tunc etiam Petrus ita dependiſſet à Collegio Apoſtolico; ſed hoc eſt falſum: quia Luc. 22. Chriſtus ad Petrum dixit: *Simon, Simon, ecce Sathanas expetivit, ut cribraret vos ſicut triticum; ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando converſus confirma Fratres tuos.* Ubi non ſpecialiter oratur pro cæteris Apoſtolis, ſed pro Petro ut in fide non deficiat, neque cæteri Apoſtoli jubentur ſe confirmare, ſed Petrus Apoſtolos & Diſcipulos reliquos nomi-

Digitized by Google

nomine Fratrum ſignificatos confirmare jubetur.

5. Probatur quartò. Oves & ovile non ſunt ſupra paſtorem; ſed Paſtor ſuper illas; atqui ſummus Pontifex eſt paſtor ſupra totam Eccleſiam in Petri perſona conſtitutus à Chriſto per illud Joan. ult. *Paſce oves meas.* Epiſcopi verò quantumvis in Concilio congregati ſunt oves reſpectu ipſius: ergo non Conciliū vel Epiſcopi congregati in Concilio ſunt ſupra Pontificem, ſed Pontifex ſuper ipſos.

6. Confirmatur. Si Concilium eſſet ſupra Pontificem, tunc haberet rationem paſtoris reſpectu Pontificis, quia per officium paſtorale aliud non intelligitur, quàm poteſtas ſuprema juriſdictionis; ſed hoc dici nequit: nam Chriſtus ſoli Petro indiſcriminatim ſine exceptione ſuos fideles regendos & paſcendos commiſit, cum dixit: *paſce oves meas*; non autem dixit Collegio Apoſtolorum, ut paſcerent Petrum: neque in toto Evangelio extat veſtigium; ex quo conſtet Eccleſiæ commiſſam fuiſſe poteſtatem ſupra Petrum. Unde eleganter D. Leo ſuprà ſerm. 3. de ſua aſſumptione. *Non modò ovium ſed & Paſtorum tu unus omnium Paſtor, unde id probem quæris? ex verbo Domini. Cui enim non dico Epiſcoporum ſed etiam Apoſtolorum ſic abſolutè & indiſcretè tota commiſſæ ſunt oves?* Si me amas Petre, paſce oves meas. *Quas? illius vel illius populos civitatis aut regionis, aut certè regni?* oves meas, inquit. *Cui non planum; non deſignâſſe aliquos, ſed aſſignâſſe omnes? Nihil excipitur, ubi diſtinguitur nihil.* Sic S. Leo.

7. Dices. Oves ſigillatim ſumptas fuiſſe Petro commiſſas, non autem ſumptas collectivè, & ſic Pontificem eſſe ſuper omnes Epiſcopos ſigillatim ſumptos, non verò ſuper omnes Epiſcopos in Concilio congregatos.

Sed contrà eſt primò; quòd hujus diſtinctionis nullum eſt veſtigium in S. Scriptura. Secundò Chriſtus promiſit ſupra Petrum ædificare non particulares Eccleſias; ſed totam & univerſam Eccleſiam: ergo cùm illam promiſſionem implevit Jo. ult. dicens: *paſce oves meas*: omnes oves etiam conjunctim intellexit. Tertiò. Rex vicarium ſuo loco conſtituens non ipſi tantùm cives ſigillatim commendat & ſubjicit; ſed integras civitates & provincias: ſic & Imperator in bello non ſingulis tantùm militibus imperat, ſed totum gubernat exercitum; & paſtor non ſingulas tantùm oves, ſed integrum gregem ducit & regit. Quartò. Ita ſe habet Pontifex Romanus ad univerſam Eccleſiam; ſicut ſe habet Epiſcopus ad Diœceſin; ergo ſicuti Synodus Diœceſana; ubi inferiores paſtores ſunt congregati, non eſt ſupra Epiſcopum, ſed ex oppoſito Epiſcopus ſupra Synodum; ita pariter Concilium ex inferioribus Epiſcopis congregatum non eſt ſupra ſummum Pontificem, ſed Pontifex ſupra Concilium. Et quintò. Eccleſia ut congregata & repræſentata in Concilio non deſinit eſſe ovile; corpus; regnum monarchicum, ergo etiam ut congregata requirit paſtorem, regem & caput: præſertim cùm conſtet Concilia approbari, & quandoque vel ex toto vel ex parte à ſummis Pontificibus improbari.

8. Probatur quintò. Ea competit authoritas ſummo Pontifici in Concilio ex Epiſcopis congregato, quæ competebat Petro in Collegio & Concilio ex Apoſtolis Hieroſolymis congregato: ſed Concilium illud Petro ſententiam dicenti & definienti aſſurrexit; ergo etiam ſummo Pontifici decernenti & definienti aſſurgere & parere tenetur Concilium. Minor oſtenditur ex Actis Apoſt. c. 15. cùm enim quæſtio fuiſſet orta, an fideles neophyti deberent circumcidi, Paulus & Barnabas fuêre miſſi Hieroſolymam, ut ibidem Collegium Apoſtolorum conſulerent. *Statuerunt*, inquit textus, *ut aſcenderent Paulus & Barnabas, & quidam alii ex aliis ad Apoſtolos & presbyteros in Jeruſalem ſuper hac quæſtione, convenerúntque Apoſtoli & Seniores videre de verbo hoc* (ecce Concilium!) *Cùm autem magna conquiſitio fieret de verbo hoc* (h. e. diſputatio in utramque partem) *ſurgens Petrus dixit ad eos: quid tentatis DEUM, imponere jugum ſuper cervices Diſcipulorum, quod neque Patres noſtri, neque nos portare potuimus? ſed per gratiam Domini Noſtri Jeſu Chriſti credimus ſalvari, quemadmodum & illi. Tacuit autem omnis multitudo.* Ubi vides poſtquam authoritativè & non expectatis aliorum ſuffragiis, quod ſignificatur per illa: *quid tentatis DEUM, &c.* Petrus definitivè ſuam tuliſſet ſententiam, totum Concilium acquieviſſe; prout indicatur per illas voces: *tacuit omnis multitudo.* Unde D. Hier. in Ep. ad Auguſt. dicit: B. Petrum fuiſſe *Principem decreti* in hoc Concilio Apoſtolico editi.

§. II.

Probationes ex Conciliis ipſis.

PRimò in Synodo Romana anno 324. non quidem univerſali, collectâ tamen ex 284. Latinis Græcisque Patribus; præſente Conſtantino M. c. ult. definitum eſt: *Romanum Pontificem omnium mortalium judicem à nemine judicari poſſe, imò ne quidem ab omni Clero.* Sequenti verò anno celebrata eſt Synodus Nicæna omnium celeberrima; cujus omnia acta ab Oſio & Macario Epiſcopis ad Papam Sylveſtrum pro confirmatione obtinenda tranſmiſſa fuêre; ut conſtat ex verbis Epiſtolæ; quam prædicti Epiſcopi ſcripſerunt, in quibus præter alia hæc habentur: *Quicquid autem ſtatuimus in Concilio Nicæno, veſtri oris conſortio confirmetur.* Et in ejuſdem Concilii Canonibus ex Arabico tranſlatis can. 39. habetur: *Qui tenet ſedem Romæ, caput eſt & Princeps omnium Patriarcharum, quandoquidem ipſe eſt primus; ſicut Petrus; cui data eſt poteſtas in omnes principes Chriſtianos; & omnes populos eorum, ut qui ſit Vicarius Chriſti ſuper cunctos populos & cunctam Eccleſiam Chriſtianam. Et quicunque contradixerit, à Synodo excommunicatur.* Si ergo ſummus Pontifex judicio & exemplo Nicænæ Synodi eſt ſuper univerſam Eccleſiam DEI, multò magis erit ſupra Concilium; quod eſt inferioris dignitatis & authoritatis, quàm ipſa Eccleſia, ſicut legatus Principem repræſentans eſt infra Principem. 9.

Secundò eadem ſummi Pontificis eminentia ſupra Concilium eluceſcit ex ſequentium Conciliorum actis & geſtis: ut quòd Damaſus in Synodo Romana primum Concilium Conſtantinopolitanum confirmaverit; rejecto nihilominùs can. 5. in quo Patriarchæ Conſtantinopolitano primæ deferebantur ſuper alios Patriarchas Orientis. Synodus Epheſina fatetur ſe Neſtorium deponere ex mandato Cæleſtini Papæ; & ab eodem ſe regulam 10.

Digitized by Google

procedendi accepiſſe. Quarta Synodus Chalcedonenſis quoq; formam præſcriptam à Leone I. ſummo Pontifice accepit: unde Leo Ep. 15. ad illud Concilium ita ſcribit: *Fraternitas veſtra me Synodo exiſtimet præſidere, qui nunc in vicariis meis adſum, & jam dudum in fidei Catholicæ prædicatione non deſum, &c.* Eadem Synodus Leonem paſſim appellat *Eccleſiæ univerſalis Pontificem, & caput, ſe verò ipſius filios*, nominatim act. 16. ſic ad Leonem loquitur: *Rogamus igitur, & tuis decretis noſtrum honora judicium, & ſicut nos capiti in bonis adjecimus conſonantiam, ſic & ſummitas tua filiis, quod decet, adimpleat.* Rurſus variæ Epiſtolæ ad eandem Synodum miſſæ nomen Leonis tanquam majoris nemine obloquente Synodo præpoſuerunt hâc ſcribendi formulâ. *Sanctiſſimo & beatiſſimo univerſali Patriarchæ magnæ Romæ, & ſancto univerſali Concilio.* In Concilio 5. ſive ſecundo Conſtantinopolitano forma ſcribendi hæc fuit: *Ego Sabinus Epiſcopus ſequens definitionem ſanctæ recordationis Papæ Hormiſdæ.* Et in act. 4. Menas Patriarcha ſic loquitur: *Nos Apoſtolicam ſedem ſequimur, & obedimus, & ipſius communicatores habemus, & condemnatos ab ipſa & nos condemnamus.* Ex quibus patet, quantâ reverentiâ prima præſertim quatuor Concilia, quibus tanquam quatuor Evangeliis deferri voluêre Juſtinianus Imperator & D. Gregorius M. Romanis Pontificibus ſeſe ſubmiſerint, quæ omnia, uti & ſequentium Conciliorū erga Apoſtolicam ſedem obſervantiam fusè & exactè proſequitur Eugenius Lombardus in Sacerdotii regalis l. 2.

11. Tertiò. Si Concilium eſſet ſupra Papam, tunc iſte poſſet à Concilio judicari; ſed contrarium patet ex ipſis Conciliis: nam primò Synodus Sinveſſæ congregata, ut jam dictum, expreſsè agnovit in cauſa Marcellini Pontificis. *Summam ſedem à nemine judicari.* Secundò in cap. 20. Synodi Romanæ 284. Epiſcoporum à B. Sylveſtro congregata, Patres dixerunt: ut habetur in tom. 1. Concil. *Nemo dijudicet primam ſedem, quoniam omnes ſedes à prima ſede juſtitiam deſiderant temperari, neque ab Auguſto, neque ab omni clero, neque à Regibus, neque à populo judex judicabitur.* Tertiò. Cùm anno Chriſti 800. in cauſa Leonis III. omnes Italiæ & Galliæ Epiſcopi conveniſſent, ut juſſu Caroli M. inquirerent in crimina Leoni ab inimicis objecta, omnium Antiſtitum vox erupit; *Nos ſedem Apoſtolicam, quæ eſt caput omnium DEI Eccleſiarum, judicare non audemus: nam ab ipſa Nos omnes & Vicario ſuo judicamur, ipſa autem à nemine judicatur, &c.* Ita Anaſtaſius in Vita Leonis. Unde & Leo in ſua purgationis formula, ut habet Baronius ad annum 800. iſta inſeruit: *Ego Leo Pontifex Sacræ Romanæ Eccleſiæ à nemine judicatus neque coactus, ſed meâ voluntate impulſus, purgo me, præſentibus vobis coram DEO & Angelis ejus, &c. neque ſceleratas res, quas mihi objiciunt, perpetrâſſe, neque perpetrari juſſiſſe, &c. Et hoc facio non legibus ullis obſtrictus, &c.*

12. Quartò non datur à Pontifice appellatio ad Concilium: datur verò à Concilio ad Pontificem; ergo Concilium eſt infra, non ſupra Pontificem. Conſequentia eſt manifeſta: non enim datur provocatio à judice ſuperiori ad inferiorem; ſed ab inferiori ad ſuperiorem. Antecedens habetur à S. Thoma de pot. q. 10. a. 4. ad 13. dicente: *Ex geſtis Chalcedonenſis Concilii habetur primò, quod ſententia Synodi à Papa confirmatur: Secundò, quod à Synodo appellatur ad Papam; Tertiò quod à Papa ad Synodum non appellatur.* Divus Antoninus in ſumma 3. t. 23. c. 3. §. 3. *quicunque ſentit, quod à Romano Pontifice ad quemcunque alium liceat appellare, conatur quantum in ſe eſt, auferre privilegia Romanæ Eccleſiæ; quod probatur: quicunque ſentit, Romanum Pontificem non eſſe ſummum ſupremum & unicum caput totius Eccleſiæ, auferre conatur privilegium Romanæ Eccleſiæ à Chriſto conceſſum: ſed quicunque à Papa appellandum eſſe ſentit, ſentit Papam non eſſe ſummum & unicum caput Eccleſiæ: ergo, &c.* Hinc S. Gelaſius Papa in c. *ipſi 9. q. 3. Ipſi ſunt Canones, qui appellationes totius Eccleſiæ ad hujus ſedis examen voluere deferri; ab ipſa verò nuſquam prorſus appellari debere ſanxerunt, ac per hoc illam de tota Eccleſia judicare, ipſam ad nullius commeare judicium, &c.* Et Pius II. excommunicationem latæ ſententiæ in illos tulit, qui à Romano Pontifice ad futurum Concilium appellarent; qualis nunc quoque in Bulla Cœnæ Domini quotannis renovatur.

Rationes porrò, quod à ſummo Pontifice appellari non poſſit à Duvalio Doctore Sorbonico exactè notatæ ſunt. Primò quod appellans abſolvitur à juriſdictione ejus qui appellat, & recedit ab ejus communione & obedientia: at nemo abſolvi poteſt à juriſdictione ſummi Pontificis, neque ſe ſubtrahere ejus communioni & obedientiæ. Secundò. A Supremo Monarcha nefas eſt appellare; ſed ſummus Pontifex eſt ſupremum caput & Monarcha Eccleſiæ, &c. Tertiò. A Vicario non datur appellatio, cùm habeat idem tribunal cum ſuo Principali, ſed Papa eſt Vicarius Chriſti; ergo ſicuti non datur appellatio à Chriſto, ita nec à Papa. Quartò. Nullum Concilium valet, niſi vocatum & confirmatum à Papa; unde provocatio à Papa ad Concilium eſt provocatio à Papa ad Papam, quæ eſt abſurda, inutilis, & impoſſibilis. Quintò. Nullus Epiſcopus admittit appellationem à ſua ſententia ad futuram Synodum Diœceſanam, aut provincialem, tum quia eſt appellatio à judice majori ad minorem, tum quia eſt appellatio ad judicem non exiſtentem; ergo nec Papa ad Concilium appellationem poteſt admittere. Sextò. Nulla eſt appellatio ipſo jure prohibita; ſed appellatio ad futurum Concilium eſt expreſſo jure prohibita in Bulla Pii II. & Cœnæ Domini. 13.

Denique Concilia abſque directione ſummi Pontificis ſunt erroribus obnoxia, & à ſummis Pontificibus corriguntur, aut improbantur, ergo non ſunt ſupra Pontifices. Antecedens ex hiſtoriis Eccleſiaſticis multipliciter conſtat: nam Synodus Ariminenſis plus quam 400. Epiſcoporum erravit, quando Arianorum metu & perſuaſu vocem conſubſtantialitatis ex fidei Symbolo expunctam voluit; unde Liberius Papa ſubſcribere noluit: erravit Synodus II. Conſtantinopolitana, & quarta Chalcedonenſis in deferendo primatu Patriarchæ Conſtantinopolitano, qui Canon tanquam Nicæno Concilio repugnans à Sede Romana expungi juſſus eſt. Erravit Synodus Epheſina ſecunda in abſolvendo Eutychete, 14.

cujus

Digitized by Google

cujus memoriam Leo Pontifex damnatam voluit. Erravit & Concilium Baſileenſe ab Eugenio & Leone X. damnatum in Concilio Lateranenſi.

§. III.

Solvuntur objectiones.

15. OBjicies primò. Authoritates Conciliorũ Conſtantienſis & Baſileenſis. Nam Conſtantienſe Seſs. 4. & 5. definit, quòd univerſale Concilium poteſtatem immediatam à Chriſto habeat, *cui quilibet, cujuscunque dignitatis & conditionis ſit, etiamſi Papalis, obedire teneatur.* Baſileenſe verò Concilium Seſs. 2. expreſsè definit, Concilium eſſe ſupra Papam, & plures actus authoritativos adversùs Eugenium IV. Pontificem in ſequentibus ſeſſionibus exercet.

Reſpondeo ad Concilium Conſtantienſe primò, quòd illud loquatur tantùm in caſu Schiſmatis, quando Eccleſia eſt incerta, quisnam ſit verus Pontifex? ut apertè colligitur ex ipſiusmet verbis Seſs. 4. *Ipſa Synodus in Spiritu S. legitimè congregata diſponit, ſtatuit, decernit, declarat, ut ſequitur: & primò, quòd quilibet cujuscunque ſtatûs vel dignitatis, etiamſi Papalis exiſtat, obedire tenetur in his, quæ pertinent ad fidem, & extirpationem dicti Schiſmatis, &c.* Ubi vides, expreſſam fieri mentionem de Schiſmate exiſtente.

Reſpondeo ſecundò. Illud Concilium à Martino V. tantùm fuiſſe approbatum quoad materiam fidei, non extra illam, ut conſtat ex actis Concilii Seſs. 45. Cæterùm hoc ipſum Concilium Seſs. 8. a. 7. inter alios errores Wicleffi etiam hunc damnavit. *Papa non eſt immediatus & proximus Vicarius Chriſti & Apoſtolorum.* Ex quo jam ante deducta manet authoritas ſummi Pontificis ſupra Concilium. Item poſteaquam Martinus V. ſummus Pontifex eſt renunciatus, nullum ampliùs decretum in cauſa morum vel fidei factum fuit à Concilio, ut pateret, ſublato tunc Schiſmate per legitimi Pontificis electionem ceſſare Concilii Jurisdictionem.

16. Quod attinet ad Concilium Baſileenſe, Reſpondeo illud quantumvis ab initio legitimè congregatum, tamen poſtquam ſe ab Eugenio ſummo Pontifice ſeparavit, & contra ipſum ſurrexit, in Schiſmaticum Conciliabulum degeneràſſe, idcóque ab Eugenio meritò diſſolutum, omníque valore exutum, eique Concilium aliud Florentinum ſubſtitutum fuiſſe: unde & viri tum ſanctitate, tum doctrinâ præſtantes, qui eodem tempore vixerunt, illius Synodi acta & decreta graviter redarguerunt, uti D. Antoninus 3. p. tit. 22. c. 10. S. Joannes Capiſtranus de auctor. Papæ & Concilii. p. 3. B. Nicolaus Albergatus, uti de ipſo refert Sigonius in vita. c. 13. demum & Principes quoque & ipſimet Galli relicto Baſileenſi Concilio ſeſe Pontifici ſubmiſerunt.

17. Objicies ſecundò. Sæpe fuiſſe factas appellationes à Romano Pontifice ad Concilium futurum, ſic Philippus Pulcher appellavit à Bonifacio VIII. anno 1303. Procurator Regius Caroli VII. à Pio II. anno 1460. Univerſitas Pariſienſis ab Innocentio VIII. anno 1491. & à Leone X. anno 1517. & plures alii relati in Sacerd. reg. cit. l. 2. c. 8.

Reſpondeo. Ejusmodi appellationes factas quidem, ſed contra SS. Canonum inſtituta, ipſiúsque rationis naturalis dictamen, quæ appellationes non niſi in tutamen innocentiæ, ad finiendas lites, ad judicem legitimum, præſentem, exiſtentem, à minori ad majorem admittit: quibus omnia contraria eveniunt in appellatione à Romano Pontifice ad futurum Concilium.

Objicies tertiò illud c. 15. ex actis Apoſtolo- 18.
rum: *Viſum eſt Spiritui S. & nobis:* Ubi Collegium & Concilium Apoſtolicum nullam facit mentionem Petri. Secundò in c. 8. ibidem dicitur quòd Petrus & Joannes ab Apoſtolico Collegio miſſi fuerint in Samariam: ſed qui mittitur eſt mittente inferior. & act. 20. dixit Apoſtolus ad Epiſcopos. *Attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos Spiritus S. poſuit regere Eccleſiam DEI;* ergo Epiſcopis competit Eccleſiæ regimen.

Reſpondeo ad primum. Hunc eſſe ſtylum & morem Conciliorum œcumenicorum, quia non loquuntur cum excluſione, ſed cum incluſione capitis & ſummi Pontificis, ſicque habent infallibilem aſſiſtentiam Spiritûs S. Ad ſecundum reſpondeo. Si, qui mittitur, deberet eſſe mittente inferior, etiam Filius in Divinis eſſet Patre minor. Igitur tunc ſolum miſſus mittente minor eſt, ſi mittitur ex mandato & imperio, non autem ſi ſuaſu, aut conſultivo ſolùm impulſu, quomodo Petrus & Joannes ab Apoſtolis miſſi dicuntur. Ad tertium reſpondeo Apoſtolum non fuiſſe allocutum Epiſcopos in Concilio unitos, ſed aliquos particulares, quilibet ergo Epiſcopus ſecundùm Apoſtolum regit Eccleſiam, non utique in toto & cum univerſali jurisdictione, ſed in parte.

Objiciunt quartò exempla Pontificum dejecto- 19.
rum a ſumma ſede: uti Liberius à Conſtantio, Sylverius à Juſtiniano, Joannes XII. ab Ottone I. Gregorius VI. ab Henrico III. depulſus eſt. Sed reſpondeo. Hæc aliáque exempla cùm ſint vel de Pontificibus tyrannicè dejectis, vel de intruſis, aut ſponte cedentibus, minimè probare, quòd Concilio de jure poteſtas competat ſummi Pontificis judicandi.

Objicies quintò. Papa eſt miniſter Eccleſiæ. 20.
1. Cor. 4. & Matt. 20. neque (ut habet D. Thomas 2. 2. q. 100. a. 1.) eſt Dominus, ſed diſpenſator rerum Eccleſiæ: Eccleſia quoque non eſt propter Papam, ſed Papa propter Eccleſiam. Atqui miniſter eſt eo minor, cujus eſt miniſter, & finis eſt præſtantior medio ad finem: ergo etiam Eccleſia per Concilium repræſentata eſt præſtantior, quàm ſummus Pontifex.

Reſpondeo. Summum Pontificem eſſe miniſtrum formali miniſterio ſubjectionis reſpectu Chriſti, cujus eſt Vicarius, reſpectu verò Eccleſiæ habere miniſterium eminentiale & architectonicum gubernationis in bonum Eccleſiæ, nam jus ſupremum adminiſtrandi Eccleſiam eſt jurisdictio, ſeu poteſtas eandem gubernandi; ut patet in quovis Epiſcopo reſpectu ſuæ diœceſis. Ad alterum reſpondeo: finis *qui & cujus gratia* eſt præſtantior medio, transeat (nam & hoc abſolutè falſum eſt, uti de Incarnatione intenta propter redemptionem generis humani dicam in tract. de incarn. finis *cui*, nego: ita enim tutor datur propter pupillum, Rex eſt propter regnum, gubernator propter navigantes, imperator propter exercitum; neque tamen tutor pupillo, Rex regno, gu-

Digitized by Google

gubernator navigantibus; exercitui imperator ſubjicitur: imò hoc cederet in maximum detrimentum. Sic pariter ipſum Eccleſiæ bonum requirit, ut ſit ſubjecta Pontifici.

21. Objicies ſextò. Si Concilium non eſſet ſupra Papam, Eccleſia eſſet deſtituta neceſſario remediô in caſu, quo Papæ ſcandaloſis exemplis Eccleſiam inficiunt; cùm ergo ſit juris naturæ, ut membrum nocuum pro conſervando reliquo corpore amputetur, etiam Eccleſia jus habet deponendi ſummi Pontificis ſi ſcandaloſè vivat, quod jus nunquam poterit mandare executioni, niſi quando eſt in Concilio congregata.

Reſpondeo. Non fore idoneum remedium, per quod Schiſmati & ſciſſioni Eccleſiæ præbetur occaſio, neque pro ſervando corpore quiſquam medicorum caput abſcindi ſuaſerit: tale foret remedium, ſi Concilium ſibi poteſtatem ſupra Pontificem judicandum aut deponendum arrogaret: In tali igitur caſu ad orationem potiùs, quàm DEUS pro ſolenni remedio præſcripſit, ſanctorum exemplo eſt refugiendum.

22. Dices. Ad quid ergo ſunt Concilia, ſi non habent majorem auctoritatem, quam ipſe Pontifex? Reſpondeo. Maximam tamen iis ineſſe vim & auctoritatem & utilitatem, cùm enim plurimi viri ſanctitate, ſapientiâ & experientiâ præſtantiſſimi ex toto terrarum orbe conveniunt, de quibus præſumi nequit, quod affectu vel humano reſpectu ducantur, eorundem communia ſuffragia ad evellendas noxias opiniones, abuſus, & hæretica dogmata plurimùm conducunt.

§. IV.

An ergo non detur caſus, in quo Concilium ſit ſupra Papam?

23 DICENDUM eſt I. *Verum Papam, quamdiu manet Papa, nullius criminis cauſâ ſubjici alicujus Concilii judicio.*

Ratio ex dictis eſt, quòd ſuperior non poſſit ſubjici judicio inferioris: atqui Concilium eſt inferius Papâ, & iſte neminem ſe ſuperiorem præter DEUM agnoſcit; ergo. Unde Synodus Epheſina ſcribens ad Cæleſtinum Pontificem: *Si data fuerit volentibus licentia, majores ſedes injuriis afficere, & in eos, in quos non habent poteſtatem, ut contra leges, ſic & contra Canones proferre ſententias, ibunt ad ultimam confuſionem res Eccleſiæ.* Dixi verus Papa, h. e. qui talis ab Eccleſia communiter agnoſcitur. Unde

DICENDUM eſt II. *Dantur caſus, in quibus Concilium legitimè congregatum poteſtatem habet Pontificem non tam judicandi, & deponendi, quàm nullum eſſe declarandi.* 24.

Ejuſmodi caſus primò eſt hæreſeos, nam ſi Papa ut privata perſona in hæreſin incidat, ſicut non eſt membrũ, ita multò minùs caput Eccleſiæ, ideóq; ut talis à Concilio exauthorari poteſt, ut habetur in 8. Synodo Act. 7. c. audivimus. 24. q. 1. c. ſi Papa. d. 40. & alibi.

Porrò quòd nomen Honorii I. in ſexta Synodo Conſtantinopolit. ſub Papa Agathone celebrata, penes aliorum Patriarcharum Conſtantinopolitanorum nomina, qui de hæreſi Monothelitarum fuerunt condemnati, adjunctum reperiatur act. 13. id contigiſſe fraude Theodori Patriarchæ Conſtantinopolitani, qui ſuo nomini ex actis abraſo Honorii Pontificis nomen ſubſtituerit, ad majorem authoritatem illi hæreſi conciliandam, multis oſtendit Baronius & Spondanus ad annum Chriſti 681. 25.

Secundò. Cùm Papa tempore Schiſmatis eſt electus & pluribus ſe pro legitimo Pontifice gerentibus, Eccleſia eſt dubia de vero Pontifice, uti contigit tempore Concilii Conſtantienſis, cùm enim plures non poſſint ſimul eſſe ſumi Pontifices, nec ſit major ratio de uno, quàm de altero; ideo quilibet ad dimittendam prætenſionem Pontificatûs pro Eccleſiæ bono adigi poteſt.

Tertiò ſi Pontifex foret invalidè electus, aut violenter intruſus, prout de Joanne XV. quidam ſentiunt, tunc enim eo ipſo non foret niſi apparenter Papa.

Quartò, In caſu, quo Pontifex Eccleſiam deſtruere niteretur injuſtis legibus, vi, invaſione &c. tunc enim non ageret ut Papa, adeóque remedia naturalis defenſionis adverſùs ipſum, non volentem ab injuriis deſiſtere, adhiberentur.

ARTICULUS IV.

De infallibilitate ſummi Pontificis.

SUMMARIA.

1. *Quid ſit ſummum Pontificem loqui ex Cathedra?*
2. *Infallibilitas ſummi Pontificis reducitur ex fundamentis præmiſſis.*
3. *Probatur ex Eccleſiæ neceſſitate.*
4. *Eſt communiſſima toto orbe ſententia & expreſſa D. Thomæ.*
5. *Quæſtiones facti ſunt in duplici differentia.*
6. *In quæſtionibus facti non concernentibus inſtructionem Eccleſiæ, poteſt errare ſummus Pontifex.*
7. *In quæſtionibus facti ad materiam fidei & Eccleſiæ inſtructionem pertinentibus ſummus Pontifex eſt infallibilis.*
8. *Summus Pontifex eſt infallibilis etiam in materia morum.*
9. *Aliàs Eccleſia non eſſet ſancta.*
10. *Et ſummus Pontifex poſſet deficere in doctrina fidei.*
11. *Summus Pontifex non poteſt errare in approbatione alicujus ſtatûs Religioſi.*
12. *Non poteſt errare in materia morum etiam pertinente ad jus humanum.*
13. *Etiam in probabili materia morum.*
14. *Solvitur objectio Caramuelis.*

§. I.

Summus Pontifex loquens ex Cathedra habet infallibilitatem independenter à Concilio, ut non poſſit errare in ſuis definitionibus.

SUpponit ipſa aſſertio ſummum Pontificem non ſemper loqui ex Cathedra, & ut ſummum Pontificem, ſed aliquando tantùm ut Doctorem, & hominem privatum: ſicut enim non omnes actiones hominis ſunt humanæ, ſed illæ ſolùm, quæ ut 1.

Digitized by Google

ut homo & rationalis efficit, & ſicut ſummus Sacerdos veteris teſtamenti tunc ſolùm recipiebat & edebat Divina oracula, quando Pontificali ephod indutus geſtabat urim & tummim; & ſicut judex tunc ſolum agit ut judex, quando procedit ſecundùm allegata & probata; ita tunc ſolùm ſummus Pontifex habet aſſiſtentiam Spiritûs S. quando repræſentat Vicarium Chriſti, & Succeſſorem Petri in Cathedra, ſive ut communi ſtylo loquimur, quando ex Cathedra loquitur.

Quandonam ergo ſummus Pontifex agnoſcitur loqui ex Cathedra? Reſp. quando emergente aliquâ controverſiâ in materia fidei & morum, per publica reſcripta & decreta Apoſtolicam & ſupremam in Eccleſia authoritatem ſignificantia, quid fide Divinâ credendum, tenendum, docendum ſit, toti Eccleſiæ proponit, decernit, & oppoſitas ſententias damnat. Valentia to. 3. ſic deſcribit: *Toties loquitur Romanus Pontifex ex Cathedra, & tanquam Chriſti Vicarius, & ſummus Eccleſiæ Paſtor, quoties de rebus fidei controverſis alterutram ſententiam ita determinat, ut ad illam recipiendam obligare velit totam Eccleſiam.* Aliàs ſicuti gerit perſonam Principis, Doctoris, hominis, etiam ſub hac ratione docere, dicere, ſcribere, decernere poteſt & ſolet. Quo ſuppoſito.

2. Aſſertio in titulo §. poſita per ſe ipſam ſequitur ex fundamentis priori articulo poſitis. Nam ut Eccleſia eſſet columna veritatis, contra quam portæ inferi non prævalent, ideo Chriſtus ipſam ſupra Petrum ædificavit, eique ſupremum docendi & paſcendi officium ſupra totam Eccleſiam adeóque etiam ſupra Concilium commiſit, quod deinceps continuandum foret in ſucceſſoribus Petri, & in ejus Cathedra permanſurum; ideóq; rogavit pro Petro, ut non deficeret fides ipſius: ſed hoc officium & ſuprema poteſtas paſcendi & docendi includit officium ſupremi Judicis controverſiarum, qui ſit animata & infallibilis regula fidei, à qua & definitiones Conciliorum, & interpretationes ſcripturarum ſuum robur acciperent, & ſine qua Eccleſia ventis opinionum inſtar arundinis foret agitata, idq; confirmat unanimis conſenſus Conciliorum & Patrum & Doctorum, quorum authoritates ſupra retulimus. ergo ſummus Pontifex habet infallibilitatem in decidendis controverſiis fidei independenter à Concilio.

3. Præterea. Niſi ſummus Pontifex eſſet infallibilis in decidendis fidei controverſiis, Chriſtus Dominus non ſatis proſpexiſſet ſuæ Eccleſiæ, ut illa ab irrepentibus hæreſum erroribus poſſet inviolata & integra permanere: conſequens eſt abſurdum. Sequela probatur: quia ad hoc requiritur animata & viſibilis regula fidei, ad cujus ultimatam reſolutionem recurſus & confugium detur, quoties emergit aliqua controverſia circa fidei dogmata: vel igitur talis regula eſt ſummus Pontifex loquens ex Cathedra, vel Concilium. Non Concilium ſolum ſine Pontifice, quia ut ſic eſt acephalum, errori obnoxium, cùm non repræſentet totam Eccleſiam. Non cum Pontifice, quia tametſi Concilium univerſale cum præſidentia & approbatione ſummi Pontificis ſit certiſſima fidei regula, cùm tamen Epiſcopi ex toto orbe difficillimè poſſint in unum congregari, nimia quoque eſt ejusmodi remedii adverſùs hæreſes difficultas: unde needum Eccleſiæ ſufficienter proſpectum foret, niſi daretur ordinaria fidei regula, qualis in Monarchico ſtatu Eccleſiæ non eſt præter ſummum Pontificem, Petri ſucceſſorem. Reſtat igitur ut ejusmodi animata regula fidei ſit ſummus Pontifex.

Hanc ſententiam eſſe communiſſimam omnium fere Catholicorum affirmat Bellarm. l. 4. de Rom. Pont. c. 2. *quam totus orbis, exceptis pauculis Doctoribus amplectitur,* inquit Andreas Duvalius Doctor Sorbonicus, to. 2. l. 2. quam unicè Hiſpania, Italia, omnésq; Chriſtianitatis provinciæ docent, ita ut illa, quam ſententiam Pariſienſium vocant, ad claſſem earum opinionum reducenda ſit, quæ tolerantur, ſcribit Petrus de Marca Archiepiſcopus Pariſienſis in obſerv. ad Theſes Claromont. Hanc ipſam quoq; Pariſienſium fuiſſe doctrinam affirmat Joſephus Gibalinus Gallus. l. 5. de Can. cap. 3. §. 15. *Hæc*, inquit, *fuit ſemper Doctrina Scholæ Theologicæ Pariſienſis, tam in definitionibus & cenſuris editis ab ipſa in unum congregata, quàm in ſcriptis ſingulorum ipſius Univerſitatis Doctorum.* 4.

Contrariam ſententiam omnino erroneam & hæreſi proximam, quæ meritò judicio Eccleſiæ poſſit hæretica declarari, pronunciat Bellarminus to. 1. Toletus in 2. 2. q. 1. a. 10. inquit eſſe errorem manifeſtum in fide. Angelicus Doctor 2. 2. q. 1. a. 1. ita inquit: *finaliter determinare ea quæ ſunt fidei, ut ab omnibus inconcuſsâ fide teneantur, pertinet ad authoritatem ſummi Pontificis, ad quam majores & difficiliores Eccleſiæ quæſtiones referuntur, &c.* Et rationem ſubjungens: *quia una fides debet eſſe totius Eccleſiæ; ſecundùm illud.* 1. Cor. 1. Idipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis Schiſmata, *quod ſervari non poſſet, niſi quæſtio fidei, de fide exorta determinetur per eum, qui toti Eccleſiæ præeſt: ut ſic ejus ſententia à tota Eccleſia firmiter teneatur.*

Plurimæ authoritates è SS. Canonibus & Conciliis Patrum petitæ pro noſtra aſſertione videri poſſunt apud Eugenium Lombardũ L. III. & Thyrſum Gonzalez in manuduct. Mahomet. p. 1, l. 3. c. 3.

§. II.

Sítne definitio ſummi Pontificis infallibilis in quæſtione facti.

Diſtinguendum eſt inter quæſtiones facti, nam aliquæ ſunt de facto & caſu particulari, non concernente inſtructionem & utilitatem totius Eccleſiæ; Aliquæ ſunt de facto includente quæſtionem juris & materiam fidei, ac redundante in utilitatem Eccleſiæ. Circa quæſtiones prioris generis certum eſſe debet ſummum Pontificem non eſſe prorſus infallibilem, neque enim iſta pertinent ad ſanctitatem & veritatem Eccleſiæ Catholicæ, ſuntque ſubjecta fallibilibus circumſtantiis, prout conſtat erraſſe Pontificem Romanum, qui excomunicavit S. Virgilium, eò quòd docuerit dari Antipodes, eſtq; ex hiſtoria Eccleſiaſtica liquidum, judicia & ſententias Curiæ Romanæ à Succeſſoribus ſæpius mutatas & reformatas fuiſſe. Unde Divus Thomas in quodl. 9. a. 16. in c. *in ſententiis*, inquit, *quæ ad particularia facta pertinent, ut cum agitur de poſſeſſionibus, vel de criminibus, vel de hujusmodi, poſſibile eſt judicium Eccleſiæ errare propter falſos teſtes.* Sed quoad quæſtionem facti ſecundi generis, 5. 6.

Digitized by Google

7. DICENDUM. *Summus Pontifex in quæſtione facti pertinente ad materiam fidei, & directionem totius Eccleſiæ errare non poteſt.*

Ratio eſt: quia ſi foret fallibilis, poſſet ſaltem indirectè & ex conſequenti irrepere aliqua labes in fidei ſinceritatem, morúmq; ſanctitatem: Hujusmodi quæſtiones facti ſunt: *An S. Petrus fuerit Romæ, an ibidem cum S. Paulo ſubierit martyrium?* Huc pertinet Canonizatio Sanctorum, quorum cultus & invocatio ad univerſæ Eccleſiæ mores & ſanctitatem pertinet, & *eſt quædam profeſſio fidei, quâ ſanctorum gloriam credimus*, inquit ibidem S. Doctor. quantumvis involvat quæſtionem facti, an nimirum ita ſanctè vixerint, obierint, miracula fecerint, &c. Item condemnatio non tantùm hæreſum, ſed etiam hæreticorum: quamvis enim ſit quæſtio facti, an aliquis pertinaciter docuerit errorē in fide? id tamen maximè redundat in bonum Eccleſiæ, ut ſciant fideles, quorum doctrinam legere, ſequi, amplecti debeant: ſic enim antiquitùs exiſtimata ſanctitas & doctrina Origenis multos in errorem traxit, donec non ſolùm errores, ſed & ipſe Origenes Eccleſiæ judicio condemnatus fuit.

§. III.

An ſummus Pontifex ſit infallibilis in materia morum?

SEnſus eſt: An ſummus Pontifex ſit infallibilis, adeóque Eccleſia debeat ſtare ipſius judicio, quando publicè declarat aliquam ſententiam in praxi eſſe ſcandaloſam, temerariam, &c. eámque condemnat & prohibet: ita ut ſicuti non poteſt errare proponendo credenda, ſic neque proponendo agenda; & uti nequit obtrudere falſa pro veris, ſic neque turpia pro honeſtis.

8. DICENDUM. *Summus Pontifex ex Cathedra determinans, quæ ad morum materiam pertinent, errare non poteſt.*

Probatur primò ex illo Jo. 16. ubi Chriſtus Spiritum S. promittens Apoſtolis, *docebit vos*, inquit, *omnem veritatem*, adeóque non tantùm ſpeculativam, ſed etiam practicam, non tantùm ad fidem, ſed etiam ad mores pertinentem: ergo ſicut Eccleſia in Petro ejúſque ſucceſſoribus habet vivam fidei, ſic & morum regulam.

9. Probatur ſecundò. Si Pontifex docens Eccleſiam erraret in materia morum, Eccleſia non eſſet ſancta: ſed conſequens eſt contra fidem in Symbolo Apoſtolorum: ergo. Sequela probatur: Illa Eccleſia non eſt ſancta, cujus doctrina & lex non eſt ſancta; ſed ſi ſummus Pontifex erraret in materia morum proponendo & docendo inhoneſta pro honeſtis, Eccleſiæ lex & doctrina à ſummo Pontifice in ejus mores introducta, non eſſet ſancta: ergo neque Eccleſia eſſet ſancta: ſanctitas enim Eccleſiæ non penſatur ex ſingulorum moribus, qui ſæpe ſunt depravati; ſed ex communi ſtatu, lege, & per Eccleſiaſticos Canones præſcripta vivendi norma.

Confirmatur. Ut conſuleretur Eccleſiæ quoad fidei veritatem, neceſſaria fuit regula fidei infallibilis, quæ eſt ſummus Pontifex: ergo pariter ut eidem proſpiceretur quoad ſanitatem & ſanctitatem morum, neceſſaria fuit infallibilis regula morum: cùm tam parum ſanctitas morum, quàm veritas fidei ſine infallibili regula poſſit ſalva conſiſtere.

Probatur tertiò. Si ſummus Pontifex poſſet in 10. doctrina morum deficere, ex conſequenti & indirectè poſſet in fide deficere: conſequens eſt rejectum; ergo & antecedens. Sequela probatur. Ad doctrinam fidei pertinet, quòd per bona & honeſta opera debeat quæri & obtineri ſalus æterna, eáque impediatur per opera mala & inhoneſta: ſed ſi ſummus Pontifex admitteret errorem in materia morum, ſaltem in actu exercito, & virtualiter admitteret propoſitionem contradictoriè oppoſitam, quòd nempe inhoneſta opera licitè exercerentur, nec impedirent conſecutionem ſalutis æternæ: ergo ſaltem indirectè & virtualiter in fidei veritate deficeret.

Confirmatur. Summus Pontifex tanquam Succeſſor Petri habet infallibilem aſſiſtentiam Spiritûs S. in ſuo officio paſtorali; atqui paſtorale officium non tantùm includit doctrinam fidei, ſed etiam doctrinam morum: uttalibet enim ex parte oves erraverint, excident hoc ipſo ab ultimo fine ſalutis æternæ: ergo ſicuti ſummus Pontifex in una, ſic in altera parte ſui officii habet aſſiſtentiam Spiritûs S.

Inferes ex dictis primò. Summum Pontificem 11. in approbatione alicujus S. Ordinis, vel ſtatûs Religioſi, & ejuſmodi Regulæ errare non poſſe: nam magna pars materiæ moralis publicam Eccleſiæ utilitatem, ac viam ſalutis æternæ concernens, eſt præſcribere, & determinare viam ad perfectionem, quod fit per approbationem alicujus Religionis & ſacræ Regulæ; ſed, ut dictum, circa talem morum materiam ſummus Pontifex errare non poteſt. ergo non poteſt errare in approbatione alicujus Religionis & ſanctæ Regulæ.

Inferes ſecundò. Summum Pontificem non tan- 12. tùm in materia morum ad jus Divinum vel naturale, ſed etiam ad jus humanum & poſitivum pertinente, errare non poſſe, approbando aliquid, quod jure Canonico, vel civili eſt moraliter malum, aut è converſo: ſiquidem ex ejusmodi errore non minùs violaretur Eccleſiæ ſanctitas, quàm ſi error fuiſſet commiſſus circa jus Divinum, vel naturale.

Inferes tertiò. Romanum Pontificem ex Cathe- 13. dra loquentem, etiam in probabili morum materia errare non poſſe, v. g. declarando aliquam opinionem eſſe improbabilem, ſcandaloſam, &c. quæ antea probabilis habebatur. Ratio eſt; quia probabilitas moralis verſatur circa bonitatem & malitiam actuum; ſed in hujus determinatione ſummus Pontifex errare non poteſt, ſecundùm hactenus dicta; ergo in probabili morum materia errare non poteſt. Et conſtat exemplis plures opiniones olim fuiſſe habitas probabiles, quæ modò nullam habent probabilitatem, apparente nimirum aliquo principio certo, quod antea non apparebat. e. g. olim probabilis erat ſententia de valida abſolutione Sacramentali in abſentia pœnitentis, quæ per Clementē VIII. declarata eſt improbabilis.

Dices cum Caramuele. Nullâ humanâ authori- 14. tate fieri poteſt, ut bonū ſit malum, ut lux ſint tenebræ, ut iñocens ſit reus, ergo nec fieri poteſt authoritate ſumi Pontificis, ut ſententia intrinſecè probabilis ſit improbabilis; ſententia quippe intrinſecè

pro-

Digitized by Google

probabilis eſt eo ipſo bona & honeſta & commendabilis, improbabilis verò eſt condemnabilis. Igitur damnationes ſummorum Pontificum ad ſummum vel obligant ſolùm in foro externo, vel concernunt probabilitatem tantùm extrinſecam; quæ mutationi ſubeſt.

Reſpondeo, in ſenſu compoſito, quamdiu nimirum adſunt cauſæ formales bonitatis, lucis, innocentiæ, fieri non poſſe, ut bonum ſit malum, lucidum ſit tenebroſum, innocens ſit reus; & ſic in ſenſu compoſito intrinſecæ probabilitatis, manentibus nempe cauſis intrinſecæ probabilitatis, fieri non poteſt, ut ſententia intrinſecè probabilis, ſit improbabilis; in ſenſu verò diviſo ſicuti bonum poteſt fieri malũ, accedente cauſâ deſtructivâ bonitatis, lucidũ tenebroſum, innocens reus, emergente novo argumento, quo reus convincitur; ſic etiam emergente fundamento, quo probabilitas eliditur, ſententiam antè probabilem in ſenſu diviſo fieri poſſe improbabilem, quemadmodum ante Eccleſiæ determinationem etiam in materia fidei aliquæ opiniones habebantur probabiles, quæ poſt ejus determinationem pro hæreticis reputantur.

DISPUTATIO XV.

DE Obſcuritate fidei.

OBſcuritas ſeu inevidentia penes fidei aſſenſum poteſt eſſe objectiva, vel ſubjectiva. Objectiva eſt vel ex parte rei revelatæ, & objecti terminativi quod creditur, de quo quæritur, utrùm ſit de eſſentia fidei, ut objectum creditum in ſe & quoad connexionem terminorum ſit inevidens credenti, & utrùm ipſa obſcuritas pertineat ad conſtitutivum formale objecti. Vel eſt ex parte objecti motivi, quo creditur, nimirùm revelationis? Et de hâc quæritur, utrum aſſenſus fidei poſſit conſiſtere cum evidentia revelationis, ſive ut vocant, cum evidentia in atteſtante? Subjectiva obſcuritas eſt, quæ ex parte ſubjecti, excludit evidentiam & claritatem. de quâ quæritur, an de eodem obiecto in eodem intellectu ſimul poſſit ex diverſo motivo conſiſtere clara ſcientia & obſcura fides? ſive, an idem obiectum reſpectu eiusdem intellectûs ſimul poſſit eſſe ſcitum & creditum? ut ſingula diſpiciantur. Sit

ARTICULUS I.

An reſpectu ejusdem intellectûs idem objectum materiale ſimul poſſit eſſe ſcitum & creditum?

SUMMARIA.

1. *Obſcuritas ex parte rei revelatæ eſt fidei eſſentialis.*
2. *Non ut pars intrinſeca motivi formalis, ſed ut conditio eſſentialiter connotata, & modicativa ipſius.*
3. *Solvuntur objectiones.*
4. *Status quæſtionis.*
5. *Actus claræ ſcientiæ non poteſt componi cum actu fidei circa idem objectum,*
6. *Multò minùs idem actus poteſt eſſe ſcientia & fides.*
7. *Confirmatur à paritate ſpei.*
8. *Depellitur reſponſio Adverſariorum.*
9. *Nec habitualis fides & ſcientia poſſunt ſimul conſiſtere.*
10. *Habitus fidei poteſt conſiſtere cum actuali ſcientia.*
11. *Quamvis viâ ordinariâ non conſiſtat.*
12. *An Philoſophus credat DEUM exiſtere?*
13. *Fides & ſcientia non tantùm contrariè, ſed etiam privativè opponuntur.*
14. *Variæ objectiones ſolvuntur.*

§. I.

Præſupponitur eſſentialis obſcuritas fidei.

1. CONCLUSIO. *Obſcuritas ex parte rei revelatæ eſt de eſſentia fidei.* Ita S. D. a. 4. cum communi DD.

Conſtat primò ex Apoſtolo Hebr. 11. fidem definiente, quòd ſit *argumentum non apparentium*, in quæ verba D. Gregorius hom. 20. Evang. *Profectò liquet, quòd fides illarum rerum argumentum eſt, quæ apparere non poſſunt, quæ enim apparent, jam non habent fidem, ſed agnitionem.* Et D. Auguſt. tr. 40. in Jo. *Quid eſt fides, niſi credere, quod non vides?* Neque obſtat illud Chriſti ad D. Thomam Apoſtolum Jo. 20. *quia vidiſti, credidiſti.* quia ut hîc S. D. exponit, *aliud vidit Thomas, aliud credidit: hominem vidit, & DEUM credens confeſſus eſt, cùm dixit:* Dominus meus, & DEUS meus.

Secundò ex ratione. De eſſentia fidei eſt, quòd habeat motivum purè extrinſecum, nimirum teſtimonium dicentis; ſed ſi objectum fieret evidens, & clareſceret connexio extremorum, jam non haberet motivum purè extrinſecum; cùm evidentia objecti ſit ex ſe idonea ad convincendum intellectum, & pariendam notitiam ſcientificam, ex quo tolleretur eſſentialis diſtinctio fidei & ſcientiæ.

Non ideo tamen obſcuritas eſt pars intrinſeca objecti, vel motivi quo, vel terminativi quod, non motivi: neque enim aſſentimur propter obſcuritatem, ſed propter Divinam veritatem revelantem neque ulla intellectũ movendi efficacia conveni- 2.
re poteſt obſcuritati, extra rationem veri & perfectionis intellectualis conſtitutæ: non etiam objecti terminativi: quia objectum terminativum fidei

fidei tam formale, quàm materiale eſt, quod creditur & terminat aſſenſum: atqui obſcuritas non eſt id, quod creditur, & in quod fertur aſſenſus; iſte enim fertur in objectum ſubſtans obſcuritati, quemadmodum ſpes fertur in objectum ſubſtans arduitati. Unde ſequitur, quòd ſicut abſentia & arduitas in objecto ſpei non aliter ſe habent, quàm ut conditiones eſſentialiter requiſitæ; ita etiam obſcuritas in objecto fidei ſeſolùm habeat per modum eſſentialis conditionis, ac modificationis in objecto credito.

3. Dices primò. Claritas objectiva poteſt intellectum movere ad aſſenſum: ergo etiam obſcuritas.

Secundò. Juxta S. D. q. 14. de verit. a. 3. ad 6. *Veritas prima non eſt objectum proprium fidei, niſi ſub hac ratione, prout eſt non apparens: unde quando veritas prima præſtò erit, amittet rationem objecti:* ergo inevidentia intrinſecè pertinet ad objectum formale fidei.

Tertiò. Aſſenſus fidei per obſcuritatem differt intrinſecè ab aſſenſu, vel actu viſionis: ergo etiam objectum formale fidei per obſcuritatem intrinſecè differt ab objecto viſionis.

Reſpondeo ad primum neg. conſequentiam: nam claritas eſt prædicatū poſitivum, & perfectio intrinſecè conferens ad connexionem prædicati cum ſubjecto, per quam intellectus convincitur & movetur ad aſſenſum: atqui obſcuritas eſt prædicatum negativum, nihil conferens ad movendum intellectum, ſed potiùs retrahens; eſtque ſolùm neceſſaria conditio, quâ Divina revelatio contineatur intra limites motivi extrinſeci.

Ad 2. Reſp. ly *prout* non reduplicare rationem formalem, ſed conditionem eſſentialem, veluti cùm dicitur: beatitudo quatenùs ardua & nondum poſſeſſa eſt objectum ſpei.

Ad 3. Diſtinguo conſequens, differt intrinſecè per obſcuritatem tanquam conditionem modificativam objecti formalis, conc. tanquam per ipſum objectum, aut partem conſtitutivam ipſius, nego.

§. II

Reſolvitur incompoſſibilitas actualis ſcientiæ & fidei.

4. Certum eſt idem objectum modò fide Divinâ creditum, poſtea ſucceſſivè evidenter cognoſci, adeoque in eodem intellectu de eodem objecto ſcientiam fidei Divinæ poſſe ſuccedere: veluti ſi quis exiſtentiam DEI primitùs fidei aſſenſu creditam, poſtea philoſophicis rationibus demonſtratam cognoſcat. Controverſia igitur eſt de ſimultanea ſcientiæ & fidei conſiſtentia in eodem intellectu, quæ tripliciter ſe habere poteſt. Primò ut ſimul ſtent actus ſcientiæ & fidei. Secundò, ut habitus utriusque. Tertiò ut conſiſtat habitus cum actu alterius.

5. CONCLUSIO I. *Actus claræ ſcientiæ non poteſt in eodem intellectu componi cum actu fidei reſpectu ejusdem objecti; adeoq; repugnat fidei evidentia etiam ſubjectiva.* Ita S. D. a. 5. ejúsque Diſcipuli contra de Lugo & plures RR.

Faciunt in hujus aſſertionis probationem illa, quibus S. ſcriptura, & SS. PP. aſſerunt, fidem eſſe de non viſis, non apparentibus, admiſsâ enim evidentiâ etiam ſubjectivâ, fides jam eſſet de rebus viſis & apparentibus.

Ratio eſt. Formæ, quæ conferunt effectus formales privativè, aut contradictoriè oppoſitos, ſeſe non compatiuntur in eodem ſubjecto: ſed ſcientia & fides conferunt effectus formales privativè, imò virtualiter etiam contradictoriè oppoſitos, ergo. Minor probatur: evidentia & inevidentia circa idem objectum, clarum & obſcurum, non viſum ex principiis purè extrinſecis, viſum ex principiis intrinſecis & per ſe notis, ſunt effectus privativè & contradictoriè oppoſiti, non minùs quàm lux & tenebræ: ſed formalis effectus actualis ſcientiæ in intellectu eſt evidentia, eſſe clarum, viſum, &c. econtra effectus formalis fidei eſt inevidentia, eſſe obſcurum, non viſum, &c. ergo actualis ſcientia & fides habent effectus formales privativè & contradictoriè oppoſitos.

Ex quo infertur: multò minùs unum eundémque actum poſſe eſſe ſub diverſis motivis actum ſcientiæ & fidei: nam præter priorem rationem, quòd effectus privativè vel contradictoriè oppoſiti, non poſſint ſimul conſiſtere: inſuper unus idémque actus non poteſt pertinere ad habitus ſpecificè diſtinctos, imò oppoſitos, aliàs una eadémque entitas erit in duplici ſpecie eſſentiali, quod repugnare ex Philoſophia ſuppono, ſed actus fidei pertinet ad habitum fidei, actus ſcientiæ ad habitum ſcientiæ, qui ſunt habitus ſpecificè diſtincti, imò ſecundùm evidentiam oppoſiti: ergo impoſſibile eſt unum eundémque actum ſimul eſſe ſcientiam & fidem. 6.

Confirmatur à pari. Spes non poteſt eſſe de re poſſeſſa: ergo nec fides de re viſa. Conſequentia probatur: uti ſpes eſt motus voluntatis ad poſſeſſionem & quietem termini; ſic fides eſt via ad claram viſionem DEI; ergo ſicut illa modò tendit ad bonum abſens; ſic iſta modò fertur in verum latens, donec in patria illi bonum præſens, iſti ſuccedat verum patens, & apparens. 7.

Reſpondent Adverſarii. Quamvis iſti effectus non poſſint ſimul ſtare per eadem media; benè tamen per diverſa; tunc enim cùm non ſint de eodem objecto ſecundum idem, ceſſabit oppoſitio. 8.

Sed contrà eſt. Cùm ipſa media ſecum trahunt, & inferunt effectus privativè oppoſitos circa unum idémque objectum terminativum, non tollunt repugnantiam & incompoſſibilitatem actuum, imò cauſant, ſed ipſa media ſecum trahunt, & inferunt hanc oppoſitionem: nam motivum fidei eſt purè extrinſecum, eſſentialiter connotans obſcuritatem objecti, ac proinde refundens in intellectum mediante actu à ſe cauſato; econtra motivum ſcientiæ eſt intrinſecum, ex ſe diffundens claritatem: ſicut ergo lux & tenebræ, hæreſis, & fides quantumvis ex diverſis principiis mediiſque cauſatæ, ſimul in eodem ſubjecto non poſſunt conſiſtere, ita nec ſcientia & fides.

§. III.

Quid ſentiendum de habitibus ſcientiæ & fidei?

CONCLUSIO II. *Etiam habitualis ſcientia & fides de eodem objecto non poſſunt eſſe ſimul.* Ita Goner, aliique Thomiſtæ. 9.

Ratio

Ratio eſt. Habitus non minùs oppoſitionem, quam ſpecificationem ſumunt ab actibus, ſiquidem eſſentialiter ſunt inclinationes in actum: ergo ſi actus invicem repugnant, etiam habitus repugnant.

Confirmatur. Eò quòd gravitas ſit inclinatio ad motum deorſum, levitas ad motum ſurſum; ideo quemadmodum non poteſt idem ſubjectum ſimul moveri ſurſum & deorſum; ſic neque poteſt ſimul eſſe grave & leve: ergo ſimiliter, quia habitus ſcientiæ eſt inclinatio in actum clarum, & habitus fidei in actum obſcurum, ſicuti non poteſt idem ſubjectum ſimul habere actum clarum & obſcurum, ita neque ſimul poteſt inclinari in actum clarum per habitum ſcientiæ, & in obſcurum per habitum fidei. Non ideo ſequitur, quod quotieſcunque aliquis acquireret ſcientiæ habitum de quopiam fidei myſterio, toties deſtrueretur habitus fidei, tantùm enim ſequitur, quòd habitus fidei Divinæ ad illud objectum, de quo habetur clara ſcientia, ſe ampliùs non extenderet, remaneret tamen ratione formalis objecti, aliarúmque, ad quæ de facto extenditur.

10. CONCLUSIO III. *Habitus fidei poteſt conſiſtere cum actuali ſcientia & clara viſione tranſeunte.* Ita communiter Thomiſtæ.

Probatur primò exemplo D. Pauli Apoſtoli allato à D. Thoma infr. q. 175. a. 3. ad 3. qui in raptu vidit Divinam eſſentiam, *& habuit actum beatorum, fuit tamen ſimul tunc in eo fidei habitus.*

Secundò. Entitates poſitivæ, quæ non ſunt directè & formaliter oppoſitæ, poſſunt ſimul conſiſtere: ſed habitus, & actus habitûs oppoſiti non directè formaliter opponuntur; eſt enim tantùm oppoſitio diſpoſitiva & effectiva, quatenus actus diſponit ad habitum oppoſitum, & habitus producit actum: formalis verò & directa oppoſitio eſt inter actum & actum, habitum, & habitum, & ideo ſtante habitu virtutis aliquando elicitur actus vitii oppoſiti; ſtante gravitate lapis tamen impulſu violento movetur ſurſum.

Tertiò. Formæ contrariæ tunc ſe expellunt, quando ſunt in ſtatu perfecto, non imperfecto & viali, veluti patet in actione qualitatum naturalium, & in accidente ſpirituali, quod tametſi non poſſit permanenter ſubjectari in re corporea; ſubjectatur tamen tranſeunter, ut docetur in Tract. de ſacram. Sed actus viſionis tranſeuntis eſt in ſtatu viali, ergo non neceſſariò expellit habitum fidei.

Dices. Cùm actus non expellit habitum oppo-
11. ſitum, id propterea contingere, quia non niſi per frequentatos actus poteſt expelli, prout per ſimiles actus fuit productus; at hoc non habere locum in habitibus intellectualibus, qui ſicut unico actu generantur, ita & unico actu corrumpuntur: adeóque unico actu ſcientifico generabitur clara ſcientia.

Reſpondeo. Hoc argumento quidem concludi, quòd viâ naturali & ordinariâ actus ſcientiæ non poſſit conſiſtere cum habitu fidei, non autem viâ ſupernaturali & extraordinariâ, ſi videlicet DEUS denegando ſuum concurſum impediat reſultantiam habitûs ſcientifici: tunc enim nihil obſtabit, quo minùs actus ſcientiæ conſiſtat cum habitu fidei.

§. IV.

Solvuntur objectiones.

OBjicies primò. Contra 1. Concluſ. poteſt 12.
Philoſophus fidelis aſſentiri huic objecto, *DEUS exiſtit*, tam propter medium demonſtrativum quà Philoſophus, quàm propter Divinam authoritatem, quatenus eſt fidelis. Sed tunc neque ſola ſcientia, neque ſola fides operabitur: non enim vel ſcientia ex motivo extrinſeco, vel fides ex medio evidenti poteſt aſſenſum parere. ergo ſimul erunt aſſenſus ſcientiæ & fidei Divinæ. Major probatur, tum quia juxta Apoſtolum Heb. 11. *accedentem ad DEUM oportet credere, quia eſt*, tum quia quis poterit cogere Philoſophum, ne velit huic propoſitioni potiùs aſſentiri propter authoritatem Divinam, quàm propter rationem humanam? ergo ſimul ex utroque capite huic objecto poterit aſſentiri.

Adde, quòd ſi Philoſophus exiſtentiam Divinam demonſtrativè cognitam non poſſet credere, foret deterioris conditionis, quàm ſimplex ruſticus, qui credendo mereri, & firmiorem certiorémque objecti cognitionem habere poſſet, quàm Philoſophus, qui per ſuam naturalem ſcientiam nihil mereretur.

Reſpondeo. Philoſophum fidelem, qui habet demonſtrationem de exiſtentia DEI ut Authoris naturæ, poſſe habere fidem de exiſtentia ipſius, ut Author eſt gratiæ, cujus credendæ neceſſitas à citato Apoſtolo inſinuatur: non ideo habere fidem de exiſtentia DEI ut Authoris naturæ, ob fundamenta pro noſtra aſſertione poſita.

Ad confirmationem. Reſp. Philoſophum non ideo fore deterioris conditionis, quàm ſimplicem ruſticum, quia ſi non per actum fidei, mereri tamen poſſet per piam affectionem, quâ paratus eſt intellectum captivare in obſequium fidei, atque hoc ipſum objectum credere, niſi jam per ſcientiam evidenter cognoſceret. Secundò, quia licèt fides Divina non moveret ad aſſenſum objecti evidenter cogniti, tamen magis certificaret intellectum, ut tanto firmiori aſſenſu in illud tenderet: neque enim in certitudine, ſed in evidentia ſibi opponuntur.

Objicies ſecundò contra 2. Concluſ. Quæ op- 13.
ponuntur contrariè, poſſunt ſaltem per Divinam potentiam eſſe ſimul; ſed habitus ſcientiæ & fidei opponuntur contrariè: ergo ſaltem per Divinam potentiam poſſunt eſſe ſimul.

Confirmatur. De facto in intellectu D. Pauli videntis Divinam eſſentiam, ſimul erat habitus fidei & lumen gloriæ, quod eſt perfectius omni habitu ſcientifico, ergo etiam habitus ſcientificus poteſt cum fide conſiſtere.

Reſp. diſt. maj. Niſi ſimul habeant adjunctam oppoſitionem privativam, conc. ſi habeant, nego.

Ad confirmationem. Reſp. lumen gloriæ, per quod D. Paulus vidit Divinam eſſentiam, fuiſſe per modum tranſeuntis, unde non habebat formalem & directam oppoſitionem cum fide, quamvis pro illo tempore impedierit, ne habitus fidei prodiret in actum. Et eſto quòd etiam lumen gloriæ tranſiens ſit entitativè perfectius omni habitu ſcientifico, non tamen quoad ſtatum, & modum informandi ſubjectum.

Digitized by Google

14. Objicies tertiò contra 3. Concluſ. primò. Quod actu poſſidetur, non poteſt ſperari; ergo nec credi, quod actu ſcitur. Secundò, quamprimùm Quis Romam videt, amittit fidem de exiſtentia Romæ: ergo quamprimùm D. Paulus vidit Divinam eſſentiam, amiſit habitum fidei. Tertiò, Actus peccati mortalis, quamvis tantùm habeat indirectam oppoſitionem cum gratia & charitate, tamen eſt incompoſſibilis cum illa; ergo etiam actus viſionis, quamvis ſit indirectè tantùm oppoſitus, tamen eſt incompoſſibilis cum fide. Quartò, per actum claræ viſionis, & ſcientiæ aufertur objectū formale fidei, quod eſt, non viſum; ergo etiam aufertur habitus fidei.

Reſpondeo ad 1. Quod actu permanenter poſſidetur, non poteſt ſperari, conc. tranſeunter, nego. Ad 2. Diſparitas eſt: quòd Roma viſa immediatè producit ſpeciem clarè ſui repræſentativam, & in memoria permanentem; at verò Divina eſſentia à D. Paulo viſa non produxit ullam ſui ſpeciem, ſed ad ſummum, ut inquit S. D. remanſit quædam refulgentia luminis gloriæ, & ſpecies viſionis creatæ. Unde ſi DEUS impediret, ne ex viſione Romæ in ſenſibus internis produceretur ſpecies, etiam viſio Romæ fidem illius non expelleret. Ad 3. Diſparitas eſt: quòd peccatum mortale inimpedibiliter cauſat maculam & averſionem habitualem à DEO, quâ impeditur influxus conſervativus gratiæ & charitatis: at actus viſionis non inimpedibiliter producit habitum ſcientiæ; quippe cujus reſultantiam DEUS impedire, ſicque habitum fidei conſervare poteſt. Ad 4. nego antec. nam objectum formale fidei habitualis non eſt veritas non viſa actualiter, ſed habitualiter.

ARTICULUS II.

An fides poſſit conſiſtere cum evidentia in atteſtante?

SUMMARIA.

1. *Exponitur evidentia in atteſtante.*
2. *Poteſt conſiſtere fides Divina cum evidentia in atteſtante.*
3. *Reſponſio Adverſariorum depellitur.*
4. *Revelatio in ſe evidens non deſinit eſſe medium extrinſecum rei intrinſece obſcuræ.*
5. *Unde ex ipſo non ſequitur evidentia intrinſeca rei atteſtatæ.*
6. *Variæ inſtantiæ ſolvuntur.*

§. I.

Eligitur ſententia affirmativa.

1. EVidentia in atteſtante eſt clara notitia de exiſtentia ipſius revelationis, per quam evidenter conſtat, DEUM eſſe qui atteſtatur, & revelat myſterium. Talem evidentiam dari indubitatum eſt; ad hanc enim neceſſe non eſt, ut DEUS in ſe ipſo videatur, ſed ſufficit ut cognoſcatur in ſignis & characteribus, quos nemo alius poſſet exprimere; atqui dantur extra beatificam viſionem tam clara & evidentia ſigna Divinæ revelationis, ut nemo prudens poſſit illa in dubium vocare; veluti ſi in conteſtationem Divinæ locutionis & revelationis ſuſcitetur mortuus, viſus cœco nato conferatur, aliave prodigia patrentur, quæ certè conſtet nulli alteri cauſæ, quàm DEO adſcribi poſſe. Talem evidentiam habuit de revelatione Conceptionis & Nativitatis Verbi Divini DEIpara, tum propter plurima ſigna & prodigia in hujus veritatis conteſtationem facta, tum quod ſciebat ſe ſolius DEI operatione concepiſſe, & peperiſſe. Hanc ipſam de Chriſti Divinitate atteſtationis evidentiam habuit Lazarus, non aliâ quam Divinâ virtute reſuſcitatus. De revelatione myſteriorum ſupernaturalium primus Angelus, qui evidenter cognovit, ſe à ſolo DEO poſſe illuminari, & ex mente D. Thomæ non ſolùm Apoſtoli innumerorum prodigiorum oculati teſtes: Unde D. Joannes Ep. 1. c. 1. *quod vidimus, teſtamur, & annunciamus vobis, ut & vos credatis*; ſed etiam Prophetæ, prout indicari videtur 2 Regum c. 23. ubi Propheta dicit: *Mihi locutus eſt fortis Iſrael, Dominator hominum; ſicut lux auroræ oriente ſole mane rutilat absque nubibus.* Quæritur ergo, utrùm talis evidentia Divinæ revelationis deſtruat aſſenſum fidei? Qui fidem cum ſcientia in eodem objecto componunt ſub diverſis motivis, facilè in affirmativam conveniunt. Thomiſtis negantibus difficilior eſt reſolutio, ideòque in partes dividuntur. Joanni à S. Th. negativa magis arridet, quem ſequitur ex Salisburg. Magnif. P. Petſchacher. Affirmativam tuetur cum Cajet. & Ferrar. Gonet. diſp. 1. a. 7. §. 1. quem ſequuntur ex Salisburg. Reverendiſſimus D. Oberaſcher, Magnif. P. Wibmperger, & ego in tract. de fide. Sitque ruſus.

2. CONCLUSIO. *Fides Divina poteſt conſiſtere cum evidentia in atteſtante.* Ita communior Thomiſtarum.

Probatur primò authoritate S. Thomæ hîc q. 5. a. 2. in c. dicentis: *Si aliquis Propheta in ſermone Domini prænunciaret aliquid futurum, & adhiberet ſignum ſuſcitando mortuum, ex hoc ſigno convinceretur intellectus, ut cognoſceret manifeſte à DEO hoc dici, qui non mentitur, licet illud futurum, quod prædiceretur, in ſe evidens non eſſet, unde per hoc ratio fidei non tolleretur.* Præterea: Angeli primæ Hierarchiæ, quibus DEUS immediatè revelavit myſteria, habuerunt evidentiam in atteſtante: Similiter Beatiſs. V. Prophetæ, Apoſtoli, Lazarus, &c. ſed Angeli habuerunt fidem, cùm eſſent in via, prout docet S. D. hic q. cit. a. 1. Beatiſs. Virgo prædicatur *Beata, quæ credidiſti.* Prophetæ & Apoſtoli habuerunt fidem, ut conſtat: ergo evidentia in atteſtante conſiſtere poteſt cum fide.

3. Nec ſatisfaciunt Adverſarii cum Joanne à S. Th. dicentes, primo Angelo, vel Angelis primæ Hierarchiæ à DEO revelata fuiſſe myſteria in ſenſu non determinato, includendo plures ſenſus, quorum determinatio non evidenter, ſed obſcurè fuerit Angelo propoſita, adeòque inevidentiæ revelationis locum reliquerit.

Nam contra eſt primò, quòd hæc reſponſio non ſalvet difficultatem de Beatiſſima Virgine & Apoſtolis. Secundò, quòd hoc gratis, & ſine fundamento dicitur. Tertiò, quòd non ſit veriſimile, myſte-

Digitized by Google

myſteria Trinitatis, & Incarnationis, quæ homini ſine ambagibus & in claro ſenſu proponuntur, fuiſſe Angelis in dubio & indeterminato ſenſu propoſita. Quartò. Quòd hæc reſponſio non ſalvet inevidentiam revelantis & atteſtantis DEI, ſed ſenſûs revelati. In quocunque enim ſenſu DEUS Angelum illuminâſſet, evidens ipſi fuiſſet ſe à DEO illuminari, quamvis ſi DEUS determinatum ſenſum revelâſſet, evidens ipſi fuiſſet ſe in ordine ad determinatum ſenſum revelationis illuminari; ſi indeterminatum, etiam ipſi fuiſſet evidens ſe illuminari à DEO circa aliquem ſenſum indeterminatum, hunc vel illum.

4. Probatur ſecundò ratione. Aſſenſus rei in ſe obſcuræ propter teſtificationem Divinam, eſt actus fidei: ſed evidentia in atteſtante non deſtruit aſſenſum rei in ſe obſcuræ propter Divinam extrinſecam teſtificationem: ergo evidentia in atteſtante non deſtruit actum fidei. Minor probatur. Sive revelatio in ſe ſit evidens, ſive inevidens, ſemper tamen eſt motivum extrinſecum de re intrinſecè obſcura: ſed quamdiu eſt motivum extrinſecum de re intrinſecè obſcura, adeſt aſſenſus fidei, & objectum formale ipſius: neque enim evidentia extrinſeca atteſtantis eſt medium intrinſecum, aut ratio manifeſtandi intrinſecam connexionem prædicati & ſubjecti: quamdiu autem hæc non manifeſtatur, tamdiu objectum manet inevidens, & adeſt conditio eſſentialis fidei, nimirum intrinſeca obſcuritas objecti, ergo.

Confirmatur. Quamvis per evidentiam in atteſtante revelatio fiat evidens per modum objecti terminativi quod, non tamen per modum objecti motivi quo: non enim revelatio magis eſt ratio clarè manifeſtandi connexionem extremorum, cùm eſt evidenter cognita, quàm ſi non eſſet evidenter cognita; atqui ſufficit ad aſſenſum fidei, quòd revelatio ſit obſcura ut quo, neque enim aliâ ratione concurrit ad actum fidei, quàm ex parte objecti formalis quo.

§. II.

Solvuntur objectiones.

5. Objicies. Ex evidentia in atteſtante ſequitur evidentia rei atteſtatæ: ergo per illam fides deſtruitur. Antec. prob. Ex quo ſequitur evidenter veritas rei atteſtatæ, ex eodem ſequitur evidentia rei atteſtatæ; ſed ex evidentia in atteſtante evidenter ſequitur veritas rei atteſtatæ: ergo etiam ſequitur evidentia rei atteſtatæ. Major videtur certa: quia ſi veritas rei eſt evidens, eſt evidens ipſa res: ergo ex quo fit evidens veritas rei, ex eo fit evidens ipſa res. Minor probatur. Si mihi ſit evidens, DEUM fuiſſe teſtificatum, quòd DEUS ſit Trinus in perſonis, tunc ex duabus præmiſſis evidentibus demonſtrativè infertur, verum eſſe, quòd DEUS ſit Trinus in perſonis, ſimili diſcurſu: quicquid DEUS teſtificatur eſt verum; ſed DEUS revelat ſe eſſe Trinum in perſonis: ergo verum eſt DEUM eſſe Trinum in perſonis. Ubi major eſt lumine naturæ nota. Minor etiam ſupponitur evidens, & Concluſio evidenter ac neceſſariò ſequitur.

Reſpondeo. Nego antec. & ad probat. diſting. major. ex quo evidenter ſequitur veritas rei atteſtatæ per medium intrinſecum rei atteſtatæ, illud deſtruit fidem conc. per medium extrinſecum, nego. ſed ex evidentia in atteſtante ſequitur evidenter veritas rei atteſtatæ, per medium ipſi extrinſecum, conc. intrinſecum, nego min, & conſeq.

Rurſus ad probationem: ſi veritas rei eſt evidens ab intrinſeco, etiam eſt evidens ipſa res, conc. ſi ab extrinſeco, nego: & ita per diſcurſum adductum tantùm infertur evidenter veritas per medium extrinſecum, non intrinſecum. Nam veritas DEI dicentis eſt cauſa veritatis objectivæ non intrinſeca, ſed extrinſeca ex natura rei.

Inſtabis. Hæc eſt propriè dicta & ſcientifica 6.
demonſtratio mathematica: quæ ſunt æqualia uni tertio, ſunt æqualia inter ſe: ſed hæ duæ lineæ ſunt æquales uni tertiæ, ergo ſunt æquales inter ſe: & tamen medium eſt ſolummodò extrinſecum: ergo etiam ſuperior demonſtratio erit verè ſcientifica, & pariet claram ſcientiam.

Secundò. Effectus creati ſunt aliquid extrinſecum DEO, & tamen per illos DEUS ſcientificè demonſtratur à poſteriori, ergo.

Tertiò. Non minùs præmiſſæ, quarum medium eſt Divinum teſtimonium, extrema evidenter connectunt, & cum medio identificant, quàm præmiſſæ, quæ habent medium intrinſecum; ſed propter hanc connexionem præmiſſæ habentes medium intrinſecum, cauſant evidentiam conſequentis in ſe: ergo propter eandem cauſam præmiſſæ, quæ habent teſtimonium Divinum, cauſant evidentiam conſequentis in ſe.

Reſp. ad 1. In illa demonſtratione eſſe medium intrinſecum, videlicet æqualitatem, quæ eſt proprietas intrinſeca quantitatis.

Ad 2. Eſto, quòd effectus creati ſint quid extrinſecum DEO in eſſendo, non tamen in cognoſcendo: propter intrinſecam enim habitudinem & connexionem, quam habet effectus cum ſua cauſa in cujus virtute continetur, eſt in cognoſcendo medium intrinſecum ad cognitionem cauſæ.

Ad 3. Vel nego, vel diſtinguo majorem: non minùs connectunt tanquam medio extrinſeco, conc. tanquam intrinſeco, nego: ſed propter connexionem cum medio intrinſeco præmiſſæ habentes medium intrinſecum, cauſant evidentiam conſequentis in ſe, conc. propter connexionem cum medio extrinſeco, nego min. & conſequent.

DISPUTATIO XVI.

DE

Evidentia credibilitatis.

ASſenſum fidei præcedit practicum judicium prudentiæ, dictans voluntatem hic & nunc obligatam eſſe ut intellectum applicet ad aſſenſum fidei. Huic practico judicio præſupponitur aliud judicium, tam ab aſſenſu fidei, quàm à practico dictamine pru-

den-

Digitized by Google

dentiæ diſtinctum, quô ſpeculativè intellectus judicat, perſpectis hiſce motivis, dignum eſſe, ut tali objecto tanquam revelato intellectus aſſentiatur: quod appellatur judicium credibilitatis. Itaque aſſenſum fidei præcedit pia affectio in voluntate, & voluntas credendi. Illa pia affectio, ne ſit imprudens, regulari debet per prudentiam: prudentia ſupponit valida argumenta ſeu motiva, in quibus practicum judicium prudentiæ fundari poſſit, & è quibus liquidò conſtet, longè probabiliùs eſſe, hoc objectum eſſe à DEO revelatum, quàm non eſſe, quo poſito judicio prudentia intimat voluntati obligationem credendi, ſi enim in evidentia longè majoris credibilitatis nollet applicare intellectum ad fidei aſſenſum, exponeret ſe evidenti periculo denegandi DEO debitam intellectûs ſubmiſſionem eique diſcredendi. Hæc porrò evidentia credibilitatis non eſt æqualis in omnibus, ſed juxta diverſam ſubjectorum capacitatem diverſa: ita in pueris & rudioribus illa plerumque ſufficit, quæ habetur à fide humana; dum vident & audiunt iſta myſteria doceri, credi, practicari à ſuis parentibus, Paſtoribus, Epiſcopis, totâ communitate, & audiunt perpetuò ita fuiſſe credita, practicata, &c. Homines verò acutioris ingenii, & majori doctrinâ præditi, quia plura poſſunt motiva penetrare, majorem quoque credibilitatis evidentiam habere poſſunt. His poſitis duplex eſt quæſtio, an Chriſtiana fides ſit evidenter credibilis? Secundò an vera Chriſtiana fides in tota Catholica & Romana Eccleſia requiratur? Primam ſequenti articulo reſolvimus: alteram ſpeciali diſputatione & uberiori ſtylo diſcutimus.

ARTICULUS Unicus.

An fides Chriſtiana ſit evidenter credibilis?

SUMMARIA.

1. *Supponitur exiſtentia alicujus veræ fidei & religionis ſupernaturalis.*
2. *Fides Chriſtiana eſt evidenter credibilis.*
3. *Hujus credibilitatis motivum eſt primò Chriſtus Author.*
4. *Secundò. Vaticinia, præſagia, oracula.*
5. *Tertiò. Miracula.*
6. *Quartò. Mirabilis modus propagatæ fidei.*
7. *Quintò, Puritas & ſanctitas doctrinæ.*
8. *Variæ objectiones.*
9. *Solvuntur.*

§. I.

Exponuntur motiva credibilitatis pro fide Chriſtiana.

1. SUppono contra impiiſſimos Atheiſtas apertæ dementiæ reos, dari in mundo non modò aliquam veram Religionem in DEUM, h. e. veram DEI veri, quem invincibiliter ignorare non poſſis, notitiam, verique cultûs exhibitionem: eſt enim Religio, ut pridem dicebat Tullius l. 2. de *Invent. quæ naturæ Divinæ cultum, cæremoniámque affert*: ſed etiam veram fidem, ac Religionem ſupernaturalem, quippe quam non modò Symbola, Concilia, Scripturæ, ſed omnium gentium quantumlibet in varias ſectas & opiniones ſciſſarum conſenſus loquitur.

2. CONCLUSIO. *Religio & fides Chriſtiana eſt evidentèr credibilis tam abſolutè (h. e. ut mereatur aſſenſum firmiſſimum non comparatè ad alias ſectas) quàm reſpectivè, ut etiam comparatione aliarum ſectarum habeatur digniſſima, quæ omnibus aliis præferatur, & præ qua omnes aliæ pretium & æſtimationem amittant.* Ita Catholici DD. cum D. Th. hîc art. 4. ad 4. & *inſinuatur* Pſal. 92. *Teſtimonia tua* (ea, quæ DEUS eſt teſtificatus) *credibilia facta ſunt nimis*, h. e. Lyrano interprete *magis quàm prima principia ſcientiarum*, adeóque evidenter, quâ credibilitate convictus D. Auguſtinus l. 7. Confeſs. c. 10. dicebat: *faciliùs dubitarem vivere me, quàm non eſſe vera, quæ audivi.*

Ratio eſt. Illa fides eſt evidenter credibilis, quæ tantâ nititur authoritate proponentium, & firmitate argumentorum, ut nemo prudens dubitare poſſit illius fidei myſteria eſſe à DEO revelata, ac Divinæ providentiæ repugnet, ut permittat tanta motiva credibilitatis cadere in rem falſam: ſed ita ſe habet fides Chriſtiana Catholica, unde Richardus à S. Victore, cauſam habuit, ita DEUM alloquendi: *Domine ſi error eſt, à te ipſo decepti ſumus*: ergo fides Chriſtiana Catholica eſt evidenter credibilis. Minorem oſtendunt motiva credibilitatis. Inter quæ

Primum, *Author* ipſe Chriſtus Dominus, nam 3.
fidei noſtræ myſteria *enarravit ipſe unigenitus, qui eſt in ſinu Patris, qui ad hoc venit in mundum, ut teſtimonium perhiberet veritati.* Joan. 18. *plenus gratiæ & veritatis.* Jo. 3. Tantâ vitæ innocentiâ & ſanctitate conſpicuus, ut nec ab inimicis *potuerit argui de peccato.* Joan. 8. tantis prodigiis clarus, ut etiam ex inimica Judæorum gente Joſephus illuſtris hiſtoriæ Judaicæ ſcriptor oculatus teſtis l. 18. de Antiquit. c. 4. apud Tirinum in fin. Chron. iſtud illi teſtimonium perhibuerit: *Eodem tempore fuit JESVS, Vir ſapiens; ſi tamen virum eum fas eſt dicere: erat enim mirabilium operum patrator, & Doctor, &c. Chriſtus hic erat, quem accuſatum à noſtræ gentis principibus Pilatus cùm addixiſſet cruci, apparuit tertiâ die vivus, ita ut divinitus de eo vates hoc, & alia multa prædixerant.* Hæc Joſephus. An non ergo Legiſlator & inſtitutor Religionis noſtræ, ac Chriſtianæ fundator Eccleſiæ, ſeſe à DEO miſſum tantis virtutibus probans, eſt fide digniſſimus?

Alterum motivum ſunt, *Vaticinia* Prophetarum, *præſagia* Sybillarum, *Oracula* ipſorum Dæ- 4.
monum

monum. Vaticinia Prophetarum, in quibus, ut loquitur Ireneus l. 4. c. 23. *DEI Filius*, ubique *inſeminatus eſt*: ut nullum ſit ex vita Chriſti myſterium, quod non ſit ab Iſaia, Daniele, Zacharia, Davide, aliiſque prædictum. Unde Chriſtus Jo. 5. *Scrutamini ſcripturas, quia teſtimonium perhibent de me.* Præſagia Sibyllarum ordine relata à Gonet in digreſs. §. 7. quæ tam claré de adventu Chriſti, vita, doctrina, morte, reſurrectione, judicio teſtantur, ut propterea Chriſtianos à Gentilibus Sibyllitas fuiſſe appellatos aſſirmet Origenes l. 5. cont. Celſum. Et Clemens Alex. l. 6. Strom. apud cit. Gonet refert particulam concionis D. Pauli, quâ hortatur auditores ad Sibyllinorum voluminum lectionem his verbis: *Libros Græcos ſumite, & Sibyllas agnoſcite, quomodo unum DEUM ſignificent, & ea quæ futura ſunt, & invenietis in eis Filium DEI clariùs & apertiùs ſcriptum.* Ipſorum quoque oracula dæmonum, ut fides noſtra laudem & teſtimonium ferat ab inimicis: Nam Nicephorus l. 1. c. 17. refert Apollinem Delphicum Auguſto, cur diù mutus extitiſſet, interroganti, hoc dediſſe reſponſum:

Me puer Hebræus, Divos DEUS ipſe gubernans
Cedere ſede jubet, triſtemq; redire ſub orcum,
Aris ergo dehinc tacitus abſcedito noſtris.

Plutarchus opuſc. de defectu Oracul. refert dæmones alicui Præfecto Tiberii Cæſaris dixiſſe, *magnum Pana mortuum eſſe eámque ob cauſam ſe ampliùs reſponſa edere non poſſe.*

5. Tertium, *Miracula*, quæ in fidei confirmationem non ſolùm Chriſtus, ſed ejus etiam Apoſtoli & Diſcipuli, aliique ſancti ſectatores patrârunt, quæ (ut inquit D. Chryſoſt. ho. 14. in Matth.) ſunt *pignora divinæ Omnipotentiæ, & ſigilla divinitatis.* Unde etiam *ſigna* appellantur: Marci ult. *Signa autem eos, qui crediderint, hæc ſequentur: in nomine meo dæmonia ejicient, &c.* Hebr. 2. *In nos confirmata eſt, conteſtante DEO ſignis, & portentis, & variis virtutibus, & Spiritus ſancti diſtributionibus.* Quæ à SS. Evangeliis & hiſtoriis Eccleſiaſticis authenticè & fideliſſimè relata in verâ DEI Eccleſia in hunc uſque diem perennant, & ante omnium oculos verſantur, & videntur, niſi ab iis, qui *oculos habent, & non videbunt.*

6. Quartum, *Admirabilis modus* omnem humanam ſapientiam & potentiam excedens, quo fides Chriſtiana totum per orbem exiguo tempore propagata eſt; nimirum ſimplicitate & patientiâ: dum contra hujus mundi ſapientiam, & armatam Principum ac Imperatorum potentiam Chriſtus oppoſuit ſimplices ac imbelles idiotas, quibus præcepit: *Cùm ſteteritis ante reges & præſides nolite cogitare, quomodò aut quid loquamini, dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini*, quos miſit, *ſicut oves in medio luporum*, & tamen, quod maximum eſt divinæ doctrinæ argumentum, teſte Chryſoſtomo, loquentibus illis idiotis obmutuit ſapientia mundi, ab ovibus ſuperati ſunt lupi. Crevit inter perſecutiones Eccleſia & Martyrum meſſis novam præbuit ſementem Evangelio. *Sola Eccleſia perſecutionibus ſtetit, Martyriiſque coronata eſt: crudelitas illecebra eſt ſectæ; plures efficimur, quoties metimur à vobis. Sanguis Martyrum eſt ſemen Chriſtianorum.* inquit eleganter Tertull. apolog. c. 50. *Crucis ignominia nunc radiat ſupra imperatorum capita, Chriſtum cum latronibus crucifixum totus mundus adorat, ceſſit fortitudo infirmitati, mundi pompa Chriſtianæ humilitati. Aræ & idolorum templa deleta ſunt, verus DEUS colitur, virtutes ſtudio ſunt, toto orbe Evangelium promulgatum eſt, non bello & armis adverſarios in fugam vertens, verùm pauci homines nudi, pauperes, litterarum ignari, vexati, exercitati, necati, eum prædicantes, qui in crucem actus, mortéque affectus fuerat, doctos viribúſque pollentes ſuperârunt: eos enim omnipotens Crucifixi vis ac potentia ſequebatur: hæc ipſius potentiæ indicia luculenta ſunt.* Inquit D. Damaſcen. l. 4. de fide c. 4.

7. Quintum eſt ipſius doctrinæ Chriſtianæ *puritas & ſanctitas*, primis morum & rationis principiis ſummè conformis, quæ tamen cùm multa corruptæ naturæ, & illecebris ſenſuum contraria doceat, toto nihilominùs orbe recepta, & innumerabilium Doctorum, ſcientiâ, & ſanctitate præſtantium unanimi conſenſu probata, ab utriúſque ſexûs innumerabilibus perſonis etiam ſanguine illuſtriſſimis, complexione tenerrimis avidiſſimè recepta, & exactiſſimè fuit obſervata. Nihil in illa niſi juſtum, niſi pacificum, ad DEI & proximi charitatem informans, non externos tantùm mores, ſed etiam internos animi motus ad DEI legem componens, perfectiſſimè vivendi & beatiſſimè moriendi normam præſcribens. Ut meritò David Pſal. 18. dixerit: *Lex Domini immaculata convertens animas*, h. e. ad mores ſanctè imbuendos efficaciſſima: *Da mihi virum*, inquit Lactantius l. 3. c. 25. *Qui ſit iracundus, maledicus, effrænatus; pauciſſimis DEI verbis tam placidum, quam ovem reddam. Da cupidum, avarum, tenacem, jam tibi eum liberalem dabo, & pecuniam plenis manibus largientem, &c. tanta enim divinæ ſapientiæ vis eſt, ut in hominis pectus infuſa, delictorum ſtultitiam uno ſimul impetu expellat.* Compone nunc cum doctrinæ Chriſtianæ puritate, veritate, ſanctitate Thalmudica Judæorum ſomnia, Mahometica Alcorani deliria, infinda Atheiſtarum commenta, Paganorum ſuperſtitiones (de hæreticis nondum loquor) videbis, quàm ſint à naturalis luminis inſtinctu, ab inſito amore honeſti aliena, cum ipſa ratione pugnantia, impuræ voluptatis cœno ſordida; ut proinde ſola fides Chriſtiana veræ credibilitatis evidentiam & palmam ferat, ac meritò exclamet Picus Mirandulanus. *Magna inſania Evangelio non credere, cujus veritatem ſanguis Martyrum clamat, Apoſtolicæ reſonant voces, prodigia probant, ratio confirmat, elementa loquuntur, dæmones confitentur!* Epiſt. 1.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò. Si fidei Chriſtianæ myſteria eſſent evidenter credibilia, etiam eſſent evidenter vera: ſed conſequens non poteſt dici, cùm objectum fidei neceſſariò ſit obſcurum. Sequela prob. Evidenter ſcibile eſt evidenter verum; ergo etiam evidenter credibile eſt evidenter verum. 8.

Digitized by Google

Secundò. Vel eſſent evidenter credibilia, ſive digna credi fide divinâ, vel humanâ. Non divinâ: quia non eſt evidenter cognoſcibile niſi lumine ſupernaturalis revelationis, vel viſionis, dari fidem divinam ſupernaturalem: non fide humanâ: quia ſic non poſſumus illis myſteriis prudenter majorem fidem adhibere, quàm humanam.

Tertiò. Quod eſt evidenter credibile eſt evidenter poſſibile; ſed myſteria fidei non cognoſcuntur evidenter poſſibilia, ergo nec cognoſcuntur evidenter credibilia.

Quartò. Sequeretur, quòd nemo ſanæ mentis poſſet illis myſteriis negare aſſenſum, quis enim ſanæ mentis poteſt iis negare aſſenſum, quæ judicat evidenter eſſe fide digna?

Quintò. Sequeretur, quòd non requireretur pia motio voluntatis: ſiquidem evidentia credibilitatis multò potentiùs intellectum inclinat in aſſenſum, quàm pia affectio.

9. Reſpondeo ad 1. neg. ſequel. & conſeq. probat. Diſparitas eſt, quòd ſcibile aliquid eſt per principia intrinſeca, intrinſecam rei veritatem & connexionem maniſeſtantia, eſtque id quod propter intrinſecam claritatem objecti meretur aſſenſum: unde nihil poteſt eſſe evidenter ſcibile, quin ſit evidenter verum: Atqui credibile aliquid eſt ſolùm propter principia extrinſeca, & extrinſecum motivum applicantia: ideóque credibile eſt, quod meretur prudentem aſſenſum propter gravia motiva extrinſeca; ex quo conſtat evidenter credibile, non eſſe evidenter verum, ſed evidenter veriſimile.

Ad 2. Reſp. eſſe evidenter credibilia fide divinâ non diſtinctè & in particulari, ſed in communi & in confuſo cognitâ, prout ſignificat aliquem aſſenſum DEO loquenti præſtitum, quô modô etiam extra viſionis vel ſpecialis revelationis lumen fides Divina, aliaque ſupernaturalia cognoſci poſſunt, quamvis in particulari, & quoad determinationem ſpecialium prædicatorum naturaliter cognoſci nequeant.

Ad 3. nego majorem: nam credibilitas, quæ eſt ex motivo extrinſeco, latiùs patet, quàm propriè dicta poſitiva poſſibilitas ex medio intrinſeco.

Ad 4. nego ſequelam, & dico, ex duplici capite poſſe hominem diſſentire myſteriis evidenter credibilibus; vel quòd iſta credibilitas non debitè proponatur, ſicque contrarium appareat credibilius; uti contingit in hæreticis materialibus, qui propterea excuſantur à peccato infidelitatis, quousq; propoſitâ noſtræ fidei majori credibilitate prudenter judicare poſſint, ſibi noſtram fidem eſſe amplectendam; vel quòd voluntas victa difficultatibus ſenſuali vitæ repugnantibus, & ſine quibus fidem noſtram amplecti non poſſet, avertat intellectum vel à diligentiori myſteriorum conſideratione; vel ab ultimo practico judicio pium affectum voluntatis imperante, vel denique objecti obſcuritate deterrita ultimatum aſſenſum deneget.

Ad 5. Reſpond. Ideò requiri piam motionem voluntatis, quia licèt per evidentiam credibilitatis intellectus convincatur ad ferendum judicium, quòd myſteria fidei ſint fide digna; obſcuritas tamen intrinſeca myſteriorum retrahit, ne expeditè judicet, eſſe in ſe vera, niſi per piam motionem voluntatis intellectus captivetur in obſequium.

DISPUTATIO XVII.

DE

Quidditate & proprietatibus veræ Eccleſiæ.

PRiusquam notas & ſigna veræ DEI Eccleſiæ disquiramus, eásque Catholicæ & Romanæ Eccleſiæ; nulli verò alteri convenire oſtendamus, operæ pretium fuerit, præliminariter ipſius ſignificationem, deinde unitatem, neceſſitatem, viſibilitatem, & perpetuitatem tanquam individuas proprietates expendere. Sit proinde

ARTICULUS I.

Quid ſit Eccleſia & ex quibus?

SUMMARIA.

1. *Varia ſignificata & definitio Eccleſiæ.*
2. *Exponitur definitio.*
3. *Prima controverſia cum Calvino.*
4. *Error Calvini, quòd Eccleſia conſtet ex ſolis prædeſtinatis.*
5. *Impugnatur primò ex teſtimoniis S. Evangelii.*
6. *Secundò ex authoritate S. Auguſtini conceſſa à Calvino.*
7. *Tertiò. Ex eo, quòd ſit antiquus error Donatiſtarum.*
8. *Quartò. Teſtimonio D. Cypriani.*
9. *Quintò. Ratione manifeſtâ.*
10. *Retorſione in Adverſarios.*
11. *Objectio ex ſcriptura retorquetur in A.A.*
12. *Exponitur textus Iſaiæ.*
13. *Exponitur textus Apoſtoli.*
14. *Item S. Auguſtini.*
15. *Quomodo improbi non ſint membra Chriſti.*
16. *Pagani, Turcæ, Judæi non ſunt in Eccleſia DEI.*
17. *Neque hæretici,*
18. *Neque ſchismatici.*
19. *Catechumeni ſunt inchoativè in Eccleſia.*

§. I. Quid

Digitized by Google

§. I.

Quid ſit Eccleſia?

1. SUppono varias eſſe acceptiones & ſignificationes hujus vocis Eccleſia: nam primo ſignificat quamcunque multitudinem, & conventum hominum, ſic act. 19. v. 33. *erat enim Eccleſia confuſa.* & v. ult. *dimiſit Eccleſiam.* Pſ. 25. v. 5. multitudo malorum vocatur *Eccleſia malignantium.* Secundò in veteri teſtamento ſignificabat Synagogam. Num. 20. v. 4. *Cur eduxiſtis Eccleſiam in ſolitudinem.* Tertiò communi & huic loco propriâ acceptione ſumitur pro congregatione & collectione omnium fidelium Chriſtianorum, quæ rurſus dividi poteſt in Eccleſiam triumphantem & militantem. Triumphans Eccleſia Beatorum etiam rectè dicitur congregatio fidelium à ſtatu præterito: quia licèt de facto careant habitu & actu fidei, dum DEUM non ampliùs in ænigmate, & ſub obſcura revelatione, ſed *facie ad faciem* (ut inquit Apoſtolus 1. Cor. 13.) & per claram viſionem contemplentur, tamen ut in illo glorioſo corpore Eccleſiæ Chriſto capiti unirentur, inde obtinuerunt, quòd in veræ & vivæ fidei vocatione vitæ hujus tempore uſque ad finem perſeverârunt. Præter hanc quodammodò genericam deſcriptionem Eccleſiæ, ſola Eccleſia militans magis ſpecificè & ex communi Catholicorum doctrina definitur, quòd ſit *ſocietas fidelium hominum ſub uno capite Chriſto, ejúſque in terris Vicario Romano Pontifice ordinata.*

2. Dicitur primò *hominum*, quia Angeli & Beati pertinent ad Eccleſiam triumphantem. Dicitur ſecundò *fidelium*, h. e. fidem Divinam per Sacramentum baptiſmi acceptam in ſe habentium. Dicitur tertiò. *Societas*, ubi ſignificatur unio & conjunctio eorum, qui pertinent ad hanc ſocietatem, quæ quidem alia eſt interna, alia externa: Interna conjunctio fit potiſſimùm per fidem & dilectionem, quæ 2. Petri 1. vocatur *amor fraternitatis*, cujus actus præcipuus eſt, deſiderium vivendi & moriendi in communione S. Eccleſiæ. Exterior conjunctio conſiſtit tum in adminiſtratione & receptione Sacramentorum, tum in aliis publicis exercitiis ad Religionem & verum DEI cultum pertinentibus; tum in ſubordinatione Eccleſiaſtica Laicorum erga perſonas Eccleſiaſticas omniúmque membrorum ad unum ſummum Paſtorem Eccleſiæ. Unde dicitur quartò, *Sub uno Capite Chriſto*: quemadmodum affirmat D. Paulus 1. Cor. 12. *Vos autem eſtis Corpus Chriſti.* & Eph. 1. v. 22. *Ipſum dedit caput ſuper omnem Eccleſiam.* Et quintò dicitur *ejuſq; in terris Vicario.* Chriſtus quippe, ut Eccleſia viſibilis haberet caput viſibile, Petrum, & in Petro ipſius Succeſſores ſuo loco Vicarios conſtituit, cùm Jo. 21. v. 17. poſt ſuam reſurrectionem ad Petrum dixit: *paſce oves meas.* atque ita tradidit promiſſam clavium poteſtatem Matt. 16. v. 19. per illa verba: *Tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & tibi dabo claves regni cælorum.*

3. Hæc definitio modis omnibus optima dependet tamen à pluribus veritatibus apud hæreticos controverſis, ut ſunt conjunctio exterior, Caput viſibile, primatus Petri, &c. quæ cum in decurſu ſint exponendæ, etiam bonitas datæ definitionis inde clareſcet. Nunc manendo ſolùm in univerſaliore definitione, quòd Eccleſia ſit congregatio ſeu Societas fidelium, prima oritur controverſia cum Calvino, utrùm nempe ſub nomine fidelium, intelligendi ſint omnes credentes tam mali quàm boni, vel an omnes prædeſtinati & ſancti tantum.

§ II

Eccleſia non conſtat ex ſolis prædeſtinatis.

CAlvinus l. 4. c. 1. §. 2. quò viam ſternat ad aſtruendum alterum errorem de inviſibilitate Eccleſiæ, perversè docet, Eccleſiam conſiſtere in ſola ſocietate juſtorum & prædeſtinatorum. Verba ipſius ſunt: *Soli DEO permittenda eſt cognitio ſuæ Eccleſiæ, cujus fundamentum eſt arcana ejus electio.* Et poſtea §. 7. *In eam Eccleſiam, quæ reverâ eſt coram DEO, nulli recipiuntur, niſi qui & adoptionis gratiâ Filii DEI ſunt, & Spiritus ſanctificatione vera Chriſti membra. At tunc quidem non tantùm ſanctos, qui in terra habitant, comprehendit, ſed electos omnes qui ab origine mundi fuerunt.* Sic ille. 4

Contradicit non tantùm Eccleſia Catholica, ſed & plures aliæ ſectæ Acatholicorum, & 5

Contrà eſt primò manifeſta & multiplex S. Evangelii authoritas; ad quid enim S. DEI Eccleſia Matth. 3. 12. comparatur *areæ*, in qua *triticum congregandum eſt in horreum, & palea igni inextinguibili comburenda.* Matth. 13. 47. *ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti*, ac *bonos quidem piſces in vaſa, malos autem foras mittendos.* Rurſus Matth. 22. 2. *nuptiis*, ad quas veniunt tam boni, quàm mali, *nuptialem* charitatis *veſtem* non habentes, qui *mittuntur in tenebras exteriores.* & Matth. 25. *decem Virginibus*, quarum aliquæ ſunt *prudentes*, & admittuntur ad nuptias, aliæ verò *fatuæ*, quæ à nuptiis excluduntur. Ad quid, inquam, hæc omnia, niſi quia, ut loquitur D. Greg. ho. 12. in Evang *in præſentis temporis Eccleſia mali cum bonis, & reprobi cum electis admixti ſunt?* Ad quid Chriſtus mitteret Angelos ſuos, *qui de regno ejus colligent omnia ſcandala*, Matth. 13. 41. ſi non minùs regnum præſentis Eccleſiæ, quàm regnũ cæleſte ſcandala excluderet, ſolóſque ſanctos & electos contineret?

Contrà eſt ſecundò. Ipſius Calvini loc. cit. §. 8. antilogia, & manifeſta contradictio, dum approbat dictum D. Auguſtini tr. 45. in Jo. *Secundùm præſcientiam DEI & prædeſtinationem, quàm multæ oves foris, quàm multi lupi intùs, & quàm multi lupi foris. Quid eſt, quod dixi, quàm multæ oves foris? Quàm multi modò luxuriantur, caſti futuri? Quàm multi blaſphemant Chriſtum, credituri in Chriſtum?* En! quomodo S. Auguſtinus agnoſcat, adhuc eſſe foris & extra Eccleſiam, qui tamen aliquando erunt per fidem futuri intra Eccleſiam. quâ fronte ergò Calvinus Auguſtini laudator, affirmat quoslibet electos per præſcientiam & prædeſtinationem DEI jam eſſe actu intra Eccleſiam, & lupos intra ovile? 6

Contrà eſt tertiò, quòd iſte ſit error Donatiſtarum, jam anno 410. damnatus in collatione magna Carthaginenſi, cui interfuit D. Auguſtinus, & contrà eosdem Donatiſtas tractatum conſcripſit, in quo fatetur in ea Collatione ſeu Diſputatione Donatiſtarum cum Catholicis illos per parabolas Evangelicas maximè fuiſſe convictos. 7

Digitized by Google

8. Contrà eſt quartò authoritas SS. PP. è quibus præter D. Auguſtinum præallegatum D. Cypri. Ep. 51. *Non debet impediri, aut fides, aut charitas noſtra, ut quoniam zizania in Eccleſia eſſe cernimus, ipſi de Eccleſia recedamus.*

9. Contrà eſt quintò ratio manifeſta. Abſurdum eſt excludere ab Eccleſia & Corpore Chriſti membra viventia Spiritu Chriſti, & influxu tam fidei quàm charitatis à Chriſto capite animata, oves quæ de facto fruuntur paſcuis Chriſti, & paſcuntur cæleſtibus Sacramentis, quales ſunt animæ juſtæ baptizatæ: quarum tamen permultæ non perſeverant in finem, ideóque nec pertinent ad numerum prædeſtinatorum. Nec minùs abſurdum eſt è converſo includere lupos in ovile Chriſti, nempe Judæos, atheos, paganos, Mahometanos, &c. qui aliquando ſunt credituri in Chriſtum. & ſalvandi, cùm de facto nullo prorſus vel fidei vel charitatis vinculo in corpore Eccleſiæ Chriſto capiti uniantur, quaſi Judas non pertinuerit ad Collegium Apoſtolorũ, qui erat Chriſtum proditurus: Paulus verò dum adhuc eſſet Saulus perſecutor Eccleſiæ, jam fuerit membrum Eccleſiæ & Collegii Apoſtolici, quia aliquando erat futurus fidelis & prædicator Evangelii.

10. Contrà eſt ſextò. Quæro ex Calviniſta. Cur vis, ut tuæ potiùs religioni accedam, quàm alteri? Vel enim tibi conſtat quòd tua Eccleſia ſit certior aliis, vel non? ſi dicas conſtare, contrà eſt, quòd tibi non poſſit conſtare, an tu & alii ſitis prædeſtinati, ergo neque poteſt conſtare an tu, aliique tui ſimiles habeatis veram Eccleſiam. Si non conſtat: ergo cæcus vis cæcum ducere, & inducere in januam Eccleſiæ quam ignoras. Maneat ergo Catholica veritas, quòd Eccleſia ſit ſocietas fidelium, h. e. credentium, ſive ſint juſti, ſive peccatores, eo tamen diſcrimine, quod juſti ſint membra viva & perfecta Eccleſiæ, peccatores autem ſunt membra imperfecta & mortificata, adhuc tamen propter ſupernaturalem influxum fidei, quo cum cæteris Eccleſiæ membris ſub uno capite connectuntur, actu pertinentia ad corpus Eccleſiæ; de quo etiam Theologi Scholaſtici in Tract. de Incarn. ubi diſputant, quomodo Chriſtus ſit Caput Eccleſiæ?

§. III.

Solvuntur objectiones.

11. OBjiciunt primò ex ſcript. illud Iſ. 35. n. 8. & 9. ubi dicitur de Eccleſia: *Non tranſibit per eam pollutus: non erit ibi leo & mala beſtia non aſcendet per eam.* Et Eph. 5. 27. dicitur. *quòd Chriſtus Eccleſiam mundàrit, ut exhiberet eam ſibi glorioſam non habentem maculam, aut rugam.*

Reſp. primò per retorſionem: Eccleſia ex præallegatis authoritatibus debet conſtare ex ſanctis & immaculatis: ſed vos non eſtis tales, cùm enim ex veſtra confeſſione non poſſitis ſervare præcepta DEI, omnes eſtis prævaricatores: ergo vos non poteſtis habere veram Eccleſiam.

12. Reſp. ſecundò. In primo textu Prophetam non loqui de Eccleſia, ſed de via ad illam: unde præmiſit v. 8. *& erit ibi ſemita & via, & via ſancta vocabitur;* hæc porrò via Chriſtus eſt, ut ipſe ſe vocat Jo. 14. 6. per quam non tranſit mala beſtia & pollutus, h. e. peccatum, diabolus & miniſtri ejus. Si contendas etiam ad Eccleſiam pertinere. Reſp. Vel pertinere ad Eccleſiam triumphantem, vel etiam ad militantem in hoc ſenſu: quòd nunquam per illam injuſti & perſecutores ſint tranſituri, ut eandem evertant, quemadmodum pertranſierunt gentem Judaicam: ſic enim Chriſtus prædixit Matth. 16. *portæ inferi non prævalebunt adverſus eam.*

Ad alterum locum Apoſtoli Reſp. cum S. D. 3. 13 p. q. 8. a. 3. ad 2. Senſum eſſe, quòd Chriſtus Eccleſiam emundet in hac vita, ut aliquando in cælis triumphans ſit ſine omni macula: *Hoc*, inquir, *erit in ſtatu Patriæ, non autem in ſtatu viæ. Nunc* (inquit Auguſt. Ep. 57.) *cùm perficitur in re, ubi nunc proficiendo ambulatur in ſpe.*

Objic. 2. author. PP. præſertim Auguſtini in 14 Pſ. 131. *In his eſt domus DEI, quos prædeſtinavit & præſcivit eſſe perſeveraturos.*

Reſp. S. P. vel loqui de Eccleſia triumphante, vel etiam de militante, quoad nobiliorem ejus partem, quæ continet electos in gratia conſtitutos, quô modò etiam reſpondebis ad alios textus SS. PP. quorum mens pro Catholica veritate ex aliis ipſorum ſcriptis abunde conſtat.

Objic. 3. Improbi non ſunt vera membra 15 Chriſti; ergo nec pertinent ad Eccleſiam Chriſti, cùm Eccleſia nil ſit aliud, quam myſticum Corpus Chriſti. Antec. probatur. Membra mortua non ſunt vera membra, ſed æquivoca, atqui improbi ſunt membra mortua: ergo.

Confirmatur. Sicut ex ſententia D. Cypriani, non poteſt habere DEUM patrem, qui Eccleſiam non habet matrem, ſic è converſo non poteſt Eccleſiam habere matrem, qui DEUM non habet patrem: ſed improbi DEUM non habent patrem, ergo nec Eccleſiam matrem.

Reſp. Non ſunt vera membra Chriſti, h. e. perfecta recipientia influxum perfectum vitæ ſupernaturalis per gratiam & charitatem, conc. non ſunt vera membra, h. e. neque imperfecta recipientia influxum imperfectæ vitæ ſupernaturalis per virtutem fidei, & ſpei, ſic neg. ant. & conſequentiam. Quâ ratione ſunt membra potiùs mortificata, quia retinent radicem fidei & ſpei, à qua adjumento Divinæ gratiæ & Sacramentorum reparari poſſunt in vitam perfectè ſpiritualem charitatis.

Ad confirmationem. Reſp. Si DEUM habere patrem ſignificet, à DEO recipere amorem ſupernaturalis benevolentiæ, tunc verum eſſe, quòd improbi DEUM non habeant patrem, nihilominùs falſum eſſe antec. quòd Eccleſiam non habeat matrem, qui hoc ſenſu DEUM non habet patrem: tametſi enim peccator ſit filius prodigus & degener, tamen adhuc materno ſinu Eccleſiæ fovetur, ſuffragiis & Sacramentis adjuvatur, & habet adhuc DEUM patrem, ratione ſpecialis gubernationis, influxûs & doctrinæ. Quemadmodum & ad Iſraëlitas rebelles Moyſes dixit: Deut. 32. *Hæccine reddis Domino popule ſtulte & inſipiens? nonne ipſe eſt pater tuus, &c.* Cypriani ſenſus tantùm eſt, quòd qui nolunt ſe recipere in gremium Eccleſiæ, non poſſint DEUM habere patrem.

Digitized by Google

§. IV.

Corollaria.

16. COlliges primò. Paganos, Turcas, Judæos non eſſe in Eccleſia DEI, hoc ipſo, quia carent fide, & baptiſmo tanquam Sacramento fidei, quo in Eccleſiam intratur.

17. Colliges ſecundò. Neque hæreticos eſſe in Eccleſia DEI, ſivè ſint manifeſti, ſive occulti, ſiquidem carent fide & charitate, quod eſt primarium vinculum, quo fideles in uno Corpore Eccleſiæ colligantur.

Neque refert, quòd hæretici occulti ſpeciem quandam fidelium habeant; nam ſicut ad verum membrum Corporis non ſufficit, ſi ſpeciem ſervet, & intereà nullum influxum vitalem recipiat; ita neque poteſt eſſe verum membrum Eccleſiæ, qui quidem incedit in veſtimento ovium, intrinſecùs verò eſt lupus rapax deſtitutus fide & charitate.

Colliges tertiò. Idem dicendum de Schiſmaticis, h. e. illis, qui ſcindunt unitatem pacis & retrahendo ſe ab obedientia capitis ſeparantur à ſocietate & communione fidelium. Nam primò ſcindunt unitatem pacis, quæ tamen eſſentialiter pertinet ad participationem & communicationem membrorum inter ſe. Secundò Item mediatè etiam ſcindunt unitatem fidei, quia Schiſma eſt proximus gradus ad hæreſin, dum recuſando obedientiam, non agnoſcit principatum Petri, ejúſque ſucceſſorum, & Capitis viſibilis dignitatem. 18.

Colliges quartò. Catechumenos, h. e illos, qui nondum baptizati, credunt tamen in Chriſtum, & aſpirant ad baptiſmum, eſſe ſaltem inchoativè in Eccleſia, quia videlicet jam habent veram fidem, & tametſi nondum in re acceperint Sacramentum fidei, habent tamen illud in voto, & proxima diſpoſitione: unde ſi ſine baptiſmo recepto moriantur, nihilominùs ſalvantur, tanquam recepto baptiſmo flaminis. 19.

ARTICULUS II.

An ſit unica vera Eccleſia, extra quam nulla ſit ſalus?

SUMMARIA.

1. *Exponitur ſtatus queſtionis, & quid ſignificetur nomine unitatis?*
2. *Unicam eſſe Eccleſiam veram probatur teſtimoniis S. Script.*
3. *Et SS. Patrum.*
4. *Ratione, cum nemo poſſit ſalvari extra ſocietatem fidelium.*
5. *Reſponſio hæreticorum retorquetur, & depellitur.*
6. *Qui eſt extra Eccleſiam, non vivit Spiritu Chriſti.*
7. *Objectio contra unitatem ſolvitur.*
8. *Unitas Eccleſiæ non eſt tantùm unitas ſimilitudinis, ſed finis & mediorum.*
9. *Eccleſia habet unitatem ratione charitatis, prout ſignificat ſtudium concordiæ in unius fidei profeſſione.*

10. 11. *Inſtantiis objectis reſpondetur.*

§. I.

Veritas Catholica de unitate Eccleſiæ.

1. NOtandum primò. Unitatem hoc loco nondum accipi abſolutè pro unitate membrorum Eccleſiæ inter ſe, tum ratione doctrinæ, tum morum: ſed pro unitate comparativè ad alias quaſcunque ſectas & Religiones; in hoc ſenſu, ut inter omnes ſectas quæ volunt habere nomen Religionis, detur una & ſola, in qua ſalus reperiri poſſit, cum excluſione omnium aliarum diverſa ſentientium.

Notandum ſecundò. Sermonem eſſe de una univerſali Eccleſia, non enim eſt dubium, dari plures Eccleſias particulares, in quibus ſalus eterna obtineri poſſit, veluti Apoc. c. 2. & 3. fit mentio de 7. Eccleſiis, quibus Joannes jubetur ſcribere: quæ tamen Eccleſiæ, quia per fidei, Sacramentorum, & obedientiæ unitatem ſub uno viſibili capite uniuntur, conſtituunt unam univerſalem Eccleſiam.

DICENDUM *Una ſola eſt vera Eccleſia DEI, extra quam ſalus obtineri nequit* uti definitum eſt in c. firmiter d. S. Tr. his verbis: *una verò eſt omnium univerſalis Eccleſia, extra quam nullus omninò ſalvatur.* 2.

Probatur primò authoritate S. Script. quæ ubicùnque ſive in propria, ſive in figurata ſignificatione facit mentionem Eccleſiæ, ipſi tribuit unitatem. Sic dicitur Matth. 16. v. 8. *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*, non Eccleſias; 1. Cor. 12. v. 28. *quoſdam quidem poſuit DEUS in Eccleſia.* Eph. 1. v. 23. *ipſum dedit caput ſuper omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius.* & c. 5. v. 25. *Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit prò ea, ut illam ſanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ.* Rom. 12. 5. *Multi unum Corpus ſumus in Chriſto.* Coloſſ. 3. 10. *Pax Chriſti exultet in cordibus veſtris, in qua & vocati eſtis in uno Corpore, &c.* Pariter Eccleſiam in unica arca Noë, extra quam nulla ſalus, figuratam Eccleſiam agnoſcit S. Hieronymus in Ep. ad Damaſum; in una domo pro comeſtione agni Paſchalis deputata S. Auguſt. mox referendus. & S. Cyprianus. Unde

Probatur ſecundò authoritate SS. PP. primò Cypriani, qui in l. de unitate Eccleſiæ ita loquitur: *Eccleſiam nec ſcindi adverſum ſe, nec dividi poſſe, ſed inſeparabilis atque individua domûs unitatem tenere manifeſtat ſcriptura Divina fides, cùm de Sacramento Paſcha & Agni, qui Agnus Chriſtum deſignabat, ſcriptum ſit in domo una comedetur.* Et rurſus: *quia Chriſti populus non poteſt ſcindi, tunica ejus per totum textilis & cohærens diviſa non eſt.* Concludit: *Quis ergo ſic eſt ſceleratus & perfidus, quis ſic diſcordiæ furore veſanus, ut aut credat ſcindi poſſe, aut audeat ſcindere unitatem DEI, veſtem Domini, Eccleſiam Chriſti.* Secundò D. Auguſtinus: illum ipſum locum Ex 12. *In una domo comedetis, nec efferetis* 3.

de carnibus ejus foràs. exponens to. 10. Serm. 181. de temp. *In una namque domo Agnus comeditur, quia in una Catholica Eccleſia vera hoſtia Redemptoris immolatur, de cujus carnibus Divina juſſio efferri foràs prohibet, quia dari ſanctum canibus vetat.* Et to. 7. de unit. Eccl. c. 16. *Ad ipſam ſalutem, ac vitam æternam nemo pervenit, niſi qui habet caput Chriſtum, habere autem caput Chriſtum nemo poterit, niſi qui in ejus Corpore fuerit, quod eſt Eccleſia.*

4. Probatur tertiò ratione. Nemo ſalvari poteſt extra ſocietatem fidelium; ſed una Eccleſia eſt cœtus fidelium: ergo extra unam veram Eccleſiam nemo ſalvari poteſt. Maj. inde liquet, quia nemo poteſt ſalvari, niſi habeat veram fidem: ſed hæc tantùm habetur in ſocietate fidelium ſeu credentium, ut patet ex terminis: ergo Min. pariter conſtat, ex §. præced. ubi oſtendimus, Eccleſiam eſſe ſocietatem fidelium.

5. Reſpondebunt aliqui, ſufficere quòd fideles conveniant in neceſſariis articulis fidei, quamvis differant in non neceſſariis, & ſic licèt dentur plures Eccleſiæ differentes in articulis non neceſſariis, uti Romana, & Eccleſia Proteſtantium, & in iſta alii Evangelici, alii Reformati differentes circa numerum Sacramentorum, doctrinam purgatorii, cultum SS. &c. tamen quemlibet in iſtis Eccleſiis poſſe ſalvari, quia omnes conveniunt in neceſſariis articulis fidei, quales ſunt illi, qui continentur in Symbolo Apoſtolorum.

Sed contrà eſt primò. Cur iſtæ omnes ſectæ tanto odio proſequuntur Romanæ Eccleſiæ deditos, ſi in omnibus Eccleſiis eadem patet via ad cælum: éſtque convenientia in omnibus neceſſariis fidei articulis?

Contrà eſt ſecundò. Quòd ſit repugnantia in adjecto, quòd nempe aliquis ſit articulus fidei, & non ſit neceſſarius. Aut enim eſt à Spiritu S. revelatus, aut non, ſi non, nequidem eſt articulus fidei. Si eſt, tunc ſicut Divina revelatio unum articulum facit neceſſarium ad credendum, ſic & alterum: adeóque qui tali articulo contradicit, contradicit Spiritui ſancto. (ſiquidem Spiritus S. non poteſt loqui contradictoria, quorum unum neceſſariò eſt falſum) adeóque eſt extra veram fidem, & per conſequens extra veram Eccleſiam.

6. Probatur quartò. Qui non vivit Spiritu Chriſti, non eſt in Corpore & Eccleſia Chriſti, ſed qui eſt ſeparatus ab una vera Eccleſia, non vivit Spiritu Chriſti, quî enim vivat Spiritu Chriſti, qui non eſt membrum Chriſti, abſciſſus à Corpore Chriſti, nullum recipiens influxum fidei, vel charitatis à Chriſto? ergo etiam non pertinet ad veram Eccleſiam Chriſti, adeóque una ſola poteſt eſſe vera Eccleſia, in qua ſalus reperitur.

§. II.

Objectioni occurritur.

Objicies: Si Eccleſia haberet unitatem, hoc foret vel propter unitatem fidei, vel charitatis, vel capitis, vel legum & obſervantiæ. Non primum, tum quia unitas qualitatum non tam inducit unitatem, quàm ſimilitudinem; tum quia eadem eſt fides in antiquo & novo teſtamento; & tamen non eſt unum, ſed duo teſtamenta. Non ſecundùm, quia ſequeretur quemlibet peccatorem charitate deſtitutum fore extra Eccleſiam. Non tertiùm, quia tametſi plura regna ſint uni capiti & Regi ſubjecta, non tamen ſequitur, quod conſtituant unum regnum. Non quartum, quia antiqua Eccleſia alios habuit mores & obſervantias, quam nova; in primitiva quippe Eccleſia omnia erant communia, neque portabant pecuniam in zonis ſuis, cujus nunc contrarium practicatur. 7.

Reſp. Unitatem Eccleſiæ competere propter unitatem finis & capitis, cui omnia membra per unitatem mediorum, nempe fidei, pacis, Sacramentorum, obedientiæ ſubordinantur, & connectuntur. Unde ad primum in contrarium nego, per unitatem fidei conſtitui tantùm ſimilitudinem, eò quòd unitas fidei nitatur uno indiviſibili motivo Divinæ veritatis, ſitque medium neceſſarium ut omnia membra ſubordinentur uni capiti Chriſto. Teſtamentum vetus & novum ex eo conſtituuntur diſtincta, quia vetus conſiſtebat in promiſſione bonorum temporalium, novum verò in promiſſione gratiæ & vitæ æternæ, bonorúmque ſpiritualium. 8.

Ad 2. Reſp. Eccleſiæ competere unitatem etiam ratione charitatis, non ſub quâ ratione charitas nominat actum primarium amandi DEUM, ex quo ſequeretur peccatorem fore extra Eccleſiam; ſed prout ſignificat pacem ac ſtudium concordiæ in fidei profeſſione & conjunctione Sacramentorum. 9.

Ad 3. Reſpond. Quòd plura regna pareant uni Regi, eſſe merè per accidens, cùm nihilominùs per diverſas leges & media dirigantur in tranquillitatem publicam. Quòd verò per unitatem fidei & Sacramentorum omnes particulares Eccleſiæ in unum conveniant ſub uno capite Chriſto, hoc eſſe per ſe. 10.

Ad 4. Reſpond. Illam differentiam eſſe purè accidentalem, juxta majorem & minorem Eccleſiæ perfectionem. Unitatem verò mediorum per ſe conducentium ad obtinendum finem, ut eſt uſus & adminiſtratio Sacramentorum fuiſſe omni tempore eandem. 11.

ARTICULUS III.

An Eccleſia DEI debeat eſſe viſibilis?

SUMMARIA.

1. *Eccleſiam DEI eſſe viſibilem probatur è S. Scriptura.*
2. *Et teſtimoniis SS. PP.*
3. *Fundamentum ex ratione.*
4. *Objectiuncula heterodoxorum.*
5. *Eccleſia non in omni ſenſu ſub fidem cadit.*
6. *Eccleſia & lex ſunt Spirituales cauſaliter, non formaliter.*

§. I. *Veritas*

Digitized by Google

§. I.

Veritas Catholica de viſibilitate Eccleſiæ.

1. TRiplex potiſſimùm eſt S. Script. locus, è quo viſibilitas, ſeu ſenſibilis perceptibilitas Eccleſiæ probatur. primò in Evangelio Matth. c. 18. v. 17. præcipit Chriſtus, ut ſi quis fraternam correctionem non recipit, *denuncietur Eccleſiæ; ſi verò Eccleſiam non audieris, ſit ſicut ethnicus & publicanus.* Sed ſi Eccleſia eſſet inviſibilis, ita ut ſenſu non poſſet percipi, impoſſibilis eſſet recurſus ad Eccleſiam, ejúsque ſenſibile judicium; quemadmodum fruſtra recurreres ad temporalem aſſiſtentiam judicis ſæcularis, ſi nec tu illum, nec ille te noſceret, nec ubi, vel quibus orbis in oris conſiſteret, ſcire poſſes. Alter eſt locus Matth. 5. v. 14. ubi Chriſtus dicit: *Non poteſt civitas abſcondi ſupra montem poſita.* Quem D. Auguſtinus interpretatur de Eccleſia. l. 2. Contra Creſcon. ſic ſcribens: *Exiſtit Eccleſia cunctis clara, atque conſpicua: quippe civitas, quæ abſcondi non poteſt ſuper montem conſtituta, per quam dominatur Chriſtus à mari uſque ad mare, & à flumine uſque ad terminos orbis terrarum.* Tertius eſt Pſ. 18. ubi Propheta v. 6. dicit: *In ſole poſuit tabernaculum ſuum*, quod prædictus S. P. in illum locum exponit de Eccleſia his verbis: *id eſt in manifeſtatione poſuit Eccleſiam ſuam, non in occulto.* Et Ep. 166. ad Donatiſtas: *Ipſa eſt Eccleſia in ſole poſita, i. e. in manifeſtatione omnibus nota uſque ad terminos terræ.* To. 9. Tract. 2. in Ep. Jo. *Tabernaculum ejus caro ejus, Tabernaculum ejus Eccleſia ejus. In ſole poſita eſt, non in nocte, ſed in die.*

2. Probatur ſecundò authoritate SS. PP. & inprimis D. Cypriani, de quo ipſe S. Auguſtinus l. cit. contra Creſcon. ſic habet: *Hanc*(videlicet Eccleſiam) *etiam B. Cyprianus ita commendat, ut eam dicat Domini luce perfuſam, radios ſuos per orbem terrarum porrigere, ramos ſuos per univerſam terram copiâ ubertatis extendere.* D. quoque Auguſtinus præter loca jam antè relata tr. 1. in Ep. S. Jo. ſic ſcribit: *Quando homines volunt videre lunam novam, dicunt: Ecce luna, Ecce ibi eſt, & ſi ſunt ibi, qui non poſſint intendere aciem, & dicunt: ubi? Intenditur illis digitus ut videant. Nunquid ſic oſtendimus Eccleſiam fratres mei? Nonne aperta eſt, nonne obtinuit omnes gentes? Nonne impletur, quod ante tot annos promiſſum eſt Abrahæ, in ſemine ejus benedici omnes gentes, &c.*

3. Habetur tertiò ratione fundatâ in ſcriptura Divina, Eccleſia, quæ habet juriſdictionem & regimen viſibile, quæ communicat in viſibili uſu viſibilium Sacramentorum, in externa & viſibili profeſſione, doctrina, prædicatione unius fidei, quæ patitur viſibiles perſecutiones & jactationes, debet eſſe viſibilis; atqui talis eſt vera Eccleſia, quam Chriſtus erexit, &, ut loquitur Apoſtolus, *acquiſivit ſanguine ſuo*: ergo Eccleſia debet eſſe viſibilis. Major negari non poteſt, & inductione conſtat: ideò quippe reſpublica ſeu ſocietas Angelica eſt inviſibilis, quia habet actus, officia, ſubordinationem, proprietates inviſibiles; & ideò Reſpublica politica, & humana eſt viſibilis, quia conſtat ſubordinatione, juriſdictione, commerciis, actibus, proprietatibus viſibilibus; ſi ergo in Eccleſia Chriſti reperiatur ſubordinatio, juriſdictio, communicatio membrorum, officia, proprietates viſibiles, non ſanè poteſt eſſe ſocietas inviſibilis, ſed viſibilis. Minor quoque oſtenditur. Nam primò act. 20. ad Epiſcopos Paulus Apoſtolus dixit, *vos Spiritus S. poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam DEI, quam acquiſivit ſanguine ſuo.* Quod regimen potiſſimùm in ſenſibili prædicatione Verbi Divini, adminiſtratione Sacramentorum, legiſlatione, coërcitatione ſubditorum conſiſtit, quæ omnia ſunt ſenſibilia. Secundò. Non ſufficit Apoſtolo interna profeſſio fidei in quolibet fideli, ſed requirit inſuper externam; *corde*, inquit, Rom. 10. *creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Ergo multò magis in tota Eccleſia, quæ eſt congregatio fidelium, requiruntur externa & ſenſibilia ſigna proteſtativa fidei. Tertiò. Idem Apoſtolus Gal. 1. 13. fatetur, ſe fuiſſe perſecutum Eccleſiam DEI: ergo debuit illam agnoſcere: quis enim perſequatur, quod non novit. Sic etiam Act. 8. v. 1. *dicitur facta perſecutio magna adverſùs Eccleſiam quæ erat Hieroſolymis.* Quartò. In turbidis temporibus & controverſiis fidei, ab ipſis Apoſtolorum temporibus viſibiliter convocatæ ſunt Synodi & Concilia ex præcipuis Eccleſiæ membris, & articuli fidei expoſiti, definiti, ad credendum cunctis fidelibus propoſiti, quo quid magis poteſt eſſe viſibile, & ſenſibile? Credo equidem, heterodoxorum Eccleſiam non eſſe viſibilem, quia apud illos non videtur uſus multorum Sacramentorum, quæ negant; non ritus & cæremoniæ cultûs Divini, quem pro ſuperſtitione habent; non Epiſcopatus, cùm nullam habeant ſacram ordinationem; non ulla œcumenica Concilia, cùm eorum ſectæ non ſint Catholicæ, & univerſales, eorúmque doctrina, à mille quingentis annis & ampliùs vel non agnita, vel condemnata, unde ad latebras confugiunt, ſuámque Eccleſiam & doctrinam pluribus annorum centuriis neſcio ſub quo modio aut latebris latuiſſe confingunt, ſanè aliquando in tenebras exteriores projiciendi, niſi maturè ex incredulitatis tenebris ad orthodoxæ fidei, veritatis lucem, & Eccleſiæ ſolem emergant.

§. II.

Objectiones hæreticorum diſſolvuntur.

OBjiciunt tamen primò, quod creditur non
videtur, Eccleſia creditur, ſic enim in Symbo- 4
lo dicimus, Credo in ſanctam Catholicam Eccleſiam, ergo non videtur.

Secundò. Quod eſt ſpirituale non eſt viſibile: Eccleſia eſt ſpiritualis, & ejus potiſſimi actus nimirum lex & ſacrificia ſunt quid ſpirituale, ergo non eſt viſibilis. min. quoad ipſam Eccleſiam probatur ex 1. Petri 2. ubi dicitur, *& ipſi tanquam lapides vivi ſuperædificamini, domus ſpiritualis.* De lege dicit Apoſtolus Rom. 7. v. 14. *Scimus quia lex ſpiritualis eſt.* De ſacrificiis Chriſtus Jo. 4. *Veri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu & veritate.*

Reſpondeo. Hæc argumenta à quolibet Tyrone infringi poſſe.

Nam ad 1. Reſpond. quod creditur non vide-
tur, ex ea parte, quâ ſub fidem cadit conc. ex 5
alia, qua non cadit ſub fidem nego; ſed Eccleſia creditur, quantùm ad hoc quod regatur Spiritu

Digitized by Google

ritu S. quòd in ea ſit vera ſanctitas & juſtitia, &c. conc. quantùm ad juriſdictionem, opera, officia, exercitia Eccleſiaſtica, quæ ſub experientiam cadunt, nego. Sic quippe & baptiſmum videmus, gratiam tamen baptiſmi non videmus, ſed credimus. Sic rectè dicimus hominem videre, quamvis animam ex quâ conſtat non videamus.

6. Ad 2. Reſp. Eccleſia & lex dicuntur ſpirituales cauſaliter, in quantum habent finem, vel cauſam, vel effectum ſpiritualem, conc formaliter, & adæquatè, nego. Porrò cum Chriſtus dixit veros DEI cultores adoraturos in ſpiritu & veritate, non excluſit cultum externum, ſed ſignificavit quòd potiſſima pars adorationis non in externa tantùm cæremonia (ut tunc fiebat apud Judæos) ſed vel maximè in animi interno cultu & devotione conſiſtat.

ARTICULUS IV.

An vera Eccleſia ſit perpetua & indefectibilis.

SUMMARIA.

1. *Eccleſiam veram non poſſe deficere, vel perire oſtenditur teſtimoniis S Script.*
2. *Et authoritatibus SS. PP.*
3. *Ratione naturali.*
4. *Scriptura objecta exponuntur.*
5. *Ad oppoſitionem Synagogæ reſpondetur.*
6. *Vera Eccleſia eſt judex controverſiarum fidei.*

§. I.

Veritas Catholica affirmativa aſtruitur.

CONCLUSIO. *Eccleſia Catholica non poteſt deficere, vel perire.* Hæc aſſertio procedit rurſus non de aliqua particulari, (quas defeciſſe ſæpiùs & omnino extinctas fuiſſe in comperto eſt) ſed de Eccleſia Catholica & univerſali, quam plerique heterodoxi ſeu Acatholici agnoſcunt quidem primis 5. ſæculis fuiſſe apud ſedem Romanam; poſtea verò defeciſſe quaſi Cimmeriis tenebris obrutam, donec illa præclara duo lumina cæli Scipiades Calvinus & Lutherus veritatem Evangelicam ex illis tenebris vindicatam novæ luci & candelabro reſtituerunt. Contra quos

1. Aſſertio noſtra probatur primò ex Evangelico textu Matth. 16. 18. Ubi Chriſtus ad Petrum: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferni non prævalebunt adverſùs eam,* Si verò Eccleſia ipſa aliquando defeciſſet à vera fide, & deſiiſſet eſſe vera Eccleſia, tunc utique portæ inferni prævaluiſſent.

Secundò. Matth. 28. v. 19. cùm Chriſtus miſiſſet Apoſtolos ad docendum & baptizandum omnes gentes, ſubjecit: *Et ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus ſæculi*, ubi proinde non ipſis tantùm Apoſtolis, ſed & eorum ſucceſſoribus, adeóque Eccleſiæ DEI ab ipſis propagatæ (neque enim ipſi Apoſtoli & Diſcipuli qui hæc audiebant, permanſuri erant uſque ad conſummationem ſæculi) promiſit ſuam perpetuam aſſiſtentiam: Quàm ergo impoſſibile eſt DEUM mentiri & fallere, tam eſt impoſſibile, ut vera & Catholica DEI Eccleſia aliquando intercidat & deficiat, cùm hoc ipſo Chriſtus illam deſereret, & portæ inferni adverſus illam prævalerent.

Tertiò probatur ex illo Apoſtoli; Tim. 3. *ut ſcias quomodo oporteat te converſari in domo DEI, quæ eſt Eccleſia DEI vivi, columna & firmamentum veritatis.* Quo pacto autem eſſet columna & firmamentum veritatis, ſi quandoque fuerit errore, falſitate, hæreſi oppreſſa? Neceſſe igitur eſt, ut Eccleſia quæ ſemel eſt vera ſemper ſit vera, adeóque perpetua: utpote habens promiſſam ore Divino aſſiſtentiam Chriſti perpetuam, & invictam adverſùs inferos fortitudinem veritatis. Ex quo confringitur frivola reſponſio ſectariorum, Eccleſiam tamdiù eſſe columnam veritatis, quamdiù perſiſtit in doctrina veritatis: eſt enim repugnantia in adjecto: ideo quippe eſt columna veritatis, quia juxta Divinam promiſſionem perpetuò manet in doctrina veritatis. Unde ſicut implicat ut homo aliquando non ſit homo, ſic implicat, ut Eccleſia ſit columna veritatis, & aliquando à Divina veritate deficiat.

2. Probatur ſecundò. Authoritate SS. PP. nam primò Ambroſ. l. 7. in Luc *Fides noſtra in illo altiſſimo omnium locata monte, h. e. Chriſto, non poteſt tenebris & ruinis hujus mundi abſcondi, ſed fulgens candore ſolis æterni luce nos gratia ſpiritualis illuminat.*

Secundò. S. Leo Serm. in nat. SS. Ap. Pe. & Pa. *Nec ullo crudelitatis genere deſtrui poteſt Sacramento Crucis Chriſti fundata Religio: non minuitur perſecutionibus Eccleſia, ſed augetur, & ſemper Dominicus ager ſegete ditiori veſtitur, dum grana, quæ ſingula cadunt, multiplicata naſcuntur.*

Tertiò & præcipuè S. P. Auguſtinus exponens illud Pſ. 103. *Fundavit terram ſuper firmamentum ejus* to. 8. conc. 1. ſic loquitur. *Per terram Eccleſiam intelligo, quæ eſt firmitas ejus, ſuper quam fundata eſt, niſi fundamentum ejus? quod eſt illud fundamentum?* Fundamentum, inquit Apoſtolus 1. Cor. 3. 11. *nemo poteſt ponere, præterquam quod eſt poſitum, quod eſt Chriſtus JESUS: Ibi ergo firmati ſumus. Meritò ibi firmati non inclinabimur in ſæculum ſæculi, nihil enim firmius iſto fundamento. Infirmus tu eras, ſed firmum fundamentum te probat. In te firmus eſſe non poteras, firmus eris ſemper, ſi ab illo firmo fundamento non recedas, non inclinabitur in ſæculum ſæculi. Ipſa eſt prædeſtinata columna & firmamentum veritatis.* Et lib. 1. de Symb. ad Catech. c. 6. *Ipſa eſt Eccleſia ſancta, Eccleſia una, Eccleſia vera, Eccleſia Catholica contra omnes hæreſes pugnans, pugnare poteſt, expugnari tamen non poteſt. Hæreſes omnes de illa exierunt, tanquam Sarmenta inutilia de vite præciſa, Ipſa verò manet in radice ſua, in Charitate ſua. Portæ inferorum non vincent eam.* Tandem con. 2. in Pſ. 101. adducens contra Donatiſtas illas ipſas voces, quibus de facto Novatores contra Romanam Eccleſiam utuntur, Eccleſiam ſic ad Chriſtum loquentem inducit: quid eſt, quod neſcio qui recedentes à

me,

Digitized by Google

me, murmurant contra me? quid eſt, quod perditi me periiſſe contendunt? *Certè enim hoc dicunt, quia fui, & non ſum. Annuncia mihi exiguitatem dierum meorum, quamdiù ero in iſto ſæculo? annuncia mihi propter illos, qui dicunt, fuit, & jam non eſt: apoſtatavit & periit Eccleſia de omnibus gentibus. Et annunciavit* (*nimirum Chriſtus*) *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi.*

Rurſus in eâdem conc. repetens illas voces hæreticorum: *Illa Eccleſia, quæ fuit omnium gentium non periit. Hoc*, inquit, *dicunt qui in illa non ſunt. O impudentem vocem! Illa non eſt, quia tu in illa non es? Vide, ne tu ideo non ſis; nam illa erit, etſi tu non ſis. Hanc vocem abominabilem, & deteſtabilem, falſitatis & præſumptionis plenam, nullâ veritate ſuffultam, nulla ſapientiâ illuminatam, nullo ſale conditam, vanam, temerariam, præcipitem, perniciosam prævidit Spiritus DEI, & tanquam contra illos cùm annunciaret unitatem. In conveniendo populos in unum & regna, ut ſerviant Domino, &c. Reſpondit ei in via virtutis ſuæ: paucitatem dierum nuncia mihi. Ne revoces me in dimidio dierum meorum Pſ. 101.* Hæc Auguſt.

3\. Probatur tertiò ratione congruentiæ. Quilibet alicujus Reipub. Regni, communitatis inſtitutor & fundator, ipsâ dictante prudentiâ, omnem curam & vires adhibet, ut fundatæ à ſe communitati quantam poteſt conferat perennitatem & firmitatem: quantò magis igitur Divina & Incarnata Sapientia in fundanda Eccleſia & Religione novi Teſtamenti, tanquam perfectiſſima & ad ſpiritualem ſalutem ordinata Republ. extra quã illa obtineri non poteſt, eidem voluit firmitatem & perennitatem conferre, cùm ad hanc conferendam nec potentia, nec conſilium deeſſe potuerit, cujus defectu aliquando humana imperia, regna, Reſpublicæ, communitates intereunt: cúmque hâc firmitate deficiente finis intentus, nempe ſalus æterna ab hominibus obtineri non poſſet.

§. II
Objectiones diſſolvuntur.

4 OBjiciunt primò Legimus 2. Paral. 7. 16. & Pſ. 131. 14. etiam Eccleſiæ veteris Teſtamenti factas promiſſiones ſtabilitatis, quibus non obſtantibus tamen interiit: ergo idem fieri potuit in Eccleſia novi Teſtamenti.

Secundò. De tempore Antichriſti dicitur Apoc. 13. *Omnes, qui habitant terram, adoraturos beſtiam*: ergo tunc nuſquam erit vera Eccleſia.

Reſpondetad 1. D. Auguſt. l. 17. de civit. c. 6. ſic dicens. quando ei (i. e. Synagogæ) *æternitas promiſſa eſt*; *non ipſi umbræ ac figuræ*, *ſed ei, quod per ipſam adumbrabatur, figurabatúrque* (i. eſt Eccleſia novi Teſtamenti) *promiſſa eſt.*

Ad 2. Reſpond. ibidem expreſsè addi hæc verba: *quorum non ſunt ſcripta nomina in libro vitæ Agni*: ergo à contrario qui ſunt ſcripti in libro vitæ Agni, non adorabunt beſtiam, quos inter erunt Enoch & Elias, qui viſibili doctrinâ & miraculis pugnabunt contra beſtiam, & plurimi alii, qui pro veritate fidei fundent ſanguinem.

5\. Solent etiam objicere plura loca ex antiquo Teſtamento, in quibus populus Iſraeliticus idololatriæ & defectionis à fide & cultu Divino arguitur, unde inferunt veram Eccleſiam poſſe deficere. Sed ad iſta Reſp. primò. Nos loqui de Eccleſia, quam Chriſtus acquiſivit ſanguine ſuo, quæ propriè eſt Eccleſia novi Teſtamenti, huic enim aſſiſtentiam perpetuam in veritate doctrinæ divinitùs promiſſam agnovimus.

Reſpond. ſecundò. Neque in antiquo Teſtamento unquam ſic intercidiſſe Eccleſiam, ut non manſerit in quibusdam Prophetis, & piis animabus vera fides & Religio, quæ viſibili cultu verum DEUM venerabantur. Unde in illo perditiſſimo ſtatu ſub Rege Achab aliiſque idolorum cultoribus, magnus tamen erat eorum numerus, qui ſequebantur doctrinam Prophetarum, ideóque Prophetarum Filii vocabantur, & DEUS ipſe ad Eliam dixit 3. Reg. c. 19. v. 18. *Et derelinquam mihi in Iſraël 7. millia virorum, quorum genua non ſunt incurvata ante Baal.* Oſtendant Adverſarii poteſtatem cælitùs acceptam, & ſigna Divina, unde credibile nobis videri poſſit, quòd ipſi collapſam Eccleſiam erexerint, ſepultam reſuſcitaverint. Nobis interea ſatis eſto, veram orthodoxam & viſibilem Eccleſiam apud Apoſtolos, præcipuè Petrum, adeóque & Romæ (ut & primis 5. ſæculis plerique Averſariorum fatentur) extitiſſe. Ex quo per legitimam conſequentiam inferimus, eandem etiam in hanc diem perſeverare, & deficere nunquam poſſe, niſi velis abſurdiſſimè & impiiſſimè concedere, Divinæ veritatis promiſſionem fallere aut falli potuiſſe.

§. III.
Corollarium.

Vera Eccleſia eſt Judex controverſiarum, &c. habet authoritatem definiendi in materia fidei & interpretandi ſcripturas.

6\. DEducitur ex hactenus diſputatis, & fundamentum hujus aſſertionis eſt. Certùm eſt in doctrina fidei dari magnas & permultas controverſias, unde neceſſe eſt dari Regulam aliquam fidei, ad quam in dubiis poſſimus recurrere, & quam ſequendo ſimus ab errore ſecuri, & ut inquit Apoſtolus Eph. 4. *non ſimus ſicut parvuli fluctuantes & circumferamur omni vento doctrinæ.* Sed quænam eſt illa Regula infallibilis, an Spiritus privatus, & propria cujusque perſuaſio? Sed quis neſcit; illas eſſe inter ſe diverſiſſimas, ut apparet in illis fanaticis hominibus Angliæ, quos propter tremorem corporis, quem præſeferunt, quoties Spiritu & inſtinctu Divino ſe agi ſimulant, Quackers ſeu Tremblantes appellant. Nec cuilibet homini Chriſtus promiſit ſuam aſſiſtentiam. Et 2. Petri 1. v. 20. dicit Petrus: *Prophetia ſcripturæ propriâ interpretatione non fit.* Chriſtus Jo. 5. v. 34. *Ego*, inquit, *non ab homine teſtimonium accipio.* Jo. 4. 1. *Probate Spiritus, ſi ex DEO ſint, quoniam multi pſeudo prophetæ exierunt in mundum.* 2. Cor. 11. v. 13. *Dantur pſeudo-Apoſtoli operarii ſubdoli transfigurantes ſe in Apoſtolos Chriſti.* Et prov. 14. v. 12. *Eſt via, quæ videtur homini juſta, noviſſima autem ejus deducit ad mortem.* An fortè temporalis Magiſtratus? ut apud ſectarios: verùm non Auguſto, non Hero-

Digitized by Google

Herodi, non Tiberio Chriſtus dixit: *Paſce oves meas, tibi dabo claves regni calorum, ſuper te adificabo Eccleſiam meam.* Matth. 16. Ad Apoſtolos, non ad Principes mundi Chriſtus dixit: Luc. 10. v. 16. *qui vos audit, me audit.* Et quot Principes pagani, hæretici, veræ Eccleſiæ perſecutores, ut conſtat ex omni hiſtoria? An verò talis Regula eſt S. ſcriptura: ſed quid ſi (uti fit in hodiernum diem) ſit controverſia de veritate ſcripturæ ſitne canonica, nec ne? ſitne ipſa potiùs vera interpretatio quàm alia, quis tunc erit judex? Nunquid defuerunt hæreticis textus, quibus ad errores defendendos uterentur pro clypeo? Nunquid ipſi Diabolo Chriſtum tentanti? Inſuper in S. ſcript. *ſunt quadam difficilia intellectu, qua indocti & inſtabiles depravant.* inquit S. Petrus Ep. 2. c. 1. de Epiſtolis S. Pauli, & ut ibidem dicit: *omnis ſcriptura propriâ interpretatione non fit.*

Quid ergo ſupereſt, quàm ut Eccleſia ſit judex controverſiarum; ipſa definiat, quænam ſint Canonicæ ſcripturæ, nec ne? ipſa ſenſum genuinum declaret, ipſa hæreſes damnet, prout omni tempore à Catholica Eccleſia in Conciliis congregata practicatum fuiſſe dicit hiſtoria Eccleſiaſtica. Ipſa quippe eſt *columna veritatis.* Tim. 3. 15. Ipſi promiſit Chriſtus aſſiſtentiam *uſque ad conſummationem ſaculi.* Matth. 28. de ipſius Prælatis dictum: *qui vos audit, me audit.* Ipſi promiſſa æterna Spiritûs S. aſſiſtentia Jo. 14. v. 16. Ipſa eſt indefectibilis & animata fidei regula, de quâ D. Aug. l. 1. contra Creſcon. *ſcripturarum à nobis tenetur veritas, cùm id facimus, quod univerſa placuit Eccleſia.*

DISPUTATIO XVIII.
POLEMICA.
DE
Signis & notis veræ Eccleſiæ, convenientibus Eccleſiæ Romanæ, nulli alteri.

QUatuor epitheta & proprietates veræ Eccleſiæ in Concilio & Symbolo Nicæno, quod etiam Acatholici venerantur, expreſſa cognoſcimus, tanquam characteres & indicia ad deprehendendam Eccleſiæ veritatem, unam, ſanctam, Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam, è quibus primum eſt unitas. Itaque prima Eccleſiæ veræ nota & character eſt unitas; altera ſanctitas; tertia univerſalitas; quarta ab Apoſtolis hucúsque continuata antiquitas: quas ſigillatim expendere propoſitum eſt.

ARTICULUS I.
De unitate tanquam primo ſigno veræ Eccleſiæ.

SUMMARIA.

1. *Quotuplex ſit unitas, qua Eccleſia tribuitur.*
2. *Eſt infallibilis nota vera Eccleſia.*
3. *Requiritur primò in Eccleſia unitas fidei & doctrina.*
4. *Secundò unitas mediorum, h. e. Sacramentorum, & bonorum operum.*
5. *Tertiò unitas regiminis.*
6. *Diviſio opinionum ſignum eſt falſa Eccleſia.*
7. *Nulla eſt unitas hereticis, niſi in oppugnatione Eccleſia Catholica.*
8. *Hereticorum diſſenſiones in doctrina fidei.*
9. *Antilogia Lutheri, Calvini, Zwinglii.*
10. *Carent heretici unitate regiminis.*
11. *In Eccleſia Romana eſt unitas fidei & doctrina.*
12. *Secundò unitas mediorum.*
13. *Tertiò unitas regiminis.*
14. *Mahumetani non habent veram unitatem religionis.*
15. *Apud Catholicos & Romanos nulla eſt diſſenſio in punctis ſubſtantialibus Religionis.*

§. I.
Declaratur neceſſitas unitatis in Eccleſia DEI.

1. UNitas Eccleſiæ in 3. potiſſimùm conſiſtit, in unitate doctrinæ fidei, in unitate eorundem mediorum, quibus fideles utuntur ad obtinendam ſalutem. Tertiò in unitate religionis & ſubordinatione ad unum Caput, à quo accipit deciſionem controverſiarum, de quo ſit

CONCLUSIO. *Vera Eccleſia infallibilis nota* 2.
eſt pradicta unitas.

Fundamentum eſt, Chriſtus fundavit Eccleſiam duraturam usque ad conſummationem ſæculi, prout antè oſtenſum eſt: ſed talis Eccleſia debet eſſe una: quia, ut idem Chriſtus Luc. 11. *Omne Regnum in ſeipſum diviſum deſolabitur.* & Apoſtolus. 1. Cor. 14. *DEUS non eſt DEUS diſſenſionis, ſed pacis.* quo pertinent omnia loca S. Scripturæ relata, ubi Eccleſiæ unitas tribuitur, ut *una columba,* Cant. 6. *una familia.* Matth. 24. *una vinea.* Matth. 20. *unum ovile.* Jo. 10. *unum corpus.* Rom. 12.

Et primò quidem requiritur unitas doctrinæ 3.
fidei: quia per fidem unimur uni Capiti Chriſto & influxum ſpiritualem recipimus ab ipſo: ergo qui non habet illam fidem, utique unam, quia *una fides, unum baptiſma,* & Spiritus S. non poteſt loqui contradictoria, hoc ipſo non eſt connexus Capiti Chriſto, ac proinde non pertinet ad corpus & Eccleſiam Chriſti. Unde S. Athanaſ. in diſp. contra Arium. *Eſt ibi, ut PP. tradiderunt, vera diſciplina & magiſterii argumentum, ubi eadem confitentur, nec a ſe invicem, nec à ſenioribus diſſentiunt.*

Secundò requiritur unitas mediorum, ut 4.
ſunt præcipuè Sacramenta, & bona opera. Nam primò ſicut certum eſt, quòd Chriſtus non tantùm docuerit verã ſpeculativã DEI cognitionẽ, ſed etiam practicam, & quibus mediis debeant fideles

Digitized by Google

deles DEUM colere, atque æternam ſalutem inquirere; ita certum eſt, illos eſſe extra Scholam & Eccleſiam Chriſti, qui ejuſmodi mediis non utuntur, eaque deſpiciunt; illos verò pertinere ad Eccleſiam Chriſti, qui agnoſcunt illa media, iiſque utuntur. Secundò in una Eccleſia eſt una religio, ſed religio potiſſimùm conſiſtit in unitate cultûs Divini: ergo ubi eſt eadem ratio & unus modus colendi DEUM, ſeu profitendi exteriùs cultum Divinum, ibi eſt unitas Eccleſiæ: hæc porrò media præcipua & ſubſtantialia ſunt ſacrificia & Sacramenta, ut patet in omni ſtatu.

Tertiò requiritur unitas Religionis: Nam in
5. omni bene ordinata Republ. requiritur Magiſtratus: qui leges ferat, interpretetur, exponat, controverſias dirimat. Quantò magis hoc in Eccleſia perfectiſſima Chriſtianæ Eccleſiæ & Religionis, ubi omni tempore magnæ fuerunt controverſiæ motæ circa articulos fidei & interpretationem ſcripturarum? unde niſi daretur regula animata fidei, cui fideles in credendo tenerentur ſe conformare, eſſet merè confuſum chaos ad inſtar inferni, ubi *nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat.* Quæ cauſa fuit, quòd Romani tempore gentilitatis luminis naturalis inſtinctu jam agnoverint neceſſitatem, ut Sacerdótes ſacris præfecti unius Pontificis ſupremæ curæ ſubeſſent, prout T. Liv. teſtatur de Numa Pompilio l. 1. ſcribens: *Omnia publica privatáque ſacra Pontificis ſcitis ſubjecit, ut eſſet, quò conſultum plebs veniret, ne quid turbaretur, &c.* Tandem Chriſtus committendo Petro paſtoralem curam totius Eccleſiæ, eoipſo omnes oves ipſius curæ ſubordinavit, adeóque unitatem regiminis in ſuo ovili conſtituit, & ideo ſuam Eccleſiam per ejuſmodi figuras corporis, ovilis, familiæ, vineæ, &c. denotavit, quæ dependentiam ab aliquo ſupremo Rectore ſignificarent.

§. II.

Nulla eſt unitas extra Eccleſiam Romanam?

6. SIcut unitas ſignum eſt veræ Eccleſiæ, ſic diviſio opinionum, confuſio, diſgregatio, ſignum eſt infallibile falſæ Eccleſiæ; nam ubi ſpiritus diſſenſionis & contradictionis, ibi ſpiritum quoque mendacii & diſcordiæ intervenire neceſſe eſt.

Atqui nulla eſt unitas in ſectis à Romana Ec-
7. cleſia ſeparatis: niſi hoc velis dicere unitatem, quod omnes contra Eccleſiam Catholicam & Romanam conſpirent, quæ unitas eſt ipſis communis cum diabolo & ſpiritu mendacii, non enim veritas niſi mendacio oppugnatur. Hanc egregiam unitatem hæreticorum agnoſcit D. Athanaſ. orat. 1. contra Arianos. *In hoc ſolo*, inquit, *non diſſident, quòd oppugnent Catholicam fidem, tùm de privatis rebus inter ſe ſimultates gerant, odio tamen inimicitiâque communi adverſùs doctrinam Patrum ſuorum conſpirant, fœdera conglutinant, ſe mutuò amplectuntur, ſecuri quidvis facere & pati, modò negotium ſaltem afferant.*

Itaque primò nulla eſt extra Eccleſiam Roma-
8. nam unitas in doctrina fidei, uti & mediorum, ad ſalutem, qualia ſunt ſacrificium, Sacramenta, bona opera, partim, quia ipſæ ſectæ inter ſe innumeris modis diſſentiunt; partim quia earum authores & Principes frequenter ſibiipſis diſcordant & contradicunt. Quæ res non eget aliâ probatione, quàm experientiâ & confeſſione ipſorum ſectariorum, nam Argentinenſes & Norinbergenſes Lutherani non ferunt ſuos liberos à Miniſtris Calvinianis baptizari, & fatetur Sturmius in l. de ratione ineundæ concordiæ. Lutherani libris publicè editis Eccleſias Anglicanas, Gallicas, Scoticas, Belgicas, Helveticas tanquam hæreticas condemnant, eorum Martyres martyres Diaboli vocant, minúſque Scythis & Turcis ferendos eſſe ſtatuunt. Zwinglius in reſponſ. ad Confeſſ. Lutheri ſic de ipſo loquitur: *Cùm Lutherus niſi hoc, vel illud de eadem re pronunciet, nec unquam ſibi conſtet haud dubiè eâ levitate & inconſtantiâ in Verbo DEI utendum exiſtimat, quâ perfrictæ frontis ſcurræ inter aleam conſueverunt.* Lutherus verò to. 3. & in Confeſſ. de cæna Domini, Zwinglium vocat *gigantem Tigurinum, heroa ſuperbum, Verbo DEI malitioſe adverſantem, Ethnicum, ſeptuplo quam ſub Papatu nequiorem, &c.* Calviniſtæ dicunt; DEUM influere in peccata omnia, velut primum illorum principium. Negant, & meritò Lutherani. Affirmant Lutherani corpus Chriſti realiter contineri in Euchariſtia ſub ſumptione, negant Sacramentarii & hanc doctrinam abſurdam cenſent. Inter ipſos Calviniſtas & Lutheranos quanta diſſenſio? Anglici dividuntur in Proteſtantes & Puritanos, Proteſtantes volunt Regem aut Reginam eſſe caput ſuæ Eccleſiæ, admittunt aliquod corpus Eccleſiæ ex variis gradibus Hierarchiæ ut Archiepiſcopis, Epiſcopis, &c. conſtitutum, retinent aliquos ritus Romanæ Eccleſiæ in Cruce, luminaribus, cantu &c. quæ omnia Puritani tanquam ſuperſtitiones repudiant, ideóque ſe Puritanos tanquam puros ab iſtis immunditiis nominant. Cujus farinæ ſunt etiam Genevenſes & Germanici Calviniſtæ, qui tamen rurſus dividuntur in Conſiſtoriales & Libertinos, quorum illi utuntur conſiſtoriis, ſeu conſiliis ſuorum Miniſtrorum, quæ reſpuunt Libertini. Ipſi quoque Lutherani, quos ab Auguſtana Confeſſione Confeſſioniſtas vocant, inter ſe nequaquam conveniunt, nam Norinbergæ & alibi Miſſas celebrant, ſigno Crucis, veſtibus, cæremoniis Eccleſiaſticis utuntur, communicantes genuflectunt &c. quod Auguſtæ non faciunt, ideóque & ipſi dividuntur in Confeſſioniſtas molles & rigidos. Sanè in colloquio Catholicorum cum Lutheranis anno 1557. Wormatiæ indicto, cum Catholici petiiſſent à Lutheranis ut edocerent, quinam eſſent veri proteſtantes Auguſtanæ Confeſſionis, de hoc ipſo inter ſe convenire non potuerunt. Audiantur ipſi Acatholici: Nicolaus Gallus in hypothes; ita de ſe & Lutheranis loquitur: *Non ſunt utique parva inter nos diſſidia, neque de minutis rebus, ſed de ſublimibus articulis doctrinæ Chriſtianæ, de Lege & Evangelio, de Juſtificatione & bonis operibus, de Sacramentis & cæremoniarum uſu, quæ nullo modo componi poſſunt.* Selneccerus in Pſ. 131. de iiſdem: *Ibi rixandi neque finis eſt, neque modus ullus, quilibet in hoc laborat, ut juſtam habere cauſam videatur, atque alium opprimat, &c.* Samuel Mareſius in tr. de afflicto

ſtatu ſtudii Theologici in Belgio: *Theologia noſtra tot monſtroſis opinionibus deturpata eſt, ut ſi Paſtores & Doctores, qui denati ſunt in Belgio à 30. annis ad nos reverterentur, putarent ſe in alterum orbem tempeſtate delatos, cujus idioma non aſſequerentur, &c.*

9. Ipſi quoque hæreſiarchæ ſibi contradicunt, & frequentes habent Antilogias. Nam Lutherus in lib. de pot. Papæ dicit 7. ponenda eſſe Sacramenta, de captiv. Babylon. vult dari tria. & in Tr. ad Waldinenſes vult eſſe duo. in Serm. de Euchar. dicit: *In Sacramento Altaris non eſt panis, & vinum, ſed ſpecies panis & vini.* in l. contra Regem Angl. dicit: *Impius & blaſphemus eſt, ſi quis dicat, panem tranſubſtantiari.* Vide plurimas ejusmodi antilogias Lutheri apud Archdekin p. 1. tr. 5. a. 2. Sic & Calvinus ad c. 3. Jo. admittit, ſine baptiſmo Chriſti neminem ſalvari poſſe. hoc ipſum verò negat l. 4. inſtit. c. 16. §. 36. & in Tr. de concord. ineunda, in Cæna Domini agnoſcit miraculum, & rurſus l. 4. inſtit. c. 17. §. 24. diſtinctè negat. Zwinglius quoque l. 2. de baptiſmo, expreſsè retractat ſuam doctrinam: *ingenuè*, inquit, *fateor ante aliquot annos errore deceptus ſatius eſſe credebam, ſi tum demùm baptizarentur parvuli, ubi ad juſtam ætatem perveniſſent.* En! quales Apoſtoli & Prophetæ, è quorum ore loquitur Spiritus mendacii & contradictionis.

10. Denique certum eſt, ſectarios carere unitate regiminis & capitis, cùm non habeant animatam fidei regulam. Omnésque abundent in ſuo ſenſu, ex quo ipſo tanta in ipſorum ſectis eſt doctrinæ, rituumque diſcordia: nam, ut optimè S. Cypr. ſuprà allegatus in Ep. ad Cornel. *Neque enim aliunde hæreſes obortæ ſunt, aut nata ſchiſmata, quam quòd Sacerdoti DEI non obtemperatur, nec unus in Eccleſia Judex vice Chriſti cogitatur.*

§. III.

Unitâs reperitur in Eccleſia Romana.

11. TRiplex unitas prædicta clariſſimè ſeſe prodit in Eccleſia Romana. Eſtque primò ibidem unitas doctrinæ in ſubſtantialibus fidei dogmatibus: nam quocunque locorum in toto terrarum orbe deveneris, ubi Romanæ Eccleſiæ tenetur fides, videbis uniformem prorſus doctrinam de unitate & Trinitate DEI, de proceſſione Divinarum Perſonarum, de Juſtificatione, merito, de Incarnatione, de purgatorio, de Originali peccato, de numero Sacramentorum, de Sacrificio Miſſæ, eàque omnia conſentire cum doctrina & definitionibus Conciliorum, præſertim Lateranenſis, Florentini, & Tridentini, ubi ſpecialior habetur expreſſio articulorum, & in Florentino etiam Orientalis Eccleſia cum Imperatore Græcorum & Patriarcha Conſtantinopolitano interfuit, unáque fidei dogmata in Decreto unionis (ut vocatur) concluſit.

12. Eſt ſecundò unitas mediorum, & primò quidem ſacratiſſimi Miſſæ ſacrificii, quod toto Catholico orbe offertur, ſecundò Sacramentorum, in quorum materia, forma, numero, uſu, adminiſtratione nulla usquam eſt diſcrepantia: præſertim in uſu auricularis confeſſionis & extremæ unctionis. Tertiò in uſu & æſtimatione bonorum operum, præſertim peregrinationum, votorum, jejuniorum, obſervantia conſiliorum Evangelicorum, ſtatûs Religioſi & Clericalis. Quartò in uſu Indulgentiarum, & Invocatione ſanctorum, in quibus omnibus nulla poteſt Romanæ Eccleſiæ oſtendi diſcrepantia ab antiqua doctrina, moribus, conſtitutionibus Eccleſiæ: ſed potiùs Eccleſia Romana oſtendit & probat hæc omnia primis Eccleſiæ temporibus uſurpata, vel tradita, ut ſuo loco dicetur.

Tertiò eſt in Eccleſia Romana unitas Regimi- 13.
nis, quippe quæ unum Chriſti Vicarium & D. Petri Succeſſorem, ſupremum controverſiarum Judicem, cui in omnibus Sacris & ad DEI cultum pertinentibus ſit obſequendum, Romanum Pontificem velut totius Eccleſiæ Hierarcham cognoſcit, idque tum à Chriſto, tum ex antiquiſſimis Conciliorum & PP. doctrinis accepit: nam Chriſtus Matth. 16. Petro in officio ſupremi paſtoratûs conſtituto promiſit, ſuper ipſum ædificare Eccleſiam ſuam. Quod utique debuit in Succeſſoribus propagari ſicut & ipſum officium. Secundò ſancta Synodus Nicæna ſic loquitur: *Prima ſedes cæleſti beneficio Romana eſt Eccleſia, quam Beatiſſimi Petrus & Paulus Martyrio dedicarunt.* Et: *Romana Eccleſia Evangelica Domini voce & Salvatoris Noſtri primatum obtinet, ubi dicit: Tu es Petrus, &c.* Tertiò. D. Cyprianus, qui floruit tertio ſæculo ſic loquitur: *Primatus Petro datur, ut una Chriſti Eccleſia, & una Cathedra monſtretur.* Unde & Juſtin. Imp. l. d. S. Trin. in pr. ſic ſcribit: *Cunctos populos, quos Clementiæ noſtræ regit imperium, in tali volumus religione verſari, quam D. Petrum tradidiſſe Romanis fides ab ipſo hucusque inſinuata declarat, quamque Pontificem Damaſum ſequi claret.* Quod ipſum habetur in Conc. Flor. ex Eccleſia tam Orientali quàm Occidentali congregata his verbis *Diffinimus S. Apoſtolicam Sedem, & Romanū Pontificē Succeſſorem eſſe B. Petri Principis Apoſtolorū, & verū Chriſti Vicarium, totiúsque Eccleſiæ caput, & omnium Chriſtianorum Patrem & Doctorem exiſtere, & ipſi in B. Petro paſcendi, regendi, & gubernandi univerſalem Eccleſiam à D. N. J. C. plenam poteſtatem traditam eſſe.* Ideo in graviſſimis controverſiis recurſus fuit ad Romanam Eccleſiam, uti patet ex Epiſt. 67. Cypriani, ad Stephanum Papam, ubi petit Martiali Epiſcopo Arelatenſi tanquam Novationum labe infecto ſubſtitui alium. Item ex Ep. Chryſoſt. ad Innoc. & Athanaſii ad Marcum Pontificem de quo plura ſup. diſp. 14.

§. IV.

Solvuntur objectiones.

OBjicies primò. Si unitas eſt ſignum infalli- 14.
bile veræ Eccleſiæ, tunc etiam Mahometani gloriari poterunt, quòd habeant veram Eccleſiam, quia vivunt eisdem legibus ſui Alcorani, utuntur iisdem ritibus, & modo colendi DEUM, omnes colunt Mahometem, ceu primarium Prophetam, habent etiam unum ſupremum ſacrorum præſidem, quem Muftri appellant.

Reſpond. negando ſequelam. Et ad 1. prob. Reſp. Mahometanos in ipſa ſubſtantiali explicatione ſui Alcorani plurimùm diſſidere, adeóque deſtitui unitate doctrinæ: nam primò præcipui Alcorani Interpretes apud Mahometanos haben-

tur

Digitized by Google

tur Homarin & Hali, adeo inter ſe diſcordes, ut quicquid ferè unus affirmat, alter neget. Illum Turcæ, hunc Perſæ ſequuntur; idcóque mutuis in ſe odiis flagrant. Ipſos etiam Turcas in 4. ſectas ſcindi, quarum una prævalet in Africa, Arabia & Damaſco. Secunda in Armenia. Tertia in Alexandria & Syria. Quarta in Aſia minore & Græcia oſtendit Bellefort. tr. 2. l. 6. c. 12. & de Turcis univerſim Septemcaſtr c. 20. *Tanta*, inquit, *eſt inter eos diverſitas opinionum, & diviſio animorum, & perverſitas voluntatum, ut nulli poſſit eſſe dubium, quin hæc ſecta non à DEO, ſed à diabolo habuerit initium*: Et infrà. *De lege eorum, de Alcorano, de Mahomete, tanta eſt inter eos diſcrepantia dicendorum, & narrationis diverſitas, ut ſi centum ex illis de hujuſmodi interrogati fuerint, nullus eorum reſpondebit ad propoſitum alterius*. Multas etiam in ipſis Mahometis mendacijs antilogias recenſet Chavaſſ. l. 3. c. 1. §. 4. inter quas eſt, quod in l. Alzoara de filiis Iſraël ſcribit, quòd tam longi fuerint paſſus Alborach, h. e. illius beſtiæ, quâ devectus fuit in cælum, ut quilibet eorum longitudine vinceret ſpatium, ad quod poteſt ſe acutiſſimus viſus extendere: nihilominùs ibidem dicit, hanc beſtiam fuiſſe aſino paulò majorem, ſed mulo minorem.

Ad alterum, quod de ipſorum Mufti dicitur, Reſp. primò præcitatus Chavaſſius, non eſſe officium ipſius ut ad partes Religionis attendat, ſed ut in dubiis interpretetur Alcoranum, & attendat, ne Imperator edat aliquam pragmaticam eidem contrariam. Secundò. Non eſſe ne quidem in negotio religionis unum ejuſmodi Mufti, ſed plures, alium in Turcia, alium in Tartaria, alium in Perſide, alium in Mauritania, & in ipſa Mauritania alium Feſſæ, alium Tuneti, &c.

Objicies ſecundò. Etiam ipſa Eccleſia Catho-
15. lica & Romana opinionibus, & ritibus Eccleſiaſticis inter ſe diſſidet: Et quidem opinionibus: nam & antiquitùs Cyprianus voluit, rebaptizandos eſſe infantes, qui fuiſſent ab hæreticis baptizati; quod tamen damnat Auguſtinus aliique Catholici. Et nunc quantæ ſunt diſſenſiones in Scholis inter Thomiſtas, Scotiſtas, & RR. de certitudine Divinæ ſcientiæ, de prædeſtinatione, de efficacia gratiæ, &c. Ritibus quoque inter ſe differunt; nam alius mos jejunandi ſervatur in Germania, & Hiſpania, quàm in Italia, alius Mediolani, quàm Romæ. Regulares quoque ut veſtitu, ſic & modo peragendi Divina officia, canendi, pſallendi plurimùm differunt. Eccleſia Orientalis jam antiquitùs differt ab Occidentali in modo celebrandi, & conficiendi Sacramenta: ergo ex unitate non ſufficienter colligitur veritas Eccleſiæ Romanæ Catholicæ.

Reſpondeo quod attinet ad differentiam opinionum, cuilibet liberam eſſe ſentiendi poteſtatem, in iis, quæ nondum ſunt omnibus ad credendum propoſita, divinitùs revelata, & ſic etiam tempore D. Cypriani nondum erat deciſa controverſia de baptiſmo hæreticorum; In fidei verò articulis jam deciſis, ac definitis in tota Romana Eccleſia ſumma habetur concordia.

Cùm porrò veritatis evidentia in plurimis lateat, ideo opinionum diverſitas & concertatio non dehoneſtat, ſed exornat Eccleſiam, tanquam inſtrumentum utile ad dignoſcenda fundamenta veritatis. De ritibus quoque dicendum, illos, in quibus vera religio conſiſtit, ſuntque ſubſtantiales, maximam eſſe in Eccleſia Romana concordiam: cui non obeſt primò diſcrepantia Eccleſiæ Græcæ, quia hanc non eſſe ſubſtantialem ſed accidentalem ſuppono ex dicendis in Tract. de Sacram. Non ſecundò alius modus jejunandi, nam & iſti ſunt accidentarii & variantur ſecundùm conſuetudines locorum; unde dicitur:

Si fueris Romæ, Romano vivito more;
Si fueris alibi, vivito ſicut ibi.

Quod ipſum dicendum de Religioſis & Regularibus Ordinum, qui omnes in eſſentia 3. votorum conveniunt, quamvis in ſuperadditis Regulis differant.

ARTICULUS II.

De ſanctitate, tanquam altera nota & ſigno veræ Eccleſiæ.

SUMMARIA.

1. *Quid & quotuplex ſit ſanctitas?*
2. *Eccleſia dicitur ſancta ex eo quod eſt ipſi per ſe, non per accidens.*
3. *In Eccleſia Romana reperitur ſanctitas doctrinæ, tam in ejus forma.*
4. *Quàm in materia.*
5. *Ex Authoribus doctrinæ, &*
6. *Ex effectibus eluceſcit.*
7. *Acatholicorum ſecta nullam habent ſanctitatem à ſuis authoribus.*
8. *Qui jam à multis ſæculis fuerunt ab Eccleſia damnati.*
9. *Puritanus miniſter in die Paraſceves exponit Evangelium de nuptiis in Cana Galilea.*
10. *Primus author Acatholica doctrinæ Spiritus mendacii.*
11. *Doctrina Acatholicorum imminuit DEI cultum.*
12. *Blaſphemia hæreticorum in DEUM & B. Virginem.*
13. *Doctrina Acatholicorum difformis vitæ & doctrinæ Chriſti.*
14. *Aperit ſummam opinandi licentiam in rebus fidei.*
15. *Retrahit à bono, morum diſciplinam ſolvit.*
16. *Ipſorum hæreticorum teſtimonia de fructibus ſuæ doctrinæ.*
17. *Vitæ ſanctitas eſt in Eccleſia Romana.*
18. *Contrarium apud Acatholicos.*
19. *Teſtimonium Lutheri de ſeipſo.*
20. *Quænam ſanctitas morum apud Acatholicos.*
21. *Perpetua gratia miraculorum in Eccleſia Romana.*
22. *Miracula Lutheri, & Calvini.*

Digitized by Google

§. I.

Quid, quotuplex, & quomodo neceſſaria ad veræ Eccleſiæ cognitionem ſit ſanctitas?

1. SAnctitas in primaria & propria ſignificatione denotat incontaminatam mentis puritatem & rectitudinem, & in DEO tanquam principali analogato per eſſentiam reperitur; in omnibus aliis per analogiam & habitudinem ad DEUM & Divina. Quippe cùm ipſe ſit prima Regula indefectibilis, & finis ultimus, ejúſque natura & eſſentia ſit radix omnis honeſtatis & rectitudinis præſertim ſupernaturalis, ideo ſanctus & ſanctitas per eſſentiam dicitur, prout in illo Seraphico Triſagio agnovit Iſaias c. 6. *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus DEUS Sabaoth.* Unde quantò magis aliquid vel DEUM continet, vel à DEO ut authore ſupernaturali procedit, vel ad ipſum accedit, eive jungitur, tantò magis ſanctum eſt & dicitur. Maxima poſt DEUM ſanctitas eſt unio hypoſtatica, quâ humanitas Chriſti immediatè Verbo, mediatè naturæ Divinæ unita ſubſtantiali & infinitâ ſanctitate perfunditur, fit impeccabilis, DEOque infinitè grata; proxima eſt gratia ſanctificans, quâ efficimur conſortes naturæ Divinæ, & potentes ad DEUM ut finem ultimum ſupernaturalem per operationes quàm rectiſſimas attingendum & obtinendum. Unde & vita ejusmodi operationibus abundans vita ſancta dicitur. Fides dicitur ſancta, quia per hanc DEUM & Divina rectè agnoſcimus. Religio ſancta, in qua DEUS rectè & bene colitur. Doctrina ſancta, quæ rectam DEI cognitionem cultúmque & mores quàm honeſtiſſimos docet. Scriptura ſacra, Evangelium ſanctum, quia & eſt ab ore DEI, ejúſque voluntatem edocet, & ad DEUM æternámque ſalutem homines adducit. Sacramenta ſancta, quia per illa ab immunditia peccati abluimur, & gratiâ Divinâ perfundimur, præcipuè ſacroſanctum Corporis Chriſti Sacramentum, tam in ratione Sacramenti quàm Sacrificii, quia illum continet, qui eſt fons omnis ſanctitatis & ſanctitas per eſſentiam. Miracula quoque ad ſanctitatem pertinent, quia ſunt à DEO ut agente ſupernaturali, eáque in conteſtationem veræ doctrinæ & Religionis producta.

Itaque cum Eccleſia ſit communitas fidelium per veram fidem, cultum & ſervitutem DEI tendentium ad conſecutionem æternæ felicitatis, & ſummi boni, illa erit vera Eccleſia, in qua omnia & præcipua ſanctitatis capita reperiuntur, ideóque in ſancto fidei Symbolo dicitur *ſanctam Eccleſiam.* Hæc quidem capita ad numerum quaternarium reducimus, primò ſanctitatem doctrinæ, ſecundò vitæ & morum, tertiò cultûs Divini, quartò miraculorum. Ubi

2. Notandum, Cùm Eccleſia ſancta dicitur; intelligi ſanctam ex eo quod eſt per ſe, non quod eſt per accidens Per ſe eſt, quod habet ex vi & Spiritu ſui inſtituti, doctrinæ, & directionis, ita ut quicunque ſuam vitam eidem conformaverit, expeditam habeat viam ad DEUM & æternam ſalutem. Per accidens eſt, quod fit à membris Eccleſiæ ſeorſim conſideratis, & ex propria voluntate operantibus: in quo non eſt dubium, plurima membra etiam præcipua & principalia reperiri, non modò nullâ ſanctitate conſpicua, ſed multis peccatis & vitiis inquinata, quæ tamen non obſtant, quin omni tempore ſint & fuerint perſonæ eximiæ, quæ vitam ſecundùm Eccleſiæ doctrinam & Spiritum inſtituentes eandem omni genere ſanctitatis illuſtrârunt: Illa igitur erit vera Eccleſia, in qua primò viguit omni tempore ſanctitas tam intenſiva quàm extenſiva morum & virtutum. Tertiò ſpecialiter cultûs Divini. Quartò miraculorum. Illa contra erit falſa Eccleſia, in qua non prædicta ſanctitas, ſed ipſius oppoſita potiùs reperiuntur ſit proinde.

§. II.

In Eccleſia Romana reperitur ſanctitas doctrinæ.

SI conſideres, in quo conſiſtat Eccleſiæ Romanæ doctrina, videbis illam conſtare præcipuè libris Canonicis, Veteris & novi teſtamenti, definitionibus Conciliorum, Reſcriptis Summ. Pontiff. & Eccleſiaſticis Canonibus, Commentationibus & libris SS. Patrum, inſignium Doctorum & Theologorum ſcriptis, inter quæ eminent Sanctiſſimorum Virorum Regulæ, quibus compendioſam viam ad perfectionem præſcripſere, & Regulares quoſdam SS. Ordines inſtituere: quid in his niſi ſanum & ſanctum? quippe ubi mens rectâ DEI & Divinorum cognitione imbuitur, ad Divinorum amorem à terrenis & tranſitoriis avocatur, deterretur à vitiis, invitatur ad virtutes & bona opera, mores ad omnem honeſtatem informantur, in templis fovetur Religio & cultus DEI, in communitatibus charitas, in foro, curia, contractibus juſtitia promovetur, inferiores ſuperioribus ad parendum ſubjiciuntur: morum honeſtas, vitæ caſtitas, Virginalis ſtatûs dignitas commendatur: omnis demum doctrina ad Evangelicæ doctrinæ & Verbi Divini amuſſim, atque ad Chriſti exemplum conformatur? Si quis Doctorum ab hac amuſſi & regula deviare deprehenditur, adſunt Cenſores, qui remedia mox adhibent; ipſe Summus Eccleſiæ Paſtor luxuriantium ingeniorum periculoſas opiniones mox reſcindit, & prohibet, néve latiùs poſſit ſerpere virus, in herba opprimit. 3.

Capita Theologiæ noſtræ moralis & SS. Canonum, quibus vita dirigitur percurre, & videbis, quàm omnia honeſta, rationi conformia, vitæ & doctrinæ Chriſti conſentanea, ad DEI cultum & vitæ beatæ conſecutionem idonea tradantur. Quæ ſi ad Acatholicorum doctrinam transferas, videbis omnia è diametro oppoſita. Docemus inprimis cum pſalmographo declinandum à malo, & faciendum bonum; ita quidem ut non minùs pro bonis operibus, quæ ſola hominem poſt fata ſequuntur, ſperanda ſit merces æterna, quàm pro malis ſupplicia. Neminem neceſſitate ad malum trahi; nec eſſe impoſſibilem obſervantiam legis Divinæ; quippe inſtar jugi ſuavis & levis oneris à DEO impoſitæ: quamvis omnis noſtræ ſalutis initium DEO Authori debeamus, à quo omne bonum & datum optimum, & modò nemo ſit de ſua ſalute certus ac ſecurus; ſcimus tamen Chriſtum infinitis ſuis meritis nobis obtinuiſſe media ſufficientia conſequendi remiſſionem peccatorum & gratiam DEI, dummodò rectè illis utamur: neque 4.

Digitized by Google

que DEUM noſtræ ruinæ, aut peccatorum poſſe eſſe authorem, ſed hoc ſoli malitioſæ & perverſæ hominis voluntati imputari poſſe. Sacri Eccleſiæ Canones ſive in Corpore Juris, ſive in Tridentino comprehenſi in eo toti ſunt, ut eradicatis vitiis ſtudium pietatis in ſtatu præſertim Clericali implantent, ut legenti ſit manifeſtum. Sanè nulli dubium eſſe poſſit, hominem fore inculpatæ vitæ, ſanctæ, & honeſtiſſimæ, qui ſuos mores juxta Catholicorum Canonum & præſcriptorum normam quàm proximè compoſuerit & conformârit.

5. Plurimùm quoque ad hujus doctrinæ ſanctitatem commendandam facit, ſanctitas Authorum, qui ſunt inprimis DEUS ipſe & Chriſtus D. in ſacra pagina utriusque teſtamenti: Deinde ſancta Eccleſia Catholica in œcumenicis Conciliis congregata. Tertiò Summi Eccleſiæ Antiſtites, & Vicarii Chriſti, in quibus Petro promiſſa Apoſtolicæ doctrinæ ſoliditas perſeverat, à toto orbe (præterquam ab hæreticis & ſchismaticis) ſemper agnita, è quibus multi non ſolùm officii, ſed etiam vitæ morúmque ſanctitate inſigniter claruerunt. Quartò illuminatiſſimi Eccleſiæ Patres & ſcriptores Eccleſiaſtici, qui in lege Domini meditati ſunt die ac nocte, ſtudiúmque ſapientiæ cum ſtudio pietatis apprimè conjunxerunt. Quintò Fundatores SS. Ordinum, quorum doctrinam DEUS magnis prodigiis, & miraculis in veritatis confirmationem editis quodammodò canonizavit.

6. Tandem illa doctrina ſit ſancta oportet, quæ plurimos ſanctos viros, DEI inſignes amicos in vita & poſt vitam à DEO miraculis honoratos produxit & enutrivit, ſed hoc facit & fecit omni tempore doctrina Romanæ Eccleſiæ, ut infrà pluribus oſtendetur, ergo. Rurſus: Illa eſt doctrina ſancta, quæ integra regna & provincias ad verum DEI cultum & Chriſti fidem adduxit; ſed hoc fecit doctrina Eccleſiæ Romanæ per ſuos Miſſionarios Apoſtolicos, pleróſque Monachos Benedictinos, Auguſtinum in Anglia, Rupertum in Bavaria, Bonifacium in Germania, &c. ergo doctrina Romanæ Eccleſiæ eſt pura & ſancta.

Doctrinæ Romanæ Magnum denique prò ſanctitate argumentum eſt, quòd hæc ſola contrà veritatis hoſtes armatur, errores & hæreſes erumpentes tum per Summos Pontiff. tum per Concilia œcumenica proſcribit, ac damnat: quòd nulla hæreticorum factio vel ſecta unquam præſtare potuit, prout latè deducit Th. *Boz. to. 1. de ſignis Eccl. l. 5. c. 6.*

§. III.

Extra Eccleſiam Romanam nulla doctrinæ ſanctitas.

7. ET inſpiciamus, quid ſanctitatis contineat Acatholicorum & ab Eccleſia Romana deſciſcentium doctrina. A cauſa efficiente ſi ordiar, & quæram, quo authore illorum doctrina proceſſerit, en! erubeſcenda ſectariorum initia, ut meritò D. Irenæus dixerit, *hæreſes ad origines ſuas revocâſſe, confutâſſe eſt.* Quicquid enim habent à Romanæ Eccleſiæ doctrina diſſonum, uti quòd non ſint colendæ imagines & reliquiæ SS. non invocanda ſuffragia SS. non detur præſentia Corporis Chriſti in Euchariſtia, non purgatorium, &c. totam denique ſuorum commentorum farraginem aut Calvino, aut Luthero, aut Zwinglio, eorúmque Diſcipulis debent, quorum omnium qualis fuerit tum vitæ & morum, tum miraculorum ſanctitas ſeqq. §. docebunt. Sanè ipſimet ſectarii horrent & erubeſcunt ſuorum Inſtitutorum nomina, unde in communi Proteſtantes, & Lutherani quidem Confeſſioniſtæ ſeu Auguſtanæ Confeſſionis ſequaces, vel Evangelici, Calviniani verò Reformati dici cupiunt. Anno 1617. ſæculari ab origine ſectæ Lutheranæ Jo. Georgius Dux Saxoniæ monetam auream cudit, cui majuſculis inſcriptum: Sæculum Lutheranum anno 1617. at Recentiores & politiores hujus ſectæ, inter quos Cluverius, non Lutheranum, ſed Evangelicum ſæculum appellant, pulchrâ certè & ridendâ emendatione, quâ nempe confitentur ſuum Evangelium unius ſæculi ætatem tuliſſe? Hóccinè ergo erit Evangelium Chriſti mille & ferè 600. priùs annis ore Chriſti & Apoſtolorum, calamo Evangeliſtarum toti mundo prædicatum & vulgatum? imò oportet eſſe quintum Evangelium, Evangelium mundi, carnis, & Spiritûs tenebrarum.

8. Sed demus Acatholicis eorum dogmata antiquiora eſſe Luthero & Calvino, in quem ergo authorem refundenda? In hæreticos inquam, pridem ab Eccleſia Catholica damnatos, eo tamen ex capite noſtris Acatholicis meliores, quod in quibus illi ſingillatim deſipuerunt, iſti confertim & conglobatim contra ſanctam Eccleſiam DEI effutiant. *Spernunt* nimirum Pontificiam authoritatem; ſed nunquid etiam Ariani, Novatiani & qui non hæretici, quorum nempe primus character eſt, uti à corpore ſic à capite Eccleſiæ ſe ſeparare? Orationes pro mortuis explodunt, & hoc fecit Aërius ſæculo quarto, de quo S. Epiphanius refert, deſiderium S. Monicæ, quo teſte S. Aug. l. 9. confeſſ. c. 13. deſideravit ſui memoriam fieri ad altare DEI, vocâſſe anilem fabulam. Spernunt, præſertim Calviniſtæ, Eccleſiæ noſtræ jejunia, feſtivitates, ritus, ideóque omnia contraria iis operantur.

9. Unde contigit aliquando hominem Lutheranum ſcandalizari, qui cùm in Anglia ipſo die Paraſceves, quo fideles ſummâ devotione Chriſti recolunt paſſionem, quoddam templum præteriens, Miniſtrum in ſuggeſto concionantem vidiſſet, etiam ipſe causâ devotionis illud ingreſſus, ut aliquid de S. Domini paſſione audiret. Verùm Puritanus ille Miniſter Evangelium de nuptiis in Cana Galilææ explicuit, ut ſcilicet Auditores à ſuperſtitioſa Papiſtarum mæſtitia & pœnitentia abſtraheret, prout refert Jo. Barcl. in paræn. Hæc ipſa de Aërianis refert præallegatus S. Epiphanius his verbis: *In diebus autem Paſchatis, quando apud nos fiunt humi dormitiones, caſtigationes, afflictiones, &c.* ipſi *à ſummo manè obſonantur, carnéque ac vino carnes ſuas explentes cachinnantur, ridentes, ac ſubſannantes eos, qui ſanctum hunc cultum hebdomadis Paſchatis perficiunt.* Sanctorum reliquiis cultum negant ſectarii, & hoc egit Vigilantius. Virginitati detrahunt, & hoc fecit Jovinianus utique à S. Hieronymo refutatus, ab Eccleſia damnatus. Bona opera dicunt

non

Digitized by Google

credendam ejus perpetuam Virginitatem, eandémque multorum peccatorum eſſe ream. *Sed* pudet in his ſordibus ampliùs calamum detinere. V. iſta & plura in Jo. Gaulterio Chronol. Eccleſ. p. 774. & ſeq.

13. Probatur tertiò. Doctrina difformis doctrinæ Evangelicæ & vitæ Chriſti non poteſt eſſe ſancta: talis eſt doctrina Novatorum. ergo. Minor probatur. Chriſtus Virgo ex Virgine natus commendavit Virginitatem; Novatores vituperant & damnant: Chriſtus coluit voluntariam paupertatem, eandemque Apoſtolos docuit, jejunium quadrageſimale ſuo exemplo ſacravit; Novatores explodunt. Chriſtus Eccleſiam audiendam præcepit, & in ejus Prælatis ſeipſum audiri aſſeruit, qui ſecùs faceret, habendum pro ethnico & publicano voluit; Novatores negant Eccleſiæ ejúſque Prælatis ineſſe poteſtatem præceptivam. Chriſtus dicit, legem ſuam eſſe jugum ſuave, & onus leve; Novatores aſſeruat eſſe ſervatu impoſſibilem. Chriſtus neglectores bonorum operum damnat, miſericordiæ operibus intentos vitâ æternâ remunerandos dicit; Novatores partim utilitatem, partim neceſſitatem bonorū operum negant, &c.

14. Probatur quartò. Doctrina operans omnem opinandi licentiam in rebus fidei non eſt ſancta, eo ipſo quod deſtruit fidei unitatem ſuóque privato ſpiritui ſubjicit Spiritum DEI; atqui talis eſt doctrina Acatholicorum, ergo. Minor oſtenditur, quia fundamentum ipſorum eſt commune omnibus hæreticis, unde non eſt major ratio, cur huic potiùs quàm alteri parti aſſentiaris. Quære ex proteſtantibus, cur in exponendis Sacris Scripturis à Romana Eccleſia diſſentiant? Reſpondent, quia Papiſtæ errant, ſcripturas non ritè exponunt, nos tenemus Apoſtolorum ſenſum, ſcriptura plana & clara eſt, bene intelligentibus & ex ſuo fonte interpretantibus. At nunquid hoc idem dixere Ariani contra Catholicos defenſores conſubſtantialitatis Filii, producentes illum textum Evangelii. ***Pater major me eſt, & non quæro voluntatem meam ſed voluntatem ejus, qui miſit me.*** Et quænam hæreſis iſtud pallium ſuis erroribus non prætendit. Cur ergo poſt deſertam Romanæ & Catholicæ doctrinæ ſemitam non magis Arianæ, non Neſtorianæ, non Anabaptiſticæ, non alteri cuicunque magis, quàm Calvinianæ, quàm Lutheranæ, aut alteri ſectæ Novatorum accedas?

15. Probatur quintò. Doctrina retrahens à ſtudio bonorum operum, & Chriſtianæ diſciplinæ fræna relaxans in omnem peccandi audaciam non poteſt eſſe ſancta: talis eſt doctrina Novatorum. ergo. Minor probatur. Nam incaſsùm erit arduum virtutis ſtudium, ſi fatali neceſſitate impellor in caſum, ſi quicquid egero peccatū eſt, ſi mandata ſervare impoſſibile eſt: Et ad quid bona opera, ſi illa nihil proſunt ad vitam æternam, ſi modò fortiter credam, peccata mihi non imputantur propter Mediatorem Chriſtum, unâ ſpongiâ delentur, quidquid unquam perverſi egero, neque opus eſt, ut animum cruciem ſcrupuloſâ diſcuſſione conſcientiæ, ut auricularis confeſſionis tormento ingeram mea crimina auribus presbyteri, ut jejuniis, indulgentiis, peregrinationibus, caſtigationibus illorum reliquias ſcrupuloſè diſpungere ſatagam: fides mea me ſalvum facit.

Hæc eſt nimirum arcta via & anguſta porta, quâ itur ad cœlum, deſtructis concupiſcentiæ repagulis, protritis ad virtutem & honeſtatem incitamentis, credere & agere quicquid libet.

Audiantur ipſimet hæreſiarchæ, quid de fructu ſuæ doctrinæ ſentiant. Lutherus Conc. 11. Dom. 1. Adv. ***Mundus***, inquit, ***ex hac doctrina quotidiè redditur deterior; jam homines ſinguli ſeptenis diabolis obſidentur, cùm antea unico tantùm diabolo obſeſſi fuiſſent. Diabolus jam catervatim in homines ingreditur, ut nunc in tam ſplendida Evangelii luce ſint avariores, callidiores, injuſtiores, crudeliores, proterviores, multò deniquè deteriores, quam prius in Papatu fuerant.*** Et quid Calvinus de ſuis? Ille de ſuis in c. 11. Dan. v. 34. ſic habet: ***In exiguo illorum numero, qui ſe ab idolatriis Papatûs ſubduxerunt, major pars plena eſt perfidiâ & dolis. Præclarum quidem Zelum ſimulant; ſi tamen intùs excutias, reperias plenos eſſe fraudibus.*** En! fructus doctrinæ Acatholicæ, vel ipſo Adverſariorum teſtimonio. 16.

Nec proinde objicias, etiam apud Romanos & Catholicos dari perverſiſſimæ vitæ homines; id enim non ex doctrinæ, ſed propriæ voluntatis malitioſæ & doctrinæ Catholicæ adverſantis fontibus trahit originem; at apud Novatores morum ſordities atque mephitis ex ipſa fætentis doctrinæ cloaca exhalat. Et hæc de ſanctitate doctrinæ.

§. IV.

Sanctitas vitæ & miraculorum eſt intra, non extra Romanam Eccleſiam.

SAnctitas doctrinæ amat ſanctitatem morum & vitæ, ſine cujus conſortio Phariſæis magis quàm Chriſtianis eſt propria, de quibus Chriſtus: ***quidquid dixerint vobis facite, quod autem faciunt, facere nolite.*** Ex vita & operibus vult Chriſtus ſuos Diſcipulos à falſo diſcerni. ***Ex fructibus eorum***, inquit, ***cognoſcetis eos.*** Igitur Eccleſiam Romanam præter ſanctitatem doctrinæ etiam omni tempore exornavit ſanctitas vitæ morum & miraculorum, non utique in ſingulis ſuis membris; neque enim hoc fert conditio generis humani poſt primi parentis ruinam nimiùm facilis in vitium flecti: ſed tamen in multis, & omnibus quidem ſæculis. Floribus ejus nec Roſæ, nec Lilia deſunt. Quanti Martyrum greges, qui ſanguine ſuo Chriſti fidem à ſe plantatam liberaliter rigârunt? qui pro virtute & veritate vitam ſacrificârunt? Hîc innumeræ Virgines, quæ intaminatum pudoris florem usque in vitæ finem conſervârunt. Hîc perenne, quo DEUS colitur, ſacrificium, hîc multa in utroque ſexu millia unius DEI cultui dicata, quorum una & potiſſima cura, ad exemplum Chriſti D. & Apoſtolorum, ipſorúmque SS. Angelorum diurnis & nocturnis cantibus ac precibus DEUM concelebrare, jejuniis, variisque carnis afflictionibus carnē ſpiritui ſubjicere, perpetuæ virgineæ caſtitatis & paupertatis cuſtodiâ, rerúmque mundanarū contemptu Chriſti D. exemplum, ac doctrinam exprimere, proximorum neceſſitatibus tam corporalibus, quàm ſpiritualibus ſuccurrere? Quanti ex his viri? Antonius, Baſilius, Benedictus, Gregorius, 17.

Digitized by Google

Franciſcus, Dominicus? qui innumeros homines à vitioſa vita ad virtutis amorem, ad viam ſalutis, ſuis monitis, exemplis, miraculis traduxerunt, immortales inimicitias ſedârunt, ſacratis DEO perſonis clauſtra impleverunt. Quis non ex Acatholicis malit cum D. Franciſco paupere, cum Cæſare Henrico, & ejusmodi viris inculpatiſſimis mortem oppetere, quàm cum ſuorum anteſignanis Calvino, Luthero, &c. Sanè Melanchton è primis Novatorum, tam ætate, quàm doctrinâ, morti vicinus, cum rogaretur à ſuis, quænam religio melior, Catholica, an Proteſtantium? faſſus eſt: Noſtra (h. e. Lutherana) *ſuavior*; *ſed illa ſecurior.* Sunt apud nos feſtivi dies, quibus fideles tantò devotiùs per pœnitentiam expientur, & præparentur per prævia jejunia, ſunt Indulgentiæ peccatorum, ſupplicationes, peregrinationes, quadragenariæ precationes, omnia augendo DEI cultui ſacra.

18. Nunc vertamus folium, inſpectâ ipſorum vitâ, moribúſque, quorum ſanctitatem ab ipſius doctrinæ ſanctitate jam priùs monſtratâ facilè colligas. Eſtne apud illos ſanctitas Religionis, ſive cultûs Divini? qui tot Monaſteria, Collegia, Religioſiſſimas Domos, ab antiquiſſimis Anteceſſoribus, ad Divini honoris perpetuum augmentum fundata evertêre, bona DEO Sacra in profanos uſus vertêre, nunquam reditura: Archiepiſcopatus mutârunt in ſæculares Principatus? Quantumcunque ſint dies feſtivi, tota devotio unâ aliqua Miniſtri concione, & cantilenâ convenientium abſolvitur. DEUM de genu & flexo poplite venerari, ſuperſtitio eſt. Quo nomine dignantur noſtras Indulgentias, peregrinationes, auricularem confeſſionem, proceſſiones, Feſta, jejunia, vota, &c. Et hoc nimirum eſt Eccleſiam reformare, potiſſimam Divini cultûs partem eliminare. Non reformant, ſed deformant Eccleſiam, qui ipſam, ut ſic dicam, auribus & naſo mutilant. Ecquis ex ipſis cum Regio Pſalte ſepties in die laudem DEO dicit? Ecquis in oratione cum Chriſto Salvatore pervigilat? Ecquis cum eodem quadragenale jejunium continuat? Ecquis Virginalem caſtimoniam, & paupertatem voluntariam amplectitur, ecquis abnegatis omnibus & ſeipſo, Chriſtum ſequitur?

Ipſemet Lutherus deſcribat ſuæ vitæ ſanctitatem & differentiam, quam habuit ante & poſt ſuum ab Eccleſia Catholica diſceſſum. Ita apud Richel l. 2. Meth. c. 10. loquitur de ſeipſo ut Catholico. *Carnem meam vigiliis, jejuniis, & orationibus caſtigavi; caſtitatem, paupertatem, obedientiam colui.* De ſe verò ut ab Eccleſia alieno, ſic h bet: *ut non eſt in meis viribus ſitum, ut vir non ſim, tam non eſt etiam mei juris, ut abſque muliere ſim.* En! novi Evangelii & Apoſtolici promulgatoris ſanctitatem?

19. De ſanctitate Religionis dixi. Quid nunc de aliis virtutibus, quibus mores humani decorantur, loquar? Non diffiteor magnam honeſtatem morum in multis Acatholicorum partium reperiri: Sunt in illis cultores juſtitiæ, ſunt ſeveræ adverſùs homicidas & adulteros leges, ſunt ad alendos & ſuſcipiendos pauperes Xenodochia & Orphanotrophia. Sed hinc nondum ſectæ alicujus ſanctitas probatur: hæc quippe etiam nativi luminis inſtinctu fiunt. Nonne hæc & gentes faciunt? Nonne Lex Julia & Cornelia Gentilium authoritate ſunt conditæ? Et ut taceam, plures eſſe ſectas (velut anabaptiſtarum,) quæ & iſtam honeſtatem profligant, omnem principatum Tyrannidis damnant, fœminas habent communes, volúntque omnem virum fœminæ, fœminam viro illam concupiſcenti obligatam eſſe ad dandum conſenſum & explendam libidinem; iſta morum honeſtas non ex ipſorum inſtituto promanat, ſed per accidens invenitur. Nam quomodo caſtimoniam diligerent ex ſuo Inſtituto, quod cælibatum damnat, quod divortium & repudium conjugum etiam ſine cauſis, item & uxorum permutationem admittit. Virginitatem eſſe malam & Divino præcepto adverſari dicit, quod obſervantiam præceptorum, adeóque & ſexti, eſſe impoſſibilem venditat. Quod negat eſſe licitum humanis quenquam legibus adſtringere, &c. quæ omnia ex Lutheri ſcriptis notat Gaulterius in ſæc. 15. c. 1.

Neque hujus inſtituti authores ſanctitatem vitæ & morum docuere: nam & Lutherus ſ cratam Virginem Catharinam Boræam nomine è clauſtro abductam ſibi tanquam legitimo matrimonio ſociavit, & Calvinus propter peccatum contra naturam Novioduni ſtigmate inuſtus eſt, & Zwinglius non erubeſcit, hæc pudenda de ſeipſo ſcribere ſuo & aliorum Prædicantium nomine ad communitatem Helvetiorum: *Libidinis æſtum in nobis fervere negare non poſſumus, cum hujus opera nos coram Eccleſiis infames reddiderint. Per æſtum verò Libidinis eas carnis voluptates intelligimus, quibus homo carnis libidinoſæ ſtudia animo verſat, & in his ſolis omnes cogitationes ſuas inſumit, hæc meditatur totúſque in hoc eſt, ut carnis furori ſatisfaciat.* Hæc eructat ille fœdiſſimus Epicuri de grege porcus.

Cæterùm, ſi qua etiam apud acatholicos morum 20.
honeſtas elucet, civilis illa eſt & politica tantùm, qualem etiam Romanis gentilibus SS. PP. concedunt; caret nihilominùs interno ſanctitatis ſupernaturalis nucleo, ſiquidem ex ipſorum et doctrina & placito bona opera non ſunt meritoria vitæ æternæ, adeóque ſupernaturali valore deſtituta, quem tamen in bonis operibus juſtorum Catholici Romani agnoſcunt, & tam ex Apoſtoli Pauli, quàm Evangelica Chriſti doctrina deducunt ac probant.

Gratia verò miraculorum, quæ DEUS in ſuis 21.
Sanctis & per ipſos operatur, ad conteſtandam eorundē ſeu doctrinā ſeu ſanctitatē, nunquam defuit in orthodoxa Eccleſia Romana, nunquam fuit apud heterodoxos. Fuit ſanè in Apoſtolis à Chriſto miſſis, fuit in Apoſtolorum Diſcipulis, eorúmq; ſuccedaneis, qui Apoſtolico munere functi fidem ſanctam in externas regiones intulerunt, quorum plerique fuerunt miſſi à Romanis Pontificibus, Romani Sacerdotii charactere inſignes, Viri Religioſi, Monachi, ſacris votis adſtricti, S. Miſſæ ſacrificium noſtro ritu DEO quotidiè offerentes, prout eorundem SS. Calices, mytræ, Sacerdotalia & Pontificalia ornamenta à plus quàm 11. Sæculis conſervata declarant, quæ tamen ut ſuperſtitioſa hæretici irrident & damnant. Quis niſi perfrictæ frontis neget miracula S. P. Benedicti ab ipſo D. Gregorio M. Summo Antiſtite, nec minùs doctrinæ, quàm ſanctitatis laude

laude

Digitized by Google

laude æquè in Orientali ac Occidentali Eccleſia celeberrimo conſcripta? quis illa, quæ de D. Bernardo, Wolfgango, Vitale, Franciſco, Nicolao Tolentinate, Antonio Paduano, Franciſco de Paula, aliiſque plurimis juratâ teſtium fide authenticè excepta, in tabulas & ſacros faſtos recepta fuere? Quis illa neget, quæ adhuc in dies ante oculos verſantur? Talia ſunt, quæ ad promovendum ſuæ Beatiſſimæ Matris cultum DEUS in ejuſdem SS. ædibus, & ſimulacris quotidiè operatur. An non perpetuum miraculum S. ædes Lauretana à SS. Angelis in Italiam delata (& non alia utique de cauſa, quàm ut inibi Deipara coleretur?) cor D. Auguſtini exultans in conſpectu ſuorum voluminum, quæ de SS. Trinitate ſcripſerat? Sanguis D. Januarii ad præſentiam SS. Lypſanorum ejuſdem Martyris colliqueſcens & ebulliens, ſalutare oleum è D. Walburgis aridis oſſibus ſcaturiens, cor D. Claræ de Monte Falco incorruptum, velut incelata aut inſculpta exhibens Chriſti patientis inſtrumenta. Odoratus liquor è D. Tereſiæ cadavere diſtillans. Lingua D. Antonii Paduani poſt tot annos etiamnum incorrupta? Eſt præterea in multis Fidelibus utriusque ſexûs gratia prophetiæ, Sacramentorum, &c. prout experientia docet, ut taceam plurima miracula, quæ per ſanctos DEI ſervos aut eorum Lypſana in hodiernum uſque diem patrantur.

Quæ nunc miracula extra Romanam Eccleſiam, 22.
nempe quod Lutherus (prout refert oculatus teſtis Fridericus Staphilus, qui hâc occaſione rediit ad Eccleſiam Catholicam) in ſuæ doctrinæ confirmationem dæmonem voluerit ab infeſſa fœmina expellere, tam felici ſcilicet eventu, ut ipſemet ab adjurato dæmone in ſummas anguſtias redactus, opémque inclamans per clauſæ Sacriſtiæ feneſtras ægrè fuerit extractus? Vel illud forſan, quod refert Bolſecus in vita Calvini, virum quemdam inopem Genevæ multis promiſſis à Calvino fuiſſe corruptum, ut primùm ſe graviter ægrum, deinde & mortuum ſimularet. Quem accedens Calvinus fuſis ante precibus arreptâ dein jacentis manu, in ſuæ doctrinæ confirmationem juſſit ad vivos reverti. Sed ecce fabula in hiſtoriam verſa, & funus antea perſonatum, jam verum funus eſt, uxore magno cum ejulatu impoſturam detegente, & infelicis Prophetæ miraculum deteſtante.

ARTICULUS III.

De tertio ſigno Eccleſiæ, quod eſt eſſe Catholicam, ſeu univerſalem.

SUMMARIA.

1. *Quid ſit eſſe Catholicum?*
2. *Univerſalitatem eſſe notam veræ Eccleſiæ, ex S. Script. oſtenditur.*
3. *Appellatio Catholici orta ad diſtinctionem ab hæreticis.*
4. *Sola Romana Eccleſia eſt Catholica.*
5. *Quia ſola eſt Eccleſia Chriſti, & Petri.*
6. *Nec potuit de vera mutari in falſam.*
7. *Oſtenditur univerſalitas Eccleſiæ Romanæ.*
8. *Oſtenditur illi ſoli competere.*
9. *Nullo modo poteſt competere Acatholicis.*
10. *Objectio Mahometiſmi diluitur.*
11. *Objectio Arianiſmi depellitur.*

§. I.

Quid ſit eſſe Catholicum, & quàm proprium Eccleſiæ?

1. Catholicus vox græca eſt ex κατὰ ὅλον, h. e. per totum, & localem univerſalitatem ſignificat. Illa igitur eſt & dicitur Eccleſia Catholica, quæ eſt per totum terrarum orbem diffuſa, ut habet S. Auguſt. l. 4. d. Symb. c. 10. ad quod ſufficit, quòd ad præcipuas ipſius partes ſit propagata, & in pleriſque repetiatur, à majori quippe & nobiliori parte fit denominatio, *L. quæritur ff. de ſtat. hom.* quantumvis non ubivis reperiatur, vel alicubi injuriâ temporum, aut violentiâ externâ defecerit, ſiquidem Chriſtus ipſe ſignificavit, ſuam Eccleſiam multis adverſitatibus vexandam, & à pſeudo prophetis exagitandam.

2. Hanc univerſalitatem eſſe certam Eccleſiæ DEI notam dicit utriusque teſtamenti S. pagina. Idque prophetice ſignificatur primò Gen. 12. v. 16. & 18. cum DEUS ad Abrahamum dixit: *Benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ.* Et David Pſ. 2. v. 8. *Poſtula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Pſ. 21. v. 28. *Convertentur ad Dominum univerſi fines terræ.* Danielis 2. *Eccleſia appellatur mons, qui implevit terram.* Iſ. 2. *Mons ad quem confluent omnes gentes.* Et Mal. 1. *In omni loco a ſolis ortu uſque ad occaſum ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, &c.* In novo verò teſtamento. Matth. 28. v. 19. *Jubentur Apoſtoli docere omnes gentes & baptizare, &c.* Rom. 10. *Adducitur in confirmationem* v. 5. Pſ. 18. *In omnem terram exivit ſonus eorum, (h. e. Apoſtolorum & Prædicatorum) Et in fines orbis terræ verba eorum.* Act. 1. v. 8. *Eritis mihi teſtes uſque ad ultimum terræ.* Similia teſtimonia habentur. Matth. 24. v. 3. Coloſ. 1. v. 6. Marci 16. v. 15.

3. Hæc appellatio Eccleſiæ data eſt ab ipſis Apoſtolis in Symbolo. Variis quidem nominibus Chriſti ſectatores initio vocabantur, dicebantur fratres, eorúmque cœtus fraternitas; item fideles & Credentes, præterea ſancti, ut frequenter reperitur in Epiſtolis D. Pauli, & Act. Apoſtolorum: Antiochiæ primùm, ut teſtantur Acta Apoſtolorum, c. 12. Chriſtiani vocabantur. Cùm verò paulò pòſt hoc ipſum nomen ſibi arrogarent etiam hæretici, & inprimis Carpocratiani apud Epiphan. hær. 27. Catholici nomen ad diſtinctionem ab hæreticis, ipſi SS. Apoſtoli invenerunt, ut hâc appellatione vera Eccleſia toto orbe dilatanda, à conventiculis hæreticorum dignoſceretur. Non eſt igitur verus Chriſtianus, niſi, qui & Catholicus, unde eleganter S. Epiſcopus Pacianus: *Chriſtianus mihi nomen eſt, Catholicus verò cognomen, illud me nuncupat, iſtud oſtendit.* Ep. ad Symphron. Hoc deinceps cognomen adeo ſola vera Eccleſia obtinuit, ut in nullo certamine hære-

Digitized by Google

hæretici illud uſurpare ſint auſi, teſte D. Auguſtino. cont. Ep. Fund. c. 1. ita loquente: *Tenet me juſtiſſimè in Eccleſiæ gremio ipſum Catholicæ nomen, quod non ſine cauſa inter tam multas hæreſes ſic iſta Eccleſia ſola obtinuit.* Et l. 4. de Symb. c. 10. *Eccleſia totum mundum poſſidet*, (Romanam intelligit) *& quæcunque congregatio cujuslibet hæreſis in angulis ſedet, ut cùm omnes hæretici Catholici dici velint, quærenti tamen peregrino ubi ad Catholicam conveniatur, nullus hæreticorum vel baſilicam ſuam vel domum audeat oſtendere. Catholicum iſtud* (addit præcitatus Pacianus) *nec Marcionem, nec Apellem, nec Montanum ſonat, nec hæreticos ſumit auctores.* His præſuppoſitis ſit

§. II.

Romana Eccleſia eſt Catholica.

4. Catholicæ nomen Eccleſiæ Romanæ adeo proprium omni tempore habebatur, ut de hoc ne hæretici quidem dubitarent, idémque foret Catholicum & Eccleſiæ Romanæ addictum nominare, prout ex præallegata authoritate D. Auguſtini apertè conſtat; loquitur enim expreſsè de Romana Eccleſia. Et certè ſi quis à Romanæ Eccleſiæ fide, doctrina, unione deficeret, non Catholicus, ſed Acatholicus, Schiſmaticus, hæreticus, & vel Manichæus, vel Arianus, vel Montaniſta, vel Monothelita, vel Neſtorianus, vel Sacramentarius, vel Lutheranus, vel Calviniſta, &c. dicebatur. In ipſa novarum ſectarum origine, Romanos Eccleſiæ aſſeclas Catholicos; ejus verò deſertores Proteſtantes appellatos fuiſſe, & etiamnum appellari extra dubium eſt. Hujus nominis invidiâ Novatores hujus ſæculi (ut habet Author lapidis Lydii punct. 27.) in ſuis antiquioribus Catechiſmis auſi ſunt vim inferre Symbolo Apoſtolorum ubique recepto, & loco Eccleſiam Catholicam ſuppoſuêre Chriſtianam; imò eorum Patriarcha Genevenſis Theodorus Beza in præfat. ad Novum Teſtam. anno 1565. edita, hanc vocem Catholicam tanquam vaniſſimam eſt exeeratus.

Eâdem ſtimulante invidiâ cœperunt nos Papiſtas, & ſtatum veræ Romanæ doctrinæ Papiſmum vel paulò modeſtiori ſcommate nos Romanenſes, vel Pontificios nominare. Ipſi verò pudore ſui nominis & originis, Evangelicæ, vel reformatæ Religionis eſſe ſe ſcribunt, & tanquam ipſi quoque partem Catholicorum conſtituant, nos nonniſi Romano Catholicos nominant. Quo jure, & ratione? mox infra diſcutiemus. Nunc Eccleſiæ Romanæ nomen Catholicæ competere paucis oſtendimus.

5. Et primò à priori. Illa eſt Eccleſia Catholica, quæ eſt Eccleſia Chriſti & Petri; ſed hæc eſt Eccleſia Romana: ergo. Major conſtat, quia de ſuæ Eccleſiæ regno, ejúſque prædicatoribus dixit Chriſtus Matth. 24. *Prædicabitur hoc Evangelium regni in univerſo orbe, in teſtimonium omnibus gentibus.* Et huc pertinent omnia loca ſcript. in priori §. producta. Eadem quoque eſt Eccleſia Petri, quia Chriſtus ſuam Eccleſiam ſupra Petrum ædificavit, eúmque ſuo loco ſupremum Ovium Paſtorem conſtituit.

Inſuper Divinâ ſpeciali ordinatione (ut D. Leo obſervat S. 1. in Nat. Apoſt. Pet. & Pauli) D. Petrus ſuam Pontificiam Cathedram ſedémque Romæ conſtituit, ubi tunc erat Imperatoris ſedes, *ut citò pervios haberet populos prædicatio generalis, quos unius teneret regimen civitatis.* Minor itidem conſtat: quia D. Petrus Epiſcopalem Eccleſiam Romæ erexit, ibique uſque ad Martyrium permanſit, relicto Epiſcopatu Antiocheno, quem ſexennio tenuit, in eóque ſibi D. Ignatium, vel ut alii putant, Evodium ſubſtituit: ergo vera Chriſti & D. Petri Eccleſia eſt Eccleſia Romana. Neque hoc facilè diffiteri poſſunt Novatores: ſed dicunt fuiſſe, non ampliùs eſſe, mutatam, depravatam fuiſſe, defeciſſe, &c. quæ omnia quàm facilè dicunt tam parùm probant & probare poſſunt; ſtatque in contrarium.

Altera demonſtratio: quæ ſemel eſt & fuit vera Catholica Chriſti & Petri Eccleſia, ſemper eſt, & erit talis; ſed Eccleſia Romana fuit vera Catholica Chriſti & Petri Eccleſia; habuitque veram Catholicam & Apoſtolicam fidem, prout etiam teſtatur D. Paulus ſcribens ad Eccleſiam Romanam c. 1. v. 8. *Fides veſtra annuntiatur in univerſo mundo* & v. 11. *Deſidero ſimul conſolari in vobis per eam, quæ invicem eſt, fidem veſtram, atque meam.* ergo Eccleſia Romana adhuc eſt Catholica. Major conſtat ex verbo Chriſti, quo promiſit ſupra Petrum tanquam petram ædificare Eccleſiam ſuam, cui portæ inferni non prævaleant. V. quæ in Diſp. præced. de hoc diximus. 6.

Probatur tertiò. Illa eſt Eccleſia Catholica, quæ eſt univerſalis amplitudine locorum, vocatione populorum, aggregatione & unione membrorum: ſed talis eſt Eccleſia Romana: nam vix ulla pars orbis oſtendi poteſt, in quam non à temporibus Apoſtolorum hucuſque fides ipſius devenerit, & adhuc reperiatur in pluribus, prout latè oſtendit Chavaſſ. l. 3. c. 3. & quantumvis Græcum Schiſma & Mahometana Tyrannis magnam ejus partem in Oriente oppreſſerit, & in Occidente apoſtatarum perfidia aliquot regna, provinciaſque abſtulerit, tamen conſtat in his quoque regnis Romanæ Eccleſiæ competere jus poſſeſſionis, & inter has ipſas provincias & regna plurimi inveniuntur Catholici & Apoſtolici miſſionarii, qui ſpargunt Evangelii ſementem, DEUS quoque Occidentis & Septentrionis damna, Indiarum acceſſu compenſat, Græci quoque ſchiſmatis malitia, magis quorundam Epiſcoporum, quàm ſubditorum eſt vitium. 7.

§. III.

Extra Romanam Eccleſiam nulla datur Catholica.

Hinc jam ſequitur pars altera aſſertionis: ſolam Romanam Eccleſiam, & nullam aliam eſſe Catholicam. Nam Catholicam & univerſalem eſſe eſt characteriſtica nota veræ Eccleſiæ DEI: ſed una tantùm eſt vera DEI Eccleſia, ut in quæſtione prolegom. deduxi, ergo nonniſi una eſt Catholica: atqui Romana Eccleſia eſt Catholica, ergo hæc una & ſola eſt Catholica, ſed ut priùs dictum ex Auguſtino; *quæcunque congregatio cujuslibet hæreſis in angulis ſedet*; nempe Lutherani in 8.

parte

parte Germaniæ, Suecia, Dania, eáque variè in ſe diviſa; Calviniſtica in Scotia, Anglia, Batavia, & quibusdam locis Germaniæ, ipſa quoque diverſimodè ſciſſa, nec uniformis; Zwingliana in Helvetia, &c. aſt Romana Eccleſia uniformem ſuam doctrinam totâ latè Italiâ, Hiſpaniâ, Galliâ magnâ parte Germaniæ, Poloniæ, Hungariæ, Hyberniæ, & Indiæ tam Occidentalis, quam Orientalis explicat, atqui inter medios hoſtes aliquot centena millia ad ſuum ovile pertinentia numerat, prætèrquam quòd apud Armenos, Maronitas, Palæſtinos, Georgianos, Mahometico quidem jugo preſſos plurimi tamen ſint Romanæ Eccleſiæ fide & unione devincti, quod etiam de ampliſſimo Abyſſinorum regno quidam affirmant.

9. Quò ergo jure Novatores ſibi Catholici nomen arrogarent? An quia ipſorum doctrina & ratio credendi propagata per majorem orbis partem communi acceptione populorum & legitimâ poſſeſſione invaluit? Sed quâ fronte hoc dicere poterunt Proteſtantes, cùm ad oculum pateat, illorum doctrinam in præcipuis fidei articulis eſſe diſcrepantem, & aliter ſentire Helvetos, aliter Scotos, aliter Anglos, aliter Batavos hoc, aliter alio loco? inſuper ſi unus eſſet omnium ſenſus, quantumvis ſit diverſiſſimus, hæret tamen doctrina in una ſeptentrionali parte Europæ, neque unquam in Græciam, in Orientem, in alias partes mundi penetravit, & quamvis Calviniani à Turcis poſtulâſſent (ut videre eſt apud Jo. Boter. 3. p. relat. l. 1.) ut ſibi liceret verba facere ad Chriſtianos Turcis ſubjectos, eo uſi argumento, quòd magna inter Turcarum & Calviniſtarum Religionem neceſſitudo intercederet; utroſque irridere purgatorium, confringere imagines, expilare templa, ſubvertere altaria, &c. id tamen nunquam impetrare potuerunt. Si ea ex parte Catholicam & univerſalem volunt eſſe ſuam Eccleſiam, quòd pugnet & proteſtetur contra Romanam; tunc equidem longe maximam orbis partem occupabunt; ſed habebunt nimirum in ſua ſocietate & communione ſuæ Eccleſiæ omnes, quotquot unquam fuere, hæreticos, habebunt Turcas, gentiles, habebunt ipſos denique diabolos. ſiquidem his omnibus odium & impugnatio Romanæ Eccleſiæ communis eſt: tam pudendam univerſalitatem ex iſto fundamento proteſtationis conſectatam ipſis lubens relinquo.

§. IV.

Objectio Mahometiſmi & Arianiſmi refellitur.

10. OBjiciunt tamen. Mahometiſmus latiſſimè imperat, & quondam Arianiſmus totum penè Occidentem cum Oriente involuit: ergo univerſalitas non eſt univerſale & infallibile ſignum veræ Eccleſiæ DEI.

Reſpondeo primò Mahometiſmum non rectè aſſumi pro medio impugnandi univerſalitatem Eccleſiæ; quia eſt error in ſuppoſito: eſt quippe quæſtio de amplitudine & univerſalitate alicujus communitatis, quæ vult haberi pro communitate rectè credentium in Chriſtum, non verò Chriſti nomen impugnantium; aliàs nec Apoſtoli habuiſſent Eccleſiam Catholicam, quia ſecta Gentilium idola colentium utique ſub paganis Principibus erat major incomparabiliter, quàm Chriſtianorum.

Reſpondeo ſecundò. Neque Mahometiſmo competere univerſalitatem, tum quia licèt temporali dominio, ſeu potiùs tyrannide in Aſia latè imperet, tamen in Occidente, & Europa paucas terras obtinet, in India & America nihil: in Africa reſpectu Abyſſinorum ſeu Nigritarum, aliorúmque populorum, ut Caſarum, Nubienſium, aliorúmque barbarorum, qui ferè pecudum ritu vivunt, valdè modicum: tum ideo quòd ſub ipſo Turcarum & Mahometanorum imperio vigent plurimæ Eccleſiæ & Epiſcopatus Orientales etiam latinæ Eccleſiæ unione addictæ.

De Ariana hæreſi certum eſt, fuiſſe ampliſſimam! quippe quæ ab Oriente ad ultimas non tantùm Occidentis, ſed etiam Septentrionis partes pervaſit. Nec tamen ipſa dici poterat univerſalis & Catholica, primò quia ſuam amplitudinem non accepit à legitima prædicatione, vocatione, & ſucceſſione Epiſcoporum, ſed ex violentia Imperatorum Orientalium, ejectione, & proſcriptione legitimorum Epiſcoporum, ac falſorum intruſione, reclamantibus orthodoxis, ſeque ore ac calamo tuentibus, uti conſtat ex hiſtoria Eccleſiaſtica, vita ac ſcriptis Divorum Nicolai, Athanaſii, Hilarii, aliorúmque. Secundò, quia nullo generali & œcumenico Concilio fuit accepta & approbata, ſed per S. Synodum Nicænam, quæ totam univerſalem Eccleſiam repræſentabat, condemnata. Tertiò, quia nunquam fuit in quieta poſſeſſione, reclamantibus antiquæ & orthodoxæ Eccleſiæ Patribus per ſcripta, diſputationes & Synodos, unde factum, ut quamvis contagioſæ luis inſtar totum mundum pergraſſaretur, tamen ſuo quoque tempore penè tota evaneſceret. Econtrà in Concilio generali Florentino tota Eccleſia tam Orientalis, quàm Occidentalis in unam doctrinam, obedientiam & unionem Romanæ Eccleſiæ convenit, quamvis ex intervallo ex innata genii inconſtantia Græci rurſus à Latinis ſeceſſerint. 11.

ARTICULUS IV.

De quarto Eccleſiæ ſigno, quod eſt eſſe Apoſtolicam.

SUMMARIA.

1. *Eſſe Apoſtolicam in quo conſiſtat?*
2. *Eccleſia Romana ſicut fuit, ſic adhuc eſt Apoſtolica.*
3. *Habet omnes conditiones ad Apoſtolicam Eccleſiam requiſitas.*
4. *Effugia Novatorum.*
5. *Nulla Eccleſia Acatholicorum eſt Apoſtolica.*
6. *Juſta querela Romanæ Eccleſiæ contra Acatholicos.*

Digitized by Google

§. I.

Eccleſia Romana eſt Apoſtolica.

1. QUarta demum nota, quæ exprimitur in Symbolo Nicæno eſt, quòd Eccleſia Chriſti ſit Apoſtolica, nimirum à Chriſto Authore, qui Heb. c. 3. vocatur ***Pontifex & Apoſtolus confeſſionis noſtræ ſuperædificata ſuper fundamentum Apoſtolorum***, Eph. 2. ad quod duæ requiruntur conditiones: prima, ut proponat doctrinam à Chriſto & Apoſtolis traditam, unde Apoſtolus ad Gal. 1. inquit, *Licèt nos, aut Angelus de cælo Evangelizet vobis, præterquàm quod Evangelizavimus, anathema ſis.* Secunda eſt, ut habeat continuam ſucceſſionem ſuorum Epiſcoporum & Paſtorum à temporibus Apoſtolorum hucúſque deductam, veluti tradit idem Apoſtolus Eph. 4. dicens: *DEUS dedit Eccleſiæ ſuæ Paſtores ac Doctores in conſummationem Sanctorum, in ædificationem Corporis Chriſti, donec occurramus omnes. &c.* h. e. uſque ad extremi judicii diem. Et rationem ſubjungit: ut Chriſtiani non ſint ſicut parvuli fluctuantes, & circumferantur omni vento doctrinæ. Quo poſito aſſertio noſtra

2. Probatur primò argumento ſuperiùs deducto. Eccleſia Romana fuit vera Eccleſia Chriſti Catholica & Apoſtolica: ergo adhuc eſt. Antec. concedunt Adverſarii, & conſtat inde, quod non tantùm fuerit Eccleſia Pontificalis Petri, ſed etiam quia tenuit eandem fidem, quam docuit Paulus Apoſtolus, ſicut ipſe affirmat in præcitato c. 1. ad Rom. v. 12. dicens: ***Deſidero ſimul conſolari in vobis per eam, quæ invicem eſt fidem veſtram atque meam***: Conſequentia patet ex dictis: quia Eccleſia Chriſti & Petri eſt illa, cui Chriſtus promiſit ſuam & Spiritûs S. perpetuam aſſiſtentiam, & invictam conſtantiam adverſùs portas inferni.

3. Probatur ſecundò. Quia Romanæ Eccleſiæ competunt omnia requiſita, ut ſit Apoſtolica: eſt enim primò fundata immediatè ab Apoſtolo Petro, tenétque doctrinam à Chriſto & Petro acceptam, ac derivatam uſque in hunc diem, per D. Petri Succeſſores, Epiſcopos & Pontifices Romanos, continuatâ ſerie hucuſque perductos, quod de nulla alia etiam Patriarchali ſede & Eccleſia quantumvis ab Apoſtolis fundata affirmari poteſt: nam Epheſinam, Hieroſolymitanam, Alexandrinam, Antiochenam, Conſtantinopolitanam à vera fide in hæreſes defeciſſe, ex Hiſt. Eccleſiaſtica liquet. Sola Romana ſuæ veræ fidei & doctrinæ & Religionis poſſeſſionem antiquiſſimam & Epiſcoporum ſucceſſionem ad hæc uſque tempora filo non interrupto continuatam poteſt oſtendere, & jam antiquiſſimi PP. agnoverunt, è quibus D. Hieronymus diſp. contra Lucif. ***Brevem tibi, apertúmque animi mei ſenſum proferam, in illa permanendum eſſe Eccleſia, quæ ab Apoſtolis fundata, uſque in hanc diem perdurat.*** Et D. Auguſt. l. cit. ***Tenet me in Eccleſia Catholica ab ipſa ſede Petri Apoſtoli uſque ad præſentem Epiſcopum Succeſſio Sacerdotum.*** Rurſus de util. cred. c. 17. ***Dubitabimus nos illius Eccleſiæ concedere gremio, quæ ab Apoſtolica ſede per ſucceſſiones Epiſcoporum fruſtrà hæreticis circumlatrantibus culmen auctoritatis obtinuit.***

Hæc erant, quæ DD. Auguſtino & Hieronymo ſufficiebant, ad Apoſtolicam fidem Romanæ Eccleſiæ evincendam, cur & non ſufficit Acatholicis, veram Religionem iis temporibus in Romana Eccleſia viguiſſe admittentibus? cur potiùs ipſorum novitiis commentis, quàm ſanctæ antiquitati accedamus? cùm vel ſolus antiquiſſimæ & immemorabilis poſſeſſionis titulus ſit ſummæ authoritatis, idque Catholici DD. ex omnium retrò ſæculorum Doctoribus & Patribus nominatim Gaulterius in Chronologia luculenter oſtendant, nullum eſſe articulum fidei, nullum ritum, & cæremoniam ſolenniorem in Romana Eccleſia obſervatum, qui non in primæva & antiquiſſima Eccleſia fuerit obſervatus, quod Apoſtolicæ traditionis eſt ſignum. 4.

Verùm non erubeſcit Novatorum impudentia venerandam antiquitatem erroris arguere non alio fundamento, quàm erroneo, quòd nempe illa non ſint ſcripta in verbo DEI: ita quippe Calvinus Inſtit. l. 3. c. 4. ſibi objiciens vetuſtiſſimam conſuetudinem orandi pro mortuis, ita loquitur: ***cùm ergo mihi objiciunt Adverſarii, ante mille & 300. annos uſum receptum fuiſſe, ut precationes fierent pro defunctis, eos viciſſim interrogo, quo DEI verbo, quâ revelatione, quo exemplo factum ſit?*** Ita ſcilicet vulpes refugit ad ſuam foveam, quòd nihil ſit credendum, niſi quod ſcriptum; ſi ſcriptum eſſe opponas, mox illud è libris Canonicis expungit, ipſe ſibi quidlibet ſentiendi & innovandi author ſufficiens.

§. II.

Nulla Acatholicorum Eccleſia eſt Apoſtolica.

UT extra Eccleſiam Romanam aliqua alia dici & eſſe poſſet Apoſtolica, deberet connexionem ſuæ doctrinæ, ſuorúmque Paſtorum & Doctorum cum Apoſtolis, eorúmque doctrina, & primitiva Eccleſia poſſe oſtendere: ſed hoc nulla poteſt: *Edant* (inquit Tertull. l. de præſcript. c. 32.) ***origines Eccleſiarum ſuarum, evolvant ordinem Epiſcoporum ſuorum, ita per ſucceſſionem ab initio decurrentem, ut primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis vel Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeveraverint, habuerint authorem & anteceſſorem?*** Nempe, ut de noſtri temporis hæreticis loquar, iſta habet Lutherum, illa Calvinum, alia Zwinglium Authorem, quos nec aliqua ſingularis morum honeſtas ac probitas, neque ſignum prodigioſum (niſi fortè cùm Calvinus è vivo mortuum fecit) neque aliqua ordinationis aut ſucceſſionis ſeries ab Apoſtolis derivata probavit eſſe à DEO miſſos: ideóque de ipſis optimè Hieronymus in Ep. ad Cteſiphontem: ***Hæreſes ad originem ſuam revocâſſe, confutâſſe; hæreticorum ſententias prodidiſſe, ſuperâſſe eſt.*** Et quis non rideretur, qui diceret, ſe ſtemma ſuum ab Evandro Teucrorum Rege deducere, idque probare juſſus Evandri genus per Æneam uſque ad Aſcanium derivaret, & poſteà à bis mille annis nullum ampliùs proavorum, à quo ſui proximi avi ſanguinem hauſiſſent, poſſet oſtendere. 5.

Quis ſanæ mentis haberetur, qui diceret Danubium ſcaturire in Pyrenæis montibus, cum quibus nullam connexionem, ingentem verò inter-

Digitized by Google

capedinem omnes agnoſcunt? Non minus ſunt ridendi, qui ſe jactant genuinos Apoſtolorum pullos, & primitivæ Eccleſiæ filios, qui tamen nullam prorſus connexionem ſuæ doctrinæ recèns traditæ ſucrúmque Doctorum cum antiquiſſima Eccleſia poſſunt exhibere, ſtantibus in contrarium primorum ſæculorum Conciliis, Patribus, Doctoribus, integris Regularium SS. familiis, antiquiſſimis Eccleſiis, monumentis, imaginibus, ſacris calicibus & Eccleſiaſticis paramentis, per 11. & plura ſæcula aſſervatis, quæ omnia antiquiſſimam Romanæ & Catholicæ Doctrinæ poſſeſſionem evincunt.

6. Jure igitur merito Romana Eccleſia contra Novatores queritur, quod Tertull. l. cit. *quâ licentiâ Apelles ſylvam meam cædis? quâ authoritate Marcio limitem meum commoves? quâ poteſtate Valentine fores meas diſturbas? mei ſunt, jure priori poſſideo.* Et contra Marcion. c. 4. *Aſinus de Æſopi puteo modò venis? Et jam exclamas, dic, quiſis? a quo venias? & quod tibi ſit jus in nobis.* Claudat tam hoc, quàm præcedentia ſigna veræ Romanæ Eccleſiæ graviſſima ſententia D. Auguſtini l. præcit. contra ep. fund. c. 4. *Multa ſunt, quæ in Eccleſia me juſtiſſimè tenent; conſenſio populorum & gentium, authoritas miraculis inchoata, ſpe aucta, charitate firmata, & vetuſtate nutrita, tenet ab ipſa ſede Petri Apoſtoli, cui paſcendas oves ſuas mandavit Dominus, uſque ad præſentem Epiſcopum ſucceſſio Sacerdotum: tenet denique ipſum Catholicæ nomen, quod non ſine cauſa inter tam multas hæreſes ſola hæc Eccleſia obtinuit.*

Et hæc de Eccleſiæ ſignis.

DISPUTATIO XIX.

DE

Actu & ſubiecto fidei.

Ad q. 2. D. Th.

ACtus fidei dividitur in internum, & externum. Internus eſt ipſe aſſenſus certus & firmus in authoritate DEI obſcurè revelantis fundatus. Externus eſt exhibitio ſigni ſenſibilis, quo actus interior fidei declaratur. De utroque variæ moventur quæſtiones in præſenti Diſputatione decidendæ.

ARTICULUS I.

An ad actum internum fidei requiratur pia motio voluntatis?

SUMMARIA.

1. *Negantis ſententiæ Authores.*
2. *Neceſſitas piæ motionis probatur authoritate S. Script.*
3. *Et ratione.*
4. *Ut potentia tendat in objectum, iſtud non tantùm debet eſſe ſufficienter propoſitum, ſed etiam ſufficienter determinativum.*
5. *Dæmones ad ſuam fidem naturalem non indigent piâ affectione, ſed voluntate credendi.*
6. *Voluntas determinans intellectum ad aſſenſum fidei, non debet ſuppiere evidentiam, ſed vim determinativam objecti.*
7. *Pia motio credendi non indiget ſpeciali habitu.*

§. I.

Sententia affirmativa.

1. NEgativa tribuitur Pico Mirandulano in Apolog. q. 8. ſentienti intellectum per motiva credibilitatis non minùs determinari ad aſſenſum fidei, quàm per demonſtrationem ad aſſenſum concluſionis. Scotus quoque in 3. diſt. 25. q. 1. & 2. cenſuit, non requiri ad aſſenſum fidei aliquem poſitivum voluntatis impulſum; ſed voluntate etiam negativè ſe habente actum fidei elici poſſe. Cum contraria & communi Thomiſtarum, ſit

2. CONCLUSIO. *Ad internum fidei actum eliciendum prævie requiritur pia affectio, ſeu motio voluntatis.*

Indicatur primò in S. Scriptura Rom. 10. *Corde creditur ad juſtitiam* h. e. voluntate movente & applicante ad credendum; ut exponit S. D. lect. 2. Lucæ 24. increpantur Diſcipuli quòd ſint *tardi corde* (voluntate) *ad credendum* Act. 16. Lydiæ purpurariæ, *Dominus aperuit Cor, ut crederet his, quæ dicebantur à Paulo.*

Secundò colligitur ex Concilio Arauſicano c. 5. dicente, initium fidei eſſe ipſum credulitatis affectum, cúmque ineſſe nobis per inſpirationem Spiritûs S. corrigentem voluntatem noſtram ab infidelitate ad fidem, &c.

Tertiò probatur ratione deſumptâ ex Concil. 3.
Trident. & D. Auguſtino. Actus fidei eſt voluntarius & liber: ſed actus intellectûs voluntarius & liber requirit voluntatis impulſum: ergo etiam actus fidei requirit impulſum, h. e. motionem & piam affectionem voluntatis. Major habetur à Tridentino Seſſ. 6. c. 4. hi qui juſtificantur, *liberè moventur in DEUM, credentes vera eſſe, quæ divinitùs revelata & promiſſa ſunt.* Et à D. Auguſtino tr. 26. in Jo. *Intrare quiſque in Eccleſiam poteſt nolens, accedere ad altare poteſt nolens, ſed credere non poteſt, niſi volens.* Et ex eo conſtat, quòd actus fidei, ſi adſint cæteræ conditiones, eſt meritorius & ſubſtat præcepto; ad utrumque verò libertas requiritur.

Quartò. Quandocunque intellectus ab objecto non ſufficienter determinatur, indiget determi-

terminatione voluntatis: ſed ad aſſenſum fidei intellectus ab objecto non ſufficienter determinatur: quia nonniſi tunc determinatur ſufficienter ab objecto, quando convincitur per claritatem & evidentiam objecti, quæ in objecto fidei eſſentialiter obſcuro non reperitur.

§. II

Solvuntur objectiones.

4. OBjicies primò. Potentia non impedita per ſe poteſt tendere in objectum ſibi debitè propoſitum; ſed ſupponitur objectum fidei intellectui debitè propoſitum; ergo per ſe poteſt in illud tendere, nec proinde indiget voluntatis determinatione.

Reſpondeo diſtinguendo majorem; potentia per ſe poteſt tendere in objectum debitè propoſitum, & ſufficienter determinativum, conc. non ſufficienter determinativum, nego. atqui objectum fidei quantumvis debitè propoſitum defectu evidentiæ non eſt ſufficienter determinativum intellectûs.

5. Objicies ſecundò. Qui habet evidentiam in atteſtante, non eget piâ motione voluntatis; ſed poteſt quis habens hanc evidentiam in atteſtante, elicere aſſenſum fidei: ergo poteſt ſine pia motione aliquis elicere aſſenſum fidei. Major probatur. Dæmones, quia habent evidentiam in atteſtante, & convincuntur evidentiâ ſignorum & miraculorum, credunt & contremiſcunt, nec tamen habent piam affectionem credendi.

Reſpondeo negando majorem, & ad probationem dico: Etſi Dæmones non habeant piam affectionem, ſicuti nec habent aſſenſum infuſæ Divinæ fidei, habere nihilominùs voluntatem credendi, quæ ſuppleat inſufficientiam objecti. Ut habet S. D. q. 5. a. 2.

6. Objicies tertiò. Si voluntas intellectum determinaret potiùs ad aſſenſum, quàm diſſenſum, tunc determinaret intellectum quoad ſpecificationem, & ſuppleret inevidentiam objecti; ſed neutrum poteſt, non primùm, quia ut dicitur 1. 2. q. 9. voluntas alias potentias determinat quoad exercitium; ipſa verò determinatur ab intellectu quoad ſpecificationem. Non ſecundum, quia per voluntatis determinationem objectum fidei non fit evidentius.

Reſpondeo negando minorem. & ad 1. membrum probationis dico, quòd voluntas tunc dicatur tantùm movere quoad exercitium actûs, quando potentiæ quoad ſpecificationem actûs jam ſunt ſufficienter determinatæ à ſuis objectis, quod hîc non contingit. Ad alterum membrum probationis ℞. Non ideo dici, quòd voluntatis impulſus debeat ſupplere evidentiam, quia per illud objecto tribui debeat majus lumen & evidentia; ſed quia vis determinativa ad aſſenſum, quam haberet objectum, ſi eſſet evidens, & quâ caret, quia eſt inevidens, ſuppletur per piam motionem voluntatis.

Objicies quartò. Si requireretur pia motio, 7. eſſet aſſignabilis habitus ſupernaturalis pro illa pia motione elicienda: ſed non eſt aſſignabilis: vel enim eſſet virtus Theologica, vel moralis. Non Theologica; quia præſupponitur fidei, quæ eſt omnium prima: non moralis, quia iſtæ virtutes præſupponunt Theologicas.

Reſpondeo cum Gonet diſp. 2. a. 2. negando ſequelam majoris. Cùm enim pius ille credulitatis affectus ſit aliquid diſpoſitivum, viale, incompletum & tranſiens, pro ſuo principio non videtur neceſſariò exigere donum habituale permanens, ſed tantummodò auxilium actuale tranſiens. Neque obeſt textus S. D. q. 4. a. 2. dicentis. *Oportet, quod tam in voluntate ſit aliquis habitus, quàm in intellectu, ſi debeat actus fidei eſſe perfectus*: loquitur enim de actu perfecto, h. eſt procedente ab habitu fidei formato, & conjuncto cum gratia ſanctificante: quo poſito utique datur in voluntate habitus, nempe charitatis Divinæ, voluntatem ad piam credendi affectionem determinans.

ARTICULUS II.

An, & qualis actus internus fidei ſit adulto neceſſarius ad ſalutem?

SUMMARIA.

1. *Exponitur ſtatus quæſtionis.*
2. *Aliquis internus actus fidei eſt neceſſarius omnibus adultis ad ſalutem neceſſitate medii.*
3. *Probatur authoritate,*
4. *Et ratione.*
5. *Qui actus eſt neceſſarius in re non in voto.*
6. *Etiam fides habitualis in re eſt omnibus neceſſaria.*
7. *Solvuntur objecta inſtantia.*
8. *Fides dividitur in explicitam, & implicitam.*
9. *Explicita fides DEI ut Authoris ſupernaturalis fuit in omni ſtatu neceſſaria*
10. *Implicita fides Chriſti & SS. Trinitatis neceſſaria fuit ante legem gratiæ.*
11. *Sed non explicita.*
12. *Poſt ſufficientem promulgationem Evangelii fides explicita in Chriſtum & SS. Trinit. eſt neceſſaria neceſſitate medii.*
13. *Probatur primò ex S. Script.*
14. *Secundò authoritate Tridentini, & D. Auguſtini.*
15. *Probatur tertiò ratione.*
16. *Adulti per ſe loquendo tenentur neceſſitate præcepti credere, quæ in Symbolo fidei continentur.*
17. *Objecta authoritas S. Thomæ de Cornelio exponitur.*
18. *Suppoſitâ ordinatione Divinâ, non poteſt adultus in lege gratiæ habere perfectam contritionem ſine fide explicita SS. Trinitatis.*
19. *Adultus tam hebes, ut non poſſit capere ſubſtantiam myſterii SS. Trinitatis comparatur amentibus.*

§. I.

Neceſſitas alicujus actûs interni oſtenditur.

NEceſſitas reſpectiva, per ordinem ad conſecutionem finis (prout hoc loco ſumitur) alia eſt 1. medii, alia præcepti. Neceſſarium neceſſitate medii,

medii, illud dicitur, ſine quo finis ſimpliciter obtineri non poteſt; neceſſitate præcepti, quod ad finis conſecutionem à legitimo ſuperiore impoſitum eſt, etſi absque tali medio finis ſimpliciter obtineri poſſit. Hanc neceſſitatem ſæpè tollit ignorantia, aut exequendi impotentia; illa verò nullam admittit excuſationem. Neceſſitas medii rurſus vel eſt talis ex natura rei propter intrinſecam connexionem talis medii cum conſecutione finis; vel ex inſtitutione proponentis talem finem: idque vel ut illud medium in re, vel ut in voto recipiatur, quô modô parvulis baptiſmus in re, adultis verò, vel ut in re, vel voto ſusceptus eſt medium neceſſarium ad ſalutem. Quæritur ergo, an, & quorum myſteriorum Fides ſit neceſſaria neceſſitate medii, vel præcepti, tum ad primam ſalutem h. e. juſtificationis gratiam, tum ad ſecundã ſalutem, h. e. vitam æternam conſequen-
2. dam. Ad primum quæſitũ reſpondeo in præſenti.

CONCLUSIO. *Aliquis actus internus Fidei Divinæ Theologicæ eſt omnibus adultis uſum rationis habentibus neceſſarius neceſſitate medii ad ſalutem.* Ita cum communi Catholicorum S. D.
3. q. 2. a. 3.

Probatur primò authoritate inprimis S. Script. ex Apoſtolo Hebr. 11. dicente: *Sine fide impoſſibile eſt placere DEO, credere enim oportet accedentem ad DEUM, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.* Marci ult. *qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.* Secundò ex Tridentino Seſſ. 6. c. 8. *Fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum & radix omnis juſtificationis, ſine qua impoſſibile eſt placere DEO, & ad filiorum ejus conſortium pervenire.* Tertiò ex D. Auguſtino Serm. 38. de temp. *Sine ipſa nec in hoc ſeculo quisquam juſtificationis conſequitur gratiam, neque in futuro vitam poſſi-*
4. *debit æternam.*

Probatur quartò ratione S. D. Adultus de lege DEI ordinaria non juſtificatur, nec ſalvatur, niſi per proprios actus tendat in DEUM ut finem ſupernaturalem, ſed non poteſt tendere in DEUM ut finem ſupernaturalem, niſi habeat internum actum fidei, cùm priùs finis ſupernaturalis debeat eſſe cognitus, quàm quæſitus & intentus: ergo ſine actu interno fidei adultus nec juſtificatur, nec ſalvatur: adeóque actus internus fidei eſt neceſſitate medii neceſſarius tam ad ſalutem æternam, quàm ad juſtificationem conſequendam.

5. Infertur ex dictis primò. Actum fidei adultis uſum rationis habentibus eſſe in re neceſſarium, non in voto: quia cùm ſit initium & radix totius ordinis & vitæ ſupernaturalis, non poteſt in aliquo alio actu ſupernaturali ſibi præſuppoſito virtute etiam implicitè contineri, adeóque non poteſt haberi in voto. In quo eſt diſparitas à Baptiſmo & pœnitentia, cujus ſusceptio cùm in actu fidei & contritionis præſuppoſito virtute contineatur, ideo eliciens actum contritionis dicitur habere Baptiſmum, vel pœnitentiam in voto.

6. Infertur ſecundò. Fidem habitualem in re omnibus tam parvulis & amentibus, quàm adultis eſſe neceſſariam neceſſitate medii ad ſalutem. Quia Hebr. 11. abſolutè dicitur: *Sine fide impoſſibile eſt placere DEO*, quod cùm in infantibus non poſſit verificari de fide actuali, procedit de habituali. Et ratio eſt, quia nullus omninò hominum ſalvari poteſt ſine gratia, ſed gratia tanquam juſtitia completa nunquam eſt ſine habitu fidei Theologicæ: ergo ſine hoc habitu nemo tam ex parvulis, quàm adultis ſalvari poteſt.

Dices primò. Poteſt homo baptizatus poſt adeptum uſum rationis aliquamdiu vivere absque hoc, quòd eliciat actum fidei, & mortaliter peccet, & ita mori in baptiſmali innocentia; ergo homo adultus rationis compos ſine aliquo actu fidei ſalvari poteſt. 7.

Secundò. Aliquis negativè infidelis, qui educatus in ſylvis, nihil unquam de vera Fide audivit, ſi ductum rationis ſequendo non peccaret, juxta S. D. q. 14. de verit. a. 11. juſtificaretur & ſalvaretur: ergo datur conſecutio juſtitiæ & ſalutis ſine actu fidei.

Reſpondeo ad 1. neg. ma. Tenetur enim homo veniens ad uſum rationis ſe & omnia ſua in DEUM convertere, non tantùm præcepto naturali, ſed etiam ſupernaturali affirmativo, ut ſuppono ex dictis de gratia.

Ad 2. Reſpond. Quòd DEUS in tali caſu hominem facientem quod in ſe eſt (non ſine viribus gratiæ) vel internâ inſpiratione, vel miniſterio alicujus prædicatoris inſtrueret in myſteriis Fidei ad ſalutem neceſſariis. De quibus ſit

§. II.

Quorum myſteriorum fides fuerit neceſſaria ante legem Evangelii?

Suppono Fidem actualem aliam eſſe explicitam, aliam implicitam: Explicita eſt, per quam aliqua propoſitio fidei in ſe ipſa ſpeciatim creditur; implicita verò, per quam aliqua propoſitio fidei non creditur in ſeipſa, ſed in alia generaliori propoſitione, in qua implicitè continetur. Quo poſito ſit 8.

CONCLUSIO I. *Pro omni ſtatu neceſſaria eſt in re fides explicita DEI, ut authoris ſupernaturalis.* Eſt communis. 9.

Conſtat primò ex citato loco Apoſtoli Hebr. 11. affirmantis, *accedentem ad DEUM oportere credere, quòd ſit, & quòd remunerator ſit*, h. e. quòd DEUS in ſe ſit ſummè bonus, & quòd ſit ſumum hominis bonum & ſupremus gubernator, habens providentiam de hominibus ad ſe ut ultimum finem conſequendũ per media idonea perducendis.

Secundò ex ratione. Illorum myſteriorum fides explicita eſt in re neceſſaria neceſſitate medii ad ſalutem, ſine quorum explicita cognitione homo non poteſt per ſpem & charitatem tendere in DEUM: ſed niſi explicitè cognoſcat DEUM eſſe in ſeipſo ſummè bonum, & authorem ſupernaturalem, non poteſt in illum ferri per charitatem, & niſi ipſum cognoſcat explicitè ut ultimum finem, & largitorem auxiliorum, quæ neceſſaria ſunt ad ſui conſecutionem, non poteſt per ſpem in ipſum tendere. ergo.

CONCLUSIO II. *Ante legem gratiæ omnibus neceſſaria fuit implicita fides Redemptoris & SS. Trinitatis, non autem explicita.* Eſt communis. 10.

Digitized by Google

Utramque partem tradit Doctor Angelicus hîc q. 2. a. 7. ad 3. dicens: *Si qui tamen ſalvati fuerunt, quibus revelatio non fuit facta, non fuerunt ſalvati abſque fide Mediatoris, quia etſi non habuerunt fidem explicitam, habuerunt tamen fidem implicitam in Divina providentia, credentes DEUM eſſe liberatorẽ hominũ ſecundùm modos ſibi placitos.*

Prima pars videtur inſinuari Act. 14. *Non eſt aliud nomen datum ſub cælo, in quo oporteat nos ſalvos fieri.* Et apud D. Aug. Ep. 10. & l. 18. de civ. c. 47. *Nemini ante adventum Chriſti conceſſum fuit, quòd eſſet juſtus, niſi cui divinitùs revelatus eſt unus Mediator DEI & hominum homo Chriſtus.* Et l. 2. cont. Pelag. & Cæleſt. c. 24. inquit, *ſine fide Incarnationis & mortis & reſurrectionis Chriſti, nec antiquos juſtos, ut juſti eſſent, à peccatis potuiſſe mundari, & DEI gratiâ juſtificari, veritas Chriſtiana non judicat.* Quæ cùm de fide explicita in Chriſtum non poſſint intelligi, ut mox dicetur, de fide ſaltem implicita ſunt accipienda. Unde & S. Doct. in 3. diſt. 25. q. 2. a. 2. q. 2. ad 3. *ſalvabantur*, inquit, *fide implicitâ Redemptoris, implicando fidem ſuam in cognitione DEI.* in quantum ſcilicet credendo, DEUM mediis convenientibus proſpecturum generi humano, implicitè credebant Chriſtum, quem DEUS Mediatorem ac Redemptorem conſtituit, in cujus Incarnatione quia pariter involvitur fides SS. Trinitatis, ideo etiam implicitam habebant fidem ejuſdem ſacroſancti myſterii.

11. Secunda pars inprimis conſtat ex Apoſtolo 1. Cor. 10. de Judæis dicente: *omnia in figura contingebant illis.* & Gal. 3. *Priuſquã veniret fides, ſub lege cuſtodiebamur incluſi in eam fidem*, Epheſ. 3. *In aliis generationibus non eſt agnitum filiis hominum myſterium Chriſti, ſicut nunc revelatum eſt ſanctis Apoſtolis ejus, & Prophetis in ſpiritu.* Unde habetur non tantùm gentilibus fidem noſtram non fuiſſe explicitè propoſitam, ſed etiam Judæis noſtræ fidei in lege gratiæ primùm revelanda myſteria nonniſi ſub figurarũ umbris fuiſſe obſcurè indicata. Ideóque D. Aug. Ep. 89. q. 3. *Fides*, inquit, *quæ tempore veteris teſtamenti velabatur, tempore novi teſtamenti revelatur.*

Ratio eſt: quòd fides explicita iſtorum myſteriorum vel fuiſſet neceſſaria ex natura rei, vel ex inſtitutione DEI: non ex natura rei, quia poteſt abſolutè DEUS ut finis ultimus ſperari, & ſuper omnia amari cum ſola explicita fide DEI remuneratoris. Non ex inſtitutione DEI, quia hujus nullum exſtat veſtigium: & ſi ita DEUS inſtituiſſet, illa myſteria non obſcurè ſub figuris, ſed clarè hominibus publicari & promulgari præcepiſſet. Quo tamen non obſtante inter majores (v. g. Patriarchas, Prophetas, Sapientes) illorum temporum vigebat explicita venturi Chriſti cognitio, prout affirmat S. D. in 3. diſt. 25. q. 2. a. 2. q. 1. dicens: *quòd poſt peccatum ante Chriſtum majores habebant fidem Redemptoris explicitè, minores implicitè.*

§. III.

Quorum myſteriorum fides poſt promulgatum Evangelium ſit neceſſaria ad ſalutem?

12. CONCLUSIO I. *Poſt ſufficientem promulgationem Evangelii fides explicita Chriſti, & SS. Trinitatis probabiliùs eſt neceſſitate medii neceſſaria ad ſalutem tam inchoatam, quæ eſt gratia; quam completam, quæ eſt beatitudo æterna.* Ita ex Thomiſtis Jo. à S. Th. Phil. à S. Trinit. Magnif. P. Wibmperger, quos ſequuntur Valentia, Molina, Coninch, contra alios Thomiſtas Sotum, & Serram, quos ſequuntur Suarez, de Lugo, Martinon, Reding, Petſchacher. Videtur eſſe doctrina D. Tho. q. 2. a. 8. tam in c. quàm in ſolutione argumentorum, ut intuenti patebit: quæ licèt poſſent etiam explicari de neceſſitate præcepti, non medii, tamen in 3. diſt. 25. q. 2. art. 2. quæſt. 2. loquitur de neceſſitate medii his verbis: *Poſt Adventum Chriſti, quia jam myſterium Redemptoris impletum eſt, & corporaliter, & viſibiliter prædicatum, tenentur omnes ad credendum explicitè, etſi aliquis inſtructionem non haberet, DEUS ei revelaret, niſi ex culpa ſua remaneret.* Quòd ſi S. D. tantùm vellet neceſſitatem præcepti, fruſtra ad conſecutionem ſalutis requireret revelationem redemptionis: quippe cujus ignorantia invincibilis ſufficienter removeret impedimentum ſalutis.

Probatur primò authoritate S. Scriptur. ubi 13.
inprimis Marci ult. præcipitur Apoſtolis: *Euntes prædicate Evangelium omni creaturæ, qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.* Ex quo ſic ducitur argumentum: ſine qua fide homo condemnatur, illa eſt de neceſſitate medii; ſed ſine fide explicita in Chriſtum homo condemnatur: ergo illa eſt de neceſſitate medii. Minor probatur: fides Evangelica eſt fides explicita in Chriſtum: ſed ſine fide Evangelica homo condemnatur: de hac quippe fide Chriſtus loquitur, & ideo præmittit: *Prædicate Evangelium*: ergo ſine fide Evangelica homo condemnatur. Quòd verò fides Evangelica ſit explicita in Chriſtum, inde conſtat, quia per hoc diſtinguitur à Moſaicæ legis fide, quòd cùm iſta tantùm obſcurè loqueretur de Chriſto, etiam habuerit in pleriſque tantùm fidem implicitam in Chriſtum, hæc verò cùm explicitè & publicè Chriſtum annuntiet, etiam requirat fidem explicitam. Unde etiam D. Bernardus majorem iſtius Evangelicæ fidei neceſſitatem, quàm baptiſmi eruit ex præallegatis verbis Ep. 77. *Cautè igitur* (inquit) *& vigilanter non repetivit*, qui verò baptizatus non fuerit; *ſed tantùm*, qui verò non crediderit, condemnabitur: *innuens ſolùm interdum ſufficere fidem, & ſine ipſa ſufficere nihil.*

Secundò. Joan. 3. dicitur: *Qui non crediderit in eum, jam judicatus eſt; quia non credit in nomine Unigeniti Filii DEI*, hoc eſt quia non habet fidem in Chriſtum, tanquam ſecundam perſonam procedentem à Patre, adeóque explicitè cognitum (hoc quippe indicat nomen Unigenitus) & tanquam unicum in nova lege ſalutis remedium.

Tertiò. Non minùs Apoſtolus fundamentum omnis juſtitiæ adeóque primæ ſalutis fidem in Chriſtum ponit Rom. 3. *Juſtitia DEI per fidem JESU Chriſti in omnes, & ſuper omnes, qui credunt*

Digitized by Google

dent in eum, quem propoſuit DEVS propitiationem per fidem, in ſanguine ipſius. Idque accepit ab ipſo Chriſto Act. 6. præcipiente: *Nunc ego mitto te ad gentes, aperire oculos eorum, ut accipiant remiſſionem peccatorum, & ſocietatem inter ſanctos per fidem, quæ eſt in me.*

Quarto. Rom. 2. dicitur de Chriſto, *quem propoſuit DEVS propitiationem per fidem in ſanguine ipſius.* ubi ly *propoſuit*, denotat novam inſtitutionem, qua inſtituit DEUS propitiari hominibus per fidem in Chriſtum; ſi autem loqueretur tantùm de fide implicita, non fuiſſet aliqua nova inſtitutio: ſiquidem iſta fuit in omni ſtatu neceſſaria.

Quintò, Tandem Chriſtus fidem in ſeipſum tanquam objectum aliquo modo diſtinctum æquiparat cum fide in DEUM, dicens Jo. 14. *Creditis in DEVM: & in me credite*, ſed utique fides in DEUM eſt neceſſaria neceſſitate medii, ergo & fides in Chriſtum.

Probatur ſecundò, authoritate Tridentini, quod
14. Seſs. 6. c. 6. & 8. conformiter S. Script. fidem Chriſti, de qua loquitur Apoſtolus Rom. 3. vocat. *humanæ ſalutis initium, fundamentum, & radicem omnis juſtificationis.* Quod utique non eſt tantùm neceſſarium neceſſitate præcepti, ſed medii. Item D. Auguſtini, qui l. de corrept. & grat. c. 7. eos, qui fide Evangelii adeóque explicita in Chriſtum invincibiliter caruerunt, æquiparat cum parvulis, *qui per ætatem parvulam nec credere potuerunt, ſed ab originali noxa ſolo poſſent lavacro regenerationis abſolvi, quo tamen non accepto mortui perierunt.*

Probatur hâc ratione. Uti ſtatus gratiæ eſt
15. perfectior, quàm ſtatus naturæ, & legis antiquæ; ita etiam requirit perfectiorem fidem & cognitionem Mediatoris, quam requirebatur antiquitùs: ſed perfectior eſt fides explicita Redemptoris, quàm implicita: ergo cùm implicita requireretur in antiquo ſtatu, in novo requiritur fides explicita Redemptoris.

Confirmatur. Conveniens eſt, ut fides in aliquo ſaltem ſtatu explicitè verſetur circa ſuum objectum: ſed illud eſt Myſterium Trinitatis & Incarnationis: cùm ſit principale objectum viſionis in patria, juxta id Jo. 17. *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te DEVM verum, & quem miſiſti JESVM Chriſtum:* Et licèt loca è ſcripturis allegata non ita expreſsè loquantur de fide Trinitatis, quàm Chriſti, tamen eoipsò, quòd adſtruant neceſſitatem fidei explicitæ in Chriſtum, etiam adſtruunt neceſſitatem fidei explicitæ in SS. Trinitatem: quia, ut ratiocinatur S. D. hic a. 8. *Myſterium Incarnationis Chriſti explicitè credi non poteſt ſine fide Trinitatis: quia in Myſterio Incarnationis Chriſti hoc continetur, quòd Filius DEI carnem aſſumpſerit, quòd per gratiam Spiritûs S. mundum renovaverit, & iterum, quòd de Spiritu S. conceptus fuerit.* Denique hac ipſa de cauſa videtur Chriſtus in Sacramento baptiſmi, quò fideles in Eccleſiam intrant, formam in explicita SS. Trinitatis expreſſione conſtituiſſe, ut conſtaret expreſſam SS Trinitatis fidem neceſſariam eſſe ad ingreſſum in Chriſtianam Eccleſiam, & conſequenter in ſalutem æternam.

CONCLUSIO II. *Omnes adulti per ſe loquendo tenentur neceſſitate præcepti affirmativi ad fidem explicitam illorum myſteriorum, quæ in Symbolo Apoſtolorum continentur.* Cujus ſignum eſt, 16. quòd Eccleſia neminem, niſi priùs in illorum myſteriorum cognitione ſufficienter inſtructum, admittat ad baptiſmum.

Ratio quoque eſt, quòd quilibet tenetur habere notitiam eorum, quæ propria ſunt ſui officii & ſtatûs: ergo etiam homo Chriſtianus tenetur illorum myſteriorum notitiam comparare, quæ maximè legi Evangelicæ & ſtatui hominis Chriſtiani ſunt propria: illa verò potiſſimùm continentur in Symbolo Apoſtolorum. Cæterùm pro diverſitate ætatis, capacitatis, officiorum, graduum ad plura myſteria, eorúmque circumſtantias per fidem cognoſcendas, unus præ altero obligatur, & ita maximè Paſtores, Doctores, Prædicatores, Concionatores, ad alios in fide inſtruendos conſtituti ad explicatiorē cognitionem articulorum fidei præ aliis obligantur.

§. IV.

Solvuntur objectiones.

OBjicies primò ex authoritate S. D. 3. p. q. 69. 17.
a. 4. ad 2. ubi dicit: *ante baptiſmum Cornelius & alii ſimiles conſequuntur gratiam & virtutes per fidem Chriſti, & deſiderium baptiſmi, implicitè vel explicitè.* Sentit ergo S. D. etiam in lege gratiæ quempiam ſine fide explicita in Chriſtum ſalvari poſſe.

Reſpondeo mentem S. Doctoris ab ipſomet ſatis expreſſam hic q. 10. a. 4. ad 3. dicente: quòd Cornelius *habuerit fidem implicitam, nondum manifeſtatâ Evangelii veritate.* Sentit igitur fidem implicitam in Chriſtum tunc fuiſſe ſufficientem propter defectum debitæ promulgationis: adeóque à contrario, ſi fides ſit ſufficienter promulgata, non erit ſufficiens.

Objicies ſecundò. Sine quo de facto poteſt 18. haberi ultima diſpoſitio infallibilis ad gratiam: illud non eſt neceſſarium neceſſitate medii ad juſtificationem, adeóque ad ſalutem conſequendam: ſed abſq; fide explicita Incarnationis & SS. Trinitatis poteſt haberi contritio perfecta, ceu ultima diſpoſitio ad gratiam: ergo. Minor probatur. Nihil prohibet, quin homo ſolâ fide ſupernaturali DEI remuneratoris & juſtificatoris inſtructus, & de cætero invincibiliter ignorans Trinitatem Perſonarum & adventum Chriſti, poſſit ex motivo Divinæ bonitatis ſuper omnia dilectæ, ſua peccata deteſtari; ſed hæc eſt perfecta contritio: ergo. Major prob. Quia habito ſufficienti motivo poteſt elici actus contritionis, ſed ſufficiens motivum ipſius eſt bonitas DEI in ſe, etiam non cognitâ Incarnatione, & Trinitate Perſonarum, cùm aliàs in antiqua lege perfecta contritio haberi non potuiſſet: ergo cognitâ bonitate DEI abſque fide & cognitione Incarnationis ac Trinitatis poteſt haberi perfecta contritio.

Reſpondeo negando minorem, & probationem diſtinguo. Nihil prohibet abſolutè, & ex natura rei, ut homo adultus ſine explicita fide in Chriſtum

Digitized by Google

ſtum eliciat contritionem, conc. ſuppoſitâ ordinatione Divinâ, in ſcripturis manifeſtatâ, nego. Hâc quippe ſuppoſitâ homo nunquam habebit auxilium efficax ad eliciendam perfectam contritionem, aut dilectionem DEI ſuper omnia, niſi mediante fide Redemptoris, quem propoſuit *DEVS, ut ſit ipſe juſtus, & juſtificans eum, qui eſt ex fide JESV Chriſti*, Rom. 2.

19. Objicies tertiò. Sequeretur quoſdam adultos relinqui ſine mediis neceſſariis ad ſalutem. Nam dantur homines à nativitate ſurdi & muti, aut aliàs tam rudes, ut horum myſteriorum nomina, nedum ipſa myſteria nequeant apprehendere, quia tamen ſunt doli & peccati capaces, ſine actuali fide & abſolutione Sacramentali non ſalvarentur: atqui in noſtra ſententia non haberent fidem ad ſalutem neceſſariam, & conſequenter neque Sacramentaliter abſolvi poſſent.

Reſpondeo negando ſequelam: vix enim poſſibile eſt, ut adultus doli capax, habens explicitam cognitionem DEI ut remuneratoris, non poſſit comparare notitiam Incarnationis, & Trinitatis ſaltem quoad ſubſtantiam, h. e. quòd ſit unus DEUS, & tres Perſonæ, & quòd Filius DEI pro nobis homo factus, & paſſus ſit; ſi quis tamen adeo ſtupido foret ingenio, ut nec quoad ſubſtantiam capere valeret iſta myſteria, eſſet amentibus & infantibus comparandus, qui cum ſolo habitu fidei ſalvantur, quod etiam Adverſariis eſt dicendum, de illo, qui DEI ut remuneratoris cognitionem non caperet.

ARTICULUS III.

Quæ ſit obligatio ad actum externum Fidei.

SUMMARIA.

1. *Actus externus fidei eſt elicitus ab ipſa fide.*
2. *Actus externus infidelitatis non ſemper eſt ab infidelitate.*
3. *Duplex præceptum fidei, affirmativum, & negativum.*
4. *Præceptum negativum fidei ſemper & pro ſemper obligat.*
5. *Argumenta probantia licitam eſſe ex gravi cauſa ſimulationem falſæ Religionis.*
6. *Concluditur nullo caſu eſſe licitam.*
7. *Contraria argumenta ſolvuntur.*
8. *Jehu in S. Script. non laudatur propter ſimulationem.*
9. *Quibus infidelium ſignis uti liceat ad occultandam fidem?*
10. *Quandonam urgeat præceptum affirmativum Divinum profitendi fidem?*
11. *Quando urgeat præceptum Eccleſiaſticum?*
12. *Quandonam illicita ſit fuga ad evitandam fidei confeſſionem?*
13. *Quando ſit licita?*
14. *Principi imperanti Catholicis geſtationem certi ſigni ad diſtinctionem ab hæreticis licitè non paretur.*
15. *Interrogatus à poteſtate publica de ſua fide tenetur fateri.*

§. I.

Præſuppoſita.

1. SUppono primò. Actum externum fidei, h. e. manifeſtationem actûs interni aliquo ſenſibili ſigno declaratam, eſſe actum elicitum virtutis internæ fidei: quia ille habetur pro actu proprio & elicito alicujus virtutis, qui ab ipſa, nullâ aliâ virtute mediante procedit, & ſecundùm ſuam ſpeciem ad illius virtutis finem & objectum formale ordinatur: ſed exterior fidei profeſſio ſic procedit à virtute fidei, ergo. Nec refert, quòd actus iſte internus ſit alterius potentiæ, quàm intellectivæ, in qua fides ſubjectatur, quia habitus virtutis ſui diffuſione quâdam cenſetur ſe extendere ad illas omnes potentias, quarum actus in finem & objectum ipſius referuntur: Unde etiam oratio, adoratio, ſacrificatio ſunt actus eliciti religionis, quantumvis non immediatè procedant à voluntate, in qua Religio ſubjectatur.

Dices: Exteriùs negare fidem, non eſt actus infidelitatis; ſic enim Petrus & Marcellinus exteriùs negârunt fidem, qui tamen juxta communem Theologorum non erant infideles, quia internè nihilominùs credebant in Chriſtum: ergo etiam externa fidei profeſſio non eſt actus elicitus ipſius fidei. 2.

Reſpondeo diſtinguendo antec. quando externa negatio non eſt conjuncta cum actu interno infidelitatis, concedo; ſi eſt conjuncta, nego. & ſic diſtinguo conſequens: externa fidei profeſſio, quæ non eſt conjuncta cum fide interna, non eſt actus fidei, ſicuti ſi Turca exerceret opera hominis Chriſtiani, conc. quæ eſt conjuncta, nego. Porrò Petrus & Marcellinus quamvis actu externo contra fidei præceptum peccârint, tamen internè fidem nequaquam abnegârunt, eámque proinde non amiſerunt.

Suppono Secundò. Non tantùm eſſe obligationem præcepti negativi ſemper & pro ſemper obligantis, nunquam per aliquod ſignum exteriùs negandi fidem; ſed etiam præcepti affirmativi pro certo & determinato tempore faciendi externam fidei profeſſionem. Utriuſque præcepti obligatio ſatis colligitur ex illo Matth. 10. *Omnis ergo, qui me confitebitur coram hominibus confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cælis eſt: qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & eum coram Patre meo.* Præceptum affirmativum clarè indicat Apoſtolus Rom. 10. *Corde creditur ad juſtitiam; ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Unde D. Auguſtinus l. de fide & Symb. *Fides à nobis exigit duplex officium cordis & linguæ, nec ſalvi eſſe poſſumus, niſi fidem ore profiteamur, quam corde gerimus.* Et Chryſoſt. ho. 25. ſuper Matth. *Radix confeſſionis fides eſt cordis, confeſſio autem fructus eſt fidei.* Quæritur ergo: quandonam urgeat obligatio ſive præcepti negativi, ſive affirmativi. 3.

§. II. *Quan-*

Digitized by Google

§. II.

Quando & quomodo urgeat præceptum negativum?

4. CONCLUSIO. *Præceptum negativum non negandi fidem, nihilque externe agendi, quod fidei repugnet, obligat ſemper & pro ſemper.* Eſt communis Catholicorum contra quoſdam dictos Helceſeitas, quorum meminit Euſeb. Cæſare. l. 6. hiſt. ſentientium, licere tempore perſecutionis ad evitanda gravia tormenta externè fidem negare: qui etiam fuit error Piſcilliániſtarum, illum verſum inſtar teſſeræ & proverbii uſurpantium.

Jura, perjura, ſecretum prodere noli.

Et conſtat ex præcitato Matth. 12. & Luc. 10. *Qui me negaverit coram hominibus, negabo eum coram Patre meo.*

Ratio eſt: Facere rem intrinſecè malam nunquam licet; ſed fidem quoquo modo negare eſt intrinſecè malum; ergo fidem negare nunquam licet. Minor probatur: Quicunque fidem negat, aut negat Divinam revelationem eſſe veram, aut negat fidei dogmata eſſe divinitùs revelata: ſed utroque modo dicit mendacium intrinſecè malum, idque perniciosum, cedens in gravem injuriam Divinæ veritatis: ergo fidem negare ſemper eſt intrinſecè malum.

5. His poſitis Quæres primò. Utrum liceat ad vitandum grave malum falſam fidem ſimulare, & exteriori ſigno prodere?

Affirmativæ favet Adrianus in 4. q. 1. de bapt. a. 1. nam primò. Judaiſmo jam abrogato nihilominùs Paulus Apoſtolus circumcidit Timotheum propter Judæos. Act. 16. ſeque ipſum Judaicè purificavit: Secundò. Eliſæus permiſit Naaman Syrum adorare cum Rege in Templo Remon, adeóque fictè adorare idolum. 4. Reg. 5. Tertiò. Jehu finxit ſe velle adorare Baal, ut tantò faciliùs omnes Sacerdotes Baal deprehenderet & interficeret.

6. Reſpondeo cum communi DD. nullo caſu eſſe licitam ſimulationem falſæ religionis, quia, ut docet S.Th. inf. q. 111. a. 1. ſimulatio non aliter differt à mendacio, niſi quòd iſtud verbis, illa factis fiat: unde quàm eſt intrinſecè malum verbis negare veram fidem, aut falſam profiteri religionem; ita & factis. Aliàs ſanè S. Marcellinus Papa excuſandus foret, quòd metu tormentorum thus idolis adoleverit, cùm hoc nonniſi externè adeóque ſimulatè fecerit, verâ fide in mente retentâ.

Conſtat etiam ex hiſtoria tam Sacra, quàm Eccleſiaſtica, ejuſmodi ſimulationem ſemper vitio datam fuiſſe. Sic 2. Machab. c. 6. cùm Antiochus Eleazarum morte intentatâ cogeret ad veſcendum idolothytis, illéque Divinæ legis amore generosè reſpueret, quidam ejus amici miſeratione commoti carnes licitas obtrulerunt, volentes perſuadere, ut earum comeſtione Eleazarus ſimularet, ſe comediſſe de carnibus ſacrificii, eáque ſimulatione mortem evaderet: ſed ille, ut ait S. Textus, reſpondit citò dicens: *præmitti ſe velle in infernum: non enim* (inquiebat) *ætati noſtræ dignum eſt ſimulare.* Sic etiam à D. Cypriano reprehenduntur in Serm. de lapſis Chriſtiani dicti Libellatici, qui tametſi diis non ſacrificâſſent, nec haberent animum ſacrificandi, datâ tamen pecuniâ à judicibus libellum comparabant, quo eos ſacrificâſſe ſignificabatur, ut hâc ratione vim tormentorum effugerent.

Ad 1. Quod in contrarium afferebatur Reſpondeo, ex iis, quæ in Tract. de leg. dixi: cæremonias antiquæ legis, etſi poſt Chriſti mortem eſſent mortuæ, non tamen ante ſufficientem Evangelii promulgationem fuiſſe mortiferas: ut proinde ad vitandum ſcandalum, & facilitandam converſionem Judæorum Apoſtolis natione Judæis iiſdem cæremoniis aliquamdiu uti licuerit. 7.

Ad 2. Reſpondeo per Tò *adorare* ibidem ſignificari (ut ſæpiùs in ſcriptura ſolet) profundam inclinationem, quam ſibi permitti petiit Naaman, non ad cultum idolo exhibendum, ſed ad officium Regi idolum adoranti exhibendum in ſuſtentatione ipſius: quod licitè poterat, ſicut famulus poteſt herum comitari ad hæreticorum templa & Sacra euntem.

Ad 3. Reſpondet S. D. cit. q. 111. a. 1. ad 2. *quòd ſimulationem Jehu non eſt neceſſe excuſare à peccato, vel mendacio, quia malus fuit, &c.* quòd verò Regum 10. laudatur à DEO, *quia ſtudiosè egiſti quod rectum erat*, eſt accipiendum de ſubſtantia operis, & deſtructione cultûs Baal, non verò de omnibus circumſtantiis actibúſque præcedentibus, quibus ad illam deſtructionem proceſſit. Unde ibidem S. D. *commendatur tamen & temporaliter remuneratur à DEO, non pro ſimulatione, ſed pro Zelo, quo deſtruxit cultum Baal.* 8.

Quæres ſecundò. An & quomodo liceat uti ſignis aut veſtibus infidelium ad occultandam fidem? 9.

Reſpondeo cum diſtinctione: nam aliqua ſunt ſigna, quæ ex ſua inſtitutione, communi uſu, & æſtimatione hominum ſunt quædam cæremoniæ religioſæ, quæ ad ſectæ profeſſionem referuntur, neque habent alium uſum (uti eſt circumciſio Mahumetanorum & Judæorum, cœna Calviniſtica, &c.) & iſta nullo caſu ſunt licita, cùm ſint quædam profeſſiones falſæ religionis. Alia verò ſunt ſigna, quæ habent alium uſum primarium licitum & humanum, quamvis aliquâ humanâ lege ſint inſtituta ad diſtinguendos infideles à fidelibus, quorum licitus erit uſus ad evitandum grave periculum vitæ vel bonorum, quia tunc neque DEO aut religioni infertur irreverentia, cùm uſus talis ſigni ex ſe poſſit eſſe honeſtus, neque proximus ſcandalizetur, ut ſuppono. Et ita licet tranſeunti terras hæreticorum, vel apud illos ſervienti diebus alioquin interdictis veſci carnibus, ſi aliàs, ut dixi, grave ſubiret incommodum.

Unde inferes Chriſtianis Turcarum regiones tranſeuntibus ad evitandum grave periculum eſſe licitum uti cydari Turcarum propriâ, quam turbantem appellant: item Catholicos in Anglia degentes inter hæreticos diebus Veneris & Sabbati licitè veſci carnibus, quantumvis eſus carnium ad diſtinguendos à Catholicis hæreticos ſit introductus: nam & veſtis pro ſuo uſu primario habet tegumentum, & eſus carnium nutrimentum corporis. Ita Gonet, Caſtropal. & comunis DD.

Digitized by Google

§. III.

Quandonam urgeat præceptum affirmativum fidei?

10. CONCLUSIO. *Præcepto Divino obligamur ad externam fidei profeſſionem, quando illam ſpecialiter exigit honor DEO debitus, vel notabilis utilitas proximi.* h. eſt cùm omiſſione externæ profeſſionis fides Catholica vel haberetur contemptui, vel falſa reputaretur, aut exinde proximus grave ſcandalum pateretur.

Ratio eſt: Tunc actus virtutis per ſe eſt in præcepto, quando incipit eſſe per ſe neceſſarius ad finem charitatis, cùm *finis præcepti ſit charitas* 1. Tim. 1. ſed in prædictis caſibus fidei profeſſio incipit eſſe neceſſaria ad finem charitatis tam erga DEUM, quàm proximum, ergo.

11. Dixi: *Præcepto Divino* nos obligari, nam præcepto Eccleſiaſtico, & ex conſtitutione Concilii Tridentini Seſſ. 24. de ref. c. 12. Beneficiati habentes curam animarum, aut Canonicatum, vel dignitatem in Eccleſia Cathedrali, tenentur intra duos menſes à die captæ poſſeſſionis coram Epiſcopo, vel ipſius Vicario Generali, & ex Bulla Pij IV. promovendi in Doctores, Magiſtros, &c. tenentur facere profeſſionem fidei.

12. Inferes primò. Non eſſe licitum fugere ad evitandam fidei confeſſionem cum vitæ periculo; quando fuga vergit in contumeliam DEI vel in ſcandalum & perverſionem proximi: ideo reprehenditur fuga Apoſtolorum in paſſione Chriſti, quia ceſſit in ejus ignominiam: ideo ſi alicujus præſentia eſt neceſſaria ad plures titubantes in fide confirmandos tempore perſecutionis, tenetur ſalutem proximi propriæ vitæ anteponere, quod maximè verum eſt in Paſtoribus, qui non tantùm ex præcepto fidei & charitatis, ſed etiam juſtitiæ in tali caſu tenentur firmâ fidei profeſſione ſuas oves roborare, iiſque præire, aut ſi opus ſit, etiam animam ponere pro ovibus ſuis.

13. Inferes tamen ſecundò, Si abſint prædicta pericula, licitam eſſe occultationem, vel fugam tempore perſecutionis; imò quandoque neceſſariam. Ita contra Tertull. quoad 1. partem clarè evincitur è doctrina Chriſti Matth. 10. *Cùm autem vos perſequentur in civitate illa, fugite in aliam.* Ita ipſe Salvator ſuo exemplo docuit: cùm Judæis ipſum lapidare volentibus, *abſcondit ſe & exivit de templo.* Ita S. Paulus 2. Cor. 11. *per murum dimiſſus eſt in ſporta, ut evaderet manus regis Aretæ.* Secuti ſunt SS. Martyres & Epiſcopi, Sylveſter, Blaſius, Athanaſius, Cæſarius, &c. tametſi forent animarum Paſtores. Quoad 2. partem ex eo conſtat, quòd aliquando ex propria fragilitate ſubſit periculum defectionis, adeòque propriæ, vel etiam ob malum exemplum, alienæ ſalutis: ubi ſanè fuga vel occultatio erit neceſſaria ex præcepto charitatis.

14. Inferes tertiò. Si Princeps infidelis legem condat, ut omnes fideles exiſtentes in ſuo regno certum ſignum geſtent, quo poſſint ab infidelibus diſtingui, te non teneri cum tuo periculo geſtare tale ſignum. Ratio eſt: quia illa obligatio vel eſſet ex vi legis, vel ex præcepto fidei, non ex vi legis, quia hæc eſt injuſta, neque lex humana obligat cum gravi periculo, nec poteſt quicquam diſponere in materia fidei & Religionis: non ex præcepto fidei, quia non ſupponitur, quòd occultatio fidei cedat in DEI, fidei, vel religionis injuriam, aut diſpendium proximi; quô ſolùm caſu eſt obligatio ad fidem exteriùs profitendam.

15. Inferes quartò. Interrogatum à poteſtate publica de ſua fide, teneri ad ejus manifeſtationem & profeſſionem: quia ſi tunc renueres fidem profiteri, præberes aliis occaſionem ſuſpicandi, vel te non habere fidem, vel de illa dubitare, an ſit vera aut neceſſaria ad ſalutem: quod utique in Divinæ veritatis & fidei gravem injuriam, imò & proximi ſcandalum redundaret. Et tunc maximè locum habet illud Lucæ 9. *Qui me erubuerit, &c.* Dixi à *poteſtate publica*, nam ſi ab homine privato infideli interrogeris, poſſe te licitè declinare confeſſionem, modò id fiat ſine mendacio, ſine formali vel virtuali negatione fidei, & ſine reſtrictione mentali, aliàs damnatâ ab Innocentio XI. cenſent probabiliter Valentia, Sanchez. Coninch diſp. 5. dub. 2. n. 14. eò quòd tunc neque honor Divinus, neque ſalus proximi graviter periclitetur. Caſtrop. hîc diſp. 1. p. 14.

ARTICULUS IV.

Quodnam ſit ſubjectum fidei?

SAtis conſtat ex dictis, habitum fidei Theologicæ proximè ſubjectari in intellectu: unde de ſolo ſubjecto remoto quærimus in præſenti, quod eſt vel Angelus, vel homo; iſque vel ante, vel poſt lapſum, in vita, poſt vitam, in purgatorio, inferno, patria, in ſtatu fidelitatis, vel infidelitatis & hæreſis.

SUMMARIA.

1. *Fides Divina fuit infuſa Angelo viatori & primo homini.*
2. *Manet in homine poſt peccatum.*
3. *Et in animabus purgatorii.*
4. *SS. PP. per veram fidem ſubinde intelligunt fidem formatam.*
5. *Fides Divina non manet in Beatis.*
6. *Neque in damnatis.*
7. *Neque in hæretico.*
8. *Diſparitas circa errorem in concluſione ſcientifica, & in articulo fidei.*
9. *Hæreticus tantùm retinet facilitatem naturalem aſſentiendi aliquibus articulis fidei.*
10. *Motivum fidei humanæ non conſiſtit in indiviſibili, ſicut motivum fidei Divinæ.*
11. *Quandonam actus ſit incompoſſibilis cum habitu contrario?*

§. I.

Ponuntur ſubjecta in quibus eſt, vel remanet habitus fidei.

1. CONCLUSIO I. *Fides Divina fuit infuſa Angelo viatori, & primis hominibus in ipſorum prima creatione.* S. D. q. 5. a. 1.

Ratio

Ratio eſt: quia non minùs Angeli viatores in primo inſtanti, quàm primi homines erant in ſtatu viæ & tendentiæ in finem ſupernaturalem, debebant actu ſupernaturali mereri ſuam beatitudinem, erant in gratia conſtituti, DEOque amici; ſed ſtatus viæ & tendentiæ in finem ſupernaturalem omniſque actus ſupernaturalis meritorius requirit fidem tanquam baſin totius ordinis ſupernaturalis, & *accedentem ad DEUM oportet credere, ſine fide* etiam *eſt impoſſibile placere DEO*. ergo utique erant fide ſupernaturali inſtructi.

2. CONCLUSIO II. *Fides Divina manet in homine etiam poſt peccatum, quamvis tunc ſit informis.*

Conſtat inprimis ex Tridentino, quod non tantùm de homine juſto definit Seſs. 6. de juſtif. c. 7. quòd cùm homo viator juſtificatur, ei cum gratia juſtificante ſimul infunditur fides, ſpes, & charitas: ſed etiam de peccatore ibid. c. 15. quòd peccator per fidem, & ſpem diſponatur ad juſtificationem, neque fides per quodlibet peccatum deſtruatur.

Conſtat ſecundò ex Apoſtolo 1. Cor. 13. fidei & charitatis ſeparabilitatem ſatis clarè exprimente: *Si habuero*, inquit, *omnem fidem, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.*

Conſtat tertiò ex hâc ratione: ſi fides non remaneret in peccatore, eſſet, vel quia fidei contrariatur omne peccatum, vel quia fides dependet eſſentialiter à charitate, ad cujus deſtructionem etiam ipſa neceſſariò deſtrueretur. Sed neutrum eſt: non primum, ut per ſe patet; fidei quippe nonniſi peccatum infidelitatis contrariatur. Non ſecundùm: quia fides, ceu diſpoſitio eſſentialiter prærequiſita ad hominis juſtificationem & charitatis actui præſuppoſita, non habet eſſentialem dependentiam à charitate, qualem habent virtutes morales infuſæ.

3. CONCLUSIO III. *Fides remanet in animabus purgatorio detentis.*

Ratio eſt: quòd licèt animæ purgatorii non ampliùs ſint poſitæ in ſtatu merendi, nondum tamen pervenerunt ad ultimum viæ terminum; neque in ordine ad earundem cognitionem deſtruitur objectum formale fidei cùmque in ſtatu ſupernaturali poſitæ neceſſariò indigeant myſteriorum ſupernaturalium ſupernaturali cognitione, illa non alia, quàm fidei cognitio eſſe poteſt.

4. Dices SS. PP. frequenter aſſerunt, veram fidem Theologicam tantùm repetiri, ubi eſt charitas: ſed in peccatoribus non eſt charitas: ergo nec vera fides.

Reſpondeo. A SS. Patribus per veram fidem intelligi fidem perfectam, & charitatem formatam, quæ non eſt in homine peccatore.

§. II.

Enumerantur ſubjecta in quibus non eſt, nec remanet fides.

5. CONCLUSIO I. *Fides Divina non manet in Beatis.*

Conſtat ex Apoſtolo 1. Cor. 13. dicente: *cùm autem venerit, quod perfectum eſt* (nimirum viſio) *evacuabitur, quod ex parte eſt*, videlicet fides: Ratio eſt: quia in Beatis deſtruitur objectum formale fidei, quod eſt DEUS obſcurè revelans, & revelatus: claram'que viſionem cùm fide in eodem ſubjecto permanenter componi non poſſe, ſuprà oſtendimus.

CONLUSIO II. *Fides Divina non manet in damnatis.* 6.

Ratio eſt: quia fides eſt tendentia ad claram viſionem, initium ſalutis, & fundamentum ſpei: ſed in dæmonibus & damnatis nec eſt tendentia ad ſalutem, nec ſpes ipſius, ergo. Fides quoque non eſt ſine pia inclinatione voluntatis; ſed iſta locum non habet in dæmonibus & damnatis: ergo. Unde cùm dæmones dicuntur *credere & contremiſcere*, illa *fides* non eſt donum gratiæ, ſed magis coguntur ad credendum ex perſpicacitate naturali intellectûs, inquit S. D. hâc q. a. 5. ad 2. aut ex evidentia ſignorum.

CONCLUSIO III. *Fides Divina non manet in hæretico.* 7.

Conſtat primò ex Trid Seſs. 6. c. 15. dicente, quòd per quodvis peccatum infidelitatis fides amittitur, ſicuti quovis peccato mortali charitas amittitur. Secundò ratione. Deſtructo formali ſpecificativo fidei fides deſtruitur, ſed per peccatum infidelitatis deſtruitur objectum & motivum formale ſpecificativum fidei: ergo per illud fides deſtruitur. Minor probatur. Per illud peccatum deſtruitur formale ſpecificativû fidei, per quod in actu exercito negatur infallibilitas veracitatis & atteſtationis Divinæ; ſed per quodlibet peccatum infidelitatis in actu exercito negatur hæc infallibilitas: qui enim pertinaciter diſcredit uni articuló fidei, jam negare cenſetur, DEUM eſſe ſummè veracem in dicendo.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò. Tametſi committatur actus erroneus circa unam concluſionem, non ſequitur quòd propterea deſtruatur totus habitus alicujus ſcientiæ, qui ſe extendit ad plures concluſiones: ergo tametſi intellectus erret in fide circa unam veritatem & articulum, non ſequitur quòd totus habitus fidei deſtruatur circa omnes articulos fidei. 8.

Reſpondeo diſparitatem eſſe, quòd ſcientia diverſas concluſiones attingit per diverſa media; unde licèt contingat error circa unam concluſionem, non tamen contingit circa alteram; at verò fides Divina attingit omnia credibilia ſub uno formali & indiviſibili motivo veritatis & authoritatis Divinæ.

Objic. ſecundò. Habitus fidei conſiſtit in facilitate aſſentiendi objecto propoſito; ſed hæreticus diſcredens uni articulo fidei, circa cæteros retinet eandem facilitatem, quam priùs habuit: ergo circa cæteros articulos retinet habitûm fidei. 9.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: conſiſtit in facilitate aſſentiendi ſub motivo Divinæ revelationis concedo, ſub alio quocunque nego: ſed hæreticus diſcredens uni articulo retinet facilitatem aſſentiendi circa cæteros articulos, ſub naturali motivo opinionis, aut fidei humanæ concedo, ſub ſupernaturali motivo Divinæ revelationis nego min, & conſequentiam: ſi enim aſſentiretur ſub motivo Divinæ revelationis, non eſſet major ratio aſſentiendi uni, quàm alteri articulo. Igitur illa

faci-

Digitized by Google

facilitas, quam ſentit hæreticus, ſolùm relinquitur ex fide humana, aut opinione acquiſita, ex qua hæreticus antecedenter ſæpiùs ad aſſenſum ejuſmodi propoſitionum inductus fuit.

10. Objicies tertiò. Non amittitur tota fides humana, quantumvis aliquis alteri diſcredat in uno alteróve puncto: ergo nec fides Divina hoc modò amittitur.

Reſpondeo diſparitatem eſſe, quòd motivum fidei humanæ nec ſit ſimpliciter infallibile, nec indiviſibile, ſeſe æqualiter extendens ad omnia credibilia; ſæpe etiam non eſt totale motivum aſſentiendi, ſecúmque alia argumenta aſſentiendi compatitur: unde poteſt intellectus in uno habere majorem rationem aſſentiendi, quàm in altero. Atqui fidei Divinæ motivum formale eſt infallibile, indiviſibile, omnibus articulis æqualiter applicatum, &c.

Objic. quartò. Actus non eſt incompoſſibilis 11.
cum habitu contrario, cùm non habeat directam oppoſitionem, ut patet in habitibus acquiſitis: ergo etiam aliquis actus hæreſis non eſt incompoſſibilis cum habitu fidei.

Reſpondeo, diſtinguendo majorem: actus non eſt incompoſſibilis cũ habitu contrario, niſi expellat aliquã diſpoſitionem, à qua habitus oppoſitus eſſentialiter dependet, conc. ſi talem expellat, nego. atqui actus hæreſis formalis habens annexam pertinaciam proprii judicii directè deſtruit piam inclinationem voluntatis ad captivandum intellectum in obſequium fidei, quæ eſt diſpoſitio, à qua fidei conſervatio neceſſariò dependet.

DISPUTATIO XX.

DE Infidelitate. Ad q. 10. & 11.

Cùm oppoſitorum eadem ſit ſcientia, idcirco tractationi de Theologica virtute Fidei ſubnectimus oppoſitum ipſi vitium infidelitatis. Porrò infidelitas dividitur in negativam, & privativam: negativa, ſeu puræ negationis, eſt carentia fidei in eo, qui nihil unquam audivit de fide, vel non ſufficientem habet cognitionem fidei. Privativa (alii etiam poſitivam vocant) eſt carentia Fidei in eo, qui articulis fidei ſufficienter poſitis pertinaciter repugnat, unde etiam vocatur infidelitas pravæ affectionis.

ARTICULUS I.

Quid & quotuplex ſit infidelitas?

SUMMARIA.

1. *Definitio infidelitatis.*
2. *Non omne peccatum contra fidem eſt infidelitas.*
3. *Errans ex ignorantia vincibili contra fidem non eſt proprie infidelis.*
4. *Infidelitas eſt peccatum commiſſionis, non omiſſionis.*
5. *Deliberatè dubitans de rebus fidei peccat peccato infidelitatis.*
6. *Infidelitas eſt majus peccatum, quàm quæ contra virtutes morales committuntur.*
7. *Peccata infidelitatis comparativè ad articulos fidei poſſunt in infinitum multiplicari.*
8. *Infidelitas adæquatè dividitur in paganiſmum, Judaiſmum & hæreſin.*
9. *Quæ ſpecies eſſentialiter ſunt diſtinctæ.*
10. *Nec obeſt unitas fidei oppoſitæ.*
11. *Mens & diſcurſus S. D. pro formali diſtinctione 3. ſpecierum.*
12. *Atheiſmus pertinet ad paganiſmum.*
13. *Apoſtaſia ad hæreſin.*
14. *Turciſmus ad paganiſmum.*
15. *Catechumenus deficiens à fide ſit hæreticus coram DEO.*
16. *Solvuntur objectiones.*
17. *Hæreſis intenſive eſt gravior, quàm Judaiſmus & paganiſmus.*
18. *Extenſivè gravior eſt paganiſmus.*
19. *Infideles non poſſunt compelli ad fidem.*
20. *Poſſunt armis invadi, ſi impediant prædicationem Evangelii.*
21. *Et aliquando adigi ad audiendas conciones.*
22. *Subditi infideles poſſunt compelli ad ſervandam legem naturalem.*
23. *Quinam ritus infidelium tolerari poſſint?*
24. *Poſſunt infideles habere dominium ſupra fideles.*
25. *Infideles Principes præcisè ratione infidelitatis non poſſunt privari ſuis regnis.*

§. I.

Natura & diviſio infidelitatis.

CONCLUSIO. *Infidelitas contrariè ſeu privativè accepta eſt voluntarius error intellectûs contra fidem renitentis cum pertinacia.* 1.

Dicitur primò *error*, quod eſt loco generis, in quo infidelitas privativa & peccaminoſa convenit cum infidelitate negativa, quæ quidem etiam eſt error intellectûs contra fidem, conjunctus tamen cum ignorantia invincibili, adeóque non imputabilis in peccatum: qua de cauſa dicitur ſecundò, *voluntarius*, per quod differt ab infidelitate negativa, aut alio errore contra fidem, qui procedit ex ignorantia invincibili, uti contingit in hæreticis materialibus, de quibus poſtea. Dicitur tertiò *intellectûs*, ut ſignificetur principale ſubjectum infidelitatis eſſe intellectum: quamvis enim ſub ratione voluntarii peccati & vitioſi etiam in voluntate ſubjectetur, cùm nullum poſſit eſſe peccatum, quin ſit voluntarium, inſuper ſicuti fides præſuppoſitivè exigit piam affectionem, quæ in voluntate recipitur, ſic infidelitas pravam affectionem, quæ pertinet ad voluntatem; nihilominùs ſecundum ſuam formalem rationem, quâ contrariè opponitur fidei, in intellectu recipitur à quo etiam juxta naturam contrariorum fidem expellit: ideóque quartò dicitur *contra fidem*, quo oppoſitio contrarietatis innuitur. Dicitur quintò,

cum

Digitized by Google

cum pertinacia, quia, ut dictum, ſicut fides præſupponit piam affectionem, ita ex oppoſito infidelitas pravam affectionem & pertinaciam voluntatis, prout ſeq. art. de hæreſi expreſſiùs dicetur.

2. Unde Inferes primò, non omne peccatum contra fidem commiſſum eſſe peccatum infidelitatis: nam fides obligat primò, ne quis extrinſecùs fidem neget, aut ſignum aliquod proteſtativum infidelitatis exhibeat, quamvis mentaliter internam fidem retineat. Secundò, ut quis in certis occaſionibus fidem extrinſecùs profiteatur. Tertiò, ut ſibi comparet notitiam myſteriorum & articulorum fidei, qui ſunt de neceſſitate medii & præcepti: ſed contraveniendo ejuſmodi præceptis non incurritur peccatum infidelitatis: ergo non omne peccatum contra fidem eſt peccatum infidelitatis. Minor oſtenditur: Infidelitas formaliter conſiſtit in erroneo diſſenſu ad debitè propoſita myſteria fidei, ideóque contrariè expellit oppoſitum aſſenſum fidei: ſed extrinſeca tantùm ſimulatio infidelitatis, v. g. adoratio idoli, cæna Calviniſtica non includit diſſenſum, imò ſtat cum interno aſſenſu fidei, quod idem dixeris, de illo, qui ex humano metu, urgente præcepto fidem exteriùs profitendi, fugit, aut tacet: ergo iſti non committunt peccatum infidelitatis. Sed nec ille, qui etiam ex craſſa & ſupina negligentia omittit addiſcere neceſſaria fidei myſteria, hocipſo poſitivè diſſentit, cùm poſſit ſimul habere voluntatem credendi omnia, quæ proponit Eccleſia: ergo nec ille incurrit peccatum infidelitatis, dummodo hæc negligentia non proveniat ex prava affectione & contemptu fidei vel Eccleſiæ, veluti ſi ruſticus obligatus accedere catecheſin, aut concionem, in qua exponuntur myſteria fidei, affectatè & datâ operâ negligat concionem, tunc enim ſaltem virtualiter & in genere reſiſtit aſſenſui fidei, ac revelationi Divinæ, & judicat fidem ſibi non eſſe neceſſariam ad ſalutem, quod ipſum eſt hæreticum.

3. Inferes ſecundò. Illum, qui ex ignorantia culpabili errat contra fidem, non committere peccatum infidelitatis, quamvis peccet contra fidem. Ratio eſt: quia repugnantia contra fidem debitè propoſitam, in qua malitia infidelitatis perficitur, includit pertinaciam voluntatis nolentis captivare intellectû in obſequium fidei: ſed hæc non conſiſtit cum ignorantia, quantumvis craſſa & ſupina, dummodò non ſit affectata includens contemptum fidei, vel Eccleſiæ.

Dices: Ignorantia culpabilis nec tollit voluntarium, nec diverſificat ſpeciem actûs; ergo aſſenſus erroneus contra fidem ex ignorantia culpabili factus æquè pertinet ad ſpeciem infidelitatis, quàm ſi fuiſſet ex certa malitia.

Reſpondeo diſtinguendo antec. niſi ſpecies actûs includat conditionem repugnantem cum ignorantia vincibili, conc. ſecus, nego. Sed, ut dictum, ſpecies infidelitatis includit pertinaciam, quam ignorantia excludit. Ex quo dabis diſparitatem de aliis peccatis, quæ ſunt ejuſdem rationis ſive committantur ex certa malitia, ſive ex culpabili ignorantia: quia nempe in illis pertinacia non eſt conditio neceſſariò incluſa in ſpecie peccati, prout eſt in peccato infidelitatis.

4. Inferes tertiò. Infidelitatem eſſe peccatum commiſſionis, non omiſſionis: unde ſi quis omittat elicere actum fidei, quo tempore eſt obligatus affirmativo præcepto fidei, peccat quidem, ſed non peccato infidelitatis, quia non habet erroneum judicium contra fidem: quemadmodum omittens elicere actum dilectionis DEI, quo tempore tenetur præcepto affirmativo charitatis, non ideo peccat peccato odii DEI.

Inferes quartò. Deliberatè dubitantem de re- 5.
bus fidei committere peccatum infidelitatis: tametſi enim non eliciat poſitivum diſſenſum contra res fidei, elicit tamen virtualiter diſſenſum contra certitudinem fidei, & revelationis, quæ æquè eſt de fide: ſi enim hanc certitudinem crederet, formido oppoſiti & deliberata fluctuatio locum non haberet.

Inferes quintò. Peccatum infidelitatis eſſe ma- 6.
jus omnibus peccatis, quæ committuntur contra alias virtutes morales, uti tradit S. D. hìc q. 10. a. 3. in c. cujus rationem dat. *Tantò aliquod peccatum eſt gravius, quantò magis per ipſum homo à DEO ſeparatur. Per infidelitatem autem homo maximè à DEO elongatur, quia nec veram DEI cognitionem habet, per falſam autem cognitionem ipſius non propinquat ei, ſed magis ab eo elongatur.*

Dixi *contra virtutes morales*: nam quæ opponuntur aliis virtutibus Theologicis, ut odium DEI, quod opponitur charitati, graviora eſſe poſſunt, ut ibidem S. D. agnoſcit.

§. II.

Quotuplex ſit infidelitas?

SUppono ex doctrina D. Thomæ l. cit. a. 5. in c. 7.
ſi infidelitatis ſpecies diverſificentur juxta diverſitatem objectorum materialium, circa quæ contingit error in fide, ſic *non eſſe determinatas infidelitatis ſpecies, poſſunt enim*, inquit S. D. *errores in infinitum multiplicari, ut patet per Auguſt. in l. de hæreſ.* & ſic conſtat alios hæreticos eſſe Neſtorianos, Eutychianos, Arianos, Macedonianos, Trinitarios, Sacramentarios, Lutheranos, Calviniſtas, &c. Quæſtio eſt, an per comparationem ad ipſam veram fidem, & quot dentur ſpecies infidelitatis, & utrùm illæ ſint eſſentialiter, vel ſolùm accidentaliter, (ut vult de Lugo, Sangallenſes, & plures alii) diſtinctæ?

CONCLUSIO I. *Infidelitas adæquatè dividi-* 8.
tur in paganiſmum, Judaiſmum, & hæreſin. Ita communiter Thomiſtæ ad mentem S. D loc. cit. Ratio eſt ex eodem S. Doct. *Infidelitas conſiſtit in renitendo fidei*: vel igitur infidelis ita renititur noſtræ fidei, ut eam objectivè nullo modo recipiat: & tunc dicitur Paganus (quo reducuntur Atheiſmus, Mahometiſmus, Idololatria) vel ut etiam objectivè recipiat in figura & quoad vetus teſtamentum: ſicque eſt Judæus: vel ut eam objectivè recipiat etiam quoad legem Evangelicam & manifeſtationem veritatis: ſicque eſt hæreticus.

CONCLUSIO II. *Prædictæ tres infideli-*
tatis ſpecies ſunt inter ſe eſſentialiter diſtinctæ. 9.
Colligitur ex doctrina D. Thomæ mox referenda, cui ſubſcribunt Cajet. Bannez, Salmantic. Reding, & communiter Thomiſtæ contra de Lugo, Sangallenſes, pluréſque RR. qui exiſtimant hanc diviſionem eſſe tantùm materialem, & ex diverſitate ſubjecti.

Digitized by Google

Probatur: Diviſio & diverſitas peccatorum accepta ab objectis formalibus, eſt ſpecifica & formalis: ſed iſta diviſio infidelitatis accipitur à diverſitate objectorum formalium, ergo eſt ſpecifica & formalis. Minor probatur. Cùm duo ſint in peccato, averſio à DEO & honeſtate virtutis. Secundò converſio ad aliquod objectum prohibitum, ratio mali quidem, inquit hic S. D. deſumitur ab averſione & privatione illius honeſtatis; ſpecificatio autem peccati deſumitur ab objecto, quod à peccante per ſe intenditur: atqui aliud eſt objectum formale ad quod convertitur paganus, aliud ad quod Judæus, aliud ad quod hæreticus: ergo diviſio infidelitatis in paganiſmum, &c. eſt ſpecifica & eſſentialis. Minor rurſus probatur. Sicut infidelitatis terminus à quo eſt appretiabilitas primæ veritatis revelantis, ita terminus ad quem & objectum à quo ſpecificatur, eſt error & renitentia objectiva adverſùs illam: ſed alius eſt error contra fidem & revelationem nullatenùs acceptatam, alius contra eandem acceptatam in umbra & figura veteris teſtamenti, alius contra illam acceptatam in manifeſtatione Evangelii; ergo hæ ſingulæ ſpecies habent objecta formaliter diverſa.

10. Confirmatur. Quamvis ſit una, eadémque virtus charitatis, tamen vitia & peccata ipſi oppoſita, ut odium, invidia, ſchiſma ſpecie diſtinguuntur, quia ſpecificatio peccatorum non deſumitur à termino à quo, ſed ad quem, & diverſo modo operandi contra honeſtatem virtutis, ſicut eidem virtuti Theologicæ ſpei opponuntur duo vitia & peccata ſpecie diſtincta, præſumptio & deſperatio: ergo tametſi ſit una indiviſibilis honeſtas in virtute fidei, nihilominùs in peccatis eidem oppoſitis propter diverſitatem errorum, aliúmque modum errandi in paganiſmo, Judaiſmo, & hæreſi erit ſpecifica & eſſentialis diverſitas.

11. Quem totum diſcurſum accipe ex ipſomet S. Doctore hîc a. 5. in c. *Dicendum eſt, quod infidelitatis objectum eſt veritas prima, ſicut à quo recedit; ſed formale ejus objectum, ſicut ad quod convertitur, eſt ſententia falſa, quam ſequitur; & ex hâc parte ejus ſpecies diverſificantur. Unde ſicut charitas eſt una, quæ inhæret ſummo bono, ſunt autem diverſa vitia charitati oppoſita, quia per converſionem ad diverſa bona temporalia recedunt ab uno ſummo bono, &c. Sic etiam eſt una virtus fidei ex hoc, quòd adhæret uni primæ veritati, ſed infidelitatis ſpecies ſunt multæ, ex hoc, quòd infideles diverſas falſas ſententias ſequuntur.* Hæc S. D.

Objicies primò. Sunt plures infidelitatis ſpecies quàm aſſignatæ: ergo prædicta diviſio non eſt adæquata. Antecedens probatur variis exemplis: nam primò Atheus ne quidem admittit exiſtentiam DEI, quam tamen admittit paganus: ergo Atheiſmus eſt diſtincta ſpecies. Secundò. Apoſtata non eſt paganus, nec Judæus, cùm habuerit veram fidem in manifeſtatione Evangelii, neque eſt hæreticus; quia deſerit omnes fidei veritates: ergo apoſtaſia eſt diſtincta ſpecies. Tertiò. Turcæ non ſunt pagani, quia admittunt unum DEUM, neque Judæi, neque hæretici, quia neque vetus, neque novum teſtamentum acceperunt: ergo Turciſmus eſt ſpecies diſtincta infidelitatis.

12. Reſpondeo negando antec. Et ad 1. probat. dico atheiſmũ pertinere ad paganiſmum, hujus quippe formalis ratio non in eo conſiſtit, quòd DEUM admittat, ſed quòd reſiſtat fidei nunquam ſuſceptæ, quod etiam in atheiſmo reperitur.

Ad 2. Reſpondeo apoſtaſiam pertinere ad hæreſin, quia reſiſtit fidei ſemel ſuſceptæ in manifeſtatione Evangelii, ſuperaddit ipſi tamen circumſtantiam aggravantem, ut habet S. D. in reſponſ. ad 3. Et ſi eſt apoſtaſia propriè & in rigore accepta pro totali deſertione Chriſtianiſmi, eſt ſpecialiter exprimenda in confeſſione, propter terminum ad quem tranſit, qui ſunt Judaiſmus vel paganiſmus, ſpecies diſtinctæ infidelitatis. 13.

Ad 3. dico Turciſmum reduci ad paganiſmum, quia reſiſtit fidei nec in figura, nec in Evangelii manifeſtatione unquam ſuſceptæ. 14.

Dices: Si catechumenus fidem deſerat quò pertinebit ipſius infidelitas? non ad paganiſmum & Judaiſmum, quia jam recepit fidem Evangelicam: neque ad hæreſin; quia nondum eſt baptizatus.

Reſpondeo. Pertinere ad hæreſin, quantumvis non ſit talis in facie & foro Eccleſiæ, à qua ut hæreticus puniri non poteſt; eò quòd nondum per baptiſmum in ipſam intraverit. 15.

Objicies ſecundò contra 2. concluſ. Diſcredere fidei implicitè & explicitè ſuſceptæ non inducit ſpecificam differentiam infidelitatis: ergo neque diſcredere fidei ſuſceptæ in figura, & in Evangelii veritate. 16.

Secundò. Si Catholicus ſucceſſivè incidat in hæreſin, Judaiſmum, & paganiſmum, omnes iſtæ infidelitates erunt contra fidem ſemel ſuſceptam: ergo infidelitas Judaiſmi, & paganiſmi poſſunt identificari cum hæreſi.

Reſpondeo ad 1. negando conſequentiam. Diſparitas eſt, quod explicitè & implicitè diſcredere non diverſificent ſpecificum modum diſcredendi, cùm conveniant in modo diſcredendi & renitendi contra fidem Chriſti in Evangelii profeſſione ſuſceptam, unde tantùm differunt ſecundùm magis & minus: diſcredere verò fidei in figura & in veritate ſuſceptæ diverſificat ſpecificum modum diſcredendi, eò quòd ſuſcipere fidem Chriſti ut præſentis & per Evangelium manifeſtati ſpecificè differat à ſuſceptione fidei in Chriſtum ut venturum & ſolùm in figura manifeſtatum.

Ad 2. Reſpond. Omnem illam infidelitatem fore hæreſin, quia eſt deſertio fidei ſemel ſuſceptæ in Evangelica manifeſtatione, nihilominùs ejuſmodi apoſtata dicetur & denominabitur modò paganus, modò Judæus juxta materialem diverſitatem errorum, quos amplectitur, quò modò alius dicitur Calviniſta, alius Lutheranus, &c.

Colliges ex dictis. Si ſpecies infidelitatis inter ſe conferantur, intenſivè gravius peccatum eſſe hæreſin, quàm paganiſmum & Judaiſmum; quoad extenſionem verò materialem paganiſmum eſſe gravius peccatum, quàm hæreſin & Judaiſmum. 17.

Ratio 1. partis eſt. Quantò major eſt renitentia contra fidem, tantò intenſivè gravius eſt peccatum infidelitatis; ſed major eſt renitentia contra fidem ſemel agnitam & promiſſam, quàm nunquam promiſſam & agnitam;

Digitized by Google

tam; major quoque eſt oppoſitio contra fidem Chriſti promiſſam in manifeſtatione Evangelii, quàm profeſſam & promiſſam in figura, ergo graviùs peccat hæreticus reſiſtendo fidei promiſſæ & profeſſæ in lumine Evangelii, quàm Judæus eidem ſolùm reſiſtens ut agnitæ in figura: & graviùs peccat Judæus, quàm paganus, qui nullo modo profitetur fidem.

Confirmatur. Tantò major & intenſior eſt reſiſtentia contra fidem, quantò magis eſt voluntaria; ſed quantò fides eſt perfectiùs agnita, tantò magis reſiſtentia eſt voluntaria, quia creſcente cognitione creſcit voluntarium: ergo cùm hæreſis pugnet adverſùs fidem meliùs & perfectiùs cognitam, tantò major eſt ipſius oppoſitio & reſiſtentia contra fidem, & conſequenter tantò gravius eſt peccatum. Quod innuebat D. Petrus in 2. Ep. c. 2. ſcribens: *Meliùs erat illis non cognoſcere viam juſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum converti.* Et D. Auguſt. l. 21. de civ. c. 25. *Peior eſt deſertor fidei, & ex deſertore oppugnator ejus effectus, quàm ille qui non deſeruit, quam nunquam tenuit.*

18. Secundæ partis ratio eſt: quia illa infidelitas eſt major quoad extenſionem materialem, quæ negat plures fidei veritates; ſed paganiſmus, præſertim atheiſmus negat plures fidei veritates, quàm Judaiſmus, & hæreſis, quia negat totam fidem; ergo paganiſmus eſt infidelitas extenſivè maxima inter ſpecies infidelitatis.

§. III.

Quid agendum cum infidelibus?

Loquimur hoc loco de infidelibus non baptizatis, nimirum paganis, & Judæis: de quibus. Quæres primò. An infideles compelli poſſint ad fidem amplectendam? eſtque ſermo de compulſione coactiva & violenta per pœnas, afflictiones, terrores injectos, &c.

19. Reſpondeo primò. Infideles ſive ſint, ſive non ſint ſubjecti temporali dominio Chriſtianorum, compelli non poſſunt ad fidem ſuſcipiendam. Ita communis DD.

Indicatur in Tridentino Seſſ. 14. c. 2. de pœnit. dicente: *Eccleſia in neminem judicium exercet, qui non priùs in ipſam per baptiſmi januam fuerit ingreſſus*: *quid enim mihi*, inquit Apoſtolus, *de iis, qui foris ſunt judicare?*

. Ratio hîc indicata eſt: Omnis juſta compulſio ſupponit poteſtatem & juriſdictionem; ſed neque Eccleſia, neque magiſtratus ſæcularis habet juriſdictionem ſpiritualem ſupra infideles, tametſi ſint ſubditi in temporalibus: ergo neque Eccleſia, neque magiſtratus ſæcularis poteſt compellere infideles ad amplectendam fidem. Minor conſtat ex prææallegato textu Tridentini, & Apoſtoli; per ſolum quippe baptiſmum intratur in Eccleſiam: neque Chriſtus miſit Apoſtolos, ut vi armatâ gentes in ſuum ovile compellerent, ſed tanquam oves inter lupos, & cum pera & baculo Math. 10. & Lucæ 10. h. e. interprete D. Auguſtino de concord. Evang. ſine ſtrepitu armorum, & judiciaria poteſtate.

20. Reſpondeo ſecundò. Eccleſia habet poteſtatem per ſe & per ſuos Principes coërcendi infideles, ne prædicationi Evangelii apud eos qui ſperantur illam admiſſuri, ponant impedimentum. Ita communis. Ratio eſt. Cuilibet jure naturæ competit poteſtas coërcendi injuſtos invaſores, & depellendi injuſtè impedientes executionem ſui juris; atqui Eccleſia accepit à Chriſto jus & poteſtatem prædicandi Evangelium in univerſo mundo: ergo legitimè poteſt ſe opponere, ac vi etiam armatâ depellere infideles impedientes executionem ſuæ prædicationis, vel moleſtiam inferentes ſuis fidelibus: quæ cauſa fuit, quòd multi Reges bellum intulerint infidelibus; quòd Hiſpani ſub Ferdinando V. Judæos, & poſtea Mauros ejecerint è ſuis regnis.

Dices: Romani Pontifices ſub pœna pecuniaria compellunt Judæos Romæ habitantes, ut ſemel in hebdomade audiant concionem: ergo poſſunt infideles etiam compelli ad fidem, quia ſi eſt illicitum compellere ad amplectendum finem, illicitum quoque eſt compellere ad aſſumenda media deducentia ad illum finem: ſed non eſt illicitum compellere Judæos ad audiendam concionem, quæ eſt medium ad amplectendam fidem: ergo neque poteſt eſſe illicitum compellere ad ipſam fidem.

Reſpondeo negando conſequentiam. Et probationem diſtinguo: illicitum eſt compellere ad aſſumenda media, ſub qua ratione præcisè ſunt media ad finem, conc. ſub alia ratione, v. g. ad conſervationem pacis, in caſtigationem perfidiæ, vel propter alios politicos fines, nego maj. Et ſic Romæ compelluntur Judæi audire prædicationem fidei. Ita cum Azor. & Suarez Sangall. tr. 1. ſe. 7. q. 4. 21.

Quæres ſecundò. Poſſintne infideles ſubditi compelli ad ſervandam legem naturalem? 22.

Reſpondeo affirmativè: quia competit cuilibet politico magiſtratui jus ad media adhibenda pro conſervando bono, & tranquillitate publica: ſed huc maximè conducit obſervatio legis naturalis & honeſtas morum: ergo ad illam ſervandam infideles compelli poſſunt: adeóque vi poſſunt adigi ne publicè colant idola, vel ut illa deſtruant, ne plures uxores habeant, &c.

Quæres tertiò. Poſſintne ritus ſuperſtitioſi infidelium tolerari? 23.

Reſpondeo primò. Infidelium non ſubjectorum ritus tolerari poſſunt, hoc ipſo quòd nulla ſupra infideles juriſdictio competat; ſubjectorum verò prohiberi & impediri poſſunt, ac per ſe debent, in quantum juri naturali adverſantur juxta dicta in priori reſponſ.

Reſpondeo ſecundò. Ritus infidelium non ſubjectorum, Chriſtianæ Religioni aut poteſtati Eccleſiaſticæ injurioſi, prohiberi & vi armatâ coërceri poſſunt: quia cuilibet convenit poteſtas depellendi injuſtam vim adverſùs proſecutionem ſui juris: ſed Eccleſia habet jus ad prædicationem & amplificationem Evangelicæ fidei, ergo etiam ipſi competit poteſtas ad depellendam vim & injurias, quibus executio huius prædicationis & amplificatio veræ fidei impeditur. Ita in c. *nonnulli de Judæis & Saracen.* præcipitur, ut infideles, qui Chriſtum blaſphemiis impetunt, per Principes ſæculares compeſcantur.

Quæres quartò. Poſſintne infideles habere dominium ſupra ſubditos fideles?

24. Reſpondeo affirmativè cum S. D. hîc a. 10. & conſtat ex Ep. ad Rom. c. 13. ad Coloſſ. 3. ad Tit. 2. & 3. Pet. 2. ubi fideles jubentur parere Principibus idololatris.

Ratio S. D. eſt; Gratia non tollit quod introductum eſt jure Gentium, & ratione naturali firmatum: ſed dominium, quod habent infideles, aliquando eſt introductum jure gentium; ergo non tollitur per gratiam; atqui fides credentium pertinet ad ordinem & legem gratiæ: ergo fides credentium non tollit aut impedit dominium infidelium. Ex quo

25. Inferes. Non poſſe à Principibus Chriſtianis reges infideles non ſubditos privari ſuis regnis, eorúmque terras occupari, ex eo præcisè, quòd ſint infideles, nec ſervent legem naturalem, dummodò fidelibus nullam inferant injuriam aut vexationem, quo titulo Principes infideles à fidelibus & Chriſtianis Principibus oppugnatos & dejectos fuiſſe conſtat ex Hiſt. Eccleſiaſtica, idque jure naturalis defenſionis, de quo ſupra dictum.

Dices: Potuerunt Iſraëlitæ duce Joſue in antiquo teſtamento licitè occupare terras gentilium, & vindicare injurias DEO illatas in cultu idolorum: ergo hoc ipſum licebit Chriſtianis: ſi enim poſſunt ulciſci injurias ſibi irrogatas, cur non & DEO illatas?

Reſpondeo: Iſraëlitas in antiquo teſtamento habuiſſe expreſſum mandatum exſcindendi Chananæos, eorúmque ditiones occupandi, quod Chriſtiani non habent in novo teſtamento: neque debent vindicare injurias ſuperiori illatas niſi in iis, qui ſubſunt ipſorum juriſdictioni, aut à ſuperiore ſuper hoc negotio mandatum acceperint.

ARTICULUS II.

De hæreſi.

SUMMARIA.

1. *Hæreſis definitio.*
2. *Exponuntur ſingulæ partes definitionis.*
3. *Pertinacia eſt de ratione hæreſis.*
4. *Non requirit præviam admonitionem, vel moram temporis.*
5. *Credens cum ignorantia vincibili aliquem errorem, tanquam ab Eccleſia propoſitum, non eſt hæreticus.*
6. *Credens verum articulum cum exiſtimatione, quòd ſit contra doctrinam Eccleſiæ, eſt hæreticus.*
7. *Pœna hæreticorum in duplici genere.*
8. *Eccleſia habet poteſtatem hæreticos puniendi.*
9. *Quomodo hæretici ſint extra Eccleſiam?*
10. *Pœna Eccleſiaſtica hæreticorum.*
11. *Hæretici tolerati excipiuntur.*
12. *Pœnæ temporales pro hæreticis conſtitutæ.*
13. *Propter hæreſin, vel apoſtaſiam non ipſo facto amittitur dominium rerum temporalium.*
14. *Sum. Pont. habet indirectam poteſtatem in temporalem juriſdictionem & bona fidelium.*
15. *In peccato infidelitatis non datur parvitas materiæ.*

§. I.

Quid & quale ſit peccatum hæreſis?

1. Hæreſis dicta à Græco verbo αἱρέω quod eſt eligo, in ſua primæva acceptione ſignificat ſententiam delectam, & antiquitùs in bonam partem capi poterat; ſed diuturnâ Eccleſiæ Catholicæ praxi uſurpatur pro erronea & pertinaci ſententia contra fidem Catholicam. Quo ſenſu rectè definitur ex S. Th. hîc q. 11. a. 1. *Voluntarius & pertinax error intellectûs contra aliquam, vel plures fidei veritates, ab eo elicitus, qui Chriſti fidem profitetur.*

2. Dicitur primò. *Error voluntarius intellectûs*, quod eſt loco generis & commune etiam cæteris ſpeciebus infidelitatis, ſimúlque indicatur ſubjectum proximum, quod eſt intellectus. Dicitur ſecundò *contra aliquam, vel plures, &c.* quia ſi contra totam fidem Chriſtianam erraret, non foret hæreticus, ſed paganus, aut Judæus. Dicitur tertiò *ab eo qui Chriſti fidem profitetur*, h. e. externâ confeſſione admittit aliquos Chriſtianæ fidei articulos, pro ſua voluntate & electione, non ex Divinæ & Theologicæ fidei influxu, quam conditionem eſſe differentialem hæreſeos, conſtat ex articulo præced. Dicitur quartò *pertinax*, quia ſi deſit pertinacia non eſt propriè hæreſis. Unde tria ſunt requiſita hæreſeos. 1. Profeſſio fidei Chriſtianæ. 2. Error circa unum vel plures fidei articulos. 3. Pertinacia. De qua

Quæres primò. An pertinacia adeo ſit de ratione hæreſis, ut abſque illa non detur formalis hæreſis. 3.

Reſpondeo affirmativè ex communi ſenſu DD. & doctrina S. Auguſtini Ep. 163. & l. 18. de civ. c. 51. Ratio ex S. D. eſt, quòd infidelitatis & hæreſeos malitia conſiſtit in repugnantia intellectûs contra fidem ſibi propoſitam: ſed hæc repugnantia includit pertinaciam; ergo malitia infidelitatis includit pertinaciam. Verba S. D. hîc a. 1. in corp. ſunt: *Alio modo poteſt intelligi infidelitas ſecundùm contrarietatem ad fidem, quia ſcilicet aliquis repugnat auditui fidei, vel etiam contemnit ipſam, ſecundùm illud Iſ. 53. Quis credidit auditui noſtro? Et in hoc propriè perficitur ratio infidelitatis, & ſecundùm hoc infidelitas eſt peccatum.*

Quæres ſecundò. An ad prædictam pertinaciam requiratur mora temporis, vel prævia admonitio? 4.

Reſpondeo negativè ad utrúmque. Nam pertinacia ad hæreſin requiſita in eo conſiſtit, quòd quis ſciens aliquem articulum ab Eccleſia eſſe propoſitum ad credendum, nolit tamen præbere aſſenſum, eidémve diſſentiat: ſed ad hoc non requiritur mora temporis, vel prævia admonitio: ergo abſque illis haberi poteſt ſufficiens pertinacia.

Colliges ex dictis primò. Si quis erroneè ſentiret Spiritum S. non procedere à Filio, exiſtimans hanc eſſe doctrinam Eccleſiæ, tametſi haberet vincibilem ignorantiam, tamen non fore hæreticum, quia non pertinaciter reſiſtit authoritati Eccleſiæ. Econtrà 5.

Colliges ſecundò. Si quis verum aliquem articulum crederet, v. g. Spiritum S. à Filio procedere, exiſtimans Eccleſiam docere contrarium, fore hæreticum: quia pertinaciter reſiſteret authoritati Eccleſiæ, quàm erroneè judicaret 6.

ret

ret non eſſe ſufficientem, & infallibilem regulam fidei.

§. II.

De pœnis hæreticorum.

7. Pœnæ ſunt duplicis generis. Aliæ Eccleſiaſticæ & ſpirituales, aliæ politicæ & temporales. Eccleſiaſticæ ſolent eſſe excommunicatio, ſuſpenſio, depoſitio, privatio jurium ſpiritualium, &c. Civiles & temporales, privatio dominii & jurisdictionis temporalis, confiſcatio bonorum, exilium, pœna capitis, &c.

8. Quæres primò. An ſit in Eccleſia poteſtas puniendi hæreticos?

Reſpondeo cum communi Catholicorum affirmativè, & conſtat ex toto titulo *de hæreticis.* Ratio eſt: quia poteſtas legislativa non tantùm includit vim directivam, ſed etiam coërcitivam; & malè conſultum foret reipublicæ, niſi potiretur jure puniendi delicta ſubditorum, quibus bonum commune perturbatur: atqui nullum eſt peccatum, quo magis turbatur communis tranquillitas & pax Eccleſiæ, & fideles avertuntur à via ſalutis æternæ, quàm hæreſis: ergo habet Eccleſia jus & poteſtatem hæreticos puniendi.

9. Dices: Eccleſia nullam habet jurisdictionem in eos, qui ſunt extra Eccleſiam, uti priùs dictum de infidelibus; ſed hæretici ſunt extra Eccleſiam; ergo Eccleſia non habet in ipſos jurisdictionem; nec proinde pœnas poteſt infligere.

Reſpondeo diſtinguendo majorem, qui ſunt extra Eccleſiam per ſuam naturalem libertatem, quâ nunquam Eccleſiæ fuêre ſubditi, conc. majorem, qui ſunt extra Eccleſiam per injuſtam ſeparationem, & debitæ ſubjectionis ſubtractionem, neg. maj. ſed hæretici ſunt extra Eccleſiam per illegitimam & uſurpatam debitæ ſubjectionis ſubtractionem, conc. per naturalem libertatem, quaſi nunquam Eccleſiæ ſubjecti, nego min. & conſequentiam.

Item ſunt extra Eccleſiam quoad unionem, & participationem ſpiritualium gratiarum, conc. quoad debitum ſubjectionis, nego. neque enim à malitioſa ſubditorum voluntate dependet, ut pro libitu poſſint ſeſe legitimæ poteſtatis jurisdictioni judicióque ſubtrahere.

10. Quæres ſecundò. Quænam ſint pœnæ Eccleſiaſticæ, quibus hæretici puniuntur?

Reſpond. Eſſe imprimis excommunicationem majorem, & privationem omnis jurisdictionis ſpiritualis, ita ut hæreticus ab Eccleſia non toleratus invalidè efficiat illos actus, qui jurisdictionem ſpiritualem requirunt, præter alias complures, quas V. apud Caſtrop. tr. 4. diſp. 4. Excommunicationis pœna habetur c. *cùm Chriſtus c. ſicut ait c. excommunicamus. de hæret.* eſtque hæc pœna adverſùs hæreticos practicata ab initio naſcentis Eccleſiæ, ut ex Conciliis & Hiſt. Eccleſ. conſtat. Pœna privationis habetur in c. *audivimus c. apertè c. miramur.* 24. q. 1.

11. Dixi, *hæreticus non toleratus:* quia ad vitanda majora mala, vel ne impediantur majora bona, aliquando tolerari poſſunt & debent hæretici, ita ut in officiis externæ converſationis & commerciorum liceat cum ipſis communicare, non autem in religioſis ritibus, ad profeſſionem ſuæ ſectæ pertinentibus, prout practicari cernimus in noſtra Germania.

Quæres tertiò. An & quibus pœnis tempora- 12.
libus hæretici puniri poſſint?

Reſpondeo. Hæretici poſſunt puniri pœnâ confiſcationis bonorum, ut habetur in L. *Manichæos. C. de hæreticis. c. excommunicamus. c. vergentes. de hæret.* Item pœnâ capitis, aliiſque minoribus, carceris, exilii, &c. Ita communis PP. & Catholicorum contra Donatiſtas, Jo. Huſs. Lutherum, alióſque hæreticos. Hanc poteſtatem Eccleſiæ competere definitum eſt à Bonifacio VIII. in *extrav. unam ſanctam. de majorit. & obed.* ab Innoc. IV. *in c. ad Apoſtolicæ. de ſent. & re judic. in 6. & c. 1. de homicid. in* 6. & docet Bellarm. l. 3. de Laicis. c. 21. Suarez de fide diſp. 20. ſe. 3. à n. 18. Conſentiunt in hanc pœnam leges imperatoriæ. L. *quicunque C. de hæret.* ibi: *ultimo ſupplicio coërceantur, qui illicita docere tentaverint. & l. Arian. C. eodem*

Ratio eſt primò. In veteri teſtamento licitè infligebatur pœna mortis pro apoſtaſia, ut conſtat ex Hiſtoria Eliæ & Jehu, qui Sacerdotes Baal interfecerunt, ergo etiam in novo teſtamento licitè pœna mortis infligitur illis, qui Eccleſiæ pertinaciter reſiſtunt, & ovile Chriſti perturbant. Secundò. Cuilibet perfectæ communitati jure naturæ competit poteſtas membra putrida abſcindendi & ſupremo ſupplicio exterminandi, à quibus toti Reipubl. corpori, & communi paci periculum imminet, ſed ejusmodi membra ſunt hæretici, nec minùs turbatur pax & tranquillitas tum Eccleſiæ, tum corporis politici per hæreſin, quàm per alia crimina furti homicidii, &c. ut quotidiana docet experientia: ergo eſt in Eccleſia poteſtas hæreticos morte puniendi

Quæres quartò. Poſſintne à Sum. Pontif. hæretici & apoſtatæ etiam Reges, & Principes privari propter hæreſin dominio & judisdictione temporali?

Certum eſt, propter hæreſin vel apoſtaſiam non 13.
eo ipſo amitti dominium, vel jurisdictionem temporalem, quippe non in fide Chriſtiana, ſed in titulo civili & temporali fundatam: ſolùm ergo quæritur, an per Sum. Pont. tanquam ſupremi Paſtoris ſententiam jurisdictione vel dominio temporali exui poſſint?

Reſpondeo, Quamvis Sum. Pont. non poſſit 14.
directè diſponere de bonis temporalibus eorum, qui ſuo temporali dominio non ſunt ſubiecti, cùm poteſtas à Chriſto conceſſa Petro ſit ſpiritualis, non temporalis, nihilominùs indirectam habet poteſtatem etiam in temporalia bona concreditarum ovium, ut exigente Eccleſiæ & tuendæ Religionis neceſſitate etiam Reges & Principes Eccleſiæ & ſaluti ſubditorum pernicioſos exauthorare poſſit. Ita communis Theologorum & Canoniſtarum contra propoſitionem Gallorum.

Ratio eſt. De officio paſtoris eſt, non tantùm oves paſcere, ſed etiam incumbentes in earum perniciem lupos depellere: ſed ſumus Pontifex eſt Paſtor univerſalis Eccleſiæ, ergo ſi videat Reges & Principes mutari in lupos, qui gregem Chriſti pravis imperiis & hæreticis dogmatibus in interitum præcipitent, poteſt illos in Eccleſiæ, totiúsque ovilis defenſionem depellere; quod aliâ viâ fieri

Digitized by Google

fieri non poterit, niſi ipſis ſupremam jurisdictionem & faſtigium Principatûs auferendo.

Confirmatur primò. Poteſt Eccleſia (ut priùs dictum ex D. Th. hîc q. 12. a. 8.) infidelibus non ſubditis bellum indicare, ne fideles in ſuæ Religionis exercitio impediantur, aut ab injuriis protegantur: ergo multò magis hoc poteſt erga Principem Chriſtianum ſibi ſubjectum, & titulo tam ſubordinationis, quàm juramenti devinctum.

Confirmatur ſecundò. Poteſt unus Princeps ad defenſionem ſuorum ſubditorum alteri extraneo Principi bellum movere, ipſius ditiones invadere, occupare, regno exuere, idque jure defenſionis naturalis: cur ergo idem non liceat Sum. Paſtori erga hæreticum pernicioſum Principem ſibi ſubjectum?

Confirmatur tertiò. Poteſt ipſe Sum. Pont. ſi in hæreſin notoriam incidat, ſi Eccleſiam perſequatur, ab eadem deponi, & ſolio dejici; an non ergo & Princeps Chriſtianus Eccleſiæ nocivus & multas hominum myriades in perniciem trahens æquali jure dejici poſſit?

Neque refert, quòd regia poteſtas ſit à DEO. Eſt quidem à DEO in genere, in quantum DEI munere & inſtituto Reges regnant, non tamen eſt immediatè in particulari, cùm hanc poteſtatem à populo acceperint, cui propterea in ſua inauguratione juramento ſe obſtringunt, quòd velint illos defendere, eorum privilegia ſarta tecta ſervare: quæ proinde poteſtas humano jure collata ſubordinatur altiori fini Religionis & ſalutis æternæ; quem ſi Princeps everſum eat, ad ſupremi Paſtoris munus Divino jure inſtitutum pertinet, graſſanti malo occurrere, & exorbitantem à debito fine & fide jurisjurandi rotam ſiſtere.

Vide, quæ de hoc argumento diſertiſſimè, ut ſolet, & multiplici fundamento tractat Eugen. Lomb. in Sacerd. Regali l. 1. §. 17. ubi præſens doctrina plurimis Summ. Pont. exemplis roboratur.

Quæres quintò. Utrum in peccato infidelita- 15.
tis detur parvitas materiæ; ita ut aliquis deliberatus error contra fidem ſit ſolùm peccatum veniale?

Reſpondeo. Quamvis in quibusdam præceptis fidei, ut ſunt externa ſignorum exhibitio pro manifeſtatione fidei, vel diligentia in addiſcendis fidei articulis, ex levitate materiæ poſſit peccari venialiter, peccatum tamen infidelitatis plenè deliberatum, (quod ſupponitur) ſemper eſt mortale, quia per illud proprium judicium præfertur primæ veritati appretiabili ſuper omnem veritatem, quæ eſt gravis, imò graviſſima indecentia, ac injuria primæ veritati illata.

DISPUTATIO XXI.

DE

Virtute Spei. Ad q. 17. D. Th.

1. Diverſæ ſunt ſpei acceptiones: primò pro quacunque futuri eventûs expectatione, etiamſi ille ſit malus, quo ſenſu Cicero. l. primo ad Att. dixit *ſpem malorum*, & Virgilius l. quarto Æneidon *hunc ego ſi potui tantum ſperare dolorem.* Judith. c. 13. *ſperabant* (hoc eſt timebant) *eam iam non eſſe venturam.* Secundò pro expectatione futuri boni abſtrahendo, an illud ſit arduum, nec ne: quo ſenſu Lucan. *liceat ſperare timenti.* Tertiò magis propriè pro expectatione boni futuri ardui, quod rurſus dividitur in ſpem appetitûs ſenſitivi, quæ eſt paſſio erigens appetitum iraſcibilem ad conſequendum bonum ſeu appetibile arduum, & in ſpem appetitûs rationalis, quâ fertur in bonum arduum à ratione propoſitum, quæ cùm tendere poſſit in varia bona, quartò & propriiſſimè hoc loco accipitur ſpes, pro actuali vel habituali expectatione noſtri ultimi finis ſeu æternæ beatitudinis tanquam noſtri ſummi & ardui boni. Hanc ſecundam eſſe in choro Theologicarum virtutum conſtat ex enumeratione Apoſt. 1. Cor. 13. *Nunc autem tria hæc, fides ſpes charitas*, quam etiam à fide realiter diſtingui expreſsè dicit ſanctus Auguſtinus Enchirid. c. 8. ubi poſt multa: *diſtinguenda* inquit, *erit fides à ſpe ſicut vocabulo, ita & rationabili differentiâ,* prout à Tridentino Concilio manifeſte ſupponitur Seſs. 6. c. 7. *In ipſa juſtificatione, hæc omnia ſimul infuſa accipit homo per Jeſum Chriſtum, cui inſeritur, fidem ſpem & charitatem, nam fides niſi ad eam ſpes accedat & charitas, neque unit perfectè cum Chriſto, &c.* hâc igitur ſpei acceptione, exiſtentiâ & diſtinctione ſuppoſitâ ad conſiderandam ipſius naturam cum S. Doctore loco indicato progredimur.

ARTICULUS I.

Quodnam ſit objectum formale ſpei?

SUMMARIA.

1. *Spei notio, & realis diſtinctio à fide & charitate.*
2. *Spes ſemper eſt virtus.*
3. *Aliquando informis.*
4. *Ideóque non perfecta; tamen vera*
5. *Eſt & Theologica.*
6. *DEUS ut objectiva beatitudo noſtra eſt objectum formale ſpei.*
7. *Viſio beatifica non pertinet ad intrinſecum conſtitutivum formalis objecti.*
8. *Sed eſt conditio applicans.*

9. Præ-

Digitized by Google

9. *Pramium ſub qua ratione cauſetur à meritis?*
10. *Objectum ſpei tantùm eſt futurum quoad aſſecutionem.*
11. *Quomodo DEVS & fruitio non conſtituant duos fines.*
12. *Multa cadunt ſub auxilium Divinum, quæ tamen ſunt objecta materialia.*
13. *DEVS eſt objectum ſpei ut ſummè ſatiativus per modum beatitudinis objectivæ.*
14. *Spei formale motivum eſt auxilium Divinum.*
15. *Objectū materiale ſpei quodlibet bonū ſupernaturale arduum Divino auxilio aſſequibile.*
16. *Divina eſſentia ut includens omnes perfectiones eſt ratio formalis terminativa ſpei.*
17. *Ad formale motivum ſpei intrinſecè pertinet attributum tam omnipotentiæ, quam miſericordiæ Divinæ.*
18. *Amor concupiſcentiæ ut abſtrahens ab arduitate objecti ſic eſt actus ſecundarius charitatis.*
19. *Probabilis futuritio beatitudinis eſt eſſentiale connotatum in objecto ſpei.*
20. *Arduitas non eſt pars intrinſecè conſtituens objectum ſpei.*
21. *Spes Theologica etiam proximo poteſt ſperare beatitudinem.*
22. *Spei Theologicæ definitio.*
23. *Exponitur objecta auctoritas D. Th.*
24. *Omnipotentiæ Divinæ non obeſt ratio principii efficientis, quò minùs ſit formale motivum ſpei.*
25. *Charitas non attingit omnipotentiam niſi ſub explicito conceptu bonitatis.*
26. *Auxilium DEI non habet ſe extrinſecè ad beatitudinem ſpectatam in eſſe objecti, & boni ardui.*

§. I.

Præſuppoſita.

2. Suppono primò contra Durandum, quòd ſpes ſit virtus: nam habitus, quo potentia diſponitur ad actum moraliter bonum & laudabilem eliciendum, eſt virtus, ſed ſpes (intellige habitualis) eſt habitus voluntatem diſponens & inclinans ad laudabilem actum eliciendum, unde ſemper bonū facit habentem, & actum ejus bonum, ergo ſpes eſt virtus. Minor conſtat quàm plurimis Sacræ Scripturæ obviis textibus, ubi jubemur & monemur ſperare; ipſi actus ſperandi ſacris precibus inſeruntur, laudantur, approbantur, &c.

Nec obeſt, quòd Philoſophus virtutem definiat, *diſpoſitionem perfecti ad optimum*: bonum autem abſens & arduum, in quod contendit, non ſit optimum; nam ſenſus Philoſophi eſt, quòd virtus ſit diſpoſitio animæ ad bonum & honeſtum, quod in triplici bonorum genere optimum eſt, & melius, quàm utile & delectabile.

3. Suppono ſecundò, dari virtutem ſpei informem & à charitate ſejunctam: nam ſicut de fide, ita pariformiter de ſpe diſcurrendum eſt: nam ſpes non deſtruitur niſi per actum contrarium, qui eſt deſperatio, ſed non omne peccatum eſt ſpei contrarium, ut patet: ergo non per omne peccatum ſpes deſtruitur: deſtruitur verò charitas: ergo etiam deſtructo habitu charitatis remanet ſpes; non perfecta & formata; ergo informis. Prætereà. Tunc datur ſpes informis, quando eſt inter prævias & neceſſarias diſpoſitiones, quæ præcedunt juſtificationem ſeu infuſionem gratiæ & charitatis, ſed inter haſce diſpoſitiones eſt ſpes, ut dictum in tractatu de juſtificatione, & dicetur in tractatu de pænitentia: ergo.

Suppono tertiò. Ejuſmodi ſpem informem eſſe veram virtutem, tametſi non ſit perfecta. Patet ex paritate fidei: nam ſicut actus fidei ſic etiam ſpei, tametſi non ſit meritorius & efficaciter relatus in finem charitatis, quod requiritur ad actum perfectæ virtutis, eſt nihilominus actus intrinſecè ſupernaturalis, moraliter bonus, & remotè diſpoſitivus ad juſtificationem: unde nil ipſi deeſt, ad rationem veræ virtutis. 4.

Suppono quartò. Spem eſſe virtutem Theologicam, ut habet Sanctus Doctor articulo quinto. Nam illa eſt virtus Theologica, quæ pro objecto formali tam motivo quàm terminativo habet DEUM ſeu perfectionem Divinam increatam, ſicuti fides propterea eſt virtus Theologica, quia ejus formale objectum quod eſt DEUS, ut eſt prima veritas in eſſendo & objectum formale quo, eſt eadem prima veritas in dicendo & cognoſcendo: ſed ſpes infuſa ſupernaturalis habet pro objecto DEUM ſub ratione increatæ perfectionis; ergo ſpes infuſa ſupernaturalis eſt virtus Theologica. Minorem ſequentes §. § probabunt. 5.

§. II.

Statuitur objectum formale quod, ſeu per ſe primò terminativum

CONCLUSIO. *Objectum formale quod, ſeu per ſe primò terminativum ſpei Theologicæ eſt DEVS, ut objectiva beatitudo noſtra (2) beatitudinem formalem, non tanquā conſtitutivum, ſed tanquam conditionem requiſitam in obliquo connotans.* 6.

Prior pars traditur à S. D. hîc q. 17. a. 2. his verbis: *Spei in quantum eſt virtus, principale objectum eſt DEVS.* Colligitur primò è S. Scriptura Gen. 15. *Ego ſum merces tua magna nimis.* Matth. 6. *Quærite primùm Regnum DEI.* Unde D. Auguſt. 22. de civ. c. ult. *Præmium virtutis erit ipſe, qui virtutem dedit.*

Probatur primò. Præcipua merces, ac præmium Beatorum eſt id, quod principaliter ſperatur in via: ſed quod principaliter ſperatur, eſt primarium objectum ſeu formaliter terminativum ſpei, ergo præcipua merces & præmium Beatorum eſt objectum formaliter terminativum ſpei: ſed hoc eſt DEUS, quatenus beans ſeu beatitudo noſtra objectiva, ut habetur ex præallegatis ſcripturis. ergo. Confirmatur. Idem eſt formale quod ſpei in via, quod fruitionis in patria: ſed fruitionis objectum formale eſt DEUS ut beatificans: ergo idem eſt objectum formale ſpei.

Probatur ſecundò. Illud eſt objectum formale quod ſpei, in quod ſpes per ſe primò tendit, & in alia omnia ratione ipſius: ſed hoc eſt DEUS, quatenus noſtra æterna & objectiva beatitudo: alia quippe omnia ſperantur tanquam media ad noſtram beatitudinem conducentia, adeóque ceu objecta materialia & ſecundaria: ergo ſpei objectum formale quod, & per ſe primò terminativum eſt DEUS ſub ratione noſtræ beatitudinis objectivæ.

Verùm etiamne beatitudo formalis, h. e. clara DEI viſio, pertinet ad intrinſecam conſtitutionem objecti formalis? Facilè aſſentiuntur, quibus creata & paſſiva revelatio partem agit intrinſecè conſtitutivam objecti formalis fidei. At ex principiis oppoſitis negat *ſecunda pars* noſtræ concluſionis, ejúſque 7.

Digitized by Google

ejûsque *ratio* eſt: objectum formale quod ſpei tanquam virtutis Theologicæ debet eſſe formaliter & adæquatè Divinum (veluti de Fide dictum) ſed ſola beatitudo objectiva eſt quid increatum, & formaliter Divinum; clara DEI viſio eſt quid creatum: ergo. Reſtat igitur ut ſe habeat per modum neceſſariæ conditionis connotatæ in obliquo (uti proportionaliter de revelatione in objecto fidei eſt,) nam beatitudo objectiva per ſe primò terminat actum ſpei, quatenùs poſſidenda, ſed quatenùs poſſidenda ſaltem in obliquo connotat claram viſionem: quippe quæ eſt prima poſſeſſio & prehenſio objecti beatifici. ergo.

§. III.
Solvuntur objectiones.

8. OBjicies primò. Contra primam partem concluſionis. Affectus, quo ſpes fertur in DEUM eſt amor concupiſcentiæ; ſed iſte pro objecto immediatè terminativo non habet DEUM. ergo nec ſpes. Minor probatur: objectum, ad quod amor concupiſcentiæ immediatè terminatur, eſt bonum proprium; ſed DEUS non eſt bonum proprium hominis, hoc quippe eſt aliquid intrinſecum & inhærens, ſed DEUS non poteſt eſſe quid inhærens & intrinſecum animæ beatæ, eſt verò actio creata, & viſio quâ DEUM poſſidemus: ergo non DEUS, ſed viſio eſt objectum terminativum ſpei.

Reſpondeo ad hoc Durandi fundamentum, negando tam primam, quàm ſecundam minorem. Et ad ultimam probationem, nego. maj. nam DEUS habet ex ſua intrinſeca bonitate, quòd adæquatè ſatiet appetitum beati, ſub qua ratione terminat amorem concupiſcentiæ; actio verò creata, nempe viſio tantùm eſt conditio & applicatio ipſius.

Dices: DEUS non ſatiat niſi mediante viſione: ergo viſio immediatè appetitur. Reſp. Satiat viſione mediante ut quo, per modum conditionis & applicationis, concedo: ut quod per modum objecti, nego: Sicuti non ſequitur, quòd cauſa non immediatè producat effectum, quia producit mediante actione, cùm illa tantùm ſe habeat ut quo, & tanquam ratio immediatè agendi.

9. Objic. ſecundò. Idem eſt objectum ſpei, quod præmium noſtrorum meritorum: ſed hoc non eſt DEUS: ergo non eſt objectum ſpei. Minor probatur: Præmium bonorum operum moraliter cauſatur ab ipſis; ſed Deus ſecundùm ſe ipſum non poteſt cauſari à meritis, ergo non poteſt eſſe præmium bonorum operum.

Reſpondeo negando minorem, & majorem probationis diſtinguo: præmium moraliter cauſatur ſecundùm aliquam conditionem neceſſariam ad præmiandum, concedo. Secundùm intrinſecam bonitatem, nego: ergo DEUs non poteſt eſſe præmium, ſecundùm quod præmium importat conditionem neceſſariam, concedo; bonitatem præmiantem nego conſequentiam. ex. g. ſi equus proponatur in præmium certaminis, victor merendo equum non cauſat moraliter ipſum equum, neque equus ſecundùm ſe eſt effectus moralis certaminis, ſed actio, quâ præmians concedit equum, & poſſeſſio equi ſunt moralis effectus victoriæ: bonitas tamen præmii nihilominus intrinſecè invenitur in ipſo equo. Ita DEUS eſt præmium Beatorum & merces magna nimis, non quia ipſe ſecundùm ſe ſit effectus moralis bonorum operum, ſed infuſio gloriæ & viſio beatifica, tanquam medium obtinendi ſummum bonum & præmium beatificum, in quo bonitas præmiativa intrinſecè reperitur.

Objic. tertiò. Objectum ſpei debet eſſe futurum: ſed DEO per eſſentiam æterno immutabili repugnat futurum: ergo DEUS non poteſt eſſe objectum ſpei. 10

Reſpondeo. Debet eſſe futurum, quantum ad aſſecutionem & poſſeſſionem in obliquo connotatam, concedo, quantum ad ſeipſum, nego. quemadmodum nec equus quantum ad ſe ipſum debet eſſe futurus, ut ſperetur in præmium.

Objic. quartò. Contra ſecundam partem concluſionis authoritatem S. D. hic q. 11. a. 3. ad 3. dicentis quòd *res & adeptio rei non ſint duo fines, ſed unus finis in ſe conſideratus, & alteri applicatus.* Subdit: *DEUS igitur eſt ultimus finis, ſicut res, quæ ultimò quæritur; fruitio autem ſicut adeptio hujus ultimi finis.* Ex quibus ſic infertur: Id quod eſt ultimus finis eſt objectum ſpei, ſed ſecundùm S. Doctorem non tantùm DEUS, ſed & fruitio, tanquam adeptio ipſius, eſt ultimus finis; ergo non tantùm DEUS, ſed etiam fruitio & viſio, tanquam adeptio ipſius, conſtituit formale objectum ſpei. 11

Reſp. primò ex eodem S. D. 1. 2. q. 2. a. 8. *Impoſſibile eſt beatitudinem hominis eſſe in aliquo creato; beatitudo enim eſt bonum perfectum, quod totaliter quietat appetitum, &c* & poſt plura concludit: *In ſolo igitur DEO beatitudo hominis conſiſtit.*

Reſp. ſecundò S. Doctoris mentem eſſe, DEUM & fruitionem non conſtituere duos ultimos fines objectivos, vel partiales ut quod, ſed quòd ſolus DEUS ſit beatitudo objectiva, connotans fruitionem tanquam conditionem & applicationem neceſſariam, ut exerceat rationem beatitudinis objectivæ, quæ tamen fruitio vel viſio, cùm ſit creatura eſſentialiter ordinabilis in DEUM, hoc ipſo eſt incapax, ut ſit objectum beatificum terminans formaliter actum ſpei.

Objic. quintò. Quæcunque cadunt ſub formalem rationem ſubqua, ſive ſub motivum ſpei, pertinent ad formale objectum terminativum ſpei, ſed viſio, imò multa alia neceſſaria ad ſalutem, cadunt ſub formale motivum ſpei: ergo pertinent ad formale objectum terminativum ſpei. Minor probatur: nam, ut mox dicetur, formale motivum ſpei eſt auxilium Divinum, ſive DEUS auxiliator; ſed ſub hoc motivo ſperamus viſionem, perſeverantiam finalem, auxilia efficacia; ergo omnia iſta pertinent ad formale objectum terminativum ſpei. 12

Reſp. diſting. major. Quod per ſe primò cadit ſub motivum formale ſpei, & alia omnia ratione ipſius, pertinet ad motivum formale ſpei, concedo, quod ſecundariò neg. ma. hæc enim ſolummodò ſunt objecta materialia: ſed viſio cadit, &c. ut objecta ſecundaria concedo. ut per ſe primò terminantia, nego minorem & conſequentiam. Ex quo patet reſponſio ad probationem.

Objic. ſextò. DEUS eſt objectum ſpei, quatenùs ſummè conveniens & ſatiativus creaturæ ratio- 13

tio-

Digitized by Google

tionalis,ſed eſt talis propter viſionem; ergo propter viſionem eſt objectum ſpei. Reſpondeo diſting. major. quatenus ſummè conveniens & ſatiativus per modum beatitudinis objectivæ, conc. formalis, nego major. ſed eſt talis propter viſionem tanquam beatitudinem formalem, & applicationem beatitudinis objectivæ, conc. tanquam partem beatitudinis objectivæ, nego minorem & conſequentiam.

Inſtabis DEUS ut poſſidendus eſt objectiva beatitudo, quæ ſperatur, ſed ut poſſidendus non concipitur ſecundùm viſionem; ergo ſecundùm viſionem non eſt objectiva beatitudo.

Reſp. DEUS ut poſſidendus, &c. reduplicatione cadente ſupra poſſeſſionem tanquam applicationem objecti, concedo. tanquam partem ipſius, nego majorem & ſimiliter diſtinguo minorem & conſequentiam, vel ſimiliter diſtinguo conſequens ſecundùm viſionem ut applicationem objecti beatifici non eſt objectiva beatitudo, concedo. ut partem ipſius, nego conſequens & conſequentiam.

§. IV.

Exponitur ſpei obiectum formale quo, & obiectum materiale.

14. CONCLUSIO I. *Objectum motivum, ſeu formale quo ſpei eſt auxilium Divinum activè ſumptum, ſive DEUS ut auxiliator & adjutor in ſuperanda arduitate eſſentialiter connotata ex parte objecti. Objectum verò materiale ſpei eſt quodlibet bonum ſupernaturale abſens & arduum, Divino auxilio aſſequibile.* Ita expreſsè S. Doctor hic q. 17. a. 1. dicens. *In quantum ſperamus aliquid ut poſſibile nobis per Divinum auxilium, ſpes noſtra attingit ad ipſum DEUM, cujus auxilio innititur. Et in qq. diſput. q. un. de ſpe. a. 4. ſpei ſecundùm quod eſt virtus Theologica objectum formale eſt auxilium Divinum, cui inhæretur.* Ubi etiam inſtitutâ comparatione & paritate inter fidem & ſpem. a. 4. ſic loquitur. *Sicut objectum formale fidei eſt veritas prima, per quam ſicut per quoddam medium aſſentit his, quæ dicuntur; ita objectum formale ſpei eſt auxilium Divinæ pietatis & poteſtatis, propter quod tendit motus ſpei in bona ſperata, quæ ſunt materiale obiectum ſpei.*

Probatur ratione. Illud eſt motivum formale ſpei, cui ſpes innititur, ſicut illud eſt motivum formale fidei, cui fides inititur; ſed ſpes innititur DEO auxilianti: nam ut affirmat *ſecunda pars* concluſionis, ſpes, tanquam ad appetitum iraſcibilem pertinens, non eſt niſi de bono abſenti (quod enim quis poſſidet quid ſperat?) & arduo ſeu difficili, quæ proinde indiget motivo excitante & præmuniente contra deſperationem: atqui ſpes Theologica in ſuo objecto arduo, quod eſt beatitudo æterna olim conſequenda, non alio motivo excitatur, & contra deſperationem præmunitur, quàm motivo DEI auxiliatoris, dicens cum Davide Pſ. 118. *Deus meus adjutor meus, & ſperabo in eum*, quo eodem motivo DEUS Abrahamum erexit in ſpem futurorum; cùm enim ſeipſum propoſuiſſet in præmium & objectum terminativum ſpei, *ego ſum merces tua*, pro motivo adjecit. *ego ſum protector tuus.* Gen. 15.

CONCLUSIO II. *Objectum materiale ſpei eſt quodlibet bonum ſupernaturale abſens, & arduum Divino auxilio aſſequibile.* 15.

Probatur: Quicquid participat formalem rationem objecti & eſt referibile ad objectum primariò terminativum, pertinet ad objectum materiale & ſecundarium ſpei: ſed quodlibet bonum ſupernaturale abſens arduum participat formalem rationem ſpecificativam, nempe aſſequibilitatem virtute auxiliantis DEI, atque refertur in ſummum bonum omnis boni ſupernaturalis conſumatiſſimum finem, ipſam noſtram beatitudinem: ergo eſt objectum materiale ſpei.

§. V.

Corollaria quædam ex prædictis.

INferes primò. *Rationem quæ* per ſe primò attingitur in formali terminativo objecto à virtute ſpei; eſſe Divinam eſſentiam adæquatè ſumptam cum omnibus ſuis perfectionibus, attributis, & relationibus; non verò eſſentiam ut virtualiter diſtinctam ab attributis. Ratio eſt: Divina eſſentia per ſe primò terminat virtutem ſpei, prout eſt ſummum bonum noſtrum & objectiva beatitudo adæquatè ſatians; ſed talis eſt prout exiſtit phyſicè in ſeipſa, adeóque prout relationes & attributa complectitur: non verò ſecundùm metaphyſicam abſtractionem & conceptum virtualiter diſtinctum: ergo etiam ſub hac conſideratione eſſentia Divina eſt ratio formalis quæ, in objecto formali quod ſeu terminativo ſpei. Minor ſupponitur ex dictis in tractatu de viſione & beatitudine. 16.

Inferes ſecundò. DEUM ut auxiliatorem intrinſecè conſtitui per duplex attributum Divinum, nimirum omnipotentiæ & miſericordiæ; quemadmodum DEUS revelans includit duplicem perfectionem veritatis in cognoſcendo, & dicendo. Nam ut quis ſpem & fiduciam de bono per alterius auxilium conſequendo concipiat, non ſatis eſt, quòd ſciat ipſum poſſe benefacere, niſi etiam habeat notitiam certam de voluntate benefaciendi, & ideo ſi ſperantem interroges, quâ fiduciâ inter tot pericula auſit ſperare tantum bonum beatitudinis objectivæ? rectè reſpondet: quia DEUS eſt ſummè miſericors ut velit, & ſummè potens, ut poſſit adjuvare, & dare media conducentia ad ſalutem. 17.

Inferes tertiò. Amorem concupiſcentiæ, quo DEUM præciſè deſideramus, ut eſt noſtra beatitudo, abſtrahendo ab arduitate ſeu difficultate illam obtinendi, non eſſe actum ſpei, ſed actum ſecundarium charitatis: non eſt actus ſpei, quia in illo deficit ratio formalis ſub qua, nimirum auxilium Divinum connotans arduitatem ſuperandam. Actus charitatis eſt, quia per actum ſecundarium charitatis etiam nos ipſos diligimus propter DEUM: ſed nunquam magìs nos diligimus, quàm cùm nobis volumus, & deſideramus ſummum bonum æternæ beatitudinis, ergo. 18.

Inferes quartò. Aſſequibilitatem, ſeu probabilem futuritionem objecti eſſe connotatum eſſentiale, pertinens ad objectum ſpei Theologicæ: nam ſpes Theologica prærequirit ad ſuum actum judicium prudentiale de ſuperandis difficultatibus in conſecutione objecti; ſed tale judicium 19.

dicium haberi nequit, niſi conſecutio objecti appareat probabilis, ergo.

20. Inferes quintò. Arduitatem non pertinere intrinſecè ad motivum ſpei: primò, quia motivum ſpei eſt id quo allicitur, & cui innititur ſpes: ſed hæc non allicitur ab arduitate objecti, ſed potius abſterretur, neque illi innititur, ſi enim quis interroget, cur ſperas beatitudinem? non reſpondebis, quia eſt ardua: ſed quia DEUS benigniſſimus & potentiſſimus dabit vires, ut illam aſſequar. ergo arduitas non pertinet ad formale motivum ſpei. Secundò: quia arduitas eſt communis ſpei & deſperationi; adeóque non poteſt partialiter conſtituere motivum ſpei.

21. Inferes ſextò. Licèt abſolutè nemo per virtutem Theologicam ſpei alteri ſperet ſuam ſalutem; poſſe tamen hoc modo ſperare, ſuppoſitâ unione per charitatem inter ſperantem & alterum, cui ſperat. Ita ex S. Doctore Salmantic. hîc diſp. 1. dub. 4. n. 68. Ratio primæ partis eſt; quia actus ſpei eſt effectus concupiſcentiæ; ſed iſte reſpicit bonum proprii ſuppoſiti. ergo. Secundò quia arduum bonum non eſt niſi reſpectu proprii ſuppoſiti; ſed ſpes reſpicit bonum arduum. ergo.

Ratio ſecundæ partis eſt: quia per charitatem ea fit unio: ut quis alterius bonum diligat, & experat tanquam proprium, fiatque unio inter amantem & amatum: ergo ſicut ſpes Theologica fertur in beatitudinem æternam propriam ſuo ſuppoſito, ita & in alterius beatitudinem qui per charitatem eſt unus cum ipſo. Quô modô Apoſtolus. 2. Cor. 1. *Sive autem tribulamur pro veſtra exhortatione & ſalute, ſive conſolamur pro veſtra conſolatione, ſive exhortamur pro veſtra exhortatione, & ſalute, quæ operatur tolerantiam earundem paſſionum, quas & nos patimur, ut ſpes noſtra firma ſit pro vobis, ſcientes, quòd ſicut ſocii paſſionum eſtis, ſic eritis & conſolationis.* Utramque partem disertè tradit S. Doctor hic q. 7. a. 2. ad 3. dicens: *dicendum, quòd durante virtute ſpei eâdem virtute ſpei aliquis ſperat beatitudinem ſibi, & aliis.* Explicatiùs q. un. de ſpe. a. 4. in c. *Ex parte ſperantis principale objectum eſt, quòd aliquis beatitudinem ſperet ſibi, ſecundarium verò eſt, quòd ſperet eam aliis, in quantum ſunt quodammodo unum cum ipſo & bonum eorum deſiderat & ſperat, ſicut & ſuum.*

22. Inferes ſeptimò. Virtutem ſpei Theologicæ ſic rectè definiri: eſt *virtus Theologica, quâ voluntas viatoris fertur in Deum ut beatitudinem ſuam, obtentu arduam, Divino tamen auxilio aſſequibilem.* Genus eſt (1) *Virtus Theologica*, quo diſtinguitur ab habitibus virtutum moralium (2) *Voluntas* ſignificat ſubjectum proximum, (3) *Viatoris* remotum, (4) *in DEUM, &c.* denotat objectum formale quod terminativum (5) *obtentu arduam*, & *aſſequibilem*, duo connotata eſſentialia ex parte objecti terminativi (6) *auxilio Divino* objectum formale quo, ſeu rationem ſub qua.

§. VI.

Solvuntur objectiones.

23. Objicies primò authoritatem S. Doctoris. hîc a. 3. & q. un. de ſpe a. 1. in definitione ſpei ponentis rationem ardui: ergo cenſet arduitatem pertinere ad objectum formale ſpei; ſed non ad objectum formale quod, ergo ad objectum formale quo.

Reſpondere poteſt, S. Doctorem velle, quòd arduitas connotativè non autem conſtitutivè pertineat ad objectum formale ſpei; nempe veluti quædam conditio modificativa; ſicut eſt obſcuritas in objecto fidei: nam ſicut obſcuritas non eſt ratio trahendi intellectûs aſſenſum, ſed potiùs retardandi, ſic etiam arduitas non eſt ratio trahendi & alliciendi appetitum, ſed potiùs abſterrendi. Contra hanc tamen reſponſionem adducitur aliud teſtimonium, & quidem S. Doctoris in 3. diſt. 26. q. 1. a. 2. ad 2. dicentis: *Difficile vel arduum addit quandam ſpecialem rationem bonitatis; ſcilicet pretioſitatem quandam ex hoc ipſo, quòd de facili non habetur, ſicut dicitur: omne rarum carum.* ergo ſecundùm S. Doctorem arduitas etiam intrinſecè pertinet ad bonitatem objecti, ut proinde nihil ipſi deſit, quo minùs ſit pars intrinſeca objecti.

Idcirco reſpondeo ſecundò cùm Gonet: Arduitatem dupliciter accipi, primò formaliter pro difficultate orta ex impedimentis conſequendi aliquod bonum, ſecundò radicaliter pro eminentia, præſtantia & pretioſitate illius boni. Loquitur itaque S. Doctor in loco proximè allegato de arduitate ſecundô, non primô modô accepta, & ſic arduitas ſecundô modô intrinſecè pertinet ad præſtantiam ſummi boni: primô modô tantùm eſt quædam conditio connotata.

Objicies ſecundò. Cauſa efficiens non ſpecificat ſuum effectum, ſed omnipotentia Divina eſt cauſa efficiens: ergo non ſpecificat actum ſpei, qui adjutorio Divinæ omnipotentiæ elicitur. 24

Reſpondeo diſtinguendo majorem. Cauſa efficiens non ſpecificat, quâ ratione & reſpectu cujus eſt cauſa efficiens, concedo. quâ ratione & reſpectu cujus induit rationem motivi, nego majorem. Sed omnipotentia eſt cauſa efficiens, reſpectu auxiliorum, & ſic non ſpecificat, concedo. reſpectu ſpei eſt cauſa efficiens ita ut ſimul induat rationem motivi, concedo, ſecùs nego: ergo non ſpecificat actum ſpei, nego conſequentiam, vel ſubdiſtinguo conſequens, quâ ratione purè eſt cauſa efficiens, concedo. quâ ratione eſt motivum, cui ſpes innititur, nego conſequentiam. Exemplum habes in ſpe humana, per quam auxilio & liberalitate potentis amici ſperas ſuperare egeſtatem, quâ premeris: ubi ſubminiſtrare media & pecunias pertinent ad cauſam efficientem, ex quo nihilominùs moveris, ut propterea ſperes ſuperare egeſtatem. Item in virtute religionis, quæ DEO ſuum cultum exhibet ſub ratione primi omnium principii.

Objic. tertiò. Ratio formalis ſub qua, debet virtutem ſpei diſtinguere ab alia; ſed DEUS ſub ratione omnipotentis auxiliatoris non diſtinguit virtutem ſpei ab omni alia: ergo non eſt formalis ratio ſub qua. Minor probatur. Etiam charitas attingit 25.

tingit DEUM ſub hac ratione: ergo per hanc rationem ſpes non diſtinguitur à charitate.

Reſp. neg. min. & antec. prob. nam charitas præſcindens ab abſentia & difficultate objecti, non habet pro motivo ſpeciale attributum omnipotentiæ ſub expreſſo conceptu ipſius; ſed infinitam DEI bonitatem, ſub qua attingit omnia, quæ ſunt in DEO.

26. Objic. quartò. Quod ſe habet extrinſecè ad objectum non pertinet ad objectum formale; ſed auxiliũ DEI ſe habet extrinſecè ad beatitudinem, quæ eſt objectum ſpei: nam accidit beatitudini, quòd per hæc vel illa media obtineatur: ergo auxiliũ DEI non pertinet ad objectum formale.

Reſp. Quòd ſe habet extrinſecè ad objectum in eſſe objecti, non pertinet ad objectum formale, concedo. in eſſe rei, nego. ſed auxilium DEI ſe habet extrinſecè ad beatitudinem ſpectatam in eſſe rei, concedo. in eſſe objecti, & boni ardui difficulter aſſequibilis, nego minorem & conſequentiam.

ARTICULUS II.

De ſubjecto Spei.

1. Extra dubium eſt, proximum ſubjectum ſpei eſſe voluntatem, ut habet S. D. q. 18. a. 1. Solummodò igitur de ſubjecto remoto eſt controverſia, nempe de Angelo, homine, qui poteſt conſiderari ſecundùm diverſos ſtatus: primò in ſtatu beatitudinis, ſecundò damnationis æternæ, tertiò in ſtatu purgatorii, quartò in ſtatu limbi, in quo fuerunt antiqui Patres ante Chriſtum; quintò in ſtatu viæ, ſeu præſentis vitæ.

SUMMARIA.

1. *Proximum ſubjectum ſpei eſt voluntas.*
2. *Remotum Angelus, & homo viator.*
3. *Remanet ſpes in peccatore fideli.*
4. *Item in animabus purgatorii & Patribus limbo olim detentis.*
5. *Diſparitas de virtutibus moralibus infuſis.*
6. *Animæ purgatorii quo ſenſu ſint in via ad patriã.*
7. *Certitudo beatitudinis non tollit arduitatem.*
8. *In damnatis non remanet ſpes.*
9. *Neque in infidelibus, hæreticis, deſperantibus.*
10. *Non manet, nec poteſt remanere in patria.*
11. *Implicante primario actu virtutis, perit virtus.*
12. *Reſpondetur ad inſtantias de pœnitentia & temperantia.*
13. *Implicante actu primario ſpei implicat & ſecundarius.*
14. *Continuatio beatitudinis non habet rationem futuri vel ardui.*
15. *Quænam ſit forma ſpei excluſiva in patria?*
16. *Deſiderium Beatorum non eſt actus ſpei.*
17. *Eſuries & ſitis dicuntur eſſe in Beatis per remotionem faſtidii.*
18. *Anima Chriſti non habuit ſpem Theologicam.*
19. *Gaudium Beatorum eſt actus ſecundarius charitatis.*

§. I.

In quibus ſubiectis ſit ſpes.

2. CONCLUSIO I. *Subjectum remotum ſpei eſt Angelus, & homo viator.*

Ratio eſt: Illud eſt ſubiectum ſpei, quod deſiderat ſuam beatitudinem tanquam bonum abſens & arduum Divino auxilio conſequibile; ſed Angelus & homo viator ita deſiderârunt, aut deſiderant ſuam beatitudinem: ergo iſti ſunt ſubjectum remotum ſpei.

3. CONCLUSIO II. *Spes remanet in homine fideli peccatore.* Ita docet & ſupponit Trid. Seſs. 6. c. 6. deſcribens modum, quo peccatores convertuntur: *dum peccatores ſe eſſe intelligentes, à Divinæ juſtitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad conſiderandam DEI miſericordiam ſe convertendo in ſpem eriguntur, fidentes DEUM propter Chriſtum ſibi propitium fore, &c.* Ratio eſt, quia remanente formali objecto ſpei remanet virtus ſpei; ſed non per quodlibet peccatum mortale deſtruitur objectum formale ſpei; ergo virtus ſpei etiam remanet in peccatore. Minor conſtat, quia multa ſunt peccata mortalia, quæ non impediunt, quin homo poſſit, imò & teneatur ſperare per DEI gratiam à peccatis reſurgere, & conſequi vitam æternam, prout expreſſit S. D. hîc a. 4. ad 2. dicens: *Spes non innititur principaliter gratiæ jam habitæ, ſed Divinæ omnipotentiæ & miſericordiæ, per quam etiam qui gratiam non habet, eam conſequi poteſt, ut ſic ad vitam æternam perveniat, &c.*

CONCLUSIO III. *Animæ in purgatorio detentæ retinent ſpem Theologicam, quam etiam retinuerunt animæ Patrum in limbo detentorum.* Ita S. D. hîc a. 3. & in 3. diſt. 26. q. 1. a. 1 quæſtiunc. 3. 4

Ratio eſt, Spes Theologica non deſtruitur, niſi deſtructo objecto formali; ſed in purgatorio non eſt, neque in limbo Patrum erat deſtructio formalis objecti; ergo animæ purgatorii retinent, & Patres in limbo retinuerunt virtutem ſpei. Minor probatur. Formale objectum ſpei Theologicæ non tollitur, niſi vel per actum deſperationis contrarium, vel per ſubtractionem fidei, quæ eſt fundamentum totius ordinis ſupernaturalis, & *ſperandarum rerum ſubſtantia:* vel per præſentiam beatitudinis, quæ tollit omnem arduitatem, ut ſequenti §. dicetur: ſed nihil horum reperitur vel in animabus purgatorii vel Patribus limbo detentis: ergo retinent habitum ſpei Theologicæ.

Dices primò. Virtutes morales infuſæ pereunt ſubtractâ per peccatum gratiâ: ergo & ſpes: ſecundò, Spes eſt propria viatorum: ſed nec animæ in purgatorio ſunt, neque Patres in limbo fuerunt viatores; ergo non habent ſpem. Tertiò. Tam in limbo, quàm in purgatorio reperitur perfecta certitudo beatitudinis: ergo reſpectu huius ſtatûs beatitudo non eſt bonum arduum; adeoque deſinit formale objectum ſpei.

5. Reſpondeo ad primum, negando conſequentiam, cujus falſitas patet ex fide. Diſparitas de virtutibus infuſis eſt: quòd iſtæ cùm ſint circa media ad finem ſupernaturalem, dependent à regulatione prudentiæ ſupernaturalis, hæc autem ſupponit rectitudinem circa finem ſupernaturalem, quæ non niſi per gratiam & charitatem obtinetur, eàque proinde per peccatum deſtructâ, virtutes quo-

quoque morales corruere eſt neceſſe: quæ ratio non militat in virtute fidei DEUM attingente ſub ratione veri neque in virtute ſpei DEUM attingente ſub ratione boni proprii. Ad ſecun-
6. dum reſpondeo: ſpes eſt propria viatorum, prout via latiori acceptione denotat tendentiam deſiderii ad beatitudinem nondum poſſeſſam, concedo. prout preſſiori acceptione denotat ſolummodò tendentiam meritoriam, nego. ſed animæ purgatorii, & limbi non ſunt viatores, ſub poſteriori acceptione, concedo. ſub priori nego minorem &
7. conſequentiam. Ad tertium nego conſequentiam: neque enim certitudo tollit arduitatem, quam ſentiunt animæ purgatorii in pœnis quas patiuntur, & animæ Patrum in limbo in tanti boni dilatione: *Spes enim quæ differtur affligit animam.*

§. II.

In quibus ſubjectis non ſit ſpes?

8. CONvenit inter Doctores primò, quod ſpes non ſit in damnatis: prout habetur prov. 11. *Mortuo homine impio non erit ultra ſpes.* Et Job. 15. *Non credit, quod reverti poſſit de tenebris ad lucem.* Et ratio eſt: quia ſciunt immutabili decreto DEI ſibi æternæ beatitudinis aditum, & omne ſupernaturale auxilium, pro illa conſequenda perpetuò intercluſum: carent etiam fide ſupernaturali, quæ eſt fundamentum ſpei: ſuntque in continua deſperatione, quâ ſpes contrariè deſtruitur.

9. Convenit ſecundò. In infidelibus, hæreticis, & deſperantibus non eſſe virtutem ſpei. Infideles quippe & hæretici carent fide, quæ eſt baſis totius ordinis ſupernaturalis, adeóque & ſpei; deſperantes verò actu contrario deſtruunt formale objectum, & expellunt habitum ſpei. Controverſia eſt, utrum in beatis remaneat, aut remanere poſſit virtus ſpei? Negativam, tam de facto, quàm de poſſibili cum Angelico Doctore tuentur ejus Diſcipuli, quibus ſubſcribit Valentia, Turrianus, & quidam alii. Contrariam tenent Suarez diſp. 1. ſe. 8. de Lugo, Ripalda, Malderus, di Caſtillo q. 13. diſp. 1. part. 3. concl. 1. Theologi S. Galli aliique, qui rurſus in varios loquendi & opinandi modos ſecantur: nam quidam virtutem ſpei beatis abſolutè tribuunt: alii quoad actum ſecundarium ipſius, v. g. quoad ſperandam gloriam corporis, unde eam conſequenter ponunt in anima Chriſti, vel ut alii quoad ſperandam continuationem gloriæ.

10. CONCLUSIO. *In ſtatu beatitudinis non remanet nec poteſt cum illo componi ſpes Theologica.* Deducitur ex illo Apoſtoli Rom. 8. *quod videt quis, quid ſperat?* & eſt expreſſa doctrina D. Th. hîc q. 18. a. 2. in c. ubi & rationem ex ipſis naturæ viſceribus petitam adducit, & poſſibilitatem ſpei excludit. *Dicendum*, inquit, *quod ſubtracto eo, quod dat ſpeciem rei, reſolvitur ſpecies, & res non poteſt eadem remanere, ſicut remotâ formâ corporis naturalis non remanet idem ſecundùm ſpeciem. Spes autem recipit ſpeciem à ſuo objecto principali, ſicut & cæteræ virtutes, ut ex primùm dictis patet: objectum autem principale ejus eſt beatitudo æterna, ſecundùm quod eſt poſſibilis haberi ex auxilio Divino, ut primùm dictum eſt. Quia ergo bonum arduum poſſibile non cadit ſub ratione ſpei, niſi ſecundùm quod eſt futurum; ideo cùm beatitudo jam non fuerit futura, ſed præſens, non poteſt ibi eſſe virtus ſpei. Et ideo ſpes, ſicut & fides evacuatur in patria, & neutrum eorum in Beatis eſſe poteſt.* Hæc S. Doctor tam clarè, ut commentario aut ulteriori ratione non egeant; neque probat ſolùm de potentia ordinaria, ſed etiam extraordinaria: nempe implicante actu primario circa objectum formale implicat ipſe habitus; ſed actus primarius ſpei, qui eſt ſperare beatitudinem tanquam bonum arduum de futuro obtinendam, in patria implicat: ergo & virtus ſpei.

Reſpondebis primò. Tametſi virtus ſpei in pa- 11.
tria non ampliùs prodeat in actum; remanere tamen quoad ornatum, quo animam perfundit, quemadmodum virtutes pœnitentiæ & temperantiæ, quarum actus propter adjunctam imperfectionem in patria exerceri non poſſunt.

Sed contrà eſt. Impoſſibile eſt virtutem etiam ad ornatum remanere, in ſtatu, in quo impoſſibilis eſt ipſius operatio, ſed in ſtatu patriæ impoſſibilis eſt operatio ſpei, ut ex S. Doctore oſtenſum eſt: ergo etiam in ſtatu patriæ impoſſibile eſt ſpem remanere ad ornatum. Major probatur. Impoſſibile eſt, ut virtus ſpei communicet animæ ornatum, quin etiam communicet ſe ipſam, ſuúmque primarium effectum, in quo potiſſimùm conſiſtit ornatus: ſed implicante operatione, non poteſt communicare ſeipſam, aut effectum ſuum primarium: ergo etiam eſt impoſſibile, ut communicet animæ ornatum. Minor probatur: Formalis effectus virtutis infuſæ eſt reddere potentiam completam ad ſperandam beatitudinem: ſed implicante operatione impoſſibile eſt ut reddat potentiam expeditam ad operandum, cùm ſit intrinſecè impedita: ergo implicante operatione non poteſt tribuere ſuum effectum formalem.

Ad inſtantias de virtute pœnitentiæ & tempe- 12.
rantiæ Reſpondet S. Doctor. 1. 2. q. 67. a. 4. ad 1. *actus virtutum moralium non repugnant perfectioni beatitudinis, ſicut actus ſpei; niſi fortè ratione materiæ ſecundùm quam non manent; non enim virtus moralis perficit appetitum ſolùm in id, quod nondum habetur, ſed etiam ſecundùm id, quod præſentialiter habetur.* Unde diſparitas in hoc conſiſtit, quòd virtutibus moralibus tantùm deficiat aliquid ex parte materiæ, circa quam verſantur; ſpei verò Theologicæ ex parte objecti formalis, quod eſt beatitudo futura. Præterea falſum eſt, quod in patria non reperiatur aliquis actus etiam primarius pœnitentiæ & temperantiæ; habent quippe Beati propoſitum & amorem electivum ſatisfaciendi pro peccatis, ſi opus foret; item efficax propoſitum & electionem moderandi paſſiones, ſi occurrerent, quæ conditio cùm ſolùm ſit ex parte materiæ, non impedit propoſiti efficaciam.

Reſpondebis ſecundò. Tametſi ſpes Theologica non remaneat quoad actum primarium, manere tamen quoad actum ſecundarium, qui eſt ſperare gloriam corporis.

Sed contrà eſt. Implicante actu primario, im- 13.
plicat etiam ſecundarius; ſed ut habetur ex dictis, implicat actus primarius ſpei; ergo & ſecundarius. Major probatur: virtus non ſpecificatur ab actu ſecundario, ſed primario; ergo deſtructo actu primario, non remanet ſpecies & natura virtutis

Digitized by Google

tutis, ut poſſit prodire in ſecundarium. Prætereà: Etiam actus ſecundarius debet contineri ſub formali motivo & objecto virtutis: ſed implicante actu primario non remanet motivum formale virtutis: ergo implicante actu primario non poteſt actus ſecundarius contineri ſub motivo virtutis, neque proinde poteſt elici à tali virtute.

Reſpondebis tertiò. Etiamſi Beati non poſſint ſperare beatitudinem ut actu poſſeſſam; benè tamen ut continuandam in ſequenti duratione; ſic enim habet rationem boni futuri.

14. Sed contrà eſt, quòd continuatio beatitudinis nec habet rationem futuri, nec boni ardui, prout expreſsè agnoſcit, & hanc eluſionem elidit S. Doctor in q. diſp. de ſpe a. 4. ad 3. dicens: *Dicendum quòd continuatio beatitudinis non habet rationem futuri, quia in quantum aliquis homo fit beatus, æternitatem participat, in qua non eſt præteritum, & futurum: unde in beatitudine illa dicitur vita æterna. Dato etiam quòd haberet rationem futuri, non habet rationem ardui reſpectu ejus, qui jam beatitudinem obtinet. Ex hoc enim accepit non ſolùm facultatem, ſed etiam neceſſitatem nunquam peccandi, ſed ſemper permanendi. Et ideo totaliter tollitur ratio ſpei.* Hæc S. Doctor.

§. III.

Solvuntur objectiones.

15. OBjicies primò. Si ſpes non remaneret in patria, eſſet aſſignabilis forma deſtructiva ipſius: ſed non eſt aſſignabilis forma: forma quippe, per quam ſpes contrariè deſtruitur, eſt deſperatio, quæ locum non habet in patria.

Reſpondeo negando minorem. Nam forma, quâ ſpes habitualis immediatè formaliter excluditur, eſt viſio beatifica, ſub ratione poſſeſſionis & comprehenſionis habitualis, quâ formaliter excluditur carentia poſſeſſionis ab habitu ſpei eſſentialiter connotata. Forma verò mediatè & radicaliter expulſiva eſt lumen gloriæ, quo fides, eſſentiale fundamentum ſpei, expellitur.

16. Objicies ſecundò. Ubi reperitur deſiderium, ibi & ſpes, ſed in beatis reperitur deſiderium: ergo & ſpes. Minor conſtat: quia beati deſiderant gloriam corporis. Major probatur: quia primarius actus ſpei eſt deſiderium: ergo ſi vita æterna non excludit deſiderium, neque ſpem excludit.

Reſpondeo negando majorem, & probationem diſtinguo primarius actus ſpei eſt deſiderium beatitudinis futuræ & arduæ, concedo. qualecunque, nego antecedens, & conſequentiam.

Ais: Imò etiam in beatis datur deſiderium 17 ipſius beatitudinis; quia datur eſuries ipſius Eccl. 24. *qui edunt me adhuc eſurient.* Et 1. Petri. 1. dicitur; *in quem deſiderant Angeli proſpicere.*

Reſpondet S. Doctor. 1. 2. q. 67. a. 4. ad 3. *Dicitur autem ibi eſſe eſuries & ſitis per remotionem faſtidii, & eâdem ratione dicitur eſſe deſiderium in Angelis. Reſpectu autem gloriæ corporum in animabus Sanctorum poteſt quidem eſſe deſiderium, non autem ſpes propriè loquendo, nec ſecundùm quod eſt virtus Theologica; ſic enim ejus objectum eſt DEUS.*

Objicies tertiò. Anima Chriſti quamvis poti- 18 retur viſione beatificâ; tamen ipſa habebat virtutem ſpei; ergo etiã in beatis remanet virtus ſpei. Antecedens docet S. Doctor in 3. p. q. 7. a. 4. in c. ubi ait: *habuit tamen ſpem reſpectu aliquorum, quæ nondum erat adeptus.* quò pertinent verba pſalmi. *caro mea requieſcet in ſpe.* & Pſ. 30. *In te Domine ſperavi.* quod de Chriſto Domino exponitur.

Reſpondeo negando antecedens. ad probationem dico, S. Doctorem loqui de ſpe latè & impropriè accepta, non de ſpe Theologica: ſic enim ſeipſum & ſimul illa verba. *In te Domine ſperavi*, exponit l. cit. ad 1. ea intelligi, *non quidem ſecundùm ſpem, quæ eſt virtus Theologica, ſed eò, quòd quædam alia ſperavit nondum habita.*

Objicies quartò. Deſideria Beatorum, & gau- 19 dium, quod habent de ſua beatitudine, procedunt ab habitu alicuius virtutis; ſed non ab alio, quam ſpei: ejusdem quippe virtutis eſt deſiderare & amare objectum, ac de eodem obtento delectari.

Reſpondeo negando minorem: procedunt quippe ab habitu charitatis, quo Beati diligunt ſeipſos propter DEUM: adeoque volunt maximum & ſummum bonum beatitudinis: quòd cùm propter præſentiam & actualem poſſeſſionem ipſius deſiderare non poſſint, connaturale eſt, ut de illo obtento delectentur, & gaudeant.

ARTICULUS III.

Exponuntur quædam proprietates & conſectanea ſpei.

SUMMARIA.

1. *Spei Theologicæ convenit ſumma certitudo.*
2. *Non tamen certitudo fidei.*
3. *Quid ſit certitudo ſpei?*
4. *Eſt infallibilis ex parte motivi & fallibilis ex parte liberi arbitrii.*
5. *A cujus cooperatione pendet conſecutio ſalutis.*
6. *Spes non eſt perfectior fide ſecundùm ſpeciem phyſicam ſed moraliter in eſſe virtutis.*
7. *Spes habitualis eſt neceſſaria ad ſalutem neceſſitate medii.*
8. *Negativum ſpei præceptum duplex.*
9. *Præceptum ſpei affirmativum quando obliget?*
10. *Quadruplex timoris diſtinctio.*
11. *Quo pacto culpa ſit objectum timoris?*
12. *Timor ſervilis eſt honeſtus.*
13. *In patria non eſt niſi timor reverentialis.*

§. I.

Certitudo ſpei.

QUæres primò. *Qualem certitudinem ſpes habeat?* Certum eſt de fide primò, quòd ſpei 1. Theologicæ convenit ſumma quædam certitudo, ut habetur Rom. 5. *Spes non confundit* 2. Tim. 1. *Non confundor; ſcio enim cui credidi, & certus ſum, quia potens eſt depoſitum meum ſervare in illum diem* 2. Corin. 1. *Ut ſpes noſtra firma ſit pro vobis.* Et in Trident. Seſs. 6. c. 13. *Nemo de perſeverantiæ munere ſibi certi aliquid abſolutâ certitudine*

tudine polliceatur, *tametſi in DEI auxilio firmiſſimam ſpem collocare & reponere omnes debent.* Dubium tamen eſt, qualis ſit iſta certitudo? ubi rurſus

2. Certum eſt ſecundò, contra Calvinum l. 3. Inſtit. c. 2. §. 16. &c. Hanc ſpei certitudinem, quâ ſperamus æternam ſalutem, non eſſe certitudinem fidei. Conſtat ex dictis in Tr. de Juſtif. & probatur ulteriùs. Certitudo fidei excludit omnem dubitationem & formidinem oppoſiti: ſed ſpes non excludit, ergo illius certitudo non eſt certitudo fidei; quantumvis in illa fundetur. Minor multipliciter continetur in S. Script. Rom. 11. *Tu autem fide ſtas, noli altum ſapere, ſed time, ne fortè nec tibi parcat.* 1. Cor. 9. *Caſtigo corpus meum, & in ſervitutem redigo, ne fortè cum aliis prædicaverim, ipſe reprobus efficiar, &c.* c. 10. *Qui ſe exiſtimat ſtare, videat, ne cadat.* Philip. 2. *Cum metu & tremore veſtram ſalutem operamini.* 1. Rom. 1. *In timore incolatûs veſtri tempore converſamini, &c.* Quò pertinent omnia ſcripturæ loca, quibus edocemur aliquos excidiſſe, vel excidere poſſe à fide & juſtitia. Joannes in Ep. c. 2. *Videte vosmetipſos, ne perdatis quod operati eſtis.* Apoc. 3. *Tene, quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.* 1. Tim. 1. *Habens fidem & bonam conſcientiam, quam quidam repellentes circa fidem naufragaverunt.* Eadem eſt doctrina Trid. Seſs. 6. c. 12. & 13. & can. 15. *Si quis dixerit, hominem renatum, & juſtificatum teneri ex fide ad credendum ſe eſſe de numero prædeſtinatorum, anathema ſit.* Et SS. Patrum Chryſoſt. in Ep. ad Philip. c. 3. *Si Paulus*, inquit, *qui tanta paſſus eſt, nondum de reſurrectione illa ſecurus fuit, quid ſanè nos dicemus?* Hier. l. 2. adv. Pelagian. *Ne beatum dixeris quempiam ante mortem: quamdiu enim vivimus, in certamine ſumus; quamdiu in certamine, nulla eſt certa victoria.* Ratio quoque eſt manifeſta: certitudo fidei nititur revelatione, ſed non eſt revelatum (ordinariè) quòd aliquis ſit prædeſtinatus; ergo hoc non poteſt credere fide Divinâ.

3. CONCLUSIO I. *Certitudo ſpei Theologicæ nihil eſt aliud, quàm firma tendentia & affectus voluntatis in conſecutionem ſalutis æternæ*: Ita Salmantic. hîc diſp. 2. dub. 3. Ratio eſt: quòd certitudo propriè pertineat ad judicium intellectûs, ideóque non niſi analogicè transfertur ad voluntatem, nec aliud ſignificat, quàm firmitatem affectûs radicati in certo judicio & regula rationis: Unde.

4. CONCLUSIO II. *Certitudo ſeu firmitas ſpei ſumma eſt & infallibilis ex parte motivi, ita tamen ut ſit fallibilis ex parte connotati, quod eſt imbecillitas & defectibilitas arbitrii Divino auxilio liberè cooperantis.*

Ratio univerſim eſt: Tanta eſt firmitas in motu voluntatis, quanta eſt in prævio judicio practico intellectûs, ex quo derivatur, & in quo radicatur; ſed prævium judicium practicum intellectûs eſt certum & infallibile ex parte motivi, quo nempe repræſentatur omnipotens DEI miſericordia ſeriò volens omnes homines ſalvos fieri, & offerens auxilia ad ſalutem, ex qua parte eſt actus fidei excludens omnem objectivam formidinem. Eſt tamen fallibile ex parte conditionis connotatæ, quæ eſt libera arbitrii humani cooperatio, ubi ſimul intrinſeca ipſius imbecillitas & flexibilitas connotatur, adeóque ex hac parte admittit formidinem & timorem.

5. Porrò quòd noſtræ ſalutis conſecutio pendeat à noſtra cooperatione, docent frequentiſſima S. Script. teſtimonia, ut Matth. *Niſi abundaverit juſtitia veſtra, plus quàm Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum.* Et c. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata, &c.*

§. II.
Perfectio Spei.

Spem eſſe perfectiorem fide tenent Coninch, Valentia, aliique apud Salmantic. hîc. dub. 2. §. 2. non ſine probabili favore S. Th. in q. un. de virt. Card. a. 3. aliiſque locis. Communior inter Diſcipulos S. Doct. & noſtra ſententia eſt, fidem eſſe perfectiorem ſecundùm ſpeciem ab objecto acceptam: ſpem tamen præcellere in eſſe virtutis, qua ratione exponi & concordari poſſunt textus S. Doctoris. 6

Ratio eſt: Ille habitus juxta doctrinam & principia S. Doct. eſt perfectior, qui modo magis abſtracto, depurato, & univerſali tendit in ſuum objectum: nam ſpecificatio ſumitur ab objecto non conſiderato in eſſe rei, ſed in eſſe objecti, & & prout certô modô à tali habitu attingitur: ſed fides fertur in DEUM modo magis depurato, abſtracto, & univerſali, quàm ſpes; hæc quippe in ſuo objecto patitur limitationem abſentiæ & arduitatis, quibus tendendi modus valdè coarctatur, ne tantâ amplitudine feratur in DEUM, ſicuti fides: ergo fides ſimpliciter eſt nobilior, quàm ſpes. Nec refert, quòd ſpes ab Apoſtolo fidei ſubnectatur, *fides, ſpes, charitas*, inde enim non denotatur ordo dignitatis, ſed generationis: in quo ordine id quod eſt perfectius poteſt præcedere id, quod eſt imperfectius: ſic enim ſubſtantia tam generatione, quàm perfectione prior eſt accidentibus, intellectus voluntate. Dixi tamen, quòd ſit potior fide *in eſſe virtutis*: quia quantò aliqua virtus animam magìs perficit in bonitate morali, quoad rectitudinem affectûs & conjunctionem cum ultimo fine, tantò eſt perfectior in eſſe virtutis: ſed ſpes hâc ratione animam magìs perficit, quàm fides: *quia ſpes*, inquit S. Doct. lo. cit. *aliqualiter movet affectum in DEUM*: ergo ſub hac ratione ſpes eſt perfectior, quàm fides.

§. III.
Neceſſitas Spei.

CONCLUSIO I. *Spes habitualis eſt omnibus hominibus neceſſitate medii neceſſaria ad ſalutem.* Ratio eſt: quia nemo conſequitur ſalutem ſine gratia & charitate: ſed gratia & charitas non infunditur ſine fide & ſpe: ergo ſicut fides habitualis, ita & ſpes eſt omnibus neceſſitate medii neceſſaria ad ſalutem. 7

CONCLUSIO II. *Negativum ſpei præceptum obligans ſemper & pro ſemper eſt duplex, ſcilicet de non deſperando, & de non præſumendo*: de quibus S. Doct. q. 20. & 21. Ratio eſt, quòd utroque modo DEO auxiliatori irrogetur gravis injuria; ſive quis ſine auxilio Divino, aut aliter quàm DEUS ordinavit, confidat obtinere ſalutem, quod eſt præſumptio; ſive diffidat cum auxilio Divino poſſe aſſequi, quod eſt deſperatio. 8

CON-

9. CONCLUSIO III. *Præceptum affirmativum ſpei obligat tunc, quando adultus tenetur per pœnitentiam ſeſe ad DEUM convertere*: inter prævias quippe diſpoſitiones ad juſtificationem requiſitas numeratur actus ſpei à Trid. Seſs. 6. c. 6. & Seſs. 14. c. 4. Cujus ratio eſt: quòd niſi adultus à DEO ſperaret veniam & auxilia, non poſſet eniti ad efficacem converſionem & juſtificationem, quæ ſine auxiliis & venia peccatorum non obtinetur. Tenetur etiam ad actum ſpei, quoties urget gravis tentatio vel periculum deſperationis, quæ non niſi per elicitos actus ſpei ſuperari poteſt.

§. IV.

Timor Domini.

ADjunctum ſpei timor eſt, quantum enim ſperas obtinere bonum futurum, tantum metuis malum oppoſitum. Ideo S. Doctor poſt ſpei conſiderationem, timorem tractandum ſuſcepit q. 19. De quo.

Quæres primò. Quotuplex ſit timor?

10. Reſpondeo ex S. Doct. a. 2. eſſe quadruplicem. Eſt nimirum timor mundanus, ſervilis, filialis, & initialis. Cujus diviſionis ratio eſt: omnis timor eſt de malo futuro: vel ergo hoc malum ita timet homo, ut ejus timore à DEO recedat, & legem DEI tranſgredi ſit paratus, & tunc eſt timor humanus ſeu mundanus, quo timetur malum temporale, ut quis propter illud evitandum ſit paratus DEUM offendere. Vel homo propter malum quod timet ad DEUM convertitur, eſtque vel malum culpæ, vel pœnæ. Si malum pœnæ; tunc eſt timor ſervilis, quia ſervorum eſt proprium ſcuticâ & timore ad obſequium compelli. Si eſt malum culpæ, tunc eſt filialis & caſtus timor, quo timetur offenſa DEI, ſicut filius metuit offenſam patris, & conjux caſta mariti. Si demũ timor de utroq; malo culpæ & pœnæ in ſuo objecto participat, dicitur initialis: quia ab ejuſmodi timore incipere ſolet converſio & juſtificatio peccatoris.

Dices S. Doct. 1. 2. q. 42. a. 3. negat, quòd 11.
malũ culpæ ſit objectum timoris, quia hoc debet eſſe malum arduum, terribile, quod habet cauſam extrinſecam, culpa verò ſubjacet voluntati: ergo non datur timor filialis.

Reſpondeo. In malo culpæ poſſe conſiderari rationem deordinationis voluntariæ, & ſecundò ſeparationem à DEO, ſeu diſſolutionem ſpecialis præſentiæ & amicitiæ Divinæ: licèt igitur culpa juxta primam conſiderationem non ſit objectum timoris rigoroſè accepti, eſt tamen juxta ſecundam acceptionem, ſecundùm quam adverſatur inclinationi charitatis.

Quæres ſecundò. Utrum timor ſervilis ſit ho- 12.
neſtus?

Reſpondeo affirmativè, eſtque de fide ex Trid. Seſs. 6. can. 8. & Seſs. 14. can. 5. deducta ex ipſius Chriſti admonitione Luc. 12. & Matth. 5. plurimiſque tam S. Scripturæ quam SS. Patrum teſtimoniis. Et ratio eſt; quòd ubi honeſta eſt proſecutio boni, honeſta quoque eſt fuga mali oppoſiti; ſed eſt honeſta ſpes beatitudinis æternæ, eorúmque quæ ad illam conducunt: ergo etiam eſt honeſtus timor illam amittendi, ſeu damnationis æternæ. Si tamen tanta foret timoris ſervilitas, ut retento ad peccatum affectu, nollet quis à peccato deſiſtere, (quod tamen in timore ſervili per ſe non invenitur) haud dubiè timor tanquam ſerviliter ſervilis omni careret honeſtate. de quo plura in tr. de pœnit.

Quæres tertiò. Utrum timor DEI in patria 13.
maneat? Reſpondeo. Cùm in patria neque culpa, quâ DEUS offenditur; neque pœna, quæ à DEO infligitur, locum habeat, & omne malum exulet, ideo neque ſervili, neque filiali timori locum fore. Erit itaque in Beatis ſolummodò timor reverentialis, qui ad filialem pertinet, & conſiſtit in quadam animi depreſſione & ſacro quaſi horrore concepto ex conſideratione infinitæ diſtantiæ inter ſuam vilitatẽ, & eminẽtiã majeſtatis Divinæ.

ARTICULUS IV.

De vitiis ſpei oppoſitis.

SUMMARIA.

1. *Peccata ſpei oppoſita ſunt præſumptio & deſperatio.*
2. *Quid ſit præſumptio?*
3. *Eſt ex genere ſuo peccatum mortale.*
4. *Non ſemper conjungitur cum hæreſi & infidelitate.*
5. *Peccans ſub ſpe veniæ cum propoſito pœnitendi non committit peccatum præſumptionis.*
6. *Quid ſit deſperatio?*
7. *Non ſemper conjungitur cum infidelitate.*
8. *Eſt peccatum graviſſimum contra Spiritum Sanctum.*
9. *Non tamen gravius quàm infidelitas.*

§. I.

Quid ſit præſumptio?

1. DUo ſunt peccata virtuti ſpei oppoſita: deſperatio & præſumptio, quorum prius virtuti ſpei opponitur ſecundùm exceſſum, poſterius ſecundùm defectum; quæ etiam ſolent vocari peccata in Spiritum Sanctum, eò quòd Spiritui Sancto aditum in hominis animam ſpecialiter præcludant, dùm media ad hominis juſtificationem ſecundùm legem ordinariam requiſita, nempe ſpem & timorem removent; & ex hac quoque cauſa irremiſſibilia dicuntur, quod eorum ſit rara, difficiliſque non tamen abſolutè impoſſibilis remiſſio, ob majorem, quàm alia peccata habent adverſùs auxilia Divina reſiſtentiam, prout advertit S. D. hic. q. 14. a. 3. in c.

Præſumptio eſt actus voluntatis, quo bona ſuper- 2.
naturalia, præſertim ſalus animæ inordinatè expectantur à DEO: cùm enim præſumptio ſit per exceſſum oppoſita ſpei, eſt primò in eodem ſubjecto proximo, in quo ſpes ſubjectatur; nempe *voluntas*. Eſt ſecundò circa idem objectum; circa quod ſpes verſatur nempe principaliter circa *ſalutem æternam*, ſecundariò circa bona ſupernaturalia, ceu media ad illam: idque tertiò inordinatè, quod quidem variis modis contingit, ut primò, ſi quis propriis viribus ſalutem conſequi ſperet, uti Pelagius cum ſuis ſectariis; vel ſecundò ſperet conſequi finem gloriæ ſine bonis operibus tan-

tanquam mediis neceſſariis, uti Lutherus cum ſuo grege. tertiò ſi ſperet ſpecialem DEI favorem & miſericordiam ad liberiùs diutiúsq; peccandum.

3. Hinc inferes primò. Præſumptionem eſſe peccatum ex genere ſuo mortale. Peccatum eſt, quia innititur dictamini falſo: non enim minùs falſum eſt, quòd DEUS conferat gloriam ſine meritis, vel veniam impœnitentibus (cui dictamini innititur præſumptio) quàm quòd non indulgeat veniam pœnitentibus (in quo fundatur deſperatio) Eſt etiam ex genere ſuo mortale, quia per illud gravis irrogatur injuria & contemptus Divinæ miſericordiæ, eſtque in materia graviſſima, nempe propriæ ſalutis, & circa modum tendendi in illam. quod exponens S. Doctor. *Præſumptio*, inquit, *eſt proprie ſpecies peccati in Spiritum Sanctum. quia ſcilicet per hujuſmodi præſumptionem tollitur, vel contemnitur adjutorium Spiritûs ſancti, per quod homo revocatur à peccato.* hic q. 21. a. 2.

4. Inferes ſecundò. Præſumptionem tunc ſolùm conjungi cum peccato hæreſis, vel infidelitatis, quando procedit ex falſo dictamine ſpeculativo, per quod in actu ſignato indicatur gloriam eſſe conferendam ſine meritis, abſolutè tamen non ſupponere ejuſmodi hæreticum errorem, quando nimirùm cum ſola negligenti conſideratione eorum, quæ fides docet, vult aliquis gloriam, nec tamen vult recedere à peccatis, & ita ſperat conſecutionem gloriæ non obſtante, quòd non deſiſtat à peccatis.

5. Inferes tertiò. Non committit peccatum præſumptionis ſpei deſtructivum, quando quis peccat ſub ſpe veniæ conſequendæ, cum propoſito efficaci peccatum retractandi & confitendi, cùm hæc ſit circumſtantia diminuens malitiam peccati, ſed tantùm quando peccat ſub ſpe veniæ cum propoſito perſeverandi in peccato, ut docet S. Doctor a. cit. ad 3.

§. II.

Quid ſit Deſperatio?

6. D*Eſperatio eſt poſitivus receſſus voluntatis à beatitudine æterna, apprehensâ tanquam nimis difficili & ardua, vel nunquam futura, vel impoſſibili.*

Dicitur primò poſitivus *receſſus*, ut ſignificetur peccatum deſperationis non committi per ſolam omiſſionem ſpei, ſed conſiſtere in actu poſitivo, ſiquidem ipſam ſpem contrariè expellit, unde & additur, *voluntatis*, quia contrariorum idem eſt ſubjectum, & additur *à beatitudine æterna, &c.* quia, cùm opponatur ſpei per modum defectûs; ideo ſicut ſpes dicit acceſſum & habitudinem ad beatitudinem æternam, apprehenſam ceu bonum arduum, Divino tamen auxilio conſequibile, ſic ex oppoſito deſperatio dicit receſſum à beatitudine, tanquam (quis enim beatitudinem ſolam apprehendat malam?) nimis difficili & ardua, & inconſequibili, unde ſubjungitur in definitione, *apprehenſa tanquam, &c.* quæ quidem apprehenſio è triplici judicio poteſt procedere, vel quòd quis blaſphemè judicet, DEUM aliàs potentem & erga alios miſericordem, ſibi eſſe nimis rigidum & ſeverum, ut nolit parcere, vel auxilia impertiri. vel ſecundò, quia judicat conſecutionem ſalutis eſſe nimis rigidam, & contrariam voluptatibus vitæ: vel tertiò, quia ex DEI revelatione cognoſcit ſe damnandum fore, de quo tertio modo ſeq. art. dicetur.

Ex his inferes primò. Peccatum deſperationis aliquando, ſed non ſemper conjungi cum peccato infidelitatis. Conjungitur, quando deſperans judicio ſpeculativo & in actu ſignato judicat DEUM non eſſe infinitè miſericordem, vel peccata eſſe irremiſſibilia. Non conjungitur, quando deſperans *retinendo in univerſali veram æſtimationem fidei, quòd ſcilicet eſt remiſſio peccatorum in Eccleſia*, in particulari tamen imprudenti judicio ſe æſtimat eſſe ex numero reproborum, vel eſſe ſibi impoſſibile, deſiſtere à ſuis vitiis & agere pœnitentiam, quô modô deſperatio eſt ſine infidelitate. 7

Inferes ſecundò. Deſperationem eſſe ex ſuo genere grave peccatum, & quidem graviſſimum, quia eſt peccatum in Spiritum ſanctum, quo infertur gravis injuria Divinæ miſericordiæ, eſtque in gravi materia propriæ & æternæ ſalutis: non tamen eſſe gravius peccato infidelitatis; nam primò infidelitas opponitur perfectiori virtuti, quàm deſperatio; fidem quippe eſſe perfectiorem, quàm ſpem, adnotavimus art. 2. atqui ex oppoſitione cum perfectiori virtute peccata ſortiuntur majorem gravitatem ſpecificam, ut dictum in tractatu de peccato perſonali: ergo infidelitas eſt gravius peccatum, quàm deſperatio. Secundò quia major eſt inordinatio, negare aliquam Divinam perfectionem, ut eſt in ſe ipſa, quàm ut eſt erga nos: ſed infidelis negat veritatem Divinam in ſeipſa; deſperans autem non negat DEUM in ſe eſſe ſummè bonũ, ſed tantùm putat eum erga nos non eſſe ſatis bonũ: ergo eſt major inordinatio quàm in ſpe. 8 9

ARTICULUS V.

An ille, cui DEUS revelâſſet ſuam futuram damnationem, poſſet nihilominùs Theologicè ſperare ſuam beatitudinem?

SUMMARIA.

1. *Status quæſtionis.*
2. *Actus ſpei Theologicæ non poteſt conſiſtere cum revelatione damnationis.*
3. *Ratio fundamentalis.*
4. *Solvuntur inſtantiæ contra illam.*
5. *Revelatio de perditione Antichriſti non relinquit ſpem de ſalute ipſius*
6. *Habens revelationem ſuæ damnationis non tenetur ſperare ſalutem.*
7. *Amittit etiam habitum fidei.*
8. *Licitè deſperat non tantùm negativè, ſed etiam poſitivè.*
9. *Ad fundamentum oppoſitum reſpondetur.*
10. *Spes ex parte objecti non tantùm requirit poſſibilitatẽ, ſed etiam probabilem futuritionem.*
11. *Diſparitas inter revelationem peccati, & futuræ damnationis.*
12. *Diſparitas de obligatione ſervandi mandata.*

§. I. *Reſo-*

Digitized by Google

§. I.

Reſolutio Thomiſtica negativa.

1. SPecialis quæſtio movetur à Theologis, an ſi quis certâ DEI revelatione ſciret ſe eſſe damnandum, poſſet nihilominus ſperare ſuam beatitudinem? nihil enim obſtat, quò minùs DEUS, qui in ſua Divina ſcientia æquè habet deſcriptum numerum reproborum, quàm electorum, ſicuti quibusdam ſanctis revelat ipſorum æternam prædeſtinationem, ita poſſet abſolutè alicui revelare ſuam reprobationem: quamvis de via & lege ordinaria, quâ vult omnes homines per ſpem & fiduciam tendere in ſuam ſalutem, nunquam ſit alicujui facturus revelationem.

2. CONCLUSIO. *Qui haberet à DEO revelationem ſuæ damnationis, non poteſt actu ſpei Theologicæ ſperare ſuam beatitudinem.* Ita communis Thomiſtarum, quibuſcum ſentiunt Suarez, Valentia, Caſtillo contra Azor. tr. 1. l. 2. c. 22. Hurtadum, Ripaldam, &c.

Probatur primò authoritate D. Th. q. 23. de verit. a. 8. ad 2. dicente: *DEUM nulli revelare ſuam damnationem, quia talis revelatio cogeret illum deſperare.* Item D. Auguſt. l. 21. de civ. c. 24. dicente: *Eccleſiam non oraturam eſſe pro reprobis, licèt in hac vita ſint conſtituti, ſi determinate ſciret, quinam eſſent, ſicut etiam pro Diabolo non orat, ſed quia de nullo certa eſt, orat pro omnibus.* Et l. 11. ſuper Gen. ad litt. c. 17. *primum Angelum non præſciviſſe ſuum caſum, quia non potuiſſet perſeverantiam ſperare.*

3. Probatur ſecundò ratione fundamentali. Deſtructâ eſſentiali conditione à qua dependet actus ſpei, etiam deſtruitur potentia ſperandi; ſed ſuppoſitâ revelatione damnationis deſtrueretur conditio eſſentialis, à qua dependet actus ſpei; ergo etiam deſtrueretur potentia ſperandi. Minor probatur. Conditio eſſentialis ex parte actûs primi, à qua dependet actus ſpei, eſt prudens judicium de aſſequibilitate, ſeu probabili futuritione ſuæ beatitudinis, ut ex hactenus dictis conſtat: ſed homo cui revelata foret damnatio, non poſſet habere prudens judicium ſuæ beatitudinis: ergo. Minor probatur: Implicat ut intellectus ſimul habeat duo judicia contradictoria: ſed habens revelationem ſuæ damnationis judicat prudenter & tenetur judicare ſe fore damnandum; ergo implicat, ut habeat judicium contradictoriè oppoſitum, ſe non fore damnandum ſed ſalvandum.

4. Ais: talis homo poſſet adhuc diſſentire factæ revelationi: ergo etiam poſſet ſperare beatitudinem: tunc enim non ampliùs componerentur duo judicia contradictoriè oppoſita. Sed contrà. Non poſſet prudenter, ſed tantùm imprudenter diſſentire revelationi; ergo etiam non niſi imprudenter poſſet judicare, ſe fore ſalvandum: atqui imprudens judicium non poteſt regulare ſupernaturalem actum ſpei Theologicæ, qui eſſentialiter prodiret à prudenti judicio futuræ beatitudinis: ergo necdum haberetur conditio eſſentialiter requiſita ad ſperandum.

Replicas. Etiamſi talis homo non poſſet ſperare potentiâ conſequenti, poſſet tamen ſperare potentiâ antecedenti, adeóque retinet abſolutè potentiam ſperandi; ſicuti in noſtris principiis voluntas prædeterminata ad amandum, quamvis non poſſit non amare potentiâ conſequenti & in actu compoſito, quia tamen poteſt amare potentiâ antecedenti, & in ſenſu diviſo, ideo abſolutè retinet potentiam non amandi.

Sed contrà. Ille nequit ſperare potentiâ antecedenti, cui deeſt intrinſecum complementum requiſitum ad actum primum, adeóque ad potententiam antecedentem ſperandi, ſed habenti revelationem ſuæ damnationis deeſt judicium prudentiale futuritionis, quod eſt complementum intrinſecum actûs primi & potentiæ antecedentis: impoſſibile enim eſt, ut voluntas ſit proximè expedita & completa ad efficaciter deſiderandum aliquod objectum tanquam futurum, niſi quod præſuppoſitivè in intellectu repræſentatur ut probabiliter futurum, ergo talis homo nec antecedentem potentiam ſperandi obtinet. Ex quo patet diſparitas de prædeterminatione, quæ cùm ſit mera applicatio actûs primi jam completi ad actum ſecundum, ſitque cauſalis inchoatio actûs ſecundi, non tollit potentiam antecedentem, quam reducit in actum ſecundum, ſed tantùm potentiam conſequentem.

5. Confirmatur. Qui haberet certam revelationem de damnatione Petri non poſſet ipſius ſperare ſalutem, aut pro ipſo orare, ut habetur ex S. Auguſt. præcitato: & ideo Eccleſia non poteſt ſperare ſalutem Antichriſti, neque pro ipſo preces offerre, quia facta eſt ipſi revelatio de reprobatione Antichriſti: ergo qui certam haberet revelationem ſuæ damnationis, eodem modo non poſſet ſperare ſuam ſalutem. Conſequentia patet ex identitate rationis.

§. II.

Corollaria.

6. HInc infero primò. Ejusmodi hominem, ex Divina revelatione certum de ſua damnatione, non obligari præcepto ſperandi: quia ad impoſſibile nemo tenetur; ſed actus ſperandi foret illi impoſſibilis ex dictis: ergo non teneretur ſperare.

7. Infero ſecundò. In ejusmodi homine corrumpi habitum ſpei: quia ſublatâ poſſibilitate actûs primarii, & formali objecto ſpei, neceſſe eſt perire habitum ſpei: ſed in ejusmodi homine actus primarius ſpei ipſumque formale objectum videlicet beatitudo æterna DEO auxiliante probabiliter conſequenda, fiunt impoſſibiles, ergo neceſſe eſt corrumpi habitum ſpei. Sicut ergo virtus ſpei corruit per infidelitatem, non directè per expulſionem à ſuo contrario, ſed indirectè tanquam ſubtracto eſſentiali fundamento fidei, à quo dependet in fieri & conſervari; ſic etiam factâ revelatione damnationis virtutem ſpei indirectè perire neceſſe eſt, ſubtracto nimirum judicio prudentiali de futuritione ſuæ beatitudinis, à quo tanquam eſſentiali prærequiſito in fieri & conſervari dependet.

8. Infero tertiò. Ejusmodi homini licitam eſſe deſperationem, ſi deſperatio negativè accipiatur pro non ſperare, eo ipſo, quia ſperare nec poteſt, nec tenetur. Sed etiamne licet poſitivè deſperare? Negat Gonet, eò quòd deſperatio poſitiva ſit intrinſecè mala, utpotè continens deteſtationem

Digitized by Google

nem beatitudinis, quæ nullo caſu poteſt eſſe licita. Sed cum Jo. à S. Th. & Salmantic. exiſtimo eſſe diſtinguendum; nam vel primò deſperatio accipitur pro odio & averſione ab ipſa beatitudine apprehenſa ſub ratione mali, & tunc, ut optimè obſervant Salmantic. hic diſp. 5. in proœm. non eſt propriè deſperatio, ſed odium oppoſitum amori & charitati, quo ſenſu Gonetto conceditur, deſperationem eſſe intrinſecè malam, & nullo caſu licitam: vel ſecundò accipitur pro poſitiva nolitione tendendi in beatitudinem, fundatâ in perverſo judicio, quo aliquis judicaret potentiam & miſericordiam DEI non eſſe tantam, ut ei oporteat inniti in ſalutis negotio, & tunc deſperatio tanquam oppoſita formali motivo ſpei eſſet perniciosa: vel tertiò accipitur pro dejectione & triſtitia animi nolentis tendere in beatitudinem, quam judicat nimis difficilem vel impoſſibilem ad conſequendum, quo modo propriè eſt deſperatio; & tunc non video, quo modo poſitiva deſperatio foret illicita habenti revelationem ſuæ damnationis. Eſt enim conforme rectæ rationi, ut homo triſtetur de magno ſuo malo: ſed quodnam majus hominis malum quàm æterna damnatio & excluſio à gloria propter finale peccatum: neque enim hoc caſu odio haberetur vel refugeretur ipſa beatitudo in ſe, ſed ipſius conſequendæ impoſſibilitas: unde quàm licitè potuit triſtari Petrus propter prædictam negationem Chriſti, imò Chriſtus ipſe juxta Patrum doctrinam propter multorum reprobationem fuit triſtatus; ita ejusmodi deſperabunda animi dejectio nequaquam poſſet imputari in peccatum habenti revelationem ſuæ reprobationis.

9. Ad rationem dubitandi Reſpondeo. Deſperatio eſt intrinſecè mala pro ſtatu præſenti, & lege DEI ordinaria concedo, mutatâ hypotheſi ſtatûs præſentis & legis ordinariæ, nego: ſicut hæc deſperatio (præſcindendo à blaſphema deteſtatione & odio ipſius ut ſic) neque damnatis quidem eſt imputabilis in peccatum.

Neque dicas, quòd ejusmodi deſperatio foret difformis voluntati Divinæ; adeóque mala. Nam reſpondeo. Non eſſe obligationem, ut voluntas creata cum Divina ſemper conformetur in volito materiali, ſed formali; uti dictum in Tract. de act. hum.

§. III.

Solvuntur objectiones.

OBjic. primò. Illud quis poteſt ſperare, quod 10
poteſt obtinere; ſed factâ etiam revelatione damnationis, homo poteſt obtinere beatitudinem: ergo adhuc illam poteſt ſperare. Minor probatur: ut quis poſſit conſequi ſalutem & beatitudinem, ſufficit liberum arbitrium auxiliis ſufficientibus inſtructum: ſed revelatio damnationis hoc non aufert: ergo nec aufert potentiam conſequendæ ſalutis.

Reſpondeo negando majorem: quia ſpes ex parte ſui objecti non tantùm requirit abſolutam poſſibilitatem, ſed etiam probabilem futuritionem.

Objicies ſecundò. Cui fieret revelatio peccati 11
futuri, ut Petro Matth. 20. *Ter me negabis.* nihilominus teneretur ad obſervantiam præcepti oppoſiti, ejúsque transgreſſio foret imputabilis in peccatum: ergo etiam cui facta foret revelatio damnationis, adhuc teneretur ſperare beatitudinem.

Reſp. neg. paritatem: quia revelatio futuri peccati non tollit honeſtatem motivam præcepti, aut aliud neceſſarium requiſitum ad obſervantiam illius. Revelatio verò damnationis futuræ deſtruit probabilem futuritionem & conſequibilitatem ſalutis.

Objic. tertiò. Talis homo teneretur ad obſer- 12
vantiam mandatorum: ergo etiam ad obſervantiam ſpei, quia ut dicit S. D. *per ſpem præmii inducitur homo ad obſervantiam præceptorum.*

Reſp. neg. conſequentiam: quia ſpes non eſt neceſſarium, & unicum medium inductivum ad obſervantiam mandatorum, quæ ratione ſuæ objectivæ honeſtatis, & obedientiæ DEO debitæ ſufficienter movere, & ad ſui obſervantiam obligare poſſunt.

DISPUTATIO XXII.

DE

Charitate. Ad q. 23. 2. 2.

FInem huic tractatui imponimus à charitate, quæ etſi ordine generationis poſterior, intentione tamen prior, in trium virtutum Theologicarum choro primas tenet, totius Chriſtianæ perfectionis corona, & ut loquitur D. Proſper in l. de vita contempl. *ſumma bonarum actionum, ſalus morum, finis cæleſtium præceptorum, mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, ſine qua nullus DEO placuit, cum qua aliquis DEO diſplicere non potuit, ex qua quicquid eſt boni operis, vivit.* Hujus æquè uſitatiſſima atque huic loco propriiſſima acceptio eſt pro habitu & virtute ſupernaturali inclinante voluntatem ad DEUM propter ſuam infinitam bonitatem ſuper omnia amicabiliter diligendum. Unde dimiſſis metonymicis ejus acceptionibus, ac ſuppoſitâ reali diſtinctione à gratia ſanctificante ex Tract. de gratia, quæ de natura, objecto & augmento charitatis à Theologis diſputantur, per ſequentes articulos expendemus.

Digitized by Google

ARTICULUS I.

An charitas ſit propriè amicitia hominis cum DEO.

SUMMARIA.

1. *Virtus charitatis non eſt ipſe Spiritus Sanctus.*
2. *Exponitur ſtatus quæſtionis.*
3. *Charitas eſt vera amicitia hominis cum DEO.*
4. *Non requiritur ſtricta paritas in amicitia hominis cum DEO.*
5. *Quomodo ſit mutuus amor inter DEUM & hominem?*
6. *Oſtenditur inſeparabilitas amicitiæ à charitate.*
7. *Charitas eſt forma adæquata amicitiæ Divinæ.*
8. *In ſtatu puræ naturæ charitas naturalis.*

§. I.

Statuitur ſententia Thomiſtica affirmativa.

1\. SUppono primò contra ſententiam Magiſtri in 1. diſt. 17. à Theologis univerſaliter rejectam, habitualem charitatem, quâ DEUM diligimus, non eſſe ipſummet Spiritum Sanctum, ſeu tertiam perſonam in Divinis, ſeipſo actum charitatis in anima producentem. Oppoſitum quippe manifeſtè continetur in doctrina Trid. Seſs. 6. c. 7. dicentis: *Id tamen in hac impii juſtificatione fit, dum ejuſdem ſanctiſſimæ paſſionis merito per Spiritum ſanctum charitas DEI diffunditur in cordibus eorum, qui juſtificantur, atque ipſis inhæret, &c.* præeunte Apoſtolo Rom 5. *Charitas DEI diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum.* Ubi charitas Spiritui ſancto tanquam effectus ſuæ cauſæ, eique in cordibus noſtris diffuſæ intrinſeca inhærentia tribuitur, quæ Spiritui ſancto repugnant.

2\. Suppono ſecundò. Nomine amicitiæ hoc loco non intelligi relationem, quæ inter amicos reſultare ſolet; ſed fundamentum relationis (non quidem mutuæ & ex parte DEI, cujus incapacitas ſupponitur) h. e. qualitas ſupernaturalis formaliter amicum denominans, de qua eſt controverſia, utrùm charitas ſit ejuſmodi forma, quæ hominem reddat formaliter amicum DEI, ſitque formalis amicitia hominis ad DEUM. Negat Durandus in 4. diſt. 49. Cui tamen obſiſtit aliorum Theologorum torrens cum S. D. hic a. 1. Ex cujus mente ſit.

3\. CONCLUSIO. *Charitas eſt vera & propriè dicta amicitia hominis ad Deum.* S. D. q. 23. a. 1.

Probatur primò teſtimoniis S. Script. amicitiam hominis ad DEUM frequenter ſignificantibus: Pſ. 138. *Nimis honorati ſunt amici tui DEUS.* Sap. 7. *quo qui uſi ſunt, participes facti ſunt amicitiæ DEI.* Cant. 2. *Surge propera amica mea* & c. 5. *Ipſe eſt amicus meus, filiæ Jeruſalem.* Jo. 15. *Vos amici mei eſtis, &c.* quod agnovit, magnóque affectu expreſſit Aulicus ille Potentianus apud D. Auguſt. l. 8. Confeſs. c. 6. *Quid quærimus? Cujus gratiâ militamus? Majórne eſſe poterit ſpes noſtra in palatio, quam ut amici Imperatoris ſimus? Et per quot pericula pervenitur ad grandius periculum? Et quamdiu iſtud erit? Amicus autem DEI ſi voluero, ecce nunc fio.* Sed hæc amicitia non eſt niſi à charitate, quippe in qua omnes veræ amicitiæ characteres & requiſita reperias. Unde

Probatur ſecundò. Charitas DEI habet omnia requiſita pertinentia ad veram amicitiam hominis cum DEO: ergo eſt talis. Antecedens probatur: Eſt primò amor benevolentiæ non quærens quæ ſua ſunt, ſed tendens in DEUM, ut eſt ſuum bonum infinitum, cúmque diligens propter ſe. Eſt ſecundò amor mutuus, nam Prov. 8. dicit Divina ſapientia: *Ego diligentes me diligo.* Jo. 4. *Qui diligit me, diligetur a Patre meo, &c.* Eſt tertiò amor non latens, ſed patens, & notus utrinque: quia non tantùm DEO, cujus oculis aperta ſunt omnia, notiſſimus; ſed nobis etiam ex probabilibus ſaltem conjecturis cognitus. Eſt quartò fundatus in honeſtate, & quâdam redamantium communicatione & ſimilitudine: quia charitas radicatur in gratia ſanctificante, quæ eſt ipſa ſanctitas, ſimilitudo & communicatio Divinæ naturæ. Quintò includit communicationem bonorum & arcanorum. Nam DEUS *diligentibus ſe bona inviſibilia præparavit*, iisdem ſua cæleſtia revelat myſteria, ſuavitérque in oratione colloquitur. Ita Chriſtus Joan. 15. ad Apoſtolos: *Vos autem dixi amicos quia omnia, quæ audivi à Patre meo, nota feci vobis.*

§. II.

Solvuntur objectiones.

OBjicies primò illud D. Hieronymi ſuper c. 7. Mich. *Amicitia pares aut accipit, aut facit.* 4.
Sed nulla eſt paritas inter hominem & DEUM, imò infinita diſparitas: ergo & nulla vera amicitia inter hominem & DEUM.

Reſp. Non requiri ſtrictam & arithmeticam paritatem ad veram amicitiam; ſed ſufficere quandam perſonarum redamantium proportionem, quæ ratione gratiæ & charitatis inter Deum & hominem reperitur, præſertim poſtquam Deus ex hominum amore ſeſe ad humanæ naturæ aſſumptionem depreſſit: *exinanivit ſemetipſum, formam ſervi accipiens*, ut hominem ad Divinæ dignitatis participationem eveheret.

Objic. ſecundò. Amicitia mutuum amorem 5.
benevolentiæ exigit, ſed non videtur dari ex parte DEI amor benevolentiæ erga hominem: quia amor benevolentiæ eſt, qui terminatur ad bonum amici, ut bonum ipſius eſt; ut econtrà amor concupiſcentiæ, quo amans vult bonum amici, quatenùs redundat in bonum amantis. Atqui amor DEI terminari non poteſt in bonum rationalis creaturæ, ut bonum ejus eſt; *ſiquidem univerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus*, & adæquatum motivum Divini amoris eſt ſua bonitas increata, nec alia à ſe amare poteſt niſi propter ſe.

Reſp. Ordinationem creaturæ rationalis in ultimum finem non obſiſtere amori benevolentiæ, cùm in hoc ordine potiùs conſiſtat ipſius creaturæ perfectio; ſed illam ſolùm ordinationem, quâ creatura rationalis ordinatur in aliquem finem particularem. Ita diligit DEUS creaturam rationalem propter ſemetipſum, quatenus illam ordinat in ſe ut finem ultimum, & diligit propter ipſam, quatenùs non ordinat illam ad alium finem crea-

Digitized by Google

creatum particularem, quomodo alias creaturas ordinat in bonum hominis, ideóque creaturam rationalem diligit amore benevolentiæ, irrationalem amore concupiſcentiæ.

6. Objic. tertiò. Amicitiæ ratio eſt ſeparabilis à charitate: ergo charitas non eſt formalis amicitia hominis cum DEO. Antecedens probatur primò. Patres in lege antiqua non carebant charitate, carebant tamen amicitiâ, ſiquidem Apoſtolus Rom. 8. dicit ad Neophytos: *Non accepiſtis Spiritum ſervitutis iterum in timore* (nimirùm qui erat in lege Moſaica) *ſed ſpiritum adoptionis filiorum, &c.* Secundò. Actus charitatis, quo peccator adultus diſponitur ad infuſionem gratiæ juſtificantis non eſt actualis amicitia cum DEO: ergo neque habitualis charitas indiſpenſabiliter eſt habitualis amicitia cum DEO. Antecedens probatur. Actus qui ordine naturæ præcedit infuſionem gratiæ ſanctificantis, non eſt actus amicitiæ cum DEO; ſed ille actus dilectionis diſpoſitivus ad gratiam juſtificantem præcedit ordine naturæ ipſius infuſionem, ideoque dictum in Tract. de grat. illum ut ſic non à gratia, ſed ab auxilio tranſeunti procedere.

Reſp. neg. antec. ad cujus primam probationem reſpondeo. Etiam Patres veteris teſtamenti per charitatem fuiſſe veros DEI amicos, velut de Moyſe S. textus diſtinctè affirmat: hoc tamen non accepiſſe ex efficacia legis ſcriptæ (quo ſenſu Apoſtolus loquitur) in qua tantùm erat ſpiritus ſervitutis, ſed in virtute novi teſtamenti, & per gratiam ex meritis Chriſti conceſſam, ut docet D. Thomas. 1. 2. q. 106. a. 1. ad 3. & diximus in Tract. de Leg. Ad ſecundum diſting. antec. Ille actus dilectionis non eſt actualis amicitia præcisè in genere cauſæ diſpoſitivæ & incompletè conſideratus, conc. in genere cauſæ formalis & completè conſideratus, prout etiam eſt meritorius vitæ æternæ, ſic nego. Ut porrò habitualis charitas indiſpenſabiliter ſit amicitia habitualis cum DEO, ſufficit, quòd ipſius actus in aliquo genere cauſæ & in ſtatu completo procedat à gratia & charitate, nec eſt neceſſe, ut in omni ſtatu & genere ſit actualis amicitia.

§. III.

Corollaria.

7. Colliges ex dictis primò: Charitatem eſſe formam adæquatam amicitiæ cum DEO, prout colligitur ex S. D. l. cit. Et ratio eſt: Illa forma eſt adæquatè amicitia erga aliquam perſonam, quæ in recto dicit proximam facultatem illum diligendi amore benevolentiæ, in obliquo connotans reciprocum amorem benevolentiæ, & communicationem bonorum: ſed hoc habet charitas, ſecundùm dicta in probatione noſtræ concluſionis: ergo charitas adæquatè eſt amicitia cum DEO.

Dices. Ad amicitiam hominis cum DEO concurrit gratia ſanctificans per quam fit objectum congruum Divinæ dilectionis: ergò non ſola charitas eſt adæquata forma amicitiæ cum DEO.

Reſp. Concurrit gratia ſanctificans profuppoſitivè tanquam facultas radicalis amandi DEUM, & ceu communicatio bonorum, ſuper quæ fundatur formalis amicitia hominis cum DEO, concedo, tanquam facultas formalis proxima & ipſa amicitia cum DEO, ſic nego antecedens, & conſequentiam.

Colliges ſecundò. Quòd naturalis charitas, quâ homo in ſtatu puræ naturæ poſitus DEUM dilexiſſet, non habuiſſet rationem perfectæ amicitiæ cum DEO; ſed tantùm imperfectæ. Ratio primæ partis eſt, quia amicitia perfecta non reperitur inter nimiùm inæquales & diſtantes, ut inter ſervum & Dominum; requirit etiam bonorum propriorum & ſecretorum communicationem: atqui homo in pura natura eſſet eſſentialiter ſervus DEI: neque haberet participationem Divinæ naturæ; beneficia quoque in illo ſtatu à DEO communicata, non eſſent ſpecialia, ſed naturæ debita & communia: nec eſſet aliqua ſecretorum communicatio, quæ propriè non eſt niſi de myſteriis ſupernaturalibus omnem captum excedentibus. 8.

Nihilominùs ratio ſecundæ partis eſt, quòd ſaltem homo DEUM diligeret amore benevolentiæ, & ſic viciſſim diligeretur à DEO, à quo etiam liberalibus, quanquam naturalibus, donis perfunderetur, quæ licèt eſſent debita toti naturæ, non tamen ſingulis individuis ipſius, ut perfecta ſanitas, evitatio periculorum, &c. adeoque ſervarent rationem liberalis doni. Et ita D. Th. in 10. ethic. ex Philoſopho docet, quòd ſapiens eſt amiciſſimus DEO, quia rationabile eſt, ut DEUS maximè benefaciat his, qui amant illum & honorant, ipſum bonum intellectûs omnibus aliis præferentes.

ARTICULUS II.

Quodnam ſit objectum formale charitatis?

SUMMARIA.

1. *Status quæſtionis.*
2. *Bonitas analogicè communis DEO & creaturis non eſt formale objectum charitatis.*
3. *Impugnatur reſponſio Adverſariorum.*
4. *Formale objectum charitatis eſt bonitas Divina naturæ ut virtualiter diſtincta à relationibus & attributis.*
5. *Impugnatur reſponſio Adverſariorum.*
6. *Solvitur fundamentum oppoſitæ ſententiæ.*
7. *Bonitas attributorum eſt bonitas finis virtualiter intermedii.*
8. *DEUS eſt ſummum bonũ, ut complectitur omnẽ perfectionem vel formaliter vel radicaliter.*
9. *Attributa non ſunt objecta charitatis purè ſecundaria & materialia.*
10. *An bonitas attributi moveat ad ſui amorem?*
11. *Eâdem charitate DEUS diligitur propter ſe & proximus propter DEUM.*
12. *Diſparitas de habitu principiorum.*
13. *Eadem eſt charitas via & patria.*
14. *Charitas tam phyſicè, quàm moraliter eſt perfectior aliis virtutibus.*
15. *Eſt vera amicitia reſpectu proximi in gratia conſtituti.*
16. *Definitio charitatis.*

Cer-

1. CErtum eſt. Objectum formale charitatis tam terminativum quod, quàm motivum quo, ſeu rationem ſub qua eſſe Divinam bonitatem in ſe ipſa. Ratio eſt: quòd charitas pro objecto formali reſpicit bonum; ſed non aliud, quàm Divinum, cùm ſit virtus Theologica: neque ut eſt noſtrum bonum, quia eſt amor amicitiæ & benevolentiæ; ergo objectum formale charitatis eſt bonum Divinum in ſe ipſo. Idque non tantùm terminativum, ſed etiam motivum, quia, ut patet, bonitas eſt motivum amoris. Objectum verò materiale primarium DEUS; ſecundarium eſt proximus, qui diligitur propter DEUM; quia utrumque objectum rationem formalem ſub qua, ceu motivum Divinæ bonitatis participat, ita quidem ut propter ſuam increatam bonitatem charitas primariò circa DEUM, & ſecundariò verſetur circa proximum.

Cæterùm Divinæ bonitatis triplex poteſt eſſe acceptio. Primò, pro bonitate Divinæ eſſentiæ, prout eſt analogicè communis DEO & creaturis. Secundò, prout eſt bonitas naturæ vel eſſentiæ Divinæ virtualiter diſtinctæ ab attributis. Tertiò, prout tranſcendit omnem Divinam perfectionem & quaſi ex omnibus coaleſcit. Hinc oritur diverſitas ſententiarum. In prima acceptione bonitatem Divinam eſſe objectum formale charitatis docet Suar. hîc diſp. 1. ſe. 3. concluſ. 4. pluresque ſequaces. In ſecunda Godoyus & Gonet hîc diſp. 6. a. 3. §. 1. & ex Saliſburgenſibus Magnil. Wibmperger & Petſchacher in Theſ. de Charit. In tertia Cajetan. hîc a. 4. & Salmantic. diſp. 2. dub. 2. §. 2. ubi etiam pro hac ſententia citatur Scotus in 3. diſt. 27. q. un. §. 2. quamvis eundem etiam prior ſententia pro ſe alleget.

§. I.

Rejicitur prima ſententia.

2. CONCLUSIO I. *Objectum formale charitatis non eſt bonitas analogicè communis Divinæ per eſſentiam, & Divinæ per participationem.*

Probatur primò. Objectum formale charitatis eſt bonitas Divina prout in ſe eſt: ſed hoc non eſt bonum commune DEO & creaturis; ſed bonum vel bonitas ultimi finis adæquatè increata: ergo eadem bonitas eſt objectum formale charitatis.

Confirmatur. Eo modo bonum Divinum eſt objectum formale charitatis, quo modo verum Divinum eſt objectum beatitudinis; ſed verum analogicè commune DEO & creaturis non eſt objectum beatitudinis; ergo nec bonum analogicè commune DEO & creaturis eſt objectum formale charitatis.

Probatur ſecundò. Illud eſt objectum formale charitatis creatæ, quod eſt objectum formale dilectionis increatæ DEI; ſiquidem creata eſt participatio dilectionis Divinæ; ſed iſta pro ſuo objecto formali ſpecificativo non habet perfectionem ſeu bonitatem communem creaturis, ſed adæquatè increatam ſuam bonitatem reſpicit & ab illa virtualiter movetur; ergo pariter charitas creata non habet aliud objectum & motivum formale, quàm increatam DEI bonitatem.

Probatur tertiò. Virtus Theologica pro ſuo objecto habet perfectionem adæquatè Divinam uti fides veritatem, ſpes omnipotentem DEI miſericordiam; ſed charitas eſt virtus Theologica & quidem earum potiſſima: ergo pro ſuo objecto habet bonitatem adæquatè Divinam.

Dices: ſi objectum ſpecificativum charitatis non eſſet bonitas communis DEO & creaturis; non intelligeretur, quomodo virtus charitatis amicabiliter diligeret DEUM & proximum. Sed contrà eſt. Charitas Divina increata cum objecto formali increatæ bonitatis habet rationem veræ amicitiæ tam reſpectu DEI, quàm Angelorum, & hominum juſtorum: ergo & charitas creata, quæ eſt participatio illius, cum formali motivo increatæ bonitatis erit vera amicitia tam reſpectu DEI, quàm proximi, nempe charitas ſub motivo increatæ bonitatis ſimul attingit DEUM ut objectum primarium; & creaturam ut objectum materiale ſecundarium. 3.

§. II.

Eligitur ſententia media.

CONCLUSIO II. *Objectum formale charitatis eſt bonitas Divinæ naturæ ut virtualiter diſtincta à relationibus & attributis.* 4.

Probatur primò: Illud, quod ſub ratione veri eſt formale objectum beatificæ viſionis, illud ſub ratione boni eſt objectum formale charitatis; ſed eſſentia Divina ut virtualiter diſtincta à relationibus & attributis eſt objectum beatificæ viſionis; ergo eadem ſub ratione boni eſt objectum formale charitatis. Major eſt D. Th. Minor patet ex dictis in Tract. de viſ.

Confirmatur. Bonitas Divinæ eſſentiæ ut virtualiter diſtinctæ ab aliis perfectionibus eſt ſufficiens motivum amandi DEUM ſuper omnia: ergo non requiritur, ut aliæ perfectiones ingrediantur motivum & objectum formale. Antecedens probatur: Tametſi per impoſſibile non eſſent aliæ perfectiones in DEO; quàm perfectio & bonitas ſuæ eſſentiæ, hæc ſola eſſet ſufficiens motivum dilectionis: quia ratione hujus motivi DEUS maximè diligeret ſe: cùm ſola bonitas Divinæ eſſentiæ ut virtualiter diſtinctæ, ſit in nullam aliam tam formaliter quàm virtualiter referibilis, omnia autem alia in ipſam vel formaliter, vel virtualiter referantur. Unde,

Probatur ſecundò. Objectum formale charitatis eſt bonitas conſtituens DEUM in ratione ſummi boni, & finis ultimi: ſed hoc facit bonitas ſolius naturæ Divinæ: ergo. Minor probatur. Illa eſt maximè bonitas ultimi finis, in quam omnia vel formaliter vel virtualiter referuntur; ipſa autem ad nullam aliam refertur ulteriùs: ſed ita ſe habet ſola bonitas naturæ ut virtualiter diſtinctæ, quippe in quam aliarum linearum perfectiones virtualiter referuntur.

Probatur tertiò. Participatio ſolius naturæ Divinæ ut virtualiter diſtinctæ ab attributis, quæ obtinentur per gratiam ſanctificantem, conſtituit hominem objectum amicabile Divinæ dilectionis: ergo etiam natura Divina ut virtualiter diſtincta ab attributis conſtituit DEUM in ratione objecti à nobis amicabiliter diligibilis.

Reſpondent Adverſarii: Divina eſſentia eſt formale objectum charitatis ſub ratione ſummi boni finis ultimi, & beatitudinis, non quomodocunque, ſed ut eſt in ſeipſa; atqui in ſe ipſa eſt talis 5.

Digitized by Google

talis complexione omnium perfectionum, quas in ſe formaliter continet, ergo ut complectitur omnem perfectionem, ſic eſt formale objectum charitatis.

Sed contrà eſt primò. Etiamſi Divina eſſentia ſit objectum beatificæ viſionis ut eſt in ſe ipſa; ideóque ad objectum beatificum pertineant tam attributa, quàm relationes, ut dixi in Tract. de viſione, & beatitudine, tamen rationem motivi, munus ſpeciei, & objecti per ſe primò terminativi obtinet ſola Divina eſſentia, ut virtualiter ab attributis & relationibus diſtincta; ergo etiamſi bonitas Divinæ eſſentiæ ſit objectum formale charitatis, ut eſt in ſe ipſa; non ſequitur, quòd idcirco omnia attributa & relationes exerceant rationem objecti motivi, & per ſe primò terminativi. Imò.

Contrà eſt ſecundò. Etiamſi eſſentia Divina, ut in ſe eſt, formaliter contineat relationes, non tamen Divinæ relationes ſecundùm quod ex propria linea virtualiter ſuperaddunt Divinæ eſſentiæ, ſunt objectum formale motivum, vel per ſe primò terminativum viſionis aut charitatis Divinæ. Non viſionis, quia non exercent munus ſpeciei, & formæ per ſe primò intelligibilis; non charitatis; quia ſecundùm quod relationes virtualiter ſuperaddunt eſſentiæ, ſic non exprimunt perfectionem, aut bonitatem, ut dictum in Tract. de Trin. & recurret in Tract. de Incarn.

Contrà eſt tertiò. Divina eſſentia, prout in ſe eſt, identificatur cum omni perfectione DEI, non tantùm ut eſt author gratiæ, ſed etiam naturæ; & tamen bonitas DEI ut Authoris naturæ non ingreditur formale objectum ſeu motivum charitatis, cùm charitas ſit amor DEI ut authoris & finis ultimi ſupernaturalis.

6. Unde in forma ad hoc primarium fundamentum Adverſariorum reſponderi debet: bonitas Divinæ eſſentiæ eſt objectum formale charitatis, ut eſt in ſe ipſa adæquatè & omni modo, nego majorem, ut eſt in ſe ipſa ſecundùm rationem per ſe, propter ſe & primò amicabilis, concedo. atqui ſola eſſentia ut virtualiter diſtincta ab attributis eſt propter ſe & per ſe primò amicabilis; cùm bonitas linearum attributalium ſit virtualiter referibilis in bonitatem eſſentiæ Divinæ.

Ex quibus manet refutata ſententia Salmantic. conſtituentium objectum formale charitatis in bonitate accumulata ex omnibus Divinis perfectionibus; nec non opinio Ripaldæ dicentis, quòd bonitas cujuslibet perfectionis Divinæ ſeorſim ſumptæ & virtualiter ab aliis diſtinctæ ſit formale objectum & motivum charitatis: nam ejuſmodi bonitas peculiaris non eſt bonitas ultimi finis ſimpliciter & ſummi boni ſuper omnia per ſe primò amabilis, cùm habeat virtualem radicem ſuæ bonitatis, neque virtualiter contineat perfectiones aliarum linearum.

§. III.

Solvuntur objectiones.

7. Objicies primò. Bonitas finis ultimi eſt formale motivum charitatis: ſed bonitas attributorum eſt bonitas finis ultimi: ergo eadem eſt formale motivum charitatis. Minor probatur. Illa eſt bonitas finis ultimi, quæ ulteriùs ordinari non poteſt; ſed bonitas attributorum ulterius ordinari non poteſt: neque enim poteſt habere rationem medii aut finis intermedii.

Reſp. neg. min. de ultimo fine formaliter. Et probationem diſtinguo, quæ ulteriùs nec formaliter, nec virtualiter ordinari poteſt, conc. maj. quæ ſaltem virtualiter ulteriùs ordinari poteſt nego, ſed bonitas attributorum ulteriùs formaliter ordinari non poteſt, concedo. virtualiter nego minorem & conſequentiam. Habet igitur rationem finis intermedii non formaliter, ſed virtualiter.

Objic. ſecundò. DEUS eſt objectum formale charitatis ut eſt ſummum bonum & ut ſummè perfectus; ſed non eſt ſummum bonum, neque ſummè perfectus, niſi quatenus complectitur in ſe omnẽ perfectionem: ergo prout continet omnem perfectionem etiam attributalem eſt objectum formale charitatis. Minor probatur. Tamdiù non eſt ſum̃um bonum & infinitè perfectum, quamdiu poteſt ipſi ſuperaddi bonitas & perfectio; ſed quamdiù eſſentia Divina conſideratur ſecundùm ſuam lineam virtualiter diſtinctam, tamdiu poterunt ipſi ſuperaddi perfectiones aliarum linearum; ergo ut ſic non eſt ſummum bonum infinitè perfectum.

Reſp. diſting. min. non eſt ſummum bonum, niſi quatenus complectitur omnem perfectionem vel formaliter vel radicaliter, concedo. omnem formaliter neg. min. ergo prout continet omnem perfectionem ſuæ lineæ formaliter, & attributalem radicaliter eſt objectum formale charitatis, concedo. omnem formaliter neg. conſeq. Ad probationem diſtinguo majorem. Non eſt ſummum bonum, quamdiù poteſt ſuperaddi bonitas, ſuperadditione formali, & quam prius non continebat radicaliter, concedo. additione expreſſionis, & quam priùs continebat radicaliter, nego majorem, & ſimiliter diſtinctâ minore nego conſequentiam.

Objic. tertiò. Si attributa non pertinerent ad objectum formale charitatis, tunc forent objecta ſolùm ſecundaria & materialia, ſed hoc eſt inconveniens; quia hâc ratione nihilò different à creaturis. 9.

Reſp. negando ſequelam; quia enim implicitè in ſe includunt, & viciſſim includuntur in eſſentia Divina, ideo non tantùm ſunt objecta ſecundaria & materialia, ſed per ſe ſecundò terminantia & moventia ad amorem, ceu proprietates & & complementa naturæ Divinæ.

Objic. quartò. Bonitas cujuslibet attributi eſt 10. idonea movere voluntatem ad ſui amorem: ergo datur habitus ſupernaturalis, qui connaturaliter eliciat amorem particularis attributi, v. g. miſericordiæ, juſtitiæ, ſed iſte habitus non poteſt eſſe alius, quàm charitatis Divinæ: ergo bonitas peculiaris cujuslibet attributi pertinet ad motivum formale charitatis.

Reſpondeo. De facto quotieſcunque ex contemplatione alicujus Divinæ perfectionis voluntas inflammatur ad amorem DEI, plerumque intervenire motivum Divinæ eſſentiæ, à qua talis perfectio virtualiter promanat. Cujus ſignum eſt, quòd voluntas non tam gaudeat de ipſo attributo, quàm de Divinitate habente tale attributum; ſi tamen daretur ejuſmodi amor, qui ſiſteret

intra

Digitized by Google

intra bonitatem peculiarem alicujus attributi, dicendum eſt, fore ſpecie diſtinctum ab actu charitatis virtutis Theologicæ, quia haberet diſtinctum motivum formale, cùm non eſſet amor DEI ut ſummi boni, & finis ultimi, quod eſt formale motivum charitatis. Unde & habitus, à quo eliceretur ille amor, foret ſpecie diſtinctus.

§. IV.
Corollaria.

11. INferes ex dictis primò. Eandem ſpecie atomâ eſſe virtutem charitatis, quâ DEUS diligitur propter ſe, & proximus propter DEUM: nam ubi eſt idem motivum formale virtutis, ibi eſt eadem ſpecie virtus; ſed ſive proximus ametur propter DEUM, ſive DEUS propter ſemetipſum; idem ſemper eſt motivum Divinæ bonitatis: ergo & eadem virtus.

12. Neque dicas primò. Licèt concluſiones cognoſcantur propter principia, tamen alius eſt habitus, qui circa concluſiones verſatur, nimirum ſcientia; alius qui circa principia, nempe habitus intelligentiæ ſeu primorum principiorum. Secundò. Ex doctrina D. Th. 2. 2. q. 103. a. 3. cultus latriæ quo DEUM colimus, diſtinguitur à cultu duliæ, quo ſanctos colimus propter DEUM: ergo idem dicendum de charitate, quâ DEUM, & quâ proximum diligimus propter DEUM. Nam

Reſp. ad primum. Diſparitatem eſſe, quòd habitus ſcientiæ & principiorum habeant diverſas rationes formales, non autem charitas DEI & proximi; Cujus ratio eſt, quòd concluſiones ſunt propter principia non præcisè ſecundùm ſe conſiderata (ſic enim ſpecificant habitum intelligentiæ) ſed quatenùs in diſcurſum deducta.

Ad ſecundum diſparitas eſt, quòd Sanctos colimus propter DEUM tanquam motivum extrinſecum, (intrinſecum motivum eſt intrinſeca excellentia Sanctorum) proximum verò diligimus propter Divinam bonitatem, tanquam motivum intrinſecum.

13. Inferes ſecundò. Eandem ſpecie & numero eſſe charitatē viæ & patriæ, ita in dicante Apoſtolo 1. Cor. 13. *Charitas nunquam excidit.* & docente S. Doct. in 1. 2. q. 6. a. 6. in c. *Charitas eſt amor, de cujus ratione non eſt aliqua imperfectio, poteſt enim eſſe & habiti & non habiti, & viſi & non viſi: unde charitas non evacuatur per gloriæ perfectionem, ſed eadem numero manet.* Nimirum idem eſt objectum formale ſpecificativum charitatis in via & in patria: ergo & idem habitus,

14. Inferes tertiò. Charitatem non tantùm moraliter & in eſſe virtutis, ſed etiam Phyſicè & in genere entis eſſe præſtantiorem omni aliâ virtute ſupernaturali, etiam Theologicâ. Excellentiam charitatis ſuper alia dona ſupernaturalia commendat Apoſtolus 1. Cor. 12. ubi poſt relationem variorum donorum ſupernaturalium ſubjungit: *Adhuc excellentiorem viam vobis oſtendo.* & confeſtim c. 13. charitatem commendat. Speciatim verò eminentiam ipſius ſupra ſpem & fidem exprimit ibid. his verbis: *Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc: horum autem major eſt charitas.* Et Coloſſ. 3. *ſuper omnia autem hæc charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis.* Sequitur Apoſtolum catena ingens SS. Patrum, è quibus Irenæus illam vocat, *munus omnibus reliquis chariſmatibus ſupereminentius.* D. Aug. l. 15. de Civ. c. 18. *Nullum*, inquit, *iſto dono excellentius.* Præſtantiorem eſſe charitatem omnibus aliis virtutibus in genere moris & eſſe virtutis, inde patet, quia illa virtus moraliter & in eſſe virtutis eſt præſtantior, quæ majorem tribuit ſubjecto rectitudinem, & communionem cum ultimo fine, ſed charitas majorem tribuit rectitudinem, & communionem cum fine ultimo, ſiquidem ipſa per ſe & ab intrinſeco attingit finem ultimum, & omnes aliæ virtutes ratione ipſius; unde & dicitur forma virtutum, & ſine ipſa virtutes vel nullæ ſunt, vel informes.

Quòd præterea ſit præſtantior phyſicè in genere entis S. D. docet præſenti q. 23. a. 6. ex quo hæc ratio deducitur. Illa virtus eſt nobilior, quæ verſatur circa nobilius objectum & nobiliori modo: ſed charitas habet nobilius objectum, quàm omnes virtutes morales, quia iſtæ ſunt tantùm circa media, charitas autem circa ipſum finem ultimum: item nobilius, quàm fides, & ſpes: quia bonitas Divinæ eſſentiæ ut eſt in ſe ipſa, eſt præſtantius objectum quàm aliqua perfectio Divina ut terminata ad aliquem effectum creatum, ſed charitas attingit Divinam bonitatem, ut eſt in ſe ipſa: fides verò attingit veritatem ut nobis aliquid revelantem, ſpes beatitudinem ut cum difficultate conſequendam: ergo habet nobilius objectum & quidem in eſſe objecti, in quantum illud nobiliori modo attingit; quia nobilior modus eſt attingere DEUM, *ut in ipſo ſiſtat,* inquit S. D. quàm ita attingere, *ut ex eo aliquid nobis proveniat:* ſed charitas attingit Divinam bonitatem propter ſe ipſam ut in ipſo ſiſtat, fides verò & ſpes attingunt DEUM, *ſecundùm quod ex ipſo provenit nobis vel cognitio veri, vel adeptio boni.*

Inferes quartò. Charitatem eſſe veram amicitiam reſpectu proximi exiſtentis in gratia, ut 15. docet S. D. q. 15. a. 1. eſt enim amor benevolentiæ, quo volumus ipſi augmentum gratiæ & beatitudinem æternam: fundatur quoque in communicatione gratiæ & ſupernaturalium bonorum, mutuámque ſupponit redamationem. unde nihil ipſi deeſt ad rationem veræ amicitiæ; quantumvis locorum diſtantia externa bonorum communicationem impediat, prout eleganter adnotavit D. Ambroſ. S. 87. *Eſt ſanctè viventibus quædam inter ſe cognatio atque ſocietas. Neque intereſt, utrùm in cælis maneant, an in terris; charitas enim connectit quos ſeparat elementum.*

Inferes quintò genuinam definitionem cha- 16. ritatis: Eſt nempe *virtus Theologica* (quæ eſt ratio generica) *quâ voluntas* (ſubjectum proximum) *DEUM* (objectum primarium) *diligit tanquam ſummum bonum propter ſe* (quæ eſt ratio formalis quæ & ſub qua) *& proximum* (objectum materiale ſecundarium) *propter DEUM.* Bonitas definitionis conſtat ex dictis.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICULUS III.

De augmento Charitatis.

SUMMARIA.

1. *Fides docet charitatem augeri.*
2. *Charitas ſecundùm ſe eſt capax augmenti ſyncategorematicè infiniti.*
3. *Charitas per noſtros actus augetur etiam phyſicè.*
4. *Non tamen effectivè.*
5. *Sed diſpoſitivè.*
6. *Fundamentum ex S. Th. pro ſententia negante actibus remiſſis augmentum charitatis.*
7. *Quilibet actus etiam remiſſus meretur augmentum charitatis.*
8. *Exponitur textus S. D. de augmento charitatis in eſſe phyſico.*
9. *Augmentum phyſicum charitatis actibus remiſſis debitum recipitur in primo inſtanti glorificationis.*
10. *Refutatur titulare augmentum Contenſoni.*
11. *Ad præmium ſufficit proportio moralis meriti.*
12. *Jus morale ad gloriam tanquam præmium non radicatur in eſſe phyſico gratiæ.*
13. *Indiſpoſitio ſubjecti quandoque impedit productionem phyſici augmenti.*
14. *Actus charitatis poſterior habitu in genere cauſa efficientis, poteſt eſſe prior in genere cauſæ diſpoſitivæ.*
15. *Cum charitate augentur omnes virtutes morales per ſe infuſæ.*
16. *Plerumque perfectiùs homo DEUM diligit in patria, quàm dilexit in via.*
17. *Charitas deſtruitur per quodlibet peccatum mortale.*
18. *Per veniale peccatum charitas non minuitur quoad fervorem intenſivum, ſed extenſivum.*

§. I.

An charitas per ſuos actus augeatur effectivè.

1. SUppono primò. Charitatem viæ poſſe ſemper intenſivè augeri; ita teſtante Apoſtolo Eph. 4. *in charitate creſcamus.* Philip. 1. *oro, ut charitas veſtra magis ac magis abundet.* Et Trid. Seſs. 6. c. 10. *Hoc Juſtitiæ incrementum petit S. Eccleſia cùm orat:* Da nobis Domine fidei, ſpei, & charitatis augmentum. Dixi charitatem *viæ*, nam in patria, ubi eſt terminus viæ, & immobilitas, de lege DEI ordinaria non datur intrinſecum charitatis augmentum, quamvis propter nullius repugnantiæ apparentiam per abſolutam DEI potentiam poſſet augeri, unde

2. Suppono ſecundò. Charitatem ſecundùm ſe ſumptam eſſe capacem augmenti intenſivi ſyncategorematicè infiniti. ut expreſsè docet S. D. hîc q. 24. a. 7. neque enim eſt ulla repugnantia ſive ex parte DEI, quippe cujus virtus eſt infinita: ſive ex parte ſubjecti, cùm iſtud augmentum recipiatur ſecundùm potentiã obedientialem; ſive ex parte ipſius charitatis, quia virtutes ſupernaturales tanquam participationes infinitarum DEI perfectionum ex parte ſui non habent terminum.

Quæſtio eſt. Quomodo fiat iſtud intenſivum & phyſicum charitatis augmentum? an effectivè? quo modo per ſuos actus augentur & intenduntur habitus acquiſiti; vel diſpoſitivè tantùm, idque an per modum diſpoſitionis moralis & cauſæ ſolùm meritoriæ, vel etiam per modum diſpoſitionis phyſicæ?

CONCLUSIO *Charitas per noſtros actus non augetur tantùm moraliter, ſed phyſice,* (2.) non quidem effectivè, (3) ſed diſpoſitivè. Ita communis Thomiſtarum.

Prima pars eſt expreſſa doctrina Trid. Seſs. 6. c. 14. definientis. *Si quis dixerit, juſtitiam acceptam non conſervari atque etiam augeri coram DEO per bona opera, ſed ipſa opera formas ſolummodò eſſe & ſigna juſtificationis acceptæ, non autem ipſius augendæ cauſam, anathema ſit.* Ubi quod de juſtitiæ, hoc etiam gratiæ juſtificantis augmento dicit, æquè de charitatis augmento procedit, cùm ſicut gratia ſine charitate ceu inſeparabili proprietate nequit infundi, ita ſine illa nec creſcere poſſit. 3.

Secundæ partis ratio eſt: Ex iiſdem cauſis habitus intenditur, ex quibus initio producitur: nam eſſe intenſum non eſt alterius rationis à primo eſſe charitatis, & ſicuti charitatem primò produci, eſt illam ſimpliciter educi ex potentia obedientiali, ſic illam augeri, eſt magis magiſque ex eadem potentia educi, ut ſuppono ex Philoſophia Thomiſtica: ſed charitas, uti & gratia primitùs à ſolo DEO producitur ac voluntati infunditur; ergo etiam à ſolo DEO effectivè intenditur. 4.

Tertia pars conſtat ex S. D. tum hîc q. 24. a. 6. tum in 1. diſt. 17. q. 2. a. 3. in c. ubi expreſsè diſtinguit inter meritum & diſpoſitionem, aſſerens charitatem per ſuos actus, non tantùm augeri meritoriè, ſed etiam diſpoſitivè; quæ diſtinctio eſſet inanis & fruſtranea, ſi non majorem, quàm moralem diſpoſitionem voluiſſet. Verba ſunt: *Actus enim qui eſt ex charitate, ordinatur ad augmentum charitatis & per modum diſpoſitionis, & per modum meriti, &c.* 5.

Ratio eſt ut priùs: quo modo actus diſponit ad primam infuſionem gratiæ & charitatis, eo modo diſponit ad utriusque augmentum; ſed actus charitatis etiam phyſicè diſponit ad primam gratiæ & charitatis infuſionem; ergo etiam ad ejus augmentum & intenſionem. Minor probata ſupponitur in Tract. de grat. & juſtif.

§. II.

Quomodo charitas augeatur per actus remiſſos?

IMplicatior eſt quæſtio, an præmiſſa doctrina de augmento charitatis ſit intelligenda ſolùm de actibus intenſis, vel etiam de remiſſis? e. g. ſit habitus charitatis intenſus ut 6. actus verò tantùm intenſus ut duo, quæritur, an huic actui correſpondeat augmentum charitatis, ita ut ex habitu intenſo ut ſex, fiat habitus intenſus ut octo? 6.

Nega-

Negativam abſolutè tuetur Bannez hîc a. 8. dub. 2. probabilem cenſet J. à S. Th. diſp. 5. dub. 3. §. 6. nec deeſt fundamentum ex S. Doct. nam in 1. diſt. 17. q. 2. a. 3. ad 2. dicit; *quilibet actus charitatis, in quantum eſt informatus tali habitu, ordinatur ad præmium ſubſtantiale, non tamen ad augmentum præmii, ſed nec ad augmentum charitatis.* ergo ſecundùm S. Doctorem dantur aliqui actus charitatis, qui nullum merentur augmentum charitatis, & quinam illi niſi actus remiſſi? Idem videtur dicere in 2. 2. q. 1. a. 5. ad 1.

7. CONCLUSIO I. *Quilibet actus charitatis etiam remiſſus de condigno meretur augmentum gratiæ & charitatis.* Ita S. D. 1. 2. q. 114. a. 8. ad 3. dicens: *quolibet actu meritorio meretur homo augmentum gratiæ*, & conſequenter etiam charitatis. hicque q. 24. a. 6. ad 1. *quilibet actus charitatis meretur augmentum charitatis.*

Probatur primò è S. Script. ubi indiſtinctè cuilibet operi bono promittitur vita æterna, adeóque augmentum præmii eſſentialis, radicatum in augmento gratiæ & charitatis. Ita 1. Cor. 3. *Unusquisque mercedem accipiet ſecundùm proprium laborem.* Rom. 2. *qui reddet unicuique ſecundùm opera ejus, iis quidem qui ſecundum patientiam boni operis, gloriam & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam.*

Secundò ex Concilio Arauſicano II. cap. 18. ubi de bonis operibus indefinitè pronunciat: *debetur merces bonis operibus, ſi ex gratia fiant.* & Trid. Seſs. 6. de juſtif. can. 32. definiente: *ſiquis dixerit, ipſum juſtificatum bonis operibus, quæ ab eo per DEI gratiam & JESU Chriſti meritum, cujus vivum membrum eſt, fiunt, non verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipſius vitæ æternæ (ſi tamen in gratia deceſſerit) conſecutionem, atque etiam gloriæ augmentum, anathema ſit.* Similia habet Can. 24. & 26. c. 10. & 16. ejuſdem Seſs. concordant SS. Patres allegati ab Alvar. de auxil. grat. diſp. 60. n. 19. Cùm igitur Scriptura, SS. Canones, PP. non diſtinguant inter actus charitatis remiſſos & intenſos, ſed omnibus indefinitè promittant augmentum gratiæ & gloriæ, nec abſit ulla conditio ad meritoriam condignitatem requiſita, non eſt cur ſolis actibus intenſis, non item remiſſis virtutem merendi augmentum charitatis concedamus.

Tertiò ab abſurdo: quia ſequeretur in aliquo caſu actum remiſſum fore magis meritorium, quàm actum intenſum. Nam actus charitatis, v. g. intenſus ut decem, elicitus ab homine ſancto & juſto habente charitatem ut viginti, nullum merebitur charitatis augmentum; econtrà actus charitatis ut tria elicitus ab habente charitatem ut duo, merebitur illius augmentum.

8. Neque contrarius eſt S. D. in locis allegatis, quia non negat augmentum charitatis actibus charitatis quandocunque, vel in eſſe charitatis & gratiæ tribuendum; ſed illud quatenùs in eſſe habitûs & qualitatis ſtatim conſequendum. Unde ſciendum augmentum gratiæ & charitatis ſolere à Thomiſtis diſtingui in augmentum *in eſſe habitus & qualitatis, & in eſſe gratiæ & charitatis.* Augetur charitas in eſſe habitûs, quando ipſa phyſica entitas ipſius augetur, novúsque gradus intenſionis accreſcit: augetur moraliter in eſſe charitatis, quando juſtus exercens actum charitatis, de novo acceptatur ad majorem gloriam, ſuo tempore mediante phyſico charitatis augmento conſequendam, ac proinde in illo creſcit jus ad majorem gloriam. Itaque ſecundùm D. Th. mentem, per actus remiſſos gratia & charitas non ſtatim augetur phyſicè cum acceſſu novæ intenſionis in eſſe habitûs: quia gratia & charitas non augetur phyſicè, niſi ſubjectum ſit phyſicè diſpoſitum ad tale augmentum; ſicut enim ab initio forma juxta diſpoſitionem ſubjecti inducitur, ſic etiam augetur: atqui per actus remiſſiores ſubjectum non fit magis phyſicè diſpoſitum: ergo neque habitus charitatis phyſicè pro tunc augetur. Augetur tamen, quia tunc per actum etiam remiſſum homini juſto jus acquiritur ad majorem gradum etiam phyſicum gratiæ & charitatis, eoque mediante majorem gradum gloriæ ſuo tempore conſequendum, velut expreſſit S. D. cit. a. 8. dicens: *Sicut vita æterna non ſtatim redditur, ſed ſuo tempore; ita nec gratia ſtatim augetur, ſed ſuo tempore; cùm ſcilicet ſufficienter fuerit diſpoſitus ad gratiæ augmentum.*

Quandonam igitur, homo erit diſpoſitus, ſi tunc non eſt, cùm actum remiſſum operatur? 9. Reſpondeo. In primo inſtanti glorificationis, in quo juſtus prorumpet in actum ferventiorem charitatis, augmento gloriæ, quod per actus remiſſiores meritus fuit, proportionatum. Vel enim confertur phyſicum augmentum gratiæ & charitatis in præſenti vita, vel in altera. Non in præſenti: aut enim daretur ſubjecto per actus remiſſiores, vel per intenſiores diſpoſito. Non per actus remiſſiores; quia actus æquales, vel remiſſi non ſunt phyſica diſpoſitio ad augmentum habitûs: DEUS quippe auget habitus ſupernaturales ſecundùm proportionem, quæ reperitur in naturalibus, ut habet S. D. 1. 2. q. 114. a. 8. ad 3. ſed in naturalibus qualitas vel habitus non augetur niſi ſecundùm exceſſum actûs. ergo. Non etiam per actus intenſiores ſubſequentes; quia quoties juſtus in hac vita elicit actum ferventiorem, toties augmentum habitûs, quod ipſi confertur, commenſuratur perfectioni & gradui illius actûs, ac ſi nullus alius actus remiſſior præceſſiſſet.

Reſtat igitur ut hoc augmentum gratiæ & charitatis phyſicum conferatur in altera vita. Si hoc, certè in ipſo beatæ vitæ exordio & primo inſtanti glorificationis; neque enim comprehenſores in viæ termino conſtituti ampliùs in gratia & gloria vel proficiunt, vel deficiunt. Si verò in primo illo inſtanti juſtus recipit augmentum gratiæ & charitatis, neceſſe eſt juxta præſentem DEI legem, eundem actu intenſiori charitatis ad illud eſſe diſpoſitum. Itaque ne actus remiſſus fraudetur ſuo præmio ſibi ex juſtitia debito, DEUS juſto beatam vitam inchoanti tribuit efficacem gratiam, quâ in primo inſtanti excitatus prorumpat in actum ferventiorem dilectionis, quo totam meriti quantitatem adæquet, & ad recipiendum phyſicum augmentum charitatis diſponatur.

Ex quibus infero contra Contenſonium, & 10. quoſdam antiquiores Thomiſtas, meritum actûs remiſſi nequaquam per hoc ſalvari, quòd augmentum gratiæ & gloriæ, quod datur titulo actûs inten-

Digitized by Google

intenſioris, etiam tribuatur titulo actûs remiſſioris. Nam primò verborum ſcripturæ & Concilii Tridentini proprietas per hanc expoſitionem non ſalvatur, quibus dicitur, hominem per quoslibet actus meritorios creſcere in gratia. Secundò, DEUS præmiat ultra condignum, eſtque magis liberalis in retribuendo, quam ſeverus in puniendo, ſed homo punitur pluribus & ſpecialibus pœnis pro pluribus delictis; ergo non minus recipiet ſpecialia augmenta gratiæ & gloriæ pro pluribus meritis. Tertiò. Pluribus operibus ſatisfactoriis reſpondet condonatio non ejusdem, ſed majoris pœnæ: ergo etiam diſtinctum augmentum gratiæ & gloriæ reſpondet pluribus operibus meritoriis. Quartò. Sequeretur quòd juſtus moriens cum intenſione charitatis ut octo, quamvis per quadraginta continuos annos frequentiſſimos ejusmodi actus cum ſimili intenſione eliciuſſet, non conſequeretur tantum præmium eſſentiale, quantum conſequitur, qui ultimâ vitæ horâ converſus in DEUM cum charitate ut novem mereretur. Quintò. Sequeretur contra principia Philoſophiæ Thomiſticæ eundem effectum procedere à duabus cauſis totalibus ejusdem rationis & ordinis; quia gloria daretur ex duplici titulo ejusdem ordinis & rationis.

§. III.

Solvuntur objectiones.

11. OBjicies primò. Inter meritum de condigno, & inter præmium debet eſſe proportio & æqualitas; ſed nulla eſt proportio vel æqualitas inter actum remiſſum ut duo, & inter augmentũ charitatis ut octo: ergo actus remiſſus ut duo non poteſt mereri augmentum charitatis ut octo.

Reſp. Debet eſſe proportio & æqualitas moralis, & in ratione valoris, concedo. phyſicè & in ratione entis, neg. min. ſed actus remiſſus non habet proportionem phyſicam in ratione entis, tranſeat, in ratione valoris meritorii, neg. min. & conſequentiam.

12. Objic. ſecundò. Quoties gratia augetur in eſſe gratiæ, toties augetur in eſſe habitûs & qualitatis phyſicæ: ſed in noſtris principiis augetur in eſſe gratiæ per actum remiſſum: ergo etiam in eſſe qualitatis & habitûs. Major probatur: Gratia in eſſe gratiæ nihil aliud eſt, quàm gratia ſecundùm jus & acceptibilitatem moralem ad gloriam: ſed hoc jus conſequitur ad phyſicum eſſe gratiæ, & in illo radicatur: ergo niſi gratia augeatur in eſſe phyſico qualitatis, non poteſt augeri in eſſe gratiæ, ſeu jure ad gloriam.

Reſp. neg. maj. Minorem probationis diſtinguo. Jus phyſicum ad gloriam ut hæreditatem radicatur in eſſe phyſico gratiæ, concedo. jus morale ad gloriam tanquam præmium & coronam, nego; hoc quippe pendet à meritis: ergo gratia ſine augmento in eſſe qualitatis, non poteſt augeri in jure phyſico ad gloriam, concedo, in morali, nego conſequentiam.

Objic. tertiò. Actus intenſus ut ſex non eſt minoris dignitatis, quàm actus intenſus ut quatuor, ergo ſicut iſte in ſubjecto habente charitatem ut duo, meretur phyſicum augmentum gratiæ ſtatim conferendum; ſic ille in ſubjecto habente charitatem ut octo. 13.

Reſp. neg. conſequentiam: quia quòd actus intenſior non mereatur augmentum gratiæ, quatenus phyſicè & ſtatim conferendum, non eſt defectus dignitatis, ſed diſpoſitionis ſubjecti.

Objic. quartò. Actus charitatis, quem beati eliciunt in primò inſtanti glorificationis, jam ſupponit perfectionem gratiæ & gloriæ, ſiquidem ex ipſa gratia phyſicè procedit, & regulatur lumine viſionis; ergo non poteſt diſponere ad augmentum ipſius. 14.

Reſp. diſting. antec. ſupponit in genere cauſæ formalis & efficientis, concedo. diſpoſitivæ, nego. uti patet in primo actu meritorio Angeli & Adami, in juſtificatione peccatoris, &c. de quibus alibi dictum.

§. IV.

Corollaria.

INferes ex dictis primò. Juxta proportionem & modum quo charitas per opera meritoria augetur, etiam augeri habitus aliarum virtutum per ſe infuſos: nam habitus iſti in prima ſui infuſione commenſurantur quantitati gratiæ & charitatis, ceu proprietates ipſius: ergo factâ intenſione & augmento charitatis & gratiæ etiam ipſi augentur. 15.

Inferes ſecundò. Plerumque comprehenſorem in patria charitate phyſicè intenſiori DEUM diligere, quam cùm eſſet viator in terra. Cujus ratio ex dictis eſt: quòd phyſicum augmentum charitatis debitum pro actibus remiſſis primùm datur in introitu gloriæ: ſed vix contingit, quòd juſti, quantumvis magna ſanctitate conſpicui, non quandoque eliciant actus remiſſiores habitu: ergo augmentum phyſicum charitatis, pro illis actibus debitum primùm accipiunt in introitu gloriæ, & per conſequens habent charitatem phyſicè intenſiorem, quam habeant in terris. 16.

Inferes tertiò. Charitatem non deſtrui tantùm per peccata oppoſita, v.g. odii, diſcordiæ, &c. ſed per quodlibet peccatum mortale, quia per quodlibet peccatum evertitur ordo charitatis in DEUM ut ultimum finem, & voluntas efficaciter convertitur in bonum creatum tanquam ultimum finem, & homo fit inimicus DEI, ut dictum in Tract. de actibus humanis. 17.

Inferes quartò. Charitatem non minui per peccatum veniale quoad fervorem intenſivum, ſed tantùm quoad fervorem extenſivum. Non quoad intenſivum, quia non deordinat ab ultimo fine; ſed tantùm à mediis ad ultimum finem: quoad extenſivum verò, quia reddit hominem minùs expeditum ad exercitia virtutum, minùsque DEO familiarem, ut dixi & explicui in Tract. de peccato perſonali. 18.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICULUS IV.

De actu & præcepto charitatis erga DEUM.

SUMMARIA.

1. *Datur affirmativum præceptum diligendi DEVM,*
2. *Obligans vel per ſe, vel per accidens.*
3. *Difficultas in aſſignando tempore.*
4. *Non difficile implere præceptum charitatis.*
5. *Cui ſatisfit per conatum DEVM diligendi ſuper omnia.*
6. *Quæſtio eſt de præcepto & actu ſupernaturali.*
7. *Aſſeritur obligatio non diu differendi dilectionem DEI.*
8. *Propugnatur doctrina D. Th. quòd homo in primo inſtanti uſûs rationis teneatur præcepto dilectionis.*
9. *Vita finis non eſt tam idoneum tempus hoc præceptum implendi.*
10. *Non eſt obligatio charitatis pro quolibet die feſtivo.*
11. *Nec quoties ſpeciale beneficium à DEO accipimus.*
12. *Neque cùm Divinum honorem graviter lædi cernimus.*
13. *Probabiliter tamen obligat præceptum diligendi DEVM in præcipuis feſtis Domini.*
14. *Divinæ dilectioni opponitur odium DEI, quod eſt maximum omnium peccatorum.*

§. I.

Prænotanda.

1. Notandum primò. Dari præceptum dilectionis DEI non tantùm negativum nunquam odio habendi DEUM; ſed etiam affirmativum de DEO appretiativè ſuper omnia diligendo, expreſſum Deut. 6. *Diliges Dominum DEUM tuum ex toto corde tuo, &c* Matth. 10. & 22. ubi dicitur: *Hoc eſt primum & maximum mandatum, &c.* eò quòd cætera in ipſo eminenter contineantur: ſitque omnibus, quæ in decalogo continentur, præſuppoſitum, tanquam radix & finis cæterorum.

2. Notandum ſecundò. Dilectionem DEI poſſe obligare per ſe, vel per accidens. Per accidens, quando obligat ratione alterius præcepti, quod ſine dilectione DEI ſuper omnia impleri non poteſt; ut ſi extra Sacramentum pœnitentiæ tenearis te diſponere ad juſtificationem, vel propter periculum vitæ, vel propter urgentem adminiſtrationem alicujus Sacramenti, quo caſu omiſſio dilectionis DEI ſuper omnia non directè contrariatur præcepto dilectionis DEI, ſed vel pœnitentiæ vel dilectioni tuiipſius, vel religionis. Per ſe enim obligat, quando obligat ex motivo ſpecifico dilectionis, nempe bonitatis Divinæ appretiandæ ſuper omnia.

3. Notandum tertiò. Cùm præcepta affirmativa non obligent ſemper & pro ſemper, ſed pro certo tempore, difficultatem verſari in aſſignando tempore, quo urgeat hæc obligatio: ubi magna eſt opinionum diverſitas, & faciliùs invenias, qui aliorum opiniones refellant, quàm propriam ſtatuant. Fuerunt, qui nimis arctè nervum obligationis intenderent, quò pertinent illæ propoſitiones Bajanæ: *quamdiù aliquid concupiſcentiæ carnalis in diligente eſt, non facit præceptum* Diliges Dominum DEUM tuum ex toto corde tuo. *Et: non eſt vera obedientia legis, quæ fit ſine charitate.* Fuerunt, qui nimis remitterent, dum vel ſolam obligationem per accidens, vel tantùm ſemel in vita, vel ne ſingulis quidem quinquenniis in præcepto charitatis agnoſcerent. Utræque opiniones incurrerunt in Vaticanam cenſuram. Inter proſcriptas ab Innocentio XI. Pont. Max. quinta eſt. *An peccet mortaliter, qui actum Dilectionis DEI ſemel tantùm in vita eliceret, condemnare non audemus.* Sexta. *Probabile eſt, ne ſingulis quidem rigorosè quinquenniis per ſe obligare præceptum charitatis erga DEVM.* Septima. *Tunc ſolùm obligat, quando tenemur juſtificari, & non habemus aliam viam, quâ juſtificari poſſimus.*

4. Notandum quartò. Ex Cardenas diſſert. 6. c. 2. a. 3. Fideles timoratos non debere ſcrupulis vexari, an impleant præceptum charitatis, quia quamdiu ſunt ſolliciti ad cavenda peccata & implenda præcepta, non ſunt abſque multis actibus charitatis, quamvis ad illos minimè advertant: quoties enim aliquid agunt, etiam in ordine ad implendum alterius virtutis præceptum, quia DEUS vult, quia DEO placet, ut DEO placeant, toties ex charitate, & charitas in ipſis operatur. Inſuper quotieſcunque ſeriò & attentè Dominicam precationem perſolvunt, in primis tribus petitionibus actum dilectionis eliciunt; quippe Divini nominis gloriam, regni ipſius in cordibus noſtris adventum, atque Divinæ voluntatis executionem deſiderare, ſunt animæ DEUM amantis ſuſpiria.

5. Notandum quintò. Cùm nemo poſſit eſſe certus, an habeat reverà actum dilectionis DEI ſuper omnia, ſatisfieri præcepto charitatis, ſi conatum adhibeas talem actum eliciendi. Multos inſuper certum eſt excuſari à tranſgreſſione hujus præcepti per invincibilem ignorantiam, quâ in ſententiarum probabilium diſcrepantia determinatam temporis notitiam ad exequendum charitatis præceptum, habere non poſſunt.

6. Notandum ſextò. Quæſtionem eſſe de præcepto ſupernaturalis dilectionis DEI: nam homo elevatus in finem ſupernaturalem obligatur illo dilectionis præcepto, quo poſſit per obſervantiam mandatorum eundem finem conſequi; ſed hoc non poteſt ſine dilectione ſupernaturali; neque dari in hoc ſtatu naturæ lapſæ efficacem converſionem voluntatis in DEUM ex toto corde, & tota anima, quæ ſimul non ſit ſupernaturalis, ſuppono ex dictis in Tractatu de gratia & peccatis.

§. II.

Reſolutio quæſtionis.

7. His poſitis dico, eſſe gravem obligationem non diu differendi, ſed frequenter eliciendi actum dilectionis DEI. Ita Cardenas cit. a. 4.

Digitized by Google

Probatur primò authoritate S. Scripturæ. Deut. c. 6. *Diliges Dominum DEUM tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Eruntque verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo, & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis in eis ſedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque conſurgens.* Quæ verba magnam ſonant frequentiam & continuationem dilectionis, neque poſſunt illis accommodari, qui totis menſibus nullo erga DEUM & Divina affectu trahuntur. Quò ſpectant illa Domini verba Jo. 15. *Manete in dilectione mea*, h. e. *pergite me diligere*, juxta expoſitionem Patrum ap. Card. loc. cit.

Probatur ſecundò ratione: Homo tenetur auferre impedimentum, quo cauſatur moralis impoſſibilitas ſervandi mandata DEI: ſed absque frequenti actu charitatis homo habet morale impedimentum, quo ipſi obſervantia mandatorum DEI fit moraliter impoſſibilis: ergo tenetur frequenter ad eliciendum actum charitatis. Minor probatur: Ubi tepeſcit intentio finis, tepeſcit etiam executio mediorum, ſed obſervantia mandatorum DEI eſt medium reſpectu dilectionis: ergo hâc tepeſcente etiam tepeſcit obſervantia mandatorum: adeóque hæc ipſa obſervantia fit moraliter impoſſibilis. Siquidem in ipſa continentur multa ardua & difficilia, quæ absque efficaci dilectione DEI non ſuperantur. Minor conſtat ex 1. ad Timoth. c. 1. ubi dicitur: *Finis præcepti eſt charitas de corde puro:* quia intentio DEI ut finis ultimi in charitate conſiſtit; obſervantia verò mandatorum eſt medium ad obtinendum finem ultimum: ergo ordinatur ad charitatem tanquam medium ad finem: cùm ergo doceat experientia, quantò efficacior eſt intentio finis, tantò faciliùs ſuperari difficultatem mediorum, quantò verò tepidior eſt amor finis, tantò difficiliùs illam ſuperari; hinc mirum non eſt, homines in charitatis exercitio negligentes, in dies magis in peccatorum profundo demergi; dum econtrà amantibus nihil difficile: *Teneræ militiæ, delicati conflictûs eſt, amore ſolo de cunctis vitiis reportare victoriam.* inquit Chryſol. ſe. 49. & D. Aug. ſe. 9. de V. D. *Dicit pſalmiſta: propter verba labiorum tuorum ego cuſtodivi vias duras, ſed quæ dura ſunt laborantibus, eiſdem ipſis miteſcunt amantibus.*

§. III.

Corollaria.

8. INferes ex dictis primò. Veriſſimam eſſe doctrinam D. Th. in 1. 2. q. 89. a. 6. (quicquid Caſtropalao aliter videatur tr. 5. diſp. 1. p. 4.) hominem cùm primum uſum rationis aſſequitur, ſive in primo inſtanti non phyſico vel mathematico, ſed morali uſûs rationis obligari præcepto dilectionis DEI ſuper omnia. Nam quo tempore magis urgeat hæc obligatio convertendi ſe ſuáque in debitum finem ultimum, quàm quo homo de tota vita, de agendis, de bono honeſto vel delectabili amplectendo deliberat? cùm mediorum electio pendeat ab intentione finis. Vel igitur in illo inſtanti deliberationis fertur in debitum finem ultimum, vel in falſum & indebitum finem ultimum, vel in nullum? Non in nullum: quia omnis actus humanus, qualis maximè ſupponitur in primo inſtanti rationis, pendet à formali vel virtuali intentione finis ultimi, prout dictum in tract. de act. hum. Si in debitum, erit actus charitatis, cujus proprius actus eſt efficax intentio ultimi finis ſupernaturalis. Si in indebitū, erit grave peccatum contra obligationem charitatis, ſe & omnia ſua referendi in DEUM, quando ſibi deliberatè determinat finem ultimum.

Præterea cùm in primo inſtanti uſûs rationis homo incipiat obligari præceptis tam naturalibus, quàm ſupernaturalibus, quonam magis poterit obligari quàm præcepto charitatis, quæ eſt finis legis, & in cujus virtute alia omnia obligant?

Et quo alio tempore aptiùs huic præcepto ſatisfaciet? Aiunt aliqui: in articulo mortis, & fine vitæ. Sed ut rectè adnotat Caſtrop. cit. n. 4. cùm hoc præceptum ſit impoſitum ad rectam vitæ inſtitutionem, ad noſtras actiones in debitum finem dirigendas, & conſervandam DEI amicitiam, potiùs in principio, quàm fine rationalis vitæ locum habet. Videtur multis in primo inſtanti ratio nimis eſſe imbecilla, ut ſeſe erigat ad generoſum actum dilectionis DEI ſuper omnia: ſed nempe in fine vitæ, ubi *corpus quod corrumpitur, affligit animam*, ubi premunt dolores, incumbunt angores, affligunt terrores, ubi non tam urget deliberatio de agendis, quàm ratio reddenda de actis, ubi ſæpenumerò uſus rationis morbi violentiâ à fati celeritate abſorbetur, ibi voluntas aſſurget in generoſam ſummi boni dilectionem? ſed demus in illo fatali articulo adſtringere præceptum dilectionis? Illa obligatio non erit per ſe, & ex ſpecifico motivo charitatis Theologicæ, de quo quæritur, ſed per accidens, nimirum vel ex virtute pœnitentiæ imperantis converſionem à peccatis, vel ex dilectione ſuiipſius, quæ itidem obligat ad amolienda impedimenta & procurandam ſecuritatem ſalutis æternæ, de quo in tract. de pœnit. Vide etiam quæ dixi in Tract. de peccatis. 9.

Inferes ſecundò. Non ſubſiſtere in rigore illorum doctrinam, qui vel cum Soto pro tempore, quo obligat præceptum charitatis, ponunt quemlibet diem feſtivum, vel cum Toleto tempus, quo quis magnum aliquod & ſpeciale beneficium à DEO accepit, vel cum Navarro & Valentia tempus quo quis gravem injuriam, v. g. blaſphemando DEO inferri percipit. Prima opinio non ſubſiſtit, quia feſtorum obſervantia univerſim pertinet ad virtutem religionis, idque præceptum impleri poteſt à peccatore extra ſtatum gratiæ conſtituto. 10.

Non ſecunda; primò quia beneficiis directè reſpondet gratitudo, non charitas. Secundò; quia amare propter beneficia eſt amor concupiſcentiæ, qui non ſemper ſatisfacit præcepto dilectionis. Tertiò, quia ſumma beneficia, quæ homo à DEO accepit, ſunt in naturalibus, vitæ conſervatio; in ſupernaturalibus infuſio, vel conſervatio Divinæ gratiæ: ſed ex iſtis non obligatur ad actum charitatis, aliàs ſingulis momentis deberet homo elicere actum dilectionis pro beneficio vitæ, & juſtus pro beneficio gratiæ, & pœnitens, quoties juſtificatur etiam in Sacramento, cujus contrarium dicemus in Tract. de pæn. Neque refert, 11.

refert, ſi dicas: hæc eſſe beneficia comunia, non ſpecialia: nam contrà eſt, quòd cùm hæc beneficia communia ſuâ magnitudine excedant quàm plurima ſpecialia, nec ipſis quicquam decedat, ex eo quòd ſunt comunia, non ſequitur quòd propter comunia minor ſit obligatio amandi DEUM, ſed potiùs, quòd obligatio ſit major extenſivè, ſicut & ipſa beneficia ſunt tam intenſivè quàm extenſivè majora.

12. Tertia quoque opinio non probatur primò, quia nemo tenetur ſatisfacere pro alterius peccato. Secundò quia tametſi foret talis obligatio, illa non eſſet ex præcepto charitatis, ſed religionis, cujus eſt Divinum honorem defendere. Tertiò ſequeretur, quòd obligatio charitatis foret merè occaſionalis, & plurimi homines excuſarentur ab actu dilectionis: nam aliquem blaſphemare, & Divinum honorem lædere eſt meriſſimè occaſionale, quod in piis domibus, religioſis familiis ferè nunquam evenit, nec proinde in illis foret obligatio diligendi DEUM. Univerſaliter demum prædictas tres opiniones oppugnat communis fidelium praxis, quæ de ejuſmodi transgreſſione nunquam ſe accuſat.

13 Id tamen primæ ſententiæ valdè probabiliter concedendum exiſtimo, non excuſari fideles à gravi culpa, qui peccati mortalis conſcii in majoribus feſtis, quibus Divinæ Incarnationis & Redemptionis beneficia recoluntur, nullum adhibent conatum vel DEUM efficaciter diligendi, vel per Sacramentum pœnitentiæ ſe in Divinæ amicitiæ ſtatum reponendi. Quid enim tanto apparatu, ſacris officiis, cantibus, concionibus, ritibus & cæremoniis intendit Eccleſia, quàm ut Divinorum beneficiorum magnitudinem ipſis ſenſibus ingerat, *ut dum viſibiliter DEUM cognoſcimus, per hunc in inviſibilium amorem rapiamur.* Unde licèt ipſa Eccleſia internum charitatis actum non præcipiat, tamen omni ſtudio & operâ media offert, quibus fideles in Divinæ bonitatis conſiderationem excitati in ejuſdem quoque dilectionem, quæ intellectûs propoſitionem ſequitur, accendantur, ut lapidem penè eſſe neceſſum ſit, qui in ſacratiſſimis ejuſmodi feſtis non in tenerum dilectionis affectum colliqueſcit.

Inferes tertiò. Peccatum Divinæ dilectioni oppoſitum eſſe odium DEI. Sed quâ ratione odio poteſt haberi DEUS, qui eſt per eſſentiam bonitas, cùm bonitas non ſit niſi amoris objectum? Reſpondet S. D. q. 34. a. 1. in c. In quantum DEUS apprehenditur ut Author quorundam effectuum inordinatæ voluntati repugnantium, ut eſt inflictio pœnæ, &c. Eſt porrò maximum omnium peccatorum, quia in ipſo per ſe importatur averſio ab ultimo fine, qui in aliis peccatis tantùm participativè & per modum generalis conditionis involvitur. 14.

ARTICULUS V.

De amore proximi.

SUMMARIA.

1. *Datur affirmativum præceptum amandi proximum.*
2. *Proximi nomine comprehenditur etiam inimicus.*
3. *Cui non obligaris exhibere ſpecialia ſigna benevolentiæ.*
4. *Charitas etiam obligat ad dilectionem ſui.*
5. *Qualis ſit ordo charitatis.*
6. *Recenſentur actus interni charitatis.*
7. *Recenſentur actus externi charitatis erga proximum.*
8. *Obligatio eleemoſynæ in extrema neceſſitate exponitur.*
9. 10. *Item in gravi neceſſitate.*
11. *In communi neceſſitate eſt gravis obligatio eleemoſynæ non determinatè ſed indeterminatè.*
12. *Eleemoſyna eſt facienda ex propriis.*
13. *Cauſæ excuſantes a præcepto eleemoſynæ.*
14. *Fraternæ correctionis obligatio exponitur.*
15. *Circumſtantiæ requiſitæ ad ejus obligationem.*
16. *Enumerantur vitia charitati oppoſita.*
17. *Quid & quotuplex ſit ſcandalum?*
18. *Scandalum activum eſt ex genere ſuo mortale.*
19. *Requiritur ad illud inductio ad peccandum.*
20. *Duplex malitia in peccato ſcandali.*
21. *Exponendus in confeſſione numerus perſonarum, quæ ſcandalizantur.*
22. *A quo corporis cultu teneatur fœmina abſtinere ne alios ſcandalizet?*

§. I.

Qualis ſit obligatio amandi proximum?

Præceptum affirmativum amandi proximum habetur expreſſum Matth. 22. *Secundum autem ſimile eſt huic. Diliges proximum tuum, ſicut te ipſum.* & 1. Jo. 4. *Hoc mandatum habemus à DEO, ut qui diligit DEUM, diligat & fratrem ſuum,* in quo præcepto implicitè continetur negativum præceptum nunquam odio habendi proximum, ſemper & pro ſemper obligans. Præceptum affirmativum rurſus vel per ſe h. e. ratione ſui, vel per accidens, h. e. ratione alterius præcepti, quod ſine aliquo actu charitatis erga proximum non poteſt impleri, obligat. 1.

Proximi nomine non tantùm venit amicus, ſed etiam inimicus. Matth. 5. *Diligite inimicos veſtros.* Unde non tantùm prohiberis inimico optare aliquod malum; id quippe adverſatur præcepto negativo charitatis, ſed inſuper obligaris primò communia charitatis officia & ſigna benevolentiæ aliis communiter exhiberi ſolita, ut eſt reſalutare ſalutantem, inimico non denegare. Secundò teneris eidem in extrema neceſſitate conſtituto, ut alteri in ſimili neceſſitate conſtituto ſuccurrere. Tertiò teneris eidem veniam petenti ex corde remittere, juxta præceptum Domini Matth. 18. & Luc. 17. *Si ſepties in die peccaverit in te, &c.* 2.

Non

Digitized by Google

3. Non tamen teneris primò, exhibere ſpecialia ſigna benevolentiæ, quæ non niſi familiaribus & ſpecialiter notis exhibes; niſi per accidens, quando avertenda proximi vel ipſius inimici ſpiritualis ruina id jubet. Neque teneris ſecundò remittere damnum ab inimico illatum, aut deſiſtere à perſecutione tui juris ab inimico læſi: neque enim juſtitia, quæ tibi aſſiſtit, eſt charitati contraria.

4. Præceptum charitatis extendit ſe etiam ad propriam perſonam: neque enim Divina veritas pro menſura proximum diligendi conſtituiſſet dilectionem ſuiipſius, ſi non foret obligatio diligendi ſe ipſum, quando dixit: *Diliges proximum tuum, ſicut teipſum:* ubi non tam præceptum ſe diligendi poſuit, quàm ſuppoſuit.

5. Ordo charitatis ſub præcepto obligationis iſte eſt, ut homo DEUM tanquam ſummum bonum & principium omnis boni propter ſe, & appretiativè magis quàm ſe & alia omnia diligat. Secundò, ut ſeipſum ſecundùm bona ſupernaturalia beatitudinis æternæ, & quæ ad ipſam conſequendam ſunt neceſſaria magis diligat ſeipſum quàm proximum, *quid enim prodeſt homini ſi univerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur, &c.* Matth. 16. Unde nunquam debet homo ſubire malum peccati, quod contrariatur participationi beatitudinis, ut proximum liberet à peccato, inquit S. D. q. 26. a. 4. in c. Tertiò debet proximum magis diligere ſecundùm animæ ſalutem æternam, quàm corpus proprium; unde pro ſalvanda æterna ſalute proximi tenetur vitam corporalem exponere. Ratio S. D. eſt: quòd ratio diligendi proximum ex charitate eſt conſociatio in plena participatione beatitudinis, quæ longè major eſt in anima, quàm in corpore loc. cit. a. 5. Quartò. Inter ipſos proximos magis ſunt diligendi, qui vel DEO ſunt conjunctiores officio aut ſanctitate, & ſic tenemur plus diligere perſonas publicas, meliores, perfectiores, quemadmodum DEUS quoque majus bonum beatitudinis vult iis, qui ſecum magis ſunt virtute conjuncti: vel qui nobis ipſis magis ſunt ſanguine vel amicitiâ conjuncti, quia ut ſic ſunt aliquid noſtri, majorem autem dilectionem debemus nobis, quàm aliis. Quæ omnia velim intelligas de majori charitate, non intenſivè, conſiſtente in ſubjectiva teneritudine & propenſione affectûs; ſed de appretiativè majori, quæ majoritas conſiſtit in prælatione objectiva unius præ altero, quâ majora bona volumus uni, quàm alteri, quemadmodum pater primogenitum inſtituens hæredem omnium bonorum appretiativè plus amat, quàm natu minimum, quem tenerrimè diligit. Et hæc clara è textu S. D. loc. cit. recurrent in tract. de J. & Juſt.

§. II.

Quinam ſint actus charitatis erga proximum?

6. Actus charitatis erga proximum partim ſunt interni, partim externi. Interni numerantur dilectio, gaudium, pax & miſericordia: Dilectio, quâ proximo bonum volumus, eſt radix, ut ſi illud proximo obtigiſſe conſpicimus, complacentiam & gaudium de illo obtento concipiamus; quemadmodum ex oppoſito, qui ex odio vult proximo malum, triſtatur, ſi ipſi non malè, ſed bene eſſe conſpexerit. Hinc rurſus conſequitur, pax h. e. quieta voluntatum conformatio idem ſentientium, & miſericordia hoc eſt efficax voluntas ſubveniendi alienæ miſeriæ, cui licèt rectè aſſignetur proprius virtutis habitus, bene tamen etiam charitati tribuitur, quando propter DEUM volumus aliena mala ſublevare, quæ tanquam noſtra apprehendimus: videtur quippe ad eandem virtutem pertinere, & velle proximo bonum & nolle malum.

7. Cæterùm non eſt infructuoſa arbor charitatis, ſed prorumpit in fructus externorum operum, ad quæ hortatur D. Jo. in 1. ep. c. 3. *non diligamus verbo, neque lingua, ſed opere & veritate.* Unde varii quoque actus externi charitatis numerantur: præcipui ſunt beneficentia, quâ proximo propter DEUM benefacimus; eleemoſyna, quâ corporalem proximi miſeriam aliquid propter DEUM largiendo removemus; correctio fraterna, quâ ſpirituali ipſius miſeriæ benignâ monitione ſuccurrimus. De quibus multa Theologi morales, nos juxta noſtri propoſiti limites hæc pauca compendio.

8. Quæres primò. Quando quis ex præcepto teneatur dare eleemoſynam?

Reſp. primò. Si proximus ſit in extrema neceſſitate conſtitutus, tunc eſt gravis obligatio proximo ſubveniendi non tantùm ex ſuperfluis, ſed per ſe loquendo etiam ex neceſſariis ſuo ſtatui. Laym. l. 2. Tr. 3. c. 6. Ratio eſt: quia rectus ordo charitatis poſtulat, ut pluris faciamus vitam proximi quàm commoditatem noſtram ex ſuperfluis, & dignitatem ex bonis ad ſtatûs conſervationem requiſitis: ſi ergo proximus periclitetur de vita, ſitque in extrema neceſſitate conſtitutus non tantum de ſuperfluis, ſed ſi ſit opus, etiam de requiſitis ad conſervationem ſtatûs erit facienda eleemoſyna.

Dixi primò, *in extrema neceſſitate,* qualis non cenſetur eſſe, ſi tibi conſtet, proximum vel ſuâ induſtriâ vel aliis mediis, putà venditione, commodato, &c. ſublevari poſſe, vel aliorum ope adjutum iri.

Dixi ſecundò: *ex ſuperfluis, &c.* cùm enim juxta charitatis ordinem in eodem genere & ordine bonorum majorem charitatem ſibi quiſque & ſuis, quàm alienis debeat, non tenetur ſuccurrere alteri de neceſſariis naturæ.

Dixi tertiò: *per ſe loquendo, &c.* ut enim notat cit. Laym. ſi imminutio ſtatûs juxta prudentum æſtimationem cenſeatur majus malum, quàm mors pauperis, nulla erit obligatio excidendi de ſuo ſtatu propter vitam pauperis.

9. Reſp. ſecundò. Præceptum charitatis obligat ad faciendam eleemoſynam ex naturæ & ſtatûs ſuperfluis, pro ſublevatione proximi in gravi neceſſitate conſtituti. Ita S. Ambr. l. 1. de offic. c. 31. dicens: *Grandis culpa eſt, ſi ſciente te fidelis egeat, ſi ſcias eum fame laborare, ærumnam pati, præſertim ſi mendicare erubeſcat,* eſtque certa & communis Doctorum ſententia & conſtat ex Matth. 18. & 25. ubi damnantur homines facientes huic præcepto contraria.

10. Reſp. tertiò. Tenetur aliquis cum modico damnô ſui ſtatûs ſubvenire gravi neceſſitati proximi.

Digitized by Google

ximi. Suar. ſe. 4. n. 5. Valent. diſp. 3. q. 9. p. 4. Ratio eſt, quòd licèt notabile damnum in propriis meritò poſſit æquiparari gravi neceſſitati alienæ, ſi tamen ſit modicum, juxta ordinem charitatis meritò poſtponi debeat; ut ſi videas cum modica jactura tui ſtatûs à te impediri poſſe, ne proximus miſerabiliter ſuâ dignitate, famâ, bonis, libertate excidat. Advertit tamen S. D. infr. q. 71. a. 1. non eſſe obligationem, ut quis ſollicitè inquirat, quiſnam ſit in ejuſmodi neceſſitate conſtitutus: *non tenetur*, inquit, *homo per mundum quærere indigentes, quibus ſubveniat, ſed ſufficit, ſi eis, qui ſibi occurrunt, miſericordia opus impendat.*

11. Reſp. quartò. In communi neceſſitate, qualis illorum eſſe cenſetur, qui oſtiatim mendicant, eſt quidem gravis obligatio dandi eleemoſynam de bonis naturæ, ſtatuique ſuperfluis, non tamen determinatè huic vel illi pauperi eleemoſynam petenti. Ita S. D. q. 32. a. 5. & communis Doctorum. Prima pars conſtat ex Luc. 11. *Verumtamen quod ſupereſt, date eleemoſynam & ecce omnia munda ſunt vobis.* 1. Tim. 6. *Divitibus præcipe facile tribuere.* Nimirum gravis inordinatio eſt, perituras opes, quibus non egeas, præferre indigentiæ proximi, quem facilè ſublevare poſſis; ad eundem beatitudinis finem à DEO conditi & redempti. Secundam quoque partem expreſſè tradit S. D. quodl. 8. a. 12. his verbis: *quamvis* (dives) *teneatur dare ſuperfluum pauperibus, non tamen tenetur omnibus dare, nec huic dare, ſed tenetur diſtribuere ſecundùm quod ſibi viſum fuerit opportunum.* Licèt ergo ſit grave peccatum negare pauperibus in communi omnem eleemoſynam, non tamen eſſe grave peccatum hoc vel illud genus auxilii huic vel illi determinatæ perſonæ denegare, cenſet Laym. cit. nam ſi in communi non eſſet obligatio eleemoſynæ, ſubtracto ſubſidio pauperes ex communi neceſſitate inciderent in gravem: quod non fit ſubtracto ſubſidio in particulari.

12. Reſp. quintò. Eleemoſyna facienda eſt ex propriis bonis, tametſi ſint illicitè acquiſita. Ita communis. Prima pars habetur prov. 3. *Honora Dominum de tua ſubſtantia.* Et ratio eſt: quia eleemoſyna eſt quædam liberalis donatio, ſed iſta fieri debet ex propriis: ergo & eleemoſyna: ubi tamen excipitur caſus extremæ neceſſitatis, qui omnia bona facit communia. Ratio ſecundæ partis eſt: quia etiam de iſtis bonis datur quandoque verum dominium & libera poteſtas diſponendi: adeoque licitè & virtuoſè ex illis datur eleemoſyna. Ut ſi detur de pecuniis quæſtu meretricio acquiſitis.

13. Quæres ſecundò. Quænam cauſæ excuſent à præcepto eleemoſynæ?

Reſp. Dantur variæ circumſtantiæ excuſantes à præcepto eleemoſynæ, quarum aliquæ ſunt ex parte dantis; aliæ ex parte accipientis. Ex parte dantis, ſi non habeas ſuperfluum, vel ſi largiendo in parem, aut majorem neceſſitatem incideres; ſi non ſis tuæ poteſtatis quoad largitionem ejuſmodi bonorum, ut Religioſus, filiusfamilias, famuli, &c. Ex parte accipientis: ſi tibi moraliter conſtet pauperem ab alio adjutum iri, ſi pauperi non deſint vires ad laborandum, ſi ejus operâ uti velis, ſi eleemoſynâ abutatur in malum, ſi aliis mediis, bonorũ venditione, mutuo, comodato ſublevari poſſit.

Quæres tertiò. Qualis ſit obligatio fraternæ 14.
correctionis?

Nota, fraternam correctionem dici ad diſtinctionem à correctione juridica, quæ eſt actus juſtitiæ punitivæ punientis peccatum delinquentis *ſecundùm quod eſt malum aliorum, & præcipuè in nocumentum boni communis; fraterna verò correctio eſt, quæ ordinatur ad emendationem delinquentis.* inquit S. D. q. 33. a. 1. in c. Hanc eſſe actum charitatis oſtendit S. D. hâc ratione: *removere malum alicujus ejuſdem rationis eſt, ſicut bonum ejus procurare; procurare autem fratris bonum pertinet ad charitatem, per quam volumus, & operamur bonum amico: unde etiam correctio fraterna eſt actus charitatis, quia per eam repellimus malum fratris.*

Reſp. primò. Correctio fraterna cadit ſub præceptum charitatis. S. D. cit. a. 2. Ratio eſt: quia charitatis præcepto obligaris ponere media, quibus commodè potes avertere grave damnum proximi; ſed quandoque correctio fraterna eſt medium, quo commodè avertitur malum ſpirituale proximi: ergo quandoque charitate obligaris ad correctionem fraternam; ſive ad proximum convenienti admonitione à peccato revocandum & emendandum.

Reſp. ſecundò. Ut correctio fraterna graviter 15.
obliget, plures debent concurrere circumſtantiæ, (1) ut peccatum ſit mortale, aut graviter periculoſum (2) ut habeas moralem certitudinem illius, quam tamen non obligaris inquirendo comparare, niſi fortè ex officio incumbat. (3) ut non ſit alius qui commodiùs & meliùs poſſit corrigere (4) ut ſit ſpes probabilis emendationis (5) ut pro hic & nunc ſit tempus commodum corrigendi (6) ut ex tali correctione tibi vel proximo non immineat majus malum, è quibus circumſtantiis ſi qua deficiat, non obligare præceptum correctionis communis eſt DD. ſententia.

§. III.

Peccata & vitia oppoſita charitati enumerantur.

JUxta diverſitatem actuum, quos charitas opera- 16.
tur, reperiuntur diverſa vitia & peccata iisdem oppoſita. Dilectioni opponitur odium, quo proximo malum volumus; gaudio invidia; quâ de ipſius bono triſtamur, paci diſcordia, quâ diſſentimus voluntati proximi, ubi conſentire tenemur. Hæc ſi verbis manifeſtetur, erit contentio, ſi in opus prodeat, & pugnam cieat inter privatos, erit rixa; ſi inter cives, erit ſeditio, quaſi ſeorſum itio; ſi ſit diſceſſio ab unione Eccleſiæ, vocatur ſchiſma, h. e. ſciſſio pacis & unionis Eccleſiaſticæ, quæ omnia eſſe ſpecialia peccata charitati oppoſita, clarè & latè proſequitur D. Th. q. 39. nec habent difficultatem. Paci publicæ inter integras provincias, regna, nationes, bellum opponitur; quod ex parte ejus, qui juſtas habet offenſivè vel defenſivè bellandi cauſas, vitio caret, cum jure naturæ liceat vim vi repellere; ſi non habet, non ſolùm charitati, ſed vel maximè juſtitiæ opponitur; infinitarum injuſtitiarum & damnorum Seminarium, de quibus uti etiam de duello locus erit in Tract. de J. & Juſt.

Digitized by Google

TRACTATUS XI.
DE
JURE ET JUSTITIA.
PROLOQUIUM.

TAndem etiam Sacræ Themidis delubrum recludo, & moralium virtutum præſtantiſſimam Juſtitiam tuis oculis ſiſto, Lector benevole. Cernis Divam, quam prono vertice adorant coronata Capita? Hæc virtutum princeps, & virtus Principum belli paciſque rationes temperat; firmat ſceptra, format imperia, mundum, aliàs ruiturum in confuſum chaos, ſuſtentat. Hæc frenat inſolentiam potentum, arcet cupiditatem divitum, abſtergit lachrymas inopum, expedit cauſas pupillorum. Ab illa ſacris æquè ac profanis tribunalibus ſanctitas, finis litibus, tranquillitas communitatibus, levamen oppreſſis, reſtitutio ſpoliatis. Illa tribuit cuique ſuum, nec *quærit, quæ ſua ſunt*: in æquiſſima *munerum diſtributione* recuſat munera: honoribus & præmiis cumulat bene meritos, ut bona merita civium, & Rempublicam bene meritis civibus cumulet: vindice gladio cædit vitioſos, ut exſcindat vitia; ipſa ſolis inſtar gaudium & ſolamen bonis, at malè operantibus pavor. Iſtius Nymphæ formam, pulchritudinem, majeſtatem, nempe naturam & objectum præſens Tractatus exhibet; ejus officia & actus exponent Tractatus poſteriores. Aſpice faventi oculo, & vale.

DISPUTATIO XXIII.
Quid, & quotuplex ſit juſtitia?

ad q. 58. Secundæ II. & ſeqq.

NAturam virtutis Juſtitiæ in præſenti diſputatione ob oculos ponimus: ideoque de ipſius objecto, unde habitus ſpeciem deſumunt, tractamus: eâdemque operâ oppoſiti vitii, nempe injuſtitiæ naturam conſideramus.

ARTICULUS I.
Quid ſit juſtitia?

SUMMARIA.

1. *Variæ acceptiones juſtitiæ.*
2. *Definitio juſtitiæ.*
3. *Juſtitia eſt virtus ſpecialis.*
4. *Habet non tantùm medium rationis, ſed etiam rei.*
5. *Intellectus non eſt ſubjectum juſtitiæ, in quo non reperitur primarius actus juſtitiæ.*
6. *An definitio juſtitiæ contineat voluntatem non violandi jus alienum?*
7. *Oſtenditur medium juſtitiæ non eſſe mutabile.*

Digitized by Google

§. I.

Juſtitia definitio.

1. JUſtitia, cujus nomen à Juſto derivatur, poteſt variè accipi. I. pro collectione omnium virtutum, quomodo accipitur Matth. 3. *Sic decet nos implere omnem juſtitiam.* Et apud D. Chryſoſtomum hom. 10. in Joan. *Juſtitia nihil aliud eſt, quàm omnium mandatorum plena cuſtodia.* II. Accipitur pro virtute charitatis, veluti apud D. Auguſtinum lib. de Natura & Gratia c. 38. *Charitas inchoata, inchoata juſtitia eſt.*

III. Pro ipſa gratia, ſeu forma noſtræ juſtificationis, à qua homo juſtus denominatur, ut in Trident. Seſſ. 6. c. 7. dicente, *Demum unica cauſa formalis eſt Juſtitia Dei, non quâ ipſe juſtus eſt, ſed quâ nos juſtos facit.* IV. Propriè hoc loco accipitur pro ſpeciali virtute morali una ex 4. Cardinalibus.

2. CONCLUSIO. Juſtitia rectè definitur à Juriſconſulto in *l. Juſtitia. ff. de J. & J.* quòd ſit *conſtans & perpetua voluntas jus ſuum cuique tribuendi*, hoc eſt interprete S. Doctore hic q. 58. a. 1. in Corp. *habitus virtuoſus, ſecundùm quem aliquis conſtanti & perpetuâ voluntate jus ſuum unicuique tribuit.* Ita communis DD. Explicatus, & ſimul probatur bonitas definitionis. Dicitur I. *voluntas*, hoc eſt, actus voluntatis, nam quia habitus per ſuos actus ſpecificantur, rectè licèt mediatè, habitus Juſtitiæ ſignificatur per actum voluntatis, ſimulque indicatur, partim quòd illius proximum ſubjectum ſit voluntas, partim quòd actus Juſtitiæ ſit deliberatus, et voluntarius. Dicitur II. *conſtans*, ad deſignandam firmitatem, ſeu fixum propoſitum Juſtitiæ. Dicitur III. *perpetua*, quo ſignificatur continuatio non interrupta, non quidem ſubjectiva & effectiva (aliàs qui ſemel eſſet juſtus nunquam fieri poſſet injuſtus) ſed affectiva & objectiva, hoc eſt, efficax propoſitum & intentio ſemper & perpetuò tribuendi unicuique jus ſuum. Dicitur IV. *jus ſuum tribuendi*, quibus verbis continetur objectum juſtitiæ adæquatum & diſtinctum ab omnis alterius virtutis objecto, nimirum jus ſeu juſtum, hoc eſt, æqualitas debiti & obligationis cum jure activo ſeu poteſtate legitima alterius ad aliquid obtinendum vel agendum. Hujus explicatio ex ſeq. artic. patebit. Bonitas definitionis inde liquet, quòd primis tribus particulis exponitur genus proximum, nempe quòd ſit habitus virtuoſus voluntatis: ultima verò complectitur differentiam ſeu objectum formale diſtinctivum ab omni alio, nempe jus ſeu juſtum.

§. II.

Corollaria.

3. COlliges primò. Juſtitiam eſſe virtutem, & quidem ſpecialem. Virtus eſt, quia bonum facit habentem, & opus ejus bonum: Specialis eſt, quia reſpicit ſpeciale objectum, quod nulla alia virtus reſpicit. Hinc diſtinguitur I. à virtutibus intellectualibus, cùm juſtitia ſit habitus voluntatis. II. à Theologicis, quæ pro objecto habent DEUM ipſum; juſtitia verò aliquid creatum, ſcilicet debitum æquale alteri. III. à religione, quia iſta pro objecto habet cultum divinum, qui ex æquo DEO exhiberi non poteſt. IV. à pietate, quia hæc pro objecto habet reverentiam patriæ & parentibus debitam, quæ etiam ex æquo compenſari nequit, ut in ſequentibus dicetur. V. diſtinguitur à virtutibus in appetitu ſenſitivo ſubjectatis, tum ratione ſubjecti, tum ratione objecti: quia iſtæ habent pro ſuo objecto moderationem illarum paſſionum, quæ reſident in appetitu concupiſcibili, vel iraſcibili; At verò juſtitia pro objecto habet jus, & immediatè verſatur circa actiones in ordine ad proximum debitè dirigendas, non circa proprias paſſiones moderandas. Idcirco etiam juſtitia ſupra fortitudinem, & temperantiam eminet, cùm habeat nobilius ſubjectum & objectum. Subjectum, ſcilicet voluntatem, dùm illæ tantùm habent appetitum ſenſitivum; objectum verò, quia bonum rationis, quo quis ſe rectè habet ad alterum, eſt laudabilius, quàm bonum rationis, quo quis ſe rectè habet ad ſe ipſum: atqui juſtitia laudatur, ſecundùm quod virtuoſus ad alium ſe bene habet, dum econtrà aliæ virtutes laudantur ſolùm ſecundùm bonum ipſius virtuoſi, ut inquit S. D. hic q. 58. art. 12. in Corp.

Colliges ſecundò. Medium, quod virtus juſtitiæ obſervat, non eſſe purè medium rationis, ſed medium rei, ut habet D. Thom. art. 10. explicatur. Omnis virtus moralis dicitur conſiſtere in medio, eò quòd verſetur circa id, quod eſt inter exceſſum & defectum tanquam inter extrema, uti liberalitas tenet medium inter avaritiam & prodigalitatem, quia nec nimis parùm erogat, ut avaritia, nec nimis multum, ut prodigalitas. Porrò hoc medium diſtinguitur in *medium rationis & medium rei.* Medium rationis eſt, quod conſideratis omnibus circumſtantiis & factâ comparatione ad operantem recta ratio prudenter judicat, eſſe medium inter exceſſum & defectum. Medium rei eſt, quod deſumitur per comparationem rei exterioris, h. e. vel debiti ad jus formale perſonæ alterius, vel rei ad rem; unde hoc medium ſemper involvit æqualitatem, vel arithmeticam, decem ad decem, pretij ad mercem; vel geometricam & proportionalem, ut eſt dignitas perſonæ ad officium, oneris & contributionis ad ſubditum &c. 4.

Medium rationis eſt variabile, ita enim aliud medium ſervat virtus temperantiæ in homine ſano & robuſto, aliud in homine debili vel infirmo: medium verò rei eſt invariabile. Hoc igitur eſt juſtitiæ proprium, ut non tantùm habeat medium rationis [quod eſt ipſi commune cum aliis virtutibus] ſed etiam medium rei, vel ſecundùm æqualitatem arithmeticam, vel geometricam; hoc enim per ſe primò intenditur à virtute juſtitiæ, ut ſtatuatur æqualitas inter debitum unius, & jus alterius.

§. III.

Diluuntur objectiones.

OBjicies primò. Illa potentia eſt ſubjectum juſtitiæ, in qua reperitur proprius actus juſtitiæ: 5.
ſed hic reperitur in intellectu: ergo. Minor probatur: Ordinare hominem ad alterum, item judicare de æquo & juſto ſunt actus juſtitiæ: ſed uterque eſt actus intellectûs: ergo intellectus eſt ſubjectum juſtitiæ. Re-

Digitized by Google

Reſpond. negando min. & ad primam partem probationis diſtinguo majorem: ordinare directivè eſt actus juſtitiæ, nego; [ſic enim eſt actus intellectûs præſuppoſitus virtuti & actui juſtitiæ, pertinens ad dictamen prudentiæ] affectivè concedo: ſed ordinare directivè pertinet ad intellectum, concedo; affectivè, nego minorem & conſequentiam. Ordinare autem affectivè nihil eſt aliud, quàm inclinare ad hoc, ut homo ſe rectè habeat ad ſuum proximum. Ad ſecundam partem probationis diſtinguo majorem; judicium de æquo & juſto [veluti ſententia, quam judex pronunciat de æquitate cauſæ] eſt actus juſtitiæ primarius, nego; ſecundarius, & dependens ab actu voluntatis, concedo. Ergo actus aliquis ſecundarius juſtitiæ eſt in intellectu, concedo; primarius, nego conſequentiam. Primarius enim actus juſtitiæ eſt inclinari & affici ad hoc, ut feratur juſta ſententia, ex quo affectu præſuppoſito primum applicatur intellectus ad ferendum judicium de juſto & æquo. Ex hoc autem non ſequitur, quòd ideo juſtitia ſubjectivè, ſed ſolùm diffuſivè ſit in intellectu; quemadmodum non ſequitur, quòd virtus religionis ſubjectivè ſit in intellectu, quantumvis oratio, quæ eſt actus religionis, procedat ab intellectu.

6. Objicies ſecundò. Data definitio juſtitiæ non convenit cuilibet actui, ſeu officio juſtitiæ, ergo non eſt adæquata. Antecedens probatur: Officium juſtitiæ non tantùm eſt tribuere proximo jus ſuum, ſed etiam illud non violare; (ad utrumque enim lex juſtitiæ obligat) ſed data definitio tantùm facit mentionem de primo officio: ergo.

Reſpond. negando antecedens; ad cujus probationem imprimis reſpondent Sangallenſes negando majorem; virtus enim juſtitiæ non per ſe primò inclinat in abſtinentiam ab injuria aliena, ſed in actus præſtantes & difficiles eximiæ honeſtatis, veluti eſt ſtare promiſſis, ſervare contractus, aliena reſtituere: uti neque eſt actus charitatis, Deum non odiſſe; neque actus religionis, non ſacrificare idolis. Unde omiſſiones injuriarum tantùm reductivè pertinent ad virtutem juſtitiæ.

Reſpond. ſecundò. Permiſsâ majore negando minorem: nam in data definitione ly *tribuendi jus ſuum*, poteſt ſumi tam poſitivè, quàm negativè, nempe ut ſignificet voluntatem tam reparandi jus læſum, quàm ſervandi illæſum, & illud nunquam violandi.

Objicies tertiò. Medium rei eſt immutabile; 7.
ſed medium juſtitiæ eſt mutabile pro diverſa conditione & qualitate perſonarum: ergo non eſt medium rei. Minor probatur: Æger plus debet medico pro ſua curatione, quàm chirurgo: ergo debitum ſeu medium juſtitiæ pro diverſitate perſonarum eſt variabile.

Reſpond. negando minorem. Ad cujus probationem nego conſequentiam; nam ratio, cur plus debeatur medico, quàm chirurgo, eſt diverſitas jurium in medico & chirurgo; nam eſto, quòd labor materialiter & phyſicè ſpectatus ſit idem in medico & chirurgo, non tamen eſt idem, ſi moraliter & formaliter ſpectetur: quia labor cum majori perſonæ laborantis dignitate conjunctus (quo modo formaliter & moraliter eſt ſpectandus) fundat jus exigendi majus pretium, quàm conjunctus cum minori dignitate perſonæ.

ARTICULUS II.

De objecto juſtitiæ.

SUMMARIA.

1. *Juris ſignificatio*
2. *Variæ analogicæ acceptiones juris.*
3. *Juris poteſtativi explicatio,*
4. *Et diviſio.*
5. *Dividitur debitum in morale & legale.*
6. *Objectum juſtitiæ eſt æqualitas debiti ad jus alterius.*
7. *Ubi ratio formalis ſub qua eſt honeſtas æqualitatis.*
8. *Objectum materiale eſt operatio &c.*
9. *Juſtitia non eſt principaliter circa paſſiones.*
10. *Conditiones eſſentiales ad objectum juſtitiæ requiſitæ.*
11. *Requiritur non tantùm alteritas perſonarum, ſed etiam jurium.*
12. *In redditione debiti juſtitia ſaltem implicitè intendit æqualitatem.*
13. *Non ſemper ſufficit ad ſatisfactionem juſtitiæ æqualitas pretij pro re.*
14. *Variæ inſtantiæ oppoſitæ diluuntur.*

§. I.

Prænotanda.

1. NOtandum primò. Jus in prima & primaria ſua ſignificatione idem eſſe, quod juſtum; jus enim eſt dictum, quia juſtum eſt. *can* 2. *diſt*. 1. Juſtum verò idem eſt, quod æquum, quâ de cauſâ à Græcis δίκαιον dicitur, hoc eſt, aliquid adæquatum & commenſuratum alteri, ut expreſsè innuit S. Doct. hic q. 57. a. 2. in corp. & ſequenti 58. a. 10. & 11. Porrò juſtum accipitur dupliciter, ſemel generatim, prout ſignificat opus conforme & commenſuratum legi tanquam regulæ operationis humanæ, & hoc dicitur juſtum legitimum, & genericè II. accipitur ſpecificè, prout eſt æqualitas inter debitum ſive obligationem unius, & jus activum alterius, ſive ut Reding q. 1. a. 2. *debitum ad æqualitatem juris in altero exiſtentis*, vel debitum rigoroſum, ut æquandum cum jure alterius: ſicque eſt juſtum ſpecificè acceptum, ſive *opus adæquandum cum jure alterius*.

Notandum ſecundò. Ex hac primaria acceptione juris varias derivari analogicas acceptiones & denominationes juris; ita enim ſecundò juris nomine ſignificatur lex, tanquam regula juris, quæ doceat, quid ſit juſtum, quo ſenſu dividitur jus in naturale, jus gentium, & jus poſitivum; & iſtud in divinum & humanum &c. de quo in Tractatu de Legibus. Tertiò ſignificatur ſcientia juris, hoc eſt juxta Legiſperitum *leg*. 2.

1. §. *de Juſt. & Jure, ars æqui & boni.* Quartò ſententia judicis veluti quædam lex privata, unde dicimus aliquem jus dicere. Quintò locus, in quo jus dicitur, unde dicimur in jus ire, vel in jure comparere. Sextò ſignificatur neceſſitudo inter affines & conſanguineos, quæ appellatur jus conſanguinitatis & affinitatis. Septimò & magis propriè ſignificatur jus activum ſive poteſtativum tanquam radix obligationis, & titulus, quem juſtitia reſpicit ex parte proximi.

3. Hoc jus prætermiſſis diverſis diverſorum definitionibus, ſic in communi rectè deſcribes: *eſt libera & legitima facultas diſponendi de re aliqua, licitè non impedibilis.* Dicitur I. *libera*, quo ſignificatur ſolùm rationalem naturam, uti libertatis, ita & juris vel injuriæ eſſe capacem. II. *legitima*, hoc eſt, conformis legibus, alia enim quævis poteſtas non eſt jus, ſed vis & injuria, quali latrones & tyranni utuntur. Dicitur III. *diſponendi de aliquo*, ſub latiſſima acceptione diſpoſitionis, ita ut comprehendat etiam actum gubernandi, poſſidendi, obtinendi, utendi &c. & hîc ſignificatur objectum iſtius juris, quod ſunt res, actiones, & perſonæ. IV. Dicitur, *licitè non impedibilis*, quo denotatur effectus hujus juris, qui eſt obligatio & debitum in aliis, ne iſtud jus impediant; hoc ipſo enim, quod jus favet uni, ſimul gravat alios, & ex jure activo in uno reſultat obligatio paſſiva ac debitum in altero.

4. Cæterum jus iſtud activum dividi poteſt ulteriùs, vel ut eſt legitimum, vel ut eſt poteſtas: ſi dividitur quà legitimum, tot modis dividitur, quot modis lex ipſa dividitur, & ſic aliquis dicitur habere jus naturale ad defenſionem vitæ, uſum membrorum &c. jus eccleſiaſticum ad conferendum beneficium: jus civile ad obtinendam hæreditatem &c. quà poteſtas verò dividitur in jus proprietatis & jurisdictionis, in jus in re & ad rem, de quibus deinceps.

5. Notandum tertiò. Obligationem ſeu debitum eſſe duplex. unum morale, ſeu ſimplicis honeſtatis, aliud legale ſeu rigoroſum. illud fundatur in honeſtate virtutis, quo modo ex lege charitatis quis tenetur abſtinere à ſcandalo, vel titulo gratitudinis ſeſe gratum exhibere patrono &c. at debitum legale oritur ex jure activo alterius, eſtque correlativum ipſius, quà de cauſa etiam appellatur juſtum paſſivum: vocatur autem debitum legale, quia fundatur in legitima poteſtate alterius ſeu jure in lege fundato. His poſitis

§. II.

Aſſignatur objectum juſtitiæ.

6. CONCLUSIO. *Jus, ſive juſtum ſpecificè acceptum, nempe æqualitas inter obligationem unius, & jus activum alterius eſt objectum formale quod juſtitiæ.* Eſt communis Thomiſt. contra multos RR. quos ſequitur Magn. P. Petſchacher in theſ. de Juſtitia, contendentes, ſepoſita æqualitate ſolum debitum rigoroſum alteri conſtituere objectum formale juſtitiæ.

Probatur noſtra aſſertio authoritate & ratione D. Thomæ tum hîc q. 57. a. 1. tum ſequenti q. 58. a. 10. & 11. in hunc modum formata. Illud eſt objectum formale quod juſtitiæ, quod ipſa per ſuos actus per ſe primò intendit, ſed juſtitia per ſe primò intendit æqualitatem inter rem vel actionem legaliter debitam, & jus alterius; ergo objectum juſtitiæ eſt jus ſpecificè acceptum, prout ſignificat æqualitatem inter debitum unius, & jus alterius. Minor eſt S. Doctoris hîc art. 1. in c. ubi, cùm dixiſſet, illud ad quod tendit intentio virtutis, eſſe rectum, & rectum, in quod tendit intentio juſtitiæ, eſſe juſtum, ſubjungit: *illud enim in opere noſtro dicitur eſſe juſtum, quod reſpondit ſecundùm aliquam æqualitatem alteri*, putà recompenſatio mercedis debitæ pro ſervitio impenſo.

Confirmatur I. Medium rei, quod juſtitia reſpicit, eſt æquale: ſed juſtitia per ſe reſpicit medium rei tanquam objectum formale: ergo. Major iterum eſt S. Doctoris art. 10. in Corp. dicentis: *Medium juſtitiæ conſiſtit in quadam proportionis æqualitate rei exterioris ad perſonam exteriorem; æquale autem eſt realiter medium inter majus & minus.*

Confirmatur II. Actus primarius juſtitiæ, qui eſt tribuere ſuum, formaliter terminatur ad debitum æquale alteri: ergo hoc eſt formale objectum quod, ſeu terminativum juſtitiæ. Antecedens probatur ex loco cit. S. Doct. a. 11. *Hoc autem*, inquit, *dicitur eſſe ſuum unicuique perſonæ, quod ei ſecundùm proportionis æqualitatem debetur; ergo actus juſtitiæ formaliter terminatur ad debitum æquale alteri.*

Confirmatur III. Objectum injuſtitiæ eſt inæqualitas; in tantum enim aliquis facit injuriam, in quantum violat æqualitatem inter debitum, quod ipſe habet, & jus activum alterius: ergo à contrario æqualitas modò explicata eſt objectum juſtitiæ.

CONCLUSIO SECUNDA. *Ratio formalis ſub qua Juſtitiæ eſt honeſtas prædictæ æqualitatis. II. Objectum materiale proximum eſt operatio, per quam ponitur æqualitas, remotum eſt res æqualiter debita. III. Objectum cui eſt ipſa perſona, quatenus habens jus activum.* 7.

Prima pars probatur. Motivum formale cujuslibet virtutis moralis eſt honeſtas illius rectitudinis, quæ per ſe primò à tali virtute reſpicitur: ſed æqualitas inter debitum & jus activum alterius à juſtitia per ſe primò reſpicitur ex dictis in prima parte concluſionis: ergo honeſtas iſtius æqualitatis eſt formale motivum juſtitiæ; præſertim cùm ad nullam aliam virtutem pertinere poſſit.

Secundæ partis ratio eſt: quia ſupra operationem proximè, & ſupra rem legaliter debitam, tanquam objectum operationis, remotè cadit honeſtas prædictæ æqualitatis: ergo actio proximum, & res debita eſt remotum materiale objectum juſtitiæ. 8.

Tertia pars probatur; nam virtus juſtitiæ, cùm ſit ad alterum, non ſolùm habet objectum quod, ſed etiam objectum cui; nempe perſonam, cui redditur æquale; non quidem illam nudè & materialiter conſideratam, ſed formaliter ſpectatam, quatenus eſt informata jure activo, ratione cujus fundat obligationem & debitum legale in altero, ita ut jus activum formaliter pertineat ad objectum cui.

§. III.

Digitized by Google

§. III.
Corollaria.

9. INferes ex dictis primò. Juſtitiam principaliter non eſſe circa paſſiones, ſed operationes. Ratio eſt, quòd juſtitia immediatè rectificat operationes voluntatis, quæ ſunt ad alterum; Quo tamen non obſtante poteſt ſecundariò verſari circa paſſiones, in quantum poteſt imperare actus aliarum virtutum circa paſſiones verſantium, e.g. actum manſuetudinis, ne ex inordinata paſſione iræ damnum proximo inferatur.

10. Inferes ſecundò, tres eſſe conditiones eſſentiales ad objectum juſtitiæ intrinſecè requiſitas, debitum legale, æqualitatem, & alteritatem non tantùm perſonarum, ſed etiam jurium. Ratio ſecundæ conditionis ex dictis patet. Ratio primæ conditionis eſt, quòd debitum morale ſimplicis honeſtatis eſt etiam commune aliis virtutibus, ubi nulla poteſt eſſe æqualitas vel alteritas, neque habet radicem in jure rigoroſo aut activo alterius, ergo non ſufficit ad objectum juſtitiæ. Ratio tertiæ conditionis eſt primò, quia, ut habet S. Doct. q. 58. a. 2. in corp. nihil ſibi ipſi eſt æquale, ſed juſtitia importat æqualitatem, ergo. Secundò, quia nemo propriè debet ſibi ipſi.

11. Cæterùm dixi, hanc alteritatem non tantùm eſſe perſonarum, ſed etiam jurium: & perſonarum quidem ſeu ſuppoſitorum alteritas requiritur, quia juſtitia rectificat operationes ad alterum, operationes autem ſunt ſuppoſitorum, ut inquit S. Doct. loc. cit. Jurium quoque alteritas requiritur, quia jus eſt radix debiti legalis, & menſura conſtituendæ æqualitatis inter debitorem & creditorem. Idcirco licèt pater & filius, ſervus & dominus phyſicè loquendo ſint diverſa ſuppoſita, quatenus tamen conſtitutione legum non habent diverſitatem jurium, & quidquid ſervus lucratur, domino lucratur, eatenus non conſtituunt perſonas moraliter diſtinctas.

§. IV.
Diluuntur objectiones.

12. OBjicies primò. Redditio debiti rigoroſi etiam præciſà & non cogitatà æqualitate eſt bonum honeſtum, & ſufficiens objectum virtutis, nec ſanè alterius, quàm juſtitiæ: ergo non æqualitas, ſed ipſum debitum rigoroſum eſt formale objectum juſtitiæ

Reſpond. Redditionem debiti non eſſe objectum juſtitiæ, niſi implicitè vel explicitè intendatur ſaltem proportionalis adæquatio inter debitum rigoroſum unius, & jus alterius, neque enim ullus intendit debitum reddere, quin hoc ipſo velit ſeſe exſolvere obligatione, & exhaurire jus legale alterius, quod non fit, niſi vel ſimul vel ſucceſſivè illud adæquando.

Objicies ſecundò. Si quis pro equo furtim abducto reponeret tantam pecuniæ ſummam, quantâ valet illâ equus, non tamen ſatisfaceret ſecundùm juſtitiam, & tamen poneret æqualitatem: ergo æqualitas non eſt objectum juſtitiæ. 13.

Reſpond. negando, vel diſtinguendo alterum membrum antecedentis: poneret æqualitatem præciſè inter equum, & pretium equi, tranſeat; inter ſuum debitum & jus illius, qui eſt dominus equi, nego: ad hoc enim reparandum tenetur non pretium æquivalens equi, ſed ipſum equum reſtituere, ſi extet; ſiquidem dominus equi habet jus in equum ipſum in ſpecie & individuo.

Objicies tertiò. Dantur varij actus juſtitiæ, qui ſolum reſpiciunt debitum rigoroſum juris alterius, non autem æqualitatem: ergo æqualitas non poteſt eſſe objectum formale juſtitiæ. Antecedens probatur primò: Depoſitarius reddens depoſitum non reddit æquale, ſed prorſus idem, quod acceperat. Secundò debitor depauperatus ſi centum debeat, & non poſſit plus ſolvere, quàm decem, committit actum juſtitiæ reddendo decem, nec tamen ponit æqualitatem. Tertiò ſervus exhibens domino obſequium ex juſtitia debitum, juſtè agit, nec tamen ponit æqualitatem, cùm multò plura obſequia præſtanda ſuperſint. 14.

Reſpond. negando antecedens, & primam partem probationis ipſius, vel quia [ut aliqui explicant] æqualitas per identitatem, qualis eſt in propoſito, eſt omnium perfectiſſima; quandonam enim magis tantum redditur, quantum debetur, quàm ubi hoc ipſum redditur, quod fuit acceptum? vel 2. quia reddendo eandem pecuniam ponit æqualitatem inter ſuum debitum, & jus depoſitoris. Ad ſecundam probationem Reſpond. depauperatum debitorem, ſi debeat centum, & ſolvat decem cum voluntate tamen ſolvendi centum, ſi facultas ſuppetat, committere imperfectum actum juſtitiæ, eò quòd æqualitatem ponat inchoativè, & inter partem ſui debiti cum parte juris, quod eſt in creditore; illa ipſa quippe imperfecta ſolutio ordinatur ad ulteriorem & perfectiorem æqualitatem ponendam, cùm ſubjectum capax fuerit. Ad tertiam probationem ſimiliter nego alterum membrum probationis, uti enim dominus non aliter habet jus ad obſequia ſervi, niſi ut ſucceſſivè præſtanda, jam hoc, jam illud; ita etiam illud ipſum per ſucceſſivam obſequiorum exhibitionem adæquatur.

ARTICULUS III.
Quid ſit injuſtitia?

SUMMARIA.

1. *Definitio injuſtitiæ.*
2. *Aliud eſt facere injuſtum, aliud injuſtè facere.*
3. *Nemo patitur injuſtum volens.*
4. *Inſtantia oppoſita.*
5. *Solvuntur.*

§. I.
An quis pati poſſit injuſtum volens?

EX data hactenus juſtitiæ definitione & expoſitione colliges, quid de vitio injuſtitiæ ſit ſentiendum? Itaque injuſtitia juſtitiæ generali oppoſita 1.

oppoſita eſt vitium generale; quatenus verò oppoſita juſtitiæ ſpeciali eſt vitium ſpeciale, ut habet S. Doct. a. 1. quod pro ſuo objecto habet injuſtum ſeu inæquale, ac proinde definiri poteſt: *habitus vitioſus, quo quis lædit jus alterius*, unde proprius ipſius actus eſt injuria, ſeu violatio juris alieni. Cæterum injuſtum accipi poteſt materialiter, aut formaliter. Materialiter eſt violatio juris alieni, quæ non eſt intenta, & per ignorantiam invincibilem excuſatur, veluti cùm quis bonâ fide poſſidet bona alterius, exiſtimans eſſe propria. Formaliter verò ſumptum ſic eſt violatio juris alieni formaliter, vel virtualiter, & interpretativè volita, & tunc propriè dicitur injuria.

2. Ideo aliud eſt facere injuſtum, & facere injuſtitiam, facere injuſtum, aut eſſe injuſtum. Injuſtum ſæpe facit invitus, & invincibiliter ignorans; injuſtè vel injuſtitiam nemo facit niſi volens, & peccans: injuſtus quoque nullus eſt, niſi qui injuſtè operatur, veluti S. Doct. q. 59. a. 2. & 4. indicat. Et hæc quidem carent difficultate; major eſt quæſtio, an aliquis poſſit pati injuſtum volens?

3. Facilis & negativa reſolutio hujus quæſtionis colligitur è S. Doct. hîc 59. a. 3. cui adſtipulatur *regula 27. juris in 6. ſcienti & conſentienti non fit injuria.* Et ratio eſt primò: Illud propriè homo patitur, quod invitus & præter voluntatem patitur, quia in quantum eſt volens, potiùs eſt agens, quàm patiens, cùm principium volendi habeat ex ſeipſo. Secundò. In tantum quis patitur injuriam, in quantum jus ipſius violatur, ſed niſi quis explicitè vel implicitè ſit nolens, jus ipſius non violatur; quia jus activum radicatur in voluntate, vel potiùs eſt ipſa voluntas, vi cujus alter obligatur aliquid facere, vel omittere: ſed in volente & conſentiente ceſſat ejuſmodi voluntas obligativa: ergo etiam jus ipſius violari non poteſt. Dixi explicitè vel implicitè nolens, quia etſi conſentiat in actum injuſtum aliquis, ſi tamen ille conſenſus ortum habet ex ignorantia invincibili, quâ quis ignorat ſibi ab alio malum cudi, adhuc patitur injuriam, quia ſi ſciret fraudem, haud dubiè eſſet invitus, & ſic præſumitur implicitè nolens.

§. II.

Solvuntur objectiones.

4 OBjicies varias inſtantias, quibus videtur evinci, quod etiam voluntati poſſit inferri formalis injuſtitia. Nam I. Pupillus conſentiens in contractum ſibi pernicioſum, tamen patitur injuriam. II. Fœnetor accipiens uſuras à ſciente, & conſentiente infert ipſi injuriam, & obligatur ad reſtitutionem. II. Viator latroni voluntariè tradens pecunias, ut vitam ſervet, ab ipſo gravem patitur injuriam. IV. Homicida volentem & rogantem occidens, committit injuſtitiam. V. Uxor alienum torum accedens, proprio marito conſentiente, nihilominus eſt adultera. VI. Clericum etiam volentem percutiens, eſt injuſtus. VII. Tortores Chriſti & SS. Martyrum non ideo ſunt excuſabiles ab injuria, quòd intulerint tormenta ſponte ſe offerentibus.

Reſpond. ad I. Voluntatem ceſſivam juris debere eſſe efficacem, qualis illa non eſt, quæ à jure inhabilitatur, ſicut voluntas pupilli, minorennis, filijfamiliâs &c. Ad II. Mutuatarius aut ſcit uſuras eſſe iniquas, aut neſcit. Si ſcit, & non ſolvit animo illas donandi, ſed neceſſitate adactus, hoc ipſo non cedit jure illas recipiendi; ſi neſcit, rurſus læditur ignorans, & invitus. Ad III. Voluntas ceſſiva juris debet eſſe perfectè libera, non metu injuſto extorta: ſiquidem ipſa gravis metûs incuſſio eſt injuria tam in ſe, quàm in ſuis effectibus reſtitutioni obnoxia. Ad IV. Committit injuſtitiam, quia jure ſuæ vitæ nemo poteſt efficaciter cedere, quod à DEO authore dependet. Ad V. Eadem eſt Reſponſio, quia matrimonij fides & obligatio non dependet à nutu conjugum cùm ſit juris naturalis & divini, unde mariti conſenſus eſt planè nullus repugnans inſtitutioni naturæ & legi Divinæ per quam ſunt *duo in carne una*, & ſicut conſtituitur vinculum indiſſolubile matrimonii, ſic pariter jus conjugis irrenunciabile. Ad VI. Ideo tunc committitur injuſtitia, quia jus Canonis non eſt penes particularem Clericum, ſed penes totum Clerum, quo Clericus cedere non poteſt. Ad VII. Spontanea Chriſti & SS. Martyrum oblatio non erat proprii juris ceſſio, ſed paſſionis injuſtè illatæ heroica acceptio. Ita Lugo diſp. 8. ſect. 1. Haunold. to. 1. tr. 2. c. 2. Cardenas differt. 30. c. 2.

DISPUTATIO XXIV.

De diviſione & ſpeciebus juſtitiæ.

PArtes, in quas totum genus alicujus virtutis dividitur, aliquæ dicuntur ſubjectivæ, aliquæ potentiales. Subjectivæ dicuntur, ſpecies quæ conceptum generis univocè & adæquatè participant; partes potentiales, quæ illum tantùm inadæquatè participant, & una alterave conditione deficiunt. Partes potentiales juſtitiæ communi DD. calculo habentur pietas, religio, pœnitentia. Potiſſima controverſia eſt de Juſtitia legali, & diſtributiva, ſintne univocæ ſpecies & partes ſubjectivæ juſtitiæ in communi: quòd enim juſtitia commutativa ſit propriiſſimè & rigoroſè dicta juſtitia, extra dubium eſt.

ARTI

ARTICULUS I.

De juſtitia legali.

SUMMARIA.

1. *Juſtitia dividitur in 3. ſpecies.*
2. *Singulæ definiuntur.*
3. *Exponitur ſtatus quæſtionis.*
4. *Legalis Juſtitia eſt virtus ſpecialis.*
5. *Objectiones*
6. *Solvuntur*
7. *Juſtitia legalis eadem eſt in Principe & ſubditis.*
8. *Objectiones ſolvuntur.*
9. *Diſparitas inter prudentiam & juſtitiam legalem.*
10. *Juſtitia legalis eſt habitus non objectivè ſed ſubjectivè architectonicus.*
11. *Eſt perfecta juſtitia.*
12. *Objectiones ſolvuntur.*
13. *Totum fictione juris habetur pro perſona diſtincta.*
14. *Sub qua ratione patria non poſſit reddi æquale?*
15. *Reſtitutio eſt actus ſolius juſtitiæ commutativæ.*

§. I.

Diviſio juſtitiæ in 3. ſpecies.

1. CONCLUSIO. *Juſtitia rectè dividitur in tres ſpecies.* In generalem *ſeu legalem, commutativam, & diſtributivam.* Ita S. Doct. q. 58. a. 6. & 7.

Ratio eſt primò. Tot ſunt ſpecies juſtitiæ, quot in republica diverſæ ſunt habitudines ad alterum, ſecundùm quas Juſtitia humanas operationes rectificat: ſed iſtæ ſunt tres: ergo. Major patet; quia juſtitiæ proprium munus eſt, hominem facere bonum, ejuque operationes rectificare in ordine ad alterum. Minor probatur: In republica ſeu tota communitate reperitur habitudo vel partis ad totum, vel totius ad partem, vel partis ad partem: juſtitia ad quam pertinet habitudo partis ad totum, dicitur juſtitia generalis, ſeu legalis: generalis dicitur, quia reſpicit bonum commune, & ad illius conſervationem aliarum virtutum actus dirigit: legalis, quia omnia ordinare ad bonum commune maximè ad leges pertinet, & quia legislatio eſt principalis actus hujus juſtitiæ. Juſtitia, in qua reperitur habitudo totius ad partem, vocatur diſtributiva, quia hujus officium eſt, bona communia, dignitates, beneficia juxta proportionem in civibus repertam diſtribuere: juſtitia verò, in qua eſt habitudo partis ad partem, dicitur commutativa, quia tendit ad ſervandam æqualitatem in mutuis contractibus, & commutationibus, in quibus homines privati, aut quaſi privati inter ſe communicant.

Ratio eſt ſecundò. Quot modis poteſt poni æqualitas inter jus activum unius, & debitum legale alterius, tot modis rectè dividitur juſtitia: ſed hoc fit triplici modo: primò, ut ponatur æqualitas inter jus altum, quod habet Princeps vel Reſpublica in bona & actiones civium pro conſervatione boni communis, & debitum ipſorum civium illi juri correſpondens; & hoc pertinet ad juſtitiam legalem. Secundò: ut ponatur geometrica, & proportionalis æqualitas inter jus diſtributivum, ſeu dignitatem proportionalem ipſorum civium ad res diſtribuendas, & inter debitum communitatis, ſeu Magiſtratûs ad bona, & munia juxta illam proportionem diſtribuenda; quod pertinet ad juſtitiam diſtributivam. Tertiò: ut ponatur æqualitas inter debitum unius & jus rigoroſum alterius ſecundùm arithmeticam æqualitatem; & hoc pertinet ad juſtitiam commutativam.

Colliges ex dictis, quomodo ſingulæ ſpecies definiri poſſint. Juſtitia igitur legalis rectè definitur: *Conſtans & perpetua voluntas communitati tribuendi jus ſuum, ponendo æqualitatem proportionalem inter directionem actuum, variarum virtutum, & exigentiam boni communis.* Juſtitia diſtributiva eſt *conſtans & perpetua voluntas in magiſtratu vel communitate partibus communitatis tribuendi jus ſuum, ponendo æqualitatem inter proportionem partium & res diſtribuendas.* Juſtitia commutativa eſt *conſtans & perpetua voluntas in parte vel quaſi parte communitatis alteri comparti tribuendi jus ſuum conſtituendo æqualitatem inter rem & rem; ſive inter datum & acceptum.* Bonitas iſtarum definitionum exinde conſtat, quia & ponunt genus proximum, & ſimul ſpecificam differentiam, quâ quælibet ſpecies ab altera diſcriminatur, prout ex ſingularum conſideratione magis clareſcet. 2.

His poſitis certum quidem eſt, juſtitiam commutativam eſſe veriſſimè dictam juſtitiam, ſiquidem omnes conditiones ad juſtitiam requiſitas in ſummo vigore obtinet, ſcilicet debitum legale fundatum in jure rigoroſo proprietatis vel quaſi proprietatis; alteritatem, cùm ſit inter privatas perſonas, inter quas nulla eſt identitas vel ſubordinatio, quo nomine veniunt etiam integræ Reſpublicæ, & communitates, ſi ad inſtar hominis privati contractum ineant; cùm hâc ratione nulla ſit inter illas habitudo ſeu comparatio partis ad totum. Ac III. Æqualitatem; nam juſtitia commutativa intendit ponere æqualitatem arithmeticam rei ad rem, quantitatis ad quantitatem, quæ eſt omnium ſtrictiſſima. Supereſt diſceptatio de juſtitia legali & diſtributiva, legalem à ſpeciebus juſtitiæ ablegat Card. de Lugo. diſp. 1. ſect. 4. n. 68. diſtributivam nomine tenus inter partes ſubjectivas ipſius computat. ſe. 5 n. 50. Utramque à partibus ſubjectivis etiam ſubmovet Magnif. P. Petſchacher in theſ. de Juſt. Contrariam tanquam conformem doctrinæ D. Th. tenet M. Serra, Martinon, Salmantic, Reding. Reverendiſſ. Oberaſcher, aliique Thomiſtæ. 3.

§. II.

Sitne juſtitia legalis virtus ſpecialis?

CEnſuerunt quidam, juſtitiam legalem non eſſe ſpecialem virtutem, ſed meram complexionem aliarum virtutum. Contra quos ſit 4.

CON-

CONCLUSIO I. *Juſtitia legalis eſt virtus ſpecialis diſtincta ab aliis.* S. Doct. q. 58. art. 6.

Probatur. Virtus habens ſpeciale objectum & ſpecialem difficultatem ſuperandam, eſt ſpecialis: ſed hoc habet juſtitia legalis: ergo. Minor quoad primum membrum probatur: Bonum commune ſeu totius, ut legaliter debitum, eſt objectum diſtinctum ab omnis alterius virtutis objecto, uti patet inductione: ſed hoc eſt objectum juſtitiæ legalis: ergo juſtitia legalis habet objectum ſpeciale diſtinctum ab omnis alterius virtutis objecto. Quoad ſecundum membrum indicatur 1. à Philoſopho citato à S. Doct. cùm 3. Polit. dicit, *non eſt ſimpliciter eadem virtus boni viri* [quod fit per juſtitiam particularem] *& boni civis* [quod fit per juſtitiam legalem.] Nempe in ordinatione omnium virtutum ad bonum commune ut legaliter debitum reperitur longè alia & major difficultas, quàm in obſervatione boni particularis: ſed aliæ virtutes reſpiciunt aliquod bonum particulare; juſtitia verò legalis bonum commune: ergo.

Dices primò. Etiam aliæ virtutes morales ordinantur ad bonum commune: ergo ex hoc capite juſtitia legalis non eſt virtus ſpecialis. II. Philoſophus 5. Eth. c. 1. de juſtitia legali, *hæc*, inquit, *igitur juſtitia non pars virtutis, ſed tota eſt virtus*: ergo ſentit, illam conſiſtere in complexione omnium virtutum. III. Idem ſunt actus pietatis in patriam, qui juſtitiæ legalis: ergo non diſtinguuntur. Antecedens probatur: nam etiam pietas in patriam pro defenſione reipublicæ imperat expenſas, contemnit pericula, &c. IV. Idem eſt objectum juſtitiæ legalis, & obedientiæ [objicit Leſſius lib. 2. dub. 3.] ergo non diſtinguuntur. Antecedens probatur tum ex Philoſopho, qui objectum juſtitiæ legalis ait eſſe id, quod lege ſancitum eſt, ſed hoc ipſum eſt objectum obedientiæ: tum etiam ex hoc, quòd bonum commune (quod ponimus pro objecto juſtitiæ legalis) conſiſtat in obſervatione legum, quam etiam reſpicit obedientia.

6. Reſpond. ad I. Aliæ virtutes ordinantur in bonum commune ex proprio motivo, & ordinatione intrinſeca, nego; ex motivo alterius ſuperioris virtutis, ejuſque ordinatione & imperio extrinſeco, concedo. Ad II. Reſpond. Juſtitia legalis ex mente Philoſophi eſt tota, & generalis virtus totalitate ſeu generalitate cauſalitatis & imperii, concedo; generalitate prædicationis, nego. Ad III. Reſpond. eſſe eoſdem actus pietatis & juſtitiæ legalis non formaliter, ſed materialiter, quia procedunt ex diverſo motivo; nam pietas in patriam imperat ejuſmodi actus ex hoc motivo, quòd teneamur conſervare patriam tanquam aliquod eſſendi principium, ex quo ortum trahimus; juſtitia verò legalis imperat iſtos actus ex obligatione & debito legali, quod habent partes ad conſervationem totius. Ad IV. dico, idem eſſe objectum obedientiæ & juſtitiæ legalis, ſi utraque ſumatur generaliter, non autem ſi ſumatur pro virtute particulari. Eodem modo Reſpond. ad utramque probationem, quod lege ſancitum eſt, eſſe objectum juſtitiæ legalis generaliter non ſpecificè acceptæ; item bonum conſiſtere in obſervantia legum, prout reſpicitur à juſtitia generaliter & pro complexione virtutum acceptâ, non prout reſpicitur à juſtitia legali propriè & ſpecificè acceptâ.

§. II.

Sitne eadem ſpecie juſtitia legalis in Principe & ſubditis?

CONCLUSIO SECUNDA. *Juſtitia legalis eſt etiam in Principe, & quidem eadem ſpecie cum juſtitia legali, quæ eſt in ſubdito.* Bannez, Leſſius, & alii. 7.

Ratio primæ partis eſt, quia non minus, imò majus reperitur debitum in Principe ad conſervationem boni communis, quàm in ſubdito: ergo non minus in Principe quàm ſubdito reperitur juſtitia legalis. Advertendum tamen eſt, in principe & magiſtratu actum juſtitiæ legalis non reperiri disjunctum ab actu juſtitiæ commutativæ; ſiquidem princeps & magiſtratus tacitum pactum iniit cum Republica de procurando bono communi ipſius, unde ſi per ejus negligentiam aliquod damnum Reſpublica patiatur, tenetur ad reſtitutionem.

Ratio ſecundæ partis eſt, quia idem objectum formale, ſcilicet bonum commune, ut adæquabile per exhibitionem actûs legaliter debiti, reſpicitur à juſtitia legali, quæ eſt in principe, & quæ eſt in ſubdito.

Dices I. Juſtitia eſt in debitore, & ſolvente jus debitum, non in creditore, & illo, cui ſolvitur: Atqui principi à ſubditis ſolvitur jus commune debitum: ergo non in Principe, ſed in ſubditis eſt juſtitia legalis. II. S. Doct. q. 47. a. 10. diſtinguit prudentiam gubernativam, quæ eſt in Principe, à prudentia politica, & miniſteriali, quæ eſt in ſubditis, quamvis utraque reſpiciat bonum commune: ergo etiam juſtitia legalis in Principe eſt diſtinguenda ab illa, quæ eſt in ſubditis. III. Habitus architectonicus ſpecie diſtinguitur à miniſteriali, veluti patet in arte militari, & frenifactiva: ſed juxta eundem S. D. hîc art. 6. juſtitia eſt architectonicè in Principe, & miniſterialiter in ſubditis: ergo. 8.

Reſpond. ad I. diſtinguendo minorem: Principi ut gerenti perſonam reipublicæ ſolvitur jus debitum, concedo; ut parti, membro, & cuſtodi reipublicæ, nego.

Ad II. nego conſequentiam. Diſparitas eſt, quòd prudentia per ſe verſatur circa media, non circa finem: eſt quippe conciliativa mediorum: atqui alia ſunt media, & in illis mediis alia difficultas, quæ pertinent ad gubernandam Rempublicam, quàm quæ pertinent ad obediendum & ſerviendum, & conſequenter alius eſt habitus prudentiæ legiſlativæ, quàm politicæ ſubditorum: at verò juſtitia legalis ſive in Principe ſive in ſubditis per ſe fertur in eundem finem, nempe bonum commune, ac proinde non habet eſſentialem diverſitatem. 9.

Ad III. diſtinguo majorem. Habitus objectivè architectonicus ſpecie diſtinguitur à miniſteriali, concedo; habitus ſubjectivè architectonicus, nego: ſed juſtitia legalis eſt habitus ſubjectivè architectonicus, concedo; objectivè talis, nego minorem & conſequentiam. Virtus objectivè architectonica dicitur, quæ intrinſecè ordinatur ad finem altiorem, velut equeſtris reſpectu freni- 10.

Digitized by Google

freniſactivæ; ſubjectivè architectonica, quæ ratione materiæ vel ſubjecti ordinat inferiores potentias per modum imperii in ſuum finem. Juſtitia legalis in Principe dicitur ſecundo, non primo modo architectonica, idem enim habet objectum & eundem finem, quem habet juſtitia legalis in ſubdito; differt tamen ratione materiæ & ſubjecti, quia dum reperitur in Principe, ſubditos per modum imperii ordinat in bonum commune; econtra dum reperitur in ſubditis, miniſterialiter ordinatur in hunc ipſum finem boni communis.

§. III.

Sitne Juſtitia legalis perfecta juſtitia.

11 CONCLUSIO TERTIA. *Juſtitia legalis eſt vera & perfecta juſtitia ſeu pars ſubjectiva juſtitiæ.* Ita Bannez & alii.

Et videtur eſſe D. Thomæ, qui ubi de perfecta juſtitia tractavit, ſtatim hìc art. 5. & 6. ſubjunxit quæſtionem de juſtitia legali, nec unquam numeravit illam inter partes potentiales juſtitiæ, de quibus agit poſtremo loco.

Probatur. Juſtitia legalis habet omnes conditiones requiſitas ad perfectam & ſimpliciter dictam juſtitiam: ergo eſt talis. Antecedens probatur. Primò adeſt debitum legale, quia communitas habet verum jus in bona & actiones civium; concurrente quoque debito juſtitiæ legalis cum debito juſtitiæ particularis, illud prævalet, & fortiùs ligat. Secundò adeſt æqualitas; in hoc enim conſiſtit æqualitas, quòd debitor reddat tantum, quantum debet: ſed hoc facit juſtitia legalis, ut pars communitatis tantum tribuat communitati de ſuis bonis & actionibus, quantum hìc & nunc exigit neceſſitas communis boni: ergo conſtituit æqualitatem inter debitum partis, & jus totius communitatis. Tertia conditio, ſcilicet alteritas, de qua poſſet eſſe majus dubium, etiam probatur; nam imprimis eſt alteritas jurium; aliud quippe eſt jus, quod quilibet civis habet in ſua bona ut privatus poſſeſſor, idque vocatur jus baſſum; aliud verò, quod communitas habet in illa bona, idque vocatur jus altum. Neque deeſt ſufficiens alteritas ſuppoſitorum: eſto enim, quòd communitas ex ipſis civibus ſeu partibus conſtituatur, tamen fictione juris accipitur pro diſtincta perſona habente jus diſtinctum à juribus ſingulorum civium: unde tametſi non eſſet ſtricta alteritas phyſica, eſt tamen juridica & moralis diſtinctio ſuppoſitorum, qualis hoc loco maximè conſideratur.

Objicies primò. Inter partes, & totum non 12.
eſt vera alteritas, ideo enim inter patrem & filium, dominum & ſervum non eſt perfecta alteritas, quia filius eſt aliquid patris, & ſervus eſt aliquid domini: ſed juſtitia legalis dicit habitudinem partis ad totum: ergo. II. Patriæ & parentibus non poteſt reddi æquale: ſed juſtitia legalis ordinat civem ad bonum commune patriæ: ergo non poteſt dare æquale. III. Illa virtus participat rationem veræ & propriè dictæ juſtitiæ, ex cujus violatione oritur obligatio reſtituendi: ſed hoc non oritur ex violatione juſtitiæ legalis: ergo. Minor eſt certa. Major probatur. Illa eſt vera, & propriè dicta juſtitia, quæ verè & propriè alteri ſuum tribuit: ſed hoc habet illa ſolùm juſtitia, ex cujus violatione oritur obligatio reſtituendi, quia reſtituere eſt iteratò aliquem ponere in rem ſuam; ergo.

Reſpond. ad I. Inter partes & totum, quod 13.
fictione juris non habetur pro perſona diſtincta, non eſt vera alteritas, concedo; inter partes & totum, quod fictione juris habetur pro perſona diſtincta, nego majorem: ſed civis ordinatur ut pars ad totum, ita ut totum fictione juris habeatur pro perſona diſtincta, concedo; ſecus, nego minorem & conſequentiam. Inſtantiæ de patre & filio, domino & ſervo non urget; quia enim non habent jura diſtincta, ideo moraliter & legaliter habentur pro una perſona.

Ad II. Diſtinguo majorem: non poteſt illis 14.
reddi æquale, ut ſunt principium eſſendi, concedo; ſub alia ratione, & quatenus patriæ bonum dicit habitudinem totius, & cives habitudinem partis ad totum, ſic nego.

Ad III. Reſpond. negando majorem; quia 15.
reſtitutio eſt actus ſolius juſtitiæ commutativæ, de quo infrà. Ad probationem diſtinguo majorem: quæ verè & propriè alteri tribuit ſuum, ut ly *ſuum* accipiatur pro re vel actione tantùm appropriata, vel quaſi appropriata, nego; vel appropriata, vel primùm appropriande, concedo.

ARTICULUS II.

De juſtitia diſtributiva.

SUMMARIA.

1. *Diſtributiva eſt ſimpliciter dicta juſtitia.*
2. *Conveniunt ipſi conditiones rigoroſæ juſtitiæ*
3. *Variæ differentiæ inter juſtitiam commutativam & diſtributivam,*
4. *Quodnam ſit eſſentiale diſtinctivum unius ab altero?*
5. *Juſtitia diſtributiva intendit æqualitatem geometricam; commutativa arithmeticam.*
6. *Vindicativa & œconomica juſtitia tantùm ſunt partes potentiales juſtitiæ.*

§. I.

Sitne diſtributiva ſimpliciter dicta juſtitia.

1. CONCLUSIO. *Juſtitia diſtributiva eſt ſimpliciter & propriè dicta juſtitia.* Ita communior Thomiſtarum ad mentem D. Thomæ, qui hìc q. 61. a. 1. utramque juſtitiam commutativam & diſtributivam collocat inter ſpecies & partes ſubjectivas juſtitiæ, quod verum non eſſet, ſi diſtributiva non eſſet ſimpliciter dicta juſtitia, tunc enim tantùm eſſet pars potentialis ipſius, ut religio & pœnitentiæ; imò nullæ darentur partes ſubjectivæ juſtitiæ, dum ſola commutativa eſſet ſimpliciter talis, reliquæ omnes in aliquo prædicato eſſentiali deficerent, adeòque ad partes potentiales juſtitiæ pertinerent.

Ratio ex præcedenti §. eſt: Nulla ex conditionibus eſſentialibus juſtitiæ in communi deeſt 2.
juſtitiæ diſtributivæ; ergo, eſt ſimpliciter dicta juſtitia.

juſtitia. Antecedens probatur: Adeſt primò debitum legale communitatis fundatum in jure activo, non quidem commutativo, ſed diſtributivo, non proprietatis, ſed condignitatis, quod habent membra communitatis, quatenus ſunt partes ipſius ad munera & bona communia juxta proportionem cum ſuis meritis & conditione perſonæ diſtribuenda: unde in communitate, vel Superiore repræſentante communitatem non eſt obligatio ex mera honeſtate virtutis, ſed vera legalis obligatio & debitum juſtitiæ ad munia & bona communitatis in partes diſtribuenda juxta proportionem ac dignitatem ſingulorum.

Adeſt ſecundò alteritas; eſto enim, quòd non ſit adeò ſtricta alteritas inter totam communitatem & partes, ſicut eſt inter civem & civem, eſt nihilominus talis, quæ admittit diſtinctum jus in uno, & debitum in altero; nec habet pars communitatis neceſſariam connexionem cum tota communitate, qualem habet filius cum patre, & ſervus cum domino, quod ad rationem juſtitiæ ſufficit.

Unde tertiò adeſt etiam ſufficiens æqualitas; quia communitas ſervando æqualitatem in diſtributione bonorum communium cum dignitate & jure civium, tribuit illis quantum debet, adeòque tribuit cuique ſuum. Suum, inquam, non tanquam titulo proprietatis debitum, quod ad juſtitiam commutativam pertinet, ſed tanquam legaliter debitum, & titulo ſpecialis condignitatis, quam habet pars ad bona communia.

Quæ objiciuntur, coincidunt cum illis, quibus §. ſuperiori juſtitia legalis impugnata fuit, nec indigent aliâ ſolutione.

§. II.

Corollaria.

3. INferes ex dictis primò. Varias eſſe differentias inter juſtitiam commutativam, & diſtributivam. Nam I. Commutativa diſponit & ordinat hominem privatum ad alium privatum aut quaſi privatum. Unde 2. commutativa principaliter ſubjectatur in privatis, diſtributiva verò in Principe, vel magiſtratu præſidente bonis communibus; in ſubditis verò tantùm eſt ſecundum aliquem imperfectum actum & ſecundarium, quatenus [inquit S. Doct. a. 1. ad 3.] contenti ſunt juſtâ diſtributione. III. Diſtributiva dirigit ſaltem à potiori, & communiter diſtributiones; commutativa contractus, commercia, commutationes. IV. Commutativa attendit pretium rei juxta conſultam æſtimationem hominum; diſtributiva verò conditionem perſonæ, ut, ſitne doctus vel indoctus nobilis, an ignobilis, idoneus vel ineptus ad aliquod officium, ut juxta illarum conditionem proportionata fiat diſtributio: nam jus diſtributivum creſcit, vel decreſcit juxta quantitatem, quâ creſcunt, vel decreſcunt conditiones perſonæ. V. Commutativa per ſe reſpicit æqualitatem arithmeticam inter datum & acceptum, diſtributiva verò proportionem geometricam, ſeu æqualitatem proportionum, hoc eſt inter conditiones perſonarum, quibus diſtribuuntur, ut ſi v. g. perſonæ habenti meritum vel condignitatem ut duo detur præmium ut quatuor: alteri perſonæ habenti meritum vel dignitatem ut quatuor detur præmium vel officium ut octo. VI. Vi commutativæ juſtitiæ aliquid debetur ut rigoroſè ſuum, hoc eſt, debitum per modum proprii, aut quaſi proprii; at vi juſtitiæ diſtributivæ debetur aliquid alteri non ut rigoroſè ſuum, ſed ut bonum commune, non proprium, ſed appropriandum. Unde VII. Juſtitia commutativa parit actionem realem vel perſonalem, & ex ejus violatione naſcitur obligatio reſtitutionis, neutrum verò reperitur in juſtitia diſtributiva, ejusque quà talis violatione.

Inferes ſecundò. Eſſentiale diſtinctivum inter juſtitiam diſtributivam & commutativam conſiſtere in ſexta differentia aſſignata, quòd videlicet juſtitia commutativa reſpiciat adæquationem inter debitum legale, & jus partis rigoroſè activum, ſcilicet, quòd ſit jus proprietatis vel quaſi proprietatis; econtra diſtributiva reſpiciat adæquationem inter debitum legale communitatis, & jus partis minùs ſtrictum, quod nil aliud eſt, quàm ſpecialis condignitas ad bona communitatis, quam pars habet titulo conjunctionis & connexionis cum toto, ut colligitur ex S. Doct. q. 61. a. 1. ad 2. 4.

Inferes tertiò. Ex priori ceu eſſentiali diſtinctivo promanare per modum proprietatis, quòd juſtitia commutativa intendat æqualitatem arithmeticam inter datum & acceptum, diſtributiva verò æqualitatem proportionalem inter conditionem perſonarum & quantitatem bonorum communium. Ratio eſt, quia per ſe & regulariter loquendo nec juſtitia commutativa ponit æqualitatem inter debitum partis cum ſtricto jure partis, niſi ſimul ponendo æqualitatem arithmeticam inter datum & acceptum; neque diſtributiva ponit æqualitatem inter debitum communitatis & jus condignitatis in parte, niſi conſtituendo proportionem geometricam inter ipſas partes, & bona diſtribuenda. Unde ſi quando proportio geometrica intermittitur à juſtitia diſtributiva, eſt per accidens, & ex defectu materiæ, veluti cùm non adeſt niſi unus dignus, cui conferatur beneficium, vel plures ſunt æqualiter digni, tunc enim ſolùm defectu materiæ ceſſat æqualitas proportionum, quo tamen non obſtante, quia per ſe loquendo non contingit hæc partium raritas aut æqualitas, diſtributiva verò per ſe reſpicit jus diſtributivum partium quà talium, ideo juſtitia diſtributiva in geometricam æqualitatem adhuc per ſe inclinat. 5.

Inferes quartò. Juſtitiam formalem univocè & adæquatè dividi in legalem, commutativam, & diſtributivam, adeòque vindicativam & œconomicam non eſſe ſimpliciter ſpecies & partes ſubjectivas juſtitiæ, ſed tantùm potentiales. Ratio primi eſt, quia licèt juſtitia vindicativa ſit virtus ſpecialis, quâ Superior vel Judex intendit æqualitatem inter pœnam inflictam & culpam delinquentis, aut injuriam alteri illatam, tamen hæc æqualitas non eſt ex aliquo jure activo ipſi reo debita, qui potiùs habet voluntatem averſam à tali pœna; ac proinde objectum juſtitiæ vindicativæ non eſt juſtum, ſeu debitum æquale alteri. Hoc tamen non obſtante poteſt vindicatio eſſe actus juſtitiæ commutativæ, in quantum exercetur à judice ut obligato ex ſuo officio & pacto 6.

cum

Digitized by Google

cum communitate inito ad pœnas de delinquentibus ſumendas. Ratio ſecundi eſt, quòd œconomica juſtitia illa dicitur, quæ eſt inter patrem, & filium, maritum & uxorem, dominum & ſervum, hæc autem patitur defectum alteritatis, uti ex ſequentibus patebit.

DISPUTATIO XXV.

DE Subjecto juſtitiæ.

EX ipſa juſtitiæ definitione clarum eſt, proximum ſubjectum juſtitiæ eſſe voluntatem: de remoto ſubjecto controvertitur, utrum formalis & perfecta juſtitia, hoc eſt, cui de tribus conditionibus prærequiſitis, nimirum debito legali, alteritate, & æqualitate ſuprà expoſitis, nihil deeſt, inveniatur vel in homine erga DEUM, vel in DEO erga hominem, vel inter patrem & filium, maritum, & uxorem, dominum, & ſervum.

ARTICULUS I.

An in DEO ſit juſtitia commutativa erga hominem?

SUMMARIA.

1. *Quid requiratur ad ponendam æqualitatem juſtitiæ?*
2. *Æqualitas juſtitiæ eſt dupliciter impedibilis.*
3. *Ratio juſtitiæ ſaltem eminentialis eſt admittenda in DEO.*
4. *Legalis juſtitia non poteſt eſſe formaliter in DEO.*
5. *Neque homo poteſt habere juſtitiam diſtributivam erga DEUM.*
6. *Non datur formaliter in DEO juſtitia commutativa verſus hominem.*
7. *Reſponſio adverſariorum depellitur.*
8. *DEI dominium eſt inabdicabile & intransferibile.*
9. *Quodcunque opus ſub quocunque pacto exhibitum, eſt DEO debitum titulo dominii.*
10. *Inter DEUM & creaturas non eſt alteritas jurium.*
11. *Objectiones ſolvuntur.*
12. *Compenſatio meriti ad æqualitatem datur à DEO ex gratuito affectu.*
13. *DEUS conferendo creaturæ dominium, non eximit illam ab eſſentiali ſubjectione.*
14. *Diſparitas inter jus baſſum, & jus altum Principis.*

§. I.

Prænotanda.

1. NOtandum I. Ad æqualitatem juſtitiæ propriam requiri, ut tantum detur alteri, quantum exigendi ille jus, & legitimam facultatem obtinet, ut adeò per actum juſtitiæ illiud jus exhauriatur, & titulus exigendi deleatur; nam ex mente S. Doctoris ſuprà cit. tunc ponitur æquale, & datur alteri ſuum, quando tantum tribuitur, quantum debetur: ſed non tribuitur tantum, quantum debetur, quamdiu alter habet jus, & facultatem aliquid ulterius exigendi: ergo quamdiu non tollitur titulus & facultas aliquid ultrà exigendi, tam diu non ponitur perfecta & ad juſtitiam requiſita æqualitas.

2. Cæterùm hæc æqualitas eſt dupliciter impedibilis, per ſe & per accidens. Per accidens aliquod jus eſt inadæquabile defectu alicujus circumſtantiæ accidentalis, uti cùm debitor defectu pecuniæ ad reſtituendum debitum ſit impotens, & hæc inadæquabilitas non obſtat virtuti juſtitiæ, quæ primariò attendit quod eſt per ſe. Per ſe aliquod jus eſt inadæquabile, quando dominium vel jus activum eſt tantæ perfectionis, ut repugnet illud adæquari, & hoc impedit virtutem juſtitiæ formalis.

3. Notandum II. Aliquam ſaltem eminentialem rationem juſtitiæ, prout abſtrahit ab omni imperfectione, & ſolùm exprimit providentiſſimam legum & communitatum inſtitutionem item retributionem æquiſſimam vel præmiorum pro meritis, vel ſuppliciorum pro peccatis, in Deo admittendam eſſe. quo ſenſu pſal. 10. dicitur, *juſtus dominus, & juſtitiam dilexit.* 2. ad Timoth. ultimo: *Repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi dominus in illa die juſtus judex.* Ad Hebr. 6. *Non eſt injuſtus DEUS, ut obliviſcatur operis veſtri.*

4. Non tamen in DEO formaliter admitti poſſe juſtitiam legalem, tanquam certum ſuppono: quia ex ſuprà dictis finis intrinſecus juſtitiæ legalis eſt, ponere æqualitatem inter debitum legale partis, & jus, quod habet communitas in bona partium, & pro bono communi; ſed Deus neque eſt pars communitatis hominum, neque tota communitas hominum habet ullum jus in bona divina, multò minùs habet jus altum communitatis reſpectu DEI, cùm divinum dominium ſit infinitè excellentius omni creato jure; & DEUS ex vi ſui infiniti dominii poſſit totam hominum communitatem deſtruere abſque ulla ipſius injuria.

5. Suppono ulteriùs, Non dari juſtitiam diſtributivam hominis ad DEUM; quia juſtitia diſtributiva eſt in ſuperiore reſpectu inferiorum, & in communitate reſpectu partium in ordine ad tribuenda

Digitized by Google

buenda bona communia, ad quæ ſubditus jus habet propter connexionem cum toto; ſed hæc omnia in DEO implicant, neque enim ipſe eſt inferior reſpectu hominum, neque pars humanæ communitatis, nec humana ſocietas habet jus aliquod, aut ullum bonum, quod non ſit pleniſſimè ſubjectum excellentiſſimo DEI dominio, neque DEUS poteſt quicquam à creaturis accipere, quod non ſit antè ſuum. Reſtat ergo difficultas de juſtitia commutativa tam ex parte hominis, quàm DEI, quam Thomiſtæ ſolent tractare in diſputatione de merito.

§. II.

Reſolutio quæſtionis negativa.

6. CONCLUSIO. *Non datur formalis juſtitia commutativa in DEO versùs hominem.* Ita communiter noſtri DD. Salisburg. & ſatis clarè ſentire videtur S. Doct. diſt. 27. q. 1. a. 3. dicens: *In redditione præmii ad merita magis ſervatur forma diſtributionis, cùm ipſe unicuique ſecundùm opera ſua reddat, quàm commutationis, cùm DEUS à nobis nihil accipiat, quamvis à Sanctis quandoque inveniatur metaphoricè dictum, quod bonis operibus regnum cœlorum emitur, in quantum DEUS acceptat opera noſtra, ut acceptans ea:* ubi vides, actum juſtitiæ commutativæ non niſi metaphoricè in DEO à S. D. agnoſci.

Ratio primò eſt: Implicat in DEO dari debitum legale fundatum in rigoroſo jure alicujus creaturæ: ergo etiam implicat in DEO juſtitia commutativa. Antecedens probatur: Implicat, DEUM dependere ab aliqua creatura, & ab illa impediri in ſuâ pleniſſima libertate ac increato dominio ſupra res quaſcunque: ſed ſi haberet debitum legale, ratione illius debiti dependeret à jure activo creaturæ, eique eſſet ſubjectus & ſubordinatus, eſſetque ab illo ipſo jure impeditus, ne haberet moralem potentiam, ac pleniſſimam libertatem pro ſuo libitu diſponendi de re illa, reſpectu cujus habet debitum legale: ergo.

7. Neque dicas, de facto DEUM vi pacti & promiſſionis abſque omni ſua imperfectione impediri, ne poſſit denegare gloriam pro meritis, aut pœnitenti reviviſcentiam meritorum.

Nam contrà eſt, quòd vi ſui pacti & promiſſionis DEUS non obligetur ex debito legali, ſed tantùm morali ſuæmet rectitudinis, aut phyſico ſuæ increatæ immutabilitatis, ex quo non impeditur, quin habeat ſupremum & ſtrictiſſimum dominium, ac libertatem pro ſuo libitu abſolutè, & in ſenſu diviſo de quacunque creatura diſponendi; unde [inquit S. Doct. 1. 2. q. 114. a. 1 ad 3.] *non ſequitur, quòd DEUS efficiatur ſimpliciter debitor nobis, ſed ſibi ipſi, in quantum debitum eſt, ut ſua ordinatio impleatur.* Et hic a. 1. ad 3. *DEUS non eſt debitor, quia ipſe ad alia non ordinatur, ſed potiùs alia ad ipſum*; at verò ſi DEUS haberet debitum legale, fieret debitor nobis, & ordinaretur ad creaturam tanquam debitor ad creditorem, nec ſervaret etiam in ſenſu diviſo pleniſſimum jus, & dominium in res creatas, quia jus activum rigoroſum, in quo fundatur juſtitia commutativa. eſt jus proprietatis, excluſivum omnis alterius dominii.

8. Confirmatur I. Vel DEUS illius rei, aut actionis dominium, cujus debitum habet, à ſe abdicavit, & tranſtulit in creaturam, vel non: primum non poteſt dici, quia increatum DEI dominium eſt per eſſentiam inabdicabile, ſicut & titulus hujus dominii, ſcilicet rerum creatio & conſervatio. Non ſecundum I. Quia nequeunt ſimul in eodem ſubjecto conſiſtere jus proprietatis, & dominii activum, & jus paſſivum, ſeu legale debitum; ſiquidem jus activum rigoroſum dicit liberam facultatem, & independentem poteſtatem diſponendi, excluſivam omnis alterius impedientis; jus verò paſſivum, ſeu debitum legale dicit obligationem, & carentiam ejusmodi liberæ poteſtatis. II. Quia ſi DEUS per ſuum pactum & promiſſionem nullum dominium vel jus à ſe tranſtulit in creaturam, iſta non minùs manet ſubjecta, quàm ante pactum & promiſſionem erat ſubjecta abſque jure activo, ergo & poſt pactum. Nec valet paritas inter pacta, & promiſſiones humanas, ac promiſſiones divinas; per illas enim homo transfert in hominem ſuum jus, vel dominium, & à ſe abdicat poteſtatem liberè diſponendi de re aliqua, quod DEUS non à ſe abdicat, nec poteſt abdicare.

9. Confirmatur II. Si DEUS obligaretur creaturæ ex juſtitia commutativa, obligaretur ex opere oneroſo ſibi exhibito; atqui ex hoc non obligatur: ergo. Major eſt Adverſariorum. Minor probatur. Opus quodcunque quantumvis oneroſum, ſub quocunque pacto aut promiſſione exhibitum, eſt DEO debitum titulo inabdicabilis dominii: ſed quod eſt ita debitum, non poteſt fundare obligationem; aliàs rurſus creatura reſpectu ejuſdem operationis eſſet dependens, & independens; haberet jus activum & paſſivum; liberam, & ligatam poteſtatem, quod implicat.

10. Ratio eſt II. Inter DEUM & creaturas non datur alteritas jurium: ergo nec datur juſtitia formalis in DEO erga creaturam. Antecedens probatur: Ubi eſt dependentia & ſubordinatio jurium, non eſt alteritas jurium; ideo enim non eſt moralis alteritas inter patrem & filium, dominum & ſervum, quia dominium filii eſt ſubordinatum dominio patris: ſed jus & dominium cujuſcunque creaturæ eſt eſſentialiter ſubjectum increato DEI dominio: ergo.

Confirmatur: Nemo ſuo jure ſibi ipſi obligatur, & hinc ad obligationem juſtitiæ requiritur alteritas jurium: ſed DEUS obligaretur ſuo jure ſibi ipſi, ſi poſſet erga creaturam contrahere debitum legale, & ipſi ex juſtitia obligari: quia alteri obligari ex juſtitia eſt ipſi obligari ex jure activo ipſius; ſed quodlibet jus & dominium creaturæ eſt jus & dominium DEI, magis quippe quodlibet jus creaturæ ſubjicitur juri & dominio divino, quàm jus filii & ſervi ſubjicitur dominio patris ac domini, cùm quælibet creatura ſit eſſentialiter ſerva DEI.

§. III.

Fundamentum Adverſariorum deſtruitur.

11. OBjicies. Compenſatio meriti propriè dicti ad æqualitatem eſt actus juſtitiæ commutativæ: ſed DEUS juſtis compenſat merita ad æqualitatem; ergo exercet actum juſtitiæ commutativæ.

Reſpond.

Digitized by Google

Reſpond. diſtinguendo majorem: compenſatio meriti ad æqualitatem orta ex debito legali, & cum ſufficiente alteritate, concedo; orta ex gratuito affectu dantis, & ſine ſufficienti alteritate, nego; & ſub data diſtinctione nego conſequentiam.

Dices. Illa compenſatio oritur ex debito legali, quæ oritur ex pacto & promiſſione, per quam alteri jus acquiritur ad exigendam talem compenſationem: ſed DEUS recompenſat merita juſtorum ex pacto & promiſſione, quâ juſti acquirunt jus ad exigendam talem compenſationem, ideoque dicuntur recipere coronam juſtitiæ.

11. Reſpond. negando minorem. Tunc enim ex promiſſione divina vel pacto jus acquirerent creaturæ, ſi illa promiſſio poſſet jus vel dominium abdicare, aut transferre in creditorem, uti patet in humanis; ſed DEUS ſuâ promiſſione ſuum jus vel dominium transferre, aut abdicare non poteſt, ut oſtenſum eſt, & ideo D. Anſelmus in proſologio c. 10. *Juſtus*, inquit, *es Domine, non quia nobis reddis debitum, ſed quia facis, quod decet te ſummum bonum.*

Inſtabis: Non eſt neceſſe, ut transferatur dominium: nam poteſt DEUS per votum accipere ab homine donationem, quin ipſi accreſcat dominium: ergo poterit etiam homini conferre jus & dominium, quin ipſi aliquid decreſcat de ſuo excellentiſſimo dominio.

Confirmatur: Jus altum Reipublicæ, vel Principis in bona ſubditorum non obſtat, quin Reſpublica, vel Princeps poſſit ex contractu obligari homini privato & ſubdito debitô juſtitiæ commutativæ: ergo ſupremum DEI jus, & dominium non obſtat, quin ipſe poſſit obligari creaturæ debitô juſtitiæ commutativæ.

Reſpond. negando antecedens, & conſequens 13. probationis diſtinguo: poterit hoc dominium conferre in creaturam cum omnimoda ſubjectione, & ſubordinatione ad ſuum inabdicabile dominium, concedo; ſine hac, nego. Atqui hoc ipſo defectu ſufficientis alteritatis non adeſt jus activum ſufficiens pro titulo juſtitiæ commutativæ.

Ad confirmationem nego conſequentiam, & 14. paritatem; nam jus principis, vel reipublicæ eſt quid finitum, limitatum, quod in contractum deduci, pretio æſtimari & abdicari poteſt, atqui jus divinum eſt immutabile, & inabdicabile.

ARTICULUS II.

An detur in DEO formalis juſtitia diſtributiva?

SUMMARIA.

1. *Negatur formalis juſtitia diſtributiva in DEO.*
2. *Objectiones ab authoritate*
3. *Diluuntur.*
4. *Juſtitia diſtributiva non eſt ſeparabilis ab omni imperfectione.*

§. I.

Reſolutio negativa.

1. CONCLUSIO. *Non datur in DEO juſtitia diſtributiva formaliter.* Ratio eſt: juſtitia diſtributiva per ſe reſpicit debitum legale partibus reipublicæ, quæ quatenus ſunt partes, habent jus ad bona communitatis ſibi proportionatè diſtribuenda: ſed hoc totum implicat in DEO: ergo. Minor probatur: Nam homines non ſunt membra aut partes DEI, neque DEUS gerit perſonam communitatis, ut proinde inter DEUM & creaturas oriri poſſit habitudo & connexio partis ad totum, in qua fundatur jus diſtributivum: ſed neque tota communitas hominum & creaturarum jus activum obtinet in bona divina à DEO diſtribuenda, nec bona DEI ſunt hominum communitati propria; ergo.

§. II.

Solvuntur objectiones.

2. OBjicies I. DEUS remuneratur opera bona juſtorum ex vera, & propriè dicta juſtitia: ſed non ex juſtitia commutativa: ergo ex diſtributiva. Major colligitur ex textibus in notando 2. adductis, præſertim ad Hebr. 6. *Non eſt injuſtus DEUS, ut obliviſcatur operis veſtri*; nam ſi DEUS ſolùm ex veracitate & fidelitate noſtra opera remuneraretur, Apoſtolus potiùs debuiſſet dicere, *non eſt DEUS mendax, aut fallax*, ut obliviſcatur &c. quia non remunerando bona opera tantùm ageret contra veracitatem, & fidelitatem ſuæ promiſſionis, non contra juſtitiam.

Confirmatur authoritate D. Auguſtini in illa verba Apoſtoli, *repoſita eſt mihi corona juſtitiæ &c.* tract. 3. in Joan. ſic loquentis: *Jam debitum flagitat, jam debitum exigit, ut antè ſuſciperes gratiam, miſericordem patrem opus habebat; ut præmium gratiæ, juſtum judicem.* Et D. Thomæ ſupra S. Dionyſium de div. nomin c. 8. lect. 4. ubi ſic loquitur: *Attribuitur ei diſtributiva juſtitia, quæ non obſervat æqualitatem quantitatis &c.* Item 2. contra Gentes c. 93. *Non igitur ſibi competit commutativa Juſtitia, ſed ſolùm diſtributiva.*

Reſpondeo negando majorem. Ad textus in 3. probationem adductos dico, ex illis non probari, quòd DEUS remuneretur merita juſtorum ex juſtitia formali, ſed potiùs eminentiali, quæ ſolùm in hoc convenit cum diſtributiva, quòd omnia ſapientiſſimè juxta cujusvis conditionem diſtribuat; in ratione verò debiti legalis, quod eſſe de eſſentia juſtitiæ aliàs oſtendimus, disconvenit. Imò verò ex iis locis potiùs probaretur juſtitia commutativa in DEO, quàm diſtributiva: nam, ut optimè in Theſibus de merito advertit Clariſſimus quondam P. Thomas Ringmayr, DEUS retribuendo bonis operibus præmia, non attendit æqualitatem proportionis, quantumvis hæc per accidens ſequatur, ſed potiùs arithmeticam rei ad rem, uti dicitur ad Rom. 2 *Qui reddit unicuique ſecundùm opera ſua*: neque enim remunerando labores & paſſiones S. Pauli, pro quibus ille ſibi promittebat coronam juſtitiæ, attendebat,

quam proportionem haberent cum aliorum meritis, ſed quantum ipſe geſſit; unde quilibet eandem mercedem accipit, quam eſſet accepturus, ſi ſolus eſſet beatus; ſicut qui pluribus creditoribus ſolvit, quorum uni debet centum, alteri quinquaginta, non idcirco facit actum juſtitiæ diſtributivæ, ſed commutativæ, quia per ſe intendit æqualitatem rei ad rem, quantumvis ſecundariò, & per accidens ſequatur æqualitas proportionis.

Ad illud Apoſtoli ad Hebr. 6. *DEUS non eſt injuſtus, &c.* Reſpond. *injuſtum* eſſe accipiendum analogicè ad injuſtitiam humanam, non propriè & formaliter; ſicut enim dicitur DEUS juſtus, quia in retributione præmii ſervat aliquem modum, quem ſervat juſtitia humana, tum in diſtribuendo, tum in ponendo æqualitatem inter præmia & merita, ſic diceretur injuſtus, ſi non ſervaret illum modum: homines enim dicuntur injuſti, quando promiſſam mercedem pro opere oneroſo ſibi exhibito non rependunt.

Ad confirmationem ex D. Auguſtino. Reſpond. ſignificari debitum ſecundùm quid, hoc eſt, ex divina promiſſione, & dignitate operis, non ſimpliciter, & ex jure activo creaturæ. Ad alterum ex D. Thoma Reſpond. in utroque loco ſenſum eſſe, quòd juſtitia diſtributiva DEO tribuatur ſecundùm aliquem modum, non autem formaliter, ſeu ſecundùm rationem objecti formalis.

Si dicas: S. Doctor in poſteriori textu removet à DEO juſtitiam commutativam, & tantùm attribuit diſtributivam; ſed commutativa eſt in DEO quoad modum aliquem, ut ipſe fatetur, ergo diſtributivam illi attribuit, non tantùm ſecundùm aliquem modum, ſed etiam ſecundùm rationem objecti. Reſpond. S. Doctorem illo loco conſiderare retributionem præmii, ut comparatam ad opus meritorum ſecundùm ſubſtantiam, intenſionem, durationem, & prout à libero arbitrio procedit; non autem quatenus dignificatur per gratiam; & in hoc ſenſu non obſervat modum juſtitiæ commutativæ, cùm juxta Apoſtolum *non ſint condigna paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam &c.* ſed potiùs ſervat modum proportionalem diſtributivæ; at verò quatenùs illa opera dignificantur per gratiam, ſic non minùs DEUS ſervat modum juſtitiæ commutativæ, quàm diſtributivæ, ut antè dictum.

4. Objicies II. ex ratione. Juſtitia diſtributiva dicit ſummam perfectionem nullis admixtis imperfectionibus: ergo eſt DEO attribuenda. Antecedens quoad primum membrum probatur: Quia diſtribuere bona communia eſt actus ſuperioris ad inferiorem, & conſequenter maximè decet ſupremum mundi gubernatorem. Quoad ſecundum membrum probatur, quia juſtitia diſtributiva non inducit in diſtribuente debitum ſimpliciter, aut ſiqua eſt obligatio, oritur illa tantùm à lege & recta ratione, cui Princeps ſubjicitur, at cùm DEO ipſa ſuæ ſapientiæ ratio ſit lex juſtitiæ, nullam involvit imperfectionem, ſed neque requiritur, ut diſtribuens abdicet à ſe dominium bonorum, quæ diſtribuit, veluti ſi Princeps bona communia ſolùm largiatur ad uſumfructum.

Reſpondeo, negando antecedens, & conceſſa primi membri probatione, ubi DEUS ſervat modum juſtitiæ diſtributivæ, nego alterius membri probationem: nam licèt juſtitia diſtributiva non inducat illud debitum ſimpliciter, quod oritur ex ſtrictiſſimo jure proprietatis, & appellatur jus commutativum; illud tamen debitum inducit, quod oritur ex jure diſtributivo, quod habet pars ad bona communitatis. Ad inſtantiam de principe diſtribuente ſolum uſum, vel uſum fructum, Reſpond. illam non eſſe ad rem, in tali enim caſu princeps non diſtribuit bona, ſed uſum, vel uſum fructum bonorum, quem proinde à ſe abdicat, & transfert in privatos.

ARTICULUS III.

An detur juſtitia commutativa hominis ad DEUM.

SUMMARIA.

1. *Negatur juſtitia commutativa hominis erga DEUM.*
2. *DEO nullius creaturæ poſſeſſio, vel uſus ſubduci poteſt.*
3. *Inter DEUM & hominem eſt phyſica non moralis diſtinctio propter eſſentialem ſubordinationem.*
4. *Diſparitas de virtute religionis & obedientiæ.*
5. *Quomodo commutativa & diſtributiva juſtitia reperiantur in DEO?*
6. *Juſtitia eminentialis DEI formaliter diſtinguitur à virtute fidelitatis & veritatis.*

§. I.

Reſolutio negativa.

1. CONCLUSIO. *Non datur in homine formalis juſtitia commutativa erga DEUM.*

Probatur primò. In tantum daretur in homine actus perfectæ juſtitiæ erga DEUM, in quantum DEO perfectè ſatisfaceret: ſed hoc non poteſt: ergo non datur in homine actus perfectæ juſtitiæ erga DEUM. Minor probatur: ut homo DEO ſatisfaceret ex rigore juſtitiæ, deberet aliquid exhibere ex bonis indebitis, & non ſubjectis DEI dominio; ut latiùs proponam ex Tract. de Incarnatione: ſed hoc implicat: ergo.

Probatur ſecundò. Ut homo exerceret actum juſtitiæ erga DEUM, deberet ponere æqualitatem inter ſuum debitum, & jus divinum: ſed hoc non poteſt: ergo. Major conſtat, quia hoc eſt debitum juſtitiæ. Minor probatur I. Jus divinum eſt jus ſupremi dominii fundatum in titulo creationis: quâ DEUS in omnia creata eſſe jugiter influit, ſed pro hoc non poteſt reddi æquale, ſicut neque parentibus poſſumus reddere æquale, quatenus ſunt principium noſtri eſſe. II. Ut juri activo DEI ad æqualitatem ſatisfieret, deberet ita adæquari jus divinum, ut non reſtaret titu-

Digitized by Google

titulus eandem operationem exigendi ; ſed hoc implicat, cùm titulus ſupremi dominii præter alios plurimos ſit inabdicabilis.

§. II.

Solvuntur objectiones.

2. OBjicies primò. Si homo non poſſet actum juſtitiæ erga DEUM exhibere, eſſet ratio, quòd nihil poſſet DEO exhibere ex bonis propriis, & indebitis ; ſed hæc ratio non eſt : ergo. Minor probatur I. Quia reſtitutio eſt actus juſtitiæ: ſed poteſt ex juſtitia reſtitui id, quod eſt ſub dominio illius, cui reſtituitur, veluti ſi ſervus aufugiens ſe ipſum reſtituat, & redeat ad obſequium domini. II. Opera conſilii, & ſupererogatoria ſunt DEO indebita: ergo poteſt homo aliquid exhibere DEO indebitum. III. Operatio, quatenus ex libero hominis arbitrio procedens, eſt ſub pleno, & ſolo dominio hominis, aliàs homo eſſet liber, & non eſſet : ergo eſt proprium hominis bonum.

Reſpond. negando minorem, & I. probationem minoris diſtinguo : Poteſt reſtitui id, quod eſt ſub dominio alterius, quatenus fuit ſubtractum ab uſu, aut poſſeſſione illius, concedo ; ſecus, nego. Et hoc patet in exemplo ſervi, qui ſe ipſum per fugam ſubtrahit, ne dominus poſſit actualiter uti ipſius operâ : atqui DEO tam uſus actualis, quàm jus utendi pro libitu à quâcunque creaturâ, ſubduci non poteſt. Ad II. probationem diſtinguo antecedens : ſunt DEO indebita, in quantum nullô præceptô ſunt impoſita, concedo; in quantum in alium finem referibilia, nego. Licèt ergo homo abſolutè non teneatur facere aliquod opus conſilii, ſuppoſito tamen, quòd illud faciat, etiam obligatur illud referre in DEUM jure ſupremi dominii, quod DEUS habet in omnia creata. Ad III. diſtinguo antecedens : actio quà libera eſt in pleno dominio & poteſtate hominis reſpectu actûs, ut ſcilicet poſſit illum ponere, vel non ponere, concedo ; reſpectu DEI, ut poſſit illum ſubtrahere divino dominio, nego ; hoc ipſum quippe jus libertatis ſubeſt ſupremo DEI dominio.

3. Objicies ſecundò : Ubi intercedit realis diſtinctio jurium, ibi intercedit ſufficiens alteritas ad rationem juſtitiæ ; ſed hæc intercedit inter DEUM & hominem : ergo. Minor probatur: Ubi eſt realis diſtinctio libertatum & voluntatum, ibi eſt realis diſtinctio jurium : ſed inter DEUM & hominem intercedit realis diſtinctio libertatum & voluntatum : ergo. Major conſtat; quia jus eſt libera facultas, quæ non diſtinguitur ab ipſa voluntate.

Confirmatur à paritate obedientiæ, & religionis, quæ habet ſufficientem alteritatem, ut homo debitum DEO cultum & obſequium exhibere poſſit.

Reſpond. negando minorem, & majorem probationis diſtinguo : ubi eſt realis diſtinctio voluntatum tam phyſica, quàm moralis, ibi eſt realis diſtinctio jurium, concedo ; tantùm phyſica, nego : ſed inter DEUM & hominem intercedit realis diſtinctio libertatum & voluntatum, phyſica, concedo; moralis, nego minorem, & conſequentiam; quia ſcilicet manet iſtius juris eſſentialis ſubordinatio, & dependentia à jure divino.

Ad inſtantiam Reſpond. ad virtutem religionis ſufficere phyſicam alteritatem voluntatum, ſicut etiam ad obedientiam, quia neutra virtus tendit per ſe ad ponendam æqualitatem debiti cum jure alterius. 4.

§. III.

Corollaria.

COlliges ex dictis primò. Juſtitiam tam diſtributivam, quàm commutativam in DEO formaliter quoad aliquam rationem & modum reperiri. Diſtributivam quidem, partim in naturalibus, in quantum cuivis naturæ diſtribuit certas proprietates, qualitates, perfectiones, juxta exigentiam, conditionem, & inclinationem naturæ, unde Tertullianus, *DEI bonitas*, inquit, *operata eſt mundum, Juſtitia modulata eſt*, partim in ſupernaturalibus, in quantum diſtribuit præmia juxta cujuslibet meritorum proportionem. Commutativa verò reperitur ſecundùm aliquam rationem æqualitatis, in quantum tribuit mercedem & coronam gloriæ juxta commenſurationem ad cujuslibet operis dignitatem, & intrinſecum valorem. 5.

Colliges ſecundò. Juſtitiam eminentialem, quâ DEUS præmia, vel ſupplicia diſtribuit, rectè vocari juſtitiam remunerativam & punitivam, ac eſſe diſtinctam ſecundùm rationem à virtute fidelitatis & veracitatis quia neutra iſtarum in ſuo formali conceptu obſervat illum ſpecialem modum, quem DEUS ut juſtus judex obſervat, ut vel pro meritis æqua præmia, vel pro demeritis æqua ſupplicia decernat. 6.

ARTICULUS IV.

An detur perfecta juſtitia inter patrem & filium, maritum & uxorem, dominum & ſervum ?

SUMMARIA.

1. *Quomodo filius ſit ſubjectus patri?*
2. *Viri & uxoris inter ſe comparatio.*
3. *Quid ſervi nomine intelligatur?*
4. *Inter filium & patrem quà tales non eſt rigoroſa juſtitia.*
5. *Quomodo inter uxorem & maritum intercedat juſtitia.*
6. *Inter dominum & ſervum non eſt rigoroſa juſtitia.*
7. *Solvuntur objectiones.*
8. *Amicitia non requirit alteritatem jurium, ſed ſuppoſitorum.*

§. I.

Prænotanda.

NOtandum I. Filium duplici ratione & jure poſſe dici ſubjectum patri, vel eſſe aliquid patris. 1.

Digitized by Google

patris. I. Jure naturæ, & titulo generationis, qui perpetuò durat, & ex lege pietatis filium obligat ad debitam reverentiam, & obſequia præſtanda patri. II. Jure civili, quo filius ante emancipationem non permittitur eſſe ſui juris, ſed conſtituitur ſub patria poteſtate; Unde nomen & jus patriæ poteſtatis jure Romano eſt introductum, ut obſervat Perez l. 1. Inſt. de patria poteſtate, & hæc ratio eſt temporanea, quouſque ſcilicet filius emancipatur, ſicque ſui juris efficitur. Quamquàm verò antiquo jure filiisfamiliâs nullum ſpeciale dominium in bona quæcunque, excepto caſtrenſi, & quaſi caſtrenſi peculio, competeret, tamen Principum conſtitutionibus etiam hoc temperatum fuit.

2. Notandum ſecundò pro ſecunda parte quæſiti. Virum & uxorem inter ſe dupliciter comparari poſſe. Primò in ordine ad uſum matrimonii, in exigendo & reddendo conjugale debitum. Secundò in ordine ad gubernationem domûs, uſum & adminiſtrationem bonorum, quæ rurſus in genere loquendo ſunt duplicia, alia communia, alia marito & uxori propria.

3. Notandum tertiò. Servi nomine hoc loco non intelligi ſervum conductitium, qui pro mercede ad certum tempus ſuam operam locat, quem inter & dominum intercedere poſſe juſtitiam, non eſt qui dubitet: ſed intelligi mancipia, quæ ſui juris non ſunt. His poſitis ut ad ſingula quæſita ſatisfiat,

§. II.

Reſolutio quæſtionis.

4. CONCLUSIO. *Inter patrem & filium quà talem non intercedit rigoroſa juſtitia in bonis filii jure non exceptis, & antequam filius ſit emancipatus*: ita communis.

Prima pars probatur. Filius quà talis aut conſideratur ſecundùm reverentiam & obſequia patri debita, aut ſecundùm bona nullo jure à patria poteſtate excepta: ſed utrobique deficit aliqua conditio ad juſtitiam requiſita, nempe æqualitas vel alteritas: ergo. Minor quoad primum membrum probatur. Si filius conſideratur ſecundùm obſequia patri debita titulo generationis, nec poteſt habere ſufficientem alteritatem, neque æqualitatem. Non alteritatem, quia ut ſic conſideratur tanquam pars patris ab illo deciſa, & effectus ipſi naturali jure ſubjectus. Non etiam æqualitatem; quia eſſe, quod filius accepit à patre, eſt præſtantius omni obſequio, neque pro illo poteſt reddi æquale; unde ad hæc obſequia obligatur ſtrictiori titulo, quàm juſtitiæ, nempe titulo pietatis.

Eadem minor probatur quoad alterum membrum: in bonis, in quibus filius non eſt ſui juris, ſed ſubjectus patriæ poteſtati, in iis non habet ſufficientem alteritatem: ſed in bonis jure non exceptis, uti ſunt, quæ vocantur profectitia, filiusfamiliâs ipſâ juris diſpoſitione eſt ſubjectus patriæ poteſtati: ergo ut ſic non habet ſufficientem alteritatem.

Secunda & tertia pars facilè patent: quia emancipatio & juris diſpoſitio in certis bonis confert filio jus proprietatis in ſua bona independens à patria poteſtate: ergo faciunt filium moraliter alterum à patre.

CONCLUSIO SECUNDA. *Inter uxorem & maritum intercedit rigoroſa juſtitia quoad redditionem debiti matrimonialis. II. Item in bonis utrique propriis. III. Non autem in bonis communibus.* 5.

Ratio primæ partis eſt; quia matrimonium eſt propriiſſimus contractus, quo uterque conjux tradit alteri jus in ſuum corpus ad finem ſuſcipiendæ prolis; unde Apoſtolus 1. ad Cor. 7. *Vir*, inquit, *poteſtatem non habet ſui corporis, ſed uxor*, & econtrà: ergo hujus debiti ſolutio eſt actus perfectæ juſtitiæ.

Ratio ſecundæ partis eſt; quia in aliquibus bonis vir & uxor habent perfectum dominium ab altero independens, adeòque non ampliùs habentur fictione juris pro una perſona, ſed pro diſtinctis, & ſic habent ſufficientem alteritatem.

Ratio tertiæ partis eſt; quia in ordine ad gubernandam familiam, vitæque conjugalis ſocietatem fictione juris habentur pro una perſona, adeòque deeſt alteritas.

CONCLUSIO TERTIA. *Inter dominum & ſervum qua tales non intercedit perfecta juſtitia.* 6. Ratio eſt, quòd ſervus quà talis, quidquid eſt, domini eſt, ejuſque ut Ariſtoteles vocat, *animatum inſtrumentum* ad opera domeſtica. Dixi tamen *inter ſervum quà talem*, nam ſi dominus & ſervus conſiderentur, quatenus homines ſunt (idem eſto judicium de patre & filio, marito & uxore) ſic poterit inter ipſos intercedere perfecta juſtitia: unde dominus ſervum occidens, vel ipſius famæ detrahens, peccat contra juſtitiam, cùm cuilibet homini, quà homo eſt, competat jus naturale ad ſuæ vitæ & famæ conſervationem: ideo filius patrem occidens committit duplex ſpeciale peccatum, unum contra pietatem, alterum contra juſtitiam.

§. III.

Solvuntur objectiones.

OBjicies primò. Filius non emancipatus tenetur patri reſtituere, quæ de paternis bonis 7. furto ſubripuit: ergo datur inter patrem & filium perfecta juſtitia. Conſequentia patet, quia reſtitutio eſt actus juſtitiæ commutativæ: ſed ubi reperitur actus proprius virtutis, ibi reperitur & ipſa virtus: ergo. II. Furtum filii eſt vera injuſtitia, & injuria erga patrem: ergo etiam datur vera & perfecta juſtitia filii ad patrem.

III. Inter patrem & filium quà tales intercedit vera amicitia: ergo etiam intercedit formalis juſtitia. Conſequentia probatur; quia amicitia non minùs requirit alteritatem, quàm juſtitia, cùm nemo ſibi ipſi propriè dicatur amicus.

Reſpond. ad I. conced. totum, quia in hoc caſu filius patri aufert poſſeſſionem & uſum in ſuis propriis bonis, quæ ipſi jure ſtricto dominii, non tantùm patriæ poteſtatis conveniunt, eaque ſibi appropriat. Idem dicendum de ſervo auferente pecuniam ſuo domino. Eodem modo Reſpond. ad II. & concedo totum. Vel diſtinguo conſequens: datur perfecta juſtitia filii ad patrem, quatenus filii, nego; quatenus excluſi à rigoroſo jure

Digitized by Google

jure & dominio patris, quod injurioſè invaſit, conc. conſequentiam.

Ad III. Nego conſequentiam, nam licèt amicitia requirat alteritatem ſuppoſitorum, non tamen alteritatem jurium, eò quòd amicitia fundetur in vitæ, morumque ſimilitudine.

DISPUTATIO XXVI.

DE

Jure, & dominio.

Diximus, debitum legale fundari in jure activo alterius, quod eſt libera & legitima facultas diſponendi de aliqua re, licitè non impedibilis. Nunc progredimur ad hujus juris in particulari conſiderationem, & quidem juris rigoroſè accepti, in quo fundatur debitum legale juſtitiæ commutativæ, cujus communiores, & pro foro Theologico accommodas diviſiones damus.

ARTICULUS I.

De diviſione & natura juris & dominii.

SUMMARIA.

1. *Diviſio juris in jus in re, & ad rem.*
2. *Ad jus in re requiritur aliqualis rei exiſtentia.*
3. *Jus ad rem acquiritur aliquo titulo juris; jus in re traditione & apprehenſione.*
4. *Circa eandem rem poteſt unus habere jus reale & alius perſonale.*
5. *Jus ad rem tribuit actionem perſonalem; jus in re realem.*
6. *Jus in re latiùs patet, quàm dominium.*
7. *Jus reale diverſæ rationis in eandem rem pluribus poteſt competere.*
8. *Definitio dominii.*
9. *Eſſe formaliter jus in re defenditur contra Molinam.*
10. *Quid ſignificetur per voces gubernandi vel diſponendi?*
11. *Diviſio dominii in juriſdictionis & proprietatis.*
12. *Dominium proprietatis dividitur in perfectum & imperfectum.*
13. *Explicatur definitio dominii.*
14. *Variis dubiis & objectionibus*
15. *Reſpondetur.*
16. *Duplex acceptio dominii pleni.*
17. *Poſſeſſores majoratûs & fideicomiſſi ſunt domini.*
18. *Explicatur diviſio dominii imperfecti in directum & utile.*
19. *Textus juris in oppoſitum adducti exponuntur.*
20. *Diſparitas inter dominum directum, & dominum pignoris, hypothecæ, depoſiti.*

§. I.

Diviſio juris.

1. CONCLUSIO. *Jus in communi rectè dividitur in jus in re, & ad rem, ſive in jus reale, & perſonale.*

Jus in re, ſive reale eſt, quo certa res exiſtens ita ſit alicui devincta, & obligata, ut quocunque devenerit, eandem à cujuſcunque manu repetere, & vindicare poſſit. *Jus ad rem*, ſeu perſonale eſt, quo non res ipſa, ſed perſona alicui ſit devincta, & obligata, ut vel rem aliquam certam, vel pretium tradere teneatur. E g emiſti equum à Titio, ſed nondum accepiſti, habes jus ad rem contra Titium, ſi tibi non velit equum tradere; ſi verò equum emptum etiam accepiſti, habebis inſuper jus in re per traditionem equi acquiſitum, quo hunc numero equum à quocunque alio detinente exigere, & vindicare potes.

Inferes ex dictis primò. Jus in re non haberi, 2.
niſi res illa ſuo modo exiſtat, ſive ſit corporea, ſive incorporea. Ratio eſt, quòd res nullo modo exiſtens non ſubjacet vindicationi, qui eſt proprius effectus juris in re. Dixi autem, niſi ſuo modo exiſtat, quia major eſt exiſtentia rerum corporearum, uti ſunt fundus, equus, pecunia, quàm incorporearum, uti ſunt beneficium, jus decimarum, jus patronatûs, jus hæreditatis, &c. hæc enim ſolum habent moralem exiſtentiam.

Inferes ſecundò. Ad acquirendum jus ad rem 3.
ſufficere aliquem titulum juris, cujuſmodi ſunt emptio, ſtipulatio, donatio, legatum, electio, &c. At verò ad jus in re plerumque requiri actualem traditionem, & apprehenſionem rei ex *traditionibus Cod. de pactis*, ubi dicitur, *traditionibus & uſucapionibus dominia rerum, non nudis pactis transferuntur.*

Inferes tertiò. Circa eandem rem poſſe ab u- 4.
no haberi jus reale, & ab alio jus perſonale, ut ſi equus tibi venditur, & non traditur, alteri verò ſimul venditur, & traditur, habebis quidem perſonale contra venditorem equi, alter verò habebit jus reale in equum venditum; unde in tali caſu & concurſu jus in re ſeu reale ſemper prævalet juri ad rem, dum equus manet illi, cui fuit ſimul venditus, & traditus, tibi verò non competit vindicatio equi, ſed tantùm actio perſonalis contra venditorem equi ad præſtandam ſatisfactionem.

Inferes quartò. Effectum proprium juris per- 5.
ſonalis eſſe, tribuere actionem perſonalem, hoc

eſt, jus in judicio cogendi perſonam aliquam, ut præſtet illud, vel æquivalens, quod ex contractu, vel alio titulo debet. Effectum verò juris realis eſſe actionem realem, hoc eſt, jus in judicio obtinendi, vel vindicandi rem ipſam in individuo determinatum, quâ de cauſa à Juriſconſultis hæc actio vindicatio appellatur.

6. Inferes quintò. Jus in re latiùs patere, quàm dominium, & dominium ſub illo tanquam præcipuam ſpeciem contineri; dantur enim plures ſpecies juris realis, quæ propriè dominium dici non poſſunt, veluti jus in pignus, & hypothecam, jus, quod uſuarius habet in rem à ſe ad tempus conductam, jus, quod conjuges habent in mutua corpora, &c.

7. Inferes ſextò. In unam, eandemque rem poſſe pluribus ſimul competere jus reale, diverſæ tamen rationis; nam in unum idemque prædium v. g. poteſt Cajus habere dominium directum, & Titius dominium utile, veluti conſtabit ex dicendis §. ſequenti.

§. II.

Definitio dominii.

8. CONCLUSIO. *Dominium generatim rectè definitur: Jus reale gubernandi vel diſponendi de re aliqua tanquam ſua.* Suum porrò hîc dicitur, quod ita alicui eſt adſtrictum, ut poſſit de illo proprio nomine & authoritate diſponere, non ex commiſſione alterius. Ita Leſſ. l. 2. c. 3. dubit. 1. Dicitur primò *Jus reale*, ſive jus in re, quod ponitur loco generis, & contra Molinam tract. 2. diſp. 3. n. 5. indicatur, dominium non eſſe tantùm cauſaliter, ſed etiam formaliter jus in re: nam conceptus dominii non ſalvatur ſine conceptu juris realis, & jus reale velut aliquid commune pluribus prædicatur in quid de dominio, jure maritali in corpus uxoris, & è converſo, item de jure uſuarii, pignoris, hypothecæ; quæ ſanè omnia ſunt jura realia, non tamen dominia.

9. Nec urget fundamentum Molinæ: Jus ſeu facultas & poteſtas moralis liberè diſponendi de aliquo, &c. infertur ex dominio, non autem dominium ex jure: nam rectè dices, ideo Petrus poteſt hac de re liberè diſponere, quia eſt dominus: non autem rectè inferes, ideo Petrus eſt hujus rei dominus, quia de illa poteſt liberè diſponere: ergo jus refunditur in dominium, tanquam proprietas vel effectus in cauſam, adeòque dominium non eſt jus formaliter, ſed cauſaliter.

Contra enim eſt, quod rectè infers ex homine animal: Homo eſt, ergo animal eſt; non item ex animali hominem, v.g. animal eſt, ergo homo eſt. Ergone homo non erit formaliter, ſed cauſaliter animal? Itaque negatur conſequentia; quia rectè infertur incluſum ex includente, pars ex toto, genus ex ſpecie [de quo Dialectici] non autem è converſo: quòd igitur potentia diſponendi & jus reale infertur ex dominio, non eſt ratio, quaſi dominium ſit radix & cauſa emanativa ipſius juris, ſed quia jus eſt pars actualiter incluſa in definitione, & conceptu dominii per modum generis, ut animal in definitione hominis.

10 Dicitur ſecundò, gubernandi, vel diſponendi. Quibus disjunctivis particulis indicantur duæ ſpecies adæquatæ dominii, videl. dominium Jurisdictionis, & Proprietatis; ſimulque dominium diſtinguitur ab aliis juribus uſûs, pignoris, hypothecæ, &c. quorum poſſeſſores non faciunt rem ſuam, neque de illa tanquam ſua pro libitu poſſunt diſponere.

§. III.

Diviſio dominii.

11. Dividitur ergò imprimis dominium in *dominium jurisdictionis*, & *proprietatis. Dominium jurisdictionis* eſt, *jus gubernandi ſuos ſubditos in ipſorum commodum*; cujus præcipui actus ſunt, præcipere, vetare, permittere, punire, præmiari, &c. *Dominium proprietatis* eſt *jus diſponendi de re aliqua tanquam ſua in ſuum commodum:* Unde primò excluditur jus uſuarii, hypothecarii, &c. qui tametſi jus habeant in rem aliquam, non tamen tanquam in ſuam. Secundò excluditur jus tutoris, qui licèt habeat facultatem diſponendi de rebus pupilli, non tamen in ſuum, ſed pupilli commodum. Hoc ipſum ly *in ſuum commodum* videtur eſſe differentia eſſentialiter diſtinctiva dominii proprietatis, à dominio jurisdictionis.

12. Dominium proprietatis dividitur in perfectum ſeu plenum, & imperfectum ſeu non plenum. Perfectum, quod antiquis, eò quòd ut plurimùm manu caperetur, mancipium dicebatur, definitur à Bartolo in *l. ſi quis vi.* 17. §. *differentia. ff. de acquir. poſſeſſ. Jus perfectè diſponendi de re corporali, niſi lege prohibeatur.* Aliqui addunt: *vel conventione.* Alii definiunt apud Haunoldum tr. 3. c. 1. contr. 1. §. 1. *libera facultas diſponendi circa rem, vel perſonam, quoad uſus vel actiones lege permiſſas, non impedibilis licitè ab aliis.* Leſſius l. 2. cap. 3. dubit. 2. *Eſt jus in re extendens ſe ad omnem ejus uſum ſeu diſpoſitionem, niſi lege prohibeatur.* Quæ definitiones omnes ſunt bonæ, & cum prima coincidunt, ſi modò in illa omittatur particula corporali, quæ meritò Clariſſ. D. Braun. in Tract. de domin. c. 2. §. un. & communiter Theologis omittenda videtur, cùm reverà detur dominium etiam in rebus incorporalibus, quæ tangi non poſſunt, veluti beneficio Eccleſiaſtico, jure ſervitutis, &c.

13. Dicitur primò *Jus in re*, quod eſt loco generis, ut ſuprà dictum. Secundò *perfectè diſponendi*, hoc eſt, juxta explicationem tertiæ definitionis, extendens ſe ad omnem uſum, ſeu diſpoſitionem, eſtque proin jus re utendi, abutendi, alienandi, conſumendi, &c. Per quæ dominium perfectum ſecernitur ab imperfecto, quod eſt jus ſolummodò ad unum, vel alterum genus diſponendi ſe extendens, uti dominium utile ſolummodò ſe extendit ad perceptionem fructuum & emolumentorum. Dicitur tertiò: *Niſi lege prohibeatur*: Quia aliquando in commodum ipſius domini, vel boni communis lex obſiſtit actuali exercitio dominii ejuſque actus reddit irritos, nec ideo tamen aliquid aufert de ipſo jure & dominio: quemadmodum pupillus vel minorennis ſine authoritate tutoris, curatoris, vel judicis prohibentur alienare, quamvis interea plenum habeant rerum ſuarum dominium. Addunt aliqui quartò: vel conventione: quia aliquando ſpeciali contractu, pacto, & conventione ligatur domi-

Digitized by Google

dominium, ne in liberam diſpoſitionem prodeat, veluti contingit in pignore, cujus plenum dominium licèt pertineat ad debitorem, ex ſpeciali tamen conventione cum creditore illud alienare non poteſt.

§. IV.

Quædam dubia, & objectiones ſolvuntur.

14. Hinc tamen emergunt aliquot dubia: primò: an prædicta dominii perfecti definitio non præjudicet ſupremo DEI dominio? ſi enim de ratione perfecti dominii eſt, ut ſe ad omnem ejus uſum extendat, etiam ſe extendere poſſet ad ipſius dominii translationem, ut contingit in civilibus, & humanis: ſed in DEO hoc implicat: ergò vel non eſt de ratione perfecti dominii, ut ſe extendat ad omnem ejus uſum, vel in DEO non erit perfectum dominium. Secundò: An non ſuperfluant illæ particulæ, niſi lege prohibeatur? an non enim dominium perfectum etiam extenditur ad uſus turpes, qui tamen ſunt lege prohibiti? Tertiò: An debitor poſſit dici plenus & perfectus dominus pignoris, cùm obſtante contrario jure creditoris non poſſit de illo pro libitu diſponere? Quartò: An non amiſſa poſſeſſione, hoc ipſo quoque amittatur plenum dominium? Nam ſi alius meam rem ſive bonâ ſive malâ fide poſſideat, non potero pro meo libitu de re illa diſponere; ſi enim eſt poſſeſſor bonæ fidei, habebit jus percipiendi fructus, &c. ſi malæ fidei, ſaltem habet jus in lege fundatum, ne illi privatâ auctoritate per vim eripiatur. Quintò: An poſſeſſor majoratûs, & fideicommiſſi ſit verus & plenus dominus ipſius? quia videtur ſolâ lege prohiberi ab illorum bonorum alienatione, & oppignoratione.

15. Ad primi ſolutionem Reſpond. ly *perfectè & extenſivè ad omnem rei uſum, vel diſpoſitionem*, eſſe intelligendum de omni diſpoſitione poſſibili, & nullam involvente contradictionem, hanc autem involveret abdicatio dominii in DEO, ut aliunde ſuppono. Unde data definitio perfectiſſimo DEI dominio (& ideo perfectiſſimo, quia inabdicabili) nihil præjudicat.

Ad 2. Reſpond. ly *niſi lege prohibeatur*, eſſe accipiendum de lege reddente actum illicitum, aut invalidum, ex motivo & intra limites juſtitiæ, quo modo contractus pupilli ſine authoritate judicis, vel tutoris eſt invalidus: non de lege reddente actum illicitum, ex motivo & intra limites alterius virtutis, v. g. temperantiæ, liberalitatis, &c.

16. Ad tertium. Quod magis videtur continere litigium de nomine, quàm de re, videtur diſtinguendum cum Haunold. l. c. §. 3. n. 11. nam per dominium plenum poteſt intelligi primò dominium excluſivum omnis alterius dominii, ſive perfecti, ſive imperfecti in eadem re. Secundò in majori rigore poteſt intelligi dominium excluſivum omnis alterius juris tam in re, quàm ad rem, quod rectè vocaveris dominium pleniſſimum. In primo ſenſu non negaverim, debitorem eſſe dominum plenum pignoris. In ſecundo ſenſu non facilè conceſſerim: quod etiam ob paritatem rationis extendes ad dominum rei hypothecatæ, vel in ſe habentis ſervitutem, aut cenſum.

Ad quartum Reſpond. negativè. Eſto enim amiſſâ poſſeſſione dominus de ſua re non poſſit diſponere, diſpoſitione proximâ ex impedimento per accidens oborto, velut etiam ſi longè diſtet à ſuo fundo: poteſt tamen diſpoſitione remota, mediante videlicet reſtitutione, aut vindicatione rei poſſeſſæ. Aut enim poſſeſſor eſt malæ fidei, & tunc non modò nullum habet jus retinendi, ſed etiam obligationem rem poſſeſſam reſtituendi. Aut eſt bonæ fidei, & tunc verus dominus evertendo ignorantiam, in qua fundatur illa poſſeſſio, poteſt rem vindicare, ſicque ſuæ diſpoſitiòni ſubjicere. Ac proinde in neutro caſu jus poſſeſſoris pleno dominio obſtare poteſt.

Ad quintum Molina quidem tr. 2. diſp. 3. n. 4. exiſtimat, poſſeſſores majoratûs, & fideicommiſſi eſſe veros dominos. Negat Haunoldus tr. 3. cap. 1. contr. 1. §. 3. Videtur reſpondendum cum Card. de Lugo diſp. 2. ſect. 1. n. 7. poſſe appellari ſimpliciter dominos, non tamen in ea plenitudine, quam haberent, ſi iſta bona poſſiderent ſine onere aliis reſtituendi. 17.

§. V.

Diviſio dominii imperfecti.

Dominium imperfectum communiter dividitur in *directum*, & *utile*. Directum eſt, *quod continet rei proprietatem ſine emolumentis*, cujus dominus vocatur proprietarius. Utile eſt, *quod continet fructus & emolumenta rei ſine proprietate*, quale habet uſufructuarius emphyteuta, feudatarius, ſeu vaſallus. Unde dominium directum non ex eo diſtinguitur contra dominium utile, quaſi careat omni utilitate: ſed quia caret rei propriæ fructibus & emolumentis, ex illa provenire ſolitis: habet enim & ipſum ſuas commoditates: ut primò, quòd in certis caſibus dominium utile redeat ad proprietarium, & cum proprietate conſolidetur ex *l. 3. ff. de uſufructu.* 2. quòd proprietarius poſſit alienare rei proprietatem. 3. quòd certis temporibus accipiat canonem ab emphyteuta. 4. quòd abſque licentia domini directi uſusfructus alienari non poſſit. 5. quòd facta alienatione cum licentia proprietarii huic perſolvendum ſit laudemium. 18.

Fortè tamen jus percipiendi utilitatem videtur minùs rectè accenſeri dominio, & ſcrupulum movet primò definitio uſusfructûs in *l. 1. de uſufr. eod. tit.* quòd *ſit jus alienis rebus utendi, fruendi, ſalvâ rerum ſubſtantiâ?* ex quo videtur uſusfructus excludi à ratione dominij, cùm nemo ſit niſi ſuæ rei dominus, veluti conſtat ex definitione dominij. Secundò in *l. 1. ff. ſi ager vectigalis* habetur: *qui in perpetuum fundum fruendum conduxerunt à municipibus, quamvis non efficiantur domini, tamen placuit competere eis in rem actionem*, &c. Ubi vides uſufructuario dominium denegari. 19

Sed commodè ℞. ad I. ſermonem eſſe (ut ipſa definitio oſtendit) de rebus quoad proprietatem & ſubſtantiam, non quoad utilitatem & fructus alienis. Ad II. quoque, negari ſolummodò dominium directum, non utile, quod etiam

Digitized by Google

comparatione directi eſt minùs, & ſecundùm quid tale. Imò dominium utile per leges civiles nempe *l. 12. (de fundis patrimonialibus &* ᵛ. *rei 2. feudor. t. 8.* evidenter probat præcitatus clariſ. D. Braun. c. 3. §. 2.

20. Oppones etiam de dominio directo, quòd illud immeritò removeatur à ratione dominij pleni & perfecti; nam dominus directus habet jus plenè diſponendi, niſi conventio cum vaſallo facta obſiſtat; uti habet dominus pignoris, hypothecæ &c. Ergo ſicut rem eſſe obſtrictam pignori, hypothecæ &c. non impedit plenum rei dominium, ita neque, quòd ſit obligata uſufructuario, plenum ipſius dominium impediet.

℞. Cum Haunoldo l. cit. quando dicitur in definitione dominii, niſi conventio obſiſtat, intelligi ejuſmodi conventionem, quâ ſolummodò jus domini circa rem ſuam proprijs actibus diſponendi ligatur, & limitatur, non verò talem conventionem, vi cujus jus de illius rei emolumentis inimpedibiliter diſponendi in alium transfertur. Ex quo jam patet diſparitas uſûsfructûs, à jure pignoris, & hypothecæ. Per illum quippe jus rebus ipſis inimpedibiliter & prolibitu utendi, fruendi transfertur; per iſta verò ſolummodò facultas debitoris de re hypothecata, vel oppignorata liberè diſponendi ligatur, ac limitatur.

ARTICULUS II.

De ſpeciebus dominii utilis.

SUMMARIA.

1. *Diviſio uſûsfructûs.*
2. *Quid ſit uſusfructus formalis?*
3. *Quid veniat nomine fructuum?*
4. *Quando fructuarius ſibi comparet dominium fructuum?*
5. *Quæ ſint onera & munera uſufructuarii?*
6. *Quomodò uſusfructus vendi poſſit ab uſufructuario?*
7. *Quid ſit emphyteuſis?*
8. *Quid ſit feudum?*
9. *Quid libellus vel contractus libellarius?*
10. *Quid ſit ſuperficies?*

§. I.

Uſusfructus.

1. USUSFRUCTUS primò dividitur in cauſalem & formalem. Cauſalis eſt conjunctus cum dominio proprietatis, tanquam pars & effectus pleni dominii. Formalis eſt, qui reperitur in ſubjecto ſeparatus à dominio directo, eſtque gregies dominii utilis & ſemipleni. Dividitur ſecundò in legalem & conventionalem. Legalis eſt, qui ipsâ lege conſtituitur, ſicut eſt conſtitutus patri in bonis adventitiis filii. Conventionalis eſt, qui ex conventrone, donatione, aliâque privatorum hominum diſpoſitione conſtituitur.

2. Quæres primò. Quid ſit uſusfructus formalis? Reſpond. Eſt jus alienis rebus utendi, ſalvâ rerum ſubſtantiâ, ex *Inſtit. de uſufr. & l* 1. *ff. h. t.* Dicitur I. *jus*, quo diſtinguitur à nudo uſu actuali, qui etiam uſus facti vocatur, & non jus utendi. II. Dicitur *utendi* ad diſtinctionem juris, quod habet creditor in pignore, vel hypotheca, depoſitarius in depoſito, quibus non licet illis bonis uti invito domino. Dicitur III. *fruendi*, hoc eſt fructus percipiendi, ad diſtinctionem à jure uſûs & habitationis, in quibus non competit facultas ad percipiendos fructus ex re ad uſum vel habitationem conceſſa. Dicitur IV. *ſalvâ rei ſubſtantiâ*, quo indicatur obligatio fructuarij ad ſervandam integram rei ſubſtantiâ: ſecundò indicatur uſumfructum propriè non eſſe niſi de rebus, quæ uſu non conſumuntur, uti ſunt domus, agri, pecora &c.

Quæres ſecundò. Quid nomine fructuum intelligatur? Reſpondeo in fundo pro fructu computari, quidquid in fundo naſcitur, quidquid in fundo percipi poteſt. *l item ſi fundi ff. de uſufr.* in arbore computantur fructus jam enati, in pecoribus lana, pili, lac, fœtus, in ſervis opera & meredes propter operas. *l. in hominis. ff. de operis ſervorum.* Proles tamen ancillæ propter dignitatem naturæ non computatur inter fructus, ſed ad dominum proprietatis pertinet: *Neque enim in fructu hominis homo eſſe poteſt*, inquit J *c. l. vectus, 68. ff. de uſufr. & quemadmodum quis* &c. 3.

Quæres tertiò. Quandonam fructuarius dominium fructuum ſibi comparet? Reſpondeo tum primùm, cùm fructus percepit, ut habetur §. 1. *verò: Inſt. de rerum diviſ.* ubi dicitur: *Is verò, ad quem uſusfructus fundi pertinet, non aliter fructuum dominus efficitur, quàm ſi ipſe eos percepit, & ideo licèt maturis fructibus nondum tamen perceptis deceſſit, ad hæredes ejus non pertinet, ſed domino proprietatis acquiritur.* Ratio legis eſt, quod, quamdiu fructus adhærent fundo, cenſentur unum cum illo. Inquis: ergo ſi fur auferret fructus antequam ſint collecti, non teneretur ad reſtitutionem? Reſpond. neg conſequentiam: nam uſufructuario competit jus ad illos fructus, habetque idcirco actionem adverſus furem, ut fructus ablatos reſtituat, quoniam interfuit ejus fructus non eſſe ablatos *l. ſi fur. ff. de uſufr.* 4.

Quæres quartò. Quænam ſint onera, aut munera uſufructuarij? Reſpond. Tenetur I. uſufructuarius ad faciendos mediocres ſumptus, qui ad conſervationem rei in uſum conceſſæ, & ad fructus percipiendos ſunt neceſſarij: unde tenetur in ſylva, vel vinea loco arborum aut vitium demortuarum alias ſerere, niſi fortuito caſu v. g. vi ventorum & tempeſtatis perijſſent; quia rectè colere, & quaſi bonus paterfamiliâs uti debet. § *ſed ſi gegis inſtit. de rer. diviſ.* II. Tenetur ad modicam reparationem ædium, ſi in ijs ſit uſusfructus, nec non ad ſolvendum tributum, ſi quod ex re quâ fruitur ſit ſolvendum. *l. uſufructu relicto ff. de uſufr.* III. Tenetur dare cautionem 5.

pro-

proprietario, ſe boni viri arbitrio, (hoc eſt, quomodo vir bonus re propria uteretur) re uſurum, & finito tempore uſûsfructûs eam reſtituturum. IV. Jncumbit ipſi adminiſtratio bonorum, in quibus habet uſumfructum, & naturalem poſſeſſionem, ideóque tanquam procurator proprietarij debet curare illorum bonorum utilitatem. *l. 1. & 2. ff. uſufructuarius quemadmodum caveat.*

6. Quæres quintò. An uſufructuarius ſuum uſumfructum alteri, quàm proprietario poſſit vendere? Reſpond. ſine conſenſu proprietarij non licere uſufructuario vendere, donare vel alio titulo uſumfructum transferre in alium, &, ſi hoc attentet, continuò amittere uſumfructum, eumque accedere proprietario, ut habetur in *l. ſi uſusfructus. ff. de jure dotium.* hoc tamen non obſtante poteſt abſque conſenſu proprietarij locatione, venditione, alióve titulo ipſam utilitatem & fructus loco ſui & ſuo nomine percipiendos alteri conferre, tum enim non deſinit eſſe uſufructuarius: quemadmodum in ſimili Beneficiatus, etſi non poſſit alteri vendere jus ad decimas percipiendas, juxta &c. *probibemus. de decimis* tamen poteſt vendere utilitatem, vel uſum actualem, ut quis illas nomine Beneficiati percipiat, ut patet *ex c. veſtra de locatione.*

§. II.

Emphyteuſis, feudum, ſuperficies.

7. QUÆRES PRIMO. Quid ſit emphyteuſis, & feudum? Reſpondeo Emphyteuſis eſt *contractus, quo res immobilis alicui fruenda traditur in perpetuum, vel ad tempus certum non minus decennio, ſub obligatione penſionis domino proprietatis reddenda.* Caſtrop. de juſt. in gen. p. 5. n. 8. c. cum DD. communiter ex §. *adeò inſt. de locat & l. 1. c. de Jure emphyteut.* Convenit cum uſufructu, quia ex re aliena fructus concedit; Differt, quòd uſusfructus conſtituatur etiam in rebus mobilibus, & regulariter finiatur morte uſufructuarij, nec poſſit in alium transferri, cujus oppoſitum eſt in emphyteuſi.

QUÆRES SECUNDO. Quid ſit feudum? 8.
Reſpondeo, Feudum, quod proximè accedit ad emphyteuſin, eſt contractus, quo res immobilis, vel quæ pro immobili habetur, alicui fruenda traditur pro fidelitate & obſequio perſonali exhibendo. Qui feudum accipit, vaſallus, qui tradit infeudator vocatur. Differt vaſallus ab emphyteuta, quòd emphyteuſis in recognitionem dominij directi conſtituit penſionem realem ſolvendam, feudum verò obſequium perſonale. Duplex modus in conferendo feudo à domino proprietatis ſervari ſolet: Primus eſt per inductionem vaſalli in corporalem poſſeſſionem feudi, & hæc vocatur inveſtitura realis & corporalis, ſecunda eſt per traditionem annuli, enſis, pilei &c. in ſignum feudi ſibi traditi, & poteſtatis propriâ auctoritate accipiendi illius poſſeſſionem, & hæc vocatur inveſtitura abuſiva: aliquando verò loco obſequij perſonalis imponitur penſio realis, & tunc feudum parùm differt ab emphyteuſi. Ita Jul. cir. l. 4. §. feudum. q. 26. cum Caſtrop. l. cit. & Molin. tr. 2. de juſt. diſp. 10.

Feudum vel emphyteuſis ſecundaria & ſubalternata vocatur libellus, ſeu contractus libellarius, & eſt contractus, quo vaſallus vel emphyteuta feudum ſeu emphyteuſin acceptam in alterum transfert, ſimili modo, quo ipſe accepit. 9.

QUÆRES TERTIO. Quid ſit ſuperficies? 10.
Reſpond. eſt contractus, quo alicui conceditur ſuperficies alieni ſoli ad domum ædificandam, vineam plantandam, aut quodvis aliud. Differt ab emphyteuſi, quòd ſive gratis, ſive pro penſione aut pretio ſuperficies concedatur, ſtatim contractus finiatur, & ſuperficies ad directum dominum revertatur, quamprimùm illud perit, ad quod conſtituendum aut inædificandum fuit conceſſa: unde ſine novo contractu ſuperficiarius inibi nihil poteſt conſtituere, ut colligitur ex *l. quoties. ff. de uſufr.*

ARTICULUS III.

De ſervitutibus.

SUMMARIA.

1. *Quid ſit ſervitus?*
2. *Diviſio ſervitutis in realem & perſonalem.*
3. *Diviſio ſervitutis realis in urbanam & ruſticam.*
4. *Species ſervitutis urbanæ.*
5. *Species ſervitutis ruſticæ.*
6. *Diviſio ſervitutis in continuam, & diſcontinuam.*
7. *Ortus & interitus ſervitutis.*

§. I.

Diviſio ſervitutis.

1. SERVITUS alia eſt *activa*, alia *paſſiva*. Activa (quæ impropriè ſervitus dicitur, cùm potiùs ſit jus ſervitutis, quàm ſervitus) eſt *jus in re aliena aliquid faciendi vel impediendi.* Servitus paſſiva eſt *ſubjectio, quâ tibi res aliena ad aliquid in ipſa faciendum vel impediendum ſervire adſtringitur.* Dicitur I. *res aliena*, quia nemini res ſua ſervire dicitur per *l. uti frui. 5. ff. ſi uſusfructus petatur.* Unde ſi emas prædium, quod tibi anteà ſerviebat, confeſtim ſervitus extinguitur. per *l ff quemadmodum ſervitus amittatur.* Dicitur II. *Servire adſtringitur*: nam ratione ſervitutis res habet habitualem & permanentem ſubjectionem. Dicitur III. ad aliquid faciendum vel impediendum, quo indicatur, ſervitutem latiùs patere, quàm uſumfructum: nam omnis quidem uſusfructus eſt ſervitus, ſicut etiam uſus & habitatio, ſi quidem fundus v. g. fructuario ad fruendum, domus uſuario & habitatori ad uſum & habitationem ſervit; non autem omnis ſervitus eſt uſusfructus, nam ſervitus murum altiùs non extollendi, ne eſt uſusfructus, nec uſus, nec habitatio.

Dividitur ſervitus in *realem & perſonalem*: 2
perſonalis eſt, quâ res immediatè ſervit perſonæ (nomine rei etiam intelligitur ſervus ſeu mancipium) realis eſt, quæ à re immediatè debetur rei, ut ſi unum prædium ſit obligatum re-

ſpectu alterius prædij vocatur ſervitus realis, quamvis mediatè etiam ſerviat domino prædij. Servitus perſonalis regulariter extinguitur cum perſona, cui debetur, quia perſonalia non exeunt perſonam. *l. 3. ff. quibus modis uſusfructus amittatur.* Realis verò non exſpirat cum domino prædij, cui debetur, ſed fit debita omnibus, ad quos illud prædium pervenerit.

3. Servitus realis iterum dividitur in *urbanam & ruſticam.* Servitus urbana eſt, quæ debetur prædio urbano; ſervitus ruſtica, quæ debetur prædio ruſtico. Prædium autem urbanum dicitur omne ædificium habitandi gratiâ ædificatum, ſive ſit in urbe, ſive in villa. Imò etiam horti domibus conjuncti, & nemora recreationis causâ conſita *l. urbana prædia. ff. de v. S.* Prædia ruſtica dicuntur omnia illa, quæ gratiâ habitationis non ſunt conſtructa, ſicut ſtabula & horrea à domibus ſejuncta. *l. eo jure §. 2. ff. in quibus cauſa pignoris.*

§. II.

Diviſio ſervitutis urbanæ & ruſticæ.

4. SERVITUS urbana alia eſt *affirmativa, alia negativa.* Affirmativa eſt, quæ aliquid poſitivum prohibetur facere. Servitutis affirmativæ ſpecies ſunt, ſervitus *oneris ferendi*, ut ſi v. g. alterius vicini columna vel paries partem de tuo tecto vel ædificio ferre debeat: *ſtillicidium*, hoc eſt obligatio, ut vicinus aquam pluviam de tuo tecto in ſuas ædes vel aream ſtillatim decidentem admittere teneatur; *tigni immittendi*, hoc eſt trabem tuarum ædium in vicini parietem immittendi, &c. Negativæ ſervitutis ſpecies ſunt, *altiùs non tollendi*, ſubintellige, parietem vel ædificium invito domino alterius ædificij; *luminibus non officiendi*, hoc eſt aliquid ædificandi, quod proſpectum vel lumen impediat: de quibus toto *tit. ff. de ſervitut. Urban. prædior.*

Ruſticæ ſervitutis ſpecies ſunt: *iter*, hoc eſt, jus eundi per fundum alienum. *Actus*, hoc eſt jus agendi jumentum vel vehiculum, & non tantùm eundi per agrum alienum. *Via*, hoc eſt jus agendi, ambulandi, per fundum alienum: & hoc differt à præcedentibus, quòd latiùs pateat: quia per hanc licet etiam lapides & ligna trahere: *aquæ ductus*, hoc eſt, jus aquæ ex alieno fonte per alienum fundum ducendæ; *aquæ hauſtus*, hoc eſt jus aquæ hauriendæ ex puteo vicini: item jus pecus adaquandi in alieno puteo, jus paſcendi, jus calcis coquendæ, arenæ fodiendæ in alieno agro, &c. 5.

Dividitur demum ſervitus in communi in *continuam, quaſi continuam, & diſcontinuam*: Continua eſt, cujus actus, ſeu uſus, quantùm eſt ex ſe, perpetuò & continuò durat, ut ſervitus aquæductûs, ligni immittendi: quaſi continua eſt, cujus actus, quia à naturalibus cauſis pendet, non ſemper exiſtit: nihilominùs ſemper eſt in potentia & præparatione, uti ſervitus admittendi vel avertendi ſtillicidium ſi pluat: diſcontinua eſt, cujus uſus non ſemper datur, ut ſunt illæ ſervitutes, quæ in hominum libera actione conſiſtunt, & ab illa pendent, e. g. iter, via, aquæhauſtus. 6.

Conſtituuntur ſervitutes lege, ultimis voluntatibus, donatione, pacto, præſcriptione; 7.
finiuntur finito tempore in lege, pacto, donatione, compàratione dominij illius rei, in qua eſt ſervitus, & præſcriptione. *§. fin. inſtit. de ſervit.* & toto *tit. ff. quemadmodum ſervitus amittatur.*

ARTICULUS IV.

De uſu,

SUMMARIA.

1. *Uſûs explicatio & diviſio in uſum juris & facti.*
2. *Exponitur ſtatus quæſtionis.*
3. *Fundamenta ſententiæ negantis diſtinctionem inter dominium & uſum facti.*
4. *Contraria ſententia probatur.*
5. *Oppoſita fundamenta ſolvuntur.*

§ I.

Ratio dubitandi an uſus diſtinguatur à dominio in rebus uno uſu conſumptibilibus.

1. DIVIDITUR uſus in *uſum juris*, & *uſum facti.* Uſus juris eſt, vel ipſum jus activum utendi, de quo jura loquuntur, & definitur, *Jus duntaxat utendi re alienâ ſalvâ ejus ſubſtantiâ. inſtit. uſufr.* vel eſt actualis uſurpatio rei, ex illo tamen jure derivata, & cum ipſo conjuncta. Uſus facti eſt legitima quidem, ſed nuda alienæ rei uſurpatio, ab alieno nutu dependens, & ab aliquo alio ſine injuria impedibilis. Uſum juris à dominio diſtingui certum eſt, cùm ſit in re alienâ, dominium verò (ſi ſit plenum) in re propria: unde etiam poteſtas, quam dominus habet utendi rebus ſuis, appellatur tantùm uſus cauſalis; econtrà uſus juris vocatur *uſus formalis*, eſtque ſemper ſubjecto ſeparatus à dominio rei. Nec minùs certum eſt, uſum facti diſtingui à dominio in rebus uno uſu non conſumptibilibus: veluti patet in Religioſis, quorum ſingulis varia ad uſum quotidianum conceduntur, tametſi ſinguli in particulari nullum in ijs dominium, aut jus aliquod irrevocabile, & ab alterius nutu independens habere poſſint.

Procedit ergo quæſtio de rebus unico uſu conſumptibilibus; ſunt quippe res, quæ ſub uſum cadunt, in triplici differentia. Primò ſunt aliquæ, quæ uſu non conſumuntur, ut domus, agri, vineæ: Secundò aliquæ lapſu temporis, & frequentato, non tamen primo uſu atteruntur, ut veſtimenta, libri, &c. Tertiò aliæ uno, primo, & primario uſu deſtruuntur, veluti cibus & potus, quibus etiam accenſetur pecunia. Dixi primò & primario, ſeu principali uſu, ad quem videlicet per ſe ordinantur: nam extra controverſiam eſt, quòd iſtarum rerum detur aliquis uſus ſecundarius, & per accidens, 2.

quo

Digitized by Google

quo ipſæ non deſtruantur, quique ſit à dominio ſeparatus, veluti ſi cibum, potumve aſpectui paſcendo & delectando adhibeas.

3. Huic quæſtioni occaſionem dedit celebris paupertas Religioſorum S. Franciſci: qui cùm nullius omnino rei dominium nec in communi, nec particulari agnoſcerent, atque in hujus paupertatis ampliſſima poſſeſſione multo tempore quietè degerent, etiam Clementis V. *in Clem. 1. §. proinde cùm vir ſanctus.* Innocentij. IV. Alexandri IV. Gregorij IX. ac potiſſimùm Nicolai III. (alij volunt Nicolai IV.) *in c. exijt, qui ſeminat de V. S. in 6.* authoritate ſuffulti, qui rerum illarum dominium in ſe & Romanam Eccleſiam receperunt, tamen per *extravag. Joannis XXII. Ad conditorem*, de tantæ paupertatis opulentia penè fuerant periclitati. Nam ibi Pontifex memoratum dominium partim ut nugatorium, partim ut juri repugnans à ſe modis omnibus amolitur. Nugatorium cenſet, cùm dicit, *quis enim ſanæ mentis credere poterit, quòd intentio fuerit tanti Patris* (Nicolai IV. Anteceſſoris) *unius ovi ſeu caſei, & fruſti panis, & aliorum uſu conſumptibilium dominium Romanæ Eccleſiæ, & uſum fratribus retinere?* Juri & rationi repugnare contendit, primò, quia quis ſimplicem uſuarium dicere poterit, cùm rem uſuariam licet permutare, vendere, donare? Secundò: Ad hoc quòd uſus in re aliqua conſtitui valeat, requiritur, quòd ex illa re poſſint fructus, vel utilitas (ſalvâ rei ſubſtantiâ) ad fructuarium, vel uſuarium pervenire: ſed hoc in rebus uſu conſumptibilibus fieri non poteſt. Tertiò: Ibi proprietas etiam inutilis non ſubſiſtit, ubi per uſum, vel abuſum uſuarij ſubſtantia talis rei eſſe deſinit; ſed hoc fit in prædictis rebus: ergo.

§. II.

Reſolutio affirmativa.

4. STandum nihilominus eſt communi ſententiæ, à præallegatis Sum. Pontific. approbatæ, poſſe uſum rerum unico uſu conſumptibilium ab eorum dominio eſſe diſtinctum. Nam uſus ſimplex, abſque dominio revocabiliter & dependenter ſive à concedentis, ſive ab alterius domini nutu conceſſus, & acceptatus, eſt diſtinctus à dominio: ſed in rebus unico uſu conſumptibilibus dari poteſt, & defacto datur ejuſcemodi uſus: Ergo. Major patet: quia dominium ab uno in alium non transfertur; niſi voluntate unius à ſe illud abdicantis, & alterius acceptantis. Minor oſtenditur: de facto Religioſo in particulari conceditur uſus rerum temporalium à communitate, revocabiliter ac dependenter à nutu Superioris ſeu Communitatis, & abſque animo illud acceptandi ex parte Religioſi. Rurſus: ſinguli convivæ invitati ad menſam habent uſum cibi ac potûs impedibiliter, & dependenter à nutu invitantis: Unde ſi iſte cibos, ac potum juberet auferri, nemini faceret injuriam, nec dici poſſet injuſtus, ſed incivilis. Ex quo Religioſis S. Franciſci ſalva manet ſua paupertas, cùm enim nunquam dominium rerum uſu conſumptibilium ipſi acceptârint, ſed ſimplicem uſum, iſque ſit à dominio ſeparabilis, nullum illorum dominium, ſed nudum tantummodò uſum (quiſquis tandem illarum ſit dominus) obtinebunt.

Reſtat, ut Joannis XXII. tum authoritati, tum rationibus ſatis fiat. Ad authoritatem dicimus, cùm in illa Extravag. non quà Pontifex ex cathedra in materia fidei vel morum, ſed quà Doctor privatus in puncto juris ſuam ſententiam dixerit, potuiſſe errare, & de facto erràſſe. Potior eſt authoritas plurium Summ. Pontif. tum antecedentium, tum ſubſequentium, veluti Martini V. & Alexandri VI. qui hoc dominium relicto FF. Minoribus ſolo uſu, in ſe receperunt, ut habetur in Compend. Privileg. Mendicant. V, *paupertas.* 5.

Ad rationes Reſpond. Ejuſmodi dominium in ſum. Pontif. nec eſſe nugatorium, nec impoſſibile. Non eſt nugatorium: licèt enim ſit rerum minimarum, conducit tamen ad ſalvanum perfectiſſimum modum Evangelicæ paupertatis. Et (ut inquit Nicolaus III.) alius illarum rerum dominus commodè non eſt aſſignabilis Non eſt etiam impoſſibile, quod patet ex ratione noſtræ aſſertionis. Primam probationem diſtinguo: Non eſt ſimplex uſuarius, qui rem uſuariam poteſt permutare impedibiliter & dependenter ab alterius nutu, concedo; impedibiliter, & dependenter, &c. nego: ſed Religioſi S. Franciſci hoc poſſunt tantùm impedibiliter, dependenter, &c. concedo; ſecus, nego. Ad II. & III. probationem Reſpond. Majorem utriusque eſſe verum de uſu juris, non de ſimplici uſu facti, de quo loquimur: ideoque nihil concludi. Jura, quæ objici ſolent, non niſi de uſu juris loquuntur, ac proinde nihil officiunt.

ARTICULUS V.

De poſſeſſione.

SUMMARIA.

1. *Definitio poſſeſſionis.*
2. *Quid ſit corporis & animi adminiculo rem detineri?*
3. *Non requiritur ad continuandum poſſeſſionem corporalis præſentia.*
4. *Quid ſit detineri juris adminiculo?*
5. *Diviſio poſſeſſionis in juſtam & injuſtam.*
6. *Quomodo jura reſiſtant iniquæ poſſeſſioni?*
7. *Diviſio poſſeſſionis in naturalem & civilem.*
8. *Poſſunt eſſe plures poſſeſſores ejuſdem rei in ſolidum ſub diverſa ratione.*
9. *Varia emolumenta poſſeſſionis.*
10. *Tres modi acquirendi poſſeſſionem.*
11. *Quando requiratur vera apprehenſio?*
12. *Quando & quibus modis contingat ficta apprehenſio?*

13. *Quan-*

Digitized by Google

13. *Quando poſſeſſionem conferat ſola legis diſpoſitio?*
14. *Quomodo comparetur poſſeſſio rerum & jurium incorporalium?*
15. *Quomodo poſſideantur bona corporis, animi, famæ?*
16. *Quibus modis amittatur poſſeſſio rerum mobilium?*
17. *Et immobilium?*
18. *Differentia inter acquiſitionem dominii & poſſeſſionis.*

§. I.

Quid ſit poſſeſſio?

1. POſſeſſio in genere rectè definitur: *Inſiſtentia ſive detentio rei, corporis, & animi, juriſq; adminiculo.* Ita colligitur ex *l. 1. & ff. de acquir. vel amittenda poſſeſſione.* Dicitur primò *inſiſtentia ſeu detentio*, ut ſignificetur, non omnem poſſeſſionem eſſe jus inſiſtendi, uti contra definitionem Bartoli notant Molina, Lugo, Haunoldus; nam poſſeſſio injuſta & facti tantùm poteſt eſſe vera juridica poſſeſſio, & tamen non eſt conjuncta cum jure ſeu legitima facultate detinendi. Dicitur ſecundò *rei*. Subintellige: ſive corporalis, ſive incorporalis, nam utriusque ſicut dominium, ſic & poſſeſſio datur.

2. Dicitur tertiò, *corporis, & animi adminiculo*, quia ad poſſeſſionem acquirendam ſolus animus, & intentio poſſidendi non ſufficit, ſed etiam requiritur, ut quis illam aliquo modo corporali, hoc eſt, manibus pedibus, oculis, aut alio modo à jure conſtituto apprehendat. Sed neque ſufficit ſola apprehenſio & detentio, quæ teſte Haunoldo à Juriſtis appellatur *detentio aſinina*, aliàs quàcunque quis pedibus incederet, vel quid apprehenderet, ejus rei poſſeſſor efficeretur. Unde requiritur ulteriùs animus & intentio ejusmodi rem ut ſuam, hoc eſt, ſuo nomine & authoritate detinendi, & de illa diſponendi, unde tutor, commodatarius non ſunt propriè poſſeſſores rei pupillaris, commodatæ, & depoſitæ, quia non habent animum illas propriò, ſed alieno nomine detinendi, ut contra quosdam alios obſervat Haunoldus tr. 3. c. 3 contr. 1.

3. Neque tamen per has particulas corporis & animi adminiculo requiritur primò ad continuandam poſſeſſionem corporalis apprehenſio vel præſentia, ſed ad poſſeſſionis inceptionem; unde res corporaliter apprehenſa ſolâ animi detentione civiliter poſſidetur, de quo infrà. Nec requiritur ſecundò, ut omnes partes rei poſſeſſæ corporaliter apprehendantur, ſed ſufficit v. g. ſi domûs poſſeſſionem apprehendens eandem intret. Nec requiritur ſemper tertiò, ut poſſeſſor in propria perſona poſſeſſionem accipiat aut retineat, poterit enim hanc acquirere & detinere per procuratorem, colonum, ſervum, filium ex *l. generaliter. ff. de acquir. poſſeſſione*, ijs verbis: *Quisquis noſtro nomine nobis volentibus ſit in poſſeſſione, velut procurator, amicus, hoſpes, nos poſſidere videmur.*

4. Dicitur quartò *juris adminiculo*, hoc eſt, lege non reſiſtente, aut refragante, & talis rei detentionem reddente in efficacem ad conſequendos effectus poſſeſſionis; ſunt enim res quædam, quas jura volunt in hominum commercium, aut poſſeſſionem trahi, ita res ſacræ, & divinæ à laicis poſſideri prohibentur per *l. 30. ff. de acquir. poſſeſſione.* Res quoque publicæ commoditati ſervientes, veluti pontes & viæ à poſſeſſione eximuntur.

§. II.

Diviſio poſſeſſionis.

POSSESSIO rectè dividitur. 1. in juſtam, & 5.
injuſtam, ſive in poſſeſſionem juris, & facti ſimul, & in poſſeſſionem facti tantùm, E quibus illa eſt inſiſtentia rei tanquam ſuæ cum jure inſiſtendi; iſta verò eſt inſiſtentia & detentio rei tanquam ſuæ ſine jure. Utraque enim convenit in generica definitione modò explicata, differunt autem, quòd juſta proveniat ex legitimo & juſto titulo, pariatque jus & poteſtatem rei inſiſtendi, hoc eſt, contra quemcunque invaſorem medijs à jure permiſſis defendendi, idéòque eſt poſſeſſio juris & facti ſimul. E contra injuſta poſſeſſio non tribuit jus inſiſtendi, idcóque eſt poſſeſſio facti tantùm.

Dices: Injuſtæ poſſeſſioni reſiſtunt jura, aliàs 6.
enim non eſſet injuſta, niſi eſſet juri contraria, ergo ipſi non convenit definitio poſſeſſionis in communi, quòd videlicet ſit facta adminiculo juris. Respond. Reſiſtunt jura, quatenus eſt injuſta, concedo (quæ cauſa eſt, quòd ex iniqua poſſeſſione non reſultet jus rei inſiſtendi, ſed maneat obligatio illam legitimo domino reſtituendi) quatenus eſt talis rei poſſeſſio, nego, e. g. ſi quis vi vel fraude alienum agrum invaſit, poſſeſſio eſt injuſta, quia eſt contra jus naturale, & poſitivum, quibus vis & fraus prohibetur, & tamen eſt poſſeſſio juridica, quia ager non eſt materia ipſo jure poſſideri prohibita, uti econtra ſunt decimæ & res ſacræ reſpectu laicorum; unde licèt injuſtus poſſeſſor teneatur ad agri reſtitutionem, talis tamen furtiva vel violenta poſſeſſio habet efficaciam ad aliquos effectus juris, v. g. quòd invaſor ex agri poſſeſſione etiam ab ipſo domino ſine publica authoritate exturbari nequeat, niſi hoc fiat in continenti *l. 17. ff. de acquir. poſſeſſ.*

Poſſeſſio etiam rectè dividitur ſecundò in *na-* 7.
turalem & civilem ſimul. Naturalis tantùm eſt, quæ fit corporali detentione in re, quam alius civiliter poſſidet. Civilis tantùm eſt, quæ ſolo animo tenetur, quia licèt ad capeſſendam initio poſſeſſionem corporalis apprehenſio requiratur, ad poſſeſſionem tamen retinendam ſufficit animus retinendi. Vocatur etiam civilis, tum quia eſt conſtitutione juris civilis, tum quia parit effectus civiles, uſucapionem rei, & dominium fructuum. Civilis & naturalis ſimul eſt in re, quæ corpore ſimul & animo nullo alio civiliter poſſidente detinetur. Ultima ex his eſt omnium perfectiſſima, ſecunda perfecta; prima verò imperfectiſſima. Exemplo res patebit: Titius ex agro, quem civiliter & naturaliter tanquam dominus poſſidebat, egreditur, nullo relicto cuſtode, quo caſu deſinit agrum poſſidere naturaliter, non tamen civiliter, quia cenſetur habere animum retinendi. Intereà Cajus agrum Titij occupat, & dicitur poſſidere naturaliter, quam-

Digitized by Google

quamdiu Titius animum agri recuperandi non deponit, qualem habere præſumitur, dum media alterum expellendi conquirit. Quòd ſi Titius etiam deſpondeat animum, agrum ſuum recuperandi, Cajus mox incipit eſſe poſſeſſor tam civilis, quàm naturalis illius agri.

8. Colliges ex dictis, poſſe ſimul dari duo poſſeſſores ejuſdem rei in ſolidum ſub diverſa ratione, videlicet unum naturalem & alterum civilem: quemadmodum in eadem re unus poteſt habere dominium directum, & alius utile; non autem duos poſſeſſores ejuſdem generis & rationis, ut clarè habetur in *l. 3. §. ex contrario. ff. de acquir. vel amittenda poſſeſs.* ibi: *ex contrario plures eandem rem in ſolidum poſſidere non poſſunt; contra naturam quippe eſt, ut cùm ego aliquid teneam, tu quoque id tenere videaris, &c.*

9. Cæterùm varia ſunt emolumenta, & privilegia poſſeſſionis. I quòd poſſeſſor bonæ fidei poſſit præſcribere rem poſſeſſam. II quòd in dubio, quiſnam ſit rei dominus, melior ſit conditio poſſidentis. III. quòd in judicio petitorio, hoc eſt, de proprietate rei, poſſeſſor habeat partes rei, & ſublevetur onere probationis, quod illi incumbit, qui litem poſſeſſori intentat, niſi dominium, aut poſſeſſoris malam fidem manifeſtè probet § *commodum inſtit. de interdictis.* IV. licet poſſeſſori ſuam poſſeſſionem etiam armis tueri, vel eandem ab invaſore in continenti, hoc eſt, quamprimùm fieri poteſt, armis repetere. V. ſi amiſſor poſſeſſionis probaverit occupatorem vi, clam, aut precariò à ſe illam accepiſſe, reſtituetur in poſſeſſionem, cùm *ſpoliatus ante omnia ſit reſtituendus. c. 1. de reſtitut. ſpoliat.* Secùs ſi in probatione defecerit. VI. poſſeſſio immemorialis ſupplet omnes præſumptos defectus vitioſitatis, & nullitatis, nec patitur inquiſitionem de titulo, ut habet Haunoldus l. c. allegans plures RR. Juriſconſultos in *c. ſuper quibusdam. §. præterea. de V. S.*

§. III.

Quibus modis acquiratur vel amittatur poſſeſſio?

10. QUÆRES primò. Quot modis acquiratur poſſeſſio? Reſpond. cum comm. Tribus: apprehenſione verâ, apprehenſione fictâ, & legis conſtitutione. Apprehenſio vera eſt, quæ in re corporea fit manibus, ſi ſit mobilis, ut equus, pecunia; vel pedibus, ſi ſit immobilis, ut domus, ager. Apprehenſio ficta eſt aliquis actus, qui conſtitutione & acceptatione juris habetur pro vera apprehenſione, ejuſque loco ſubſtituitur, veluti ſi fundum per ejus oſtenſionem factam accipias in poſſeſſionem. Legis conſtitutio neutram apprehenſionem ex prædictis requirit; quippe cùm iſti modi acquirendæ poſſeſſionis pendeant ab ordinatione legum, ideo ſi iſtæ abſolutè tradant poſſeſſionem nullis aliis conditionibus requiſitis, etiam res tradita poſſideri cenſetur.

11. Quæres ſecundò. Quandonam requiratur vera apprehenſio? Reſpond. cum Molina diſp. 13. n. 4. Univerſaliter, quotieſcunque poſſeſſio non acquiritur interveniente voluntate prioris poſſeſſionis eam tradentis, toties non ſufficere apprehenſionem fictam, ſed requiri veram. Ideo requiritur primò ad acquirendam poſſeſſionem illorum bonorum, quæ dominio carent, & fiunt primò occupantis, veluti feræ, theſauri &c. *ex §. illud inſtit. de rer. div.* Secundò, cùm depoſitarius vult vi vel clàm poſſidere depoſitum, debet illud apprehendere, & loco movere, *l. 3. ſi rem; ff de acquir. poſſ* Tertiò, ut hæres acquirat poſſeſſionem bonorum defuncti, quia domino carent, à quo tradantur, per *l. 23. in pr. ff. de acquir. poſs.* Ubi nota, ſi res aliqua capi conſuevit non per ſe, ſed aliquid ſui, veluti equus per capiſtrum, vinum per vas, ſufficere ad veram apprehenſionem, ſi illud capiatur, per quod res illa capi conſuevit.

Quæres tertiò. Quando, & quibus modis contingat ficta apprehenſio? Reſpond. ferè ſeptem ſequentibus modis, 1. per viſum *l quod meo; ff de acquir poſſeſs.* ibi: *ſi vicinum mihi fundum mercato venditor in mea turre demonſtret, vacuámque ſe poſſeſſionem tradere dicat, non minùs poſſidere cœpi, quam ſi pedes finibus intuliſſem.* 2. per traditionem ſcripturæ continentis titulum, & jus, quod anteà competebat traditori poſſeſſionis; talis quippe ſcriptura rem ipſam continere cenſetur per *l. 1. C. de Donat.* illis verbis: *emptionem & mancipiorum inſtrumentis donatis & traditis, & ipſorum mancipiorum donationem & traditionem factam intelligis.* 3. per traditionem clavium ad eum locum, quo res in contractum deductæ ſervantur, v. g. oleum, vinum, triticum, &c. *l. clavibus 74. ff. de Contr. empt.* 4. per appoſitionem cuſtodiæ ab illo, ad quem res transfertur, *l. quarundam rerum. 51. ff de acq. poſſeſs.* ibi: *ſimul atque cuſtodiam appoſuiſſem, traditus mihi videtur.* 5. ſi ab illo, ad quem res transfertur, obſignetur vel per ſe, vel per alium: ex *l. quòd ſi neque. 14. ff. de periculo & commodo rei venditæ.* 6. per clauſulam conſtituti, hoc eſt, cùm antiquus poſſeſſor facto contractu conſtituit ſe poſſeſſorem nomine illius, cui rem alienat. *l. quod meo. & l qui bona fide; ff. de acquir. poſſeſs.* 7 ſi is, qui rem alienat, ſibi ſervet uſumfructum rei alienatæ. *l. quiſquis. l. ſi quis argentum. §. ſed ſi quidem C. de donat.* 12.

Quæres quartò. Quandonam poſſeſſionem conferat ſola legis diſpoſitio? Reſpond. In majoratu & hæreditate acquirenda: ſic enim majoratus in Hiſpania juxta l. 45. Tauri, & in Gallia hæreditas defuncti tranſit immediatè in poſſeſſionem legitimi ſucceſſoris per ipſam mortem poſſidentis, ſine omni actu fictæ, vel veræ apprehenſionis, quæ poſſeſſio appellatur civiliſſima, eſtque præter jus commune introducta, unde nec definitio poſſeſſionis ipſi conveni, niſi ly *adminiculo corporis & animi*, cum Covarruvia explicare velis, *ſive veri, ſive ficti.* 13.

Quæres quintò. Quomodo comparetur poſſeſſio rerum, ſeu jurium incorporalium? Reſpond. Ad comparandam poſſeſſionem juris, vel ſervitutis incorporalis ſufficere uſum ejuſmodi juris cum ſcientia & patientia prioris poſſeſſoris vel immiſſionem in fundum, in quo eſt ſervitus, factam à poſſeſſore animo cedendi poſſeſſionem. Molina diſp. 14. cum aliis. Ubi tres conditiones 14.

Digitized by Google

nes neceſſarias advertunt Authores: primò, ut, qui utitur jure aliquo, intendat & credat ſe uti jure ſuo; ſecundò, ut fiat ſciente & permittente poſſeſſore, ſive illo, cujus intereſt, ejusmodi uſui reſiſtere. Tertiò, ut non poſſit præſumi, quòd uſus ejuſmodi juris pro tunc fuerit conceſſus ex gratia & liberalitate antiqui poſſeſſoris, ſed ut credatur velut proprio jure exercitus. Ex quo Molina cum Ponormitano deducit, ad comparandam alicujus juris poſſeſſionem aliquando unum actum ſufficere, aliquando verò plures actus requiri. Unus actus ſufficiet, ſi ſit talis naturæ, ut prudentum judicio non ſoleat concedi ex gratia, ut ſi quis Canonicæ electioni cum voce & ſuffragio interfuerit, juxta *c. cùm Eccleſia, de cauſa poſſeſſ.* E contrà multò plures actus requiruntur ad comparandam ſervitutem itineris per alienum fundum, quia ejuſmodi iter ſæpiùs concedi ſolet ex gratia.

15. Quæres ſextò. Quomodo poſſideantur bona corporis, animi, famæ? Reſpond. Bona corporis & animi moraliter poſſidentur, hoc ipſo, quòd ſint conjuncta poſſidenti, eique actu inſint: fama verò ceu bonum extrinſecum poſſidetur, quamdiu alii habent bonam exiſtimationem de illo. Ratio eſt: Is modis aliquid poſſidetur, quibus acquiri & retineri poteſt; ſed bona corporis & animi, vitam, membra acquirimus & retinemus, quatenus nobis phyſicè junguntur; famam verò, quatenus apud alios de nobis bona exiſtimatio habetur; ergo etiam hoc modo iſta bona poſſidentur.

16. Quæres ſeptimò. Quomodo amittatur poſſeſſio? Reſpond. I. Poſſeſſio civilis rerum tam mobilium quàm immobilium amittitur ipſa voluntate cedendi exteriori ſigno manifeſtatâ. Rerum quoque mobilium poſſeſſio tam civilis, quàm naturalis ulteriùs amittitur primò per furtum vel rapinam. Secundò, ſi res alterius cuſtodiæ concredita, ut depoſitum, commodatum, ab eodem apprehendatur animo detinendi ut ſuam *l. 3. poſſideri; ff. de acquir. poſſeſſ.* Tertiò, per amiſſionem, v. g. annuli, marſupii &c. Quartò, per fugam, ſi ſunt animalia non habentia conſuetudinem revertendi.

Reſpondeo ſecundò. Rerum immobilium poſſeſſio civilis & naturalis amittitur primò per diuturnam abſentiam poſſeſſoris, niſi per alium rei inſiſtat, aut proteſtetur, ſe nolle dimittere poſſeſſionem. Secundò, ſi poſſeſſor ſciens rem ab alio poſſeſſam negligat recuperare. Tertiò, ſi volens recuperare repellatur, nec auſit reſiſtere. Quartò, ſi rem ſuam eſſe neſciat, vel invenire, vel oſtendere non poſſit. Quintò, ſi de rei recuperatione deſperet, ut ſi illa ſit occupata à nimis potente, ſi aquis merſa, aut continuò inundata. De quibus plura Juriſpp. in ff. h. t. 17

Patet ex dictis, multùm inter ſe differre acquiſitionem poſſeſſionis & dominii; ſunt quippe jura diſtincta & ſeparabilia, quæ diverſos effectus & actiones juris pariunt, & actio, quæ eſt de dominio & proprietate rei, dicitur de petitorio; quæ verò eſt de poſſeſſione, appellatur de poſſeſſorio. Unde nec acquiſitâ rei poſſeſſione, idcirco acquiritur dominium, nec illâ amiſſâ perditur dominium uti nec acquiſito dominio eo ipſo quoque poſſeſſio acquiritur. 18

DISPUTATIO XXVII.

DE Modis acquirendi dominium.

POſt factam communi hominum conſenſu, & jure gentium rerum diviſionem, adeòque dominiorum acquiſitionem, res acquiſitionis capaces reperiuntur in triplici differentia: aut enim ſunt actu alicujus dominio ſubjectæ; aut etiamnum ſunt indiviſæ, & necdum occupatæ; aut dominum, vel poſſeſſorem, quem habebant amiſerunt. Rerum primæ conditionis dominia traditione & translatione acquiri ſupponimus. Res ſecundæ & tertiæ conditionis varijs modis juxta legisperitos ſub dominium veniunt, puta occupatione (cujus ſpecies venatio, piſcatio, aucupium) inventione, alluvione, acceſſione, commixtione, formatione, uſucapione, ſeu præſcriptione.

ARTICULUS I.

De venatione, aucupio, piſcatione.

SUMMARIA.

1. *Differentia inter animalia.*
2. *Animalia domeſtica etiam extra cuſtodiam domini non extrahuntur ab ejus dominio.*
3. *Idem dicendum de cicuratis.*
4. *Sylveſtria non habentia dominum fiunt primò capientis.*
5. *Corollaria ex prædictis.*
6. *Peccari poteſt per iſtos modos acquirendi ex parte perſonæ, & loci.*
7. *Item ratione temporis, boni communis, & damni.*
8. *Circumſtantia damni parit obligationem reſtituendi.*

9. Qua-

9. *Qualem obligationem reſtituendi pariat circumſtantia loci?*

10. *Cauſæ, ex quibus Principes ſibi ſolis potuerunt reſeevare jus venandi.*

11. *Quando habentes jus venandi excuſentur à reſtituendis damnis, alieno fundo illatis.*

12. *Quando, & quomodo ferarum captura ſit pœnæ obnoxia.*

§ I.

Quomodo per hæc acquiratur dominium.

1. ANIMALIA alia ſunt naturâ ſuâ manſueta, ut oves, gallinæ &c. alia fera & ſylveſtria, & ex his aliqua quandoque manſuefacta, ut cuniculi, cervi, falcones, columbæ, &c. alia ſuæ libertati naturali relicta, ut feræ in ſylvis & montibus, piſces in fluminibus & lacubus; alia concluſa, ut piſces in ſtagnis & piſcinis, feræ & aves in hortis, aviarijs, vivarijs clauſæ.

2. CONCLUSIO PRIMA. *Animalia domeſtica, & naturâ ſuâ manſueta, etſi egrediantur cuſtodiam ſui domini, & longiùs aberrent, non tamen ab illius dominio eximuntur.* Ita habetur §. *gallinarum. Inſtit. de rerum diviſ.* & *l.* 5. § *gallinarum, ff. de acquir. rerum dominio.* Ratio eſt, quòd non niſi illa animalia fiunt primò occupantis, quæ ſunt libera: ſed ejuſmodi animalia tanquam naturâ ſuâ domeſtica, & intra moralem poteſtatem ſui domini conſtituta non cenſentur libera: ergo. Unde etiam ovis ex lupi faucibus erepta, quantumvis mortua domino eſt reſtituenda; per l. cit.

3. Idem dixeris de animalibus naturâ feris, ſed hominum induſtriâ cicuratis, quæ tamdiu manent in dominio ſui domini, quamdiu habent conſuetudinem redeundi, aut qualita facili negotio reduci poſſunt, amiſſâ verò conſuetudine revertendi fiunt primò capientis ex § *pavonum*; *Inſtit. eod.* Ratio eſt, quæ ſuprà, quia in priori caſu non cenſentur extra moralem poteſtatem domini conſtituta, ſuæque naturali libertati reddita; at in poſteriori caſu cenſentur ad naturalem libertatem rediiſſe; unde ſecundùm juris conſtitutionem ſunt primò capientis. Ideo etiam animalia è vivarijs fugientia, ſi non ſit ſpes redeundi, & recuperandi, fiunt primò capientis, ut ſi perdices, & aves phaſianæ avolent, ſi ex alluvione, vel rupta crepidine piſces è ſtagno vel piſcina in flumen emigrent, ſi rupto, vel tranſcenſo muro cervi, damæ, &c. in ſylvas fugiant, tunc enim redeunt ad naturalem libertatem. E contra peccaret contra juſtitiam, qui ejuſmodi animalia piſcinis, vivarijs, ſtagnis, ſeptis concluſa caperet, ſi quidem ut ſic jam ſunt occupata, & habent pro domino illum, qui eadem ſuo vivario incluſit.

4. CONCLUSIO SECUNDA. *Animalia ſylveſtria, quæ domino carent, fiunt primò capientis, & tamdiu manent in ejus dominio, quamdiu illa intra ſuam cuſtodiam coërcuerit*, ut habetur *l* 3. 4. *&* 5. *ff. de Acquir. rerum dominio.* & §. *feræ. Inſtit. de Rer. diviſ.*

5. Inferes primò. Examen apum ex alicujus alveari procedens tamdiu eſſe ſub illius dominio, quamdiu eſt in ejus conſpectu, nec facilè comprehendi poteſt, ut habetur in §. *apum, Inſtit. eod.* aliàs tranſibit in dominium capientis etiam in alieno fundo, quamvis, ut ibidem dicitur, fundi dominus prohibere poſſit, ne quis ad apes vel aves capiendas fundum ſuum ingrediatur, ideoque qui contra domini voluntatem fundum alienum ingreſſus ibidem apes vel aliud quidquam ceperit, obligatur ad reſtitutionem, non quidem apum vel feræ captæ, ſed illius tantùm, quod & quantùm domini intereat, ne quis agrum ſuum ingrederetur.

Inferes ſecundò. Animalia, quæ in circumſeptis ſaltibus magnæ amplitudinis, & vaſtitatis continentur, ita ut nunquam capta, vel quaſi capta, ſed in ſua naturali libertate relicta cenſeantur, nondum eſſe in illius dominio, ad quem ſaltus pertinet, quamvis ille ſolus inibi venandi jus habeat, quod idem dicendum de piſcibus lacuum magnæ amplitudinis, è quibus aqua non deduci, nec piſces pro libitu extrahi poſſunt, ut colligitur ex *l.* 3. §. *item feras. ff de Acquir. poſſeſſione.* Et cum Covarruvia docet Molina diſp. 41. n. 11.

Inferes tertiò. Quid ſit dicendum, ſi fera ab uno ſit vulnerata, ab alio verò capta? Aut enim vulnus eſt lethale, & ſufficiens, ut fera caperetur, atque ipſe vulnerans perſequitur feram cum morali certitudine capiendi, & tunc fera eſt vulnerantis, nam moralis apprehenſio & occupatio feræ etiam ſit medio inſtrumento, quo quis facit ne illa extra ſuam poteſtatem elabi poſſit, ut ſi illam gladio vel jaculo confodiat. Ergo etiam ſolâ percuſſione feræ per jaculum aut bombardam ad captionem ſufficientem acquiritur jus ad ipſius poſſeſſionem accipiendam, & percutiens pro primò occupante eſt habendus. ſin verò vulnerans non perſequitur feram, nec habet moralem ſpem illam apprehendendi, pertinebit ad capientem, ſiquidem à nullo alio priùs capta cenſetur. Utrumque colligitur ex § *illud quæſitum eſt. Inſtit. de Rer. diviſ.* ubi Imperator decernens, quòd fera ab uno vulnerata, & ab altero capta non ſit vulnerantis, ſed capientis, dat hanc cauſam, quoniam multa accidere ſolent, ut vulnerans eam non capiat. Ergo quòd fera fiat capientis, non vulnerantis, procedit in caſu, quo vulnerans non eſt in morali certitudine feram capiendi: à contrario autem ſenſu, ſi ſit in morali certitudine, feræ dominium acquiret. Quòd ſi percuſſio non tantùm ſit occaſio, ſed etiam cauſa, ut fera ab alio capiatur, æquitas naturalis poſtulat, ut pro quantitate cauſæ eam inter ſe dividant, ut habet Molina diſp. 42.

§. II.

Quomodo venatio, aucupium, piſcatio fieri poſſint illicita?

QUINQUE modi enumerantur, quibus in 6.
animalium capturâ peccari poteſt. Primò ex parte perſonæ, ſic Eccleſiaſticis interdicitur clamoroſa, præſertim frequens & immodica *c.* 1. *&* 2. *extra. de Clerico venatore*; tum quòd ex ſe non adeò deceat ſtatum religioſum & clericalem, tum quòd ſit occaſio, ut bona in pauperes eroganda expendantur in canes, accipitres, &c ubi tamen rectè advertit Medina, de Reſtit. q. 12.

Digitized by Google

quietam & minimè tumultuoſam venationem ſecluſo ſcandalo, & vitæ periculo, neceſſitatis, aut honeſtæ recreationis cauſa Clericis non interdici. Secundò ex parte loci, ut ſi contra domini voluntatem fiat in alieno lacu, ſaltu, vel prædio, quia quilibet jus habet utendi ſuo prædio, ejusque uſum alijs omnibus impediendi, ut habetur in cit. § *feræ*, *& l. item ſi fundi ff. de uſufr.* Inde fit, quòd Princeps ex poteſtate, quam habet, exigendi à ſuis ſubditis tam ea, quæ ad ſuam competentem ſuſtentationem, quàm decoram recreationem videntur neceſſaria, poſſit non tantùm prohibere in locis ſuo dominio & proprietati ſubjectis aliorum venationem, aucupium, piſcationem, ſed etiam poſſit loca ad dominium communitatis vel privatæ perſonæ pertinentia ſibi reſervare, ut in illis ſibi ſoli venari aut piſcari liceat, ut habent Leſſius, Caſtropalao, Molina, de Lugo diſp. 4. ſect. 7. Imo hodierno uſu & jure Principes ſibi paſſim appropriâſſe jus venandi, excluſis ſubditis etiam in proprijs fundis docet experientia. Quod licitè fieri potuiſſe & factum eſſe cum torrente tam Theologorum quàm Juriſtarum latè & exactè oſtendit Clariſs. DD. Braun. in Tr. de domin. in comm. p. 2 c. 1. §. 2.

7. Tertiò venatio poteſt eſſe illicita ex parte temporis, ſi diebus feſtivis, vel jejuniorum inſtituatur juxta *can. amputatis. diſt.* 86. ubi tamen rectè advertit Leſſius l. 2. c. 5. dub. 9. venationem tunc non per ſe, ſed per accidens tantùm eſſe prohibitam, quatenus eſt cauſa vel non audiendi ſacrum, vel non ſervandi jejunium. Quartò poteſt prohiberi venatio, quatenus obeſt bono communi, ut ſi ferarum venatio prohibeatur, quo tempore ſunt gravidæ; aucupium, quo tempore aves vacant prolificationi; piſcatio piſcium nimis minutorum, vel per injectionem ciborum, quibus piſces emoriuntur, & aquæ inficiuntur. Quintò venatio poteſt eſſe illicita, & graviter peccaminoſa contra juſtitiam ratione damnorum, quæ exinde cauſantur hominibus privatis, ſi ſcilicet venantes equis, canibus, ſuisque pedibus conculcant ſata, ſepes diſſipant, vineas deſtruunt, &c.

8. Quemadmodum verò certum eſt, ex culpâ ratione damni contractâ, venantem, piſcantem, &c. obligari ad reſtitutionem titulo injuſtæ acceptionis, ſeu damnificationis; ita non minùs certum eſt, venationem piſcationem, &c. illicitam ratione perſonæ, temporis, aut intuitu boni communis nullam parere obligationem reſtituendi: nam venatio prohibita ex parte perſonæ, vel temporis non eſt contra virtutem juſtitiæ, ſed religionis; venatio verò vel piſcatio prohibita intuitu boni communis, ne fiat tali tempore, vel in tali conſtitutione, aut quantitate animalium, cum talibus medijs aut inſtrumentis, &c. ſaltem non eſt contra juſtitiam commutativam, ſed contra obedientiam, & ad ſummum contra juſtitiam legalem.

9. Sed etiámne circumſtantia loci parit obligationem reſtituendi? Reſpond. Qui capit feram in loco prohibito, etſi non teneatur ad reſtitutionem feræ illi domino faciendam, qui habet ibidem jus venandi, habet tamen obligationem reſtituendi, quantùm illius domini intererat, ne quis in loco venaretur. Ita communis DD. Ratio primæ partis eſt, quia ille, ad quem pertinet jus venandi, non ideo comparavit dominium ferarum in illo loco exiſtentium: ergo qui feram venatur, illius dominium comparat, tametſi modo illicito acquirat, & conſequenter non tenetur illam reſtituere, ſed ſatisfacit, ſi mulctam legibus ſtatutam, idque non niſi poſt judicis ſententiam, perſolvat. Ratio ſecundæ partis eſt, quia verè læſit jus alterius, quod ſolus habebat, venandi, piſcandi in tali loco, &c. ergo tenetur reſarcire damnum, quod alteri ex tali venatione intulit, in quantum v. g. dominus illius prædij vel territorij jam non tam facilè poteſt venari feras, ac jus venandi alteri difficiliùs vendere vel elocare. Addit Caſtropalao de juſtitia in genere punct. 17. n. 4. cùm in magno aliquo prædio, vel diſtrictu ex unius aut alterius feræ captura non ſequatur grave damnum, ac præjudicium domino, in conſcientia regulariter non naſci obligationem reſtituendi.

Cæterùm variæ ſunt cauſæ, ex quibus Princeps, aut Magiſtratus facultatem venandi ſibi ſoli reſervare, & omnibus alijs prohibere poteſt. 10.
Eſt primò titulus proprietatis in locis proprijs ipſius Principis, ſicut & quilibet privatus poteſt venationem in ſuo fundo, vel vinea prohibere. Secundò in locis communibus, aut ſolo dominio juriſdictionis Principi ſubjectis, poteſt eſſe conſenſus ſubditorum. Tertiò neceſſitas communis, aut ſuſtentatio Principis. Quartò etiam ſola recreatio Principis juxta Molin. diſp. 46. Leſſ. l. 2. c. 5. dub. 7. Lugo diſp. 6. ſe. 6. n. 58. Quintò ſi in terris juſto bello occupatis hoc onus communitati à principio imponeretur. Sextò, & fortè communiſſima cauſa eſt titulus præſcriptionis, & conſuetudinis. Septimò ne ſubditi avocentur ab agricultura, opificijs, &c. vitæ otioſæ, prædis, & latrocinijs aſſueſcant, ne uſu & continuâ tractatione armorum faciliores fiant ad ſeditioſos motus, & ferarum ſpecies extirpent, &c.

Sed quæres primò. Quandonam *Princeps*, aut alius habens jus venandi in alieno fundo liberetur à reſtituendis damnis, ſiqua fortè intulit? 11.
Reſpond. Ex Molina diſp. 47. & Lugo cit. d. 6. n. 62. ex duplici potiſſimùm capite excuſari, primò quando prædia eorum, qui damnum patiuntur, cum tali onere fuerunt data, vendita, comparata, in emphyteuſin accepta, ut ſi ab initio in terra hoſtili à ſe occupata Princeps prædia cum tali onere diſtribuiſſet. Secundò quando domini prædiorum vel ex contractu oneroſo, vel liberè (non coactè, aut ex metu reverentiali erga Principem) conſenſerunt in tale onus. Tertiam cauſam excuſantem addunt Sayrus, Leſſius, Sangallenſes, ſi damnum aliunde compenſaretur à Principe, ut ſi occidendo feras plus prodeſſet agricolis, quàm ſata proterendo obeſſet.

Quæres ſecundò. Quomodo puniri poſſint, 12.
qui feras contra prohibitionem, & jus Principis venantur? Reſpond. cum communi Theologorum, licitè à te occidi feram vaſtatricem tui agri, ſi aliter damnum avertere nequeas. Nam

Digitized by Google

Nam ſi hominem injuſtè invadentem, & violenter aggredientem licet occidere, cùm vis & damnum aliter averti non poteſt, quantò magis licitè occiditur fera à domino agri, quem illa devaſtat? Unde occiſor ejusmodi feræ vaſtantis ex hoc capite pœnâ mulctari non poterit. Cæterùm ceſſante hâc neceſſitate, ſi qui contra Principis edictum feras jaculantur, piſcantur, &c. Poſſe quidem puniri aliquâ juſtâ pœnâ corporali propter contumaciam & contemptum legis; ob primam tamen prævaricationem pœnâ corporali juſtè puniri non poſſe, eò quòd pœna non eſſet proportionata delicto, docent Sotus, Molina, diſp 46. Laym. Leſſius. l. 2. c. 5. dub. c. n. 45. Caſtrop de Juſt. in gen. p. 13 n. 6. niſi fortè circumſtantiæ aggravantes majus ſupplicium mererentur.

ARTICULUS II.

De acquiſitione bonorum inventorum, quæ non habent dominium.

SUMMARIA.

1. *Bonorum inventorum diverſa genera.*
2. *Bona necdum occupata, & derelicta ſunt inventoris.*
3. *Corollaria concluſionis.*
4. *Cujusnam ſint mineralia inventa?*
5. *Theſaurus inventus ad quem pertineat?*
6. *Quid dicendum in caſu, quo fundus habet duos dominos?*
7. *Merus uſufructuarius nihil habet de theſauro invento.*
8. *Extenditur ad ſimilem caſum.*

§. I.

De bonis, quæ nunquam habuerunt dominum.

1. NOTANDUM. Bona inventa eſſe varij generis. Nam primò ſunt aliqua quæ adhuc in nullius fuêre dominio, ut gemmæ, & margaritæ in mari vel littore repertæ. Secundò, quæ habuerunt dominum, ſed à longo tempore habere deſierunt, ut I. Illa bona, quæ mari à multo tempore ſubmerſa fortuitò ſunt extracta, vel ejecta. II. Illa, quæ dominus ipſe non ampliùs vult habere in ſua poteſtate, & vocantur derelicta, qualia ſunt miſſilia, hoc eſt nummi, qui in certis ſolennitatibus in populum ſparguntur. III. Quæ remanent poſt domini mortem, nullo hærede relicto, & vocantur bona vacantia. Sunt tertiò alia bona in terræ viſceribus latentia, & naſcentia, uti venæ metalliferæ, & diverſa mineralia. Quartò ſunt theſauri inventi; definitur autem theſaurus in *l. nunquam ff. de acquir. rerum dominio*, quòd ſit *vetus quædam depoſitio pecuniæ, cujus non exſtat memoria, ut jam dominum non habeat*: unde nomine theſauri intelligitur pecunia, aliáve res mobilis pretioſa, v. g. torques aurei, argentei, vaſa, armillæ, &c. Quintò ſunt bona, quæ vocantur habere dominum, ipſius tamen non habetur notitia, ut ſi aureum annulum in via reperias. Nunc de bonis quatuor priorum generum, ſequenti art. de bonorum incertorum inventione agemus.

2. CONCLUSIO PRIMA. *Bona, quæ in nullius erant dominio, uti margaritæ inventæ in littore maris, ſiunt primò occupantis*; ex cit. §. *capillorum. Inſtit. de Rerum diviſione.* Inſuper bona derelicta ſiunt primò occupantis, ex §. *quâ ratione. Inſtit. eod.* Quænam autem bona habeantur pro derelictis, ſi de domini intentione non conſtet, ex conjecturis cognoſci debet, ut ſi dominus rem perditam facilè poſſet recuperare, & negligat; vel ſi non facilè poſſit, nec alius ipſius nomine ad illam repetendam venturus exiſtimetur, nec prudentis arbitrio cenſeatur habere voluntatem, ut ſibi res ejusmodi reſtituatur, talia bona habentur pro derelictis. Unde

Inferes primò. Cùm urgente tempeſtate merces projiciuntur in mare vel tempore incendij aliqua bona projiciuntur in plateas, illa bona non eſſe habenda pro derelictis. ſi quidem dominus non niſi coactus illa projicit, & cupit ad ſe reverti, ex §. *ult. Inſtit. de Rerum diviſione*, *l. falſus, ff. de furtis.* 3.

Inferes ſecundò. Si quis ſpeciali induſtriâ, labore, periculorem domini ab incendio, vel hoſtium prædatione eripuit, poſſe compenſationem ſui laboris & æſtimationem periculi à domino exigere, cujus negotium utiliter geſſit, atque intereà, dum illa offertur, rem pignoris loco detinere, de quo Leſs. lib. 2. c. 5. dub. 18. n. 54.

Inferes tertiò. Excommunicationem Papæ reſervatam, quæ in Bulla Cœnæ Domini fertur contra illos, qui bona Chriſtianorum naufragantium ſurripiunt, non pertinere ad illos, qui veriſimiliter exiſtimant, dominum navis, aut alium ipſius nomine nunquam eſſe rediturum ad illa bona quærenda, aut recuperanda, tunc enim ſimilia bona meritò habentur pro derelictis, Cardinalis de Lugo ſect. 10. n. 99.

§. II.

De mineralibus, & theſauris inventis.

CONCLUSIO SECUNDA. *Loquendo de jure naturæ & gentium, mineralia, ac venæ metallicæ inventæ in loco publico pertinent ad inventorem tanquam primò occupantem, ſicut alia omnia quæ in nullius erant bonis. Inventa verò in fundo alieno pertinent ad dominum fundi*: ita quoad hanc ſecundam partem contra Sotum & Leſſium c. 5. dub. 12. docent Vaſquez, Mol. Lugo cit. ſect. 10 n. 107. 4.

Ratio eſt, quia non minùs mineralia & metalla adhærent terræ, atque ex illa virtute ſolis producuntur, quàm herba, creta, aqua, lapides: ergo ſicuti creta, lapidicina, herbæ pertinent ad dominum agri & fundi, ceu partes ipſius, ita ſimiliter pertinebunt metalla & mineralia. Dixi, *ſpectato jure naturæ & gentium*, quia de facto jure humano, & poſitivo ſolent ejusmodi

mineralia ad Cameram Principis applicari, quod fieri potuit; vel, quia ab initio agri ſingulis ita fuêre diſtributi, ut mineralia reſervarentur Principis diſpoſitioni; vel quia per modum tributi Principes communi ſtatuto potuerunt metallorum venas, & mineralia etiam in privatis agris reperta exigere, ſibique reſervare, ut habent Vaſq. de Reſtit. c. 5. §. 4. dub. 2. n. 16 de Lugo cit. ſect. 10. n. 108. Ex quo ſolutum manet argumentum Adverſariorum, qui ideo exiſtimant, venas metallicas in nullius eſſe dominio, eò quòd etiam boni Principes paſſim ſibi vendicent jus hæc metalla effodiendi etiam in fundo alieno.

5. CONCLUSIO TERTIA. *Spectato jure naturæ & gentium theſaurus inventus tranſit in dominium inventoris.*

Ratio eſt, quia quod in nullius cenſetur eſſe dominio, eſt primò occupantis: ſed theſaurus ex hypotheſi cenſetur in nullius eſſe dominio: ergo. Ita Caſtropal. hîc punct. 17. n. 2. Adde, quòd theſaurus non ſit pars agri, ſicut mineralia, & venæ metallicæ, unde non eſt ratio, cur agri dominus deberet illorum dominium obtinere.

Dixi *ſpectato jure naturæ & gentium*; nam jure poſitivo §. *theſauros. Inſtit. de rerum diviſione*, & *l. unicâ. eod. de theſ.* (quò pertinent cujuslibet regni vel provinciæ particularia ſtatuta, quæ in ejusmodi rebus maximè attendi debent) plura alia de theſauris ſtatuta reperiuntur. I. Ut theſaurus in proprio fundo repertus integrè cedat inventori. II. Si fortuitò ſit inventus in alieno fundo etiam Principis, ut quoad unum dimidium pertineat ad inventorem, quoad alterum verò ad dominum fundi. III. Si verò ſit ex induſtria quæſitus, & inventus, non requiſito fundi domino, ut totus pertineat ad loci dominum, quamvis inventor poſſit deducere expenſas à ſe factas. IV. Theſaurus arte magicâ repertus fiſco cedit. V. Si quis ſciens in alterius agro latere theſaurum, neque domino manifeſtans, tantùm petat licentiam quærendi theſaurum, debebit theſaurum taliter repertum domino fundi totum reſtituere, eò quòd illa licentia per errorem conceſſa habeatur pro nulla. Econtra VI. Qui ſeclusâ, hâc reticentiâ ſub expreſſâ conditione quærendi theſaurum obtinuit licentiam effodiendi agrum, lucratur totum theſaurum repertum, quia tunc dominus agri ſuam partem cedere exiſtimatur, ut habet Mol. diſp. 56. poſt principium. 6.

CONCLUSIO QUARTA. *Si fundus habeat duos dominos, unum proprietarium, alterum feudatarium, vel emphyteutam, illa pars theſauri, quæ domino fundi debetur, eſt dividenda inter utrumque dominum, ut habent* Rebellus & Mol. tract. 11. diſp. 56. 7.

Excipiunt prædicti Authores merum uſufructuarium, quia theſaurus non eſt fructus fundi, ſed in fundo reconditus; & multò magis illum, qui fundum in locationem, commodatum, vel pignus accepiſſet, qui proinde nihil participabunt de theſauro invento; & colligitur ex *l. fructus. 8. §. ſi fundum ff. ſoluto matrimonio.* Ubi marito fundi dotalis uſufructuario pars inventi theſauri in fundo dotali denegatur. 8.

Idem dixeris: ſi quis ſaccum avenâ plenum, in quo aurum lateat, vel panem, in quo nummi ſint reconditi, ab alio ignorante, quòd inibi lateat theſaurus ejusmodi rei mobilis, dono, vel pro pretio accipiat; tunc enim non tenetur ad reſtitutionem auri; nam prior dominus ſacci, vel panis, cùm propter ignorantiam latentis theſauri non intenderit illum occupare, non efficitur dominus ipſius, ſed ne quidem fit poſſeſſor; is enim, qui neſcit, non poſſidet theſaurum, quamvis jus illum occupandi ante alios habeat, per *l. 3. §. cæterùm. ff. de acquir. poſſeſſ.*

ARTICULUS III.

De inventione bonorum incertorum.

SUMMARIA.

1. *Inventor rei perditæ tenetur inquirere dominum.*
2. *Bona Eccleſiæ inventa non fiunt inventoris.*
3. *Fundamenta negantium, quòd res perditæ accreſcant inventori.*
4. *Res perditæ poſſunt ab inventore ſervari.*
5. *Solvuntur primæ ſententiæ fundamenta.*
6. *Corollaria ex dictis.*

§. I.

Certioribus præmiſſis exponitur ſtatus quæſtionis.

1. CERTUM eſt primò. Quòd rei perditæ inventor teneatur morali & ſufficienti diligentiâ inquirere rei inventæ dominum, quâ omiſſâ, & non comparente domino, tenetur rem inventam erogare pauperibus, vel alijs pijs uſibus applicare. Eſtque communis DD. Cujus ratio eſt, quòd bona ex delicto poſſeſſa juxta communem DD. debent applicari pauperibus, vel aliis piis uſibus ex *c. cùm tu, de uſuris.* Sed inventor omittens debitam diligentiam in inquirendo domino incipit poſſidere ex delicto, & hoc ipſo nunquam fit poſſeſſor bonæ fidei: ergo tenetur illa bona applicare pauperibus, aut aliis piis uſibus.

Certùm eſt ſecundò, Si res inventæ ſint bona Eccleſiæ, etſi non conſtet cujus Eccleſiæ ſint, non eſſe inventoris, ſed eſſe tradenda Prælato Eccleſiaſtico, vel in alios uſus Eccleſiæ convertenda; quia *ſemel DEO dicatum, non eſt ad uſus humanos ulteriùs transferendum. c. 51. de R. J. in 6.* Reſtat ergo dubium, an, ſi adhibitâ debitâ diligentâ dominus inveniri nequeat, res inventa debeat erogari in pauperes, vel poſſit ab inventore ſalvâ conſcientiâ retineri, & ad libitum expendi? Ubi primam ſententiam docent Scotus in 4. diſt. 15. q. 2. Gabriel ibidem, Cajetanus, Navarrus, Leſſ. l. 2. c. 18. n. 49. & Molina diſp. 746. Citatur etiam pro hac ſententia S. Doct. tum q. 62. a. 5. ad 3. tum q. 66. a. 5. ad 2.

Digitized by Google

a. 5. ad 2. Sed revera in neutro loco quidquam decernit in favorem hujus ſententiæ: nam in primo loco non loquitur de noſtro caſu, ſed illo potiùs, cùm ex re injuſtè accepta facienda eſt reſtitutio. In ſecundo autem loco potiùs affirmat oppoſitum; ſi quidem habet hæc formalia: *Et ſimiliter ſi pro derelictis habeantur* (ſcilicet bona inventa) *& hoc credat inventor, licèt ſibi eas retineat, non committit furtum.*

3. Fundamentum hujus ſententiæ eſt primò. Res, quæ manet ſub prioris domini jure, debet illi domino reddi eo meliori modo, quo poteſt: ſed res inventæ manent ſub dominio illius qui perdidit, & ſi ipſe conveniri, vel inveniri nequeat, non poſſunt illi meliùs reddi, quàm ſi expendantur in pauperes: ergo. Minor probatur: In tali caſu res inventæ non meliùs poſſunt reddi, quàm ſi expendantur juxta præſumptam voluntatem domini: ſed videtur eſſe præſumpta voluntas domini, ut ſi ad ipſius temporale emolumentum non poſſint, ſaltem expendantur ad ipſius animæ ſalutem, quod fit talia bona erogando in pauperes; ergo. Fundamentum petitur ſecundò ex auth. *omnes peregrini*, ubi ſtatuitur, ut ſi peregrinus inteſtatus deceſſerit, bona ipſius, ſi fieri poteſt, per manus Epiſcopi hæredibus tradantur, vel in cauſas pias erogentur. Item ex *c. cum tu, de uſuris*, ubi decernitur, uſuras reſtituendas eſſe ijs, quibus extortæ ſunt, vel eorum hæredibus, vel in amborum defectu erogandas eſſe in pias cauſas. Tertiò addunt, quòd iſta ſit praxis hominum timoratæ conſcientiæ. His tamen non obſtantibus, ſit

§. II.

Reſolutio noſtra.

4. CONCLUSIO. *Quamvis valde conſultum ſit, ejusmodi bona inventa erogare in pauperes, tamen valde probabile eſt, & ſecurum in conſcientia, ut res inventa poſt diligentem inquiſitionem factam, & non invento domino, retineantur ab inventore.* Ita Sotus, Medina, Bannez, & Sairus lib. 10. tract. 5. c. 2. Ratio eſt: Tunc inventor poteſt res inventas ſibi ſervare, quando nullo jure, nec naturali, nec poſitivo tenetur dare pauperibus, vel erogare in pias cauſas: ſed nullo jure tenetur: ergo. Minor quoad primam partem probatur: ſi enim hæc bona ex jure naturali forent eroganda in pauperes, ideo maximè, quia ratio naturalis dictat, hæc bona eſſe expendenda juxta interpretativam prioris poſſeſſoris voluntatem, adeòque in pauperes: ſed hæc ratio non eſt: ergo. Minor probatur: tum quia hæc ratio non convincit niſi de bonis injuſtè acquiſitis, quorum dominium non poteſt tranſire in iniquum poſſeſſorem; tum quia mens & voluntas domini potiùs eſt, ut res maneat penès inventorem, cùm ſic faciliùs illam recuperare poſſit; ſi etiam dominus ſit Turca, vel paganus, nunquam habebit voluntatem, ut res in ſuam ſpiritualem utilitatem convertatur; ut taceam, quòd domino iſtarum rerum non poſſit prodeſſe diſtributio in pauperes, ſi ſit hæreticus, infidelis, in ſtatu peccati conſtitutus, &c. Ac tertiò, quia ratio naturalis potiùs dictat, ut res, quarum dominus reperiri non poteſt, habeantur pro derelictis, & communibus, ſintque proinde primò occupantis. Eadem minor quoad ſecundam partem probatur: Quia nulla lex reperitur, quæ bona taliter inventa jubeat pauperibus diſtribui; non cit. auth. *omnes peregrini*; quia ſolùm loquitur de bonis inteſtatis (quorum diſpoſitio cùm juris Civilis arbitrio ſit relicta, meritò lex de illis diſponit, mentemque morientis ita exponit) nihil autem de inventis: deinde magna eſt diſparitas inter bona inteſtata & inventa; quia mors peregrini, & defectus hæredis non eſt juſtus titulus ad uſurpanda bona defuncti; inventio autem eſt juſtus & juridicus titulus: ſed neque citatum *c. cùm tu, de uſuris*, quicquam evincit, quia tantùm loquitur de bonis injuſtè, & ex delicto, utpote per uſuram acquiſitis, quæ retineri non poſſunt, ideoque in defectu domini ſunt pauperibus eroganda.

Ex quibus patet reſponſio ad fundamenta Adverſariorum. 5. Nam ad I. ℞. I. Permiſſâ majore, negando minorem, cujus infirmitas ex probatione poſterioris ſententiæ ſit manifeſta. ℞. II. diſtinguendo majorem: Res, quæ manet ſub prioris domini jure, debet illi domino reſtitui omni meliori modo, quo poteſt, quando res eſt incapax tranſire in alterius dominium, concedo; quando eſt capax, nego. Incapax eſt res commodata, depoſita, injuſte accepta, malâ fide v. g. ſine ſufficienti inquiſitione veri domini poſſeſſa, & hæc ſemper eſt obnoxia reſtitutioni. Res capax tranſire eſt, quæ cum invincibili ignorantia veri domini ex juſto titulo poſſidetur; hæc enim bona poſſunt haberi pro derelictis, & ex juſto titulo inventionis, & occupationis poſſideri, quouſque per præſcriptionem in poſſidentis dominium tranſeant. Ad II. Reſponſio patet ex probatione ſecundæ ſententiæ. Ad III. Authores hujus poſterioris ſententiæ reponunt, non pauciores eſſe, qui contrarium practicant; ſiqui tamen timoratæ conſcientiæ res inventas dant pauperibus, facere opus conſilii, & quia primam ſententiam tanquam tutiorem ſequuntur; non autem facere opus præcepti, neque ex obligatione exiſtimata aliquam conſuetudinem induxiſſe.

Inferunt ex dictis Authores primæ ſententiæ 6. I. Si inventor rei perditæ ſit pauper, poſſe rem inventam ſibi applicare, etiam ſine conſilio confeſſarii. II. Si poſt rem in pauperes erogatam dominus compareat, teneri pauperes, ſi quid rei, vel ipſius venditæ pretium apud ipſos extet, domino, niſi ipſe remittat, reſtituere, ſiquidem diſtributio videatur facta cum hac tacita conditione, ſi dominus non compareat.

Inferunt etiam ſecundæ ſententiæ Authores, res inventas poſt factam diligentem inquiſitionem eſſe inventoris, non ſtatim tanquam domini, ſed tanquam poſſeſſoris; unde ſi intra tempus ad præſcribendum, vel uſucapiendum à jure præſcriptum dominus compareat, tenetur illi reſtituere; non verò tenebitur ad reſtitutionem, ſi primùm expleto tempore præſcriptionis dominus compareat, nam uſque ad terminum præſcriptionis inventor tantùm ſe habet ut bona fide rem poſſidens ex veri domini ignorantia; ſed elapſo hoc termino jam acquirit dominium jure legitimæ præſcriptionis, de qua infrà. AR-

Digitized by Google

ARTICULUS III.

De modis acquirendi per acceſſionem, alluvionem, &c.

SUMMARIA.

1. *Dividitur acceſſio in naturalem & induſtrialem.*
2. *Modus acquirendi per nativitatem.*
3. *Per alluvionem.*
4. *Per induſtrialem acceſſionem.*
5. *Per ſpecificationem.*
6. *Per confuſionem & commixtionem.*

1 INTER modos acquirendi dominium jura etiam ponunt *acceſſionem*, hoc eſt, cùm res aliqua propterea fit tua, quia alteri rei, quæ tua eſt, vel bonâ fide tua eſſe putatur, accedit. Dividitur in *naturalem & induſtrialem*. Naturalis iterum eſt duplex I. Per *nativitatem*, quæ locum habet in viventibus, ut in partu ancillæ, & fœtibus pecorum, in plantis & arboribus, quæ in noſtro ſolo naſcuntur. Secundò per alluvionem. *Alluvio* eſt incrementum, quod ab alluente flumine uni prædio demitur, alteri adjicitur. Porrò hoc incrementum vel eſt latens, vel patens. Latens, ſi occultâ vi fluminis velut inſenſibiliter una pars ripæ carpitur, altera augetur. Patens, cùm manifeſto fluminis impetu pars ab uno prædio avulſa defertur ad aliud, vel novæ inſulæ emergunt, vel fluvius alveum mutat. *Induſtrialis acceſſio* eſt, quæ fit per plantationem, inſitionem, inædificationem, intexturam, ſcriptionem, picturam, &c.

2. Acceſſio per nativitatem tribuit dominium: ita dominus ancillæ fit dominus partûs, qui ex illa naſcitur (tametſi pater foret liber, quia partus ſequitur ventrem) dominus pecoris fit dominus fœtuum, qui inde naſcuntur; dominus fundi fit dominus arborum, quæ ex illa creſcunt: nam acceſſorium ſequitur ſuum principale per *Reg. 42. Juris in 6.*

3. Alluvio latens tribuit dominium ſoli accreſcentis, non item alluvio patens, niſi partem à ſuo ſolo avulſam dominus pro derelictâ habeat, juxta §. *præterea 20. inſtit. de Rer. diviſ.* Si inſula naſcatur in medio fluminis, erit communis illorum, qui in utraque parte ripæ prædia poſſident: ſi uni ripæ ſit propior, illius domino accreſcet, ad quem illius ripæ fundus & prædia pertinent.

4. Induſtrialis acceſſionis regula eſt:

Quicquid plantatur, ſeritur, vel inædificatur,
Omne ſolo cedit, radices ſi tamen egit.

Ita habetur *Inſtit. de Rer. diviſ.* & *l. in rem actio, ff. de rei vindic.* In cæteris quoque ſpeciebus acceſſionis induſtrialis illa ſervatur regula, ut acceſſorium ſequatur ſuum principale: ita ſi aurum gemmæ commodiùs geſtandæ adhibeatur, aurum gemmæ cedit; ſin gemmæ aurei v. g. calicis exornandi cauſâ inſeratur, cedunt aurei calicis domino, per *l. cùm aurum. 19. §. perveniamus. ff. de auro & argento.* Quo tamen non obſtante dominus rei tenetur ad compenſationem damni, in quantum acquiſivit de alieno §. *littera quoque. 34. & ſeqq. Inſtit. de Rer. diviſ.*

Acquirendi dominii modis accenſentur etiam ſpecificatio, confuſio, commixtio. *Specificatio* dicitur, cùm ex alterius domini materia fit nova ſpecies, v. g. ex uvis ipſius vinum, ex argento poculum, de quo hæc eſt regula: Si res per ſpecificationem facta poſſit ad priſtinam materiam reduci, v. g. poculum in argenteam maſſam, tunc materiæ dominus fit etiam dominus illius ſpeciei; ſi non poſſit reduci, ut muſtum vel vinum ex alienis uvis, tunc, qui novam formam induxit, fit pariter dominus materiæ. Ita ſæpe cit. *Inſtit. de rerum diviſ.* 5.

Confuſio eſt, cùm ex materiis duorum dominorum fit unum tertium, in quo difficilis ſit partium diſcretio & ſeparatio, veluti ſi ex unius melle & alterius vino fiat mulſum, vel duorum vina miſceantur in unum. *Commixtio* dicitur, cùm res mixtæ ita tranſeunt in unum tertium moraliter diſtinctum, ut ſingulæ tamen inter ſe diſtinctæ maneant, ut ſi frumenta, pecuniæ, &c. miſceantur in unum cumulum. De quibus eſt regula I. Si res duorum dominorum inter ſe confundantur, vel miſceantur ſive caſu, ſive utriuſque conſenſu, dominium totius rei eſt commune utrique §. *ſi duorum. Inſtit. eod.* II. Si corpora rerum mixtarum maneant ſeparata, præſertim ſi miſcibilia facilè diſcerni poſſint, tunc dominium remanet penès priores dominos. III. Si verò rem alienam cum tua ita confundas vel miſceas, ita ut miſcibilia ab invicem diſcerni, vel ſecerni nequeant, vel ex rebus confuſis tertia ſpecies reſultet, totius rei dominus efficeris. Molina diſp. 326. Ergone, inquis, ſi uſurarius, ſi fur pecunias furto ablatas cum ſuis miſceat, efficietur illarum dominus, quando diſcerni nequeunt? Reſpond. Sive fiat, ſive non fiat, de quo diſceptant inter ſe utrinque probabiliter Authores, hoc parum referre in ordine ad forum conſcientiæ; quia tametſi efficiatur dominus pecuniæ uſurariæ, vel furtivæ, nihilominus tamen ſemper erit obligatus in conſcientia ad reſtitutionem & compenſationem damni priori domino faciendam. De quo plura. V. Apud Molinam, l. c. 6.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICULUS IV.

De modo acquirendi dominium per præſcriptionem.

SUMMARIA.

1. *Quid ſit præſcriptio?*
2. *Habet locum etiam in foro interno.*
3. *Solvuntur objectiones.*
4. *Conditiones legitimæ præſcriptionis.*
5. *Inhabiles ſunt res juris divini, &*
6. *Quæ jure naturali ſunt vetita.*
7. *Quæ jure poſitivo poſſideri, aut alienari prohibita.*
8. *Res meræ facultatis.*
9. *Res indiviſæ & furtivæ.*
10. *Quid bona fides?*
11. *Requiritur ad omnem prorſus præſcriptionem.*
12. *Etiam ad præſcribendas actiones.*
13. *Dubium negativum initio poſſeſſionis parit malam fidem.*
14. *Non in continuatione poſſeſſionis, ſi vinci non poſſit.*
15. *Quid ſi practicè dubitans non depoſito dubio continuet poſſeſſionem?*
16. *Invincibilis ignorantia facti, vel juris compatitur bonam fidem.*
17. *Mala fides anteceſſoris ſucceſſori univerſali & immediato nocet.*
18. *Quid & quotuplex ſit titulus.*
19. *Sufficit titulus præſumptus, & putativus.*
20. *Ad extraordinariam præſcriptionem non requiritur titulus.*
21. *Res mobiles quanto tempore præſcribantur?*
22. *Quanto tempore immobiles inter privatos?*
23. *Contra Eccleſias?*
24. *Contra civitates, regna?*
25. *Quando requiratur tempus immemoriale, & quomodo probetur?*
26. *Præſcriptio aliquando dormit, aliquando interrumpitur.*
27. *Dormit tempore peſtis, & belli.*
28. *Interrumpitur naturaliter & civiliter.*
29. *Quid ſit reſtitutio in integrum?*
30. *Adverſùs præſcriptionem immemorialem non datur reſtitutio in integrum.*
31. *Datur minoribus, & qui fictione juris pro minoribus computantur etiam contra præſcriptionem longiſſimi temporis.*
32. *Datur majoribus, ſed non niſi ex juſta cauſa.*
33. *Tempus beneficio reſtitutionis deputatum eſt quadriennium.*

§. I.

Natura & conditiones legitimæ præſcriptionis.

1\. PRÆSCRIPTIO, quæ etiam *uſucapio* vocatur, quòd per uſum aliquid capiatur, eſt *acquiſitio dominii, & juris alieni peremptio per continuationem poſſeſſionis tempore a lege definito*, ut ſi v. g. agrum alienum per 10. annos bonâ fide poſſediſti, exiſtimans eſſe tuum, vi talis continuatæ poſſeſſionis acquiris dominum illius extincto jure, quod priùs alteri competebat. De qua quæritur, utrùm legitima præſcriptio ſolùm valeat, & præſcribentem ab onere reſtitutionis liberet in foro externo; vel etiam in conſcientia, & foro interno, tametſi elapſo tempore præſcriptionis manifeſtè conſtet, rem illam fuiſſe alienam?

CONCLUSIO. *Legitima præſcriptio locum habet, & liberat ab onere reſtituendi etiam in foro conſcientiæ.* Ita communiter DD. 2.

Probatur I. Lex humana & poſitiva in boni communis utilitatem lata parit effectum & obligationem in foro conſcientiæ, ut ſupponitur ex Tract. de Legib. ſed lex poſitiva de præſcriptione eſt talis: ergo, &c. Minor probatur ex *l.* 1. *ff. de Uſucapionibus*, ubi dicitur, *bono publico introducta eſt uſucapio, ne ſcilicet quarundam rerum diu, & fere ſemper incerta dominia eſſent, cùm ſufficeret dominis ad acquirendas res ſuas ſtatuti temporis ſpatium*; ubi principalis ratio aſſignatur incertitudo, & confuſio dominiorum. Accedunt aliæ rationes, nimirum ſecundò, ne lites protraherentur *leg. ult. ff pro ſuo.* Tertiò, ne poſſeſſores in continuo metu viverent rem poſſeſſam amittendi. *l. cùm notiſſimi. Cod. de Præſcript.* 30. *vel* 40. *annorum.* Quartò, ne homines in ſuis rebus & juribus conſervandis negligentes eſſent. *l. ut perfectius. Cod. de annali exceptione.*

Probatur II. Quia in jure Canonico nunquam reprobatur, niſi cum poſſeſſione malæ fidei, ut patet ex Concil. Later. relato in *c. fin. de Præſcript.* ergo à contrario ſenſu approbatur præſcriptio juncta cum poſſeſſione bonæ fidei, præſertim cùm exceptio firmet regulam in contrarium, juxta Gloſſ. in *l.* 12. *quæſitum. ff. de fundo inſtructo.* His tamen non obſtantibus

Oppones primò Regulam illam Juris Canonici 48. *locupletari non debet aliquis cum alterius injuriâ vel jactura.* & *Reg.* 107. *Jur. Civil. Jure naturæ eſt æquum, neminem cum alterius detrimento fieri locupletiorem.* Secundò. Alexander III. in *c. vigilanti. de præſcript.* inquit, leges ob vitandam ſegnitiem inſtituiſſe præſcriptionem: ergo ceſſante hâc culpâ ex parte prioris domini non valet præſcriptio. Tertiò. Si judex innitens falſæ præſumptioni, vel errori, rem unius alteri adjudicet, iſte cognito errore tenetur in conſcientia rem reſtituere: ergo etiam præſcribens bona fide, cognito ſuo errore, quamvis invincibili, & jure prioris domini, tenetur ipſi rem præſcriptam reſtituere. Quartò, Imperator Juſtinianus *Nov.* 9. præſcriptionem vocat *impium præſidium, & improbam temporis allegationem.* 3.

Reſpondeo ad primum, Priori domino per præſcriptionem nec injuriam, nec detrimentum inferri; ſi quidem ipſa juris conſtitutione in finem boni publici poſt elapſum tempus præſcriptioni definitum ceſſat jus, & dominium prioris domini. Ad ſecundum Reſpond. ibi non

Digitized by Google

non aſſignari cauſam adæquatam præſcriptionis, ut patet ex præcedentibus. Ad tertium diſparitas eſt, quòd Princeps poſſit ob bonum publicum poſſeſſori præſcribenti applicare dominium rei etiam ſine culpa prioris domini; judex autem non poteſt transferre dominia, ſed tantùm poteſt ac debet ſecundùm allegata & probata ferre ſententiam. Ad quartum Reſpond. id eo ſenſu dictum ab Imperatore, quatenus improbi homines & malæ fidei poſſe ores remedio præſcriptionis contra Eccleſias abutuntur.

4. Cæterùm conditiones legitimæ præſcriptionis quatuor numerantur. I. Res apta præſcribi. II. Bona fides. III. Juſtus titulus. IV. Poſſeſſio legitimo tempore continuata. Quæ conditiones his verſibus continentur.

Sit res apta, fides bona, ſit titulus quoque juſtus,
Lege requiſitum poſſeſſio tempus adæquet.

Nunc ſingulas conditiones per ſeqq. §§. diſcutiamus.

§. II.

Quænam res inhabiles ad præſcribendum?

5. PRimò. Quæ jure divino competunt, ab alio præſcribi non poſſunt. Ita poteſtas & & juriſdictio ſummi Pontificis, cùm ſit juris divini, à nullo alio præſcribi poteſt.

6. Secundò. Quæ jure naturali ſunt prohibita, nullius temporis diuturnitate, & præſcriptione fieri poſſunt licita; ſiquidem diuturnitas temporis non minuit, ſed auget turpitudinem, & peccati malitiam. *c. cùm haberet, de eo, qui duxit in matrimonium, &c.*

7. Tertiò. Ea, quæ jure civili, vel Canonico ſunt poſſideri & alienari prohibita, non ſunt capacia præſcriptionis; nam in priori caſu deficit poſſeſſio, in ſecundo plerumque conditio juſti tituli ex defectu juſtæ alienationis, concurritque error Juris, qui non prodeſt ad uſucapionem. *l. nunquam. 31. ff. de uſucapionibus. c. 2. de Rebus Eccleſiæ non alienandis in 6.* Ideo præſcribi non poſſunt primò res & loco ſacra, religioſa, publicis uſibus deputata, ut forum, theatra, pontes, via publica. *l. uſucap 9 ff de uſucap.* Neque ſecundò præſcribi poſſunt à laico contra Eccleſiaſticos jura ſpiritualia, ut jus decimandi, conferendi beneficia, &c. per *c. 7. h. t.* Tertiò non datur præſcriptio contra obedientiam, viſitationem, & procurationem per *c. cùm non liceat. 12. & c. cùm ex officio hoc loco;* quod tamen intelligendum & accipiendum eſſe monet P. Engel in §. 2. h. t. n. 7. extinctivè, non translativè. Extinctivè, hoc eſt, quaſi nulli debeatur obedientia, nulli competat viſitatio, abſurdum eſt enim dari homines acephalos ſine capite, & ſuperiore. Translativè verò eſt, ut ſcilicet alteri, quàm Epiſcopo, aut ſummo Pontifici immediatè, aut circa particulares Eccleſias inferiori Prælato debeatur obedientia, & competat viſitatio, ſicque poteſt obedientia & viſitatio præſcribi.

8. Quartò. In actibus meræ facultatis, hoc eſt, in iis, quæ citra ullam conventionem, & obligationem jure naturæ vel gentium pro ſuo arbitrio homines ſolent facere, vel omittere, ut hoſpitari peregrinum, non procedit præſcriptio, niſi is, qui meram facultatem habet, alterius prohibitioni interpoſitæ cum patientia acquieverit, ſicque prohibentem in quaſi poſſeſſione, ſeu verò in putativa obligatione alterius actionem tolerandi conſtituerit, ſic e. g. ſi quis domum ſuam hactenus altiùs non ædificârit, non ideo contra ipſum præſcribitur, ne poſſit altiùs ædificare, niſi ab alio prohibitus altiùs ædificare ceſsârit. Ita communis DD.

Quintò. Res indiviſa communis pluribus 6.
nullo tempore ab aliquo illorum præſcribi poteſt, quia ille nomine aliorum poſſidet. Colligitur ex *l. ſi communem. ff quemadmodum ſervitus amittatur.* Tandem nec res furtivæ, aut violenter detentæ præſcribuntur, quamdiu vitio furti, aut violentiæ purgatæ non fuerint *§. furtivæ, & §. aliquando. Inſtit. de uſucap.*

§. III.

Quomodo bona fides requiratur ad præſcribendum?

QUæres primò. Quid ſit bona fides? 10.
Reſpond. *Bona fides eſt credulitas, quâ ſibi quis prudenter perſuadet, rem, quam poſſidet, eſſe ſuam, vel ſaltem inculpabiliter neſcit eſſe alienam.* Alii breviùs, ſed non expreſſiùs dicunt, eſſe ſinceram alienæ rei ignorantiam. Dicitur *prudenter, inculpabiliter*, quia perſuaſio ex craſſa ignorantia, aut aperti juris procedens non parit bonam fidem.

Quæres ſecundò. An bona fides ad omnem 11.
prorſus præſcriptionem ſit neceſſaria?

Reſpond. Affirmativè, & conſtat ex *Reg. 2. Juris in 6.* ubi dicitur, ex *c. vigilanti. c. ſi. diligenti, & c. quoniam fin. h. t.* ubi dicitur ex Concil. Later. *quoniam, quod non ex fide, peccatum eſt, ſynodali judicio definimus, ut nulla valeat abſque bona fide præſcriptio tam Canonica, quàm Civilis, cùm generaliter ſit omni conſuetudini, atque conſtitutioni derogandum, quæ abſque peccato mortali non poteſt obſervari; unde oportet, ut, qui præſcribit, in nulla temporis parte habeat conſcientiam rei alienæ.* Licèt igitur de jure Civili bona fides tantùm ab initio requiratur, & mala fides ſuperveniens non impediat præſcriptionem, tamen per jus Canonicum leges Civiles in hoc puncto fuerunt correctæ. Sed

Neque excipiendas cenſemus actiones & ob- 12.
ligationes perſonales, v. g. obligationem ſolvendi debitum, uti vult Vaſq. Illuſtr, controv. l. 2. c. 76. ita enim ex præcitata *c. fin. h. t.* clare colligitur, ubi tollitur omnis præſcriptio, quæ eſt *cum ſcientia rei alienæ.* Et ratio ulterior eſt primò. Obligatio, quæ oritur ex æquitate juris naturalis, non aliter tollitur, niſi per aliquem modum conformem ipſi juri naturali: ſed actio perſonalis v. g. ex empto, mutuo, &c. naſcitur ex ipſa æquitate juris naturalis: ergo non tollitur, niſi per modum aliquem ipſi juri naturali conformem, qualis eſt remiſſio debiti: atqui ſcienter non ſolvere debitum, quod omni jure tenetur ſolvere, non eſt modus juri naturali conformis ad conſequendam liberationem à ſolvendo debito, ſicut rem alienam ſcienter poſſeſſam

Digitized by Google

ſeſſam non reſtituere non eſt modus ſeſe liberandi à debito reſtitutionis: ergo. Ratio eſt ſecundò: vel debitor habuit animum ſolvendi, vel non: ſi non habuit, hoc ipſo non egit ex bona fide, & peccavit contra juſtitiam, adeòque non potuit præſcribere. ſi habuit, nullam incepit poſſeſſionem, ſed illam integram creditori reliquit; ſine poſſeſſione autem non currit præſcriptio, ut infrà dicemus.

13. Quæres tertiò. Utrùm poſſeſſor conſtituatur in mala fide ſi dubitet, an res ſit ſua, vel alterius?

Notandum, diſtingui I. Inter dubium exortum in inceptione poſſeſſionis, & exortum ſolùm in continuatione poſſeſſionis. II Inter dubium ſpeculativum & practicum. Speculativum eſt, quo quis in genere & abſolutè dubitat, an res ſit ſua, nec ne? practicum eſt quo quis in particulari, & conſideratis omnibus circumſtantiis dubitat de rei dominio, & an rem licitè retinere poſſis?

Reſpondeo primò. Dubitans negativè, hoc eſt, ut non habeat rationes probabiles in oppoſitum, in initio poſſeſſionis non ſit poſſeſſor bonæ fidei, nec proinde præſcribit. Ita Molin. diſp. 63. cum communi DD. Ratio eſt, quia poſſeſſio injuſta, tanquam ſemper obnoxia reſtitutioni, non poteſt parere præſcriptionem: ſed, quæ incipit cum dubio negativo, eſt poſſeſſio injuſta, ut enim ſuprà diximus, juſta poſſeſſio requirit ſaltem probabilem titulum juris; at negativè dubitans non habet probabilem titulum juris: ergo. Neque hîc videtur eſſe opus diſtinctione inter dubium ſpeculativum & practicum (niſi fortè dubium ſpeculativum latiſſimè accipias pro qualicunque generica ſuſpicione, & ſcrupulo, ne res ſit alterius, quæ utique non obeſt poſſeſſioni, cùm rariſſimè detur omnimoda certitudo dominii:) hoc ipſo enim, quòd quis ab initio poſſeſſionis negativè dubitet, an hæc res ſit ſua, nec poſſit dubium adhibitâ diligentiâ vincere, etiam non poterit ſibi formare certum judicium & conſcientiam, quòd ſibi liceat hîc & nunc rem iſtam poſſidere, ac proinde non tantùm erit ſpeculativè, ſed etiam practicè dubius.

14. Reſpondeo ſecundò. Dubium invincibile exortum in continuatione poſſeſſionis, ſive jam cœptæ poſſeſſioni ſupeıveniens, non parit malam fidem, nec proinde interrumpit præſcriptionem. Ita Laym. l. 3. c. 3. & communis DD. Ratio eſt primò ex *c. fin.* ſuprà cit. ubi ad præſcribendum requiritur, ut in nulla temporis parte habeatur conſcientia rei alienæ; ſed conſcientia rei alienæ videtur tantùm excludere poſitivam malam fidem, non autem debium. Idque confirmatur ex D. Aug. in *c. ſi virgo.* 34. q. 1. dicente: *In jure prædiorum tam diu unuſquiſque bonæ fidei poſſeſſor rectiſſimè dicitur, quamdiu poſſidere ſe ignorat alienum, cùm verò ſciverit, nec ab aliena poſſeſſione receſſerit, tunc mala fides perhibetur, tunc juſtè injuſtus vocatur.* Secundò, quia in dubio præſumptio ſtat pro poſſeſſore, & melior eſt conditio poſſidentis per *c. in pari.* 65, *de R. J. in* 6. Unde ſic dubitans poteſt licitè rem poſſeſſam retinere, nec tenetur alteri reſtituere, uti pluribus dictum in Tract. de Conſcient. Dixi tamen, dubium invincibile, hoc eſt, quod adhibitâ morali diligentiâ ad cognoſcendam veritatem vinci non poteſt; nam ſi dubitans intermittat adhibere talem diligentiam, graviter peccabit, & fiet poſſeſſor malæ fidei; quia licèt ex propria negligentia hîc & nunc actu ſibi non formet conſcientiam rei alienæ, tamen poſſet & deberet illam formare, ſi debitam diligentiam adhiberet.

Sed quid ſi etiam adhibitâ morali diligentiâ poſſeſſor maneat practicè dubius, an ſibi liceat rem poſſeſſam retinere, & cum tali dubio continuet poſſeſſionem, poteritne præſcribere?

Reſpond. Quamvis certum ſit, quòd in tali caſu dubii invincibilis dubitans poſſit ac debeat practicum dubium deponere, & judicare, ſibi licitum eſſe retinere poſſeſſionem rei, de qua ſpeculativè dubitat, an ſit ſua; ita quidem, ut non deponendo dubium, & nihilominus manendo in poſſeſſione graviter peccet, non eſt tamen improbabile, per ejuſmodi dubium practicum poſſeſſorem non conſtitui in mala fide, aut præſcriptionem interrumpi, quamvis oppoſita ſententia ſit tutior. & practicè probabilior. Ita quoad 1. p. P. Engel. tit. de præſcript. § 2.

Ratio prioris partis eſt primò, quia, quòd dubitans non deponat conſcientiam dubiam, eſt merè per accidens, neque per hoc infertur injuria proximo aut naſcitur conſcientia rei alienæ. Ratio ſecundæ partis eſt, quòd præſcriptiones cedentes in præjudicium domini non ſint favorabiles, ac proinde reſtringendæ, non ampliandæ: cùm igitur leges univerſaliter dicant, præſcriptionem non currere cum peccato, etiam in hoc caſu præſcriptio patietur interruptionem. Neque dicas, in hoc caſu non peccari peccato injuſtitiæ, quod ſolùm obſtat præſcriptioni; nam eſto, quòd in noſtro caſu operans directè & per ſe non peccet contra juſtitiam, peccat tamen indirectè, & per accidens, quatenus ex propria malitia non deponit practicum dubium, ſicque ſe committit proximo periculo peccandi contra juſtitiam; neque enim objectum hujus operationis ad alterius virtutis, quàm juſtitiæ materiam pertinet.

Quæres quartò. Quiſnam error, vel ignorantia impediat bonam fidem, ſuppoſitâ diviſione erroris, vel ignorantiæ in vincibilem, ſeu culpabilem & inculpabilem: item in ignorantiam juris & facti? 15.

Reſpond. I. Vincibilis ignorantia ſive juris, ſive facti ſemper obeſt bonæ fidei, & conſequenter præſcriptioni. II. Invincibilis ignorantia juris obeſt quidem bonæ fidei, & præſcriptioni. III. Non autem invincibilis ignorantia facti. Ita clarè loquuntur jura in *l. juris & facti ignorantia* ubi dicitur: *Juris ignorantia in uſucapione negatur prodeſſe, facti verò ignorantiam conſtat prodeſſe.*

Ratio primæ partis eſt, quia vincibilis ignorantia in alienæ rei detentione eſt conjuncta cum omiſſione debitæ diligentiæ in inveſtiganda veritate, ideoque ſemper conjuncta cum peccato injuſtitiæ: ergo non parit bonam fidem, vel præſcriptionem juxta ſuperiùs dicta. Secundæ par-

Digitized by Google

partis ratio eſt, quia leges errantem in jure, ſive labotantem ignorantiâ juris conſtituunt in fictâ malâ fide, & volunt: ut error juris ad commodum præſcriptionis prodeſſe valeat; ergo licèt aliquis haberet invincibiliter, & ſine ſua culpa juris ignorantiam, hæc tamen ipſi nihil prodeſſer ad præſcribendum. Ita Covar. Laym. & alii cum communi. Tertia pars per ſe clara eſt, ſiquidem omnis præſcriptio hujusmodi ignorantiæ connectitur, & in illa fundatur; quia præſcribens credit rem poſſeſſam ſibi competere, ſeque legitimum titulum ad illam poſſidendam habere, cùm tamen à parte rei non habeat legitimum titulum, resque alteri competat.

17 Quæres quintò. An & quando mala fides anteceſſoris noceat ſucceſſori exiſtenti in bona fide? Natandum ſucceſſores alios dici particulares ſeu ſingulares alios univerſales. Particulares ſeu ſingulares dicuntur, qui ex titulo ſingulari v. g. emptionis, donati, legati, &c. rem ab alio conſequuntur. Univerſales dicuntur hæredes, qui in univerſum jus ſuccedunt, & defuncti perſonam repræſentant. *l. hereditas 62. ff. de R. J.* Rurſus ſucceſſor univerſalis alius eſt immediatus, qui ſcilicet auctori poſſeſſionis immediatè ſuccedit; alius mediatus, qui alio hærede mediante rem poſſeſſam conſequitur. Quo poſito, Reſpond. Mala fides auctoris non nocet ſucceſſori particulari, vel ſecundò univerſali mediato, qui bonâ fide ſuccedit, quin poſſit ordinario tempore præſcribere, modò non utatur acceſſione illius temporis, quo auctor rem malâ fide poſſedit; nocet verò ſucceſſori univerſali immediato. Prima pars conſtat ex *l. an Titium, ff. de diverſis temporalibus præſcript.* §. *inter venditionem. inſt. de uſucap.* Et ratio eſt, quod vitium perſonale non tranſit in ſucceſſorem particularem, niſi hoc ipſi conſtet, & conſentiat: ſed vitium malæ fidei eſt perſonale: ergo. Ubi tamen excipitur res immobilis poſſeſſa, vel alienata ignorante priori poſſeſſore, ac domino; qui enim hanc à poſſeſſore malæ fidei accepit, non poteſt ante 30. annos præſcribere per *authent. malæ fidei. Cod. de longi temporis præſcript.* deſumptam ex *Novell.* 119. *cap.* 7. Ratio ſecundæ partis eſt, quòd jura vitant duas fictiones ex eadem cauſa, ſicut umbra non facit aliam umbram: ſed primus hæres auctori malæ fidei bonâ fide ſuccedens tantùm fictione juris conſtituitur in mala fide: ergo illa fictio non tranſit, nec parit aliam fictam malam fidem in ſecundo, ſive hæredis hærede. Tertia pars conſtat ex *l. cùm heres. ff de diverſis temporal. præſcrpt. l. ſi mala fide. cod. de uſucap.* Eſt ratio eſt, quòd hæres univerſalis repræſentet perſonam defuncti, & ſicut in favorabilibus, ita etiam ſuccedat in obligatoriis & oneroſis: ergo etiam præſcriptioni cooperari non poteſt ſed illam potiùs impedire tenetur, ſicut & ipſe anteceſſor. Reſpond. II. Prælato, vel ſucceſſori in beneficio non nocet mala fides ſui anteceſſoris, ſi ipſe ſit in bona fide; quia non habet cauſam à ſuo anteceſſore, ſicut hæres, ſed ab electione, & confirmatione, ſeu collatione Superioris. Ita cum Panorm. Zœſio, & aliis Engel loc. cit.

§. IV.

Quomodo titulus requiratur ad præſcribendum?

Quæres primò. Quid & quotuplex ſit titulus? 18.
Reſpond. I. Titulus eſt actus, vel cauſa habilis ad transferendum, vel acquirendum dominium; ſive, eſt cauſa licitè poſſidendi; unde tituli, qui ex natura ſua non tendunt ad translationem vel acquiſitionem dominii, uti commodatum, depoſitum, etiam non ſunt utiles ad uſucapionem.

Reſpond. II. Titulus alius eſt verus, alius præſumptus, vel coloratus, alius generalis, alius ſpecialis. Titulus verus eſt, qui à parte rei ſufficit ad juſtificandam poſſeſſionem, ut ſi rem donatam accipiam ab habente poteſtatem donandi. Titulus præſumptus, vel coloratus eſt, qui bonâ fide, & ex ignorantia invincibili creditur eſſe verus, cùm tamen à parte rei non ſit talis, ut ſi rem accipias ab eo, qui non habet poteſtatem donandi, vendendi, &c. invincibiliter exiſtimans, ipſi competere hanc poteſtatem. Tituli generales ſunt *pro ſuo*, & *pro ſoluto*, qui cum aliis ſpecialibus ordinariè concurrunt. Tituli ſpeciales ſunt *emptio*, *donatio*, *legatum*, *&c.* de quibus agitur *lib.* 41. *ff. tit.* 4. *& ſeqq.*

Quæres ſecundò. Quando & qualis titulus 19.
requiratur ad præſcriptionem? Reſpond. I. Ad præſcriptionem non requiritur titulus verus, ſed ſufficit præſumptus, & putativus. Ratio eſt manifeſta, quia ſi titulus ſit verus, tunc abſque præſcriptione per ſe ſufficit ad dominii translationem: ergo titulus, qui unà cum præſcriptione ſufficit, non debet eſſe verus, ſed putativus, ſcilicet conjunctus cum ignorantia facti, non quidem proprii, ſed alieni; nam in facto proprio non eſt tolerabilis ignorantia, inquit Gloſs. in *l. fin. ff. pro ſuo.*

Reſpondeo II. Ad ordinariam præſcriptio- 20.
nem requiritur titulus, non autem ad extraordinariam quæ eſt 30. vel 40. annorum, niſi cùm jure prohibetur talis rei præſcribendæ poſſeſſio, vel cùm aliunde præſumitur mala fides in poſſidente; tunc enim requiritur titulus, vel loco tituli probatio præſcriptionis immemorialis, quæ eſt inſtar tituli. Ita communis DD. ex r. ſi diligenti. *de præſcript. c.* 1. *tit. eod. in* 6. Neque dicas: Ad omnem præſcriptionem requiritur, ut præſcribens bonâ fide & probabiliter exiſtimet rem eſſe ſuam: ergo in qualibet præſcriptione reperitur titulus ſaltem generalis pro ſuo. Nam Reſpondeo, propriè loquendo non eſſe titulum pro ſuo, cùm quis ſimplicirer credit rem eſſe ſuam, ſed cùm id credit ex probabili errore occupationis, aluvionis, donationis, &c. In quo generalis titulus pro ſuo imbibitur; unde ſi quis præcisè ad teſtimonium alicujus viri fide digni credat, rem eſſe ſuam, eamque poſſideat, poſſidebit quidem bona fide, & ſine peccato, non tamen ex titulo pro ſuo, quia teſtimonium alterius non eſt ſufficiens ad conferendum titulum, ut habet Covarruvias, quem citant & ſequuntur Theologi S. Galli Tract. 5. ſect. 2. q. 4. dub. 4.

Digitized by Google

§. V.

De tempore requiſito ad præſcribendum.

21. Quæres primò. Quantum tempus requiratur ad præſcribendum? Notandum, diſtinguendum eſſe inter bona mobilia, & immobilia. Mobilia dicuntur, quæ loco moveri poſſunt, ut pecuniæ, veſtes, animalia, naves, &c. Immobilia, quæ loco moveri non poſſunt, ut prædia, domus, cenſus, & redditus annui, beneficium, officium, &c. quo poſito

Reſpond. I. Res mobiles cum titulo præſcribuntur per triennium, non tantùm contra privatos, ſed etiam probabiliter contra Eccleſiam: ſine titulo verò ad præſcriptionem bonorum mobilium requiruntur 30. anni. Prima pars habetur *in* §. 1. *inſtit. de uſucap.* Secunda pars conſtat ex *auth. quas actiones. Cod. de SS. Eccleſiis.* Tertia pars habetur in *l.* 3. *Cod. de Præſcript.* 30. *vel* 40. *annorum.* Et traduntur communiter à DD. apud Laym. l. 3. tract. 1. c. 8. n. 13.

22. Reſpondeo. II. Res immobiles, ſi ad privatum pertineant, cum titulo præſcribuntur 10. annis inter præſentes (præſentes dicuntur, qui in ejuſdem juriſdictionis territorio; abſentes, qui extra idem territorium exiſtunt juxta Gloſs. in *l. ult. Cod. de longi. temp. præſcr.*) & 20. annis inter abſentes §. 1. *Inſtit. de uſucap. l. ſi quis emptionis. Cod. de Præſcript.* 30. *annorum.* Quod ſi quis partim præſens, partim abſens fuerit, tempus abſentiæ duplicari debet: ut ſi 8. annis præſens, & 2. annis abſens fuit, præter illos octo, quatuor ad præſcriptionem anni ſunt neceſſarii. *l. cùm in longi.* §. *ſancimus. Cod. de Præſcript. longi temporis.* Nullo verò titulo interveniente res immobiles privatorum præſcribuntur ſpatio 30. annorum. *l. ſicut in rem. Cod. de Præſcript.* 30. *vel* 40. *annorum. c. Sanctorum, de Præſcriptionibus.*

23. Reſpondeo. III. Ad præſcribenda bona immobilia contra Eccleſias, vel pias cauſas requiruntur 40. anni. *c. de quarta, &* paſſim *h. t. auth. quas actiones. Cod. de SS. Eccleſ.* Contra Eccleſiam verò Romanam non niſi 100. annis præſcribitur *c. ad audientiam. c. ſi diligenti. h. t.* & prædictâ *auth quas actiones.* Contra monaſteria Ord. S. Bened. ex conceſſione Eugenii. IV. & Julii. II. Teſte Molina diſp. 72. requiruntur 60. anni. Contra Ordines Mendicantium, & qui gaudent illorum privilegiis, 100. annis præſcribitur, uti referunt Molina l. c. & Leſſius l. 2. c. 4. dub. 8. n. 25.

24. Reſpondeo quartò. Civitatum & regnorum bona, quæ ad illa hæreditate, legato, fideicommiſſo, donato, vel empto pervenerunt, 100. annos exigunt ad præſcriptionem. *l. inter divinum. ult. Cod. de SS. Eccleſ.* Ex aliis verò titulis ad illa pertinentia præſcribi 40. annis, tradit Leſs. l. 2. de Juſt. c 6 dub. 221.

25. Quæres ſecundò. Quid ſit, & quando requiratur immemorialis temporis præſcriptio?

Reſpond. Immemorialis temporis præſcriptio eſt, cujus initium excedit hominum memoriam *c. ſuper quibuſdam; de V. S.* eſtque in jure maximæ authoritatis. Requiritur tunc, quando jus reſiſtit præſcribenti, hoc eſt, cùm poſitivè poſſeſſionem prohibet juxta *c.* 1 *h. t. in* 6. Unde Monaſterium, Capitulum, &c. poſſunt præſcribere contra Ordinarium in jure patronatûs v. g. quamvis titulo careant, ſi modò in quieta poſſeſſione fuerunt ab immemoriali tempore. Cæterùm hæc poſſeſſio probatur per teſtes, qui ſaltem per 40. annos teſtentur de viſu, vel ſenſu proprio, & à ſuis quoque majoribus ſe talem rei ſtatum ſemper audiviſſe aſſeverent. Videatur Layman. l. 3. de Juſtitia. tr. 1. c. 8. n. 6. & 14. & P. Engel. h. t.

Quæres tertiò. Qualis continuatio poſſeſſionis ad præſcriptionem ſit neceſſaria? 26.

Ad præſcriptionem non tantùm requiritur determinatum tempus, ſed etiam continuatio poſſeſſionis. Unde ſciendum, quòd in jure præſcripio aliquando dicatur *non currere*, quod fit dupliciter. Primò, cùm præſcriptio jam cœpta *dormit.* Secundò, cùm *interrumpitur.* Dormire dicitur poſſeſſio, quando propter aliquod impedimentum ſuperveniens ita ſuſpenditur, ut tamen illo ſublato non ſit neceſſe præſcriptionem de novo incipere, ſed tempus præcedens dormitionem cum tempore ſubſequenti computari poſſit ad præſcribendum. Interrumpi dicitur, cùm propter ſuperveniens impedimentum præteritum tempus præſcriptionis omnino extinguitur, & ineptum ad præſcriptionem judicatur. His poſitis

Reſpondeo primò. Præſcriptio dormit tempore peſtis, & belli, cùm homines latere, & tribunalia ſilere ſolent, quia generaliter non valenti agere non currit præſcriptio. *c. ex tranſmiſſa. de Præſcript. c. prima actione.* 16. *q.* 4. Item contra Eccleſiam non currit præſcriptio ſede vacante, vel Prælato in hæreſin lapſo, quippe cùm tunc careat legitimo defenſore *c. auditis. h. t. c.* 1. 27.

Reſpondeo ſecundò. Præſcriptio dupliciter interrumpitur, naturaliter & civiliter. Naturaliter, cùm poſt præſcriptionem rectè inchoatam deficit aliquod ex requiſitis ad præſcriptionem neceſſariis, ut ſunt poſſeſſio, titulus, bona fides, uti communiter DD. in l. naturaliter. *ff. de uſucap.* Civiliter interrumpitur, cùm nullum quidem è ſubſtantialibus requiſitis deficit, juris tamen fictione cenſetur deficere: unde hæc interruptio fit per actum juridicum, ut libelli oblationem, citationem, litis conteſtationem ex *l.* 10. *C. de acquir. poſſeſs.* differt à naturali præcipuè, quòd illa habeat ſuum effectum abſolutè reſpectu omnium adverſariorum. Civilis autem interruptio tantùm comparativè reſpectu illius, qui litem movit. Unde ſi poſt motam litem compertum fuerit, quòd is qui litem movit, non ſit verus dominus, & interim contra verum dominum tempus elapſum fuerit, contra iſtum, (quippe, qui litem non intendit) præſcriptio erit completa. 28.

Ubi tamen advertendum primò. Si poſt litem motam ſequatur ſententia abſolutoria præſcribentis, tunc tempus litis moræ computari ad præſcriptionem. Advertendum ſecundò. Si actor litem & cauſam jam inceptam non ampliùs proſequatur, nihilominus præſcriptionem per litis conteſtationem interruptam cenſeri, niſi

Digitized by Google

niſi judex prudenter judicaverit, quòd actor dolo litem moverit, ad prolongandum tempus præſcriptionis. Colligitur ex l. ult. C. de præſcript. 30. annorum. Advertendum teriò. Ad continuandam poſſeſſionem non requiri, ut poſſeſſio remaneat apud unam, eandemque perſonam; Unde poteſt de perſona in perſonam, à donatore in donatarium, à venditore in emptorem continuari. *l. penult*: §. 1. *ff. de diverſis temp. præſcript.* vide Molinam diſp. 78.

§. VI.

De beneficio reſtitutionis in integrum contra præſcriptionem.

29. Reſtitutio in integrum abſolutè eſt *remedium Juris, quo hominibus læſis aut circumventis prætoriâ authoritate ſuccurritur, ipſos reponendo in ſtatum priſtinum*, ut habetur *l. 1. ff. h. t. c. ex litteris. 5. h. t. l. 1. ff. eod.* cùmque multæ ſint cauſæ, ex quibus aliquis circumveniri aut lædi poteſt, puta ex contractibus mutui pignoris, emptionis, venditionis ſententiâ judicis decepti per falſos teſtes, inſtrumenta, &c. ideo adversùs omnes iſtos modos lædendi poteſt læſus quærere beneficium reſtitutionis, quod equidem nimiæ eſt amplitudinis, quàm ut hoc loco tractetur, de quo Canoniſtæ in Tit. Decretal. Sexti, & Clement. *de in integrum reſtitutione.* & examuſſim in panacea Juris Clariſſimus quondam meus germanus P. Joſephus Mezger. In præſenti agimus tantùm de reſtitutione in integrum, prout eſt remedium adverſùs præſcriptionem: atque ita rectè deſcribitur, quòd ſit remedium juris, quod factâ præſcriptione relinquitur priori domino, ut Judicis authoritate in ſtatum priſtinum, in quo fuit ante præſcriptionem, reponi poſſit. Quo poſito

30. Reſpondeo primò. Adverſùs præſcriptionem immemorialem nemini datur beneficium reſtitutionis in integrum: quia hæc cenſetur jure privilegii, dummodo non deſint requiſita legitimæ præſcriptionis, præcipuè bona fides. Igitur quæſtio potiſſimùm procedit de præſcriptione longi & longiſſimi temporis. Unde

31. Reſpondeo ſecundò. Beneficium reſtitutionis in integrum datur minorennibus, Eccleſiis, Hoſpitalibus, aliiſque piis locis, quæ in favorabilibus æquiparantur cum pupillis & minoribus juxta *c. 1. & 2. h. t. l. in 6.* adverſùs longiſſimi temporis præſcriptionem, & triennalem, ex hypotheſi quòd iſta currat contra prædictos.

Supponit reſponſio, minorennibus, Eccleſiis, &c. non nocere præſcriptionem vicennalem, quæ habetur pro longi temporis præſcriptione, nec proinde indigere beneficio reſtitutionis in integrum, cùm ipſo jure contra illam ſint vallati: Unde quæſtio procedit primò de præſcriptione triennali in bonis mobilibus, quâ etiam contra Eccleſias præſcribi probabilis eſt ſententia ex *auth. quas actiones*; *Cod. de SS. Eccleſiis.* & *c. 1. de præſcript.* quamvis etiam oppoſita ſit probabilis ex *c. illud* generaliter excludente omnem præſcriptionem contra Eccleſias, quàm ſolùm quadragenariam. quo poſito non erit opus beneficio reſtituendi, ſecundò de hac quadragenaria præſcriptione: de quâ non deſunt Authores, qui etiam contra præſcriptionem longiſſimi temporis negent minorennibus & Eccleſiis beneficium reſtitutionis.

Probatur noſtra & communiſſima reſponſio primò. In *l. un. C. ſi adverſus uſucap.* indiſtinctè contra uſucapionem conceditur reſtitutio minoribus. Et *Clem. un. h. t.* Eccleſiis ſine limitatione conceditur contra lapſum temporis reſtitutio: ergo etiam illimitatè & ſine exceptione minorennibus & Eccleſiis conceditur reſtitutio in integrum adverſùs præſcriptionem longiſſimi temporis, quæ lapſu temporis introducitur, & moderno jure ab uſucapionibus non diſtinguitur.

Confirmatur. Niſi minoribus & Eccleſiis competeret reſtitutio in integrum contra præſcriptionem longiſſimi temporis, tum nunquam poſſent reſtitui contra ullam præſcriptionem; conſequens juri & communi DD. non eſt conforme: ergo competit ipſis reſtitutio contra præſcriptionem longiſſimi temporis. Sequela probatur: ſpatio longi temporis nempe 10. vel 20. annorum, non præſcribitur adverſùs minorennes, & Eccleſias; in ſententiâ quoque valde probabili, neque triennio præſcribitur in rebus mobilibus: ſed præter iſtas nulla ſupereſt præſcriptio, quàm longiſſimi temporis, quæ in Eccleſiis non privilegiatis eſt 40. annorum: ergo ſi contra hanc non habent remedium reſtitutionis, contra nullam præſcriptionem habent; cùm cæteræ præſcriptiones defectu ſufficientis temporis per ſe nullæ ſint.

Probatur ſecundò. Datur Minoribus & Eccleſiis reſtitutio in integrum adverſùs contractus, qui ſunt juris gentium, & adverſùs rem judicatam: ergo multò magis contra præſcriptionem ſolo jure civili introductam.

Probatur tertiò. *In c. 1. h. t. in 6.* conceditur Eccleſiis ex gravi cauſa reſtitutio etiam poſt quadriennium, quamvis hoc ſit contra communes regulas reſtitutionis: ergo quamvis ordinariè non detur reſtitutio contra præſcriptionem longiſſimi temporis; dabitur tamen minorennibus & Eccleſiis.

Quæres ſecundò. An hoc benficium etiam concedatur majoribus, qui 25. annum exceſſerint?

Reſpondeo. Datur quidem majorennibus, 32. ſed minori liberalitate, cùm non ſint ita juris præſumptione & favore muniti ſicut minorennes: unde ut iſto beneficio gaudeant, oportet, ut adſit juſta & gravis cauſa: qualis cenſetur primò neceſſaria vel juſta abſentia: neceſſaria vel involuntaria, ut ſi quis in hoſtium poteſtate, ſervitute, vinculis fuerit; ſi valetudinis curandæ cauſâ in thermis; ſi belli, vel peſtis tempore abfuerit. Juſta, ut ſi abſit in cauſa Eccleſiæ, negotiis Reipublicæ tanquam legatus, procurator, miles, &c. quibus æquiparantur, qui cauſâ ſtudiorum peregrinantur, *quorum ſcientiâ totus illuminatur mundus, &c. l. nec non 20. in princ. ff.* Secundò, ſi dolo vel violentiâ Adverſarii, aut tertii impeditus fuit à rei ſuæ poſſeſſione, quamvis tunc etiam detur actio de dolo malo. *l. divus. ad fin. ff. h. t.* Tertiò, ſi interveniat impedimentum naturæ, vel caſus fortuiti;

Digitized by Google

ſuiti; ita reſtituitur ſervitus aquæductûs illi, qui pluribus annis illum ducere omiſit non ſuâ negligentiâ, ſed quia fons exaruit. per *l.* 35. *ff. de ſervit. præd. ruſt.* Quartò ſecundùm communem ſententiam antiquorum; cauſa juſta majores reſtituendi contra præſcriptionem etiam longiſſimam, cenſetur juſta & inculpabilis ignorantia facti, quam ſententiam etiam in praxi receptam præter alios fatetur Fachin. controv. Jur. l. 1. c. 69. quamvis non pauci DD. contrarium non minori probabilitate ſentiant. Ratio eſt, quòd præſcriptio ſit odioſa, & introducta in odium neglig ntium, at inculpabilis ignorantia facti omni vacat negligentiâ.

Quæres tertiò. Quo tempore concedatur & duret beneficium reſtitutionis in integrum? 33.

Reſpondeo, Tempus, quod contra præſcriptionem ab Imperatore conceditur, eſſe quadriennium continuum, intra quod quæſtio reſtitutionis non tantùm in judicium deducenda, ſed etiam finienda eſt. *l. interdum.* 19. *ff. de minor.* Id porrò quadriennium incipit & computandum eſt à die notitiæ habitæ de peracta præſcriptione, prout docet Card. de Lugo diſp. 7. ſe 8. n. 155.

DISPUTATIO XXVIII.

DE

Subjecto Dominii in communi.

PRiusquam Clericorum ac Religioſorum dominia particulatim diſcutiamus; tum proximum, tum remotum ipſius ſubjectum, & quorſum illud dominium ſe extendat, exponimus.

ARTICULUS I.

Quæ natura ſit capax dominii?

SUMMARIA.

1. *Subjectum proximum dominii eſt voluntas.*
2. *Inanimata & bruta nec juris, nec dominii ſunt capacia.*
3. *Sola natura intellectualis eſt ſubjectum dominii.*
4. *Quod homo maximè habet in hæc inferiora.*
5. *Neque per peccatum, vel infidelitatem amittit.*

1\. RAtionem, ſeu intellectum dominii radicem, ſubjectum verò proximum voluntatem eſſe, facilè ex natura dominii fit manifeſtum, cùm ſit libera facultas gubernandi, vel diſponendi in ſuum, vel alienum commodum. Unde ſicut libertatis, ita juris & dominii ſubjectum proximum non eſt aliud, quàm voluntas. Et quia facultas aliquid diſponendi in ſuum, vel alienum commodum, præter potentiam appetitivam finis, etiam ſupponit vim ordinativam unius ad alterum, ac judicativam, quid ſibi vel alteri commodum ſit, quæ vis ad rationem pertinet, ideo jura & dominia in ratione fundantur.

2\. Ex quo jam primò non ſolùm inanimata, ſed bruta quemadmodum rationis, ita dominii, juris & injuriæ incapacia eſſe oportet, quod etiam Deus ſignificavit Gen. 1. ubi quaſi pro ratione ſupremi dominii in omnia animantia præmiſit imaginem divinitatis (quæ in ratione & libera voluntate conſiſtit) dicens: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, ut præſit piſcibus maris, & beſtiis terræ.* Neque contrariantur jura, cùm in *princ. inſtit.* & *l.* 1. §. 3. *de Juſt. & Jure* definiunt jus naturale, *quod natura omnia animalia docuit*, ex quo non nemo poſſet inferre, jus naturale reperiri in brutis: nam, ut rectè Perez Tit. 2. inſtit. hoc non ita eſt intelligendum; quaſi brutis animantibus ulla ſit juris communio, ſed quòd ea faciant quodam impulſu & inſtinctu naturali, quæ homines faciunt jure & rectâ ratione edocti. Unde non niſi æquivocè & materialiter jus naturale brutis attribui poteſt.

Secundò ſequitur, ſolam naturam intellectualem, quippe ratione & voluntate conſtantem, eſſe dominii capacem. Et quidem abſolutiſſimum & inabdicabile dominium Deo in omnia creata competit, titulo tum creationis, tum conſervationis; ut aliunde ſuppono. Angeli ſunt domini bonorum ſpiritualium ut famæ, honoris, ſuorumque ſecretorum, quæ alii pro libitu poſſunt communicare, vel occultare. Non tamen ſunt domini reſpectu rerum corporalium; neque enim hæc corporea in Angeli ceu immaterialis ſubſtantiæ commodum ordinari poſſunt: uti econtrà poſſunt ordinari in commodum hominis, qui corpore & animo conſtat. Unde ſiqua in iſtis inferioribus gubernant, diſponunt, movent, non id agunt vi propri juris, aut dominii, ſed ex poteſtate miniſteriali, quâ Divina mandata, ceu *adminiſtratorii Spiritus* Hebr. 1. exequuntur, ut docet Bannez ad q. 62. q. 1. dub. 2. concl. 2. 3.

Sequitur tertiò, vel maximè homini competere dominium in hæc inferiora; tum quia ipſe habet vim ordinativam illorum; tum quia illa ſunt ordinabilia, ac de facto ordinata in hominis commodum, ejuſque poteſtati ſubjecta, prout 4.

Digitized by Google

ut ex allegato Geneſis textu patet. Neque hoc dominium abeſt ab infantibus & amentibus, nam ſicuti potentiâ tam intellectivâ quàm volitivâ ſunt præditi, licèt careant actuali uſu rationis; ita licèt actuali exercitio dominii careant (quod tamen per alias perſonas tutoris & curatoris ſuppletur) habent nihilominus dominium habituale, quod infantibus clarè aſſeruit Apoſtolus Gal. 4. *Quanto tempore hæres parvulus eſt, nihil differt à ſervo, cùm ſit dominus omnium, &c.*

5. Sequitur quartò. Etiam in peccatoribus, & injuſtis, nec non infidelibus eſſe verum dominium. I. pars definita eſt contra Wicleffum, Huſs, Waldenſem hæreticos, in Concil. Conſtant. Seſs. & 55. Utraquè clarè continetur in ſacra utriusque teſtamenti pagina. Nam I. Pet. 2. & ad Rom. 13. jubemur *obedire dominis non tantùm bonis, ſed etiam diſcolis*, reddere tributum, obſequium, honorem principibus gentilibus & peccatoribus. Inter Reges & Principes recenſentur non tantùm David, Joſaphat, &c. ſed etiam Achab, Manaſſes impii, & omnes tandem Reges Iſraëlis idolotatræ. Ratio quoque primò à priori eſt, quòd radix proxima, ſubjectum, & titulus dominii, nempe ratio, voluntas, contractus, hæreditariæ ſucceſſiones non minùs locum habeant in peccatoribus & infidelibus, quàm in hominibus juſtis & fidelibus. Secundò à pari: quia per infidelitatem & peccatum mortale homo non amittit jus in propriam vitam, membra, famam, &c. ergo nec in alia bona. Tertiò ab abſurdo, quòd cùm nemo ſit certus, an ſit in ſtatu gratiæ, incerta forent rerum omnium dominia, nulla ſecuritas & fides, cùm quilibet facilè pateret injuriæ, & bonorum ſpoliationi ſub prætextu peccati.

ARTICULUS II.

An penès duos poſſit eſſe dominium in ſolidum in eandem rem?

SUMMARIA.

1. *Exponitur ſtatus quæſtionis.*
2. *Communis doctrina Juriſtarum negativa.*
3. *Inſtantia Theologica de Divinis Perſonis removetur.*
4. *Difficultas de inſtanti translationis dominii.*
5. *Reſolutio negativa quæſtionis probatur.*
6. *Contraria ſententia oppugnatur abſurdis.*
7. *Donatio eſt diſpoſitio non conſervativa, ſed deſtructiva dominii.*
8. *Vulgare illud: Nemo dat, quod non habet, quomodo ſit verum?*
9. *Objectio de coëxiſtentia cauſæ cum effectu.*
10. *Reſponſio Haunoldi refellitur.*
11. *Permittitur coëxiſtentia neceſſitas in phyſicis, non in moralibus.*

§. I.

Exponitur ſtatus quæſtionis.

1. Titulus quæſtionis ſupponit primò, ſermonem eſſe de dominio perfecto, pleno, ejusdem rationis: nec enim dubium eſt, in eâdem re poſſe uni competere dominium directum, alteri utile. Secundò in ſolidum, hoc eſt, cuique ſeorſim conſiderato totaliter & adæquatè, non autem pluribus indiviſim, aut partialiter acceptis. Tertiò pro quolibet, etiam eodem tempore, vel inſtanti, non ſucceſſivè, quemadmodum in polygamia antiquæ legis plures uxores habebant jus in corpus mariti, & ad uſum illius non pro eodem, ſed pro diverſo tempore.

2. Communis doctrina Juriſtarum eſt, non poſſe penès duos ſimul ejusdem rei dominium in ſolidum conſiſtere, ſaltem in aliqua continuata temporis duratione, & clarè ſignificatur in *l. 5. ſi ut certò*; *§. ſi duobus. ff. commodati, vel contra.* ibi: *ſi duobus vehiculum commodatum ſit, vel locatum ſimul, Celſus filius ſcribit l. 6. digeſtorum, quæri poſſe, utrùm unusquisque eorum in ſolidum, aut pro parte teneatur, & ait: Duorum quidem in ſolidum dominium, vel poſſeſſionem eſſe non poſſe.*

Opponi quidem poteſt ex Tract. de Incarn. 3. quòd plures Divinæ perſonæ, vel etiam una ipſarum poſſent plures naturas rationales aſſumere. Quo caſu dominium in ſolidum eſſet penès omnes illas naturas, uti de facto Chriſtus ut homo juxta communiorem non tantùm habet in cœlo ſed etiam habuit in terris dominium totius mundi. Sed Reſpond. quòd hoc caſu dominium foret indiviſim penes omnes naturas aſſumptas, non pènes ſingulas in ſolidum, quia illius dominii fundamentum non eſſet ſola voluntas creata ut ſic, ſed potiùs voluntas divina, cum qua creatæ voluntates aſſumptarum humanitatum jungereutur in unitate ſuppoſiti: hæc autem eſſet una eademque in omnibus naturis aſſumptis: uti de facto propter illius voluntatis unitatem in tribus divinis perſonis unum eſt dominium, unus eſt dominus.

Majorem difficultatem movent Theologi de 4. ipſo inſtanti donationis, in quo donator dominium transfert in donatarium: an non, inquam, in illo ſaltem inſtanti, in quo v. g. liber alteri donatur, aut venditur, non ſolùm donatarius, qui librum in illo ipſo inſtanti acceptare, & conſequenter dominium primò habere ſupponitur, ſed etiam donator ſit verè & ſimpliciter libri dominus? Affirmativam tuetur de Lugo tum de Incarn. diſp. 3. ſect. 1. tum de Jure & Juſt. tom. 1. diſp. 2. ſect. 2. Contraria tamen ſententia, quam àlii communiter tenent, videtur verior, ideoque nobis amplectenda.

§. II.

Reſolutio quæſtionis.

CONCLUSIO. *Non poteſt reſpectu ejusdem* 5 *rei penès plures conſiſtere in ſolidum dominium ejusdem rationis.*

Probatur primò ex natura dominii: Eſſentiale prædicatum dominii perfecti eſt, quòd ſit excluſivum alterius dominii circa idem objectum: ſed hoc prædicatum non ſtat, ſi plures ſint ejusdem

Digitized by Google

dem rei domini in ſolidum: ergo nec ipſum dominum. Minor videtur clara: ſi enim duo dominia in ſolidum ſe invicem compatiantur, neutrum eſt excluſivum alterius. Major, in qua eſt difficultas, probatur. Illud dominium eſt excluſivum alterius dominii, quod ſine injuria in nullo ſuo actu & uſu ab alio impediri poteſt: ſed eſt eſſentiale dominio pleno & perfecto, quòd in nullo ſuo uſu & actu ab alio ſine injuria impediri poſſit: ergo etiam eſt ipſi eſſentiale, quòd ſit excluſivum omnis dominii alterius. Major videtur evidens: nam ſi excluditur libera poteſtas de aliqua re diſponendi, excluditur dominium: ſed ſi dominus libri v. g. à nullo poteſt impediri in omni libero uſu & diſpoſitione de libro, hoc ipſo excludit omnes alios à libera poteſtate utendi & diſponendi de tali libro: nam in quantum alius uteretur meo libro, quo tempore nolo illo uti, hoc ipſo me impediret à libero ipſius uſu: ergo.

Minor, quòd inimpedibilitas in omni uſu ſit eſſentialis dominio, pariter probatur: in quantum jus favet uni, in tantum gravat alios, ita ut juri activo unius neceſſariò correſpondeat debitum legale in aliis ejusmodi jus non impediendi: ſed dominium plenum, perfectum, nullo modo vinculatum, eſt jus activum extendens ſe ad omnem rei uſum & diſpoſitionem: ergo circa omnem rei, v. g. libri uſum & diſpoſitionem gravat omnes alios, adeòque in iis generat debitum legale, nullum illius uſum impediendi. Fac ergo, donatorem eſſe dominum perfectum libri, jam pro illo ipſo inſtanti, quo eſt dominus, donatarius erit gravatus, & habebit debitum legale, ne ipſum in ullo ſuo uſu impediat. Quo pacto ergo donatarius erit dominus, & habebit liberam poteſtatem de libro diſponendi? Habebit nimirum, & non habebit, erit gravatus, & non erit gravatus, habebit reſpectu ejusdem libri jus activum, & favorem, ne ab ullo in ipſius uſu impediatur, & ſimul debitum legale paſſivum, ne alterum impediat, quæ ſunt paradoxa, & implicatoria.

6. Probatur ſecundò ab abſurdis: Primò quòd ſervus in inſtanti manumiſſionis eſſet ſimul ſervus & liber, ligatus & ſolutus: liber eſſet, quia pro tunc accipit libertatem: ſervus, quia dominus in illo inſtanti dat libertatem, adeòque ex Adverſ. ſiquela eſt dominus, conſequenter etiam pro eodem inſtanti manet ipſius correlativum, quod eſt ſervus.

Secundò. Si in eodem inſtanti Cajus mercem venditam traderet, & Titius viciſſim pro merce acceptâ juſtum pretium daret, uterque ſimul eſſet dominus mercis & pretii, uterque ex contractu fieret ditior, quod non modò iniquum, ſed ridiculum eſt.

Tertiò. Solenniter Profeſſus in inſtanti completivo Profeſſionis, quo per votum paupertatis renunciat omnibus bonis anteà poſſeſſis, eſſet adhuc dominus illorum bonorum: quia abdicatio bonorum non minùs eſt libera diſpoſitio de ſuis bonis procedens ex poteſtate diſponendi, quàm donatio: ergo ſi ex iſto capite donator habet dominium in inſtanti completivo donationis, etiam ſolenniter emittens votum paupertatis, in inſtanti completivò voti habebit dominium: quod tamen eſt falſum, cùm illud ſit primum inſtans ſtatûs religioſi.

Quartò. Qui rem ſuam deſtrueret v. g. librum combureret, eſſet dominus libri pro inſtanti completivo combuſtionis: nam etiam combuſtio eſt actus dominii, & libera diſpoſitio: ſed hoc eſt abſurdum, cùm rerum non exiſtentium non ſit poſſeſſio, minùs dominium. Maneat ergo, quòd ſicut in meliori Philoſophia non poſſunt ſimul plures formæ ſubſtantiales informare eandem materiam, dum formæ ſubſtantiales informare eandem materiam, dum forma, hoc ipſo quòd dat eſſe ſimpliciter, ab eodem ſubjecto excludit omnem aliam formam; ita nec poſſunt ejusdem rei plures eſſe domini in ſolidum, cùm dominium, hoc ipſo, quòd ſit ſimpliciter tale, eſt omnis alterius homogenei dominii excluſivum.

§. III.

Solvuntur Objectiones.

Oppones primò. Qui de re ſua perfectè diſponit, eſt dominus illius: ſed in inſtanti donationis donator de re ſua perfectè diſponit: ergo in eodem inſtanti eſt dominus ipſius. 7.

Reſpond. diſt. Maj. qui de re concomitanter ſua perfectè diſponit, diſpoſitione conſervativâ dominii, concedò; de re præſuppoſitivè ſuâ, & diſpoſitione deſtructivâ dominii, nego maj. ſed donator in inſtanti donationis diſponit de rè præſuppoſitivè ſua, & diſpoſitione deſtructivâ dominii, concedo; conſervativâ, nego min. & conſequentiam.

Inſtas. Actus & exercitium libertatis non deſtruit potentiam, exercitium libertatis non deſtruit libertatem: ergo nec exercitium dominii, quod eſt in inſtanti donationis, deſtruit dominium.

Reſpond. diſt. antecedens exercitium potentiæ non deſtruit potentiam, quando non includit prædicatum intrinſecè repugnans cum potentia, concedo; ſecus, nego. Ita non deſtruitur libertas actualis per actum liberum, quia non excludit independentiam ab objecto fundatum in indifferenti cognitione ipſius, quod eſt eſſentiale libertati: deſtruitur tamen libertas ſeu indifferentia privativa, quia actualis determinatio excludit privationem determinationis. Pari modo exercitium dominii, quod non includit abdicationem rei, ejusque in alium tranſlationem, non deſtruit dominium. Si verò includat, deſtruit: quia tranſlatio dominii, vel rei habitæ repugnat cum habitione rei & juris, quæ in dominio includitur.

Dices. Nemo dat, quod non habet: ergo dominus in illo inſtanti, quo alteri rem dat, etiam habet. 8.

Reſpond. Maj. eſſe falſam, niſi ly *habet* accipiatur cum diſtractione (ut vocant Dialectici) ad tempus immediatè præteritum, ut ſi dicas: Nemo occiditur, qui non vivit; nemo perdit pecunias, quas non habet. Ubi certum eſt, in inſtanti mortis hominem non vivere, nec haberi pecunias in inſtanti perditionis. Gratis diſtinguere poteris. Nemo dat, quod non habet ex-

Digitized by Google

trinſecè, præſuppoſitivè, & pro tempore immediatè præcedenti, concedo; intrinſecè & concomitantur pro tempore præſenti, in quo dat, nego.

9. Objicies ſecundò. Cauſa exiſtit pro illo inſtanti, pro quo ponit effectum: ſed dominium eſt cauſa donationis: ergo debet exiſtere pro inſtanti donationis.

Confirm. Dum cauſa producit effectum concipitur pro priori naturæ proximè potens producere ſuum effectum: ergo etiam donator in inſtanti donationis pro priori naturæ concipitur habere proximam potentiam donandi: ſed hæc eſt ipſum dominium: ergo concipitur pro priori naturæ habere dominium.

10. Reſpondent aliqui cum Haunoldo, donationem eſſe actum dominii incompleti, conditionati, & radicalis (quod nihil aliud eſt, quàm lex univerſalis naturæ in unius favorem alios gravans, ſub conditione, ſi is rem capere, acceptare, vel retinere velit, quâ poſitâ conditione mox tranſit in dominium completum & abſolutum) non autem completi & abſoluti; ac proinde non niſi dominium illud incompletum & radicale coëxiſtere in inſtanti donationis, & pro priori naturæ præconcipi.

Contra tamen hanc reſponſionem eſt primò, quòd difficile videtur, donationem, venditionem, alienationem rerum excludere ab actu dominii formalis & completi. Sanè illarum rerum dominia dicuntur vinculata, quæ alienari prohibentur: ſed non aliâ ex cauſâ dicuntur vinculata, niſi quia in uno alterove ſuo actu reſtringuntur & limitantur: ergo ipſa rerum alienatio eſt actus dominii non illius radicalis, quod huc non facit, ſed formalis & abſoluti. Ipſa quoque rerum deſtructio videtur eſſe actus abſoluti & præfectiſſimi dominii, quæ cauſa eſt, quòd in proteſtationem ſupremi dominii divini per ſacrificium aliqua res corporea deſtruatur. Et certè, quamvis in inſtanti annihilationis Deus non ampliùs per extrinſecam denominationem denominaretur dominus rei annihilatæ, utpote non exiſtentis, quis tamen negaverit, annihilationem fore actum ſupremi & formalis divini dominii? Contra eſt ſecundò, quod argumentum Adverſ. procedit de cauſa & potentia proximè completa, ideoque urget paritatem de dominio completo, & non de incompleto, de quo nulla eſt diſceptatio.

11. Itaque aliter Reſpondeo & diſt. majorem. Cauſa phyſica neceſſariò exiſtit pro illo inſtanti, &c. tranſeat major; cauſa moralis, nego maj. Sed dominium eſt cauſa donationis, moralis, concedo; phyſica, nego min. & conſ. Dixi, tranſeat major: non enim deſunt plures philoſophi, qui negant univerſaliter majorem, præſertim qui exiſtimant, adæquatam cauſam principalem corporis mixti eſſe 4. elementa, hæc enim in inſtanti terminativo mixtionis, in quo reſultat effectus, hoc eſt mixtum, deſinunt eſſe ſecundùm ſuas formas ſubſtantiales. Sed quidquid de hoc ſit, diſparitas inter cauſam phyſica per realem influxum dat effectui exiſtentiam; moralis verò plerumque tantùm valorem, qui etiam ex forma vel cauſa jam præterita provenire poteſt: veluti cùm donatio mortis cauſâ ſortitur ſuum effectum in inſtanti mortis, in quo nec donator, nec donatio exiſtit: ita etiam donatio in eſſe phyſico donationis liberæ & voluntariæ procedit à voluntate & potentia libera realiter coëxiſtente; in eſſe verò morali donationis validæ & moraliter efficacis à dominio realiter præexiſtente.

Ad confirm. Reſpondeo diſt. antecedens. Cauſa dum producit effectum, pro priori naturæ concipitur habere proximam potentiam ad illum producendum; quæ ſupponitur realiter coëxiſtere effectui, concedo; quæ non ſupponitur, nego antecedens & ſuppoſitum conſequentis. Nam inſtantia naturæ coëxiſtunt eidem inſtanti reali; unde etiam prioritas & inſtantia naturæ realem ſimultatem & coëxiſtentiam ſupponunt. Priusquam ergo adverſariis ſit concedenda naturæ prioritas ſecundùm diverſa inſtantia naturæ inter donationem & proximam potentiam donandi, probandum ipſis eſt hoc ſuppoſitum, quòd nempe inter illa ſit ſimulta realis & inſtantanea; de quo hactenus fuit controverſia.

ARTICULUS III.

An homo ſit dominus vitæ, & membrorum?

SUMMARIA.

1. *Homo non eſt ſuæ vitæ & membrorum dominus, ſed cuſtos.*
2. *Suicida peccat præcipuè contra jus DEI & charitatem ſui.*
3. *Sed etiamne ſi ob crimen condemnatus ſit ad inferendas ſibi manus?*
4. *Reſolvitur, peccare.*
5. *Exempla quædam ſacra & profana in oppoſitum adducta,*
6. *Exponuntur.*
7. *Licitum eſt vitam exponere pro defenſione fidei, & virtutis.*
8. *Item pro vita ſpirituali proximi.*
9. *Pro bono amicitiæ & pietatis.*
10. *Pro conſervatione pudicitiæ.*
11. *In gravi neceſſitate proximi pro bono charitatis.*
12. *Pro bono abſtinentiæ & diſciplinæ religioſæ.*
13. *Damnatus ad mortem non tenetur fugere, aut panem accipere, ſi ſit damnatus ad moriendum fame.*
14. *In militia vita exponenda pro bono patriæ.*
15. *Licet ſubire periculum mortis, vel brevioris vitæ pro majori perfectione.*

§. I.

Jus cuſtodiæ aſſeritur, dominium negatur.

1. CONCLUSIO. *Etſi jus cuſtodiæ homini in ſuam vitam & membra naturali jure conceſſum ſit, non tamen dominium.* Ita S. D. hîc q. 64. a. 5. ad 1. & 3.

Con-

Conſtat primò. ex Script. ubi humanæ vitæ dominium ſoli Deo ſpecialiter tribuitur, ut Sap. 16. *Tu es, Domine, qui vitæ, & mortis habes poteſtatem.* Deut. 32. *Ego occidam, & ego vivere faciam.* Secundò. Quia radix præſuppoſita omni dominio non cadit ſub dominium: ſed ſubſtantia & vita hominis eſt radix præſuppoſita omni dominio: ergo. Tertiò. Res ſubſtans dominio dicit aliquam dependentiam, ſubordinationem, & ſubjectionem ad illud: ſed hanc non dicit homo ad ſe ipſum, ſuamque ſubſtantiam: ergo reſpectu ſuæ ſubſtantiæ, & conſequenter membrorum, ac vitæ non habet dominium. Quartò. Illarum rerum ſolemus eſſe & effici domini, quas propriâ induſtriâ acquirere poſſumus: ſed vitam acquirere non eſt in noſtra poteſtate: ergo.

2. Hinc infertur, non licere homini interficere ſe ipſum, & ſuicidium (ut vocant) eſſe intrinſecè malum, ut habet S. D. cit. q. 64. n. 5. Cujus prohibitionem in præcepto Decalogi: *Non occides*, contineri rectè advertit S. Auguſt. l. 1. de Civit. Dei. *Nec alterum*, inquit, *ergo nec te: neque enim aliud, quàm hominem occidit, qui ſe ipſum occidit.*

Ratio eſt I. Quòd occidere ſe ipſum repugnet charitati & dilectioni ſui ipſius, cujus præcipuum munus eſt conſervatio ſui. II. Quia homo non tantùm ſibi, ſed patriæ naſcitur, cujus membrum efficitur: ideo occidendo ſe ipſum peccat contra juſtitiam legalem, & infert injuriam communitati. III. Quia occiſio ſui eſt injuſta invaſio juris divini, cùm homini DEUS ſolam ſui corporis & vitæ cuſtodiam, ſibi verò vitæ ipſius dominium reſervârit, quem gratiâ ſui condidit. IV. Quia nullo rationabili fine cohoneſtari poteſt: an enim ad vindicandum & puniendum crimen? ſed nemo eſt ſuus judex, & ut obſervat S. D. occidendo ſe ipſum aliquis neceſſarium pœnitentiæ tempus ſibi adimit. An ad evitandum peccatum? ut ſi mulier ſe occidat, ne violentiam patiatur? ſed non ſunt facienda mala, ut eveniant bona, nec malum certum debet eligi ad evitandum malum incertum: violenta pudicitiæ læſio quoque, ſi conſenſus abſit, peccato caret. An fortè ad evitandas hujus vitæ miſerias? ſed mors eſt extremum & maximum malorum. Adde, quòd tranſitus ex hâc vitâ ad feliciorem non ſubjacet hominis arbitrio, ſed poteſtati divinæ: ſed homo non poteſt licitè diſponere, niſi de iis, quæ ſuo arbitrio ſunt ſubjecta.

§. II.

An ſuicidium aliquo caſu ſit licitum?

3. Dubitatur tamen, an occidere ſe ipſum ita ſit rationi contrarium, ut in nullo caſu liceat? Licere cum Haunoldo plures exiſtimant in illo caſu, quo quis criminis reus à judice damnaretur ad ſumendum venenum, vel enſem pectori infigendum: tunc enim reus non ageret partes judicis, ſed executoris tantùm juſtæ ſententiæ: conſtat autem, quòd ſæpiùs liceat reo in ſe ipſum exequi ſententiam judicis, veluti ſi ſit ad metalla damnatus, ad exilium, &c. ſed neque tunc peccat contra jus patriæ, quippe, quæ ejuſmodi civem, ceu membrum nocivum & putridum ipſa ſubjicit.

Nihilominus oppoſitum eſt ſentiendum, ne quidem in hoc caſu licitum eſſe, proximo & poſitivo actu (uti ſunt, enſem pectori infigere, venenatum poculum haurire) ſibi mortem conſciſcere. Non quidem ex eo capite, quòd in hoc caſu reus injuriam inferret Reipublicæ, ſed quia peccaret partim contra charitatem & dilectionem ſui, dum in ſe ipſum carnificis munere fungeretur, quod eſt nativo inſtinctui [ut vel in belluis patet) contrarium; partim contra jus divinum in vitam hominis, quod iniquè arriperet, qui ſe ipſum occideret. 4.

Inquis: Occideret ex publica poteſtate, quæ eſt à Deo & juſta judicis ſententia: ergo non contra jus divinum. ſed eſto, Magiſtratui, aut judici fuiſſe communicatam poteſtatem ad reos è medio tollendos, non tamen, ut ipſoſmet ad ſententiam mortis in ſe exequendam adigeret. Quod ſanè nec ullo in SS. Litteris exemplo, nec ulla Chriſtianorum tribunalium praxi comprobatum, non niſi in Neronianis ſæculis, & inter barbaras nationes uſitatum reperitur. Sed neque reus eſt idoneus, ut in ſe ipſum actum juſtitiæ punitivæ (qui ſolus occiſionem nocentis cohoneſtat, & ad alterum fieri debet) exerceat, prout obſervat de Lugo diſp. 10. ſect. 1. n. 13.

Objicies plurium exempla præcipuè Sanctorum: nam D. Apollonia, ut habetur in actis ipſius, ſe ipſam conjecit in ignem ſibi præparatum. Judic. 16. Samſon everſione totius ædificii ſe ipſum oppreſſit. 1. Machab. 6. Eleazarus ſimiliter occidendo elephantem, cui regem inſidere arbitrabatur, ſe ipſum occidit, quorum uterque laudatur à S. Scriptura tanquam Sanctus. De Razia quodam 1. Machab. 14. dicitur, quòd ſe ipſum interfecit eligens nobiliter potiùs mori, quàm ſubditum fieri peccatoribus. Tandem etiam Lucretia Romana, quæ ſe ipſam dolore violatæ pudicitiæ interfecit, in commune laudibus celebratur. 5.

Reſpond. Ad prima tria exempla, omnia contigiſſe ex inſtinctu ſpeciali Spiritûs ſancti, & jubente DEO, cùm autem Deus jubet, inquit S. Auguſtinus, loc. cit. c. 26. ſeque jubere ſine ullis ambagibus intimat, quis obedientiam in crimen vocat? quis & obſequium pietatis, accuſet? Neque dicas: Deus non poteſt jubere id, quod eſt intrinſecè malum: ergo aut occidere ſeipſum non eſt intrinſecè malum, aut illud DEUS jubere non poteſt. Nam Reſpond. occiſionem ſui ipſius eſſe intrinſecè malam, quamdiu non immutatur ipſius objectum, ratione cujus eſt intrinſecè mala, non verò ſi mutetur objectum: objectum porrò, unde occiſio malitiam trahit, eſt repugnantia cum charitate, ſeu dilectione ſui ipſius, & cum divino jure in vitam hominis: atqui hoc objectum mutari poteſt, & mutatur à DEO, quoties pro ſuo ſupremo dominio jubet, & vult hominem taliter mori.

Reſpondent alii ſecundò ad exempla Samſonis, & Eleazari, utrumque tantùm concomitanter, & per accidens fuiſſe cooperatum ad ſuam necem, dire-

directè verò intendiſſe necem inimicorum pro honore Dei, & ſalute patriæ. Certum eſt autem licere, ut quis in prælio patriam defendens, & certus de ſua morte poſſit facinus aggredi, quod cedat in ſalutem patriæ, & hoſtium detrimentum; unde etiam P. Haunoldus non audet condemnare factum militis, qui ſublatâ ſpe euadendi injicit ignem in pulverem tormentarium ad inferendum hoſti graviſſimum damnum, quamvis cum manifeſta certitudine mortis. Ita Valentia tom. 3. diſp. 5. Sotus lib. 2. de Juſtitia, q. 3. a. 8. Sairus l. 7. c. 9.

Ad 4. de Razia S. Doctor c. l. ad 5. exiſtimat, illum peccâſſe, quia ſua morte populum liberare, eive prodeſſe non poterat; & cùm dicitur, illum *maluiſſe nobiliter mori*, ly *nobiliter* eſt accipiendum ex opinione ipſius Raziæ, in qua deceptus fuit. Nicolaus tamen de Lyra, quod etiam Victoria & Bannez probabile exiſtimant, ipſum à peccato excuſant, & putant, id inſtinctu S. Spiritûs contigiſſe. Ad Ethnicorum exempla veluti illud Lucretiæ, Catonis Uticenſis, & Bruti reſpondet D. Auguſt. cit. l. 1. de Civit. DEI, illa non fuiſſe opera fortitudinis, ſed puſillanimitatis, ignominiam aut alienum dominatum ſuſtinere non valentium.

§. III.

Expoſitio ſuæ vitæ, quando ſit licita?

7. His tamen minimè oſtantibus dantur multi caſus, in quibus homo poteſt & ſæpe debet vitam ſuam exponere, & permittere ſe occidi, quia præceptum ſervandi vitam, ſive adhibendi media ad illam conſervandam eſt poſitivum, quod non ſemper & pro ſemper obligat. Hinc primò certum eſt, aliquando pro Chriſti fide vitam eſſe exponendam, & mortem potiùs ſuſtinendam, quàm fidem negandam, juxta illud Luc. 12. *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, &c.* Dixi aliquando, ſcilicet urgente præcepto externè confitendi fidem (de quo in Tract. de fide) item cùm martyrium cedit in fidei defenſionem, & Chriſti honorem, quamvis non ſit neceſſarium, eſt tamen virtuoſum offerre ſe morti, vel periculo mortis, uti patet exemplis Sanctorum. Indiſcretè verò abſque neceſſitate, aut grandi utilitate, magìs ex tædio vitæ, quàm ob fidei defenſionem ſeſe offerre martyrio, eſt mortale peccatum contra charitatem propriam juxta Navarrum in Manuali c. 15. & Sairum l. 7. cap. 9. Quod de fide dictum, etiam ad alias virtutes extendi debet, unde D. Ioannes Baptiſta, & D. Thomas Cantuarienſis ab Eccleſia coluntur ut Martyres, quorum ille propter reprehenſionem adulterii, iſte propter Eccleſiaſticæ immunitatis defenſionem occubuit.

8. Secundò. Licet pro conſervanda ſpirituali vita proximi permittere ſe occidi, ut ſi invaſus à latrone non poſſet effugere mortem, niſi occidendo latronem, & mortem patiatur corporalem, ne ille incurrat æternam.

9. Tertiò probabile eſt, etiam pro ſalute corporali proximi licitum eſſe certo periculo vitam exponere. Ita S. Thomas 2. 2. q. 26. a. 5. ad 3. quem ſequuntur Victoria, Sotus, Bannez, & alii, quia licet eligere bonum virtutis præſtantius pro bono propriæ vitæ minùs præſtanti: ſed in tali caſu amicus pro amico ſe mortis periculo objiciens eligit bonum honeſtum amicitiæ præſtantius bono vitæ: ergo. Unde docent prædicti authores, quòd duobus in extrema famis neceſſitate conſtitutis poſſit unus alteri panem cedere cum certò ſecutura morte ſui ipſius, poſſe in naufragio filium patri tabulam cedere cum certo periculo ſubmerſionis; hoc enim non eſt occidere ſe ipſum, ſed non conſervare vitam propter magnam honeſtatem virtutis, qualis eſt ſervare vitam parentis vel amici.

Quartò. Poteſt fœmina pro conſervanda 10.
corporis integritate, quamvis non eſſet proximum periculum conſenſûs, ſi violaretur, mortem pati; in proximo verò periculo conſenſûs, aut ſi ſub terminatione mortis juberetur rem habere cum alio volente, debet potiùs mortem ſuſtinere, quàm peccare.

Quintò. Amico indigenti in gravi neceſſi- 11.
tate aut morbo licet aſſiſtere etiam cum periculo vitæ; ſic mulier viro peſte laboranti juxta prædictos authores licitè aſſiſtet; Paſtores verò animarum tenentur peſtiferis etiam cum certo vitæ periculo Sacramenta ad ſalutem neceſſaria miniſtrare.

Sextò. Licitum eſt Carthuſianis pro bono 12.
abſtinentiæ & diſciplinæ Religioſæ etiam in morbis periculoſiſſimis abſtinere à carnibus, uti etiam cuivis licitum eſt abſtinere à medicinis, aut cibis delicatioribus, nec enim homo tenetur adhibere media exquiſita, & extraordinaria pro vita prolonganda, ſed ſolùm ordinaria ad vitam ſervandam, unde neque tenetur aërem ſalubriorem, cibum vel potum commodiorem quærere: pharmaca verò uti & carnes reſpectu Carthuſiani ſunt media extraordinaria, & majus eſt bonum virtus abſtinentiæ, ac conſervatio comunis diſciplinæ, quàm prolongatio vitæ.

Septimò. Damnatus ad mortem non tenetur 13.
fugere ex captivitate, quamvis poſſit; damnatus etiam, ut fame moriatur juxta probabilem ſententiam, quam plures docent apud Dianam. p. 5. tr. 4. & Sairum l. 7. c. 9. n. 22. (quamvis S. D. contrarium probabiliùs doceat infrà q 60. ar. 4. ad 2.) non tenetur acceptare panem occultè miniſtratum, quamvis neceſſarium ad vitæ ſuſtentationem, quia hoc non tam videtur occidere ſe ipſum, quàm propter bonum juſtitiæ ceſſare à vita ſuſtentanda.

Octavò. Licitum eſt in militia vitam pericu- 14.
lo exponere, quia hoc fit authoritate publicâ, & pro bono publico.

Nonò. Licitum eſt, deſideriò majoris per- 15.
fectionis, & pro ſalute animæ ingredi Monaſterium, vel Religionem, quamvis cum probabili, aut quaſi certo periculo brevioris vitæ. Multò minùs obligatur Novitius egredi è Religione, vel Religioſus quærere, aut petere diſpenſationem à communi diſciplina, & rigore Ordinis, vel Monaſterii, (v. g. à nocturnis matutinis) etiamſi exinde morbi vel mortis periculum immineat. Hoc quippe non eſt mortem ſibi poſitivè afferre, quod directè nunquam licet, ſed non adhibere omnia media ad impediendam mortem, quæ ex curſu naturæ, & à propria

mbe-

Digitized by Google

imbecillitate cauſatur; quod ob bonum virtutis eſt ſæpenumerò licitum, uti patet primò exemplo Carthuſianorum primum adducto, eorumque qui peſtiferis ſerviunt. Secundò in D. Caſimiro, qui ab Eccleſia laudatur, quòd maluerit ſervare propoſitum virginitatis, quàm pro ſalvanda vita juxta conſilium Medicorum uxorem ducere. Tertiò in Monialibus, quibus etiam inſtante mortis periculo fas non eſt Monaſterio exire, niſi in certis caſibus à Pio V. exceptis. Quartò in iis, qui ob lucrum temporale belli & navigationis periculis ſe exponunt, & denique quotidianis experientiis, quibus ſæculares non tenentur ad quærendum ſalubriorem aërem, mutandum domicilium, &c. Ita Sanch. l. 6. in Decal. c. 15. n. 39. Sotus l. 5. de. Juſt. q. 6. a. 4. Suarez. de Leg. l. 5. de Lugo. diſp. 10. ſe. 1. a. n. 33.

ARTICULUS IV.

An homo ſit dominus famæ, honoris, hominis, & bonorum ſpiritualium?

SUMMARIA.

1. *Homo eſt dominus ſuæ famæ, & honoris:*
2. *Et bonorum ſpiritualium.*
3. *Homo in hominem habet dominium jurisdictionis.*
4. *Et quandoque proprietatis.*

1. HOminem eſſe dominum famæ, & honoris, conſtat authoritate S. D. q. 73. a. 4. ad 1. Et ratione: primò quia homo liberè & licitè ſine cujusquam injuria poteſt aliquando ſe infamare fatendo occultum crimen, v. g. ſe humiliandi, petendi conſilii, vitandi peccati, ſatisfactionis cauſa, &c. Secundò, quia famam & honorem propriâ induſtria acquirimus. Tertiò, quia homo quandoque tenetur cum ſui infamatione famam proximo reſtituere, quod non liceret, niſi eſſet ſuæ famæ dominus. Quartò, quia poteſt famæ reſtitutionem detractori condonare.

2. Bona ſpiritualia alia ſunt externa, ut jurisdictio ſpiritualis, Epiſcopatus, Decanatus, jura beneficiorum, &c. alia interna, ut gratia ſanctificans, habitus, operationes pertinentes ad ordinem gratiæ. Primi generis bona ſubeſſe dominio hominis, inde patet, quòd de iis liberè (licèt non ad omnem uſum) poſſit diſponere. Secundi quoque generis bona eſſe in dominio hominis, probatur primò, quia illa bona etiam noſtrâ induſtriâ aliquando diſpoſitivè, aliquando etiam meritoriè comparamus. Secundò, quia ſi homo non eſſet dominus gratiæ, toties committeret duplex peccatum mortale, quoties mortaliter peccando deſtrueret vitam gratiæ, ſicut committeret duplex peccatum, ſi in gratiam alicujus finis peccaminoſi ſuam vitam & membra, quorum non eſt dominus, impenderet. Gratias tamen gratis datas ab hominis dominio cum Bannez meritò DD. removent; tum quia propriâ hominis induſtriâ, ac diſpoſitione non acquiruntur; tum quia illarum uſus non eſt ad libitum habentis, ſed Dei moventis.

3. Homo etiam eſt ſub dominio hominis, non tantùm dominio juriſdictionis, ſed etiam proprietatis, ut docet experientia. ſed quo jure? Reſpond. Quoad dominium juriſdictionis homo eſt hominis dominus jure naturæ, quoad dominium proprietatis jure gentium & Civili. *Prima* pars oſtenditur; quia officium gubernandi & dirigendi alios eſt juxta exigentiam, & dictamen naturæ rationalis, non ſolùm in ſtatu naturæ lapſæ, ubi plurimi viribus & ratione infirmi aliorum regimine indigent, vita quoque in vitia proclivis poteſtatis legislativæ frenum exigit, ſed etiam in ſtatu innocentiæ juxta expreſſam doctrinam D. Th. 1. p. q. 96. a. 4 in corp. nam in illo quoque ſtatu non ſolùm uxores viris & filii parentibus, ſed & plebeii Principibus paruiſſent: neque enim illi feliciſſimæ vitæ conveniens erat, ut homines ad ſocietatem geniti in quadam incondita multitudine belluarum more vagerentur, ſed ut corpus aliquod ex membris debitè coaptatum & hierarchicè coordinatum (uti etiam in angelis reperitur) conſtituerent. Unde D. Auguſt. 19. de Civ. *Juſti non dominandi cupiditate imperant, ſed officio conſulendi, hoc naturalis ordo præſcribit, ita Deus hominem condidit.*

4. Altera pars oſtenditur: Homo ſicut liberum arbitrium, ſic libertatem à natura habet; ideoque jure permiſſivo, ſeu permiſſione juris naturalis nemo ſervus, quisque liber eſt. Jure tamen gentium & rationabili conſenſu populorum poſt bella & captivitates introducta eſt ſervitus, eò quòd præſtaret victos ſervari, & ſervatos [unde ſervituti nomen] manere ſub jure victoris, quàm occidi. Acceſſit diſpoſitio Juris Civilis, per quam titulo venditionis ſervitus introducitur: cùm homo liber major 20. annis non ignarus ſui ſtatûs ſeſe venundari patitur ex l. 5. §. 1. & 21. ff. de ſtatu hom.

Digitized by Google

DISPUTATIO XXIX.

DE

Dominio Clericorum.

QUia hæc quæſtio ſupponit dari varia bona, quibus Clerici gaudere poſſunt, ideo inprimis, quæ & quotuplicia ſint bona Clericorum; poſtea, in quibus ipſis dominium competat, inquiremus. Hinc varia Corollaria practica colligemus, & dubia reſolvemus.

ARTICULUS I.

Quæ & quotuplicia ſint bona Clericorum?

SUMMARIA.

1. *Bona Clericorum triplicia: patrimonialia, induſtrialia, Eccleſiaſtica.*
2. *Quæ ſint induſtrialia?*
3. *Quæ Eccleſiaſtica.*
4. *Duplex Capellania.*
5. *Fructus Capellaniæ collativæ accenſendi Eccleſiaſticis.*
6. *Redditus ſtolæ pertinent ad bona induſtrialia.*
7. *Item quotidianæ diſtributiones ſeu præſentiæ Canonicorum.*
8. *Etiamſi ſit magnus exceſſus inter laborem & compenſationem.*
9. *Penſiones accedunt bonis quaſi patrimonialibus.*
10. *Quid in dubio præſumendum, ſi Clericus moriens relinquat multa bona?*

§. I.

Diverſitas inter bona Clericorum exponitur.

1. BOna, quæ Clericus à bonis Eccleſiæ (hoc eſt, quæ immediatè & directè ad Eccleſiam ſpectant, ſive ſint mobilia ſive immobilia, eorumque dominium apud ipſam Eccleſiam perſeverat) ſeparatim poſſidet, ideoque in jure Canonico *extra de pecul. Cleric.* peculium appellantur ad ſimilitudinem illius peculii, quod ſervus vel filius ſeparatim à rationibus domini, vel patris cum ejus conſenſu poſſidet, ſunt juxta communem DD. in triplici differentia: Patrimonialia, induſtrialia, ſeu quaſipatrimonialia, & Eccleſiaſtica. Bona patrimonialia ſunt non illa tantùm, quæ Clericus ex patrimonio, ſeu paterna hæreditate (quamvis nominis appellatio tanquam ex principali ſignificato inde derivetur:) ſed etiam, quæ ex donatione amicorum, aut aliis modis, quibus laici acquirere ſolent, ſive antè, ſive in ſtatu Clericali acquiſivit. De his bonis certum eſt, Clericum ſæcularem non minùs habere plenum illorum dominium, & conſequenter poteſtatem diſponendi, donandi, teſtandi, quàm habeat quilibet laicus. Unde etiam ſi Clericus inteſtatus decedat, in iſtis bonis (ſi quidem conſtet eſſe patrimonialia) non Eccleſia, ſed conſanguinei ab inteſtato ſuccedent. per *c. quia nos. extra de Teſt.* & *l. ſacroſanctæ. 34. auth. Presbyteros. C. de Epiſcopis & Clericis.*

2. Bona induſtrialia, ſeu quaſi patrimonialia ſunt non ſolùm illa, quæ Clericus ex profana induſtria v. g. exercitio honeſtæ artis, liberalium artium Profeſſura, &c. ſed etiam nomine ſtatûs Clericalis, & occaſione ſui beneficii acquirit, dummodo non præciſè titulo & nomine beneficii, ſed propter labores impenſos percipiat, ut ſunt ſtipendia Miſſarum, concionum, auditarum confeſſionum, cantûs Eccleſiaſtici, &c. & de his æquè certum eſt, plenum ipſorum dominium Clericis ſæcularibus competere, qua de cauſa bona quaſi patrimonialia dicuntur. Ita Nav. de Redit. Eccleſ. q. 1. monito. 19. n. 2.

Bona Eccleſiaſtica, ſeu proſpectu Eccleſiæ acquiſita ſunt illa, quæ Clericus percipit ſolo titulo beneficii, & quia v. g. Canonicus, Decanus, Parochus eſt, uti decimæ, vel annuum ſtipendium in fixo conſiſtens. De quibus potiſſima eſt difficultas, ſequenti §. diſcutienda. 3.

§. II.

Quæſtiones variæ circa prædicta reſolvuntur.

QUæres primò. An reditus Capellaniæ, vel aliorum beneficiorum ſimplicium, ſub onere ſingulis ſeptimanis certas Miſſas legendi, vel certis temporibus chorum frequentandi, &c. beneficiatis deſtinati, accenſendi ſint bonis induſtrialibus, vel potiùs bonis proſpectu Eccleſiæ acquiſitis, ac proinde eidem obligationi ſubſtent, cui bona merè Eccleſiaſtica ſubſtare artic. ſequenti dicemus. 4.

Notandum, duplicem eſſe Capellaniam, una eſt amovibilis ad nutum, non collativa, de qua conveniunt DD. ipſius fructus haberi pro quaſi patrimonialibus, quia non confertur per canonicam collationem, ſed potiùs in ſtipendium laboris. Altera eſt collativa, & inamovibilis, eſtque verum beneficium, licèt non curatum, cum certo onere miſſarum in ſeptimana, menſe, anno, &c. in quo ſenſu procedit quæſtio. Et quidem Cajetanus, Sotus, Vaſq. Haunoldus cenſent, illos fructus eſſe accenſendos bonis quaſi patrimonialibus, quia videntur dari ex intentione fundatorum intuitu certi laboris, non minùs quàm ſi eſſent fructus Capellaniæ amovibilis. Contrarium tenet Navarrus loc. cit. Mon. 30. & D. Gregorius Kimpfler in M.SS. tit. de Pecul. Cleris. Cum quibus

5. Reſp.

Digitized by Google

5\. Reſpond. Ejuſmodi reditus eſſe annumerandos bonis proſpectu Eccleſiæ acquiſitis. Ratio eſt, quòd iſti reditus acquirantur præciſè intuitu beneficii, non minùs, quàm alii reditus beneficiorum. Onus quippe & labor annexus (quod eſt præcipuum fundamentum contrariæ partis) non facit, quo minùs conferantur vel acquirantur mero titulo beneficii, nam univerſim decimæ, reditus Parochiarum, & Canonicatuum, &c. non dantur otioſis, ſed Eccleſiæ & altari inſervientibus. Confirm. Non obſtante, quòd reditus Parochiarum Canonicatuum, Epiſcopatuum requirant perſonalem reſidentiam in Divinis officiis, non ideo tamen cenſentur acquiri intuitu proprii laboris: ergo neque quòd Capellanus obligetur ad certum numerum Miſſarum, &c. ſequitur, quod reditus Capellaniæ conferantur intuitu laboris.

6\. Quæres ſecundò. An ergo ea, quæ Parochus ex adminiſtratione ſacramentorum, benedictione nuptiarum, deductione funerum percipit, & communiter ſolent appellari reditus ſtolæ, ſint bona Eccleſiaſtica; nam etiam hæc bona Parochus per actus parochiales, & quia Parochus; adeòque intuitu beneficii Parochialis videtur acquirere? Affirmativam tuetur Hoſt. in ſum. h. t. n. 3.

Sed Reſpond. Cum Navar. l. cit. q. 19. n. 2. hæc bona pertinere ad induſtrialia, quia non ſunt reditus ordinarii Parochiæ, ſed quædam honoraria, quæ Parocho conferuntur propter ſpeciales labores, & induſtriam in ejuſmodi actibus, & Sacramentis per ſe ipſum adminiſtrandis, adhibitam. Unde falſum eſt fundamentum Hoſtienſis, quòd illud peculium Clerici cenſere debeat profectitium, & intuitu Eccleſiæ acquiſitum, quod Clericus non acquiſiviſſet, ſi Eccleſiam non habuiſſet. Nam qui occaſione Eccleſiæ acquirit, non eo ipſo etiam præciſè nomine & intuitu Eccleſiæ acquirit, & tamen occaſione Eccleſiæ non acquireret, ſi Eccleſiam non haberet.

7\. Quæres tertiò. An quotidianæ diſtributiones, Canonicis chorum actualiter frequentantibus intuitu ſingularum horarum dari ſolitæ, ſint actus induſtriales.

Reſpond. Affirmativè cum communi contra Navarrum loc ſupra cit. quia licèt ex reditibus Eccleſiæ proveniant, (quod eſt fundamentum Navarri) non tamen dantur Canonicis præciſè ratione Canonicatûs, ſed propter actus & labores particulares, unde nec nomine fructuum ſeu redituum Canonicatûs comprehenduntur; nam poteſt aliquis eſſe Canonicus, & gaudere fructibus Canonicatûs ex privilegio, vel diſpenſatione, vel ſi cauſa ſtudiorum abeſt, &c. quin tamen diſtributiones quotidianas accipiat, juxta text. in *c. un. de Cleric. non reſidentibus in 6.*

Quæres quartò. Quòd ſi nulla ſit proportio, 8.
ſed ingens exceſſus inter laborem, & remunerationem, v. g. dentur Canonico pro uno anniverſario 100. Imperiales, Epiſcopo pro uno officio cantando 1000. aurei, &c. an nihilominus illa bona debeant cenſeri induſtrialia?

Reſpond. Affirmativè cum communi, nam ejuſmodi reditus accenſentur, & æquiparantur quotidianis diſtributionibus. in cit. c. un. de Cleric non reſid. & fundatores ejuſmodi redituum videntur habuiſſe reſpectum ad ſpecialem præſentiam, & laborem, quem voluerunt majori munificentiâ remunerari: unde ſicut Parochus pro funeralibus, vel benedictione nuptiarum alicujus Magnatis recipiens. 50. Imperiales, non ideo teneretur ſuperfluum in pios uſus expendere, ita neque Canonicus, ſi ex fundatione pro uno anniverſario 100. Imperiales recipiat.

Quæritur quintò. An penſiones ſint compu- 9.
tandæ inter bona Eccleſiaſtica, habeantque proinde annexam obligationem ſuperflua expendendi in uſus pios? Reſpond. Cum communiori, illas accedere bonis quaſi patrimonialibus, licèt enim deumantur ex fructibus beneficii, tamen illa ipſa extractio è fructibus beneficii requirit piam cauſam, ideoque jam ultimatè ſatisfit obligationi illa expendendi in uſus pios. Et hæc ratio non tantùm probat de penſione fundata in ſolo ſtatu Eccleſiaſtico, qualis eſt, quæ datur Clerico pauperi, Parocho ſeni, vel cauſâ reſignationis, ſed etiam, quæ datur titulo ſpirituali, ſeu ratione officii ſpiritualis, ut eſt illa, quæ datur Adjutori Epiſcopi, vel Parochi, &c.

Quæres ſextò. Quid in dubio præſumen- 10.
dum, ſi Clerico mortuo & multa bona relinquente non conſtet, quænam ex iſtis intuitu Eccleſiæ, an aliis titulis ſint acquiſita? Reſpond. ſi conſtet Clericum præter fructus beneficii, aliunde aliqua ſive ex patrimonio, ſive ex propria induſtria acquiſita habuiſſe, præſumendum erit, eum fructus beneficii pro ſua ſuſtentatione applicâſſe, & propria conſanguineis reſervâſſe, ut docet Navar. h. t. conſil. 4. n. 5. Quòd ſi de hoc non conſtet, præſumuntur intuitu beneficii acquiſita, adeòque Eccleſiæ relicta: cùm enim conſtet, defunctum ex beneficiis aliquos reditus percepiſſe, omnia, quæ ſuperſunt, hoc titulo acquiſita præſumuntur, donec alius modus & titulus acquirendi legitimè probetur, teſte Cov. c. 5. de Teſtamentis, n. 9. & ſeqq.

ARTICULUS II.

Quodnam jus competat Clericis in bona Eccleſiaſtica?

SUMMARIA.

1. *Aliqua bona Clericorum pertinent ad ipſorum congruam ſuſtentationem.*
2. *Quid nomine congruæ ſuſtentationis intelligatur.*
3. *Hujus quantitas non eſt abſolutè determinabilis.*
4. *Diſpoſitio de oblationibus fidelium & bonis Eccleſiæ ad Epiſcopos, præſertim ad Summ. Pontif. pertinet.*

5\. Bono-

Digitized by Google

5. *Bonorum Eccleſiaſticorum varii ſtatus juxta temporum diverſitatem.*
6. *Clerici ſunt domini redituum Eccleſiaſticorum.*
7. *Etiam inſuperfluis.*
8. *Ad authoritates objectas reſpondetur.*
9. *Quo ſenſu bona Eccleſiaſtica ſint DEO ſacra, & patrimonium Chriſti?*
10. *Dominium Clericorum in bona Eccleſiaſtica eſt ligatum.*
11. *Quæ fuerit intentio fundatorum de dominio bonorum.*
12. *Beneficiarius poteſt ſuæ ſuſtentationi applicare reditus Eccleſiaſticos, reſervatis bonis patrimonialibus, aut induſtrialibus.*
13. *Non tamen dupliciter, ſi duplicentur beneficia.*
14. *Habet liberam diſpoſitionem de parſimonialibus.*
15. *Non tenetur ad reſtitutionem ſuperfluorum profanè expenſorum.*
16. *Quamvis ita expendendo peccet mortaliter.*
17. *Quid intelligatur per uſus profanos?*
18. *Poſſunt licite ſervari ſuperflua in futuros eventus.*
19. *Poteſt Clericus expenſa è patrimonialibus ſibi compenſare ex bonis Eccleſiaſticis.*
20. *Augmenta qualitatum in perſona Eccleſiaſtica admittunt augmentum ſuſtentationis è bonis Eccleſiaſticis.*
21. *Pro operibus ſupererogatoriis poteſt Clericus ſibi bona quædam ſuperflua applicare.*
22. *Commendatarius etiam tenetur ad eroganda ſuperflua in pios uſus.*
23. *Etiam reditus è caſtris, qui politicæ gubernationi Eccleſiaſticorum Principum ſuperſunt, erogandi ſunt in pios uſus.*
24. *Reditibus ſuperfluis male expenſis in comparationem aliorum bonorum non extinguitur obligatio expendendi in pios uſus.*
25. *Major materia requiritur ad peccandum in expenſione ad uſus profanos, quàm in furto.*
26. *Superflua non neceſſariò expenduntur in pauperes loci, in quo eſt beneficium.*

§. I.

Prænotanda.

1. NOtandum primò. Inter bona merè eccleſiaſtica Clericorum aliqua eſſe, quæ requiruntur ad honeſtam ſuſtentationem ipſorum, alia verò ſuperflua, ſeu quæ ſupra ipſorum honeſtam ſuſtentationem redundant. Hæc autem congrua ſuſtentatio non conſiſtit in indiviſibili, ſed ſicuti in juſto rerum pretio, ita etiam in illa datur ratio ſupremi, medii, infimi.

2. Notandum ſecundò. Nomine congruæ ſuſtentationis intelligi, quidquid moraliter eſt neceſſarium ad honorabilem ſuæ perſonæ & familiæ alimoniam, juxta conditionem ſtatûs, & dignitatis, ac regionis, in qua Clericus degit, conſuetudinem: neque teneri Clericum ad modum infimum, & nimis parvum ſuſtentationis, ſed poſſe liberaliorem tractationem, intra limites tamen temperantiæ, modeſtiæ, & frugalitatis admittere: ita monente Trid. ſeſſ. 25. c. 1. de Reform. Hinc

3. Notandum tertiò. Non poſſe abſolutè determinari quantitatem congruæ ſuſtentationis, qualem faciunt Navar. tract. de orat. miſcellanea 62. n. 17. & alii aſſerentes, Clerico ſimplici in annum ſufficere 45. aureos, ut enim primùm diximus, congruæ ſuſtentationis quantitas pendet à circumſtantiis perſonæ, dignitatis, nobilitatis, gradûs, præcipuè meritorum, nam ut Apoſtolus 1. ad Tim. 5. qui bene præſunt Presbiteri, duplici honore ſunt digni, hoc eſt, interprete Tirino, ut abundanti ſubſidio commodè ſuſtententur.

Notandum quartò. Diſpoſitionem de obligationibus, decimis, aliiſque bonis, quæ Eccleſiæ à fidelibus pro cultu Divino, & animarum ſalute tribuuntur, ſalvâ intentione fundatorum, pertinere ad Epiſcopus, ac præcipuè ad Sum. Pontificem: cùm enim bona cujuſque Eccleſiæ particularis, ſint pariter bona Eccleſiæ univerſalis, quatenus quælibet particularis eſt membrum univerſalis Eccleſiæ, idcirco omnia ſubjacent diſpoſitioni Summ. Paſtoris & adminiſtratoris univerſalis Eccleſiæ: qui proinde pro ſuo Jure & authoritate poteſt inſtituere beneficia Eccleſiaſtica, iiſque partem redituum applicare, & determinare, quænam pars ſit applicanda pro congrua ſuſtentatione Clericorum, laborum remuneratione, &c. 4.

Notandum quintò. Circa bona Eccleſiaſtica diſtinguendos eſſe varios ſtatus, juxta diverſa Eccleſiæ tempora. Nam primo tempore primitivæ & naſcentis Eccleſiæ Clerici omnes in commune vivebant, etiam edito paupertatis voto, & bonorum, quæ à fidelibus offerebantur, aſſervatio committebatur idoneis miniſtris, diſpenſatio verò erat penès Epiſcopos, qui illa in neceſſitates Clericorum, eleemoſynas pauperum, redemptionem captivorum, aliaque pia opera pro temporum ratione diſpenſabant, ut patet ex *cap. 2. & ſeqq. 12. q. 1.* & ſeqq. Poſtea verò tempore Simplicii Papæ, qui Eccleſiæ præfuit anno 471. reditus Eccleſiarum in quatuor partes dividi cœperunt, quorum una erat Epiſcopi, altera inter Clericos pro gradûs & meritorum conditione, tertia inter pauperes diſtribuebatur. Quarta erat fabricæ Eccleſiæ deputata, *ut habetur cap. vobis enim, & ſeqq. cit. cauſ. q. 2.* Paulatim verò decurſu temporis variis ſtatutis, & conſuetudinibus pro locorum, ac temporum diverſitate introductis, eo tandem modo bona Eccleſiæ ſunt diſtributa, & applicata, quo hodie applicata conſpiciuntur, ita ut quarta pauperum, vel in fundationes hoſpitalium, pioruṁque collegiorum applicata, vel aliis portionibus permixta, & confuſa fuerit. His poſitis 5.

§. II.

An Clerici ſint domini redituum Eccleſiaſticorum etiam ſuperfluorum?

CONCLUSIO. *Poſt factam diviſionem bonorum Clerici habent dominium non tantùm redituum pertinentium ad ſuam congruam ſuſtentationem, ſed etiam ſuperfluorum.* Ita quoad utramque partem Lugo, Leſſius, Sa[illegible]h. Molina, & comunis DD. contra Navarr. & plurimos DD. antiquos. 6

Pars

Pars prima ſatis clarè traditur à D. Th. 2. 2. q. 185. a. 7. in c. ubi de Epiſcopo loquens: *De iis autem*, inquit, *quæ ſunt ſpecialiter ſuo uſui deputata, videtur eſſe eadem ratio, quæ eſt de propriis bonis.*

Probatur ſecundò. Ipſa diviſio & diſtributio eſt ſufficiens titulus dandi & appropriandi dominium illorum bonorum, quæ priùs erant communia, unde vicem emptionis obtinere dicitur in *l. 1. C. communia utriuſque judicii.* Ergo Clericus in portione ad ſuam ſuſtentationem aſſignata eſt dominus.

Tertiò. Illorum bonorum Clericus eſt dominus, quæ accipit per modum mercedis & ſtipendii ad ſuam liberam diſpoſitionem: ſed ita accipit reditus ſuæ ſuſtentationi congruos; ergo. Minor conſtat: ideo enim Clerici hæc bona accipiunt, quia *dignus eſt operarius mercede ſuâ.* Lucæ 10. & quia *nemo militat ſuis ſtipendiis* 1. Cor. 9. nec refert, quòd illi etiam reditus ſint ex bonis Eccleſiæ; quia *qui altari deſerviunt, cum altari participant,* ad Cor. loc. cit.

Quartò. Quia in *c. un. de Cleric. non reſidentibus in* 6. item in Concil. Trid. ſeſſ. 24. de Reform. c. 12. & alibi dicitur, quòd Clerici non faciant fructus ſuos, niſi reſideant, niſi Divinis interſint, niſi faciant profeſſionem fidei intra certum tempus, &c. ergo argumento à contrario ſenſu, ſi illas conditiones requiſitas præſtent, faciunt fructus ſuos, eorumque dominium acquirunt. Similia habentur in Bulla Pii V. quæ incipit: *Ex primo*; in *c. commiſſa, de electione in* 6. in Conc. Later. ſeſſ. 9. can. 9.

7. Secunda pars probatur primò. Quia Canones Decretorum & Conc. Trid. pro priori parte concluſionis citati, univerſaliter loquuntur de fructibus, quo nomine etiam comprehenduntur ſuperflui; & qui conditiones inibi præſcriptas negligeret, non ſolùm privaretur fructibus ad congruam ſuſtentationem pertinentibus, ſed etiam ſuperfluis: ergo ſi impleantur præſcriptæ conditiones, Clericus non tantùm fructus neceſſarios ſed etiam ſuperfluos facit ſuos: non enim, quod ex jure univerſaliter loquente præſcriptas conditiones adimplentibus eſt favorabile, reſtringi debet.

Secundò. Gelaſius Papa in *c. quatuor autem* 12. *q.* 2. totam quartam partem dicit eſſe Clericorum, & non ſolùm partem congruæ ſuſtentationis.

Tertiò. Per erectionem beneficiorum & diviſionem bonorum non tantùm neceſſaria ad ſuſtentationem, ſed etiam ſuperflua aſſignantur Clericis: ſed diviſio eſt ſufficiens titulus dominii, & aliunde Summ. Pontifex potuit dare dominium, nec erat ullo jure impeditus ſecundùm dicta in Not. 4. ergo.

Quartò. Si Clerici non haberent dominium & proprietatem bonorum ſuperfluorum, omnes donationes & contractus de bonis ſuperfluis non ad pias cauſas facti, deberent reſcindi: ſed hoc eſt contra omnem praxin, cùm Eccleſia nunquam invalidaverit ejuſmodi alienationes, non factas ad pias cauſas, imò etiam quandoque permittat Clericos teſtari de ejuſmodi bonis, De quo infrà.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò. Authoritatem plurimorum DD. quos pro ſe allegat, & ſequitur Navarrus tr. 2. de Redit. monito. 7. Secundò, quòd in Decreto *c. res Eccleſiæ.* 12. *q.* 1. & *c. qui Chriſti,* *q.* 2. bona Eccleſiæ vocantur bona DEO donata, & patrimonium Chriſti. Tertiò, in *c. decima* 16. *q.* 1. & *in c.* 2. *extra de donationibus* habetur, Clericos non eſſe dominos, ſed tantùm diſpenſatores talium bonorum. Quartò, quòd PP. & Concilia variis in locis dicant, hæc bona eſſe pauperum, tributa egentium animarum, pertinentia ad pauperes, loc. cit. decr. & Clericos, ſi non dent pauperibus, quæ ipſorum ſuſtentationem excedunt, appellent fures, raptores, pauperum interfectores, &c. veluti in *c. ordinamus. diſt.* 12. *c. qualia.* 2. *q.* 2. 8.

Reſpond. Ad I. Authoritatem illorum DD. probare quidem extrinſecam probabilitatem ſententiæ oppoſitæ, cui tamen opponimus authoritatem S. Thomæ ſuprà cit. q. 185. a. 7. in c. qui indiſtinctim non excipiendo bona ſuperflua, inquit, de iis, quæ ſunt ſpecialiter uſui Epiſcopi deſtinata, eſſe eandem rationem, quæ eſt de propriis bonis. & quodlib. 6. a. 12. teſtatur, huic ſententiæ favere conſuetudinem. Opponimus etiam authoritatem omnium ferè hujus temporis DD. quam atteſtatur Covar. in *c cùm in officiis de teſtam.* aſſerens, hanc ſententiam eſſe admittendam ex totius Chriſtiani orbis conſuetudine, cui, ſi eſſet corruptela, obviam iretur per Summ. Pontifices.

Ad II. Reſpond. Vocari bona DEO ſacra; dicata, & patrimonium Chriſti, quia ſunt à fidelibus data ad cultum & honorem DEI, & pro augmento Eccleſiæ, cujus Sponſus eſt Chriſtus: ex quo tamen non ſequitur, Clericos non eſſe dominos iſtorum bonorum: aliàs neque pauperes fierent domini ejuſmodi bonorum ſibi erogatorum, cùm nimirum ſint bona DEI, & Chriſto ſacro. 9.

Ad III. Reſpond. Canones vel loqui de tempore, quo bona nondum erant diviſa, vel tantùm velle, Clericos non eſſe ita abſolutè dominos illorum bonorum, quin teneantur præcepto charitatis, & miſericordiæ, ſuperflua illorum bonorum erogare in pauperes.

Ad 4. Reſpond. Reditus Eccleſiaſticos ſuperfluos vocari bona pauperum, vel comparativè ad tempus, quo nondum erat facta inſtitutio beneficiorum, & diviſio bonorum; vel in hoc ſenſu, quòd ex his bonis Clerici ſpecialiter teneantur ſubvenire pauperibus.

Ad ultimum verò Reſpond. SS. PP. iterum loqui vel de temporibus antecedentibus bonorum diviſionem, vel loqui per exaggerationem, quemadmodum ab iiſdem SS. PP. etiam divites Laici pauperibus non ſubvenientes, ſubinde vocantur homicidæ pauperum, quamvis illi ad erogandam eleemoſynam non ex juſtitia, ſed ſolùm ex charitate teneantur.

Advertit etiam Haunoldus tract. 4. c. 2. controv. 2. multos è textibus SS. PP. eſſe ipſis adverſariis ſolvendos, præſertim illos, quibus ali-

Digitized by Google

quando innuunt, Clericum non poſſe ſuam ſuſtentationem è reditibus eccleſiaſticis accipere, ſi de ſuo patrimonio poſſit vivere; cùm tamen adverſarii cum communi contrarium doceant.

10. Objicies ſecundò ex ratione. Si Clerici eſſent domini redituum ſuperfluorum, poſſent liberè de illis diſponere: ſed non poſſunt: ergo. Minor probatur primò: quia Trid. ſeſſ. 25. cap. 1. de Refor. Clericis interdixit, ne ex reditibus Eccleſiæ conſanguineos & familiares ſuos augere ſtudeant. Secundò, quia Clerici jure communi prohibentur teſtari de reditibus merè Eccleſiaſticis *c. ad hæc. de Teſtamentis*, & *c. fixum.* 12. *q.* 5. cùm tamen poſſint teſtari de patrimonialibus, quorum ſunt domini.

Reſpond. diſtinguendo majorem Si eſſent domini dominio abſoluto, & non ligato, concedo; dominio ligato, nego ſeq. Majoris. Similiter ad probationes Reſpond. Plus inde non probari, quàm quòd dominium Clericorum ſit ligatum, & quoad aliquem ipſius uſum impeditum. Eſto igitur, quòd teſtamenta Clericorum de ejusmodi bonis ordinariè non valeant (aliquando tamen etiam ſunt valida, ut advertit de Lugo) valent tamen donationes inter vivos: Voluit autem Eccleſia Clericorum dominium ab actu teſtandi impedire, ut ipſos à ſtudio opum congerendarum impediret, & quia æquum videbatur, quod de Eccleſiæ fructibus ſupereſſet, Eccleſiæ accedere.

11. Objicitur tertiò. Eadem manet intentio & mens fundatorum poſt factam diviſionem bonorum, quæ erat ante diviſionem: ſed ante diviſionem non erat mens fundatorum, ut Clerici haberent dominium redituum ſuperfluorum: ergo nec poſt factam diviſionem.

Reſpond. Diſtinguendo minorem. Ante diviſionem bonorum non erat hæc mens fundatorum primaria, & explicita, concedo; ſecundaria, & implicita, nego. ergo nec poſt factam diviſionem eſt ipſorum intentio primaria & explicita, concedo; ſecundaria & implicita, nego conſequentiam. Senſus eſt, quòd primaria & explicita intentio ac finis fundatorum, ſua bona DEO & Eccleſiæ donantium, fuerit, ut cultus divinus & ſalus animarum promoveretur. Secundaria verò intentio fuit, ut pro ejusmodi voluntate exequenda adhiberetur modus, & via, quæ Eccleſiæ rectoribus commodior videretur. Cùm igitur neceſſitas Eccleſiæ videbatur poſcere, ut fieret bonorum diviſio, & Miniſtris Eccleſiæ ſua portio etiam tanquam dominis tribueretur, atque hâc ratione divino cultui faciliùs proſpiceretur, ad hanc ipſam diſpoſitionem ſeſe fundatorum intentio implicitè extendit: quippe quæ ſupremæ diſpoſitioni Summi Pontificis, circa Eccleſiæ bonum, nec voluit, nec potuit præjudicare.

§. IV.

Corollaria practica ex præmiſſis.

12. INferes ex dictis primò. Beneficiarium, qui poteſt ex patrimonio ſuo vivere, poſſe reſervatis patrimonii fructibus reditus Eccleſiaſticos ſuæ ſuſtentationi applicare. Eſt communis DD. & ratio eſt: quia æquum eſt, ut qui ſervit altari, vivat de altari, & pars illa redituum ad alendum Eccleſiæ miniſtrum applicata, hoc ipſo jam eſt applicata, ad pias cauſas, cùmque bona patrimonialia ſint ſub libera ipſius diſpoſitione, nulla eſt neceſſitas, cur illa ad ſuam ſuſtentationem applicet. 13.

Inferes tamen ſecundò. Qui ex uno beneficio habet ſufficientem & congruam ſuſtentationem, ſupervenientibus aliis beneficiis, non poſſe novo titulo ad ſuam ſuſtentationem aliquid accipere, niſi labor aut dignitas perſonæ creſcat, aut ex uno beneficio congrua ſuſtentatio haberi non poſſit. Idem videtur dicendum de illo, qui pro ſua congrua ſuſtentatione, non autem immediatè in ſtipendium, vel præmium habere Eccleſiaſticam penſionem; jam enim reditus ex ſuperadditis beneficiis accedentes eſſent ſuperflui. 14.

Inferes tertiò. Beneficiarium habere liberam diſpoſitionem de illis bonis, quæ ſibi parciùs vivendo de congruâ ſuſtentatione reſervat. Ratio eſt, quòd illa pars per parſimoniam reſervata jam ſemel piè fuit applicata ad Clerici ſuſtentationem, ſicque partim ſatisfactum intentioni fundatorum, partim jus acquiſitum beneficiario do illa liberè diſponendi; unde ſi illam congruæ ſuſtentationi parciùs vivendo ſubtrahat, accreſcit bonis induſtrialibus, & quaſi-patrimonialibus, ſolentque à Canoniſtis ejuſmodi bona appellari parſimonialia. 15.

Inferes quartò. Beneficiarium non teneri ex juſtitia pauperibus ad reſtitutionem redituum ſuperfluorum, quos non in pios, ſed profanos uſus expendit. Ratio eſt; quia Clericus eſt dominus iſtorum bonorum; unde licèt de illis non diſponat licitè, expendendo in profanos uſus, diſponit tamen validè. Obligatio quoque reſtituendi naſcitur ex injuſta expenſione rei alienæ: ſed bona ſuperflua non ſunt aliena, cùm Clericus ipſorum dominium habeat, neque pauperes habeant jus aliquod in illa bona: ergo illa in uſus profanos expenſa, Clericus non tenetur ex juſtitia reſtituere.

Inferes quintò. Nihilominus mortaliter peccare Clericos, qui reditus ſuperfluos in notabili quantitate non erogant in pauperes, vel alios pios uſus. Eſt certa & communis omnium DD. ita conſtat ex Conc. PP. & variis authoritatibus Decreti, quæ pro ſua ſententia allegant adverſarii, illic enim ad minimum probatur gravis obligatio, quam habent Clerici, ne reditus ſuperfluos expendant in profanos uſus, ſed illos in pauperes erogent. Specialiter verò hæc obligatio conſtat ex jure novo Tridentini ſeſſ. ſuprà cit. 25. c. 1. ubi Epiſcopis interdicitur, ne ex reditibus Eccleſiæ conſanguineos, familiareſque ſuos augere ſtudeant, &c. quod præceptum infrà ad omnes Clericos extenditur. Et ratio eſt: quòd ſit inconveniens & fundatorum intentioni contrarium, ut bona ad DEI honorem & cultum promovendum oblata vertantur in luxum & ſuperbiam. 16.

Inferes ſextò. Per uſus profanos intelligi, quicquid piæ cauſæ nomine non cenſetur, ut eſt ditare conſanguineos, notabiliter excedere in 17.

ſupel-

Digitized by Google

ſupellectili, conviviis, equis, largitionibus, &c. ut econtrà nomine piæ cauſæ non tantùm veniunt pauperes ſtipem mendicantes, ſed etiam illi, qui non habent ſufficientia media pro conſervando ſtatu, quales ſunt ſæpe perſonæ illuſtres & nobiles. Item ſub pauperum, & piæ cauſæ nomine computantur Religioſi, Sodalitates, pia Collegia, Hoſpitalia, Miſſæ, Capellaniæ, templa, altaria, &c. quæcunque demum ad DEI cultum, & opera miſericordiæ ſive ſpiritualia, ſive corporalia per ſe ordinantur.

18. Inferes ſeptimò. Poſſe per ſe loquendo à Clerico bonâ conſcientiâ reſervari fructus ſuperfluos, vel ad ſuas, aliorumque, quas in futurum prævidet, neceſſitates ſublevandas, vel ut collectâ ſufficienti quanritate pecuniæ poſſit facere fundationem, v. g. alicujus Seminarii, Collegii, Hoſpitalis, &c.

19. Inferes octavò. Si Beneficiarius poſt acceptum beneficium aliqua ex bonis patrimonialibus in ſuam ſuſtentationem, vel pias cauſas expendit, poſſe poſtmodum illas expenſas ſibi compenſare, & reſtituere ex reditibus Eccleſiaſticis, quia hoc faciendo utitur jure ſno; uti tradit Haunoldus tr. 4. c. 2. controv. 2. n. 92.

20. Inferes nonò. Si Beneficiarius habeat majores dotes accidentales, e. g. ſi ſit magis litteratus, & nobilis, ſi ſit in altiori gradu. v. g. Præpoſiti, Decani conſtitutus, poſſe ex reditibus Eccleſiaſticis aliquantò plus inſumere ad ſuam ſuſtentationem, quàm alius carens ejusmodi qualitatibus; nam ex dignitate perſonæ creſcit etiam dignitas obſequiorum, quæ Clericus Eccleſiæ exhibet, uti contra Lorcam docent Conink, & Molina diſp. 145. & colligitur ex conſtit. Innoc. III. *c. de multa 28. de præbendis.* ubi dicit, poſſe in pluralitate beneficiorum per Sedem Apoſtolicam diſpenſari cum perſonis illuſtribus, ſublimibus, & litteratis; utpote quæ majoribus beneficiis ſint honorandæ. Dixi tamen, aliquantò plùs, quia ſi Clericus habeat bona patrimonialia, è quibus poſſit pro ſuæ nobilitatis exceſſu ſplendidiùs vivere, non eſt conveniens, imò perniciosum Eccleſiæ, ut Eccleſiaſticos reditus in ſplendidiorem vitam convertat. Neque exceſſus obſequii à tali nobili perſona Eccleſiæ præſtiti videtur eſſe valde magnus ſupra dignitatem obſequii exhibiti ab alio beneficiario non ita nobili, ut monet Haunold. l. cit. num. 94.

21. Inferes decimò. Si Beneficiarius Eccleſiæ exhibeat aliqua opera extraordinaria, & ſupererogationis, ad quæ ratione officii non tenetur, poſſe pro talibus obſequiis ſibi aliquid ex bonis ſuperfluis applicare: cenſebitur enim illa ad pios uſus expendiſſe, ſicuti ſi illa alteri ſimilia obſequia Eccleſiæ præſtanti erogâſſet. Ita communis DD.

22. Inferes undecimò. Commendatarium, ſive illum, qui habet beneficium in commendam, teneri ad ſuperflua eroganda in uſus pios. Ita communis DD. Ratio eſt, quia commendatarius beneficiato ſubſtituitur, & ſubrogatur in ejus munere & commodis: ergo etiam in onere; quia ſubrogatum ſapit ejus naturam, cui ſubrogatur; & qui ſentit commodum, etiam debet ſentire onus.

Inferes duodecimò. Etiam reditus, ex oppidis, & caſtris, alicui Eccleſiæ appropriatis provenientes, qui de temporali, & politica gubernatione ſuperſunt, eſſe applicandos ad pios uſus. Lugo diſp. 4. ſect. 3. cum aliis. Ratio eſt; quòd caſtra & oppida non minùs ex intentione cultûs & honoris divini ſunt Eccleſiæ oblata, quàm alia bona temporalia: ergo etiam ſunt res DEI, ſecumque trahunt eandem obligationem, quam alii proventus v. g. ex agris ex vineis provenientes. Dixi tamen: qui politicæ gubernationi ſuperſunt, quia ut advertit Cajetanus 2. 2. q. 185. a. 7. tunc Prælatus & beneficiarius ſe habet quodammodo ſicut princeps ſæcularis, ac debet in reditibus ex caſtris & oppidis provenientibus primò reſpicere gubernationem politicam, ac temporalem, & bonum commune patriæ, & ſi ſit opus, in hunc finem conſcribere milites, exſtruere munimenta, &c. non enim aliter hæc dominia fuerunt tranſlata in Prælatos Eccleſiaſticos, niſi cum onere illis naturaliter cohærente providendi bono publico, & contra quoſcunque hoſtes defendendi, ut præter alios habet Illuſtriſs. Reding. q. 1. a. 5. dub. 4. 23.

24. Inferes decimò tertiò. Si Beneficiarius ſuperfluos reditus malè expendat in bona ſive mobilia, ſive immobilia, adhuc manere obligatum, illa bona ſic comparata expendere in pios uſus, quia etiam hæc bona ſaltem mediatè proveniunt ex beneficio Eccleſiaſtico, & ſuccedunt loco fructuum, veluti pecunia ex oleo, vino, frumento venditis comparata.

25. Inferes decimo quartò. In applicatione fructuum Eccleſiaſticorum ad uſus profanos, requiri multò majorem materiam ad peccatum mortale conſtituendum, quàm in materia furti, quia cùm Beneficiarius ſit dominus fructuum etiam ſuperfluorum, non tam facilè incurrit grave peccatum in iis expendendis, quàm alius, qui ſurripit alienum, veluti tradit cum communi Mol. diſp. 144. Quæ verò requiratur quantitas, certa regula determinari non poteſt. Card. de Lugo probabiliter exiſtimat, tam diu Beneficiarium excuſari à culpa mortali expendendo ſuperflua, quamdiu moraliter, & in hominum æſtimatione adhuc poteſt cenſeri totum, quod ſupererat, expendiſſe in pios uſus, ut ſi ſuperfluum ſint 1000. aurei, & de quolibet centenario 5. detraherentur ad profanam conſumptionem.

26. Inferes decimò quintò. Per ſe loquendo bona ſuperflua non neceſſariò eſſe expendenda in utilitatem vel pauperes illius loci, in quo eſt beneficium, uti Lugo, Mol. & alii, neque enim eſt fundamentum talis obligationis. Dixi, *per ſe loquendo*, nam in gravi neceſſitate membrorum propriæ Eccleſiæ, Beneficiarius ex charitate priùs illis, quàm extraneis debebit ſuccurrere; ſi quidem etiam Eccleſiæ, antequam reditus Eccleſiaſtici fuerunt tranſlati in Beneficiarium, habuit hanc obligationem.

ARTICULUS III.

Dubia quædam de dominio Clericorum reſolvuntur.

SUMMARIA.

1. *Obligatio ſuperflua expendendi in pios uſus probabiliter eſt juris naturalis.*
2. *Probabiliùs non eſt.*
3. *Res eſſe DEO ſacras eſt denominatio extrinſeca, quæ auferri poteſt.*
4. *Reſpondetur ad fundamentum prioris ſententiæ.*
5. *Clericus abſolute non poteſt de ſuperfluis teſtari ad pias cauſas.*
6. *Poteſt ex conſuetudine.*
7. *Teſtamenta Clericorum de ſuperfluis ad profanas cauſas ex conceſſione Summ. Pontificis vel conſuetudine ſunt valida;*
8. *Imò & licita.*
9. *Clericus non tenetur ad reſtitutionem, ſi expendat è quarta parte pauperum permixta cum ſuis reditibus.*
10. *Qui ſuperflua à beneficiariis ad uſus profanos accipiunt, non peccant.*

§. I.

Quo jure Clerici obligentur ad ſuperflua expendenda in pios uſus.

1. QUæres primò. Quo jure, naturali, an ſolùm poſitivo Clerici obligentur ad ſuperflua expendenda in pios uſus?

Obligari jure naturali docet de Lugo diſp. 4. ſect. 1. Vaſq. & Caſtrop. de charitate tr. 6. diſp. 2. puncto 6. n. 6. quorum fundamentum eſt, quod in cit. ſeſs. 25. Trid. res Eccleſiaſticæ ideo prohibentur dari conſanguineis, quia ſunt res DEI, hoc eſt, ſpecialiter divino cultui, & ad animarum ſalutem conſecratæ: ſed lumen naturale dictat eſſe indecens, ut res DEO, ejuſque cultui ſacræ in uſus profanos inſumantur. Si dicas, hâc ratione nimis probari, quia ſequeretur, quòd etiam penſionarii, Cantores & pauperes bona Eccleſiaſtica, quæ in penſionem, ſtipendium aut eleemoſynam recipiunt, deberent in uſus pios expendere, ſiquidem ſunt res Dei.

Reſpondent, negando ſequelam, quia cùm bona Eccleſiaſtica tribuuntur in penſionem, vel eleemoſynam, jam eſt ultimatò ſatisfactum piæ intentioni offerentium; ſiquidem hæc erogatio eſt facta in pios uſus & cultum DEI, ac proinde talia bona tunc deſinunt eſſe res DEI: verùm bona ſuperflua, quæ Clerici accipiunt, nondum ſunt applicata ad pios uſus, & remanent res DEI. ideoque dantur Clericis, ut ipſi ſint adminiſtratores, ac boni diſpenſatores iſtorum bonorum, ac executores piæ intentionis fidelium, qui iſta pro divino cultu & animarum ſalute obtulerunt.

2. Hæc ſententia quamvis ſit valde probabilis, oppoſitam tamen, quam tenet Sotus l. 10. de Juſt. q. 4. a. 3. Leſs. l. 2. c. 4. dubit. 6. n. 47. Sanch. l. 2. conſil. c. 2. dub. 40. Haunold. tr. 4. c. 2. controv. 2. & alii, cenſeo eſſe probabiliorem.

Ratio eſt primò. Si obligatio bona Eccleſiaſtica ſuperflua expendendi in pios uſus, eſſet juris naturalis, tunc non poſſet hæc obligatio tolli per diſpenſationem Summi Pontificis, nec per ipſius indultum, aut aliquam conſuetudinem, licitum fieri, ut Clerici diſponerent, vel teſtarentur de rebus ſuperfluis ad profanas cauſas: ſed Summus Pontifex hoc poteſt, & de facto facit. Ita ex tat conſtitutio Pauli V. edita 8. April. Anno. 1606. Quæ incipit *in Eminenti.* In qua Summus Pontifex incolis, & civibus urbis Romæ, qui in ea, vel ejus diſtrictu intra 10. milliaria, non tamen extra debitam reſidentiam deceſſerint, tribuit omnimodam facultatem licitè & liberè diſponendi tam inter vivos, quàm in ultima voluntate de omnibus fructibus, reditibus, & proventibus Eccleſiaſticis, etiam decimalibus Eccleſiarum & beneficiorum, per eos acquiſitis, vel acquirendis in eadem urbe & illius diſtrictu intra 10. milliaria conſiſtentibus. Inſuper decrevit, ut iiſdem decedentibus ab inteſtato, eorum bona ex reditibus Eccleſiaſticis ſuprà dictis provenientia per eos acquiſita, ad eorum hæredes ab inteſtato liberè deveniant. Quod idem antehac à Julio III. ſtatutum fuiſſe in Bulla, quæ incipit: *Cupientes, ut alma urbs noſtra*, refert Haunoldus loc. cit.

Ratio eſt ſecundò. Res eſſe DEO ſacras eſt denominatio ipſis rebus non intrinſeca: unde, licèt, quamdiu res ſunt ſacræ & in ſenſu compoſito ſanctitatis, lumen naturale dictet, indecens eſſe, ut ejuſmodi bona profanis uſibus applicentur, non tamen erit inconveniens, illa in profanos uſus erogari, cùm illa extrinſeca denominatio fuerit ablata; veluti ſi à calice extrinſeca ſanctitas auferatur: quo modo etiam hæc bona in Cantores & pauperes erogata, amittunt denominationem extrinſecam ſanctitatis. Sed hoc videtur dependens à conſtitutione poſitiva Eccleſiæ, ut ipſa declaret, quamdiu res ſint pro ſacris habendæ; unde, ſi Summus Pontifex velit ejuſmodi bona eſſe ſacra uſque ad tempus mortis & non ultrà, nihil obſtabit, quo minùs de iis licitè fiat teſtamentum; ſi abſolutè nolit manere ſacras, etiam abſolutè deſinunt eſſe ſacræ, veluti cùm dantur Cantoribus & pauperibus. 3.

Ex quibus patet, quid poſſit reſponderi ad fundamenta oppoſitæ partis; nimirum eſſe quidem aliquo modo contra dictamen naturale, ut res ſacræ, in ſenſu compoſito ſanctitatis, & quamdiu ſunt ſacræ, applicentur ad res profanas, non tamen ceſſante denominatione extrinſeca ſanctitatis, quæ ab iis, ut patet, auferri poteſt. Unde ſequitur quidem, Clericum, qui privata authoritate res ſacras in uſus profanos erogat, peccare non tantùm contra charitatem, ſed etiam contra religionem: ſiquidem præceptum Eccleſiæ de ſuperfluis non erogandis in uſus profanos etiam procedit ex motivo religionis, quia nempe bona Eccleſiaſtica ſunt res DEI. Non autem ſi hoc fiat ex conceſſione Summi Pontificis, qui tunc ex gravibus cauſis cenſebitur ab illis bonis 4.

auferre

Digitized by Google

auferre extrinſecam relationem & denominationem ſanctitatis.

§. II.

De Teſtamentis Clericorum aliisque.

5. Quæres ſecundò. An & quomodo Clericus poſſit teſtamentum condere de fructibus ſuperfluis?

Reſpond. I. Clericus abſolutè loquendo, non poteſt per viam teſtamenti diſponere de fructibus ſuperfluis. Ita habetur *in c. quia nos. 9 & c relatum eſt 11. de Teſtam.*

6. Reſpond. tamen. II. Conſuetudine introduci poſſe, ut Clerici in quantacunque quantitate teſtari poſſint ad pias cauſas. Ita colligitur ex cit. *c. relatum.* §. *licet autem.* Et ratio eſt: quia prohibitio hoc modo teſtandi eſt tantùm juris humani poſitivi, ex eo motivo, ne Clerici nimium curæ & operæ impendant in opibus congerendis; adeòque conſuetudine contrariâ abrogari poteſt. Secundò poteſt Clericus, cùm ſit horum bonorum dominus, de iſtis bonis diſponere inter vivos: ergo etiam ſi aliquod præceptum non obſtet, per ultimam voluntatem.

7. Reſpond. tertiò. Teſtamenta Clericorum de ſuperfluis ad profanas cauſas, ubi habetur conceſſio Summi Pontificis, vel conſuetudo ita teſtandi, ſunt valida. Ratio eſt, quæ ſuprà. Nimirum cùm Clerici ſint domini fructuum ſuperfluorum, ſicut ipſorum diſpoſitiones inter vivos ſunt validæ; ita etiam diſpoſitio per ultimam voluntatem poteſt eſſe valida, niſi lex obſtet: ſed ubi habetur conceſſio Summi Pontificis, aut contraria conſuetudo, lex non obſtat validitati, cùm enim invalidatio ejuſmodi teſtamenti ſit juris poſitivi per cit. *c. quia nos. c. relatum. c. cùm in officiis de Teſt.* poteſt per voluntatem Summi Pontificis aut conſuetudinem contrariam abrogari. Ex quo ſequitur, hæredes & legatarios, qui aliquid ex tali teſtamento perceperunt, illud ſine ſcrupulo retinere poſſe, tametſi teſtantes peccarent: patet ex paritate donationis inter vivos, & communi illo axiomate: *Multa prohibentur, quæ tamen facta tenent.*

8. Reſpond. quartò. Probabile eſt, & per conſuetudinem licita fieri poſſe teſtamenta Clericorum ad cauſas profanas, & de facto ita eſſe licita, docet Cavarruv. quem citat & ſequitur Haunold. tr. 6. c. 4. controv. 7. à n. 258. Item Reverendiſſimus. D Gregorius Kimpfler in M. SS. ſuper tit. 26. de Teſtament. Ratio eſt primò, quia ut in ſuperiori quæſito oſtendimus, obligatio expendendi ſuperflua in pios uſus probabiliter non eſt juris naturalis, ſed poſitivi: ergo per conſuetudinem abrogari, & conſequenter actus teſtandi in profanos uſus licitus fieri poteſt. Secundò Summus Pontifex poteſt dare, & dat licentiam hoc modo teſtandi, juxta ſuperiùs dicta, & teſtatur quotidiana experientia, quod ſanè non faceret, niſi actum teſtandi redderet licitum: ergo etiam conſuetudo derogans juri communi actum poteſt facere licitum. An porrò alicubi ſit ejuſmodi conſuetudo, variè loquuntur authores. Ego cum memorato D. Kimpfler exiſtimo, hoc non eſſe ex libris aut ſcholis petendum, ſed ex particulari ſingularum diœceſium uſu, ſeu obſervantia deſumendum,

Quæres tertiò. Si quarta pars redituum Eccleſiaſticorum poſt diviſionem bonorum pauperibus aſſignata, cum quarta parte Beneficiarii permixta fuerit, an Beneficiarius peccet contra juſtitiam, & ad reſtitutionem teneatur, ſiquid ex illis in uſus profanos inſumat? Mol. tr. 2. diſp. 144. à n. 14. ad 19. exiſtimat, graviter peccare contra juſtitiam, & teneri ad reſtitutionem; quia ex eo, quòd illa quarta pauperum pervenerit ad Beneficiarium permixta cum ipſius reditibus, non ſequitur, quòd amiſerit onus & obligationem expendendi in pauperes. Unde, ſicut, licèt bona defuncti cedant in dominium hæredis, nihilominus tranſeunt unà cum onere & obligatione ex juſtitia ſolvendi creditores, & pia legata, ita etiam quarta pars pauperum tranſibit ad Beneficiarium unà cum onere illa expendendi in pios uſus. 9.

Nihilominus tamen valde probabile eſt, poſt confuſionem portionum Beneficiarium non plus teneri quoad hanc portionem in pauperes erogandam, quàm quoad alios reditus ſuæ portionis. Ita Sotus, Leſſius c. 4. dubit. 6 Sangallenſes. tr. 5. q. 2. dub. 4. Haunoldus tr. 4. c. 6. controv. 2. n. 79. Et ratio eſt, quòd communis conſuetudo conſentiente Eccleſiâ obtinuit, ut integri reditus beneficiatis aſſignati cedant in ipſorum ſtipendium, & rationabiliter præſumi poteſt; ideo à Summo Pontifice hanc quartam cum quarta Beneficiarii fuiſſe permixtam, ut cùm aliunde pauperibus ſufficientèr proviſum fuiſſe cerneret, ampliori ſtipendio perſonæ illuſtres & idoneæ allicerentur ad Canonicatum, & ſtatum Clericalem.

Quæres quartò. An, vel quomodo peccent, qui à Beneficiariis ſuperflua in uſus profanos accipiunt? 10.

Reſpond. Niſi accipiens inducat Clericum in peccaminoſam expenſionem ſuperfluorum, præciſè illa accipiendo non peccat. Ratio eſt primò, quia iſta acceptatio jam ſupponit malitiam peccaminoſæ donationis, nec proinde eidem cooperatur. Et confirmatur à ſimili. Si quis aliqua bona acciperet à fure, vel debitore, habente illorum dominium, ita tamen, ut ex tali largitione fieret impotens ad reſtituendum id, quod ex juſtitia debet, non ideo peccaret, ut docent Leſs. Molina tomo 2. diſp. 328. quia licèt illa donatio ſit peccaminoſa ex parte donantis, tamen præſupponitur ad acceptationem; ideoque acceptans non cooperatur, ſed habet ſe permiſſivè, utiturque ſuo jure & commodo: ergo in ſimili idem dicendum de accipiente bona ſuperflua à Clerico. Ratio eſt ſecundò. Quia acceptans neque ex charitate, neque ex religione obligatur, ne illa bona acceptet, adeòque non peccat. Non ex charitate, quia eſto, quòd pauperes, in quos iſta bona deberent erogari, inde aliquod detrimentum paterentur, ſi Clericus fiat impotens deinceps ad talia bona eroganda in pauperes, tamen ipſe cum neglectu ſui commodi non tenetur ad evitandum proximi incommodum, quod per acci-

Digitized by Google

dens ex iſta acceptione evenit. Non ex religione, quia bona per donationem jam ſunt profanata. Dixi, niſi inducat Clericum, quia tunc haud dubiè moraliter influeret, & cooperaretur ad peccatum.

DISPUTATIO XXX.
DE
Dominis Religioſorum.

AGimus hâc diſputatione de dominio & jure Religioſorum Profeſſorum (neque enim Novitii votis liberi, ſuarumque rerum domini hîc loco Religioſis accenſentur) in rebus & bonis non ſpiritualibus ſed temporalibus: nam ſicut illis per votum paupertatis non renunciârunt; ſic illa jura ſalva & integra retinent. Et quia Religioſi in jure filiisfamiliâs quandoque comparantur, de iſtorum quoque dominio pauca præmittimus.

ARTICULUS I.
De dominio filiifamiliâs, uxoris, & ſervi.

SUMMARIA.

1. *Quid ſit filiusfamiliâs, & patria poteſtas?*
2. *Peculium filii familiâs quadruplex.*
3. *Filius-fam eſt plenus dominus bonorum caſtrenſium, & quaſicaſtrenſium.*
4. *In adventitiis eſt tantùm dominus proprietatis.*
5. *Peculii profectitii pater eſt plenus dominus.*
6. *Varia bona uxoris.*
7. *In quibusnam habeat dominium, vel non?*
8. *Quodnam dominium habeant ſervi in certis caſibus?*

§. I.
Quorum bonorum dominium competat filiofamiliâs?

1. FILIUSFAMILIAS dicitur, qui eſt ſub patria poteſtate conſtitutus. Hoc autem eſt jus quoddam jure Civili Romano introductum, quod pater ſive alius ex maſculis aſcendentibus habet in omnes deſcendentes legitimos ſive maſculos, ſive fœminas, & in eorum bona. Dicitur primò *Jure Romano introductum*, neque enim eſt juris naturalis, divini, ſed humani; ideoque contrariâ vel lege, vel conſuetudine, vel in totum, vel in partem abrogari poteſt. Dicitur ſecundò, *quod habet pater*, vel alius ex maſculis aſcendentibus, nam ſubjectum hujus juris non ſolùm eſt pater, ſed etiam avus, proavus, ſeu aſcendentes maſculi, non autem mater & avia aliave fœmina. Dicitur tertiò *in omnes deſcendentes*, quo nomine veniunt filii & filiæ, nepotes, & neptes, quamvìs 25. annum ætatis exceſſerint; non enim hoc ipſo, quòd quis deſinat eſſe minorennis, etiam liberatur à patria poteſtate. Comprehenduntur item arrogari & adoptati, qui ſcilicet gratuitâ aſſumptione tranſeunt in alienam familiam, & poteſtatem. Excluduntur autem liberi ſpurii, & illegitimi, prout habetur *Inſtit. de patria poteſt.* niſi fuerint per ſubſequens matrimonium legitimati.

2. Bona filiifamiliâs, quæ in jure vocantur peculium, quaſi parva, & exigua pecunia vel ſubſtantia, poſſunt eſſe quadruplicis generis. Eſt enim peculium *caſtrenſe*; *quaſi-caſtrenſe*, *adventitium*, & *profectitium*.

Peculium *caſtrenſe* eſt, quicquid in bello, & caſtris acquiritur, quo comprehenduntur bona omnia, quæcunque intuitu belli terrâ marique, ſive per modum ſtipendii, ſive ſpolii, ſive donationis, ſive teſtamenti ab aliquo commilitone obtinentur. Item domus & agri, quæ ex his ipſis bonis comparantur, ut ex *l.* 11 *caſtrenſe peculium*, & *leg* 1 *. pater milit. ff. de caſtr. pecul.* deducit Molin. diſp 230.

Bona *quaſi caſtrenſia* ſunt, quæ licèt non ſint caſtrenſia, habent tamen privilegium caſtrenſium, & ſunt primò illa, quæ ex officio publico, ut Advocati, Medici, Profeſſoris alicujus ſcientiæ, aut artis liberalis, acquiruntur, quod extendi non debet ad quoslibet artifices mechanicos, quamvis publica ſtipendia illis eſſent conſtituta, non enim ſufficit ad quaſi-caſtrenſe peculium, quòd ſit ex publico ſtipendio, ſed etiam, quod peculiari modo ad bonum publicum referatur. Secundò huc pertinent, quæ à Principe donantur *l. cùm multa. cod. de bonis, quæ liberis.* Tertiò illa bona, quæ Clericus filiusfamiliâs lucratur ex officio clericali, per *authenticam, presbyteros. Cod. de Epiſcopis & Clericis.*

Peculium *adventitium* comprehendit omnia illa bona, quæ neque ſunt caſtrenſia, nec quaſi-caſtrenſia, neque à patre aut patris intuitu, ſed aliunde v. g. maternâ ſucceſſione, donatione, propriâ induſtriâ, labore, caſu, ſimilive occaſione ſunt acquiſita. *leg. cùm oportet. 6. Cod. de bonis, quæ liberis.*

Bona *profectitia* ſunt, quæ vel de bonis parentis advenerunt, cujus comparatione dicuntur profectitia, vel proximè ejus intuitu ſunt donata, ex cit. *l. cùm oportet.* His ita ſuppoſitis

CONCLUSIO PRIMA. *Bonorum caſtrenſium, & quaſi-caſtrenſium filiifamiliâs ſunt veri domini tam quoad proprietatem, quam utilitatem,* 3

ut

Digitized by Google

ut ipſi de iis liberè poſſint diſponere, neque pater ſine injuſtitia & onere reſtitutionis aliquid ex iis ſibi uſurpare poſſit.

Colligitur ex dictis, & habetur *l. miles præcipua. §. actionem. ff. de Caſtr. pecul.* Unde deduces primò, quod de caſtrenſi vel quaſi-caſtrenſi peculio negotiando, ludendo, aliove modo comparatur, pertinere ad peculium caſtrenſe vel quaſi-caſtrenſe, adeòque illius liberam adminiſtrationem filiofamiliâs competere. ex cit. *l. pater militi. § ſi ſervus. ff. de caſtrenſi peculio.* Deduces ſecundò, ad quaſi-caſtrenſia bona pertinere, quæ filiusfamiliâs, in ſtatu Clericali, & non tantùm ex beneficio, bonisque Eccleſiaſticis quomodolibet comparavit, quia quæ comparatione laicorum eſſent adventitia, comparatione Clerici ſunt quaſi-caſtrenſia, ut habetur in *authentica presbyteris. cod. de Epiſcop. & Clericis.*

4. CONCLUSIO SECUNDA. *In bonis adventitiis filiusfamiliâs eſt dominus quoad proprietatem, pater verò, quamdiu vivit, habet dominium utile ſeu uſumfructum & adminiſtrationem.* ita communis DD. ex ll. cit. Ex quo deduces primò, patrem non poſſe alienare bona adventitia filii, non modò non licitè, ſed nec validè, nam uſufructuarius invalidè alienat proprietatem rei, quam tenetur ſalvam ſervare; eſt tamen in hoc melioris conditionis, quàm alius communis uſufructuarius, quòd non teneatur dare cautionem, ſeu ſatisdationem circa bona filii, uti habet Molina diſp. 231. Sed quid ſi pater bona adventitia filii dilapidet? Reſpond. Si dilapitatio ſit notabilis, reſtituendum eſſe à patre, vel hæredibus ipſius. Ratio eſt manifeſta, cùm ſit alienæ rei injuſta uſurpatio. Ita Sanchez, de Lugo, & alii. Deduces ſecundò. Mortuo patre, etiamſi mater ſit ſuperſtes, uſumfructum iſtorum bonorum pertinere ad filium, & non ad matrem quia uſusfructus eſt effectus patriæ poteſtatis, nec proinde ad matrem extenditur.

5. CONCLUSIO TERTIA. *In peculium profectitium ſolus pater habet dominium, nullum verò filiusfamiliâs.* ita communis DD. Ex quo deduces, filiumfamiliâs aliquid notabile auferentem de bonis profectitiis teneri ad reſtitutionem, niſi fortè eo caſu, quo plus cæteris in adminiſtrandis rebus paternis laborans, & patre nihil ſolvente aliquid accipit in ſtipendium laboris ſui, quod an licitum ſit, controvertitur inter Authores. Molina & Sanchez negant, eò quòd filius ex pietate teneatur operam præſtare parentibus. Affirmant Lopez, & Leſſius, eò quòd filius non debeat eſſe pejoris conditionis, quàm ſervus. Videtur diſtinguendum cum Cardinali de Lugo diſp. 5. de pecul. filiorum. ſect. 2. vel enim obſequia filiis non excedunt id, quod poſſunt parentes, & ſolent à filiis exigere jure patrio, & tunc dicendum eſt, non poſſe filiumfamiliâs ſtipendium ſuæ operæ à patre exigere, vel occultâ compenſatione ſubripere; vel ſunt extraordinaria, quæ non ſolent communiter à filio exigi; ut ſi inſtar famuli conductitii domum adminiſtret, patri infirmo ſpecialiter ſerviat, &c. & tunc judicandum eſt in favorem filii, quòd pro exceſſu ſui laboris poſſit exigere aliquale ſtipendium.

§. II.

Quodnam dominium competat uxori, & ſervo?

VAria ſunt bona, quæ aliquo modo ad uxorem ſpectant. Eſtque imprimis *dos*, hoc eſt, quod nomine uxoris datur, aut promittitur marito ratione matrimonii ad illius onera ſuſtinenda. Secundò ſunt bona *paraphernalia*, hoc eſt, quæ uxor præter dotem habet donatione, vel hæreditate. Tertiò eſt *donatio propter nuptias*, quam etiam vocant contradotem. *Arrha* eſt, quod ſponſi ſibi mutuò tradunt in ſignum & pignus matrimonii futuri, & plura alia, de quibus videatur Haunoldus tract. 4. c. 5. 6.

Habet uxor plenum dominium in bonis paraphernalibus, hoc eſt præterdotalibus, ſeu extra dotem exiſtentibus, ut habetur *l. hac lege Cod. de Pactis conventis.* II. Habet etiam dominium illorum, quæ ſuperſunt ex illa ſumma, quàm ipſi maritus dedit, ut ex illa ad certum tempus familiam ſuſtentet, niſi aliter conſtet de mente mariti, ut habet Malderus c. 4. dub. 5. III. In bonis, quæ durante matrimonio inter ſe acquiſiverunt, juxta conſuetudinem pro dimidia parte uxor habet dominium, uſusfructus tamen pertinet ad maritum, juxta eundem Malderum. IV. Dos & fructus dotis eſt in dominio ſaltem civili mariti (hoc eſt, quod non ex jure communi & naturali, ſed ſingulari, & ex quadam legis fictione quoad certos effectus competit) ſi is ſuſtineat onera matrimonii, cum obligatione tamen, ut ſoluto matrimonio reddatur pretium, niſi ſint res conſiſtentes in numero, pondere, & menſura, tunc enim quaſi interceſſiſſet contractus mutui, ſoluto matrimonio tantundem in genere & ſpecie reſtitui debet juxta *l. res in dotem data. & l. in rebus. C. de jure dotium*, ubi dicitur: *Non enim quod legum ſubtilitate tranſitus earum in patrimonium mariti videatur fieri, ideo rei veritas deleta, vel confuſa eſt.* Similiter donatio propter nuptias cum fructibus manet in dominio mariti, ut habet Haunold. loc. cit. controv. 2. 7.

Quod ad ſervos attinet, quamvis regulariter nullum habeant dominium, ex *inſtit. per quas perſonas. §. item nobis.* imperfectum tamen aliquod dominium in certis caſibus ipſis conceditur, & probatur ex *l. vix certis ex cauſis. 53. ff. de Judiciis*, ubi ſervis datur actio, ſi dicant, ſe ſuis nummis redemptos & non manumiſſos contra placiti fidem, adeòque in illa lege ſupponitur, ſervum proprios nummos habere poſſe. Ejusmodi caſus ſunt primò, ſi dominus expreſsè vel tacitè conſentit, ut ſervus habeat dominium. Secundò, ſi quid accipiat ob induſtriam, & obſequium ſuum, non intuitu domini. Tertiò, ſi quid accipiat in compenſationem injuriæ illatæ. Quartò, ſi, quod liberè poterat inſumere, ipſe propriâ parſimoniâ reſervet, &c. ſed quia in noſtris partibus non eſt conſuetudo ſervorum, eſtque inter Chriſtianos ſervitus ſublata, plura de hoc tractare ſuperſedemus. 8.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICULUS II.

An, & qui Religioſi dominium habeant?

SUMMARIA.

1. *Religioſi in communi ſunt capaces dominii.*
2. *Præter Minores & de Obſervantia, & Capucinos.*
3. *Fundamenta in contrarium ſolvuntur.*
4. *Religioſi ſolenniter profeſſi ſunt incapaces dominii.*
5. *Aliqui non ſolenniter Profeſſi ſunt capaces dominii.*
6. *Religioſus in Epiſcopum promotus non ideo fit capax dominii.*
7. *Religioſus Superior dilapidans bona Monaſterii etiam peccat contra juſtitiam.*
8. *Alienationes Religioſorum proprio nomine facta ſunt invalida.*
9. *Quorundam opinio, quòd incapacitas dominii ſit ex natura ſolennis voti paupertatis.*
10. *Veriùs provenit ex ordinatione Eccleſiæ.*
11. *Contraria fundamenta ſolvuntur.*

§. I.

De Religioſis in communi.

1. NAvarrus comment. 2. de Regul. cum paucis docuit, Religioſos omnes, etiam in communi eſſe incapaces dominii, iiſque ſolam bonorum temporalium adminiſtrationem competere, dominium verò eſſe penès Chriſtum. Contra quem certa & communis DD. ſententia cum Leſs. hic l 2. c. 4. dub. 5. & Sanch. l. 7. in Decal. c. 18 n 9. & 10. eſt, aliquos Religioſos Ordines, Monaſteria, Communitates habere verum dominium bonorum temporalium: ut habetur expreſſè in Trident. ſeſſ. 25. de Regular. cap. 3. ibi: *Concedit S. Synodus omnibus monaſteriis & domibus, tam virorum, quàm mulierum, & mendicantium; exceptis domibus FF. S. Franciſci Capuccinorum, & eorum qui Minorum de Obſervantia vocantur, ut deinceps bona immobilia eis poſſidere liceat.* Ubi ly *poſſidere* in communi & proprio loquendi modo acceptum ſignificat poſſeſſionem cum dominio proprietatis conjunctam. Conſtat ſecundò ex communi regula, quòd *quicquid Monachus acquirit, Monaſterio acquirit.* Conſtat tertiò ex Nicol. III. *Extravag. Exiit. de V. S.* ubi Summ. Pontifex ait, dominium rerum, quibus utuntur Religioſi D. Franciſci, ad Summ. Pontificem, non ad Congregationem pertinere: ergo ſupponit, in aliis Ordinibus ad communitatem & Congregationem dominium pertinere. Conſtat quartò ex praxi, dum Religioſi Ordines, & Monaſteria, actione reali & mediis Juris ſuum jus proſequuntur. Conſtat quintò, quia intentio voventium non repugnat cum tali dominio, ſed illud potiùs ſupponit, ſiquidem promittunt, ſe non uſuros bonis temporalibus, niſi dependenter ab aliis, qui illa nomine Conventûs adminiſtrant.

2. Dixi: aliquos Religioſos Ordines, &c. ut enim conſtat ex cit. Trid. Minores de Obſervantia, & Capuccini ſunt incapaces dominii in communi, quibus etiam accenſentur domus Profeſſæ Societatis JESU, cum hac tamen notabili differentia, quòd Monaſteria Minorum & Capucinorum in nulla hæreditate, ſive ex teſtamento; ſive ab inteſtato poſſint ſuccedere; econtra domus Profeſſæ poſſint ſuccedere in hæreditatem, ita tamen, ut bona immobilia ſibi ex hæreditate provenientia vendere teneantur ut habet Cardinalis de Lugo diſp. 3. n. 98. & ſeqq. cum aliis DD. ejuſdem Soc.

Nec refert primò, quòd bona Religioſis & Monaſteriis data vocantur *Patrimonium Chriſti*: Nam Reſpond. ideo ſic vocari, quia ſunt data propter Chriſtum, & tanquam ſi ipſi Chriſto darentur juxta illud Matth. 25. *quamdiu uni ex his fratribus meis minimis feciſtis, mihi feciſtis.* Nec refert ſecundò. Quòd Religioſi non poſſint bona immobilia, vel mobilia pretioſa pro libitu alienare. Hinc enim ſolummodo ſequitur, iſtud dominium non eſſe omnino liberum & abſolutum. Præcipua eſt quæſtio de Religioſis in particulari; de quibus 3.

§. II.

De Religioſis in particulari.

CONCLUSIO I. *Omnes Religioſi ſolenniter Profeſſi ſunt incapaces dominii, & juris cujuscunque in res temporales;* Ita comm. DD. ex *c. non dicatis 12. q. 1.* ex *c. 6. cùm ad monaſterium, de ſtatu Monach.* ubi poſt omnis proprietatis ſtrictiſſimam prohibitionem Summ. Pontifex ita loquitur: *Nec æſtimet Abbas, quòd ſuper habenda proprietate poſſit cum aliquo monacho diſpenſare, quia abdicatio proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis adeò eſt annexa regulæ Monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex poſſit licentiam indulgere.* quibus conformiter Tridentinum cit. ſeſſ. 25. c. 2. pœnam proprietariis infligit his verbis: *Quòd ſi quis aliter quicquam tenere deprehenſus, aut convictus fuerit, is biennio activâ & paſſivâ voce privatus ſit, atque etiam juxta ſuæ Regulæ & Ordinis Conſtitutiones puniatur.* 4.

CONCLUSIO II. *Aliqui Religioſi non ſolenniter Profeſſi, & habentes ſimplex votum paupertatis, ſunt capaces dominii.* Nam Religioſi Soc. JESU, qui poſt biennium Novitiatûs vota ſimplicia emiſerunt, ſunt veri Religioſi, ita decernente Summo Pontif. Gregorio XIII. in Bulla, *quantò fructuoſiùs*, & altera, *Aſcendente Domino*: ſed iidem per vota ſimplicia non fiunt incapaces dominii, ſiquidem retinent dominium proprietatis, ut ibidem exprimitur: ergo aliqui Religioſi non ſolenniter Profeſſi ſunt capaces dominii. Ratio in iiſdem Bullis indicata eſt primò: quòd perfectio Religioſæ paupertatis non tam conſiſtat in abdicatione proprietatis, quàm omnis uſûs independentis à nutu Superiorum: quippe qui curis ſæcularibus magis confundit animum, & à Divino obſequio avocat; 5.

Digitized by Google

cat: alia quoque inconvenientia, quæ ſtatum Religioſum oppugnant, magis ex libero uſu, quàm proprietate temporalium evenire ſolent: ergo non obſtante dominio proprietatis poteſt in aliquo Religioſo Ordine ſervari perfectio paupertatis Religioſæ.

Ratio eſt ſecundò: quia votum ſimplex paupertatis, non accedente prohibitione Eccleſiæ, ex ſe non reddit incapacem dominii, quemadmodum nec votum ſimplex caſtitatis ſine Eccleſiaſtica lege reddit incapacem contrahendi matrimonii: ergo ſi Summ Pontif non auferat capacitatem dominii, à ſimplici voto paupertatis (ut de facto ſe non auferre declarat in præalleg. Bullis; quamvis auferat capacitatem contrahendi matrimonii à voto ſimplici caſtitatis Religioſorum Societ.) Religioſi habentes votum ſimplex paupertatis, non ſunt incapaces dominii.

§ III.

Corollaria.

6. Inferes ex dictis primò. Tametſi Religioſus fuerit evectus in Epiſcopum, non ideo fieri capacem dominii, ex doctrina D. Th. hic q. 185. art. 8. Cùm enim vota & ſtatus Religioſus nullam habeant repugnantiam cum ſtatu Epiſcopali ad quem diſponunt, ideo neque ex natura rei contingit, neque præſumi debet, ex diſpenſatione Summ. Pontificis Epiſcopum à votis ſolennibus deobligari; quæ cauſa eſt, quod in hujus obligationis ſignum teneatur portare habitum Religionis. Nec obeſt, quòd in *c. un.* 18. *q* 1. Monachus in Epiſcopum electus, dicatur *abſolutus jugo regulæ & Monaſtica profeſſionis.* Item: *habere poteſtatem ſibi jure vindicandi paternam hæreditatem.* Nam primus locus ita eſt intelligendus, quòd Regularis in Epiſcopum aſſumptus non ſit ampliùs obligatus accidentalibus regulæ obſervantiis, quæ ſtatui Epiſcopali non bene conveniunt, uti ſunt ſilentium, & ſolitudo clauſtralis. Secundo textu Epiſcopo aſſeritur jus vindicandæ hæreditatis, non ſuo, ſed Eccleſiæ, cui ſponſatus eſt, nomine prout ex contextu liquet.

7. Inferes ſecundò. Abbates, Præpoſitos, alioſque Regulares ſuperiores, aut Religioſos beneficiatos, quamvis habeant jus adminiſtrandi ac diſpenſandi fructus ſuorum beneficiorum, ad pias cauſas & uſus neceſſarios, quò pertinent donationes non ſolùm remuneratoriæ, ſed etiam merè liberales, quas ſpectatis facultatibus Monaſterii, vel Eccleſiæ, decens adminiſtratio, & laudabilis conſuetudo requirit: nullum tamen in illis bonis habere dominium, ideoque inordinatè expendendo Monaſterii bona cum detrimento ipſius, non tantùm peccare contra votum paupertatis, ſed etiam contra juſtitiam, ut cum communi DD. docent Navarrus, & Sanchez. l. 6. d. 4. n. 15.

8. Inferes tertiò. Alienationes, & donationes ſive inter vivos, ſive in ultima voluntate à Religioſis proprio nomine & authoritate factas, non ſolùm eſſe illicitas, ſed etiam invalidas, quippe factas à non habente dominium, & poteſtatem donandi, vel teſtandi. An porrò diſpoſitiones Religioſorum Societatis JESU independenter factæ à Superioribus ſint ſolùm illicitæ, vel inſuper invalidæ, diſputant in utramque partem authores ejuſdem Societatis. Leſs l. 2. c. 4. dubit. 5. de Lugo diſp. 3. ſect. 4. & alii, quos conſule.

§ IV.

Sitne ſolennitas voto paupertatis annexa jure naturæ?

Incapacitatem dominii non ex ſola inſtitutione Eccleſiæ, ſed ex natura voti ſolennis provenire, deduci videtur ex præcitato *c. cùm ad Monaſterium.* ubi Summ. Pontifex abdicationem proprietatis, dicit, *adeò eſſe annexam regulæ Monachali, ut in illa nec Summ. Pontifex diſpenſare poſſit* Accedere etiam videtur Angel. Doctoris authoritas, qui q. 88. a. 11 circa præfatum cap negat, Summ. Pontif. cum Religioſo ſolenniter Profeſſo diſpenſare poſſe, rationem adjungens: quia *profeſſio ſolennis religioſa eſt quadam conſecratio, ſeu ſanctificatio perſonæ religioſæ: ſed res ſemel DEO conſecrata & ſanctificata non poteſt denuò converti in uſus profanos, quam diu res illa perſeverat, juxta illud* Levit. ult. *quicquid ſemel fuerit conſecratum, Sanctum Sanctorum erit Domino, omnis conſecratio, quæ offertur ab homine, non redimetur, &c. Sicut ergo Sacerdos non poteſt non eſſe Sacerdos, ita & Religioſus,* ita S. D. 9.

Sentiendum tamen eſt cum communiori Theologorum, & Canoniſtarum, incapacitatem dominii non ex natura voti ſolemnis, ſed ex ordinatione Eccleſiæ provenire. ita authoritas ſimul ſuadet & ratio. Si enim incapacitas dominii proveniret ex natura voti ſolennis, cauſa hujus incapacitatis vel eſſet votum quà tale, vel quà ſolenne: neutrum dici poteſt: ergo. Non primum, quia ſuprà vidimus ex Bulla Greg. XIII. Dari Religioſos cùm ſimplici voto paupertatis dominii capaces, & ſicut votum ſimplex caſtitatis ex natura rei non excludit capacitatem contrahendi matrimonium, ita votum ſimplex paupertatis non excludit ex natura rei capacitatem habendi dominium. Non etiam ſecundum, quia ſolennizatio voti eſt ex ordinatione Eccleſiaſtica, partim per *c. un. de voto & voti redemptione in 6.* ubi dicit Summ. Pontifex: *Non igitur attendentes, quòd voti ſolennitas ex ſola conſtitutione Eccleſiæ eſt inventa, &c.* partim ex praxi Eccleſiæ, dum ex hiſtoriis authenticis, & fide dignis conſtat, quòd Summ. Pontifex diſpenſaverit in voto ſolenni caſtitatis, nempe Alexander III. cum Nicolao Juſtiniano Monacho, teſte Volaterr. l. 4. hiſt. Clemens II. cum Caſimiro Monacho Cluniacenſi, ut refert Baronius in Annal. an. Chriſti 1141. Adde, quòd ſolennitas Voti Caſtitatis in SS. Ordinibus ſit diſpenſabilis, & ſæpius à Summ. PP. diſpenſata. 10.

Neque dicas. Hanc incapacitatem provenire ex natura ſtatûs Religioſi, quo quis Divino obſequio ſe totaliter mancipat, vel etiam ex voventis intentione. Nam contra primum eſt, quòd juxta memoratam definitionem Gregorii XIII. in Bulla *Aſcendente Domino*, dantur in Societate JESU veri Religioſi, habentes tamen dominium & proprietatem. Contra ſecundum eſt, quòd privata voventis intentio non poteſt auferre

auferre dominii capacitatem, ut nec poteſt in ſimplici voto caſtitatis, quod quis in religione non approbata emitteret, auferre capacitatem matrimonii contrahendi.

11. Ad *c. cùm ad Monaſterium*, pro oppoſita parte allegatum, Reſpond. Summ. Pontif. loqui in ſenſu compoſito ſtatûs Religioſi; & ita Summ. Pontif. diſpenſare non poteſt, ut quis manens Religioſus ſolenniter Profeſſus ſimul habeat dominium proprietatis.

Ad Angel. D. authoritatem Reſpondet Reverendiſs. Reding. de Jur. & Juſt. q. 1. a. 6. dub. 4. hanc doctrinam ab ipſo fuiſſe traditam intuitu prææallegati cap. quod tamen per ſequentes Pontifices ita fuerit declaratum, ut intelligi debeat, Summ. Pontif. in ſenſu compoſito ſtatûs Monachalis, vel Religioſi in iſtis votis diſpenſare non poſſe.

Ad rationem oppoſitam Reſpond. ſanctificationem, quæ non adæquatè provenit ex libera voluntate hominis ſe liberè offerentis, qualis eſt ſanctificatio Sacerdotis proveniens ex indelebili charactere, non poſſe tolli à Summ. Pontif. illam verò ſanctificationem, quæ ſe habet per modum vinculi, ex libera hominis voluntate cauſati, à Summ. Pontif tolli poſſe, non quidem authoritate purè humanâ, ſed divinâ, à Chriſto conceſſâ, ſolvendi ſuo arbitrio in terris, quoties vinculi ab hominibus contracti ſolutio cederet in honorem DEI, & animarum utilitatem.

ARTICULUS III.

Quomodo Religioſus acquirat Monaſterio.

SUMMARIA.

1. *Religioſi ſunt capaces hæreditariæ ſucceſſionis:*
2. *Et legati.*
3. *Nil tamen ſibi poſſunt acquirere:*
4. *Nec teſtamentum condere.*
5. *Monaſterium ut repræſentans perſonam Religioſi immediatè acquirit jus in bona, quæ Religioſus Monaſterio acquirit.*
6. *Ideo Religioſus non poteſt repudiare legatum, vel hæreditatem delatam.*
7. *Et poteſt Monaſterium delatam hæreditatem adire ipſo inſcio.*
8. *Objectiones*
9. *Solvuntur.*
10. *Religioſus aliquando comparatur ſervo, aliquando filiofamilias, prout eſt favorabile Monaſterio.*

§. I.

Certioribus præmiſſis aſſeritur Monaſterio immediata acquiſitio dominii.

1. CErtum eſt primò, quòd Religioſi exceptis Minoribus de Obſervantia, & Capuccinis, item Profeſſis & Coadjutoribus formatis Societatis, ſint capaces hæreditariæ ſucceſſionis, tam ab inteſtato, quàm ex teſtamenro, ubi tamen non ipſi, ſed ipſorum nomine ſuccedit Communitas dominii capax, juxta *auth. ſiqua Mulier c. de SS. Eccleſiis* & *Novell.* 123. c. 38. ita cum communi Sanch. l. 7. in decal. c. 12. de Lugo diſp. 3. ſect. 5. Haunold. tract. 4. c. 1. controv. 4. Ubi advertit, etiam hoc amplius privilegium habere Religioſum, quòd ob ingratitudinem in ſæculo commiſſam non poſſit exhæredari, ex c. fin. 19. q. 3. & Novell. 123. c. 41.

2. Certum eſt ſecundò. Omnes Religiones, earumque Religioſos eſſe capaces legati: ita tamen, ut exinde Religioſi nil ſibi, ſed Monaſterio acquirant; hoc enim, ùt advertit Lugo cit. ex *Clement. exivi de V. S.* nec ſtatui paupertatis, nec alicui legi repugnat. Unde etiam FF. Minores, & Capucini ſunt capaces legatorum, dummodo illa non ſint in fraudem, ad palliandam hæreditatem, vel in tanta quantitate, quæ potiùs ſerviat ad theſaurizandum, quàm ad ſublevandam neceſſitatem: neque ſecundò ſint res immobiles, neque tertiò reditus annui ad victum, aliaque corpori neceſſaria, niſi fortè ſint ad modicum tempus, ut ex *c. exiit.* 4. *de V. S. in 6.* & cit. *Clement. exivi.* tradunt Sanch. & de Lugo loc. cit.

Certum eſt tertiò. Religioſum Profeſſum non poſſe vel per ſuas operas, & induſtriam, vel per donationem, aliúmve titulum ſibi quicquam, ſed totum Monaſterio acquirere. Ex *c. Abbates* 18. *q.* 2. ibi: *Omnia quæ acquiſierit* (Monachus) *ab Abbatibus auferantur ſecundùm regulam Monaſterio profutura.* 3.

Certum eſt quartò. Religioſum Profeſſum etiam cum licentia cujuscunque Prælati Summo Pontifice inferioris non poſſe teſtamentum condere, etiamſi ſibi ante factam profeſſionem reſervàſſet hanc facultatem, cùm talis reſervatio fuiſſet invalida, ita ex *auth. ingreſſi. C. de SS. Eccl. & c. 2. de Teſtam.* comm. DD. Ratio eſt, quòd teſtamentum condere ſit actus dominii, præſtitus ab habente vitam naturalem, & civilem: ſed Religioſus ſolenniter Profeſſus caret dominio, eſtque civiliter mortuus: ergo. quod etiam ad donationem cauſâ mortis extendit Lugo diſp. 3. ſect. 9. n. 109. cum communi: ſiquiquidem lex per ſe videtur intendere, ne Religioſus diſponat pro tempore futuro poſt ſuam vitam, ne in his bonis introducatur ſucceſſio: ſed hoc ipſum fit per donationem cauſâ mortis, quæ ratio eſt, quòd Clericis, quibus teſtari prohibetur, etiam ſit prohibitum donare cauſâ mortis. 4.

Sed quæritur an ea, quæ Profeſſus Monaſterio acquirit, immediatè veniant in dominium monaſterii, aut Religionis, quatenus repræſentantis perſonam Religioſi; vel an ſolùm mediatè, ſeu mediante perſonâ & voluntate Religioſi? Poſteriorem partem tuetur Fachineus cum pluribus Civiliſtis apud Jul. Clar. l. 3. §. teſtamentum. q. 30. Alteram veriorem, & ideo noſtram defendunt Molina, Sanchez, Lugo, Palao, 5.

Palao, Haunold. & comm. Theologorum & Canoniſtarum. Ratio eſt: ſi dominium bonorum, quæ acquirit Religioſus, non niſi mediante perſona particulari ipſius Religioſi perveniret ad Monaſterium, deberet priùs tempore, vel naturâ convenire illi perſonæ Religioſi, ut diſtinctì à communitate: ſed hoc dici non poteſt, cùm Religioſus ejusmodi juris ac dominii ſit penitùs incapax: ergo.

6. Hinc inferes primò cum Sanchez & de Lugo. loc. cit. non poſſe à Religioſo alicuius Ordinis, vel Monaſterii, quod ſit capax hæreditatis, abſque Superioris voluntate repudiari legatum, vel hæreditatem delatam. Cùm enim Religioſus in ſua particulari perſona ſit incapax omnis juris & dominii, neque circa acceptationem bonorum temporalium habeat velle, vel nolle, ideo jus acceptandæ vel repudiandæ hæreditatis eſt immediatè acquiſitum Monaſterio, quo proinde jure Religioſus Monaſterium nec licitè, nec validè, hæreditatem repudiando, privare poteſt.

7. Inferes ſecundò. Poſſe à Monaſterio adiri hæreditatem ſive ex teſtamento, ſive ab inteſtato, & acceptari legatum Joanni Profeſſo factum, ipſo etiam inſcio, vel invito, vel tametſi Joannes poſt delatam, & nondum aditam hæreditatem moreretur. Quorum omnium ratio eſt, quia, ut dictum, jus adeundi hæreditatem, vel acceptandi legatum eſt Monaſterio immediatè acquiſitum, hoc ipſo, quod Joannes Profeſſus tempore delatæ hæreditatis & legati viveret. Quòd ſi verò Joannes moreretur ante obitum patris, vel teſtatoris, necdum delatâ hæreditate, monaſterium loco Profeſſi nec ab inteſtato, nec ex teſtamento ſuccederet, quia in tantum ipſi acquiritur jus ſuccedendi, in quantum tempore delatæ hæreditatis repræſentat perſonam Joannis, ſecum moraliter eandem, cujus nomine ſuccedit: ſed hanc ipſo mortuo non repræſentat: ergo.

§. II.

Solvuntur Objectionis.

8. Oppones primò. Hæreditas ab illo eſt adeunda, cui eſt delata per *l. 1. & 2. C. de Repud. vel abſtin. hæred.* Sed in caſu præſenti hæreditas eſt delata Profeſſo: ergo ab ipſo eſt adeunda; nec proinde ipſo nolente à Monaſterio adiri poteſt.

Secundò. Religioſus in jure comparatur ſervo: ſed ſi ſervo deferatur hæreditas, illa non acquiritur domino, ſervo nolente, & invito per *l. 3. C. de Hæred. inſtit.* ibi: *potuit enim* (ſervus) *quamvis jubente domino, nolle adire.* Ergo etiam invito Religioſo hæreditas à Monaſterio non acquiritur.

Tertiò. Si quis rem pretio æſtimabilem vellet donare Religioſo, ille non ſolùm validè, ſed etiam licitè poſſet quandoque rem oblatam recuſare: ergo etiam delatam hæreditatem, vel legatum validè poteſt repudiare.

Reſpond. ad I. Eſt adeunda hæreditas ab illo, cui defertur, in quantum eſt capax illam adeundi, concedo; ſub alia ratione, nego. ergo eſt à Profeſſo adeunda, ut eſt perſona indiſtincta à Monaſterio, & ut ſic capax, concedo; ut eſt perſona individui contradiſtincta à Conventu, vel Monaſterio, ſicque incapax juxta ſuprà dicta, nego conſeq. 9.

Ad II. Reſpondeo cum Clariſs. P. Haunold. tr. 4. c. 4. n. 52. Prout comparatio eſt Monaſterio favorabilis, ſic Religioſum aliquando comparari ſervo, aliquando verò filiofamiliâs. Servo comparatur, quia uti ſervus domino, ſic Religioſus Monaſterio non ſolùm uſumfructum, ſed & proprietatem rei ſibi delatæ acquirit: & in hoc differt à filiofamiliâs, qui acceptatione rei delatæ ſolum uſumfructum patri acquirit. Econtra filiofamiliâs in hoc comparatur, quòd, ſicuti pater invito filio poteſt adire hæreditatem, ſicque uſumfructum ſibi lucrari, ita Monaſterium etiam invito Religioſo poſſit adire delatam hæreditatem, ſicque ipſius dominium lucrari. 10.

Ad III. nego conſeq. quia voluntas Religioſo aliquid donandi adhuc nullum jus in Monaſterium transtulit, ideoque res tali modo oblata ſine Monaſterii injuria à Religioſo recuſari poteſt: atqui ex legato, & hæreditate delata Monaſterio jam eſt jus quæſitum, ideoque ſine injuria repudiari non poteſt. Aliud dicendum foret, ſi Religioſus aliquem volentem ſe vel monaſterium pro hærede inſtituere, ſuâ diſſvaſione à propoſito revocaret; tunc enim nullum adhuc jus Monaſterio quæſitum eſſe ſupponitur, ideoque Religioſus diſſuadens non peccat contra juſtitiam, licèt peccare poſſit contra charitatem.

ARTICULUS IV.

In quæ bona Monaſterium ſuccedat loco Religioſi?

SUMMARIA.

1. *Succedit Monaſterium in omnia bona & jura Religioſi.*
2. *Per modum acceſſoriæ perſonæ.*
3. *Etiam in jura uſusfructûs.*
4. *Et bona caſtrenſia, vel quaſi caſtrenſia.*
5. *Per patris profeſſionem Monaſterium acquirit uſumfructum in bonis adventitiis filii.*
6. *Profeſſus ad aliud Monaſterium, vel Ordinem tranſiens non transfert ſecum bona Monaſterio priori jam acquiſita.*
7. *Quid ſi in teſtamento excludatur Monaſterium?*

§. I.

Reſolutio univerſalis.

Conclusio. *Monaſterium capax ſucceſſionis ſuccedit in omnia bona & jura Profeſſi, de quibus ante Profeſſionem aliter non diſpoſuit: quocunque illa titulo ſive ante, ſive poſt profeſ-* 1.

Digitized by Google

ſionem illi acquirantur. Ita in cit. *auth. C. de SS. Eccl. & c. quia ingredientibus, c. ſiqua mulier. 19 q. 3.* Unde liquet, poteſtatem ſuccedendi Monaſteriis convenire jure poſitivo, & quidem Civili ab Imperatoribus conſtituto, ſed tamen à SS. quoque Canonibus recepto. Quod proinde jus aliquo ſtatuto Principis ſæcularis abrogari non poteſt, ſiquidem Princeps ſæcularis perſonas Eccleſiaſticas alterius fori non poteſt privare ſuo jure per leges tam civiles, quàm Canonicas acquiſito.

2. Hinc etiam deduces primò. Hanc ſucceſſionem in bona Profeſſi non eſſe per modum hæreditatis, vel donationis, quaſi videlicet Monaſterium reſpectu Profeſſi ſe haberet tanquam hæres, aut donatarius: ſed per modum acceſſoriæ perſonæ; quatenus ipſo jure, ſeu legis conſtitutione, poteſtas ſuccedendi transfunditur in Monaſterium, tanquam repræſentans perſonam Profeſſi. Ideo licèt Profeſſus eſſet minorennis, aut prodigus, cui interdicta foret bonorum adminiſtratio, nihilominus Monaſterium in ejus bona ſuccederet, quia hæc bonorum translatio non fit ab ipſo Profeſſo, ſed à lege, quæ ad operandum curatore non indiget.

3. Deduces ſecundò. Cum Religioſo Profeſſo ad Monaſterium capax hæreditatis etiam tranſire jura uſusfructûs, feudi, jus patronatûs, &c. quia legem conſtitutione abſque exceptione Monaſterium abſolutè acquirit bona, & jura, quæ Religioſus ante Profeſſionem habuit: ſed ubi leges non excipiunt, nec nos debemus excipere: ergo. Ubi tamen adverte, quòd uſusfructus non remaneat penès Monaſterium ultra vitam Profeſſi: non enim aliter tranſit ad Monaſterium, niſi quatenus illud repræſentat perſonam Profeſſi capacem ejusmodi juris: ſed huic non poterat uſusfructus competere ultra dies vitæ: ergo. In quo eſt diſparitas ab uſufructu Eccleſiæ, vel civitati relicto, qui durat per 100. annos, quia Eccleſiis, vel civitati uſusfructus abſolutè relinquitur, non quatenus repræſentat determinatam perſonam.

4. Deduces tertiò. Cum filiofamiliâs ad Monaſterium tranſire bona caſtrenſia, & quaſi caſtrenſia, quia ante Profeſſionem habebat plenum dominium iſtorum, tam quoad uſumfructum, quàm quoad proprietatem. Peculium verò adventitium ſolùm tranſire quoad proprietatem, quoad uſumfructum autem remanere penès patrem, quamdiu is vivit; quamvis non improbabiliter aliqui velint, illum uſumfructum per profeſſionem filii à patre amitti, & conſolidari cum proprietate, apud Clariſs. P. Engel de privil. Monaſt. tit. 12. n. 1. Sed

§. II.

Dubia quædam expediuntur.

Quæres primò. Quid ſi etiam pater profiteatur Religionem capacem dominii, ad quodnam Monaſterium pertinebit uſusfructus in bonis adventitiis: an ad illud, in quo parens, vel in quo filius fecit profeſſionem? ℞. cum Leſſio & Molina tom. 1. diſp. 9. & 140. uſumfructum manere penès Conventum, in quo pater emiſit profeſſionem, quamdiu ipſe vivit, idque infertur ex paritate filii, cujus jura per profeſſionem Monaſterio acquiruntur. Sed 5.

Quæres ſecundò. Quid juris, ſi Profeſſus in uno Monaſterio cui jam per ipſum aliqua bona ſunt acquiſita, poſtea tranſeat ad alium Ordinem, vel Monaſterium, in eoque emittat validam profeſſionem? an bona priori Monaſterio acquiſita tranſibunt ad ſecundum? Reſpond. cum Haunoldo tr. 4. c. 1. controv. 4. n 55. bona poſt primam profeſſionem acquiſita pertinere ad primum; poſt ſecundam verò profeſſionem obvenientia ad ſecundum Monaſterium, niſi ſecundum Monaſterium, vel Ordo eſſet bonorum incapax; tunc enim illa bona poſt ſecundam profeſſionem neutri Monaſterio, ſed hæredibus ab inteſtato obtingerent, tanquam ſi Religioſus naturaliter mortuus fuiſſet: uti etiam ſi quis ex Ordine incapaci dominii D. Franciſci tranſiret ad Religionem capacem, jura perſonam Religioſi in priori Ordine (ſi capax fuiſſet) concernentia, non reviviſcunt pro ſecundo Monaſterio, cùm aliis dominis jam ſint acquiſita. 6.

Quæres tertiò. Quid dicendum, ſi Religioſo aliquid legetur in teſtamento, vel donetur ſub hac conditione, ut ad ipſum, non ad Monaſterium pertineat? Reſpond. cum Clariſs. P. Engel loc. cit. tit. 11. n. 6. prædictam conditionem ita eſſe exponendam, ut ſola commoditas & uſus, dependenter tamen à conſenſu Abbatis pertineat ad talem Religioſum, quia actus præſertim ultimarum voluntatum ita ſunt interpretandi, ut potiùs valeant, quàm ut pereant *l. in contrahenda. ff. de R. J.* verba quoque teſtatoris debent intelligi ſecundùm conditionem perſonæ *l. plenum. §. Equitii ff. de Uſu & habit.* Quòd ſi abbas conſentire nollet, corrueret legatum, tanquam deficiente conditione, ut habet Bart. in *auth. excipitur. C. de bonis, quæ liberis, &c.* 7.

ARTICULUS V.

Cuinam acquirat Religioſus beneficiatus, & extra Monaſterium degens?

SUMMARIA.

1. *Religioſus habens beneficium incorporatum omnia acquirit Monaſterio.*
2. *In non incorporatis partim Eccleſiæ, partim Monaſterio.*
3. *Poteſt de ſuperfluis fructibus dare Monaſterio tanquam diſpenſator.*
4. *Religioſus etiam ejectus, & fugitivus acquirit Monaſterio.*

1. Quæres

1. QUæres primò. Cuinam acquirat Religioſus beneficiarius?

Reſpondeo cum comm. Si beneficium pleno jure ſit incorporatum Monaſterio, Religioſus omnia acquirit Monaſterio. Ratio eſt clara: quia tunc non ſolùm Religioſus, ſed etiam ipſum beneficium eſt ſubjectum Monaſterio, atque totaliter ordinatum in Monaſterii utilitatem, ideoque dicitur pleno jure incorporatum, quia jus percipiendi temporales reditus, ſimulque adminiſtratio ſpiritualium in Monaſterium eſt translatum, ita ut principalis Rector ſit ipſe Abbas.

2. In beneficiis verò non incorporatis, ea, quæ Religioſus beneficiarius acquirit ex reditibus & fructibus beneficii, acquirit Eccleſiæ; quæ verò per propriam induſtriam, donationem, legatum, hæreditatem, &c. acquirit Monaſterio, non Eccleſiæ. Talis enim Religioſus beneficiarius eſt perſona quaſi diviſa in duas obligationes, quarum una eſt reſpectu Eccleſiæ, cujus ſponſus efficitur, altera reſpectu Monaſterii, cujus ex voto paupertatis eſt membrum. Unde ex priori quidem titulo Eccleſiæ, argum. *Clem. un. de ſuppl. neglig. Prælat.* ex poſteriori autem Monaſterio acquirit, ſicut acquireret, ſi non eſſet beneficiatus: vel ſibi, non Eccleſiæ, ſi non foret Religioſus.

3. Quemadmodum tamen Religioſus beneficiarius poteſt ex fructibus ultra ſuam, Eccleſiæ, & pauperum neceſſitatem remanentibus varias pias & honeſtas expenſas facere; ita laudabiliter & religioſè ex iiſdem reditibus poteſt ſuo Monaſterio donare non quidem inſtar domini, ſed diſpenſatoris; neque per viam teſtamenti, vel donationem mortis causâ, ut ex antè dictis conſtat.

Quæres ſecundò. Cuinam acquirat Religioſus fugitivus, apoſtata, vel ejectus è monaſterio? 4.

Reſpond. cum Molina, Haunoldo, & aliis. Omnes iſti acquirunt Monaſterio. Et præter generalem regulam, quòd, quicquid Regularis acquirit, Monaſterio acquirit Ratio eſt, quòd, ſi Religioſus eſt fugitivus & apoſtata, manet obligatus ad reditum, & ſubditus Monaſterio, quod ſuo jure privare non poteſt. Sin eſt ejectus, vel hoc juſtè, vel injuſtè? Si juſtè: culpa Religioſi non debet obeſſe Monaſterio, ſed ipſe tenetur ſeſe emendando idoneum reddere, ut rurſus recipiatur. Si injuſtè; tunc Monaſterium illum & cum illo bona adhuc extantia recipere, & ipſe ad redeundum compelli poteſt. Bona verò interea temporis abſumpta, vel alienata, cenſentur alienata cum tacita licentia Prælati. Et verò, cuinam alteri Religioſus acquireret? An ſibi? Sed eſt incapax; an conſanguineis? Sed, ut habet *Regula 79. Juris in 6. Nemo plus commodi heredi ſuo relinquit, quàm ipſe habuit.* Inquis: Cameræ Apoſtolicæ ex Decreto Gregorii XIII. in Bulla, Officii noſtri edita Anno 1577. 21. Jan. Sed licèt Romæ hanc Bullam practicari conſtet, tamen in noſtris partibus receptam non eſſe, docet praxis & experientia.

ARTICULUS VI.

An, & quomodo Religio teneatur ex contractu vel delicto ſui Religioſi?

SUMMARIA.

1. *Obligatur ad ſolvenda debita ante ingreſſum contracta juxta quantitatem bonorum.*
2. *Non tenetur ex contractu poſt profeſſionem ſine licentia inito.*
3. *Si Religioſus ſine licentia contrahens commiſit culpam Theologicam injuſtitiæ, ipſe naturaliter obligatur ad reſtitutionem pro ſuo poſſe.*
4. *Monaſterium non tenetur ex delicto Religioſi.*

1. CONCLUSIO PRIMA. *Religio, vel Monaſterium obligatur ad ſolvenda debita, a Religioſo ante Religionis ingreſſum contracta, juxta quantitatem tamen bonorum, quæ per Religioſum acquiſivit.* Ita de Lugo diſp. 35. ſect. 10. Ratio eſt, quòd in hoc caſu bona ad Religionem translata, jam priùs fuerint debita, & obſtricta creditoribus: nemo autem debet, vel poteſt ex re aliena fieri ditior.

2. CONCLUSIO SECUNDA. *Religio, vel Monaſterium non tenetur ex contractu a Religioſo poſt profeſſionem inito, niſi quatenus ipſi tacitè, vel expreſſè commiſſa fuit aliqua adminiſtratio.* Unde in contractibus ultra tacitam, vel expreſſam licentiam initis Monaſterium non obligatur, ut illos ratos habeat; ſed pro ſuo libitu poteſt illos vel habere ratos, & tunc erunt validi, vel poteſt reſcindere, & tunc erunt irriti. Ita Molina diſp. 140. n. 22. ubi addit, quòd eſſet peccatum lethale ex ſuo genere, ſi Religioſus talem contractum ſine tacita, vel expreſſa licentia Prælati cum aliquo celebraret, qui eſſet inſcius, ſe ex hoc contractu Monaſterio, non ſibi Monaſterium obligari, tunc enim proximum per fraudem inæqualitati exponeret, qui non aliâ mente contractum celebrare intendit, quàm ut Religioſus ſe tantum obliget ex alterâ, quantum ipſe ſe obligavit ex ſua parte. Verùm an non ex tali contractu Religioſus manebit ſaltem naturaliter, ſi non civiliter obligatus? Civilis obligatio dicitur, ad quam datur actio in foro externo. Naturalis, cui etſi leges non aſſiſtant, concedendo actionem in foro externo, non tamen reſiſtunt, quin poſſit eſſe obligatio in conſcientia.

CONCLUSIA TERTIA. *Si ex parte Religioſi intervenit culpa Theologica injuſtitiæ, Religioſus naturaliter tenetur ad reſtitutionem pro damno dato*; ideoque debet pro ſua virili parte, 3.

quantum ſtatus ipſius patitur, ſatisfacere, & ſiquid ſuæ liberæ diſpoſitioni per Prælati licentiam relictum fuerit, exinde reſtituere: Naturalis enim obligatio reſtituendi pro damno injuſtè dato non impeditur per ſtatum Religionis, licèt executio hujus obligationis & reſtitutionis aliquando ad tempus excuſetur. Quòdſi verò nulla culpa injuſtitiæ intervenit, nulla contrahitur obligatio, ſiquidem contractus fuit ex natura rei nullus: nec alius titulus vel rei acceptæ vel injuſtæ acceptionis adeſſe ſupponitur. Ita Molina loc. cit.

4 CONCLUSIO QUARTA. *Monaſterium ad nihil tenetur ex delicto ſui Religioſi, etiamſi ſit Prælatus, niſi quatenus exinde aliquid ad Monaſterium pervenit, aut in ejus utilitatem converſum fuit:* quia delictum perſonæ in damnum Eccleſiæ redundare non debet *c. cùm olim*, 14. *de Privilegiis* & *c. ſi Epiſcopum*, 16. *quæſt.* 6. Mol. diſp. 140. n. 21.

ARTICULUS VII.

Quænam ſit obligatio Religioſi ex voto paupertatis?

SUMMARIA.

1. *Uſus activus independens illicitus Religioſo.*
2. *Varia exempla, in quibus Religioſo uſus eſt licitus.*
3. *Illicita independens acceptio pecuniarum ad comparandos libros.*
4. *Illicita rerum occultatio.*
5. *Qualis debeat eſſe licentia Prælati?*
6. *Licentia Superioris ad uſus ſuperfluos etſi illicita, tamen eſt valida.*
7. *Licentia generalis aufert malitiam proprietatis.*
8. *Violatio paupertatis eſt ſeparabilis à vitio proprietatis.*
9. *Reſervatio peccati contra paupertatem intelligenda eſt de peccato proprietatis.*
10. *Sufficit tacita & præſumpta licentia.*
11. *Corollaria ex præcedentibus.*
12. *Regula cognoſcendi gravitatem peccati contra paupertatem.*
13. *Quidnam in hac materia liceat Superioribus Regularium?*

§. I.

Quomodo uſus independens rerum temporalium ſit contrarius voto paupertatis.

1. SUppono ut certum, uſum activum rerum temporalium independentem à nutu & licentia Superiorum Religioſo eſſe illicitum, & contrarium voto paupertatis: ubi cum communi docet Leſs. l. 2. de Juſtitia. c. 4. dub. 5. de Lugo diſp. 3. ſe. 17. Cujus ratio eſt, quòd in ſolenni voto paupertatis privat Religioſum uſu facti independente à licentia Superiorum, ut primò dictum: ergo hæc privatio etiam includitur in voto ſolenni paupertatis. Unde tunc cenſebitur Religioſus exercere uſum activum contrarium paupertati, quando ſuo nomine & authoritate de rebus temporalibus diſponit.

2. Ex quo deduces I. Non peccare contra paupertatem Religioſum, qui ad extranei domini invitationem pretioſos cibos in ipſius menſâ comedit: qui ejus curru conſcenſo iter facit: tum quia in morali æſtimatione iſte uſus magis cenſetur paſſivus, quàm activus; tum quia hæc facit dependenter à jure & nutu illius, qui eſt verus dominus ejuſmodi rerum temporalium. II. Non peccare contra paupertatem, qui accipit pecunias ab extraneo, non ſuo, ſed ipſius nomine expendendas vel erogandas. III. Qui alteri materiam miniſtranti ſuam operam v. g. ſcribendi, pingendi, gratis impendit, modò ipſius primaria intentio in hoc feratur, ut alteri petenti velit operam ſuam impendere, non autem, quòd velit opus donare, ut notat Lugo cit. tunc enim Religioſus non auctoritativè diſponit de re temporali, ſed potiùs alterius diſpoſitioni deſervit. Neque IV. peccat contra paupertatem, qui ſine licentiâ Superioris ſcribit, vel accipit litteras, cùm notitia rerum & conceptuum, quæ litteris continetur, non habeatur pro re temporali. Neque V. Violari paupertatem, ſi Religioſus accipiat rem temporalem ab extraneo ſine actuali licentiâ, modò non habeat intentionem, ullum jus ſibi comparandi, aut rem illam detinendi non obtentâ Superioris, quam proximè petere intendit. Neque VI. Violari votum paupertatis, ſi Religioſus impetret ab amico ſæculari, ut ipſe retento ſibi dominio aliquam pecuniam deponat apud tertium, eo fine, ut Religioſus, ſi quando indigebit, poſſit cum licentia Superioris aliquid inde accipere & in ſuum uſum convertere: hoc enim caſu nec proprietatem, nec uſum, aut jus aliquod illius pecuniæ Religioſus ſibi appropriat: ita Sanch. l. 7. in decal. c. 19. n. 10. qui tamen monet, ejuſmodi diſpoſitiones ſaltem eſſe contra perfectionem paupertatis.

3 Deduces tamen II. Religioſum peccare contra votum paupertatis, ſi ſine omni licentiâ Prælati accipiat ab amico pecunias ad comparandos libros, quamvis illos non velit occultare, ſed publicè exponere, ita Sanch. & Lug. contra Azor. & Dian. cit. diſp. 3. ſ8. n. 153. Ratio eſt I. Quia acceptio pecuniarum facit ipſas pecunias immediatè tranſire ad monaſterium, ac proinde poteſtas de illis diſponendi ad Prælatum devolvitur. II. Quia contractus emptionis librorum abſque conſenſu Prælati nec licitè, nec validè fieri poteſt. Nec prodeſt publica expoſitio librorum emptorum, ex eâ quippe Superior decipitur, inſuper libros à ſubdito legitimè acceptos exiſtimans.

4 Deduces III. Violari votum paupertatis, ſi Religioſus rem temporalem cum licentiâ obtentam, de induſtria occultet, ne auferri poſſit, tunc enim licèt in acquiſitione nullum ſit vitium, eſt tamen in proprietariâ detentione, quâ affectat poſſeſſionem independentem à nutu Superio-

perioris, eumque vult privare poteſtate liberè de illa re diſponendi: ni forſan haberet ejus rei licentiam à Superiore mediato & altiori, eamque immediato Superiori timeat manifeſtare. His poſitis

§. II.

De licentia Superioris.

5. QUæritur primò. Qualis debeat eſſe Prælati licentia, ne ipſe vel ſubditus peccet contra paupertatem?

Reſpondeo primò. Ut licentia Superioris uſum rei temporalis ſubdito efficiat licitum, debet eſſe libera, ſeu perfectè voluntaria, & legitima. Suar. de Relig. l. 8. c. 11. Lug. diſp. 3, n. 129. Dicitur I. Libera, hoc eſt, nec per metum, nec per fraudem obtenta: unde ſi ſubdito detur licentia ex metu, ne querelis aut murmurationibus turbet communitatem, vel ſi impetretur falſo prætextu, ac per reticentiam eorum, quibus cognitis Superior licentiam denegâſſet, non liberabitur ſubditus à peccato; nihilominus obſervat Lug. cum Henriquez, non ſtatim hoc ipſo cenſeri licentiam dolo obtentam, quando ſubditus aliqua tacet, quibus expreſſis, licentiam non impetrâſſet. Dicitur II. Legitima: idque tam ex parte ſubjecti quàm objecti: ex parte ſubjecti erit legitima, ſi detur à legitimo Superiore: unde nihil proderit ſubdito licentia obtenta ab alieno Prælato. Ex parte objecti eſt legitima, ſi ſit de re licitâ. Hujus conditionis defectu peccat tam Superior, quàm Religioſus contra paupertatem. I. Si ex conceſſione Prælati ſurripiat rem alienam, cùm hæc conceſſio ſit nulla. II. Si ex licentia utatur temporalibus ſeu mobilibus, ſeu immobilibus irrevocabiliter, adeòque independenter à nutu Superioris, cùm etiam licentia uſûs independentis tanquam repugnantis voto paupertatis, ſit nulla. III. Si cum licentiâ faciat ſumptus ſuperfluos, aut utatur pretioſis ſuperfluis, in Religione, ubi votum paupertatis cum rigore obſervatur: quia ſicut Superior peccat in expendendo ſuperflua im profanos uſus, ita hoc ipſum illicitè concedit ſubdito. Dixi in Religione, ubi votum paupertatis in rigore obſervatur, ad excipiendos aliquos Ordines Equeſtres militares, ut Melitenſes, qui licèt propter votum paupertatis, quod emittunt, non habeant independentem uſum in bonis quæ poſſident (ut probant Salmant. tr. 15. 1. de Stat. Rel. c. 1. puncto 4.) tamen approbante longæuâ conſuetudine in iis permittuntur facere ſumptus ſuperfluos in res profanas, in quo æquiparantur ſæcularibus, ut docet Sanch. Salas & alii.

6. Reſpondeo ſecundò. Licentia Superioris ad uſus ſuperfluos tametſi ſit illicita, eſt tamen valida: & facit, ut etſi ſubditus faciendo ſumptus ſuperfluos peccet contra ſtatum paupertatis, non tamen committat peccatum proprietatis. Ita de Lugo, Azor. & alii contra Sanch.

Ratio primæ partis eſt, licentia, quæ confertur ex valida poteſtate, eſt valida: ſed licentia uſûs ſuperflui (abſque tamen gravi detrimento communitatis ut ſupponitur) provenit ex valida poteſtate Superioris: ergo eſt valida. Min. probatur; ſi enim eſſet invalida, oſtendi deberent jura, quibus hæc poteſtas fuiſſet ablata: ſed nulla oſtendi poſſunt: nam Clem. de Statu. Mon. quam Adverſarii opponunt, tantùm probat, ejusmodi conceſſionem eſſe illicitam, non autem invalidam; multa quippe fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent. Deinde ſi hæc licentia foret invalida, tunc v. g. emptio rei pretioſæ ſuperfluæ facta ex tali licentia ſimiliter foret invalida, nec venditor poſſet pretium retinere: atqui hoc eſt contra omnem praxin.

Ratio II. partis eſt, quòd peccatum proprietatis tunc committitur, quando ſubditus bona temporalia propriâ auctoritate poſſidet, uſurpat, vel expendit independenter à communitate: ſed hoc non fit, ſi habet licentiam à Superiore: ergo. Hinc

Inferes primò. Si ſubditus acceptâ generali licentia bona pro ſuo libitu expendendi, illa expendat in uſus profanos & illicitos, non peccare peccato proprietaris, neque eorundem acceptorem teneri ad reſtitutionem, uti docet Bannez, Sairus, Diana, Lugo. Ratio eſt quia in generali licentiâ nulla includitur limitatio, reſtringens licentiam ſolùm ad uſus licitos: ideoque Superior generaliter concedens licentiam ex ſua parte vult auferre omne impedimentum, quò minùs uſus temporalium ſit conſentaneus paupertati: quamvis aliunde ex parte rei uſus poſſit eſſe contra paupertatem, in quantum ſubditus excedit in modo utendi, quod tamen non eſt peccatum proprietatis, ut dictum. 7.

Inferes ſecundò. Violationem paupertatis eſſe ſeparabilem à vitio proprietatis & injuſtitiæ: nam vitium proprietatis incurritur dupliciter: vel propria auctoritate independenter à communitate poſſidendo, expendendo aut uſurpando ex bonis monaſterii, vel bona extranea absque dominorum voluntate uſurpando & conſumendo: ſed poteſt violari paupertas absque hoc, ut quidquam ex prædictis committatur, vel injuria & damnum proximo inferatur: ergo poteſt dari violatio paupertatis ſine peccato injuſtitiæ & proprietatis. Min. conſtat ex dictis; quia paupertas etiam violatur habendo pretioſa ſuperflua vel à Superiore, vel à ſubdito cum licentiâ ipſius: ut enim advertit de Lugo, voto paupertatis non tantùm intenditur proprietas, ſed illa etiam quæ cum ſtatu paupertatis repugnant: ut eſt habere pretioſa ſuperflua: atqui tùnc nihil ex iis committitur, quæ requiruntur ad vitium proprietatis, neque ſupponitur inferri notabile damnum monaſterio: ergo poteſt violari paupertas abſque peccato proprietatis & injuſtitiæ: Hinc 8.

Inferes tertiò. Si Superiores Regulares ſibi reſervent abſolutionem à mortali violatione paupertatis, illam tantùm eſſe intelligendam, quæ continet vitium proprietatis, ſeu furtum grave de rebus monaſterii: ſic enim declaratum eſt in Clementinis VIII. Conſtitutione, ut Superiores Regulares tantùm hanc transgreſſionem paupertatis reſervare poſſint; unde ſi Religioſus alio modo transgrediatur hoc votum, ut fieri poſſe oſtenſum eſt, ſinè recurſu ad Superiorem abſolvi poterit, neque cenſuris à Tridentino ſeſſ. 25. de Regul. c. 2. contra proprietarios conſtitutis erit obnoxius. 9.

§. III.

Digitized by Google

§. III.

De tacita & præſumpta licentia.

10. QUæritur ſecundò. Quando tacita, vel præſumpta licentia Superioris excuſet à transgreſſione paupertatis?

Reſpondeo. Sufficit tacita licentia Superioris, etiamſi adiri poſſit: præſumpta, ubi commodè adiri nequit.

Primæ partis, quæ eſt communis & habetur à Lugo ſe. 7. n. 124. & ſeq. & Caſtropal. diſp. 3. p. 23. n. 7. Ratio hæc eſt: quia tacita ſive implicita eſt, quæ ſufficienter colligitur ex alio actu explicitè conceſſo, in quo alter actus quodammodo continetur, vel ex communi conſuetudine à Superiotibus toleratâ: ſed hæc ſufficit, cùm ſit eadem vis taciti & expreſſi per *l. cùm quid ff. de rebus creditis. & c. 2. de Reſcr.* ideo cui data eſt licentia peregrè eundi, vivendi, etiam tacitè cenſetur data licentia aliqua ad honeſtos uſus accipiendi & expendendi: item alicubi Superiores non ſolent tam rigoroſè exigere petitionem licentiæ in dandis vel accipiendis munuſculis, vel minùs exigunt ab emeritis, quàm à junioribus: unde in hoc conſuetudo eſt attendenda.

Ratio ſecundæ partis eſt, quia præſumptio de voluntate domini ſufficit, ut alienæ rei uſurpatio excuſetur à furto, juxta *l. inter omnes §. rectè. ff. de Furtis:* ergo etiam ſufficit ad excuſandam violationem paupertatis: tunc enim ſubditus re temporali non utitur independenter à nutu Superioris, quando Superior præſumitur non eſſe invitus: ſed ſupponitur non eſſe invitus: ergo. Cæterùm notanter dixi, tunc ſufficere præſumptam licentiam, quando Superior commodè adiri nequit: quia præſumpta licentia tunc eſt, quando ſubditus rationabiliter præſumit, Superiorem hîc & nunc ad uſum hujus rei temporalis daturum licentiam, ſi peteretur: ſed ſi Superior commodè adiri poteſt, non poteſt ſubditus præſumere, quòd Superior non ſit invitus, ſi non quoad ſubſtantiam ſaltem quoad modum rem temporalem uſurpandi ſe irrequiſito: hoc enim cederet in detrimentum Religioſæ diſciplinæ, quam Superiores ex officio conſervare tenentur. Unde

11. Inferes primò cum Sanch. & de Lug. l. c. n. 128. Si ſubditus aliquid accepit ex præſumptâ licentiâ, cùm phyſicè vel moraliter impeditus Superiorem commodè accedere non potuit, teneri poſteà, oblatâ occaſione pro ejuſdem rei retentione licentiam petere, niſi illa res jam alienata aut conſumpta fuiſſet.

Inferes ſecundò. Teneri Religioſum in uſu rerum conceſſarum attendere ad intentionem Superioris: unde peccabit contra paupertatem, ſi pecunias ad libros comparandos conceſſas, in alios profanos uſus expendat.

Inferes tertiò. Licitum eſſe Religioſo ex pecuniâ ad liberum uſum conceſſâ dare eleemoſynas & moderatas donationes facere, item pecunias moderatè in luſu exponere, ut habet Sanch. l. 7. c. 19. quænam verò quantitas moderata cenſeri debeat, tum ex conſuetudine Religionum, tum ex conſtitutione Monaſteriorum deſumi debet. Sanch. loc. cit. exiſtimat Religioſum, cui pro ſuâ ſuſtentatione 100. aurei annuatim darentur, poſſe 5. aureos ad honeſtum luſum expendere? ſed quid ſi per 5. aureos multò majorem quantitatem lucraretur, licebitne illam luſui quoque exponere? Reſpondet Lugo, licere, quamdiu idem luſus moraliter durat, tunc enim lucrum nondum cenſetur perfectè acquiſitum.

§. IV.

De gravitate peccati contra paupertatem.

QUæritur tertiò. Quandonam graviter peccetur contra votum paupertatis? 12.

Reſpondeo cum Card. de Lug. ſe 8. n. 172. Cùm non poſſit ſtatui determinata quantitas propter varietatem circumſtantiarum, judicium de gravitate materiæ debere formari ex potiſſimarum circumſtantiarum conſideratione. I. An actio in ſe contineat magnam proprietatem? II. An ſuperior ſit graviter invitus? III. An res per actionem valde extrahatur ab uſu communitatis? IV. An Religio vel Monaſterium inde grave damnum patiatur, ſive in temporalibus, ſive in diſciplina Religioſa?

Hinc faciliùs I. Committitur grave peccatum contra paupertatem dando aut accipiendo pecunias, & res pretioſas, quàm alia ad cibum, potum, veſtitum pertinentia: quia prior actio magis continet malitiam proprietatis, eſtque Religioſæ diſciplinæ & Superiorum voluntati magis contraria. II. Faciliùs pervenitur ad gravem materiam, ſi Religioſus res Monaſterii vel communitatis uſui, deſtinatas det extraneis, quàm ſi ſibi illas uſurpet, vel alteri de Conventu tradat, commodet, permutet; cùm enim ipſe aut alius de Conventu ſit pars communitatis, res non ita ſubtrahitur uſui communitatis, neque Monaſterium damnificatur, neque ſuperiores ſunt adeò inviti, quàm ſi tradat extraneo. III. Si tamen Religioſus librum communitati valde neceſſarium ſine licentia accepta diu occultaret, poſſet graviter peccare, cùm in hoc caſu Superior & communitas præſumantur graviter inviti. IV. Religioſus propter modicas acceptiones frequentatas non facilè pertingit ad grave peccatum contra paupertatem, ſi abſit malitia, & notabile damnum monaſterii: nam ſi hoc adeſſet, eadem foret ratio, quæ eſt de modicis furtis, & ultima acceptio, quâ pervenitur ad magnam quantitatem, conſtitueret grave peccatum non tam contra paupertatem, quàm contra juſtitiam: Ratio eſt, quòd leves ejuſmodi violationes paupertatis ordinariè nec in diſciplina, nec in temporalibus grave damnum inferant monaſterio: unde ſicut in aliorum virtutum materiâ ex multis levibus transgreſſionibus non coaleſcit grave peccatum, ita neque ex pluribus modicis violationibus paupertatis: ita Lug. loc. cit. n. 181.

§. 5.

De obligatione Superioris.

QUæritur quartò. Quidnam Superioribus Regularium liceat, ne peccent contra paupertatem? 13.

Reſpondeo. Cùm Superiores Religioſi non ſint domini, ſed adminiſtratores proventuum, debere in eorum expenſione attendere ad intentionem Fundatorum, qui præcipuè volebant Religionem, eâque mediante Divinum cultum debitè conſervari & foveri: ideoque I. Debent Superiores magis eſſe prompti in liberalitatem, quàm parſimoniam, quia regulari diſciplinæ magis conſulitur, ſi intra Religioſæ paupertatis modeſtiam neceſſaria abundent, quàm ſi Religioſi ſub prætextu neceſſitatis ſibi ipſis varias commoditates clanculariè procurent: unde eſt D. Bernardi dictum: *ubi non eſt abundantia, ibi non eſt obſervantia.* II. Peccant Superiores Monaſterii reditus expendendo in uſus vanos & ſuperfluos. III. Poſſunt tamen juxta proportionem divitiarum & redituum ad ſplendorem & ornamentum Eccleſiæ, & alias pias cauſas expenſas facere, donationes non tantum remuneratorias, ſed etiam liberales juxta laudabilem conſuetudinem largiri. IV. Poſſunt ita exigente neceſſitate vel utilitate Monaſterii, aut Religionis, bona alienare, ſervatis tamen ſolennitatibus à jure præſcriptis: c. 1. de Reb. Eccleſ. non alien. in 6. & c. 1. de his, quæ fiunt à prælatis: & extrav. ambitioſæ de Reb. Eccl. non alien.

Benedictus DEUS Sol Juſtitiæ

Benedicta DEI Mater ſpeculum Juſtitiæ

TRA-

Digitized by Google

TRACTATUS XII.
DE
RESTITUTIONE ET INJURIIS.
PROLOQUIUM.

PRæſtantia luminis virtutem Solis oſtendit: virtutum pulchritudinem actuum ſplendor commendat. Duo ſunt præcipui actus *Juſtitiæ*, *Reſtitutio* & *Contractus*, uterque humano generi ſummè proficuus, & neceſſarius. His veluti binis brachiis humanam ſocietatem Themis in unitatem conſtringit, ne in leoninam ſocietatem degeneret: his columnis vitæ præſentis felicitatem firmat; his adjumentis conſulit commerciorum ſecuritati, conſcientiarum tranquillitati, civium indemnitati. Contractum ſequens Tractatus exponet; præſenti Reſtitutionem diſcuſſam exhibeo. Magnum hoc nomen in utroque tam civili Juſtitiæ, quàm ſacro Pœnitentiæ foro: nomen in quo ſæpe æternæ ſalutis cardo vertitur: Multorum quidem aures ſuo tinnitu graviter ferit, præcipuè quibus auri ſacra fames in rem alienam ungues acuit & ad ſalutaria monita aures obſtruit. Sed, ô quantô præſtat, vel in pœnitentiali foro Divinæ Clementiæ, vel humanæ Themidis,quàm æterno Divinæ Juſtitiæ foro audire: *Redde, quod debes.* Hanc vocem omnis in hoc Tractatu Diſputatio intonat, omnis pagina loquitur. Decem Diſputationibus totus Tractatus abſolvitur, quarum quinque priores Reſtitutionem in genere, poſteriores quinque Reſtitutionem in ſpecie pertractant. Tu Lector benevolum oculum reciprocè indulge.

DISPUTATIO TRIGESIMA PRIMA.
DE
Natura & neceſſitate reſtitutionis.

AVirtute & objecto Juſtitiæ transgredimur ad ipſius actum, præcipuè Reſtitutionem, quæ rectè dicitur, rei acceptæ redditio, vel damni illati compenſatio: ſiquidem reſtituere eſt *iteratò aliquem ſtatuere in poſſeſſionem, vel dominium rei ſuæ. per S. D. q. 61. a. 1. in c. & reſtituere videtur, qui in priſtinum ſtatum reducit. L. 2. §. reſtisuas. ff. nequid in loco publico.* Hæc ſi fiat pro damno in rebus illato, ſpecifico nomine reſtitutio; ſi pro illata offenſa, & in reparationem læſi honoris, magis propriè ſatisfactio appellatur. Iſtius actûs naturam, neceſſitatem, radices modò diſquirimus; priusquàm ad Singula deſcendamus.

ARTICULUS II.
An Reſtitutio ſit actus ſolius juſtitiæ commutativæ?

SUMMARIA.

1. *Reſtitutio eſt actus ſolius juſtitiæ commutativæ.*
2. *In transgreſſione juſtitiæ diſtributivæ & legalis parti læſæ nullum remanet jus exigendi debitum.*

3 *Objectio ex Divo Thoma ſolvitur.*

4. *Obligatio reſtituendi occaſionaliter & concomitanter poteſt oriri ex læſione juſtitiæ diſtributivæ.*

5. *Poteſt ex iniqua reſtitutione reportari commodum non per ſe, ſed per accidens.*

§. I.

Statuitur Affirmativa.

CUm tres ſint ſpecies Juſtitiæ, *legalis*, *diſtributiva*, *commutativa*, quæritur in præſenti, an obligatio reſtituendi ex ſola virtute Juſtitiæ commutativæ, vel etiam legalis & diſtributivæ oriri poſſit?

1. CONCLUSIO. *Reſtitutio eſt actus elicitus & proprius ſolius Juſtitiæ commutativæ.* Ita ad mentem S. D. *q.* 62. *a.* 1. *in c.* Bannez, Leſs. Lugo, Sangall. Reding.

Ratio eſt Primò, actus reſpiciens æqualitatem cum Jure rigoroſo, eſt actus Juſtitiæ commutativæ: Sed Reſtitutio reſpicit æqualitatem cum Jure rigoroſo alterius; ergò eſt actus Juſtitiæ commutativæ. Minor probatur: actus, quo quis reponitur in dominium, vel poſſeſſionem rei ſuæ, pertinet ad jus commutativum & rigoroſè ſumptum: atque reſtitutio eſt talis actus; ergo.

Ratio eſt ſecundò: Reſtitutio opponitur injuriæ, & violationi Juſtitiæ commutativæ: ergo etiam eſt actus Juſtitiæ commutativæ. Conſequentia patet: antecedens eſt S. D. in arg. Sed contra: & probatur: Reſtitutio opponitur ablationi, vel detentioni rei alienæ: ſed hæc eſt violatio Juſtitiæ commutativæ, non legalis, aut diſtributivæ: quia qui lædit jus diſtributivum alicujus, non aufert ipſi rem ſuam, ſiquidem bona diſtribuenda ante diſtributionem ſunt bona communitatis, & primùm poſt diſtributionem factam tranſeunt in dominium accipientis: rurſus qui violat Juſtitiam legalem, ſubtrahit quidem communitati rem debitam, non autem alienam.

2. Confirmatur. Si reſtitutio opponeretur ablationi rei tantummodò debitæ, tunc in parte læſa deberet poſt læſionem perſeverare jus ad exigendam rem illam debitam; ſicut ideo naſcitur obligatio reſtitutionis ex acceptione equi alieni, quia dominus equi poſt ejus injuſtam acceptionem habet idem jus ad equum tanquam ſuum, quod ipſi ante injuſtam acceptionem competebat: ſed in ablatione ſeu ſubtractione rei tantùm debitæ non remanet jus, quod habebat pars læſa ante læſionem: nam e. g. Si quis tempore neceſſitatis publicæ non exſolvit illa onera, ad quæ tenebatur ex Juſtitia legali, tranſactâ illâ neceſſitate etiam ceſſat in communitate jus & titulus illa onera exigendi; Pariter ſi in bonorum communium diſtributione magiſtratus neglexit ſervare geometricam proportionem, peractâ diſtributione jus nullum in ſubdito remanet illa bona diſtributa exigendi, quippe quæ per diſtributionem deſierunt eſſe communia, & in particulare dominium ſubditi tranſierunt.

§. II.

Solvuntur Objectiones.

3. OBjicies. Juxta D. Th *hic ad* 3. ex violatione Juſtitiæ diſtributivæ oritur obligatio reſtituendi: ſed iſta non tollitur niſi per Juſtitiam diſtributivam: ergo reſtitutio etiam eſt actus Juſtitiæ diſtributivæ. Minor inde conſtat, quia ad ejuſdem virtutis honeſtatem pertinet, cavere ne jus alterius lædatur, & illud oppoſito vitio læſum reparare. Major probatur: ex dictamine juris naturalis quiſque tenetur amovere injuriam alteri illatam, ſed etiam per violationem Juſtitiæ diſtributivæ alteri infertur injuria; jus quippe diſtributivum eſt verum aliquod jus, adeòque ejus violatio eſt vera injuria: ergo juxta dictamen rectæ rationis eſt obligatio ejuſmodi injuriam amovendi & reparandi.

Confirmatur primò. Si iniquus diſtributor abſolveretur debito reſtitutionis, tunc reportaret commodum ex ſua iniquitate; quippe ante diſtributionem habebat debitum non violandi jus diſtributivum, poſt iniquam verò diſtributionem eſſet abſolutus hoc debito: ſed hoc videtur abſurdum: ergo.

Confirmatur ſecundò. Si me per fraudem vel vim impedias à conſecutione beneficii, quantumvis non habuerim niſi jus diſtributivum ad illud conſequendum, teneberis ad reſtitutionem: ergo pariter, ſi me injuſtâ diſtributione à conſecutione illius impedias, teneberis ad reſtitutionem, tametſi non niſi titulo juris diſtributivi mihi fuerit debitum.

Reſpondeo diſtinguendo majorem. Juxta 4.
Angelicum Doctorem ex violatione Juſtitiæ diſtributivæ oritur obligatio reſtituendi, occaſionaliter, vel concomitanter, concedo; proximè & formaliter, nego: ſed obligatio reſtituendi, quæ orta eſt ex violatione Juſtitiæ diſtributivæ proximè & formaliter, non tollitur niſi per actum ejuſdem Juſtitiæ, concedo; quæ exinde orta eſt occaſionaliter & concomitanter, nego minorem, & conſequentiam. Si petas explicationem datæ diſtinctionis, Reſpondeo: Tunc concomitanter vel occaſionaliter ex violatione Juſtitiæ diſtributivæ provenire obligationem reſtituendi, quando cum obligatione diſtributivæ concurrit obligatio Juſtitiæ commutativæ, v. g. ex tacito contractu, & jure quæſito illis, quibus fit diſtributio, ut ſi plures ad concurſum vocentur, eo fine, ut digniori conferatur *beneficium*, ſi legatum inter plures juxta perſonarum merita ſit diſtribuendum, &c. Aliàs verò nec formaliter nec occaſionaliter intervenire obligationem reſtituendi verius eſt; ideoque ad probationem Reſpondeo. Quiſque ex jure naturali obligatur amovere Injuriam alteri illatam, ſi ſit injuria rigoroſa inducens inæqualitatem cum jure rigoroſo, concedo; ſi non ſit injuria rigoroſa & læſiva juris rigoroſi, nego.

Ad primam Confirmationem Reſpondeo. 5.
Reportaret commodum ex iniqua diſtributione per ſe nego; per accidens, ut ſæpiùs contingit, concedo. Ad ſecundam Confirmationem, diſparitas eſt, quòd mihi competat jus rigoroſum contra quoſcunque alios, ne per vim vel fraudem impediar à beneficio conſequendo: atqui ſubditi quibus bona communia diſtribuuntur habent jus minùs ſtrictum in illa bona communia, & conſequenter etiam diſtribuens debito minùs ſtricto obligatur.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICULUS II.

Quale & quàm neceſſarium ſit præceptum reſtitutionis?

SUMMARIA.

1. *Status quæſtionis.*
2. *Præceptum reſtitutionis principaliter eſt Affirmativum.*
3. *Radicaliter tamen & implicitè eſt negativum.*
4. *Objectiones Solvuntur.*
5. *Retentio rei alienæ eſt continuata ejus ablatio.*
6. *Non retinere, & reſtituere non ſunt idem formaliter.*
7. *Diſparitas de præcepto vitandi proximas occaſiones.*
8. *An implicitum præceptum non retinendi alienum obliget ſemper & pro ſemper?*
9. *Reſtitutio eſt ad ſalutem neceſſaria neceſſitate præcepti.*
10. *Depellitur inſtantia de baptiſmo & pœnitentiâ.*
11. *Per ſe ſufficit reſtitutio ſimpli.*
12. *Illi eſt reſtituendum, qui fuit læſus.*

§. I.

Sitne affirmativum, vel negativum?

1. CONveniunt DD. præceptum reſtituendi participare aliquid de præcepto negatiuo, in quantum eſt de non retinendo alienum; de affirmatiuo, in quantum præcipit actum poſitivum reſtituendi. Igitur non tam de re quàm de modo loquendi eſt controverſia: dum Medina, Bannez, Molina d. 716. Lugo d. 8. n. 22. volunt eſſe præceptum principaliter negotivum; Sotus, Valentia, Leſs. *l. 2. c. 7. dub.* 10. contendunt eſſe Affirmativum.

2. CONCLUSIO. Præceptum reſtitutionis eſt principaliter ſive ex fine proximo & formali affirmativum; radicaliter tamen & implicitè negativum. Ita colligitur ex S. D. q. *62. a. 8. ad 1.* ubi dicit: *Præceptum de reſtitutione facienda, quamvis ſecundùm formam ſit affirmativum, implicat tamen in ſe negativum præceptum, quo prohibemur rem alterius detinere.*

Ratio primæ partis eſt. Illud eſt præceptum per ſe formaliter affirmativum, quo per ſe formaliter præcipitur actus poſitivus & proſecutivus virtutis: ſed hoc fit in præcepto reſtitutionis: ergo. Major eſt certa: nam præcepta, quibus præcipitur & regulatur actus proſecutivus fidei, ſpei, pœnitentiæ, &c. ex hoc ipſo capite ſunt poſitiva. Minor probatur: poſitiva redditio debiti rigoroſi, & reparatio læſæ æqualitatis eſt actus poſitivus: ſed reſtitutio eſt poſitiva redditio debiti rigoroſi, &c. ergo eſt actus poſitivus. Neque dicas: Reſtituere & non retinere alienum eſſe unum & idem moraliter: atqui non retinere eſt quid negativum. Nam contra eſt: quod poſſit aliquis non retinere rem alienam, quin ipſam ſuo domino reſtituat, & obſervet præceptum reſtitutionis: ergo non ſunt idem moraliter reſtituere & non retinere alienum. Antecedens probatur primò: quia qui alteri famam detrahendo abſtulit, illam apud ſe non retinet, neque tamen ex hoc præciſè reſtituit. Secundò poteſt aliquis deſerere rem proximi vi, vel furto ablatam, quin illa reponatur in manus domini: quo caſu nequaquam ſatisfacit præcepto reſtituendi.

Ratio ſecundæ partis eſt: quia cum præcepto reſtitutionis jungitur præceptum de non retinendo alienum, & in ſeptimo decalogi præcepto *non furtum facias* radicatur, hoc ipſo enim, quòd Juſtitia ſecundùm partem adverſivam nolit alienæ rei acceptione, vel detentione lædi æqualitatem, ſuppoſitâ inæqualitate jam factâ, vult per actum reſtitutionis tolli inæqualitatem, & reponi æqualitatem, quam ſecundùm partem proſecutivam unicè intendit. 3.

§. II.

Solvuntur Objectiones.

OBjicies tamen primò contra primam partem. Idem eſt, ſi dicas, Reſtitue; ac ſi diceres: Non retineas alienum, ſicut idem eſt dicere Jejuna; ac dicere: Ne comedas bis in die: ſed præceptum Jejunii ex hoc capite eſt formaliter negativum: ergo etiam præceptum reſtituendi. 4.

Confirmatur. Ut quis reſtituat prædium injuſtè poſſeſſum, ſufficit, quòd illud deſerat, & deſinat poſſidere: ergo reſtituere non eſt aliud, quàm non retinere alienum.

Reſpondent aliqui primò, non retinere alienum eſſe quid poſitivum, quia eſt negatio negationis, cùm retinere alienum ſit idem, quod non reddere. Sed contra hanc reſponſionem eſt, quòd etiamſi phyſicè loquendo forſan hoc procederet, moraliter tamen retentio habetur pro aliquo poſitivo, ſiquidem eſt continuata rei alienæ ablatio ut bene probat de Lugo *loc. cit.* 5.

Igitur Reſpondeo ſecundò negando antecedens: nam licèt non retinere ſit conjunctum cum reſtitutione, ſitque finis ipſius, non tamen eſt idem formaliter, cùm reverà finis proximus præcepti ſit actio poſitiva, nempe redditio; in quo eſt diſparitas à præcepto Jejunii, ubi per ſe non præcipitur actio poſitiva v. g. comeſtio (aliàs qui prorſus nihil per diem comederet, non ſatisfaceret præcepto jejunii) ſed solùm omiſſio duplicis refectionis. 6.

Ad Confirmationem permiſſo antecedente (ſi tamen deſitio poſſidendi fiat cum animo verum dominum & poſſeſſorem amittendi) nego conſequentiam: tum quia hoc eſt per accidens, quòd res poſſeſſa alio modo reſtitui non poſſit; tum quia illa ipſa deſitio moraliter & interpretativè pro poſitiva reſtitutione & traditione habetur.

Objicies ſecundò. Etiamſi quis teneatur equum divertere à via, in qua puer jacet, ne ipſum conterat, non tamen ſequitur, præceptum taliter obligans eſſe affirmativum; neque, quòd aliquis teneatur vitare proximas occaſiones fornicandi, ſequitur, quòd obligetur præcepto affirmativo: quamvis enim utrobique præcipiatur actio poſitiva, finis tamen principaliter intentus 7.

tentus in primo caſu eſt non occidere, in ſecundo non mœchari: ergo licèt præcipiatur actio poſitiva reſtituendi, quia tamen finis reſtitutionis eſt negativus, nempe non retentio rei alienæ, præceptum potiùs erit negativum, quàm affirmativum.

Reſpondeo negando conſequentiam: diſparitas eſt, quòd in divertendo equum à contritione pueri, & evitatione proximarum occaſionum fornicandi, tantùm elucet honeſtas adverſiva charitatis, & caſtitatis, non autem proſecutiva; ſiquidem illæ actiones ſunt media per ſe ordinata, ne lædatur vita proximi aut bonum prolis, atqui in reſtitutione per ſe elucet honeſtas poſitiva & proſecutiva Juſtitiæ de ponendo æqualitatem cum jure alterius, unde etiam finis proximus reſtitutionis, non eſt non retinere alienum, ſed ponere æqualitatem.

8. Objicies tertiò contra ſecundam partem. Si præceptum reſtitutionis eſſet implicitè negativum, tunc obligaret ſemper, & pro ſemper, quia negativa ſunt, quæ ſemper & pro ſemper obligant: ſed præceptum reſtituendi non ita obligat; ſiquidem dantur plures cauſæ excuſantes à reſtitutione, inferiùs referendæ.

Reſpondeo. Obligaret ſemper & pro ſemper, in quantum illud implicitum obligat, concedo; in quantum non obligat, nego. Atqui ut advertit Lugo, præceptum negativum non retinendi alienum, tantùm obligat ad non retinendum domino rationabiliter invito: unde, ſi reperiantur circumſtantiæ, in quibus dominus non poteſt eſſe rationabiliter invitus, illud quoque præceptum negativum non habet locum.

§. III.

Neceſſitas Reſtitutionis.

9. CONCLUSIO. Reſtitutio eſt ad ſalutem neceſſaria, non neceſſitate medii, ſed præcepti. Ita communis DD. cum S. Doctore *cit.* q. *62. a.* 2.

Prima pars colligitur ex Apoſtolo *prima ad Cor. 6. neque fures, neque raptores regnum Dei poſſidebunt*; & ex S. Auguſtino epiſtola ad Macedonium dicente: *ſi res aliena, propter quam peccatum eſt, reddi poſſit & non redditur, pœnitentia non agitur, ſed ſimulatur.* Et in c. 1. 14. q. *6. non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.* Ratio eſt: conſervatio Juſtitiæ, ſine qua ſtatus gratiæ haberi nequit, eſt neceſſaria ad ſalutem: ſed reſtitutio eſt neceſſaria ad conſervandum Juſtitiam; ergo. Ratio ſecundæ partis eſt: ſi reſtitutio eſſet ad ſalutem neceſſaria neceſſitate medii, tunc nemo, qui alterum injuſtè damnificavit, ſalvari poſſet, niſi damnum illatum re ipſa compenſaret: ſed hoc eſt falſum, quia dantur cauſæ excuſantes à reſtitutione: ergo. Sequitur ergo, quòd cùm reſtitutio ſit neceſſaria ad ſalutem, nec tamen neceſſitate medii, ſaltem ſit neceſſaria neceſſitate præcepti.

Dices, Baptiſmus & pœnitentia ſunt ſacra- 10.
menta neceſſitate medii neceſſaria ad ſalutem, quia licèt non ſemper poſſint ac debeant reipſâ ſuſcipi, tamen implicitum ſaltem votum utriuſque requiritur; ergo ſimiliter reſtitutio erit neceſſaria neceſſitate medii, quia licèt re ipſâ & actu non debeat poni ſemper reſtitutio, requiritur tamen propoſitum ſaltem implicitum datâ facultate reſtituendi.

Reſpondeo negando ſuppoſitum conſequentis: quia dantur cuaſæ ita excuſantes à reſtitutione, ut quis etiam cum explicitâ voluntate non reſtituendi juſtificari poſſit, quod non procedit in Sacramentis Baptiſmi & Pœnitentiæ.

Colliges ex dictis primò, per ſe ſufficere, ſi 11.
quis reſtituit ſimplum ad æqualitatem juris læſi, ut habet S. Doctor *hic a.* 3. Ratio eſt, quia ille ſatisfacit præcepto reſtitutionis, qui reducit ad æqualitatem, quod inæqualitate ablatum eſt: ſed hoc facit qui ſimplum reſtituit: ergo. Dixi *per ſe.* Per accidens enim, ut habet idem S. Doctor cit. nempe propter pœnam à Judice impoſitam fieri poteſt, ut quis obligetur, etiam ad duplum, vel quadruplum reſtituendum per §. *finalem. Inſtit. de obligationibus quæ ex delicto naſcuntur.* §. *in duplum.* §. *quadrupli, Inſtit. de actionibus.* Nec obeſt, quòd Zachæus *Lucæ* 19. dixit: *Si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum*: Id enim, inquit S. Doctor, dixit quaſi ſupererogatoriè volens, unde & præmiſerat, *ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus.*

Colliges ſecundò. Illi eſſe faciendam reſti- 11.
tutionem, cujus jus læſum eſt, quia jus læſum non reducitur ad æqualitatem, niſi illi reſtituatur, ex cujus parte reperitur læſio Juris, & qui minus habet de ſuo, quàm deberet habere: ſed per reſtitutionem debet jus læſum reduci ad æqualitatem; ergo illi eſt facienda reſtitutio, qui in ſuo jure læſus eſt. Ita S. Doctor. a. 5.

ARTICULUS III.

Quæ & quot ſint radices reſtitutionis?

SUMMARIA.

1. *Radices univerſim ſunt duæ.*
2. *Majoris claritatis gratia communiter tres aſſignantur.*
3. *Radix ex injuſta acceptione nunquam vacat culpâ.*
4. *Radices ex injuſta acceptione & re accepta ſæpe ſunt ſeparatæ.*
5. *Differentia notabilis inter iſtas radices.*

§. I.

Reſolutio Quæſtionis.

RAdices reſtitutionis univerſim ſunt duæ, ex 1.
acceptione, & re accepta, prout habet S. Th. *hic a. 6. in c.* Et *ratio* eſt: Tot ſunt radices reſtituendi, quot modis æqualitas inter debitum & jus rigoroſum violatur: ſed hoc violatur duplici titulo, rei acceptæ, & acceptionis: ergo,

Digitized by Google

ergo. Et quidem prima radix ex re accepta probatur: quia tunc teneris ad reſtitutionem, quando detines apud te rem, quæ ſubeſt juri alterius: ſed hic eſt titulus rei acceptæ. Secunda radix ita à S. Doctore oſtenditur. Acceptio rei poteſt eſſe injuſta, vel juſta: injuſta eſt, ſi eſt domino invito; Juſta fit dupliciter, vel in utilitatem accipientis, idque in contractibus mutui, pignoris, &c. vel abſque utilitate recipientis, ut fit in depoſitis. Ex acceptione injuſta, vel juſta etiam oritur obligatio; ex injuſta quidem, tum quia per illam læditur jus alterius, quod proinde reparari debet; tum quia acceptio hoc ipſo, quòd ſit injuſta, non poteſt à Domino auferre jus & titulum rem ſuam exigendi. Ex juſta etiam acceptione primo modo oritur obligatio reſtituendi, quia niſi quis ſignificet ſe rem alteri liberaliter donare, præſumitur juxta rectam rationem ſibi reſervare jus tantundem ab altero exigendi in ſuam utilitatem, quantum alteri dedit pro ipſius utilitate. Titulus autem juſtæ acceptionis poſteriori modo pertinet ad titulum rei acceptæ.

2. Majoris tamen claritatis gratiâ iſtæ tres radices communiter aſſignantur: *ex injuſta acceptione, ex re accepta, & ex contractu.* ex injuſta acceptione oritur obligatio reſtituendi, cùm per iniquam actionem damnum alteri eſt illatum, etiamſi res accepta perierit, ut ſi quis incendiſſet domum alienam; atque ad hanc radicem pertinet omnis injuſta damnificatio; unde etiam vocari ſolet reſtitutio ex delicto, vel damno illato. Reſtitutio ex re accepta oritur, cùm res aliena ſive bonâ ſive malâ fide detinetur, quæ adhuc pertinet ad dominium alterius. Ex contractu denique, cùm virtute alicujus contractûs initi aliquid debetur, & non ſolvitur.

§. II.

Corollaria.

Colliges ex dictis primò. Primam radicem reſtituendi ex injuſta acceptione nunquam eſſe ſine aliqua culpa vel Theologica, vel Juridica; quia damnum quod abſque omni culpâ ex tuâ actione alteri infertur, non tibi ſed fortuito caſui eſt adſcribendum; atqui ex fortuito caſu nemo tenetur reſtituere titulo injuſtæ acceptionis, ſed tantummodò titulo contractûs, quando nimirùm caſus fortuitus expreſſè fuit deductus in contractum: ergo ex damno dato ſine omni culpâ nulla conſurgit obligatio reſtituendi. Altera verò radix ex re accepta ſæpe poteſt eſſe ſine omni culpâ, ut ſi quis bona fide emerit rem furtivam, quam invincibiliter ignorat eſſe furtivam. 3.

Colliges ſecundò. Quamvis prima & ſecunda radix ſæpe conjunctæ reperiantur, ut quotieſcunque rem ablatam injuſte apud te detines, ſæpe tamen eſſe ſeparatas: ita ſi rei furto ablatæ nihil apud te detineas, neque ſis ex damno illato factus ditior, teneris ad reſtitutionem ſolo titulo injuſtæ acceptionis, & econtrà ſi rem furtivam bonâ fide accepiſti, teneris ad reſtitutionem ſolo titulo rei acceptæ. 4.

Colliges tertiò. Hanc eſſe notabilem differentiam inter prædictas radices, quòd obligatio reſtituendi ex delicto, & quandoque ex contractu utili maneat, tametſi res ſinè noſtra culpa perierit, non autem manet in tali caſu obligatio, ſi res tantùm debeatur ratione rei acceptæ, ut ſi rem furtivam bonâ fide abſumpſiſti, vel depoſitum apud te ſine tuâ culpâ periit, non teneris ad reſtitutionem niſi fortè in quantum exinde factus es ditior. 5.

DISPUTATIO XXXII.

DE

Radice reſtituendi ex injuſta acceptione.

INjuſta acceptio hoc loco ſignificat opus externum, quo proximo damnum infertur. Cùm enim reſtitutio non ſit niſi pro inæqualitate & damno realiter dato, ſola nocendi intentio & interna voluntas nullam parit obligationem reſtituendi. Potiſſima diſceptatio eſt, quæ & quanta debeat eſſe culpa damnum inferentis, ut exinde naſcatur in foro conſcientiæ obligatio reſtituendi? quam difficultatem per ſequentes Paragraphos diſcutiemus.

ARTICULUS I.

An obligatio reſtituendi ex damno dato extra officium & contractum requirat culpam Theologicam?

SUMMARIA.

1. *Quid ſit culpa Theologica & Juridica.*
2. *Diviſio culpæ in latam, levem, latiſſimam, leviſſimam, &c.*
3. *Status quæſtionis.*
4. *Requiritur extra officium & contractum culpa Theologica.*
5. *Objectiones variæ ſolvuntur.*
6. *Ignorantia merè concomitans excuſat à reſtitutione.*
7. *Tametſi quis dediſſet operam rei illicitæ.*

Digitized by Google

§. I.

Reſolutio Affirmativa.

1. NOtandum primò. Eò quòd aliter Theologus, aliter Juriſta culpam conſideret, idcirco culpam dividi in *Theologicam & Juridicam.* Illa eſt quodlibet peccatum in foro conſcientiæ, & coram Deo. Iſta eſt omiſſio alicujus diligentiæ quâ damnum proximi impediri potuiſſet, ſive in foro conſcientiæ ſit peccatum ſive non. Et quia hæc à Juriſta conſideratur in foro externo, & juxta illam ſententia fertur, propterea vocatur Juridica. Theologica alia eſt mortalis, alia venialis.

2. Juridica dividitur in *latiſſimam*, *latiorem*, *latam*, *levem*, *& leviſſimam.* Lata eſt omiſſio diligentiæ, quam homines ejuſmodi conditionis ſolent communiter adhibere; levis eſt omiſſio diligentiæ, quam diligentiores & prudentiores adhibent. Culpa leviſſima eſt omiſſio diligentiæ quam adhibent diligentiſſimi & prudentiſſimi: Exemplum culpæ latæ eſt, ſi domo egrediens oſtium apertum reliquiſti, unde fures ingreſſi rem alienam abſtulerunt, nam oſtium ſolent claudere etiam homines mediocriter diligentes. Culpa levis erit, ſi clauſiſti quidem, ſed ita, ut facili negotio aperiri poſſet. Culpa leviſſima eſt, ſi quidem bene clauſiſti, ſed non etiam tentâſti oſtium, an probè eſſet clauſum, hanc enim diligentiam, non niſi diligentiſſimi adhibere ſolent. Culpa latiſſima eſt dolus apertus, cùm quis aliquid agit, vel omittit intendens proximi damnum, quod ex tali actione, vel omiſſione ſecuturum prævidet. Latior eſt, cùm licèt non intendat, prævidet tamen damnum proximi ex ſua actione vel omiſſione ſecuturum, & vocatur dolus præſumptus.

3. Notandum ſecundò. Hanc quæſtionem de culpa Theologica poſſe procedere in triplici ſenſu, vel cùm quis ex officio tenebatur impedire damnum proximi, v. g. quia erat famulus, cuſtos, Judex, &c. vel quando culpa fuit commiſſa cùm obligatione impediendi ex contractu v. g. pignoris, conducti, locati, &c. vel quando culpa fuit commiſſa extra officium & contractum; nunc ſub ultima & tertia acceptione inſtitutâ quæſtione

4. CONCLUSIO. Ad pariendam obligationem reſtitutionis ex delicto in foro conſcientiæ ante Judicis ſententiam extra contractum & officium, requiritur culpa Theologica, nec ſufficit tantùm Juridica, habens conjunctam inadvertentiam inculpabilem. Ita Lugo. *diſp. 8. ſect. 4. n. 49.* & Doctores communiter.

Ratio eſt: Deficiente adæquatâ radice etiam deficit obligatio reſtitutionis: ſed ſi abſit culpa Theologica, deficit radix adæquata reſtitutionis; ergo & obligatio. Major conſtat: quia effectus non poteſt eſſe major ſua cauſâ. Minor probatur: radix adæquata pro noſtro caſu eſt formaliter injuſta damnificatio: ſed ſine aliqua culpa Theologica non eſt formaliter injuſta: ergo. Major probatur: Lex in tantum gravat ad reparationem juris læſi, in quantum gravat ne lædatur jus proximi: ſed lex non gravat, ne inculpabiliter & injuſtitiâ ſolùm materiali lædatur jus proximi: ergo non gravat, ut jus tantùm materialiter & inculpabiliter læſum reparetur. Tam major, quàm minor conſtat exemplo amentis, & dormientis, qui ſicuti non peccat in amentia vel ſomno materialiter lædendo jus proximi, ita nec tenetur ad damnum illatum reſarciendum.

§. II.

Solvuntur objectiones.

OBjicies primò. In cap. *fin. de injuriis* dicitur, *non excuſari eum, cujus imperitia vel negligentiâ damnum eſt illatum, ſed ſolùm eum, qui ut non occideret de contingentibus nihil omiſit. Secundò* in c. *Conſuluiſti* 2. *q.* 5. dicitur: *Monendi ſunt & proteſtandi parentes, ne tam tenellos ſecum in uno lecto collocent, ne negligentiâ quâlibet provenienti ſuffocentur, unde ipſi rei homicidii inveniantur. Tertiò* in lege Aquilia toto titulo, *ff. ad legem Aquiliam* indicatur, damnificantem eſſe compenſationi obnoxium, etiam ſi ex nulla culpa Theologica damnum dederit. Quartò: Æquitas naturalis rationis poſtulat, ut is potiùs damnum luat, qui illud aliquô modô dat, quàm qui innocenter patitur, ergo damnificans etiamſi damnum inferendo non peccârit, tamen ex æquitate naturali tenebitur ad damnum reſarciendum. 5.

Reſpondeo ad primum & ſecundum cùm Lugone & Leſſio, utrobique ſermonem eſſe de culpa lata & Theologica; unde in primo loco Summus Pontifex non loquitur de imperitia invincibibili, ſed vincibili, ut facilè conjicitur ex adjunctis verbis, *nec ignorantia te excuſat, ſi ſcire debuiſti, ex facto tuo injuriam veriſimiliter poſſe contingere*, ita etiam in ſecundo loco ly *negligentia* ſignificat culpam latam, ſiquidem parentes periculum infanticidii facilè poſſent & deberent prævidere. Ad tertium Reſpondent communiter Theologi, quòd lex Aquilia ad compenſationem damni ſine culpa Theologica illati non obliget ante Judicis ſententiam, de quo infrà ex inſtituto in §. 6. Ad quartum Reſpondeo diſtinguendo antecedens, ſi damnum dedit voluntariè, concedo; ſi caſualiter, nego; atqui damnum inculpabiliter illatum magis caſui, quàm voluntati hominis eſt adſcribendum.

§. III.

Corollaria.

INferes ex dictis primò, non teneri ad reſtitutionem, qui damnum intulit cùm ignorantia merè concomitanti, ut ſi quis prudenter exiſtimans eſſe feram, jaculando interficit inimicum, licèt enim in tali caſu jaculator ita eſſet antecedenter diſpoſitus, ut diceret: ego occiderem meum inimicum, ſi mihi loco feræ eſſet præſens, tamen iſta voluntas inefficax hìc & nunc non influit in actum jaculandi, nec proinde occiſionem inimici facit voluntariam & formaliter injuſtam. 6.

Inferes ſecundò, ſi quis det operam rei illicitæ v. g. ſi furetur, ſed tamen adhibeat debitam diligentiam, ut nullum aliud damnum, quàm quod furto intulit, ſequatur, non teneri ad reſtitutionem alterius damni. 7.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICULUS II.

An obligatio reſtituendi naſcatur ex levi culpa Theologica.

SUMMARIA.

1. *Status quæſtionis, & Authorum Sententiæ.*
2. *Levis culpa non inducit obligationem ad totam compenſationem gravis damni.*
3. *Neque inducit gravem obligationem ad reſtituendam partem damni.*
4. *Inſtantia Adverſariorum depellitur.*
5. *Probabiliter eſt obligatio ſub veniali ad compenſandam partem damni.*
6. *Probabiliter etiam nulla eſt obligatio.*
7. *Fundamenta contraria ſolvuntur.*
8. *In gravi damno ordinariè præſumitur negligentia gravis.*
9. *Pœna purgatorii non eſt graviſſima comparatione alterius mundi.*
10. *Diſparitas inter excommunicationem, & obligationem reſtituendi.*
11. *Unde naſcatur obligatio reſtituendi pretium gemmæ alterius projectæ & perditæ.*
12. *Damnificatio venialiter mala eſt magis à caſu.*
13. *Minuta furtula imponunt furi gravem obligationem reſtituendi ſive in ultimo furto advertat:*
14. *Sive non advertat ad gravitatem damni.*
15. *Objectio ſolvitur.*
16. *Culpa venialis non inducit obligationem reſtituendi grave damnum.*
17. *Invincibilis ignorantia gravitatis formalis non deobligat ſcienter inferentem grave damnum.*
18. *Erronea exiſtimatio gravis damni quod à parte rei non eſt, non parit gravem obligationem reſtituendi.*
19. *Invincibilis ignorantia gravis exceſſûs in damno gravi probabiliter excuſat à reſtitutione exceſſûs.*
20. *Diſparitas de Corollario n. 17.*

§. I.

Reſolutio quæſtionis.

1. NOtandum primò. Injuſtam damnificationem ex duplici capite poſſe eſſe tantùm leviter & venialiter culpabilem. Primò ob parvitatem materiæ, ſecundò ob defectum perfectæ deliberationis, & voluntarii, quò reducitur etiam levis defectus diligentiæ adhiberi debitæ. Quòd ſi damnificatio ſit leviter culpabilis ex parvitate materiæ, convenit inter omnes, adeſſe quidem reſtituendi obligationem, ſed non niſi ſub peccato veniali, ita etiam retentio rei levis non eſt niſi peccatum veniale. Quæſtio igitur procedit de injuſta damnificatione ſecundò modò. De qua

Notandum ſecundò. Defectum voluntarii poſſe contingere, vel circa læſionem proximi formaliter, vel circa illam materialiter ſumptam. Circa læſionem formaliter contingit; quando habes quidem ſufficientem advertentiam & notitiam realis damni, quod infers, invincibiliter tamen exiſtimas illud damnum eſſe leve: e. g. ſcis te auferre aureum, ſed exiſtimas inculpabiliter, non ſufficere ad mortale peccatum. Circa læſionem materialiter ſumptam contingit defectus voluntarii, quando non habes ſufficientem advertentiam & notitiam ipſius realis damni, quod proximo per tuam actionem infertur; ut ſi auferas gemmam exiſtimans eſſe vitrum. Inter utrumque defectum hæc eſt notabilis differentia, quod prior defectus voluntarii ex parte formalis malitiæ, tametſi excuſet à gravi peccato, non tamen facit, quòd damnum, utpote verè voluntariè datum, fortuito caſui poſſit adſcribi: poſterior verò defectus facit, quòd potiùs caſui adſcribi debeat, cùm deſit ſufficiens voluntatis influxus.

Notandum Tertiò. Diverſas eſſe Authorum opiniones; nam primò Affirmant aliqui, etiam ex veniali damnificatione oriri gravem obligationem ſub mortali ad compenſationem totius damni. Secundò alii volunt eſſe obligationem gravem ad compenſandam partem damni commenſuratam quantitati culpæ. Alii Tertiò dicunt nullam eſſe obligationem ex culpa levi, neque quoad totum, neque quoad partem: Alii quartò docent, eſſe obligationem compenſandi partem juxta quantitatem & proportionem voluntarii, ſed non niſi ſub veniali; in qua varietate ſententiarum

CONCLUSIO PRIMA. *Qui damnum dedit ex culpa ſolùm veniali per inadvertentiam ad realem ipſius damni gravitatem, neque ſub mortali, neque ſub veniali tenetur ad totius damni compenſationem.* Ita Sotus, Lugo, Leſſius *l. 2. c. 7 dub. 6. n. 27.* & ſequentibus. 2.

Prima pars probatur: Obligatio reſtituendi ex titulo Injuriæ non debet eſſe major in ſuo ordine, quàm ſit ipſa injuria in ſuo, ſed obligatio gravis reſtituendi totum damnum eſt major in ſuo ordine, quàm ſit injuſta damnificatio ex culpa veniali in ordine & ratione injuriæ: ergo. Major patet, quia effectus & radicatum non poteſt eſſe majus ſuâ cauſâ, & radice, & quia reſtitutio ex delicto imitatur pœnam, eſtque aliquis effectus pœnalis: ſed pœna debet eſſe proportionata delicto. Minor probatur: gravis obligatio ad reſtituendum totum damnum eſt perfecta in ſuo genere, cùm tamen damnificatio venialis ſit imperfecta in genere injuriæ: ergo gravis obligatio ad reſtituendum totum eſt major in ſuo genere, quàm injuria in ſuo.

Confirmatur. Gravis obligatio ad compenſationem totius damni eſt proportionata damnificationi tantùm venialiter peccaminoſæ, quia ſi menſura majoris delicti requirit tantam reſtitutionem, menſura minoris delicti debet requirere minorem reſtitutionem.

Secunda pars etiam probatur: Quia etiamſi obligatio non eſſet gravis, tamen reſtitutio totius damni eſt pœnalis effectus gravis ex gravi delicto proveniens: ergo non poteſt eſſe effectus

pœ-

Digitized by Google

pœnalis ex delicto levi: ergo nec poteſt eſſe levis obligatio ad compenſationem totius damni, ex veniali & levi delicto dati.

3. CONCLUSIO SECUNDA. Damnificans ex culpa veniali per inadvertentiam, probabiliter non obligatur ſub mortali ad compenſandam partem damni juxta proportionem voluntarii, quæ reperitur in tali culpa: (2) eſt tamen probabile obligari ſub veniali ad compenſandam illam partem damni (3) quamvis oppoſita quoque ſententia nullam imponens obligationem ſit probabilis.

Prima pars contra Bonacinam, & Layman probatur: obligatio reſtituendi non debet eſſe major quàm culpa, ex qua naſcitur: ſed culpa eſt levis, & venialis: ergo obligatio non poteſt eſſe gravis, & ſub peccato mortali. Sed

4. Dices: Poſito præcepto naturali, vel poſitivo, obligatio in materia gravi eſt hoc ipſo gravis juxta communiorem Doctorum in Tract. de legibus: ſed pars reſtituenda juxta proportionem culpæ poteſt eſſe notabilis & gravis: ergo etiam obligatio eam reſtituendi erit gravis.

Reſpondent primò Authores ſuſtinentes tertiam partem concluſionis, concedendo totum, ſi ſupponatur obligatio reſtituendi partem damni, quia cùm pars ipſa poſſit eſſe notabilis, jam non eſſet levis ſed gravis obligatio.

Reſpondent ſecundò Authores ſuſtinentes ſecundam partem concluſionis, diſtinguendo majorem, ſi præceptum ſuæ obligationi præſupponat, culpam, nego; ſecùs, concedo. Atqui præceptum reſtituendi non abſolutè fertur in determinatam materiam, ſed propter culpam præſuppoſitam, nempe injuſtam acceptionem; unde etiam obligatio reſtituendi modificatur juxta quantitatem & proportionem culpæ. E contra præceptum obediendi v. g. ſicut & votum in materia gravi, cùm præciſè dependeat ex intentione præcipientis, vel voventis, non ex radice alicujus peccaminoſæ actionis, etiam pariunt gravem obligationem.

5. Secunda pars probatur primò. Perfecta obligatio ad compenſandum totum damnum, tanquam effectus pœnalis oritur ex injuria perfectè voluntaria: ergo ex injuria imperfectè voluntaria oritur obligatio imperfecta, hoc eſt ſub veniali ad reſtitutionem partis. Conſequentia patet; quia, ſi cauſa perfecta parit effectum pœnalem perfectum, cauſa imperfecta parit imperfectum.

Secundò. Damnum aliquò modò voluntariè contra juſtitiam illatum in foro conſcientiæ eſt reſtitutioni obnoxium, cùm æquitas naturalis dictet eſſe convenientius, ut is luat, qui cum aliquâ ſuâ culpâ damnum intulit, quàm qui nullâ ſuâ culpâ invitus damnum patitur: ſed non eſt obnoxium ſub gravi peccato & ad totum, veluti probavimus: ergo ſaltem ſub veniali, & quoad partem.

6. Tertia pars, quam tenet Sotus, Leſſius, Rhedingus, etiam probatur: Ex actu vovendi ob conſiderationem ſemiplenè voluntariam, ne quidem ſub veniali oritur obligatio implendi votum: ergo etiam ex acceptione, ob advertentiæ defectum ſemiplenè voluntaria & venialiter injuſta, non oritur obligatio reſtituendi. Conſequentia probatur: actus voventis cum ſemiplenâ advertentiâ ideo non inducit ullam obligationem, quia non eſt perfectus in ratione voti, ergo etiam acceptio propter imperfectam deliberationem venialiter injuſta non parit obligationẽ, quia non eſt perfectus in ratione injuriæ.

Ad primam rationem in oppoſitum, in ſecundæ partis probatione allatam, negatur conſequentia, quia obligatio reſtituendi eſt nata tantùm conſequi injuriam perfectam in ratione injuriæ, non imperfectam, ut ex inſtantiis voti, juramenti, præcepti Superioris oſtenditur, quæ tamdiu non obligant ſaltem juxta probabilem ſententiam Sanch. & Suarez, quamdiu procedunt ex imperfecta deliberatione, adeóque ſunt imperfectæ in ratione voti, juramenti, præcepti. 7.

Ad ſecundum Reſpondeo primò, hoc argumento nimium probari, nempe obligationem compenſandi totum, quia damnificatus ſine ſua culpa non tantùm partem, ſed totum damnum invitus & innocens patitur.

Reſpondeo ſecundò. Diſtinguendo majorem: damnum aliquò modò voluntariè illatum eſt reſtitutioni obnoxium ſi voluntarium ſit ad hoc ſufficiens, ut damnum potiùs ex voluntate quàm caſu & fortuitò contigiſſe cenſeatur, concedo; ſi non ſit ad hoc ſufficiens, nego. Atqui in damno ex ſemiplenâ deliberatione illato damnum potiùs cenſetur fortuitò datum, quàm ex malitia voluntaris.

Advertendum intereà ex Leſs. *loc. cit.* quando damnum illatum eſt grave, ordinariè culpam ſeu negligentiam, per quam committitur, cenſeri mortaliter peccaminoſam, niſi de oppoſito aliunde conſtet, quia cùm quis aggreditur opus periculoſum, vel advertit periculum, vel non? ſi non, ita ut nulla illius cogitatio mentem pulſet, omnino nulla erit culpa; ſi advertit, ordinariè peccat mortaliter in omiſſione debitæ, cùm enim opera externa ſuum periculum animo facilè inſinuent, etiam omiſſio debitæ diligentiæ in illo vitando facilè erit conjuncta cum advertentia & deliberatione vel formaliter, vel interpretativè plenâ & ſufficiente ad *mortale peccatum.* 8.

Advertendum ſecundò. Hujusque dicta procedere de culpa veniali per inculpabilem defectum ſufficientis deliberationis & advertentiæ ad realem & materialem gravitatem damni; nam ſi quis perfectè advertat ad quantitatem damni, quod infert, ad reale pretium & valorem pecuniæ, gemmæ, imaginis, &c. quam aufert, inadvertentia ad formalem malitiam damnificationis erit merè per accidens, neque poterit excuſare lædentem à reſtitutione totius damni: quemadmodum is, qui cum propoſito damnum reſarciendi alterius anſerem, canem, &c. jaculo ferit, tenetur ad reſtitutionem damni, quia illud voluntariè dedit, quantumvis propoſitum reſarciendi damnum moralis malitiæ gravitatem ab illo actu auferat. Ut enim optimè obſervat cit. Clariſs. P. Ininger, menſura obligationis reſtituendi non debet taxari vel præciſè à gravitate damni, vel formali gravitate

Digitized by Google

vitate, aut levitate injuriæ; ſed à gravitate damni voluntariè & ſcienter dati: ita ut Lex naturalis Juſtitiæ lædentem gravet ad tantundem alteri refundendum, quantum ſcienter & voluntariè læſit, ſive in foro conſcientiæ graviter peccaverit, ſive non: hoc enim requirit æquitas juſtitiæ, quæ ſicuti facit, ut poſſeſſor malæ fidei propter conſcientiam rei alienæ ullo tempore non præſcribat, ita facit, ut & damnificator malæ fidei propter ſcientiam damni alieni excuſetur ab onere reſtituendi.

§. II.

Solvuntur Objectiones.

9. OBjicies primò contra primam concluſionem, & ejus rationem: Quantumvis pœna purgatorii ſit graviſſima, & juxta Catholicorum PP. Doctrinam, major omnibus pœnis hujus mundi, tamen incurritur propter unicum peccatum veniale: ergo etiam non eſt inconveniens, ut propter levem culpam Theologicam incurratur gravis obligatio reſtituendi damnum alteri illatum.

Reſpondeo negando conſequentiam: quia pœna purgatorii tametſi ſit graviſſima comparatione reipublicæ humanæ; non tamen comparatione reipublicæ æternæ & fori divini, in quo infligitur: obligatio verò ex culpa levi foret gravis in eodem foro conſcientiæ.

10. Objicies Secundò. Excommunicatio minor eſt pœna gravis, quæ tamen incurritur peccato veniali: ergo licèt reſtitutio totius damni ſit effectus ſat gravis, tamen oriri poteſt ex delicto veniali.

Reſpondeo negando conſequentiam, quia excommunicatio minor eſt pœna medicinalis, quæ non tantùm adhibetur in finem puniendi delicti, ſed etiam animæ ab errore revocandæ, ideoque etiam imponitur pro culpa veniali.

11. Objicies Tertiò. Si quis gemmam alterius valentem 100. Imperiales projiceret in mare per venialem ſolùm inconſiderationem, exiſtimans valere duos, tenetur reſtituere centum. Ergo reſtitutio in totum ex culpâ veniali etiam oritur.

Reſpondeo. In illo caſu eſſe obligationem reſtituendi ex contractu precarii vel commodati: (gemmam quippe ab alio nullâ præviâ donatione factam accepiſſe ſupponitur) unde obligabitur ad reſtitutionem; quia rem alterius precariò vel commodatò conceſſam ſuâ, & latâ quidem culpâ perdidit.

12. Objicies quartò. Ad illam compenſationem tenetur damnificans, quâ reparatur æqualitas arithmetica inter datum & acceptum, ſiquidem hæc damnificatio eſt contra Juſtitiam commutativam: ſed æqualitas arithmetica non ponitur niſi reſtituatur totum: Ergo.

Reſpondeo diſtinguendo majorem; tenetur damnificans ad eam compenſationem, quatenùs damnificatio fuit injurioſa, & læſiva concedo; quatenùs non injurioſa, & à caſu magis, nego. Sed non ponitur æqualitas arithmetica, niſi reſtituendo totum, ſi ſit injurioſè acceptum vel ablatum, concedo; ſi magis fortuitò & à caſu ablatum, nego minorem & conſequentiam.

§. III.

Corollarium de obligatione reſtituen di ablata per minuta furtula.

INferes primò. Si quis per plura minuta furtula pervenit ad materiam gravis damni, teneri ſub peccato mortali ad totius damni reſtitutionem, ſive in ultimo furtulo quo pervenitur ad gravem materiam, adverterit ad gravitatem damni, ſive non adverterit. 13.

Prima pars eſt communis apud omnes, quia res furtiva vel extat, vel non extat penes ſurripientem? ſi extat, tunc eſt obligatus majori titulo rei acceptæ; ſi non extat, ſaltem eſt obligatus titulo injuſtæ acceptionis: ſiquidem in ultimo furtulo in quo advertit materiam illius furtuli unà cum præcedentibus conſtituere grave damnum proximi, peccavit mortaliter contra juſtitiam.

Secunda pars, quæ à quibusdam vocatur in controverſiam, nunc ferè habetur pro deciſa, poſtquam Innocentius XI. n. 38. damnavit hanc propoſitionem, *Non tenetur quis ſub pœna peccati mortalis reſtituere, quod ablatum eſt per parva furta, quantumcunque ſit magna ſumma totalis.* Et 14.

Probatur primò. Datur obligatio ad reſtituendam ſummam gravem per plura furtula acceptam: ſed hæc obligatio non eſt levis: ergo gravis. Minor probatur. Obligatio ad gravem ſummam reſtituendam, eſt gravis: ſed hæc eſt obligatio ad gravem ſummam reſtituendam: ergo eſt gravis. Major probatur. In læſo eſt Jus & efficacia alium gravandi & graviter obligandi ad non detentionem ſummæ gravis: ergo pariter in lædente eſt debitum legale & obligatio gravis ad reſtituendam ſummam, vel damnum grave, quod utrùm per plura furta, vel per unicum inferatur reſpectu læſi eſt planè per accidens.

Probatur ſecundò. Si plurium votorum & promiſſionum materia tandem perveniat ad ſummam gravem, ex multis levibus obligationibus reſultat obligatio gravis ad compenſandum totum complexum ex multis levibus votis & promiſſionibus: ergo etiam quando materia plurium furtorum conſtituit grave damnum, ex multis levibus læſionibus naſcetur gravis obligatio reſarciendi totum damnum.

Probatur tertiò. Lex naturalis non eſt minoris efficaciæ quàm lex poſitiva: ſed ſi quis per legem poſitivam vel ſententiam Judicis condemnaretur ad reſtitutionem totius damni, per plura minuta furta illati, contraheret gravem obligationem reſtituendi totum damnum: ergo cùm lex naturalis condemnet ad reſtitutionem faciendam, quoties voluntariè infertur injuria vel damnum, non minùs imponet gravem obligationem ad reſtitutionem gravis damni per plura furta dati.

Probatur quartò. Ex pluribus minutis mutuis naſcitur gravis obligatio reſtituendi totum mutuum: Ergo etiam ex pluribus minutis furtulis naſcitur gravis obligatio reſtituendi totum

tum grave damnum. Conſequentia patet ex identitate rationis, quia non minùs in læſo eſt jus exigendi rem ablatam, quàm in creditore jus exigendi rem mutuatam: ſicut ergo juxta quantitatem rei mutuatæ creſcit in mutuatario jus paſſivum & obligatio reſtituendi mutuum correſpondens juri activo creditoris, ita in ſurripiente creſcit obligatio reſtituendi furtum.

15. Objicies, Si eſſet gravis obligatio reſtituendi, vel eſſet ex radice rei acceptæ, vel injuſtæ acceptionis: neutrum poteſt dici: ergo: non ex radice rei acceptæ, quia ſupponimus hanc non ampliùs extare; non ex radice injuſtæ acceptionis, quia juxta ſuperiùs dicta ex levi culpa Theologica non naſcitur gravis obligatio ad reſtituendum grave damnum.

Reſpondeo, hanc obligationem univerſim oriri ex notabilis rei alienæ injuſta detentione, quæ ex ſua natura eſt mortaliter peccaminoſa, nam licèt in ultimo levi furto iniquus acceptor per accidens non adverterit ad connexionem præcedentium furtulorum, per quam gravis materia conſtituitur, hoc ipſo tamen, quòd illa materia coaluerit, obligatur gravi & negativo præcepto juſtitiæ non retinendi rem alienam, & conſequenter etiam poſitivo præcepto reſtituendi. Unde quàm primùm advertit ad gravitatem materiæ, vel damni, tenetur habere propoſitum reſtituendi, aut, ſi non habet, peccabit mortaliter. Dixi, univerſim oriri ex rei alienæ injuſta detentione, nam licèt non ſemper, ſæpe tamen concurrit titulus rei acceptæ, cùm nempe res furtiva tranſiit in poſſeſſionem furis, tunc quippe domino rei furtivè acceptæ jus eſt rem ſuam ab iniquo acceptore repetendi, & vindicandi.

§. IV.

Quædam alia Corollaria inferuntur.

16. INferes ſecundò. Ex culpa tantùm veniali non oriri obligationem ad reſtituendam gravem partem damni, ut docet Lugo citatus *n. 60.* nam ideò ex culpa veniali non oritur obligatio ad reſtituendum totum damnum, quia reſtitutio totius damni tanquam gravis effectûs pœnalis non eſt commenſuratus delicto, ſed etiam reſtitutio gravis partis foret talis, poſſet quippe alicubi gravis pars damni æquare, vel excedere gravitatem alterius totius damni.

Inferes Tertiò. Si quis unico actu furatus eſt, 17. ſcienter ſummam gravem ſufficientem ad peccatum mortale, & tamen ex errore & ignorantia inculpabili, vel tantùm venialiter culpabili exiſtimavit illam non ſufficere ad peccatum mortale, vel dominum non eſſe graviter invitum, probabiliùs teneri ſub peccato mortali ad integri damni reſtitutionem. Ratio ut priùs eſt, quia lex naturalis in gravi materia graviter obligat: ſed eſt lex naturalis ne retineatur res aliena injuſtè accepta, atque reparetur inæqualitas & damnum propriâ voluntate factum, eſtque in materia gravi, ut ſupponitur: ergo graviter obligat. Nec refert, quòd ille gravitatem damni, vel injuſtitiæ ignoraverit, quia juſtitia reſpicit medium rei, ideoque ſi damnum vel furtum à parte rei eſt grave & voluntariè datum, hoc ipſo etiam eſt obligatio datam inæqualitatem reparandi.

Inferes Quartò. Qui per errorem putat, 18. damnum à ſe inferendum majus eſſe, quàm re ipſa ſit, non teneri ad reſtituendum quàm quantum re ipſa damni intulit; quia licèt peccatum effectivè ſit gravius, juſtitia tamen non obligat, niſi ad tollendam inæqualitatem à parte rei datam, & ad reparandam æqualitatem cùm jure activo alterius.

Inferes Quintò. Si quis per invincibilem 19. ignorantiam exiſtimet damnum, quamvis cum culpa mortali illatum, minus eſſe, quàm reverà ſit, non teneri ad reſtituendum exceſſum ſuæ exiſtimationis, ut habet Haunold. *tr. 2. n. 221. & ſeqq.* ille quippe exceſſus hoc ipſo, quòd ſit involuntarius, non eſt formaliter, ſed tantùm materialiter injuſtus, ideoque non voluntati, ſed caſui adſcribi debet; neque datur Lex naturæ homines obligans ad evitanda damna involuntaria, quale hîc ſupponitur.

Neque opponas paritatem è *n. 17.* quòd lex naturæ obliget ad reparandum grave damnum materiale datum ab illo, qui inculpabiliter ignorabat formalem gravitatem damni. Nam diſparitas eſt, quòd in illo caſu totum damnum juxta ſuam gravitatem materialem, prout in re eſt, & quæ ſoli læſo officit, ſupponitur perfectè cognita, & voluntaria delinquenti: in iſto verò caſu exceſſus damni, etiam materialiter & ut eſt in re ipſa, ſupponitur inculpabiliter involuntarius delinquenti.

ARTICULUS III.

Qualis culpa in officio vel conſilio commiſſa pariat obligationem reſtituendi?

SUMMARIA.

1. *Non eſt obligatio reſtituendi niſi ex culpa lata & theologica.*
2. *Nec obſtat contractus implicitus, & acceptio mercedis.*
3. *Culpa lata in dando conſilium parit obligationem reſtituendi.*
4. *Excipitur reſpondens dubiè, vel juxta ſententiam probabilem.*
5. *Et reſpondens ſcienti ſuam inſufficientiam.*
6. *Eſt obligatio removendi cauſam damni futuri tametſi datam inculpabiliter.*
7. *Confeſſarius negligens imponere reſtitutionem, non tenetur tertio reſtituere.*
8. *Falſo conſilio impediens à conſecutione beneficii aliàs indebiti, tenetur ad reſtitutionem.*

§. I.

Digitized by Google

§. I.

Reſolutiones Quæſtionis.

1\. CONCLUSIO PRIMA. *Qui ex officio aliquod damnum impedire tenetur, ut Medicus, Advocatus, Confeſſarius, Judex, &c. non tenetur ad reſtitutionem, niſi ex culpâ latâ & Theologicâ, præterquam ſi ſpeciale pactum vel promiſſio de adhibenda diligentia exquiſitiſſimâ, adeoque evitandâ culpâ etiam civili, & Juridicâ acceſſiſſet.* Ita Leſs. Lugo, Haunold, alijque.

Ratio eſt, quia in tantum obligantur, in quantum in acceptione officij volunt & tenentur velle ſe obligare: ſed ſecluſo ſpeciali pacto, vel promiſſione, communiter nec volunt, nec tenentur ſe velle obligare ad majorem diligentiam quàm frugi homines ejusmodi conditionis, vel officij ſolent adhibere: ergo etiam non obligantur, niſi ex culpa lata, hoc eſt omiſſione diligentiæ communiter adhiberi ſolitæ, etiam cum prævisione damni ſecuturi. Ita ſi Medicus nolit adhibere extraordinariam diligentiam in curando ægroto, ſciens illum non niſi per extraordinariam diligentiam curari poſſe, tametſi hoc faciat ex rancore & odio, dummodo adhibeat ordinariam diligentiam, contra juſtitiam tamen non peccabit.

2\. Dices primò: Qui tenetur ex officio, tenetur ex quodam contractu, quia pro ſua opera ſtipendium accipit: ſed qui tenetur ex contractu, etiam tenetur ex culpa levi juxta dicenda, ergo. Reſpondeo diſtinguendo minorem: ſi præſumatur in tali contractu ſe obligare ad majorem diligentiam, quàm hujus officii homines adhibere ſolent concedo; ſecùs, nego.

Dices ſecundò. Ad majorem diligentiam tenetur, qui pro mercede quàm qui gratìs præſtat ſuam operam: ſed qui gratìs hanc præſtat, tenetur ad communem diligentiam: ergo, qui hanc pro mercede præſtat, tenetur ad majorem. Reſpondeo negando majorem: quia etiam qui gratis aliquod officium ſuſcipit, in ipſa ſuſceptione tacitè promittit adhibere communem diligentiam.

3\. CONCLUSIO SECUNDA. Qui ex officio tenetur ad conſulendum bono alterius, ut Confeſſarius, Parochus, Juriſconſultus, tenetur ad reſtitutionem damni ex malo conſilio ſecuti ratione ignorantiæ craſſæ, vel culpæ latæ, ut ſi ſuadeat contractum injuſtum, imponat reſtitutionem illi, qui non tenetur, &c. Salmant. Leſs. Lugo, aliique.

Ratio eſt primò. Quia talis tenetur ex officio ad debitam ſcientiam & vitandum errorem, in reſpondendo, & conſequenter cenſetur cauſa ſecuti damni. Secundò, quia, cùm ratione ſuæ profeſſionis habeatur pro ſufficienti, & non ſit ſufficiens ad reſpondendum, ineptâ reſponſione decipit alterum.

§. II.

Corollaria.

INferes ex dictis primò. Eum, qui conſultus reſpondet juxta opinionem verè probabilem, vel ſimpliciter aperit ſuam opinionem, dicens ita ſibi videri, non autem ſuadet alteri, ut ſequatur, vel indicat, ſe de rei veritate dubitare, non teneri ad reſtitutionem, ſi aliquod damnum è ſuæ ſcientiæ ſequela oriatur, quia tunc non eſt injuſta cauſa damni dati. Leſs. loc. cit. 4.

Inferes ſecundò. Si quis inſufficiens alteri ſcienti ſuam inſufficientiam dedit conſilium damnificum, non teneri ad reſtitutionem, cùm ſcienti & volenti non fiat injuria, niſi fortè agatur de damno tertii, cui malo conſilio v. g. de non reſtituendo, vel injuſto contractu damnum infertur. 5.

Inferes tertiò. Si quis cauſam damni ſine culpa Theologica datam poſſit ſine ſuo nocumento impedire, v. g. Medicus ex inculpabili inconſideratione præſcripſit medicinam nocivam, teneri ad corrigendum ſuum errorem, quia, niſi hoc faceret, cenſeretur influere in damnum ſubſequens voluntariè conſervando cauſam illius. Haun. n. 245. 6.

Inferes quartò. Etiamſi Confeſſarius vel Parochus ex officio audiens confeſſiones graviter peccet non admonendo ex negligentia pœnitentem de facienda reſtitutione, non tamen exinde teneri ad reſtitutionem tertio faciendam, quia nullam contraxit obligationem Juſtitiæ erga tertium, ex qua teneatur ipſius damnum præcavere Magnif. P. Peſchacher *intr. de Reſt. q. 3. a. 3.* 7.

Inferes quintò. Confeſſarium aut Doctorem, qui ratione ſui officii tenebatur verum dicere, ſi falſo conſilio & mortaliter culpabili fuit cauſa, ut tertius non conſequatur aliquod bonum, ſibi cæteroquin indebitum, ſed tamen à petente conſilium certò conferendum, teneri ex Juſtitia ad reſtitutionem illi tertio faciendam juxta proportionem ſpei quam habebat. E. g. Titius dicit Sempronio, ſe vovíſſe Cajo dare eleemoſynam; Sempronius falſò & ex craſſa ignorantia perſuadet Titium, quòd non ſit obligatus voto; unde Cajus privatur ſperatâ, & aliàs certò obtinendâ eleemoſynâ. In hoc caſu Sempronius obligatur Cajo ad compenſandam æſtimationem fruſtratæ ſpei: quia licèt iſte nondum habuerit jus quæſitum in ipſam eleemoſynam, tamen habebat jus rigoroſum, ne ab ejus conſecutione per fraudem & dolum impediretur: ſed à Sempron. per dolum ſaltem æquivalenter talem impeditur; ſiquidem ignorantia craſſa æquivalet dolo, & continet eandem moralem malitiam, quam ille: ergo Sempron. violans hoc jus rigoroſum Caij tenetur illud reſarcire. Sic Auth. citati. 8.

ARTICULUS IV.

Ex quâ culpâ in contractu commiſſâ oriatur obligatio reſtituendi?

SUMMARIA.

1\. *Contractus poteſt obligare ad caſum etiam fortuitum.*

2\. *Triplicis generis contractus.*

3\. *Et diverſa ſecundùm Leges obligatio.*

4. *Solvuntur objectiones.*
5. *Caſus fortuitus etiam in contractibus ordinariè eximitur à reſtitutione.*
6. *Obligatio reſtituendi in contractibus ex culpa levi & leviſſima non eſt ex jure naturali, ſed poſitivo.*
7. *Exponitur ſententia oppoſita &*
8. *Impugnatur.*

§. I.

Exponuntur obligationes ex contractu juxta juris diſpoſitionem.

1. Certum eſt, contractum validum eſſe ejus naturæ, ut poſſit in foro conſcientiæ obligare contrahentes ad præſtandum omne id, quod exprimunt in contractu, abſque alio ulteriori titulo, ſiquidem in hominis poteſtate conſtitutum eſt, ut poſſit ſuam libertatem plùs minùsve erga alterum propriâ voluntate reſtringere: unde poterit unus contrahentium alteri ſe obligare ad ſuſcipiendum periculum, & compenſationem damni emergentis, tametſi nulla culpa nec Theologica, nec Juridica interveniat, dummodò contrahentes caſum fortuitum in contractu exprimant. Hic quærimus, quid ſit dicendum in caſu, quo talis obligatio in contractu non exprimitur. Ubi

2. Notandum. Contractum, qui dicitur *altrò citròque obligatio*, trifariam dividi, ſunt primò contractus, qui cedunt in *ſolius accipientis utilitatem*, v. g. *commodatum*, in quo res aliqua gratuitò conceditur ad uſum pro tempore determinato, nam ſi pro indeterminato & revocabiliter ad nutum, vocatur *precarium.*

Secundò. Sunt contractus, qui cedunt in utilitatem *ſolius dantis*, ut eſt *depoſitum* ad cuſtodiam tantùm. Tertiò. Sunt, qui cedunt in gratiam & utilitatem utriuſque & *dantis & accipientis*, ut eſt v. g. contractus *pignoris, emptio, locatio, &c.*

3. De his jure Civili ſtatutum eſt primò. In contractu cedente in ſolius accipientis utilitatem, ut eſt contractus commodati, eſt obligatio evitandi culpam leviſſimam, & damnum ex tali culpa datum compenſandi. Ita habetur in *c. unico de commodato*, ubi dicitur: *Cùm gratiâ ſui tantùm quis ad commodatum accepit, de leviſſima etiam culpa tenetur*, quod contra Sotum Doctores communiter interpretantur de culpa non Theologica, ſed juridica. Idem habetur in *l. in rebus. ff. commodati. l. contra.* §. *item is. inſt. quibus modis re contrahitur obligatio.*

Secundò. In contractu cedente in ſolius dantis utilitatem (niſi ſit contractus mandati, qui etiam levem & leviſſimam culpam prohibet) tantùm eſt obligatio reſtituendi ex culpa lata, non autem levi & leviſſima. Patet ex *inſt. ubi ſuprà.* §. *præterea & is.* ubi dicitur, depoſitarium teneri ſolùm ex dolo, quo nomine culpa lata intelligitur.

Tertiò. Si contractus cedat in utriuſque utilitatem, teneris ex culpa lata & levi, non autem leviſſima. Ita habetur in *l. contractu* 23. *de regulis juris.* §. *creditor. inſtit. ubi ſuprà.* Ubi dicitur, quòd qui pignus accepit, non tenetur niſi ad exactam diligentiam in cuſtodiendo, non tamen ad exactiſſimam.

Ratio horum eſt univerſim: quia æquitas naturalis ſuadet, ut majori diligentiâ ſervetur res aliena, quando illius utilitas vel tota vel ex parte redundat in ſervantem, quàm quando nulla redundat: ſed in contractibus primi generis rei utilitas tota pervenit ad ſervantem, in ſecundi generis nulla, in tertii generis aliqua: ergo in primi generis contractibus maxima (non tamen omnimoda, cùm & extraordinaria diligentia ſuos gradus habeat) in medii generis communis & ordinaria, in tertii verò generis contractibus major requiritur diligentia, & conſequenter primi contractus leviſſimam, ſecundi latam, tertii levem culpam excludunt.

Oppones primò. Precarium fit in gratiam ſolius accipientis, & tamen accipiens ſolùm tenetur ex dolo & culpa lata, per *l. contractus ff. de regulis juris.* Ergo idem dicendum eſt de commodato, præſertim cùm in eâdem lege contractus commodati numeretur inter eos qui ſolùm recipiunt dolum & culpam levem. Secundò. Mandatarius tenetur ex culpa levi & leviſſima per *l. à procuratore. C. mandati*: ſed mandatum unicè cedit in bonum mandantis. 4.

Reſpondeo ad primum. Precarium excipi à communi regula, quia totaliter dependet à nutu dantis, eſtque ad libitum revocabile. Ad inſtantiam de commodato Reſpondeo: Legem loqui de caſu particulari, quo commodatum cedit in utriusque utilitatem, ut ſi equum commodes alteri ad faciendum iter in tuo negotio. Ad ſecundum Reſpondent aliqui, Mandatarium univerſaliter excipi, alii mitiùs exiſtimant, legem loqui de Mandatario, qui ſe pacto expreſſo ad ſummam diligentiam obligavit, vel qui inter plures ſe obtulit mandanti, adeòque ſaltem tacitè omnem poſſibilem diligentiam promiſit. Ita Azor. *p.* 3, *l.* 4. *c.* 6. & P. Ininger in Theſ. de Reſt.

Colliges ex dictis: Si damnificatio ſit merè fortuita & caſualis, abſque omni culpa juridica & theologica, ut ſi res apud commodatarium, vel conductorem pereat, nullam obligationem eſſe reſtituendi, ut habetur in *c. unico. de commodato*, quia res quæque ſuo domino perit, ſi nulla interceſſit culpa, vel pactio, ratione cujus tenearis ad damnum reſarciendum. Tres tamen caſus in eodem capite excipiuntur. Primò, ſi caſus fortuitus in contractu fuit expoſitus. Secundò, ſi commodatarius ſit in mora reſtituendi, hoc eſt cùm non reſtituit, dum poſſet ac deberet reſtituere.. Tertiò, ſi re aliter utatur, quàm in contractu conventum fuit, ut ſi equus fuit commodatus ad colendam terram, & illo utaris ad periculoſum iter, in quo equus periit, niſi tunc dominus talem uſum ratihabuiſſet, aut res eodem modo apud ipſum fuiſſet peritura. Et ita communiter Auth. Adde, ſi contractus rem transferat in dominium accipientis, ut fit in mutuo: cùm enim quæque res ſuo domino pereat, mutuatarius ipſo contractu in ſe quoque rei mutuatæ periculum ſuſcepit: unde ſi poſſit, tenebitur mutuantem ſervare indemnem, tametſi mutuum 5.

ſine

Digitized by Google

ſine culpa ſua v. g. tempeſtate, vel latronum violentiâ amiſiſſet.

§. II.

An hæc obligatio ſit juris naturalis vel poſitivi?

6. Controverſia tamen eſt, an iſta reſtituendi obligatio, modò ex *legibus Civilibus* deducta, ſit juris naturalis, an poſitivi? habeatne locum in foro interno, æquè ac externo? ante vel poſt ſententiam Judicis? Ideo

Reſpondeo primò. Intra limites juris naturalis nemo tenetur de damno dato in re alterius, niſi ob dolum aut culpam latam, etiamſi res apud ipſum fuerit ex contractu. Sylvius. Leſs. l. 2. c. 7. diſp. 8.

Ratio eſt: quia jure naturæ nemo tenetur adhibere majorem diligentiam in rebus alienis, quàm in re propria, & quàm præſtitiſſet ipſe dominus, ſi res apud illum fuiſſet; ergo ſi res pereat ſine omiſſione talis diligentiæ, non peribit ex damno injuſtè dato: atqui jure naturæ nemo tenetur in conſcientia de damno, niſi de injuſtè dato: ergo.

Reſpondeo ſecundò. Ex jure poſitivo eſt obligatio in conſcientia etiam ante judicis ſententiam reſtituendi ex culpa levi & leviſſima in caſibus aſſignatis; & ratio eſt primò. Quia leges juſtæ æquitati naturali conſentaneæ, & non merè pœnales ante judicis ſententiam obligant in conſcientia: ſed leges prædictæ exigentes evitationem culpæ levis & leviſſimæ ſunt juſtæ, conſentaneæ, &c. Ergo.

Secundò. Tunc eſt obligatio in foro interno ad reparandum damnum etiam ex culpa leviſſima, quando talis reparatio vel explicitè vel implicitè eſt in contractum deducta: ſed eſt ita deducta: ergo. Minor probatur: contrahentes ſaltem implicitè ſe obligant ad cuſtodiam rei juxta formam legibus præſcriptam, ſed forma legibus præſcripta eſt, ut in certis contractibus requiratur major, vel maxima diligentia, ſitque obligatio ex culpa levi & leviſſima, ergo.

Tertiò. Poſito contractu & lege exigente maximam diligentiam, alteri contrahentium eſt jus quæſitum ad exigendam talem diligentiam, & reparationem damni dati ex defectu talis diligentiæ: ergo ex parte alterius eſt debitum legale & obligatio etiam ante judicis ſententiam præſtandi ejuſmodi reparationem.

Quartò. Quilibet tenetur in conſcientia ex culpa lata (niſi parvitas materiæ, vel inadvertentia, vel per accidens propoſitum compenſandi excuſet) quia culpa lata eſt conjuncta cum culpa gravi Theologica: ſed culpa, quæ abſolutè vel comparativè ad alios contractus habetur pro levi, vel leviſſima, in contractu cedente in ſolius accipientis utilitatem, v. g. in commodato, eſt culpa lata: ergo in ejuſmodi contractu eſt obligatio etiam ex culpa levi & leviſſima. Minor probatur: culpa lata eſt omiſſio diligentiæ communiter adhiberi ſolitæ: ſed major diligentia ſolet adhiberi ad rei commodatæ quàm depoſitæ cuſtodiam: ergo ſi major vel maxima diligentia omittatur, culpa quæ abſolutè foret levis vel leviſſima, fit culpa lata: ita ſæpiùs contingit, ut etiam pro diverſitate materiæ vel ſubjecti culpa, quæ aliàs haberetur pro levi, lata & gravis efficiatur: quis enim dubitet, majorem requiri diligentiam in ſculpendo pretioſo, quàm communi lapide, in curando uno, quàm altero genere morbi? &c.

Oppoſitum videtur ſentire Haunoldus tr. 2. c. 2. n. 250. cum Eſparza & de Lugo. Ejus ratio eſt, quòd nemo facilè præſumitur velle ſe obligare ad caſum involuntarium, & ipſæ leges plerumque fundantur in præſumptione culpæ Theologicæ: atqui culpa leviſſima tanquam civile peccatum comparatur caſui involuntario: ergo præſumi debet, quòd nec contrahentes ſe voluerint ad culpam leviſſimam obligare, neque leges ſic obligare voluerint. Ad leges oppoſitas reſpondet, ex iis plus non inferri, quàm quòd tribuant jus exigendi talem diligentiam, quæ proinde ſine gravi culpa Theologica, & inde reſultante obligatione reſtituendi ſcienter omitti non poſſit: & quòd in judicio concedatur actio, vi cujus judex ex præſumptione culpæ Theologicæ alterum civiliter peccantem condemnare poſſit. 7.

Sed contra eſt, quòd poſſit dari culpa lata, & tamen purè civilis, ſine culpa Theologica, ex qua oriatur gravis obligatio, veluti ſi alterius canem, anſerem, &c. occidas cum animo reparandi damnum; quo caſu non peccas theologicè contra juſtitiam, & tamen committis culpam juridicam latam. Item dari poteſt culpa leviſſima juridica, quæ tamen comparativè ad certum genus contractuum efficitur culpa lata, & conjungi poteſt cum perfecto voluntario, adeòque cum culpa Theologica: ſiquidem eſt omiſſio diligentiæ communiter à viris probis adhiberi ſolitæ, prout antea oſtendimus. Igitur doctrina iſtorum authorum ſolummodò procedit in caſu, quo omiſſio debitæ diligentiæ habet conjunctam inadvertentiam & defectum ſufficientis voluntarii: in quo ipſorum opinioni lubens accedo, non tamen extra hunc caſum. 8.

ARTICULUS V.

An teneatur reſtituere, qui aliquid accepit ex contractu inito ſub conditione operis peccaminoſi, vel aliàs debiti?

SUMMARIA.

1. *Status quæſtionis.*
2. *Extra materiam juſtitiæ non eſt obligatio reſtituendi.*
3. *Neque intra materiam juſtitiæ.*
4. *Objectiones.*
5. *Solvuntur.*
6. *An leges poſitivæ imponant reſtitutionem ante ſententiam judicis?*

 7. *Quid*

7. *Quid dicendum ſi promiſſio fuit prodiga, an promiſſarius teneatur ad reſtituendum exceſſum prodigum?*
8. *An aliquid reſtituendum pro bono opere debito ex juſtitia?*
9. *An etiam pro opere bono extra juſtitiam?*

§. I.

De conditione operis turpis.

1. QUæſtio eſt: An, vel quid reſtituere teneatur, qui aliquid accepit ex contractu ſub conditione operis turpis, hoc eſt peccaminoſi perpetrandi? Cui alteram quoque adnectimus: An reſtituere teneatur, qui aliquid accepit ſub conditione operis boni, præſertim aliàs debiti? Porrò acceptio ex cauſa turpi dupliciter fieri poteſt, nempe vel intra vel extra materiam juſtitiæ. Extra materiam juſtitiæ, ut ſi meretrix pecuniam accipiat ſub pacto & conditione tradendi uſum corporis: intra materiam juſtitiæ; ut ſi judex pretium accipit pro ferenda ſententia injuſta; ſi latro pretium pro hoſte occidendo.

2. CONCLUSIO PRIMA. *Si turpitudo ſit extra materiam juſtitiæ, non eſt ex jure naturæ obligatio reſtituendi pretium acceptum pro opere peccaminoſo peracto.* Ita communis DD.

Ratio eſt: ſi foret obligatio reſtituendi, vel eſſet ex re accepta, vel injuſta acceptione: ex neutro eſt; ergo. Non ex re accepta, quia res eſt tradita in pretium rei vendibilis jam exhibitæ, ut ſuppono. Non ex acceptione injuſtâ, quia turpitudo & inhoneſtas acceptionis in meretrice v. g. non oritur ex titulo juſtitiæ, ſed alterius virtutis nempe caſtitatis. Confirmatur qui puellam defloravit ſub ſpe matrimonii, poſtea tenetur illam ducere ex juſtitia: ergo etiam meretrix pretium acceptum pro turpi proſtitutione, illâ peractâ licitè retinet. Conſequentia probatur: quia impletâ conditione operis oneroſi pretio æſtimabilis reſultat in puella jus ad petendum pretium promiſſum: ergo etiam impletâ conditione operis oneroſi pretio æſtimabilis, in meretrice reſultat jus ad retinendum pretium æſtimationi operis adæquatum. Unde ſequitur, idèm univerſaliter eſſe dicendum in aliis quoque materiis ut accepta ob quodlibet aliud peccatum v. g. ſacrilegium, maleficium, incantationem, &c. ſpectato jure naturæ non ſint obnoxia reſtitutioni.

3. CONCLUSIO SECUNDA. *Etiamſi turpitudo ſit intra materiam juſtitiæ, tamen non eſt obligatio reſtituendi pretium acceptum, ſed ſolummodo damnum reſpectu tertii.* E. G. venefica accepit pretium à Sempronio ad nocendum Titio, peracto veneficio nihil tenetur dare Sempronio, ſed damnum compenſare Titio. Ratio eſt ut priùs: In tantum tenetur reſtituere, in quantum lædit æqualitatem juſtitiæ: ſed hanc non lædit reſpectu Sempronii dantis pretium; verùm ſolummodo reſpectu Titii damnificati: ergo nihil Sempronio contrahenti & danti pretium, ſed Titio injuſtè damnificato tenetur reſtituere.

4. Objicies primò. Promiſſio operis turpis eſt nulla ante opus, & conditionem impletam, unde opere non ſecuto promiſſarius tenetur ad reſtitutionem: ergo etiam opere ſecuto erit obligatio reſtituendi; cùm non minùs in opere ſecuto quàm faciendo reperiatur turpitudo. Secundò ſequeretur peccatum vendi: ſed hoc non eſt vendibile: ergo. Tertiò: retentio pretii pro turpi opere accepti eſſet approbatio peccati: ſed hæc eſt illicita: ergo. Quartò: qui aliquid accipit ob peccatum contra juſtitiam, injuſtè accipit: ſed qui injuſtè accipit, tenetur reſtituere: ergo qui accipit propter peccatum contra juſtitiam, tenetur reſtituere.

Reſpondeo ad primum, conceſſo antecedente aſſignando diſparitatem: ideo quippe promiſſio eſt nulla, quia ſine peccato impleri non poteſt, unde promiſſor à ſua promiſſione reſilire tenetur, & promiſſarius nullum jus adverſùs promittentem acquirit, prout habetur in §. *quod turpi ex cauſa. inſt. de inutilibus ſtipulationibus*, & *in c. in malis.* 22. 9. 4. ubi dicitur: *in malis promiſſis reſcinde fidem; impia enim eſt promiſſio quæ ſcelere adimpletur:* atqui retinere vel accipere pretium pro opere turpi jam peracto non habet objectum peccaminoſum, ſed honeſtum, videlicet æqualitatem inter opus oneroſum & pretium ipſius, prout confirmari poteſt inſtantiâ defloratæ virginis ſuperiùs adductâ, cui deflorator debet matrimonium promiſſum non quidem ante, ſed poſt commiſſum peccatum. 5.

Ad ſecundum Reſpondeo. Peccatum non eſt vendibile in ratione peccati, concedo; in ratione operis oneroſi in gratiam alterius indebitè exhibiti, nego.

Ad tertium nego ſequelam majoris, cùm & dans pretium potuerit peccatum commiſſum deteſtari, ac tamen velle ſervare, quod promiſit; accipiens verò non ideo habeat complacentiam in peccato, ſed potiùs in adimpletione promiſſi.

Ad quartum diſtinguo majorem: injuſtè accipit comparativè ad illum qui læditur, concedo; comparativè ad illum, qui offert pretium, nego: ergo tenetur reſtituere illi, qui læditur, concedo; qui dat pretium, nego conſequentiam.

Dixi notanter, *de jure naturæ.* Nam legibus poſitivis meritò ejuſmodi contractus damnari, pretiumque acceptum reſtitutioni fieri obnoxium, videtur colligi ex *l. generaliter. ff. de verborum obligationibus. Et l. pacta. C. de pactis*, ubi dicitur: *Pacta, quæ contra leges conſtitutionesq;, vel contra bonos mores ſunt, nullam vim habere, indubitati juris eſt.* Quod ipſum tamen utrùm ante vel poſt ſententiam judicis ſtringat, controverſum eſt.

Communior affirmat valere tantùm poſt ſententiam judicis, niſi in caſibus expreſſè ipſo jure adductis, in quibus aliquæ perſonæ redduntur incapaces pretium recipiendi, vel accipiendi.

§. II.

Alia quæſita huc pertinentia.

QUæres primò. Quid dicendum, ſi promiſſio fuit prodiga, an promiſſarius teneatur 7.

Digitized by Google

tur ad reſtituendum exceſſum prodigum ſupra rei æquam æſtimationem?

Reſpondeo. Cum Card. de Lugo. n. 60. tametſi ſententia affirmans ſit valde probabilis, negativam tamen niti validâ ratione: quia toties promiſſio obligat, quoties res promiſſa poteſt ſine peccato poni: atqui tametſi committatur prodigalitatis peccatum in ipſa promiſſione, tamen res promiſſa poteſt poni, & impleri ſine peccato: ergo obligat. Confirmatur à poſteriori; nam qui promiſſo conjugio defloravit virginem, tenetur illam poſtea ducere, quantumvis illa ſit longè inferioris conditionis, ideoque promiſſio fuerit prodiga: ergo à pari idem dicendum de aliis prodigis promiſſionibus.

8. Quæres ſecundò. An pro opere bono aliquid licitè accipi, vel retineri poſſit? Opus bonum poteſt eſſe vel indebitum, vel debitum: ſi indebitum, modò aliunde nulla ſit abſurditas, veluti in ſimoniaca acceptione pretii pro re ſpirituali, certum eſt, poſſe accipi pretium, v. g. ſi pecuniam accipias, ut pro alio jejunes. Opus debitum vel eſt ex titulo juſtitiæ, vel alterius virtutis. De utroque inſtitutâ quæſtione

Reſpondeo primò. Qui aliquid accipit pro opere aliàs ex juſtitia debito, tenetur pretium acceptum reſtituere; ſic communis DD.

Ratio eſt, quia accipere pro re jam debita eſt violare æqualitatem, & cogere alterum ad emendum rem ſuam: ſed hæc eſt injuſta acceptio, quæ parit obligationem reſtituendi: ergo. Ideo judex tenetur reſtituere, quicquid accepit pro ferenda ſententia juſta, ſive à litigante, ſive ab amico ipſius. Sic debitores tenentur reſtituere, quando nimiis protelationibus debitæ ſolutionis adigunt creditores ad remittendam partem ſui debiti.

Reſpondeo ſecundò. Si actus ſit debitus extra virtutem juſtitiæ, v. g. ex charitate, vel religione, nunquam eſt obligatio reſtituendi ex juſtitia; aliquando tamen ex motivo earundem virtutum. Primæ partis ratio per ſe patet: quia extra objectum & materiam juſtitiæ non naſcitur obligatio juſtitiæ. Secunda quoque pars probatur: quia poteſt charitas obligare ad gratìs dandum, ut ſi aquam habeas, & tranſeas hominem in extrema ſitis neceſſitate conſtitutum: ubi te charitas obligat ad potum ſitienti præſtandum gratìs, præcipuè ſi nihil inde tibi incommodi emergat: ſi igitur in illo caſu non niſi pro pretio accepto hauſtum porrigas, eadem charitas te obligabit, ne pretium acceptum retineas. Rurſus, ſi voviſti, certæ Eccleſiæ dare calicem valentem 30 aureos, & Eccleſia tibi promittat ſex aureos, ſi votum obtuleris; illos ſex aureos licitè nec accipere, nec retinere potes; ſiquidem illis ſubtractis decreſcit valor triginta aureorum, ad quem tamen voto religionis obſtringeris. 9.

ARTICULUS VI.

Quomodo contrahatur obligatio reſtituendi ex culpa juridica per legem Aquiliam, aliisq; titulis?

SUMMARIA.

1. *Quid ſit lex Aquilia, & actio noxalis?*
2. *Ex lege Aquilia nemo tenetur reſtituere ante ſententiam judicis.*
3. *Multò minùs ob actionem noxalem.*
4. *Objectio ſolvitur.*
5. *Obligat tamen poſt ſententiam judicis.*
6. *In communi periculo quanta ſit obligatio ſalvandi rem alienam?*
7. *Quæ ſit obligatio in indirecta damnificatione?*

§. I.

Legis Aquiliæ obligatio declaratur.

1 Lege Aquiliâ (ſic dictâ, quòd ſit lata ab Aquilio Tribuno plebis) tenetur ad refuſionem damni ex culpa etiam leviſſima & merè juridica, quicunque propriâ ſuâ culpâ alterius perſonæ, vel rebus damnum intulit, ut ſi incautiùs tractando bombardam, ejus exploſione alium læſit, per textum legis *in l. Aquilia. ff. ad legem Aquiliam.* & § 1. *inſtit. eod. t.* Actione noxali tenetur is, cujus mancipium, vel quadrupes *pauperiem fecit*, hoc eſt, alienis perſonis, aut rebus, in corpore vel bonis nocuit. Hinc oritur quæſtio, an iſtæ leges obligent ante vel poſt ſententiam judicis, ſi damnum fuit datum abſque gravi culpa theologica: nam ſi iſta adfuit, eſſe obligationem reſtituendi jure naturali ante omnem ſententiam judicis, conſtat ex prædictis.

2. CONCLUSIO PRIMA. *Lex Aquilia non obligat ante judicis ſententiam ex culpa leviſſima, conjuncta cum defectu advertentiæ & voluntarii.* Sic Haunoldus, Clingerſperger, P. Ininger in Theſib. & Clariſs. D. Cletle *to. 1. de crim. p. 2. c. 4. §. 4.*

Ratio eſt, quia ejuſmodi lex attentâ humanâ fragilitate foret nimis difficilis, rigida, & oneroſa, quippe imponens graviſſimum onus ſe ipſum ſpoliandi ſuis rebus ob aliquod damnum nullâ ſuâ voluntate datum, ideoque magis caſui adſcribendum: unde etiam hæc obligatio negatur à pluribus Authoribus. Neque defacto practicatur, aut habetur pro practicabili: atqui ejuſmodi lex hoc ipſo, quòd vel ſit dubia, vel ſuſpecta de injuſtitia, vel per contrariam conſuetudinem abolita, non obligat: ergo.

Neque obſtat ratio legis Aquiliæ, dicentis potiorem debere eſſe cauſam illius, qui damnum abſque omni ſuâ culpâ patitur, quàm alterius, qui ſuo facto illud inferr, quamvis ſit culpa leviſſima; nam patientis indemnitati ſatis proſpicitur ex eo, quòd per eandem legem Aquiliam ipſi competat actio rei ſuæ perſecutoria adverſùs damnificantem, deinde æquè difficile

Digitized by Google

difficile ac inhumanum videtur, debere ſe ipſum ſpoliare propriis bonis, ad reparandum alterius damnum, non ſuâ voluntate, ſed quaſi fortuitò datum, quàm ut quis patiatur damnum magìs caſu quàm dolo illatum.

3. Idem dicendum de legibus concedentibus actionem nox[illegible]m, & jubentibus reſtitui damnum ſine ver[illegible]propria culpa datum, ſicuti tenetur habitator l[illegible]o dejicientis, vel effundentis, nauta, caupo vel ſtabularius pro delicto famuli, dominus pro damno dato à ſuo animali, *ex inſt. ſi quadrupes pauperiem feciſſe dicatur.* & *ff. eod. tit. leg. ſi verò, §. hac autem actio, ff. de his qui dejecerunt vel effuderunt.*

Ratio eſt: quòd iſtæ leges ſint quaſi pœnales non fundatæ in contractu aut delicto proprio, adeòque adinſtar aliarum legum pœnalium ante judicis ſententiam non obligent in conſcientia, ut habet Engel in Collegio juris Can. *l. 5. t. 36. n. 45.* Sic etiam lex Aquilia in quantum ultra modum & æſtimationem damni jubet reſtitui, legibus pœnalibus æquiparatur, nec proinde obligat ante judicis ſententiam, ut tradit citatus Clariſs. D. Cletle.

4. Objicies. Lex juſta & obligans in foro externo, ſi non ſit merè pœnalis aut in falſa præſumptione fundata, obligat etiam in foro interno, præſertim ſi inſuper jure Can. ſit recepta & approbata, quod non forum externum tantùm, ſed etiam animarum periculum conſiderat, *cap. 2. de conſtitutionibus in 6.* atqui lex Aquilia exigens præſtationem culpæ leviſſimæ eſt juſta: æquius enim eſt, ut damnum ferat damnificans, qui in culpa fuit, quàm damnificatus, qui eſt ſine culpa; & non eſt lex merè pœnalis, cùm actio legis Aquiliæ non ſit tantùm pœnalis, ſed etiam rei perſecutoria, approbatur quoque à jure Can. in *cap. ult. extra de injuriis, & damno dato*: ergo obligat etiam in foro interno ante ſententiam judicis.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: Lex Aquilia eſt juſta ut obligans mediante actione & ſententia judicis, vel ut præſumens injuriam formalem voluntariè datam, ſicque eſt approbata à jure Can. loco cit. concedo; ſecus nego. ergo obligat in conſcientia, mediante actione & ſententiâ judicis, vel in quantum præſumit injuriam formalem concedo; ſecus, nego conſequentiam.

5. CONCLUSIO SECUNDA. *Lex Aquilia poſt ſententiam judicis obligat in conſcientia etiam ex culpa leviſſima & juridica.* Ita Molina, Layman, Ininger, loc. cit. eſtque, ut fatetur Haunoldus, communior & probabilior.

Ratio eſt, quòd lex Aquilia eſt lex juſta & rationabilis, ut omnes fatentur, ergo obligat in conſcientia vel ante vel poſt ſententiam judicis, non ante, propter nimium rigorem, & difficultatem, ut dictum, ergo poſt ſententiam judicis, ad quam non eſt neceſſe præſupponi culpam theologicam, uti patet in legibus pœnalibus, quæ obligant poſt ſententiam judicis, tametſi nulla præceſſerit culpa theologica, ſed ſufficit præceſſiſſe culpam juridicam. Et ſanè aliàs lex Aquilia foret inutilis, cùm per ipſam damnificato nec ante nec poſt ſententiam judicis fieret ſatisfactio, quæ tamen eſt finis per legem Aquiliam unicè intentus. Accedit praxis quotidiana Tribunalium, identidem aliquos ex actione noxali condemnantium, ubi judices nullam culpam theologicam & moralem, ſed plerumque meram incuriam in damnificante poſſunt præſumere. Dixi tamen *ex culpa leviſſima*: nam ſi damnum fuiſſet datum ex caſu merè fortuito, damnificans nec ante, nec poſt ſententiam judicis teneretur ad refuſionem damni, ſi quidem lex ipſa requirit culpam, & abſolvit damnificantem ex caſu fortuito.

§. II.

Quæſita de communi periculo & indirecta damnificatione reſolvuntur.

Quæres ulteriùs primò. An in communi periculo, cùm videlicet rem ſuam vel alienam aliquis debet amittere (prout contingit in incendio, vel periculo naufragii) potiùs teneatur ſalvare rem alienam, quàm ſuam? 6.

Reſpondeo. Si res propriæ ſint æquè pretioſæ vel pretioſiores, quàm res alienæ, ex quocunque contractu apud te extent, potes illas tutâ conſcientiâ præferre rebus alienis, nec teneberis ad reſtitutionem rei alienæ: ſi verò res propriæ ſint viliores, ita ut ex eadem jactura non patiaris notabile damnum, teneris rem alienam præferre tuis. Lugo diſp. 8. ſ. 10. n. 132. Reding. q. 2. a. 3. d. 6.

Ratio primi eſt, quia nemo præſumitur per contractum voluiſſe ſe obligare ad extraordinarias expenſas faciendas pro conſervatione rei alienæ: ſed qui pro conſervatione rei alienæ perderet res ſuas, æquè pretioſas, faceret expenſas extraordinarias in rem alterius, ſine ſpe probabili recuperandi illas, quis enim rationabiliter præſumat, dominum rei alienæ velle tantundem refundere, quantum valuère res æquè pretioſæ perditæ, quàm ſuæ? ergo ad hoc non eſt obligatus in conſcientia. Dico *in conſcientia*, quia qui in communi periculo res proprias eripuit relictis alienis, in foro externo præſumitur egiſſe dolô malô, & per ſententiam judicis cogitur ad ejus reſtitutionem ex *l. quod Nerva. ff. depoſiti & cap. bona fides. de depoſito.*

Ratio ſecundi eſt, quia in quolibet contractu eſt implicita obligatio rem alienam cuſtodiendi modo morali quo potes; ſed in dato caſu potes moraliter cuſtodire & ſervare rem alienam, utpote ſine gravi tuo damno: ergo.

Quæres ſecundò. An & quomodo quis obligetur ad reſtitutionem ex indirecta damnificatione? E. g. Injuſtâ actione occidiſti Petrum; Paulus, qui ſimultates exercebat cum Petro, venit in ſuſpicionem homicidii, & propterea punitur. Quæritur, an ex juſtitia tenearis Paulo, vel ejus hæredibus reſarcire illa damna ex tuo homicidio per accidens, & indirectè evenientia? 7.

Reſpondeo primò. Obligaris ex juſtitia ad illa omnia Paulo compenſanda, quæ ipſe per ſententiam judicis expendere debuit in compenſationem damni Petro à te directè illati.

Ratio

Digitized by Google

Ratio eſt manifeſta, quia ſicuti es ex juſtitia obligatus ad reſarcienda damna Petro à te directè illata, ſic pariter obligaris ad reſarciendos ſumptus illi, qui tuo loco & vice illa damna compenſavit: ſed in hoc caſu Paulus tuo loco & vice damna compenſavit: ergo teneris illa Paulo refundere.

Reſpomdeo ſecundò. Si propter ipſas circumſtantias tuæ actionis occiſio Petri fuit cauſa & occaſio, ut Paulo imputaretur homicidium (v g quia uſus fuiſti veſtibus, famulis, gladio Pauli neſcientis, vel inviti ad patrandam cædem:) teneris ad compenſandum damnum Paulo ex Petri occiſione conſecutum, quia in hoc caſu per tuum actum moraliter influis in imputationem homicidii, & conſequenter in damnum, quod Paulo indirectè & per accidens inde emergit.

Reſpondeo tertiò. Præciſè nomine homicidii non teneris ex juſtitia reſarcire damnum, quod Paulo indirectè & per accidens inde emergit, etiamſi illud prævideris, vel intenderis. Ita Molina tom. 4. diſp. 86. Sanch. l. 10. conſiliorum c. 4. d. 1. Sangall. tr. 3. q. 1. d. 3. Ratio eſt: Ideo teneris ex juſtitia ad reſtitutionem damni dati, quia per externam actionem injuſtam fuiſti realis cauſa talis damni; ſed in hoc caſu non fuiſti realis cauſa damni Paulo illati per tuam actionem externam; ſiquidem in illud nec phyſicè nec moraliter influis, neque enim homicidium ideo imputatur Paulo, quia tu illud feciſti, ſed propter alias conjecturas ad quas tu concurrere non ſupponeris.

DISPUTATIO XXXIII.
DE Secunda radice reſtitutionis ex re accepta.

POſſeſſor rei alienæ vel eſt bonæ, vel malæ fidei: ſi eſt malæ fidei, tunc habet obligationem reſtituendi ex injuſta acceptione, de qua multis dictum, præterquam de obligatione reſtituendi fructus, quam in hanc præſentem quæſtionem conſultò diſtulimus. Nunc de poſſeſſore bonæ fidei inſtitutâ quæſtione ſit

ARTICULUS I.
Ad quid teneatur, qui bonâ fide poſſidet rem alienam?

SUMMARIA.

1. *Bonæ fidei poſſeſſor tenetur reſtituere totum, quod apud ſe extat vel formaliter, vel æquivalenter.*
2. *Non licet pro re reſtituta petere pretium.*
3. *Venditor rei furtivæ ad quid teneatur?*
4. *Emptor rei furtivæ poteſt modicum,*
5. *Non autem juſtum & totum pretium repetere.*
6. *Donatarius tenetur reſtituere pretium rei furtivæ donatæ.*
7. *Sententia negans licere recepto pretio rem furtivam furi reddere.*
8. *Sententia affirmans eligitur.*
9. *Oppoſita fundamenta ſolvuntur.*
10. *Quid liceat emptori malæ fidei.*

§. I.
An bonæ fidei poſſeſſor teneatur reſtituere totum, quod apud ſe extat?

1. CONCLUSIO. *Bonæ fidei poſſeſſor tenetur totum & hoc ſolum reſtituere domino, quantum apud ſe extat, vel in quantum inde factus eſt locupletior.* Ita communis Theologorum.

Ratio eſt, quòd titulus rei acceptæ ad plus non obliget, quàm in quantum res vel in ſe, vel in ſuo æquivalenti extat: ergo poſſeſſor bonæ fidei non plus tenetur reſtituere, quàm id, quod ex re aliena apud ſe extat, vel lucrum quod inde accepit; quia in lucro, ex quo factus eſt ditior, cenſetur res æquivalenter extare.

Inferes ex dictis primò. Illi qui rem alienam & furtivam bonâ fide comparatam ſuo vero domino reſtituit, non licere, ut ab ipſo pro re reſtituta pretium exigat, quamvis ipſemet pretium pro re furtiva furi dederit. ex *l. Mater tua. l. ſi mancipium. Cod. de rei vindicatione.* Ratio eſt, quia par non eſt, ut quis emat rem ſuam, *l. ſive. ff. de contrahenda emptione.* Sed ſi dominus deberet pretium reſtituere pro re ſua, quam alius à fure comparavit, rem ſuam emeret. 2.

Inferes ſecundò. In caſu, quo quis rem furtivam juſto pretio emptam durante bonâ fide iterum vendidit æquali vel minori pretio, ad nullam reſtitutionem teneri: quòd ſi verò majori pretio vendidit, teneri ad reſtituendum exceſſum, niſi ille ipſe exceſſus, ſit fructus induſtrialis ſpeciali labore acquiſitus. Ratio ex dictis eſt, quia in primo caſu res accepta nec in ſe, nec in æquivalenti extat penès poſſeſſorem bonæ fidei, in ſecundo verò caſu extat in æquivalenti, nempe quoad exceſſum & lucrum; in tertio verò caſu non extat res in æquivalenti, quia illud lucrum, & exceſſus non cenſetur acquiſitus ex re accepta, ſed ex ſpeciali induſtria. 3.

Inferes tertiò. Si emptor rem ſciens vel dubitans eſſe furtivam, modico pretio comparavis, eo fine & animò, quòd vellet eandem vero domino reſtituere, qui alias illius jacturam vel certè recuperandæ periculum fuiſſet factu- 4.

facturus, poſſe factâ reſtitutione modicum illud pretium repetere, ut tradit Mol. diſp. 721. n. 2. & ratio eſt, quòd emptor in tali caſu cenſetur utiliter gerere negotium domini, ideóque pro ſua induſtria meritò poſſit exigere modicum illud pretium.

5. Inferes quartò. Ejusmodi emptorem, ſi rem, quam dubitat eſſe furtivam, juſto pretio comparavit, non poſſe integrum pretium à domino repetere, quamvis animo reſtituendi comparâſſet, ſed eam ſolummodo partem, quam prudentum judicio videtur ſuâ induſtriâ promeritus: aliàs enim non gereret utiliter negotium domini, ipſumque redigeret ad emendam rem ſuam, quod iniquum eſſe modò dictum eſt. Dixi: quamvis animo reſtituendi comparâſſet, quia ſi ſibi comparavit, nihil poteſt à vero domino exigere, quippe cujus negotium utiliter non geſſit, remque iniquè comparavit, prout colligitur ex *l. ſi pupilli. ff. de negotiis geſtis.*

6. Inferes quintò. Qui rem furtivam dono accepit & bonâ fide vendidit, teneri ad totum pretium reſtituendum domino rei, ſi aliter rem ſuam obtinere nequeat, quia in illo pretio res furtiva extat æquivalenter juxta ſuperiùs dicta.

§. II.

An & quando res furtiva ab emptore furi poſſit reſtitui?

Quæſtio procedit in caſu quo de re ſua furi reddita dominus periclitatur: ſi enim fur illam probabiliter reſtituet, aut dominus à fure facilè recuperabit, certum eſt, eſſe licitum illam furi reſtituere, quia tunc reſtituens utitur jure ſuo in avertendo ſuo damno, & inſuper conſulit famæ furis.

7. Circa hoc duæ ſunt ſententiæ. Prima eſt Cajetani 2. 2. q. 66. *a. 6.* *Et Mol. diſp.* 722. aliorumque negantium; quorum ratio eſt primò: Illi debet fieri reſtitutio, cujus res eſt, niſi ſit cauſa excuſans: ſed res eſt domini, non furis: ergo reſtitutio debet fieri domino, non furi. Secundò. Non licet emptori rei furtivæ illam redigere è ſtatu meliori in deteriorem, ſicuti non liceret rem alienam ab igne extractam denuo in ignem projicere: ſed res domini fuit redacta ad ſtatum meliorem per hoc, quòd fuerit à fure vendita, ſic enim faciliùs poteſt redire in manus veri domini: ergo non licet eandem denuo tradere in manus furis. Tertiò. Si dominus rem ſuam repetat à poſſeſſore bonæ fidei, tenetur iſte reſtituere etiam cum jactura pretii, nec licet eam furi reddere; ergo emptor bonæ fidei etiam non requiſitus tenetur illam domino reſtituere, nec poterit furi reddere.

8. Altera & probabilior ſententia eſt, licere in illo caſu rem furtivam furi reſtituere, & hanc tenent Navarrus, Sylveſter, Leſſius, de Lugo. diſp. 17. n. 29. cum pluribus ibidem citatis.

Et probatur primo. Si poſſeſſor bonæ fidei obligaretur ad rem domino reſtituendam cum æquali, vel gravi ſuo damno, haberet eandem obligationem, quam habet fur, & poſſeſſor malæ fidei: ſed hoc repugnat æquitati naturali, cùm is, qui rem habet bonâ fide, nullam injuriam intulerit domino, ideóque debeat eſſe melioris conditionis.

Probatur ſecundò ab exemplis: Si auferam à fure librum, ut illum domino reſtituam, ille verò viciſſim alium à me auferat, nec velit reſtituere, niſi recepto priori libro, poſſum licitè librum furtivum ipſi reddere, quia non teneor cum tanto damno rem alienam apud me retinere, ſimiliter ex eadem cauſa poteſt quis licitè rem alienam in plateis repertam in eodem loco reponere, poſtquam advertit ipſius retentionem eſſe ſibi damnoſam: ergo ob paritatem rationis idem licebit in noſtro caſu,

Probatur tertiò. Contractus talis emptionis vel eſt naturâ ſuâ nullus propter defectum voluntarii (non enim emptor rem comparâſſet, ſi ſciviſſet eſſe furtivam) vel in irritum revocari poteſt ad arbitrium illius, qui deceptus eſt: ergo poteſt emptor reſciſſo contractu rem furtivam venditori reſtituere.

Probatur quartò. Nemo per ſe loquendo tenetur ſuum periculum poſtponere periculo alieno: ſed poſſeſſor bonæ fidei, niſi rem furtivam furi reſtituat, incurrit periculum amittendi rem unà cum pretio, quod poteſt evitare rem alienam furi reſtituendo: ergo non tenetur hoc ſuum periculum poſtponere periculo domini, quod habet ad recuperandam & vindicandam rem ſuam.

Ad primam rationem in contrarium Reſpondeo: Grave & æquale damnum illius, qui rem alienam bonâ fide poſſidet, eſſe ſufficientem cauſam excuſantem, ne teneatur rem proprio domino reſtituere.

Ad ſecundum diſtinguo majorem: Non licet rem alienam è meliori ſtatu poſitivè redigere in ſtatum deteriorem, quod probat adverſariorum inſtantia, concedo; tantùm permiſſivè, ut contingit in noſtro caſu, & probant noſtræ inſtantiæ, ſic nego. Nemo enim cum gravi ſuo damno tenetur poſitivè conſervare rem proximi.

Ad tertium nego conſequentiam. Rationem diſtinctionis optimè aſſignat Ininger *q. 2. a. 2.* quia priusquam dominus determinatè ſciat poſſeſſorem rei ſuæ, non habet determinatum jus adverſùs ullum, & debet eſſe contentus, per quemcunque demum ſibi res ſua ſive mediatè ſive immediatè, ſive per ſe ſive per alium reſtituatur; at verò cùm devenerit in notitiam determinati poſſeſſoris, etiam habet jus determinatum adverſùs illum; qui proinde etiam determinatè tenebitur reſtituere.

Et hæc quidem de poſſeſſore bonæ fidei. Sed an etiamne licebit emptori malæ fidei, qui ſcivit rem eſſe furtivam, recepto pretio illam furi reddere?

Reſpondeo cum Leſſio *l. 2. c. 14. d. 3.* aliiſque ab ipſo citatis, probabiliùs non licere, primò: quia talis emptor, cùm teneatur ad reſtitutionem non ſolùm titulo rei acceptæ, ſed etiam injuſtæ acceptionis, eò quòd acceperit rem alienam invito domino ſciens, vel dubitans eſſe alienam, tenetur etiam cum ſuo damno & amiſſione pretii rem reſtituere: ergo ratione damni non excuſatur, quemadmodum excuſatur emptor bonæ fidei à reſtitutione ipſi domino facienda. Secundò. Ideo emptor bonæ fidei poteſt rem furtivam recepto pretio furi reſtituere,

Digitized by Google

tuere, quia jure poteſt contractum vitioſum & ſibi damnoſum reſcindere: ſed emptor malæ fidei non poteſt illum ita reſcindere: ergo. Minor probatur: quia cùm ſciverit, rem eſſe alienam, & nihilominus voluerit emere, etiam cenſetur damnum & periculum in ſe voluiſſe ſuſcipere, ac jure ſuo cedere, quod habuiſſet ad diſſolvendum contractum, ſi rem eſſe alienam neſciviſſet. Advertit tamen Leſs. etiam oppoſitam ſententiam eſſe probabilem & rationi conſentaneam, præſertim quando res ex continenti, vel non diu poſt factam emptionem furi, à quo fuit empta reſtituitur, quia tunc nondum cenſetur domino fuiſſe illata notabilis injuria, ipſius rem tam brevi tempore contrectando.

ARTICULUS II.

Qualis ſit obligatio reſtituendi fructus ex re aliena perceptos?

SUMMARIA.

1. *Quid & quotuplices ſint fructus?*
2. *Fructus induſtriales ſunt immunes reſtitutionis.*
3. *Bonæ fidei poſſeſſor reſtituit fructus naturales, & mixtos extantes.*
4. *Quæ melioramenta deduci poſſint?*
5. *Difficultas ex jure poſitivo.*
6. *Reſponſio Lugonis.*
7. *Poſſeſſor bonæ fidei acquirit fructuum dominium revocabile, donec res evincatur.*
8. *Sententia negantium obligationem reſtituendi fructus æquivalenter extantes,*
9. *Impugnatur.*
10. *Contraria fundamenta ſolvuntur.*
11. *Malæ fidei poſſeſſor tenetur reſtituere fructus etiam non extantes:*
12. *Et quos dominus percepturus fuiſſet.*
13. *Et quos non percepiſſet, ſi tamen ipſe percepit.*
14. *Fructus quoque perceptos ex melioramentis.*

§. I.

Quos fructus teneatur reſtituere poſſeſſor bonæ fidei?

1. NOtandum. Fructuum nomine principaliter ſignificari illa, quæ terrâ gignuntur in hominis alimentum, victum, cæteraſque corporis neceſſitates, ut eſt vinum, frumentum, oleum, & arborum fœtus: ſecundariò verò intelligi omnia emolumenta, & proventus, qui ex re corporali, vel incorporali percipiuntur, ut ſunt penſiones, operæ ſervorum, vecturæ navium, & jumentorum, aliaque jura, quæ poſſeſſori ex re poſſeſſa proveniunt. Trifariam à Theologis dividuntur in *naturales, induſtriales,* & *mixtos.* Naturales ſunt, quos res ipſa ex ſe producit ſine ulla ferè hominis induſtria, ut eſt herba pratorum, poma arborum. Induſtriales ſunt, qui ex mero labore & induſtria proveniunt, uti lucrum ex negotiatione cum pecunia, quæ ex ſe eſt ſterilis, & non niſi per induſtriam fructificat. Mixti ſunt, qui partim ex natura, partim ex induſtria proveniunt, veluti ſegetes, &c. quibus adduntur apud Haunoldum fructus civiles, hoc eſt, qui ex jure alteriuſque obligatione proveniunt, ut penſiones, ſalaria, &c. revocantur autem ad fructus induſtriales, vel mixtos. His poſitis quæſtio inſtituitur tam de malæ quàm bonæ fidei poſſeſſore, quando, vel quos fructus ex re aliena perceptos reſtituere teneatur? Ubi

Certum eſt: Fructus merè induſtriales non 2.
eſſe reſtituendos ab ullo poſſeſſore. Ita certa & communis Doctorum ſententia. Ratio eſt, quia non ſunt fructus rei alienæ, ſed induſtriæ propriæ, quos proinde ſive bonæ, ſive malæ fidei poſſeſſor pleno jure ſuos facit; unde qui furatur inſtrumentum, & per illud facit aliquod artefactum, non tenetur artefactum, ſed inſtrumentum domino reſtituere.

CONCLUSIO. *Bonæ fidei poſſeſſor tenetur* 3.
reſtituere fructus naturales & mixtos qui adhuc extant, & necdum ſunt præſcripti, deductis tamen expenſis & melioramentis. Ita communis Theologorum. Ratio eſt, quòd res fructifera domino ſuo fructificat, ubicunque ſit; unde filius ex ancilla aliena natus, eſt ſervus domini ancillæ, ubicunque fuerit progenitus.

Dixi tamen primò: *Qui adhuc extant,* ſubintellige, vel formaliter, vel æquivalenter, hoc eſt, in quantum poſſeſſor factus eſt ditior; nam rei non extantis reſtituendæ obligatio non oritur ex titulo rei acceptæ. Dixi ſecundò, & *necdum ſunt præſcripti*; quia ſicut aliæ res mobiles, ita & fructus à bonæ fidei poſſeſſore triennio præſcribi poſſunt contra dominum, quâ præſcriptione completâ ceſſabit obligatio reſtituendi. Dixi tertiò: *Deductis tamen expenſis & melioramentis*; quia ex re accepta plus non eſt domino reſtituendum, quàm ſit damnum ipſius: ſed melioramenta & expenſæ factæ non pertinent ad damnum domini, imò ſi dominus illa perciperet, acciperet rem alienam, & hocipſo obligaretur ad ejus refuſionem titulo rei acceptæ.

Diſtinguunt tamen Authores inter melioramenta & expenſas, nam aliæ ſunt neceſſariæ, 4.
quæ ſi non fuiſſent adhibitæ, res periiſſet, vel facta eſſet deterior; aliæ utiles, ſine quibus fructus in tanta copia vel bonitate non proveniſſent; aliæ voluntariæ & voluptuariæ quæ fiunt ornamenti, & voluptatis cauſâ, ut fontes, ſtatuæ, &c. Et quidem de expenſis vel melioramentis neceſſariis aut utilibus communis eſt ſententia, quòd tam bonæ quàm malæ fidei poſſeſſor poſſit illas in reſtitutione fructuum deducere. De voluptuariis autem dicendum, non eſſe licitum plus ex illis deducere, quàm exinde utilitatis domino accreſcit; quia iniquum videtur, dominum cogere, ut in re ſua faciat expenſas tantùm pro recreatione, quia tamen nullæ ferè etiam voluptuariæ expenſæ reperiuntur, quæ non ſint domino utiles, ideo juxta proportionem & valorem

Digitized by Google

lorem utilitatis poterit fieri aliqua ſubtractio expenſarum. Ita Molina diſp. 725.

5. Et hæc quidem de jure naturæ ſatis recepta, & liquida: dubium tamen & difficultatem movent leges civiles, quæ dum poſſeſſori indiſtinctè aſſerunt dominium fructuum perceptorum, ex conſequenti videtur eundem ſublevare ab onere illos reſtituendi; non enim ex alio capite forent reſtituendi, quàm quòd res fructificet domino ipſius rei evictæ: ſed ſi poſſeſſor ſit dominus fructuum ex re aliena perceptorum, jam res aliena non domino rei, ſed poſſeſſori fructificat, & in ejus dominium fructus tranſeunt: ergo non eſt obligatio illos reſtituendi domino rei evictæ. Quòd verò leges dominium fructuum perceptorum poſſeſſori bonæ fidei aſſerant, conſtat ex *l. bonæ fidei*. 48. *ff.* de acquirendo dominio. ubi dicitur: *Bonæ fidei emptor non dubiè percipiendo fructus etiam ex aliena re ſuos interim facit; non tantùm eos, qui diligentiâ & operâ ejus provenerint, ſed etiam omnes; quia quod ad fructus attinet, loco domini penè eſt.* Et in fine clariſſimè: *Et ovium fœtus ſunt in fructu, & ideo ad bonæ fidei emptorem pertinent, etiamſi pragnantes venierint, vel ſubreptæ ſint.* Item in *l. ſequitur.* §. *lana. ff. de uſucapionibus. Lana ovium furtivarum, ſiquidem apud furem detonſa eſt, uſucapi non poteſt, ſi verò apud bonæ fidei emptorem, contra quam in fructu eſt, nec uſucapi debet, ſed ſtatim emptoris fit.* Ubi ſupponitur, fructus quàm primùm percipiuntur tranſire in dominium poſſeſſoris bonæ fidei.

6. Reſpondet Card. de Lugo d. 17. ſeſs. 3. n. 47. Veteres Juriſconſultos tenuiſſe contrarias opiniones, & quidem Paulum J.C. in dicta L. *bonæ fidei*, & l. ſequitur. fuiſſe in hâc ſententia, quòd poſſeſſor bonæ fidei fructus rei alienæ ſtatim ſuos faceret: uti & Cajus in l. *in pecudum. ff. de uſuris.* Alios verò fortaſſe tenuiſſe contrariam ſententiam, prout Pomponius in *l. fructus.* 45. *ff. de uſuris*, negans bonæ fidei poſſeſſorem alienæ rei fructus ſuos facere, & Julianus *l.* 13 *ff. de action. empt.* dicens: Dominum re evictâ etiam fructus ſuos facere. Ideo poſtea Imperatorem in *l. certum. C. de vindicatione. &* §. *Si quis à non domino. inſtit. de rerum diviſ.* hoc totum ad jus naturale reduxiſſe, ut quidem fructus formaliter vel æquivalenter extantes à bonæ fidei poſſeſſore reſtituerentur domino, non verò fructus conſumpti.

7. Aptiùs tamen ad concordanda jura dicendum videtur, quòd beneficio & authoritate juris poſitivi etiam naturalium fructuum perceptorum dominium cedat poſſeſſori bonæ fidei, revocabile tamen uſquedum res ipſa à domino evincatur, & quidem dominium evincunt prædictæ leges *bonæ fidei* & *l. ſequitur.* quòd verò ſit revocabile, & expiret cum rei evictione, indicant illæ voces legis citatæ: *ſuos interim facit.* adeòque non abſolutè & irrevocabiliter, Cujus revocabilis dominii exempla jura ſæpiùs ſubminiſtrant. Hâc ratione leges in ſpeciem diſcordes facilè ad concordiam revocabis, ſi leges aſſerentes dominium exponas de dominio revocabili, illud negantes de dominio irrevocabili.

Hoc ipſum juris poſitivi beneficium etiam eò uſque extendunt Palaus, Haunoldus, Ininger, cit. ut bonæ fidei poſſeſſorem liberet onere reſtituendi ex fructibus naturalibus conſumptis, in quantum factus eſt ditior. Fundamentum eſt primò ex § 35. *Inſtit. de acquirendo rerum dominio.* ubi dicit Imperator: *Dominum rei contra illum* (hoc eſt bonæ fidei poſſeſſorem) *de fructibus conſumptis agere non poſſe.* prout etiam indicatur in *l. ſed & hoc.* 4. §. *poſt litem. ff. fin. regund.* ubi dicitur, *quòd eum, qui fructus bonâ fide percepit, lucrari oportet, ſi eos conſumpſit.* Unde apparet, bonæ fidei poſſeſſorem benignitate juris integrè & irrevocabiliter lucrari fructus bonâ fide conſumptos, etiamſi inde factus ſit ditior. 8.

Secundò. In ſola poſſeſſione hæreditatis alienæ jura exprimunt neceſſitatem reſtituendi fructus, per quos aliquis *factus eſt locupletior.* l. *illud quoque.* 40. §. 1. *ff. de petit. hæred* alibi verò indiſtinctè negant actionem contra poſſeſſorem bonæ fidei, de fructibus conſumptis nihil exprimendo, unde factus eſt ditior. Cùm igitur exceptio in uno caſu firmet regulam in caſibus non exceptis, præſumendum eſt, jura voluiſſe ſolùm in caſu hæreditatis alienæ, non in aliis caſibus particularibus poſſeſſorem bonæ fidei obligare ad refundendum domino rei, in quantum de fructibus conſumptis factus eſt ditior. Ac tertiò meritò id jura ſtatuere potuerunt, ſiquidem obligatio reſtituendi fructus æquivalenter extantes eſt valde gravis, & obnoxia mille ſcrupulis, & moraliter inobſervabilis.

Verùm hæc tanti non ſunt, ut à communiſſima Theologorum & Juriſtarum ſententia recedere oporteat, agnoſcentium obligationem ad reſtituendos fructus æquivalenter extantes. Non enim certæ juris naturalis obligationi eſt derogandum, niſi perſpicuè conſtet, illam poſitivi juris conſtitutione temperari: ſed eſt juris naturalis obligatio non tantùm ad reſtituendam rem ipſam, ſed etiam ad fructus rei, ſive formaliter ſive æquivalenter extantes: ut apud omnes in confeſſo eſt: ergo niſi hujus obligationis temperatio perſpicuò conſtet ex iure poſitivo, ſtandum eſt hâc obligatione: Atqui non conſtat conſpicuò de aliqua attemperatione aut imminutione hujus obligationis ex jure poſitivo. Non ex textibus primo loco adductis; primò, quia illi ſolùm negant actionem & conventionem in foro externo; atqui negatâ hâc conventione & actione civili non ſequitur ablatam eſſe obligationem naturalem reſtituendi in foro conſcientiæ. Secundò; quia jura loquuntur de fructibus conſumptis: ſed in quo quis factus eſt ditior, non habetur pro fructu conſumpto, ſed pro fructu æquivalenter extante, ſicut etiam res ipſa, ſi fuiſſet alienata, haberetur nihilominus pro æquivalenter extante in ſuo pretio. Neque refert, quòd poſſeſſor aquiſiverit dominium fructuum, perceptorum, cùm enim ſit revocabile uſque ad rei evictionem, hâc evictâ conſequenter exſpirat, & unà cum re ipſâ antiquo rei domino accedit. 9.

10. Neque

Digitized by Google

10. Neque urget, quod ſecundo loco dicebatur, nullam fieri in jure diſtinctionem de iis fructibus, in quibus quis factus eſt ditior, præterquam in fructibus poſſeſſæ hæreditatis: hoc enim potiùs indicat, Imperatorem maluiſſe rem totam in ſtatu juris naturalis relinquere, quàm jus novum condere. Porrò quòd leges ſpecialem mentionem faciant de poſſeſſore hæreditatis, non rectè dicitur exceptio: quæ enim eſt regula deobligans poſſeſſorem bonæ fidei à reſtitutione fructuum extantiam, ut ab illa fieret exceptio? Imò eſt expreſſio & declaratio regulæ & juris naturalis, quòd illius obligatio non tantùm ad fructus formaliter, ſed etiam æquivalenter extantes ſe extendat: Quæ propter identitatem rationis æquè ad aliorum bonorum, quàm hæreditatis poſſeſſionem extenditur: cauſalis quippe illius legis, *illud quoque*, eſt, quòd fructus, per quos aliquis locupletior factus eſt, ſint *quaſi augmenta hæreditatis*; ſed ijdem ſunt quaſi augmenta etiam alterius ſubſtantiæ, cùm hoc ipſi ſuâpte naturâ conveniat. Unde cùm jura agnoſcant obligationem reſtituendi in poſſeſſione hæreditatis, non eſt ratio excludendi obligationem à poſſeſſione aliorum bonorum.

Quod tertio loco additur, hanc obligationem eſſe nimis gravem, ſcrupuloſam, inobſervabilem: gravem & ſcrupuloſam, imò & ſalebroſam eſſe fateor, uti eſt ferè omnis obligatio reſtituendi: per has tamen ſalebras terenda eſt regia juſtitiæ via, ne à ſcopo ſalutis aberres. Inobſervabilis non eſt, cùm ita obſervari & ferè ſemper practicari in judiciis dicat Covaruvi. l. 1. Var. c. 3 & ex illo de Lugo cit. n. 47. Nec ſanè, quæ lex naturæ dictat, ſunt inobſervabilia.

§. II.

Quos fructus teneatur reſtituere poſſeſſor malæ fidei?

11. POſſeſſor malæ fidei tenetur primò ad reſtitutionem fructuum naturalium & mixtorum etiam non extantium, & ſi primitùs fuit bonæ fidei, poſtea malæ, tenetur ad reſtitutionem illorum fructuum, quos tempore malæ fidei recepit. Ita Sanchez, de Lugo cum communi.

Ratio eſt: quòd iſti fructus, quàm primùm fuerunt nati, jam tranſiêre in jus domini, nec malæ fidei poſſeſſor in ipſos ſibi ullum jus comparare poterat, & ſi illos conſumpſit, hoc ipſo tenetur ex injuſta acceptione. Excipit tamen Sanchez l. 2. in decalogum. n. 118. cum aliis Doctoribus à ſe relatis illos fructus, quos malæ fidei poſſeſſor ex re aliena percipere neglexit, & qui non facilè & ſine extraordinaria diligentia à domino percipi potuiſſent, tunc enim exiſtimat, malæ fidei poſſeſſorem non eſſe obligandum ad reſtitutionem, cùm dominus quoad ejusmodi fructus non damnificetur.

Tenetur ſecundò in foro conſcientiæ ad reſtituendos fructus, quos dominus rei ex illa percepiſſet, quantumvis poſſeſſor illos non perceperit. Ita Lugo, Leſs. & alii. Ratio eſt, quia poſſeſior malæ fidei tenetur ad reparationem cujuscunque damni injuſtè illati: ſed dominus rei propter injuſtam detentionem ſuæ rei reverà patitur damnum in fructibus, quos aliàs percepiſſet: ergo. 12.

Tenetur tertiò ad reſtitutionem illorum fructuum, quos dominus fuiſſet nunquam recepturus, ſi modò illos recepit, aut conſumpſit. Ita Lugo, Sanch. & alii. Ratio eſt ut ſuprà: quia illi fructus, quàm primùm fuêre nati, tranſierunt in jus & dominium ipſius domini, unde qui illos accepit & conſumpſit, dominum in illis fructibus injuſtè damnificavit. 13.

Tenetur quartò etiam fructus ex melioramentis perceptos domino reſtituere, ſi melioramenta accreſcant rei & tranſeant in jus domini, tunc enim ſicuti melioramenta ita & fructus inde provenientes pertinent ad rei dominum. 14.

DISPUTATIO XXXIV.

DE Circumſtantiis reſtitutionis, & cooperantibus ad damnum.

CIrcumſtantiæ reſtitutionis ſunt: *quis*, *quid*, *quantum*, *quando*, *quo ordine*, *loco*? Ex his circumſtantiæ, *quid & quantum*, partim ſunt explicatæ, partim in ſequenti diſputatione de reſtitutione in ſpecie explicandæ recurrent. Ad Circumſtantiam *quis* potiſſimus pertinent cooperantes, non enim tantùm ad reſtitutionem tenetur, qui alienum poſſidet, vel injuſtè accepit, ſed etiam qui directè, efficaciter tamen ad damnum proximi, vel injuſtam acceptionem fuit cooperatus.

ARTICULUS I.

De cooperantibus ad damnum.

SUMMARIA.

1. *Enumerantur varii modi cooperandi ad injuſtam damnificationem.*
2. *Singuli exponuntur.*

3. *Om-*

Digitized by Google

3. *Omnis efficaciter cooperans tenetur ad reſtitutionem.*
4. *Ex tribus ultimis modis non ſemper oritur obligatio reſtituendi.*
5. *Cooperatio ad partem obligat ad partem.*
6. *Etſi damnum fuiſſet ab aliis inferendum.*
7. *Executore alias parato inferre damnum, conſulens non tenetur.*
8. *Licitè ſuadetur minus damnum parato inferre majus.*
9. *At non in ordine ad tertiam perſonam.*
10. *Niſi damnificans ſit paratus damnum inferre alterutri.*
11. *Revocato mandato non teneris ad damnum datum à mandatario.*
12. *Ratihabitio damni dati non obligat.*
13. *Revocatio damnoſi conſilii non ſemper excuſat conſulentem.*
14. *Quando obligetur dans iniquum ſuffragium?*
15. *Quomodo excuſentur occultatores?*
16. *Quando metus gravis excuſet cooperantem?*

§. I.

Ex quo modo cooperandi oriatur obligatio reſtituendi.

1. MOdi cooperandi ad injuſtam damnificationem enumerantur his verſiculis à S. Doctore comprehenſi.

Juſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus,
Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.

Ubi primis ſex modis indicatur directus & poſitivus concurſus ad damnificationem, tribus poſtremis indicatur concurſus indirectus & negativus.

2. Primus modus cooperandi eſt *juſſio* ſeu mandatum, cùm quis expreſſè vel tacitè mandavit alteri inferre damnum. Nomine *conſilii* intelligitur is, qui damnum dari efficaciter ſuaſit. *Conſenſus* ſignificat efficacem approbationem, ſeu ſuffragium ad damnum inferendum, v. g. injuſtum ſuffragium in electione, ſine quo electio non perageretur. Per *palpantem* intelligitur, qui laudando vel deridendo inducit alium ad damnum inferendum, v. g. exaggerando acceptam contumeliam, exprobrando timiditatem, &c. *Recurſum* dare damnificanti dicitur, qui injuſtè recipit damnificantem, aut rem ablatam, ita ut injuriæ deinceps tantò ſecuriùs aut graviùs inferri poſſint, aut illatæ non compenſantur. Per *participantem* intelligitur, qui vel in ipſo crimine auxilium præbet, aut formaliter cooperatur, ut ſi faber furi clavem tradat ad ſeram aperiendam; ſi quis in furto vigilem agat, vel ſcalam applicet, &c. vel ſi partem de re ablata accipiat. Per *mutum* intelligitur, qui cùm ex officio teneretur, & efficaciter poſſet impedire damnum imperio, minis, monitis, nihilominus ſilet & diſſimulat. Per *non obſtantem* ſignificatur, qui cùm teneretur auxiliis per ſe, vel alios adhibendis injuriam propulſare, hoc facere neglexit. *Non manifeſtans* is intelligitur, qui perpetratam ab alio injuſtitiam occultat, cùm illam poſſet & teneretur ex officio revelare.

CONCLUSIO PRIMA. *Quicunque uno ex* 3.
prædictis modis efficaciter & executivè fuit cooperatus ad damnum proximi, tenetur ad reſtitutionem. Ita communis Doctorum. Ratio eſt, quòd, qui verè intulit damnum proximo, ſicque violavit jus commutativum ipſius, tenetur ad reſtitutionem: ſed qui prædictis modis efficaciter & executivè cooperatus eſt ad damnum proximi, verè intulit ipſi damnum: ergo tenetur ad reſtitutionem.

CONCLUSIO SECUNDA. *Nullus ex tri-* 4.
bus ultimis modis negativis tenetur ad reſtitutionem niſi quis ex officio, vel contractu fuerit obligatus ad avertendum damnum, quia nemo ex juſtitia, ſed ſolùm ex charitate obligatur avertere alterius damnum, ubi commodè poteſt. Ita cum S. Doctore 2. 2. q. 62. a. 7. communis Doctorum. Unde infertur, famulum videntem, quòd alius conſervus domino quidpiam ſurripiat, & tacentem, non peccare contra juſtitiam, nec proinde teneri ad reſtitutionem, niſi cura, vel cuſtodia rei domeſticæ fuiſſet ipſi commiſſa: teneri tamen ad reſtitutionem, ſi videat, & permittat damnum ab extraneo irrogari, quia etiamſi ſpecialis vigilantia ipſi non fuerit commiſſa, communi tamen hominum ſenſu & exiſtimatione ex ipſa ratione famulatûs cenſetur habere connaturalem obligationem contra externos impediendi damna ſui domini, veluti cum Soto. l. 4. de Juſt. q. 7. a. 3. docet Navarrus. Leſſ. Laym. Lugo. n. 105. quamvis quoad hoc Mol. & Rebellus diſſentiant, quòd exiſtiment famulum ne quidem ad reſtitutionem teneri, cùm videt & diſſimulat aliquid ab extraneo auferri.

§. II.

Corollaria.

INferes primò. Si quis ſuâ cooperatione non 5.
ad totum damnum, ſed tantùm ad partem ipſius concurrit, non teneri niſi ad reſtituendam partem, quia tantùm ratione partis cooperatio ipſius eſt efficax.

Inferes ſecundò. Etiamſi damnum, quod 6.
unò ex prædictis modis dediſti, fuiſſet ab aliis inferendum, te tamen teneri ad reſtitutionem, quia non tantùm illa eſt vera & efficax cauſa damni, quæ ſi abeſſet, effectus non fieret, ſed etiam illa, quæ ita movet ad inferendum damnum, ut ſi ipſe vel alius ſimilis non moveret, damnum non eſſet inferendum: aliàs qui ſuadet, & præcipit homicidium, non eſſet cauſa illius, ſi aliud fuiſſet quoque ſuaſurus, imò occiſor non eſſet cauſa damni, ſi homicidium etiam ab alio fuiſſet injuſtè perpetrandum, quod eſt manifeſtè falſum, ſicuti enim alter fuiſſet injuſtè facturus, ſi proximum occidiſſet, vel ejus necem ſuaſiſſet, ita & ille, qui in ipſius locum ſuccedit, & crimen præoccupat. Ita Leſſ. cum communi.

Inferes tertiò. Si executor damni etiam ſine 7.
conſilio, conſenſu, mandato, &c. æquè tantum damni fuiſſet illaturus, tunc conſulentem, mandantem, & ſimili modo concurrentem non teneri ad reſtitutionem. Ita Leſſ. dub. 2. n. 4. & ſe-

Digitized by Google

& ſequentibus. Ratio eſt, quòd etiamſi in illo caſu graviter peccetur contra juſtitiam à cooperante, tamen conſilium, mandatum, ſimiliſque concurſus in illo caſu conſetur eſſe inefficax, & tantùm concomitanter ſe habere, non autem cauſaliter in damnum influere.

8. Inferes quartò. Si furi majus damnum inferre parato imperâſſes, vel conſuluiſſes, ut minus inferret, (v. g. Titio volenti auferre centum, ſuades, ut accipiat 50.) te non teneri ad reſtitutionem, quia non cooperaris ad inferendam injuriam, ſed jam paratum injuriari à majori injuria avertis, ſicque negotium domini utiliter geris. Ita Leſs. cit. dub. 3. n. 19.

9. Inferes quintò. Non eſſe licitum ſuadere latroni volenti gravem injuriam inferre Petro, ut minorem injuriam inferat Paulo, non enim licet impedire damnum Petri cum injuria Pauli, & facere mala ut eveniant bona, niſi fortè Paulus propter ſuam opulentiam exiſtimaretur non gravatè laturus ſuum damnum ad avertendum damnum Petri multò gravius.

10. Inferes ſextò. Si latro omnino paratus eſſet alterutri damnum inferre, poſſe te ſuadere in genere id, quod minus eſt, quia tunc non objicis injuriæ proximum, cùm de injuria inferenda latro jam ante cogitaverit, ſed in genere dicis, potiùs minus malum eſſe eligendum, quàm majus, ſi alterutri fieri debeat, & oſtendis quodnam ex duobus ſit minus, ubi veritatem doces, nec præbes alteri cauſam juſtam conquerendi; ſiquidem non dicis in particulari, ut huic perſonæ determinatæ injuriam inferat, ſed ex juſta cauſa ſpeculativam rei veritatem proponis.

Inferes ſeptimò. Si ante patratam injuriam mandatum revoces, idque mandatario innoteſcat, quamvis ille neglectâ revocatione mandatum exequatur, te non teneri ad reſtitutionem, juxta complures leges, in ff. mandati, & communem Doctorum; jam enim cauſam injuriæ abſtuliſti.

12. Inferes octavò. Qui damnum ſuo nomine illatum ratum habet, propter illam ratihabitionem non obligari ad reſtituendum, quia factum præteritum non pendet ab illa ratihabitione. Excipe, ſi ratihabitio eſſet cauſa, quòd damnum illatum continuaretur, tunc enim jam eſſet cooperatio ad injuſtam rei alienæ detentionem.

13. Inferes nonò. Damnoſum conſulentem, ſi re adhuc integrâ, & priuſquam damnum ex malo conſilio ſequeretur, illud revocavit, aliquando excuſari, aliquando non excuſari à reſtitutione, nam ut bene diſtinguit Lugo, diſp. 19. ſ. 2. n. 37. conſilium domnoſum vel fuit falſum, vel fuit verum; ſi fuit falſum, quia e. g. dixiſti, contractum eſſe licitum, qui eſt illicitus; medicinam eſſe bonam, quæ eſt nociva, &c. & ſi, priuſquam fiat contractus vel ſumatur medicina, ſufficientibus motivis oſtendis te fuiſſe deceptum, & alter neglectâ tuâ revocatione pergat nihilominùs nocumentum ponere, non jam tuo conſilio, ſed ſuâ malitiâ inductus cenſebitur, ſicque ad nihil reſtituendum teneberis. Si verò rogatus conſilium ad ſciendam commoditatem nocendi, v. g. procurandi abortum, exequendi furtum, &c. dediſti verum & nocivum conſilium, tunc etiamſi illud poſtea revoces, ſi tamen alter tuum conſilium ſecutus damnum inferat, teneberis ad reſtitutionem, quia tamdiu influis efficaciter in damnum proximi, quamdiu remanent illa tua motiva, quibus operans ad nocendum inducitur: ſed hæc remanent: ergo. Sicuti ſi alteri arma ad nocendum dediſſes, maneres concauſa homicidii, tametſi ipſum à ſcelere avocâſſes.

Inferes decimò. Qui ſuo ſuffragio ſubſcribit cauſæ iniquæ, ante ſuum ſuffragium nondum ſufficienter concluſæ, teneri ad reſtitutionem, ſecùs ſi jam ante ſuum ſuffragium fuerit ſufficienter concluſa. Ita Cajetanus, Molina, cum communi. Ratio eſt, quòd in primo caſu ſuo ſuffragio poſitivè influit in damnum proximi, in ſecundo verò caſu ſuffragium accedens nullo modo eſt cauſa damni, quod jam ſufficienter cauſatum ſupponitur. 14.

Inferes undecimò. Excuſari à reſtitutione, qui occultat furem dum quæritur à lictoribus, etiamſi is poſtea damnum alteri inferat, dummodo hoc non faciat, ut præbeat furi ſpem ſimilis deinceps opitulationis, ſicque è talis auxilii fiduciâ à fure damnum inferatur. Ita Leſs. cit. n. 26. 15.

Inferes duodecimò. Qui metu gravi coactus præbet auxilium vel aliquo modo participat in damno alteri inferendo, non teneri ad reſtitutionem, dummodo actio non ſit per ſe mala. Sic excuſantur remiges Chriſtiani apud Turcas, & ruſtici, qui injuſtas militum prædas avehunt. Ratio eſt, quòd gravis metus excuſat injuſtum detentorem à reſtitutione rei alienæ: ergo magìs debet excuſare innocentem in præbenda aliqua actione, quæ non niſi ex mala intentione & uſu furis eſt alteri pernicioſa. 16.

ARTICULUS II.

De ordine reſtituendi.

SUMMARIA.

1. *Primo loco tenetur reſtituere, qui apud ſe habet rem furtivam.*
2. *Secundo loco cuſa principalis & executiva damni.*
3. *Tertio loco mandans.*
4. *Quarto loco concauſæ acceſſoriæ & ſecundariæ.*
5. *Cauſæ negativæ non ſunt melioris conditionis, quam cauſæ ſecundariæ poſitivæ.*
6. *In defectu aliorum quiſque è cooperantibus tenetur in ſolidum.*

7. *Ab-*

Digitized by Google

7. *Abſolutis principalibus, cauſæ ſecundariæ damni liberantur ab onere reſtituendi.*
8. *Status quæſtionis.*
9. *Quid & quotuplex hypotheca.*
10. *Creditor habens jus reale & proprietatis præfertur aliis.*
11. *Res empta ab Eccleſia, fiſco, minorenni, nondum ſoluta, præ aliis reſtitui debet.*
12. *An hoc etiam in aliis emptionibus?*
13. *Secundo loco ex bonis debitoris defuncti ſolvuntur impenſæ funeris.*
14. *Hypothecarii creditores præferuntur chirographariis.*
15. *Privilegiati non privilegiatis.*
16. *Inter privilegiatos, vel chirographarios æquales non datur ordo prælationis.*
17. *Objectiones ſolvuntur.*
18. *Reſtitutio ſingulis eſt facienda pro rata ad proportionem debiti.*

ORdo reſtituendi conſideratur vel ex parte *debitores*, vel *creditoris*. Ex parte debitoris, cùm quæritur, quiſnam inter plures debitores & concauſas damni ſit priùs altero obligatus ad reſtituendum? Ex parte creditoris, cùm quæritur, cuinam ex pluribus creditoribus priùs ſit facienda à debitore reſtitutio? Poſteriorem ſenſum §. ſequens expediet. Nunc in ſenſu & acceptione priori

§. I.

Quis ordo ſit ſervandus ex parte nocentium?

1. REſpondeo. Non omnes ejuſmodi concauſæ damni tenentur æquè primò ad reſtitutionem, ſed aliquæ tantùm obligantur in defectum, cùm videlicet aliquæ magis principales non reſtituunt. Unde primo loco tenetur ille reſtituere apud quem res furtiva ſive in ſe, ſive in aliquo æquivalenti extat, ſive bonâ ſive malâ fide illam poſſideat, quia tunc adeſt titulus rei acceptæ, cujus prima & fortiſſima eſt obligatio.

2. Secundo loco tenetur, qui fuit cauſa principalis, & phyſicè executiva damni, hoc eſt qui phyſicè, proprio nomine, nemine mandante damnum exequitur; is quippe tenetur præ omnibus cauſis moraliter cooperantibus. Ratio eſt: quòd ordo reſtitutionis reſpondere debeat ordini damnificationis, ita ut qui potiores partes habet, eſtque principalior in damnificando, etiam debeat habere potiores partes, & eſſe principalior in reſtituendo: ſed qui proprio nomine & phyſicè influit in damnum, magis influit & principaliùs, quàm qui ſolùm moraliter, alieno nomine & inſtrumentaliter influit: ergo etiam debet præferri in reſtituendo. Porrò ſi plura agentia phyſica principaliter concurrant ad damnum, juxta majorem vel minorem inæqualitatem concurſûs, plus minúsve contribuere debebunt ad compenſationem damni ob prædictam rationem.

3. Tertiò. Inter cauſas morales debitor principalis eſt mandans vel minis impellens: qui etiam tenetur ſolvere ante executores & mandatorios, habentes ſolummodò rationem inſtrumenti phyſici. Sic magis tenetur Dux ad compenſandam injuſtam prædationem, quàm milites, tantùm exequentes imperium Ducis. At quid ſi ſint plures mandantes, unus immediatus, alter mediatus? E.g. Rex imperat injuſtam vaſtationem urbis Tribuno, Tribunus militi? quis magis & priùs tenebitur? Mediatus, inquam, quia magis principaliter & effectivè influit, quàm mandatarius.

Quarto loco tenentur cauſæ ſecundariæ & 4.
acceſſoriæ, quales ſunt conſulens, laudans, conſentiens, receptans, juvans, qui non tenentur reſtituere, niſi in defectum principalis: ubi omnes æquè primò, nullo ſervato ordine, reſtituere tenentur; ſi quidem nulla ex iſtis alteri ſubordinatur per modum inſtrumenti, & qui majorem habet partem damnificationis, majorem quoque debet habere partem reſtitutionis.

Sed ſuntne melioris conditionis concauſæ negativæ, non impedientes damnum, quod ex juſtitia impedire tenebantur?

Reſpondeo cum Leſſ. Lugo, & Ininger cit. 5.
Cùm nullus ſit ordo inter cauſas poſitivè & negativè cooperantes, & interpretativum, ac indirectum voluntarium, quod ſaltem reperitur in negativè cooperantibus, æquiparetur voluntario formali & directo non minùs obligari negativè cooperantes, quàm poſitivè: ideoque Conſiliarii culpabiliter reticentes Principi bonum conſilium, quo impedirentur damna Reipubl. longè graviorem ſibi imponunt obligationem, quàm Principi.

Infero ex dictis primò. Si plures ſint cauſæ 6.
damni, aut æquè principales, aut æquè ſecundariæ, teneri ad contribuendas æquas portiones, & primò cauſas principales, ſi adſunt; in eorum verò defectu ſecundarias, juxta regulam ſuprà adductam, quòd reſtitutio ſit facienda ſecundùm proportionem injuſtæ læſionis. In defectu verò aliorum debitorum quiſque ex cooperantibus tenebitur in ſolidum, hoc tamen beneficio, ut qui loco non reſtituentium ſolvit, regreſſum habeat ad refuſionem proportionis à cæteris partibus extorquendam; qualem proportionaliter habet fidejuſſor.

Infero ſecundò. Si, qui primo loco tene- 7.
batur, reſtituat, aut ipſi reſtitutio condonetur, cæteros minùs principales liberari ab onere reſtituendi: ſiquidem non obligantur niſi in defectum principalis. Si verò illi reſtituant, qui ſunt in poſteriori ordine, tunc remanere obligationem apud illos, qui ſunt in primo ordine, ut refundant poſterioribus expenſas in reſtitutione factas. Si autem deficiat unus ex æqualiter ad damnum cooperantibus, aut ipſi reſtitutio condonetur, reliquos manere obligatos ad ſuas portiones contribuendas. Molin. de Lugo, diſp. 19. ſect. 4. & 5.

§. II.

Quis ordo ſervandus ex parte creditorum?

CErtum eſt, quando bona debitoris ſufficiunt 8.
ad ſolvendum cunctis creditoribus, nullum ordinem, aut prælationem inter ipſos creditores ſervandum eſſe, ſed ſingulis in ſolidum & integrè eſſe reſtituendum, ita exigente naturali

rali jure & obligatione juſtitiæ commutativæ. Idcirco quæſtio procedit in caſu, quo bona debitoris non ſufficiunt ad ſolvendos creditores, tunc enim videndum, quiſnam alteri ſit in ſolutione præferendus, ita ut habenti jus prælationis fiat tota ſolutio, tametſi cæteris creditoribus parùm vel nihil ſolvendum ſuperſit. Ubi

9. Notandum primò. Attendendum eſſe ad jura creditorum, an nimirum habeant jus reale reſpectu creditoris, vel perſonale? an bona reſtituenda jure proprietatis pertineant ad debitorem, an ad creditorem? an aliqui ex creditoribus habeant pignus, vel hypothecam; eamque vel generalem, vel ſpecialem, privilegiatam, vel non privilegiatam, de qua Notandum ſecundò. Hypothecam hîc ſumi pro contractu, quo jus ad ſolutionem ex re debitoris capiendam confertur, & differt à pignore, quòd iſtud contineat traditionem rei, hypotheca verò conſtituatur nudâ conventione abſque traditione rei per §. *item Serviana. 8. inſtitut. de action.* Alia eſt generalis, quâ omnia bona debitoris obligantur; alia ſpecialis, quæ reſpicit determinatum aliquod bonum, v. g. domum, prædium debitoris. Rurſus alia dicitur hypotheca tacita, alia expreſſa. Tacita eſt, quæ rebus imponitur à lege in favorem certorum creditorum non requiſito conſenſu domini, ſeu debitoris, qualem habet pupillus in bonis tutoris & creditoris pro mala adminiſtratione, uxor in bonis mariti pro dote &c. Expreſſa eſt, quæ fit actuali & deliberatâ conventione partium. Haun. *to.* 4. *tr.* 10. *c.* 9. Hoc poſito

10. Reſpondeo primò. Debita realia nullo attento ordine ſunt integrè reſtituenda creditoribus jus reale proprietatis in illa habentibus, quantumvis omnes alii debitores vacuis manibus deberent diſcedere. Eſt communis & certa: quia creditoribus realibus jus proprietatis habentibus res ipſæ ſunt obligatæ, quæ ipſis proinde ſine injuſtitia denegari, aut iis tradi non poſſunt: idcirco præ omnibus bona diſpoſita, commodata, pignora, ſuis dominis reſtitui debent. Sed quid ſi aliquis obæratus debitor apud ſe habeat rem emptam, nondum verò ſolutam, an illam quoque tenetur ante omnia reſtituere?

11. Reſpondeo ſecundò. Si res ab Eccleſia, fiſco vel minori ſit empta, debet ſolvi pretium, vel res ipſa reſtitui. Ratio eſt, quòd legum conſtitutione rerum à talibus emptarum dominium non transfertur mutuo contractu & traditione, niſi pretium ſolvatur, ideoque talia bona ubicunque extiterint, vendicari poſſunt. *per L. ſi curator. ff. de jure fiſci.* Bartolus *in l. à divo Pio.* §. *ſed ſi emptor, ff. de re judicata.*

12. Reſpondeo tertiò. Si res empta ſit ſine interventu pignoris, vel fidejuſſoris, vel pretii traditione, & venditor nudâ ementis promiſſione contentus fuerit, tenebitur emptor ante omnia pretium ſolvere, vel rem reſtituere, quia in hoc caſu non eſt translatum rei dominium, ſed manet penès venditorem. §. *vendita. Inſtit. de rerum diviſione.* Si verò etiam acceſſit aliqua conditio ad transferendum rei emptæ dominium ſufficiens, probabile eſt, emptorem rei non teneri ante omnia ad rei ſibi emptæ, vel pretii reſtitutionem, quia cùm venditor non habeat ampliùs jus reale in rem venditam, non eſt, cur aliis creditoribus præferri debeat. Ita tenet Covar. *l.* 1. variarum reſol. *c.* 7. *n.* 3. & Mol. *d.* 536. Oppoſita tamen, quam tenent Medina, Leſſ. *l.* 2. *c.* 15. *d.* 2. probabilior & æquitati naturali videtur conformior, ut talis venditor, ſi res vendita extet, aliis creditoribus præferatur, quia valde durum & ab æquitate naturali alienum videtur, ut res mea, quam non ſoluto pretio à me emiſti, extans in ſua ſpecie cedat aliis, & abſque mea culpa ſimul re & ejus pretio defrauder. imò videtur venditor non velle aliâ ratione ſe omni jure in rem venditam abdicare, niſi quando pretium re ipſa perſolutum fuerit.

13. Reſpondeo quartò. Secundo loco ex bonis debitoris, ſi ſit defunctus, ſolvendæ ſunt impenſæ funeris, & expenſæ factæ in infirmitate defuncti per *l. penult. ff. de Religioſis & ſumptibus funerum,* & *l. ult.* §. *in computatione. C. de jure deliberandi.*

14. Reſpondeo quintò: Hypothecarii præferendi ſunt creditoribus merè perſonalibus & nullam hypothecam habentibus, quos vocant chirographarios, per *L. eos qui. ff. qui potiores in pignore.* Ratio eſt, quòd creditor habens plus juris ſtrictiùs obligantis, in ſolutione præferendus eſt creditoribus habentibus minus juris & minùs obligantis: ſed, qui habet hypothecam, habet plus juris, quàm ſimplex creditor, & chirographarius, nam præterquam, quòd habeat perſonale jus in debitorem, quod eſt ipſi commune cum reliquis, inſuper habet jus reale in hypothecam, quo illi carent: eſto enim, quòd jus hypothecæ non ſit jus dominii aut proprietatis, eſt nihilominus verum jus reale, nec alia de cauſa dantur hypothecæ, niſi ut debita magis aſſecurentur, quàm ſi non forent hypothecata. Quòd ſi adſint plures hypothecarii, ille qui prior eſt tempore, præferendus eſt quibuscunque poſterioribus, tum per regulam 54. Juris in ſexto, *qui prior eſt tempore, potior eſt jure*; tum quia jus poſterioris hypothecarii non poteſt aut debet præjudicare juri hypothecarii prioris, aliàs faceret priori injuriam reſtitutioni obnoxiam: atqui præjudicaret, ſi poſt acceſſum novi hypothecarii non ampliùs deberetur integra ſolutio, quæ tamen antea priori hypothecario debebatur.

15. Reſpondeo ſextò. Habens hypothecam privilegiatam præfertur habenti non privilegiatam, quantumvis ſit poſterior. Sic primò, bona mariti tacitè obligata ſunt uxori ejuſque liberis pro dote, qui ideo præferuntur aliis creditoribus habentibus priorem hypothecam non ſimiliter privilegiatam. Sed præferentúrne habentibus hypothecam ſolùm tacitam, an etiam expreſſam? pro utraque parte probabiliter diſputant & ſentiunt Juriſperiti: attendenda erit loci cujuslibet conſuetudo, optima legum interpres. Secundò. Privilegio prælationis gaudet, qui dat mutuum ad extructionem, vel emptionem rei, quam ſibi pactus eſt in pignus, vel hypothecam per *L. licet. C. qui potiores.* Tertiò. Qui dat mutuum ad conſervationem rei alteri generaliter vel ſpecialiter hypothecatæ. *L. interdum. ff. eodem.* Quartò. Pupillus per ſuum tutorem dans mutuum

Digitized by Google

tuum ad emptionem alicujus rei v. g. prædii facit illud ſibi tacitè hypothecatum, tametſi hypothecam expreſsè non paciſcatur. *L. idem. ff. eodem.* Quintò dans mutuum pro cauſa militiæ v.g. ut emat equum, arma &c. habet hypothecam gaudentem jure prælationis etiam ante dotem. Novella *97. c. 4.* Sextò. Hypothecam publicam habens, hoc eſt in judicio coram Judice datam, vel coram Notario & teſtibus factam, præfertur habenti hypothecam privatam, privatâ tantùm ſcripturâ firmatam. Septimò. Hypothecæ contractui oneroſo appoſitæ habentur pro privilegiatis reſpectu aliarum, quæ apponuntur debitis gratuitis, ut habent Cajet. & Navar. cum communi.

16. Reſpondeo ſeptimò: Inter alios creditores perſonales non hypothecarios nec privilegiatos, aut ex eadem cauſa æqualiter privilegiatos probabiliùs nullus datur ordo prælationis: nec proinde uni præ alio eſt facienda ſolutio, ſed debibitor, qui omnibus ſolvendo non eſt, tenetur pro rata ſingulis reſtituere ſervatâ proportione geometricâ, ita videlicet ut ſi jura creditorum ſunt diverſa, plus juris habenti plus ſolvatur, & minus juris habenti detur minus; ſin autem ſint jura æqualia, etiam ſingulis æquales portiones tribuautur. Ita Vaſquez, Bannez, Sayrus *l. 10. tr. 9. c. 7.* Ratio primæ partis, quòd nullus ordo ſit ſervandus, eſt primò: quia ſiqua eſſet obligatio in conſcientia unum creditorem præferendi alteri, foret ex præcepto juſtitiæ, ſive naturalis ſive poſitivi juris: atqui nullum eſt aſſignabile: ergo. Secundò: quia hæc eſt communis praxis tribunalium, ut teſtatur Sayrus citatus *n. 31.* Tertiò: quia ſicut in ipſa obligatione reſtituendi non attenditur ad cauſas ex quibus oritur; nempe an ex delicto, vel contractu, ſed ad ipſam qualitatem juris alterius reparandam; unde ſi damna ſint æqualia, æqualis eſt obligatio reſtituendi, quantumvìs ex diverſis cauſis fuerit data: ita etiam ordo ſatisfactionis, quem juſtitia præcipit, non exigit, ut fiat reſpectus ad cauſas obligationis, vel modum acceptionis, ſed ut fiat reſpectus ad ordinem, quem inter ſe habent jura creditorum: atqui jura perſonalia ſunt inter ſe æqualia, neque enim plus juris habet, à quo centum abſtuliſti, quàm is, qui tibi centum mutuavit, tametſi illi ſis debitor ex delicto, iſti verò ex contractu.

17. Unde non dicas: Illa debita ſunt priùs ſolvenda, quæ cum majori injuria & peccato ſunt contracta, æquum enim eſt, ut priùs recedatur à gravioribus peccatis, quàm levioribus: ſed in delicto, v. g. furto commiſſa eſt injuria, quæ non fuit commiſſa in contractu: ergo priùs eſt reſtituendum ex delicto, quàm ex contractu. Reſpondeo negando majorem, neque enim, ut dictum, attenditur injuria, ſed majus jus debitoris, nec propterea magis recedetur à peccato, ſi neglecto creditore ex contractu tantùm ſolveretur debitor ex delicto; committeretur enim nova injuria & injuſtitia, ſi inter duos habentes æqualia jura uni ſolveretur totum, alteri nihil. Si dicas: juxta præcitatam regulam 54. *Prior tempore eſt potior jure*, ergo creditor perſonalis prior tempore in debito, etiam prior debet eſſe in reſtituendo. Reſpondeo: Prioritatem, vel poſterioritatem temporis nihil ponere, vel mutare in juribus perſonalibus; unde cùm in ordine reſtitutionis fiat reſpectus ad jura perſonalia, neque in illis inveniatur prælatio unius præ altero, etiam in reſtituendo talis ordo ſervandus non erit. Regula Juris allegata pertinet ad creditores hypothecarios, nec eſt extendenda ad chirographarios.

18. Secunda pars concluſionis, quòd ſingulis reſtitutio pro rata ſit facienda, probatur: quia lex juſtitiæ exigit, ut cuilibet creditori ſolutio, ſi non poteſt ex toto, ſaltem fiat ex parte: ſed non poteſt cuilibet creditori meliori modo ex parte reſtitui, quàm ſi ſingulis detur tanta portio ex bonis debitoris, quanta juxta geometricam proportionem inter creditores inæquales reſpondet quantitati juris ſingulorum; unde ſi debeas Cajo ter mille, Titio bis mille, Sempronio mille, & non plus habeas in tuis bonis quàm ter mille, debebitis primo dare 1500. ſecundo 1000. tertio. 500. Sic enim ſervabis proportionem, quæ in ipſis creditorum juribus reperitur.

ARTICULUS III.

De loco, & tempore reſtituendi.

SUMMARIA.

1. *Quando reſtituendum ex contractu?*
2. *Quando reſtituendum ex titulo rei acceptæ?*
3. *Corollaria ex dictis.*
4. *Quo loco ſit reſtituendum ex re accepta?*
5. *Quid ſi ex delicto ſit reſtituendum?*
6. *Si expenſa facienda eſſent majores debito?*
7. *Quo loco reſtituenda quæ debentur ex contractu?*

POſt conſideratas circumſtantias, *quis cui, quo ordine*, nunc circumſtantias *ubi, & quando* expendimus. Unde ſit

§. I.

Quo tempore ſit reſtituendum, quod debetur?

REſpondeo primò. Si eſt obligatio reſtituendi ex contractu v. g. mutui, emptionis, &c. tunc reſtitutio eſt facienda illo tempore, in quod à contrahentibus tacitè vel expreſſè conventum fuit, & ſi ultra id tempus differtur reſtitutio, tenetur debitor ad compenſandum damnum, quod cre-

creditor exinde patitur. *l. magnam. Cod. de contrahenda & committenda ſtipulatione.* Quòd ſi nullum tempus faciendæ reſtitutionis ſit præfixum, debitor non antè cenſebitur eſſe in mora culpabili, nec tenebitur ad reſtitutionem, quàm creditor debitum petierit, ut colligitur ex cit. *l. magnam. & l. trajectitia. ff. de actionibus, & obligationibus*, & docet Mol. cum communi diſp. 564.

2. Reſpondeo ſecundò. Si obligatio reſtituendi proveniat ex titulo rei acceptæ, vel injuſtæ acceptionis, reſtitutio ſtatim, hoc eſt, quàm primùm debitor habuerit moralem opportunitatem & facultatem reſtituendi, fieri debet: ita communis cum S. Doctore q. 62. a. 8. Ratio eſt: Rem alienam domino invito retinere, non minùs peccatum eſt contra juſtitiam & injuria, quàm ſi illam injuſtè acciperes, quia per talem detentionem dominus impeditur ab uſu & poſſeſſione rei ſuæ: ſed nemini licèt proximo facere injuriam: ergo etiam nemini licet rem alienam invito domino retinere, adeòque quàm primùm debitor ex delicto commodè poteſt, reſtituere tenetur. Dixi, *quam primùm commodè poteſt*, quia cùm abeſt moralis opportunitas, dominus non cenſetur rationabiliter invitus, ut reſtitutio aliquantum differatur.

3. Inferes primò. Neminem liberari à peccato injuſtæ acceptionis, niſi doleat de talis peccati commiſſione, & efficaciter proponat rem injuſtè acceptam, quàm primùm commodè poterit, reſtituere.

Inferes ſecundò. Iniquum detentorem rei alienæ toties de novo peccare, quoties animo occurrit obligatio reſtituendi, & tamen concipit affectum non reſtituendi; non tamen de novo peccare, quàm diu iſte affectus non eſt moraliter interruptus aut renovatus.

Inferes tertiò. Quia ordinariè numerum ejuſmodi interruptarum volitionum meminiſſe non poſſumus, iniquum detentorem rei alienæ ſatisfacere in confeſſione, ſi dicat, quanto tempore rem alienam detinuerit, & quoties habitam occaſionem reſtituendi culpabiliter neglexerit.

Inferes quartò. Non eſſe ſacramentaliter abſolvendum, qui reſtitutionem vult differre uſque ad mortis articulum, vel illam imperare hæredibus, vel ſolvere per partes, cùm poſſit integrè: quia juſtitia graviter prohibet retinere alienum in materia gravi, niſi ſubſit aliqua cauſa excuſans ex referendis in ſequenti Diſputat.

§. II.

Quo loco reſtitutio ſit facienda?

4. Diſtinguendum eſt inter obligationem reſtituendi ex delicto, & ex contractu, vel re accepta. Unde Reſpondeo primò. Qui ſolùm tenetur ex re accepta, debet reſtituere in loco, in quo res eſt. Si creditor ſit abſens, mittenda eſt illi ſuis ſumptibus, quos ſi facere nolit, res uſque ad opportunitatem reddendi ſervanda, vel juxta expreſſam aut præſumptam creditoris determinationem ſequeſtro in depoſitum tradi poterit. Si quoque à debitore ſumptus fuiſſent facti in re aſſervanda vel reddenda, refundendi ſunt à creditore: quia debitor bonæ fidei non ad plus tenetur, quàm ad rem acceptam, cæterà indemnis ſervari debet.

Reſpondeo ſecundò. Qui obligatur ex delicto ſeu injuſta acceptione, tenetur reſtituere illo loco, ubi dominus rei illam erat poſſeſſurus, ſi ipſi ablata non fuiſſet. Unde latro tenetur res in via ablatas ſuis expenſis ad locum mittere, ubi degit dominus rei. Ratio eſt, qua injuſtus acceptor non tantùm tenetur rem ipſam reſtituere, ſed etiam dominum ſervare indemnem, ſeu damnum reſarcire, quod ſequitur ex injuſta acceptione, eſſet autem damnum creditoris, ſi teneretur ad expenſas pro ſua re recuperanda faciendas. Quòd ſi verò ipſe Dominus aliquas etiam expenſas in ejuſmodi rei transportatione fuiſſet facturus, v. g. ſi in via oleum, vinum, &c. ſint ablata, quæ ſine aliquibus expenſis non fuiſſent ad locum creditoris advehenda, tunc injuſtus acceptor illas expenſas deducere poterit, quia licèt creditor ſervari debeat indemnis, non tamen debet lucrum reportare ex furto rei ſuæ. Ita Medina, Navarrus, cum communi. 5.

Quid ſi verò expenſæ & ſumptus in reſtituendo faciendi ſint tanti, ut rem ipſam valeant, vel ejus valorem excedant? Cenſent aliqui cum Leſſ. l. 2. c. 15. dubit. 8. Theologis S. Galli. tr. 3. q. 2. dub. 5. ſi res reſtituenda ſit magni momenti, & in defectu reſtitutionis hìc & nunc faciendæ nec domino, nec ejus hæredibus ſpes eſſet, ipſam ampliùs obtinendi, injuſtum acceptorem obligari ad reſtituendum, quantumvìs magnas expenſas, etiam duplo, vel triplo majores principali debito, facere debeat: ipſe enim debitor ſibi imputet, quòd rem alienam injuſtè auferendo ſe ipſum conjecerit in tales anguſtias: ſcire quippe debuiſſet, dominum non ideo re ſuâ perpetuò ſpoliandum fore, eò quòd ipſe tantos ſumptus facere cogeretur. Jura quoque puniunt furtum pœna quadrupli, quia magis conſentaneum videtur æquitati naturali, ut potiùs quadruplum damnum ſubeat nocens, quàm ſimplum innocens. Mitior tamen ſententia, quam tuentur cum pluribus à ſe citatis Sayrus l. 10. tr. 5. c. 1. & Haunoldus tr. 2. c. 3. controv. 8. præplacet, quòd ſi expenſæ faciendæ ex parte debitoris notabiliter excedant damnum, quod creditor ex dilatione pateretur, non teneri debitorem ad reſtitutionem eo loco immediatè faciendam, ſed eandem in benigniorem occaſionem differi poſſe: juſtitia quippe debet eſſe ſubordinata charitati, quæ tantum proximi damnum averſatur, neque juſtitia in actu reſtitutionis aliud intendit, quàm æqualitatem: at ſi debitor pro 100. deberet luere ducenta, potiùs conſtitueretur inæqualitas. 6.

Reſpondeo tertiò. Quæ debentur ratione contractûs, ſunt eo loco reſtituenda, de quo inter partes juſtè conventum eſt, vel loci conſuetudo præſcripſit: ſi nihil ſit conventum, reſtitutio fieri debet in loco, ubi res debitori fuit tradita, & illius ſumptibus, in cujus utilitatem contractus fuit initus; ſic in redditione commodati expenſas dabit commodatarius, in redditione verò depoſiti deponens; in emptione, mutuo &c. reſtitutio fiet, ubi merx vel mutuum acceptum fuit, aut ubi tacitè aut expreſsè conventum fuit. Vide Mol. d. 755. n. 4. 7.

Digitized by Google

DISPUTATIO XXXV.

DE Cauſis excuſantibus à reſtitutione.

CAuſæ à reſtitutione vel in totum vel ad tempus excuſantes numerari ſolent: Remiſſio creditoris, impotentia vel neceſſitas debitoris, ceſſio bonorum, damnum ipſi creditori, Reipublicæ, vel alteri tertio obventurum, ſolutio facta creditori, rei debitæ interitus, Juris aut Judicis authoritas, Religionis ingreſſus, excommunicatio creditoris, ingratitudo creditorum, diſpenſatio, vel compoſitio cum Papa, compenſatio. Harum potiores per ſpeciales articulos deinceps diſcutiemus.

ARTICULUS I.

Quomodo excuſet impotentia, vel neceſſitas debitoris?

SUMMARIA.

1. *Diviſio impotentiæ, & neceſſitatis.*
2. *Extrema neceſſitas excuſat à reſtitutione.*
3. *An & quomodo extinguat, vel tantùm ſuſpendat obligationem reſtituendi?*
4. *An etiam creditore in pari neceſſitate conſtituto?*
5. *An & quando excuſet gravis neceſſitas?*
6. *Bona inferioris ordinis non ſunt reſtituenda cum periculo bonorum ſuperioris ordinis.*
7. *Quando excuſet periculum cadendi à ſuo ſtatu?*
8. *Manet obligatio ſuo tempore compenſandi lucrum ceſſans, vel damnum emergens ex dilatione reſtitutionis.*
9. *Solvitur objectio.*

§. I.

Reſolvuntur quæſtiones practicæ de extrema, & gravi neceſſitate.

1. IMpotentia alia eſt phyſica & ſimpliciter, & cùm abſolutè deſunt media ad reſtituendum; alia eſt moralis, & ſecundùm quid, quando nimirum ſolutio vel reſtitutio redditur valde difficilis. Quòd prior impotentia excuſet à reſtitutione, manifeſtum eſt; quia *nemo poteſt ad impoſſibile obligari*; Reg. 6. in 6. neque creditor in tali caſu poteſt eſſe rationabiliter invitus, ſi re ſua carere debeat. De potentia morali controvertitur, quanta debeat eſſe difficultas, vel neceſſitas debitoris, ut obligatio reſtituendi vel auferatur in totum, vel differatur ad aliud tempus, quo ceſſat neceſſitas. Cæterùm neceſſitas poteſt eſſe triplex: *extrema*, *gravis*, *& communis.* Extrema eſt, in qua imminet periculum vitæ, vel membrorum; gravis eſt, per quam vita miſerè trahitur: communis, quâ laborant pauperes, mendicato victitantes.

2. Certum eſt, quòd impotentia extremæ neceſſitatis vel tua, vel tuorum (hoc eſt, parentum, liberorum, conjugis, &c.) ab onere reſtitutionis excuſet; quia neceſſitas, quæ facit, ut licitè accipias rem alienam, eadem ſufficit, ut licitè retineas, vel conſumas: atqui extrema neceſſitas facit, ut licitè accipias rem alienam; quippe quæ ſublato jure poſitivo & gentium omnia reducit in ſtatum primæ libertatis, eaque facit communia, & primò occupantis: ergo hæc eadem neceſſitas facit ut licitè retineas vel conſumas rem alienam: ſiquidem tunc deſinit eſſe aliena, nec poteſt rei dominus eſſe rationabiliter invitus.

Quæritur tamen primò. An hæc neceſſitas ſimpliciter extinguat, vel tantùm ſuſpendat obligationem reſtituendi, quamdiu nimirum durat neceſſitas? 3.

Reſpondeo primò. Qui tenetur ex titulo rei acceptæ, ſi rem illam in extrema neceſſitate conſumpſit, ſive bonâ ſive malâ fide apud ſe habuerit, totaliter abſolvitur ab onere reſtituendi; ſiquidem rem illam non ut alienam, ſed ut ſuam conſumpſit. Reſpondeo ſecundò. Si verò ceſſante neceſſitate res illa adhuc extat, quia nimirùm non eſt uſu conſumptibilis, vel ejus uſu ſolummodò indigebas ad evitandam extremam neceſſitatem, v. g. equo ad effugiendum hoſtem, reviviſcit obligatio reſtituendi; quia extrema neceſſitas tribuebat jus ad uſum equi, non ad ipſum equum. Reſpondeo tertiò. Si obligatio reſtituendi ſit ex injuſta acceptione, vel contractu bonâ fide inito, non extinguitur, ſed ſuſpenditur obligatio per extremam neceſſitatem; obligatio quippe perſonalis non niſi cum perſona extinguitur. P. Ininger q. 6. a. 1. Sayr. *l.* 10. *tr.* 5. *c.* 3.

Quæres ſecundò. An ſi creditor ſit in pari neceſſitate conſtitutus, nihilominùs debitor excuſetur à reſtitutione ob ſuam ſuorumque extremam neceſſitatem? 4.

Card. de Lugo. *diſp.* 21. *ſect.* 1. *n.* 4. exiſtimat, eſſe obligationem reſtituendi rem furto ablatam creditori in pari neceſſitate extrema conſtituto: tum quia extrema neceſſitas non tribuit jus ſibi appropriandi rem alienam, quando ejus dominus eſt in pari neceſſitate conſtitutus: tum quia non liceret in extrema neceſſitate rem auferre creditori extremè indigenti; ergo nec licet illam retinere, cùm retentio ſit virtualiter nova rei ablatio.

Oppoſitum tamen præferendum cum Sayro. *l. cit.* & Salmantic. *tr.* 13 *de reſt. c.* 1. *n.* 272. & dicendum, poſſe debitorem (etiamſi ſit debitor ex delicto) in caſu extremæ neceſſitatis differre ſolutionem, & priùs ſibi ſuiſque quàm creditori ſuccurrere; nam & ordo charitatis requirit, ut debi-

debitor priùs ſibi, ſuiſque proximis conjunctis, quàm perſonæ extraneæ creditoris ſubveniat, & aliunde extrema neceſſitas facit, ut bona tranſeant in dominium primò capientis: cùm ergo debitor apud ſe habeat bona creditoris, gaudebit jure primò occupantis.

Unde ad primum fundamentum Lugonis reſpondeo: Extrema neceſſitas non tribuit jus appropriandi rem alienam, ſi dominus ſit in pari neceſſitate conſtitutus, eamque rem in ſuâ poſſeſſione, manutentione, vel occupatione habeat, concedo; ſecus, nego. Debitor quippe per occupationem in extrema neceſſitate dominium rei debitæ acquirit, ideoque præferendus eſt creditori: ex quo patet disparitas & ſolutio ad ſecundum: quia ſi quis auferat ſua bona domino in extrema neceſſitate conſtituto, aufert illa ab habente illorum poſſeſſionem & occupationem, quâ potior eſt omni alio occupante; ſin autem retineat in ſimili neceſſitate, ipſe prior occupat, adeóque eſt præferendus, nec eſt adæquata identitas inter rei retentionem, & primam vel novam ablationem.

5. Quæres tertiò: Quandonam à reſtitutione excuſet gravis neceſſitas?

Reſpondeo primò. Poteſt differri reſtitutio, quando damnum debitoris notabiliter majus eſt damno, quod creditor patitur per dilationem: Leſſ. Dicaſtillo, Salmantic. cit. aliique. Ratio eſt: Quòd virtus juſtitiæ unicè intendat æqualitatem, neque poſſit creditor rationabiliter plus exigere, quàm ut conſtituatur æqualitas: ſed ſi debitor per reſtitutionem majus damnum ſubiret, quàm creditor patiatur per ejus dilationem, tunc non conſtitueretur æqualitas, ſed inæqualitas: ergo in illo caſu non tenetur debitor ad reſtituendum.

Reſpondeo ſecundò. Si damnum grave debitoris tantùm conſiſtat in carentia rei reſtituendæ, non autem in bonis propriis, ut v.g. quòd bona ſua viliori, quàm merentur, pretio deberet vendere, non excuſabitur à reſtitutione, tametſi ſuæ rei familiaris magnam imminutionem pateretur: quippe cùm reſtituat tantùm ex alienis, in quæ nullum ipſi jus competit, nullum exinde damnum patitur in rebus ſuis.

Reſpondeo tertiò. In gravi neceſſitate tam debitoris, quam creditoris, reſtitutio eſt facienda creditori, quia in pari cauſa potior eſt conditio creditoris, quàm debitoris: præſertim ſi ſit debitor ex delicto, tunc enim etiam melior debet eſſe conditio innocentis, quàm nocentis. ut cum communi tradit Layman. *l.3. tr.3. c.12.*

§. II.

Corollaria.

6. Inferes ex dictis primò. Non eſſe reſtituenda bona inferioris ordinis, ſi inde ſubires jacturam bonorum ſuperioris ordinis, & ideo ſi ex tua reſtitutione propria vel aliena ſalus, ſi uxoris, aut filiarum pudicitia, ſi tua fama periclitetur, obligatio reſtituendi ſuſpendetur, quamdiu durat illud periculum.

7. Inferes ſecundò. Si debitor ſtatu ſuo juſtè acquiſito deberet excidere, e.g. ſi perſona illuſtris ad civilem, ſi civilis ad plebejam, ingenua ad ſervilem conditionem devolveretur, poterit reſtitutio in commodiorem occaſionem differri, vel fieri per partes (niſi creditor ex dilatione ſolutionis ſimili periculo exponatur, aut debitor dilatâ ſolutione abſolutam ſolvendi impotentiam probabiliter incurret) quia tunc creditor non poteſt eſſe rationabiliter invitus ad differendam ſolutionem. Dixi tamen primò: *à ſtatu juſtè acquiſito*; nam ſi ille per furta, rapinas, uſuras, iniquos contractus fuiſſet acquiſitus, vel ſi propriâ culpâ v. g. nimio luxu, luſu, prodigalitate ſe impotem reddidiſſet, tenebitur ad reſtitutionem etiam cum jactura ſui ſtatûs, citra tamen mendicitatem, ut cum Cajet. Soto, aliiſque tradit Sayrus citatus. Dixi ſecundò: *ſi deberet excidere*; aliud quippe eſt cadere à ſuo ſtatu, aliud ſtatum minuere; unde ſi debitor facta reſtitutione cogatur deinceps minus famulitium alere, parciùs victitare, viliùs veſtiri, non ſequitur ipſum à reſtituendo deobligari, quia hoc tantùm eſt minuere ſtatum, non autem à ſtatu ſuo cadere. Dixi tertiò. *Niſi creditor ſimili periculo exponatur*: tunc enim ſuperior regula redibit, quòd melior ſit conditio creditoris. Dixi quartò: *aut dilatâ ſolutione, &c.* quia tunc meritò & rationabiliter creditor erit invitus de dilatione, & ſolent ejuſmodi debitores etiam cum ſubhaſtatione bonorum cogi ad ſolvendum, ut obſervat Ininger in Theſ. cit.

Inferes tertiò. Si ex cauſis præmiſſis facta eſt dilatio reſtitutionis, teneri debitorem ſuo compenſare creditori damnum emergens, vel lucrum ceſſans ob talem dilationem: quia non ſub alia conditione creditor in iſtam dilationem conſentire cenſetur, & cùm debitor ſenſerit commodum, debet etiam ſentire onus; Reg. 55. neque gratia à creditore facta debitori debet in ejus præjudicium & incommodum verti. 8.

Objicies. Non licet in gravi neceſſitate accipere alienum: ergo nec retinere. Antecedens conſtat, quia ſanctiſ. D. N. Innocentius XI. damnavit hanc propoſitionem ſecundo Martii 1679. *permiſſum eſt furari non ſolùm in extrema neceſſitate, ſed etiam in gravi.* Conſequentia inde probatur, quòd retentio moraliter ſit continuata rei acceptio. 9.

Reſpondeo. Illam propoſitionem meritò fuiſſe prohibitam, quia plurimis furtis viam aperit, dum ita illimitatè gravi neceſſitati (quam humana cupiditas ſæpiùs fingit ubi non eſt) aliena bona reddit obnoxia; ſimulque ſolido fundamento caret: non enim jus naturale, quo humanæ vitæ conſervandæ, tuendæque proſpicitur, æquè in gravi atque in extrema neceſſitate juris poſitivi & gentium limites refringit, & bona facit communia, quod tamen unicum eſt fundamentum licitè aliena accipiendi. Conſequentia igitur negatur, quia multò plures ſunt cauſæ, propter quas dominus non poteſt eſſe rationabiliter invitus, ut res ſibi debita apud alium poſſeſſorem aliquamdiu detineatur, quàm ut ipſe rei ſuæ dominio ac poſſeſſione ſpolietur, & ſicut in phyſicis plura requiruntur ad primam formæ productionem, quàm ejus conſervationem, ita

Digitized by Google

& in moralibus major requiritur cauſa & neceſſitas accipiendi alienum, quàm retinendi acceptum: neque tanta eſt obligatio medendi vulnerato, quàm primitùs non vulnerandi, ut obſervant Salmant.

ARTICULUS. II.

An & quomodo excuſet ceſſio bonorum?

SUMMARIA.

1. *Quid ſit bonorum ceſſio.*
2. *Quos effectus operetur?*
3. *An proſit in foro interno?*
4. *Quidnam creditori liceat reſervare?*
5. *Quinam habeant beneficium competentiæ?*
6. *Quinam ſint à beneficio ceſſionis excluſi.*

1. *Ceſſio bonorum* eſt remedium à Jure inventum, *flebile* quidem & *miſerabile* (ut leges appellant) quo debitori ære alieno gravato succurritur, ne à creditoribus in carcerem *tædialem* compingi poſſit, ſi nimirum debitor, videns ſe non eſſe ſolvendo, palam profitetur ſuam impotentiam, ſeque ideo cedere bona ſua creditoribus, eaque dividenda tradere, ut exinde ſingulis, quantum fieri poteſt, ſatisfiat.

2. Hæc ceſſio duplicem operatur effectum. Primò, ne debitor, ut dictum, mitti poſſit in carcerem, utque ſe exceptione ceſsionis à creditorum moleſtiis tutari posſit, dum non eſt ſolvendo, per *l. 4. ff. de ceſſ. bon.* Secundò, ut cùm poſt ceſſionem ad meliorem fortunam pervenerit, non poſſit propter debita ante ceſſionem contracta conveniri ultra id, quod commodè poteſt, neque propter illa incarcerari, aut cogi ad iteratam ceſſionem, ut ibidem dicitur.

3. Quæritur tamen primò. An hoc beneficium etiam proſit in foro interno? Refert Leſſius tacito nomine aliquos Doctores, qui cenſuerunt, obligationem ſolvendi totum debitum extingui etiam in conſcientia, quando ceſſio bonorum facta eſt publicè cum cæremoniis ignominioſis à lege ſtatutis, eò quòd illa ignominia ſit ſubſtituta loco reſtitutionis. Verùm communis DD. ſententia eſt apud Lugonem diſp. 20, ſect. 3. debitorem non obſtante beneficio ceſſionis manere obligatum in conſcientia ad procurandam & præſtandam integram debiti ſolutionem, cùm ad pinguiorem ſortem pervenerit, neque enim per ceſſionem bonorum creditores privantur ſuo jure, cui ex parte debitoris reſpondet naturalis obligatio ſolvendi debitum. Nec urget fundamentum Adverſariorum, quia illa ignominia ceſſionis non eſt inſtituta à legibus ad tollendam obligationem naturalem, ſed partim in pœnam ob præſumptam culpam debitoris in contrahendis debitis ſupra ſuas vires, partim in terrorem aliorum, ne in contrahendis debitis ſint nimis incurii & liberales.

4. Quæres ſecundò. Quidnam pro ſua neceſſitate ſibi poſſit licitè reſervare debitor, qui bonis cedit? Reſpondeo cum Lugone & communi, poſſe debitorem in ceſſione bonorum tantum occultare, ſibique reſervare, quanto opus habet ad vitam parcè ſuſtendandam, quia ex præcedente §. conſtat, ejuſmodi gravis neceſſitas, qualis eſt periculum certum mendicitatis, excuſat à reſtitutione ſtatim facienda. Obſervat tamen Lugo, in tali caſu debitorem ſibi neceſſaria pro alimentis reſervantem non poſſe in conſcientia uti privilegiis ceſſioni bonorum à Jure conceſſis; ſiquidem ceſſio bonorum in jure tunc datur, quando omnia bona præſentia ceduntur in ſatisfactionem creditorum, ſed qui ſibi aliqua reſervat, non omnia cedit: unde ex bonis poſt ceſſionem acquiſitis minus ſibi retinere poterit, & plus in reſtitutionem expendere tenebitur.

Quæres tertiò. Quibus concedatur hoc beneficium ceſſionis? Reſpondeo, debitores in ordine ad ceſſionem bonorum triplici modo poſſe ſe habere. Sunt primò qui non indigent hoc flebili beneficio, quia ſunt alio meliori beneficio competentiæ muniti, hoc eſt privilegio, ne ultra id, quoad commodam ſuſtentationem indigent, conveniri & incarcerari poſſint: hoc beneficio gaudent perſonæ quæ ſibi mutuò alimenta debent, ut patet adverſùs liberos, liberi adverſùs patrem *l. 16. & 17. ff. de re jud.* Item maritus adverſùs uxorem repetentem dotem, *l. 17. cit.* patronus adverſùs libertum: ſocius adverſùs ſocium. Rurſus milites armatæ militiæ conveniri non poſſunt, ultra id, quod ſalvâ ſuâ conditione præſtare poſſunt *l. 6. & 18. ff. eodem,* mulieres quoque honeſtè viventes per *auth. hodie novo jure C. de cuſtod. reor.* incarcerari non poſſunt, quod privilegium Haunoldus tr. 2. c. 4. controv. 2. extendit cum communi D. D. ad perſonas nobiles & illuſtres, ad Doctores & Profeſſores ex *l. medicos 6. C. de Profeſſ. & Med.* ad Clericos gaudentes privilegio fori ex *c. Odoardus, de ſolut.* 5.

Sunt præterea debitores, quibus beneficium ceſſionis denegatur, ideoque ob debita cuſtodiæ mancipantur: & ſunt (1) debitores ex delicto, v. g. furto, rapinâ, &c. aut etiamſi ab initio fuerint debitores ex contractu, poſtea tamen ob moram culpabilem, vel aliud delictum ſupervenieus cœperunt fieri debitores ex delicto juxta Lugon. cit. n. 43. (2) qui velut ex induſtria culpabiliter bona dilapidando ſe ſe conjecerunt in iſtas anguſtias. (3) qui à creditoribus quinquennales inducias ad ſolvendum obtinuerunt. (4) qui huic privilegio juramentò renunciârunt. Unde denique ſunt debitores, qui nec meliori beneficio muniti, neque à bonorum ceſſione excluſi medio modo ſe habent, ut & ipſo beneficio egeant, & illo liberè utantur. 6.

AR-

Digitized by Google

ARTICULUS III.

An & quomodo excuſet ingreſſus Religionis?

SUMMARIA.

1. *Quando debitor non factâ ſolutione licitè non poſſit,*
2. *Quando licitè poſſit ingredi Religionem?*
3. *Fundamenta ſententiæ negantis licitum ingreſſum Religionis, cùm quis multo tempore manendo in ſæculo poteſt ſolvere.*
4. *Sententia affirmans præfertur, & ejus fundamenta ponuntur.*
5. *Solvuntur contraria fundamenta.*
6. *Quid jus poſitivum in hoc puncto ſtatuat?*
7. *Quæ ſit obligatio Religioſi poſt debita non ſoluta Profeſſi?*

§. I.

Quid dicendum ſtando in Jure naturali?

1. QUæritur inprimis, an vel quomodo per ſe & inſpecto jure naturæ, debitori liberum ſit non perſolutis debitis ingredi Religionem, & an talis ingreſſus ſit licitus, vel etiam validus? Deinde primùm, quid vi juris poſitivi ex conſtitutionibus SS. Pontificum fieri poſſit, inquirimus.

Et certum eſt primò: Graviter peccare debitorem, qui cùm ſit ſolvendo, Religionem ingreditur, non ſolutis creditoribus, neque factâ ſufficienti diſpoſitione ad ſolvendum: quia obligatio juſtitiæ prævalet operibus conſilii: ſed ingreſſus Religionis eſt opus conſilii, at ſolutio debiti eſt ex obligatione juſtitiæ: ergo abſolutè præponi debet. Profeſſio tamen ſtando in jure naturæ erit valida, quia traditio perſonæ nemini debitæ eſt valida: ſed perſona debitoris, licèt obligata ad ſatisfaciendum creditoribus, ipſa tamen non eſt iis debita: ergo ejus traditio Deo facta per profeſſionem Religioſam eſt valida. Ita Lugo. diſp. 21. ſect. 6. aliique.

Certum eſt ſecundò ex communi DD. ſi intra breve tempus ſolvendi ſpem habeas, te obligari ad differendum ingreſſum Religionis, niſi fortè extraordinarium & grave periculum damni ſpiritualis v.g. incidendi in grave peccatum immineat. breve autem tempus exiſtimatur biennium, vel ad ſummum triennium. Et eadem eſt ratio, quæ priùs.

2. Certum eſt tertiò. Si debita ſint incertorum creditorum ex delicto, ubi ex Canonum inſtituto reſtitutio eſſet facienda pauperibus, Eccleſiæ, piis locis, &c. liberum eſſe debitori ingredi Religionem: aut enim eſt, vel non eſt ſolvendo: ſi non eſt, plus fecit ſe ipſum, quàm ſua tradendo Religioni. Si eſt ſolvendo, ſatisfacit ſua bona ſecum deferendo ad Religionem, vel priùs tradendo pauperibus.

Certum eſt quartò. Si debita ſint ex liberali promiſſione contracta, v.g. donandi tot pecunias, hoc illudve obſequium præſtandi, opus perficiendi &c. poſſe debitorem nullâ interpoſitâ morâ ad ſatisfaciendum, licitè ingredi Religionem: ſiquidem in liberali promiſſione ſemper hæc tacita conditio ſubintelligitur, niſi ad melioris vitæ ſtatum tranſiero; quemadmodum in ſimili dicitur de promiſſione matrimonii in ſponſalibus, ut cum Lugone cit. Suar. Sanch. Palao, Dicaſtillo tradunt Salmant. tr.23. c. 1. p. 18.

Certum eſt quintò. Si nulla ſit ſpes, quòd in ſæculo manendo ſis aliquando futurus ſolvendo, poſſe te liberè & licitè ingredi Religionem: ſiquidem impotentia ipſa ſolvendi ſatis excuſat à ſolutione: nec aliâ de cauſâ fores impeditus ab ingreſſu Religionis, quàm in favorem creditorum, qui tamen in caſu impotentiæ nihil à te ſperare poſſent, aut prætendere, nec proinde tuam libertatem in eligendo ſtatu impedire.

Controverſiæ igitur ſtatus potiſſimùm huc devolvitur: utrùm ſpectato jure naturæ debitor Religionem licitè poſſit ingredi, cedendo ſuis bonis, etiamſi ſpes ſit, quòd multo tempere remanendo in ſæculo poſſit integrè ſatisfacere ſuis creditoribus? Negativam tenent Molina, Valentia, Suarez, Layman *l. 3. tr. 2. c. 13.* aliique, quorum fundamenta ſunt. Primò. Propter opus conſilii non eſt omittendum opus jure divino & naturali præceptum: ſed ingredi Religionem eſt opus conſilii, ſolvere debita eſt opus jure divino & naturali præceptum: ergo per ingreſſum Religionis non licet debitori ſe impotenrem reddere ad ſolutionem debitorum. Secundò. filius non poteſt licitè ingredi Religionem, quando manens in ſæculo poteſt ſubvenire parentibus indigentibus, quia hæc obligatio eſt juris naturalis: ergo ex eadem cauſa debitor licitè non ingreditur Religionem. Tertiò. Non ſunt facienda mala, ut eveniant bona, nec propter lucrum ſpirituale licet inferre damnum temporale; *nemini* quippe *licet cum alterius injuriâ locupletari c. ſuam. de pœnis*: ergo pro obtinendo bono Religionis non licet creditorem lædere in bonis debitis. Quartò. Qui virginem defloravit ſub ſpe & promiſſione matrimonii, non poteſt abſque illius licentia ingredi Religionem, quia ingreſſus cederet in ejus injuriam & detrimentum: ergo nec debitor poteſt ingredi Religionem, ſi ingreſſus pariter cedat in damnum creditoris. Quintò. Servus ſinè licentia domini, & maritus ſinè licentia conjugis poſt matrimonium conſummatum, non poſſunt ingredi Religionem: ergo nec debitor invitis creditoribus. Sextò. Non licet furari aliena, ut inde acquiſitâ dote, vel patrimonio facilior pateat ingreſſus in Religionem: ergo nec licet omittere reſtitutionem propter bonum Religionis, cùm perinde ſit alienum ſurripere, vel non reſtituere.

Verùm his non obſtantibus præferenda eſt altera & probabilior ſententia affirmans & dicens, debitorem impotentem ſolvere, ſi non niſi longo tempore manendo in ſæculo ſpem ſolvendi habeat, poſſe non tantùm validè, ſed etiam licitè 4

ceden-

cedendo bonis ſuis in favorem creditorum ingredi Religionem ſpectato jure naturæ. Ita D. Th. 2.2. q. 189. a. 6. ad. 3. Haunold. *tr. 2. c. 4. contr.* 5. §. 2. Nav. Leſſ. aliique quos citat & ſequitur Lugo. cit. ſe. 6. n. 65. & ſeqq. Magnif. Perſchacher de circumſt. reſt. q. 2.

Ratio D. Th. eſt I. Per debita contracta ipſa perſona debitoris in ſe & ratione ſui non ſit debita creditoribus, ſed tantùm ejus bona, & perſona ſit tantùm obligata ratione bonorum: ergo ſi debitor cedat omnibus ſuis bonis in favorem creditorum, ad nihil amplius tenetur, & poteſt liberè diſponere de ſua perſona amplectendo ſtatum Religioſum.

II. Nemo tenetur præſtare ſatisfactionem cum magna ſua difficultate & gravi detrimento in bonis altioris ordinis: tunc quippe cenſetur moraliter impotens ex antè dictis: atqui in noſtra hypotheſi debitor pateretur magnam difficultatem multo vel toto tempore manendo in ſæculo, & inſuper magnum detrimentum in bonis altioris ordinis, nempe propriæ libertatis & ſpiritualibus commodis, quæ aſſequeretur per ſtatum Religioſum: ergo non tenetur cum tanto detrimento manere in ſæculo.

III. Debita vel ſunt ex contractu oneroſo, vel ex delicto: ſi ex contractu pendent ex intentione contrahentium: atqui intentio contrahentium (niſi aliud exprimatur) ſeque obligantium præſumitur habere tacitè imbibitam hanc conditionem: *niſi ad ſtatum perfectiorem incompoſſibilem tranſivero*, prout patet in contractu ſponſalium: ergo non impeditur à tranſitu ad ſtatum Religioſum. Si debita ſunt ex delicto, nihilominùs non eſt naturalis obligatio illa ſolvendi cum graviſſimo onere & detrimento, præſertim in bonis altioris ordinis: unde ſi debitor ex delicto non tenetur ſolvere cum detrimento gravi ſuæ famæ, neque tenebitur cum detrimento gravi ſuæ libertatis in eligendo ſtatu, & jacturâ maximi boni, quale eſt major ſecuritas ſalutis in ſtatu Religioſo: unde non tantùm agitur de lucro ceſſante (ut malè ſupponunt Adverſarii) ſed etiam de vitando damno ſpirituali, quod homo ex omiſſione ſtatûs Religioſi incurrit, aut incurrere periclitatur.

5. Ad 1. Fundamentum contrariæ ſententiæ Reſpondeo diſtinguendo min. alterum membrum: ſolvere debita eſt opus præceptum, ſi debitor ſit moraliter potens, concedo; ſi moraliter impotens, nego. ergo non licet debitori, &c. ſi anteà ſupponatur moraliter potens, concedo; ſi moraliter impotens, nego conſequentiam.

Ad 2. Reſpondeo. Longè arctius eſſe vinculum pietatis, quàm juſtitiæ, quia ortum ex ipſa naturali origine, quo filius tenetur ſubvenire parentibus etiam cum ſuo detrimento, quando eſt in æquali neceſſitate conſtitutus; tenetur etiam non ſolvere debita creditoribus, quantumvis ex delicto contracta, ſi aliter parentibus valde gravi neceſſitate laborantibus non poſſit ſuccurrere.

Ad 3. Reſpondeo. Non licet inferre damnum poſitivè & directè aliquid auferendo, concedo; indirectè & negativè aliquid non reſtituendo ſub conditione multò gravioris damni (non tantùm lucri ceſſantis, ut malè ſupponitur) quod eſt privare ſe libertate eligendi meliorem ſtatum, quàm habent alii homines, ſeſe Deo dicandi in ſtatu perfectionis, ſeque expediendi ab innumeris laqueis & offendiculis hujus ſæculi, nego.

Ad 4. Reſpondeo. Corruptorem virginis teneri ad conjugium contrahendum, primò: quia promiſſio matrimonii cenſetur facta cum tacita obligatione ſervandi fidem poſtpoſito ſtatu perfectiori, neque enim aliâ ratione fuiſſet ſufficiens ad virginis conſenſum & uſum ſui corporis extorquendum. Secundò: quia in eo genere bonorum aliquis tenetur reſtituere, in quo læſit: ſed puella deflorata læditur in libertate eligendi commodum matrimonium: ergo nec deflorator poteſt gaudere libertate eligendi alium ſtatum. Neutrum reperitur in noſtro caſu, ſed potiùs contrarium.

Ad 5. Reſpondeo. Mancipium ſecundùm ſuam perſonam eſſe ſub jure & proprietate domini, at non perſonam debitoris ſub jure creditoris: maritum quoque ipsâ conſummatione matrimonii renunciare ſuæ libertati & privilegio transeundi ad ſtatum perfectiorem, quod anteà habebat durante vinculo matrimonii rati.

Ad 6. patet reſponſio ex dictis, nempe dari moralis impotentia in gravi neceſſitate ſufficiens ad retinendam vel non reſtituendam rem debitam, quæ non ſufficit ad accipiendam rem alienam, ad quod requiritur extrema neceſſitas. Unde non eſt adæquata paritas inter acceptionem & retentionem rei alienæ, cùm in illa dominus lædatur directè & poſitivè, ſitque proin rationabiliter magìs invitus; in retentione verò creditor tantùm læditur indirectè, & negativè, ad quod ex multis cauſis non poteſt eſſe rationabiliter invitus.

§. II.

Quid de jure poſitivo.

HActenus de Jure naturæ. Sed quid de Jure poſitivo? Sixtus V. enim anno 1585. editâ conſtitutione vetuit in Religionem recipi eos, qui ſupra ſuas vires ære alieno gravati vel ita reddendis rationibus eſſent obnoxii, ut ob id lites, & moleſtiæ inferendæ timeantur, eorumque profeſſionem annullavit. Clemens verò VIII. revocatâ annullatione, quoad cætera, pœnasque inibi conſtitutas illam Conſtitutionem in ſuo valore reliquit. Dicendum eſt I. illud decretum non habere locum in debitis, quæ non ſunt magni momenti: quia tantùm loquitur de his, qui ſunt ingenti ære alieno gravati. II. neque cùm adeſt conſenſus creditorum, aut ipſa Religio, vel alius ſe offert ad ſolvenda debita, quia tunc debitor non cenſetur ære alieno gravatus. III. Neque illos hoc decreto comprehendi, qui in pœnam delicti ad aliquid ſolvendum ſunt condemnati, vel ob aliquam injuriam compenſandam ſunt condemnati, quia nec iſti ſunt ære alieno gravati, cùm ſibi nihil de bonis alienæ fortunæ uſurpaverint, ut habent Sanchez, Dicaſtillo, Lugo cit. n. 90. IV. Neque illos, qui promiſſione liberali & gratuitâ aliquid debent, tum ob præmiſ- 6.

ſam rationem; tum quia, ut dictum, ſemper cenſentur promiſiſſe ſub tacitâ conditione, niſi ſtatum perfectiorem incompoſſibilem aſſumpſerint. V. Neque illos, qui pro creditoribus ſolvendis cedunt ſuis bonis, neque ſpem habent, quòd manendo in ſæculo integrè poſſint ſatisfacere: quia hâc ceſſione ſatis conſulitur favori, & cavetur præjudicio creditorum, quem finem reſpicit hoc decretum. VI. Neque comprehendi Moniales, prout Sixtus V. ſe ipſum in alio motu proprio delaravit, ut teſtantur Sanchez, Dicaſtillo, Lugo diſp. 21. ſe. 6. n. 87. VII. Neque debitores, quorum debita non ſuperant eorum ſubſtantiam, vel qui licèt de præſenti non poſſint ſolvere, habent tamen, unde ſucceſſivè & per partes fieri poſſit ſatisfactio, etiamſi maneant in in Religione, quia nec iſti ſunt propriè gravati ſupra vires ſuarum facultatum, ut habent Auth. citati. VIII. Qui habent debita incerta applicanda pauperibus: quia hoc ſibi ipſis Religionem ingredentibus poſſunt applicare. IX. Neque illos, qui abſque ſuâ culpâ impotentes redditi ſunt ad ſatisfaciendum de præſenti, vel abſque ſuâ culpâ ingenti ære alieno gravati, etiamſi ſpem habeant ſolvendi, ſi brevi tempore in ſæculo maneant, ut deducitur ex verbis decreti: *Multi decoctores poſt dilapidatam rem familiarem & contractam vim æris alieni &c.* Unde dicendum X. Solùm iſtos comprehendi hoc decreto, qui de alienis fortunæ bonis uſurpando, ſuâ culpâ ingentibus debitis ita ſunt gravati, ut creditoribus in præſenti ſatisfacere non poſſint, poſſint verò manentes in ſæculo. De aliis verò debitoribus judicandum juxta obligationem juris naturalis antecedenter expoſitam. Ita Auth. cit. & Salmantic. tr. 13. c. 1. p. 19. §. 2. & ſequitur ex prædictis.

7. Quæres: An qui debitis gravatus licitè vel illicitè fecit Religioſam profeſſionem, teneatur, ſi poſſit, ſuâ operâ & labore conari ſatisfacere creditoribus? Reſpondeo, cum Card. de Lugo n. 81. primò. Non tenetur Religioſus ad operas ſtatui & perſonæ ſuæ indecentes, ut v. g. ſi deberet extra Monaſterium, vel in habitu ſæculari laborare: quia cùm ſtatum Religioſum non ex alieno furto, rapina &c. comparaverit (eſto quòd in ejus ſusceptione peccaverit) non tenetur niſi juxta conditionem ſui ſtatûs & conditionis ad ſatisfactionem præſtandam laborare: quemadmodum alius, qui poſt debita in inferiori ſtatu contracta pervenit ad altiorem, non tenetur illum dimittere, vel cum indecentia ſtatûs laborare, ut ſatisfaciat.

Secundò. Si verò poſſit cum licentia ſui Prælati abſque indecentia & magna difficultate laborando lucrari, unde ſatisfaciat creditoribus, tenebitur: quia ingreſſus Religionis non aliter excuſat à reſtitutione, niſi in quantum inducit incompoſſibilitatem ſatisfaciendi: ſed hîc nullam inducere ſupponitur, neque præcedens ceſſio bonorum liberat, juxta dicta in §. 2. ergo Religioſus in hoc caſu manet obligatus ad operas juxta conditionem ſui ſtatûs & perſonæ præſtandas ut debita ſolvantur: Dixi: *Juxta conditionem &c.* nam in ipſa quoque Religione alia eſt conditio Laici, alia Sacerdotis, Concionatoris, Lectoris &c. quæ conſiderari debent. Tertiò. Superior tamen non tenetur Religioſo dare iſtam licentiam, quia ipſe nullam contraxit obligationem erga creditorem; ipſeque ex traditione Religioſi per profeſſionem factâ, habet jus fortius ſubditum gubernandi, eique occupationes imponendi, ſive impediant, ſive non impediant ſolutionem debitorum, quàm creditor jus habeat ad exigendam ſolutionem.

ARTICULUS. IV.

Quomodo à reſtitutione excuſet compenſatio?

SUMMARIA.

1. *Quid compenſatio propriè dicta?*
2. *Fundamenta contra licititatem compenſationis occulta.*
3. *Conditiones ad licitam compenſationem occultam.*
4. *Objecta refelluntur.*

§. I.

De compenſatione juridica.

1. Compenſatio propriè & juridicè accepta dicitur à J. C. in *L. 1 ff. de compenſat. debiti & crediti inter ſe contributio*, & tunc fit, quando duo ſunt ſibi mutuò debitores, tunc enim ſi debita ſint æqualia, extra caſus jure exceptos, debitum abſque judicis authoritate in conſcientia extinguitur, quàm primùm creditor tantum incipit debere ſuo debitori, quantum ſibi priùs erat debitum.

Caſus portò excepti à Jure ſunt primò. Debita Regi, vel Reipublicæ titulo penſionis in publicam, vel communem utilitatem. *L. in ea. Cod. de compenſat.* Secundò: debita titulo depoſiti. *L. Si quis L. pecunias 11. Cod. depoſiti.* Tertiò: debita titulo commodati *L. ſid. de commodato.* Quartò: res aliena debita ex furto. *L. fin. Cod. de compenſat.* Quintò: ſi debita non ſint æqualiter liquida. *ibidem.* Sextò requiritur ut debita ſint ejuſdem ſpeciei, quia ſi res aliqua ſit in ſpecie debita, non ſatisfit per ſolutionem pretii: titulo tamen retorſionis ejuſmodi debitum creditori opponi poſſe tradit Molina d. 560. ex *L. Si non ſortem. §. ſi centum. ff. de condictione indebiti.*

§. II.

De vulgari, ſeu occulta compenſatione.

Vulgari modo loquendi, quamvìs minùs propriè, occulta recuperatio debiti etiam occulta compenſatio appellatur, quæ fit, cùm creditor inſcio debitore tantum ſurripit ex ejus bonis, 2.

nis, quantum ſibi debetur, de qua major eſt quæſtio, ſitne modus licitus tum debitorem liberandi ab onere reſtituendi rem debitam, tum creditorem ab onere reſtituendi rem occultè incompenſationem acceptam? In contrarium facit (I) *cap. bona fide; de depoſito.* Vbi creditori denegatur compenſatio debiti ex retentione depoſiti: ſed non videtur major ratio, cur occulta compenſatio poſſit fieri ex aliis bonis debitoris, quàm ex depoſito: ergo. II. Non licet illum infamare, qui me injuſtè infamavit, aut ejus domum incendere, qui meam incendit: ergo neque licet propriâ authoritate accipere rem alterius, qui mihi debet. III. Si liceret uti occultâ compenſatione, tunc famuli & famulæ, aliique prætextu inſufficientis ſalarii aut ſtipendii ſurripient ex bonis alienis, unde bona dominorum furtis aut fraudibus exponentur, quæ cauſa eſt, quòd SS. Papa Noſter Innocentius XI. prohibuerit hanc ſententiam tanquam in praxi perniciosam. n. 37. *famuli & famulæ domeſticæ poſſunt occultè heris ſuis ſurripere ad compenſandam operam ſuam, quam majorem judicant ſalario quod recipiunt.*

3. Dico tamen cum commiſſione DD. Compenſatio occulta, dummodò ſit debitis conditionibus circumſepta, eſt licita, ita ut excuſet ab onere reſtituendi tam debitorem, quàm creditorem compenſantem. Et præter authoritatem DD. utitur hâc ratione, quòd nec ſit jure naturali, nec poſitivo prohibita, imò favet *c. bona fides cit.* ubi admittitur compenſatio, ſi cauſa ſit liquida, & facilem exitum habitura. Prima ex conditionibus eſt, ut debitum ſit liquidum & certum, nam in dubio melior eſt conditio poſſidentis. II. Ut vitetur damnum tam ſpirituale quàm temporale debitoris; ita ut iſte non maneat in mala fide, exiſtimans ſe nondum ſolviſſe: ideóque dextrè monendus eſt debitor de ablata obligatione ſolvendi, ne ipſe vel ejus hæredes eandem rem bis ſolvant. III. Ut evitetur damnum vel periculum tertii, qui fortè veniet in ſuſpicionem furti, vel habet jus prælationis in bonis creditoris, cui per compenſationem fieret præjudicium. IV. Ut compenſatio fiat ex bonis propriis debitoris, & non ex rebus, quæ penès ipſum ſunt per modum pignoris, commodati, depoſiti: ut debitum ſit ex juſtitia, non merè ex gratitudine, aut debito antidorali. V. Ut compenſatio fiat ex rebus ejuſdem ſpeciei cum debito, quemadmodum in compenſatione propriè dicta & priùs expoſita. VI. Ut ſit periculum rem debitam aliâ viâ, vel per debiti petitionem, vel authoritatem judicis, aut non niſi cum magna difficultate obtinendi; quam conditionem poſtremam affert D. Th. 2. 2. q. 66. a 5. ad 3. dicens: *Qui verò furtim accipit rem ſuam apud alium injuſte detentam, peccat quidem, non quia gravat eum, qui detinet* (*& ideo non tenetur ad reſtituendum aliquid vel ad recompenſandum*) *ſed peccat contra communem juſtitiam, dum ipſe ſibi uſurpat ſuæ rei judicium, juris ordine prætermiſſo.* Unde patet, hanc conditionem, non inducere obligationem juſtitiæ, neque in ejus tranſgreſſione committi grave peccatum, uti cum Baſſæo, Diana, Maldero docent Salmantic. n. 313.

Ad oppoſita fundamenta, & quidem ad I. 4.
Reſpondeo cum Leſſio & Lugone. diſp. 16. ſe. 5. n. 89. Leges prohibentes fieri compenſationem ex depoſito, procedere in foro externo, præſumente recuperationem debiti fieri potuiſſe alio modo ſervatâ fide depoſiti.

Ad II. Infamatio illius, qui me infamavit, non eſt medium recuperandi meam famam, neque combuſtio ædium illius, qui meas exuſſit, meum damnum compenſat, ſed utraque tantùm eſt vindicta illatæ injuriæ, quæ privatâ authoritate non licet. Sed de infamatione inferiùs plura.

Ad III. nego ſequelam vix enim eveniet; quòd in ejuſmodi ſurreptione reperiantur præſcripti conditionum limites, & ſæpe famuli ſibi perſuadent pravæ cupiditatis inſtinctu ſuam operam majorem eſſe ſalario & victu, quem percipiunt, & hoc ipſo deficiunt in prima conditione, quæ requirit, non probabilitatem ſed certitudinem debiti. Prætereà de tali ſalario vel initio convenerunt, vel ſi plus operæ quàm alii famuli pro tali ſalario præſtare ſoleant, ab ipſis exigatur, famulitio renunciare poſſunt. In caſu tamen, quo famuli, vel nihil, vel tantùm partem ſalarii pro opera locata percipere poſſent, tametſi ad alium herum tranſirent, non dubito, quin occultâ compenſatione uti poſſent in præſcriptis conditionibus, nec iſte caſus ſub Innocentii prohibitione comprehenditur.

ARTICULUS V.

De aliis cauſis excuſantibus à reſtitutione.

SUMMARIA.

1. *Quomodo excuſet remiſſio creditoris?*
2. *An, & quando excuſet interitus rei debitæ?*
3. *An excuſetur ſolvens creditori creditoris?*
4. *Quando excuſet authoritas juris, & judicis.*
5. *Quomodò excuſet compoſitio cum Summo Pontifice?*

1. Quæres primò. An excuſet remiſſio creditoris.

Reſpondeo affirmativè, tam de expreſſa, quàm de tacita, interpretativa & præſumpta remiſſione, qualis eſt, ſi prudenter tibi perſuadeas, dominum non eſſe invitum, ſi rem acceptam retineas; aut ſi ab ipſo peteres, libenter condonaturum reſtitutionem. Ita Leſſ. Lugo, Molina to. 3. diſp. 68. & DD. communiter: ſi enim dilatio conceſſa à creditore excuſat, ne ſtatim reſtituas, etiam remiſſio excuſabit, ne omnino reſtituas: antecedens eſt certum, ergo & conſequens.

Ubi tamen communiter duæ *conditiones* requi-

ſun-

Digitized by Google

runtur: primò, ut remiſſio ſit libera, non vi, vel fraude extorta. Secundò, ut habeat creditor poteſtatem remittendi, cujus defectu non poteſt filiusfamiliâs remittere paterna debita: Eccleſiæ gravatæ non poſſunt Epiſcopo viſitatori remittere reſtitutionem in duplum, ſi præter ſumptus ad victum neceſſarios aliquid accipiat, per *c. exigit. de cenſ. & exaction.* nec judici delegato poteſt remitti à partibus reſtitutio, quando accepit aliquid à partibus, niſi fortè eſculentum, aut poculentum &c. per *c. ſtatutum. §. inſuper. juncto §. Si quid de reſcr. in 6.* Item Canonico accipienti diſtributiones pro Horis, quibus non intereſt, non prodeſt remiſſio cæterorum, quibus illæ accreſcerent, per Trident. Seſſ. 24. de reform. cap. 12.

2. Quæres ſecundò. An excuſet interitus rei debitæ? Reſpondeo primò. Si ſis debitor ex re accepta, certus interitus rei debitæ excuſat, ſi ſit in individuo aliena; quoties ſine tua culpa perit: quia quælibet res perit ſuo domino. Si non ſit in individuo aliena, ſolùm teneris quatenùs factus es locupletior, ſecundùm dicta ſup. de reſtit. ex re accepta. II. Si ſis debitor ex delicto, vel contractu, teneberis ad reſtitutionem ſecundùm regulas in præcedenti doctrina de reſtitutione præſcriptas, niſi in caſu, quo res æquè apud dominum fuiſſet peritura, ſi in ejus poteſtate fuiſſet, ut ſi hoſtis totam civitatem diripuit, tota civitas conflagravit &c. tunc enim etiam debitor ex delicto excuſatur; ſi quidem injuſta acceptio tunc in damnum datum non influit. Leſſ. Lugo, Sairus, aliique.

Sed quid ſi debitor miſit rem per nuncium, vel Confeſſarium (ne notam infamiæ incurreret) reſtituendam, & illa apud nuncium vel Confeſſarium periit adhucne eſt obligatus ad reſtituendum?

Reſpondeo cum communi, quam tenet Navarra Sylvius, Sairus, Leſſius, Lugo cit. n. 59. manere obligatum: Ratio eſt I. quia debitor ex delicto tenetur ad reſarciendum omne damnum, etiam fortuitum, quod ſequitur ex injuſta acceptione: ſed damnum rei pereuntis apud nuncium, vel Confeſſarium, ſequitur ex injuſta acceptione; niſi enim ille accepiſſet rem, neutiquam periiſſet: ergo tenetur ad reſtitutionem. II. Res quæque ſuo domino perit: ſed res, pecunia v. g. Confeſſario tradita ad reſtituendum, adhuc eſt ſub dominio debitoris, cùm poſſet illam pro ſuo libitu repetere, expectatâ aliâ opportunitate reſtituendi: ergo debitori, non creditori perit.

Neque refert I. quòd debitor ex ſua parte fecerit, quod potuit: quia licèt hoc fuerit ſatis ad vitandum novum peccatum, non tamen ad extinguendum debitum, ad quod requiritur ut creditor cum effectu ſervetur indemnis. Neque II. quòd dominus, vel creditor fuiſſet conſenſurus, ut res tali modo reſtitueretur: fuiſſet quippe conſenſurus, ſed abſque præjudicio ſui juris, quod habet ad repetendam rem ſuam, quandocunque ad ipſum non pervenerit.

3. Quæres tertiò. An liberetur, qui ſolvit creditori creditoris? Reſpondeo cum communi: eſſe liberum in conſcientia, e. g. ſi ego 100. quos tibi debebam, ſolvi tuo creditori, cui totidem debebas, nihil ampliùs tibi debeo, quia jam tranſtuli in me jus tui creditoris, quod erga te habebat, ideoque uti poſſum compenſatione, teque aliquid à me petentem juſtè repellere, undecunque illud debitum provenerit, dummodo, ut advertit Lugo cit. ſe. 8. n. 149. debita ſint ejuſdem qualitatis: nam ſi v. g. tu debes Petro 100. ſed habes alios creditores anteriores, & privilegiatos, qui Petrum excludent, quando tua bona non ſufficiunt ad ſolvendũ omnibus creditoribus, tunc ego non liberabor ſi Petro ſolvam 100. quos tu ipſi debes; ſiquidem non transfero majus jus, quàm habebat Petrus: ſed non habebat jus, ut ſolveretur ipſi debitum, quando tua bona non ſufficiunt pro cunctis creditoribus: ergo neque ego tale jus in me transfero, adeòque compenſationis beneficio excludor.

Quæres quartò. Quando excuſet, vel liberet authoritas juris, vel judicis? Reſpondeo. Authoritas juris liberat à reſtitutione, quando res legitimo modo eſt uſucapta ſeu præſcripta; tunc enim authoritate legum dominium transfertur in præſcribentem, de quo ſuprà. Authoritate judicis ab onere reſtitutionis eximitur ſecundùm Leſſium c. 16. dubit. 7. cui à judice adjudicatur aliquid in mulctam pro illata injuria ſolvendum, tunc enim neque mulctam tenetur reſtituere, (ſi tamen ſententia non falſâ præſumptione nitatur) neque aliud debitum mulctæ æquivalens, priùs quàm à creditore mulctam accepiſſet. Item qui aliquid ob damnum ex culpa levi vel leviſſima illatum accipit poſt ſententiam judicis, quod ſibi ante ſententiam non debebatur; Addit Leſſius, non teneri ad reſtitutionem, & deſertionem beneficii hæreditatis, officii &c. cui id per ſententiam judicis juſtè ſecundùm viam & ordinem juris juxta allegata & probata latam, adjudicatum fuit, quantumvis à parte rei ſententia foret injuſta, idque ex pòſt facto privatâ ſcientiâ litis victori innoteſceret, quia propter bonum commune poteſt auferri ab uno bonum temporale, & transferri in alium, ab eo qui habet legitimam poteſtatem: ſed ita contingeret in præſenti: ergo. 4.

Quæres quintò. An excuſet à reſtitutione excommunicatio creditoris? Reſpondeo negativè. Sic Covarr. Molina, Leſſius, Lugo cum communiori. Optima ratio eſt, quia nec jure divino, nec humano conſtat, eſſe prohibitam acceptionem debiti à creditore excommunicato. Non jure divino, ut per ſe patet; non jure humano, quia, *c. Nos Sanctorum*, quod ab Adverſariis allegatur, non loquitur de debito pecuniario, ſed de debito fidelitatis & obſequii à quo liberat ſubditos reſpectu domini excommunicati, ideoque in materia odioſa ad alia debita extendi non debet. Cùm etiam in Jure Canonico permittatur excommunicatis non in ſuſtentationem ſuperbiæ, ſed humanitatis causâ aliquid dare, meritò infertur etiam permitti debitorum ſolutio, *quæ enim*, inquit Lugo cit. n. 152. *major humanitas, quàm debita non negare?* præſertim cùm plerumque ejuſmodi ſolutio creditoribus non tantùm ſit utilis, ſed etiam neceſſaria. 5.

Digitized by Google

6. Quæres ſextò. Quomodo excuſet compoſitio cum Sum. Pontifice? h. e cùm ſuper quibusdam bonis aliàs reſtituendis accipitur à Sum. Pontif. licentia & diſpenſatio, ut aliquâ portione bonorum reſtituendorum pauperibus, vel ad aliam cauſam erogatâ, cætera ſibi ſervet? Reſpondeo. Hæc compoſitio excuſat à reſtitutione ſi obligatio reſtituendi ex jure poſitivo proveniat; ut ſi quis ex reditibus Eccleſiaſticis malè perceptis vi Canonicarum conſtitutionum teneretur ad reſtitutionem: hæc quippe jura ſubſtant SS. Pontif. diſpenſationi. Cùm verò debita ſunt certa, certis creditoribus reſtituenda, compoſitio ordinariè locum non habet, cùm absque legitimâ causâ Summus Pontif. unius bona non poſſit donare alteri, neque enim eſt dominus bononus bonorum pertinentium ad ſubditos, ſed cujusque juris defenſor, & judex. Dixi *ordinarie*: nam extraordinariè ex poteſtate indirectâ, quam habet Sum. Pontifex in bona temporalia Chriſtianorum, quatenus opus eſt ad regimen ſpirituale, & finem ſupernaturalem, poteſt aliquando ex juſta cauſa ita de rebus Chriſtianorum diſponere, ut magnis criminibus imponat mulctas pecuniarias, confiſcationes bonorum, ſicque condonet reſtitutiones ejuſmodi criminoſis debitas. Ita Leſſ. c. 17. dub. 11. Theologi S. Galli. tr. 3. q. 4.

DISPUTATIO XXXVI.

DE Reſtitutione ex injuriis in bonis ſpiritualibus.

NOmine bonorum ſpiritualium intelliguntur primò, bona quædam animæ naturalia, vel uſus liberi arbitrii & rationis, ſcientiæ naturales &c. Secundò bona ſpiritulia, ut gratia Dei, Sacramenta, virtutes, ac tertiò alia ad ſalutem, & ſanctitatem animæ pertinentia, ut Status Religioſus, in quibus omnibus inferri poteſt injuria. De quibus ſit

ARTICULUS I.

An & quando reſtituendum pro damnis ſpiritualibus.

SUMMARIA.

1. *Qui alterum privat uſu rationis, tenetur reſtituere.*
2. *Item qui vi, vel fraude aliquem impediunt à ſtudio litterarum.*
3. *Quomodo cauſans errorem in alterius intellectu teneatur reſtituere?*
4. *Quomodo teneantur paſtores & miniſtri Sacramentorum?*
5. *Tenetur inducens in grave peccatum vi, vel fraude, reſtituere.*
6. *Non qui ſine vi vel fraude.*
7. *Inductio in peccatum veniale non eſt grave damnum regulariter.*
8. *Aliquando tamen grave.*

§. I.

Reſtitutio pro damnis in bonis animæ naturalibus.

1. CErtum eſt, eum, qui læditur in bonis animæ naturalibus, pati gravem injuriam obligantem ad reſtitutionem. Cujus ratio eſt; quòd etiam in ejusmodi bonis homini competat jus rigoroſum. Unde ſequitur I. Qui alium veneno, philtro, maleficio privat uſu rationis, teneri, quantum in ſe eſt, removere maleficium, procurare remedia contra datam potionem, & reparare omnia damna ex tali potione vel maleficio conſecuta.

Sequitur II. Teneri ad reſtitutionem, qui alium vi vel fraude impedit à ſtudio litterarum, quod extendit etiam ad Superiores Univerſitatum Magnificus P. Petſchacher de reſtitutione pag. 247. eò quod Studioſi à fundatoribus videantur habere jus quæſitum, ne ſine ſufficienti cauſâ à ſcholis excludantur, aut ad illas non admittantur. 2.

Sequitur III. Errorem in alterius intellectu cauſatum poſſe inducere obligationem reſtituendi, quod quidem fieri poteſt tripliciter. Primò, ſi ſit error pertinens ad doctrinam fidei, tunc enim is, qui alium induxit in errorem, non tantùm peccat contra fidem, ſed etiam contra juſtitiam, ideoque tenetur decepto manifeſtare ſuum errorem, eundemque revocare. Secundò, qui ex officio Doctor, Profeſſor, Magiſter, pro veris ſententiis tradit falſas, & improbabiles, vel falſa principia, è quibus multæ falſæ concluſiones deduci poſſunt, tenetur errores corrigere, quia cùm ex officio teneatur docere aliquam artem, vel facultatem, diſcipulis gravem injuriam infert, eorum intellectum falſitatibus replendo, ut tradit Lugo diſ. 9. de reſtit. ſect. 1. Ordinariè tamen & ſi error valde notabilis non ſit, aut tantùm ſpeculativus, non cenſetur eſſe magni 3.

momen-

momenti, ideoque inſufficiens ad rationem gravis injuriæ. Tertiò, qui culpabiliter alterum inducit in errorem practicum, tenetur illum amovere, & reperare damna quæ exinde ſequuntur, ut ex antecedentibus liquet, & tradit Cajetanus, Lugo, Sanchez. aliique cum hac addita diſtinctione, quòd ſi quis teneatur ex juſtitia ſolùm non decipere, ſatisfacit pro injuria, ſi dicat eſſe falſa quæ docuerat; ſi verò ex juſtitia tenebatur etiam docere veritatem, veluti Confeſſarius, Advocati, non ſolùm teneatur manifeſtare ſuum errorem, ſed etiam docere veritatem. Dixi *culpabiliter;* nam ut Leſſ. adverſit. c. 8. dub. 2. Si quis poſſit cenſeri voluntariè deceptus, utì contingit illis, qui avidi novitatum, & prurientes auribus accedunt hæreticorum conciones, & inde errores hauriunt, non erit obligatio ex juſtitia, apud eosdem homines hæreſin revocandi, ſed ad ſummum ex præcepto fidei, vel charitatis.

§. II.

Reſtitutio pro damnis in bonis ſupernaturalibus.

4\. Dicendum primò. Cui ex officio incumbit cura animarum & ſalus ſubditorum ut Prælato, Parocho, tenetur juſtitia ad reparanda damna, quæ ex neglectu officii conſequuntur; ſiquidem ad creditarum ovium ſalutem curandam ex juſtitia obligatur. Nec minùs peccat contra juſtitiam, & obligatur reparare damnum, qui conficit Sacramentum in materia dubia, cùm habet certam, quia lædit jus ſuſcipientis, quod habet, ut ſibi in certa materia ſacramenta adminiſtrentur.

5\. Dicendum ſecundò. Si quis alterum per vim, vel fraudem induxit ad peccatum, tenetur ex juſtitia vim, vel fraudem tollere. Ita communis Doctorum: Ratio eſt: quòd ratione ingenitæ libertatis quisque habet jus rigoroſum, ne impediatur à bono, & inducatur in malum: unde qui vi, vel fraude alium inducit in peccatum, tenetur vim, & fraudem tollere, ſicque deceptum libertati reſtituere, ſimulque damna exinde exorta reparare.

6\. Dicendum tertiò. Remota vi, vel fraude ſeductor non tenetur ulterius ex juſtitia procurare emendationem ſeducti. Ita Sotus, Malderus, Leſſ. & communior DD. quia, qui alteri damnum injuſtè intulit, ſatisfacit ſuæ obligationi, ſi damnificatum reponat in illum ſtatum, in quo rem ſuam recuperare poſſit, ſi modò velit: ſed, qui alterum induxit in peccatum, ſi vim, vel fraudem removeat, reponit ſeductum in illum ſtatum, in quo poſſit reſipiſcere & gratiam recuperare, dummodo velit; unde ſi nolit reſipiſcere, hoc propriæ illius malitiæ imputandum erit. Adde quòd damnificans tantùm fuerit cauſa remota damni ſpiritualis, non principalis, & proxima, quæ eſt voluntas peccantis, cauſa autem proxima non poteſt ſibi reſtituere, imò reſtitutionem condonare cenſetur, ergo etiam cauſa remota non tenebitur ad poſitivè procurandum ſtatum gratiæ, ſed ſatisfaciet amovendo impedimenta reſipiſcendi injuſtè poſita. Hoc tamen non obſtante aliquam obligationem ex charitate in ſeducente omnes agnoſcunt, quâ præ aliis tenetur ſeducti converſionem ſuadendo, monendo, orando procurare, quam tamen extra caſum neceſſitatis, in quo etiam alii obligantur, non magìs quàm ſub veniali adſtringere monet cum Navar. Leſſ. c. 8. dub. 2. niſi fortè peccatum, ad quod alium induxiſti, ſit contra juſtitiam, & per illud damnum proximo inferatur, quo caſu tanquam cooperans teneberis ad reſtitutionem juxta ſuperiùs dicta.

Dicendum quartò. Aliquem etiam vi, vel fraude inducere in peccatum veniale, regulariter non eſt gravis injuria. Ita Sanchez L. 1. in decal. c. 6. Lugo ſect. 2. & alii. Ratio eſt: quia peccatum veniale in ſuo genere eſt leve malum, qua de cauſa homo ſibi procurando & volendo peccatum veniale non graviter peccat: ergo etiam illud alteri procurando, juſtitia non graviter violatur. Nec refert, quòd peccatum veniale ſit abſolutè majus malum, quàm aliquis gravis morbus, ad hoc enim ne fiat gravis injuria, ſufficit, quòd ſit in ſuo genere leve malum, & facilè curabile. Unde etiam aliquis ſibi cauſando gravem morbum, vel mortem, graviter peccaret, qui tamen non graviter peccat ſibi ipſi cauſando peccatum veniale. 7.

Dixi, *regulariter* non eſſe gravem injuriam, nam extraordinariè aliquando poteſt quis graviter peccare contra juſtitiam, vel alterum vi, vel fraude inducendo in peccatum veniale. Utì primò, ſi homo in excellenti gradu ſanctitatis & perfectionis conſtitutus per peccata venialia notabiliter decidat à ſuo ſtatu, unde meritò eſt rationabiliter invitus, ne per vim aut dolum inducatur in venialia. 8.

Addit primò Card. de Lugo, timorem peccati mortalis meritò habere poſſe, qui innocentis & integræ vitæ pueros vel juvenes ad levia & impura colloquia dolosè inducunt, quia licèt hæc aliquando tantùm ſint venialiter mala, tamen in hoc ſtatu, & vitæ puritate videntur inferre grave nocumentum. Addit ſecundò, ſi Superior Regularis per nimiam conniventiam ſit cauſa, quòd per multiplicationem venialium vel etiam transgreſſionem regularum ſub nullo peccato obligantium, ſit cauſa, quòd diſciplina regularis notabiliter laxetur, hoc enim eſt ſatìs grave damnum Religionis, de quo multa doctè, & piè Lugo loco cit.

Digitized by Google

ARTICULUS II.

Quomodo naſcatur obligatio reſtituendi ex retractione à ſtatu Religioſo?

SUMMARIA.

1. *An obligetur ad reſtituendum, qui ſine vi vel dolo retrahit volentem ingredi?*
2. *Qui ſimiliter retraxit jam profeſſum, probabiliùs obligatur.*
3. *Solvitur fundamentum Adverſariorum.*
4. *Quid teneatur reſtituere vi vel fraude abſtrahens?*
5. *Non tenetur ſe vel alium ſubſtituere.*
6. *Denegare ſinè cauſa ſuffragium ad profeſſionem eſt grave peccatum contra charitatem:*
7. *Et contra juſtitiam.*
8. *Depellitur objectio.*
9. *Quæ cauſæ ſufficiant ad denegandum ſuffragium?*
10. *An Novitius egrediens teneatur ad expenſas?*

1. QUæſtio poteſt inſtitui primò de retractione volentis ingredi Religionem, item jam ingreſſi & adhuc Novitii, ac tandem jam Profeſſi. Secundò de retractione per conſilium, vel ſuaſionem, ac rurſus per fraudem vel vim. Ut ad ſingula ſatisfiat:

Quæres primò. An teneatur ad reſtitutionem, qui precibus & conſilio ſine vi & dolo Novitium aut Candidatum Religionis ab illa retrahit?

Reſpondeo. Qui volentem ingredi, vel Novitium hoc modo retrahit ex Monaſterio aut Religione, non tenetur ex juſtitia ad aliquam reſtitutionem, quia nec jus Novitii, neque Religionis (quod nullum habet in Novitium aut Candidatum) violatur. Ita communis DD. cum Sanchez & Leſſ. contra Sylveſtrum & alios exiſtimantes, teneri ad compenſarionem emolumentorum, quæ Religio ex tali Novitio percepiſſet. Dixi tamen, non teneri *ex juſtitia*, quia hoc non obſtante, ſi abſque juſta cauſa malitiosè diſſuaſit, tenetur ex charitate & quadam decentia illum hortari ad reſumendum bonum propoſitum, ut exinde reparet magnum illud bonum, quod in ejus animo deſtruxit extinguendo divinum ſpiritum, prout habet Leſſ. L. 2. c. 8. dub. 2. n. 12.

2. Quæres ſecundò. An idem dicendum, ſi quis tali modo ſinè vi vel fraude ſeduxit, & à Monaſterio abſtraxit profeſſum? Major eſt in hac quæſtione authorum diſcrepantia, dum Sanch. Leſſ. aliique docent, nullam eſſe obligationem reſtituendi. Paludanus, Molina, Vaſquez, Reding & alii affirmant.

Reſpondeo. Qui profeſſum abſque vi, vel fraude ſuadendo extraxit à Religione, non quidem profeſſo, ſed Religioni tenetur ex juſtitia reſtituere. Primæ partis ratio patet, quia profeſſo, utpote volenti nulla facta eſt injuria. Ratio ſecundæ partis eſt primò: Religio habet jus ſtrictum juriſdictionis ad retinendum & gubernandum profeſſum, & ad præcipienda opera illi Monaſterio utilia, quòd jus violatur per extractionem è Religione: ſed ex violatione juris naſcitur obligatio reſtituendi: ergo, qui eſt cauſa talis extractionis, tenetur ad reſtituendum. Secundò, omne damnum, quod ſequitur ex injuſta actione alterius, reparari debet: ſed Monaſterio, vel Religioni ſequitur damnum ex retractione profeſſi tanquam ex injuſta actione: ergo reparari debet. Minor probatur, quia hinc violatur jus ſtrictum, quod Religio, vel Monaſterium habebat, ſi non in ipſa opera & emolumenta, ſaltem in ſpem proximam talis emolumenti. Tertiò, quia in ipſa profeſſione Religioſus tacito contractu ſe obligavit Religioni ad manendum in illa. Unde egrediendo non tantùm peccat contra Religionem, ſed etiam contra juſtitiam.

Unde ruit fundamentum Adverſariorum, ſic arguentium: Qui non peccat contra juſtitiam, non obligatur ad reſtitutionem: ſed ſeducens non peccavit contra juſtitiam, quia ſeducens non magìs peccat contra juſtitiam ut cauſa remota, quàm Religioſus egrediens, ut cauſa proxima: ſed iſte non peccavit contra juſtitiam, cùm non aliter obligetur Religioni, quàm per votum obedientiæ, quo Religio non acquirit jus rigoroſum juſtitiæ in perſonam Religioſi, vel emolumenta ab ipſo percipienda, ſed tantùm jus Religionis, & obedientiæ. Neganda enim eſt utraque minor ex fundamentis jam relatis. Unde tenebitur ejusmodi ſeductor Religioni, quantum in ſe eſt, procurare reditum Religioſi, & reparare damnum, quod ſentit Religio juxta certam ſpem quam habet de emolumentis à Religioſo percipiendis. 3.

Dices: Ipſe Religioſus peccat tantùm contra obedientiam, ſi intermittat opera ex quibus Religioni ſequitur emolumentum: ergo etiam cooperans ad omiſſionem ejusmodi operum non peccat contra juſtitiam. Reſpondeo, antecedens tantùm eſſe verum, quando omiſſio operum non cauſatur per egreſſionem & emanſionem ex Religione, quæ Religioſo etiam ex juſtitia fit illicita, & conſequenter cooperans ſuo conſilio ad omiſſionem illorum operum, quatenùs conſequuntur emanſionem, peccat contra juſtitiam, non verò quatenùs illa omiſſio abſolutè ſpectatur.

Quæres Tertiò. Ad quid teneatur, qui aliquem meditantem Religionis ingreſſum, vel Novitium, vel jam profeſſum à Monaſterio, aut Religione per vim vel fraudem abducit? Reſpondeo. Qui fraude vel dolo à Religione retraxit vel Candidatum Religionis, vel Novitium, vel 4.

Pro-

Profeſſum, ex juſtitia tenetur primò amovere omnem vim, vel fraudem, quâ violavit jus rigoroſum quod ille habuit, ne vi, vel fraude impediretur à ſuo bono. Tenetur ſecundò ex juſtitia compenſare omnia damna ſive ejuſmodi perſonæ, ſive ipſi Religioni ex tali ſeductione emergentia, eo quòd utrique parti intulerit ſtrictam injuriam; unde etiam tenetur tertiò procurare media ut ſeductus ad ſtatum religioſum redire poſſit, niſi hæc media ſeductus habeat in ſua poteſtate: tunc enim ſi ipſe retractus vel ſeductus facile poſſit redire & damna reparare, nec tamen redeat, non jam cenſetur invitus ſed volens illa damna ſubire. uti tradit Sanchez, & Lugo n. 28.

5. Non autem tenetur ſeductor ex juſtitia reparare, ut alius æquè bonus (ſi reditum perſuadere non poſſit) Religionem ingrediatur, vel ut hoc etiam non invento ipſemet Religionem intret: uti contra Paludanum, & Scotum docent Sotus l. 4. q. 6. a. 6. Leſſ. Sanchez, & Lugo, ac communiter DD. Cujus ratio eſt primò, quia fortè ipſe non eſt aptus ad Religionem. Secundò, quia Status Religionis tanquam ſtatus perfectionis ex ſua natura exigit liberè ſuſcipi, ejuſque obligatio non niſi ex voto ſpontaneo naſci poteſt. Tertiò, quia talis reſtitutio eſt contra praxim. Quartò, quia Religiones non exigunt communiter talem compenſationem. Quintò, quia, qui occideret Religioſum, non teneretur loco ipſius Religionem ingredi, nec qui maritum occideret, aut nuptias injuſtè impediret, teneretur ducere fœminam.

6. Quæres quartò. Quomodo peccet, qui abſque cauſa Novitio negat ſuffragium ad profeſſionem.

Reſpondeo, Qui ſinè rationabili & legitima cauſa Novitio negando ſuffragium ad profeſſionem, eſt cauſa dimiſſionis ipſius, non tantùm graviter peccat contra charitatem, ſed etiam contra juſtitiam. Prima pars eſt communis DD. & ratio eſt primò, quia in praxi non contingit ſinè juſta cauſa dimitti Novitium, niſi ex inordinato affectu & paſſione contra ipſum, vel ejus amicos: ſed hoc eſt contra charitatem: ergo. Secundò, quia per expulſionem Novitio grave cauſatur detrimentum, partim quia privatur maximo bono Religionis, & exponitur magno periculo; partim quia ipſi inuritur gravis nota, cùm quiſque præſumat, ipſum non niſi ratione defectuum, vel naturalium, vel moralium fuiſſe dimiſſum.

7. Secundæ partis, quam docent Suárez tom. 3. de Relig. l. 4. c. 3. n. 7. De Lugo n. 54. Reding, q. 2. a 4. d. 8. Ratio eſt primò, quia quibus competit per ſua ſuffragia Novitium admittere ad profeſſionem, ſunt inſtar judicum & teſtium, qui debent ex officio proferre ſententiam juxta merita cauſæ & teſtificari de probabilitate & meritis Novitii, ſicut coram DEO ſentiunt; Sed judex vel teſtis ſinè cauſa contra innocentem teſtificans vel proferens ſententiam peccat contra juſtitiam: ergo. Secundò, quia inter Novitium & Monaſterium eſt tacitus contractus, dum Novitius ex ſua parte cum omnium temporalium dimiſſione ſe ſubjicit rigoroſo judicio, & examini, ex altera verò parte Monaſterium eum recipit, ut juxta ipſius merita per legitimos examinatores & judices de ipſo ferat ſententiam: ergo Capitulares, ſi non ferunt ſententiam juxta merita, peccant contra contractum & juſtitiam. Tertiò, gravem notam alicui inurere, & honorem minuere ſinè cauſa, eſt peccatum contra juſtitiam: ſed hoc facit, qui ſinè cauſa Novitium defraudat ſuffragio profeſſionis: ergo. Minor probatur: tum quia communiter cenſetur dedecori, dimitti ex Religione; tum quia præſumitur, neminem ex Monaſterio dimitti, niſi ſit ipſi inutilis, & habeat defectum, vel moralem vel naturalem.

Neque dicas. Novitius poteſt à Religione diſcedere abſque gravi peccato & injuria Religionis, vel Monaſterii: ergo ſimiliter Religio poteſt abſque gravi injuria ipſum dimittere. Nam nego paritatem: primò, quia Religio non patitur grave damnum & notam infamiæ ex diſceſſu Novitii, quàm tamen pateretur Novitius ex ſui dimiſſione. Secundò, quia in tacito contractu, quo ſe Novitius tradit probandum Religioni, obligat ſe religio ad recipiendum Novitium ad profeſſionem, ſi per omnia probatus fuerit (ad hunc quippe finem per ſe tendit probatio) non autem obligat ſe Novitius, ut maneat in Ordine, ſed tantùm ut patiatur ſe probari, quantum, & quamdiu ſuſtinere potuerit, vel voluerit. 8.

Si petas: quænam cauſæ ſint ſufficientes ad denegandum ſuffragium? Reſpondeo. Non requiri cauſas graviſſimas, ſed ſufficere vel gravem aliquam culpam moralem, vel quod ratione ſanitatis, indolis, talentorum defectu &c. judicetur futurus gravis Religioni, aut aliquod notabile damnum ſive ſpirituale ſive temporale ab ipſo timeatur. 9.

Quæres quintò. An Novitius Monaſterio egrediens teneatur ſolvere expenſas? Reſpondeo, non teneri, niſi vel tale pactum interceſſerit, vel fraudulenter & animo ad ſæculum redeundi intraverit. Ratio primæ partis eſt, quia in ſuſceptione Novitii videtur intercedere talis contractus bonæ fidei, ut & Religio velit probare, an Novitius, aut Religio ſit apta ſibi, in eumque finem & Novitius velit gratìs ſervire Religioni, & Religio gratìs alere Novitium. Ratio ſecundæ partis eſt, quia contractus juſtus debet ſervari: ſed talis contractus eſt juſtus: ergo. Ratio tertiæ partis eſt, quia qui dolô malô damnum intulir, peccat contra juſtitiam, & tenetur reſtituere: ſed in dicto caſu Novitius dolô malô damnum infert Monaſterio in miniſtratione alimentorum: ergo tenetur ad reſtitutionem, deducto tamen valore operæ impenſæ, & niſi, ut plerumque contingit, condonet Religio. 10.

DIS-

Digitized by Google

DISPUTATIO XXXVII.

DE

Reſtitutione ex injuriis in bonis vitæ & membrorum.

Cùm homini in ſuam vitam & membra nullum quidem dominium, jus tamen cuſtodiæ competat, prout in priori tractatu expoſitum fuit, quærimus in præſenti, quando & qualis obligatio reſtituendi tum ex injuſta mutilatione, tum occiſione naſcatur? quæ quæſtio cùm alteram implicitè ſupponat, quandonam licita ſit hominis occiſio, ideo illam per ſequentes Articulos præmittimus.

ARTICULUS I.

An & quomodo liceat occidere malefactores?

SUMMARIA.

1. *Datur legitima poteſtas occidendi nocentes.*
2. *Etiam impœnitentes, & non ſubditos.*
3. *Quæ tamen publicæ non privatæ Authoritati competit.*
4. *Quid dicendum in caſu, quo homines ſingillatim viverent ſine capite?*
5. *Quid de familiis non ſubordinatis?*
6. *Proſcripti à privatis occidi poſſunt authoritate publicâ.*
7. *Maritus, occiſor adulteri non excuſatur à peccato.*

Waldenſium, & Nicolai Bohemi error fuit, non eſſe licitam occiſionem maleficorum, quod ex præcepto, *Non occides*, deducere conabantur. Scoti in 4. diſt. 15. q. 3. a. 2. fuit opinio, in iſto præcepto divinitùs diſpenſatum fuiſſe, ut liceat nocentes, idque non niſi in materiis per ſacra volumina expreſſis occidere. Communis Catholicorum & Doct. Angelici doctrina eſt, dari legitimam poteſtatem maleficos è medio tollendi, omnium gentium uſu comprobatam, & tam veteri quàm novi teſtamenti paginis comprobatam. ex Deut. 21. *Maleficos non patieris vivere.* Rom. 13. de Principe temporali: *Dei Miniſter eſt, vindex in iram, ei qui malum operatur.* Et ratio eſt, quia Deus mediante dictamine juris naturalis conceſſit integris communitatibus poteſtatem utendi mediis ad ſui defenſionem & conſervationem neceſſariis, quemadmodum & cuilibet homini in partulari Jure naturali competunt media neceſſaria ad ſui defenſionem: atqui inter hæc media eſt punitio & extirpatio ſceleratorum: ergo hæc poteſtas data eſt communitatibus, & ex conſequenti publicis perſonis, gerentibus curam & perſonam totius communitatis.

2. Quæ poteſtas rectè exercetur primò in reos, etiam conſtitutos extra ſtatum gratiæ, quando conceſſo tempore pœnitendi ſuâ malitiâ & obſtinatione pœnitere recuſant: ſiquidem Judicis officium principaliter non bonum ipſius nocentis, ſed Reipublicæ reſpicit, quod utique periclitaretur, ſi malefici permitterentur vivere; unde ſuæ malitiæ imputare debent, ſi æternam damnationem incurrant. Secundò etiam rectè exercetur non in ſubditos, quando illi turbant quietem Reipublicæ, neque à ſuo legitimo Magiſtratu debitè cohibentur; neque pro damnis illatis ſatisfactionem præſtant: intereſt quippe boni communis, tam ab extrinſeco quàm intrinſeco habere ſecuritatem. Hinc oritur juſtitia belli, tam offenſivi, quàm defenſivi, quâ licet hoſtes impunè & juſtè occidere, cùm alia ratione injuria ſive illata, ſive inferenda compenſari, vel averti non poteſt.

Hæc tamen poteſtas punitiva maleficorum 3.
non niſi publicis perſonis & Magiſtratibus competit; iſti enim ſoli, quibus cura & adminiſtratio boni communis incumbit, ſunt *Dei Miniſtri*, ut loquitur Apoſtolus, & *in iram*, maleficorum *gladium portant.* Ordo quippe agentium, juxta doctrinam D. Th. proportionatur ordini finium; ſicut ergo finis poteſtatis punitivæ eſt conſervatio boni communis, ita ab illis tantùm rectè exercetur, qui gerunt curam boni communis, quales ſunt Magiſtratus & Principes, eorumque ſubordinati Judices. Sed, inquis, Exod. 12. legimus, quòd Moyſes, tunc temporis homo privatus, Ægyptium, qui Hebræum vexabat, interfecerit. Reſpondeo cum Lugone d. 10. ſe. 2. n. 67. ibi fuiſſe caſum & cauſam juſtæ defenſionis, in quo caſu cum moderamine inculpatæ tutelæ invaſorem non tantùm propriæ, ſed & alterius perſonæ occidere licitum eſſe dicetur in art. 3

Quid ſi verò tantùm duo homines forent, vel plures, quorum nullus eſſet alteri ſubordinatus? v. g. in aliqua natione barbara, nulla membrorum unione in unum corpus compaginata, ubi ſinguli homines ſuo jure viverent? liceretne tunc cuilibet injuriam ſibi illatam v. g. ædium ſuarum incendium injuſti invaſoris nece, idque propriâ ac privatâ authoritate vindicare, cùm non eſſet Princeps ac Magiſtratus, qui jus diceret? Reſpondeo. In hoc caſu potiùs Metaphyſico, quàm morali (ut Lugo appellat) quamvis licita foret depulſio injuriæ inferendæ etiam cum nece inferentis, quia hæc cuivis jure naturæ permittitur, non tamen occiſio nocentis ad ulciſcendam injuriam vel damnum illatum; hæc enim humano magi-

magiſtratui à Deo conceditur tanquam medium neceſſarium ad obſervantiam Legum vel publicæ tranquillitatis conſervationem, quæ ratio in homine privato reſpectu alterius privati non habet locum, ac proinde illa privata ultio foret unius iniquitatis ad alteram jam commiſſam accumalatio.

5. An verò hoc licebit ſaltem integris familiis, ſi aliqua natio foret abſque uno Capite vel Republica in varias familias diviſa, quarum ſingulæ ſuo capiti parérent? veluti tam ante quàm poſt diluvium in variarum gentium initiis & migrationibus contigiſſe è ſacro textu colligitur?

Reſpondeo. Si familiæ eſſent tantæ amplitudinis, ut conſtituerent perfectam communitatem, neque alterius dominio & jurisdictioni ſubeſſent, ita ut Capita familiarum forent tanquam Principes Reipublicæ, prout fuit Abrahamus, Job, aliique, poſſe armis, & belli juſtitiâ non tantùm ab inferendis damnis ſe tueri, ſed etiam, illatas ulciſci, ita permittente jure naturali ob communis boni conſervationem.

6. Inferes ex dictis primò. Quando ſummi Principes dant facultatem generalem cuilibet privato, hominem proſcriptum (bannitos vocant) occidendi: licitam eſſe ejusmodi ſententiæ executionem, neque enim tunc privatus aliter, quàm ex poteſtate publica, & juſta ſententia (ut ſuppono; eò quòd alia via non ſit ſceleratum puniendi, & bono Reipublicæ conſulendi) interficit nocentem.

Inferes II. Patrem, maritum, qui adulteram uxorem, & filiam in flagitio deprehenſas occidunt, graviter peccare contra juſtitiam, & in foro conſcientiæ obligari ad reſtitutionem modò inferiùs exponendo: quia tametſi leges Civiles in hoc juſto patris vel mariti dolori tantum indulſerint, ut haberent indemnitatem in foro externo, non ideo excuſantur in foro interno; cùm actio nihilominùs ſit formaliter injuſta, ſitque vindicta privata authoritate, reo non audito, cumque manifeſto periculo æternæ damnationis ejusdem Rei aſſumptâ: unde & Leges Civiles, quantùm ad poteſtatẽ conceſſam, marito uxorem patri filiam in adulterio deprehenſam occidendi, jure Canonico emendatur c. inter hæc. 6. 33. q. 2. 7.

ARTICULUS II.

An, & quando liceat interficere innocentem?

SUMMARIA.

1. *Directa occiſio innocentis nunquam licet.*
2. *Objicitur caſus, quo inſtat communitati excidium, niſi occidat innocentem.*
3. *Neque tunc licet.*
4. *At ſi nolit ipſe ſe tradere, poterit à Republica tradi tyranno.*
5. *An innocens privatâ ſcientiâ & nocens ſecundùm allegata, & probata condemnari poſſit à judice.*
6. *Sententia affirmans.*
7. *Sententia negans.*
8. *Indirecta occiſio Innocentis licet.*
9. *An liceat mulieri depellere fœtum.*

§. I.

An aliquo caſu liceat directa occiſio innocentis?

1. Occiſio innocentis poteſt fieri vel directè, vel indirectè, per accidens & præter intentionem, per ſe & ex intentione. Nunc in primo ſenſu loquendo

Reſpondeo. Nunquam licita eſt directa occiſio innocentis. S. D. q. 64. a. 6. Ita habetur expreſſum Exod. 23. *Inſontem & juſtum non occides, quia adverſor impium.* Et ratio eſt manifeſta: quia nemo eſt dominus alterius vitæ, ne ipſa quidem Respublica; unde niſi poteſtas vitam adimendi ſit à DEO conceſſa, injuſtè vita tollitur innocenti. Quæ ratio etiam probat illicitam eſſe mutilationem innocentis, cùm non tantùm humanæ vitæ, ſed etiam membrorum dominium non homini, ſed DEO competat.

2. Quid verò dicendum in caſu, quo ad conſervandam Rempublicam neceſſaria eſt mors innocentis, v. g. ſi tyrannus civitati comminetur excidium, niſi interficiat innocentem? ſi enim pro totius corporis ſalute & vita jure naturæ conceſſum eſt, non tantùm putridum, ſed etiam ſanum membrum abſcindere, etiam pariter pro ſalute totius corporis politici conceſſum erit, non tantùm nocentem, ſed etiam innocentem occidere: præſertim cùm Reſpublica pro bono communi poſſit vitam civium morali periculo mortis exponere.

Verùm ne iſto quidem caſu licitum eſt occidere innocentem, neque enim ſunt facienda mala, ut eveniant bona: atqui occiſio directa innocentis eſt intrinſecè mala, unde quàm parum reſpectus boni publici poteſt cohoneſtare mendacium, ita nec cædem innocentis. 3.

Ad I. Inſtantiam Reſpondeo cum Card. de Lugo, membra corporis humani prout inadæquatè diſtincta à toto corpore non habere aliquod jus adverſùs alia membra, ſed toti ſuppoſito competere jus ad uſum membrorum pro ſua utilitate & conſervatione; ideoque ſi bono & utilitati totius ſuppoſiti adverſentur, rectè abſcindi poſſe: atqui membra corporis politici habent jus in vitam ſuam & membra, quæ Respublica in ſuam utilitatem convertere & conſumere non poteſt; non enim in perſonas ſubditorum habet dominium (id quippe mancipiorum proprium) ſed jurisdictionem & politicam gubernationem, quæ ipſa ordinatur ad ipſorum ſubditorum utilitatem.

Ad II. Inſtantiam Reſpondeo: Juſtè civi & ſubdito imperari poſſe patriæ defenſionem, etiam cum morali mortis periculo, quia hæc eſt actus honeſtus contentus ſub poteſtate gubernativâ Reipublicæ, ad quem in graviſſima neceſſitate ſubdi-

Digitized by Google

ſubditus ipſo jure naturæ obligatur, ideoque in tali præcepto non mors ſubditi, ſed defenſio patriæ, cujus honeſtas ipſi quoque ſubdito optabilis & utilis eſt, intenditur: at verò mors innocentis non cadit ſub poteſtate gubernativâ, nec habet honeſtatem, quæ ſit innocenti utilis & per ſe referibilis in bonum Reipubl.

4. Quid ergo in tali caſu Reſpublica faciet? poteritne ſaltem civem innocentem tyranno aliàs excidium intentanti, ad necem tradere? Reſpondeo. Poſſe in tali caſu ſubdito præcipi, ut pro ſalute boni communis ſeſe tyranno ſiſtat, quantumvìs cum manifeſto vitæ periculo; ſiquidem ad hoc etiam ex juſtitia legali, charitate, pietate in patriam obligatur. Cui præcepto ſi parére nolit, cogi poterit, & ut refractarius ad tyrannum compelli, eive tradi. Sic Molina. to. 4. diſp. 10. Leſſ. l. 2. c. 9. dub. 7. Lugo d. 10. ſe. 4. n. 113.

§. II.

An liceat condemnare innocentem, qui ſecundùm allegata & probata eſt nocens?

5. CElebris hæc eſt quæſtio: utrùm judex poſſit ad mortem damnare reum, qui in judicio externo ſecundùm allegata & probata eſt nocens, judex tamen privatâ ſcientiâ ſcit ipſum eſſe innocentem. Caſus eſt rariſſimus, & fieri poſſet e. g. ſi ipſe judex vel Princeps occultè interfeciſſet Cajum, & Titius propter aliqua vehementia indicia ſuſpectus & infamatus per probationes juxta ordinem juris inſtitutas convictus, aut in tortura crimina confeſſus fuiſſet.

Reſpondeo primò. Si ſit judex ſupremus, tenetur abſolvere reum; ſi non ſit Judex ſupremus, debet omnia media probabilia adhibere ad liberandum reum. Ratio primi eſt, quia ipſe poteſt diſpenſare in Lege & ordine juris, cùm igitur habeat paratum remedium ad liberandum innocentem, illud adhibere debet, & tenetur. Ratio ſecundi eſt, quia occidere innocentem, eique inferre damnum irreparabile, eſt intrinſecè malum, unde omnibus mediis probabilibus vitari debet. Quid ſi verò omnibus mediis adhibitis Judex non poſſit liberare innocentem?

6. Reſpondeo ſecundò: Vtraque ſententia & affirmans, & negans eſt probabilis, & prima quidem tum propter authoritatem S. Th. 2. 2. q. 67. a. 2. Cajetani, Bannez, Azorii, Valentiæ, Sanchez, l. 2. Conſiliorum c. 1. 17. tum propter rationem, quia Judex fert ſententiam, tanquam perſona publica juxta ſcientiam publicam, & juridicam: ſed juxta ſcientiam publicam & juridicam, quæ tantùm habetur ſecundùm allegata & probata, reus eſt nocens, & dignus morte: ergo etiam rectè ipſum damnat & pronunciat reum morte. Unde judex directè non intendit occidere innocentem, quod eſſet intrinſecè malum, ſed ſervare ordinem juris, quem evertere non eſt in ejus poteſtate. Præterea in cauſa Civili ſecundùm allegata & probata proceditur contra eum, quem Judex privatâ ſcientiâ ſcit eſſe innocentem, per *cap. Paſtorales, de officio judicis delegati*; ergo ſimiliter in cauſa ſanguinis.

Secunda & negativa ſententia, quam docent Leſſ. l. 2. c. 29. Lugo tomo. 2. de juſt. diſp. 37. ſ. 4. videtur habere majorem intrinſecam probabilitatem; nam occidere directè innocentem eſt intrinſecè malum, adeòque nullo caſu honeſtabile: ſed hoc fieret in præſenti: ergo. Minor probatur: quia ſententia judicis directè præcipit occiſionem, & ipſa executio ſententiæ directè infert mortem. Nec obeſt quod dicitur, directè intendi ordinem juris, qui eſt, ut ſecundùm allegata & probata abſolvatur, vel damnetur reus. Nam contrà eſt: quòd non detur ordo juris contra jus naturale: ſed jus naturale vetat occidi innocentem: ergo in ejus nece non intenditur ordo juris. Adde quando jura præcipiunt ferri ſententiam juxta allegata & probata, non intelligunt hunc caſum rariſſimum, quo judex aliunde habet ſufficientem & meliorem notitiam de innocentia Rei, ſed potiùs loquuntur in hypotheſi, ſi Judici aliunde non certò conſtet. 7.

Ex quo patet reſponſio ad primum fundamentum. Ad ſecundum datur diſparitas, quia cùm cauſæ Civiles ſint frequentiſſimæ, turbaretur ordo tribunalium, & quies Reipublicæ, ſi privata ſcientia judicis proceſſui juridico præponeretur: ideoque, ut cives privati juri ſuo in modicis fortunæ bonis cederent, meritò per leges poſitivas introduci potuit; at in cauſa ſanguinis, & rariſſimo ejuſmodi caſu, bonum commune non poteſt exigere tantum & irreparabile damnum innocentis, cùm præſtet dimitti decem nocentes, quàm unum innocentem interfici: ipſe enim reus utpote non dominus ſed cuſtos ſuæ vitæ, ejuſmodi juri nequaquam cedere præſumi poteſt.

§. III.

An aliquando licita ſit indirecta occiſio innocentis?

REſpondeo. Indirectè & ex cauſa graviſſimâ aliquando licet occidere innocentem. Ita Molina, Leſſius, & communiter DD. Ratio eſt, quia eventus non intentus ſed tamen præviſus in aliquo actu, quem licitè operor, non imputatur in culpam: ſed aliquando licitè occiditur nocens, ita ut prævideatur concomitanter ſecutura mors innocentis, quæ tamen nec per modum finis, nec medii intenditur: ergo in illo caſu cædes innocentis non imputatur in culpam. Sic in oppugnatione civitatis hoſtilis licitè turris comburitur, quantumvìs conſtet, in illa turri cum nocentibus multos etiam innocentes perituros: quia non niſi mors nocentium intenditur, tametſi etiam mors innocentium prævideatur. Sic injuſtum invaſorem poteris percutere, quantumvìs ille ſe oppoſito infante tueatur, ſi aliter lædere non poſſis. Sic excuſatur ab homicidii peccato, qui mortem ab hoſte inſequente inferendam fugiens infantem in anguſta via jacentem equo proterit: ſiquidem non niſi ſuam ſalutem & fugam perviam communem, ad quam jus habet, intendit. 8.

Colliges ex dictis: Nunquam eſſe licitum fœminæ procurare abortum fœtûs, ſi is probabili- 9.

ter

tet jam ſit animatus, hoc enim eſſet directè innocentem occidere, quod eſt intrinſecè malum. Sed an non ſaltem licebit procurare expulſionem fœtûs nondum animati ex graviſſima ſervandæ vitæ cauſa, quando mors immediatè ex fœtu tanquam invaſore matris immineret? idcirco Reſpondeo cum Leſſ. Palao, & communi, nunquam licere directè expulſionem fœtûs quamvìs nondum animati etiam propter ſervandam vitam. Colligitur ex *cap. Si aliquis. 5. de homicidio. ubi* dicitur, *eum, qui fecerit, ut mulier non poſſit concipere, vel generare, vel ut plures non poſſint naſci, ut homicidam tenendum.* Ratio eſt primò, quod ſi ſemel concedatur, directam procurationem abortûs non eſſe intrinſecè illicitam, tunc erit honeſtabilis non tantùm propter graviſſimam neceſſitatem vitæ, ſed etiam famæ & honoris, ſimilisque gravis damni: ſed hæc propoſitio: *licet procurare abortum ante animationem fœtûs, ne puella deprehenſa gravida occidatur, aut infametur*, eſt damnata à Sanctiſſ. D. N. Innocentio XI. n. 34. Secundò, directa expulſio ſeminis eſt intrinſecè mala in quacunque neceſſitate, quamvìs ſubſtantia ſeminis minùs propinquè ſerviat ad generationem hominis, quàm fœtus inanimatus: ergo etiam directa expulſio fœtus eſt intrinſecè illicita, & mala, adeòque nullo caſu licita. Tertiò, ut arguit Cardenas: in dubio an fœtus ſit animatus, nunquam licet illum directè expellere: ſed in praxi ſemper eſt ſaltem dubium, an fœtus ſit animatus; ergo in praxi nunquam directè licet fœtum expellere. Minor conſtat ex diverſiſſimis opinionibus Medicorum circa tempus, quo fœtus in utero materno animatur, è quibus Tho. Fienus apud Cardenas è propriis experimentis probat, quandoque primâ, aut ad ſummum tertiâ die infundi animam rationalem.

Dixi *directè* non licere fœtum expelli: nam ſumere medicinas directè, & ex ſua natura ſolùm ordinatas ad ſanitatem, non ad expulſionem fœtûs, licitum eſſe communis eſt ſententia; uti ſecundò licitum eſt fœtum jam corruptum ob ſanitatem ſervandam directè abigere, quia tunc non habet ampliùs rationem fœtûs, aut puerperii, ſed molæ & maſſæ malignæ. Ita Leſſius.

ARTICULUS III.

An, & quando liceat occidere injuſtum?

SUMMARIA.

1. *Licita eſt occiſio injuſti invaſoris.*
2. *Non eſt licita illi, qui dedit gravem cauſam invaſioni.*
3. *Etiam pro aliena vita defenſione licet occidere aggreſſorem.*
4. *An ſit obligatio ita tuendi vitam propriam?*
5. *Objectio diluitur.*
6. *An ſit obligatio ita tuendi vitam alienam?*
7. *An ſit licita cædes aggreſſoris pro tuendis fortunis.*
8. *An etiam pro tuendo honore & pudicitia?*
9. *Liceátne homini privato tyrannum occidere?*
10. *An liceat furem fugientem telo ferire?*
11. *An liceat repercutere, vel perſequi injuriantem poſt illatam injuriam.*
12. *An liceat detractorem è medio tollere?*
13. *An calumniatorem etiam vitæ inſidiantem?*
14. *An exceſſus inculpatæ tutelæ in non fugiendo ſit peccatum contra juſtitiam?*
15. *Fundamento contrario occurritur:*

1\. QUæres primò. An & quomodo liceat privatâ authoritate occidere injuſtum invaſorem pro defenſione propriæ vitæ & membrorum? Reſpondeo. Licet occidere injuſtum invaſorem propter conſervationem vitæ & membrorum cum moderamine inculpatæ. Ita S. Th. hîc art. 7. ex cap. *Si verò, de ſententia excommunicationis*, ubi dicitur, *vim vi repellere, leges omniaq; jura permittunt. cap. ſignificaſti, de homicidio. & cap. dilecto. de ſententia excommunicationis in 6.* Ratio eſt: quòd jure naturæ ſit licita ſui, ſuarumque rerum defenſio; unde ſi alio modo quàm occiſione invaſoris fieri non poſſit, illa occiſio tanquam medium unicè neceſſarium, & propter vitæ defenſionem intentum, erit quoque honeſtum & licitum. Dixi *cum moderamine inculpatæ tutelæ*, ut jura loquuntur, hoc eſt cum tali moderamine, ſine quo injuria depelli non poteſt, quia ſi in tui defenſionem utaris majori vi, quàm ad defenſionem ſit neceſſarium, jam non erit pura defenſio, ſed vindicta, quæ facta propriâ authoritate non eſt licita.

Quæres ſecundò. An pro tuenda vita liceat occidere invaſorem, ſi per injuriam gravem verbalem, vel realem invaſioni gravem cauſam dediſti? 2.
Reſpondeo. Qui invaſus dedit gravem cauſam invaſionis per injuriam vel verbalem vel realem, ut dando alapam, vel ſi reperiatur apud uxorem alterius, ſaltem graviter peccabit contra charitatem, ſi, cùm fugere poſſit, occidat aggreſſorem, tametſi ex fuga deberet ſubire infamiam, uti Lugo, Leſſ. & alii. quia tenetur quis ex charitate avertere à proximo grave damnum vitæ, & æternæ damnationis, cujus ipſe aliquo modo peccaminoſam cauſam præbuit: ſed injurioſè præbens cauſam invadenti, eſt cauſa, quòd proximus ad indignationem commotus periclitetur de æterna ſalute, & vita, ſi occidatur: ergo etiam tenetur cum gravi ſuo incommodo (quippe cui ipſe cauſam dedit) illud avertere. Dixi, *ſaltem ex charitate*, quia cùm non per ſe, ſed tantùm per accidens ſit cauſa hujus invaſionis, eò quòd injuriatus ex nimia apprehenſione injuriæ in talem furorem & appetitum vindictæ prorumpat, non videtur peccare contra juſtitiam, ſicuti nec peccat contra juſtitiam peccato homicidii, qui Petro theſaurum furatus, eſt cauſa, quòd ille ex animi ma-

Digitized by Google

mœrore ſe ſuſpendat, prout habet Leſſ. d. 8. cum Petro Navar. Medina, & aliis.

3. Quæres tertiò. An pro alienæ vitæ defenſione liceat occidere injuſtum aggreſſorem? Reſpondeo affirmativè, ſemper ſubintelligendo modeтamen inculpatæ tutelæ, & ſi aliter defendi non poſſit; quia licitum eſt defendere innocentem, & quo jure aliquis poteſt defendere ſe ipſum, eodem poteſt defendere proximum ſibi naturæ & charitatis nexu conjunctum. Ita Communis DD. quod etiam extenditur ad defenſionem pudicitiæ, honoris, & fortunarum proximi, ſi is ſit ſanguine junctus, vel opem noſtram imploret, quia injuria facta perſonæ conjunctæ, in nos ipſos redundat. ut habet S. D. 2. 2. q. 60. a. 6. ad 2, Lugo diſp. 10. ſect. 10. & alii.

4. Quæres quartò. An & qualis ſit obligatio cum occiſione invaſoris propriam vel alterius innocentis vitam tuendi? Reſpondeo primò. Non eſt obligatio pro conſervatione ſuæ vitæ occidendi invaſorem, ſed poteſt aliquis mortem patienter tolerare, ne occidat adverſarium, eumque æternæ damnationi exponat, niſi fortè ex morte propria grave damnum Reipublicæ, uxori & filiis immineat. Ita Sotus, de Juſt. l. 5. q. 1. a. 5. cum communi & deducitur ex doctrina Chriſti, Matthæi 3. *Ego autem dico vobis non reſiſtere malo, ſed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam, præbe illi & alteram.* Item ad Romanos 12. *Non vos defendentes chariſſimi, ſed date locum iræ.* Ratio eſt primò, quod nulla ſit obligatio conſervandi propriam vitam per media extraordinaria & valde difficilia: ſed interficere proximum præſertim in ſtatu peccati mortalis conſtitutum, eſt medium extraordinarium & valde difficile: ergo. Secundò. Poteſt quis pro conſervada vita proximi propriam vitam periculo exponere, veluti ſi ſerviat peſte infectis: ergo poteſt quis permittere ſui occiſionem, ne occidendo proximum eundem exponat æternæ damnationi.

5. Neque dicas: Ordo charitatis exigit, ut quis propriam vitam præponat alienæ. Nam Reſpondeo I. Ordinem charitatis non ſemper eſſe ſub præcepto, unde etiamſi ſit obligatio propriam ſalutem æternam præferendi alienæ; non tamen temporalem alienæ temporali, ſaltem cùm iſtius jactura eſt conjuncta cum periculo æternæ damnationis. II. Ordo charitatis præfert vitam propriam alienæ, niſi permiſſio ſuæ mortis ſit conjuncta cum præſtantiori motivo virtutis, concedo; ſecùs, nego. uti patet in exemplis SS. Martyrum.

6. Reſpondeo ſecundò. Nemo tenetur tueri vitam hominis privati cum periculo ſuæ vitæ. Ita communis DD. quia quiſque meritò poteſt plùs ſuam vitam diligere quàm cujusvis alterius privati. Dixi, *privati*; quia pro perſona Principis, ex qua pendet boni publici conſervatio, aliquando erit obligatio ex juſtitia legali exponendi ſuam vitam, ſicut etiam poterit eſſe obligatio exponendi ſuam vitam pro ſalvanda vita parentum ex debito pietatis. Reſpondeo tertiò. Privatus pro defendenda vita hominis privati non tenetur occidere invaſorem. Ratio eſt: non tenetur quis occidere invaſorem pro vita propria conſervanda: ergo multò minùs pro vita alterius. Quòd ſi invaſor eſſet proprius parens aut perſona publica, etiam fieri poſſet illicitum, illum pro alterius defenſione occidere.

§. II.

An, & quando liceat occidere injuſtum invaſorem pro tuendis bonis extraneis?

Quæres primò. An liceat occidere injuſtum aggreſſorem pro tuendis fortunis? Reſpondeo. Licet in re magni momenti, & ubi non eſt ſpes probabilis aliter recuperandi, furem occidere pro defenſione facultatum ſuarum. Ita communis DD. quia quo jure eſt licitum occidere invaſorem vitæ, eodem modo eſt licitum occidere invaſorem eorum, quæ ſunt neceſſaria ad ſuſtentandam, ac conſervandam vitam: ſed bona externa & fortunæ ad hanc conſervandam ſunt neceſſaria, & aliàs daretur aperta occaſio latronibus viros probos ſpoliandi, nec aliquid foret tutum in Republica: ergo. Sic etiam colligitur ex *cap. interfeciſti 2. de homicidio*, ubi dicitur: *Si autem ſinè odii meditatione te tuaq; liberando hujusmodi diaboli membra interfeciſti, ſi aliquid jejunare volueris, bonum eſt tibi, & eleemoſynas fac largiter.* ubi indicat, non eſſe neceſſariam pœnitentiam, ſed tantùm ad melius eſſe, ſi fortè modum exceſſerit. Idem colligitur ex *cap. dilecto. de ſent. excommunicationis in 6.* Dixi tamen primò, *in re magni momenti*, quia injuria in re parvi momenti habet nimiam improportionem cum damno vitæ. ideoque hæc propoſitio inter damnatas ab Innocentio XI. n. 31. legitur: *Regulariter occidere poſſum furem pro conſervatione unius aurei.* Dixi ſecundò, *ſi non ſit ſpes probabilis aliter recuperandi*; quia ſi per Judicem res commodè recuperari poſſit, erit contra charitatem furem occidere, niſi velit ſe violenter tueri contra eum, qui furtum conatur impedire. 7.

Quæres ſecundò. An idem liceat pro defenſione honoris? Reſpondeo. Licet viro honorato nece injuſti aggreſſoris intentatam ignominiam à ſe repellere, ſi aliter non poſſit avertere, veluti ſi aggreſſor alapam, aut verbera viro Illuſtri, Conſulari &c. intentet. Ita Sotus, Navarr. Sylv. Leſſ. Lugo, d. 10. n. 187. Ratio eſt: quia ablatio honoris meritò pluris æſtimatur, quàm ablatio opum; Si ergo propter ſervandas fortunas & pecunias poteſt injuſtus aggreſſor occidi, idem licebit pro tuendo honore, quando aliter ſervari nequit. Quod dixi de honore, idem velim intelligas pro defenſione pudicitiæ, quæ utique opibus & theſauris eſt præponenda, & in cujus violatione plerumque grave imminet periculum peccandi. 8.

Quæres tertiò. An liceat homini privato tyrannum occidere? Reſpondeo cum communi & juxta mentem S. Th. in 2. diſt. ult. q. 2. a. 2. ad 5. diſtinguendum eſſe, an aliquis ſit tyrannus ratione tituli, vel ratione adminiſtrationis. Ratione tituli tyrannus dicitur, qui abſque ullo jure regnum invadit, & is tanquam iniquus invaſor & aggreſſor reipublicæ poteſt à quolibet privato cive jure defenſionis occidi, dummodo liquidò conſtet, quòd Rempublicam injuſtè invaſe- 9.

vaſerit. Ratione adminiſtrationis tyrannus dicitur, qui licèt ſit legitimus Princeps, modo tamen tyrannico non ad publicam utilitatem, ſed ad privata commoda cum nimia civium oppreſſione magiſtratum gerit, & is à privatis licitè occidi non poteſt. Ita conſtat ex Concilio Conſtantienſi, ubi Seſſ. 15. damnatur iſte articulus: *Quilibet tyrannus poteſt & debet licitè & meritoriè occidi per quemlibet vaſallum ſuum & ſubditum &c.* Et ratio eſt, quia talis Princeps reverà eſt, manetque legitimus Superior, cui parendum eſſe in licitis jubet S. Script. Rom. 13. & 1. Petri 2. & alibi.

§. III.

Corollaria.

10. Colliges ex dictis primò. Licitum eſſe, ut quis furem cum re ſua fugientem inſequatur, &, ſi neceſſe ſit, eminùs telo feriat, prout habent Sotus, Leſſ. & alii. Ratio eſt primò; quia tamdiu durat juſta rei defenſio, quamdiu alius non eſt in quieta poſſeſſione ipſius: ſed quamdiu habeo furem cum re mea in meo conſpectu, tamdiu ipſe non eſt in quieta poſſeſſione; ergo tunc licet rem meam defendere. Secundò: quia ſi talis perſecutio non liceret, utplurimum inutilis & fruſtranea eſſet rerum ſuarum defenſio ut patet.

11. Colliges ſecundò. Non eſſe licitam repercuſſionem & perſecutionem illius, qui poſt illatam ignominiam v.g. inflictam alapam abignominia ceſſat aut fugit, quia talis repercuſſio vel perſecutio non eſt medium reparandi, vel compenſandi honoris idoneum, ſed multò magìs exhibitio vindictæ & odii: neque enim alterius percuſſio, vel cædes honorem ablatum reſtituit, & exinde tantùm aperitur via cædibus, injuriis, quamvìs utique in foro externo mitiùs puniatur, qui percutit poſt acceptam injuriam. Ita cum Communi Leſſ. dub. 12. Eſtque oppoſita ſententia damnata ab Innocentio XI. n. 30.

12. Colliges tertiò. Non eſſe licitum, ut quis pro ſui honoris defenſione injuſtum infamatorem & detractorem è medio tollat. Primò, quia mors infamatoris non eſt medium pro reparando honore læſo. Secundò: quia vix eſt probabile, ut non alia media pro conſervando, vel reparando honore ſuperſint. Tertiò: quia juris ſui defenſio non debet cedere in publicam perniciem, quod fieret per oppoſitam ſententiam, ex qua præbetur occaſio multis occultis cædibus.

13. Colliges quintò. Non eſſe licitum occidere detractorem, aut calumniatorem, etiamſi conetur injuſtis detractionibus, aut calumniis non tantùm honore & famâ, ſed etiam vitâ per injuſtam ſententiam judicis ſpoliare. Ratio præter primùm adductas, eſt: Injuſtè delatus apud Judicem vel poteſt ſuam innocentiam oſtendere, vel non poteſt? ſi poteſt, hoc ipſo habet media ſufficientia ſe à calumnia liberandi; ſi non poteſt, iterum dat grave ſcandalum, quòd hominem de calumnia non convictum occultè per inſidias & privatâ authoritate occidat. Contrariam ſententiam damnavit Alexander VII. Anno 1666. n. 17. & 18.

Colliges quintò. Qui exceſſit moderamen 14.
inculpatæ tutelæ hoſtem perimendo, cùm abſque gravi detrimento potuiſſet fugere, probabiliter tantùm peccare contra charitatem, non contra juſtitiam: quia injuſtus invaſor poſt invaſionem non habet majus jus in invaſum, quàm antea habuit: ſed antea non habuit jus, quo invaſum poſſet obligare ad fugam: ergo nec pòſt. Itaque ſi invaſus nolit fugere, utitur jure ſuo, & ex hac ipſa hypotheſi in ſuæ vitæ defenſionem neceſſariò interficit aggreſſorem, nec proinde peccat contra juſtitiam. Ita Leſſ. c. 9. dub. 21. n. 136. Molina diſp. 81.

Contrariam ſententiam tenet Lugo d. 11. ſe. 3. n. 55. & arguit: Invaſor tamdiu habet jus in ſuam vitam, quamdiu alteri ad vitæ ſuæ defenſionem non eſt neceſſarium, ut ipſum occidat, ſed ſi patet locus fugæ, invaſus non eſt conſtitutus in neceſſitate, ut per occiſionem invadentis defendat ſuam vitam: ergo tunc jus invaſoris læditur & conſequenter peccatur contra juſtitiam.

Reſpondeo habet jus in vitam, quamdiu alteri 15.
non eſt neceſſarium &c. vel abſolutè, vel ex hypotheſi, quòd velit uti jure ſuo in non fugiendo & pergendo iter inceptum, concedo; tantùm abſolutè, nego. Sed invaſus non eſt conſtitutus in neceſſitate abſolutè, concedo; ex hypotheſi, quòd utatur ſuo jure non fugiendo, nego minorem, & conſequentiam. Confirmatur hæc doctrina ad hominem inſtantiâ ipſius Lugonis: Non poteſt injuſta invaſio prævia obligare me, ne domo exeam, quantumvìs manendo domi poſſim præcavere vim, & occiſionem injuſti aggreſſoris: ergo nec injuſta actualis invaſio me poteſt obligare titulo juſtitiæ, ut fugiam: neque enim majus jus competit invaſori ad me impediendum à cœpto itinere, quàm competat ad impediendum ab itinere incipiendo.

ARTICULUS IV.

An per præventionem, vel duellum liceat hoſtem occidere?

SUMMARIA.

1. *Status quæſtionis.*
2. *Antequam alius decrevit occidere, non licet prævenire, bene autem ſi eſt in proxima diſpoſitione occidendi.*
3. *Speculativè probabile eſt, licere præventionem poſt efficax decretū & diſpoſitiones remotas invadendi.*
4. *Practicè probabilius, non licere.*
5. *Reſpondeo ad fundamenta oppoſita.*
6. *An duellum ſit licitum pro tuendo honore?*
7. *An ex publica authoritate?*
8. *Limitationes Authorum.*
9. *An aliquando in bello?*

§. I.

An liceat hoſtem occiſurum prævenire?

1. QUæſtio eſt: An liceat hoſtem occidendo prævenire, de quo certò conſtat, quòd mortem machinetur? Quæſtio & caſus variè poteſt inſtitui. Primò, quòd aliquis nondum decreverit occidere, certò tamen tibi conſtat, quòd cras ſit habiturus decretum te occidendi; e. g. ſcis, quòd ipſi cras innoteſcet adulterium cum ſua conjuge commiſſum, unde animi impotens certò decernet tuam necem, nec poteris manus ipſius effugere. Secundò. Aliquis efficaciter decrevit occidere, ſed nondum media occidendi comparavit, & tantùm ſuum propoſitum amicis manifeſtavit. Tertiò. Et decrevit, & opportunitatem occidendi quærit, media comparat, ſicarios conſtituit, &c. Unde quæritur, an, vel quando in ejusmodi machinatione liceat prævenire hoſtem, illum priùs occidendo, antequam ipſe per ſe, vel per alios necem inferat? ubi,

2. Certum eſt primò. Illicitam eſſe præventionem, quando alius nondum decrevit, ſed tantùm certò creditur decreturus necem: quia naturalis defenſio per occiſionem hominis tantùm conceditur contra aggreſſorem; ſed ille nondum eſt aggreſſor.

Certum eſt ſecundò. Si te aliquis proxima diſpoſitione parat occidere, e. g. ſi bombardam onerat ad te feriendum, aut certo loco, quà transeundum eſt, te ex inſidiis præſtolatur, poſſe te prævenire illum occidendo, quia illa ipſa præparatio jam eſt inchoata vitæ aggreſſio, cujus defenſionem omnia jura permittunt, quod etiam licere conjugi aſſerit Navarrus in Man. c. 15. ſi videat pugionem à marito ſub cervicali reconditum adeam poſteà occidendam, nec aliter poſſit effugere. Difficultas igitur eſt, cùm quis tantùm decrevit occidere, & expectat opportunitatem, vel quando inſuper conſtituit ſicarios, paravit inſidias, venena, maleficia &c. an tunc liceat uti præventione?

3. Reſpondeo primò, in utroque caſu eſſe probabile, ſaltem ſpeculativè, licitam eſſe præventionem. Ita Bannez q. 64. a. 7. dub. 4. Molin. diſp. 12. pluresque RR. nec alienus eſt ab hac mente Lugo diſp. 1 . ſe. 7. Ratio eſt primò; quia natura non deſtituit hominem mediis neceſſariis ad defenſionem vitæ: ſed in tali caſu præventio eſt medium neceſſarium ad defenſionem vitæ: ergo. Minor probatur: defenſio vitæ non exigit, ut expectem actualem læſionem, quia defenſio eſt repulſa injuſtæ læſionis, ad cujus juſtitiam ſufficit actualis aggreſſio, quam niſi ipſius hoſtis nece repellere non poſſum: atqui efficax decretum me occidendi, vel ipſa necis machinatio jam eſt injuſta aggreſſio; ſiquidem & ipſum decretum occidendi eſt initium, & impulſus, à quo tota injuſta aggreſſio dependet, & per quod hoſtis ſe primò movet ad aggrediendum.

Ratio eſt ſecundò. Poteſt Princeps vel Reſpublica ad impediendum duellum præveniendo invadere fines alterius Principis, vel Reipublicæ, non tantùm quando conſtat de militum delectu, conſtitutis ducibus, aliiſque mediis ad bellum inferendum comparatis, ſed etiam quando conſtat de firmo & efficaci decreto bellum inferendi; neque enim opus eſt exſpectare actualem invaſionem & irruptionem hoſtium, aut belli denunciationem: ergo etiam ad naturalem ſui defenſionem licebit homini privato, præventione vim intentam repellere: cùm in ipſa expectatione & mora ſit vitæ periculum.

Reſpondeo ſecundò. Practicè multò probabilius eſt, non licere ejusmodi præventionem. Ita Leſſ. l. 2. c. 9. dub. 8. n. 64. Haunoldus tr. 2. c. 6. controv. 4. Et ratio eſt primò, quia illud medium defendendi non eſt jure naturæ conceſſum, è quo plus damni, quàm utilitatis generi humano infertur: ſed ex jure hujus præventionis plura damna, quàm commoda emergunt; dum experientia docet, ingentes abuſus & cædes perpetratas, quas ſub hujus præventionis prætextu vel irrationabilis timor, vel odii & vindictæ ſtimulus ſuggeſſit. 4.

Secundò, Juris naturalis permiſſio eſt, ut vim vi repellas: ſed decretum, vel præparatio nocendi non eſt vis & aggreſſio actualis: ergo non licet vim actualem opponere. Tertiò, quia raro contingit abeſſe alia media defenſionis, quibus poſſis hoſtiles inſidias depellere, vel declinare. Nihilominùs in raro & valde particulari caſu (qui tamen, ut notat Lugo, non eſt metaphyſicus, ſed aliquando contingit) quo inſidias & necem actu paratam non niſi hoſtis cæde bene poſſes effugere, poſſet pro naturali defenſione præventioni eſſe locus, qualem caſum Tridenti, cùm ibi ageret, contigiſſe meminit Haunoldus cit.

Ad primam rationem pro ſpeculativa probabilitate allatam. Reſpondeo negando minorem, quia hoc non eſt medium (ſaltem ordinarium) jure naturæ conceſſum, quod plus officit, quàm prodeſt humano generi: ſed ita ſe habet jus præventionis tam largiter acceptum: ergo. 5.

Ad ſecundam Reſpondeo. In bello præventioni locum fore, tunc primùm cùm alia media belli avertendi, & faciendæ compoſitionis defecerint; tunc quippe aliâ viâ quàm præventione damna Reipublicæ certò inferenda depelli nequeunt; atqui in noſtro caſu poterunt ordinariè adeſſe media vim declinandi.

§. II.

An duellum poſſit eſſe licitum?

NOtandum. Duellum hìc accipi non pro quacunque pugna duorum, ſed pro ſingulari pugna duorum adversùs ſe invicem pugnantium ad mortem, vel mutilationem alterutri inferendam ex condicto ad certum locum & tempus. 6.

Reſpondeo primò. Duella pro tuendo honore aut vitanda ignominia ſuſcepta ſunt ſimpliciter illicita. Ratio eſt primò: quia duella ſunt ſub graviſſimis pœnis vetita, ut conſtat ex Trid. Seſſ. 25. c. 19. & decretis plurium SS. Pontificum, propter maxima damna, quæ inde conſequuntur: ergo etiam non obſtante aliquali ignominia lex im-

impleri debet. Secundò: quia oblatio duelli ſeu provocatio non eſt aggreſſio & læſio honoris, quantumvìs per accidens ex depravato hominum judicio aliqua infamia ſequatur: ergo non licet alterum provocantem in duello aggredi. Tertiò acceptans duellum propria membra & vitam exponit periculo: ſed non licet pro aliqua reputatione conſervanda, quæ eſt bonum multò inferius, & plerumque in pravo hominum judicio fundata, propriam vitam, aut membra periculo exponere: ergo. Quartò: quia dantur alia media evitandi notam timiditatis, ut ſi diceres, te paratum ad congrediendum, ſi liceret, vel tunc te quid animi habeas oſtenſurum ſi te provocans palàm aggreſſus fuerit. Quintò, non licet conſentire in objectum intrinſecè malum, etiamſi inde ſequatur gravis imminutio exiſtimationis: ſed qui conſentit in duellum, illudque acceptat, conſentit in objectum intrinſecè malum: ergo tametſi pati debeat provocatus apud ſæculares gravem ſuæ exiſtimationis imminutionem, tamen ipſi non licet acceptare duellum. Minor probatur: conſentire in duellum eſt conſentire in occiſionem, tum propriæ perſonæ, tum provocantis privatâ authoritate, & extra caſum neceſſariæ defenſionis faciendam: ſed hæc eſt intrinſecè mala: ergo. Hæc ratio videtur eſſe expeditiſſima: oppoſita ſententia eſt damnata ab Alexandro VII. Anno 1665. n. 2.

Dixi, *ad evitandam ſolam ignominiam*; nam in actuali invaſione, ſi aliud medium non haberes ad ſalvandam vitam, quàm acceptationem duelli, liceret pro vita defendenda cum invaſore congredi. Verùm licétne ſaltem publicâ authoritate duellum inire jubente v.g. Magiſtratu, aut belli Ducibus, vel ad demonſtrandam rei dubiæ veritatem, vel ad terminandam litem, vel finiendum bellum.

Reſpondeo ſecundò cum S. D. hìc q.95. a. 8. Neque ad veritatem probandam, neque ad litem terminandam duellum inſtitui, & acceptari poteſt, eò quòd pro neutro fine obtinendo ſit medium idoneum & tam innocens quam nocens in duello ſuccumbere poſſit. Ubi tamen limitant Authores primò: niſi fiat inſtinctu divino, quo modo aliqua antiquorum exempla interpretationem admittunt. Limitant aliqui ſecundò, cum Sanchez l.2. moral.c.39. Diana p.5.tr.4. reſolut.7. ſi innocenti conſtaret ſe ab adverſario per calumniam opprimendum in judicio cum jactura vitæ, vel honoris, tunc licere duello congredi, ſive offerendo, ſive acceptando duellum: quæ tamen limitatio proximè accedit ad illam ſententiam ſuprà rejectam & damnatam ab Alexandro VII. quòd liceat ejuſmodi calumniatorem occidere, & rectè advertit Layman, in praxi non habere locum, cùm duellum non ſit medium idoneum ad probandam innocentiam, & primâ fronte appareat ineptum, pro vitâ contra adverſarium tuendâ velle ſuam vitam ipſius pugnacitati objicere, & *ne moriare mori.* 7.

Reſpondeo tertiò. Ad finiendum bellum licet duello congredi, quando imminente conflictu id utrique parti expediens videtur ad parcendum humano ſanguini, cùm enim liceat integros exercitus committere, æquè licebit mutuo pacto & conſenſu controverſiam ad paucorum, vel duorum certamen reducere, ut conſtat exemplo S. Script. 1. Reg. 17. in Goliatho & Davide. 8.

ARTICULUS V.

Qua & quanta ſit obligatio teſtituendi pro homicidio & mutilatione?

SUMMARIA.

1. *Pro vita, vulnere, cicatrice nulla debetur reſtitutio.*
2. *Argumenta contraria*
3. *Solvuntur.*
4. *Corpus ſervile venit in æſtimationem.*
5. *Nulla eſt obligatio reſtituendi pro anima occiſi.*
6. *Quid confeſſarius homicidæ imponere debeat?*
7. *Ad quid reſtituendum homicida vel mutilator injuſtus teneatur?*
8. *An teneatur ſolvere expenſas funeris?*
9. *Cui ſit reſtituendum?*
10. *An hæredibus non neceſſariis?*
11. *Objectio*
12. *Solvitur.*
13. *An occiſor teneatur ſolvere creditoribus occiſi?*
14. *Quid ſi occiſor haberet invincibilem ignorantiam hæredum neceſſariorum?*
15. *An occiſus licitè poſſit condonare reſtitutionem?*
16. *An poſſit validè?*
17. *Solvuntur objectiones.*
18. *An hæredes occiſoris teneantur poſt pœnam talionis reſtituere.*
19. *Quid ſi mors illata in duello?*
20. *Quid dicendum in exceſſu moderaminis?*
21. *An ſit obligatio reſtituendi totum damnum?*

§. I.

An & quid reſtituendum pro damnis perſonalibus?

INjuſtus vulnerator, mutilator, occiſor *duplex* damnum inferre poteſt. Unum *perſonale* in vita, membro, vulnere, cicatrice, deformitate cauſatâ. Alterum *reale* in rebus pecuniâ æſtimabilibus, quarum acquiſitio, vel conſervatio pendebat ex hominis læſi vita, & corpore integro. 1.

Quæres primò. An debeatur reſtitutio pro damnis perſonalibus?

Reſpondeo. Pro damnis perſonalibus vitæ, membri &c. homini libero injuſtè illatis nulla debetur reſtitutio ante Judicis ſententiam. Ita Navar. Sanch. Leſſ. Lugo. diſp. 11. ſe. 1. n.5.

Probatur primò è S. Script. Exod. 21. v.19. ubi impo-

imponitur reſtitutio pro expenſis in curatione factis, & lucris ceſſantibus, non autem pro vulnere, per verba ſequentia; *Si rixati fuerint viri, & percuſſerit alter proximum ſuum lapide, vel pugno, & ille mortuus non fuerit, ſed jacuerit in lectulo, ſi reſurrexerit, & ambulaverit foris ſuper baculum ſuum, innocens erit qui percuſſerit: ita tamen ut opera ejus & impenſas ſuper medicos reſtituat.*

Probatur ſecundò ex *l. ult. ff. de his qui effuderint, vel dejecerint*, ubi dicitur: *Cùm liberi hominis corpus, ex eo quòd dejectum effuſumve quid erit, læſum fuerit, judex computet mercedes medicis præſtitas, cæteraq; impendia, quæ in curatione facta ſunt: præterea operarum, quibus caruit, aut cariturus eſt ob id, quòd inutilis factus eſt, cicatricum autem, aut deformitatis nulla fit æſtimatio, quia liberum corpus nullam recipit æſtimationem.* Quibus ſat manifeſtè ſignificatur, quòd non ſit obligatio juſtitiæ ante ſententiam Judicis reſtituendi damnum naturâ ſuâ irreparabile, eò quòd vita ablata, aut deformitas cicatricis æſtimari, & reparari non poſſit: quæ enim non ſunt pretio æſtimabilia, pro iis non datur compenſatio: ſed vita & membra hominis liberi non ſunt pretio æſtimabilia, neque veniunt in contractum prout ſignificatur in dicta lege: ergo pro iis non datur compenſatio. Unde.

Probatur tertiò. Bona ſuperioris ordinis non compenſantur per bona alterius, & inferioris ordinis, alias, qui foret cauſa damni ſpiritualis, deberet illud per pecunias reſarcire, & qui commiſit adulterium deberet pro irrogata injuria pecuniis ſatisfacere, quod eſt contra omnes DD: ſed vita & membra ſunt bona ſuperioris ordinis, quàm pecunia & bona temporalia: ergo pro ipſis non poteſt fieri reſtitutio; quantumcunque enim reſtitueres, nunquam pervenires ad æqualitatem. Ita ſentiunt quàm plurimi Authores, præſertim Bannez, Sanchez, Layman, Leſſ. l. 2. c. 9. dub. 23. Lugo diſp. 11. ſe. 1. a. n. 5. Salmantic. tr. 13. c. 2. punct. 6.

2. Oppoſitæ ſententiæ Authores, quam tenent Rebellus, Molina, Valentia, aliique relati apud præcit. Salmant. Objiciunt primò illud Exod. 21. *Si percuſſerit quiſpiam oculos ſervi ſui, aut ancillæ, & luſcos eos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo &c.* Secundò ex D. Th. 2. 2. q. 62. a. 2. ad 1. *in quibus non poteſt recompenſari æquivalens, ſufficit, quod poſſibile eſt, puta cùm aliquis alicui abſtulit membrum, debet ei recompenſare, vel in pecunia, vel in aliquo honore, conſideratâ conditione utriuſque perſonæ ſecundùm arbitrium boni viri.* Tertiò, in *l. prætor edixit. ff. de injuriis* dicitur: *poſſe hodie de omni injuria, ſed & de atroci civiliter agi Imperator noſter reſcripſit.* Ergo datur actio civilis ad compenſandam pecuniis quamcunque injuriam. Quartò, qui non poteſt reddere æquale, tenetur reddere quantum poteſt, tametſi enim impoſſibilitas excuſet à tanto, non tamen excuſat à toto: ideo qui debet mille & non poteſt ſolvere niſi centum, ſaltem tenetur ſolvere centum: ergo qui læſit in bonis ſuperioribus, in quibus non poteſt reſtituere, tenetur compenſare in bonis inferioris ordinis, quantum poteſt. Quintò. Sequeretur, eum, qui alicujus bovem vel aſinum occidit, eſſe pejoris conditionis, quàm qui liberum hominem occidit; ille enim tenetur ad reſtitutionem, iſte ſolùm ad pœnitentiam.

Reſpondeo ad 1. Ibi ſermonem eſſe de mulcta pœnali per Judicem imponenda, non verò de naturali debito reſtitutionis, ut ſatis colligitur ex altero textu Exod. pro noſtra ſententia relato. 3.

Ad 2. eodem modo S. Doctorem Bannez explicat, quamvis etiam dici poſſit cum Salmantic. tò *debet fieri* non ſignificare debitum legale juſtitiæ, ſed morale charitatis, & pro foro pœnitentiario, in quo Confeſſarius obligare poteſt.

Ad 3. Reſpondeo. Concedi actionem civilem, ut per Judicis officium imponatur delinquenti in ſatisfactionem mulcta pecuniaria, quæ tamen jure naturali non debebatur.

Ad 4. Reſpondeo. Qui non poteſt reddere æquale, tenetur reddere quantum poteſt, ſi poſſit in eodem genere, & ordine concedo; ſi non niſi in diverſo, nego.

Ad 5. Datur retorſio Adverſariis ſolvenda, in eo, qui alterum læſit in bonis ſpiritualibus, eſtque ipſi cauſa damnationis æternæ, quod tamen damnum reparare non poteſt. In forma reſpondeo negando ſeq. ideo quippe eſt pejoris conditionis, quòd damno irreparabili alium affecerit, ideoque graviſſimo piaculo ſe obſtrinxerit; tametſi non ſit obnoxius reſtitutioni, quam in jactura bonorum ſuperioris ordinis juſtitia imperare non poteſt.

Dixi tamen: non deberi reſtitutionem pro damnis perſonalibus *homini libero* illatis, quia corpus, & vita ſervi non minùs quàm corpus & vita animalis pretio æſtimatur, & ejus jactura computatur inter damna realia domini. Unde qui ſervum læſit in vita vel integritate, tantum ſolvere & reſtituere tenetur, quanti poterit vendi, vel quanto pluris vendi potuiſſet, aut domino ſuo lucrari, ſi mutilationem aut cicatricem non recepiſſet. 4.

Inferes primò. Nullam eſſe obligationem ex juſtitia, ut homicida aliquid reſtituat pro anima occiſi, dando v. g. eleemoſynas, procurando Sacrificia &c. quamvis ſaluberrimum ſit conſilium, ut iſta fiant, & meritò Confeſſarii homicidis ſimilia opera imponant: vel enim hæc reſtitutio foret animæ facienda ob damnum temporale vitæ, vel ob damnum ſpirituale, nempe ablatam occaſionem merendi & ſatisfaciendi, vel propter pœnas purgatorii, quas fortè patitur anima occiſi: ſed ex nullo horum capite tenetur: ergo. Non ex primo, quia bonum ſpirituale, ut preces &c. non poteſt eſſe pretium rei temporalis, cùm ſint diverſi ordinis, & temporalis vita ex ſe ſit irreparabilis. Non ex ſecundo, quia facultas merendi & ſatisfaciendi non minùs eſt irreparabilis, quàm vita. Non ex tertio, tum quia incertum eſt, an occiſus ſit in purgatorio, & quanta requiratur menſura ſatisfactionis? tum quia hinc ſequeretur, quòd Reſpublicæ Chriſtianæ animabus interfectorum injuriam facerent, quando homicidas deprehenſos ſtatim capitaliter puniunt; non enim permitterent, ut occiſores ſuis precibus poſſent ſatisfacere animabus interfectorum. 5.

Inſe-

Inferes ſecundò, quid, qualemque pœnitentiamConfeſſarius homicidæ imponere poſſit, vel debeat? Nam primò, ſi homicidium propinquis defuncti fuit injurioſum, debet ipſi imponere, ut omni meliori & poſſibili modo ab iisdem veniam precetur. Secundò, ut reſtituat omne lucrum ceſſans, & damnum emergens juxta proximè dicenda. Tertiò, licèt homicida non ſit obligatus ex juſtitia, meritò tamen ipſi injunget, ut hæredibus aliquid largiatur, ut per ſingulos annos certas indulgentias lucretur, per modum ſuffragii applicandas pro anima occiſi, ut ſingulis ſeptimanis vel quoties facultates permittunt, Sacrificium pro eadem offerri curet, &c. univerſaliter, ut ita tractet pœnitentem, ne putet ſe ſatisfeciſſe, tanquam ſi canem occidiſſet ut loquuntur Bannez, Sotus, Salamantic. cit. n. 85.

§. II.

An & quibus debeat fieri reſtitutio pro damnis realibus?

7. Quæres ſecundò. Ad quid ergo teneatur injuſtus occiſor, vulnerator, & mutilator? Reſpondeo. Tenetur ad omnia damna realia compenſanda. Ita communis & certa *ex l. qua actione ff. ad leg. Aquiliam.* Ratio eſt: quòd teneatur ad reſtitutionem damni reparabilis, quicunque fuit injuſta cauſa ipſius: ſed damna realia ſunt reparabilia: ergo injuſtus damnificator tenetur ad illorum reſtitutionem. Unde ſequitur primò: quòd debeat ſolvere omnes expenſas factas in vulneris curationem & cibos cariores, non autem ad expenſas ſuperfluas. Secundò tenetur compenſare lucra ceſſantia, v. g. lucrum, quod opifex interea temporis ſuo opificio feciſſet, ſi vulneratus non fuiſſet.

8. Quæres tertiò. An teneatur etiam ſolvere expenſas funeris? Reſpondeo. Si ſumptus funeris ſint ordinarii, nihil pro iis eſſe reſtituendum, quia iſtæ expenſæ fieri debuiſſent, etiamſi occiſus morte naturali obiiſſet. Si autem faciendæ ſint expenſæ ſingulares, & extraordinariæ, ut ſi loco alieno & peregrino majoribus ſumptibus ſepeliri debeat, tenebitur ad compenſationem illius exceſſûs. Ita Molina diſp. 83. cum Leſſ. Dicaſtillo, Sanchez, Lugone aliisque.

9. Quæres quartò. Quibus ſit facienda reſtitutio? Reſpondeo. Si læſus vitam non amiſit, reſtitutio eſt ipſi læſo facienda; ſi verò amiſit, hæc reſtitutio eſt facienda hæredibus neceſſariis, hoc eſt uxori, parentibus & liberis. Ita communis. Et ratio eſt, quòd illis tenetur occiſor reſtituere, quibus per ſe injuriam & damnum intulit: ſed hæredibus neceſſariis injuriam & damnum intulit, nam iſti moraliter cenſentur una perſona cum occiſo; uxor enim & maritus cenſentur una caro, ſimiliter pater & filius habentur pro una perſona, ſeque mutuo alere tenentur. Ideo qui filium interficit, ipſi patri, in defectu filiorum ſuccedenti, tenetur reſtituere, & qui interficit uxorem, tenetur reſtituere marito, quem in re ſua injuriâ affecit.

Quæres quintò. An teneatur occiſor reſtituere etiam hæredibus non neceſſariis, ut fratribus, cognatis, amicis &c. & creditoribus occiſi? Variæ ſunt in hoc puncto Authorum ſententiæ. Reſpondeo, probabilius videri, ut & praxi magis conſentaneum, homicidam non teneri ex juſtitia ad reſtituenda damna, quæ hæredibus non neceſſariis, fratribus, iisque conſangineis, vel amicis, qui à defuncto varia commoda, aut alimenta percipiebant, per accidens ex homicidio eveniunt, tametſi homicida ad illa damna adverterit, modò non intenderit. Ratio eſt primò. Ideo tenetur homicida reſtituere hæredibus neceſſariis, quia iſti cenſentur moraliter unum cum defuncto, ideoque per ſe & directè damnificari in ſuis: ſed alii hæredes non neceſſarii, non ſunt moraliter unum cum illo: ergo. Secundò. Damnum merè per accidens ſecutum non habenti titulum juris rigoroſi, non eſt obnoxium reſtitutioni: atqui hoc damnum ſequitur per accidens, quia non eſt intentum, tametſi ſit prævisſum, & damnificati non habent titulum juſtitiæ ad illa commoda percipienda: ergo hoc damnum non eſt obnoxium reſtitutioni. Dixi, *modo non intenderit*, quia intentio faceret, quòd actio externa directè connecteretur cum damno aliorum: adeòque eſſet formaliter injuſta reſpectu damnificatorum. Major noſtri argumenti probatur è quotidiana praxi; neque enim interfector obligatur ad alendos famulos, pauperes, Religioſos &c. quos alebat interfectus, quos tamen alere teneretur, ſi damnum per accidens & abſque titulo juſtitiæ ſecutum caderet ſub obligationem reſtituendi. Ita ſentiunt Prado, Lugo, Dicaſtillo, & Salmantic. 13. tr. c. 2. n. 107. cum pluribus à ſe citt. 10.

Objicies. Qui actione injurioſâ voluntariè damnum inferr alteri, etiam in re aliàs indebita, tenetur ad reſtitutionem: ſed occiſor actione injurioſâ (quia violentâ) infert voluntariè damnum (quia prævisſum) hæredibus non neceſſariis: ergo ipſis tenetur reſtituere. Major probatur: qui alterum vi vel fraude impedit à conſecutione beneficii, item qui vi vel fraude voventem dare eleemoſynas ab executione voti, tenetur ex juſtitia reſtituere, quantum ſpes proxima beneficii, vel eleemoſynæ conſequendæ æſtimatur; quia licèt neutra pars, quæ damnum patitur, habuerit jus rigoroſum ad beneficium, vel eleemoſynam, habebat tamen jus rigoroſum, ne vi vel fraude ab illis conſequendis impediretur; ergo pariter occiſor tenebitur ad compenſandam ſpem proximam emolumentorum, quam habent hæredes non neceſſarii; quia eſto hæc ipſis debita non ſint ex juſtitia, habent tamen jus rigoroſum, ne actione violentâ (ut hìc contingit) ab ipſorum conſecutione impediantur. 11.

Reſpondeo. Diſtinguendo majorem: qui actione injurioſâ directè terminatâ ad damnificatum ipſi damnum per ſe infert, tenetur ad reſtitutionem, concedo majorem; indirectè terminatâ, & tantùm per accidens, nego majorem; & ſic diſtinctâ minore, nego conſequen- 12.

tiam. Unde patet ſolutio ad utramque inſtantiam: nam in utroque caſu fraus vel violentia directè & per ſe connectitur cum damno tertii; qui enim vi vel fraude quempiam impedit à beneficio, utique pro objecto ſuæ fraudis, vel violentiæ per ſe habet candidatum beneficii, & qui voventem dare eleemoſynam avertit ab ejus executione, in ipſa ſua fraude reſpicit directè & per ſe objectum eleemoſynæ, quod ſunt pauperes: atqui occiſor in ſua violenta actione tantùm per ſe reſpicit damnum occiſi, & eorum, qui ſunt moraliter unum cum ipſo.

13. Inferes ex dictis primò. Neque creditoribus occiſi teneri reſtituere interfectorem, tametſi in ſuis debitis detrimentum patiantur, quod ita obſervari in praxi teſtatur Layman c. 6. n. 4. Ratio eſt primò, quæ ſuprà, quia & hoc damnum per accidens evenit; neque creditores faciunt unam perſonam cum occiſo. Secundò, quia creditor non habet jus in ſuum debitorem, niſi in quantum ſe extendunt illius facultates, quas actu habet, vel haberet, ſi diutiùs superviveret: ſed hoc totum reſtituit occiſor hæredibus defuncti: ergo ultra id creditores nihil poſſunt ab occiſore prætendere. Si dicas: Creditori ex juſtitia debebatur ſolutio ab occiſo, parentibus & liberis tantùm ex pietate debebantur alimenta: ergo ſi iſtis per reſtitutionem & damno caveri debet ab occiſore, debebit creditoribus. Reſpondeo negando conſequentiam; quia illud debitum pietatis includit & ſupponit unitatem moralem inter occiſum, liberos, & uxorem, non item debitum juſtitiæ, quod habuit occiſus erga creditores.

14. Inferes ſecundò. Si per invincibilem ignorantiam, vel inadvertentiam occiſor exiſtimaret, quòd occiſus non haberet uxorem & liberos (vix tamen præſumi poteſt, quin ſaltem in confuſo de hoc cogitaverit, vel ſcire potuerit) probabiliter non fore in conſcientia obligatum ad damnum ipſis reſtituendum; quia non niſi damnum voluntariè datum debet reſtitui: ſed quoad iſtas perſonas & hæredes neceſſarios damnum non eſſet datum voluntariè propter ignorantiam invincibilem; ergo nec propter hoc damnum deberet aliquid reſtitui.

§. III.

Alia quæſita practica reſolvuntur.

15. QUæres ſextò. An occiſor teneatur ad reſtitutionem, etiamſi occiſus ante mortem reſtitutionem condonâſſet?

Certum eſt primò. Non excuſari occiſorem à reſtitutione, ſi occiſus in foro animæ (ut præſumi debet, niſi aliud exprimat) & juxta exigentiam charitatis occiſori remittat injuriam: tunc enim ſua cuique jura ſalva relinquuntur. Certum eſt ſecundò. Occiſum non poſſe licitè & inviolatis legibus charitatis occiſori remittere obligationem reſtituendi reſpectu filiorum, patris, uxoris, cùm hoc cedat in ipſorum præjudicium. Igitur quæſtio eſt, An occiſus validè ſaltem poſſit occiſori condonare hanc obligationem? ubi affirmativam tuentur Sanchez, Bannez, Leſſ. Salmantic. Reding. Contraria tamen, quam docet Lugo diſp. 11. ſect. 3. n. 63. præferenda videtur. Unde

Reſpondeo. Occiſum non poſſe validè condonare occiſori reſtitutionem alimentorum pro liberis, parentibus, uxore. 16.

Et ratio eſt primò; quia hujus ſuſtentationis & alimentorum obligatio non pendet à voluntate occiſi, ſed eſt in jure & vinculo naturæ fundata, cui ipſe renunciare non poteſt. Ratio eſt ſecundò. Quilibet habet jus immediatè quæſitum, ne ab alio per vim vel fraudem per ſe & directè impediatur à conſecutione emolumentorum, quorum proximam ſpem habet: veluti patet in eo, qui per fraudem impeditur à conſequendo beneficio; ſed parentes, liberi, uxor non tantùm ſpem, ſed etiam jus habent accipiendi alimenta ab occiſo: ergo etiam habent jus immediatè ſibi quæſitum, ne per vim vel fraudem à quocunque alio per ſe & directè hac ſpe percipiendi alimenta priventur: atqui per ſe violenter & injurioſè privantur ab occiſore: ergo contra ipſum habent jus immediatè quæſitum, de quo occiſus non poteſt diſponere: & per conſequens occiſor per remiſſionem occiſi tanquam invalidam non liberatur ab onere reſtituendi.

Oppones primò. Pater non tenetur dare filiis alimenta niſi ex charitate, vel pietate: ergo ſi remittat, valida erit remiſſio. Secundò: In omnium ſententia ſi provocans in duello occidatur, provocatus ad nihil tenetur, haud alia de cauſa quàm quia provocans cenſetur omnia damna condonâſſe: ergo ſi etiam extra duellum occiſus damna condonet, occiſor non obligabitur. 17.

Reſpondeo ad 1. negando conſequentiam; tum quia illa ipſa obligatio pietatis fortiùs ſtringit, quàm ut ad libitum patris ſolvi poſſit; tum quia pater remittendo occiſori reſtitutionem alimentorum, ageret contra jus rigoroſum liberis immediatè ex ipſo jure naturæ quæſitum, ne per ſe injurioſè & violenter priventur emolumentis, quorum proximam ſpem habent, ac tantò magis alimentis, quæ ſibi titulo pietatis ſunt debita.

Ad 2. Reſpondeo. Non ideo provocatum deobligari à reſtitutione damnorum, quia provocans condonavit, ſed quia occiſio provocantis in duello non eſt injurioſa ipſi provocanti, qui ceſſit jure in propriam vitam: unde nec hæredes occiſi ſpe ſuorum emolumentorum injurioſè privantur, è quo tamen titulo oritur obligatio reſtituendi.

Quæres ſeptimò. An hæredes homicidæ teneantur ad reſtitutionem damnorum realium, tametſi homicida pœnam talionis ſubiiſſet? 18.

Reſpondeo, probabiliùs obligari, quia pœna talionis tantùm infligitur in vindictam criminis, neque extinguit jura partis læſæ: ſed manente jure partis læſæ eſt obligatio reſtituendi, quia perſona homicidæ tranſit in hæredes: ergo. Probabile tamen eſt, hæredes homicidæ in corpore plexi non teneri ad reſtitutionem, antequam hæredes occiſi illam exigant; quia ſi taceant,

Digitized by Google

ceant, præſumi poſſunt pœna talionis eſſe contenti. Ita Malderus, tr. 3. c. 3. & San-Gall. tr. 3. q. 3. d. 3.

19. Quæres octavò. Quomodo reſtitutio ex injuſta mutilatione vel homicidio locum habeat in duello? Reſpondeo primò. Provocatus occidens provocantem ad nihil reſtituendum obligatur in conſcientia, hoc ipſo enim quòd alter provocavit, ceſſit ſuo jure, & alteri dedit poteſtatem contra ſe agendi quomodo poſſit. Ita communis. Reſpondeo ſecundò. Si provocatus viciſſim provocat, vel non invitus acceptat duellum, etiam provocans non tenebitur ad aliquam reſtitutionem, ſi provocatum occidat ob eandem rationem, quod etiam provocatus tunc cedat ſuo juri, ſeque ſponte exponat periculo vitæ & membrorum. Reſpondeo tertio. Si provocatus duellum acceptat invitus, conviciis laceſſitus, & ex metu infamiæ, tunc provocans tenetur ad damna compenſanda pro mutilatione, vel occiſione, quia coactus non cedit ſuo juri.

20. Quæres nonò. An homicida teneatur ad reſtitutionem, quando exceſſit moderamen inculpatæ tutelæ? Negativè reſpondent Sylv. Ang. Sotus cum Molina diſp. 81. Affirmativam tuentur Navarr. Lopez, Leſſ. Sanchez, Lugo. Reſpondeo cum diſtinctione: Si exceſſus in moderamine inculpatæ tutelæ fuit peccatum tantùm contra charitatem, invaſus nihil tenetur reſtituere; ſecùs ſi etiam peccavit contra juſtitiam. Supponit aſſertio in exceſſu juſtæ defenſionis peccari poſſe dupliciter, vel etiam contra juſtitiam. Contra charitatem tantùm peccari anteà Diximus, quando invaſus fugiendo ſine gravi ſui honoris diſcrimine potuiſſet mortem evadere, qui tamen ex hypotheſi, quòd nolit fugere, pro ſui defenſione hoſtem neceſſariò occidit: & ideo conſequenter dicendum eſt, ejusmodi occiſorem nihil teneri reſtituere ex juſtitia. Contra juſtitiam quoque peccari poteſt, ſi cùm hoſtem facilè potuiſſes inflicto vulnere repellere, vel jam ſuccumbentem, amiſſis & projectis armis ſupplicem inſuper occidis, quo caſu haud dubiè non tantùm contra charitatem, ſed etiam contra juſtitiam peccas. Et tunc ex conſequentia doctrinæ teneberis omnia damna per ſe conſequentia reſtituere.

Si petas. An teneatur etiam totum damnum reſtituere? Reſpondeo cum Soto, Sylv. Leſſio, æquitati naturali conſentaneum videri, ut qui modum juſtæ defenſionis exceſſit, non teneatur tantundem reſtituere, quantum aggreſſor, qui ex inſidiis, vel apertâ vi occidit: is quippe, qui alterum invadit, ipſâ injuſtâ invaſione aliquam partem juris ad compenſationem petendam amittit, unde tametſi ad arbitrium boni viri ad partem exceſſûs reſtituendam teneatur, id tamen, quod pro invaſionis injuria compenſandum eſſet invaſori, deduci poterit. 21.

DISPUTATIO XXXVIII.

DE

Reſtitutione ex injuria ſtupri & adulterii.

DUæ ſunt luxuriæ ſpecies, quibus alteri ſpecialiter injuria infertur, ſtuprum, & adulterium. Stuprum propriiſſimè ſignificat deflorationem virginis invitæ, nam, ſi ſit volentis, & conſentientis, non niſi latè & impropriè ſtuprum dicitur. Id committi poteſt vel ſine, vel cum promiſſione matrimonii, cum virgine vel ſui juris, vel ſub cura parentum conſtituta. Adulterium eſt acceſſus ad alienum torum juxta S. D. q. 154. a. 8. Nunc de utriſque agendum.

ARTICULUS I.

De reſtitutione ex cauſa ſtupri.

SUMMARIA.

1. *An teneatur ad reſtitutionem deflorator virginis volentis?*
2. 3. 4. 5. *Quid ſi vi vel fraude violavit?*
6. 7. *Quid ſi decepit ſpe matrimonii?*
8. *Quid ſi acceſſit votum caſtitatis vel Religionis?*
9. *Extenditur præſens doctrina ad viduam.*
10. *Non ſatisfacit ſtuprator ante conſummationem matrimonii ingrediens Religionem.*
11. *Petenda voti diſpenſatio a ſtupratore habente votum.*

§. I.

Quæſita reſolvuntur.

1. QUæres primò. An teneatur ad reſtitutionem, qui virginem volentem violavit?

Reſpondeo. Qui virginem ſub patris poteſtate conſtitutam volentem violavit, nec ipſi virgini, nec patri aliquid reſtituere tenetur. Ita Sotus, Leſſ. Mol. cum communi.

Ratio eſt, quòd neutri parti fiat injuria: non puellæ, quia volenti non fit injuria, ipſaque habet liberam poteſtatem ſui corporis: non patri, quia non pater, ſed filia habet poteſtatem corporis, poteſtque ſine patris injuria nubere, vel non nubere, vel malè nubere. Cùm ergo deflorator virginis non magis peccet contra jus parentum, quàm ipſa filia, & iſta non peccet contra ipſorum jus, ſequitur neque defloratorem peccare contra juſtitiam, adeòque in conſcientia non eſſe obligatum ad faciendam reſti-

reſtitutionem. Dixi *in Conſcientia*, nam vi legum ex *l. 1. §. ſi autem per ſe ipſum.* Et §. *uſque adeò ff. de injuriis.* patri vel tutori puellæ competit actio adverſùs defloratorem, qui ſi per ſententiam Judicis condemnatus fuerit, tenebitur poſt ſententiam præſtare patri ſatisfactionem per modum pœnæ exhibendam.

2. Quæres ſecundò. Ad quid teneatur, qui puellam vi vel fraude, vel metu incuſſo violavit absque matrimonii promiſſione? Reſpondeo primò. Illo caſu defloratorem in conſcientia ad alterutrum obligari, videlicet, ut vel ducat in conjugem, vel damnum ex defloratione ſecutum reparet. Ita communis. Si opponas *cap. 1. de adulteriis*, ubi utrumque conjunctim præcipitur, *Si duxerit virginem nondum deſponſatam, dotabit eam, & habebit uxorem.* Reſpondent communiter Authores, illud cap. eſſe intelligendum de obligatione poſt ſententiam Judicis. Dixi, *ſine promiſſione* matrimonii, quia ſi acceſſit promiſſio, implenda eſt, ut mox dicetur.

3. Reſpondeo ſecundò. Non teneri virginem vi defloratam defloratori nubere, ſi ipſe conjugium offerat, quia alterius injuria non debet præjudicare ipſius libertati, unde ſi nolit nubere, tenebitur deflorator ipſi compenſare, quanto indiget ad alteri pro ſua conditione liberè nubendum. Quòd ſi verò violata vellet matrimonium, ipſe autem violator nollet, non teneretur ad eam ducendam ante judicis ſententiam; quia compenſando damnum jus læſum jam ſufficienter reduceret ad æqualitatem.

4. Reſpondeo tertiò. Si corrupta nihil detrimenti ex defloratione patiatur, ut ſi æquè commodè nubat, vel moriatur, violator ad nullam obligatur reſtitutionem, quia damnificatio non obligat ad reſtituendum, niſi damnum re ipſa ſequatur. Sed hic ſupponitur nullum damnum re ipſa ſequi, damnum enim pudicitiæ eſt ex natura ſua irreparabile, aliud verò damnum nullum adeſt.

5. Reſpondeo quartò. Qui virginem precibus, muneribus, blanditiis ſeduxit, non tenetur ad reſtituendum, quia quod quis precibus & muneribus inductus facit, volens & lubens facit, aliàs qui promiſſis, vel muneribus aliquod legatum impetraſſet, reſtituere teneretur. Sanchez l. 4. de matrim. diſp. 10. n. 5. Leſſ. c. 10. d. 2. n. 14.

6. Quæres tertiò. Ad quid teneatur corruptor, qui virginem decepit ſpe promiſſi matrimonii.

Reſpondeo, in conſcientia ordinariè teneri ipſam ducere, tametſi fictè promiſiſſet. Ita communis cum S. D. in 4. diſt. 48. q. unica a. 2. ad 4.

Ratio eſt, quia in contractu innominato *facio ut facias*, ſi ex una parte contractus fuit impletus, tenetur etiam altera pars præſtare id, quod in contractum deduxit: ſed puella præbendo uſum ſui corporis ſub conditione matrimonii ex ſua parte complevit contractum: ergo etiam corruptor ex ſua parte tenetur implere promiſſum matrimonium. Confirmatur. Cui aliquid promittitur ſub conditione operis oneroſi, poſito illo opere & conditione acquirit jus contra promittentem: ergo etiam puella conceſſo uſu ſui corporis acquirit jus ad matrimonium ſub illius uſûs & copulæ conditione promiſſum.

Neque refert, ſi fortè animo ficto promiſit, quia in contractu oneroſo utraq; pars ex juſtitia tenetur ſe obligare ad id, quod contractu ſignificatur, ne quis per fraudem ab altero ſuam partem extrahat, eumque damnificet. Cùm ergo ſtuprator ex juſtitia debeat conſenſum in matrimonium, quem per fictionem injurioſè ſubtraxit, etiam poſt ſtuprum tenebitur conſentire in matrimonium, nec ſatisfaciet offerendo æquivalens, quia, cùm poſſit in ſpecie reddi quod debetur, non ſatisfit reddendo æquivalens, ut ſi equum furto abductum potes reddere, non ſatisfacis reddendo pretium equi: ſed ſtuprator poteſt reddere ipſum matrimonium: ergo.

Dixi tamen, *ordinariè*, quia præcedens doctrina limitatur primò. Si puella ſcivit ſtupratorem eſſe longè diſparem nobilitate, vel opulentiâ, vel ſi ipſe uſus eſt verbis ambiguis, tunc enim facilè poterat conjicere, ipſum tantummodò ſimulatè nuptias promittere, ſicque non tam ab illo, quàm à ſe ipſa decepta cenſetur. 7.

Secundò. Si ſcandalum aut malus exitus è tali matrimonio timeatur, aut aliud legitimum impedimentum interveniat, ut ſi fiat affinis, ſi ducat aliam per verba de præſenti, ſi ſuſcipiat SS. Ordines, ſi pater nollet eam tradere; quo extremo caſu exiſtimat Leſſius, non teneri ad aliam ulteriorem ſatisfactionem, quia in conſcientia ad aliud non tenetur, quàm ad implendum promiſſum ducendo eam in uxorem: ergo ſi hoc implere aliunde prohibeatur, ad aliud nihil tenebitur. Tertiò. Si violata mentita eſt ſe eſſe virginem, tunc tanquam deceptrici ad nihil tenebitur; ſi verò non dicat, ſe eſſe virginem, & contra opinionem violatoris corrupta reperiatur, non quidem tenebitur eam ducere, cùm hæc ſit cauſa ſufficiens ad ſolvenda ſponſalia, ſed tamen uſum corporis pecunia compenſare, eo quòd verbis ipſius ſeductus non fuerit. Quartò. Si illam poſtea cum alio fornicari contingat, ſtuprator ad nihil tenebitur; nam vi contractûs ad plus non tenetur, quàm ut illam ducat, ſed ducere non tenetur, quia *frangenti fidem, fides impunè non ſervatur.* per *reg. 73. Juris in 6.* atqui talis fœmina fidem frangit, cùm in promiſſione matrimonii hæc conditio implicitè involvatur, ſi pro futuro matrimonio ſe caſtam contineat: unde etiam per ſubſequentem fornicationem ſponſalia ſolvuntur.

Quæres quartò. Ad quid teneatur injuſtus ſtuprator, qui ante vel poſt deflorationem virginis ſub ſpe matrimonii emiſit votum caſtitatis, vel Religionis? 8.

Reſpondeo cum communi: ſi virgo fuit ignara hujus voti, & recuſet omnem aliam ſatisfactionem, teneri eam ducere, quia cùm cælibem vitam agere vel Religionem ingredi non poſſit ſine gravi injuria puellæ, tam obſervantia cælibatûs quàm ingreſſus Religionis fit ipſi illicitus; nec tenetur puella, quæ ex ſua parte contractum cum damno propriæ pudicitiæ bo-

Digitized by Google

nâ fide complevit, aliam compenſationem admittere.

Nec obeſt, quòd votum ſit actus Religionis, quæ eſt virtus præſtantior, quàm juſtitia commutativa; nam obligatio juſtitiæ nihilominùs eſt major, quàm obligatio Religionis, veluti patet in ſimili: nam ſi quis voviſſet centum florenos dare pauperibus, & poſtea alteri damnum intuliſſet, totidem florenos, ſi aliunde compenſare non poſſit, tenetur impendere in compenſationem damni, nec poteſt omiſſa ſatisfactione votum implere. Dixi, *ſi fuit ignara voti;* nam ſi ſcivit ipſum voti religione obſtrictum, exiſtimant Leſſ. & Sanchez, non poſſe petere ipſius nuptias, quia cùm ſciret ipſum nuptias non poſſe promittere, nec licitè promiſſas implere, non cenſetur bonâ fide contraxiſſe, aut decepta fuiſſe, ſed ſponte in ſui violationem conſenſiſſe. Lugo tamen diſp. 12. n. 50. exiſtimat hoc non eſſe univerſaliter verum, cùm fœmina potuerit intelligere, ſibi promitti diſpenſationem voti, quæ poſt copulam facilè obtineri poteſt, præſertim ſi corruptor hoc verbis aliquo modo ſignificavit.

§. II.

Corollaria.

9. INferes ex dictis primò: Præſentem doctrinam etiam habere locum in vidua honeſta, ſub ſpe conjugii violata, quæ aliàs notabilem ſuæ famæ jacturam pateretur. Item in virgine non quidem corrupta, cum qua tamen tam familiariter actum eſt à promittente conjugium, ut communi ſuſpicione habeatur pro corrupta; tunc enim etiam non obſtante voto debere duci, cùm alàs fraudem & injuriam pateretur, docent, Vaſq. De Lugo. n. 48.

Inferes ſecundò: Non ſatisfacere corruptorem, ſi poſtquam corruptam duxit in matrimonium, ingrediatur Religionem ante conſummationem matrimonii, ſed regulariter teneri illud conſummare: quia eo modo cenſetur promiſiſſe, & eo modo tenetur corruptam ducere, quo modo reparatur damnum illarum; atqui ſi illam tantummodò ductam ſtatim deſereret, & ingrederetur Religionem, damnum & infamia augerentur: ergo corruptor tenetur etiam conſummare matrimonium, ſi conjux tacitè vel expreſſè illud petat. Ita Vaſq. Sanchez, De Lugo, S. Gall. & alii. 10.

Inferes tertiò: Conſulendum eſſe violatori, ut petat voti diſpenſationem; quamvìs enim ex parte uxoris, & quoad redditionem debiti, copula hic & nunc non ſit ipſi illicita; quia tamen ex parte ſua tenetur abſtinere à petendo debito, facilè incurret periculum transgrediendi votum, ideoque conſultiùs ab illo diſpenſationem petet. Ita Sanchez, Sangall. aliique. 11.

ARTICULUS II.

Quid ſit reſtituendum ex injuria adulterii?

SUMMARIA.

1. *An debeatur marito reſtitutio ab adultero, partu non ſecuto?*
2. *Adulter nil tenetur reſtituere in dubio prolis.*
3. *In certitudine prolis tenetur ad alimenta:*
4. *Et compenſanda damna proli legitimæ.*
5. *Ad quid teneatur adultera?*
6. *Adultera incerta de damno avertendo non tenetur prodere delictum.*
7. *Neque in periculo vitæ, vel famæ.*
8. *Quis teneatur prolem alere, in dubio quis ex pluribus adulteris ſit pater?*
9. *Quæ ſit obligatio filii ſpurii.*

1. QUæres primò. Vtrùm adulter teneatur aliquid reſtituere marito adulteræ pro injuria, ſi partus non ſequatur?

Reſpondeo. Si nulla proles naſcatur ex adulterio & aliud damnum abſit, adulter non tenetur adulteræ marito quidquam compenſare pro injuria per adulterium illata. Ita Mol. Leſſ. Lugo diſp. 13. n. 8.

Ratio eſt primò, quia hæc reſtitutio eſt contra praxim & ſenſum fidelium ac Confeſſariorum, qui talem obligationem nunquam agnoverunt. Secundò: quia ſi pro copula deberet fieri reſtitutio, cur non etiam pro oſculo, amplexu, &c. cùm etiam per hoc marito inferatur injuria. Tertiò. Reſtitutio debetur pro damno permanenti injuſtè illato; pro injuria autem ab omni damno ſeparata non debetur reſtitutio, ſed ſatisfactio, ſi injuria ſit cognita injuriato; quæ fit per ſigna doloris, & veniæ petitionem: ſed hîc ſupponitur injuria à damno ſeparata: ergo.

Neque dicas, eſſe aliquod damnum, videlicet maculam moralem, quam ille contrahit, qui adulterium patitur. Nam contra eſt primò, quòd hæc ſit in alio bonorum genere & juxta probabilem ſententiam damna in alio bonorum genere reſtituere non teneamur. Contra eſt ſecundò: Licèt etiam ſit probabilis opinio docentium, quòd corporales aliæve injuriæ, quamvìs alioquin irreparabiles, pecuniâ compenſari debeant, tamen hæc compenſatio ſaltem ratione fori externi non habet locum in adulterio, quia Leges civiles prohibent, ne maritus adulteræ de pretio paciſcatur pro injuria ab adultero illata, ne ſuæ uxoris leno habeatur per *leg. tranſigere* 10. *cod. de tranſactionibus, & leg. Miles* 11. *ff. ad l. Juliam. de adulteriis.*

Quæres ſecundò. Ad quid adulter teneatur, ſi nata ſit proles? 2.

Reſpondeo primò. Si adultero non ſit moraliter certum, prolem eſſe ſuam, non tenetur ad aliquam compenſationem, quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis, & nemo tenetur luere antequam conſtet ipſum eſſe debitorem; tamdiu autem non cenſetur habere moralem certitudinem, quamdiu habet rationem pro-

Digitized by Google

poſſeſſione, ex iis verò uterque ſit in dubio, an ipſe ſit parens, debent pro ratione dubii ad alimenta præſtanda particulariter concurrere.

8. Quæres ſextò. Ad quid filius ſpurius teneatur? Reſpondeo, filius convictus de illegitimo ortu (ut ſi mulier teſtibus probet, maritum toto tempore ad conceptum & partum requiſito abſuiſſe) tenetur abſtinere ab hæreditate adeunda; aliàs verò non tenetur credere matri dicenti, ipſum eſſe ſpurium, quantumvìs ſciret illam fuiſſe adulteram, ut docet Gloſſa in *cap. officii. 9. de pœnit. & remiſſionibus.* & communiter Canoniſtæ in *cap. per duos. 10. de probationibus.* Ratio eſt primò, quòd alleganti ſuam turpitudinem nulla debetur fides. Secundò. Quia filius tamdiu eſt in poſſeſſione ſui honoris, quamdiu contrarium non evincitur, nec proinde tenetur credere, ſe eſſe illegitimum, donec probetur. Ac Tertiò: Quia mulierum ingenium eſt, ut aliquos præter modum ament, alios perſequantur: ideo meritò quis poteſt fraudem ſuſpicari.

DISPUTATIO XXXIX.

DE

Reſtitutione in bonis honoris & famæ.

F*Ama* differt ab *honore*, quòd illa conſiſtat in judicio & opinione de alicujus virtute, perfectione &c. Honor verò in externa conteſtatione, & ſignificatione illius judicii. Fama in genere definitur: *Multorum æſtimatio de vita & moribus alterius.* Sicque comprehendit tam bonam quàm malam famam. Bona fama à Molina deſcribitur, quòd ſit *bona de aliquo æſtimatio quoad aliquod ejus bonum*, ubi ſub voce *bonum* primariò intelliguntur bona animi, ut virtus, bona indoles, ingenium, ſapientia &c. Secundariò bona corporis, ut vires, pulchritudo, nobilitas &c. Honor ex D. Th. q. 107. a. 1. ad 2. definitur, Teſtificatio excellentiæ alterius, quæ fit per ſigna externa, ut appellatione honorificâ, corporis inclinatione, potioris loci ceſſione &c. Tam ex parte honoris, quàm famæ injuria inferri, ac proinde reſtitutionis obligatio naſci poteſt.

ARTICULUS I.

De injuriis & reſtitutione in honore.

SUMMARIA.

1. *Quid ſit contumelia?*
2. *Quale peccatum?*
3. *Quotuplex ſit contumelia?*
4. *Quando ſit facienda reſtitutio pro læſo honore?*
5. *Quomodo ſit facienda?*
6. *An ſi offenſus vindictam ſumpſit?*
7. *An poſt pœnam a Judice impoſitam?*

§. I.

Quid & quotuplex ſit contumelia?

1. INjuria contra honorem proximi contumelia vocatur, quemadmodum injuria contra famam dicitur detractio. De qua

Quæres primò. Quid ſit contumelia, & quomodo differat à detractione?

Reſpondeo ex S. Doctore. 2. 2. q. 72. a. 1. Eſt *dehonoratio alicujus per verba, quibus id, quod eſt contra honorem illius, deducitur in notitiam ejus & aliorum.* Dicitur primò, *dehonoratio per verba*, nam ut habet D. Iſidorus relatus à S. D. *Contumelioſus dicitur aliquis, quia velox eſt, & tumet verbis injuriæ.* Et ratio tam hujus, quàm cæterarum vocum eſt, quòd finis intrinſecus contumeliæ eſt, ea, quæ quis animo concepit contra honorem alicujus, extrinſecùs manifeſtare, tum patienti contumeliam, tum aliis: atqui ſigna conceptuum ſunt verba vel formalia, vel virtualia. Unde tametſi etiam contumelia facto inferri poſſit; ipſum tamen factum verbi naturam inducit, in quantum aſſumitur ad ſignificandum id, quod quis contra alicujus honorem concepit. e. g. ſi quem fuſte cædas, præciſè ex paſſione iræ, vel vindictæ, erit ſimpliciter injuria; ſed ſi facias ad ſignificandam alterius imbecillitatem aut impotentiam reſiſtendi, erit inſuper contumelia. Dicitur ſecundò: *in notitiam ejus & aliorum*: ubi primò indicatur, contumeliam non ideo tantùm diſtingui à detractione, quia iſta famam, illa honorem per ſe aggreditur; ſed etiam quia detractio clancularié nocet proximo, contumelia verò palàm vim infert; unde ſignificatur ſecundò, contumeliam ſemper requirere præſentiam ejus, qui patitur. Quamvìs verò contumelia de ſe ſufficiat, ut etiam veniat in notitiam aliorum, utì denotatur per particulam *& aliorum*, non tamen tam neceſſaria eſt præſentia aliorum, quin etiam ſine illa injuria contumeliæ inferatur, ut habent communiter Authores.

Quæres ſecundò. Quale quantumve peccatum ſit contumelia? 2.

Reſpondeo. Contumelia formalis, quæ intendit depreſſionem alieni honoris, eſt ex gene-

genere ſuo peccatum mortale, eò quòd gravem habeat repugnantiam cum charitate, dum proximum conatur ſpoliare bono honoris, qui eſt ſuper divitias multas: ideoque gravis illi pœna interminatur Matth. 5. *Si quis dixerit fratri ſuo, fatue, reus erit gehennæ ignis.* S. D. q. 72. a. 2. Dixi, *contumelia formalis, & ex genere ſuo.* Nam ut in bonis fortunæ, ita & in honore datur materiæ parvitas, quæ gravitatem peccati aufert, vel minuit, & quia contumelia dependet à mente & intentione proferentis, idcirco aliquando tantùm eſt contumelia materialis, ſi non intenditur diminutio honoris, quamvìs nihilominùs poſſit eſſe obligatio reſtituendi, ſi grave damnum honoris proximo exinde ſequatur. Aliquando eſt peccatum veniale; aliquando nullum: Veniale eſt, *Si non multùm hominem dehoneſtet, & proferatur ex aliqua animi levitate, vel levi ira abſque firmo propoſito aliquem dehoneſtandi*, vel à perſona ſuperiori ad inferiorem, vel ſubditam. Nullum peccatum erit, *ſi proferatur causâ delectationis, & joci, ſi modò debitæ circumſtantiæ obſerventur:* & multò magis, ſi dicatur *cauſa correptionis*, quemadmodum Chriſtus Diſcipulos vocavit *ſtultos & incredulos corde.* Luc. ult. & Apoſtolus Galatas *inſenſatos* c. 3. S. D. loc. cit. a. 2. Ubi tamen advertit ex D. Auguſt. de Serm. D. in monte. *Rarò & ex magna neceſſitate objurgationes ſunt adhibendæ, in quibus non nobis, ſed ut Domino ſerviatur, inſtemus.* quia ut D. Gregor. præfat. in Job. c. 8. *Nonnunquam plùs conturbant verba, quàm vulnera.* Et Trid. ſeſſ. 15. de ref. c. 1: *Sæpe plus erga corrigendos agit benevolentia, quàm auſteritas, plus exhortatio, quàm comminatio, plùs charitas, quàm poteſtas.*

3. Quæres tertiò. Quotuplex ſit contumelia?

Reſpondeo. Quemadmodum ſunt diverſa ſigna & modi, quibus alterius honor injuſtè lædi poteſt; ita diverſæ computantur ſpecies contumeliæ: Igitur *convitium* dicitur, ſi cui vitium vel defectum aliquem etiam verum obtrudas; ſi exprobres indigentiam auxilii à te præſtiti, vocatur *improperium*: ſi habes ludibrio proximum, eumque riſui exponis, nominatur irriſio vel illuſio; ſi per motus & geſtus corporis deſpectui habes, appellatur *ſubſannatio*: quæ tamen omnes differentiæ ſunt accidentales, & ejuſdem ſpeciei infimæ; ſiquidem omnes in uno fine & formali ratione, nempe denigratione honoris alieni conveniunt: unde ſuppoſitâ ſententiâ probabiliori, quòd nulla ſit neceſſitas exponendi in confeſſione circumſtantias tantùm aggravantes, etiam non teneberis diſtinctè explicare in confeſſione, an proximum vocaveris proditorem, furem, hæreticum &c. ſed ſufficiet, ſi dicas, quòd alium gravi contumeliâ affeceris, niſi ratione reſtitutionis faciendæ particularior explicatio requiratur. Ita ad mentem S. D. loc. cit. Soto, Serra, Dicaſtillo, Salmantic. tr. 13. c. 4. p. 12.

§. II.

Quomodo facienda reſtitutio pro contumelia?

4. Quæres quartò. Quandonam pro honore injuſtè læſo facienda ſit reſtitutio?

Reſpondeo primò. Quando cum læſione honoris conjuncta eſt famæ læſio, veluti ſi in publico contumeliam de altero dixiſti, vel colapho impacto intuliſti, ita ut exinde apud alios minor ſit ipſius æſtimatio, unà cum honore reſtituenda eſt fama, & bona ipſius æſtimatio, idque ex debito juſtitiæ, quia proximus non tantùm in honore, ſed etiam in fama paſſus eſt injuriam. Unde etiam oritur obligatio reſtituendi bona fortunæ, ſi propter læſionem honoris in illis proximus paſſus eſt damnum. Ita Lugo diſp. 15. n. 52.

Reſpondeo ſecundò. Etiamſi læſio honoris fuerit privata, nec ceſſerit in damnum famæ, tamen eſt obligatio reſtituendi honorem, ſive ſatisfaciendi pro contumelia. Ita communis DD. Ratio eſt, quòd læſo propriè facta ſit injuria, ac juſta cauſa doloris data propter labem ipſius dignitati aſperſam, quia eſt quoddam malum, & damnum morale, quandoque multò pluris æſtimatum, quàm damnum pecuniæ, vel fortunarum; quæ tamen reſtitutio, cùm fiat per lædentis perſonæ ſubmiſſionem & aliqualem ſaltem ceſſionem ſui honoris, ſpecificè vocatur ſatisfactio, prout alibi advertimus.

Quæres quintò. Quomodo honor ſit reſtituendus? 5.

Reſpondeo cum Leſſio, illum modum eſſe adhibendum, quo prudentis judicio ſatisfit pro honore violato. Sic primò Superior ſubdito, & Nobilis plebejo ſatisfacit amicâ appellatione & honorificâ ſalutatione, majoris benevolentiæ exhibitione, non enim à ſubditis tenentur petere veniam, quia, ut inquit D. Aug. in Regula, *regendi frangeretur authoritas, quando nimia per ipſos ſervaretur humilitas.* Secundò: aliquando etiam inter pares honor reſtituitur, adhibendo ad menſam, propinando, cedendo locum honorificum &c. Tertiò: optimus & efficaciſſimus modus, quo inferiores erga ſuperiores, ſæpe etiam æquales inter ſe uti debent, eſt, ut lædens veniam petat, quando nimirum læſus aliam ſatisfactionem non vult admittere, quæ ipſa petitio pro offenſæ enormitate aliquando cum majoribus humilitatis ſignis, & doloris indiciis debet eſſe conjuncta.

Quæres ſextò. An ſi offenſus vindictam 6. ſumpſit à contumelioſo, iſte nihilominus teneatur reſtituere?

Reſpondeo cum Lugone d. 15. ſe. 4. n. 59. non teneri, & hoc primò probat communis uſus hominum, exiſtimantium, ſe liberos à ſatisfactione præſtanda, quando læſus novâ injuriâ redditâ illatam ſibi injuriam vindicavit. Secundò eſt ratio, tum quia ſeſe ulciſcens, ipſam vindictam ſatisfactioni videtur ſubſtituere, & loco ipſius accipere; tum quia injuriæ viciſſim illatæ tolerantia ex parte convitiantis videtur eſſe tacita culpæ prioris confeſſio & deprecatio.

Quæres ſeptimò. An, ſi offendens pœnam 7. à Judice impoſitam luit, ulteriùs teneatur in conſcientia ſatisfacere offenſo? Et ratio dubitandi eſt, quòd ſatisfactio pro honoris injuſtâ læſione vel ablatione fit per teſtificationem inter-

Digitized by Google

internæ exiſtimationis de dignitate offenſi: atqui *retractatio* contumeliæ impoſita à Judice cùm ſit coacta, non videtur eſſe teſtificatio in-
5 ternæ æſtimationis &c.

Nihilominus reſpondeo cum communi, non eſſe obligationem ulteriùs ſatisfaciendi (dummodo prudentum judicio adæquet offenſam) nam illa pœna, vel ſatisfactio à Judice impoſita, cùm ſit publicum teſtimonium malè ablati honoris, in ipſa perſona contumelioſi exhibitum, ſufficienter compenſat injuriam: ideòque ad rationem dubitandi vel nego, vel diſtinguo majorem: ſatisfactio fit per teſtificationem vel formaliter, vel æquivalenter, concedo; tantùm formaliter, nego. Sed illa pœna non eſt teſtificatio internæ exiſtimationis, formaliter, tranſeat; nec formaliter nec æquivalenter, nego minorem & conſequentiam.

ARTICULUS II.
De Judicio temerario.

SUMMARIA.

1. *Quid ſit Judicium temerarium?*
2. *Quantum ſit peccatum?*
3. *Opinio & ſuſpicio.*
4. *Nec non dubitatio temeraria plerumque ſunt peccata venialia.*
5. *Quomodo dubia ſint interpretanda in meliorem partem?*
6. *Corollaria.*
7. *Reſtitutio pro Judicio temerario fit depoſitione malæ opinionis.*

1. Fama proximi læditur externè per detractionem, internè per Judicium temerarium: dicitur autem Judicium temerarium, quod formatur de alicujus defectu.

Dicendum primò: Judicium temerarium eſt judicium, quod formatur de alicujus defectu ex levibus indiciis, quæ non poſſunt facere opinionem probabilem. Hujus Judicii quatuor ſunt gradus: primò dubitatio de probitate alterius, ubi judicium adhuc ſuſpenditur. Secundò ſuſpicio, quâ homo in alteram partem inclinat, abſque tamen determinato aſſenſu. Tertiò, opinio ſeu aſſenſus determinatus de alterius malitia, ſed tamen cum formidine oppoſiti. Quartò, aſſenſus firmus cum excluſione formidinis oppoſitæ.

2. Quæres primò. Quale ſit peccatum temerè judicare?

Reſpondeo. Judicium temerarium juxta quartum gradum eſt ex genere ſuo peccatum mortale, niſi defectus advertentiæ, vel levitas materiæ excuſet. ut habet S. D. q. 60. a. 3. cum communi, & habetur ex Matth. 7. Luc. 6. *Nolite judicare, & non judicabimini; nolite condemnare, & non condemnabimini.* ubi à Chriſto damnationis rei arguuntur, qui alios temerè judicant. Ratio eſt: quòd gravis violatio alieni juris eſt peccatum mortale: ſed ita ſe habet judicium temerarium, ſiquidem quilibet habet jus ad propriam famam & bonam exiſtimationem retinendam in aliorum intellectu, quæ in gravi materia per judicium temerarium adimitur.

3. Quæres ſecundò. Quale ſit peccatum temerè opinari, vel ſuſpicari de alio?

Reſpondeo, Levis opinio, vel ſuſpicio temeraria de gravi malo alterius regulariter tantùm eſt veniale S. D. loc. cit. Ratio eſt, quia regulariter per ſolam ſuſpicionem non infertur gravis contemptus proximo, neque per illam deſtruitur, ſed tantùm minuitur habitualis exiſtimatio de alterius probitate. Et quia ſuſpicio, cùm ſit facilè in oppoſitum mobilis, nec ordinarie habeat magnam & perfectam deliberationem adjunctam, plerumque patitur defectum voluntarii, qua de cauſa D. Aug. tr. 90. in Joann. *etſi ergo ſuſpiciones evitare non poſſumus, quia homines ſumus, judicia tamen, id eſt, definitivas firmas ſententias continere debemus.* Unde etiam advertit Molina tr. 5. diſp. 13. n. 4. viros timoratæ conſcientiæ raro incidere in culpam mortalem judicii temerarii, tametſi in hac materia plerumque ſcrupulis agitentur. Et Valentia in 2. 2. diſp. 5. q. 41. exiſtimat, ſaltem ordinariè excuſari à peccato mortali illos qui ſi interrogarentur, an hoc vel illud malum de proximo certò credant, reſponderent, ſe nullo modo firmiter illud credere. Dixi *regulariter*; nam per accidens fieri poteſt, ut ſit mortale, ſi v. g. procedat ex gravi odio, ſi quis ex interna ſuſpicione prodeat in actum externum proximo graviter injurioſum, v. g. ad denegandum ſuffragium, condemnandum reum, infamandum proximum &c.

Quæres tertiò. Quale peccatum ſit temerè 4.
dubitare de bonitate proximi?

Reſpondeo. Dubitatio temeraria regulariter excuſatur à peccato mortali; tum quia minor fit injuria alterius exiſtimationi, per dubitationem de bonitate ipſius, quàm per determinatum judicium; tum quia pauciora & minora requiruntur indicia ad dubitandum, quàm ſiniſtrè opinandum. Si quis tamen adverteret, omnino nullam juſtam cauſam ſubeſſe, propter quam debeat dubitare de probitate proximi, & nihilominus velles pertinaciter dubitare, præſertim in gravi materia, v. g. ſitne hæreticus, vel Catholicus? ſitne fidelis, an proditor &c. cùm ejusmodi dubitatio nonniſi ex malevolentia procedat, & is, de quo dubitatur, meritò graviter ferat ejusmodi dubitationem, grave etiam committeretur peccatum.

Quæres quartò. Quomodo intelligenda ſit 5.
illa regula S. D. q. 60. a. 4. quòd *dubia in meliorem partem ſint interpretanda?*

Reſpondeo cum Cardinale de Lugo, hunc eſſe ſenſum, quòd cùm utrinque ſuppetunt motiva probabilia, tam pro, quàm contra probitatem proximi, non licet magis inclinare in eam partem, quæ eſt contra proximum, cùm in du-

Digitized by Google

dubio nemo ſit condemnandus, aut diffamandus, ſed oportet illum conſervare in bona exiſtimatione, quam antè apud nos obtinebat, vel ſuſpendere judicium, vel judicare ipſum bonum. Unde

6. Inferes primò. In eo caſu licitum eſſe judicare ſignatè, quòd proximi bonitas ſit dubia, ſiquidem ejusmodi judicium eſt verum & prudens, utpote ex motivis ſufficientibus deductum: neque ad illud proximus poteſt eſſe rationabiliter invitus.

Inferes ſecundò. In hoc caſu nullam eſſe obligationem poſitivè judicandi, proximum eſſe probum: quia nemo obligatur etiam in judicio ſpeculativo ſe exponere periculo erroris ſpeculativi: ſed qui in hoc caſu poſitivè judicat proximum eſſe bonum, exponit ſe periculo erroris ſpeculativi, cùm ex oppoſita parte ſint motiva probabilia: ergo.

Inferes tertiò. Si quis in hoc caſu præſtaret aſſenſum opinativum de improbitate alterius, tantùm commiſſurum peccatum veniale. Lugo n. 22. Etiamſi enim hoc judicium non ſit ſufficienter fundatum, quia tamen directus aſſenſus delicti modicum ſuperaddit ſupra judicium probabilitatis ipſius. non videtur inferre gravem injuriam ſufficientem ad peccatum mortale.

Quæres quintò. Quomodo facienda ſit reſtitutio pro injuria judicii temerarii? Reſpondeo. Illum qui judicio temerario interno alterius bonam famam & opinionem læſit, teneri ex juſtitia deponere malam opinionem de proximo, non enim alia ratione famam ipſius reparare poteſt. 7.

ARTICULUS III.
De detractione.

SUMMARIA.

1. *Varii modi detrahendi.*
2. *Detractio eſt ex genere ſuo peccatum mortale.*
3. *Aliquæ cauſæ excuſantes a mortali.*
4. *Peccata externa contra famam ſunt ejuſdem ſpeciei infimæ.*
5. *Detractio ſpecie diſtinguitur à judicio temerario.*
6. *Item à ſuſurratione.*
7. *Defunctis etiam damnatis non licet detrahere.*
8. *Crimen notorium revelare neſcienti non eſt contra juſtitiam.*
9. *Nec contra charitatem.*
10. *Delictum, vel pœna Religioſi, etiamſi nota Conventui, non poteſt licitè manifeſtari extraneis.*
11. 12. 13. *Quale peccatum referre audita ut audita?*
14. *Quid ſi detractio fiat apud unum alterumve, qui ſervabit ſilentium?*
15. *Quomodo peccet audiens detrahentem?*
16. *Et habens complacentiam?*
17. *Quomodo Superior tolerans detrahentem?*
18. *Ordinariè tantùm peccatur contra charitatem.*

§. I.
Quomodo peccetur detrahendo.

1. QUamvis fama proximi non ſolùm verbis, ſed etiam factis lædi poſſit, ut ſi ad manifeſtandum uxoris adulterium foribus alienæ domûs cornua appendantur, tamen ordinarius & potiſſimus modus lædendi famam fit verbis, & quidem per detractionem definitur: quòd ſit *alienæ famæ occulta & injuſta violatio*, fitque quatuor modis directè, & quatuor modis indirectè, qui omnes his duobus verſibus continentur.

Imponens, augens, manifeſtans, in mala vertens,
Qui negat, aut minuit, reticet, laudatq́, remiſſe.

Primus igitur modus eſt, cùm falſum crimen proximo imponitur. Secundus, cùm verum crimen plùs juſto extollitur, & amplificatur. Tertius, cùm crimen occultum revelatur. Quartus, cùm facta proximi apud alios in partem deteriorem interpretamur. Quintus modus indirectè & negativè nocendi eſt, alterius facta, merita, vel dotes negando. Sextus, eadem extenuando. Septimus, alterius bona tacendo, eo loco & tempore, quo taciturnitas acceptatur pro vituperatione, pro recenſiti defectûs confirmatione, vel approbatione. Octavus, frigidè & ſimulatè laudando. His poſitis:

Quæres primò. Quale peccatum ſit detractio? 2.

Reſpondeo primò. Detractio eſt ex genere ſuo mortale peccatum. S. D. q. 73. a. 2. nam damnificatio proximi in gravi bono eſt ex genere ſuo mortale peccatum: ſed detractio eſt damnificatio proximi in bono famæ, quod eſt præſtantius, quàm bona fortunæ: ergo niſi parvitas materiæ, vel defectus plenæ deliberationis excuſet, erit peccatum mortale.

Reſpondeo ſecundò. Dantur tamen aliquæ cauſæ excuſantes à peccato mortali: ut primò ſi res de proximo narrata ſit ex ſe levis, eſt culpa venialis; vel ſi ſit defectus inculpabilis, ut ſi dicas eſſe gibboſum, cæcum &c. tunc enim, niſi exinde reſultet gravis contemptus, non erit gravis detractio. Secundò, ſi culpa, quæ de altero ſpargitur, etiamſi ſit gravis, tamen ex conditione perſonæ non cenſetur ipſius famæ grave nocumentum inferre, ut ſi dicas de milite, quòd acceptaverit duellum. Tertiò, ſi generalia vitiorum nomina de alio dicantur, quibus potiùs inclinatio vitioſa, quàm ipſa peccata poſſint intelligi, ut ſi aliquem dicas iracundum, non ſemper erit injuria mortalis, niſi propter dignitatem perſonæ, de qua ſimilia dicuntur, gravis injuria cenſeri poſſit. Quartò excuſatis à peccato mortali propter advertentiam ad circumſtantias grave damnum impedientes, ut ſi perſona cui detrahis, ſit incognita, & nunquam cognoſcenda; ſi audientes videntur non habituri fidem detrahenti; ſi is, cujus crimen recenſes, jam in ſimili ſit infamis; vel iſtud crimen ſit connexum cum alio ipſius principali 3.

crimi-

Digitized by Google

crimine jam notorio; ſi crimen jam eſt, vel proximè fiet notorium. Sextò, ſi ob cauſam rationabilem manifeſtandi defectum proximi ipſe non poſſit eſſe graviter invitus, quales cauſæ ſunt averſio gravis damni probabilis, publici, vel privati, proprii, vel alieni, quando nimirum abſque manifeſtatione delicti tale damnum averti non poteſt. Ita licet prodere alterius ſimulationem, ſi ſibi fictâ eruditione famam periti Medici v. g. procuravit. Item correctio proximi, procuratio conſilii & captatio ſolatii, propter illatam ex illo crimine injuriam, ut habent Leſſ. Mol. Laym. & alii.

4. Reſpondeo tertiò. Omnia peccata externa contra famam, quatenus præciſè adverſantur bono famæ, ſunt ejuſdem ſpeciei infimæ. Mol. diſp. 26. cum aliis. Ratio eſt quòd bonum famæ in omnibus ſit ejuſdem rationis, ſitque tantùm per accidens, quòd iſto vel alio modo lædatur. Dixi, *quatenus adverſantur bono famæ*, quia, quandoque propter alias circumſtantias ſpeciem mutantes poteſt detractio diverſas ſpecie malitias, v. g. mendacii, ſcandali, virtutibus veracitatis & charitatis oppoſitas contrahere.

5. Inferes primò. Detractionem ſpecie diſtingui à judicio temerario. Primò, quia ſunt diſtincta objecta, nam detractio deſtruit notitiam habitualem de probitate alterius, quæ notitia vocatur fama radicalis. Judicium verò temerarium tollit aſſenſum actualem de alterius honeſtate, qui dicitur fama formalis. Secundò, quia hoc ſignificat communis aſſenſus & praxis fidelium, qui ſe ſpecialiter & diſtinctè accuſant in confeſſione, ſi famam proximi per judicium temerarium vel per detractionem læſerunt. Ita de Lugo, diſp. 14. ſ. 4. contra Mol. diſp. 13. n. 5.

6. Inferes ſecundò. Detractionem ſpecie diſtingui à ſuſurratione. Convenit ſuſurratio cum detractione, quòd utraque malum de proximo in ejus abſentia loquitur: differunt autem ſecundùm fines intrinſecos, dum ſuſurro intendit ſeminare jurgia, & diſſipare amicitias; detractor verò denigrare famam proximi. Unde Gloſſa Interlin, in c. 1. ad Rom. *Suſurrones inter amicos diſcordiam ſeminantes; detractores, quia horum bona negant, vel minuunt.* ideóque ex doctrina D. Th. 2. 2. q. 74. a. 5. *Suſurratio eſt verbum ſeminans inter amicos diſcordias*: conſtat autem, peccata finibus intrinſecis diverſa, ideóque diverſarum virtutum motivis repugnantia contrahere diverſas ſpecies, prout dictum in Tract. de vit. & pecc. ergo detractio & ſuſurratio ſpecie diſtinguuntur. Ubi tamen ſupponitur, amicitiam, quæ per ſuſurrationem, h. e. reciprocam delationem defectuum (unde & bilingues dicuntur) ſolvitur, eſſe honeſtam, rationabilem, laudabilem. Nam ſecùs laudabile erit, familiaritates nocivas defectuum verorum relatione diſſolvere. Sotus, Rebellus, Dicaſtillo aliiq́ue.

7. Inferes tertiò. Non minus eſſe peccatum, ſi mortuo, quàm ſi vivo detrahas, quia fama eſt bonum, quod homo etiam poſt mortem poſſidere cenſetur, & per hanc homo vitâ quâdam poſthumâ perennat in memoria poſterorum. Imò ſi ſcires, aliquem defunctum eſſe damnatum, non ideo licitè poſſes ejus famæ detrahere; eſto enim, quòd damnati ſint hoſtes Dei, tamen manent noſtri proximi quoad naturam humanam, nec licitè poſſunt à nobis privari iis bonis, quæ adhuc poſſident, nam etiamſi peccatores hujus vitæ ſint inimici Dei, tamen illa ipſa peccata, per quæ fiunt inimici Dei, non ſemper licitè evulgari poſſunt. Et quis ferat dicentem, quòd Ariſtoteles fuerit ignarus Philoſophiæ, Cicero indoctus, Lucretia publica meretrix &c. Ita de Lugo. cit. n. 46.

Quæres ſecundò. Quæ publicatio ſufficiat, ut detractio à gravi peccato excuſari poſſit? 8.

Nota, dupliciter aliquid poſſe dici publicum ſive notorium, notorietate juris, vel facti. Publicitas juris eſt, quæ habetur ex publica, & juridica Judicis ſententia, vel confeſſione Rei in judicio, vel legitimâ teſtium depoſitione. Publicitas facti dicitur, cùm delictum in multorum perſona eſt perpetratum, vel majori parti viciniæ ob oculos verſatur, vel aliunde in multorum notitiam devenit. hoc ſuppoſito.

Reſpondeo primò. Crimen notorium ſive 9. publicitate juris, ſive facti in loco, ubi non erat notum, vel perſonæ, cui nondum erat notum, revelare, non eſt peccatum contra juſtitiam. Ita Navarr. Sotus, Molina, cum communi. Ratio eſt; Qui perdit jus in famam, ſine injuria diffamatur: ſed cujus crimen eſt notorium ſive jure, ſive facto, perdit jus in ſuam famam: ergo ſine injuria diffamatur. Sed an non ſaltem erit peccatum contra charitatem?

Reſpondeo ſecundò. Ne quidem eſſe peccatum contra charitatem, niſi illa diffamatio fiat ex odio & malevolentiâ, quia boni publici intereſt, ut, quæ ſunt publica in patria delinquentis, etiam alibi fiant cognita, ne homines in tractando cum ejuſmodi facinoroſis, paſſim decipiantur.

Reſpondeo tertiò. Si Prælatus regularis etiam 10. per ſententiam judicialem puniat Religioſum, non tamen licet delictum, vel pœnam impoſitam aliis manifeſtare extra clauſtrum exiſtentibus. Ita Molina diſp. 33. n. 7.

Ratio eſt primò, quia non poteſt præſumi de Prælato regulari, quòd per ſuam ſententiam voluerit dare licentiam delictum ſubditi evulgandi, ſicq́ue ipſum infamem efficiendi. Secundò, quia Religio vel monaſterium eſt inſtar unius perſonæ politicæ, vel moralis, res ſuas ſecretas apud ſe retinentis; unde licèt cuilibet de communitate revelari poſſit, non tamen extra illam, ſicuti ſiqua in ſenatu centum virorum publicantur, non ſequitur, quòd etiam alibi publicari poſſint.

Quæres tertiò. Quomodo peccet, qui recenſet de proximo audita, ut audita? 11.

Reſpondeo primò. Qui refert audita, ut audita, tali modo, & nominatis iis authoribus, ut audientes meritò poſſint malum de proximo

 opi-

opinari, peccat contra juſtitiam, & tenetur ad reſtitutionem. Ita Sotus l. 4. q. 6. a. 3. Ratio eſt: Qui eſt efficax cauſa, ut lædatur fama proximi, peccat contra juſtitiam: ſed in hoc caſu referens eſt efficax cauſa, ut lædatur fama proximi, quia ponit media ex ſe inducentia in ſiniſtram opinionem de proximo: ergo.

12. Reſpondeo ſecundò. Si quis ſimpliciter & ſine ſufficienti cauſa credendi referat audita coram viris, quos eſt probabile ex ſua levitate credituros, peccat mortaliter contra charitatem, non contra juſtitiam. Ratio primi eſt, quòd quis ex charitate teneatur, cùm commodè poteſt, abſtinere à talibus dictis & factis, ex quibus prævidet grave damnum aliquod proximo ſecuturum. Ratio ſecundi eſt, quòd non ſit efficax cauſa ipſius damni quod merè per accidens ex ipſius relatione ſequitur, unde non tenetur ad reſtitutionem.

13. Reſpondeo tertiò. Non eſt mortale peccatum referre audita tanquam audita, quando nullum ſubeſt probabile periculum, quòd alii ſint narrata credituri, quia tunc non eſt probabile periculum damni proximo inferendi. Ita Sotus, Leſſ. aliique.

14. Quæres quartò. An graviter peccet, qui gravem & occultum proximi defectum narrat uni, vel duobus ſilentium ſervaturis?

Reſpondeo cum Lugone n. 45. probabiliùs graviter peccare, quia etiam bona opinio apud unum poteſt eſſe grave bonum, uti patet in judicio temerario, ubi diminutio bonæ opinionis apud unum eſt grave peccatum, quia cenſetur ablatio gravis boni, ergo qui aufert bonam opinionem apud unum vel alterum, graviter peccat.

§. II.

Quomodo peccent audientes detractionem?

15. Quæres quintò, Quomodo peccet audiens & tolerans detrahentem?

Reſpondeo primò. Qui detrahentem ſive verbis, ſive nutibus inducit, aut animat ad proſequendam detractionem, graviter peccat contra juſtitiam, & tenetur ad reſtitutionem. Ita cum D. Th. q. 73. a. 4. communis DD. Ratio eſt, quod in hoc audiens ſit efficax cauſa damni, quod proximus in fama patitur: ergo non tantùm peccat contra charitatem, ſed etiam peccato injuſtitiæ, damnificando proximum.

16. Reſpondeo ſecundò. Qui in audita detractione complacentiam habet, non tamen animat ad detrahendum, etſi aliquo modo peccet contra juſtitiam, non tamen tenetur ad reſtitutionem. Ita Leſſ. dub. 4. n. 20. Ratio primi eſt, quia talis complacentia habet pro objecto injuriam proximi, & conſequenter exinde accipit ſpeciem injuſtitiæ. Ratio ſecundi eſt, quia obligatio reſtituendi oritur ex reali damnificatione, quæ hîc nulla eſſe ſupponitur.

Reſpondeo tertiò. Superiores, & qui ex officio obligantur impedire detractionem, peccant contra juſtitiam tolerando detractionem, & ſi detrahens non reſtituat, tenentur ipſi famam reſtituere. Ratio eſt, quòd is ex juſtitia obligatur reſarcire damnum illatum, qui ex juſtitia tenebatur illud impedire: ſed Superiores & alii ex officio obligati tenebantur ex juſtitia illud impedire: ergo ſi illud non impediant, illud tanquam ſibi indirectè voluntarium ex juſtitia reſarcire tenentur. Ita de Lugo diſp. 14. ſ. 8. 17.

Reſpondeo quartò. Qui non tenentur ex officio corrigere detrahentem, tantùm peccant contra charitatem audiendo detractionem, & frequenter excuſantur ſaltem à gravi peccato. Ita DD. communiter cum D. Th. cit. q. 73. a. 4. in c. ubi dicit: *Si verò non placeat ei peccatum, ſed ex timore vel negligentia, vel etiam verecundia quadam omittat repellere detrahentem, peccat quidem, ſed multò minùs, quàm detrahens, & plerumque venialiter.* Ratio primæ partis eſt, quia ubi non intercedit obligatio ex contractu, vel officio, impediendi damnum proximi, ibi non juſtitia ſed charitas obligat ad illud per fraternam correctionem avertendum, ſi commodè fieri poteſt. Ratio ſecundæ partis eſt; nam primò audiens à loquente non ſtatim poteſt præſumere, quòd ſit detractor, ſed poteſt exiſtimare, quòd crimen narratum ſit publicum. Secundò poteſt prudenter timere, ne ſua correctio futura ſit fruſtranea, præſertim ſi ipſe ſit exiguæ authoritatis, aut ex ſua correctione aliquod incommodum ſibi metuat. Tertiò poteſt audiens præſumere, quòd loquens habeat juſtam aliquam cauſam proximi crimen aperiendi, v. g. ſolatii, aut conſilii petendi cauſâ. Ita de Lugo cit. Cùm verò audiens ſcit detractionem eſſe injuſtam, & tamen præ verecundia non audet corrigere detrahentem, conſultiſſimum & ſufficiens medium ad evadendum peccatum eſt, vel ſermonem aliò divertere, vel diſceſſu, aut triſtiori fronte diſplicentiam ſignificare: nam ut dicitur Proverb. 53. *Ventus Aquilo diſſipat pluvias, & facies triſtis linguas detrahentium.* Ita S. D. citatus. 18.

ARTICULUS. IV.

De infamatione ſui ipſius.

SUMMARIA.

1. *Infamare ſe ipſum per ſe non eſt grave peccatum contra juſtitiam vel charitatem.*
2. *Eſt veniale pertinens ad prodigalitatem.*
3. *Ex rationabili cauſa poteſt eſſe virtuoſum.*
4. *Per ſpeciales circumſtantias fit quandoq; grave peccatum.*
5. *Quandonam ſit illicitum ſibi falſum crimen imponere?*
6. *Sententia affirmans eſſe grave peccatum, falſum crimen fateri metu tormentorum, propter quod erit occidendus, probabilior.*
7. *Altera tamen probabilis.*

§. I.

§. I.

Quale peccatum ſit infamare ſe ipſum?

1. CONCLUSIO. *Se ipſum infamare non eſt ex genere ſuo peccatum mortale, neque contra charitatem, neque contra juſtitiam.* Ita Leſſ. Lugo. diſp. 14. ſe. 10.

Ratio quoad primam partem eſt, quia ut infamans peccaret contra juſtitiam, deberet alicujus jus violare, eique injuriam inferre: ſed nullius jus violat, cùm ipſe ſit dominus ſuæ famæ. Neque dicas, talem infamationem nocere Reipublicæ, cujus intereſt habere ſubditos integræ famæ. Nam contra eſt, quòd Respublica parùm læditur ex unius privati civis infamia, ideoque hoc damnum valde modicum cenſetur.

Secunda pars probatur, quia charitas non obligat hominem ad comparanda, vel conſervanda bona ſibi extrinſeca, niſi quatenus illa ſunt neceſſaria ad noſtrum vel proximorum bonum ſpirituale: ergo non obligat ad famam conſervandam, ſi illa præciſè ſecundùm ſe ſpectetur.

2. Reſpondeo ſecundò. Infamare ſe ipſum ſine rationabili cauſa eſt peccatum veniale, pertinens ad vitium prodigalitatis. Eſt contra Turrianum, exiſtimantem, quòd ſit peccatum puſillanimitatis. Probatur, quia profuſio non neceſſaria nec rationabilis noſtrorum bonorum eſt quædam prodigalitas: ſed qui ſe ipſum absque rationabili cauſa infamat, profundit inordinatè & inutiliter bonum famæ, cujus ipſe eſt dominus: ergo peccat peccato prodigalitatis, quod eſt ex genere ſuo veniale.

3. Dixi, *niſi fiat ex rationabili cauſa*, nam ex tali cauſa ſe ipſum infamare, vel infamiam impoſitam tolerare meritorium eſt & laudabile: uti patet primò exemplo Sanctorum præſertim D. Auguſtini, qui peccata à ſe commiſſa per libros Confeſſionum manifeſtavit. Secundò ex hoc, quòd minus bonum laudabiliter expenditur pro majori bono, cùm ergo homo ſit dominus ſuæ famæ, laudabiliter illam expendit pro majori bono virtutis. Tertiò à pari, quia laudantur, qui rapinam bonorum ſuorum tolerant propter Chriſtum: ergo laude digni ſunt, qui ex pari cauſa tolerant jacturam famæ & honoris.

4. Reſpondeo tertiò. Ratione ſpecialis circumſtantiæ aliquando per accidens graviter peccat infamator ſui ipſius, cujuſmodi circumſtantiæ ſunt primò, ſi falſum crimen de ſe juramento confirmet. Secundò, ſi ſe jactando de crimine commiſſo complacentiam habeat. Tertiò, ſcandalum ſeu malum exemplum, quod exinde proximus capit. Quartò, damnum quod in alios v. g. in communitatem redundat, cujus ipſe eſt membrum; Ita enim graviter peccat Prælatus ex ſententia Soti l. 5. de juſt. q. 10. a. 2. ſi ſe ipſum infamando ſit inutilis ad aliorum regimen, quod tamen Molina diſp. 37. n. 6. & Leſſ. c. 11. n. 32. limitant pro caſu, quo Prælatus ſe ipſum infamans, non obſtante infamiâ, vult retinere regimen, aut non conari ad famam recuperandam per novas virtutes. Peccat quoque Religioſus contra juſtitiam, ſi ex ipſius diffamatione Religio vel Monaſterium ſubeat notabile detrimentum ſuæ bonæ exiſtimationis: peccat parens, qui infamando ſe ipſum eſt cauſa, quòd filii ad patris delictum notentur infamiâ & priventur bonis, ut contingit in crimine læſæ Majeſtatis, & alicubi in crimine hæreſis.

§. II.

Quid ſentiendum in confeſſione falſorum criminum ad evitanda tormenta?

POtiſſima quæſtio eſt hoc loco, an ſit grave peccatum propter evitanda tormenta ſibi falſum crimen imponere, præſertim ſi quis ſciat ex tali confeſſione fore ſe capitali ſupplicio afficiendum? 5.

Suppono primò: Extra caſum gravis metûs eſſe grave peccatum contra charitatem, & præceptum conſervandi vitam & membra, ſi quis falſum crimen ſibi imponendo exponat ſe periculo mortis, vel mutilationis per Judicis ſententiam inferendæ.

Suppono ſecundò: Non minùs eſſe reum gravis peccati, qui ex metu levium tormentorum fatetur falſum crimen, pro quo erit mutilatione vel ultimo ſupplicio puniendus, eò quòd transgrediatur illud ipſum præceptum ſe ſuaque membra ſervandi.

Suppono tertiò: Non peccare, qui ſive metu tormentorum, ſive ſinè illo fatetur verum crimen, propter quod erit à Judice morte plectendus, quia licèt tunc remotè præbeat cauſam ſuæ mortis, non tamen ut modo illegitimo, & ut ſibi innocenti, ſed modo legitimo ac juſto ut ſibi nocenti inferenda. Reſtat dubium, an ſi quis ex gravium tormentorum metu, quæ quis ægriùs ſuſtinet, quàm celerem mortem, ſibi falſum crimen imponat, graviter peccet?

CONCLUSIO. *Probabilius eſt, illum graviter peccare, qui metu tormentorum ſibi ipſi grave crimen falsò imponit, propter quod à Judice erit mutilatione, vel morte puniendus.* Lugo cit. n. 175. 6.
Ratio eſt: quia cùm homo non ſit dominus ſuæ vitæ, & membrorum, non poteſt ad eorum deſtructionem poſitivè cooperari: ſed per ejusmodi confeſſionem falſi criminis poſitivè cooperatur ad deſtructionem ſuæ vitæ, vel membrorum, ſiquidem per hanc Judex inducitur ad illum occidendum, aliàs neutiquam interfecturus: ergo.

Oppoſita tamen ſententia tum extrinſecè propter authoritatem plurium Doctorum Soti, Toleti, Sylveſtri, quos citat & ſequitur Leſſ. cit. n. 45. tum propter hanc rationem intrinſecè eſt probabilis: quia non videtur eſſe gravis obligatio tuendi vitam cum tanto dolore; in tantum quippe foret grave peccatum, in quantum eſſet mendacium pernicioſum, quo quis ſibi infert malum: ſed ex hoc capite non eſt, quia mors in tali caſu non videtur graviter præponderare illis tormentis, quæ quaſi ſunt ipsâ morte graviora, unde aliquis non tam mortem ſibi procurat ejuſmodi confeſſione, quàm ex juſta cauſa ſe interficiendum exponit, ut nimirum celeri morte redimat tormenta pejora ipsâ 7.

Digitized by Google

morte; ſic non cenſetur eſſe homicida ſui, qui ſe hoſtium telis, vel gladiis interficiendum exponit, ne in miſerrimam ſervitutem abductus graviſſima tormenta patiatur: neque cenſeretur eſſe ſuicida, qui judicem rogaret, ut ſe potiùs interficeret, quàm ejusmodi tormentis cruciaret. Et hæc ſententia favet multis miſeris, inquit Leſſius, qui aliàs corpore & animâ perirent confitendo falſa crimina contra conſcientiam, quæ tamen non audent revocare metu tormentorum. Unde Confeſſarius non debet reum urgere ad retractanda crimina, quæ in fidiculis & tormentis falſò fuit confeſſus, quando videt metu tormentorum ejusmodi retractationem difficulter perſuaderi poſſe: ſic enim conjiceret miſerum in periculum peccandi contra conſcientiam, à quo liber erit, ſi bona fide & ſequela alterius ſententiæ, tametſi minùs probabilis, relinquatur.

ARTICULUS V.
Quomodo ſit reſtituenda fama proximi?

SUMMARIA.

1. *Quando ſit obligatio reſtituendi famam?*
2. *Quomodo reſtituenda ab imponente falſum crimen?*
3. *An reſtitutio facienda apud mediatos auditores?*
4. *Cum quanto periculo facienda?*
5. *Quomodo fama reſtituenda in veri criminis propalatione?*
6. *An detractor teneatur ad damna ſecuta?*
7. *An obligatio reſtituendi famam tranſeat ad heredes?*
8. *Sitne defuncto, vel ejus hæredibus fama reſtituenda?*
9. *Quænam cauſæ excuſent à reſtitutione?*

1\. QUæres primò. Quandonam ſit obligatio reſtituendi famam? Reſpondeo: Ut quis obligetur ad reſtitutionem famæ, requiritur, ut injuſtè læſerit famam proximi, quam ille necdum recuperavit, & recuperare deſiderat. Ita communis DD. Dicitur primò, *ut injuſtè læſerit*; nam ſi læſit modo juſto v. g. nocentem juſtè accuſando in judicio, vel contra ipſum dando teſtimonium, hoc ipſo non tenetur reſtituere, quia nullam injuriam irrogavit. Secundò dicitur, *ut læſerit;* nam ſi nullum famæ detrimentum ex detractione ſecutum fuit, veluti ſi dicenti non habetur fides, nulla quoque erit obligatio reſtituendi. Tertiò dicitur, *quam ille necdum recuperavit;* ſi enim recuperavit, ceſſat obligatio, ſiquidem ceſſat damnum, quod eſt reſtitutionis objectum. Quartò dicitur, *& recuperare deſiderat*, nam ſi poſſit præſumi, quòd infamatus non deſideret reſtitutionem, ut ſi nec ipſe, nec alii propter ipſum magnum exinde patiantur incommodum, vel ipſe ſe jactet de tali crimine, infamans ad nihil tenebitur.

2\. Quæres ſecundò. Ad quid teneatur, qui alterum falſo de crimine injuſtè infamavit? Reſpondeo primò. Si aliter recuperare nequeat, (prout difficile fieri poſſe videtur) tenetur vel per ſe, vel per alios fateri ſuum mendacium, & retractare detractionem, eamque retractationem, ſi opus ſit, juramento vel teſtibus confirmare; nam reſtitutio famæ debet eſſe efficax ex parte detrahentis; ideoque, ſi non ſufficiat juramentum, opus eſt adhibere teſtes. Ita Leſſ. n. 107. & San-Gall. q. 3. dub. 7. Reſpondeo ſecundò. Qui probabili errore ductus alterum de falſo crimine infamavit, tametſi non peccaverit infamando, nihilominus poſt deprehenſum errorem tenetur ad famæ reſtitutionem, ſi absque notabili damno poſſit. Molina tom. 4. diſp. 20. n. 3. Ratio eſt, quòd qui cauſam poſuit, ex qua proximo damnum emergere advertit, tenetur ex juſtitia illud avertere, ſi poſſit, aliàs damnum efficitur ipſi indirectè voluntarium, ut ſi quis ſcintillam in alienam veſtem inculpabiliter excuſſit, tenetur illam extinguere, ſi inde veſtem conſumendam advertit.

Quæres tertiò. An ſufficiat reſtitutio famæ facta apud illos, apud quos famam abſtuliſti, vel an ulteriùs apud illos tenearis reſtituere, quibus ipſi evulgárunt. Reſpondeo. Quamvis per ſe loquendo detractor videatur obligari ad faciendam reſtitutionem non tantùm apud immediatos, ſed etiam apud mediatos auditores, ut docet Leſſ. c. 11. dub. 20. eò quòd totum illud damnum, & infamia ſubſequens procedat ex injuria detractoris; praxi tamen conformius, & ſufficiens videtur, ſi reſtituat penès illos, apud quos ipſe detraxit, ut docet de Lugo diſ. 15. ſ. 2. n. 16. partim quia eſt moralis impotentia, omnes illos conveniendi, quibus infamatio fuit evulgata: partim quia qui apud immediatos auditores detegit rei narratæ falſitatem, etiam videtur implicitè ipſis committere hujus retractationis evulgationem, quam commiſſionem cùm non expreſsè rejiciunt, implicitè acceptare cenſentur. 3.

Quæres quartò. Cum quanto periculo vel damno ſuo teneatur detractor famam reſtituere? Reſpondeo primò. Si detractio fuit tantùm materialiter, vel venialiter injuſta, v. g. ex defectu advertentiæ, non tenetur detractor cum gravi ſuo incommodo famam reſtituere. Ratio eſt, quia ex actione tantùm materialiter vel venialiter injuſta non debet oriri grave onus reſtituendi, quale eſt reſtituere cum ſuo gravi incommodo. Reſpondeo ſecundò. Nemo regulariter tenetur cum vitæ diſcrimine famam proximo reſtituere, quia vita eſt bonum ſuperioris ordinis, quàm fama. Dico *regulariter*: nam ſi quis injuſtè infamando proximum illum conjecit in vitæ periculum, tenetur illi cum pari diſcrimine reſtituere famam, ut cum Cajetano docent communiter DD. Reſpondeo ter- 4.

Digitized by Google

tertiò. Tenetur detractor, qui falſum crimen de alio dixit, reſtituere etiam cum æquali famæ ſuæ diſpendio; tunc enim damnum propriæ famæ eſt reſtitutioni intrinſecum, & lex juſtitiæ obligat ad reſtituendum injuſtum damnificantem etiam cum jactura bonorum illius ordinis, in quo damnum intulit. Ita Molina. diſp. 40. n. 3. Leſſ. dub. 22. n. 117.

5\. Quæres quintò. Quomodo debeat reſtituere famam, qui verum & occultum crimen revelando proximum diffamavit?

Reſpondeo. Duplici videtur modo poſſe compenſatio fieri. Primus eſt, quem S. Doctor hîc inſinuat, ut quis coram illis, apud quos verum crimen detexit, dicat, ſe malè, vel injuſtè de proximo fuiſſe locutum, vel erraſſe in iis, quæ de proximo narravit; ſic enim veritatem loquitur, cùm omnis peccans practico errore decipiatur, & ipſe quamvis vera, injuſtè tamen & malè, de proximo locutus fuit, qui modus videtur magis conveniens apud ſimplices, quàm apud prudentes, qui ſi audiant proximum iniquè, non tamen falſò diffamatum, magis confirmabuntur in mala opinione de proximo. Secundus & ferè unicus modus eſt captare occaſiones, ut res narrata abeat in oblivionem, ſæpius apud auditores narrati criminis, infamatum laudare, & honorificè de illo loqui, prout tradit Sotus l. 4. de juſt. q. 6. a. 3. ad 4.

6\. Quæres ſextò. An detractor teneatur ad reſtitutionem damnorum, quæ ex injuſta diffamatione ſequuntur, v. g. quia ſpoliatus eſt officio, beneficio?

Reſpondeo cum communi. Teneri detractorem ad omnia damna ſecuta, etiamſi crimen fuerit verum, quia eſt obligatio reſtituendi omnia damna, quæ ſequuntur vi injurioſæ actionis: ſed hic ſupponitur injurioſa actio, ex cujus vi ſequuntur illa damna: ergo.

7\. Quæres ſeptimò. An hæredes infamatoris teneantur ad reſtitutionem famæ, ſi infamator illam non reſtituit?

Reſpondeo cum Leſſio, non teneri ad reſtitutionem famæ, ſed ad reſtitutionem damnorum, ſiqua ſecuta ſunt ex injuſta diffamatione. Ratio primæ partis eſt, quia obligatio merè perſonalis non tranſit ad hæredem: ſed hæc eſt obligatio merè perſonalis, quia non eſt obligatio ad aliquid agendum. Ratio ſecundæ partis eſt: quia obligatio illa non eſt merè perſonalis, ſed etiam realis, ſiquidem afficit ipſa bona infamatoris.

Quæres octavò. An defuncto, vel ipſius hæredibus fama ſit reſtituenda? 8.

Reſpondeo, eſſe reſtituendam, quatenus ex infamatione aliquod damnum percipiunt, defuncto quidem, quia etiam poſt mortem eſt poſſeſſor famæ; hæredibus ipſius, quia iſti ſuccedunt in omnia jura defuncti. Leſſ. dub. 21. n. 114.

Quæres nonò. Quænam ſint cauſæ excuſantes à reſtitutione famæ? 9.

Reſpondeo. Cauſæ excuſantes à reſtitutione ex hactenus dictis ſequentes colliguntur. Primò condonatio, ſeu remiſſio infamati, niſi fortè fama ſit neceſſaria ad vitandum ſcandalum, aliudve damnum proximi. Secundò excuſat impotentia moralis, veluti cùm reſtitutio non poteſt fieri ſine multo majori damno famæ, vel ſine periculo vitæ. Tertiò ceſſatio damni, ut ſi infamia abiit in oblivionem aut aliâ viâ recuperata, vel crimen occultum alio modo factum eſt publicum. Quartò, compenſatio mutua, quæ duobus modis poteſt eſſe licita; primò ſi intra vel extra judicium ab alio infamatus, aut infamandus detegas occultum crimen ipſius ad debilitandum authoritatem & teſtimonium ipſius, aut ut ipſum cogas ad famam reſtituendam. Secundò ſi is, quem infamâſti, te quoque æqualiter aut graviùs infamavit; tunc enim poteris ipſi famam ablatam aliquamdiu apud te retinere, donec alter tuam tibi reſtituat. Ratio, quòd uterque modus licitus eſſe poſſit, eſt, quia poteſt habere rationem juſtæ defenſionis, quâ quis utitur vel ad conſervationem, vel ad reparationem ſuæ famæ & honoris. Aliàs verò præciſè per modum compenſationis alium infamantem infamare, aut ipſi famam ablatam nolle reſtituere illicitum eſſe meritò docet de Lugo ſ. 3. n. 44. cum pluribus aliis, quia infamatio alterius non eſt per ſe medium recuperandi ablatum honorem, ſed eſt privata vindicta, quæ nunquam licet, neque per famæ injuſtè ablatæ retentionem recuperas amiſſam famam. In quo eſt lata diſparitas: à compenſatione, quæ fit in bonis fortunæ, quia per iſtam tanquam medium ad hoc ordinatum recuperas, quod tuum eſt, hoc autem non fit in auferendo, vel retinendo alterius famam injuſtè ablatam. Quintò: Cauſa excuſans eſt, ſi abſque gravi culpa theologica alium infamâſti, tunc enim deobligaberis à reſtitutione, ſi illa ſine notabili damno tuæ famæ fieri nequeat, ut ſuperiùs eſt dictum.

DISPU-

Digitized by Google

DISPUTATIO XL.

DE

Reſtitutione pro injuriis in bonis fortunæ.

QUamvìs in bonis fortunæ pluribus modis proximo poſſit inferri injuria & damnum; præcipuus tamen, uti & frequentiſſimus nocendi modus eſt furtum, de quo præſenti Diſputatione agendum. Alia, quæ ad hunc locum reduci poſſent, in tractatu de Contractibus commodiùs exponentur.

ARTICULUS. I.

Quid quotuplex, & quanta ſit injuria furti.

SUMMARIA.

1. *Quid ſit furtum?*
2. *Eſt ex genere ſuo peccatum mortale.*
3. *An uti re alienâ ſit diſtinctum peccatum ab ejus retentione.*
4. *Enumerantur diverſæ ſpecies furti.*
5. *Furtum ſpecie differt a rapina.*
6. *Datur aliqua quantitas reſpectu cujuscunque divitis ſufficiens ad peccatum mortale.*
7. *Quantitas auferens victum diurnum ſufficit ad mortale.*
8. *Non poteſt quantitas menſurari juxta divitias patientis damnum.*
9. *Poteſt in furto graviter peccari ratione damni, non ratione furti.*
10. *Gravitas furti non pendet ex eo, quòd dominus ſit invitus.*
11. *Comeſtio fructuum in itinere non habet malitiam furti.*

§. I.

Difinitio & diviſio furti.

1\. QUæres primò, Quid ſit furtum? Definiunt furtum juriſperiti in *l. 1. §. furtum ff. de furtis: Furtum eſt contrectatio fraudoloſa lucri faciendi gratiâ, vel ipſius rei, vel etiam uſûs poſſeſſioniſve.* Compendioſiùs S. D. q. 66. a. 3. *eſt occulta rei alienæ acceptio invito domino.*

Dicitur primò *occulta*, per quod diſtinguitur à rapina, quæ includit violentiam palàm, & ſcienti illatam.

Dicitur ſecundò *rei alienæ*, nam qui rem ſuam, vel quia furto ablata eſt, accipit, non committit furtum, ubi notat Haunold. tr. 2. n. 252. lij *alienæ & invito domino* debere accipi in latiori ſenſu, ita ut aliena res dicatur non illa tantùm, quæ ab altero jure proprietatis, ſed alio quoque titulo, & jure v. g. pignoris, aut hypothecæ detinetur, & ut dominus dicatur quicunque juſtus rei detentor. Unde ſi debitor invito detentori pignoris auferat rem ſuam in pignus traditam, verum furtum committit, ac ſi rem alienam abſtuliſſet. Item nomine rei alienæ intelliguntur res externæ & bona fortunæ, non bona interna, aut bona animæ, corporis, famæ, honoris. Dicitur tertiò, *invito domino*, ſubintellige rationabiliter, ideo ſi quis alteri rem occultè auferat, circa quam moraliter præſumit, dominum non fore invitum, ſi peteret, nullum committet furtum. Item ſi in extrema neceſſitate conſtitutus auferat, quia tunc rationabiliter invitus eſſe non poteſt.

Quæres ſecundò. An furtum ſit ex genere ſuo peccatum mortale? 2.

Reſpondeo affirmativè cum S. D. cit. q. 66. a. 5. & 6. Ratio eſt: Actio ex natura ſua tendens ad læſionem proximi & humanæ ſocietatis, ex objecto & genere ſuo habet gravem deformitatem repugnantem charitati: ſed ita ſe habet furtum: ergo eſt ex genere ſuo grave peccatum, niſi materiæ parvitas excuſet.

Quæres tertiò. An qui rem alienam detinet, toties peccet, quoties re illâ utitur. 3.

Reſpondeo. Non eſſe novum & diſtinctum peccatum, quia rem alienam accipere, retinere, uſurpare moraliter habentur pro eodem peccato propter eundem modum repugnàntiæ cum virtute juſtitiæ: augetur tamen malitia injuſtæ detentionis ex uſu rei, ſi dominus illum ægriùs ferat, quàm nudam detentionem, & ſi exinde major fiat difficultas, vel impotentia ad reſtituendum. Sotus, Leſſius, aliique.

Quæres quartò. Quæ ſit ſpecies furti? 4.

Reſpondeo. Species furti juxta rei ablatæ vel circumſtantiarum diſtinctionem communiter numerantur: *Sacrilegium*, quod eſt furtum è loco ſacro, aut rei ſacræ è loco non ſacro. *Peculatus* eſt furtum rei ad fiſcum vel principem pertinentis, quò reducitur cuſio falſæ monetæ ex adulterato metallo principis, vel cuſio veræ monetæ ſine licentia Principis; item converſio bonorum communium in propriam utilitatem. *Abiegatus* ab abigendo dictus, eſt abductio jumentorum & animalium ex alieno grege, vel ſtabulo. *Plagium* eſt injuſta abductio hominis liberi, vel ſervi alieni ad vendendum, vel retinendum in mancipium.

Quæres quintò. An furtum ſpecie differt à rapina? 5.

Reſpondeo affirmativè cum S. D. q. 66. a. 4. quia rapina propter injuſtitiam acceptionis rei alienæ continet injuſtitiam verſantem circa perſonam & honorem proximi, cui per violentiam gravis injuria & contemptus irrogatur.

§. II.

Digitized by Google

§. II.

Quæ ſit gravis materia in furto?

6. VAria ſunt circa determinationem gravis materiæ Authorum placita, dum aliqui valde magnam cum Bannez, alii valde parvam cum Navarro quantitatem pro materia ad mortale peccatum furti ſufficiente determinant.

Reſpondeo primò. Datur aliqua quantitas, quæ, ſi à quocunque quatumcunque divite auferatur, ſufficit ad peccatum mortale. Ita ad mentem Soti, Navar. Toleti, Leſſii, Layman, Lugo, furtum unius vel duorum aureorum erit mortale, etiamſi potentiſſimo Regi auferatur.

Ratio eſt primò. quia illorum valor ex communi hominum perſuaſione non cenſetur modicus, & licèt perſonis ditiſſimis ablatio aurei non graviter noceat quatenus inſervit ad ipſorum victum, tamen videtur notabiliter nocere, quatenus inſervit ad alendam familiam, & poteſt eſſe ſalarium menſtruum alicujus famuli inferioris, vel ſtipendium militis. Unde etiam reſpectu talis quantitatis dominus cenſetur rationabiliter & graviter invitus,& principes graviter ferunt, ſi in ſuis gabellis etiam unico aureo defraudentur.

Ratio potiſſima eſt ſecundò ex Lugo,diſp. 16. ſ. 2. quia illud furtum cenſetur grave, ex quo, ſi permitteretur, graviter turbaretur tranquillitas & bonum Reipublicæ: ſed ſi furtum v. g. unius aurei non eſſet furtum grave, grave detrimentum inferretur reipublicæ: quia licèt tale furtum ſeorſim ſpectatum alicui diviti non afferat grave nocumentum, ſi tamen ſolùm eſſet peccatum leve, ex nimia hominum proclivitate ita multiplicarentur hæc peccata, ut etiam ditiſſimi exinde grave damnum paterentur, quod damnum etſi poſſet alicui videri extrinſecum tali furto unius aurei, eſt tamen reverà intrinſecum; quia provenit ex natura objecti, hoc eſt ratione pecuniæ & rerum temporalium, quibus in hoc ſtatu naturæ lapſæ mens humana immodicè ſolet aſſici.

7. Reſpondeo ſecundò cum Layman, loquendo de hominibus mediocris, vel minimæ fortunæ. Illa quantitas furti probabiliter ſufficit ad peccatum mortale, quæ in unum diem ſufficeret ad victum ilii homini, cui fit furtum, ita, ſi à cive mediocri fureris florenum, vel medium imperialem, ab operario quatuor vel quinque pazios, à mendicabulo aliquot nummos, quibus ſe per diem aluiſſet, vel quos in mercedem accepiſſet, peccabis graviter. Ratio eſt, quia valor pecuniæ pro victu vel mercede diurna ſufficientis meritò cenſetur notabilis in ordine ad illam perſonam, quæ juxta communem conſuetudinem vivendi tali pecuniâ ad honeſtum victum unius diei indiget, unde etiam reſpectu talis furti cenſetur rationabiliter & graviter invita: ergo qui talem quantitatem ſurripit, graviter peccat. Ubi vides, non poſſe ſtatui univerſalem regulam pro omnis ſtatûs hominibus, ſed ex prudentum arbitrio, & circumſtantiis perſonæ, cui res fuit ablata, expendendum eſſe, an ſit gravis materia, necne?

Reſpondeo tertiò. Quantitas furti, & rei ablatæ ſimpliciter non eſt menſuranda juxta dignitatem, vel divitias illius perſonæ, cui aufertur, quia hinc ſequerentur multa abſurda & Reipublicæ incommoda, & quantò quis eſſet ditior, tantò magis eſſet furtis & injuriis expoſitus. Nam pone, ruſticum habere centum florenos & mercatorem habere centum millia, & quòd plus quàm florenus requireretur ad grave furtum reſpectu ruſtici, jam ſequeretur quòd plus quàm 1000. floreni requirerentur ad gravem materiam reſpectu mercatoris. 8.

§. III.

Corollaria.

INferes primò. Si quis ſartori acum, vel ſutori furetur ſubulam, ex cujus carentia grave nocumentum patiatur, tametſi graviter peccet contra juſtitiam in genere gravis & injuſtæ damnificationis, in rigore tamen loquendo non peccare gravi peccato furti, quia id, quod ſurripit, in ſe ipſo non habet valorem notabilem, licèt ex conſequenti & per accidens, quia eſt unica acus, vel ſubula, nec eſt alterius comparandæ occaſio, ex illius ſurreptione proximo grave damnum inferatur. Idcirco ſiqua cenſura vel reſervatio eſſet ſupra furtum grave, non incurreretur ab illa perſona, quæ acum ſubulamque ſubduxit. 9.

Inferes ſecundò. Si ex furto rei modicæ non aliud ſequatur damnum, quàm quòd dominus illius rei valde ægrè ferat & indignetur,non eſſe grave peccatum contra juſtitiam, quia dominus tunc non eſt rationabiliter invitus, & quòd adeò graviter indignetur, eſt merè per accidens: ſi tamen damnificans prævideat malum animi vel corporis proximo ratione illius indignationis eventurum, peccare contra charitatem, quia obligatur ad abſtinendum ab actionibus, quas commodè vitare poteſt, ſi ex iis proximo aliquod notabile damnum oriturum advertat. 10.

Inferes tertiò. Si quis in itinere conſtitutus comedat uvas ex vinea ibidem poſitas, modò illas ſecum non auferat, probabiliter nec venialiter peccare, prout habet Lugo cit. cum Covarruvia & aliis. Et videtur colligi primò Deut. 23. ubi dicitur: ***Ingreſſus vineam proximi tui comede uvas quantum tibi placuerit, foras autem ne auferas eam.*** Et ita videtur approbatum conſuetudine, ac tacitâ licentiâ dominorum, quod ad alios quoque fructus, ficus, poma &c in parva quantitate (de qua debet intelligi) extendit ob paritatem rationis cit. Lugo. 11.

Digitized by Google

ARTICULUS II.

Quomodo per minuta furta graviter peccetur?

SUMMARIA.

1. *Furtum leve contrahit gravem malitiam ex intentione graviter nocendi.*
2. *Cùm pervenitur ad gravem materiam, graviter peccatur.*
3. *Major quantitas requiritur in furtis ſucceſſivis, quam ſimultaneis.*
4. *Item cùm fiunt diverſis perſonis.*
5. *Modica plurium defraudatio conſtituit grave peccatum obnoxium reſtitutioni.*
6. *Quid dicendum, cùm plures per ſingula minuta furta grave damnum inferunt?*
7. *Solvuntur oppoſita rationes.*

1. VAriè minuta furta committi poſſunt: Primò, ut eadem perſona ſæpius furetur modicum uni perſonæ: Secundò, ut furetur perſonis diverſis: Tertiò, ut plures eidem perſonæ: Quartò, ut quis habeat intentionem per frequentia furta grave damnum inferendi, vel non habeat ſimilem intentionem. Unde

Quæres primò. Quomodo peccetur ſæpius furando eidem perſonæ?

Reſpondeo primò. Qui animo furandi magnam quantitatem uni perſonæ ſæpiùs furatur modica, in ſingulis furtis peccat mortaliter, quamvis non ſit obligatio reſtituendi ſub mortali pro ſingulis furtis, antequam perventum eſt ad magnam quantitatem. Sic communis.

Ratio primi eſt, quia actus externus ſumit malitiam ab actu interno: ſed actus internus eſt mortaliter peccaminoſus, quia habet pro objecto notabile damnum proximi: ergo etiam actus externus.

Ratio ſecundi eſt, quia obligatio reſtitutionis non oritur ex voluntate damnificandi, ſed ex damno re ipſa extrinſecùs illato: atqui hoc, ut ſupponitur, non eſt grave: ergo. Unde etiam ſiqua cenſura, vel reſervatio ex furto gravi fuiſſet impoſita, non incurreretur per talia furta.

2. Reſpondeo ſecundò. Etſi non habueris animum accipiendi rem notabilem, ſi tamen ſucceſſivè perveniens ad talem quantitatem, quæ etiam ſucceſſivè accepta meritò cenſetur gravis, niſi inadvertentia quantitatis excuſet, in ultimo furto peccas mortaliter.

Ratio eſt, quia licèt ultima acceptio ſecundùm ſe non ſit gravis, quatenus tamen complet acceptiones antecedentes, & cum ipſis ſumpta conſtituit gravis materiæ injuſtam acceptionem, ſic eſt gravis, adeòque mortale peccatum, prout in aliis materiis clarè conſtat, ut ſi in die jejunii incipias comedere cibum prohibitum & ſucceſſivè pervenias ad notabilem quantitatem, tunc ultima buccella, per quam venitur ad materiam gravem, licèt in ſe accepta non ſit gravis, tamen accepta cum præcedentibus conſtituit materiam ſufficientem ad gravem transgreſſionem jejunii, & incurrendas cenſuras, vel pœnas, ſiquæ fuiſſent latæ contra violatores jejunii. Dixi tamen, *niſi inadvertentia quantitatis excuſet*, quia qui habet inculpabilem inadvertentiam gravis malitiæ, non graviter peccat: ergo ſi quis habet inculpabilem inadvertentiam de gravitate materiæ, graviter non peccabit; licèt, poſteaquam advererit ſe per ſucceſſiva furta ad gravem materiam perveniſſe, teneatur reſtituere ſub mortali, ut ſuprà dictum.

Reſpondeo tertiò. Ad gravem materiam in 3.
furtis ſucceſſivè acceptis non ſemper ſufficit illa, quæ ſufficeret in furto unico. Ita Leſſ. Lugo, Mol. cit.

Ratio eſt primò. Quòd in ſucceſſivis acceptionibus poſſit intercedere tantum intervallum, ut non ampliùs moraliter inter ſe uniri cenſeantur, veluti ſi modica quantitas poſt tres, vel quatuor menſes iteratò auferatur. Ratio eſt ſecundò, quòd in illis ſucceſſivis acceptionibus domini non ſint adeò inviti, nec patiantur tantum detrimenti, quantum ſimultaneis, quod etiam in furtis famulorum & domeſticorum attendi debet.

Quæres ſecundò. Quomodo peccet, & re- 4.
neatur ad reſtitutionem, qui ſæpe aliquid modicum furatur diverſis perſonis?

Reſpondeo primò. In furtis levibus, quæ fiunt diverſis perſonis, requiritur major quantitas ad peccatum mortale, quàm ſi fierent eidem: quia tunc domini ſunt minùs inviti, cùm ſinguli minus damnum patiantur, velut docent Mol. diſp. 689. n. 1. Lugo diſp. 16. §. 2.

Reſpondeo ſecundò. Qui ſingulis modicum 5.
furando intendit diteſcere & pervenire ad notabilem quantitatem, tenetur reſtituere. Ita Leſſ. c. 12. d. 7. Lugo diſp. 16. §. 1. cum communi.

Colligitur primò ex Proverb. 11. ubi dicitur: *Statera doloſa abominatio eſt apud Deum.* Et Deut. 25. *Non habebis in ſacculo diverſa pondera.* Ubi ſatis indicatur, peccari mortaliter, lucrum quærendo ex frequentatis minutis furtis, & deceptionibus proximi. Ratio eſt, quòd licèt in tali caſu ſingulis non inferatur grave damnum, vel injuria, prout ſinguli ſunt, bene tamen prout ſunt membra communitatis & reipublicæ, & ſic cenſentur graviter eſſe inviti; tum quia illa ſumma reſpectu totius communitatis eſt aliquid notabile, veluti ſi ex tritici acervo acciperes magnam quantitatem, quæ tamen ſi divideretur in ſingulos, minutas tantùm portiones efficeret, non ideo rem modicam & levem acciperes: tum quia ex tali modo furandi graviſſima incommoda contra bonum publicum & ſingulorum civium indemnitatem ſequerentur; nulla enim ampliùs eſſet fides, & ſecuritas in contractibus, vel commerciis, ſi quis abſque formidine gravis peccati poſſet ex alieno diteſcere, fraudando menſuras, falſificando merces, &c. Sed quid dicendum, ſi quis non ex propoſito, ſed quaſi caſu plura minuta à pluribus accipiendo pervenit ad notabilem quantitatem?

tem? Reſpondet de Lugo cit. ſi in diverſis negotiis & per magna intervalla illa furta minuta fuerint accepta, non adeò facilè committi peccatum mortale, neque contrahi gravem obligationem reſtituendi, eò quòd non tanta ſequantur incommoda: neque domini ſint tam graviter inviti, neque illa furta tam facilè inter ſe uniantur, quamvìs abſolutè loquendo etiam iſtæ modicæ acceptiones poſſint pertingere ad furtum grave.

6. Quæres tertiò. Quomodo peccetur peccato furti, cùm plures eidem perſonæ per minuta furta grave damnum inferunt, ut ſi è multis vineam tranſeuntibus quilibet botrum carpat?

Certum eſt primò, ſi hoc fiat communi conſilio, peccare mortaliter, & teneri ad reſtitutionem, cùm cooperentur ad grave damnum juxta dicta ſuperiùs.

Certum eſt ſecundò. Si nullus aliquid ſciat de furto alterius, non peccare mortaliter, nec eſſe gravem obligationem reſtituendi, quia tunc nullus eſt cauſa damni notabilis. Dubium eſt ſi, ſi quis ſciat, ab aliis per minuta furta grave damnum dari, an tunc peccet mortaliter aliquid leve furando. Ubi affirmativam tenent Covarruvias, Medina, Ledeſma, Sayrus, aliique apud Lugo citatum §. 2. n. 54.

Reſpondeo, probabiliùs non peccare graviter, neque habere gravem obligationem reſtituendi, dummodo ſuo exemplo vel hortatione aliis non ſit cauſa accipiendi. Ita Leſſ. dub. 9. n. 52. & de Lugo n. 55. cum pluribus à ſe cit. Ratio eſt: qui eſt cauſa levis damni, non peccat graviter, nec ſub mortali tenetur reſtituere: ſed in noſtro caſu accipiens eſt cauſa levis damni, quia ſupponimus ipſum non eſſe cauſam, quòd alii acceperint, ſed omnes aliorum acceptiones per accidens conjungi.

Dices primò, Etiamſi ſeorſim ſumptus non cauſet grave damnum, quatenus tamen cum aliis conjungitur, ſic concauſat grave damnum, veluti cùm una perſona per repetita ſæpius furtula infert grave damnum, ultimum furtulum & junctum cum præcedentibus cenſetur grave. Secundò. Qui complet damnum notabile, eſt cauſa illius: ſed qui ſciens v. g. alios eſſe furatos novem julios, furatur decimum (ſuppoſito, quòd decem julii conſtituant notabilem materiam) complet notabile damnum: ergo cauſat. Tertiò. Ejusmodi damnificantes poſſunt compelli ad reſtitutionem ſub pœna excommunicationis: ergo peccant mortaliter.

Reſpondeo ad primum diſtinguendo: concauſat materialiter & partialitate effectûs, concedo; formaliter & partialitate cauſæ, nego; nec enim ipſe ulla ratione influit in aliorum acceptiones. Ex quo patet diſparitas ad inſtantiam, in qua, qui ſæpius furatur, utique eſt formalis cauſa damni dati per præcedentia furtula.

Ad ſecundum nego majorem: nam qui complet lineam decem pedum addendo unum pedem ad novem, non ideo eſt cauſa longæ lineæ, neque qui implet ſummam 100. florenorum dando unum florenum dat 100. florenos.

Ad tertium nego conſequentiam, quia juſto præcepto Superioris poteſt quis obligari ad aliquem actum, ad quem priùs nulla ratione tenebatur.

ARTICULUS III.

De furtis domeſticorum, famulorum, ſartorum.

SUMMARIA.

1. *Quid liceat accipere uxori, & è quibus bonis?*
2. *Quid liceat filiofamiliâs?*
3. *Quando famuli excuſentur à furto?*
4. *An famuli Sartorum?*

1. QUæres primò. Quandonam peccet uxor aliquid accipiendo de bonis mariti?

Suppoſitâ diviſione bonorum in priori tractatu traditâ. Reſpondeo. Uxor graviter peccat peccato furti, & tenetur ad reſtitutionem, ſi accipiat ſummam notabilem ex bonis mariti, vel quorum ipſe habet adminiſtrationem, ſi ſit rationabiliter invitus. Ratio eſt manifeſta, quia tunc invito domino accipit rem injuſtè, quæ eſt aliena vel jure proprietatis, vel adminiſtrationis. Hinc

Inferes primò: non peccare mortaliter, ſi quantitas judicio prudentis ſpectato ſtatu, opibus, aliisque circumſtantiis non ſit notabilis. Secundò: ſi expendat ex bonis paraphernalibus ſibi propriis, cùm illa nec quoad proprietatem, nec quoad adminiſtrationem ſint marito ſubjecta. Tertiò: ſi ex bonis communibus faciat eleemoſynas, ac donationes juxta conſuetudinem aliarum mulierum ejusdem conditionis; nam ejusmodi largitiones reducuntur ad honeſtam ſuſtentationem uxoris, & uxor non eſt ſerva, ſed ſocia etiam adminiſtrationis, quamvìs dependenter & cum ſubordinatione ad maritum. Quartò: ſi quid ſimiliter expendat pro impediendo damno mariti, ſive temporali ſive ſpirituali, v. g. largiendo eleemoſynas, vel procurando celebrationem Miſſarum pro converſione mariti impœnitentis, quia tunc maritus non poteſt eſſe rationabiliter invitus. Quintò: ſi quid accipiat pro rebus ſibi vel familiæ neceſſariis, ut victu, medicamentis &c. neque enim maritus poteſt hos ſumptus rationabiliter recuſare. Sextò: ſi maritus ſit diſſipator bonorum communium, ſi amens, furibundus, abſens, ita ut uxori totius domûs incumbat adminiſtratio, tunc enim expendere poterit, quod expendendum recta ratio ſuggeſſerit. Septimò: ſi pauperibus parentibus, vel prolibus ex priori matrimonio, ſi aliàs non poſſent juxta ſuum ſtatum decenter vivere, non poſſit ex propriis, tunc poterit ex bonis communibus, vel ex dote ſuccurrere, quia cùm jure naturæ iſtis teneatur providere, maritus iniquè id ferre non poteſt, quod etiam Leſſ. probabiliter extendit ad fratrem, vel uxoris ſororem ob-

Digitized by Google

ob rationis paritatem, quòd hoc jure communi liceat marito *in Lege, qui filium. 4. ff. ubi pupillus educari debeat.* Et confirmatur ex *Lege mutus. 73. §. 1. ff. de jure dotium.* ubi dicitur: *Manente matrimonio, non perditure uxori ob has cauſas dos reddi poteſt, ut ſe ſuoſq; alat, ut fundum idoneum emat, ut in exilium, ut in inſulam relegato parenti præſtet alimoniam, aut ut egentem virum, fratrem, ſororemq; ſuſtineat.*

2. Quæres ſecundò: Quandonam filiifamiliâs peccent peccato furti? Certum eſt ex dictis, quòd filiusfamiliâs non peccet accipiendo de bonis caſtrenſibus, vel quaſi caſtrenſibus, quæ ſubjiciuntur ipſius dominio, tam quoad proprietatem, quàm uſumfructum. De reliquis igitur loquendo,

Reſpondeo primò. Filius peccat mortaliter occultè accipiendo notabilem ſummam de bonis, quorum dominium, vel uſusfructus eſt penès parentes, ſi iſti ſunt rationabiliter inviti, & tenetur ad reſtitutionem. Ita habetur Proverb. 28. *Qui ſubtrahit aliquid à patre ſuo, & à matre, & dicit, hoc non eſſe peccatum, particeps homicidæ eſt.* Ratio eſt, quòd filius tunc verè committit furtum, & patri infert injuriam, ac damnum in rebus ſuis.

Reſpondeo ſecundò. Ut furtum filii ſit peccatum mortale, exigitur major quantitas, quàm in furto extranei; quia parens non ſemper cenſetur graviter invitus, nec vult adeò graviter obligare filium. Ita communiter DD. Hæc tamen quantitas non eſt eadem reſpectu omnium, ſed pro conditione ſtatûs, locorum, circumſtantiarum prudenti judicio determinanda: plus enim licebit accipere filio parentis prædivitis quàm mechanici.

Reſpondeo tertiò. Filius graviter peccat, & tenetur ad reſtitutionem, ſi notabiles pecunias à parente ad honeſtos uſus conceſſas, v. g. ad libros, veſtes, victum, convertat in ludum, compotationem, fœminas, contra voluntatem parentum: neque enim parens illarum pecuniarum dominium in filium abſolutè transferre voluit, ſed cum reſtitutione ad determinatos uſus. Leſſ. dub. 13. n. 77.

Reſpondeo quartò. Si filius in notabili quantitate exceſſit, tenetur quidem reſtituere, vel ſi non poſſit, poſt mortem parentis illam quantitam adducere in diviſionem cum fratribus; frequenter tamen ab onere reſtitutionis excuſatur, ut primò, ſi præſumi poteſt, quòd pater condonet, vel eſſet condonaturus reſtitutionem, ſi rogaretur à filio, qui præ verecundia non audet condonationem petere. Secundò, ſi ſumma non excedat id, de quo pater abſque præjudicio & injuria aliorum filiorum potuit liberè diſponere, ut tradit de Lugo diſp. 16. §. 1. n. 77.

Quæres tertiò. Quid dicendum de furtis famulorum? Reſpondeo. Excuſantur ſaltem à gravi furto famuli, quando poſſunt ex liberalitate & humanitate domini præſumere, ipſos ad acceptiones rerum modicarum præſertim in eſculentis, & poculentis non eſſe invitos. Item ſi quando aliquid ratione juſtæ compenſationis accipiant, ubi tamen obſervandæ ſunt cautelæ ſuperiùs expoſitæ. 3.

Quæres quartò. An famuli ſartorum licitè poſſint accipere fragmenta ſuperflua, & vendere, ex confectis veſtibus? Reſpondeo cum de Lugo n. cit. 85. probabiliter licere, quia ſicut domini veſtium ſolvunt minùs juſtum pretium ſartoribus, eò quòd ſciant, ab ipſis retineri fragmenta, ita etiam magiſtri famulis ſolent ſolvere minùs juſtum pretium, eò quòd ſciant, ab ipſis fragmenta ſervari, & vendi. Quòd ſi tamen magiſter ſartorum famulis juſtam ſui laboris mercedem ſolveret, ceſſaret hæc ratio, & famuli in acceptione fragmentorum peccarent. 4.

TRA-

TRACTATUS XIII.
DE CONTRACTIBUS.
PROOEMIUM.

Cùm præcipuum juſtitiæ munus ſit, jus ſuum cuique tribuere, nullibi ſuæ honeſtatis pulchritudinem juſtitia latiùs expandit, quàm in Contractibus, quippe materiâ ampliſſimâ, quæ totius humani generis commercia pervagatur; ideoque etiam magnorum Doctorum totis voluminibus, & doctiſſimis commentationibus ampliſſimè tractatur. Hanc tibi, Lector benevole, quantùm ad dirigendas conſcientias idoneum & neceſſe viſum fuit, paulò latiùs quàm ſcholaſtici anni anguſtiæ è cathedra tradere permittunt, exhibeo. Primò agemus de contractibus in genere. Secundò de contractibus oneroſis, præcipuè de mutuo, uſura, & contractibus uſuræ ſpeciem obtinentibus, de emptione & venditione, de cambiis & negotiatione, contractu ſocietatis. Tertiò de contractibus lucrativis, quo reducimus liberales promiſſiones, & donationes non tantùm inter vivos, etiam causâ mortis & ex teſtamento. Cæterùm, quia facillimè fraus & dolus ſeſe contractibus immiſcent, alterum juſtitiæ munus erit, reparare jus læſum, idque vel ſpontanea reſtitutione, vel authoritativâ per Judicis ſententiam. Spontaneæ reſtitutionis obligationem, quæ lædenti facienda incumbit, priori Tractatu præmiſimus, reſtat ut de altera ex officio judicis rectè imponenda, in particulari nonnulla dicantur.

DISPUTATIO XLI.
DE
Contractibus in genere.

Plura ſunt quæ in quæſtionem deducimus. Et quidem ex parte cauſæ formalis quæritur partim de definitione & diviſione, partim de ſolennitatibus contractuum, ſintne etiam in foro conſcientiæ neceſſariæ? Ex parte cauſæ efficientis quæritur, quænam perſonæ contractum celebrare poſſint? Ex parte cauſæ materialis quæri poteſt, de quibus bonis celebrari queant, quæ tamen ex dictis Tract. XI. de dominio Clericorum, filiorumfamiliâs, Religioſorum &c. ſatis deducta ſuppono; Adjumenta contractuum ſunt juramenta, de quibus movetur quæſtio, an & quomodo contractum confirment? Contraria contractuum ſunt dolus & metus, de quibus diſputatur, quomodo contractum vitient?

ARTICULUS. I.
Quid & quotuplex ſit contractus?
SUMMARIA.

1. *Contractus late, & ſtrictè acceptus.*
2. *Definitio contractus ſtrictè accepti.*
3. *Diviſio contractus in explicitum & implicitum.*
4. *In lucrativum, & oneroſum.*
5. *In bonæ fidei & ſtricti juris.*
6. *In nominatum & innominatum.*

7. *In*

Digitized by Google

cultatem reſcindendi contractum ex ſe ſolubilem.
8. Etiamne ſi error ſit cauſatus ex propria opinione?
9. Objectio ſolvitur.

§. I.

Prænotanda.

1. NOtandum primò. Errorem in contractibus dupliciter poſſe contingere, vel circa ſubſtantiam, vel circa accidentia rei. Circa ſubſtantiam, ut ſi emas vitrum, exiſtimans gemmam; ſi conſentias in matrimonium cum Bertha, exiſtimans Cajam eſſe. Circa accidentia, ſi emas equum octennem, quem putes eſſe quadrimum; hic uterque error, ſi ex propria opinione contrahentis oritur, abſolutè error dicitur; Si autem per alterius malitiam ſive contrahentis, ſive alterius tertiæ perſonæ ejuſmodi errorem inducentis oriatur, tunc propriè vocatur dolus.

2. Notandum ſecundò. Errorem cenſeri ſubſtantialem, quando verſatur circa materiam & objectum motivum ipſius contractus: ſic v. g. ſi des eleemoſynam diviti, exiſtimans dare te pauperi, error eſt ſubſtantialis, quia motivum elemoſynæ eſt ſublevare egeſtatem proximi; ſi Cajum hæredem inſtituis, quia exiſtimas eſſe cognatum, alias non conſtituturus, deceptio erit ſubſtantialis, ſi ipſe fuerit perſona extranea. Si voves Romam peregrinari, exiſtimans abeſſe bidui, cùm abſit octidui, non obligaris, quia motivum & materia voti non eſt præciſe Roma, ſed Romana & biduana peregrinatio. Econtra ſi Titius ſuſcipiatur ad Religionem, qui exiſtimatur dives, cùm non ſit, valet profeſſio; quia opulentia non poteſt aut debet eſſe motivum intrinſecum & principale, ſed tantùm extrinſecum impulſivum, & accidentale ſuſceptionis.

3. Notandum tertiò. Errorem tum ſubſtantialem, tum accidentalem alium eſſe antecedentem, alium concomitantem, vel incidentem, & conſequentem. Antecedens eſt, qui dat cauſam contractui, ita ut contractus non fieret, non exiſtente tali errore. Concomitans, incidens, & conſequens error eſt, qui non dedit cauſam contractui, ita ut contractus fuiſſet initus, tametſi talis error abfuiſſet.

4. Notandum quartò. Dolum dividi ſolere in bonum & malum. Dolus bonus ex D. Thoma 2. 2. q. 118. a. 8. eſt *ſolertia ad inveniendum derepente id, quod congruit*. Dolus malus deſcribitur in *l.* 1. §. *dolum. ff. de dolo malo*; quòd ſit *calliditas, fallacia, machinatio*, ad circumveniendum alterum adhibita: ubi calliditas pertinet ad animum, ut cùm quis ſciens rem eſſe vitio affectam, tacet. fallacia eſt in verbis, ut ſi mercem bonam aſſeras, quæ eſt vitioſa. Machinatio conſiſtit in artificio verborum ad decipiendum concinnato. De hoc dolo agimus in præſenti; & ſiquidem fraus & deceptio in contractu inventa eveniat ex pura ignorantia contrahentis, dicitur contractus ex errore factus; ſi ex fallaci inductione unius ex contrahentibus, dicitur contractus dolo initus & extortus. In ordine ad vitiandum contractum, & impediendum liberum conſenſum tam dolus quàm error pari paſſu ambulant.

§. II.

Reſolutiones practicæ.

CONCLUSIO prima. Error circa rei ſubſtantiam ſive ſit antecedens, ſive concomitans, vel incidens invalidat contractum. Ita communis DD. Conſtat primò auth. Juris. nam *L. Labeo 45. ff. de contrahenda emptione* dicitur, nullam eſſe venditionem, *ſi vendatur aurichalcum pro auro*, *L. qui officii. 62. ff. eodem. non tenere emptionem quando neſciens rem eſſe ſacram, vel religioſam, emit eam*. Conſtat *ſecundo* ratione. Contractus eſt eſſentialiter pactum & conſenſus duorum in idem; ſed, ſi error eſt circa ſubſtantiam rei, non eſt conſenſus duorum in idem; ſiquidem contrahens deceptus in aliam rem conſentit quam contrahit, v. g. ruſticus vendens gemmam, quam putat eſſe vitrum, conſentit non in gemmam ſed in vitrum, ideoque gemmam a ruſtico comparans tenetur ad reſtitutionem. 5.

CONCLUSIO ſecunda. Error ſeu dolus circa accidentia rei, licet ſit antecedens, detque cauſam contractui, & ſit ab altero contrahentium inductus, non invalidat actum. *Leſſ. l. 2. c. 17. d. 5. n. 29. Caſtropalao de Inſt. Com. aſſ. 2. puncto 5. n. 19.* 6.

Conſtat *primò* authoritate juris. nam. §. 1. *Inſt. de exceptionibus* ita dicitur. *Si metu coactus aut dolo inductus aut errore lapſus ſtipulanti Titio promiſiſti, quod non debueras promittere, palam eſt, jure civili te obligatum eſſe, & actio, quâ intenditur, dare te oportere, efficax eſt. ſed iniquum eſt te condemnari; ideoq; datur exceptio, quod metus causâ aut doli mali, aut in factum compoſita ad impugnandam actionem.* Ex quibus ſic ſit argumentum. Si contractus, cui dolus dedit cauſam, eſſet nullus jure naturali, vel civili, non pareret actionem, vel obligationem civilem: ſed hanc parit: ergo. Conſtat *ſecundò*. Quamdiu ſalvatur conſenſus in ſubſtantiam rei de qua contrahitur, tamdiu ſalvatur ipſius ſubſtantia: ergo. Conſtat *tertiò*. Si talis contractus eſſet invalidus; non induceret obligationem ex parte decipientis ſtandi tali contractui, ſi deceptus velit: ſed inducit; nam ſi deceptus nolit, decipiens non poteſt reſilire à contractu, ut eſt in confeſſo apud omnes.

CONCLUSIO tertia. Dolus accidentalis antecedens inductus ab altero contrahentium decepto dat facultatem pro arbitrio reſcindendi contractum, ſi naturâ ſua ſit ſolubilis. Ita Leſſ. cit. 7.

Conſtat *primò ex leg. ſi dolo 5. Cod. de reſcindenda venditione*, ubi dicitur: *Si dolo Adverſarii deceptum venditionem prædii te feciſſe Præſes Provinciæ aditus animadverterit, ſciens contrarium eſſe dolum bonæ fidei, reſcindi venditionem jubebit*. Conſtat *ſecundò* ratione, qui patitur injuriam, juſtè petit reſtitutionem pro injuria & damnis exinde ſecutis: ſed deceptus in hoc caſu patitur injuriam ob dolum malum, & pro illa non aliter fit reſtitutio, niſi reſciſſo contractu reponatur

tur in ſtatum priſtinum, reddita re alienata cum fructibus & compenſatis damnatis exinde emergentibus: ergo deceptus juſte petit reſciſſionem contractûs: quòd ſi deceptus malit ſtare contractui, nihilominus deceptor obligatur ad reſtituendum exceſſum pretii. Dixi: *ſi naturâ ſuâ contractus ſit ſolubilis:* ad excipiendum contractũ matrimonii & religioſæ profeſſionis, ubi dolus accidentalis nihil juvat ad reſcindendum propter inſolubilitatem utriusque.

8. Concluſio quarta. Si error accidentalis ſit inductus ex propria contrahentis opinione, vel a tertio citra culpam alterius contrahentis, poteſt reſcindi contractus, ſi res adhuc ſit integra & contractus nondum ſit completus, ſaltem ex parte decepti per traditionem rei. Ita Leſſ. *cit. n. 33. & DD. ibidem.* Ratio eſt: obligatio implendi contractum ſuſpenditur, ſi res, de qua fuit contractum, notabiliter immutetur: ſed hoc ſit in noſtro caſu: ergo. Et confirmatur exemplo ſponſalium; qui promiſit puellæ matrimonium, etiam nullo dolo inductus, ſi poſtea comperiat ſubeſſe aliquod vitium, quo cognito contraxiſſet ſponſalia, poteſt non complere hunc contractum: ergo potiori jure idem dicendum in aliis contractibus. Dixi *ſi res ſit integra &c.* nam ſi contractus per traditionem rei fuit completus, nequit reſcindi propter dolum accidentalem, cujus alter contrahentium non eſt particeps. Ita colligitur ex *cit. leg. ſi dolo.* ubi decepto permittitur beneficium reſciſſionis, ſi tamen dolo adverſarii fuerit inductus ad contrahendum: ergo à contrario, ſi abſit ejusmodi dolus, non erit locus reſciſſioni. Ratio eſt, quòd ideo datur locus reſciſſioni, quia alter contrahentium ratione deceptionis habet obligationem reſtituendi: ſed hæc deceptio abeſt in noſtro caſu: ergo. Nihilominus, ſi deceptio fuerit inducta abſque dolo alterius contrahentis, poteſt deceptus ipſi intentare actionem quanti minoris, hoc eſt, ut contractus reducatur ad æqualitatem, ac de pretio tantum detrahatur, quantò minoris res empta ob vitium detectum æſtimatur. vel ſi aliquis tertius deceptor fuit in cauſa, poteſt inſtituere actionem adverſus illum ad intereſſe lucri ceſſantis & damni emergentis; ita enim exigit juſtitia, & ut contractus reducantur ad æqualitatem. Ita colligitur *ex Leg. Julianus 13. in princ. ff. de actio. emti. empti,* ubi dicitur; *Is, qui pecus morboſum, aut tignum vitioſum vendidit, ſi tale ſciens reticuit & emptorem decepit, obligatur ad refundenda omnia detrimenta, quæ ex tali emptione orta. Si vero ignorans id fecerit, præciſe tenetur actione ex empto, quanto minoris alter fuiſſet rem empturus.*

Objicit Molina primò. Si contractus per dolum accidentalem & antecedentem initus eſſet validus, tunc decipiens acquireret jus per ſuam injuriam: ſed hoc eſt abſurdum: ergo etiam talis contractus non poteſt eſſe validus. *Secundò* in L. *& eleganter 7. in princ. ff. de dolo.* dicitur, emptionem eſſe nullam, ſi in *hoc ipſo ut venderet* aliquis *eſt circumſcriptus.*

Reſpondeo ad *primum* negando ſequelam; non enim acquireret jus per ſuam injuriam ſed per conſenſum contrahentis, qui dolum non advertit, quod ipſum tamen jus propter injuriam & dolum reſciſſione auferri poteſt. Ad *ſecundum Reſpondeo.* Legem ibidem loqui de minorenni per dolum circumvento, ut venderet ſuum ſervum, qui contractus utique eſt nullus, cùm minorennes ſine conſenſu Curatorum alienare non poſſint.

ARTICULUS. III.

An & quomodo valeant contractus ex metu initi.

SUMMARIA.

1. *Quid ſit metus ab intrinſeco, vel extrinſeco incuſſus?*
2. *Exponitur diviſio metus in gravem & levem.*
3. *Contractus ex metu gravi, jure naturæ ſunt validi.*
4. *Etiam jure poſitivo non ſunt irriti, ſed irritandi.*
5. *Excipiuntur matrimonium, & profeſſio religioſa.*
6. *Contractus ob metum ex alio fine injuſtum non poteſt pro libitu reſcindi.*
7. *Metus levis in foro conſcientiæ poteſt ſufficere ad revocandum contractum.*
8. *Metus adverſatur contractui non quoad ſubſtantiam conſenſûs, ſed quoad perfectionem liberi.*
9. *Contractus ex metu initus parit obligationem naturalem, ſed debilem.*
10. *Exponuntur variæ Leges objectæ.*
11. *Dolus & metus non omnimodè æquiparantur.*
12. *Contractus metu initus per traditionem transfert dominium.*
13. *Idem eſt judicium, ſive contrahens, ſive tertius metum incuſſerit.*
14. *Si metus non cauſâ contractûs incutitur, contractus initus pro evitando malo non reſcindibilis.*
15. *Objectio Lugonis ſolvitur.*
16. 17. *Ex metu juſte incuſſo valet contractus.*

§. I.

Ponuntur reſolutiones quæſtionis.

1. Notandum primò, alium metum incuti ab intrinſeco, hoc eſt, ex cauſis naturalibus, ut morbo, tempeſtate, feris, &c. alium eſſe ab extrinſeco, hoc eſt, qui ab homine tanquam cauſâ liberâ incutitur. De metu ab intrinſeco certum eſt, quòd contractus per illum non ſit irritus, ſicut & vota ex tali metu concepta v. g. in bello, peſte, & tempeſtate &c. ſunt valida. Metus ab extrinſeco eſt aliquando juſte, aliquando injuſte incuſſus. Si eſt juſte, ut ſi minteris quempiam denunciare apud judicem propter delictum commiſſum, etiam contractus

non ſit invalidus, quia fundamentum irritandi contractus eſſet [illegible] ergo [illegible] quæſtio eſt de metu ab extrinſeco [illegible] incuſſo.

2. *Notandum ſecundò*. Metum dividi in gravem, & levem. Levis eſt de malo [illegible] viro [illegible] non timendo, unde etiam dicitur metus cadens in virum [illegible] v. g. metus, ne homines malè loquantur. Metus gravis eſt de malo, [illegible] ſeu cadens in virum conſtantem, & eſt vel abſolutè, vel reſpectivè talis. Abſolutè talis eſt, qui metum [illegible] per omnia, ut metus mortis, mutilationis, atrocis cruciatus, longi carceris, exilii, ſervitutis, amiſſionis [illegible], ſtupri, infamiæ, injuſtæ excommunicationis a ſe, vel a perſonis conjunctis, liberis, uxore, carceribus ſubeundorum. Reſpectivè talis eſt, qui aliquas, non autem [illegible] perſonas prudenter movere poteſt, ut [illegible] in aliquo ſene, puero, fœmina, v. g. [illegible] reverentialis in filio reſpectu parentis, quando habet periculum diuturnæ offenſionis, [illegible] verborum &c. His poſitis

3. Concluſio prima. Contractus ob metum gravem ab extrinſeco injuſtè incuſſum initi ſunt [illegible] naturali, quàm poſitivo validi (excepto [illegible] & profeſſione religioſa, & quibuſdam aliis) poſſunt tamen reſcindi. Sanchez *l. 2. de Matrimonio, diſp. 8. cum communi* contra Molinam. *Prima pars probatur*, ſi contractus ex gravi metu celebrati forent invalidi, id eſſet vel propter defectum ſufficientis conſenſûs, vel voluntatis, vel propter injuriam per metum incuſſum contrahenti illatam: ſed neutrum dici poteſt. Non primum; quia, quæ fiunt ex metu, ſunt ſimpliciter voluntaria & tantùm involuntaria ſecundum quid, prout dictum eſt in tract. de actibus humanis. unde etiam baptiſmus, quantumvis ex metu gravi juſtè vel injuſtè incuſſo collatus, eſt validus. Non etiam ex ſecundo capite; quia injuria plus non infert, quàm quod metum injuſtè incutiens teneatur ad reſtitutionem, non autem, quòd contractus debeat eſſe invalidus. Confirmatur: Id quod jure præcipitur invalidari, non eſt ipſo jure irritum: ſed lex præcipit contractus ex metu injuſtè incuſſo celebratos invalidari *per l. ult. cod. de his, quæ vi metuſve cauſa*, iis verbis: *venditiones, tranſactiones, quæ per pœnam extortæ ſunt, præcipimus infirmari.* Item Inſt. *de Exceptionibus* in principio dicitur: *Si metu coactus aut dolo inductus [illegible] Titio promiſiſti, quod non promittere debueras, palam eſt, te jure civili obligatum.*

4. *Secunda quoque pars probatur ex cap. 2. de iis, quæ vi &c.* ubi decernitur debere in irritum revocari, quæ metu & vi fiunt. Item ex. l. *Item ſi [illegible] 14. §. in hac actione. 3. ff. de eo quod metus cauſa*, ubi iſta habentur *in hac actione* [illegible] ad reſciſſionem contractus [illegible] *quæritur an is metum fecerit*, [illegible] *metum ſibi eſſe illatum*, [illegible] ſuperiori articulo: [illegible] reſtitu[illegible] reſtitutio fit per reſciſſionem contractus, ergo qui per injuriam contractum metu extorſit, tenetur ex ſua parte pati reſciſſionem contractûs.

5. Excepi matrimonium & profeſſionem religioſam, quia cùm iſti actus ſint irrevocabiles, quamvis jure naturæ forent validi, tamen poſitiva in iis jura majus voluntarium ab omni injuſto & gravi metu liberum requirunt, quod etiam ad alia vota communiter DD. extendunt. Plures caſus jure exceptos vide apud Lug. *diſp. 22. ſect. 7.*

6. CONCLUSIO SECUNDA. *Si metus injuſtè fuit incuſſus ob alium finem, quam extorquendum contractum, contractus non poteſt pro arbitrio reſcindi, tametſi ex metu remotè provenerit.* e. g. ſi injuſtè captus a latronibus, alteri iſtius injuriæ nequaquam complici promittas pecuniam, vel matrimonium, ſi tibi ſuam operam ad libertatem recuperandam & [illegible] commodaverit, non poteris a promiſſione acceptatâ poſt impletam conditionem reſilire; eò quod proximum motivum hujus contractûs non ſit metus, ſed comparatio operæ indebitæ ad libertatem recuperandam. Ita Lugo *l. 22. ſect. 7.* aliique.

7. CONCLUSIO TERTIA. Metus levis etiam reſpectivè etſi in foro externo non det actionem ad reſcindendum contractum, tamen in foro conſcientiæ poteſt ſufficere, ut metum patiens poſſit revocare contractum. Prima pars conſtat *ex LL.* Nam in reg. 184. *ff. de reg. juris* dicitur *vani timoris juſta excuſatio non eſt.* Et *l. metum 6. ff. de eo, quod metûs cauſâ* dicitur: *Metum autem non vani hominis, ſed qui meritò & in hominem conſtantiſſimum cadat, ad hoc edictum* (videlicet de reſcindendo contractu per metum inito) *pertinere dicemus. Secunda pars*, quam cum aliis docet Sanchez. *l. 4. de matri. c. 10. n. 3. probatur:* nam etiam in metu levi poteſt gravis intervenire injuria: ſed gravis injuria eſt ſufficiens fundamentum, quod læſus non teneatur ſtare contractui, ſi velit illum revocare, cùm lædens & metum incutiens ſit obligatus ad reſtitutionem: ergo. Quod maximè procedit, ſi metus levis ſit unicum motivum [illegible] in contractum.

§. II.

Solvuntur Objectiones.

8. Objicies primò. Id quod eſt contrarium conſenſui, vitiat contractum, cum conſenſus ſit de ſubſtantia contractûs: ſed nihil adeò eſt contrarium conſenſui, quam metus injuſtè incuſſus: ergo metus injuſtè incuſſus vitiat contractum. Minor habetur in *l. nihil conſenſui. reg. 116. ff. de R. J. & c. cum locum 14. de ſponſalibus*, dicitur: quòd locum non habeat conſenſus, ubi metus, vel coactio intercedit. Reſpondeo diſtinguendo majorem: quod eſt contrarium conſenſui in eſſe conſenſûs & voluntarii ſimpliciter, tollit contractum, concedo majorem; in eſſe perfectè liberi, nego majorem. Sed metus eſt contrarius conſenſui in eſſe liberi perfecti, concedo; in eſſe voluntarii ſimpliciter, nego minorem & conſequentiam. Et ita Leges adductæ loquuntur de contrarietate cum conſenſu

per-

perfectè libero, qualis maximè requiritur ad matrimonium & profeſſionem religioſam.

9. Objicies ſecundò. Si contractus ex gravi metu initi jure naturæ ſubſiſterent, tunc parerent obligationem naturalem: ſed non pariunt: ergo. Major liquet; quia obligatio eſt effectus validi contractûs. Minor probatur: quia qui ex tali metu promiſit alteri rem ſuam v. g. equum tradere, non peccat equum non tradendo, adeoque non habet obligationem naturalem equum tradendi.

Reſpondeo, negando minorem, & ad probationem dico: obligationem gravi metu contrahentis eſſe valde debilem, & conditionatam, niſi promittens velit reſcindere promiſſionem: unde ſi equum promiſſum nolit tradere, immunis erit peccati, non ex eo capite quòd nullam habuerit obligationem, ſed quòd reſciſſo contractu pariter ab obligatione reddendi ſe liberaverit.

10. Objicies tertiò authoritatem plurium Legum. nam *l. 1. C. de reſcind. vendit.* venditio per metum facta *irrita* appellatur. In *l. qui in carcerem 22. ff. de eo quod metûs causâ*, dicitur, *Qui in carcerem quem detruſit, ut aliquid ei extorqueret, quicquid ob hanc cauſam factum eſt, nullius momenti eſt.* Tertiò in *l. qui in aliena 6. §. Celſus. ff. de acquir. hæred.* dicitur: *Qui metu verborum, vel aliquo timore coactus fallens adierit hæreditatem, ſive liber ſit, hæredem fieri non placeat, ſive ſervus ſit, dominum hæredem non facere.* Quæ verba: *eſſe irritum, nullius momenti, hæredem non fieri*: contractus & actus ipſo jure nullos eſſe deſignant.

Reſpondeo ad primum cum gloſſa ibid. venditionem irritam appellari, hoc eſt, irritandam à Præſide Provinciæ, prout declarant verba ſtatim ſubjecta: *Aditus itaque nomine tuo præſes provinciæ authoritatem ſuam interponet.* Ad ſecundum reſpondeo: nullius momenti vocari, quod ex metu geſtum, eò quòd eſſet nullius roboris & firmitatis dum ad libitum illius, qui metum erat paſſus, poſſet & deberet in irritum revocari. Ad tertium reſpondeo cum gloſſa: ibi non ſolùm metum interceſſiſſe, ſed etiam fictionem, quia hæreditas adita fuit animo ficto & ſimulato ad evadendum periculum; quæ fictio priùs coram teſtibus clam fuit indicata: unde mirum non eſt, quòd aditio facta non fuerit valida.

11. Objicies quartò. Dolus dans cauſam contractui, illum reddit irritum: ſed dolus & metus in jure æquiparantur *c. cum contingat. 28. de jurejur.* ergo etiam metus contractum reddit irritum.

Reſpondeo. Tametſi dolus & metus in hoc æquiparentur, quòd uterque gravem injuriam inferat, ideoque lædentem reddat obnoxium reſtitutioni, non tamen in omnibus convenire; ſiquidem dolus cauſans errorem ſubſtantialem, tollit ſubſtantiam conſenſus in eſſe voluntarii, quam non tollit metus juxta prædicta.

12. Objicies quintò. Si contractus metu initus foret validus, tunc transferret dominium rei traditæ: ſed hoc non: ergo. Sequela conſtat: quia per traditionem ex contractu valido transfertur dominium. Minor probatur primò ex *l. metum autem præſentem 9. §. volenti & §. ult. ff. de eo, quod metus causâ.* Ubi metum paſſo conceditur actio non ſolùm in perſonam, ſed etiam in rem, addita hac ratione. *Quia res in bonis ejus eſt, qui vim paſſus eſt.* Secundò, ſi metum inferens rei traditæ dominium acquireret, tunc ipſius creditores antiquiores, vel privilegiati in reſtitutione ejus rei præferendi forent illi, qui ex metu rem tradidit: ſed conſequens ſecundùm omnes eſt falſum, utpote repugnans æquitati naturali: ergo. Reſpondeo negando minorem. Et ad legem in prima probatione adductam reſpondeo: dici ibidem, *rem eſſe in bonis metum paſſi*, hoc ſenſu, quòd poſſit illam recuperare, & in ipſam habeat actionem realem. Ita ſignificatur *per l. nemo 5. ff. de in integr. reſtit.* dicentem: *Neminem excluſum à re, ad quam recuperandam actio ei à Prætore conceditur, ... fertur.*

§. III.

Corollaria.

INferes ex dictis primò. Parùm inferre, ſive metus fuerit injuſtè incuſſus ab ipſo contrahente, ſive ab alio tertio: utrinque enim contractum vel eſſe ipſo jure irritum, ut in matrimonio & profeſſione Religioſa, ceu contractibus ſuâpte natura irreſcindibilibus, vel irritandum colligitur ex *l. ſi cum exceptione 14. §. in hac actione. ff. de eo, quòd metus causa.* ibi: *In hac actione non quæritur, utrùm is, qui convenitur, an alius metum fecerit; ſufficit enim hoc docere, metum eſſe ſibi illatum, & ex hac re eum, qui convenitur, etſi crimine caret, lucrum tamen ſenſiſſe.* Item ex *c. veniens 2. de ſponſal.* ubi conſenſus declaratur irritus, tametſi neuter contrahentium, ſed alterius parentes metum intulerint. Conſtat etiam ex voto ſive ſimplici, ſive ſolenni, quod irritum eſt, quandocunque emittitur ex metu injuſtè incuſſo, quem utique non Deus, cui promittitur, ſed tertius poteſt incutere. 13.

Inferes ſecundò. Si metus injuſtè incuſſus fuerit à tertio non ad extorquendum contractum, ſed ob alium finem, v. g. ſumendam vindictam, & metum patiens eligat contractum cum alio tanquam medium ad evitandum malum quod metuitur, contractum non eſſe irritum nec reſcindibilem. Ita Haunold. tr. 3. l. 8. c. 2. n. 117. contra Lugo cit. n. 175. quia non eſt æquitati conſentaneum, ut homini præcidantur media, quibus poſſit ſe a graviſſimis malis liberare, sed præciderentur, ſi ejuſmodi contractus forent irriti, aut irritandi; quis enim vellet inire contractum, ſi videret illum habendum pro irrito, quando initur ad evitandum grave malum. Adſtipulantur inſtantiæ è praxi quotidiana depromptæ. Nam primò quis negaverit, valere contractum initum, in quo civitas aliqua lytrum comparat ad redimendum incendium, quod ſibi ab hoſte infeſto imminet? Item contractum matrimonii, qui ſæpenumero eligitur tanquam medium ad reconciliandum hoſtem? Votum Deo factum libera- 14.

beratione ab invaſione hoſtis iniqui? emptionem armorum, annonæ, &c. ad reprimendum hoſtem iniquè invadentem &c.

15. Opponit Lugo: quandocunque metus injuſtè incuſſus eſt cauſa contractûs, tunc reddit contractum vel ipſo jure irritum vel irritandum: ſed tametſi metum incutiens non intendat ipſum contractum, ſupponitur tamen metus injuſte incuſſus eſſe cauſa contractûs: ergo reddit contractum vel ipſo jure irritum, ſiquidem ſit ſua natura irreſcindibilis, ut matrimonium &c. vel irritandum, ſi ſit reſcindibilis. Major probatur: Metum injuſtè incutiens ſemper eſt obligatus ad reſtitutionem: ſed hanc aliter facere non poteſt, niſi patiatur reſcindi contractum: ergo ſi contractus ſit capax reſciſſionis, ejusmodi metus contractum reddit obnoxium invalidationi. Cumque metus obligans ad patiendam irritationem contractûs reſcindibilis reddat ipſo jure contractus irritos, qui reſcindi non poſſunt, ut in matrimonio & voto, ejusmodi contractus ſunt quoque ipſo jure irriti.

Reſpondeo: majorem eſſe veram, quando metûs injuſta incuſſio aſſumitur ceu medium ad cogendum & extorquendum contractum, tunc enim ad abſtrahendam humanam cupiditatem ab ejusmodi incurioſis invaſionibus, quibus libertas contractuum graviſſimè læditur, meritò jura ipſorum contractuum valorem in irritum reduxerunt. Non verò ſubſiſtere, quando contractus ſponte aſſumitur tanquam medium ad avertendum malum, quod timetur, quamvis aliàs contractus non fuiſſet celebrandus: tunc enim bono contrahentis conſulitur, ſi electione ejusmodi contractûs poſſit malum intentatum evadere; unde non erat conſultum, ut ejusmodi contractuum valori jura obſiſterent. Lex *nec timorem 7. ff. de eo quod metûs causâ*, quam pro ſe Lugo allegat, loquitur in caſu quo concontrahens ſe obligavit ipſi metum inferenti, ideoque nihil probat, ut advertit, Haunold. l. cit. Ubi tamen adverte, eum qui metum injuſtè incuſſit, teneri ad reſtitutionem omnium damnorum, quæ ex tali contractu emergunt contrahenti, juxta principia in priori Tract. de reſtitutione poſita.

Inferes tertiò: ſi judex juſtè damnato ad mortem, veniam offerat, ſi ſuam, vel occiſi filiam ducat, validum fore matrimonium; ſi maritus uxori adulteræ pœnam remittat, ſi Religionem profiteatur, validam fore profeſſionem: in neutro quippe caſu fit injuria contrahenti, ſed eſt metus juſtè incuſſus. 16.

Inferes quartò. Si medicus nolit aliâ conditione operam extremè ægrotanti (tametſi vulnus lethale injuſtè accepiſſet) impendere, quam ſi filiam ſuam ducat, tunc fore contractum validum, ſi opera ipſius eſt indebita ex juſtitia; fore autem invalidum, ſi operam ſuam ex juſtitia debeat: nam in primo caſu ægrotus proximè movetur ad contractum ex gravi metu carendi operâ medici ſibi indebitâ, adeoque ex metu non injuſto; in ſecundo verò caſu movetur proximè ex metu carendi operâ medici ſibi debitâ, adeòque ex metu injuſtè incuſſo. Sic Lugo loc. cit cum pluribus citatis. 17.

ARTICULUS IV.

An contractus carens ſolennitate juris, in foro conſcientiæ ſit validus?

SUMMARIA.

1. *Non omnes actus prohibiti ſunt irriti.*
2. *Datur poteſtas limitandi valorem contractûs ad ad certas conditiones.*
3. *Status quæſtionis.*
4. *Actus ſine ſubſtantiali ſolennitate nil valet etiam in foro conſcientiæ.*
5. *Objectiones ſolvuntur.*

§. I.

Prænotanda ad ſtatum quæſtionis.

1. NOtandum primò ex iis, quæ dixi in to. 2. tract. 8. de Leg. diſtinguendum eſſe inter legem prohibentem & irritantem, neque omnes contractus prohibitos, hoc ipſo eſſe etiam irritos: ut enim habetur in *c. ad Apoſtolicam, de Regul. Multa prohibentur, quæ ſi facta fuerint, obtinent firmitatem.* Unde attendenda ſunt verba legis, utrùm contineant terminos ſolùm prohibentes, vel etiam irritantes.

2. Notandum ſecundò. Certum eſſe, quòd poteſtas tam civilis, quàm Eccleſiaſtica poſſit propter bonum publicum contrahentibus & aliis actibus apponere certas conditiones, & ſolennitates, v. g. ut certo loco, ætate, formâ verborum, numero teſtium inſtituantur: ita ut ſi abſque ejusmodi ſolennitate & conditione fiant, ſint omnino nulli, & ne quidem in conſcientia locum habeant. Sic conſtat ex contractu matrimoniali, qui jure novo Tridentini, in terris, ubi hoc Concilium eſt receptum, nullus redditur, niſi fiat coram parocho & duobus vel tribus teſtibus, perſonæ quoque redduntur inhabiles ad aliter contrahendum.

Notandum tertiò. Irritationem contractûs fieri poſſe dupliciter. Primò, ut contractus nullam prorſus obligationem, ne quidem naturalem pariat, nec ullum jus quæratur contrahentibus, ac proinde neque in conſcientia locum habeat obligatio. Secundò, ut quidem contractus nullam pariat actionem civilem in foro externo, ſalva tamen maneat obligatio naturalis, & in foro conſcientiæ. Controverſia eſt, an, ſi jura ſolùm declarent contractus irritos, nec inſuper perſonas ad contrahendum reddant inhabiles, an ejusmodi irritatio tantùm habeat locum in foro externo, ita ut jura ejusmodi contractui non aſſiſtant, manente nihilominùs obligatione naturali in foro interno? vel utrùm in 3.

neutro foro ſint validi, & conſequenter neque civilem, neque naturalem obligationem pariant? De quo

§. II.

Reſolutio quæſtionis.

4. CONCLUSIO. Quando lex actum, vel contractum ſine certa ſolennitate celebratum, abſolutè declarat irritum, tunc illâ prætermiſſâ actus, vel contractus neque tenet in conſcientia. Sic Bann. Vaſq. Salaſ. Leſſ. Sanch. & quàm plurimi.

Probatur primò. Lex juſta habet effectum non tantùm in foro externo, ſed etiam interno, niſi falsâ præſumptione nitatur: ſed lex ſinè certa ſolennitate aliquem actum abſolutè nullum declarans, eſt juſta, ut ſupponitur, nec fundatur in falſa præſumptione: ergo habet ſuum effectum non tantùm in foro externo, ſed etiam interno. Jura quoque cùm abſolutè loquuntur, ſunt abſolutè intelligenda, niſi aliunde ſupponatur reſtrictio: ſed jura abſolutè declarant talem actum eſſe nullum: ergo etiam ſic ſunt intelligenda.

Probatur ſecundò, in l. in cauſæ cognitione ff. de minoribus, dicitur multos eſſe contractus, qui defectu ſolennitatis ſunt initi, ita ut ad eos reſcindendos non opus ſit beneficio reſtitutionis, ſed *merò jure poſſint diſſolvi:* ergo tales contractus etiam ante ſententiam judicis carent omni robore, ita ut ne quidem naturalem obligationem pariant.

Probatur tertiò. Tunc contractus eſt nullus, quando deeſt ipſi aliquid eſſentiale, & contrahentes carent ſufficienti poteſtate aliter contrahendi: ſed quando lex requirit aliquam ſolennitatem ad ſubſtantiam contractus, tunc contractui ſinè tali ſolennitate celebrato deeſt aliquid eſſentiale, contrahentes quoque ſunt deſtituti poteſtate contrahendi ſine tali ſolennitate: ergo.

Objicies primò. Iure naturæ ad contractum ſufficit mutuus conſenſus ſufficienter expreſſus inter habiles: ergo niſi jura exprimant, quòd nolint, ſubſiſtere obligationem in foro interno, tantùm ſunt interpretanda de foro externo. *Secundò.* Solennitates juris ſæpe requiruntur tantùm propter præſumptionem fraudis: ergo ſi nulla fraus interveniat, contractus ſine ſolennitatibus initi valebunt. 5.

Reſpondeo ad primum. Eſſe ſufficientem expreſſionem ac declarationem, quando jura talem actum abſolutè declarant nullum, & ad ipſius eſſentiam certam ſolennitatem requirunt. *Ad ſecundum* reſpondeo: requiruntur propter præſumptionem fraudis in communi, & de priori, concedo; propter præſumptionem fraudis pro quolibet caſu particulari, nego antecedens, & conſequentiam: nam ceſſante motivo legis in aliquo caſu particulari, non ideo ceſſat legis obligatio, prout dictum eſt in tract. de legibus.

An prædicta etiam procedant de ſolennitatibus ad teſtamenta requiſitis inf. diſp. 45. diſcutiemus.

ARTICULUS V.

An, & quomodo contractus juramentô firmentur?

SUMMARIA.

1. *Quæſtio de juramento promiſſario.*
2. *Aliud eſt, juramentum obligare, aliud confirmare contractum.*
3. *Iuramentum adjici poteſt firmis, & infirmis contractibus.*
4. *Quinam contractus dicantur infirmi.*
5. *Iuramentum ſervandum, quando ſinè peccato jurantis ſervari poteſt.*
6. *Exceptiones obligationis.*
7. *Excipitur etiam dolus & error, non etiam metus.*
8. *Quo caſu juramentum ſequatur naturam contractûs.*
9. *Lege irritante juramentum nulla reſultat obligatio.*
10. *Contractus alias jure irriti adjectô juramentô firmantur.*
11. *Exponitur objecta lex* non dubium
12. *Probatur aſſertio ex* c. cùm contingat.
13. *Et c. 2. de pactis in 6.*
14. *Enumerantur aliqui contractus, qui à juramento firmitatem accipiunt.*
15. *Pacta nuda juramentô firmantur.*
16. *Relaxatô juramentô non ſolvitur obligatio juſtitiæ ex contractu.*
17. *Poteſt juramento ſatisfieri momentaneâ ſolutione.*
18. *Poteſt contractus ſubſiſtere contra præcedens juramentum initus.*
19. *Objectio ſolvitur.*

§. I.

Præliminaria ad reſolutionem quæſtionis.

NOtandum primò. Sermonem eſſe non de juramento aſſertorio, quo ſimpliciter juras te donare, vendere, &c. ſed promiſſorio, quo juras te contractui ſtaturum, neque revocaturum: illud enim cùm ſolummodo ſit aſſertorium ejus, quod fit, non impedit, quin contractus reſcindi, aut revocari poſſit. 1.

Notandum ſecundò. Has duas rationes & effectus eſſe ſeparabiles, valere juramentum, & juramentô firmari contractum: quamvis enim ſemper valeat contractus, quotieſcunque juramento firmatur, non tamen ſemper juramentum firmat contractum, quoties valet: valet igitur, quotieſcunque eſt obligatio ex virtute Religionis propter honorem Divini nominis ſervandi contractum, etiamſi nulla accedat obligatio juſtitiæ, nec alteri ſit jus quæſitum. Firmat verò contractum, quando vi juramenti reſultat obligatio non tantùm ex religione, ſed, 2.

etiam

etiam ex juſtitia, & alteri parti jus acquiritur, quod in effectu juramenti non contigiſſet.

3. Notandum tertiò. Iuramentum adjici poſſe contractibus firmis, vel infirmis. Si adjicitur contractui naturâ ſuâ firmo, uti ſponſalibus, non operatur alium effectum, quàm quod præter obligationem juſtitiæ etiam producat obligationem religionis, adeò ut contractus ſinè ſacrilegio violari non poſſit, & tunc dicitur ſequi naturam contractûs, quia eouſque ſe extendit obligatio juramenti, quouſque ſe obligatio juſtitiæ: unde ſi emergat aliquis caſus & cauſa ex quibus ſecundùm leges juſtitiæ ſponſalia non jurata diſſolvi poſſunt, poterunt etiam jurata diſſolvi: ideóque in ejuſmodi contractibus illud axioma: *Contractus juramento firmari* non habet alium ſenſum, quàm vi juramenti contractum habere obligationem religionis, præter obligationem juſtitiæ, ut ſi quem fortè turpitudo juſtitiæ non ſatis abſterret a violando contractu, ſaltem gravitas & pœnæ ſacrilegii retrahant. Quæſtio igitur procedit de juramento infirmis contractibus appoſito, qui propriè & juridicè dicuntur juramentô firmari. De quibus

4. Notandum quartò. Illos contractus dici infirmos, quibus jura non aſſiſtunt, quod quidem variè poteſt fieri. Primò ut leges irritent contractum ſolùm quoad obligationem civilem relictâ obligatione naturali in ſuo valore. Secundò, ut irritent etiam quoad naturalem obligationem. Tertiò, ut leges quidem contractum irritent, in certis tamen caſibus propter reverentiam juramenti contractum juratum validum eſſe jubeant. Quartò, ut etiam adjectô juramentô nolint reſultare obligationem ex juſtitia, quamvìs obligatio religionis reſultet, ut obſervat Haunold. cit. n. 126. & ſeq. His poſitis, quæritur primò.

§. II.

Quandonam juramentum contractui adjectum ſit validum, & ſervandum ex virtute religionis.

5. CONCLUSIO PRIMA. *Iuramentum ordinariè valet & ſervari debet, quoties res juramentô promiſſa ſinè peccato promittentis impleri poteſt: niſi vel promiſſarius remittat, vel legitimus Superior in juramento diſpenſet.* Sic, qui latroni juramentô promiſit pro vita redimenda 100. aureos, tenetur ſolvere, quamvìs ille ex juſtitia reſtituere teneatur: & ex c. *Debitores. de jurejurando.* is qui juramentô promiſit ſolvere uſuras, tenetur ſolvere, quamvìs eadem poſſit in continenti repetere, & fœnerator reſtituere teneatur. Ratio eſt: quia reverentia & honor Divini nominis poſtulat, ut ex parte noſtra curemus hoc verum efficere, in cujus veritatis teſtem Deum aſſumpſimus; ergo ſi promiſimus e. g. certam pecuniam ſolvere, tenetur ſolvere, ne Deus fuerit aſſumptus in teſtem falſi.

6. Dixi tamen primò: *ſi res promiſſa ſine peccato impleri poſſit*: nam juramentum *non eſt vinculum iniquitatis*: & Herodiana religio eſt, propter jusjurandum occidere innocentem. Dixi ſecundò: *niſi promiſſarius, in cujus favorem juratur, obligationem ſolvendi rem promiſſam remittat*: nam juramentum velut acceſſorium ſequitur naturam actûs, ſuper quem cadit, cùm ergo promiſſionis obligatio tollatur remittente promiſſario, conſequenter etiam vinculum juramenti, quod a Deo non niſi conditionatè accipitur, quamdiu voluntas promiſſarii non mutatur, ad quem promiſſio per ſe dirigitur. uti patet exemplo ſponſalium juratorum. Dixi tertiò: *niſi legitimus Superior in juramento diſpenſet*: quia voluntates contrahentium ſunt moraliter ſubjectæ legitimo Superiori, qui ſi moraliter immutet eorum voluntates, Deus quoque juramenti obligationem relaxat, ſub hac conditione acceptati, quamdiu voluntates contrahentium moraliter & legitimè non mutantur.

Dixi præterea, *ordinariè*: ſunt enim variæ 7.
exceptiones, in quibus adjectio juramenti contrahentem non ſtringit. primo: Si dolus vel error ſubſtantialis dedit cauſam contractui; tunc enim rurſus juramentum ſequitur naturam contractûs, & ſicut ad ſubſtantiam contractûs, ſic pariter ad vinculum juramenti deeſt ſufficiens voluntarium. Eſtque communis DD. ſententia, teſte Leſſio c. 17. dub. 7. jurantem non obligari ad ea, quæ ſi cogitâſſet, excluſiſſet aut noluiſſet comprehendere. De metu aliter ſentiendum, qui cùm voluntarium ac deliberatum conſenſum non auferat, ita pariter non tollit religionem juramenti, niſi in matrimonio & profeſſione religioſa; tametſi nullum alteri jus quæratur, uti patet ex præallegato exemplo uſuræ *c. debitores.* Nec eſſe adæquatam paritatem inter dolum & metum, cùm agitur de voluntario & ſubſtantia conſenſûs, priùs dictum.

Sed ais: Juramentum tanquam acceſſorium 8.
ſequitur naturam contractûs: ergo ſi contractus vel promiſſio eſt nulla & irrita, etiam nulla erit obligatio juramenti: atqui promiſſio ſolvendi uſuras eſt nullius roboris, nec parit ullam obligationem vel civilem, vel naturalem: ergo pariter juramentum erit nullius valoris.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: ſequitur naturam contractûs h. e. ut obligatio juramenti non ſe extendat plùs quàm obligatio contractûs, & ſi nullus eſt conſenſus, nullum etiam ſit juramentum, concedo; ut ſi contractus ſit naturaliter vel civiliter irritus, etiam debeat juramentum eſſe irritum, nego: aliàs nullus contractus propriè firmaretur juramentô, quod legibus adverſatur.

CONCLUSIO SECUNDA. *Iuramentum* 9.
nullam producit obligationem, ſi lex tam juramentum, quàm contractum irritet; ſicuti Tridentinum ſeſſ. 25. de Regular. c. 16. irritam reddit renunciationem & obligationem a Novitio factam de ſuis bonis, etiam juratam, *niſi facta ſit cum licentia Epiſcopi, vel ejus Vicarii intra duos menſes proximos ante profeſſionem*, ſtatuitque ut effectum non ſortiatur, niſi ſecuta profeſſione.

§. III.

An & qui contractus firmentur juramentô?

10. CONCLUSIO. *Contractus aliàs jure irriti, juramento adjecto ita firmantur, ut acquiratur jus tertio, ſintq́; etiam ex juſtitia ſervandi, dummodo ſine turpitudine peccati & detrimento vel præjudicio tertii ſervari poſſint.* Ita Haunoldus & communior Doctorum.

Probatur primò ex *auth. Sacramenta puberum C. ſi adverſus venditionem.* ubi habetur: *Sacramenta puberum ſponte facta ſuper contractibus rerum ſuarum non retractandis, inviolabiliter cuſtodiantur.* Non eſt intelligendum de ſola obſervantia juramenti quà talis, ne ſcilicet committatur perjurium (prout exponunt Adverſarii) ſed ita ut detur actio & exceptio, cùm hæc authentica ſit ſcripta Judicibus, ut vel compellant jurantem ſtare contractui, vel ſaltem non concedant actionem ad reſcindendum, neque reſtitutionem in integrum, nullatenùs aliàs denegandam, ſi non juràſſet; quod eſt ſignum manifeſtum contractûs confirmati, cùm ſine hac confirmatione alter ab obligatione reſtituendi liberari non potuiſſet. Ita cum Gloſſa & Perez contra Palaum Haunold. cit.

11. Ad oppoſitam ab Adverſariis *L. non dubium C. de LL.* quæ dicit: Contractus à lege irritatos manere irritos etiamſi juramentum accedat, reſpondet Perezius, hanc Legem accepiſſe mutationem per hanc authenticam poſteriorem *Sacramenta puberum*, quæ eſt Friderici Imperatoris.

12. Probatur ſecundò ex *c. cùm contingat.* de Jurejur. ubi Pontifex expreſsè dicit: juramentum eſſe ſervandum, ſi ſponte ſine *vi & dolo præſtitum ſit.* cùm tamen ſit communis ſententia, juramentum etiam vi extortum religionis causâ ſervandum eſſe, ſi poſſit abſque ſalutis diſpendio, ut & uſuras ſolvendas eſſe ex obligatione juramenti, conſtat ex dictis.

13. Probatur tertiò ex *c. 2. de pactis in 6.* ubi Innocentius III. dicit: *Quamvis pactum patri factum a filia, dum nuptiis tradebatur, ut dote contenta nullum ad bona paterna regreſſum habeat, improbet lex civilis, ſi tamen juramento nec vi, nec dolo præſtito, firmatum fuerit ab eodem, omnino ſervari debebit, cùm non vergat in æternæ ſalutis diſpendium, nec redundet in alterius detrimentum.* Si porrò pactum fuiſſet irritum, monendi fuiſſent judices, ut filiæ legitima à patre ſolveretur.

Si petas: Quinam ſint iſti contractus infirmi, qui juramentô firmantur? Reſpondeo, præcipuè à Doctoribus numerari contractum Minoris de re mobili non requirente decretum Judicis ſine authoritate curatoris; Renunciationem futuræ ſucceſſionis in paterna hæreditate; Donationem inter patrem & filiumfamilias, inter virum, & uxorem; Alienationem fundi dotalis, & donationem propter nuptias &c. Plures vide apud Azor. p.3. l.6. c. 5. Haun. loc. cit. n. 139.

§. IV.

Corollaria.

INferes ex dictis primò, à fortiori pacta nuda confirmari juramentô: quia, ſi pacta & contractus quibus jura reſiſtunt, ita juramentô firmantur, ut pariant effectus civiles, multo magis pacta quibus jura non reſiſtunt: ſed pactis nudis etſi jura non aſſiſtant, tamen non reſiſtunt: ergo firmantur juramentô, ſive, ut vocant Juriſtæ, veſtiuntur. 15.

Inferes ſecundò. Caſu, quo contractus confirmaretur juramentô, & iſtud relaxaretur, non tamen relaxari obligationem ex juſtitia, quæ proinde etiam tranſit ad hæredes, quamvis obligatio juramenti non tranſeat. Ita Haunold. n. 129. 16.

Inferes tertiò. Quando contractus manet irritus, nec juramentô firmatur, poſſe juramento ſatisfieri momentaneâ ſolutione, ut fieri poteſt in uſuris, ſi videlicet ſolutione uſurarum quas ſolvere juràſti, ſatisfacias juramento, moxque easdem à fœneratore repetas, ſiquidem earundem dominium non acquiſivit, easque reſtituere tenetur, ut conſtat ex *c. debitores.* de uſuris. 17.

Inferes quartò: Contractum aliquando ſubſiſtere & confirmari juramentô, etiamſi fiat contra prius juramentum non contrahendi. Ad quod tamen duæ requiruntur conditiones: primò, ut poſterior contractus contra præcedens juramentum factus, ſit per ſe validus etiam ſine juramento. Secundò, ut ſit alterius rationis, quàm prior contractus juratus; ſi enim ſint ejusdem rationis, ſequens contractus invalidus efficitur: ſic enim ſponſalia jurata impediunt valorem ſequentium ſponſalium, & res Deo per votum, vel homini juramentô promiſſa, non poteſt alteri validè promitti, eò quòd ſequens promiſſio ſinè peccato, & injuria prioris promiſſarii executioni dari non poſſit. Quo poſito 18.

Ratio Corollarii eſt: Contractum ſacrilegè celebrari, ſtat cum valida celebratione ipſius: ſed juramentum priori contractui adjectum tantùm facit, ut ſequens contractus alterius rationis ſinè ſacrilegio nequeat celebrari, non verò quòd invalidè celebretur, cùm obligatio religionis non obſtet obligationi fortiori juſtitiæ. unde habens votum ſimplex caſtitatis validè nihilominus celebrat matrimonium: ergo prior contractus juratus non impedit valorem ſequentis contractûs, ſi ſit alterius rationis, prout exemplis fit manifeſtum: nam ſponſalia jurata non impediunt valorem ſponſalium de præſenti. *c. ſicut. 23. de ſponſal.* qui cum juramento mercem vendidit Titio, eandem validè quamvìs ſacrilegè tradit Cajo ex *l. traditionibus 20. C. de pactis.* & qui juravit tibi conferre beneficium, illud validè confert alteri, ſive in poſteriori contractu juramentum adjiciat, ſive non.

Dices. Sponſus æquè facit injuriam ſponſæ priori, ſi cum alia de præſenti contrahat, quam ſi contrahat de futuro: ergo ſicut in poſteriori 19.

caſu

caſu præcedentia ſponſalia contractum ſequentem invalidant, ſic etiam in caſu priori.

Reſpondeo negando conſequentiam; quia tantùm ſequitur, quod ſponſus, de præſenti contrahens cum aliâ, peccet in contrahendo, ideoque alteri parti obligetur ad compenſationem: quia tamen jus præcedentis ſponſæ per ſequentem contractum de præſenti extinguitur, utpote fortiùs ſtringente, contractus ille non eſt objective malus, neque de re, quæ ſinè injuria Creatoris, aut ſalutis diſpendio nequit impleri.

ARTICULUS VI.

Quænam perſonæ ſint inhabiles ad contrahendum?

SUMMARIA.

1. *Alia inhabilitas à natura, alia à lege.*
2. *Prodigi ſunt inhabiles ad contrahendum.*
3. *Reſpectu certarum perſonarum plures a lege inhabilitantur: item Minores.*
4. *Filiusfamilias quomodo inhabilitetur in bonis adventitiis.*
5. *Filius impubes inhabilitatur in omnibus bonis.*
6. *Pupillus infantiæ proximus nullum contractum validè celebrat.*
7. *An autem naturaliter obligetur, diverſæ opiniones.*
8. *Reſpondetur, obligari ſi factus ſit locupletior. De minoribus idem ſentiendum.*
9\.10. *Cur fidejuſſor pro pupillo contrahente obligetur.*
11\. *Item cur hæres?*
12\. *LL. Variarum objectarum expoſitio.*

§. I.

Declaratur inhabilitas perſonarum.

1\. Alia eſt inhabilitas ex natura, alia ex diſpoſitione legum. Ex natura inhabiles ſunt ad contrahendum, in quibus aliquis naturæ defectus impedit ſufficientem conſenſum, quales ſunt infantes, amentes, ebrii, &c. quamdiu ſunt in tali diſpoſitione.

2\. Diſpoſitione legum primò inhabiles ſunt ad contrahendum *prodigi*, quibus à Magiſtratu datur curator, qui ipſorum bona adminiſtret; unde contractus ſinè curatoris authoritate à prodigis celebrati nullam ex parte ipſorum patiunt obligationem neque naturalem, neque civilem, quamvis ex parte alterius, cum quo prodigus contrahit, obligatio naſci, & ita contractus claudicans dari poſſit, ſi ille ſciverit eſſe prodigum. *l. 6. ff. de verb. oblig.* ibi: *Is, cui bonis interdictum eſt, ſtipulando ſibi acquirit; tradere verò non poteſt, vel promittendo obligari.*

3\. Secundò. Quidam redduntur inhabiles ad contrahendum reſpectu diverſarum perſonarum. Sic tutor prohibetur contrahere cum ſuo pupillo, niſi palàm & fide bonâ. *l. cùm ipſe. C. de contr. empt.* Judex in ſuo territorio cum ſuis ſubditis. *l. 1. C. de contr. judic.* Advocatus lite durante cum ſuis litigantibus. *l. quisquis. C. de poſtul.* Medicus cum infirmo durante infirmitate. *l. ſi Medicus. ff. de var. & extraord. cognit.*

4\. Tertiò Filiusfamilias jam pubes abſque conſenſu patris non poteſt alienare bona adventitia & profectitia, ſiquidem hoc fieret in præjudicium juris proximi. *l. fin. §. filius autem. C. de bonis quæ liber.* poteſt tamen alienare de iſtis bonis cum conſenſu patris expreſſo, vel tacito: veluti ſi à patre ipſi conceſſa eſt bonorum adminiſtratio, vel negotiatio, aut pater longè abſit. Molin to. 2. d. 261. [illegible]

5\. At verò filius impubes neque de patris conſenſu quæcunque bona alienare poteſt: in quo differt à pupillo, qui cum conſenſu tutoris ſaltem civiliter ſe alteri obligare poteſt, at filiusfamiliâs neque de patris conſenſu. Cujus diverſitatis ratio eſt: quia tutor ob malè præſtitam auctoritatem à pupillo conveniri poteſt, non verò pater à filio propter reverentiam paternam, ut habet Gloſſa in §. *pupillus. Inſtit. de inutil. ſtipul.*

6\. Quartò. In pupillo diſtinguenda eſt ætas; nam tempus quod intercedit inter annum ſeptimum ætatis, quo completur infantia, & annum 14. in maſculis, & annum 12. in fœmellis, quo completur pubertas, dividitur à jure in duas partes, in quarum prima pupilli dicuntur infantiæ proximi, in poſteriori verò dicuntur proximi pubertati. Igitur pupillus infantiæ proximus nullum contractum validè celebrat ſine authoritate tutoris, quia *infans & infantiæ proximus non multum a furioſo diſtant. §. 10. Inſtit. de inut. ſtipul.* Pupillus verò pubertati proximus ſinè auctoritate tutoris poteſt inire contractum claudicantem, h. e. ex una ſolùm parte obligantem, ita ut ipſe reciprocè non obligetur, uti habetur *Inſtit. de auctor. tutor. Placuit meliorem quidem ſuam conditionem facere poſſe pupillum, etiam ſine tutoris auctoritate, deteriorem verò non aliter, quam cum tutoris auctoritate &c.*

7\. Sed anne ſaltem pupillus naturaliter obligabitur in ejusmodi contractu? Diverſæ ſunt Doctorum opiniones ob Legum diverſitatem, vix non oppoſitionem. Obligari naturaliter, inquit Haunoldus, ſentiunt Theologi ferè omnes. Si Leſſio credimus c. 17. plerique Theologi propendent & probabiliter ſentiunt, pupillum nec naturaliter obligari, ut ne in hoc quidem puncto AA. conveniant. Aliqui diſtinguunt, & admittunt naturalem obligationem pupilli, tunc ſolùm cùm pupillus factus eſt locupletior; ſecus, negant. Ita Wadingus, Covarruvias, Cujacius aliique apud Haunoldum c. 3. contr. 3. n. 193. Alii aliter diſtinguunt, pupillum nec naturaliter obligari ex contractu quo alienat abſque auctoritate tuto-

tutoris rem immobilem, aut mobilem pretioſam, quæ ſervando ſervari poteſt. In aliis vero obligari naturaliter, non civiliter. Ita Leſſ. cit. Molina to. 1. d. 224. Sanch. l. 6. de matrim. d. 38. Theologi S. Galli tr. 1. de contract. ſe. 1. q. 3. dub. [illegible].

8. Reſpondeo. Probabilior videtur ſententia diſtinguentium, tunc ſolùm ex pupilli contractu naſci obligationem naturalem, quando factus eſt locupletior; non autem quando non eſt factus locupletior. Ita Haunold. loc. cit. n. 194. & 196. Prior pars eſt communis DD. & deducitur ex l. 5. pr. ff. de auth. Tut. Secunda pars probatur primò. Si pupillus ex contractu naturaliter obligaretur, tunc ſolvendo debitum, vel dando mutuum verè & realiter transferret dominium: ſed non transfert: ergo. Minor probatur ex §. 2. *Inſtitut. Quibus alienare licet.* ibi: *Ideoq; ſi mutuam pecuniam ſinè tutoris authoritate alicui dederit, non contrahit obligationem, quia pecuniam non facit accipientis, ideoq; vindicari nummi poſſunt, ſicubi extant:* ſed ſi transferretur dominium, nummi herent accipientis, nec eſſet locus vindicationi.

Probatur ſecundò apertiſſimo textu *l. 59. ff. de O. & A.* ubi habetur: *Pupillus mutuam pecuniam accipiendo ne quidem jure naturali obligatur.* Et l. 41. ff. de condict. indeb. *Quod pupillus ſine authoritate tutoris ſtipulanti promiſerit, ſolverit, repetitio eſt, quia nec natura debet.* ubi per vocem *repetitionis* non intelligi beneficium extraordinarium reſtitutionis in integrum, quod datur pupillo, etiam cùm per contractum authoritate Tutorum interveniente initum læſus fuit, ſed ordinarium repetitionis, prout intelligitur in *l. ſi pupillus. ff ad l. Falcidiam*, optimè advertit & deducit Haunold. n. 204.

Probatur tertiò ex præmiſſis a. 4. Lex injuſta abſolutè irritans contractum etiam irritat in foro conſcientiæ, niſi ſignificet, ſe irritationem reſtringere ad forum externum: atqui leges illimitatè & abſque reſtrictione irritant contractum pupilli: ergo etiam in foro conſcientiæ, adeoque non relinquunt locum obligationi naturali.

9. Quintò. Quæ de pupillo ſunt dicta, locum pariter habent in Minore habente Curatorem, circa bona in quibus ipſi nulla competit adminiſtratio, ut ſunt bona hæreditaria; nam circa caſtrenſia & quaſi caſtrenſia habere adminiſtrationem probabiliter cenſet Leſſius c. 17. dub. 8 n. 6. Conſtat ex LL. quæ indifferenter loquuntur de minoribus & pupillis, & [illegible] pupillis tutor, ſic minoribus [illegible] pro bonorum adminiſtratione. [illegible] quid Eccleſia, quid Eccleſiaſtici, quid Religioſi poſſint [illegible] circa bona Eccleſiaſtica, vel temporalia in Tract. de Jure & dominio dicta ſunt.

§. II.

Solvuntur objectiones

OBjicies primò. Quotieſcunque fidejuſſor obligatur, neceſſe eſt, etiam principalem ſaltem naturaliter obligari, quia principali nullo modo obligato, non tenetur fidejuſſor; *l. 40. ff. fidejuſſoribus.* & alibi: ſed fidejuſſor accedens contractui pupilli inito ſinè authoritate Tutorum civiliter obligatur per *l. [illegible] ff. de jurejur.* ergo ſupponitur, quod [illegible] pupillus ſaltem naturaliter obligetur. 10.

Reſpondetur primò diſtinguendo majorem: niſi fidejuſſor habeatur pro principali, concedo; ſi habeatur pro principali, nego majorem. Sed fidejuſſor obligatur tanquam [illegible], concedo; tanquam in defectum pupilli, nego minorem & conſequentiam. Ita [illegible] apud Haunold. n. 209. non ſine fundamento juris ex *l. 26. ff. de fidejuſſor.* ubi dicitur illi non ſubveniri, qui pro pupillo in tali caſu fidejuſſit. Reſpondetur ſecundò negando vel diſtinguendo majorem: regulariter & ordinarie fidejuſſore obligato, etiam obligatur principalis, concedo; extraordinariè, & ſi principalis ſpeciali fuerit favore legis munitus, nego majorem: & ſic exponendam eſſe *l. 46. de fidejuſſor.* docet Hunnius apud eundem Haunold. n. 210.

Objicies ſecundò. Niſi pupillus contrahens ſinè authoritate tutoris, ſaltem naturaliter obligaretur, hæres ipſi non locupletato ſuccedens non foret obligatus: atqui hæres obligatur ex *l. 95. §. 2. ff. de ſolution.* ergo etiam pupillus obligatur. 11.

Reſpondeo negando ſequelam majoris: quia beneficium perſonale, quo pupilli [illegible] vuntur, obligatione ad hæredes non [illegible], nec pupilli perſonam exit teſte Hunnio [illegible], ideoque hæres obligatur, ac ſi pupillus [illegible] communi obligatus fuiſſet.

Objicies tertiò Varias Leges, quibus videtur indicari pupillum ſinè tutoris authoritate contrahentem obligari, uti in *l. 21. ff. ad l. Falcid. l. 1. ff. de novat.* §. 1. *l. 64. ff. ad S. C. Trebell. &c.* 12.

Reſpondeo. Has, aliaſque leges loqui vel de pupillo non habente tutorem, vel de pupillo, qui factus eſt locupletior, vel ut Haunoldus concordat & explicat *l. 25. §. 1. ff. quando dies legati cedat*, loqui de debito & obligatione conditionata, ſi poſthac pupillus factus fuerit locupletior.

DISPU-

DISPUTATIO XLII.

DE

Mutuo, & uſura.

MEritò theologicæ conſiderationi objiciuntur contractus oneroſi; quippe e quibus frequenter obligatio reſtituendi oritur. Et primò occurrit mutuum, quæque in ipſo nidulari conſuevit uſura. Alterius ſive rami, ſive ſpecies quædam videntur contractus cenſualis, montes pietatis, pactum antichreſeos, quos proinde in unam doctrinæ catenam nectimus.

ARTICULUS I.

Quid & quotuplex, & in quibus detur mutuum?

SUMMARIA.

1. *Definitio mutui explicatur.*
2. *In rebus à pecunia diſtinctis reſtitutio mutui regulariter ſpectat intrinſecam rei bonitatem.*
3. *In pecunia ordinariè valor extrinſecus, extraordinariè etiam valor intrinſecus ſpectatur.*
4. *Obligatione mutui liberantur filiifamiliàs.*
5. *Cum certis limitationibus.*
6. *Eadem obligatione liberantur pupilli, & minorennes.*
7. *Et probabiliter Eccleſiæ, ac cauſæ piæ.*
8. *Quamvis oppoſita ſententia ſit æquè probabilis.*

§. I.

Definitio & natura mutui.

1. QUæritur primò. Quid ſit contractus mutui? Reſpondeo. *Mutuum eſt contractus, quo transfertur dominium rei in accipientem, eâ conditione, ut poſt aliquod tempus obligetur reddere ſimilem in ſpecie & bonitate.* Ita habetur *l. 2. ff. ſi certum petatur.* Dicitur *primò, quo transfertur dominium,* ad diſtinctionem à contractu commodati, quo non transfertur dominium, & ſolus uſus conceditur commodatario. Dicitur ſecundò, *eâ conditione, ut obligetur &c.* ad differentiam donationis, quâ transfertur dominium ſinè reciproca obligatione aliquid reddendi; permutationis, quâ reddi poteſt res alterius ſpeciei, dummodo ſit æqualis valoris; item venditionis, & emptionis, in qua pro merce pecunia redditur. Dicitur demum *ſimilem in ſpecie & bonitate*, unde non ſatisfacit, qui pro accepto vino veteri reſtituit tantundem vini recentis, tametſi enim ſint ejusdem ſpeciei, non tamen ſunt ejusdem bonitatis. Sed

2. *Quæritur ſecundò.* An in reſtitutione mutui debeat attendi bonitas intrinſeca, vel extrinſeca ipſius? Nota: Bonitatem intrinſecam dici, quàm res mutuò data habet ex ſua natura; extrinſecam, quàm habet ex impoſitione & taxatione Magiſtratus. e. g. accepiſti mutuò triticum quando valebat quinque florenis, ſi poſtea valor ejus crevit ad decem florenos, quæritur, an ſatisfacias reddendo ſimile triticum, in minori tamen & media quantitate, valente etiam quinque florenos: vel utrùm tenearis reſtituere duplam quantitatem valentem decem florenos? *Reſpondeo primò.* In rebus à pecunia diſtinctis regulariter eſt ſpectanda intrinſeca bonitas rei mutuatæ, ita ut tantundem in quantitate, & ſimile reddatur in qualitate, ſive æſtimatio & valor extrinſecus ſit major, ſive minor tempore mutui accepti. Ita Caſtropalao *diſp. 4. de Juſt. com. punct.* 1. *n.* 6. *Ratio eſt*, quòd in contractibus maximè attenditur id, quod per ſe terminat intentionem contrahentium: ſed in rebus a pecunia diſtinctis bonitas intrinſeca per ſe terminat intentionem contrahentium: & pertinet ad objectum; valor autem extrinſecus, quippe contingens, & variabilis juxta varias temporum circumſtantias, habet ſe merè per accidens.

Reſpondeo ſecundò. In pecunia ordinariè attenditur valor extrinſecus, ita ut debeat reſtitui pecunia ejusdem valoris tempore reſtitutionis, quanti valoris erat tempore mutuationis. Caſtropalao cit. cum Molina diſp. 299. n. 3. quia niſi aliud in contractu ſpecialiter exprimatur, id quod in pecunia per ſe principaliter intenditur, eſt valor & æſtimatio à Principe impoſita, & conſenſu populi recepta. Unde ſi mutuatarius accepit decem ſcuta, quæ tempore reſtitutionis minùs valent, debet ſupplere illum defectum. Dixi: *ordinariè*, nam ſi contractui mutui adjiciatur obligatio, ut mutuatarius reſtituat in eadem ſorte, e. g. ſi accepit mutuum in coronatis, ſeu ſcutis argenteis Venetis, ut illud reſtituat in ſimili ſorte argenti; ſi in tot & tanti valoris aureis, ut reſtituat in tot & tantis, tunc etiam intrinſecus valor monetæ in mutuo attenditur, & ſecundùm ejusmodi bonitatem intrinſecam mutuatarius tenebitur mutuum ſolvere, quemadmodum & venditorem cenſûs obligari poſſe ad cenſum redimendum eâdem monetâ in ſpecie, tenet Lugo cum comm. *d. 27. §. 10.* 3.

§. II.

Quinam ab obligatione mutui ſint immunes?

CErtum eſt, ex contractu mutui in mutuatario reſultare obligationem reſtituendi jure naturali, ſicuti fit in aliis contractibus, niſi jure poſitivo fiat exceptio. 4.

Itaque *excipiuntur primò* filiifamiliâs, ſeu liberi in patria poteſtate conſtituti, beneficio Senatusconſulti Macedoniani. *leg. 1. ff. ad Sen. Conſ. Macedonian.* ut niſi habeant bona caſtrenſia, non obligentur reſtituere pecuniam mutuò datam: quod privilegium ſi illò filiifamiliâs uti velint, etiam in foro conſcientiæ locum habere, docent Leſſ. *l. 2. c. 20.* Sanch. *l. 7. decalogi. c. 31. n. 22.* Laym. Palaus, & alii contra Dicaſtillum & alios, & meritò, quia illud Senatusconſultum latum eſt ex juſtiſſimo fine, ne filiifamiliâs fraude fœneratorum ære alieno gravati cauſam haberent inſidiandi vitæ parentum.

5. Limitatur tamen hoc beneficium *primò*, niſi filiusfamilias publicè ſit exiſtimatus eſſe ſui juris. *Secundo*, ſi non pecunias, ſed alias res, ut vinum, frumentum &c. mutuò accepit, niſi fortè illæ ipſæ res fuiſſent mutuò datæ in fraudem legis, ut nempe illis venditis filiusfamiliâs pecunias compararet. *Tertiò*, niſi pecunia fuerit converſa in utilitatem patris. *Quartò*, niſi prudenter præſumi potuerit conſenſus patris, ut ſi filiusfamiliâs abſens causâ ſtudiorum accepit mutuò pecunias ad neceſſariam ſuſtentationem, libros comparandos &c. imò verò mutuum dantes filio ſtudenti contra parentis voluntatem, ab ipſo patre poſſe repetere ſecundum *gl. in l. ſed Julianus. §. quod dicitur ff. ad Macedon.* tenet Bal. Novel. in tract. de dote p. 6. privil. 46. Socin. conſil. 286. n. 4. Fel. in c. 1. in princip. de mag. apud Horat. Lucium Callienſem de privileg. ſtud. idque tum favore ſtudii, ne quis egeſtate laboret in ſtudio, contra *l. ſi longiùs in fin. ff. de jud.* tum etiam, quia videtur verſum in utilitatem patris, quod tamen intelligas velim, ſi pater ſinè cauſa prohibuiſſet filio dare mutuum, ut advertunt Authores citati.

Excipiuntur ſecundò pupilli, & minorennes 6.
habentes tutorem, vel curatorem, qui non tenentur ſolvere mutuum ipſorum nomine à tutore, vel curatore contractum, niſi mutuans probaverit illud eſſe converſum in utilitatem pupilli, vel minoris per *l. ſi in rem. Cod. quando ex tutoris.* Quòd ſi pupillus aut minor ex mutuo etiam cum tutoris vel curatoris authoritate dato vel accepto ſe læſum ſenſerit, conceditur ipſi beneficium reſtitutionis in integrum, ſicut & in aliis contractibus, ut probat Molina diſp. 300. ex *l. ſi curatorem. C. de in integrum reſtit.*

Excipiuntur probabiliter *tertiò* Eccleſiæ & 7.
cauſæ piæ, ut licèt Prælatus cum conſenſu Capituli acceperit pecunias mutuas, ſi tamen illas ſinè alienatione bonorum immobilium ſolvere non poteſt, Eccleſia non teneatur ſolvere, niſi mutuans probaverit, pecunias fuiſſe converſas in Eccleſiæ utilitatem. Cujus ratio eſt, quod talis alienatio ſit omnino invalida, niſi conſtet de utilitate & neceſſitate Eccleſiæ, prout docent Leſſ. l. 2. c. 20. Laym. Molina diſp. 300. & in hanc ſententiam exponunt *authenticam: Hoc jus. Cod. de Sacroſanctis Eccleſiis.*

Non minùs tamen probabilis eſt oppoſita 8.
ſententia, quam tenent Fachineus. *l. 2. controverſiarum. c.* 28. Caſtropal. *diſp. 4. puncto 5. n. 5.* Reding. *q. 3. a. 3.* aſſerentium, Eccleſiam in dicto caſu teneri ad reſtitutionem mutui, idque efficaciter probant *ex cap. penult. de fidejuſſoribus*, ubi decernitur, Eccleſiam non teneri pecuniam abſque Prælati, vel Capituli conſenſu acceptam reſtituere, niſi fortè in utilitatem ipſius manifeſtè conſtiterit redundâſſe. Unde argumentò à contrario, ſi cum utriusque tam Prælati quàm Capituli conſenſu pecunia fuit mutuò accepta, ad hujus reſtitutionem tenetur Eccleſia, quamvìs in hunc finem ſit neceſſaria alienatio rerum immobilium.

ARTICULUS II.

Quid, quotuplex, & quo jure prohibita ſit uſura?

SUMMARIA.

1. *Uſuræ definitio.*
2. *Uſura alia formalis & expreſſa, alia virtualis & palliata.*
3. *Uſuræ ſunt omni jure illicitæ.*
4. *Quærere fructum ex uſu rei mutuatæ eſt intrinſecè malum.*
5. *Diſparitas de fidejuſſione, & obligatione mutuandi.*
6. *Exponuntur quædam objecta S. Scripturæ loca.*
7. *Leges Civil. aſſiſtentes uſuris per Jus Canonicum correctæ.*
8. *Committitur uſura in obligatione ad conferendum officium, vel beneficium.*
9. *Non in petitione amicitiæ.*
10. *Contractus uſurarius quâ talis non convalidatur juramentò.*
11. *Etiam mentales uſuræ ſunt reſtituendæ.*

§. I.

Definitio, diviſio, & malitia uſuræ.

1. *Quæres primo.* Quid ſit uſura? *Reſpondeo.* Uſura rectè dicitur, *lucrum ex mutuò immediatè proveniens tanquam debitum;* vel ad mentem Dominici Soti *de Jure & Juſt. c. 6. q. 1. a. 1. Eſt pretium uſus mutuatæ rei.* Unde contractus uſurarius ille eſt, *quo mutuans obligat mutuatarium ad dandum aliquid pretio æſtimabile ſupra ſortem ſolo titulo, ſeu propter uſum mutui.* Ita cum Soto cit. Molina, Lugo, aliique. Dicitur *primo, quo obligat* &c. nam ſi mutuatarius non tanquam ex debito, ſed gratitudine, amicitia, benevolentia ſponte velit aliquid dare ſupra ſortem, non erit uſura. Dicitur *ſecundo, ſolo titulo, vel propter uſum mutui*, ut excipiantur contractus emphyteuſis, locationis, commodati, &c. in quibus cùm rei dominium non transferatur, dominus poteſt paciſci & accipere lucrum propter uſum ſine fœnoris labe: Nam & uſura illo nomine fœnus dicitur, tanquam funus animarum, & Hebraice *Neſech.* h. e. morſus, quia mordet & arrodit ſubſtantias familiarum.

Quæres ſecundò. Quotuplex ſit uſura? Re- 2.
ſpondeo. Uſura *dividitur primò in ex*[illegible]

formalem & explicitam, & in *palliatam*, ſeu *virtualem*, & *implicitam*. Expreſſa eſt in contractu mutui, cum ultra ſortem titulo mutui aliquid exigitur. Palliata eſt, quæ committitur in contractu venditionis, ut ſi prætiſe ob anticipatam ſolutionem merces emantur ab aliquo infra juſtum pretium, vel ob dilatam & creditam ſolutionem vendantur ultra juſtum pretium, tunc enim intercedit mutuum virtuale, ubi propter mercem, vel pecuniam creditam plus exigitur, quam in ſe valeat. Ita S. D. q. 78. a. 2. ad 7. *Dividitur ſecundo* in *realem* & *mentalem*. Quarum illa eſt, in qua voluntas accipiendi lucrum ex mutuo ſigno externo exprimitur; illa, quæ ſolâ mente absque alicujus externi ſigni interventu intendit & accipit lucrum ex mutuo,

3. *Quæres tertio.* An, & quo jure uſura ſit peccatum mortale?

Reſpondeo (1) Uſura eſt ex genere ſuo peccatum mortale. (2) idque jure non tantùm humano, (3) ſed etiam divino, (4) & naturali. *Prima pars* eſt S. Doctoris q. 78. a. 1. & conſtat ex Clem. un. de uſuris. ubi Concilium Vienneſe contra Albigenſes hæreticos decernit, *Si quis in illum errorem incideret, ut pertinaciter affirmare præſumat, exercere uſuras, non eſſe peccatum, decernimus velut hæreticum puniendum.*

Secunda pars habetur ex dicta Clem. & ex decreto, *cauſa 14 q 3. & 4.* totoque titulo *de uſuris*.

Tertia pars habetur Pſalmo 14. ubi ingreſſus regni cœleſtis illi promittitur, *qui pecuniam ſuam non dedit ad uſuram*; Ezechielis 14. *Qui ad uſuram non accommodaverit, & amplius non acceperit, hic juſtus vita vivet, ait Dominus.* Deut. 23. *Non fœneraberis fratri tuo.* Et Lucæ 6. *Benefacite, & mutuum date, nihil inde ſperantes;* ubi præceptum nihil ſupra ſortem accipiendi agnoſcit Urbanus III. *in cap. conſuluit, de uſuris.* Et Concil. Later. *ſeſſ.* 3.

Quarta pars conſtat primò: quia lex naturalis juſtitiæ prohibet exceſſum ultra debiti æqualitatem: ſed uſura committit hunc exceſſum; nam mutuatarius reddit 100. pro 100. quos mutuò accepit, uſurarius ulteriùs exigit & accipit quincuncem, ſemiſſem, hoc eſt 5. 6. 7. 8. &c. pro 100. *Secundò*, quia res mutuò data non poteſt mutuanti fructificare, eò quòd per traditionem & numerationem in contractu mutui tranſierit in dominium mutuatarii, neque poſſit à domino juſtè pretium exigi pro uſu rei ſuæ. Nummus quoque, ut advertit Ariſtoteles. *Polit. 1. c. 7.* eſt naturâ ſuâ ſterilis: *non enim eſt inſtitutus ut pariat nummum, ſed ut commutetur cum mercibus naturalibus.*

§. II.

Solvuntur Objectiones.

4. Objicies primò. Non eſt contra rectam rationem, ut quis accipiat pecuniam pro re pretio æſtimabili: ſed ipſe uſus rei mutuatæ, quem mutuans concedit mutuatario, item obligatio, quam contrahit mutuans de non repetendo mutuo intra certum tempus, ſunt aliquid pretio æſtimabile: ergo mutuans præter ſortem poteſt aliquod auctuarium accipere propter contractam obligationem carendi re mutuata, & translatum ipſius uſum.

Confirmatur primò exemplo fidejuſſionis: quia fidejubere eſt quid pretio æſtimabile, tametſi nullum ſit periculum in debitore: ergo etiam obligare ſe ad carendum uſu ſuæ pecuniæ ad certum tempus, erit pretio æſtimabile. Secundò. Obligatio mutuandi eſt pretio æſtimabilis, & pro illa licite aliquid accipitur: ergo etiam obligatio non repetendi rem & pecuniam mutuatam. Reſpondeo, negando utramque partem minoris, & quidem primam; quia per contractum mutui transfertur dominium rei mutuatæ in mutuatarium, adeòque res mutuata non fructificat mutuanti, ſed mutuatario, & per conſequens mutuans, fructum quærendo ex uſu rei mutuatæ, committit injuſtitiam. Accedit, quòd mutuum plerumque contingat in rebus uſu conſumptibilibus, ut pecunia, vino, tritico: ſed in illis quoque uſus non diſtinguitur à dominio; unde ſi mutuans præter ſortem etiam aliquid propter uſum acciperet, pro eadem re acciperet duplicem compenſationem, argumento S. Doctoris. *loc. cit. a. 1.* *Alterius* quoque *partis* falſitas inde patet, quòd obligatio non repetendi mutuum ad certum tempus eſt intrinſeca voluntati dandi mutuum, qui eſt contractus ex natura ſua gratuitus; ideoque non habet hæc obligatio diſtinctam æſtimabilitatem à re mutuò data: unde ſi ipſa à mutuatario ad æqualitatem compenſetur, non eſt quòd propter illam obligationem ulterius exigatur.

5. Ad primam confirmationem diſparitas eſt, quòd per fidejuſſionem gravantur bona fidejuſſoris, ut ſint obnoxia ſolutioni in defectu principalis debitoris, quod neutiquam contingit in obligatione non repetendi mutuum. Ad ſecundam confirmationem diſparitas eſt, quod in obligatione mutuandi gravetur mutuans ad habendas paratas pecunias, adeòque ad carendum lucro, quod poſſet percipere ex iiſdem ad negotiationem applicatis: hoc autem non reperitur in puro mutuo.

6. Objicies ſecundò diverſa Scripturæ loca, in quibus uſura permitti videtur, nec proinde erit jure divino prohibita. Sic *primo* Deut. 23. dicitur, non fœneraberis fratri tuo ad uſuram, ſed alieno. *Secundò* ibidem c. 28. *Fœneraberis gentibus multis, & ipſe a nullo fœnus accipies.* *Tertiò* apud Matth. c. 25. & Lucam c. 19. reprehenditur ſervus piger, quòd pecuniam domini non dederit nummulariis, ut illam dominus veniens cum uſuris exigeret.

Reſpondet ad primum S. D. *cit. a. 1.* Hebræis uſuras ab exteris permiſſas fuiſſe à DEO, non quòd eſſent licitæ, ſed ad evitandum gravius malum, nempe uſuras cum ſuis fratribus, ad quos erant nimiùm proclives. Reſponderi poteſt ſecundò ad mentem S. Ambroſii lib. de Tob. c. 8. DEUM tanquam ſupremum Dominum omnium creaturarum potuiſſe dare Hebræis poteſtatem ad accipiendas uſuras ex infidelibus, ſicut ipſis dedit poteſtatem in ſpolia Ægyptiorum; quo tamen caſu non eſt propria & formalis, ſed tantùm materialis diſpenſatio in lege naturali, prout dictum in tractatu de leg.

 Ad

Digitized by Google

Ad ſecundum reſpondeo: Fœnus ibidem ſumi pro mutuo, ut ſit ſenſus, quòd Iſraelitæ ſint habituri tantam rerum abundantiam, ut ipſi nullius indigi aliis gentibus mutuum ſint daturi. quo ſenſu Eccleſiaſtici 24. dicitur: Fœnerare proximo tuo tempore neceſſitatis, hoc eſt, da ipſi mutuum.

Ad tertium reſpondet S. Doctor *loc. cit. ad 1.* Uſuram accipi myſticè in illa parabola pro bonorum ſpiritualium auctario, quod lucrum DEUS pro noſtro commodo & profectu tam in gratia quàm in gloria exigit.

7. Objicies tertiò. In jure Civili permittuntur uſuræ ſaltem moderatæ, & interveniente ſtipulatione conceditur actio ad exigendas uſuras per *leg. 1. 2. & L. eos, qui 26. Cod. de uſuris.*

Reſpondeo, jus Civile quatenus aſſiſtit uſuris, eſſe correctum per jus Canonicum, in præcedentibus allegatum.

§. III.

Corollaria.

8. Inferes primò: Committi uſuram, ſi mutuans titulô mutui ſive explicito, ſive implicito obligat mutuatarium ad conferendum, vel procurandum ſibi officium aut beneficium, ad remutuandum, ad emendum ex officina mutuatoris, ad condonandam reſtitutionem famæ &c. quia omnia hæc onera ſunt pretiò æſtimabilia; adeòque in illis recipitur aliquid titulô mutui ſupra ſortem: Dixi *ſive explicito, ſive implicito*; nam ſi iſta exigat titulô gratitudinis, uſura erit palliata ex titulo mutui non explicito, ſed implicito, prout agnovit Innocent. XI. in condemnatione propoſit. 42.

9. Inferes ſecundò, amicitiam licitè poſſe exigi in compenſationem mutui, niſi hæc exactio fiat cum pacto imponente obligationem quaſi ex juſtitia, quia cùm amicitia non ſit ſuâpte naturâ bonum pretio æſtimabile, ideo abſolutè tantùm cenſetur peti titulô gratitudinis. Similiter non eſt uſura, ſi mutuans det pecuniam ſub pacto, ut mutuatarius ſolvat debita antehac contracta; quia tunc illa obligatio jam priùs ex juſtitiæ titulo contracta ſupponitur.

Inferes tertiò, contractum uſurarium, in quantum uſurarius eſt, non firmari juramentô; juramentum tamen implendum eſſet, ſi mutuatarius juravit ſe ſoluturum eſſe uſuras. *Prima pars* conſtat ex dictis in præced. Diſput. quia tametſi juxta communem DD. nuda pacta & contractus habentes ſolùm naturalem obligationem, vel qui de jure reſcindi poſſunt, juramentô firmentur, ita ut fiant irreſcindibiles: contractus tamen ipſo jure naturæ irriti, & ob publicam utilitatem reprobati, quique ſine peccato celebrari nequeunt, per juramentum non convalidantur aut firmantur: ſed ita ſe habet contractus uſurarius: ergo. *Secunda pars* habetur in *cap. debitores. 6. extra de jurejurando.* ubi expreſsè dicitur, debitorem, qui ſub juramento promiſit ſolvere uſuras, teneri hoc juramentum ſervare, quamvìs poſtea authoritate Magiſtratûs creditor compelli debeat ad reſtituendas uſuras. *Ratio* eſt, quia juramentum de re non mala ſervari debet propter honorem divini Nominis: ſed dare uſuras non eſt malum: ergo qui illas ſub juramento promiſit, tenetur dare. Ita P. Engl. *l. 5. tit. 19.* cum communi. 10.

Inferes quartò, reſtituendas eſſe uſuras etiam mentales debitoribus læſis, vel hæredibus eorum, aut in iſtorum defectu pauperibus non tantùm ab ipſis uſurariis, ſed in illorum defectu etiam ab hæredibus ipſorum, *per cap. de ſepulturis. cap. in litteris. de raptoribus. cap. cùm tu. 5. de uſuris.* Nam etiam per uſuram mentalem à parte rei proximus injuſtè læditur, & idcirco ſolùm dicitur mentalis, quia non expreſsè in pactum deducitur, creditor tamen ſine lucro ſuperaddito pecuniam non fuiſſet daturus. Pœnæ adverſùs uſurarios determinatæ videantur apud Canoniſtas præſertim P. Engl *tit. de uſuris.* 11.

ARTICULUS III.

Quibus titulis in mutuo poſſit aliquid accipi ſupra ſortem?

SUMMARIA.

1. *Quid ſit titulus lucri ceſſantis & damni emergentis.*
2. *Ex utroq; titulo licet accipere ſupra ſortem ſub certis conditionibus.*
3. *An poſſit accipi ſupra ſortem ratione pœnæ conventæ?*
4. *Quid ſit periculum mutui, & rei mutuatæ.*
5. *Ob ſolum periculum rei mutuatæ nihil licet exigere:*
6. *Niſi deducatur in pactum.*
7. *Exponitur cap.* naviganti, de uſuris.
8. *Objectiones quædam ſolvuntur.*

§. I.

Titulus damni emergentis, lucri ceſſantis, & pœna conventa.

1. Quæritur primò: Utrùm & quomodo ratione damni emergentis poſſit aliquid accipi ſupra ſortem? *Damnum emergens* illud vocatur, quod patimur in noſtris, eò quòd illa alteri damus, e. g. habes ædes ruinoſas, quas poſſes modico ære reparare, ſi verò pecunias mutues, majoribus deinceps erunt reparandæ. *Lucrum ceſſans* eſt carentia lucri, quod probabiliter ex tuis bonis feciſſes, niſi illa mutuò dediſſes. v. g. quia hanc pecuniam mutuatam potuiſſes applicare ad emptionem prædii frugiferi, vel cenſûs, ad negotiationem &c. Differt à damno emergenti, quòd iſtud ſit jactura eorum, quæ habemus, lucrum ceſſans verò eorum, quæ ſperamus. Quo poſito

Reſpondeo, & dico: Ex titulo damni emergentis, & lucri ceſſantis abſque uſura poteſt aliquid accipi ſupra ſortem, dummodo ſequentes conditiones obſerventur: *primò*, ut damnum emergens deducatur in pactum, & tunc ſolùm, quando mutuatarius aliunde non eſt paratus illud compenſare; quòd ſi mutuans in contractu 2.

mutui

Digitized by Google

mutui damnum emergens in pactum non deduxerit, ſibi imputare debet cautelæ negligentiam, ut habet S. D *q.13. de malo. a.4. ad 14.* *Secundò*, ut damnum emergens vel lucrum ceſſans verè oriatur ex mutuo, & non ex alio capite. *Tertio*, ne plus exigatur pro damno emergente, quàm valeat prudentum judicio. *Quarto*, ut pro lucro ceſſante non tantum exigatur, quanti ipſum lucrum, ſed quanti ſpes lucri æſtimatur, ſiquidem lucrum in ſpe minùs valet, quam lucrum in re. *Quinto*, ut lucri ceſſantis compenſatio non fiat, quam primùm datur mutuum, alias enim ſi propter lucrum ceſſans à 100. aureis mutuatis ſtatim acciperes decem jam non à centum, ſed à 90. aureis haberes lucrū ceſſans, ejusq; pretium acciperes, tanquam ſi eſſet ab aureis 100. Ita S.D. *2.2.q.7. a.2. ad 1.* dicens: ***Dicendū, quod ille, qui mutuum dat, poteſt abſque peccato in pactum deducere cum eo, qui mutuum accepit, recompenſationem damni, per quod ſubtrahitur ſibi aliquid, quod debet habere: hoc enim non eſt vendere uſum pecuniæ, ſed damnum vitare*** &c. Ex quibus dictorum *Ratio* eſt, quia damnum emergens & lucrum ceſſans eſt verè pretio æſtimabile, & æquum non eſt, ut ratione beneficii gratis in alterius favorem impenſi, aliquis teneatur ſubire onera pretio æſtimabilia.

3. Quæritur ſecundò, an liceat accipere ſupra ſortem ſine uſura ratione pœnæ conventæ?

Reſpondeo cum Leſſio, Lugo, Salmant. *tr. 14. c.3.p.8.§.4.* Poteſt contractui mutui addi pœna conventionalis, vi cujus mutuatarius teneatur ſolvere certam pœnam ultra capitale, ſi fuerit in mora culpabili convento tempore non ſolvendi pretium: dummodo talis adjectio non fiat in fraudem & ad palliandam uſuram: quia jure naturali, gentium, & civili contrahentes poſſunt ſe mutuò obligare ad certam pœnam, ſi defecerint in contractibus. *l. ſi pacta. Cod. de pactis*; ergò ſi mutuatarius culpabiliter & notabiliter deficiat in ſolvendo, poterit ad conventionalem pœnam obligari. Ita Leſſius, Lugo, Salmant. *loco ſup. cit.* Dixi, *modò non fiat ad palliandam uſuram &c.* quod tunc fit, quando mutuum datur propter ſpem ejusmodi pœnæ, & uteris titulo & prætextu pœnæ ad palliandum exceſſum lucri ſupra ſortem, aut ſecundò, ſi nimis breve tempus conſtituas, intra quod mutuatarium non fore ſolvendo certò ſperas, vel tertiò ſi pœna ſit nimis improportionata. Dixi ulterius, *ſi fuerit in mora culpabili*: nam ſi mora ſit prorſus inculpabilis, e.g. ſi in Octobri 30. modios frumenti mutuò accepiſti, hoc anno reddendos menſe Auguſti & grando vel inundatio vaſtavit tuos agros, etiam pœnam exigere erit irrationabile, quippe quæ neceſſariò ſupponit culpam. Canones aut leges, quæ in oppoſitum adducuntur, ut *L.15. C. de uſuris.* manifeſtè loquuntur de pœnis immoderatis & exceſſivis, vel præſumptionem uſurariæ fraudis habentibus.

§. II.

Titulus periculi amittendæ ſortis?

4. Quæritur tertiò. Utrùm ſine labe uſuræ poſſit aliquid accipi ſupra ſortem ratione periculi amittendæ ſortis? Nota, aliud eſſe periculum mutui, aliud periculum rei mutuatæ. Periculum rei mutuatæ erit, quando res mutuò data periculum ſubit, ut ſi v. g. erit trajicienda per mare, transvehenda per loca latronibus infeſta &c. ubi tamen, ſi mutuatarius ſufficientem præſtet cautionem, vel fidejuſſionem de reſtituenda ſorte, nullum ſimul erit periculum mutui. Mutui ergò periculum tunc eſt, quando mutuans periclitatur de ſorte, ſuo tempore vel nullatenus, vel non niſi cum magnis expenſis, difficultatibus, ſollicitationibus, moleſtiis obtinenda, ut frequenter contingit. Quo poſito

Reſpondeo, quamvis ob ſolum periculum rei mutuatæ nihil liceat exigere ſupra ſortem: tamen periculum mutui licitè deducitur in pactum, ut pro ipſo aliquid ſupra ſortem ſolvatur. Ita Leſſ. Caſtrop. Lugo cit. *n. 83.* Reding *q. 3. a. 3. dub. 5.* 5.

Primæ partis ratio eſt, quia res mutuata cùm tranſeat in dominium mutuatarii, ſi pereat, jam non mutuanti, ſed mutuatario perit: unde niſi adnectatur periculum mutui, ratione rei mutuatæ exigi nihil poteſt. Nec eſt paritas à loca ite equum v. g. quem ſi videt periculo exponendum, majus pretium poteſt petere. Nam locator equi cùm ſit ipſius dominus, meritò poteſt augere pretium timore periculi rei ſuæ: atqui in mutuo dominium rei mutuatæ jam eſt translatum.

Ratio ſecundæ partis eſt: quia exponere ſe periculo amittendæ, vel difficulter recuperandæ ſortis eſt pretio æſtimabile, neque ſequitur ex natura mutui, ſed ex conditione mutuatarii, e. g. quòd ſit perſona difficilis conventionis, immerſa debitis, infida, ignota, remota &c ergo illud periculum licitè in contractum deduci poteſt. 6.

Confirmatur: quisque ad cavendum ſuarum rerum indemnitati, poteſt inire contractum aſſecurationis: ergo & mutuans: ſed cùm propter periculum mutui mutuans petit aliquid ſupra ſorté, utitur contractu aſſecurationis: ergo licitè petit aliquid ſupra. Addit aliam rationem de Lugo, quòd labor & dolor mentis, tametſi nō pertineant ad bona fortunæ, meritò tamen in pactum deduci poſſint, cùm non minorem generent moleſtiam quàm labores corporis: ſed periculum mutui parit angorem & timorem amittendæ ſortis: ergo. Ubi tamen requiruntur ſequentes conditiones: *primò*, ut periculum non ſit imaginarium, ſed verum, juxta prudentem æſtimationem. *Secundò*, ut relinquatur arbitrio mutuatarii, ut vel det aliquod anctuarium ratione periculi, vel præſtet cautionem per pignus, hypothecam, fidejuſſionem, quod ſolet eſſe de hodierna praxi.

Objicies primò, c. naviganti, de uſuris. ubi S. Pont. reſcribit: ***Naviganti, vel eunti ad nudinas certam mutuans pecuniæ qualitatem, eò quòd ſuſcipit in ſe periculum, recepturus aliquid extra ſortem, uſurarius eſt cenſendus.*** Ad hoc cap. multæ & variæ ſunt reſponſiones. Fachin. Cont ov. *l. 2. c. 48.* Layman. *l. 3. tr. 4. c. 16. n. 13.* ajunt, in hoc textu omiſſam eſſe particulam *non*, ideoque legendum: *Uſurarius non eſt cenſendus.* Expedita reſponſio, ſi eſſet tam ſolida. Fagnanus in illud cap. dicit procedere in foro fori, non in foro poli. Adrianus *in 4. ſent.* procedere in hypotheſi, quòd lucrum ſit immodicum, & injuſtum. Melius alii, 7.

Digitized by Google

quòd Sum. Pont. loquatur de exigente aliquid ſupra ſortem non ob periculum mutui, ſed rei mutuatæ, & quando mutuator initio cogit mutuatarium ad acceptandum pactum aſſecurationis, ita ut aliâ conditione nolit ei dare mutuum: quæ obligatio, cùm ſit pretio æſtimabilis, jam reddit contractum mutui illicitum & uſurarium. Sic Covar. var reſol, *l.* 3. *c.* 2. cum Molina. Azor. Card. de Lugo. *n.* 78. *&* 84.

8. Objicies ſecundò. Periculum recuperandi mutuum ſubeſt omni mutuo, eſtque ipſi intrinſecum: ergo ſemper hoc prætextu liceret petere ultra ſortem. Tertio. Etiam ipſum intereſſe eſt ſub periculo, ſi capitale periclitatur: ergo etiam pro illo licebit aliquid petere, & ſic in infinitum. Quarto. Tanto majus intereſſe poſſet exigi, quanto major eſt formidoloſitas, vel avaritia mutuantis, qui ſibi majora ſemper imaginantur, & fabricantur pericula: hoc eſt inconveniens. ergo

Reſpondeo ad ſecundum, negando antecedens: nam poteſt mutuum dari ſub bono pignore, fidejuſſione, hypotheca; poteſt debitor eſſe integræ fidei, & notus per experientiam. Ad tertium nego conſequentiam, quia totius periculi, tam quoad ſortem, quàm quoad intereſſe, pretium eſt illud ipſum intereſſe periculoſum, pro quo proinde periculo aliud nihil exigitur. Ad quartum nego ſequelam: quia periculum debet ſupponi fundatum in re ipſa juxta arbitrium prudentis, & boni viri. Addi poſſunt tituli aſſecurandæ ſortis, & uſûs provinciæ, ſed iſti paulò inferiùs recurrent, ubi de emptione cenſûs, & contractu aſſecurationis dicetur.

ARTICULUS. IV.

De quibusdam contractibus habentibus ſpeciem uſuræ.

SUMMARIA.

1. *Quid ſint montes pietatis?*
2. *Non ſunt uſurarii.*
3. *Pactum antichreſeos eſt uſurarium.*
4. *Exceptio in feudo oppignorato & pignore pro dote.*
5. *An liceat pactum legis commiſſoriæ?*
6. *In mutuo non licet.*
7. *Olla fortuna an contineat iniquitatem?*

§. I.

Montes pietatis.

1. QUæres primò. Quid ſint montes pietatis? Reſpondeo. Mons pietatis (quorum uſus potiſſimùm eſt in Italia & Belgio) eſt ærarium, ſeu acervus pecuniæ ad mutuandum indigentibus publicè deputatus, cum certis conditionibus: Hæ ſunt, ut mutuatarius pro mutuo accepto pignus relinquat, & vel intra certum tempus recepto pignore mutuum reſtituat, unà cum modico auctario ſupra ſortem adjecto; aut, ſi non ſit ſolvendo intra præſtitutum tempus, pignus vendatur, & detractâ ſorte, exiguoque auctario reſiduum de æſtimatione pignoris debitori reſtituitur. Hic acervus ſeu cumulus pecuniarum dictus eſt mons pietatis, eò quòd primitus coaluerit ex piis fidelium fundationibus, ut ad illum indigentes velut ad montem ab Hebræorum aliorumque fœneratorum preſſuris poſſent confugere. Ad horum ſimilitudinem alii montes ſunt introducti & conſtituti non tam ex pia fundatione, quàm pecuniis ad cenſum conflatis, quales primò ſunt paſſim in Italia, fueruntque in Belgio erecti authoritate Alberti Archiducis an. 1619. approbantibus duobus Archiepiſcopis teſte Jacobo Platelio, quorum juſtitia ex contractûs cenſualis juſtitia menſurari debet, ut loquitur Card. de Lugo n. 199. de quibus paulò poſt dicetur.

2. Quæres ſecundò. Utrùm prædicti montes pietatis uſuram contineant?

Non deerant ex antiquis, qui uſurarium eſſe contenderent, eò quòd debitor ex his montibus mutuum accipiens teneretur ultra ſortem ſaltem modicum quid adjicere. Verum hodie de iſtorum montium juſtitia non eſt ampliùs dubitandi locus, ſiquidem illos Concilium Lateranenſe ſub Leone Papa X. ſeſſ. 10. approbavit, & Concilium Tridentinum ſeſſ. 22. de Reformat. c. 8. 9. & 11. illos inter pia loca numeravit. Ratio eſt, quia id quod à monte pietatis ſupra ſortem accipitur, non datur tanquam lucrum ex titulo mutui, ſed pro neceſſariis ſumptibus ad montis conſervationem & ſtipendiis miniſtrorum &c. Leges, ſub quibus erigi & gubernari debet mons pietatis, ad tria capita reducuntur. Primum, ut pecunia montis non mutuetur divitibus, ſed pauperibus. Alterum, ut pignus recipiatur à mutuatariis, cuſtodiendum per miniſtros montis, & vendendum, ſi debito tempore pecunia non reſtituatur. Tertium eſt, ut pro alimentis & ſtipendiis miniſtrorum aliiſque neceſſariis expenſis aliquid exiguum, quod neceſſitas requirit, à mutuatariis exigatur: unde quod ultra neceſſarias expenſas recipitur, uſura eſt.

§. II.

De pacto antichreſeos, legis commiſſoriæ, & olla fortunæ.

QUæres tertiò. An pactum antichreſeos ſit uſurarium? Antichreſis dicitur pactum, quo creditori conceditur facultas tamdiu lucrandi fructus pignoris, donec ſibi à debitore mutuum reſtituatur. 3.

Reſpondeo, eſſe uſurarium, ut docet probabilior, practicè tutior, & communis D D. paucis contrarium cum Alciato ſuſtinentibus, & probatur primò ex *l.* 1. 2. *&* 3. *C. de pignoratitia actione*, & *c.* 1. *ac* 2. *de uſuris*, ubi dicitur, fructus pignoris ſine uſura non cedere lucro creditoris, ſed imputandos eſſe in exonerationem ſortis &c. Secundò: uſura eſt, quicquid creditor per pactum ex mutuo ſupra ſortem lucratur: ſed per pactum antichreſeos in mutuo fructus pignoris ſupra ſortem lucratur: ergo.

Excipitur feudum, ex quo à vaſſallo ſibi oppignorato dominus lucratur fructus. Item res quæ marito oppignoratur pro dote uxoris, 4.

qua-

qua maritus lucratur fructus. Rationem dat Clar. P. Engel cit. c. de uſuris, quoad primum quidem, quòd hoc ſit de natura feudi, & emphyteuſis, cùm enim in feudo & emphyteuſi tantum utile dominium tranſeat in vaſallum, directo manente penès dominum, per oppignorationem res tota revertitur ad dominum; ideoque convenientius eſt, ut ea potiùs domino, quam alteri fructificet. Quoad ſecundum etiam, quia maritus ex re pro dote uxoris oppignorata lucratur ob compenſationem lucri ceſſantis, quod haberet, ſi dote ipſâ potiretur.

5. Quæres quartò. An in mutuo liceat pactum legis commiſſoriæ?

Lex commiſſoria nihil aliud eſt, quàm conventio, quâ contrahentes tanquam legem peculiarem ſibi ſtatuunt, ut ſi debitor in termino ſtatuto promiſſam pecuniam non ſolverit, res data ſtatim fiat creditoris, & propterea dicitur commiſſoria, quia debitor, qui non præſtat fidem, cadit in commiſſum, hoc eſt, amittit jus ſuæ rei propter culpam commiſſam in adimplendo contractu, prout tradunt Molina *d.* 324. Lugo *d.* 25. *n.* 176. Hoc pactum in venditionibus licitum eſſe conſtat ex *l.* 2. *&* 3. *ff. de lege commiſſoria.* Et ratio eſt, quia nulla fraus præſumitur intervenire, ſi emptore pretium non ſolvente reſcindatur venditio, & res ad ſuum dominum revertatur.

Major eſt difficultas, an hoc pactum legis commiſſoriæ locum quoque habeat in mutuo; ita videlicet, ut ſi debitor intra certum tempus non ſolverit, pignus pro ipſo debito, vel pro certo pretio fieret creditoris, eò quòd debitor incideret in commiſſum amittendi pignus. Verùm per *l. ult. C. de pactis pignorum,* & *c. ſignificante. de pignoribus.* pactum legis commiſſoriæ in pignoribus iniquitatis damnatur, & vel exinde ipſius uſuraria malitia liquet, quòd per illam mutuatarius ſupra ſortem adigitur ad ceſſionem ſui pignoris, quod uſurarium eſt.

Quæres quintò. An committatur uſura, vel iniquitas in *olla fortunæ,* ut apud Germanos nominari ſolet, Italis lotto? e.g. cùm quis pro paucis crucigeris extrahit ſchedam ſignatam valore 100. florenorum; alius pro 20 florenis meras extrahit ſchedas vacuas.

Reſpondeo cum communi. Ollam fortunæ poſſe vacare omni iniquitate & uſurario quæſtu: & uſurâ quidem, quia nullum intercedit mutuum, in quo ſolo reperitur uſura, iniquitate etiam, quia contractus venditionis, & emptionis, quo pecunia datur in pretium, & ſpes rei recipiendæ ſubit rationem mercis, eſt licitus: ſed ita ſe habet olla fortunæ: ergo. Major conſtat ex *l. nec emptio.* 8. §. *aliquando. ff. de contrahenda emptione.* ubi JC. inquit, *ſine re emptio intelligitur, veluti cum quaſi alea emitur, cùm captus piſcium, avium, vel miſſilium emitur, etenim emptio contrahitur, etſi nihil inciderit, quia ſpei emptio eſt.* Minor conſtat: quia in olla fortunæ ſimiliter impoſitione pretii emitur ſpes rei extrahendæ. Nihilominus advertunt Authores, propter quam plurima pericula fraudum, ac deceptionum, & Reipublicæ damna, quæ in ejusmodi olla fortunæ intervenire poſſunt, eandem a Magiſtratibus parcè aut nunquam concedendam eſſe.

ARTICULUS V.

De obligatione & pœnis uſurariorum.

SUMMARIA.

1. *Contractus mutui uſurarii tantùm vitiatur quoad uſuras.*
2. *Uſurarius tenetur ad reſtitutionem, etiamſi fiat dominus uſurarum.*
4. *Occurritur reſponſioni Adverſariorum.*
5. *Res uſurariè accepta non creſcit uſurario.*
6. *Nec poteſt uſurarius ipſius dominium in alium transferre.*
7. *Tenetur omnes fructus reſtituere.*
8. *In uſu conſumptibilibus ſufficit reſtitutio uſuræ, & damnorum.*
9. *Per commixtionem poteſt acquiri dominium uſurarum.*
10. *Uſurarius tenetur reſtituere hæredibus, & in eorum defectu pauperibus.*
11. *Etiam hæredes uſurarii tenentur ad reſtitutionem.*
12. *An bona per uſuras comparata reſtitui debeant?*
13. *Datur in uſuris parvitas materia.*
14. *De vitio de ſimonia.*
15. *Quomodo liceat petere mutuum ab uſurario.*
16. *Pœnæ uſurariorum.*

§ I.

De obligatione & dominio uſurarii.

1. Suppono primo. Totum contractum mutui per uſuras non vitiari; non enim *debet utile per inutile vitiari:* licèt igitur quoad uſuras ſupra ſortem datas contractus uſurarius ſit nullus, ideoque creditor illas reſtituere teneatur, quoad acceptionem ſortis nihilominus in ſuo valore perſiſtet.

Suppono ſecundò. Sive uſurarius acquirat 2. ſive non acquirat dominium uſurarum, nihilominus ſemper manere ex juſtitia obligatum ad refundendum hoc totum, quod ſupra ſortem accepit: quod enim ex injuſto contractu accipitur, manet obnoxium reſtitutioni: ſed uſurarius accepit uſuras ex injuſto, & omni jure damnato contractu: ergo uſuræ manent obnoxiæ reſtitutioni, & unà cum hoc vitio ad hæredes tranſeunt: unde etiam qui dominium uſurarum fœneratori adjudicant, fatentur tamen illud eſſe debiliſſimum: quia verò in reſtitutione fructuum ex uſuris perceptorum differentia eſt, ſi uſurarius fiat dominus: Ideo

Quæres primò. An uſurarius acquirat dominium uſurarum? 3.

Affirmat Scotus in 4. d. 15. q. 2. a. 3. ad 2. & cum illo Navarr. Tabiena, Lugo d. 25. ſe. 11. n. 206. Contraria tamen ſententia eſt D. Th. 2. 2. q. 78. a. 3. & tenenda, quàm ſequuntur Bannez, Salon, Leſſius. l. 2. c. 20. dub. 15. Salmanticenſes, aliique.

Pro-

Probatur primò ex *l. nunquam ff. de acquir. rerum dom.* ubi dicitur, *nuda traditione non transferri dominium, niſi præcedat venditio, aut alia juſta cauſa*: ſed hîc nulla præcedit venditio vel juſta cauſa: ergo non transfertur dominium. Secundò. In contractu, qui non tantum eſt irritabilis, ſed omni jure irritus, & nullus, nullum transfertur dominium: ſed contractus uſurarius eſt talis: ergo.

4. Sed ais: Quid ſi debitor omnino velit transferre dominium, ut ſatisfaciat fidelitati, & impleat promiſſionem, quâ promiſit illud transferre? In hoc utique caſu transfertur dominium?

Reſpondeo primò. Hanc ſpeculativam ſubtilitatem vix habere locum in praxi; ubi ſi quid ultra ſortem datur, datur tanquam promiſſum conventum ex debito. Secundò. Etiam illa promiſſio eſt nullius valoris: adeoque, quod datur propter illam promiſſionem, non parit effectum civilem & jus in uſurario. Tertiò. Si velis à debitore lucrum ſupra ſortem dari ex gratuita & liberali voluntate, poterit quidem transferri dominium, ſed tunc ſumus extra ſtatum controverſiæ: ubi quærimus de ſolutione uſuræ formalis in pactum deductæ.

5. Inferes ex dictis primò. Si res uſurariè accepta apud uſurarium creſcat in valore & pretio, non creſcere uſurario, ſed mutuatario; quia res creſcit ſuo domino, non poſſeſſori malæ fidei. Ex oppoſito, ſi res decreſcat aut pereat apud uſurarium, decreſcere aut perire non domino, ſed uſurario, eò quòd ipſe ſit malæ fidei poſſeſſor & detentor.

6. Inferes ſecundò. Non poſſe dominium rerum per uſuras acquiſitarum ab uſurario transferri in alium, cùm ipſemet non ſit dominus, & teneatur ad reſtitutionem; ſi tamen res per uſuram acquiſitæ forent uſu conſumptibiles, per quarum alienationem uſurarius non fieret impotens ad reſtituendum, ſed poſſet illarum locô alias ſubſtituere, poſſe lucrum uſurarium diſtrahi & alienari, ita ut illarum emptor non teneatur reſtituere, probabile cenſent Salas. dub. 42. n. 2. Bannez a. 3. concluſ. 2. & 4.

7. Inferes tertiò. Uſurarium teneri ad reſtituendos fructus primò ex re uſuraria à ſe perceptos; ſecundo ad illos, quos mutuatarius percepiſſet, ſi res apud ipſum manſiſſet, ſive ipſe perceperit ſive non: quia eſt iniquus poſſeſſor, & tenetur ad omnia damna ex iniqua acceptione emergentia. Inſuper teneri tertiò ad illos fructus, quos ipſe percepit, quantumvìs mutuatarius non fuiſſet percepturus: quia res fructificat ſuo domino: ſed in noſtra & D. Th. ſententia dominus iſtius uſurarii lucri eſt mutuatarius: ergo ipſi fructificat. Sed

8. Quæres ſecundò. An uſurarius teneatur ad reſtitutionem omnium, quæ ex uſuris acquiſivit?

Reſpondet cum diſtinctione S. Th. 2. 2. q. 78. a. 3. quem communiter ſequuntur DD. *Res quædam ſunt, quarum uſus eſt earum conſumptio, quæ non habent uſumfructum ſecundùm jura, & ideo ſi talia fuerint per uſuram extorta, puta denarii, triticum, vinum, aut quid hujuſmodi, non tenetur homo ad reſtitutionem, niſi ejus quod accepit, quia id, quod ex tali re eſt acquiſitum, non eſt fructus hujuſmodi rei, ſed humanæ induſtriæ, niſi propter detentionem talis rei alter ſit damnificatus amittendo aliquid de bonis ſuis: tunc enim teneretur ad recompenſationem nocumenti. Quædam vero res ſunt, quarum uſus non eſt earum conſumptio, & talia habent uſumfructum, ſicut domus & ager, & alia hujuſmodi. Et ideo ſi quis domum alterius, vel agrum per uſuram extorſiſſet, non ſolum teneretur reſtituere domum, vel agrum, ſed etiam fructus inde perceptos. quia ſunt fructus rerum, quarum alius eſt dominus, & ideo ei debentur.* Hæc S. Doctor.

Quæres tertiò. An uſurarius ſaltem per commixtionem lucri uſurarii cum ſorte aliiſve pecuniis vel rebus miſcibilibus fiat dominus illius? 9.

Reſpondeo affirmativè; ſi ita miſceatur, ut ab aliis diſcerni non poſſit, ſicuti ſi uſura conſiſtat in pecunia, tritico, vino, &c. & aliis rebus ejuſdem ſpeciei permiſceatur: quia cùm uſurarius ſit dominus ejuſmodi acervi, neque ſit major ratio, cur magis unius, quàm alterius partis ſit dominus, ſiquidem ex hypotheſi diſcerni non poſſunt, acquirit dominium totius acervi. Atque ita habetur expreſſum in *l. ſi alieni 78. ff. de ſolut.* [illegible] *§. ſi duorum. 2. & ſeqq. Inſtit. de rer. diviſ.* eſtque ita communis Doctorum. Eſt tamen hoc genus dominii imperfectiſſimum, quia uſurarius non habet liberam poteſtatem diſponendi de toto acervo, niſi ſecundùm quantitatem, quam mutuo dedit, neque per hoc dominium extinguitur jus in re, quod habet mutuatarius in lucrum illud uſurarium in illo acervo contentum, quod etiam ex illo acervo, quantum ad ſe attinet, vindicare poteſt per l. Marcellus. 3. §. Pomponius. ff. *de rei vindic.* ideoque in concurſu creditorum ipſe omnibus præferri, & quod ſuum eſt, accipere debet; uti ſi fur, aut latro per commixtionem fiat dominus pecuniarum furto, aut latrocinio acquiſitarum. Atque ita ſentiunt communiter Doctores.

Quæres quartò. Cuinam uſurarius reſtituere teneatur? 10.

Reſpondeo: Tenetur reſtituere debitoribus per uſuras læſis, vel hæredibus ipſorum, & in illorum quoque defectu pauperibus, aliiſve piis cauſis. Ita habetur expreſſum in c. *cùm tu de uſuris.*

Ex adverſo quoque hæredes uſurarii uſuras reſtituere tenentur per *c. tua nos. eod.* ubi dicitur: 11.
quòd *filii ad reſtituendas uſuras ea ſunt diſtrictione cogendi, qua parentes, ſi viverent, cogerentur.* Neque refert, quòd jure civili hæres non teneatur ex delicto defuncti, niſi quantum exinde locupletior factus eſt, aut lis cum defuncto conteſtata fuerit. *l. un. C. ex delictis defunct.* nam ad exonerationem conſcientiæ defuncti aliter Jure Canonico ſtatutum eſt, ut hæres pro viribus teneatur omnibus ſatisfacere, quibus defunctus damnum intulit, quantumvìs exinde hæreditas aucta non ſit. *c. ult. de ſepult. c. in litteris. de rapt.* quam proinde conſtitutionem etiam in foro civili obſervandam monet Henr. Caniſ. de uſur. [illegible] apud Engel h. t. n. 27. quòd ſi plures ſint hæredes, communior & verior eſt ſententia, ſingulos teneri tantum ad partem debiti juxta portionem, in qua ſuccedunt defuncto; nam [illegible] defuncti dividuntur in hæredes, [illegible]

C. de hær. n.7. nec niſi partialiter defunctum ſinguli repræſentant. Lugo *d.* 25. *ſe.* 11.

12. Quæres quintò. Quid ſi creditor ex pecunia uſuraria domos & prædia comparaverit, poteruntne illa à debitore repeti, ſicut ipſa pecunia uſuraria?

Reſpondeo. Si creditor non habeat alia media ſatisfaciendi debitori propter uſuras, tunc cogi poſſe, ut vel iſta bona det in ſolutum, vel ex iis venditis uſuras compenſet per c. 5. h. t. Sin aliunde poſſit ſolvere, non tenebitur, quia verè dominus illorum bonorum efficitur. Quòd ſi iſta bona jam in tertium eſſent alienata, contra illorum poſſeſſorem nullam dari actionem debitori, niſi debitor pupillus aut minorennis fuerit, qui in re ex ſua pecunia comparata tacitam hypothecam habet, vel alienatio facta foret in fraudem debitoris, docet cum Covarruv. P. Engel h. t. n. 29 & ſeq.

§. II.

Expediuntur aliæ quæſtiones circa malitiam uſurarum.

13. Quæres ſextò. Utrum in uſuris detur parvitas materiæ? Alfonſus de Leone relatus à Diana *p.* 5. *tr.* 5. *reſ.* [illegible] *l.* 39 exiſtimavit non dari, inductus à *c. ſi fœneraveris*, aliiſque, cauſa 14. q. 3. ubi dicitur, *uſuram eſſe quidquid ultra ſortem accipitur.* Deinde à paritate ſimoniæ, in qua parvitas materiæ non excuſat à mortali juxta communem & veram DD. quam tenet Suarez de Relig. *to.* 1. *l.* 4. *c.* 3. Verùm

Reſpondeo cum communi omnium DD., dari parvitatem materiæ: *Primò*, quia levis violatio juſtitiæ tantùm eſt veniale peccatum: atqui levis violatio juſtitiæ; ergo tantùm eſt veniale peccatum. *Secundò.* Major injuria infertur domino per furtum, quàm uſuram: ſed in furto datur levitas materiæ: ergo & in uſura.

Ad Canonem oppoſitum reſpondeo: Omnino inde evinci, quod quælibet injuſta acceptio ſupra ſortem ſit uſura, non autem quòd omnis illa ſit gravis, ſufficiens ad peccatum mortale.

14. Ad paritatem de ſimonia reſpondeo: Non eſſe paritatem, ſed diſparitatem: quia quantò minus pretium datur pro re ſpirituali, tantò magis creſcit irreverentia erga rem ſpiritualem, quod non reperitur in paritate uſuræ: quæ quantò minor eſt, tantò minorem injuriam & damnum infert debitori.

15. Quæres ſeptimò. Quomodo liceat petere mutuum ab uſurario, vel ipſi dare uſuras. Reſpondeo (1) quamvis ſit illicitum petere mutuum ſub uſuris formaliter: (2) vel ex extra neceſſitatem aut magnam utilitatem ab uſurario, non niſi ſub uſuris daturo mutuum; licet tamen urgente magna utilitate petere mutuum ab illo, quem ſcis non niſi ſub uſuris daturum. Ità ad mentem S. D. q. 78. a. 4. Sotus, Bannez, aliique. *Primæ partis ratio eſt.* Petere uſuram formaliter, eſt petere rem intrinſecè malam, veluti ſi peteres formaliter juramentum per falſos Deos: ſed hoc nunquam licet petere, vel intendere: ergo. *Ratio ſecundæ partis* eſt; quia virtus charitatis exigit, ut, ſi ſine noſtro magno incommodo fieri poteſt, abſtineamus ab actionibus, & objectis, è quibus alii ſumunt occaſionem ſcandali, quod ſit per uſuram, ſicut in priori exemplo non licet abſque gravi utilitate petere juramentum ab infideli, quem ſcis juraturum per falſos Deos. *Tertiæ partis ratio* eſt. Nemo tenetur cum ſuo incommodo abſtinere ab objectis bonis, vel indifferentibus, etiamſi prævideat, ex alterius malitia & per accidens peccatum infallibiliter ſecuturum: ſic enim in pactis cum infidelibus initis licet ab ipſis petere juramentum, quantumvis nonniſi per falſos Deos ſint juraturi, tunc enim petens utitur jure ſuo, & peccatum nonniſi ex alterius malitia per accidens conjungitur: ſed qui propter ſuum notabile commodum petit mutuum, utitur jure ſuo: ergo. Unde uſurario, non aliter volenti dare mutuum, in neceſſitate licitè promittuntur & dantur uſuræ: quia dare aliquid ſupra ſortem non eſt intrinſecè malum, ſed accipere: atqui illud eſt objectum dantis vel promittentis uſuras: ideo ſi petere mutuum à non daturo ſine uſuris non eſt peccatum, etiam promittere, vel dare uſuras non poteſt eſſe peccatum, præſertim cùm ex parte uſurarii maneat obligatio non accipiendi, vel reſtituendi uſuras acceptas.

Quæres ſeptimò. Quænam ſint pœnæ uſurariorum? 16.

Reſpondeo. Pœna ab utroque jure uſurariis inflictæ, qui facto, vel jure ſunt manifeſti (cujus cauſæ judicium ad Epiſcopum pertinet per Trid. *ſeſſ.* 24. *de Reform. c.* 2.) ſunt variæ. Et *primò* infamia juris *l. improbum fænus* 20. *C. ex quibus cauſis infamia irrogetur.* *Secundò:* Quòd non ſint admittendi ad S. Communionem. *Tertiò:* Nec ad oblationes offerendas. *Quartò:* Nec ad confeſſionem peccatorum, donec ſatisfecerint vel idoneam cautionem dederint; vel urgente mortis periculo jurent, ſe non habere unde ſatisfaciant, vel operam daturos, ut ſatisfiat. *Quintò:* Nec ad Eccleſiaſticam ſepulturam. *Sextò:* Neque ut validè teſtamenta faciant, niſi rurſus factâ ante mortem ſufficienti cautione. prout habetur in *c. quia in omnibus de uſuris. c. quanquam. eod. in* 6. *Clement.* 1. *de ſepulturis.*

DISPUTATIO XLIII.

DE Emptione & venditione.

Quotidianus contractus eſt in humanis commerciis emere & vendere, cui ſe frequenter & mutuum ſaltem virtuale immiſcet. Uſura quoque ſuas partes agit, dum emptionis, & venditionis titulò palliata hominibus illudit. Idcirco

præter ipſam emptionem & venditionem, de contractu cenſuali, emptione chirographorum, venditione cum pacto retrovendendi, monopoliis &c. hoc capite agendum erit.

ARTICULUS I.

De requiſitis ad licitam emptionem & venditionem.

SUMMARIA.

1. *Quid ſit juſtum pretium?*
2. *Modus quo pretium poteſt creſcere vel decreſcere.*
3. *Quo pretio ſit licitum emere & vendere?*
4. *Propter ſolam dilationem ſolutionis non licet ultra ſummum pretium accipere.*
5. *Venditor non tenetur manifeſtare vitium aliàs evidens.*
6. *Bene autem occultum.*
7. *Quo pretio res non habentes certam æſtimationem vendi poſſint.*
8. *Apud peregrinas nationes res nobis viles poſſunt magnò vendi.*
9. *In conſcientia eſt obligatio reſtituendi pro læſione etiam infra dimidium.*
10. *Pretium legitimum non licet transgredi.*
11. *Mercatores tenentur vendere pretio currente, tametſi majores expenſas fecerint.*
12. *Ex modo vendendi quomodo decreſcat, vel creſcat pretium.*
13. *Neceſſitas ementis non eſt juſtus titulus cariùs vendendi.*
14. *Potes vendere currenti pretio, quamvis ſcias, illud cras minuendum.*
15. *Propter majorem mercium bonitatem vel vilitatem poteſt pretium ſupra taxam augeri, vel infra illam minui.*
16. *Quando liceat anticipatâ ſolutione viliùs emere?*
17. *An peccet alium decipiens intra latitudinem juſti pretii.*

§. I.

Regulæ licitæ emptionis & venditionis.

QUæritur primò. Quo pretio licitum ſit emere, vel vendere?

Notandum primò: Juſtum pretium appellari, quod vel publicâ authoritate, vel prudentum æſtimatione eſt conſtitutum: aliud *legitimum*, aliud *naturale*, vel *vulgare*. Legitimum eſt, quod lege vel decreto Principis à Republica eſt conſtitutum. Naturale, quod communi hominum judicio penſatis circumſtantiis imponitur. Illud conſiſtit in indiviſibili, ideoque ſi nimium recipiatur, tam in emptione, quàm in venditione parit onus reſtituendi. Naturale eſt triplex. *Infimum, medium, ſummum.* Ubi, cùm determinatio certa graduum propter rerum ſeu commerciorum, & circumſtantiarum varietates definiri non poſſit, illud ex mente Lugonis, Leſſii & Molinæ cenſebitur ſummum pretium, ſi res moderatè æſtimata, ut centum venundetur pro centum & quinque. Illud erit infimum, ſi vendatur pro nonaginta quinque. Unde

2\. Notandum ſecundò: Rerum pretia ex variis cauſis creſcere vel decreſcere: ita poteſt creſcere pretium *primò*, ſi merces ſunt ſubhaſtatæ, & dantur plus offerenti. *Secundò*, ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis, ut ſi hodie rem vendas, quàm cras potuiſſes cariùs vendere. *Tertiò*, propter labores & expenſas factas in comparatione rei. *Quartò*, propter copiam emptorum, vel mercium raritatem. Quibus poſitis

Reſpondeo primò: Licitum eſt emere & vendere pretio infimo & ſummo. Ita approbat praxis communis. Et ratio eſt, quòd, quamdiu non exceditur pretium taxatum, tamdiu ſervatur æqualitas inter datum & acceptum: ſed quocunque pretio ex prædictis ſervatur ſufficiens æqualitas inter datum, & acceptum: ergo. Unde tametſi ſcires, pretium rei paulò pòſt eſſe minuendum, tamen licitè poſſes illam ſummo pretio currenti vendere, quia pro præſenti tempore res tanti æſtimatur, neque præſens ipſius valor dependet ab æſtimatione futura. 3.

Reſpondeo ſecundò. Nunquam licet ſupra ſummum pretium aliquid accipere, etiamſi ſolutio differatur in futurum, niſi fortè ratione periculi, vel nimis tardæ, & difficilis ſolutionis (quæ pretio æſtimari poſſunt) adſit titulus plus exigendi. Ratio primi eſt, quòd plus accipiendo ſupra juſtum pretium violatur æqualitas inter datum, & acceptum, adeoque committitur injuſtitia. Ratio ſecundi eſt: quia in dilatione ſolutionis intervenit contractus mutui, in quo non poteſt ſine uſura aliquid ſupra ſortem accipi. Ita Leſſ. Molin. aliique. 4.

Quæritur ſecundò. Quando & quanta ſit obligatio manifeſtandi vitium rei venditæ? 5.

Reſpondeo primò: Si vitium rei ſit manifeſtum, & facili negotio deprehendi poſſit, venditor non tenetur illud manifeſtare. Ita communis cum S. D. q. 72. a. 3. quia tunc emptor ſibi debet imputare, quòd rei emptæ manifeſtos defectus non inquiſiverit: tenetur tamen venditor minus pretium pro æqualitate defectûs exigere, ita poſtulante æquitate juſtitiæ.

Reſpondeo ſecundò. Venditor tenetur manifeſtare vitium occultum rei venditæ, aliàs quippe in re gravi proximum decipit: ideo ſi vitium ſit in ſubſtantia, idque venditor reticuit, contractus hoc ipſo eſt nullus, juxta ſuperiùs dicta, manetque obligatio omnia damna exinde emergentia reſtituendi. Si vitium ſit in quantitate, datur emptori actio redhibitoria, quâ cogitur venditor reddito pretio rem emptam recipere, vel actio ex empto & quanto minoris, hoc eſt, quâ venditor cogitur emptori reddere exceſſum juſti pretii, ſeu quantò minus dediſſet, ſi defectum ſciviſſet. Si denique vitium ſit in qualitate, attendendum eſt, an eandem utilitatem res vendita retineat in ordine ad communem uſum; &, ſi retineat, non habebitur pro gravi deceptione; ſecus, ſi non retineat. Ita ſi merx Europæa habeat eandem bonitatem cum Orientali, non erit gravis deceptio, ſi vendatur pro Orientali. Leſſ. cum pluribus à ſe citatis, qui etiam addit, ſi quis vinum loco minùs nobili natum per artem vel 6.

Digitized by Google

vel induſtriam perduceret ad generoſitatem vini Hiſpanici, quòd illud vendere poſſet pretio vini Hiſpanici. Item, ſi mixtione materiæ v. g. vini vilioris res non fuiſſet facta deterior, poſſe vendi eodem pretio, ac ſi eſſet pura & integra; quam tamen opinionem tanquam occaſionem multarum fraudum regulariter in praxi non eſſe admittendam, meritò cenſet Caſtropal. de juſtitia commut. *puncto 22. n. 3. & 4.*

7. Quæres tertiò. Utrùm res ad humanæ vitæ uſum non neceſſaria, nec habentes vulgarem aut legalem æſtimationem, uti ſunt equus pretioſus, aves Indicæ, gemmæ, picturæ ſingulares, &c. tanto pretio vendi poſſint, quantum emptor dare voluerit.

Affirmativæ favet illud *l. ſi quis uxori. ff. de furtis. Tantum valet res, quantum vendi poteſt.* & *l. in re mandata. C. mandati. Quiſque in rebus ſuis eſt moderator & arbiter.* quam amplectuntur Bannez, Valentia, Rodrig. Serra, & plures apud Salmantic. c. 2. p. 9. Quorum ratio eſt, quia deficiente pretio vulgari, & legitimo, illud cenſetur juſtum pretium, de quo convenit inter contrahentes: ſed in ejuſmodi mercibus non datur pretium vulgare, vel legitimum: ergo illud erit juſtum, de quo contrahentes inter ſe convenerint. Sanè conſtat, aliquam picturam, aut ſculpturam ſubinde ab artis peritis 1000. florenis æſtimari, quam alius vix 100. florenis compararet. Verùm tam ab authoritate quàm ratione probabilior, ſicut & tutior ſententia eſt, ejuſmodi merces non poſſe majori pretio vendi, quàm inſpecto intrinſeco rei valore, raritate, artificio, aliiſque circumſtantiis periti æſtimatores dignam eſſe judicârunt. Ita docent Cajet. Ledeſma, Lugo, Leſſius, Conimbric. citati aliique.

Ratio eſt. Juſtum rei pretium non eſt id, quod emptor pro ſuo libitu imponit, cùm inſatiabilis cupiditas facilè pretium decuplô, vel ampliùs augeret, ſed quod prudens æſtimatio dictat: ſed in defectu vulgaris & legitimi pretii, illa eſt prudens æſtimatio non quam format partiale vendentis judicium aut ementis affectus, ſed quam formant periti æſtimatores: ergo illud erit juſtum pretium, quod in ejuſmodi prudenti æſtimatione pro æquo & juſto reputabitur; cùm aliàs vendentium cupiditati & fraudibus nimiùm frena laxarentur. Leges allegatæ ſunt intelligendæ intra terminos æquitatis & prudentis æſtimationis.

8. Si petas: ergone injuſtitiæ rei ſunt, qui ſpecilla, cultellos, & id genus reculas apud noſtrates viliſſimo æſtimatas Japonibus, Æthyopibus, Indis auro vendunt, aut gemmis permutant? Reſpondeo, negando ſequelam: nam in illis regionibus raritas ideoque vulgaris æſtimatio ejuſmodi rebus, quæ apud nos minimi habentur, vulgare pretium imponit, ut auro & gemmis, quæ ibidem ſuâ copiâ vileſcunt, pares habeantur.

§. II.

Corollaria.

Colliges primò. Quamvis in foro externo ad reſcindendum contractum, vel ſupplendum pretium non concedatur actio, niſi quis fuerit læſus ultra dimidium. per *l. 2. Cod. de reſcind. vendit.* eſſe tamen obligationem reſtituendi id, in quo alter ultra juſtum pretium eſt deceptus, ut communiter D.D. docent, cum S. Th. q. 74. a. 1. nam in foro externo actio denegatur tantùm propter evitandam multiplicitatem litium; cum quo tamen ſtat obligatio juris naturalis reparandi læſam æqualitatem, & damna per injuſtam deceptionem illata.

Colliges ſecundò. Pretium legitimum, hoc eſt, authoritate Magiſtratûs taxatum, omnibus eſſe obſervandum, quamdiu non conſtat de ipſius injuſtitia, quia Magiſtratus habet poteſtatem pro bono communi taxandi pretia rerum, & imponendi pretium indiviſibile rebus venalibus; ſicuti ergo in aliis legibus & præceptis bonum commune concernentibus omnia Reipublicæ membra ad legis obſervantiam adſtringuntur, ita etiam ad legis taxantis pretia. 9.

Colliges tertiò. Quamvis mercatoribus liceat propter expenſas in comparandis vel adducendis mercibus factas, eaſdem cariùs vendere, quando illæ non habent valorem & pretium legitimum à Republica taxatum; non tamen ſi habeant taxatum in illo loco, in quo vendunt, ubi proinde tenentur vendere pretio currente, ſive plures ſive pauciores expenſas fecerint; nam in ipſa conſtitutione pretii ſufficienter penſati cenſentur labores & expenſæ, quæ ordinariè fiunt: Ita Tapia, Prado, Lugo. d. 26. ſe. 4. n. 43. Palao d. 5. p. 2. n. 3. Leſſius l. 2. c. 21. Covaruv. Malderus aliique, ſuffragante S. Th. opuſc. 67. in fin. *Non poteſt quis in venditionem pannorum recompenſare expenſas, quas incautè, & imprudenter fecit.* 10.

Colliges quartò. Ex modo emendi vel vendendi poſſe pretia rerum creſcere, vel decreſcere. Sic primò: Qui vendit rogatus in gratiam emptoris, aliàs non venditurus, poteſt cariùs vendere, cùm abdicatio ſuæ commoditatis ſit pretio æſtimabilis. Secundò: Ex adverſo, qui emit à venditore rogatus, poteſt viliori emere; præſertim ſi res emptori ſit parum utilis: quia merces ſui oblatione vileſcunt: ideoque Tertiò: Circumforanei inſtitores, qui ſuas merces obtrudunt, non tantô poſſunt, aut ſolent vendere, quantô mercatores, qui ab ementibus conveniuntur, multumque operæ, laboris, & ſumptuum in comparandis, advehendis, conſervandis mercibus impendunt, ut docet Leſſ. cit. aliique. 11.

Colliges quintò: Solam neceſſitatem vendentis vel ementis non eſſe ſufficientem titulum, ut res aliqua cariùs vendi, aut viliùs emi poſſit: aliàs indigentes, qui ex neceſſitate res ſuas vendunt, vel alienas emunt, ſemper tenerentur viliori pretio vendere, & cariori emere, quod eſt manifeſtè injuſtum: Tunc igitur ex neceſſitate poteſt decreſcere pretium, quando eſt cauſa, quòd aliquis rogatus rem emat, aliàs fortè non empturus, quemadmodum & divites pauperum operas viliùs conducere ſolent, quando ab ipſis rogantur, ut cibum præbeant. Petrus Navar. aliique. 12.

14. Colliges ſextò. Licite poſſe merces vendi currente pretio, quamvìs mercator ſciat, cras illarum pretium diminuendum: & econtra poſſe merces emi currenti & viliori pretio, quamvìs emptor noverit, cras in majus pretium aſcenſuras, quia res juſtè venduntur & emuntur ſecundùm valorem, quem habent, non quem ſunt habituræ: ſed merces ſupponuntur in præſenti habere hanc æſtimationem & valorem, ſecundùm quem emuntur & venduntur: ergo juſtè emuntur & venduntur, modò fraus non interceſſerit, prout à Joſepho, Ægypti Prorege, practicatum meminit S. Hiſtoria Gen. 41. Ita cum S. D. 2. 2. q. 77. a. 3. & 4. Cajet. Bannez, Sotus, Diana, Palao, aliíque.

15. Colliges ſeptimò. Si res ſint notabiliter meliores, quam quæ communiter juxta taxam venduntur, e. g. triticum, vinum, ſit purius, melius, generoſius, poſſe in pretio aliquid ſupra taxam ſuperaddi, uti praxis & æquitas naturalis demonſtrant, & tenent Molina d. 364. Lugo d. 25. ſe. 5. n. 65. ſic econtra, ſi res venales ſint minoris bonitatis, quàm quæ ſecundùm taxam communiter veneunt, debent vendi minori pretio, unde qui 10. vini urnis unam aquæ miſcuiſſet, teneretur decimam partem pretii detrahere.

16. Colliges octavò. Sicut rem cariùs vendere propter dilatam & creditam ſolutionem, per ſe loquendo eſt uſura palliata, ut priùs dixi, & habetur in *c. conſuluit. c. in civitate, c. naviganti. de uſuris.* & docet S. D. 2. 2. q. 78. a. 2. ad 7. cum communi DD: ſic etiam propter anticipatam ſolutionem rem viliùs emere, quam valitura ſit tempore ſolutionis, per ſe loquendo injuſtum eſſe, ſiquidem pretium debet eſſe commenſuratum rei pro tempore traditionis.

Dixi, *per ſe loquendo*: quia ratione lucri ceſſantis, damni emergentis, vel periculi, ejuſmodi contractus juſtificari poſſunt. Addunt Salmanticenſes c. 2. p. 11. §. 2. n. 151: Etiam tunc iſtos contractus ſubſiſtere, quando merces creditò venditæ propter majorem concurſum emptorum in communi æſtimatione habentur in majori, & res pro anticipata ſolutione venditæ propter raritatem emptorum in minori pretio; ubi tamen proxima ratio augendi vel minuendi pretium non eſt ſolutio dilata, vel anticipata, ſed multitudo, vel paucitas ementium, quæ facit pretium & valorem rei in communi æſtimatione creſcere, vel decreſcere.

17. Colliges nonò. Si inter duos conventum fuerit de infimo pretio, non poſſe ſine injuſtitia à vendente ſurripi, quod ſupereſt uſque ad ſummum pretium: quia tunc conventio ponit menſuram pretii, quod non licet excedere. Similiter peccabit contra juſtitiam, & tenebitur ad reſtitutionem emptor, qui ſummum pretium pactus ſuâ deceptione vendentem adigit ad infimum pretium. Malderus, Dicaſtillo, cum communi.

ARTICULUS II.
De contractu cenſuali.

SUMMARIA.

1. *Quid, & quotuplex ſit cenſus?*
2. *Cenſus etiam dividitur in perpetuum, & temporalem; redimibilem, & irredimibilem.*
3. *Cenſus realis eſt licitus.*
4. *Pactum redimibilitatis cenſum non facit uſurarium.*
5. *Non committitur inæqualitas in tali cenſu.*
6. *Per contractum cenſualem non emuntur fructus, ſed jus ad fructus percipiendos.*
7. *Fundamenta, quibus oppugnatur juſtitia cenſûs perſonalis.*
8. *Aſſeritur juſtitia cenſûs perſonalis utrinq; redimibilis.*
9. *Fundamenta contraria depelluntur.*
10. *Poteſt Reſpublica ex dominio aliquando validare hos contractus.*
11. *Communis conſuetudo Rerumpubl. poteſt eſſe titulus accipiendi ſupra ſortem.*
12. *Satisfit oppoſitis rationibus.*
13. *Contractui cenſuali poteſt opponi pactum aſſecurationis.*

§. I.

An licita ſit emptio cenſûs realis?

1. NOrandum primò. Cenſum hoc loco accipi pro *iure reditus annuos ex re, vel induſtria aliena provenientes percipiendi.* Ideoque contractus cenſualis eſt emptio, quâ ejuſmodi jus comparatur. Dividitur in *realem*, & *perſonalem*. *Realis* eſt, qui fundatur ſuper certa re, ipſamque rem ad quemcunque poſſeſſorem devenerit comitatur, ut ſi emas à Titio jus percipiendi fructus, quos ipſe ex hoc, vel illo prædio percepit. *Perſonalis* eſt, qui fundatur ſuper certa perſona, vel fructibus ex talis perſonæ induſtria provenientibus. Leſſius addit cenſum mixtum, qui conſtituitur ſuper re & perſona immediatè, ita, ut, etiamſi res pereat, perſona adhuc maneat obligata.

2. Notandum ſecundò. Utrique cenſui poſſe adjici pactum cenſum redimendi, vel ex ſola parte venditoris, ut ſi venditor pretium pro venditione cenſûs acceptum refundendo liberet ſe ab onere cenſum deinceps perſolvendi. vel ex parte utriusque, ſi videlicet etiam emptor poſſit venditori jus ſuum cedere, & ab illo pretium pro cenſibus datum petere. Unde rurſus dividitur cenſus in *perpetuum*, & *temporalem*. Temporalis eſt, qui ad certum tempus conſtituitur perpetuus, cui nullum redimendi pactum adjicitur. Et dividitur in *redimibilem* & *irredimibilem*. Redimibilis iterum duplex eſt, vel enim redimi poteſt ex parte ſolius venditoris, cui liceat reſtituto pretio ſeſe ab onere cenſûs liberare, vel etiam ex parte emptoris, cui liceat reſignato cenſu pretium repetere: & tunc vocatur cenſus utrinque redimibilis.

3. CONCLUSIO PRIMA. *Cenſus realis in re certa frugifera conſtitutus, eoq; pretio emptus, quod lex vel loci conſuetudo approbat, præſertim ſi ſit ex parte emptoris perpetuus & irredimibilis, eſt legitimus.* Eſt communis DD. & nititur authoritate *extrav.* Martini & Calixti III. *de empt. & vendit.*

Ratio

Ratio eſt: quod donatione, & legato, hoc etiam juſtâ emptione legitimè comparatur: ſed jus percipiendi partem fructuum, ſeu redituum annuorum donatione, & legato rectè acquiritur, ſicut & uſusfructus totalis; ergo idem jus titulo juſtæ emptionis, pretio videlicet competente legitimè comparari poteſt: ſed nomine censûs realis aliud nihil intelligitur, quàm jus percipiendi partem fructuum: ergo illius emptio, ſeu contractus cenſualis erit legitimus. Dixi *præſertim ſi ex parte emptoris ſit irredimibilis*, nam redimibilitas ex parte utriusque non vacat ſuſpicione uſuræ, præſertim cùm iſta redimibilitas ſit prohibita per Bullam Pii V. quæ incipit *cùm onus*, perq; conſtitutionem Caroli V. ſub titulo *de uſurariis contractibus* ad licitum cenſum requirentis, ut ejus redemptio non ſit in arbitrio emptoris, ſed venditoris. Nihilominus ſit

4\. CONCLUSIO SECUNDA. *Pactum, quo conſtituitur ex utraq; parte cenſus redimibilis, non facit, quòd cenſus ſit uſurarius aut illicitus.* Ita Medina, Valentia, to. 3. d. 5. q. 22. Leſſ. l. 2. c. 22. dub. 10. Laym. l. 3. tr. 4. c. 18. n. 5. Ratio eſt: Quando ſervatur natura emptionis ac venditionis, neque contractus tranſit in mutuum, ibi uſura non intervenit: ſed tametſi adjiciatur pactum redimibilitatis, ſervatur natura emptionis & venditionis, & adhuc emptio cenſûs à mutuo diſtinguitur, ut etiam Adverſarii agnoſcunt in pacto redimibilitatis ſolùm ex parte venditoris, contractus quoque ex conventione legem accipiunt *C. contractus. 85. de R. J*: ergo, tametſi cenſus ſpeciali pacto ſit utrinque redimibilis, nulla tamen intercedit uſura, ut docent AA. cit. & Molina d. 384. Caſtrop. l. 6. p. 2. Engel de uſuris n. 22. & conſequenter erit illicitus; non enim eſt aliud fundamentum, cur foret illicitus, niſi quia foret palliatè uſurarius.

5\. Dices: Ille contractus eſt injuſtus, per quem ponitur inæqualitas inter datum & acceptum: ſed in emptione cenſûs committitur ejusmodi inæqualitas: ergo eſt injuſtus. Minor probatur: qui 100. florenis emit cenſum annuum 5. florenorum, poſt 20. annos multò plus recipit, quàm dedit, præſertim ſi ſit cenſus perpetuus, quia viginti annis ſucceſſivè accipit totam ſortem, quantam dedit & quicquid ſupra eſt, habet in lucro. Præterea ſi ſit cenſus redimibilis ex parte emptoris, ſeu cenſualiſtæ, poterit ille poſt 6. annos contractûs cenſualis repetere pretium 100. florenorum, & habebit in lucro 30. florenos, quos è cenſu accepit: quod quid aliud eſt, quàm uſura virtualis emptionis nomine palliata?

Ad hoc argumentum, quod præcipuè impugnat cenſum perſonalem mox referendum, Reſpondeo, negando minorem & ſuppoſitum probationis, quòd per contractum cenſualem ematur fructus aut pecunia cenſualis; id enim, quod

6\. emitur, eſt jus ad percipiendos annuatim fructus aut pecunias cenſuales, quod in prudentum æſtimatione longè minoris habetur, quàm fructus vel pecuniæ ipſæ præſentes, & ſimul ſumptæ: neque fructus in ſpe tanti ſunt æſtimabiles, quanti ſunt fructus in re, cùm illi ſoleant eſſe variis periculis ſubjecti: Unde falſum eſt, quòd cenſualiſta poſt 20. annos tantùm recipiat, quantum dedit; non enim emit ſuum capitale, ſed jus ſucceſſivè fructus annuos percipiendi. Aliàs ſanè qui ex uſufructu quotannis percepto, ſucceſſivè tantum accepiſſet, quanti ipſum prædium æſtimatur, ſi fructus collectivè ſumantur, non poſſet ſalvâ conſcientiâ ejusmodi uſumfructum emere vel continuare.

Ad confirmationem Reſpondeo: In illo caſu fore lucrum & ex titulo juſtæ venditionis, ac pacti, concedo; ex titulo mutui, nego. Nam ille cenſus redimibilis adhuc pluribus modis differt à mutuo, ut mox dicetur.

Ad allegatam authoritatem Bullæ Pii V. Reſpondeo cum Layman l. cit. illius prohibitionem non eſſe promulgatam & receptam in ultramontanis partibus, uti quotidiana & contraria conſuetudo demonſtrat; Carolinam quoque conſtitutionem intelligendam eſſe ſecundùm præſumptionem fori externi, eamque in quantum prohibet ea, quæ juri naturali non adverſantur, receptam non eſſe, docet præcitatus Layman.

§. II.

An licitus ſit cenſus perſonalis.

POtiſſima controverſia eſt de cenſu perſonali, & quidem illo, qui hoc tempore utique practicatur, ut emantur quinque pro 100; idque cenſu non tantùm redimibili ex parte venditoris; ſed etiam ex parte emptoris. Ubi graviſſimis DD. videtur, ejusmodi contractum re ipsâ & quoad effectum nihilo differre à mutuo apertè ſub uſuris dato, ſolùmque nomine emptionis & cenſûs palliari. Nam primò: Ubi lucrum accipitur ſupra datam ſortem, ibi eſt uſura: ſed in hoc contractu cenſuali, præſertim redimibili, accipitur lucrum ſupra ſortem: nam ſi emtor censûs, ſeu ut vocant, cenſualiſta ſortem datam repetat, accipit illam totam & inſuper quicquid ex cenſu annuatim lucratus eſt; imò ſi poſt. 20. annos cenſum redimat, duplum pretii & ſortis datæ accipiet. Cùm igitur æquè in contractu cenſuali, quàm mutui uſurarii, idem ſit commodum dantis, & nocumentum pecuniam accipientis, eadem inæqulitas committitur in contractu cenſuali, quàm mutui uſurarii. Secundò. Multi ſunt, qui iſtas ſubtilitates emptionis & venditionis ignorantes dant 100. pro quinque annuatim recipiendis, quia ita vident practicari, & ſic facere uſum provinciæ; quomodo illi ab uſura excuſari poterunt? & tamen in re ipſa nihil aliud agunt, quàm cenſualiſtæ, ſoloque nomine differunt quòd iſti dicant, ſe cenſum quærere pro dato pretio; illi verò, quòd quærant intereſſe pro data ſorte capitali?

CONCLUSIO TERTIA. *Emptio cenſûs perſonalis ſecundùm conſuetudinem Germaniæ accipiendi quinque pro 100., non eſt uſuraria, ſed licita; tametſi ſit ex utraque parte redimibilis.* Ita Salas de Cenſ. dub. 3. n. 2. Leſſius c. 22. dub. 4. n. 8. Theologi S. Galli ſect. 2. q. 2. Engel, Layman. loc. c. 8.

Probatur primò: Ille contractus non eſt uſurarius, ſed licitus, qui habet omnes conditiones juſtæ emptionis: ſed iſtas habet contractus cenſualis: ergo. Minor probatur: Adeſt primò liber

liber conſenſus contrahentium, ut ſupponitur: adeſt ſecundò juſtum pretium, & ſecundùm æſtimationem Reipubl. commenſuratum ſuæ merci: quia merx eſt jus accipiendi penſionem annuam, ſeu cenſum fundatum ſuper operâ & induſtriâ perſonæ; pretium verò à Carolo V. taxatum in Comitiis Auguſtanis anno 1545. ſunt 100. floreni; unde tertiò naſcitur debitum & obligatio in cenſuario hanc penſionem annuatim ſolvendi: ergo adſunt omnia requiſita ad juſtam emptionem. Neque obeſt pactum redimibilitatis, cùm enim non obſtet juſtæ emptioni uſusfructûs, neque emptioni cenſûs realis, cur obſtaret emptioni cenſûs perſonalis? eſtque de facto communi conſuetudine receptum, ut contractui cenſuali adjiciatur pactum redimibilitatis.

9. Probatur ſecundò occurrendo fundamentis & reſponſionibus Adverſariorum: Ejusmodi contractus vel foret injuſtus & illicitus ratione uſuræ implicitæ, vel ratione alicujus inæqualitatis: neutrum eſt: ergo non eſt illicitus. Minor quoad primam partem probatur: Quia uſura non eſt, niſi in mutuo formali, vel virtuali: atqui contractus cenſualis non eſt contractus mutui ſed veræ & meræ emptionis, quâ emitur jus annuatim quinque percipiendi: ideoque manet magnum diſcrimen inter cenſum & mutuum, cenſuarium & mutuatarium. Nam in mutuo manet periculum penès mutuatarium, ita ut licèt res mutuata perierit, nihilominus pro mutuo reſtituendo conveniri poſſit: in cenſu verò ſi res cenſualis pereat, aut cenſuarius non poſſit quicquam ſuâ induſtriâ lucrari, etiam cenſus extinguitur. Quoad ſecundam partem, quòd neque ſit injuſtus propter inæqualitatem, probatur: Nam in hoc foret inæqualitas, quòd penſiones ſimul ſumptæ excederent pretium 100. florenorum: atqui imprimis penſiones ad pretium non comparantur ut ſimul ſumptæ, ſed ut ſucceſſivè largiendæ, quo modo juxta omnium æſtimationem minus valent, quàm ſimul ſumptæ; cùm aliàs uſusfructus plus valeret, quàm totum prædium, ſiquidem fructus 30. annorum ſimul computati facilè poſſunt adæquare, vel ſuperare valorem totius prædii. Secundò. Non emuntur penſiones & pecuniæ, ſed jus illas percipiendi, uti dictum de fructibus realibus. Certè jus percipiendi cenſum realem & fundatum in re frugifera eſt pretio æſtimabile, vendibile, & diſtinctum ab ipſis fructibus: ergo etiam jus percipiendi cenſum perſonalem fundatum in perſona frugifera, hoc eſt, quæ ſuâ operâ & induſtriâ fructum facere poteſt, eſt pretio æſtimabile, vendibile, & diſtinctum ab ipſis pecuniis.

10. Probatur tertiò: Quod univerſim tam à perſonis Eccleſiaſticis, quàm laicis & integris provinciis practicatur, non tantùm tolerantibus, ſed etiam approbantibus viris piis & doctis, ſummiſque tribunalibus, id licitè exercetur: ſed contractus Germanicus cenſualis etiam utrinque redimibilis ita practicatur, nemine querente & reclamante, Judicum quoque ſententiis comprobatur; imò ſine maximo negotiationum & commerciorum detrimento tolli non poteſt, uti à peritis ſe audiviſſe, teſtatur Layman cit: ergo contractus cenſualis eſt licitus. Major roboratur: Cùm ſummis Magiſtratibus & Rectoribus Rerumpubl. authoritatem ſuam interponentibus dentur quinque pro 100., ſignum eſt, ipſos pro bono commerciorum & totius Reip. voluiſſe ex dominio alto gravare cenſuarium, ſeu mutuatarium, ut pro dato pretio ſeu ſorte quotannis vigeſimam partem cenſualiſtæ pendant, quod utique facere potuerunt, cùm ex eodem dominio alto potuerint in uſucapione & præſcriptione integra rerum dominia transferre.

Ex quo colliges, inter titulos aliquid accipiendi ſupra ſortem bene poſſe numerari uſum communem & conſuetudinem provinciarum, ſecundùm quam quinque pro 100. accipiuntur à creditoribus, petuntur, à judicibus aſſeruntur ſinè recurſu ad alium titulum, eò quòd hujusmodi pacta propter communem utilitatem ex dominio alto à Republica validentur. Quo titulo ſcrupuli circa ſubtilitatem cenſualis emptionis occurrentes optimè expediuntur. Ita Haunold. tr. 9. n. 421. citans Tanner, & Eman. Sà. 11.

Hinc patet, quid ad argumenta in oppoſitum allata ſit reſpondendum. Nam ad primum nego minorem: ad cujus probationem reſpondeo, annuam penſionem non accipi tanquam lucrum ſupra ſortem, ſed tanquam debitum ex jure per præſentem & numeratam pecuniam comparato. Si contingat ab emptore cenſum renumerari, & pretium repeti, illud accreſcet emptori ex ſpeciali contractu redimibilitatis, quem propter bonum commune ſuprema poteſtas validare, & cenſuario annuam illam penſionem ſalvam manere voluit. Ad ſecundum reſponſio patet ex dictis, quia qui ſine reflexione ad iſtas cenſuales ſubtilitates propter communem conſuetudinem quinque pro 100. recipiunt, fundantur in juſta diſpoſitione & dominio alto Magiſtratuum, pro qua etiam in dubio ſtat præſumptio. 12.

Quæres. An contractui cenſuali addi poſſit pactum aſſecurationis, quo venditor in ſe recipit periculum, & obligationem etiam pereunte re cenſuali, vel lucro ex induſtria perſonæ ſinè ejus culpa ceſſante, pretium cenſûs reſtituendi? 13.

Reſpondeo, probabiliter licere, dummodo hæc obligatio venditoris alio modo compenſetur, vel minorem cenſum exigendo, vel pretium cenſûs augendo. Nam primò in aliis contractibus contra naturam contractûs licet per pactum aſſecurationis periculum in alium transferre; uti in commodato ad commodatarium, in depoſito ad depoſitarium: quod aliàs eſſet apud commodantem & deponentem: ergo ſimiliter licet in contractu cenſuali. Secundò. De æquivalentibus idem eſt judicium, ſed in contracto ſocietatis licet dare mercatori 100. aureos pro 5. annis, cum pacto aſſecurationis de tota ſorte, ergo idem licebit in contractu cenſuali. Ita Engel, Layman, cit. n. 11. cum pluribus à ſe citatis.

ARTICULUS III.
De emptione Chirographorum, & quibuſdam aliis ſpeciebus emptionum.

SUMMARIA.

1. *Quid ſit emptio chirographorum?*
2. *Licita eſt ſub certa limitatione.*
3. *Etiamſi Emptor ſummam facilè ſit obtenturus.*
4. *Secus, ſi ex nulla parte ſit difficultas.*
5. *Miniſtris Principum an ſit licita emptio chirographorum?*
6. *Sitne licitum pactum retrovendendi?*
7. *An etiam in contractu mohatra?*
8. *Quid monopolium, & quotuplex.*
9. *Monopolium a Principe conceſſum poteſt eſſe licitum.*
10. *An in ſecundo, tertio?*
11. *Et quarto genere?*

§. I.
Emptio chirographorum.

1. QUæres primò. An & quomodo licita ſit emptio chirographorum? Chirographa vocamus illas ſyngraphas, ut ſcripturas, in quibus continetur obligatio debitoris ad ſolvendum aliquot v.g. millia florenorum Cùmque creditores perſæpe debitam ſortem, & ſummam capitalem difficillimè obtineant, aut de illa obtinenda ferme deſperent, contingit, ut alius quis, cui facilior patet via ad obtinendam ejuſmodi ſummam, ſeſe offerat creditori ad emendum chirographum, ſicque transferendum in ſe jus creditoris, minori tamen pretio, quàm ſit debitum chirographo inſertum. E.g. chirographum continet obligationem 1000. florenorum, & ille pro chirographo offert ſexcentos: quæritur, utrùm ejuſmodi emptio careat injuſtitiâ, cùm chirographa videantur valere tantum, quanti eſt inſerta obligatio?

2. Reſpondeo primò. Ratione lucri ceſſantis, damni emergentis, incertitudinis, periculi &c. licet chirographa minori pretio emere, tunc enim ſicuti in aliis mercibus, ita etiam in chirographis juxta difficultatis proportionem valor decreſcit. Ita Dicaſtillo, Molina, Leſſ. cum communi.

3. Reſpondeo ſecundò. Etiamſi emptor propter ſingularem induſtriam vel favorem Principis nullam habeat difficultatem acquirendi totam ſummam chirographi, quæ deberetur venditori, tamen poteſt licitè chirographum minori pretio comparare, quando illud in prudentum opinione minoris æſtimatur. Primò, quia valor rei accipitur ex communi & morali æſtimatione, nec ille qui favore Principis aut ſpeciali induſtriâ poteſt plus acquirere, debet exinde deterioris eſſe conditionis, quàm alius: ergo numerando pretium pro chirographo, quod communi æſtimatione cenſetur juſtum, nullam committit injuſtitiam. Secundo à pari, qui ſcit artem domandi equum ferocem, non ideo tenetur illum cariori pretio comparare, quàm alius, qui neſcit domare: ergo nec ille tenetur chirographum cariori pretio emere, qui habet artem, & modum ex chirographo plus lucrandi. Ita Mol. & Leſſ. c.21. n.76.

Reſpondeo tertiò. Si ex communi æſtimatione nulla ſit difficultas, nec ex parte vendentis, nec ex parte ementis, probabilius eſt, & tutius, non poſſe minori pretio chirographum comparari. Ita Medina, & Leſſ. cit. n.71. Ratio eſt primò: quia chirographum continens jus ad 100. aureos, valet 100. aureos præciſo omni periculo, & difficultate: ergo, ut ſervetur æqualitas, debet 100. aureis comparari. Secundò: ſi chirographum continens jus, & actionem ad 100. aureos, minus valeret quàm 100. aureos, tunc ſi cui ad annum 100. aureos dediſſem, non poſſem poſt annum recipere 100. aureos; quia chirographum & obligatio mihi tradita minus valeret quàm 100. aureos. Ita cenſet Lugo d.26. ſe.7. §.1. cum pluribus à ſe relatis. Oppoſitam tamen ſententiam concedentem aliquantò & modicè minus pretium tenent Panormitanus, Cajetanus, Navar. c.17. n. 230. eò quòd ejuſmodi chirographa communi æſtimatione minus valeant quàm parata pecunia, ſicut minus eſt actionem habere, quàm rem. *leg. minus, 250. ff. de reg. Juris.* 4.

Reſpondeo quartò. Miniſtri & officiales Principis, qui ejus loco præſunt ſolvendis debitis, hæc chirographa minori pretio licitè non poſſunt ſolvere. Ita Navar. Leſſ. aliique. Ratio eſt, quia ideo emerent hæc chirographa, quòd illi poſſent procurare faciliorem ſolutionem, quam alius creditor habere non poteſt: ſed ad hoc ipſum obligantur, ut, ſi poſſint, tollant creditoribus difficultatem ſolvendi, per quam valor chirographorum minuitur. Et cur non poſſint ſolvere Creditoribus, cùm ſibi poſſint? Demum ſi creditores aliquid remittant de ſuis debitis ob bonum Principis, vel Reipublicæ, utique eſt convenientius, ut illa portio accreſcat ærario Principis vel Reipublicæ, quàm hominis privati, quæ eſt cauſa, quòd ejuſmodi chirographorum emptiones alicubi ſint à ſummis Principibus prohibitæ. 5.

§. II.
De emptione cum pacto retrovendendi.

QUæres ſecundò. An licita ſit venditio vel emptio cum pacto retrovendendi. Reſpondeo affirmativè cum communi; nam in iſta venditione ſervari poteſt æqualitas ſine ulla contrahentium injuria, cùm volenti & conſentienti nulla fiat injuria: ergo ſi vendens obligare ſe velit, quòd rem venditam ab emptore reciprocè venditam velit recipere, nihil eſt, quod æquitatem contractûs impediat. Adducuntur tamen à Leſſio iſtæ conditiones. *Primò*: ut, ſi hoc pactum cedat in ſolius vendentis utilitatem, quando nimirum emens venditori tenetur reſtituere, res vendatur viliori pretio, ſiquidem onus adnexum eſt pretiô æſtimabile. *Secundò*: ſi fiat ad placitum emptoris, ut nempe venditor ad ejuſdem placitum teneatur rem redimere, res majori pretio quàm aliàs ſolet, vendi poſſit. *Tertiò*: ut, 6.

quo

quo tempore res redimitur, ſimul æſtimentur fructus in flore, cum expenſis laboris & induſtriæ.

7. Quæres tertiò. An pactum venditionis & emptionis reciprocæ ſit uſurarium? Explicatur. Contingit, quempiam pecuniis indigentem non invenire, qui det mutuò. Accedit mercatorem, & ab ipſo emit creditò merces ſummo pretio v.g. 100. florenis, quibus non indiget ad ſuum uſum, ſed illas eidem mercatori ſtatim vendit pretio infimo, ut ab ipſo præſentem pecuniam pro ſublevanda ſua neceſſitate obtineat? Pactum iſtius retrovenditionis Hiſpani *Mohatram*, vel *baratam*, Itali *ſtocco*, *ſtocola*, *varachola*, Galli *vente & revente* appellant. Hoc pactum venditioni adjectum à Covar. *var. reſol. l. 2. cap. 3. n. 6.* vocatum *latrocinii genus maximè execrandum, & juſtis pœnis vindicandum*, variis in regnis civili authoritate damnatum, etiam D. N. Innocentius XI. die 2. Menſis Martii 1679. Apoſtolicâ authoritate damnavit, in hac propoſitione relata n. 40. *Contractus Mohatræ licitus eſt etiam reſpectu ejuſdem perſonæ, & cum contractu retrovenditionis præviè inito cum intentione lucri.* Et ratio eſt, quòd in tali contractu includitur mutuum virtuale, ut ex illo lucrum virtuale in refuſione minoris pretii præſentis, pro majori pretio in prima venditione credito, quod eſt uſura virtualis.

§. III.

De Monopoliis.

8. Quæres quartò. An & quomodo monopolia ſint licita? Monopolium dicitur, cùm unus vel pauci ſibi ſolis vendicant jus vendendi certas merces, ita ut omnes alii ab ipſis pretio, quo ipſi voluerint, emere cogantur. Contingit autem quatuor ferè modis. *Primò*, authoritate publicâ: cùm Princeps uni, vel pluribus tribuit privilegium, ut ipſis ſolis liceat certum genus mercium vendere, vel advehere. *Secundò*, cùm unus, vel pauci viliori pretio comparant omnes merces, ut ipſi poſtea vendant ſummo pretio, unde rerum caritas inducitur in Rempublicam. *Tertiò*, cùm mercatores inter ſe conveniunt, de mercibus vendendis determinato pretio, & non alio. *Quartò*, cùm quis, ut ſuas merces cariùs vendat, impedit, ne alii merces ad eum locum deferant. De iſtorum igitur monopoliorum juſtitia quæritur. Et

Reſpondeo primò. Primi generis monopolium eſt licitum, ſi ex juſta cauſa concedatur à Principe ſine Reipubl. detrimento, & monopolio juſtum pretium taxetur, præcipue in rebus neceſſariis, ut carne, vino, oleo &c. (in rebus quippe non neceſſariis, ut ſunt aleæ, chartæ luſoriæ, tabacus &c. non videtur tam neceſſaria pretii taxatio) ita approbat praxis receptiſſima, & aliquando ſuadet neceſſitas publica, ut vendatur à Principe facultas vendendi certas merces. Nec refert, quòd tunc ſubditi ſentiant aliquod onus; ſicut enim ex juſta cauſa & ſuadente neceſſitate in debitis circumſtantiis Princeps ſubditis poteſt contributiones imponere, ſic & poteſt monopolia cum aliquo ſubditorum onere conſtituere. Ita comm. DD. 9.

Reſpondeo ſecundò. In ſecundo & tertio genere monopolii toties committitur injuſtitia, quoties homines adiguntur ad merces ſupra juſtum & ſummum pretium (quod juxta communem & prudentem æſtimationem præciſo monopolio ipſis competeret) comparandas. Si verò non adiguntur ultra juſtum pretium, erit tantùm peccatum contra charitatem & miſericordiam, in quantum egentes privantur libertate merces viliori pretio comparandi, ut eſt communis D.D. apud Lugo cit. 10.

In quarto demum genere monopolii committitur peccatum injuſtitiæ, quandocunque alii vi, vel fraude impediuntur, ne ſuas merces poſſint invehere. Si abſque vi, vel fraude, tantùm conſilio aut ſuaſione hoc faciant, rurſus erit peccatum contra charitatem, quemadmodum ſi quis alteri perſuadeat, ut rem ſuam aliter quam ſummo pretio vendat. 11.

DISPUTATIO XLIV.

DE Cambio & negotiatione.

Tam à mutuo, quàm ab emptione & venditione in permutationem deviat contractus cambii, negotiatio verò tam de emptione & venditione, quàm permutatione participat: cui ſi contractus ſocietatis accedat, non vacat ſuſpicione mutui, & aliquando uſuræ palliatæ. Idcirco de iſtis contractibus compendio diſſeremus.

ARTICULUS I.

De Cambio.

SUMMARIA.

1. *Etymon & definitio cambii.*
2. *Diviſio cambii in manuale, & locale.*
3. *In cambio ſine uſura lucrum accipitur.*
4. *An & quomodo pretium mutui poſſit creſcere & decreſcere?*
5. *Quodnam ſit juſtum pretium?*
6. *An famulus licitè lucrum quærat ex permutatione pecuniæ ſibi à domino traditæ.*

Quæres primò: Quid ſit cambium? Cambire vel campſare priſcis idem ſignificabat quod permutare, prout ex Priſciano notat Covaruv. de coll. vet. numiſm. c. 7. n. 4.

Prout

Prout hodie ſpecificè accipitur, eſt *negotiatoria permutatio pecuniæ pro pecunia*: ubi qui rogatur ut permutet, campſor; qui rogat, campſarius appellatur.

Diſtinguitur primò a contractu mutui, quia in mutuo non numeratur pecunia, ut ſtatim ejus loco alia ſubſtituatur, ſed ut mutuatarius ejus dominium & uſum recipiat cum obligatione & debito aliam ejusdem generis & bonitatis reſtituendi: unde in mutuo debet intercedere tempus inter traditionem rei & repetitionem ipſius, quod non eſt in cambio: ubi ſiqua eſt dilatio, habet ſe per accidens. Præterea eſt differentia ex parte materiæ; ſiquidem mutuum eſſe poteſt in rebus a pecunia diverſis, ut tritico, oleo &c. non autem cambium. Diſtinguitur *ſecundò* ab emptione & venditione: quia in illis datur pecunia pro merce, nec ſtatim transfertur dominium, in cambio verò datur pecunia pro pecunia, & ſtatim transfertur dominium a campſore in campſarium accipientem pecunias. Diſtinguitur *tertiò* à contractu depoſiti, partim quia iſtud non fit in ſolis pecuniis, partim quia per illud non transfertur dominium rei depoſitæ in depoſitarium. Diſtinguitur quartò à permutatione tanquam ſpecies à genere, quia permutatio ut ſic fieri poteſt in re qualibet, cambium in ſola pecunia.

2. Quæres ſecundò. Quotuplex ſit cambium?

Relictis inutilibus cambii diviſionibus, proprie cambium dividitur in cambium *minutum*, ſeu *manuale*, & in cambium *locale*. Minutum, ſeu manuale eſt, in quo pecunia unius formæ, vel materiæ permutatur cum pecunia alterius formæ, vel materiæ, v. g. argentea moneta pro aurea, imperiales pro ducatis, nummi mutilati pro integris. Cambium locale eſt, cùm præſens pecunia permutatur pro diſtante in alio loco, quod plerumque fit per literas, & quidem dupliciter, vel ut campſor priùs à campſario accipiat pecuniam alibi reſtituendam, vel ut ipſe det alibi à campſario ſolvendam. Quo poſito

3. Quæres tertiò. An committatur uſura vel injuſtitia, quando accipitur lucrum moderatum ex ratione utriusque cambii?

Reſpondeo negativè ad utrumque. Ratio primæ partis eſt. Uſura tantùm committitur in mutuo formali, vel virtuali: atqui cambium manens intra terminos cambii non eſt mutuum formale vel virtuale: ergo in illo non committitur uſura. *Secundæ partis ratio* eſt: quia tunc non committitur injuſtitia, quando aliquod pretium proportionatum accipitur ob titulum pretio æſtimabilem: atqui in utroque cambio accipitur lucrum per modum pretii ob titulum pretio æſtimabilem; & quidem in cambio manuali, tituli licite accipiendi lucrum ſunt onus, quod habet campſor in cambiendo, & paratam habendo meliorem monetam. *Secundò* etiam puritas & bonitas monetæ. *Tertiò* lucrum ceſſans, quod poterat habere campſor argenteam vel auream monetam aliorſum deferendo. *Quartò* expendibilitas monetæ, cùm accipiuntur nummi, qui alibi expendi poſſunt pro iis, qui non poſſunt &c. In cambio verò locali tituli accipiendi lucrum ſunt primò virtualis translatio & aſportatio pecuniæ in alium locum, quâ campſarius liberatur ab expenſis in tabellarios faciendis, & à periculis moleſtiisque pecunias transferendi. Secundò, Periculum & onus aſſecurationis, quod in ſe campſor ſuſcipit, cùm efficitur dominus pecuniæ ad cambium traditæ. Tertiò, Major æſtimatio pecuniæ præſentis, quàm abſentis ſecundùm locum. Quartò. Onus ipſum cambiendi, congregandi, numerandi pecunias, expenſæ faciendæ in ſcribas &c. Ita Serra, Leſſius, Lugo d. 28. à n. 43.

Quæres quartò. An pretium cambii poſſit creſcere & decreſcere?

Reſpondeo affirmativè cum Molina, Medina 4.
alii que. Ratio eſt, quòd pecunia in cambio conſideratur inſtar mercis, cujus pretium juxta variationem circumſtantiarum creſcit & decreſcit: ſic itaque etiam in cambio ex majori abundantia vel inopia pecuniarum apud campſores, ratione majoris vel minoris lucri ceſſantis &c. à campſoribus plus minusve exigi poterit. Ex quo juſtificari poterit cambium Francofordienſe ſeu ad nundinas apud Leſſ. l. 2. c. 23. dub. 6. in quo ratione majoris lucri ceſſantis minus ratione minoris lucri ceſſantis plus dare ſolent campſores Belgici pro floreno Germanico, e. g. quinto menſe ante nundinas pro floreno Rhenano, qui valet 80. groſſos Flandricos, campſor Antverpienſis dat 73. groſſos, tertiò dat 75. ultimò 77.

Cæterùm: illud haberi poteſt pro juſto pre- 5.
tio, quod periti illius negotiationis bonâ fide, & demptâ omni fraude conſideratis omnibus circumſtantiis ſolent imponere, nemine contradicente aut conquerente, ut habet Leſſ. l. cit.

Quæres quintò. An famulus, qui à domino 6.
accepit monetam auream, ut illâ creditori ſolveret debitum, licitè poſſit permutare illam argento, & ex illo ſatisfaciendo creditori, retinere ſibi lucrum?

Reſpondeo primò: *Si* dominus determinatè voluit, ut talis ſpecies pecuniæ traderetur, quia v. g. voluit ipſi gratificari, vel præbere aliquam occaſionem lucrandi, tunc famulus non poteſt licitè aliam ſpeciem minoris intrinſeci & naturalis valoris ſubſtituere, &, ſi ſubſtituat, tenetur creditori reſtituere jacturam lucri, ſi quod exinde habiturus fuiſſet. *Secundò*. Si famulo conſtet, aut veriſimile videatur, domino perinde fore, ſive hanc, ſive illam ſpeciem monetæ creditor accipiat, dummodo ipſi pro ſuo debito ſatisfaciat, licite retinebit lucrum, tanquam ſuâ induſtriâ partum: neque enim tunc ulli mortalium infert injuriam, neque domini ſui, ſed proprio nomine ſorte pecuniæ permutat. V. Lugo d. 28. ſe. 2. n. 24.

ARTICULUS II.

De Negotiatione & contractu Societatis.

SUMMARIA.

1. *Definitio negotiationis.*
2. *Alia eſt propria, alia impropria.*
3. *Eſt per ſe licita.*
4. *Exponitur locus ex S. Scriptura objectus*

5. *Negotiatio propriè ſumpta eſt Perſonis Eccleſiaſticis interdicta.*
6. *Impropriè ſumpta licet.*
7. *Quid & quotuplex ſit contractus ſocietatis.*
8. *Quænam ſint conditiones, ut ſit licitus.*
9. *Quid ſi accedant alii duo contractus?*
10. *Fundamenta improbantium hunc contractum.*
11. *Probatur licere.*
12. *Solvuntur fundamenta contraria.*
13. *Conditiones ad licitatem requiſitæ.*

§. I.

De Negotiatione.

1. QUæres primò. Quid & quotuplex ſit negotiatio?

Reſpondeo, negotiari eſt *merces eo animo comparare, ut ex iis poſtea cariùs venditis lucrum capias.* Unde ſi per accidens fiat, ut res ad proprium uſum empta, poſtea oblatâ occaſione cariùs vendatur, non eſt negotiatio, ſed œconomia, quæ ſecundùm Apoſtolum etiam in perſonis Eccleſiaſticis commendatur. 1. Tim. 3. prout advertit S. D. 2. 2. q. 77. a. 4. ad 2.

2. Duplex eſt negotiatio. Una proprie dicta, quâ res empta, puta vinum, frumentum &c. in ſe immutata cariùs poſtea venditur quæſtûs gratiâ. Altera impropriè dicta, cùm res empta, & melior effecta poſtea cariùs venditur, veluti ſi ex lana conficiantur & vendantur panni, ſi pecora ſaginata, equi educati & nutriti vendantur.

3. Quæres ſecundò. An licita ſit negotiatio?

Reſpondeo primò. Utraque negotiatio eſt licita, ſi intra juſtitiæ limites exerceantur: nam primò, res infimo pretio empta, abſque injuſtitiæ nota poteſt vendi ſummo pretio. Secundò: quia cauſa cariùs vendendi mercatoribus eſſe poſſunt expenſæ in advehendis mercibus factæ, officium, & obligatio habendi illas paratas, labor, & periculum in iis ſervandis. Ia D. Thomas 2. 2. q. 77. a. 4. in c. ſic loquens: *Nihil prohibet, lucrum ordinari ad aliquem finem neceſſarium, vel etiam honeſtum, & ſic negotiatio licita reddetur: ſicut cùm aliquis lucrum moderatum, quod negotiando quærit, ordinat ad domûs ſuæ ſuſtentationem; vel etiam ad ſubveniendum indigentibus: vel etiam cùm aliquis negotiationi intendit propter publicam utilitatem, &c.*

4. Oppones illud Eccl. 26. *Duæ ſpecies difficiles & periculoſæ mihi apparuerunt, difficilè exuitur negotians à negligentia* (nempe circa propriam ſalutem) *& non juſtificabitur à peccatis.* Reſpondeo: Significari, negotiatores eſſe expoſitos multis periculis peccandi per fraudes, perjuria, vel nimium lucri affectum, prout & ſignificavit Apoſtolus 1. Tim, 6. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem.*

5. Reſpondeo ſecundò. Negotiatio jure Canon. eſt prohibita Clericis & Religioſis per *c. conſequens. diſt. 88. & c. fin. de vita & honeſtate Clericorum.* Cujus ratio eſt, quòd negotiatio implicet animum curis ſæcularibus, & exponat periculo fraudum, perjurii, injuſtitiæ, &c. ubi tamen advertendum *primò*, cenſuras jure adnexas non eſſe ſententiæ latæ, ſed ferendæ. *Secundò*: Prohibitionem eſſe de negotiatione tantùm ſtrictè, & rigoroſè ſumptâ, & quæ fit per ſe ipſum. Unde ſi Clerici, vel Religioſi fructus ſuo labore vel ex ſuis bonis comparatos etiam cum lucro vendant; Item ſi des pecuniam mercatori, ut ipſe negotietur unà cum aliis pecuniis, & poſtea inter ipſos lucrum dividatur, non erit peccatum contra leges Eccleſiaſticas, ut tradunt Leſſ. Mol. Lug. diſp. 26. ſ. 3. n. 24.

Colliges: Non eſſe prohibitum perſonis Eccleſiaſticis, fructus ſuo labore, vel etiam ſuis bonis comparatos, vel pecora in ſuis prædiis nutrita etiam cum lucro vendere; ſicut etiam aliquam materiam emptam, & proprio manuum labore vel opificio elaboratam divendere, cùm & Apoſtoli ſcenofactoriam exercuerint Actor. 18. & antiquorum Monachorum potiſſimus labor fuerit corbes aut retia contexere: & conſtat ex *c. nunquam. de conſecratione diſt. 5. item diſt. 91. c. 3. & 4.* Sed neque peccabunt Clerici contra leges Eccleſiaſticas, ſi tradant pecuniam mercatori, ut ipſe negotietur unà cum aliis pecuniis, & poſtea lucrum inter ipſos dividatur. Ita Leſſ. Mol. Lugo d. 26. ſe. 3. n. 24. Layman l. 3. tr. 4. c. 17. n. 40. 6.

Quæres tertiò. An ſine peccato injuſtitiæ poſſint negotiatores rerum ad communem uſum neceſſariarum, puta frumenti, vini &c. copiam comparare, ut per hoc introductâ & cauſatâ rerum inopiâ & charitate poſſint cariùs vendere. Peccare contra charitatem communis eſt ſententia, ideoque pœnis & legibus eſſe coërcendos, cogendos inſuper, ut viliori pretio merces vendant. Inſuper peccare contra juſtitiam, videtur probabilius; ſiquidem ejusmodi monopolia ad inducendam annonæ caritatem inſtituta juri naturali & gentium adverſantur, quo negotiationes & cætera commercia in boni publici commodum, non detrimentum ſunt introducta.

§. II.

De contractu ſocietatis.

QUæres primò: Quid & quotuplex ſit contractus ſocietatis?

Reſpondeo: Contractus ſocietatis eſt *duorum vel plurium conventio ad conferendum aliquid in commune lucrum & damnum ſecundùm proportionem rerum contributarum.* Fieri poteſt dupliciter: 7. Vel ut ſit ſocietas omnium bonorum, quacunque via & ratione honeſtâ vel titulo, ſive in præſens ſive in futurum illa bona obvenerint. Vel ſecundò, quod magis eſt in uſu, ut ſit ſocietas certæ rei, cùm plures ad certum genus negotii conveniunt ad commune lucrum. Ideoque rurſus dupliciter: Ut vel uterque pecuniam, vel unus pecuniam, alter ſuam operam conferat. Quam ſocietatem licitam eſſe D.D. ſentiunt, dummodo debitæ conditiones obſerventur. Unde

Quæres ſecundò: Quænam ſint conditiones, 8. ut contractus ſocietatis ſit licitus? *Reſpondeo primò*: Ut negotiatio, in qua fit ſocietas, ſit licita: per *c. per veſtras, de donat. inter virum, & uxorem.* *Secundò*: Ut, qui pecuniam ponit, etiam ſubeat commune periculum, quia qui ſentit commodum, debet ſentire & onus, & econtra, per reg. 55. J. in 6. *Tertiò*: Ut tam quoad lucri, quàm damni partitionem proportio & æquitas undequaq; ſervetur juxta prudentum æſtimationem

nem: ita ut quantò quis plus pecuniæ vel operæ poſuit, tantò plus lucretur. *l. ſi non fuerit. l. quid enim. ff. pro ſocio.* *Quartò*, ut pecunia detur ad negotiandum: ſi enim pecunia daretur alicui non exercenti mercaturam ſub pacto lucri, jam non eſſet contractus ſocietatis, ſed mutui, & lucrum quæſitum foret uſura. Ita Salmantic. *tr. 14. de contr. c. 3. §. 1.*

9. Quæres tertiò: An, ſi contractui ſocietatis accedunt alii duo contractus aſſecurationis & venditionis lucri incerti pro certo, non committatur uſura palliata? E. g. an, ſi quis 100. aureos dedit ad ſocietatē, ut ex iis ſocii negotientur, poſſit ab ipſis petere finita negotiatione, 6. vel 8. pro 100. unà cum integra ſorte, relicto ipſis ſolùm majori lucro incerto, quod ſperari poterat v. g. 20. 30. pro 100. ubi præter contractum ſocietatis intervenit etiam contractus aſſecurationis, ipſius capitalis, & venditio lucri incerti majoris pro minori certo, qui triplex contractus implicitè continetur, & ſufficienter exprimitur, ſi dicas: *Do tibi 100. ad negotiandum, ut poſt annum des mihi quinq; ſecuro capitali eo modo quo* D.D. *dicunt fieri poſſe*, prout habent Salmantic. *cit. c. 3. punct. 11. §. 2. n. 105.*

10. Non deſunt multi & graves DD. quos inter Tapia, Prado, Jo. à S. Th. Bannez, Azor, Rebellus citati à Salmantic. exiſtimantes, eſſe contractum uſurarium. *Et ratio* eſt: quia lucrum pactum & acceptum titulò mutui eſt uſura: ſed lucrum, quod in tali contractu ſupra ſortem accipitur, id titulo mutui accipitur: ergo eſt uſura. Minor probatur: Per hoc differt contractus ſocietatis à mutuo, quòd in mutuo dominium transfertur in mutuatarium, ideoque etiam periculum eſt penès illum: in contractu verò ſocietatis ſicut dominium, ſic & periculum, eſt penès ſocium ponentem pecunias: atqui per iſtorum contractuum ambages, dominium, & periculum, transfertur à ſocio ponente pecunias in cæteros: ergo jam non eſt ſocietas, ſed mutuum; & per pactum aſſecurationis evertitur ipſa natura ſocietatis: quocirca ejuſmodi ſocietas, in qua non eſt partium æqualis proportio, & unus ſociorum eſt extra aleam periculi conſtitutus, vocatur ſocietas leonina, ut loquitur *L. ſi non fuerit. ff. pro ſocio.* In confirmationem ſolet adduci Bulla Sixti V., quæ incipit: *Deteſtabilis avaritia*: in qua ejuſmodi aſſecurationes in contractu ſocietatis reprobantur.

11. Verùm his non obſtantibus, Reſpondeo: In hoc triplici contractu non committi uſuram. Ita præcitati Salmantic. Leſſ. Dicaſtillo, Lugo *diſp. 30. ſe. 4. à n. 40.* & quamplurimi tam apud Lugo quàm Salmantic. citati. *Ratio* eſt *primò*: Quia hic conveniunt tres contractus ſocietatis, aſſecurationis, & venditionis, qui omes diviſim ſpectati ſunt liciti: ergo etiam conjunctim ſumpti erunt liciti. *Secundò*: Nemo negat, quòd ille, qui confert pecuniam ad ſocietatem, poſſit cum aliquo tertio celebrare contractum aſſecurationis ſortis, & venditionis lucri majoris incerti pro certo lucro minori. quare ergo non idem poterit cum ſocio? *Tertiò*: Eſto, quòd præciſè vi contractûs ſocietatis pecunia deberet exponi periculo deponentis, tamen contractus aſſecurationis eſt ejus naturæ, ut poſſit hoc periculum tollere, veluti patet in aliis contractibus. *Confirmatur primò* ex cap. *per veſtras. 7. de donationibus inter virum & uxorem*; ubi dicitur, quòd marito vergente ad inopiam, dos deponatur apud aliquem mercatorem, qui *ex parte lucri honeſti matrimonii onera ſuſtinet*, ubi intentio capituli eſt, ut dos ſalva conſervetur, quod fieri non poſſet, niſi per hunc triplicem contractum. Item in *l. ſi non fuerit. §. ita. ff. pro ſocio.* dicitur: *ita coiri ſocietatem poſſe, ut nullam partem damni alter ſentiat, lucrum verò commune ſit, Caſſius putat.* Et confirmatur *ſecundò* ex frequenti praxi ab antiquis temporibus in tota ferè Eccleſia, & conſenſu plurimorum DD.

Ad fundamentum Adverſariorum reſpondeo: 12. Contractum aſſecurationis non evertere, ſed ſupplere contractum ſocietatis, neque per ipſum induci inæqualitatem, neque dominium transferri in ſocium negotiantem. Non inducitur inæqualitas: quia onus ſuſcepti periculi debet compenſari per partem æſtimati, & ſperati lucri. Non transfertur dominium: quia pecunia non abſolutè transfertur ſicut in mutuo, ſed cum onere utendi eâ ad certum finem, nempe cum obligatione negotiandi. *Ad Bullam* Sixti V. triplex eſt *Reſponſio* authorum: *Primò* intelligendam eſſe, quando aſſecuratio capitalis exigitur ex vi contractûs ſocietatis, & non per contractum adjunctum. Ita Leſſius. *Secundò*: Pontificem vivâ voce declaraſſe, ſe ſolùm voluiſſe comprehendere pacta, quando eſſent injuſta, & uſuraria. Ita Lugo. *Tertiò*: Illam vel non eſſe receptam, vel uſu contrario abrogatam, adeòque hoc negotium relinqui inter terminos Juris naturæ. Sic Malderus, & Leſſ. relatus n. 33.

Cæterùm conditiones ad hujus contractûs juſtitiam requiſitæ ſunt, *primò*, ut ſocius lubens & volens contractum aſſecurationis admittat, ne ratione mutui virtualis ad illam obligationem adactus videatur. *Secundò*: ut pecunia detur & accipiatur ad negotiandum, aliàs quippe erit contractus mutui, & uſura virtualis. *Tertiò*: ut lucrum certum quod exigitur, ſit adeò moderatum, ut attento capitali, quod confertur, & ſpe lucri majoris compenſentur onera contractûs: unde quantò majus & certius eſt lucrum, minusque periculum amittendæ ſortis, tantò plus exigi poterit. 13.

ARTICULUS III.
De variis ſpeciebus contractuum.

Varia contractuum nomina præmiſi in Tract. 11. Diſp. 26. a. 2. ſub titulo juris & dominii utilis: nempe uſumfructum, emphyteuſin, feudum, libellum ſuperficiem; qui, ſi conſiderentur in fieri, contractus ſunt; ſi in facto eſſe, jura, quæ ex contractibus gignuntur. Ideo ſupervacaneum duxi, de illis repetitò agere: De cæteris breviter diſſerendum.

Digitized by Google

SUMMARIA.

1. *Quid ſit aſſecuratio, & quomodo licita?*
2. *Quid ſit ludus? & quomodo licitus?*
3. *Quid ſit ſponſio ejusq; requiſita?*
4. *Quid & quotuplices ſint ſortes?*
5. *Quid pignus & hypotheca?*
6. *Quid fidejuſſio?*
7. *Quid commodatum?*
8. *Quid precarium?*
9. *Quid conductio, & locatio?*
10. *Quonam impedimento conductor liberetur à ſolutione penſionis?*
11. *Quas ob cauſas conductor poſſit ante tempus expelli?*
12. *An pluribus locans ſuam operam poſſit recipere mercedem à pluribus?*
13. *Quid ſit depoſitum?*

§. I.

De contractibus, quibus fortuna miſcetur.

QUatuor præcipuè ſunt ejusmodi contractus, quibus fortuna miſcetur: nimirum aſſecuratio, ludus, ſponſio, ſortes.

1\. *Aſſecuratio* eſt *alieni periculi proteſtatio*, ſive *eſt contractus, quo quis alienæ rei periculum ſive gratis, ſive pretio in ſe ſuſcipit, obligando ſe ad eam compenſandam, ſi pereat.* Ad cujus poſterioris juſtitiam requiritur primò, ut res aſſecurata ſit pretio æſtimabilis. Secundò, ut verè ſubſit periculum. Tertiò, ut juxta æſtimationem periculi in pretio ſervetur æqualitas.

2\. Ludus eſt contractus, quo ludentes inter ſe paciſcuntur, ut victori cedat, quod uterque depoſuit. Ex his alii ſunt, in quibus experimentum artis, induſtriæ, dexteritatis; alii, in quibus fortuna, vel caſus prævalet; alii ex utroque miſcentur. Lege Civili prohibetur uſus aleæ, aliique qui magis fortunâ, & caſu, quàm arte reguntur. Jure naturæ per ſe loquendo licitus eſt luſus, ut eſt communis ſententia; quia, ſi eſt in cujuslibet poteſtate, rem ſuam alteri abſolutè donare, etiam eſt transferre in alterum ſub conditione, ſi in ludo victor evaſerit, ſive illa conditio & victoria pendeat ab arte & induſtria, ſive à caſu & fortuna. Dixi *per ſe loquendo:* nam per accidens, in quantum ludus poteſt eſſe occaſio blaſphemiarum, perjuriorum, dilapidationum, ſic utique fieri poteſt illicitus. Conditiones ad juſtitiam ludi requiſitæ ſunt *primò*, poteſtas diſponendi de rebus ad ludum expoſitis. *Secundò*, ne ludentes utantur fraude contra leges ludi. *Tertiò*, ne quis alterum per injuriam ad ludendum pertraxerit.

3\. Sponſio eſt contractus, in quo duo de veritate vel eventu alicujus rei, contendentes, ſibi invicem aliquid ſpondent, ut ejus ſit, qui rei veritatem fuerit aſſecutus. Ad hujus juſtitiam requiritur, ut, qui ſpondet, de rei veritate nondum ſit certus; aliàs deficeret æqualitas, ſi in uno ſpondentium eſſet periculum, in altero verò nullum, niſi fortè alius pertinaciter contradicens etiam te invitum traheret ad ſpondendum; tunc enim nulla fraus interveniret, & alter, qui perdit, ſuæ temeritati damnum imputare deberet.

4\. Sortes dicuntur, cùm aliquid eo fine agitur, ut ex ejus eventu res occulta vel dubia diſcernatur. Sortium tres ſunt ſpecies: divinatoriæ, quibus inquiritur de futuris eventibus, ſeu conſultoriæ, quid in dubiis & obſcuris ſit agendum, & iſtæ ſunt abſolutè ſuperſtitioſæ & illicitæ. Secundò, diviſoriæ, quibus ex plurium conventione decernitur, quid ex re communi cuivis partium ſit tribuendum, eæque ſunt per ſe licitæ. Tertiò, electoriæ, quibus inter plures ad idem aliquid aſpirantes definitur, quisnam alteri ſit præferendus; quæ ad fines & officia temporalia ſunt per ſe licitæ, ad officia verò Eccleſiaſtica prohibitæ, per *c. Eccleſia, de ſortilegiis.* Huc etiam reduci poteſt olla fortunæ, ſed de hac ſuperiùs dictum ſub titulo Uſuræ.

§. II.

Contractus ſubſidiarii.

COntractus ſubſidiarii appellantur, qui ad aliorum contractuum majorem firmitatem in ſubſidium aſciſcuntur. Suntque *pignus, hypotheca, fidejuſſio*, cui poteſt addi *aſſecuratio*, de qua jam dictum.

Pignus & hypotheca ſumi poteſt tripliciter. 5.
Primò pro re oppignorata, vel hypothecata. Secundò pro contractu. Tertiò pro jure & obligatione exinde cauſata. Sub ratione contractûs pignus & hypotheca eſt *contractus, quo creditori res quæpiam obligatur, ut ipſi inde ſatisfiat pro debito, ſi aliter ſatisfactum non ſit:* quòd ſi res illa ſit mobilis, dicitur pignus; ſi immobilis, hypotheca. *l. res hypothecæ. ff. de pignoribus & hypothecis.*

Differt pignus ab hypotheca, quòd fiat per traditionem rei, cùm hypotheca conſtituatur nudâ conventione abſque traditione rei per §. *item Serviana, Inſt. de actionibus.* Dividitur variè ſicut & hypotheca, de qua diximus, ubi de ordine reſtituendi reſpectu creditorum.

Fidejuſſio eſt obligationis alienæ in ſe ſuſceptio, 6.
quâ quis ſe obligat ad eam implendam, ſi debitor principalis in ſolvendo defecerit, ex *Inſt. de fidejuſſoribus* §. 1. *& 3.* cujus conditiones ſunt *primò*, ut ſupponat alium debitorem principalem. *Secundò*, ut fidejuſſor non ad plus obligetur, quàm ipſe debitor principalis. *Tertiò*, ut ſi obligatio debitoris principalis ſit invalida, talis etiam ſit obligatio fidejuſſoris. *l. cùm lex. ff. de fidejuſſoribus.* *Quartò*, ut fidejuſſor non cogatur ſolvere, niſi priùs, factâ excuſſione in bonis debitoris principalis, iſta inveniantur non ſufficere, *auth. præſente. Cod. de fidejuſſoribus.*

§. III.

De quibusdam aliis contractibus.

QUæres primò: Quid ſit commodatum? 7.
Reſpondeo: Commodatum non pro re commodata, ſed pro contractu acceptum. eſt *alicujus rei ad ſolum uſum gratuita conceſſio ad nutum non revocabilis.* §. *item is. Inſtit. quibus modis re contrahitur obligatio.* Dicitur primò *rei*, quo intelliguntur tam mobiles, quàm immobiles; nam etiam hortus, ager, domus commodari poſſunt, unde diſtinguitur à mutuo, quod eſt ſolùm de mobilibus. Leſſ. c. 27. dub. 1. Dicitur ſecundò, *ad ſolum uſum*, per quæ rurſus diſtinguitur à mutuo, in quo etiam transfertur dominium. Dici-

Digitized by Google

Dicitur tertiò, *gratuitò*, quo ſignificatur diſtinctio à locatione, in qua pretium intercedit. Dicitur quartò, *conceſſio*, quâ voce implicitè indicatur conceſſio ad certum uſum & tempus. Unde duæ ſunt obligationes commodatarii: prima, ut re conceſſâ non utatur ad alium uſum; ſecunda, ne ultra tempus, quàm à commodante conceſſum, commodato utatur, ſed tempore evoluto absque petitione prævia commodantis commodatum idem in individuo reſtituatur; unde peccares, ſi equo Auguſtam uſque conceſſoutereris Francofurtum uſque: & ſi re commodata ultra tempus utaris, teneris commodanti lucrum ceſſans, vel damnum emergens compenſare. Dicitur quintò, *ad nutum non revocabilis*, ad diſtinctionem à precario, ubi ſignificatur, ex parte commodantis eſſe obligationem, ne commodatum repetat ante tempus conventum, niſi caſus inopinatus eveniat, quo ipſemet re ſuâ indigeat, aut ex ejus defectu damnum pateretur: cenſetur enim hæc tacita conditio annexa conceſſioni, *niſi contigerit, rem meam mihi ipſi eſſe neceſſariam*: aliàs ſi ante tempus revocet, tenebitur ad damnum commodatario compenſandum, ſi quod ex revocatione commodati incurrerit. Ita comm. DD.

8. Quæres ſecundò: Quid ſit precarium?

Reſpondeo: Eſt *gratuita alicujus rei pro ſolo uſu conceſſio ad preces alterius, quousque concedenti rem ſuam revocare placuerit, ex l. 1. ff. de precario.* Unde patet differentia à commodato, quòd non ad certum tempus concedatur, ſitque ad nutum & arbitrium concedentis revocabile.

9. Quæres tertiò: Quid ſit conductio & locatio?

Reſpondeo. Locatio & conductio correlativè ſe habent ad invicem, ſicut emptio, & venditio; nam qui rem pro pretio utendam tradit, locator; qui accipit, conductor dicitur. Locatio adæquatè accepta, prout utrumque partialem contractum includit: *Eſt contractus, quo vel res immobiles ad tempus minus decennio, vel perſona, vel res mobilis ad quodcunq. tempus pro pretio traditur ad uſum inde percipiendum*, per ly *minus decennio*, diſtinguitur ab emphyteuſi, quæ tempus longius requirit; per ly *uſum perſonæ*, intelliguntur miniſteria famulorum. Item per ly *uſum* vel *fructum* locatio diſtinguitur ab emptione, quâ transfertur dominium. per ly *pro pretio* diſtinguitur à donatione uſûs, vel uſûsfructûs: De hoc ulterius

10. Quæres quartò. An propter eveniens impedimentum, ne conductor uti aut frui poſſit re conducta, liberetur à ſolutione conventæ penſionis?

Reſpondeo. Si impedimentum ſit ex parte rei conductæ, vel extrinſeci infortunii ſine culpa conductoris (ut ſi ædes conflagrârunt, ſi propter ſpectra, peſtem, bellum habitari non poſſint, &c.) remittendam eſſe penſionem pro rata temporis, quo durat impedimentum, *per l. habitatores. ff. locati.* Si verò impedimentum proveniat ex parte vel culpa conductoris, non fore ſublevandum ab onere pretii. Unde ſi operarium conduxiſti in 10. dies, & poſtea mutato conſilio ipſius operâ non niſi per 5. dies uteris, teneberis ſolvere pretium etiam pro illis 5. diebus, niſi operarius alium conductorem invenerit. Covar. l. 3. var. Leſſius c. 24. dub. 2. Layman tr. 4. c. 22. n. 3.

Quæres quintò. Quas ob cauſas poſſit conductor ex re conducta ante tempus expelli? 11.

Reſpondeo, in jure has præcipuè notari. Primò: ſi conductor abutatur re conductâ, ſive damnum inferat. Secundò: ſi penſionem non ſolvat: accedente præſertim monitione. Tertiò: ſi res inſtauratione egeat, quæ fieri nequit quamdiu conductor inhabitat. Quartò: ſi cauſa gravis & improviſa cogat locatorem, ut ipſemet utatur re ſua. *l. ade C. de locato c. propter ſterilitatem 3. §. verùm de locato & conducto.*

Quæres ſextò. An, qui ſuam operam pluribus locat, poſſit à ſingulis integram mercedem accipere. e. g. Petrus dat Joanni 50. florenos, ut ſibi Venetiis negotium expediat, poteritne Joannes totidem accipere à Paulo ſimiliter petente, ut ſibi Venetiis negotium expediat? 12.

Reſpondeo. Si quis pluribus obliget ſuam operam in ſolidum, ita ut ex aliorum concurſu nihil commoditatis minuatur, ſed æquè ſit commoda ſingulis, ac ſi pro uno ſolo exhiberetur, poteſt a pluribus integrum ſtipendium accipere. Cujus ratio eſt, quia hoc caſu nulla committitur inæqualitas, ſiquidem opera Paulo præſtita tantum valet, quantum ſi non eſſet etiam Petro præſtita; & idem dixeris de opera Joannis Petro exhibita: neque enim pretium operæ decreſcit ex eo, quod etiam alteri proſit. Atque ita quotidie practicatur à Medicis, & Cauſidicis, ut absque imminutione ſalarii ſuam operam pluribus collocent.

Aliud dicendum, ſi opera locata vel commoditas ipſius tantùm partialiter præſtetur: neq; tantantum commodi percipiatur à pluribus, quàm ſi uni ſoli exhiberetur: quia obligatio partialis non eſt tanti valoris & pretii, quàm totalis & integra. Sic nuncius ordinarius propter diverſarũ litterarum delationem non tantum poteſt à ſingulis exigere, quantum ſi ab uno ſolo mitteretur, neque ſacerdos pro pluribus ſacrum faciens tantum poteſt pro ſua ſuſtentatione à ſingulis exigere, quantum exigitur ab uno: nam valor ſatisfactorius in minori gradu applicatur pluribus, quàm uni, ita ut ſi in uno deleviſſet 30. dies pœnæ, applicatus tribus in quolibet tantùm decem deleat.

Quæres ſeptimò. Quid ſit depoſitum? 13.

Reſpondeo. *Depoſitum eſt contractus, quo res alteri gratis cuſtodienda traditur, ut eadem numero reddatur, cùm à deponente repetita fuerit. ex l. 1. ff. depoſiti.* Solent ordinariè deponi res mobiles, immobiles verò dicuntur ſequeſtrari, quando vertente aliquâ controverſiâ de re immobili, illa ſequeſtro committitur, ejusq; fructus reſervantur, donec conſtet, cuinam res per ſententiam adjudicata fuerit. Si res depoſita ſit uſu conſumptibilis, & depoſitarius ſit certus, quòd, cùm depoſitum repetitur, ſit habiturus rem ejusdem bonitatis, & ſpeciei, quam reddat deponenti, à gravi ſaltem peccato contra juſtitiam excuſari depoſitarium, ſi utatur depoſito, & ex illo fructum lucretur, exiſtimant Cajetanus 2. 2. q. 28. a 3. Sotus l. 6. de juſtitia q. 1. a. 2. Molina diſp. 524.

DISPU-

DISPUTATIO XLV.

DE Promiſſione, & donatione.

NUnc ad lucrativos contractus, minùs rigorosè tales convertimur, ideoque de donatione dicendum, quæ cùm alia ſit realis, quæ incipit ab ipſa rei traditione; alia verbalis, cujus principium eſt promiſſio, quæ aliis quoque contractibus miſceri ſolet; ideo priùs de promiſſione, poſtea de donatione agemus.

ARTICULUS I.

De promiſſione.

SUMMARIA.

1. *Status quæſtionis & notio promiſſionis exponitur.*
2. *Definitio promiſſionis.*
3. *Diviſio promiſſionis.*
4. *Promiſſio ſolùm interna nullam inducit obligationem.*
5. *Neque obligat promittentem ante acceptationem.*
6. *Sed manet revocabilis:*
7. *Tametſi ſit juramento firmata.*
8. *Quomodo promiſſio acceptetur?*
9. *Quid requiratur, ut abſens promiſſionem acceptet?*
10. *Valet revocatio facta ante adventum nuncii.*
11. *Promittente mortuo ante acceptationem adhuc acceptari poteſt promiſſio.*
12. *Mortuo promiſſario poteſtas accipiendi extinguitur.*
13. *Varii modi, quibus per promiſſionem inducitur aut non inducitur obligatio.*
14. *Nuda promiſſio tantùm obligat ex fidelitate ſub veniali.*
15. *Fundamenta hujus aſſertionis.*
16. *Reſponſio Adverſariorum refellitur.*
17. *Objectiones diluuntur.*
18. *Quotupliciter conditio adjiciatur promiſſioni?*
19. *Quænam conditio poſſibilis ſuſpendat promiſſionem.*
20. *Quomodo de futuro incerto ſuſpendat promiſſionem.*
21. *Conditio impoſſibilis invalidat promiſſionem.*
22. *Conditio rei turpis invalidat promiſſionem.*
23. *Excipitur primò contractus matrimonii.*
24. *Secundò ultimæ voluntates.*
25. *Obligat tamen promiſſio impletâ turpis operis conditione.*
26. *Quomodo obliget promiſſio in diem?*
27. *Quomodo obliget promiſſio ſub modo?*
28. *Niſi modus tranſeat in conditionem, non ſuſpendit promiſſionem.*
29. *Quomodo obliget promiſſio ſub cauſa?*
30. *Quid dicendum de promiſſione ſub demonſtratione.*

§. I.

Definitio & diviſio promiſſionis.

1\. NOta: Hoc loco ſermonem eſſe de promiſſione, non quæ fit Deo (hæc quippe ſi ſit cum intentione ſe obligandi, voti religionem continet) ſed quæ homini. Neque ſecundò de promiſſione prout eſt ſimplex affirmatio vel negatio propoſiti interni & voluntatis aliquid faciendi de futuro, quæ in omni contractu reperitur, & pertinet ad virtutem veracitatis expreſſa his & ſimilibus verbis: *Dabo Titio* 100. *aureos, faciam te hæredem*, &c. quæ ſimplex aſſertio non facit hunc ſenſum: *Promitto facere*. Itaque ſermo eſt de promiſſione propriè & ſpecificè accepta, quâ aliquis fidem dat alteri de re vel actione in futurum præſtanda. Unde

Promiſſio rectè definitur: *Eſt deliberata ſpontanea & gratuita fidei obligatio erga alterum, ad aliquid præſtandum, quod ſit licitum & poſſibile.* Dicitur primò *deliberata*, in quo convenit cum aliis contractibus. II. *Spontanea*, quia promiſſiones metu vel fraude extortas ſervare non tenemur, niſi fortè cùm juramentum acceſſit. III. *Gratuita*, ut diſtinguatur à contractibus onerosis. IV. *Fidei obligatio*, quo indicatur imprimis obligatio ſaltem ex virtute fidelitatis, quæ tantùm eſt ſub veniali, deinde etiam juſtitiæ; ſiquidem per ſigna ſufficientia, v. g. ſtipulationem, chirographum, teſtes adhibitos promittens indicaverit, ſe verè conferre aliquod jus promiſſario ad rem promiſſam. Unde ſi quis ſimpliciter aliquid promittens nullum habuerit animum ſe obligandi, vel tantùm erit obligatio fidelitatis, vel potiùs ſignificatio propoſiti, quod non obligat. Dicitur V. *ad præſtandum aliquid licitum & poſſibile*, quia ad malum & impoſſibile nemo obligari poteſt. Porrò, ſi res promiſſa ex parte ſit licita, ex parte verò illicita, valida erit promiſſio, ex ea parte, quâ ſine peccato mandari poteſt executioni; quia *utile per inutile vitiari non debet*. R. 37. J. in 6. Non erit valida ex altera parte, quâ ſine peccato impleri non poteſt, tametſi foret firmata juramento: neque enim *juramentum eſt vinculum iniquitatis c. Quantò* 18. *extra de jurejur.* 2.

Dividi poteſt promiſſio primò in *internam*, h. e. externè nondum manifeſtatam, & in *externam*, h. e. ſigno exteriori manifeſtatam: ſecundò in imperfectam ſeu nondum acceptatam, quæ vocatur *pollicitatio l. 3. ff. de pollicitat.* & in perfectam ac conſummatam h. e. à promiſſario acceptatam. Pollicitatio rurſus poteſt eſſe disjuncta, vel conjuncta *cum ſtipulatione*, quæ fit certo verborum modo uno videlicet interrogante, v. g. *Dabis mihi centum?* altero reſpondente: *Dabo.* Rurſus alia eſt cum, alia ſine juramento. Dividitur ulteriùs (idem dixeris de donatione, legato, ſimilibusque diſpoſitionibus & contractibus lucrativis) in *puram, ſeu abſolutam*, & in *modificatam*. Pura eſt, quæ fit absque adjectione conditionis, temporis, aut modi. Modificata, cui conditio, 3.

Digitized by Google

ditio, tempus, vel modus adjicitur. Modificatæ promiſſionis 5. ſunt ſpecies: *Promiſſio conditionata*, cui conditio adjicitur, ut: *Si nupſeris. Promiſſio in diem*, quando exequendæ promiſſioni certum tempus præfigitur, v.g. *Promitto tibi 100. ad Paſcha. Promiſſio ſub modo*, per quam promiſſario certum onus imponitur in futurum, ut: *Promitto, dono, lego 1000. florenos huic Monaſterio hac lege, ut pro me quotannis Sacrum faciat. Promiſſio ſub cauſa*, qua exprimitur motivum præſens vel præteritum e. g. *Dno, promitto tibi 100. quia meus cognatus es. Promiſſio ſub demonſtratione*, cui apponitur ſignum aut accidens certũ, ſive ex parte rei promiſſæ, v. g. *Promitto tibi pecuniam, quam habeo in ciſta ferrea*: ſive ex parte promiſſarii: *Promitto tibi conſanguineo meo*. De ſingulis ſeq. §. 4. & 5. dicetur.

4. Promiſſione ſolùm interna nullam induci obligationem, neque civilem, quod certum eſt ex *l. 1. ff. de V.O.* ubi dicitur: *Animum in mente retentum obligationem non inducere*, neque naturalem in conſcientia. Eſt communis DD. ad mentem D.Th. q.88. a.1. Ratio eſt: quia in nullo contractu naſcitur obligatio, niſi ex conſenſu duorum in idem, modo humano ad ſe invicem directo: ſed ſi cònſenſus promittentis (ſeu donantis) ſit merè internus, non eſt conſenſus duorum in idem ad ſe invicem modo humano, h.e. per ſigna manifeſtativa directus: ergo nulla exinde naſcitur obligatio. Duplex potiſſimum reſtat quæſtio. Primò, an & qualis requiratur acceptatio, ut promiſſio producat obligationem? Secundò, utrùm, vel quando obligatio juſtitiæ ex promiſſione naſcatur?

§. II.

An & quomodo ad promiſſionis obligationem requiratur acceptatio?

5. Quæres primò: An promiſſio ante acceptationem pariat obligationem in promittente?

Certum eſt de jure civili & poſitivo, non parere obligationem. *l. 1. ff. de pollicit. l. abſenti. ff. de donat.* Igitur loquendo ſolùm de naturali obligatione

Reſpondeo negativè cum Lugo d. 23. ſe. 3. 4. & 5. Palao d. 2. p.2. n.1. Leſſ. l.2. c.18. dub.8. Ratio eſt ut priùs: Obligatio non poteſt intelligi, niſi ex mutuo conſenſu duorum, juxta *l. 1. ff. de pactis*: ſed ante acceptationem non eſt conſenſus duorum in idem: ergo nulla obligatio. Secundò: Ut eſſet in promittente obligatio, deberet promiſſarius habere jus activum, in quo fundatur obligatio paſſiva, & correlativa ipſius: ſed promiſſarius ignorans vel invitus non poteſt habere jus activum: ideoque quævis promiſſio vel donatio ex natura rei habet imbibitam hanc conditionem: *Si acceptetur.*

6. Hinc ſequitur primò: Promiſſionem aut donationem, antequam acceptetur, ſemper eſſe revocabilem. Ratio eſt: Quia promiſſio tamdiu manet ſub poteſtate promittentis, quamdiu nulla accedit obligatio: ſed antequam fiat acceptatio, ceu eſſentialis conditio ad complendam promiſſionem vel donationem, nulla reſultat obligatio: ergo promiſſio manet ſub poteſtate promittentis, ut voluntatem mutare, eamque pro libitu revocare poſſit.

Sequitur ſecundò: Promiſſionem, quantumvis juramento firmatam, ante acceptationem revocari poſſe. Ita Sanch. l. 1. de matrim. d.7. n.24. Palaus d.2. p.2. n.6. Salmantic. n.70. contra Layman l.3. ſe.5. tr.4. c.1. n.3. Ratio eſt: Juramentum ſequitur primordialem naturam actûs, cui adhæret, ejusque obligatio non ſe extendit ſupra obligationem contractûs, cui adnectitur; adeòque, ſicut ipſa promiſſio, ſic etiam juramentum imbibit hanc conditionem: *Si alter acceptaverit*, (uti patet in juratis ſponſalibus) ergo ſicut ſecluſo juramento, ſic etiam adjuncto juramento donatio manet revocabilis. 7.

Quæritur ſecundò. Quo modò promiſſio acceptari poſſit, aut debeat? 8.

Reſpondeo: Sufficere quodcunque ſignum exterius à promiſſario, vel donatario, ſive per ſe ſive per alium exhibitum, quo voluntas acceptandi manifeſtatur, ut tradunt Molina, Sanch. aliiq; Sed quid ſi promiſſarius taceat? Reſpondeo: In ipſa taciturnitate præſumi conſenſum; quia, cùm taciturnitas de ſe ſit indifferens ad aſſenſum, vel diſſenſum, juxta diverſitatem materiæ favorabilis, vel odioſæ eſt faciendum diſcrimen, ut ſi ſit favorabilis, conſentire cenſeatur; & tunc locum habet Reg. J. in 6. *Qui tacet, conſentire videtur*: ſi verò ſit odioſa, diſſentire præſumatur, juxta alteram Regulam: *Qui tacet, nec conſentire, nec diſſentire videtur.*

Quæritur tertiò. Quomodò ab abſente acceptatio fieri poſſit, aut debeat?

Reſpondeo. Ex parte promittentis & donantis requiritur, ut ſuam promiſſionem ſive per litteras, ſive internuncium ſignificet: unde non ſufficit, ſi quis tertius, nullum habens mandatum, ejusmodi promiſſionem, aut donationem promiſſario vel donatario ſignificet, & coram ipſo fiat acceptatio; neque enim ipſe repræſentare poteſt perſonam & voluntatem donantis. 9.

Ex parte verò promiſſarii, aut donatarii requiritur, ut & ipſe ſuam acceptationem ſive per litteras ſive per internuncium ſignificet promittenti; neque ſufficit, quòd coram aliis ad hoc non deputatis ſeſe acceptare enunciet: quia ad quodlibet pactum requiritur unio voluntatum mutuò ſignificata, quæ non eſt quamdiu, acceptans ſuam voluntatem non dirigit ad promittentem: atqui ſi aliis ſignificet, non dirigit ad promittentem: ergò. 10.

Ex quibus ſequitur primò: Valere revocationem promittentis & donantis, modò facta ſit ante adventum internuncii, vel epiſtolæ; antea quippe acceptatio fieri non potuit.

Sequitur ſecundò: Donatore vel promittente mortuo ante factam acceptationem probabiliter adhuc acceptari poſſe donationem vel promiſſionem, & ex illa hæredes obligari, primò, quia ejusmodi promiſſio vel donatio ex parte donantis eſt perfecta & valida, nec eſt ante mortem revocata; eſtque gratia facta, quæ non extinguitur morte donantis. Secundò, quia ſi morte donantis extingueretur donatio, tunc hæredes poſſent illam revocare: ſed revocare non poſſunt, veluti probat Covarruv. var. c. 14. n. 17. 11.

Sequitur tertiò. Mortuo donatario vel promiſ- 12.

Digitized by Google

miſſario extingui poteſtatem acceptandi promiſſionem, vel donationem: primò, quia eſt poteſtas perſonalis, quæ extinguitur morte donatarii. Secundò, quia hæredes non ſuccedunt defuncto, niſi in juribus quæſitis: ſed defunctus nullum habebat jus quæſitum ante acceptationem: ergo.

§. III.

An vel quomodo promiſſio acceptata inducat obligationem juſtitiæ?

13. SUppono tanquam certum I. E quâlibet promiſſione acceptata in promittente naturaliter reſultare obligationem & debitum morale ex virtute & honeſtate fidelitatis, ita ut non ſervando fidem ſaltem peccet venialiter non conformando facta verbis, ſicuti quis peccat contra veritatem non conformando verba menti. II. Peccari graviter contra charitatem, & ſubinde contra juſtitiam, ſi ex violatione datæ fidei magnum promiſſario detrimentum eveniat: uti ſiquis promittens tenere ſecretum magni momenti illud revelet, ſi medicus ægroto promiſſam operam neget, &c. III. Tolli omnem obligationem promiſſionis, quotieſcunque in ea ſit circumſtantiarum mutatio, ut illis prævilis non fuiſſet facta promiſſio, ut ſi ſervare promiſſum cederet in notabile promittentis diſpendium, ſi promiſſario nullum ampliùs commodum inde proveniat; e. g. ſi cui librum promiſiſti, qui poſtea viſum aut uſum rationis amittit, &c. IV. Si promittens civilibus inſtrumentis & ſignis exprimat voluntatem ſeſe civiliter obligandi, quibus in judicio cogi poſſit ad ſervandam promiſſionem; e. g. ſi promiſſionē firmet chirographo cū ſubſcriptione, ſi promittat coram Notario & teſtibus; item ſi promiſſionem juramento firmet (quo nuda pacta veſtiri ſuperiùs dictum eſt) induci debitum legale, quo promittens ex juſtitia tenetur ſervare promiſſum. Procedit ergo quæſtio, an rebus omnibus immutatis per ſolam promiſſionem acceptatam, neque civiliter firmatam inducatur non ſolùm obligatio fidelitatis, cujus tranſgreſſio peccati venialis malitiam raro excedit, ſed etiam gravis obligatio juſtitiæ ad ſervandum promiſſum. Induci obligationem ex juſtitia ſub mortali tenent S. Antonin. Leſſius, Layman, Palao apud Salmantic. n. 79. Pendere ex intentione promittentis, ut, ſi velit ex juſtitia obligari, totaliter quoque obligetur; ſin minùs ex ſola fidelitate, leviter & ſub veniali obligetur cenſent Lugo d. 23. ſ. 6. à n. 89. Rebellus, Baunius aliique.

14. CONCLUSIO. Nuda promiſſio ſolùm obligat ex fidelitate ſub veniali. Ita procul dubio ſentit D. Th. hîc q. 88. a. 3. ad 1. dicens: *Ad primum ergo dicendum, quòd ſecundùm honeſtatem* (en! debitum morale honeſtatis non graviter obligans) *ex qualibet promiſſione homo homini obligatur, & hæc eſt obligatio juris naturalis; ſed ad hoc, quòd aliquis obligetur ex aliqua promiſſione obligatione civili* (adeoque ex juſtitia) *quædam alia requiruntur.* Et quænam illa alia, niſi ſolennitates juris per Notarium, Scriptorem teſtes, &c. ſentiunt cum S. D. Cajet. Ledeſma, Bannez, Diana p. 2. tr. 17. Jo. à S. Cruce, in 7. præc. q. 1. a. 1. dub. 1. Jo. à S. Th. 1. 2. q. 88. d. 29. a. 9. Salmantic. citati n. 82. & ſeqq. & habent fundamentum in *l. juris gentium. §. Sed cùm nulla ff. de pactis,* ubi dicitur: *Sed cùm nulla ſubeſt cauſa præter conventionem, hic conſtat non poſſe conſtitui obligationem: igitur nuda pactio obligationem non parit, ſed parit exceptionem.*

Probatur ratione. Actus contentus intra limites, & ſub motivo fidelitatis, non producit aliam obligationem, quàm honeſtatis moralis ſub eadem virtute: ſed nuda promiſſio, tametſi ſit acceptata, continetur intra limites & ſub motivo fidelitatis: ergo non parit aliam obligationem, quàm honeſtatis moralis, quæ ſecundùm communem DD. non eſt gravis ſub mortali, ſed levis, & ſub veniali, quia non reſpicit debitum rigoroſum & legale, ſed tantùm morale, quod non habet valde magnam & neceſſariam connexionem cum humanæ ſocietatis convictu: quemadmodum & praxis quotidiana teſtatur, ubi violationes ejuſmodi ſimplicium promiſſionum non admodum æſtimantur, & ſi a promittentibus exigeretur juramentum vel chirographum, reſponderent promittentes, ſe nolle ſub tali obligatione promittere. Minor probatur: ſiquis ex voto ſe obliget ad aliquem actum, non idcirco ſe obligat ex juſtitia, niſi adjungat religioni contractum ex juſtitia: ergo qui ſe obligat ex nuda promiſſione, non ſe obligat ex juſtitia, niſi promiſſioni aliquid adjungat, quo civiliter obligetur: quia ſicut votum ad religionem, ſic nuda promiſſio pertinet ad fidelitatem, quæ tantùm eſt pars potentialis juſtitiæ. 15.

Reſpondent Molina & Lugo, cùm obligatio pendeat ex intentione promittentis, idcirco, ſi ipſe ſe ſolùm leviter ex fidelitate voluerit obligare, etiam obligationem non fore majorem; ſecus, ſi voluerit ſe obligare graviter ex juſtitia. 16.

Sed contra eſt, quòd ſit repugnantia in adjecto, velle ſe obligare ex juſtitia, & non ponere ea, quæ ſunt neceſſaria ad inducendum debitum civile, & legale; non enim eſt in poteſtate promittentis mutare rerum eſſentias & objecta actuum: ſed objectum nudæ promiſſionis tantùm eſt honeſtas & debitum morale fidelitatis: ergo, ſi promittens ſiſtat intra limites nudæ promiſſionis, neque velit adjicere juramentum aut ſolennitatem juris, non poteſt facere, ut illud debitum ſit civile, & legale; ſicuti vovens manendo intra limites voti, non poteſt facere, quòd debitum religionis, ſit debitum juſtitiæ; non enim minùs formaliter ſunt diſtincta debita fidelitatis & juſtitiæ, quàm religionis & juſtitiæ.

Confirmatur. Qui nudè promittit, vult illa ſolùm, quæ naturaliter conſequuntur nudam promiſſionem: ſed nudam promiſſionem juxta S. D. tantùm conſequitur debitum honeſtatis moralis, non debitum legale: ergo non vult debitum legale & civile, ſed ſolùm debitum morale fidelitatis.

Dices primò. Poteſt Legislator ſubditum leviter vel graviter obligare; quia obligatio ſubditi dependet ab ejus voluntate: ergo poteſt etiam promittens leviter vel graviter ſe obligare, quia etiam promiſſio eſt quædam lex privata ab ipſius voluntate dependens, & conſequenter etiam poterit ſe obligare ex juſtitia. 17.

Secun-

Secundò. Votum in re gravi graviter obligat erga Deum: ergo etiam promiſſio in re gravi graviter obligat erga hominem. Tertiò: Diviſio, quamvis gratis facta, tamen obligat ex juſtitia; cur ergo non & promiſſio?

Reſpondeo ad primum diſtinguendo antecedens: Poteſt leviter vel graviter obligare in genere & materiâ levis vel gravis obligationis capaci, concedo; ſecus, nego. ergo etiam promittens poteſt ſe graviter obligare, ſi maneat intra terminos fidelitatis, & nudæ promiſſionis, nego; ſi adjiciat illa, quæ requiruntur ad debitum civile & legale ex juſtitia, concedo. Ad ſecundum diſparitatem dat S. D. loco priùs adducto, ſequentia ſubjiciens, *DEUS autem etſi bonis noſtris non egeat, ei tamen maximè obligamur, & ita votum ei factum eſt maximè obligatorium.* Igitur differentia eſt, quòd religio, cujus actus eſt votum, ſit tantùm pars potentialis juſtitiæ, non ex defectu debiti rigoroſi, quo DEO homini ex aſſe obſtringitur, ſed ex defectu æqualitatis & alteritatis: atqui fidelitas, cujus actus eſt ſimplex promiſſio, eſt pars potentialis juſtitiæ, quia deficit à rigoroſo & legali debito, & ſolummodo reſpicit debitum honeſtatis moralis. Ad tertium patet diſparitas, quia fidejuſſio pro objecto reſpicit debitum legale juſtitiæ, quod in ſe recipit fidejuſſor in defectum debitoris principalis: ſimplex verò promiſſio tantum reſpicit debitum morale.

§. IV.

De promiſſionibus conditionatis.

QUæ de modificatis & conditionatis promiſſionibus reſolvimus, etiam ad alios contractus proportionaliter applicari poſſunt.

18. Conditio alia eſt ſtrictè, alia latè talis. Strictè accipitur pro ſola conditione de futuro contingenti, & deſcribitur: *Diſpoſitionis* (quâ quis v. g. promiſſione, donatione, legato, contractu de re ſua diſponit) *ſuſpenſio ex incerto futuro eventu appoſito.* Latè ſumpta conditio complectitur non tantùm futura, ſed etiam præterita, ut (*ſi fuiſti in Univerſitate promotus*) præſentia (*ſi verè es pauper*) ex futuris non tantùm contingentia, ut (*ſi nupſeris*) ſed etiam neceſſaria (*ſi cras ſol orietur*) impoſſibilia (*ſi digito cœlum attigeris*) denique turpia (*ſi homicidium feceris*) &c. de quibus poſtremis dixi in Diſput. de Contractu in gen. Quibus poſitis

19. Quæritur primò. Quænam conditiones poſſibiles ſuſpendant promiſſionem?

Reſpondeo primò. Conditio de præſenti, vel præterito nunquam ſuſpendit promiſſionem; ſed ſi ſubſiſtit, reddit validam; ſi non ſubſiſtit, invalidam. *l. cùm ad præſens. ff. ſi certum petatur.* & *l. conditio in præteritum* 100. *ff. de V. O.*

Reſpondeo ſecundò. Conditio de futuro neceſſario non ſuſpendit promiſſionem, ſed eandem convalidat. *l. pupillus ff. de Novation.* ibi: *Eum qui ſtipulatur ſub conditione, quæ omnino eſt extitura, proinde ſe habere, ac ſi purè ſtipuletur.*

20. Reſpondeo tertiò. Conditio poſſibilis de futuro incerto, etſi promittentem obliget, ne ante conditionis eventum à promiſſione reſilire poſſit (exceptâ donatione mortis cauſâ, quam revocabilem eſſe jura voluerunt) ſuſpendit tamen effectum promiſſionis uſque ad conditionis poſitionem, quæ ſi ponatur, implenda erit promiſſio, ſi non ponatur, neque promiſſio obligabit. Leſſ. l. 2. c. 18. dub. 15. Et ratio eſt, quòd promiſſio obligat juxta intentionem promittentis: ſed iſte non intendit ſe obligare, niſi poſita conditione: ergo illâ ſolùm poſitâ obligatur.

Quæres ſecundò. An & quomodo conditiones impoſſibiles vel turpes invalident promiſſionem vel contractum? 21.

Reſpondeo primò: Conditio naturaliter impoſſibilis de futuro promiſſionem, vel contractum, cui adjungitur, reddit invalidum, quia ut dicitur *l. impoſſibilis 7. ff. de V. O. & l. non ſolùm 31. ff. de O & A. omnium ea cogitatio eſt, ut nihil agi exiſtiment, appoſitâ ea conditione, quam ſciunt eſſe impoſſibilem.*

Reſpondeo ſecundò: Conditio rei turpis adjecta ſimiliter invalidat promiſſionem, eo ipſo, quòd conditio ſine peccato impleri non poſſit. Unde nulla eſt promiſſio facta ſub conditione, *ſi occideris Titium, ſi dederis uſum corporis*, &c. 22.

Excipitur primò contractus matrimonii, in quo conditio impoſſibilis, vel turpis propter favorem matrimonii in foro externo habetur pro non adjecta, niſi vel conſtet de mente contrahentis, ſeriò nolentis contrahere, vel conditio ſit contra bonum prolis, fidei Sacramenti, juxta communem DD. 23.

Excipiuntur ſecundò ultimæ voluntates, in quibus juris diſpoſitione (quod in ultimis voluntatibus conſenſum teſtatoris ſupplere poteſt, præſertim cùm eo defuncto non ſuperſit, qui ejus voluntatem interpretetur) conditio turpis etiam habetur pro non adjecta. *l. 8 ff. de condition. inſtit.* Et §. *impoſſibilis. Inſtit. de hæred. inſtit* Inter quas turpes conditiones meritò accenſentur, ſi legatum alicui fiat, ſub conditone, *ſi non fiat Religioſus* per Novell. *123. c. 37.* ubi favor matrimonii, ratione cujus conditio, *ſi non nupſerit,* habetur pro turpi, & non adjecta, extenditur ad Religionem. 24.

Quæres tertiò. An promiſſio vel contractus ſub conditione operis turpis obliget ſaltem poſt conditionem impletam? 25.

Reſpondeo: Impleta conditione operis peccaminoſi promiſſor obligatione naturali tenetur probabiliùs ad ſolvendum promiſſum. Covarr. Leſſ. Medina, Theologi S. Galli. quia promiſſio ante conditionem fuit vitioſa, & invalida, quia conditionata, ſed poſt impletam conditionem tranſit in abſolutam, ejusque materia non eſt vitioſa, ſed licita pretio æſtimabilis, ideóque præciſa operis turpitudine ad juſtitiæ æqualitatem à promittente compenſari debet, quamvis in foro externo non detur actio; de quo plura dixi in Diſp. de Contract. in Comm.

§. V.

De aliis promiſſionibus modificatis.

QUæres primò. Quomodo obliget promiſſio in diem?

Reſpondeo. Obligat ad modum promiſſionis conditionatæ de futuro, cui æquivalet: unde non poteſt peti promiſſum, antequam tempus præ-

Digitized by Google

præſcriptum advenerit, ſive illud ſit certum, ut, *Promitto dare 100. ad Paſcha*; ſive incertum, ut, *Cùm intravero Religionem. l. ſi dies appoſita. l. poſt diem. ff. quando quis legat, cedat. l. cedere diem. ff. de V. S.*

Quæres ſecundò: Quomodo obliget promiſſio ſub modo (ſpecificè accepto) h.e. ſub aliquo gravamine in futurum impoſito?

Reſp. Sicuti conditio exprimitur per particulam *ſi*, ſic modus per particulam *ut*, v.g. *Promitto, lego huic Monaſterio mille, ut legat quotanis tot ſacra. Lego Titio quotannis ſolvenda 100, ut ſtudia abſolvat.* Ubi tamen facilè contingit verbis modum ſignificantibus conditionem intelligi, in quo ad intentionem promittentis, donantis, legantis eſt attendendum, an voluerit ſuam promiſſionem, donationem &c. ratam eſſe, necne, ante impletam conditionem, e.g. Si Prælatus dicat ad Novitium: Suſcipiam te ad profeſſionem, *eâ conditione, ut priùs ſolvas æs alienum*, nemo dubitabit, eſſe promiſſionem conditionatam. Econtra: Si Titius faciat legatum, ut huic Monaſterio dentur 100. eâ conditione, ut quotannis legatur Sacrum, erit promiſſio ſub modo, quia gravamen appoſitum & ſucceſſivè præſtandum non poteſt impleri ante contractum perfectum. Quibus poſitis

28. Reſpondeo. Niſi modus tranſeat in conditionem, non ſuſpendit promiſſionem, vel donationem, quæ obtinent ſuum effectum, etiamſi modus non impleatur. Ratio eſt, quòd in hoc differat modus & conditio, quod conditioni alligetur intentio promittentis, vel donantis, non item modo; & quòd conditio ſit motivum principale, modus verò ſecundarium. Unde conditione non impletâ, non ſubſiſtit donatio vel promiſſio: modo verò non completo poteſt ſubſiſtere, quamvis utique promiſſarius habeat obligationem juſtitiæ implendi modũ, & ad hoc in judicio cogi poſſit. ut colligitur ex *c. verum. de condition. appoſitis.* Ita Medina, Leſſ. Sant-Gallenſ. loc. cit.

Quæres tertiò: Quomodo obliget promiſſio ſub cauſa? 29.

Reſpondeo: Obligat & habet effectum ſicut promiſſio ſub conditione de præterito, vel præſenti, quia ſolùm differunt in modo proponendi: nam promiſſio, quâ dico, *Promitto tibi 10. quia Studioſus es*, æquivalet huic: *Promitto tibi 10. ſi Studioſus es.* Unde etiam patet differentia ſub cauſa, à promiſſione ſub conditione & modo: quia iſta futurum, illa ſemper reſpicit præſens, vel præteritum.

Quæres quartò: An, vel quomodo promiſſio ſub demonſtratione ſubſiſtat, quando contingit error in ſigno demonſtrato? e. g. Si quis dicat: Promitto, dono &c. Titio 100. aureos, qui ſunt in rubro marſupio, & illi inveniuntur in albo? 30.

Reſpondeo: Diſtinguendum eſſe, an ſignum ſe teneat ex parte promiſſarii, vel rei promiſſæ? ex parte promiſſarii, fallente ſigno, fallit promiſſio, quia tunc æquivalet promiſſioni ſub cauſa. e.g. *Dono 100. Titio conſ. nguineo meo*, æquivalet huic: *Dono 100. Titio, quia conſanguineus eſt.* Sicut ergo cauſâ deficiente ruit obligatio implendi promiſſi, ſic etiam fallente ſigno ex parte promiſſarii. Si verò ſe ſignum teneat ex parte rei promiſſæ modo prædicto, error non tollet valorem promiſſionis; quippe accidentarius, cui ſuam intentionẽ alligâſſe promittens non præſumitur.

ARTICULUS II.
De Donatione.
SUMMARIA.

1. *Definitio donationis exponitur.*
2. *Diviſio donationis.*
3. *Donatio non eſt rigoroſè contractus.*
4. *Quantum donare ſit permiſſum legibus?*
5. *Exceptio cauſa pia.*
6. *Donationes ſimplices inter conjuges regulariter invalidæ.*
7. *Niſi firmentur juramento.*
8. *Qandonam donatio inter vivos revocari poſſit?*
9. *Quando revocetur donatio mortis cauſâ?*

§. I.
Definitio, diviſio, & cauſæ donationis.

1. DEfinit donationem Treutlerus apud Haunoldum, quòd ſit *contractus, ſeu conventio legitima Juris Gentium, quæ acceptante donatario ad rem liberalitate donantis alienandam utriusque illius conſenſu perficitur.* Breviùs & meliùs: *Eſt rei ſuæ nullo jure cogente merâ liberalitate facta collatio.*

Dicitur primò *collatio*, quo indicatur differentia donationis à ſimplici pollicitatione, quâ nullum dominiũ in alium transfertur, ſicut in donatione, quâ dominium transfertur in donatoriũ, & ipſi poſt acceptionem jus & actio adverſus donantem acquiritur. Dicitur ſecundò, *rei ſuæ*, ubi indicatur tam cauſa materialis, quàm efficiens donationis; materialis eſt res quælibet propriæ diſpoſitioni & libero dominio ſubjecta; efficiens eſt omnis ille, qui habet rei plenum dominium & adminiſtrationem nomine proprio; unde à poteſtate donandi excluduntur omnes, qui vel dominio carent ut Religioſi, vel adminiſtratione ut furioſi, prodigi, pupilli, minores, & quicunque alienare à jure prohibentur. Dicitur tertiò, *nullo jure cogente, & liberaliter*, quibus indicatur primò, donationem non eſſe contractum oneroſum, qui ex parte donatarii ſupponat, aut requirat aliquam obligationem, ſiquidem non habet aliam cauſam, quàm liberalitatem & munificentiam dantis. Secundò donationem remuneratoriam, quæ fit cauſâ gratitudinis, eſſe minùs perfectè donationem, ſiquidem non fit ex pura liberalitate, & habet conjunctum debitum gratitudinis; unde in prohibitione donationum non comprehendi donationes remuneratorias, niſi aliud ex fine legis colligatur, neque leges odioſas de donatione ad remuneratorias extendi cum Card. de Lugo n. 135. obſervat Haunoldus n. 140. & 141.

Dividitur primò donatio in realem, quæ eſt conjuncta cum rei traditione; & verbalem, quæ eſt ſine traditione rei. Secundò in donationem gratuitam, quæ modò definita fuit; & in remunera- 2.

nera-

Digitized by Google

neratoriam, quæ eſt translatio dominii nullo quidem jure cogente, ſed tamen ex cauſa gratitudinis. Tertiò in donationem inter vivos, & donationem cauſâ mortis. Inter vivos, cùm donator ſe vivente vult dominium transferri in alium. Cauſâ mortis, quâ donator non niſi poſt mortem vult rem irrevocabiliter transire in dominium alterius. Præterea dividi poteſt donatio in *puram* & *conditionalem*, ſicuti promiſſio dividitur, cujus diviſionis explicatio liquet ex art. præced. de promiſſione.

§. II.

Expediuntur quæſtiones variæ circa donationem.

3. QUæres primò. An donatio ſit contractus?

Reſpondeo: Eſſe quidem contractum, & fundare actionem civilem, nimirum conditionem ex lege. *l. ſiquis argentum. 35. §. fin, C. de donat.* non tamen eſſe contractum rigoroſè & ſtrictè ſumptum, quo nomine veniunt contractus includentes reciprocam obligationem.

4. Quæres ſecundò: Quantum donare ſit legibus permiſſum?

Reſpondeo I. Invalida eſt jure communi donatio omnium bonorum tam præſentium quàm futurorum, eò quòd donator ſibi auferret poteſtatem teſtandi, quod eſt contra bonum Reipublicæ, *l. ſtipulatio. ff. de V. O. l. omnes. §. Lucius. ff. quæ in fraudem creditorum.* II. Irritatur. donatio ultra 500. ſolidos facta ſinè inſinuatione *l. penult. C. de donat.* Eſt autem inſinuatio nuda mentis coram judice facta declaratio, qua quis indicat ſe liberè donare huic tantum, vel tantum. Leſſ. c. 18. dub. 13. Ubi tamen donatarius non obligatur in conſcientia ad reſtitutionem, ſed ſolummodo donatori conceditur actio in foro externo, ut quoad exceſſum rem donatam poſſit repetere, quam etiam donatarius poſt judicis ſententiam reſtituere tenebitur.

5. Excipiunt tamen DD. varios caſus à prædictis legibus. Primò, ſi donatio fiat Eccleſiæ, vel cauſæ piæ: tunc enim non ſolùm donatio ultra 500. ſolidos, ſed etiam omnium bonorum erit valida: neque enim jus civile poteſt impedire bona opera pietatis, & Evangelica conſilia, quibus dicitur Matth. 19: *Vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus. Cùm ſumma ſemper ratio ſit, quæ pro Religione facit. l. ſi perſona. ff. de Relig. & ſumpt. fun.* Secundò, ſi donatio juramento firmetur, ut colligitur ex *c. quamvis pactum. de pactis in 6.* & docet Covarr. Leſſ. Tapia, Layman l. 3. ſe. 5. tr. 4. c. 12. q. 4. Tertiò, ſi donationi accedat contractus oneroſus, v. g. ſi donatio fiat ratione matrimonii contrahendi cum filio vel filia; item ſi fiat remuneratoria, v. g. obſervatam vitam, vel matrimonium contractum cum filia, nepte, &c. tunc enim non eſt donatio purè gratuita, quæ ſola eſt jure prohibita, vel irrita.

6. Quæres tertiò. An, vel quæ donationes valeant inter conjuges.

Reſpondeo: Donationes ſimplices, quæ fiunt inter conjuges, jure communi ſunt invalidæ, ita ut ad donantis arbitrium revocari poſſint. *l. cùm hic ſtatus. 32. ff. de donationibus int. vir. & uxor.* & *c. final. eod.* idque ea de cauſa, ne conjuges mutuo amore ſe bonis ſuis ſpolient. Ideo poteſt maritus rem uxori donatam ipſâ inſciâ vendere, & pretium in communes uſus inſumere. Nihilominus poteſt conjux rem à conſorte donatam retinere aut diſtrahere, quamdiu non eſt revocata; ſiquidem præſumitur continuata voluntas donantis, cui ſcienti & volenti nulla fit injuria. Sanch. de matrim. l. 6. diſp. 11. n. 2.

Dixi, *ſimplices:* nam donatio juramento firmata 7.
efficitur irrevocabilis, prout tradunt Sylv. V. donatio. Sanch l. 6. de matrim. d. 11. n. 2. Covarr. 1. var. c. 7. n. 4. Firmatur quoque donatio morte donatoris, ſicut legatum, aut donatio mortis cauſâ. *l. cùm hic ſtatus ff. de donat. inter vir. & uxor.*

Quæres quartò. Quandonam revocari poſ- 8.
ſit donatio inter vivos?

Reſpondeo: Donatio etiam perfecta per traditionem rei triplici ex cauſa revocari poteſt. Primò propter ingratitudinem donatarii: ut ſi atroces injurias jactaverit in donatarium, ſi gravem jacturam in bonis intulerit, ſi manus impias injecerit, &c. *l. propter ingratitudinem. l. fin. ff. de revocat. donat.* Secundò propter prolem ſupervenientem, ſiquis abſque ſpe liberorum magnam partem bonorum donâſſet, & poſtea liberos legitimos ſuſcepiſſet. *l. ſi nunquam. 8. C. de revoc. donat.* quia præſumitur donâſſe ſub conditione: *Niſi naſcantur filii;* neque fuiſſet donaturus, ſi ſciviſſet, filios ſibi naſcituros. Excipitur tamen donatio facta Eccleſiæ vel cauſæ piæ, quæ non revocatur, niſi quantùm ad portionem legitimæ ſupervenientium liberorum, cùm Eccleſia quoque inſtar filii reputetur. Panormit. *in c. fin. n. 5. de donat.* Tertiò, ſi donatio fuerit inofficioſa, h. e. contra officium paternæ pietatis in filios, ut ſi parens tantum donaverit, ut filii legitimâ portione priventur: tunc enim querelâ à filio interpoſitâ per ſententiam judicis donatio infirmabitur, vel in totum, ſi facta fuerit extraneis, vel quoad partem, quâ filii defraudantur, ſi facta fuerit aliis deſcendentibus vel piis cauſis. Leſſ. l. 2. c. 18. dub. 14.

Quæres quintò: Quando revocetur donatio 9.
mortis cauſâ?

Reſpondeo: Donatio mortis cauſâ, quâ donantur revocabiliter bona primùm habenda poſt mortem, revocatur primò ſolâ pœnitentiâ donantis. *l. mortis cauſâ. ff. de donat. cauſâ mortis.* adeò quippe revocabilitas eſt annexa donationi mortis cauſâ, ut ſiquis pactum adjiceret non revocandi, non ampliùs foret donatio mortis cauſâ, ſed inter vivos. Secundò revocatur, ſi donatarius morte prævenerit donatorem. Tertiò, ſi donatio fuerit facta ſub conditione pro tunc ſubſecuturæ mortis & donator mortem evaſit; tunc enim ceſſante conditione ceſſabit donatio: poteſt enim donatio mortis cauſâ inſtitui condionatè, vel abſolutè: conditionatè, ſi in mortis periculo conſtitutus dicas: Dono 100. Titio, ſi ex hac infirmitate deceſſero: abſolutè, ſi abſque poſitâ conditione velis poſt tuam mortem, ſive nunc, ſive alio tempore futuram, hæc vel illa bona tradi Titio. Poſſunt donare cauſâ mortis, qui poſſunt condere teſtamentum. *l. cùm hic ſtatus. §. ſi miles. ff. de donat. inter vir. & uxor.*

DISPUTATIO XLVI.

DE
Teſtamentis & ultimis voluntatibus.

QUamvis teſtamentum non ſit contractus; quia tamen eſt diſpoſitio teſtatoris, per quam plures obligationes juſtitiæ in foro conſcientiæ inducuntur, ejus quoque conſiderationem huic theologico tractatui de contractibus, poſt donationem mortis cauſâ, quæ jam eſt ſpecies ultimæ voluntatis, adnectimus. De hac materia, tum jura ipſa magnâ & quintâ parte Digeſtorum, libro 6. Codicis per 34. titulos, & lib. 2. Inſtit. per 16. titulos, tum Juris Interpretes copioſiſſimè diſſerunt, & inter alios inſigniter diſputârunt luculentis Tractatibus Clariſſimi in Univerſitate noſtra Juris Profeſſores D. Jo. Bapt. Moſer, & D. Joſephus Bernardus Gletle.

ARTICULUS I.
Quid & quotuplex ſit teſtamentum?

SUMMARIA.

1. *Quid ſit ultima voluntas?*
2. *Quæ & quot ſpecies ipſius?*
3. *Teſtamentum quid ſit?*
4. *Quid codicillus, & cætera ſpecies?*
5. 6. *Diviſiones teſtamenti.*
7. *Ad quam originem pertineat facultas condendi teſtamentum.*
8. *Probatur non referri ad jus naturale propriè ſumptum.*
9. *Neque ad jus gentium ſtrictè ſumptum.*
10. *Sed ad jus Civile.*
11. *Remotè tamen ad jus naturale; & ad jus gentium minùs propriè acceptum.*
12. *Incapacitas teſtandi apud Religioſos.*
13. *Non comprehendit Novitios.*
14. *Quinam de jure ſint inteſtabiles?*

§. I.
Quid, & quotuplex ſit ſpecies ultimarum voluntatum?

1. ULtima voluntas eſt *voluntatis noſtræ juſta ſententia, de eo, quod quis poſt mortem ſuam fieri vult.* Dicitur *ultima*, non per comparationem ad alias priores diſpoſitiones, ſed per ordinem ad terminum vitæ, eò quòd ad mortem uſque irrevocata perſtiterit.

2. Species ultimæ voluntatis ſunt quinque: teſtamentum, codicillus, legatum, fideicommiſſum, donatio mortis cauſâ, de qua poſtrema dictum in fine prioris Diſputationis.

3. Teſtamentum ab Ulpiano definitur in *l. 1. ff. de Teſtam. Voluntatis noſtræ juſta ſententia, de eo, quod quis poſt mortem ſuam fieri vult cum directâ hæredis inſtitutione.* Breviùs cum Maldero ſic definies: *Eſt ultima voluntas, quâ directè inſtituitur hæres.* Ubi ſignificatur *primò*, quòd debeat eſſe deliberata diſpoſitio, unde furioſi & amentes, aut vi morbi non ſatis compotes teſtari nequeunt. *Secundò*, quòd non alieno, ſed proprio arbitrio debeat fieri. *Tertiò*, quòd debeat intercedere mors teſtatoris. *Quartò*, quòd per illud debeat hæres inſtitui. Ex quo teſtamentum diſtinguitur ab ultimis voluntatibus, vel ad ultimam voluntatem pertinentibus.

4. Codicillus *eſt ultimæ voluntatis diſpoſitio, quâ circa teſtamentum aliquid explicatur, additur, mutatur ſine directâ hæredis inſtitutione:* unde ſemper eſt ſequela & ſupplementum quoddam teſtamenti. *l. fin. C. de Codicillis.* Fideicommiſſum *eſt diſpoſitio, quâ hæres gravatur, ut vel totam hæreditatem, vel certam ejus quotam alteri alicui reſtituere cogatur.* Legatum *eſt ultima voluntas, quâ jubetur hæres rem aliquam certã, & particularem alicui tertio præſtare.*

Teſtamentum rurſus dividitur in *publicum* & *privatum.* Publicum eſt, quod fit fide publicâ; privatum, quod fit fide privatâ. 5.

Publicum fit primò, ſi quis ultimam ſuam voluntatem in libello Principi offert, & ad Acta referri petat. Secundò: Si Principi oretenus ſuam ultimam voluntatem exponat. Tertiò: Si Princeps imploratus Commiſſarios ad domum ægroti mittat, qui ejus ultimam voluntatem excipiant & annotent. Quartò: Si quis ultimam voluntatem ſcriptis ſignatam apud curiam & judicem ad Acta deponat: ubi teſtes non requiruntur, cùm præſentia judicis excludat omnem fraudis vel falſitatis ſuſpicionem, uti cum Mynſingero, aliiſque tradit Conſultiſſ. D. Jo Bapt. Moſer de requiſit. & ordinat. teſtam. ſolen. c. 1. n. 69. & ſeqq. quod teſtamentum ſemper tamen à teſtatore repeti poteſt.

Teſtamentum fide privatâ factum, vel eſt *ſolenne*, ſeu *commune*, vel *minùs ſolenne*, ſeu *privilegiatum.* Solenne aliud eſt *ſcriptum*, quo teſtator hæredem ſcribit, ſuamque ſcripturam teſtibus ad ſubſcribendum & ſubſignandum tradit cum debitis ſolennitatibus. Aliud eſt *nuncupativum* in quo teſtator palàm coram teſtibus hæredem nominat. *l. hæres palàm. 21. ff. qui teſtam. fac.* Teſtamentum privilegiatum, ad quod juris communis ſolennitates non requiruntur, ſunt teſtamenta ad pias cauſas, inter liberos, militum, &c. de quibus in decurſu. 6.

§. II.
Quo jure teſtamenti factio trahat originem.

VAriæ ſunt DD. opiniones. Primò ad jus gentium teſtamentorum originem referunt Covarr. var. c. 6. n. 7. J. Clarus §. teſtam. q. 7. Secundò ipſam teſtamenti factionem Juri Gentium, modum verò teſtandi Juri Civili tribuunt 7.

Bachov.

Digitized by Google

Bachov. & Vinn. ad princ. inſt. de teſtam. ordin. n. 3. Hugo Grotius, Weſenbec. aliique citati apud Clariſſ. D. Gletle. 5. parte Pandect. q. 1. n. 3. à qua ſententia parum diſtat Schambogen ad *tit. ff. qui teſtamentum fac. poſſ.* quò etiam inclinat Clariſſ. D. Jo. Bapt. Moſer c. 1. de requiſit. teſtam. ſolenn. Tertia eſt, quòd tota quanta teſtamenti factio juri civili originem debeat: quamvìs tam in jus naturale, quàm gentium minùs propriè & rigoroſè ſumptum refundi poſſit. Quam ſententiam tuetur P. Haunold. tr. 6. de juſt. c. 1. controverſ. 1. n. 4. ſequuntur Clariſſ. viri D. Joſ. Bern. Gletle. cit. & Jo. Bapt. Moſer cit. n. 6.

CONCLUSIO. *Facultas condendi teſtamentum (1) nec a jure naturali (2) nec gentium propriè ſumpto, (3) ſed a jure civili proximè dimanat (4 quamvis in jure tam naturali quàm gentium minus proprie ſumpto originetur.* Ita præcitati DD. cum aliis à ſe allegatis.

8. Primæ partis ratio eſt: I. Facultas teſtandi vel eſſet de primævo jure naturæ rerum diviſioni præſuppoſito, vel rerum diviſionem ſubſequenti? Non primum, quia ut ſic omnia bona ſunt communia: Non ſecundum; quia ſic nemo eſt dominus rei acquiſitæ, niſi quamdiu exiſtit: ſed poſt mortem non exiſtit: ergo tunc non eſt ampliùs bonorum dominus: atqui jure naturali nemo poteſt diſponere de rebus, pro tempore, quo non ampliùs ſunt ſub dominio: ergo neque jure naturali poteſt de iis diſponere. II. Stando juri naturæ bona defuncti ſunt bona vacantia; cùm neque defunctus ſit capax ullius juris & dominii, neque alius dominus ſit aſſignabilis: unde jure naturæ non eſt facultas illa bona transferendi in alium. III. Etſi teſtator antè mortem, cùm adhuc potitur dominio, ſignificet voluntatem dominium ſuorum bonorum transferendi in alium; non tamen vult illud transferri, niſi poſt mortem: ergo in effectu primùm poſt mortem diſponit de illis bonis, quando jam non eſt ullius diſpoſitionis & transferendi dominii capax.

9. Secundæ partis ratio eſt: quia, ut dictum in Tract. de LL. Jus gentium propriè dictum includit gentium mutuam erga ſe obligationem in ordine ad communem gentium quâ talium felicitatem: ſed hoc non agit aut intendit teſtamenti factio: ergo non deſcendit à jure gentium propriè ſumpto.

10. Tertia pars probatur: Tunc teſtamenta ſuam originem proximè debent Juri Civili, quando ex ſola legum authoritate ultima voluntas teſtamenti, eam obtinet efficaciam, ut juxta ipſius diſpoſitionem bona defuncti transeant in hæredem vel legatarium: ſed hanc efficaciam habent à ſola legum authoritate: hâc quippe remota bona defuncti, ceu vacantia & ſub nullius dominio conſtituta cederent occupanti, §. 12. *Inſt. de rer. diviſ.*

11. Quarta pars probatur: quia ad jus naturæ impropriè ſumptum revocatur, quicquid ſuadente æquitate & ratione naturali pro communi bono per leges civiles ſtatuitur: ſed teſtamenti factio ita ſe habet: nam *primò* æquitati conſentaneum & rationabile eſt deſiderium morituri, ut ex bonis, quæ relinquere cogitur, aliis ſibi conjunctis, vel bene de ſe meritis benefaciat, ſuique memoriam commendet; quò ipſorum piis ſuffragiis tantò copioſiùs fruatur. II. Hac ratione incitantur cives ad divitias honeſtè congregandas, ſi liberam de iis diſpoſitionem ſibi permanere conſpexerint, &c.

Præterea Jus Gentium latè ſumptum eſt, quòd apud omnes gentes peræquè cuſtoditur absque mutua obligatione: ſed teſtamenta etiam ante Juris Civilis originem apud antiquiſſimas gentes in uſu fuiſſe colligitur ex teſtamento Patriarchæ Jacobi *Gen. c. 48. v. ult.* & probat Jul. Clar. *l. cit. §. teſtamentum, q. 2.*

§. III.

Quinam teſtari poſſint?

Religioſos teſtamenti condendi incapaces eſſe, item, an & quomodo Clerici & de quibus teſtari poſſint, dixi Tract. 11. diſp. 29. & 30. de dominio Clericorum & Religioſorum. Religioſorum conditione cenſentur Equites S. Joannis (ut conſtat ex quodam motu proprio Pii V.) qui nequeunt teſtamentum condere, juxta Molin. to. 1. d. 141. Poſſunt condere alii Equites Alcantaræ, Calatravæ, &c. qui non niſi caſtitatem conjugalem profitentur. 12.

Novitii quoque & novitiæ tam ante quàm poſt Religionis ingreſſum intra annum novitiatûs poſſunt de ſuis bonis teſtamentum condere. *authent. nunc autem C. de Epiſcopis & Clericis.* Ad quod nullâ indigent Prælati licentiâ, neque Epiſcopi, vel ejus Vicarii. Siquidem Concil. Trident. quod *ſeſſ. 25. c. 16. de Regular.* ad renunciationes & obligationes à Novitio faciendas intra duos menſes proximos ante profeſſionem exigit licentiam Epiſcopi, vel ejus Vicarii, extendi non debet ad teſtamenta, Codicillos, & donationes mortis cauſâ, prout habet Declaratio Cardinal. ad dictum cap. 16. & docet Navarrus commentar. 2. de Regular. 2. Henriq. deciſ. 21. Azor inſtit. moral. p. 1. l. 2. c. 2. q. 14. Leſſ. l. 2. c. 41. n. 40. Salmantic. c. 5. p. 5. n. 40. 13.

Univerſim teſtamentum poſſunt omnes condere, quibus jure non eſt prohibitum, quique bonorum temporalium dominio potiuntur, aut potiundi ſpem habent: unde & pauper, qui de facto nulla habet bona, ſperat tamen ſe habiturum, mortis tempore poteſt de iis per ultimam voluntatem diſponere. 14.

Qui ſunt inteſtabiles & incapaces teſtandi, apud Clariſſ. D. Moſer in Tract. Teſtamentar. his verſibus continentur:

Teſtari nequeunt impubes, Religioſus,
Filius, in ſacris, morti damnatus & obſes,
Prodigus, ac ſtultus, dubius, ſervus, furioſus,
Crimine damnatus, cum muto ſurdus, & ille
Qui Majeſtatem læſit, ſic cæcus & ipſe.

Itaque ipſo jure naturali prohibente teſtari nequeunt *primò* infantes, furioſi, amentes, & quicunque carent uſu rationis, niſi habeant lucida intervalla. ubi intermiſſi furoris vel amentiæ tempore, teſtamentum poſſunt condere, tametſi poſtea recidant in amentiam. §. *furioſi, Inſt. quibus non eſt permiſſum l. furioſum. c. qui teſtam. fac. poſ.* Amentibus æquiparantur ebrii, quia ebrietas mentis exilium inducit *c. à crapula, 14. de*

de vit. & honeſt. Cleric. ubi ſupponitur tanta ebrietas, ut ſenſum & uſum rationis evertat. Reuſnerus de teſtam. vol. 1. p. 2. c. 13. D. Moſer c. 2. §. 7. ad eos quoque extendit, quibus vehemens iracundia, vel amoris paſſio cerebrum evertit: nam & ira brevis furor, & amor inſania eſt. *Secundò.* Legibus civilibus inteſtabilis eſt ſurdus ſimul & mutus, ſi litteras neſciat. *l. diſcretis. c. eod.* quia voluntatis ſuæ juſtam ſententiam explicare nequeunt: neque ſolo nutu teſtari ad cauſas profanas conceſſum ſit. *l. jubemus 29. C. de teſtam.* Ad pias tamen cauſas poterit ſolo nutu, & ſignis extrinſecis teſtari, dummodo de ipſius voluntate certò conſtet. *c. cùm eſſes. 10. c. relatum. 11. de teſtam.* *Tertiò.* Cæcus utroque oculo non eſt ſimpliciter inteſtabilis, ſed admittitur ad teſtamentum nuncupativum, dummodo adhibeat cautelas, & ſolennitates proſcriptas in *l. hac conſultiſſima 8. c. de teſtam.* ubi tamen rurſus pia cauſa excipitur, in qua ſolennia juris remiſſa ſunt, & ſolùm ſolennitates juris gentium attenduntur. Fagnan. ad *c. cum eſſes.* Moſer c. 3. §. 2. n. 15. *Quartò.* Prodigi declarati per ſententiam judicis ſunt inteſtabiles, neque codicillarem diſpoſitionem, neque donationem mortis cauſâ facere poſſunt, quia ex præſumptione, vel diſpoſitione legis furioſis comparantur. *§. item prodigus. Inſt. h. t.* Unde ſunt pejoris conditionis, quam puberes, qui licèt inter vivos non poſſint, poſſunt tamen diſponere cauſâ mortis. *Quintò.* Impubes eſt incapax faciendi teſtamenti, per *l. à quâ ætate, ff. qui teſtament.* quia ſupponitur deeſſe ſufficiens judicium; ſufficit tamen ultimum diem ad tempus pubertatis eſſe inchoatum, ut poſſit teſtamentum condere, ex *l. à qua ætate ff. qui teſtam.* *Sextò.* Ob delictum fiunt inhabiles poſt ſententiam declarativam criminis, qui tale crimen commiſerunt, cui annexa eſt inhabilitas teſtandi, uti ſunt, qui Cardinalem hoſtiliter inſecuti ſunt, vel percuſſerunt, eorumque cooperatores. *c. felices de pœnis in 6.* Condemnati ex famoſo libello, *l. is cui lege. 18. ff. de teſt.* Qui ſcienter inceſtas nuptias contraxerunt cum aſcendentibus & deſcendentibus, frater cum ſorore. *l. ult. ff. de ritu nupt.* Hæretici, eorumque receptores & defenſores, *l. Manichæos. 4. C. de hæret. c. excommunicamus 13. §. credentes. de hæret.* Hæretici tamen in Imperio tolerati, nimirum Lutherani & Calviniſtæ vi Pacis Oſnabrugenſis validè teſtantur. Uſurarius notorius validè teſtari nequit, per *c. quanquam. de uſuris in 6.* Item Reus læſæ Majeſtatis & damnatus ad mortem naturalem, vel civilem (h. e. ad exilium, aut carceres perpetuos) jure communi teſtari non poſſunt, niſi ad pias cauſas, ut habet Leſſ. l. 2. c. 19. n. 49. & habetur ex *l. ejus qui. §. ſi cui. ff. de teſtam. l. qui ultimo. ff. de pœnis*: quas tamen leges mitigatas aut ſublatas eſſe contrariâ conſuetudine, niſi quando condemnatio ad extremum ſupplicium conjungitur cum confiſcatione bonorum, docet Molin. to. 1. diſp. 9. Tapia l. 5. q. 21. a. 5. Malderus in præf. tr. c. 11. dub. 3.

ARTICULUS II.

An teſtamentum, ſine debitis ſolennitatibus factum, ſit nullum etiam in foro conſcientiæ.

SUMMARIA.

1. *Solennitates ad teſtamenta requiſita:*
2. *Sunt de ſubſtantia teſtamenti.*
3. *Teſtamenta imperfecta ex defectu ſolennitatum ſunt etiam irrita in foro interno.*
4. *Legatum teſtamento imperfecto errore facti præſtitum poteſt repeti.*
5. *Hæres ab inteſtato nihil tenetur reſtituere hæredi ſcripto per teſtamentum imperfectum.*
6. *Neque hæres; ſcriptus ex teſtamento imperfecto tenetur reſtituere niſi poſt judicis ſententiam.*
7. *Imperator vult cuſtodiri morientium voluntates, ſi ſint legitima.*
8. *Quomodo ſolennitas 7. teſtium dicatur eſſe aliena à lege Chriſtiana.*

9. 10. *Exponuntur leges Civiles objecta.*

§. I.

Eligitur ſententia affirmans.

1\. ALiæ ſunt ſolennitates pro teſtamento ſcripto, aliæ pro nuncupativo requiſitæ. Nuncupativi ſolennitas conſiſtit in nuncupata coram 7. teſtibus ſpecialiter rogatis hæredis inſtitutione. Ad teſtamentum ſcriptum jure civili requiritur *primò*, ut ultima voluntas vel ab ipſo teſtatore, vel ejus rogatu ab alio ſcribatur *l. 28. §. 1. c. de teſtam.* *Secundò.* Requiruntur ſeptem teſtes ſpecialiter rogati nullo jure teſtimonium ferre prohibiti, teſtatori præſentes. *Tertiò.* Qui ſinguli manu propria ſubſcribere; *Quartò* & ſigilla debent apponere. *Quintò.* Ipſum quoque teſtamentum uno contextu perfici debet.

Porrò, cùm aliæ ſint ſolennitates accidentales, 2. aliæ ſubſtantiales, tanquam certum ſuppono, prædictas ſolennitates eſſe de forma & ſubſtantia teſtamenti ſaltem in foro externo, ut habetur in *l. ſi unus 12. C. de teſtam.* ibi: *jure deficit teſtamentum. §. ex eo 7. Inſtit. quib. mod. teſtam. infirm.* ibi: *nam imperfectum ſine dubio nullum eſt.* Et *l. hac conſultiſſima 21. §. 1. de teſt. ex imperfecto autem teſtamento voluntatem tenere defuncti, niſi inter ſolos liberos à parentibus utriuſque ſexûs habeatur, non volumus.* Controverſia præcipua eſt, an teſtamenta ad profanas cauſas (nam de teſtamentis ad pias cauſas paulò inferiùs) imperfecta defectu ſolennitatum, non tantùm in foro externo, ſed etiam in foro animæ interno ſint irrita? Ubi triplex eſt ſententia. Prima vult, teſtamentum ſolennitatum defectu invalidum tenere in foro conſcientiæ, modò ſatis conſtet de voluntate defuncti. Ita Leſſ. c. 19. dub. 3. Molina tr. 1. d. 81. Malder. de teſt. dub. 3. Sangallenſes tr. 1. ſe. 2. q. 7. Fach. l. 4. controv. c. 5. Zoeſ. *ff. qui teſtam. facere poſſint.* Weſenbec. ad *l. 7. c. de condict. indeb.* Altera priori contraria ſentit, hæc te-

teſtamenta etiam eſſe nulla & invalida in foro animæ. Covarr. de teſtam. c. 10. n. 12. & ſeqq. Haunold. tract. 6. de juſt. & J. controv. 3. à n. 30. Struv. exercit. ad ff. 32. th. 16. Villalobos to. 2. tr. 30. diffic. 2. n. 2. Prado c. 29. q. 6. Clariſſ. D. Jo. Bapt. Moſer in appendic. de requiſitis ſol. teſt. n. 41. D. Joſ. Bern. Gletle n. 5. ff. q. 2. n. 4. & de teſtam. in gen. c. 1. §. 5. Tertia negat, in defectu ſolennitatum leges civiles prouducere obligationem in conſcientia ante ſententiam judicis, ſed poſt illam conſurgere. Pro hac ſtant Sotus l. 4. de J. & juſt. q. 5. a. 3. Layman l. 1. Theolog. mor tr. 4. c. 17. n. Pirrhing l. 3. J. Can. t. de teſt. n. 16.

3. CONCLUSIO. *Teſtamenta ad profanas cauſas, imperfecta defectu ſolennitatum, non tantùm ſunt irrita in foro externo, ſed etiam interno.* Ita præcitati DD. Ratio eſt primò. Lex juſta non tantùm producit effectum in foro externo, ſed etiam interno; niſi falsâ præſumptione nitatur, vel ex aliis legibus oppoſitum colligatur: atqui lex irritatoria teſtamenti eſt juſta, lata in finem boni publici, ne diſpoſitiones de omnibus bonis, variis dolis & fraudibus ſint obnoxiæ: neque nititur in falſa præſumptione, quia legis præſumptio, non eſt de dolo, vel fraude in caſu particular, ſed de periculo in communi, quod nunquam deeſt: ſed neque ex aliqua lege poſitiva oſtendi poteſt, quòd hæc irritatio ſit reſtricta ad forum externum, prout ex ſolutione objectionum patebit: ergo non tantùm invalidat teſtamentum imperfectum in foro externo, ſed etiam in foro conſcientiæ.

4. Confirmatur. Validitas & obligatio teſtamenti pro foro animæ vel flueret ex jure naturæ, vel jure poſitivo. Non à jure naturæ; id quippe ultimis voluntatibus tribuere efficaciam ad jus alteri conferendum priori articulo oſtenſum eſt. Non à jure poſitivo; quippe quod imperfectis teſtamentis reſiſtit, eaque abſolutè nulla declarat *l. 21. princ. & §. 1. C. de teſtam.* & §. 7. *Inſt. quibus mod. teſtam. inf.*

Ratio eſt ſecundò. Si teſtamentum imperfectum teneres in conſcientia, produceret ſaltem obligationem naturalem: ſed nullam producit: ergo. Major eſt certa. Minor probatur: Si teſtamentum defectuoſum produceret obligationem naturalem, tunc legatum ex tali teſtamento relictum, & errore facti præſtitum non poſſet repeti: atqui poteſt repeti. *l. 7. C. de condict. indeb.* ergo nullam parit obligationem. Sequela probatur: Quia qui naturaliter aliquid præſtare tenetur, non poteſt illud errore facti, & perperam ſolutũ repetere. *l. 16. §. 4. ff. de fidejuſſ. l. 10. ff. de O. & A.*

5. Colliges primò: Hæredem, qui ab inteſtato ſucceſſit, nihil teneri in conſcientia reſtituere hæredi ſcripto per teſtamentum jure invalidum, & carens debitis ſolennitatibus. Sequitur ex dictis: quia neque hæredi ſcripto acquiritur ex tali teſtamento, neque in hærede ab inteſtato reciprocum debitum & obligatio naturalis.

6. Colliges tamen ſecundò: Neque hæredem ſcriptum, qui adivit hæreditatem; neque legatarium, qui accepit legatum ex teſtamento defectuoſo ex parte ſolennitatum, teneri reſtituere hæredibus ab inteſtato ante judicis ſententiam. Hæc videtur eſſe mens tertiæ ſententiæ priùs relatæ. Ratio eſt: quia licet ex noſtra ſententia, quæ probabilior videtur, omnino ſequatur, faciendam eſſe reſtitutionem ab hæredibus propter nullitatem teſtamenti tam civilem, quàm naturalem; oppoſita tamen ſententia, quæ etiam eſt verè probabilis, & nititur valido pondere tam authoritatis, quàm rationis, hoc onus reſtitutionis imponit in dicto caſu hæredi ab inteſtato; unde poteſt hæres & legatarius ex teſtamento defectuoſo ſeſe accommodare poſteriori ſententiæ, niſi condemnetur à judice, cujus ſententia cùm ſit legibus conformis, adeòque juſta, imponet obligationem reſtituendi in conſcientia; quia eſt lex certa, Superioribus juſta imperantibus eſſe obtemperandum.

§. II.

Solvuntur argumenta contraria.

Objicies primò. Si tale teſtamentum non eſſet validum in foro conſcientiæ, id foret vel propter defectum voluntatis in teſtatore, vel propter reſiſtentiam juris? Non primum; quia ſupponimus teſtatorem habuiſſe, & declarâſſe voluntatem teſtandi. Non ſecundum; quia hâc ratione multæ voluntates ultimæ everterentur: ſed hoc eſt contra finem legis & legislatoris, cùm dicat Imperator in *Auth. de nupt. coll. 4. c. 46: ubiq; cuſtodiri volumus morientium voluntates.* neque aliâ de cauſâ iſtæ ſolennitates fuerint inventæ, quàm ut major certitudo habeatur de ultima voluntate teſtantis. Si igitur hæc certitudo aliâ viâ ſufficienter obtineatur, ad quid neceſſe tanto rigore ſolennitates juris exigere. 7.

Reſpondeo: Teſtamentum fore invalidum in conſcientia propter reſiſtentiam juris. Ad impugnationem dico: Has ipſas ſolennitates fuiſſe introductas, ut ab infinitis fraudibus cuſtodirentur ultimæ voluntates, neque vult Imperator quaſcunque ultimas morientium voluntates cuſtodiri, ſed illas, quæ ſunt legitimæ, h. e. ſecundùm legum præſcripta formatæ.

Objicies ſecundò: Alexander III. *in c. cùm eſſes. ff. de teſtam.* improbat has ſolennitates tanquam à lege divina, & Sanctorum PP. inſtitutis, & à generali Eccleſiæ conſuetudine alienas: ergo non obtinent ullam vim in conſcientia. Reſpondeo cum Covarr. Mol. aliiſque, Summum Pontificem in illo cap. loqui de terris ſibi temporaliter ſubjectis, quas inter erat Epiſcopatus Hoſtienſis, de quo ibi ſermo, & improbare conſuetudinem adhibendi ſeptem teſtes, quatenus alienam à conſuetudine Romanæ Eccleſiæ, quâ juri civili derogatum fuit: neque *Tò alienum* eſſe interpretandum contrariè, quaſi ſolennitas 7. teſtium eſſet contraria legi Divinæ, & SS. Patrum inſtitutis; ſed diſparatè, quòd nempe non ſit præcepta & inſtituta in lege divina; quamvis neque ſit excluſa, vel prohibita; nam ubi tres, vel duo teſtes ad teſtimonium requiruntur, non ideo plures excluduntur: ſicuti nec ipſius Summi Pontif. Conſtitutio, quâ ſupra duos teſtes parochi præſentiam requirit, eſt legi divinæ contraria. 8

Ob-

9. Objicies tertiò: *L. 16. §. 1. C. de teſtam.* dicitur: *Etſi voluntas defuncti circa legata & fideicommiſſa legibus ſubnixa non ſit, ſi tamen hæres ſponte ſua eam agnoverit*, quòd implendæ ejus neceſſitatem habeat: ergo, tametſi voluntas ultima ſit legalibus ſolennitatibus deſtituta, nihilominus hæredi neceſſitatem, h. e. obligationem imponit; quod non poſſet, niſi foret valida. Reſpondeo negando conſequentiam; nam, ut textus ipſe loquitur, neceſſitas legata ſolvendi (& quidem non ſolùm in foro interno, ſed etiam externo, quod militat contra Adverſarios) non provenit ex valore teſtamenti, ſed ex facto proprio hæredis illud agnoſcentis, ac recipientis.

10. Objicies quartò. Si ex imperfecto teſtamento non induceretur obligatio naturalis, tunc hæres poſſet repetere, quod præſtitit ex tali voluntate: atqui non poteſt repetere, prout habetur in *l. 2. C. de fideicom.* ubi dicitur: *Etſi fideicommiſſum inutiliter relictum ſit, ſi tamen hæredes compertâ voluntate defuncti id præſtiterint, quòd nulla ejus quæſtio fideicommiſſariis moveri poſſit, cùm non ex ſola ſcriptura, ſed conſcientia relicti fideicommiſſi voluntati defuncti videatur ſatisfactum.*

Reſpondeo: In hac lege non ideo denegari hæredi repetitionem ſoluti, quòd ex imperfecto teſtamento orta ſit obligatio naturalis, ſed quia præſumitur agnoviſſe voluntatem defuncti, eò quòd invalidum fideicommiſſum ſciens præſtitit.

ARTICULUS III.
De teſtamentis ad pias cauſas.

SUMMARIA.

1. *Teſtamenta ad pias cauſas requirunt ſolam probationem de voluntate defuncti.*
2. *Teſtamentum ad pias cauſas non pertinet ad forum politicum.*
3. *Oſtenditur nullitas paritatis inter poteſtatem cudendi monetam & teſtamenti factionem.*
4. *Teſtamenti factio non eſt tam pura creatura juris Civilis, ut non priùs fuerit in conſuetudine gentium.*
5. *In pio teſtamento non requiruntur qualitates teſtium jure civili.*
6. *Inſtantia de fideicommiſſis depellitur.*
7. *Valent legata inſerta pio teſtamento confecto ſine ſolennitatibus.*
8. *Duo teſtes non ſunt de forma pii teſtamenti.*
9. *Parochus tamen eſt de forma teſtamenti ad cauſas profanas de Jure Canonico.*
10. *Valent legata pia etiam in teſtamento imperfecto ad cauſas profanas.*
11. *Per teſtamentum inſolenne ad pias cauſas poteſt revocari teſtamentum ſolenne ad cauſas profanas.*

§. I.

An, & quæ ſolennitates requirantur in teſtamento ad pias cauſas.

1. CONCLUSIO. *Non tantùm in terris Pontificis, ſed etiam in terris Imperii valent teſtamenta ad pias cauſas ſine juris civilis ſolennitatibus, dummodo habeant ſufficientem probationem ultimæ voluntatis.* Ita communiter DD. in *c. relatum. 11. de teſtam. c. 4. de ſepulturis in 6. l. 1. C. de SS. Eccleſ.* Tiraq. de privileg. piæ cauſæ privil. 1. & 2. Molina diſp. 134. n. 4. Leſſ. l. 2. c. 19. dub. 2. Engel tit. de teſtam. & de privileg. Monaſter. priv. 18. Pirrhing l. 3. J. Can. t. de teſtam. &c.

Probatur primò: Conſtitutiones Canonicæ, quæ principaliter concernunt favorem & ſalutem animæ, non tantùm in territorio Pontificio, ſed etiam in Imperio ſunt obſervandæ: ſed conſtitutio *cap. relatum. de teſtam.* teſtamenta ad pias cauſas reducens ad regulam & probationem juris gentium, principaliter concernit favorem animæ: ergo ubique etiam in Imperio eſt obſervanda.

Probatur ſecundò: Conſuetudo & communis DD. ſenſus eſt optima Juris interpres: ſed communis conſuetudo & DD. ſenſus in hoc conſpirant, quòd ad teſtamenta pia tam intra quàm extra terras Sum. Pontif. ſufficiat probatio ultimæ voluntatis abſque juris civilis ſolennitatibus: ergo hæc ubique ſufficit.

2. Dices tamen primò: In materia politica ſtandum eſt diſpoſitione legibusque Principis: ſed teſtamenti factio, tametſi ſit ad pias cauſas, eſt materia politica: ergo in illa ſtandum eſt diſpoſitione & legibus civilibus, quæ determinatas ſolennitates præſcribunt. Confirmatur: Si Princeps tibi concedat licentiam cudendi monetam, & tu animum habeas illas donandi Eccleſiæ, non ſequitur cuſionem monetæ eſſe negotium ſpirituale, ſubjectum Pontificiæ jurisdictioni: ergo neque teſtamenti factio, quantumvis dirigatur ad piam cauſam, ſit negotium ſpirituale &c.

Reſpondeo negando minorem: nam teſtamenti factio in genere eſt indifferens, ut pertineat ad forum Eccleſiaſticum vel politicum: ſed ex fine proximo in ſpecie & individuo determinatur, ut, ſi ſit ad cauſas profanas, pertineat ad forum politicum, ſi verò ad pias cauſas, pertineat ad forum Eccleſiaſticum; jam enim bona per ultimam voluntatem teſtamentis ad pias cauſas in finem ſupernaturalem, qui eſt ſalus animæ, & DEI cultus conſignantur, ad cujus fines celſitudinem politica poteſtas non attingit.

3. Confirmationis paritas multipliciter claudicat: nam primò animus donandi Eccleſiæ ad cuſionem monetæ eſt finis planè extrinſecus, & habet ſe purè per accidens; quid enim Eccleſiæ intereſt ſitne argentum, quod ipſi donas cuſum, vel fuſum; ſitne factum, vel infectum; ſitne à te, vel ab alio cuſum? Atqui teſtamentum ad pias cauſas in individuo per ſe reſpicit finem ſupernaturalem videlicet animæ ſalutem, & cultum Dei; eſtque medium per ſe ordinatum ad bona poſt mortem in Eccleſiam & Divinum cultum transferenda ac alienanda: unde non eſt ampliùs negotium purè politicum.

4. Dices ſecundò: Poteſtas teſtandi, abſolutè ut ſic, eſt pura creatura juris civilis: ergo etiam teſtamenti factio ad pias cauſas: ſicut enim ex eo, quod

Digitized by Google

quòd potentia viſiva in ſe, & entitate ſua dicatur facultas animæ, rectè infers, etiam potentiam viſivam objecti nigri eſſe facultatem animæ: quia, ut Dialectici loquuntur, quæ de genere dicuntur, etiam dicuntur de quolibet contento ſub illo: ſic, quia poteſtas condendi teſtamentum, ut ſic in genere, eſt pura creatura juris civilis, idem dicendum erit de teſtamento ad pias cauſas.

Reſpondeo negando antecedens; nam poteſtas teſtandi abſolutè jam priùs fuit recepta conſuetudine gentium: Secundò: eſto ſit poteſtas teſtandi abſolutè à jure civili, prout continetur intra finem & ſphæram legislatoris civilis; non tamen prout ſumitur in tota latitudine, & continet etiam ultimas voluntates ad pias cauſas. Ex quo patet reſponſio ad inſtantiam.

§. II.

Corollaria ex dictis.

5. INferes ex dictis: In teſtamento pio non requiri qualitates teſtium requiſitas jure civili ad teſtamentum; quia, *c. relatum* regulat pia teſtamenta ſecundùm jus naturæ & gentium: quia fundatur in illo principio: *In ore duorum, vel trium teſtium ſtat omne verbum:* ſed ſecundùm hoc illæ perſonæ ſunt habiles ad dandum teſtimonium, quos jus civile reprobat, dummodo ſint naturaliter habiles ad faciendam probationem. Ita Auctores præcitati.

6. Dices: Poteſt homo privatus cavere, ne bona alienentur extra familiam, adeòq; hæredem reddere inhabilem ad alienandum, quantumvis Eccleſiis & piis cauſis ſpes præſcindatur, de iis bonis aliquid obtinendi: ergo pariter poteſt Princeps ſubditos reddere inhabiles ad teſtandum, tametſi exinde Eccleſiis & piis cauſis indirectè præſcindatur ſpes ſuccedendi. Conſequentia probatur: quia ſicut licentia alienandi eſt beneficium indebitum, quod dominus rem ſuam in alium transferens poteſt concedere, vel non concedere; ita licentia teſtandi eſt beneficium indebitum, quod Princeps poteſt ſubditis concedere vel non concedere.

Reſpondeo primò: Tametſi potuiſſent, quod ſolum probatur, Imperatores ejuſmodi inhabilitatem inducere, tamen hoc non eſſe præſumendum, cùm in *l. 1. C. de SS. Eccleſ.* Imperator Conſtantinus *unicuiq;* det licentiam relinquendi ſacris locis quod voluerit; & *ſumma ratio eſt, quæ pro religione facit. l. 43. ff. de Relig. & ſumpt. fun.*

Reſpondeo ſecundò: Nec potuiſſe vel poſſe legiſlatorem civilem, aliquem habentem dominium rerum ſuarum jure gentium & teſtandi privare, quantùm expedit pro ſalute animæ ſuæ; eſſet enim lex manifeſtè irrationabilis, adeòque nullius valoris, cùm non ſit ordinabilis in finem naturalis felicitatis, quod deviat à fine æternæ ſalutis. Ad inſtantiam argumenti aſſigno diſparitatem, quòd, cùm homo privatus habeat plenum dominium ſuarum rerum, poteſt liberè pro ſuo libitu diſponere de ipſis ſive ad profanas, ſive ad pias cauſas: ſi ergo velit toti familiæ tradere jus perpetuum in ſua bona, adeòque hæredem obſtringere, ne illa bona alienet, remanebit jus (ſaltem ſubſtitutionis) in illa bona penès familiam, ac proinde in alium dominum transferri nequit. Princeps verò in bona ſubditorum non habet niſi dominium altum, ideoque non poteſt ipſos privare poteſtate diſponendi de ſuis rebus, quamdiu ſunt ipſarum domini, niſi ratio boni publici (quod ſemper eſt ſubordinatum bono ſpirituali & ſupernaturali) id exigat.

Inferes ſecundò: Legata ad profanas cauſas pio teſtamento ſine juris ſolennitatibus confecto inſerta, præſtanda eſſe, quia tenente principali etiam acceſſoria conſiſtunt; per *c. 42. de R. I. in 6.* ſed teſtamentum pium etiam ſine ſolennitatibus tenet. per *c. 11. de teſt.* ergo etiam legata profana acceſſoria conſiſtunt. 7.

Inferes tertiò: Duos aut tres teſtes per *d. c.* requiſitos ad pium teſtamentum non requiri tanquam de forma; ſed tanquam medium idoneum ad probandam ultimam voluntatem defuncti. Ita Covartuv. cit. Haunold. tr. 6. c. 2. contr. 2. n. 94. D. Gletle p. 1. de teſtam. c. 2. n. 9. aliique præcitati. Ratio eſt, quia Sum. Pont. eo modo teſtes requirit ad teſtamentum, quo de jure naturæ requiritur ad alios actus: ſed ad alios actus duo tresve teſtes jure naturæ requiruntur non tanquam de forma, ſed tanquam medium utile ad probandum: ergo non aliter requiruntur à Sum. Pontif. Unde ſi alio modo, v. g. per ſcripturam à Notario ſignatam ſufficienter probetur ultima voluntas defuncti, non eſt opus duobus teſtibus. Minor conſtat: quia Sum. Pont. ibidem ſe fundat in illa naturæ regula: *In ore duorum vel trium teſtium ſtat omne verbum.* Sed 8.

Quæres: An duo teſtes cum parocho, quos Sum. Pontif. in *c. cùm eſſes. 10.* requirit ad teſtamentum profanum in terris Pontificiis, etiam tantùm ſint de ſolennitate accidentali, vel de forma ſubſtantiali; ſiquidem etiam in illo loco Sum. Pont. allegat prædictam Regulam? 9.

Reſpondeo, eſſe de forma ſubſtantiali. Ita cenſet Covar. ad *c. cùm eſſes. 10. de teſtam.* Panormit. ibid. J. Clarus §. Teſtamentum. q. 57. Pirrhing eod. tit. n. 10. aliique. Ratio eſt primò: quia in iſto cap. Sum. Pont. non reſpuit omnem ſolennitatem ſubſtantialem, ſed illam, quæ eſt contra conſuetudinem Romanæ Eccleſiæ; cùm ergo requirat præſentiam parochi & duorum teſtium, ſignum eſt, quòd hæc ſolennitas & forma teſtandi ſit de conſuetudine Romanæ Eccleſiæ, non minùs, ac ſolennitas teſtandi cum 7. teſtibus, eſt de jure civili. Secundò, Si Sum. Pontifex ſolummodo ea requiſiviſſet, quæ pertinent ad probationem nudæ veritatis (prout factum in *c. 11.*) non fuiſſet opus requirere parochum, & quidem proprium teſtatoris, præter duorum teſtium præſentiam: ergo illam requirendo conſtituit aut declarat ſolennitatem ſubſtantialem, quemadmodum Legislator Civilis inquirendo 7. teſtes.

Digitized by Google

10. Inferes quartò: Tametſi teſtamentum ad profanas cauſas factum defectu ſolennitatum foret nullum; legata tamen ad pias cauſas in illo contenta ſubſiſtere, utpote jure Pontificio à juris ſolennitatibus exempta. Covarruv. c. 11. n. 4. Theologi S. Gall. ſe. 2 q. 7.

11. Inferes quintò: Per teſtamentum poſterius inſolenne ad pias cauſas infirmari anterius teſtamentum ſolenne ad cauſas profanas: quia poſterius teſtamentum validum derogat priori, quantumvis valido; ſed teſtamentum inſolenne ad pias cauſas eſt validum, juxta hactenus dicta: ergo derogat priori teſtamento profano quantumvis ſolenni. Ita communis.

Teſtamentis ad pias cauſas alia quædam privilegiata teſtamenta accenſentur, in quibus ipſa juris Indulgentia ſolennitatum multarum rigorem remiſit; ut ſunt teſtamenta parentum inter liberos, & ultimæ voluntates militum, de quibus ex profeſſo Civiliſtæ, ad quorum forum pertinent. Peſtiferorum quoque teſtamenta, quamvis nihil de ſolennitatibus, præterquam teſtium conventum jura expreſsè remittant, tamen ſi non ipſâ neceſſitate, certè receptâ conſuetudine, & Summi Principis indulgentiâ non niſi ad probationem Jure Gentium ſufficientem adſtringi, (quod etiam ſuadet æquitas naturalis) atque ita in Camera Imperiali practicari, docet Geil l. 2. obſerv. 118. Minſing. cent. obſerv. 96. Vide, quæ diſertè tradit Clariſſ. D. Gletle loc. cit. c. 3.

ARTICULUS IV.

De ſubjecto & objecto teſtamenti.

SUMMARIA.

1. *Quinam poſſint eſſe hæredes?*
2. *Qui filii legitimi, naturales, ſpurii?*
3. *Quomodo ſuccedant filii naturales?*
4. *Spurii non ſuccedunt.*
5. *Quotuplex ſit hæres? & quæ onera?*
6. *Hæres ex teſtamento alius neceſſarius, alius non neceſſarius.*
7. *Quinam hæredes neceſſarii, & eorum jura?*
8. *Parentes ordinariè peccant inæqualitatem conſtituendo inter neceſſarios hæredes.*
9. *Quis hæres ab inteſtato, & hæres ſuus?*
10. *Quid ſit hæreditas, & quæ ejus partes?*
11. *Definitio legati exponitur.*
12. *Quinam poſſint legare?*
13. *Quidnam legari poſſit?*
14. *Quid ſit fideicommiſſum?*
15. *Quid ſit ſubſtitutio, & quotuplex?*

§. I.

Quinam hæredes eſſe poſſint?

1. Subjectum teſtamenti eſt hæres, qui in illo inſtituitur. Poſſunt verò omnes inſtitui, qui nec jure ſunt prohibiti, ut hæretici, apoſtatæ, eorumque fautores, &c. neque teſtamentum facere propter crimen prohibentur, ut deportati; neque dominii in communi ſunt incapaces, ut Religioſi, Minores D. Franciſci.

2. Quæres primò: An, vel quomodo ſuccedant filii naturales?

Suppono breviter, filios alios dici legitimos, alios illegitimos. Legitimi ſunt, qui nati ex matrimonio & thoro legibus probato; illegitimi, qui ex thoro legibus improbato. Iſtorum alii dicuntur naturales, alii ſpurii. Naturales ſunt, qui orti ſunt ex parentibus ſolutis non habentibus impedimentum dirimens; ſpurii, qui orti ſunt ex parentibus habentibus impedimentum dirimens, ideoque dicuntur nati ex damnato coitu. Naturales legitimantur per ſubſequens matrimonium, non item ſpurii. Hæc poſitis

Reſpondeo primò. Filius naturalis poteſt 3.
à patre inſtitui hæres ex aſſe in defectu legitimorum liberorum, & aſcendentium, non tamen tenetur ipſum hæredem inſtituere. Quòd ſi filios legitimos habeat, non plus, quàm unam hæreditatis unciam naturalibus filiis eorumque matri poteſt pater relinquere. J. Clarus q. 42. n. 4. Molina to. 1. tr. 2. d. 166. Secundò, filii naturales matri tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato poſſunt ſuccedere æquis portionibus unà cum filiis legitimis. *l. ſi qua illuſtris C. ad SC. Orficianum.*

Quæres ſecundò. An ſuccedant ſpurii? 4.

Reſpondeo: Spurius non legitimatus etiam in defectu legitimæ prolis, neque ex teſtamento, neque ab inteſtato, neque donatione cauſâ mortis, aut aliquo contractu inter vivos poteſt ullam partem hæreditatis accipere etiam in foro conſcientiæ. Molina, Leſſ. Lugo d. 124. ſ. 6. n. 92. cum communi, & habetur *l. ſi quis inceſti. C. de inceſtis nuptiis.*

Quæres tertiò: Quotuplex ſit hæres? 5.

Reſpondeo primò: Hæres alius eſt ex teſtamento, alius ab inteſtato. Hæres ex teſtamento vel eſt univerſalis, & dicitur hæres ex aſſe; vel eſt particularis, & tunc eſt hæres in aliquota parte hæreditatis vel ſemiſſe, quadrante &c. de quo ſtatim. Hæres univerſalis perſonam defuncti tam quoad jura, quàm ſpeciales obligationes & debita repræſentare debet. *l. quotiens. C. de hæred. inſtit.* Hæres ex parte aliquota onera hæreditatis juxta proportionem ſuæ partis ſuſtinere cogitur. Si verò in aliqua certa & determinatâ parte ſit inſtitutus, potiùs legatarii loco habetur; neque actiones, obligationes, & debita defuncti ad ipſum pertinent, niſi fortè præter ipſum nullus alius hæres ſit inſtitutus, vel inventus, quo caſu reliqua hæreditas, quamvis in certa tantùm re verbis directis inſtituto, ipſi debet accreſcere: quia ut dicit *reg.* 7.

Jus

Jus noſtrum non patitur eundem in paganis (h.e. extra militiam conſtitutis) *& teſtato & inteſtato deceſſiſſe.* Molin. diſ. 155. Vaſq. tr. de teſtam. 24. dub. 8.

6. Secundò. Hæres ex teſtamento alius eſt neceſſarius, alius non neceſſarius. Neceſſarius eſt, quem teſtator ex obligatione in portione legitima inſtituere cogitur, niſi juſtam habeat cauſam exhæredandi ex iis, quæ enumerantur in *authent. ut cùm. de appellat. cognoſcitur c. 3. & 4.* Hæres non neceſſarius appellatur, quem teſtator pro lubitu poteſt inſtituere vel præterire.

7. Hæredes neceſſarii ſunt imprimis omnes deſcendentes teſtatoris, h.e. filii, & filiæ, nepotes & neptes; iiſque deficientibus aſcendentes. Hæredibus neceſſariis debetur legitima ex æquo dividenda. Eſt autem legitima portio deſcendentium jure novo triens ſeu tertia pars hæreditatis, ſi non plures quàm quatuor liberi exiſtant; ſemis autem ſi plures, ut habetur in *authent. de triente & ſemiſſe.* Neque poteſt portióni legitimæ onus, ſeu gravamen apponi, ſicut habetur in *l. quinam. C. de inoffic. teſtam.*

8. Quamvis verò parentes ſingulis liberis non niſi certam portionem, & plus uni quàm alteri poſſint relinquere ſecundùm jus civile (abſtrahendo à primogenituris & majoratibus, quæ in diverſis provinciis apud majores familias ſolent inſtitui) peccat tamen parens, ſi ſine juſta cauſa inæqualitatem inter ſuccedentes conſtituat, ut ſi plus manſuris in ſæculo, quàm tranſituris vel tranſeuntibus ad Religionem vel ſtatum Eccleſiaſticum, quod acriter perſtringit Salvianus l. 3. ad Eccleſ. *Qui à parentibus filii offeruntur DEO, omnibus filiis poſtponuntur, indigni judicantur hæreditate, qui digni fuerant conſecratione, ac per hæc unà tantùm re parentibus viles ſunt, quia coperint DEO eſſe pretioſi. Ex quo intelligi poteſt, quòd nullus penè apud homines vilior eſt, quàm DEUS: cujus utique ſit deſpectione, ut eos præcipuè parentes filios ſpernant, qui ad DEUM cœperint pervenire*, &c. Hæc Salv. apud Layman cit. n. 13.

9. Hæredes ab inteſtato ſunt, qui jure ſuo ſuccedunt in bona defuncti inteſtati, ut deſcendentes, aſcendentes & collaterales. Deſcendentes præferuntur aſcendentibus, & iſti collateralibus. Inter omnes primo loco habetur hæres ſuus, h.e. proximus è deſcendentibus in poteſtate defuncti mortis tempore exiſtens: cui id competit ſpeciale, quòd quantùm ad bonorum ſucceſſionem prorſus una perſona cum defuncto cenſeatur, ideoque etiam ante aditam hæreditatem bonorum dominium ſibi comparet, & ſi moriatur, ad ſuos hæredes tranſmittat. Hæres non ſuus dicitur omnis alius hæres, qui per aditionem hæreditatis primùm ipſius dominium acquirit. Aditur verò hæreditas, cùm verbo aliove ſigno externo acceptatur. Illâ aditâ ſimul onera & debita defuncti in hæredem tranſeunt.

§. II.

De objecto teſtamenti.

Objectum teſtamenti ſunt hæreditas, legata, fideicommiſſa, aliave, quæ teſtamento continentur. Hæreditas definitur in *l. 24. ff. de V. S.* & *l. 62. ff. de R. J.* quòd ſit *ſucceſſio in univerſum jus, quod defunctus habuit*: ubi tamen annotante Clariſſ. D. Glerle τὸ *ſucceſſio* magis objectivè, quàm formaliter accipitur, & ſignificat ipſum jus defuncti in quod ſucceditur. Totam hæreditatem antiqui aſſem nominârunt, qui in 12. partes dividitur, & ſingulis ſingula nomina tribuuntur. Unica & duodecim pars vocatur *uncia*; duæ unciæ *ſextans*, hoc eſt, ſexta pars aſſis; tres unciæ *quadrans*, h.e. quarta pars aſſis; quatuor unciæ, ſeu pars tertia *triens*; quinque unciæ *quincunx*; ſex unciæ ſeu dimidia pars *ſemis*, vel *ſemiſſis*; ſeptem unciæ *ſeptunx*; octo unciæ *bes*, novem *dodrans*, decem *decunx*, undecim *deunx* nominantur. *§. hæreditas. Inſt. de hæred. nom.* 10

Definitio legati paulò ſuprà tradita fuit, quòd ſit *ultima voluntas*, (quod eſt loco generis) *quâ jubetur hæres*, (unde non eſt teſtamentum, per quod hæres inſtituitur) *rem aliquam certam & particularem* (ex quo diſtinguitur tam ab hæredibus, quàm à fideicommiſſis univerſalibus) *alicui tertio præſtare.* ubi rurſus diſtinguitur ab hæreditate, qua absque alterius interventu ſucceſſio in hæredem à teſtatore derivatur. Et à donatione mortis cauſâ, quâ donatarius poteſt ante teſtatoris mortem rem donatam accipere, ita ut ejus dominium morte ſubſecutâ immediatè acquirat. 11

Poſſunt legare, qui poſſunt teſtari. Sed legati capaces non ii tantùm ſunt, qui ſunt capaces hæreditatis, ſed quandoque etiam, qui hæredes inſtitui non poſſunt, ut ſpurii quoad habitationem & alimenta competentia. Item FF. Minores & Capuccini. per *c. exiit de V. S. in 6.* niſi legatum foret tantæ quantitatis, ut potiùs haberet ſpeciem hæreditatis quàm legati, juxta *Clement. exivi. §. cupientes de V. S.* præter alias limitationes, de quibus Rodriq. to. 2. Regul. qq. q. 126. a. 5. Sanch. l. 7. moral. c. 26. n. 11. 21. & ſeqq. 12

Materia Legati ſunt non tantùm res propriæ teſtatoris, ſed etiam ſpe & potentiâ, item jura & actiones; imò etiam res alienæ utiliter legari poſſunt per *l. 10. C. de Legatis.* ita ut hæres cogatur eas redimere & præſtare, vel dare ipſius æſtimationem. Non tamen poteſt debitor teſtamento legare ſuis creditoribus, quod ipſis debet ex obligatione juſtitiæ præſertim ex injuſta læſione, niſi ſubſit gravis cauſa eò uſque reſtitutionem differendi; nam præceptum reſtitutionis ordinariè ſtatim obligat, & legata unà cum teſtamentis variis periculis vel ab impugnantibus, vel ab hæredum & executorum negligentia ſunt expoſita. Ita Sotus l. 4. q. 7. a. 4. Sairus clav. reg. l. 10. tr. 5. c. 8. dub. 9. Layman tr. c. 10. n. 9. 13

14. Fideicommiſſum eſſe diximus ultimæ voluntatis diſpoſitionem, quâ hæres gravatur, ſive ejus fidei committitur (unde fideicommiſſum) ut vel totam hæreditatem, vel certam ejus quotam reſtituat alteri deſignato. Eſtque vel univerſale, cùm hæres directè inſtitutus obligatur totam hæreditatem, vel partem aliquotam alteri per teſtamentum deſignato reſtituere. vel eſt particulare, in quo certam ac determinatam partem hæres reſtituere tenetur, quod non niſi verborum formâ à legatis differre, obſervat Layman cit. c. 10. n. 1. Hæres fideicommiſſo gravatus poſt aditam hæreditatem, quartam ejus partem, in qua inſtitutus fuit, retinere poteſt: quæ Trebellianica dicitur à SC. Trebelliano, cujus beneficio acquiritur: ſicuti ſi legatis nimiùm gravetur, poteſt ſubtrahere ex iis quartam partem, quæ dicitur Falcidia per *auth. ſed cùm teſtator C. ad L. Falcid.* à qua tamen utraque determinatione immunia ſunt fideicommiſſa, & legata ad pias cauſas, juxta *auth. ſimiliter C. ad L. Falcid.* & tradunt ex communi Covarr. Sylv. Molina, d. 213. Leſſ. l. 2. c. 19. dub. 7.

Huc pertinet ſubſtitutio, quæ eſt vocatio unius hæredis in locum alterius. Eſtque alia directa, in qua hæreditas ſubſtituto ſub conditione defertur abſque Miniſterio inſtituti. Quæ triplex eſt: I. Vulgaris, ſi ſubſtituto defertur hæreditas, ſub conditione, ſi primus nolit, aut non poſſit (fortè morte præventus) eſſe hæres. II. Pupillaris, ſi hæres ſubſtituatur, ſub hac conditione, ſi hæres impubes ante annos pubertatis, cùm teſtamentum ipſemet facere prohibetur, deceſſerit. III. Exemplaris, quæ fit ad exemplum pupillaris, ubi pater filio amenti, vel prodigo, vel aliâ ratione teſtari prohibito hæredem ſubſtituit. Indirecta, quæ & fideicommiſſaria ſubſtitutio eſt, in qua hæreditas ſubſtituto defertur, Miniſterio hæredis obtinenda, qui vel abſolutè, vel ſub certa conditione gravatur, ut vel hæreditatem totam, vel partem ejus aliquotam alteri reſtituat, qui idcirco fideicommiſſarius nuncupatur. Plures ſubſtitutionum ſpecies vide apud Juriſconſultos, ad quorum forum pertinent. 15.

DISPUTATIO XLVII.

De Judiciis.

OMnem de juſtitia tractatum claudimus præſenti Diſputatione de judiciis. nam & Judicum tribunalia non ſolùm ſunt regia juſtitiæ ſedes, ſed etiam voluntatum refugium & ſacrum aſylon: *Homines*, inquit Philoſophus in 5. Eth. *ad Judicem confugiunt, ſicut ad quandam juſtitiam animatam*, unde & *Judex dicitur, quaſi jus dicens*, ait S. D. 2. 2. q. 60. a. 1. in c. & habetur *l. nemo. C. de ſent. interlocut.* Accipitur hoc loco non pro ultimata ſolùm Judicis ſententia & juris determinatione externè prolatâ, ſed pro tota cauſæ diſcuſſione in tribunalibus uſitata, quo modo definiri poteſt, quòd ſit *actus legitimus factus coram eo, qui juriſdictioni præeſt, ut ejus officio controverſiæ finem accipiat.* Tres ſunt perſonæ principales, quæ in judiciis interveniunt: videlicet Judex, Actor, & Reus: prout habetur in *c. forus. de V. S.* Acceſſoriæ perſonæ ſunt, Teſtes, qui Actori; Procurator vel Advocatus, qui reo; Aſſeſſor, & Tabellio, qui Judici junguntur. Nunc ſingulorum obligationes diſpiciendæ, reliquis ad forum juridicum, quò per ſe pertinent, remiſſis.

ARTICULUS I.

De Judice.

SUMMARIA.

1. *Definitio & diviſio Judicis.*
2. *Quis poſſit eſſe Judex?*
3. *Tria requiſita ex parte Judicis.*
4. *Quæ juriſdictio ſit Judici neceſſaria?*
5. *Quibus modis Judex debeat comparare certitudinem?*
6. *Quotuplex inquiſitio, & quomodo uſurpanda?*
7. *Judex tenetur procedere ſecundùm allegata & probata.*
8. *In cauſis civilibus etiam innocens damnari poteſt, ſi ſit nocens ſecundùm allegata & probata.*
9. *In cauſa ſanguinis probabilius non poteſt.*
10. *Quomodo Judex errans teneatur ad reſtitutionem.*

§ I.

§. I.

De requiſitis ad officium Judicis.

1. Quæres primò: Quid & quotuplex ſit Judex?

Reſpondeo: *Judex eſt perſona publica ad hoc conſtituta, ut ſecundùm leges populo jus dicat*, prout colligitur ex *cit. c. forus.* Alius eſt judex ordinarius, qui ex officio univerſitati cauſarum præeſt, ſive ſit ſupremus, ſive ſubordinatus; alius delegatus, cui ſuas vices ordinarius commiſit: qui, ſi poteſtatem accepit à Summo Pontifice, vel ſit delegatus ad univerſitatem cauſarum in judicandis cauſis certi generis, vel in certo loco; poteſt ſubdelegare per *c. paſtoralis. de offic. Jud. delegati. c. cauſam. §. ult. de appellat. l. legatus. ff. de officio Proconſ. l. cùm Prætor. ff. de judiciis.* Alius eſt Judex arbitrarius, ſive compromiſſarius, qui conſenſu partium litigantium eſt electus, ut vel tanquam Arbiter ſervato juris ordine, vel ut arbitrator pro ſuo arbitratu ſervatâ juris naturalis æquitate litem dirimat.

2. Quæres ſecundò: Quis poſſit fungi officio judicis.

Reſpondeo: Poteſt fungi officio judicis, quisquis naturâ vel jure non prohibetur *c. 1. cauſâ 3. q. 7.* Naturâ prohibentur *perpetuò furioſi, infantes, amentes.* Partim naturâ, partim jure *mutus & ſurdus. l. 12. §. 2. ff. de judiciis. l. 9. C. eod.* Jure eclam prohibetur impubes, *l. 2. §. 1. ff. de Reg. Jur.* Item minorennis *c. 41. de offic. deleg.* cum diſtinctione tamen, ut ſi ſit minor 25. & major 20. annis, poſſit dari judex etiam invitis partibus. *l. 41. ff. de recept.* Si minor 20. annis, & major 18. non poſſit dari judex, niſi vel à principe, vel conſenſu partium. Si autem minor 18. annis, non niſi à ſolo Principe poſſit Judex conſtitui. Præterea arcentur fœminæ *d. c. 1. cauſ. 3. q. 7.* niſi ubi conſuetudo vel regnorum leges etiam ad ſupremos faſces hæreditario jure capiendos admittunt fœminas. Item ſervus, qui ad civilia officia habetur pro mortuo *l. 12. ff. de R. J.* Tandem etiam infames, excommunicati, hæretici non tolerati, à Senatu & dignitate ob turpem cauſam dejecti *c. 1. cauſ. 3. q. 7. l. 2. C. de dignit. c. 24. de ſent. & re judic.*

3. Quæres tertiò: Quænam ſint requiſita ex parte Judicis, ut juſtum judicium ferat?

Reſpondeo: Ex S. D. hîc q. 60. a. 1. in c. tria requiri: Primò auctoritatem ſive juriſdictionem; cujus defectu judicium dicitur *uſurpatum*; Secundò ſcientiam, ſeu debitum ordinem, & proceſſum juris, ut legitimè comparetur ſufficiens cauſæ cognitio & certitudo; cujus defectu judicium dicitur *temerarium.* Tertiò juſtitiam ſeu conformitatem ad regulas juſtitiæ, cujus defectu judicium dicitur *eſſe injuſtum vel iniquum.*

4. Quæres quartò: Quid ſit obſervandum Judici circa auctoritatem & juriſdictionem.

Reſpondeo: Ut Judex non tantùm licitè, ſed etiam validè judicet, neceſſe eſt, ut habeat juriſdictionem vel ordinariam, vel delegatam, vel arbitrariam, de quibus modò dictum; vel acceſſoriam, quæ habetur ratione loci, in quo perſona aliàs non ſubjecta habet domicilium, vel in quo crimen patratum, vel contractus initus, vel res, de quâ controvertitur, ſita eſt: niſi vel ſpeciali jure vel privilegio à Judice loci detur exemptio, qualem habent perſonæ Eccleſiaſticæ à juriſdictione ſæcularium. Sed

Quæres quintò: An ſint validi actus judiciales exerciti ab habente ſolùm titulum coloratum juriſdictionis? 5.

Dicitur habere titulum coloratum ſeu putatitium, qui communi errore exiſtimatur habere juriſdictionem, quam tamen ratione alicujus defectûs & impedimenti non habet.

Reſpondeo affirmativè cum communi ex *l. Barbarius. ff. de offic. Prætoris.* In tali enim caſu ad avertenda mala quàm plurima ab ipſo jure extraordinariè confertur juriſdictio ad ſingulos actus, dummodo illud impedimentum non ſit juris divini, ſed humani: unde Sacerdos non legitimè ordinatus, tametſi communi errore exiſtimaretur ordinatus & approbatus, tamen invalidè abſolveret à peccatis, quia patitur defectum characteris, qui eſt juris divini, neque ab Eccleſia ſuppleri poteſt.

Quæres ſextò: Quænam notitia & certitudo ſit Judici neceſſaria, ſeu quo modo debitam notitiam Judex ſibi comparare poſſit, aut debeat? 6.

Reſpondeo: Judex in cauſis civilibus non ſolet procedere niſi poſtulatus, ubi quoad fieri poteſt, partibus ad concordiam revocandis, & litibus componendis dat operam; cùm ad officium ejus pertineat, lites dirimere. *L. quidam ff. de rebus creditis.* In criminalibus duplici procedit via, vel ad petitionem partis, & inſtantiam accuſatoris, vel ex officio per inquiſitionem, ad quam reducitur denunciatio: quia denunciator per juridicam denunciationem non aliud agit, quàm quòd Judici indicia aperiat, quibus ad inquirendum ex officio moveatur. Ita cum Leſſ. l. 2. c. 29. dub. 12. Layman tract. 6. c. 2. n. 2.

Quæres ſeptimò: Quotuplex ſit inquiſitio, & quomodo Judici adhibenda? 7.

Reſpondeo: Triplex eſt inquiſitio. Prima generalis, abſque alicujus perſonæ, vel criminis determinati expreſſione, quâ etiam nullo prælucente indicio, aut præeunte infamia licitè utuntur Viſitatores, cùm inquirunt, an in communitate aliquis legum temerator reperiatur, ut colligitur ex *c. Romana. de cenſibus in 6.* ubi tamen ſubditi interrogati, crimina occulta, aut quæ juridicè probari non poſſunt, licitè denunciare nequeunt, ob injuſtam infamationem denunciati. *c. qualiter & quando 1. de accuſat.* Secundùm eſt inquiſitio ſpecialis de delicto vel perſona particulari, v. g. an Titius commiſerit furtum? quæ licitè non inſtituitur, priusquam præceſſit infamia perſonæ, quæ debet ſupplere vicem accuſatoris, *c. inquiſitionis. de accuſ.* & ibi DD. communiter. Porrò infamia ſecundùm Cajetan. 2. 2. q. 69. a. 1. *Vocatur non frequens vox diſcolorum, ſed talis, ut apud pro-*

Digitized by Google

probos & providos viros reddatur perſona de crimine rationabiliter ſuſpecta. Nihilominus præter infamiam dari alia quoque indicia, à quibus Judex præſertim civilis ad inquirendum moveri poteſt, ut eſt denunciatio perſonæ gravis, cum S. Th. q. 69. a. 1. in c. docent Sotus, Leſſ. aliique. Tertia eſt inquiſitio mixta, de perſona determinata in delicto indeterminato, v. g. an Titius ſtet proſcriptis legibus, vel contrà, quis ſit author iſtius ſeditionis, homicidii, &c.

8. Quæres octavò: An & quomodo Judex in ferenda ſententia procedere debeat ſecundùm allegata & probata?

Reſpondeo primò: Judex tenetur ſecundùm allegata & probata ferre ſententiam, ut nec poſſit abſolvere, qui ſecundùm publicas probationes apparet nocens, quamvis ſciat eſſe innocentem; neque condemnare, quem privatâ ſcientiâ ſcit eſſe nocentem, priuſquam juridicè convictus, aut confeſſus ſit. Ita S. D. q. 67. a. 2. cum communi: Cujus ratio eſt: quòd Judex tanquam perſona publica teneatur ferre ſententiam ſecundùm poteſtatem à DEO & communitate ſibi collatam: ſed communi more & jure gentium & collata Magiſtratibus poteſtas, ut illâ utantur ſecundùm publicas & juridicas probationes (niſi notorietas facti illas ſuppleat, quâ de cauſa fures & latrones in flagranti crimine deprehenſi quandoque è veſtigio abripiuntur ad furcam) ergo non niſi ſecundùm illas debent procedere: quo pertinet illud D. Ambroſii ſerm. 10. in Pſ. allegatum in *C. judicet.* 3. *q.* 7. *Bonus judex nihil ex arbitrio ſuo facit, & domeſtica propoſito voluntatis, ſed juxta leges & jura pronunciat.* Alioquin ſanè Respublica multis eſſet expoſita periculis, ſi prætextu privatæ notitiæ via aperiretur, ad judicia paſſim pervertenda. Verùm iſtáne indifferenter procedunt in cauſis non ſolùm civilibus, ſed etiam criminalibus & cauſa ſanguinis, ut Judex poſſit & teneatur condemnare illum, qui per allegata & probata apparet nocens, & tamen privatâ ac certâ ſcientiâ à Judice cognoſcitur eſſe innocens?

9. Reſpondeo ſecundò: In cauſis civilibus, ac minoribus criminalibus, ubi agitur de mulcta pecuniaria, tenetur Judex condemnare reum, qui per publicas probationes nocens convincitur, quamvis privatâ, & ad demonſtrandam innocentiam inutili ſcientiâ noverit eſſe innocentem. non autem poſſe condemnare in cauſa ſanguinis, ubi agitur de vita & membris innocentis, intrinſecè eſt probabilius. Ita quoad utramque partem Layman. l. 3. tr. 6. c. 2. & quoad primam eſt communis DD. cum D. Th. modò allegato. Cujus ratio eſt: quòd ſecundùm hanc partem poteſt & debet judex procedere, quam ipſi Reſpublica dare potuit, & ad talem actum dediſſe, prudenter præſumitur: ſed potuit Reſp. Judici dare poteſtatem auferendi pecunias & bona temporalia accuſato, quando id exigit boni communis neceſſitas; imò in dicto caſu actu dediſſe præſumitur, quia plurimùm intereſt Reipub., ut ſecundùm allegata & probata lites terminentur: ergo poteſt & debet Judex ſecundùm allegata & probata contra illum ferre ſententiam, quem tamen ſcit privtâ notivâ eſſe innocentem.

Alteram partem docet Leſſ. l. 2. c. 29. Lugo to. 2. disp. 37. ſect. 4. aliiſque plures, quamvis oppoſita ſententia ab extrinſeca potiſſimùm probabilitate magnum pondus habeat. Ejus ratio eſt: quia hâc poteſtate non poteſt uti Judex, quam Reſpublica ipſi dare nec voluit nec potuit: ſed ad occidendum innocentem non potuit Reſpublica neque voluit judici conferre poteſtatem: ergo. Minor probatur: Solus Deus habet poteſtatem directam in vitam & membra hominis, quam communitati non communicat niſi in ordine ad puniendos nocentes: ergo etiam communitas non habet poteſtatem in vitam innocentis. Secundò: Non poteſt Judex ſuadere vel jubere, ut homo carnaliter copuletur alteri conjugi putatitio, quando ſcit matrimonium eſſe invalidum, quantumvis illud ſecundùm allegata & probata validum appareat, quia fornicatio eſt intrinſecè mala: ergo nec licet judici condemnare innocentem, quia eſt intrinſecè malum occidere hominem innocentem. Tertiò: Miniſtri juſtitiæ peccant exequendo ſententiam mortis, vel mutilationis in eos, quos ſciunt eſſe innocentes, ſicut de tortoribus SS. Martyrum docet S. D. loc. cit. ergo non minùs peccabit Judex miniſter juſtitiæ ferendo ſententiam mortis adverſùs illum, quem privatim ſcit eſſe innocentem. Sed de hoc plura dixi in priori tractat. de Reſtitutione. 10.

Quæres nonò. An, & quomodo judex errans in judicio teneatur ad reſtitutionem? 11.

Reſpondeo. Qui per culpabilem malitiam vel ignorantiam tulit injuſtam ſententiam in ſubſtantia, tenetur eam revocare, & compenſare damna partis læſæ: quia ex formaliter injuſta læſione oritur rigoroſa obligatio reſtituendi. Dixi primò, *culpabilem*: nam ſi aliàs idoneus debitam moraliter diligentiam adhibeat, ſed ex humana fragilitate, vel oblivione inter judicandum erret, non tenetur ex propriis reſtituere: tum quia non intulit formalem injuriam, tum quia nihil commodi à parte læſa accepiſſe ſupponitur; quamvis damnum ſaltem materialiter injuſtum debeat ſententiam revocare, ſi ſine ſuo gravi incommodo poſſit, ut tradit Layman. cit. n. 10. Dixi ſecundò, in *ſubſtantia*, quia ſi tantùm injuſta ſit in modo, non tenetur illam revocare, ſed ſolùm compenſare damna orta ex indebito modo procedendi.

AR-

Digitized by Google

ARTICULUS II.

De acceptione perſonarum & munerum.

SUMMARIA.

1. *Quid ſit acceptio perſonarum?*
2. *Acceptio perſonarum eſt ex genere ſuo peccatum mortale.*
3. *Judex peccans per acceptionem perſonarum obligatur ad reſtitutionem.*
4. *Varii modi, quibus in judicio fit acceptio perſonarum.*
5. *Quibus modis fiat acceptio perſonarum extra judicium.*
6. *Poteſt collator inter duos aquè dignos, quem vult, eligere.*
7. *Prætertio digni, vel dignioris non obligat ad faciendam ipſis reſtitutionem.*
8. *Diſparitas de judice.*
9. *Eligens indignum tenetur ad reſarcienda damna Reip. vel Eccleſiæ inde exorta.*
10. *Non eadem eſt obligatio reſtituendi omiſſò digniori.*
11. *In concurſu eſt obligatio reſtituendi omiſsò digniori.*
12. *Poſſunt judices à litigantibus accipere ſtipendium in defectu alterius proviſionis.*
13. *Variis modis peccant judices in accipiendis muneribus.*
14. *Non ſemper acquirunt dominium acceptorum munerum.*

§. I.

De acceptione perſonarum intra judicium.

1. PEccatum injuſtitiæ, quod partim diſtributionibus officiorum, partim deciſionibus cauſarum ſe immiſcet, eſt acceptio perſonarum, quæ rectè deſcribitur: *Peccatum injuſtitiæ, quo id, quod dandum eſſet ſecundùm merita perſonarum, vel cauſæ, datur ſecundùm aliquas conditiones perſonæ impertinentes ad negotium.* Ita colligitur ex D. Th. lect. 2. ſuper c. 2. ad Gal. dicente: *Accipere perſonam propriè eſt in aliquo negotio attendere quaſi regulam ipſius negotii conditionem perſonæ, nihil facientem ad negotium, putà cùm ideo do beneficium alicui, quia eſt nobilis ſive pulcher; nobilitas enim nihil facit ad hoc, quod habeat beneficium &c.* Opponitur virtuti juſtitiæ partim diſtributivæ in conferendis beneficiis, & portandis oneribus; partim commutativæ in dijudicandis cauſis: tantùm enim *locum habet in his, quæ ex debito dantur; in his verò, quæ ex gratuita voluntate conferuntur, acceptio perſonarum locum non habet,* inquit idem S. D. lect. 2. c. c. ad Rom. Nunc de acceptione perſonarum quæ fit in judiciis, poſtea de illa, quæ in beneficiis reperitur.

2. Quæres primò. Quantum & quale peccatum ſit acceptio perſonarum.

Reſpondeo. Acceptio perſonarum ſive in materia judiciorum, ſive beneficiorum & onerum portandorum eſt ex genere ſuo peccatum mortale, niſi levitas materiæ excuſet. S. Th. hic q. 63. a. 1. cum communi. Acceptio perſonarum in judiciis prohibita reperitur: Levit. 19. *Non conſideres perſonam pauperis, neque honores vultum potentis; juſtè judica proximo tuo.* Prov. 18. *Accipere perſonam in judicio non eſt bonum,* Univerſim reprobatur acceptio perſonarum Eccleſ. 24. *Ne accipias perſonam, ut delinquas.* Jac. 5. *Si autem perſonam accipitis, peccatum operamini.* Ratio eſt: *Injuſtitia, tanquam graviter offenſiva charitatis, eſt ex genere ſuo peccatum mortale:* ſed acceptio perſonarum eſt injuſtitia: ergo.

Quæres ſecundo: An Judex per acceptionem perſonarum peccet contra juſtitiam commutativam, ac proinde ſit obligatus ad reſtitutionem? 3.

Reſpondeo affirmativè: quia Judex per ſuſceptionem officii habet pactum ſaltem implicitum cum Republica, ut ſententiam ferat ſecundùm merita cauſæ: ſed accipiendo perſonam non fert ſententiam ſecundùm merita cauſæ: ergo transgreditur obligationem pacti, adeòque & juſtitiæ commutativæ.

Quæres tertiò: Quibus modis in judicio fiat perſonarum acceptio? 4.

Reſpondeo: Primò, ſi in gratiam alterius partis feratur apertè injuſta ſententia. Secundò, ſi inæquali probabilitate partium ferat ſententiam ſecundùm eam, quæ ſibi videtur minùs probabilis, ſive ſit probabilitas juris, ſive facti: nam utrobique non judicat juxta merita cauſæ; ideoque peccat contra ſuum officium, ut habent Malder. tr. 9. c. 1. dub. 4. Coninck to. 2. de ſacr. d. 34. n. 94. Theologi S. Galli, tr. 4. q. 1. dub. 3. Tertiò, ſi in cauſis ex utraque parte æqualem probabilitatem habentibus materiam liti ſubjectam inæqualiter dividat, & plùs uni, quàm alteri faveat. Ita Bannez 2. 2. q. 63. a. 4. Navarr. in *c. ſiquis deponit, d. 7.* Salas 1. 2. tr. 8. d. un. ſe. 12. Coninck de matrim. d. 34. n. 64. Quartò, ſi cauſas pauperum comperendinat, divitum verò expedit. Si abſque legitima cauſa uni parti ad probandum longiorem terminum concedit, quàm alteri.

§. II.

De acceptione perſonarum extra judicium.

QUæres quartò: Quibus modis extra judicium fiat perſonarum acceptio? 5.

Reſpondeo: Primò fit in diſtribuendis oneribus, ſi pauperes plus graventur, quàm divites; ſi hybernis, ſtativis, transductionibus militum ex favore vel odio magis, ſæpiùs, diutiùs gravetur unius, quàm alterius domini territorium, Monaſterium &c. Secundò: Fit in diſtribuendis honoribus, ſi in publicis conſeſſibus illi poſtponantur, quibus potior locus competit ratione dignitatis, muneris, eruditionis, gradûs &c. ut habet S. D. cit. a. 3. Tertiò: Si ad beneficium

Digitized by Google

ficium neglecto digniore eligatur indignus, aut minùs dignus. De quo

6. Quæres quintò: An inter duos æquè dignos collator poſſit unum pro arbitrio eligere?

Reſpondeo affirmativè: quia cùm ipſi à Republica conceſſum ſit jus eligendi in pari dignitate concurrentium, ubi nullus habet majorem prætenſionem, & jus diſtributivum præ altero, utitur jure ſuo, ſi ex aliquo motivo extrinſeco, v. g. quia eſt conſanguineus, magis notus &c. unum præ altero ad beneficium eligit Theol. S. Gall. loc. cit.

7. Quæres ſextò: Ad quid obligetur, qui eligit ad beneficium indignum, vel dignum relicto digniori?

Reſpondeo primò: Qui eligit dignum præ digniori, vel indignum præ digno nihil tenetur digniori, vel digno reſtituere. Lugo to. 2. d. 34. ſe. 4. n. 41. Sanch. l. 2. Conſil. c. 1. d. 45. n. 15. Magnif. P. Petſchacher tr. de Reſtit. q. 1. a. 2. Sequitur ex fundamentis in priori Tractatu de Reſtit. poſitis: quia ubi non eſt locus debito rigoroſo juſtitiæ, ibi nec invenitur obligatio reſtituendi: ſed diſtributor non obligatur ex debito rigoroſo juſtitiæ, ſicuti neque ſollicitantes habent jus rigoroſum, ut digniori vel digno conferatur: ergò non eſt obligatio reſtituendi, unde etiam reſtitutionem eſſe actum ſolius juſtitiæ commutativæ ibidem diximus. Quo non obſtante nihilominus diſtributor indignum præ digno, vel dignum præ digniori eligens graviter peccabit per acceptionem perſonarum:

8. Dices: Judex tenetur ad reſtitutionem, ſi præteritâ parte probabiliori deferat parti minùs probabili, quia accepit à Republica officium ſub hoc onere, ut judicet ſecundùm merita cauſæ: ergo etiam iniquus diſtributor tenetur parti læſæ reſtituere, ſiquidem à Republica accepit officium & poteſtatem eligendi ad beneficium hoc fine, & onere, ut eligendo digniorem publico bono proſpiciat. Reſpondeo negando conſequentiam, vel ſuppoſitum conſequentis diſtinguo: accepit ſub hoc onere, tanquam rigoroſo pertinente ad juſtitiam commutativam, nego; non rigoroſo, & annexo juſtitiæ diſtributivæ, concedo. non enim Reſpublica majus onus in ipſum transferre potuit, quàm ipſa habuit; ſed ipſa non habuit, niſi onus & debitum diſtributivum.

9. Reſpondeo ſecundò: Eligens indignum dignis præteritis tenetur Eccleſiæ, vel Reipublicæ reſarcire omnia damna, quæ ipſi ex indigni adminiſtratione eveniunt. Lugo d. 34. ſe. 2. n. 9. cum communi. Ratio eſt: quòd in ipſa ſuſceptione officii electorem Reſpublica oneraverit, ut ſibi de digno provideat, qui bono publico ſit utilis: ergo eligendo indignum peccat contra implicitum contractum cum Republica initum. Quod pariter extendes ad Patronum, qui præſentat, & Epiſcopum qui confirmat indignum, ſiquidem concurrit ad damna, quæ ab indigno Eccleſiæ, vel Reipublicæ inferuntur.

10. Reſpondeo tertiò: Quando dignus eligitur præterito digniori, probabiliter non eſt obligatio reſtituendi aliquid Eccleſiæ vel Reip. Ratio eſt: quia probabiliter Eccleſia vel Reſp. non cenſetur ex juſtitia rigoroſa velle obligare eligentem vel diſtribuentem, ut ſibi magis utilem eligat (unde electiò digni prætermiſſo digniori eſt etiam valida) ſed ad ſummum ex fidelitate, vel obedientia, vel in Eccleſia etiam titulo Religionis; ſed exinde non oritur debitum legale rigoroſæ juſtitiæ, neque ſolet Eccleſia vel Reſpubl. ordinariè pati grave damnum, ſi modò dignus, & verè utilis eligatur. Ita Serra q. 62. citans in hanc ſententiam Sotum & Navarrum, quamvis ipſe cum multis aliis oppoſitam cenſeat probabiliorem ex hypotheſi, nimirum quòd Eccleſia vel Reſpubl. exinde damnum patiatur.

Reſpondeo quartò: Quando beneficia conferuntur per concurſum, elector digniori omiſſo tenetur ex juſtitia reſtituere Caſtropal. tr. 13. de benefic. d. 2. p. 11. n. 6. Leſſ. Lugo, Sanch. Petſchacher aliique. Ratio eſt: quia per concurſum digniori acquiritur jus ſtrictum obtinendi beneficium, qui proinde per ſui omiſſionem patitur injuriam oppoſitam juſtitiæ commutativæ. 11.

§. III.

De acceptione munerum.

Quæritur ultimò: An Judex poſſit à partibus litigantibus accipere munera? 12.

Reſpondeo primò: Non eſt licitum, ut Judices, ſive Eccleſiaſtici, ſive Sæculares pro exercendo officio juſtitiæ à litigantibus aliquid in ſtipendium accipiant, niſi à Republica, vel Principe competenti ſalario, vel ſtipendio ſit ipſis proviſum. Nam obligatio & exercitium judicandi eſt res pretio æſtimabilis, & locatio quædam ſuæ operæ: cùm ergo operarius dignus ſit mercede ſuâ, Luc. 10. poteſt pro illa pretium accipi. Ita Sayr. l. 12. c. 13. aliique.

Reſpondeo ſecundò: Judex habens publicum ſtipendium, peccat contra juſtitiam, & tenetur ad reſtitutionem, ſi à litigantibus extorqueat munera, ſi non niſi conſpectis ſportulis ac muneribus velit jus dicere; ſi non niſi unctus cauſæ manum admoveat; ſi ita manifeſtè alteri parti faveat, ut oporteat ſportulis vexam redimere; ſubinde tamen largitores munerum præſumuntur obligationem reſtituendi remittere. Lugo d. 28. ſe. 11. Rebell. l. 18. q. ult. n. 5. 13.

Reſpondeo tertiò: Judex liberalium munerum acceptione peccat contra utriusque juris prohibitionem propter periculum pervertendæ juſtitiæ. Eorum tamen munerum dominium comparat, niſi lex ejusmodi donationem & acceptionem non ſolùm prohibeat, ſed inſuper irritam declaret, prout exprimit in Delegato Papæ *c. ſtatutum.* §. *ſiquid. de Reſcriptis in 6.* Item in Eccleſiarum viſitatoribus. *c. 2. de cenſibus in 6.* niſi fortè ſint eſculenta & poculenta liberaliter oblata, ut habetur ibidem. Munera tamen & ſportulas contra legis prohibitionem acceptas poſt Judicis ſententiam Judices, eorumque miniſtri reſtituere tenentur. Theologi S. Galli loc. cit. 14.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICULUS III.

De Accuſatoribus, & teſtibus.

SUMMARIA.

1. *Quid Actor, accuſator, & accuſatio?*
2. *Quinam arceantur ab accuſando?*
3. *Quando ſit obligatio accuſandi?*
4. *Quando poſſit ab accuſatione deſiſti?*
5. *Conditiones requiſitæ, ut teſtes ſint idonei.*
6. *Quas neceſſitas non ſemper expoſcit.*
7. *Quis neceſſarius teſtium numerus?*
8. *Quando ſit obligatio deponendi teſtimonium?*
9. *Conditiones ut teſtes faciant plenam probationem.*
10. *Falſum teſtimonium multiplex peccatum.*
11. *Subterfugiens teſtimonium debitum non tenetur ad reſtitutionem.*

§. I.

Accuſator.

1. QUod in cauſis civilibus *Actor*, hoc in criminalibus eſt *Accuſator.* Unde Actor dicitur, qui in cauſis civilibus jus ſuum proſequitur. *l. qui prior. ff. de judic.* Accuſator, qui in criminalibus crimen defert ob publicam punitionem, *ff. de accuſat. & inſcript.* Unde & *Accuſatio eſt juridica delatio rei de crimine ad vindictam publicam*: quæ antiquo jure fiebat in libello cum ſubſcriptione accuſatoris; hodierno uſu fit per querelam verbalem à Notario ſtatim in ſcriptum redactam. Differt accuſator à denunciante, quòd ille ſe partem conſtituat contra accuſatum, & in ſe onus probandi ſuſcipiat; non autem ſimplex denunciator: quamvis non ſit tantùm charitativa denunciatio, quæ fit in ordine ad paternam tantùm correctionem, ſed etiam juridica, quæ fit ex motivo juſtitiæ vindicativæ, in ordine ad criminis vindictam & punitionem.

2. Quæres primò: Quis admittatur ad accuſandum?

Reſpondeo. Admittitur omnis jure non prohibitus, quales ſunt ob ſtatum perſonæ filiusfamilias & ſervus. II. Propter defectum ætatis, impubes & minorennis. III. Propter imbecillitatem ſexûs mulier. IV. Propter indignitatem perſonæ criminoſus, damnatus, excommunicatus, infamis. V. Propter turpem quæſtum, qui nummis eſt authoratus ad accuſandum. VI. Propter defectum fidei inimicus accuſati. VII. Propter reverentiam accuſati, ſervus, libertus, vaſallus contra dominum. VIII. Propter amorem, ut maritus uxorem, frater fratrem. *l. qui accuſare. ff. de Accuſat.* qui tamen ad accuſandum admittuntur, ſi ſuam ſuorúmve injuriam proſequuntur. *l. ſi autem omnes. ff. de accuſat.* San-Gall. loc. cit. dub. 1. de Accuſatore.

3. Quæres ſecundò: Quando ſit obligatio accuſandi?

Reſpondeo: In duplici caſu, quando crimen vergit in damnum Reipublicæ; aut ſecundò, quando ex crimine adhuc pendente imminet tertio innocenti grave periculum, nullum verò accuſatori. Oportet autem, ut delictum ſufficienter probari, neque per charitativam denunciationem, aut fraternam correctionem emendari queat: nam extra hos caſus & conditiones non erit licita accuſatio de crimine occulto; quippe ex quo nullum Reipublicæ vel proximo damnum, gravis verò infamiæ nota proximo conſequitur.

Quæres tertiò. Quandonam poſſit accuſator ab accuſatione deſiſtere?

Reſpondeo: In criminalibus poſt inchoatum 4
proceſſum non poteſt accuſator deſiſtere ſine Judicis authoritate; aliàs vel erit calumniator, ſi crimen impoſitum probare non poſſit; vel prævaricator, ſi reo ſubdolè favendo, & probationes reticendo cum ipſo colludat: vel tergiverſator, ſi prorſus ab accuſatione deſiſtat ſine cauſa legitima Judici indicata & acceptata, ut habetur *l. accuſator. ff. ad SC. Turpil.* In civilibus verò poteſt deſiſtere vel motu proprio, vel rogatu partis, vel cauſâ transactionis, quando mutuo conſenſu ſe Reus & Actor abſolvunt.

§. II.

De teſtibus.

QUæres quartò: Quinam in judicio teſtes eſſe poſſint? 5

Reſpondeo: Conditiones & qualitates ad teſtem requiſitæ his verſibus continentur:

Conditio, ſexus, ætas, diſcretio, fama,
Et fortuna, fides, in teſtibus iſta requires.

Conditio excludit ſervos. *l. 7. ff. de teſtibus.* Item Clericos & Regulares in judicio ſæculari ſine ſui Superioris licentia, quamvis ipſorum teſtimonium per omiſſionem licentiæ non invalidetur. Abbas in *c. cùm nuncius. de teſtibus.* *Sexus* arcet in cauſis criminalibus de Jure Canonico mulierem à lubrico nimis ingenio ſuſpectam, *c. forus. d. V.S. c. mulierem 33. q. 5.* exceptis criminibus hæreſis, læſæ Majeſtatis, ſodomiæ, maleficii, falſificatæ monetæ. De jure verò Civili in omni cauſa admittitur. *l. ex eo. 18. ff. de teſtibus*, excepto teſtamento *l. qui teſtamento. 20. §. mulier. ff. qui teſt. fac. poſſ.* *Ætas* ab omni cauſa repellit impuberes & à criminali minores 20. annis. *l. 3. §. in L. Jul. ff. de teſt.* & *l. in teſtimonium. 20. ff. eod.*

Diſcretio ſubmovet furioſos & mentis inopes; *Fama* infames tam infamiâ juris quàm facti, niſi aliquando in ſubſidium cum tortura, ubi veritas aliâ viâ inveſtigari non poteſt juxta J. Clar. l. 5. q. 24. n. 13. *Fortuna* repellit pauperes viles, quos grávat ſuſpicio ne lucelli affectu corrumpantur: ſecus ſentiendum de honeſtioribus. *Fides* non admittit infideles, præſertim in materia Religionis: ut enim ex S. Auguſt. dicitur *in c. ipſa pietas. cauſ. 23. q. 4.* *Qui divina teſtimonia non ſequuntur, pondus humani teſtimonii perdiderunt.* Item perjuri. *l. ſi quis 14. C. de transact.* Inimici Rei capitales, Domeſtici, affines & con-

& conſanguinei accuſatoris, per varias *LL. ff. de teſtibus.*

6. Ubi tamen bene advertunt Sangallenſes, dari caſus varios, in quibus etiam minùs idonei teſtes admittuntur, ut ſi delictum fuerit commiſſum in cubiculo, tempore nocturno, in ſylva, &c. & univerſim eo loco & tempore, quo alii teſtes haberi non poſſunt, ut conſtat ex *c. fin. de teſt.* quod tamen teſtimonium ſolitariè ſumptum, priuſquam conjungatur cum aliis indiciis, non facit ſemiplenam probationem.

7. Quæres quintò: Quis teſtium numerus ſufficiat in judicio?

Reſpondeo: Regulariter requiruntur & ſufficiunt tres vel duo teſtes idonei. Conſtat ex regula per divinam legem traditâ, & moribus gentium receptâ Deuter. c. 19. *In ore duorum aut trium teſtium ſtabit omne verbum.* & c. 17. *Nemo occidatur, uno contra ſe dicente teſtimonium.* quam amplectitur quoque Jus Canonicum. *c. licèt. de teſtib.* & Civile. *l. jurisjurandi C. de teſt.*

Dixi *regulariter*: nam ſubinde plures requiruntur, aliquando etiam unus teſtis auditur. Plures requiruntur ad condemnandum Cardinalem, Epiſcopum, Clericos, ex *c. Præſul. 2. q. 5.* Unus auditur; in quibus alteri non fit præjudicium, ut an quis ſit baptizatus, confirmatus, petierit Confeſſarium, &c. ex *c. parvulos. d. 4. de conſecrat.* Item, quando agitur ad impediendum peccatum; unde unus teſtis impedire poteſt matrimonium contrahendum in gradibus prohibitis, *c. 22. de teſtib. & c. 12. de ſponſal.*

8. Quæres ſextò: Quando ſit obligatio deponendi teſtimonium.

Reſpondeo: Obligatur aliquis ſub mortali teſtimonium dicere, quando id videtur neceſſarium ad avertendum grave damnum Reipublicæ, vel innocentis; & quando à legitimo Judice legitimè interrogatur. Non autem obligatur *primò*: ſi notitiam criminis habeat ex confeſſione ſacramentali. *Secundò*: Si dolo vel violentiâ notitiam obtinuerit, ut cogendo hominem ad revelandum, aperiendo litteras, &c. ſi tibi fuerit ſub naturali ſecreto revelatum, quibus caſibus tenetur abſtinere à ferendo teſtimonio. *Tertiò*: Si teſtimonium nihil conferre poſſit ad plenam probationem. *Quartò*: Si grave exindè damnum prudenter timeatur, niſi fortè iſtud debeat poſtponi damno Reipublicæ. Mald. Laym. Leſſ. dub. 6. San-Gall. dub. 2. de teſtib.

9. Quæres ſeptimò: Quæ conditiones requirantur, ut teſtes faciant plenam probationem?

Reſpondeo primò: Ut ſint omni exceptione majores, h. e. ut nullum impedimentum ex recenſitis n. 5. ipſis objici poſſit. Secundò: ut ſint jurati, nam ipſis ſine jurejurando non creditur in præjudicium tertii. *c. de teſtibus. c. tuis. de teſt.* niſi ille, cujus intereſt, juramentum ſponte remittat. Tertiò: ut ſint conteſtes, h. e. ut teſtentur de eodem ſingulari & individuo facto, vel objecto, non unus de uno furto; v. g. hoc tempore & loco, alius de alio furto tempore locòve commiſſo, prout tradunt Mynſing. Maſcard. Leſſius pluresque apud Layman. c. 4. de judic. n. 5. Quartò: ut ſint teſtes non tantùm de auditu, h. e. quòd ab aliis acceperint, ſed etiam de viſu, h. e. quòd ipſimet factum aliquo ſenſu externo perceperint, v. g. audiverint blaſphemantem, propoſitionem hæreticam loquentem, viderint furantem &c. *l. ſola. 4. C. de teſtib.*

Quæres octavò: Quale peccatum ſit dare 10.
falſum teſtimonium?

Reſpondeo, eſſe multiplex. Primò perjurii contra religionem. Secundò, mendacii contra veritatem. Tertiò injuſtitiæ contra Reum, qui in fama, fortunis, vita, vel membris ex tali falſitate læditur: unde ad retractationem & reſtitutionem talis teſtis tenetur.

Quæres nonò: An teneatur ad reſtitutionem, 11.
qui cùm teneretur, ſubtraxit ſe, ne deberet dare teſtimonium?

Reſpondeo: Vel ſe ſubtraxit, priuſquam à Judice legitimo citaretur, vel poſtea. Si priùs, probabilius eſt, non obligari ad reſtitutionem. Molin. to. 1. de Juſt. d. 83. & to. 3. diſp. 700. n. 3. aliique relati. Si poſteriùs, itidem probabile eſt, non teneri ad reſtitutionem, non enim videtur peccâſſe contra juſtitiam, cùm necdum acceptaverit teſtis officium, ſed tantùm contra obedientiam, recuſando præceptum Superioris ſibi per citationem intimatum. Ita idem Molina cit. diſp. 83. Nec refert, quod opponunt San-Gallenſes. Poteſt Reſpublica propter dominium altum, quod habet, invito domino prædii imponere ſervitutem tranſeundi ad mœnia, ergo ex eodem dominio alto etiam poteſt invito imponere officium teſtis ſine ipſius acceptatione. Nam diſtinguo antecedens: poteſt ex dominio alto imponere illam ſervitutem, ut ad illam obligetur ex obedientia, & ad ſummum ex juſtitia legali, concedo, ut obligetur ex juſtitia commutativa, quæ ſola parit obligationem reſtituendi, ſic nego; unde per ſe ruit conſequentia.

ARTICULUS IV.

De Reo & Advocato.

SUMMARIA.

1. *Reus legitimè non interrogatus non tenetur fateri crimen.*
2. *Legitimè interrogatus tenetur fateri.*
3. *Fundamenta contraria ſententiæ.*
4. *Diruuntur.*
5. *Cujus tamen probabilitas permittit abſolvi ſolenniter reum nolentem fateri crimen capitale.*
6. *Licet Reo damnato ad mortem fugere & effringere carcerem.*
7. *Non licet Reo accuſatori vel teſti falſum crimen objicere.*
8. *Quinam ab advocando prohibeantur.*
9. *Quæ ſit obligatio advocati ex miſericordia.*
10. *Quænam ex juſtitia.*
11. *Poteſt Advocatus tueri cauſam minùs probabilem.*
12. *Quandonam tenetur ad reſtitutionem?*

§. I.

Digitized by Google

§. I.

De obligatione Rei.

REus alius eſt *Civilis*, qui de civili debito; alius *criminalis*, qui de crimine puniendo in judicio convenitur. De hoc poſteriori

1. Quæritur primò: Quando reus teneatur fateri crimen, de quo à Judice interrogatur.

Reſpondeo primò: Reus legitimè non interrogatus, velut ſi abſque præcedenti infamia, indiciis, vel ſemiplena probatione interrogetur; non tenetur fateri crimen, ſed poteſt illud verbis amphibologicis celare, dummodo non utatur reſtrictione purè mentali, quæ damnata eſt ab Innocentio XI. n. 26. idque tametſi juramentum de veritate dicenda præmiſiſſet, quia juramento tantùm promittit aperire veritatem, de qua legitimè fuerit interrogatus. Ita docet S. Th. q. 69. a. 2. Scotus in 4. 15. q. 4. a. 3. cum communi.

2. Reſpondeo ſecundò: Si Judex ſervato juris ordine legitimè interroget, Reus in conſcientia tenetur fateri. Ratio eſt primò à priori: quia Superioris juſtè imperantis præceptum obligat in conſcientia: ſed Judex juſtè præcipit confeſſionem veritatis: ergo Reum obligat in conſcientia. Præterea jus interrogantis Judicis & debitum Rei reſpondentis ſunt correlativa: ergo, ſicuti Judici competit jus præcipiendi Reo confeſſionem, ſic iſte habet debitum confitendi. Secundò à poſteriori: ſi Reus non tenetur ad dicendam veritatem, Judex iniquè ipſum adigeret per juramentum, vel torturam. Tertiò: Magno cum detrimento Reipublicæ multa crimina manerent impunita, ſi per negationes aut amphibologias poſſent eludi, cùm nemo criminaliter condemnari poſſit, niſi vel confeſſus, vel apertiſſimis documentis convictus. Ita docet S. Th. q. 69. a. 1. quem ſequitur communis DD.

3. Oppoſitam tamen ſententiam tanquam probabilem tuetur Lugo diſp. 4. ſe. 2. quam veram abſolutè pronunciat adductâ authorum faventium cohorte, in caſu, quo propter confeſſionem reus ſubibit extremum ſupplicium, vel pœnam triremium, aut ſimiles. Cardenas diſſ. 19. Criſis Theol. c. 7. fundamentum hujus ſententiæ inconcuſſum dicit primò: Leges & præcepta humana non obligant cum periculo vitæ: ſed præceptum Judicis imperantis confeſſionem eſt purè humanum: ergo non obligat cum periculo capitis. Secundò proſequitur de Lugo: Leges humanæ non obligant perſonas deponere teſtimonium adverſus ſibi ſanguine, vel affinitate conjunctos: ergo minùs obligant deponere confeſſionem contra ſe ipſum. Tertiò: Nemo cum gravi ſuo damno, niſi in caſu rariſſimo, tenetur teſtificari adverſus alium: ergo multò minùs contra ſe ipſum. Quartò: Etiamſi Judex obliget reum ad manendum in carcere, tamen non tenetur manere, ſed licitè poteſt carcerem effringere & fugere: ergo, etiamſi obligetur à Judice ad confeſſionem criminis, non tamen tenetur cum manifeſto ſuæ vitæ aut libertatis periculo illud manifeſtare. Quintò: Lex pœnalis non obligat, niſi ad pœnam: ſed hoc præceptum Judicis eſt inſtar legis pœnalis; quia obligat Reum ad torturam, niſi crimen fateatur: ergo non obligat ad culpam, ſed ad pœnam.

Verùm non tam inconcuſſa hæc argumenta ſunt, ut non ad facilem impulſum rimas ducant. 4.
Ad primum reſpondeo: Lex humana non obligat cum periculo vitæ, niſi quis ſuâ culpâ ſe huic periculo obnoxium fecerit, & niſi ipſum periculum vitæ contineaur intrat finem proximum præcepti, concedo; ſecus, nego. Atqui Judicis præceptum pro fine proximo habet vindictam & pœnam criminis, in quo periculum vitæ involvitur ex motivo juſtitiæ vindicativæ, eique ſe reus ſuâ culpâ obnoxium reddidit. Unde ad ſecundum diſparitas eſt, quòd Judici nullum ſit jus quæſitum tale præceptum imponendi perſonis conjunctis: quia lex voluit hominibus liberis, innocentibus, & jure amicitiæ obſtrictis tale onus imponi: atqui Judici per leges eſt jus quæſitum, ut Reo, cujus propter ſemiplenam probationem non conſtat integra innocentia; jamque eſt judicio ſubjectus, ejuſmodi præceptum imponat. Similis eſt reſponſio ad tertium. Ad quartum reſpondeo: Ridiculum fore præceptum Judicis manendi in carcere remotis feris & pedicis: jubetur reus duci vel ire ad carceres, in carcere verò manere cogitur; neque enim Judex poteſt auferre Reo jus naturale conſervandæ vitæ, quamdiu illam conſervare poteſt: non verò Reus habet jus naturale per occultationem veritatis eludendi jus Judicis, cui ſe facto obſtrinxit. Ad quintum miror, quo pacto præceptum dicendi veritatem veniat in cenſum legum pœnalium? ſanè tortura non eſt in pœnam celati criminis, ſed medium exprimendæ veritatis. Pone, Reum eſſe innocentem, qui nihilominus poſt ſemiplenam probationem torturæ ſubjicietur, ſi crimen negaverit: ergóne lex fidiculis addicet innocentem, eò quòd crimen celaverit, cujus negandi neceſſitatem conſcientia impoſuit, quid iniquius? Et tamen hæc eſt legis pœnalis conditio, ut obliget vel ad actum, vel ad pœnam. ergo ſi innocens non obedierit legi imperanti confeſſionem criminis, tenebitur in conſcientia fidiculos pati. Igitur merè arbitrarium eſt, quæſtionem judiciariam in cœtum legum pœnalium cogere.

Nolim tamen inficiari, Confeſſarium Reo crimen juxta explicatum caſum neganti, ſeque 5.
huic poſteriori ſententiæ conformanti poſſe condeſcendere: tametſi enim noſtram ſententiam probabiliſſimam aſſerat ipſemet Card. Lugo loc. cit. ut proinde non adeò magna, quam Cardenas exiſtimat, probabilitas mitiori ſententiæ remaneat, hanc ipſam tamen in praxi tutam idem de Lugo aſſerit: & præter complures rationes modò adductas intrinſecè probabilem, ex authoritate DD. etiam extrinſecè probabilem iidem de Lugo & Cardenas oſtendunt.

Quæres ſecundò. Liceatne Reo juſtè damnato fugere, aut carceres perfringere? 6.

Reſpondeo affirmativè cum communi: quia licitè Reus adhibet media ordinata ad conſervationem vitæ, quæ Reſpublica prohibere non

 poteſt:

Digitized by Google

poteſt: ſed Reſpublica non poteſt prohibere Reo conſervationem vitæ, quamdiu poteſt, cùm ſit juris naturalis: ergo Reus licitè adhibet media ad conſervationem ſuæ vitæ. Sed inter hæc maximè eſt fuga, effractio carceris, &c. ergo. Unde ſequitur, Reo etiam licitè miniſtrari inſtrumenta, quibus poſſit carcerem effringere, ut docet Cajet. & Salon q. 65. a. 4.

7. Quæres tertiò: An & quomodo liceat Reo in ſui defenſionem teſti crimen objicere?

Reſpondeo: Non licet Reo excipere contra teſtem vel objectione falſorum criminum vel verorum occultorum, ſi nihil proſint ad relevationem cauſæ. Ratio primæ partis eſt: quia nunquam licet facere mala, ut eveniant bona; ſed eſt intrinſecè malum, alteri crimen falſum impingere: ergo pro nullo bono id licet. Ratio ſecundæ partis eſt; quia nunquam licet auferre proximo bonam famam, quamdiu ipſius jus habet: ſed accuſator habet jus ſuæ famæ, quamdiu illud non cedit juri, quod habet reus in ſuam famam & vitam: ergo non licet reo auferre famam accuſatori, quamdiu jus, quod accuſator habet in ſuam famam, non ſuccumbit juri, quod reus habet in ſuam vitam, vel famam. Atqui ſi nihil proſit ad revelationem cauſæ, jus accuſatoris in ſuam famam non cedit alterius juri, cùm non ſit medium idoneum ad extricandam cauſam: ergo. Si autem veri criminis objectione reus à ſe accuſatorem aut teſtem amoliri poſſit, licitum erit crimen etiam occultum revelare, juxta D. Th. axioma hic a. 2. *Reum ſe poſſe tueri quâcunque viâ, modo non dicat mendacium.*

§. II.

De Advocato.

8. Quæres tertiò: Quiſnam poſſit eſſe Advocatus?

Reſpondeo: Quos ab advocando jura non prohibent. Uti primò propter impotentiam arcentur infantes, amentes &c. Secundò propter dignitatem & perfectionem ſtatûs, quem non decet importunis fori negotiis à divinis obſequiis, ſtudióve perfectionis avocari, advocare interdicitur Monachis, niſi de mandato ſui Prælati pro cauſa Monaſterii & Religionis. *c. ex parte tua, de Poſtul.* Item Clericis in foro & negotiis ſæcularibus, niſi cùm pro ſe, ſuiſve Eccleſiis, vel miſerabilibus perſonis patrocinium ſuſcipiunt. *c. Clerici, eod.* Tertiò alii repelluntur propter indignitatem: ut infames, infideles, criminoſi; neque enim tutò iis creditur cauſa juſtitiæ, qui perfrictè jura proculcant. Advertit tamen S. D. q. 21. a. 2. neceſſitatem, quæ etiam legibus imperat, quandoque excuſare, ut advocandi munus etiam hujus farinæ hominibus committi poſſit.

Quæres quartò: Ad quid Advocatus teneatur ex juſtitia, vel miſericordia?

Reſpondeo primò: Ex miſericordia tenetur Advocatus habens ſufficientem peritiam & ſpem liberandi ſub gravi culpa gratis patrocinari pauperibus injuſtè oppreſſis, & in extrema vel valde gravi neceſſitate conſtitutis: qualis eſſe cenſetur, ſiquis eſſet injuſtè damnatus ad triremes, flagellationem, &c. quia præceptum charitatis & miſericordiæ obligat ad ſuccurrendum proximo in extrema vel admodum gravi neceſſitate deprehenſo, ut cum S. D. cit. Leſſ. c. 31. dub. 7. 9.

Reſpondeo ſecundò: Ex juſtitia tenetur Advocatus primò abſtinere falſis probationibus & allegationibus, quibus parti adverſæ affertur injuſtum nocumentum, & juſtitia pervertitur. Secundò: Ne pro ſuo compendio, clientis diſpendio pernicioſis dilationibus, aut ambagibus contentioſum funem trahat. Tertiò: Ne cauſam injuſtam, vel quam magis injuſtam, quam juſtam autumat, defendendam ſuſcipiat, vel ſi in proceſſu injuſtam deprehenderit, defendere pergat. Quartò: Si adverſæ parti ſuæ cauſæ debilitatem, vel injuſtitiam in præjudicium ſui Clientis detegat. Ita Syl. Sotus, Azor, Theologi S. Galli. loc. cit. 10.

Reſpondeo tertiò: Poteſt Advocatus non tantùm tueri cauſam æquè, ſed etiam minùs probabilem, dummodo ſit verè probabilis, cum ſpe victoriæ: non enim ea eſt conditio cauſidici, quæ Judicis, ut examinatis utriuſque partis momentis pronunciet juxta merita cauſæ, ſed ut ſuæ partis jura omni meliori modo proponat: cùm ergo ipſe Cliens cauſam ſibi probabilem poſſit alteri collitiganti, etiam majori probabilitate inſtructo opponere, poterit etiam acceſſorius Clienti Cauſidicus ipſum adjuvare: præſertim cùm in conflictu cauſarum facilè poſſit apparere pars probabilior, quæ priùs minùs probabilis habebatur. 11.

Quæres quintò: Quandonam Advocatus obligetur ad reſtitutionem? 12.

Reſpondeo: Quotieſcunque modo injuſto, puta, dolo, culpabili imperitiâ, extorſione ſtipendiorum, nimiâ acceptatione munerum, occultatione injuſtitiæ vel ſuo Clienti, vel Adverſario, vel utrique nocuit, teneri ad reſtitutionem illi parti, quæ injuſtè damnificata cognoſcitur. Elegantem pro hoc loco D. Auguſtini textum ep. 54. ad Maced. referunt Theologi S. Galli, quem pro coronide juvat adjungere: *Si juſtitia,* inquit, *ſincerius conſulatur, juſtius dicitur Advocato: Redde, quod accepiſti, quando contra veritatem ſtetiſti, iniquitati adfuiſti, Judicem fefelliſti, juſtam cauſam oppreſſiſti, de falſitate viciſti &c. quam cuiquam in quolibet officio militanti: Redde, quod accepiſti, quando jubente judice cuicunq; cauſa neceſſarium hominem tenuiſti; ne reſiſteret, vinxiſti; ne fugeret, incluſiſti.* Hæc S. Auguſtinus: cum quo huic Tomo III. finem impono, omnemque de virtutibus tractationem in infinitæ perfectionis abyſſum, & abyſſale exemplar omnium virtutum immergo.

FINIS TOMI TERTII.

Digitized by Google

INDEX ALPHABETICUS
Rerum & Verborum
TOMI TERTII.

A.

Acceptio perſonarum.

Acceptio perſonarum quid ſit. D. 47. a. 2. n. 1. p. 423.
Eſt ex genere ſuo peccatum mortale. n. 2.
Judex acceptor perſonarum tenetur ad reſtitutionem. n. 3.
Varij modi, quibus in judicio fit acceptio perſonarum. n. 4. quibus extra judicium? n. 5.
Collator beneficij inter duos æquè dignos poteſt eligere, quem voluerit. n. 6.
Præteritio digni, vel dignioris non obligat ad faciendam ipſis reſtitutionem. n. 7. 8. p. 424.
Eligens indignum tenetur ad reſarcienda damna, quæ exinde proveniunt reipubl. vel Eccleſiæ. n. 9. non eadem eſt obligatio prætereito digniori. n. 10. In concurſu eſt obligatio reſtituendi omiſſo digniori. n. 10. V. *Judex.*

Accuſatio.

De obligatione accuſandi. V. *Judex.*

Actus.

Actus vitales ſunt tactus cordis, & in illis conſiſtunt aliqua auxilia gratiæ. D. 4. a. 1. n. 4. 5. p. 33.
Actus vitalis non poteſt priùs concipi ut dependens à DEO, quàm à principio creato. n. 11.
Diſparitas inter amorem finis ſibi ipſi præſuppoſitum, prout eſt terminatio finis, & inter operationem vitalem, ut dependentem à DEO. n. 12. p. 34.
Omnis actus ſupernaturalis aut eſt circa finem ultimum, aut circa media ad illum. D. 9. a. 4. n. 4. p. 109.
Actus virtutum infuſarum uti ſunt mediatè à DEO authore ſupernaturali, ita mediatè ad ipſum referuntur. n. 10. p. 110. V. *Meritum.*

Adamus.

Adamus in primo peccato erravit contra veritatem gratiæ. D. 1. a. 1. n. 1. p. 2. habuit fidem infuſam. D. 19. a. 4. n. 1. p. 196.

Adoptio.

Adoptio non tribuit convenientiam in natura humana, ſed ſupponit oppoſitum in adoptione ſupernaturali. D. 7. a. 2. n. 12. p. 72.
Triplex differentia inter utramque. a. 3. n. 3. p. 76.
Tres conditiones requiſitæ ad adoptionem. D. 7. a. 3. n. 2. p. 75.
Filiatio adoptiva accipitur pro fundamento formalis relationis, non pro ipſa relatione. n. 4. p. 75. & excludit favorem extrinſecum. n. 5. p. 76.

Advocatus.

Quinam ab advocando prohibeantur. D. 47. a. 4. n. 8. p. 426.
Quænam ſit advocati obligatio ex miſericordia? n. 9.
Et quænam ex juſtitia? n. 10.

Amicitia.

Amicitia hominis cum DEO formaliter reperitur in charitate. D. 21. a. 1. n. 3. & ſeq. V. *Charitas.*

Amor.

Amor concupiſcentiæ ut abſtrahens ab arduitate objecti eſt actus ſecundarius charitatis. D. 21. a. 1. n. 18. p. 107.

Angelus.

Angelus viator habuit fidem infuſam. D. 19. a. 4. n. 1. p. 196. & virtutem ſpei. D. 21. a. 2. n. 2. p. 209.
Angeli rebelles erraverunt contra veritatem gratiæ. D. 1. a. 1. n. 1. p. 2.

Anima.

Animæ purgatorij, & PP. in limbo ſunt ſubjectum ſpei. D. 21. a. 2. n. 4. p. 209.
Animæ purgatorij latiori ſenſu ſunt viatores. n. 6.

Animal.

Quænam animalia fiant primò capientis? D. 27. a. 1. n. 1. & ſeq. p. 267. V. *Venatio*, *Aucupium.*

Antichreſis.

Quid ſit partum antichreſeos & utrùm ſit uſurarium. D. 41. a. 4. n. 3. p. 390. V. *Uſura.*

Appetitus.

Appetitus innatus conſequitur virtutem phyſicam. D. 2. a. 1. n. 16. p. 12.
Ex D. Thoma oſtenditur, quòd omnis appetitus præſupponit formam. D. 7. a. 4. n. 7. p. 79.

Aſcenſus.

Aſcenſus dialecticus ab enumeratione ſingulorum, ad concluſionem de omni quandonam faciat formalem conſequentiam? n. 17. p. 13.

Aſſecuratio.

Quid ſit aſſecuratio, & quomodo licita? D. 44. a. 3. n. 1. p. 404.

Atheiſmus.

Atheiſmus reducitur ad paganiſmum. D. 20. a. 1. n. 12. p. 200.

Attributa.

Attributa non ſunt objecta purè ſecundaria & mate-

Digitized by Google

materialia charitatis. D. 22. a. 2. n. 9. p. 220. V. *Charitas.*

Auguſtinus.

Mens D. Auguſtini de gratiæ efficacia ſpecialiter expenditur. D. 6. a. 2. §. 2. p. 56. & ſeq.

Auxilium.

Auxilium ſpeciale neceſſarium ad ſuperandas graves tentationes in ſtatu naturæ lapſæ & puræ. D. 2. a. 3. n. 18. & ſeq. p. 19. V. *Gratia.*

Auxilium actualis gratiæ non tantùm eſt externum, ſed etiam internum. D. 4. a. 1. n. 1. p. 32.

De cujus entitate diverſæ referuntur Authorum ſententiæ. n. 2. Alia auxilia tenent ſe ex parte actûs primi, & dant poſſe operari; alia ex parte actûs ſecundi, quæ dant actu operari. n. 3.

Aliqua auxilia gratiæ conſiſtunt in operationibus vitalibus n. 4. p. 32. primum verò auxilium dans poſſe operari non eſt formaliter actus vitalis. n. 6. 7. 8. p. 33.

Auxilium primò excitans eſt excitatio cauſalis & activa, non paſſiva intellectûs & voluntatis. n. 9. p. 33.

Auxilium non ſalvatur in actu vitali ut dependente à DEI decreto. n. 10. p. 34.

Auxilium internum formaliter eſt virtuoſa DEI motio, diſtincta ab operatione vitali. n. 13. non qualitas, vel habitus permanens. n. 16. p. 35.

Diſparitas inter decretum creativum, & prædefinitivum ad operationem. n. 15. p. 35.

Per decretum DEI voluntas ad operandum eſt determinata extrinſecè, non intrinſecè. ibid.

Auxilium dat poſſe operari fluenter, unà cum reductione in actum ſecundum. n. 17. p. 36.

Ad actum ſupernaturalem voluntatis eliciendum non ſufficit auxilium receptum in ſolò intellectu. n. 19. p. 36. non enim voluntas ſine auxilio habet vires proportionatas ad bonum ſupernaturale. n. 20.

Præter habitus virtutum Supernaturalium requiritur ad poſſe ſupernaturaliter operari actuale auxilium. n. 18. p. 36.

Præter auxilium ſe tenens ex parte actûs primi, requiritur aliud ſe tenens ex parte actûs ſecundi tanquam concurſus prævius. D. 4. a. 2. n. 2. p. 37.

Pro qua ſententia facit Catechiſmus Romanus, & authoritas D. Auguſtini, ac Concilij Arauſicani. n. 3. 4. p. 37.

Auxilia ex parte actûs primi ſe tenentia non determinant voluntatem ad operandum. n. 6. p. 38.

Auxilium, quo fit, ut faciamus, debet eſſe connexum cum operatione. n. 7.

Ratio primi motoris, & dependentia eſſentialis omnis creaturæ à DEO evincit concurſum prævium. n. 9.

Neque per hunc deſtruitur creata libertas. n. 10.

Cujus præviæ applicationis ad operandum ſufficiens mentio fit in Concil. Trident. & D. Th. n. 11. p. 39.

Auxilium promovens ſubjicitur uſui liberi arbitrij, non quidem ratione ſui, ſed ratione effectûs. p. 39. n. 16.

Non eſt neceſſarium ad poſſe agere, ſed ad actu agere. p. 40. n. 17.

Auxilium ſufficiens.

Auxilium ſufficiens quid, quotuplex, & quomodo diſtinctum ab efficaci? V. *Gratia.*

Tò *dare auxilia* accipitur in duplici ſenſu. D. 5. a. 1. n. 8. p. 43.

Diverſa ſunt hominum genera & ſtatus, de quibus quæritur, an recipiant auxilia ſufficientia? n. 9. p. 44.

Omnibus hominibus præparantur media ſufficientia ad ſalutem. n. 12.

Quæ tamen non ab omnibus recipiuntur. n. 13.

Neque interna auxilia gratiæ omni tempore conferuntur. n. 14.

Tempore mortis inſtantis non omnes adulti accipiunt proxima auxilia interna ad pœnitendum. n. 16. p. 45. Semper tamen accipiunt auxilia interna, quando eſt obligatio præcepti. n. 17.

Cui non obſtat objecta authoritas S. Auguſtini. n. 18.

Hominibus etiam ſceleſtiſſimis non deſunt pij inſtinctus. n. 19.

Omnes adulti rationis compotes accipiunt auxilia interna ſupernaturalia ſaltem remotè ſufficientia ad ſalutem. n. 20. 21. 22.

Media ſalutis proportionata pro homine adulto debent eſſe auxilia interna. n. 23 p. 46.

Non minùs debetur adultis uſus rationis, quàm auxilia ſufficientia intenſivè; non autem extenſivè. n. 24. p. 24.

Diſparitas inter parvulos & adultos. n. 25.

Homines obdurati non carent omni auxilio remoto. n. 27. p. 47.

Infideles negativè accipiunt auxilia remota ad credendum. n. 28.

Non omne auxilium remotum removet invincibilem fidei ignorantiam. n. 29.

Per auxilium gratiæ S. D. quandoque intelligit concurſum generalem. D. 2. a. 2. n. 17. p. 17.

Auxilium quod in hoc ſtatu confertur ad DEUM ſuper omnia diligendum eſt ſupernaturale. D. 2. a. 3. n. 25. 26. p. 33.

B.

Beati.

In Beatis non remanet habitus Fidei. D. 19. a. 4. n. 5. p. 197. neque Spei. D. 21. a. 2. n. 10. Continuatio beatitudinis non habet rationem futuri, vel ardui. n. 14.

Bona.

Bona temporalia dupliciter conſiderari poſſunt; primò ſecundùm ſe prout dependent à cauſis naturalibus; ſecundò prout per ſpecialem DEI providentiam ordinantur in finem ſupernaturalem ſalutis æternæ. D. 9. a. 5. n. 24.

Digitized by Google

n.24.p. 115. Sub priori conſideratione non cadunt ſub meritum hominis juſti; ſed ſub poſteriori. n. 24. 25. & ſeq.
Peccator nullo modo meretur bona temporalia. n. 27.
Bonorum inventorum diverſæ ſortes & genera recenſentur. D. 27. a. 2. n. 1. p. 269.
Bona necdum occupata, vel derelicta fiunt inventoris. n. 2.
Quæ in tempeſtate, vel incendio proijciuntur, non ſunt habenda pro derelictis. n. 3.
Ad quem dominum pertineant mineralia inventa? n. 4. Item theſaurus inventus? n. 5. Si fundus habeat duos dominos, theſaurus eſt dividendus. n. 6. p. 270. V. *Theſaurus.*
Bonorum perditorum inventor tenetur inquirere dominum. a. 3. n. 1. p. 270.
Bona Eccleſiæ inventa non fiunt inventoris. n. 2.
Sententia negans, res perditas accreſcere inventori, proponitur. n. 3.
Statuitur, res perditas ab inventore, poſſe ſervari. n. 4. & prioris ſententiæ fundamenta ſolvuntur. n. 5. p. 271.

Bonitas.

Bonitas analogicè communis DEO, & creaturis non eſt objectum formale charitatis. D. 22. a. 2. n. 2. Sed bonitas divinæ naturæ, ut virtualiter diſtinctæ à relationibus, & attributis. n. 4.
Bonitas attributorum eſt bonitas finis virtualiter intermedij. n. 7. 8.

C.

Cambium.

Exponitur etymon & definitio cambij. D. 44. a. 1. n. 1. p. 400.
Dividitur in manuale, & locale. n. 2. p. 401.
In cambio ſine uſura lucrum accipitur. n. 3.
An, & quomodo pretium mutui poſſit creſcere, & decreſcere? n. 4.
Quodnam ſit juſtum pretium. n. 6.
An famulus licitè quærat lucrum ex permutatione pecuniæ ſibi à Domino traditæ? n. 6.

Catechumenus.

Catechumenus à Fide deficiens fit hæreticus coram DEO. D. 20. à 1. n. 15. p. 200.

Cenſus.

Quid, & quotuplex ſit cenſus? D. 43. a. 2. n. 1. p. 396.
Dividitur enim cenſus in perpetuum, & temporalem, redimibilem, & irredimibilem. n. 2.
Cenſus realis eſt licitus. n. 3.
Pactum redimibilitatis cenſum non facit uſurarium. n. 4. nec committitur inæqualitas in tali cenſu. n. 5. p. 397.
Per contractum cenſualem non emitur fructus, ſed jus ad fructus percipiendos. n. 6.
Proponuntur fundamenta, quibus oppugnatur juſtitia cenſûs perſonalis. n. 7.
Aſſeritur juſtitia cenſûs perſonalis utrinque redimibilis. n. 8. 9.
Poteſt Reſp. ex alto dominio hos contractus validare. n. 10. p. 398.
Communis conſuetudo Rerumpp. poteſt eſſe titulus accipiendi ſupra ſortem. n. 11. Satisfit oppoſitis rationibus. n. 12.
Contractui cenſuali poteſt apponi pactum aſſecurationis. n. 13.

Certitudo.

An, & qualis certitudo haberi poſſit de ſtatu gratiæ. D. 8. a. 6. p. 99. V. *Gratia.* De certitudine Fidei. V. *Fides.*

Charitas.

Charitatis duplex acceptio. D. 7. a. 4. n. 1. p. 78.
Charitas non tantùm formaliter, ſed etiam realiter à gratia diſtinquitur. n. 2. 3. 4. p. 79. V. *Gratia.*
Virtus charitatis non eſt ipſe Spiritus S. D. 22. a. 1. n. 1. p. 217. eſt vera amicitia hominis cum DEO. n. 3.
Non requiritur ſtricta paritas in amicitia hominis cum DEO. n. 4.
Quomodo ſit amor mutuus inter DEUM & hominem. n. 5.
Oſtenditur inſeparabilitas amicitiæ cum charitate. n. 6. p. 218.
Charitas eſt adæquata forma amicitiæ Divinæ. n. 7.
In ſtatu puræ naturæ charitas naturalis non habuiſſet rationem perfectæ amicitiæ cum DEO. n. 8.
Objectum formale charitatis non eſt bonitas analogicè communis DEO, & creaturis. a. 2. n. 2. Sed eſt bonitas Divinæ naturæ ut virtualiter diſtinctæ à relationibus & attributis. n. 4. p. 219.
Bonitas attributorum eſt bonitas finis virtualiter intermedij. n. 7. p. 220.
DEUS eſt ſummum bonum, prout complectitur omnem perfectionem, vel formaliter, vel radicaliter. n. 8.
Attributa non ſunt objecta charitatis purè ſecundaria, & materialia. n. 9.
An bonitas attributi moveat ad ſui amorem? n. 10.
Eâdem charitate diligitur DEUS propter ſe, & proximus propter DEUM. n. 11. p. 221.
Eadem eſt charitas viæ, & patriæ. n. 13.
Charitas tam phyſicè, quàm moraliter eſt perfectior alijs virtutibus. n. 14.
Eſt vera amicitia reſpectu proximi in gratia conſtituti. n. 15.
Genuina definitio charitatis. n. 16.
Charitas viæ ſemper augeri poteſt intenſivè. a. 3. n. 1. eſtque capax augmenti ſyncategorematicè infiniti. n. 2. p. 222.
Augetur per noſtros actus phyſicè. n. 3. non tamen effectivè. n. 4. ſed diſpoſitivè. n. 5.
An per actus remiſſos acquiratur augmentum charitatis? proponitur negativa ſententia. n. 6. Reſolvitur in oppoſitum, cuilibet actui etiam remiſſo reſpondere augmentum charitatis. n. 7. quod phyſicè recipitur in primo inſtanti glorificationis. n. 9. p. 223.
Refutatur titulare augmentum charitatis à Contenſono aſſertum. n. 10.
Præmium requirit moralem proportionem cum merito. n. 11. p. 224.

Digitized by Google

Jus morale ad gloriam tanquam præmium non radicatur in eſſe phyſico gratiæ. n. 12.

Indiſpoſitio ſubjecti quandoque impedit productionem phyſici augmenti. n. 13.

Actus charitatis poſterior habitu in genere cauſæ efficientis, poteſt eſſe prior in genere cauſæ diſpoſitivæ. n. 14.

Cum charitate augentur omnes virtutes morales per ſe infuſæ. n. 15.

Plerumque homo DEUM perfectiùs diligit in patria, quàm dilexit in via. n. 16.

Charitas deſtruitur per quodlibet mortale peccatum. n. 17.

Per veniale peccatum charitas non minuitur quoad fervorem intenſivum, ſed extenſivum. 18.

Datur affirmativum præceptum diligendi DEUM. a. 4. n. 1. Obligans vel per ſe, vel per accidens. n. 2. difficultas tamen eſt in aſſignando tempore. n. 3. p. 225.

Non eſt difficile implere præceptum charitatis. n. 4. Cui ſatisfit per conatum diligendi DEUM ſuper omnia. n. 5.

Aſſeritur obligatio non diu differendi dilectionem DEI. n. 7.

Propugnatur ſententia D. Th. adſtruens præceptum diligendi DEUM in primo inſtanti uſûs rationis. n. 8. p. 226.

Vitæ finis non eſt tam idoneum tempus hoc præceptum implendi. n. 9.

Pro quolibet die feſtivo non eſt obligatio charitatis. n. 10. nec quoties ſpeciale beneficium à DEO recipimus. n. 11. Neque cùm Divinum honorem graviter lædi conſpicimus. n. 12. Probabiliter tamen obligat præceptum diligendi DEUM in præcipuis feſtis Domini. n. 13. p. 227.

Divinæ dilectioni opponitur odium DEI, quod eſt maximum omnium peccatorum. n. 14.

Datur affirmativum præceptum amandi proximum. a. 5. n. 1. p. 227.

Proximi nomine etiam comprehenditur inimicus. n. 2. Cui tamen non obligaris exhibere ſpecialia ſigna benevolentiæ. n. 3. p. 228.

Charitas etiam obligat ad dilectionem ſui. n. 4.

Qualis ſit ordo charitatis? n. 5.

Explicantur actus interni charitatis, dilectio, gaudium, pax, & miſericordia. n. 6.

Quinam actus externi charitatis erga proximum? n. 7.

Exponitur obligatio eleemoſynæ in extrema neceſſitate. n. 8. Item in gravi. n. 9. 10.

In communi neceſſitate eſt gravis obligatio eleemoſynæ, non determinatè, ſed indeterminatè. n. 11. V. *Eleemoſyna.*

Exponitur obligatio fraternæ correctionis. n. 14. V. *Correctio.*

Enumerantur vitia charitati oppoſita. n. 16. V. *Scandalum.*

Chriſtus.

Chriſtus dicitur noſtra juſtitia in ſenſu cauſali. D. 7. a. 1. n. 11. p. 68.

Chriſtum induimus per internam animæ renovationem. n. 12.

Diſparitas, cur in Chriſti anima ſit duplex forma Sanctificationis; non item in puro homine. D. 8. a. 2. n. 16. p. 94.

Salvatur libertas in actu meritorio dilectionis Chriſti. D. 9. a. 1. n. 10. p. 102.

Chriſtus non excludit majoritatem inter Apoſtolos, ſed commendat modeſtiam. D. 14. a. 1. n. 35. p. 149.

Clerici.

Clerici habent bona triplicia: patrimonialia, induſtrialia, & Eccleſiaſtica. D. 29. a. 1. n. 1. Quid induſtrialia & Eccleſiaſtica? n. 2. 3. p. 286.

Datur duplex Capellania. n. 4. fructus Capellaniæ collativæ ſunt accenſendi bonis Eccleſiaſticis. n. 5. p. 287.

Redditus ſtolæ pertinent ad bona induſtrialia. n. 6. uti etiam quotidianæ diſtributiones, & præſentiæ Canonicorum. n. 7. etiamſi ſit magnus exceſſus compenſationis pro labore. n. 8.

Penſiones accedunt bonis quaſi patrimonialibus. n. 9.

Quid ſit præſumendum in dubio, quando Clericus moriens relinquit multa bona, de quibus non conſtat, quibus titulis ſint acquiſita? n. 10.

Aliqua bona Clericorum pertinent ad congruam ipſorum ſuſtentationem. a. 2. n. 1. p. 288. Quid nomine congruæ ſuſtentationis intelligatur. n. 2. Ejus quantitas non eſt abſolutè determinabilis. n. 3.

Diſpoſitio de oblationibus fidelium, boniſque Eccleſiæ ad Epiſcopos, præſertim Sum. Pontificem pertinet. n. 4.

Bonorum Eccleſiaſticorum varij ſtatus juxta temporum diverſitatem. n. 5.

Clerici ſunt domini redditũ Eccleſiaſticorum. n. 6.

Etiam Superfluorum. n. 7. p. 289.

Quo ſenſu bona Eccleſiaſtica ſint DEO Sacra, & patrimonium Chriſti? n. 9.

Dominium Clericorum in bona eccleſiaſtica eſt ligatum. n. 10. p. 290.

Quæ fuerit intentio fundatoris de iſtorum bonorum Dominio. n. 11.

Clericus beneficiatus poteſt applicare ſuæ ſuſtentationi reditus eccleſiaſticos, reſervatis bonis patrimonialibus, aut induſtrialibus. n. 12. Non tamen dupliciter, ſi duplicentur beneficia. n. 13. Habet liberam diſpoſitionem de patrimonialibus. n. 14.

Non tenetur ad reſtitutionem Superfluorum profanè expenſorum. n. 15. quamvis ita expendendo peccet mortaliter. n. 16.

Quid intelligatur per uſus profanos? n. 17.

Poſſunt licitè ſervari ſuperflua in futuros eventus. n. 18.

Clericus expenſas factas ex patrimonialibus poteſt ſibi compenſare ex bonis Eccleſiaſticis. n. 19.

Augmenta qualitatum in viris Eccleſiaſticis admittunt augmentum ſuſtentationis è bonis Eccleſiaſticis. n. 10.

Pro operibus ſupererogatorijs poteſt Clericus ſibi bona quædam ſuperflua applicare. n. 21.

Com-

Commendatarius tenetur etiam erogare ſuperflua in pios uſus. n. 22.

Etiam ſuperflui reditus è caſtris, politicæ gubernationi Principum Eccleſiaſticorum ſubjectis, erogandi ſunt in pios uſus. n. 23.

Reditibus Superfluis malè expenſis in comparationem aliorum bonorum non extinquitur obligatio expendendi in pios uſus. n. 24.

Major materia requiritur ad peccatum grave in expenſione ſuperfluorum ad profanos uſus, quàm in furto. n. 25.

Superflua non neceſſariò expenduntur in pauperes loci, in quo eſt beneficium. n. 26.

Codicillus.

Quid ſit codicillus? D. 46. a. 1. n. 4. p. 412.

Commendatarius.

Commendatarius tenetur ſuperfluos reditus expendere in pias cauſas. V. *Clericus.*

Commodatum.

Commodatum eſt rei alicujus quoad ſolum uſum gratuita conceſſio non ad nutum revocabilis. D. 44. a. 3. n. 7. p. 404.

Concilium.

Concilium œcumenicum ſeu generale unà cum Summo Pontifice, per ſe, vel per ſuos Legatos præſidente, ab eóque approbatum, eſt certa fidei regula expers erroris. D. 13. a. 3. n. 23. p. 143.

Reſpondetur ad objectum Concilium Judæorum. n. 5.

Concilium Ariminenſe habuit reſiſtentiam Sum. Pontif. n. 6. p. 144.

Quid ſi in Concilio plures eſſent perverſi? n. 7.

Convocatio Concilij œcumenici pertinet ad Sum. Pontif. n. 8. qui eſt animata fidei regula. n. 9.

Concilium non eſt ſupra Pontificem, ſed abſque ipſo eſt erroribus obnoxium, nec datur appellatio à Sum. Pontifice ad Concilium, ſed vice verſâ à Concilio ad Sum. Pontificem. D. 14. a. 3. V. *Papa.*

Concupiſcentia.

Concupiſcentia non eſt formaliter, ſed materialiter contra bonum honeſtum. D. 1. a. 2. n. 13. p. 5.

Conductio.

Quid ſit conductio & locatio? D. 44. a. 3. n. 9. p. 405.

Quonam impedimento conductor liberetur à ſolutione penſionis? n. 10.

Quas ob cauſas poſſit conductor ante tempus expelli. n. 11.

An pluribus locans ſuam operam poſſit recipere mercedem à pluribus? n. 12.

Contractus.

Contractûs latè & ſtrictè accepti definitio? D. 41. a. 1. n. 1. p. 374.

Exponuntur diviſiones in contractum explicitum, & implicitum. n. 3.

Lucrativum, & oneroſum. n. 4. Bonæ fidei, & ſtricti juris. n. 5. nominatum, & innominatum. n. 6. nudum, & veſtitum. n. 7. 8. in purum, & conditionatum. n. 9.

Error poteſt contingere circa ſubſtantiam, vel accidentia contractûs. a. 2. n. 1. p. 375.

Quandonam error ſit ſubſtantialis? n. 2.

Dividitur error in antecedentem, concomitantem, & conſequentem. n. 3.

Dolus quoque dividitur in bonum, & malum. n. 4.

Error etiam concomitans circa ſubſtantiam contractûs, eundem invalidat. n. 5.

Error etiam antecedens circa rei accidentia non vitiat contractum. n. 6.

Dolus accidentalis antecedens decepto dat facultatem reſcindendi contractum naturâ ſuâ ſolubilem. n. 7.

Quid dicendum, ſi error accidentalis fuit inductus ex propria contrahentis opinione, vel à tertio citra culpam alterius contrahentis. n. 8. 9. p. 376.

Contractus ex metu gravi initi jure naturæ ſunt validi. a. 3. n. 3. p. 377. Etiam jure poſitivo non ſunt irriti, ſed irritandi. n. 4. Excipitur matrimonium, & profeſſio religioſa. n. 5. Contractus ob metum ex alio fine, quàm contrahendi incuſſus, non poteſt pro libitu reſcindi. n. 6. Metus levis in foro conſcientiæ poteſt ſufficere ad revocandum contractum. n. 7.

Metus adverſatur contractui, non quoad ſubſtantiam conſensûs, ſed quoad perfectionem liberi. n. 8.

Contractus ex metu initus parit obligationem naturalem, ſed debilem. n. 9. p. 3.78. Exponuntur variæ leges objectæ. n. 10.

Dolus & metus non omnimodè æquiparantur. n. 11.

Contractus metu initus per traditionem transfert dominium. n. 12.

Idem eſt judicium, ſive contrahens, ſive tertius metum incuſſerit. n. 13.

Si metus non causâ contractûs incutitur, tunc contractus, qui eligitur tanquam medium ad evitandum malum intentatum, non eſt reſcindibilis. n. 14. 15. p. 379.

Valet contractus ex metu injuſtè incuſſo initus. n. 16. 17.

Non omnes actus & contractus prohibiti ſunt irriti. a. 4. n. 1.

Datur poteſtas limitandi valorem contractûs ad certas conditiones. n. 2.

Actus ſine ſolemnitate ſubſtantiali nil valet etiam in foro conſcientiæ. n. 4. 5. p. 380.

Aliud eſt juramentum obligare, aliud firmare contractum a. 5. n. 2.

Poteſt juramentum adjici firmis & infirmis contractibus. n. 3. p. 381.

Quinam contractus dicantur infirmi? n. 4.

Juramento ſtandum, quando ſine peccato jurantis ſervari poteſt. n. 5. Variæ exceptiones obligationis. n. 6. Inter quas dolus, & error, non itidem metus. n. 7.

Quo ſenſu juramentum ſequatur naturam contractûs? n. 8. lege irritante juramentum nulla conſurgit obligatio. n. 9.

Contractus aliàs jure irriti adjecto juramento firmantur. n. 10. 382. Exponitur lex objecta. n. 11. V. *Dubium.*

Digitized by Google

Enumerantur aliqui contractus, qui à juramento firmitatem accipiunt. n. 14.
Pacta nuda juramento firmantur, n. 15. Relaxato juramento non ſolvitur obligatio juſtitiæ ex contractu. n. 16.
Poteſt juramento ſatisfieri momentanea ſolutione. n. 17.
Poteſt contractus ſubſiſtere contra præcedens juramentum initus. n. 18.
Inhabilitas ad contrahendum alia eſt à natura, alia à lege. a. 6. n. 1. p. 383.
Prodigi ſunt inhabiles ad contrahendum. n. 2.
Aliqui à lege inhabilitantur reſpectu certarum perſonarum. n. 3.
Filiusfamilias quomodo inhabilitetur in bonis adventitijs, & profectitijs. n. 4. Impubes inhabilitantur in omnibus bonis. n. 5. Pupillus infantiæ proximus nullum contractum validè celebrat ſine authoritate tutoris: pubertati proximus inire poteſt contractum claudicantem. n. 6.
Videtur tamen naturaliter obligari ex contractu, ſi ſit factus locupletior. n. 7. 8. Quod etiam de minoribus proportionaliter ſentiendum. n. 9. Cur nihilominùs fidejuſſor pro pupillo contrahente, uti & hæres pupilli obligentur? n. 10. 11. p. 384.
Qualis conſurgat obligatio ex contractu mutui? V. *Mutuum.*
Contractus, quibus fortuna miſcetur, ſunt *aſſecuratio, ludus, Sponſio, Sortes.* D. 44. a. 3. Vid. ſuo loco.
Contractus poteſt obligare ad reſtitutionem etiam caſu fortuito. D. 32. a. 4. n. 1. p. 315. Ordinariè tamen caſus fortuitus excipitur in contractibus. n. 5. p. 316.
Obligatio reſtituendi in contractibus ex culpa levi, & leviſſima non eſt ex jure naturali, ſed poſitivo. num. 6. & ſeq. p. 317. V. *Reſtitutio.*

Contumelia.

Quid, & quotuplex ſit contumelia? D. 39. a. 1. n. 1. p. 359.
Quomodo facienda reſtitutio pro contumelia? n. 4. p. 360.

Correctio.

Fraterna correctio eſt, quæ ordinatur ad bonum delinquentis. D. 21. a. 5. n. 14. Quandonam cadat ſub præcepto charitatis, & graviter obliget. n. 14. 15. p. 226.

D.

Damnati.

In damnatis non remanet habitus fidei. D. 19. a. 4. n. 6. p. 197.

Debitum.

Quid ſit deberi concurſum DEI debito neceſſitatis, vel proportionis? D. 1. a. 2. n. 4. p. 10.

Depoſitum.

Quid ſit depoſitum? D. 44. a. 3. n. 13. p. 405.

Deſperatio.

Deſperatio quid ſit? D. 21. a. 4. n. 6. p. 214.
Non ſemper conjungitur cum pacto infidelitatis. n. 7.
Eſt peccatum graviſſimum contra Spiritum S. n. 8. Non tamen gravius, quàm infidelitas. n. 9.

Detractio.

Varij modi, quibus per detractionem læditur fama proximi. D. 39. a. 3. n. 1. p. 362.
Detractio eſt ex genere ſuo peccatum mortale. n. 2.
Dantur tamen plures cauſæ & circumſtantiæ excuſantes à gravi peccato. n. 3. Specie diſtinguitur à judicio temerario. n. 5. & à ſuſurratione. n. 6. p. 363.
Neque mortuis, tametſi damnatis, licet detrahere. n. 7.
Crimen notorium revelare neſcienti non eſt contra juſtitiam. n. 8. nec contra charitatem. n. 9.
Delictum, vel pœna Religioſi, etiamſi alicui Conventui nota, non tamen licitè poteſt manifeſtari extraneis. n. 10.
Quale ſit peccatum referre audita, ut audita? n. 11. & ſeq. p. 364.
Quid ſi fiat detractio apud amicum, qui ſervabit ſilentium? n. 14.
Quomodo peccet audiens detrahentem? n. 15. & habens complacentiam. n. 16.
Quomodo peccet Superior tolerans detrahentem. n. 17.
Quæ ſit obligatio reſtituendi famam? a. 5. V. *Reſtitutio.*

DEVS.

Dei amor eſt effectivus ponens bonitatem in rebus. D. 7. a. 1. n. 7. p. 67.
DEUS non vult homini bonum ſupernaturale vitæ æternæ, niſi infundendo dignitatem ad ipſam. n. 8. p. 67.
DEI dilectio non poteſt dignitatem objecti amati ſuſpendere, & differre in futurum. n. 9.
DEI amori incluſus in prædeſtinatione terminatur ad electos pro tempore, quo habent gratiam. n. 15. p. 68.
Diſparitas inter DEI amorem & odium. n. 16.
DEI prima dilectio erga Chriſti humanitatem conſiſtit in unione hypoſtatica. n. 17. 69.
DEI intelligere actualiſſimum includit plura prædicata virtualiter extrinſecè diſtincta. D. 7. a. 2. n. 6.
DEUS non poteſt ſemper impedire effectum ſecundarium privativum. D. 8. a. 4. n. 5. Poſt peccatum neceſſitatur ad ſubtrahendam conſervationem gratiæ, neceſſitate conſequenti, & ſuppoſitionis. n. 6. p. 96. 97.
DEUS agens ſecundùm potentiam ordinariam requirit diſpoſitionem ſubjecti. D. 8. a. 5. n. 4. ſecus; ſi agat ſecundùm potentiam extraordinariam. p. 98.
DEUS nec per ſe, nec per alium poteſt teſtari falſum. D. 11. a. 2. n. 1. p. 135.
Cur poſſit DEUS in alio cauſare mortem, non autem falſitatem. n. 4.
DEUS non poteſt infundere habitum erroneum formaliter. n. 5. nec dantur in S. Script. antilogiæ. 8. nec poteſt DEUS patrare miracula in confirmationem falſæ doctrinæ. n. 9. p. 136.

DEUS eſt ſummum bonum, ut complectitur omnem perfectionem, vel formaliter, vel radicaliter, D.22.a.2.n.8. V. *Spes. Charitas.*

In DEO admittenda eſt vera ratio juſtitiæ ſaltem eminentialis, non tamen legalis, nec propriè juſtitiæ commutativæ, vel diſtributivæ, D.25.a.1. V. *Juſtitia.*

Dilectio.

Dilectio DEI dividitur in naturalem, & ſupernaturalem, quarum alia eſt efficax, alia inefficax. D.2.a.3.n.1.2.p.19. efficax dividitur in affectivam & effectivam; n.3.p.20.

Inefficax DEI dilectio eſt poſſibilis ſine gratia ſpeciali. n.4. V. *Natura. DEUS.*

Dilectio DEI, & contritio neque in ſtatu puræ naturæ formaliter juſtificarent, D.8.a.2.n.15.p.94.

Diſpoſitio.

Quales diſpoſitiones requirantur ad gratiam, D.8.a.5.p.97.98. V. *Gratia.*

Dominium.

Dominium generatim definitur jus reale gubernandi, vel diſponendi de re aliqua tanquam ſua, D.26.a.1.n.8.p.258.

Eſt formaliter jus in re. n.9. Quid ſignificetur per voces gubernandi, vel diſponendi. n.10.

Dominium aliud juriſdictionis, aliud proprietatis. n.11.

Dominium proprietatis dividitur in perfectum, & imperfectum. n.12.

Non præjudicatur perfectiſſimo DEI dominio, quòd dicatur dominium perfectum ſe extendere ad omnem rei uſum, vel diſpoſitionem, n.15.p.259.

Quid intelligatur nomine Dominii pleni? n.16.

Poſſeſſor maioratûs & Fidei commiſſi ſunt eorum domini. n.17.

Exponitur diviſio dominij imperfecti in directum, & utile. n.18.

Et textus juris in oppoſitum allegati exponuntur. n.19.

Diverſitas inter dominium directum, & dominium pignoris, hypothecæ. Species dominij utilis ſunt uſus fructus, emphiteuſis, feudum, libellus, ſuperficies. a.2.p.260.

De modis acquirendi dominium per occupationem, D.27.a.1.p.268.

Animalia domeſtica, cicurata, clauſa, tamdiu non fiunt primò occupantis, quamdiu manent intra moralem poteſtatem ſui domini, D.27.a.1.n.2.p.267. Sylveſtria, & quæ domino carent, fiunt primò capientis, n. 4. V. *Venatio.*

Exponuntur modi acquirendi dominium per acceſſionem tum naturalem, tum induſtrialem. a.3.n.1.2.3. per ſpecificationem. n.5. per confuſionem. n.6.p.272.

Donatio.

Definitio donationis exponitur. D.45.a.2.n.1. p.410.

Ejus diviſio. n. 2.

Donatio rigoroſè non eſt contractus, n. 3.p.411.

Quantum donare legibus ſit permiſſum? n. 4. Excipitur pia cauſa. n.5.

Donationes ſimplices inter conjuges regulariter ſunt invalidæ. n.6. niſi firmentur juramento. n.7.

Quandonam donatio inter vivos revocari poſſit? n.8.

Quando revocetur donatio mortis cauſa. n.9.

Donatio eſt diſpoſitio non conſervativa, ſed deſtructiva dominij. D.28.a.2.n.7.p.281.

Proximum dominij ſubjectum eſt voluntas, D.28.a.1.n.1.p.279.

Unde nec bruta, nec inanimata dominij ſunt capacia. n.2. ſed ſola natura intellectualis poteſt eſſe ſubjectum remotum dominij. n.3.

Quod homini competit potiſſimum in hæc inferiora. n. 4. neque per peccatum, vel infidelitatem amittitur. n.5. p.280.

Dominium ejuſdem rationis reſpectu ejuſdem rei non poteſt penes plures in ſolidum conſiſtere. a.2.n.1.2.3.4.5. abſurda ex oppoſita ſententia deducuntur. n.6.p.281.

Donatio eſt diſpoſitio de re ſua deſtructiva dominij. n.7.

Quomodo verum ſit, neminem dare, quod non habet? n. 8.

Non requiritur tanta coëxiſtentia cauſæ cum effectu in moralibus, quanta in phyſicis. n.9. p.282.

Homo non eſt dominus, ſed cuſtos ſuæ vitæ, & membrorum. a.3.n.1. V. *Homo.*

Quale, & in quibus bonis Clerici dominium habeant? V. *Clerici.*

Quale dominium habeat Filiusfamilias? V. *Filiusfamilias.*

Quale dominium competat uxori, & ſervo? V. *Uxor, Servus.*

Quale dominium habeant Religioſi? V. *Religioſi.*

Dubitatio.

Dubitatio deliberata de fide eſt peccatum infidelitatis. D.20.a.1.n.5.p.199.

Duellum.

Quid propriè ſit Duellum? D.37.a.4.n.6. p. 350.

Duella pro tuendo honore, vel ignominia evitanda licitè non poſſunt ſuſcipi. Ibid. Neque ad veritatem probandam, neque ad litem terminandam duellum licitè inſtitui, vel acceptari poteſt. n.7.

Ex conventione tamen utriuſque partis, ad parcendum humano Sanguini liceret pro finiendo bello duello congredi. n. 8. p.351.

E.

Eccleſia.

Eccleſiæ authoritas alia eſt humana, alia Divina. D.10.a. 4.n.1. p.125.

Fides ex ſpecifica ratione non reſolvi petit in authoritatem Eccleſiæ. n. 4. p.126.

Authoritas Eccleſiæ non pertinet ad formale motivum fidei. n. 9.

Fides tamen reſolvitur in authoritatem Eccleſiæ quoad propoſitionem credendorum, & tanquam

Digitized by Google

quam in regulam ſeu conditionem applicativam revelationis, non ut in motivum formale. n. 10. 14. 16. V. *Fides*.
Eccleſia ſignificat communionem & congregationem fidelium. D. 13. a. 3. n. 1. p. 143.
Eccleſia Hieroſolymitana dicitur Mater Eccleſiarum non authoritate, ſed antiquitate, habétque primatum Patriarchalem, non univerſalem. D. 14. a. 1. n. 32. p. 148. 149.
Denuntiatio, quæ fit Rectori Eccleſiæ, fit ipſimet Eccleſiæ. n. 34.
Eccleſiæ variæ acceptiones. D. 17. a. 1. n. 1. p. 171. Hoc loco eſt, Societas Fidelium hominum ſub uno capite Chriſto, ejúſque in terris Romano Pontifice ordinata. n. 2. Non conſtat ex ſolis prædeſtinatis. n. 4. & ſeqq.
Unica eſt vera Eccleſia, extra quam nulla Salus eſt. a. 2. n. 1. & ſeq. p. 173.
Qui eſt extra Eccleſiam, non vivit Spiritu Chriſti. n. 6. p. 174.
Unitas Eccleſiæ non tantùm eſt unitas ſimilitudinis, ſed finis & mediorum. n. 8.
Habet Eccleſia unitatem ratione charitatis, prout iſta ſignificat ſtudium concordiæ in unius fidei profeſſione. n. 9.
Eccleſia DEI debet eſſe viſibilis. a. 3. n. 1. & ſeqq. p. 175. non ſub omni ſenſu ſub fidem cadit. n. 5. eſtque Spiritualis cauſaliter & inadæquatè, non formaliter & adæquatè. n. 6. p. 176.
Vera Eccleſia eſt perpetua, quæ non poteſt deficere, vel perire. a. 4. n. 1. & ſeqq. Eſtque judex controverſiarum. n. 6.
Prima, & infallibilis nota veræ Eccleſiæ eſt unitas. D. 18. a. 1. n. 1. 2. p. 178. Eſtque unitas fidei, & doctrinæ. n. 3. mediorum ad ſalutem. n. 4. & unitas regiminis. n. 5. p. 179.
Diviſio opinionum eſt ſignum falſæ Eccleſiæ. n. 6.
Nulla eſt hæreticis unitas, niſi oppugnatione Eccleſiæ Catholicæ. n. 7.
Oſtenditur in Eccleſia Romana unitas fidei, & doctrinæ, n. 11. p. 180. mediorum. n. 12. regiminis. n. 13.
Nulla eſt diſſenſio apud Catholicos, & Romanos in punctis ſubſtantialibus Religionis. n. 15.
Eccleſia dicitur ſancta ex eo, quod eſt ipſi per ſe, ſive ex vi ſui Spiritûs, inſtituti, & directionis. a. 2. n. 1. p. 182.
Eccleſia Romana habet ſanctitatem doctrinæ, tam in ejus forma, quàm materia. n. 3. 4. & ſeqq.
Acatholicorum ſectæ nullam habent Sanctitatem à ſuis authoribus, & doctrina. n. 7. & in Eccleſia Romana eſt vitæ Sanctitas. n. 17. p. 183.
Contrarium extra Eccleſiam Romanam. n. 18. & ſeqq. p. 184.
Univerſalitas eſt vera nota S. Eccleſiæ. a. 3. n. 2. quâ fit diſtinctio ab hæreticis. n. 3. p. 185.
Sola Romana Eccleſia eſt Catholica. n. 4. & ſeq. p. 186.
Objectio Mahometiſmi & Arianiſmi diluitur. n. 10. 11. p. 187. 188.
Eccleſia Romana, uti ſemel fuit, ita adhuc eſt Apoſtolica. a. 4. n. 1. & ſeq. p. 188.
Nulla Eccleſia Acatholicorum eſt Apoſtolica. n. 5. p. 188.
Juſta querela Romanæ Eccleſiæ contra Acatholicos. n. 6.

Electio.

Ex jure eligendi non bene infertur authoritas gubernandi. D. 14. a. 7. n. 36. p. 149.
D. Matthias à ſolo DEO fuit electus in Apoſtolum. n. 37.

Eleemoſyna.

Eleemoſyna eſt actus charitatis erga proximum. D. 22. a. 5. n. 7. p. 228.
Cujus præceptum obligat in extrema neceſſitaté per ſe loquendo etiam de bonis neceſſariis. n. 8. in gravi neceſſitate ex bonis ſuperfluis. n. 9. in communi neceſſitate eſt obligatio dandi eleemoſynam ex ſuperfluis indeterminatè. n. 11. facienda eſt ex bonis proprijs. n. 12.
Cauſæ excuſantes à danda eleemoſyna. n. 13.

Emphiteuſis.

Definitio emphiteuſeos. D. 26. a. 2. n. 7. p. 261. differt ab uſufructu; quòd iſte conſtituatur etiam in rebus mobilibus, & regulariter finiatur morte uſufructuarij. ibid.
Emphiteuſis ſubalternata vocatur contractus libellarius. n. 9.

Emptio.

Quodnam ſit juſtum pretium in contractu emptionis, & venditionis. D. 43. a. 1. p. 394.
Modus, quo pretium poteſt creſcere, & decreſcere. n. 2.
Quo pretiô licitum ſit emere, & vendere? n. 3.
Propter ſolam dilationem emptionis non licet aliquid ultra ſummum pretium accipere. n. 4.
Venditor non tenetur manifeſtare vitium rei aliàs evidens. n. 5. bene autem occultum. n. 6.
Quo pretiô vendi poſſint res non habentes certam æſtimationem. n. 7. p. 395. apud peregrinas nationes res nobis viles poſſunt magno vendi. n. 8. p. 396.
In conſcientia eſt obligatio reſtituendi pro læſione etiam infra dimidium. n. 9.
Pretium legitimum non licet tranſgredi. n. 10.
Mercatores tenentur vendere pretio currente, tametſi majores expenſas fecerint. n. 11.
Ex modo vendendi quomodo creſcat, vel decreſcat pretium. n. 12.
Neceſſitas emptionis non eſt juſtus titulus cariùs vendendi. n. 13.
Potes vendere currenti pretio, quamvis ſcias illud cras minuendum. n. 14. p. 396.
Propter majorem mercium bonitatem, vel vilitatem poteſt pretium ſupra taxam augeri, vel infra illam minui. n. 15.
Quando liceat pro anticipata ſolutione viliùs emere? n. 16.
An peccet contra juſtitiam alium decipiens intra latitudinem juſti pretij? n. 17.
Poſſunt ex juſtis cauſis emi chirographa minori pretio. a. 3. n. 1. 2. p. 399. etiamſi ex parte emptoris nulla ſit difficultas acquirendi totam Summam chirographi. n. 3. non autem ſi neque ſit difficultas ex parte vendentis. n. 4.

Mi-

Miniſtri Principum chirographa licitè non emunt minori pretio. n. 5.

Licita eſt emptio, vel venditio cum pacto retrovendendi ſub debitis conditonibus. n. 6.

Contractus mohatra, ſeu venditionis & emptionis reciprocæ eſt uſurarius, & damnatus. n. 7. p. 400.

Error.

Quiſnam error vitiet contractum? D. 41. a. 2. V. *Contractus.*

Evidentia.

Quid ſit evidentia in atteſtante? D. 15. a. 2. n. 1. p. 166.

Evidentia in atteſtante non excludit fidem Divinam. n. 2.

Datur evidentia credibilitatis fidei Chriſtianæ. D. 16. a. un. p. 168. 169.

F.

Fama.

Fama eſt in Dominio hominis. D. 28. a. 4. n. 1. p. 285. Quomodo lædatur, & ſit reſtituenda. V. *Reſtitutio. Detractio.*

Feudum.

Quid ſit feudum? D. 26. a. 2. n. 8. quomodo differat vaſallus ab emphiteuta? ibid. feudum ſecundarium vocatur contractus libellarius. n. 9. p. 261.

Fides.

Fides non eſt neceſſaria ad exercenda aliqua opera imperfectæ virtutis. D. 2. a. 2. n. 4. p. 14.

Quatuor actus concurrunt ad aſſenſum fidei. D. 3. a. 1. n. 3. p. 27.

Interna gratia Supernaturalis eſt neceſſaria ad aſſenſum & initium fidei. n. 4. 5.

Quomodo DEUS concurrat ad actum fidei elicitum ob finem vanæ gloriæ. n. 10. p. 28.

Fides ſtrictè accepta poteſt eſſe ex merito latè congruo. D. 5. a. 1 n. 29. p. 47.

Variæ ſignificationes, & acceptiones Fidei in S. Script. Tr. 10. D. 10. a. 1. n. 1. p. 117.

Exiſtentia tam fidei, quàm aliarum virtutum Theologicarum oſtenditur. n. 2. p. 118.

Fides tam habitualis, quàm actualis definitur. n. 3. 4.

Objectum formale quod fidei eſt veritas in eſſendo. n. 7. & ſeq.

Habitus fidei eſt ſimul formaliter ſpeculativus, & practicus; principalius tamen ſpeculativus. n. 10. p. 119.

Fides informis eſt vera, ſed non perfecta virtus. n. 11.

Humana ratio excluditur ab objecto fidei. a. 2. n. 1.

Objectum formale quo fidei Divinæ eſt veracitas Dei revelantis. n. 3. & ſeqq. ad quod pertinet etiam Divina veritas in cognoſcendo. n. 8. p. 121.

Quomodo prophetia diſtinguatur à fide? n. 7. p. 121.

Fides Divina diverſo reſpectu pertinet ad gratiam gratum facientem, & gratis datam. D. 7. a. 5. n. 5. p. 88.

Ad motivum formale fidei pertinet revelatio activè ſumpta. D. 10. a. 3. n. 2. p. 122. V. *Revelatio.*

Apparentia ſuaſiva, quæ eſt apprehenſio terminorum, non pertinet intrinſecè ad formale motivum fidei. n. 9. p. 124.

Illuminatio & locutio paſſiva non eſt intrinſecum complementum motivi fidei, ſed extrinſecum. n. 10.

Apparentia ſuaſiva objectivè ſignificat ipſum Deum revelantem, & ſic pertinet ad motivum fidei n. 11. p. 125.

Quomodo veritas Divina habeat infallibilem connexionem cum objecto revelato. n. 13.

Quid ſit fidei reſolutio? a. 4. n. 2. p. 126.

Ad actum fidei concurrit formalis aſſenſus, & prævia propoſitio credendorum. n. 3.

Fides ex ſpecifica ratione non petit reſolvi in auctoritatem Eccleſiæ n. 4. Non etiam reſolvitur in ſpiritum privatum. 5. Nec in revelationem tantùm exiſtimatam. n. 6. Nec in ſolam S. ſcripturam. n. 7. ſed ultimatò reſolvitur quoad aſſenſum in veritatem Divinam, & quoad propoſitionem credendorum in auctoritatem Eccleſiæ. n. 10.

Eá nque non tantùm ut humanam, ſed ut Divinam. n. 11. p. 127. ita ut credatur propter auctoritatem Eccleſiæ, tanquam regulam & conditionem applicativam revelationis. 14. & motivum non formale, ſed inſtrumentale aſſentiendi Divinæ revelationi. n. 16. p. 127. 128.

Reſolutio fidei non eſt diſcurſiva. n. 12. p. 127.

Non eſt circulus vitioſus aſſentiri revelationi propter auctoritatem Eccleſiæ, & auctoritati Eccleſiæ propter revelationem n. 17. p. 128.

In fide Divina ratio aſſentiendi non debet eſſe notior, quàm objectum aſſenſûs. num. 15. p. 128.

Fides dividitur in Catholicam, & Theologicam. Fides Catholica requirit publicam propoſitionem, ad Theologicam ſufficit revelatio privata ex parte perſonæ. D. 11. a. 1. n. 2. 3. 4. V. *Revelatio*, ut aliquid ſit de fide credendum, ſufficit eſſe virtualiter revelatum. n. 3. p. 130.

Ante propoſitionem Eccleſiæ non eſt obligatio credendi propoſitiones virtualiter revelatas. n. 6. p. 131.

Diſparitas inter motivum concluſionis, & fidei. n. 7.

Eſt de fide hunc numero Pontificem eſſe Vicarium Chriſti. a. 3. n. 1. p. 131. alias non eſſet de fide Romanum Epiſcopum eſſe Vicarium Chriſti. n. 2. neque definitiones Sum. PP. & Conciliorum eſſent de fide. n. 3. p. 32. 33.

Aſſenſus fidei alius eſt certiſſimus intenſivè; alius appretiativè. D. 12 a. 1. n. 1. p. 33.

Aſſenſum fidei eſſe certiſſimum probatur è Script. & ratione. n. 2. p. 133.

Compatitur tamen aliquas dubitationes indeliberatas. n. 4. p. 134.

Diſparitas inter actum fidei, & ſpei. n. 5.

Qui ſcienter negat unum articulum fidei, non habet amplius Fidem Divinam de cæteris. num. 6.

Fideles poſſunt habere certitudinem moralem de ſua fide. n. 7.
Et aliquo modo experimentalem. n. 8.
Fides quoad ſe, & ex parte objecti eſt certior omnibus alijs ſcientijs, non autem ex parte ſubjecti. n. 9.
Fide ſupernaturali non poteſt credi falſum. a. 2. n. 11. p. 128.
Diſparitas inter fidem, & virtutes in voluntate receptas. n. 13. Item inter prudentiam, & fidem. n. 14. p. 137.
An ruſticus aſſentiatur fide Divinâ parocho falſum dogma proferenti n. 15.
An potuerit hæc propoſitio: *Chriſtus naſcetur*, eſſe vera poſt Chriſtum natum. n. 16.
An actus fidei conjunctus cum falſa præmiſſâ cauſet concluſionem falſam? n. 17.
Judicium præambulum fidei, & pia affectio poteſt eſſe circa falſum. n. 18.
Quænam ſint regulæ fidei? V. *S. Scriptura, Traditio. Concilium. Papa.*
Obſcuritas eſt fidei eſſentialis. D. 15. a. 1. n. 1. p. 163. non ut pars intrinſeca motivi formalis, ſed ut conditio eſſentialiter connotata, & modificativa ipſius. n. 2.
Actus claræ ſcientiæ non poteſt componi cum actu fidei circa idem objectum. n. 5. p. 164. multò minùs idem actus poteſt eſſe ſcientia & fides. n. 6. 7. 8.
Nec habitus fidei & ſcientiæ poſſunt ſimul conſiſtere. n. 9.
Poteſt habitus fidei conſiſtere cum actuali ſcientia. n. 10. p. 165. quamvis viâ ordinariâ non conſiſtat. n. 11. oppoſitio inter ſcientiam & fidem non tantùm eſt contraria, ſed etiam privativa. n. 13
Fides poteſt conſiſtere cum evidentia in atteſtante. a. 2. n. 2. p. 166.
Fides Chriſtiana eſt evidenter credibilis. D. 16. a. un. n. 2. p. 168.
Cujus credibilitatis motiva ſunt Chriſtus author. n. 3. Vaticinia, præſagia, oracula. n. 4. Miracula. n. 5. Mirabilis modus propagatæ fidei. n. 6. Puritas & Sanctitas Doctrinæ. n. 7. p. 161. 162. ad internum actum fidei requiritur pia motio voluntatis. D. 19. a. 1. num. 1. & ſeqq. p. 189. 190. quæ pia motio non indiget habitu ſpeciali. n. 7.
Internus aliquis actus fidei eſt neceſſitate medij neceſſarius ad ſalutem omnibus adultis uſum rationis habentibus. a. 2. n. 1. & ſeqq. p. 191. idque in re, non in voto. n. 5 Etiam fides habitualis in re eſt omnibus neceſſaria. n. 6. 7.
Fides dividitur in explicitam, & implicitam. n. 8 Explicita fides Dei auctoris ſupernaturalis fuit in omni ſtatu neceſſaria. n. 9.
Implicita fides Chriſti, & SS. Trinitatis fuit neceſſaria ante legem gratiæ. n. 10. ſed non explicita. n. 11. p. 192. poſt ſufficientem verò promulgationem Evangelij fides explicita in Chriſtum, & SS. Trinitatem eſt neceſſaria neceſſitate medij. n. 12. & ſeqq. p. 192. 193.
Adulti per ſe tenentur credere, quæ in ſymbolo fidei continentur. n. 16. p. 193. ſuppoſitâ ordinatione Divina non poteſt adultus in lege gratiæ habere perfectam contritionem ſinè fide explicita Trinitatis. n. 18.
Si ſit tam hebes, ut non poſsit capere ſubſtantiam myſterij SS. Trinitatis, comparatur amentibus, vel infantibus. n. 19. p. 194.
Actus externus fidei eſt elicitus ab ipſa fide. a. 3. n. 1. p. 194.
Duplex eſt præceptum fidei, affirmativum, & negativum. n. 3. p. 195.
Negativum ſemper, & pro ſemper obligat. n. 4. ideò nullo caſu eſt licita ſimulatio falſæ religionis. n. 5. 6. 7. 8. p. 195.
Quibus infidelium ſignis uti liceat ad occultandam fidem? n. 9.
Quandónam urgeat præceptum Divinum affirmativum profitendi fidem. n. 10. p. 196.
Quando urgeat præceptum eccleſiaſticum? num. 11.
Quando licita ſit fuga ad evitandam fidei confeſſionem? n. 12. 13.
Principi imperanti Catholicis geſtationem certi ſigni ad diſtinctionem ab hæreticis licitè non paretur. n. 14.
Interrogatus à parte publicâ de ſua fide tenetur fateri. n. 15.
Fides Divina fuit infuſa Angelo viatori, & primis hominibus in ſua creatione. D. 19 a. 4. n. 1. p. 196. Manet in homine poſt peccatum. n. 2 p. 197. & in animabus purgatorij. n. 3. non verò remanet in Beatis. n. 5. neque in damnatis. n. 6. neque in hæretico. n. 7.
SS. Patres per veram fidem ſubinde intelligunt fidem formatam. n. 4.
Diſparitas circa errorem in concluſione ſcientifica, per quem non ſtatim deſtruitur habitus ſcientiæ, & errorem in articulo fidei, per quem deſtruitur habitus fidei. n. 8.
Motivum fidei humanæ non conſiſtit in indiviſibili, ſicut motivum fidei Divinæ. n. 10. p. 198. V. *Infidelitas.*

Fideicommiſſum.

Quid & quotuplex ſit fideicommiſſum. D. 46. a. 4. n. 14. p. 410. V. *Teſtamentum.*

Fidejuſſio.

Fidejuſſio eſt obligationis alienæ in ſe ſuſceptio: D. 44. a. 3. n. 6. p. 404.

Filius.

Quomodo filius ſit ſubjectus patri. D. 25. a. 4. n. 1. p. 255.

Filiusfamilias.

Quid ſit filiusfamilias & patria poteſtas? D. 30. a. 1. n. 1. p. 294.
Filiusfamilias habet quadruplex peculium: caſtrenſe, quaſi caſtrenſe, adventitium, & profectitium. num. 2. in caſtrenſibus, & quaſi caſtrenſibus bonis eſt plenus Dominus. n. 3. In adventitijs eſt tantùm Dominus proprietatis. n. 4. p. 295.
In profectitijs verò eſt plenus Dominus. n. 5.

Fructus.

Quid & quotuplices ſint fructus alicujus rei? & quomodo reſtitutioni ſubjaceant? D. 33. a. 2. n. 1. & ſeq. p. 323. V. *Reſtitutio.*

Fuga

Fuga.

Aliquando fuga eſt licita, aliquando illicita ad evitandam fidei confeſſionem cum vitæ periculo. D.19. a.3. n.12.13. p.196.

Furtum.

Quid & quotuplex ſit furtum? D.40. a.1. n.1. p.368.

Eſt ex genere ſuo peccatum mortale. n.2. uſus rei alienæ non eſt diſtinctum peccatum ab ejus retentione. n.3. quænam ſint ſpecies furti? n.4. Datur aliqua quantitas abſolutè ſufficiens ad peccatum mortale. n.6.

Quæ ſit gravis materia in furto? n.7. & ſeqq. p.369.

Quomodo per minuta furta peccetur? a.2. n.1. & ſeqq. p.370.

Quomodo ex furto reſtituendum? V. *Reſtitutio.*

G.

Generatio.

Generatio requirit communicationem naturæ in ratione naturæ. D.7.a.2.n.14.p.72.

Gloria.

Gloria æterna partim eſt corona juſtitiæ, partim miſericordiæ. D.9.a.2.n.7.p.105.

Gratia.

Gratia quid ſit nominis? tom.3. Tr.9. D.1. in prolog.p.2.

Contra gratiam varij variorum errores. D.1.a.1.p.2.3.

Gratia ſpecialis homini lapſo non eſt neceſſaria ad quamlibet veritatem cognoſcendam. D.1.a.2.n.6.p.10. neque ad omnes veritates ſpeculativas diviſivè. n.7. eſt neceſſaria ad omnes collectivè ſumptas. n.8.p.11.

Intellectus hominis lapſi omnes veritates practicas nec diviſivè, nec collectivè poteſt cognoſcere ſine gratia ſpeciali. n.9.p.11.

Authoritates S. Script. & PP. oppoſitæ exponuntur. n.13.

Concurſus ad cognitionem veri debetur naturaliter debito proportionis, non neceſſitatis. n.11.p.12.

Requiritur gratia ſpecialis ſupernaturalis ad cognoſcendam veritatem Theologicam quâ fundatam in principijs fidei. n.12.

Gratia in ſtatu naturæ reparatæ non confert potentiam moralem ad cognoſcendas omnes practicas veritates collectivè. n.20.p.13.

Gratia conferenda ad cognoſcendam totam collectionem veritatum ſupernaturalium foret ſupernaturalis quoad modum. n.21.

Gratia ſanctificans, & auxilium ſpeciale non ſunt neceſſaria ad quodlibet opus moraliter bonum imperfectæ virtutis. D.2.a.2.n.4.& ſeqq. V. *Opus bonum.*

Quo ſenſu congrua cogitatio ſit gratia ſpecialis? n.19.p.18.

Non ſine auxilio gratiæ DEUS facienti quod in ſe eſt, non denegat ſuam gratiam. n.20.

Gratia ſpecialis eſt neceſſaria ad opus perfectæ virtutis. n.21. neque omnia opera ſive collectivè, ſive diviſivè ſumpta ſine gratia ſpeciali fieri poſſunt. n.22.23.

Auxilium DEI hoc loco S. D. accipit non pro gratia ſpeciali, ſed concurſu generali. n.17. p.17.

Ad inefficacem DEI dilectionem non requiritur gratia ſpecialis. a.3.p.20. V. *Dilectio. Natura.*

Nec quælibet gravis tentatio, nec omnes leves tentationes collectivè ſumptæ in ſtatu naturæ lapſæ, vel puræ ſuperari poſſunt ſine gratia ſpeciali. D.2.a.3.n.18.19.20.p.22.

Auxilium gratiæ, quod in hoc ſtatu confertur ad DEUM ſuper omnia diligendum eſt ſupernaturale. n.25.26.p.23.

Gratia ſanctificans eſt homini lapſo neceſſaria ad diu evitanda peccata mortalia. a.4. n.2. p.24.

Juſtus præter gratiam ſanctificantem indiget ſpeciali DEI auxilio, ut diu perſeveret in bono. n.4. neque enim gratia ſanctificans aufert omne impedimentum diu perſeverandi in bono. n.5.

Gratia ſanat hominem inadæquatè, quoad ſubjectionem mentis ad DEUM, non etiam quoad ſubjectionem carnis ad ſpiritum. n.7.p.25.

Requiritur ſpecialiſſima gratia ad evitanda omnia peccata venialia ad longum tempus, & totâ vitâ. a.5.n.3.4.5.p.25 & 26. V. *Peccatum.*

Error Pelagianorum & Semipelagianorum circa neceſſitatem gratiæ internæ ad credendum. D.3.a.1.n.2.p.27.

Gratia interna ſupernaturalis eſt neceſſaria ad aſſenſum veritatis ſupernaturalis. n.4. & ad ipſum initium fidei. n.5.

Aliquam gratiam ordinando prævenimus, ſed non omnem. n.7.p.28.

Ad omne opus ſupernaturaliter bonum requiritur actuale auxilium Divinæ gratiæ ſupernaturalis per Chriſtum. a.2.n.1.p.28.

Quo ſenſu auxilium homini juſto collatum dici poſſit gratia ſpecialis. n.3.4.

Ad actus difficiliores requiritur auxilium gratiæ magis ſpeciale. n.5.p.29.

Speciale donum gratiæ requiritur ad finaliter perſeverandum. a.3.n.1.p.29.

Gratia actualis ſive auxilians. V. *Auxilium.*

Dividitur in operantem, & cooperantem. D.5.a.2.n.20.p.40. ubi operans ſtrictè ſumpta aliquando realiter diſtinquitur à cooperante. n.21. Item in prævenientem & ſubſequentem. n.22. in excitantem, & adjuvantem. 24. in ſufficientem & efficacem. n.25.

Gratia efficax.

Variæ appellationes gratiæ efficacis apud S. Auguſtinum. D.6. in prol.p.51. Eſt ſemper conjuncta cum operatione, nec tollit libertatem indifferentiæ. Ibid.

Gratia non ſortitur efficaciam ab effectu, ſed illam habet à prædicato intrinſeco ſibi competente antecedenter ad effectum. D.6.a.1. n.1.p.52.

Eſt prior cōſenſu prioritate cauſalitatis. n.2. p.53.

Prædicatum infallibilis connexionis cum conſenſu convenit gratiæ efficaci antecedenter ad illum. n.3.

Efficacia gratiæ non poteſt eſſe impedibilis ab humano arbitrio. n.4.p.54.

Varia abſurda ex oppoſita ſententia deducuntur. Ibid.

De quâ gratia loquatur Apoſtolus, monens eam reſuſcitari, & non in vacuum recipi. n.5 p.54.

Conciliorum teſtimonia exponuntur. n.6, mens D. Auguſtini aperitur. n.7.

Quid ſit juxta doctrinam Recentiorum gratia congrua? a.2.n.1.p.55. Refellitur efficacia gratiæ fundata in congruitate cum libero arbitrio, ex S. Scriptura, Auguſtino, & Proſpero. n.2.3 p.55. Exempla D. Pauli, Adami, primi Angeli. n.4.

Abſurda deducta ex ſententia Adverſar. n.5. p.56.

Fundamentum ſcientiæ mediæ, cui innititur gratia congrua, ruinoſum. n.6. nec expedit difficultatem circa concordiam gratiæ efficacis cum libertate. n 18.p.61.

Auguſtiniana prædicata gratiæ efficacis, & in ijs mens D. Auguſtini expenditur. n.7. & ſeqq. p.56. & ſeqq.

Exponitur locus D. Auguſtini l.1. ad Simplic. & l. de bono perſev. c 14. & plures aliæ authoritates, n.16.17.p.60.61.

Efficacia eſt gratiæ intrinſeca. a 3.n.1.p.62.n 1.& ſeqq. p.62.

Efficacia intrinſeca favet Divinæ omnipotentiæ, nec tollit libertatem. n 6.7.p 62.

Non omnis ſuppoſitio antecedens officit libertati. n.8.p 63.

Phyſica efficacia gratiæ probatur authoritate. n.9.p.63.

Impugnatur auxilium purè morale. n.10.p.64.

Id patitur eandem difficultatem, quam phyſicè efficax; n.11 p.64. non eſt mirabilis, neque negata à Pelagianis. n.12.

Fundamentalis ratio phyſicæ efficaciæ deſumitur ex dependentia phyſici agentis à DEO movente etiam in ordine ſupernaturali. n.13.

Objectæ authoritates ſolvuntur. n.14. Lata diſparitas inter motionem dæmonis ad malum, & motionem DEI ad bonum. n.15.p.65.

Per intrinſecam, phyſicámque gratiæ efficaciam non tollitur orandi neceſſitas. n.16.

Gratia gratis data.

Diviſio gratiæ in gratis datam, & gratum facientem, aliæque diviſiones. a.6. n.1.2. p.87.88.

Enumerantur gratiæ gratis datæ, ejúſque numeri congruentia ponitur. n.3 p.88.

Character Sacramentalis, & Juriſdictio pænitentialis non pertinet ad gratias gratis datas. n.4.p.88.

Gratiam gratis datam poſſunt accipere peccatores. n.6.

Non omnis gratia gratis data eſt habitus. n.7.

Cauſa gratiæ.

Solus DEUS eſt & eſſe poteſt efficiens cauſa gratiæ. D.8.a.1.n.1.& 2.p.89.

Non poteſt dari participatio Divinæ omnipotentiæ, vi cujus homo principaliter producat gratiam. n.3.p.90.

Chriſti humanitas cauſat gratiam, ut inſtrumentum conjunctum Divinitatis. n.4.

Nulli habitus, & virtutes ſupernaturales poſſunt principaliter produci per actionem creaturæ. n.5.

Gratia ſanctificans educitur ex animæ potentia obedientiali. n.6.

Unica cauſa formalis, non tantùm moralis, ſed phyſica noſtræ juſtificationis eſt gratia ſanctificans. D.8.a 2.n.6.& 10. V. *Iuſtificatio.*

Gratia formaliter indirectè deſtruit offenſam. n.18.p.94.

Gratia & peccatum mortale non poſſunt ſimul conſiſtere. a.4.n.1.p.96.

Habet privativam, licèt mediatam & indirectam oppoſitionem cum peccato actuali. n.2.

Gratia & peccatum ſunt extrema phyſico-moralia. n.8.p.97.

Non dantur diſpoſitiones purè naturales ad gratiam. a.5.n.1.p.97.

In adultis requiritur motus liberi arbitrij diſpoſitivi ad gratiam. n.2.

Exponuntur diſpoſitiones remotæ, proximæ ad gratiam. n.5.6.p.98.

Actus ultimò diſpoſitivi ad gratiam in ratione diſpoſitivi procedunt ab auxilio actuali movente, ut ſimul à gratia ſanctificante tanquam principio formali & effectivo dependeant, prout ſunt actus perfectè virtuoſi, & meritorij gloriæ. n.10.p.99.

Poteſt etiam haberi conjecturalis certitudo de ſtatu gratiæ. n.3.

Non poteſt fide Divinâ ſcire ſe eſſe in gratia. n.4. neque certitudine perfectâ ſeclusa revelatione. n.5.

Cur poſſit haberi certitudo de fide, non item de gratia. n.7.

Ad licitè recipienda Sacramenta vivorum non requiritur certitudo de ſtatu gratiæ. n. 8. p.101. V. *Iuſtificatio.*

Gratia habitualis.

Triplex acceptio gratiæ. D.7.a.1.n.1.p.66.

Aliquos homines eſſe DEO gratos fides docet. n.2.

Gratia, quâ DEO ſupernaturaliter grati ſumus, non eſt ipſa animæ ſubſtantia, ut dicebant Manichæi. n.3. ſed eſt donum creatum ſupernaturale animæ intrinſecè inhærens. n.4.

Gratia ſanctificans eſt forma accidentalis. n.20. pertinens ad genus qualitatis. n.21. & habitus. n.22. abſque alio extrinſeco ſuperaddito reddit hominem DEO gratum. n.23. p.69.70.

Gratia eſt formalis participatio Divinæ naturæ, etiam phyſica a.2.n.7.p.71.

Differentia adoptionis Divinæ, & humanæ n. 12. p.72.

Gratia eſt etiam participatio naturæ divinæ, ut eſt natura. n.13.

Non tamen eſt neceſſe, ut participentur omnia attributa Divina. n.16. Eſt diſparitas inter gratiam, & ſpeciem intentionalem Divinæ naturæ. n.17.p.73.

Gratia non eſt participatio Divinæ naturæ, ut eſt infinita. n.18.

Digitized by Google

Refutatur diſtinctio infinitatis adæquatè & inadæquatè acceptæ. n. 19. Repellitur reſponſio Salmanticenſium. n. 20. p. 74.
Operationes Divinæ non omni modo fiunt connaturales creaturæ per gratiam. n. 21.
Per gratiam homo inclinatur in DEUM, quà infinitum, in eſſe rei & materialiter, non formaliter, & in eſſe objecti. n. 22.
Gratia non participat Divinam naturam ſecundùm ſupernaturalitatem adæquatè ſumptam. n. 23. Eſt igitur gratia participatio naturæ Divinæ infinitæ in ſenſu ſpecificativo, non reduplicativo. n. 24. p. 75.
Diſparitas, quare æternitas ſit formaliter participabilis, non item infinitas. n. 25.
Per gratiam homo adoptatur in filium DEI. p. 75. n. 1.
Gratia habitualis per ſe ipſam formaliter & adæquatè ſine favore extrinſeco conſtituit hominem filium adoptivum DEI. p. 76. n. 5. & ſeqq.
Gratia ſanctificans eſt formalis terminus generationis ſpiritualis. n. 6. habet omnes conditiones adoptionis. n. 8.
Cur aliquis favor extrinſecus requiratur ad meritum, & non ad filiationem odoptivam? n. 12.
Filiatio adoptiva in recto non diſtinguitur à gratia. n. 14. p. 77.
In Chriſto gratia non confert effectum filiationis adoptivæ. n. 15. p. 77.
Si DEUS animæ juſtæ denegaret concurſum ad gloriam, illa per gratiam ſanctificantem acceptaretur ad gloriam in jure, non in re. n. 16. p. 78.
Viſio beata non poteſt communicari ſine gratia. n. 17. p. 78.
Homo elevatus ad viſionem DEI ſine gratia, non eſſet Filius adoptivus DEI. n. 18.
Gratia formaliter n. 2. & realiter diſtinguitur à charitate. n. 4. p. 78.
Gratia formaliter facit DEO dilectum, & amabilem, non dilectivum DEI. n. 3. p. 79.
Datur realis dependentia inter gratiam, & charitatem. n. 6.
Effectus formales gratiæ & charitatis ſunt in ſubjectis realiter diſtinctis. n. 8.
Authoritates S. Script. quibus idem effectus videtur adſcribi gratiæ & charitati, exponuntur. n. 10. p. 80.
Non poteſt ab eadem forma procedere eſſe amatum, & eſſe amativum. n. 11. p. 81.
Gratia facit hominem ſupernaturaliter bonum in omni genere operandi radicaliter. n. 13.
Homo in ſola gratia conſtitutus ſine charitate eſſet ſimpliciter DEO gratus; non autem conſtitutus in ſola charitate ſine gratia. n. 14.
Immediatum ſubjectum gratiæ eſt ſubſtantia animæ n. 15. p. 82.
Virtutes ſupernaturales phyſicè emanant ex gratia. n. 16. inter quas etiam numerantur fides, & ſpes, quamvis ſubinde ſeparatim exiſtant. n. 17.

Gratia perfectio.

Gratia ſanctificans eſt ſimpliciter perfectior omnibus formis ſupernaturalibus. D. 7. a. 5. n. 3. p. 83.
Viſio beata, quia non eſt finis qui, ſed quo, non debet eſſe perfectior, quàm gratia. n. 4. p. 84.
Gratia excedit ſua perfectione omnes formas ſubſtantiales. n. 5.
Ideò juxta S. Th. juſtificatio impij eſt majus Opus DEI, quàm creatio Mundi. n. 5.
Gratia dependet à ſubſtantia ſolùm in genere cauſæ materialis receptivæ. n. 10. p. 85. Eſt ex natura rei permanentior in eſſendo quàm ſubſtantia. n. 11.
DEUS non poteſt creare formam ſpecificè meliorem, quàm ſit gratia. n. 12. p. 86.
Gratia ſanctificans eſt ejuſdem ſpeciei in omnibus ſubjectis. n. 13. etiamſi in diverſis ſubjectis habeat diverſos effectus ſecundarios. n. 14.
Poteſt dari gratia intenſior in infinitum. n. 15. p. 87.
Neque per abſolutam potentiam poteſt dari alia gratia ſanctificans perfectior, aut ſpecie diſtincta à præſenti. n. 16.

Gratia ſufficiens.

Duplici modo accipitur ſufficientia auxilij, vel gratiæ. D. 5. a. 1. n. 1. p. 42.
Debet neceſſariò admitti auxilium gratiæ ſufficiens, diſtinctum ab efficaci. n. 2. Janſeniſtica impugnatio eliditur. n. 3. p. 43.
Præter gratiam ſufficientem externam, ulteriùs requiritur gratia interna. n. 4. p. 43.
Poteſt gratia etiam ſufficiens, dici efficax ſecundùm quid, & comparativè ad actum imperfectum. n. 5.
Gratia ſufficiens formaliter ſpectata, prout continet intentionem DEI, ſic continet actum perfectum, ad quem ordinatur. n. 6.
Alia auxilia ſunt proximè, alia remotè ſufficientia. n. 7. V. *Auxilium.*
Si homo faciat, quod in ſe eſt ex viribus gratiæ, diſponitur ad conſequenda ulteriora auxilia, vel gratiam ſanctificantem conſequendam. a. 2. n. 1. p. 45.
Si faciat, quod in ſe eſt ex ſolis viribus naturæ, præſcindendo ab omni pacto, vel promiſſione divina, ex natura rei non conſequitur gratiam ſupernaturalem. ibid.
Nullum datur pactum infallibiliter conferendi gratiam homini facienti, quod in ſe eſt, ex viribus naturæ. n. 2.
Impugnatur pactum Molinæ authoritate Concilij Arauſicani. n. 3. cujus intentio contra Adverſariorum reſponſiones expenditur. n. 4. p. 48. 49.
Diſpoſitio ad gratiam debet eſſe ejuſdem ordinis cum gratia. n. 5. p. 49.
Diſpoſitio negativa naturalis ad gratiam impugnatur. n. 6. p. 50.
Homo nunquam facit, quod in ſe eſt, per ſolas vires naturæ. n. 7.
Lex conferendi gratiam facienti, quod in ſe eſt per vires naturæ, eſt ſine fundamento, & implicat. n. 8.
Exponitur authoritas S. Auguſtini, & D. Th. n. 9.
Puer veniens ad uſum rationis accipit auxilium ſupernaturale. n. 10.

Exponitur honeſtum ſupernaturale, & neceſſitas auxilij ſupernaturalis ad illud proſequendum. n. 11.

H.

Habitus.

Soli habitus virtutum ſupernaturalium non dant proximum poſſe ſupernaturaliter operandi. D. 4. a. 1. n. 18. p. 36.

Hæres, Hæreditas.

Quinam poſſint eſſe hæredes. D. 46. a. 4. n. 1. & ſeqq.
Quotuplex ſit hæres, & quæ onera ipſius? n. 5.
Hæres ex teſtamento alius neceſſarius, alius non neceſſarius. n. 6.
Quinam hæredes neceſſarij & eorum jura? n. 7.
Parentes ordinariè peccant conſtituendo inæqualitatem inter neceſſarios hæredes. n. 8.
Quis hæres ab inteſtato, quis hæres ſuus? n. 9.
Quid ſit hæreditas, & quæ partes ipſius? n. 10. V. *Teſtamentum. Legatum.*
Quid ſit fideicommiſſum? n. 14.
Quid, & quotuplex ſit ſubſtitutio? n. 15.

Hæreſis. Hæreticus.

Cuinam tribuatur nomen hæretici? D. 11. a. 1. n. 8. p. 129.
Hæreticus amittit fidem Divinam. D. 19. a. 4. n. 7. p. 197. & tantùm retinet naturalem facilitatem aſſentiendi aliquibus articulis fidei. n. 9.
Hæretici nullam habent unitatem, fidei, doctrinæ, vel regiminis, ſola ipſorum unitas eſt in oppugnatione Eccleſiæ Catholicæ. D. 18. a. 1. n. 7. 8. 9. 10. p. 179.
Hæretici & Acatholici nullam habent ſanctitatem in ſuis authoribus, qui jam à multis ſæculis fuerunt ab Eccleſia damnati. a. 2. n. 7. 8. p. 183. è quibus miniſter Puritanus in die Paraſceves exponit evangelium de nuptijs in Cana Galilææ. n. 9.
Primus Author acatholicæ doctrinæ eſt ſpiritus mendacij. n. 10. p. 184. quâ cultus DEI imminuitur. n. 11. blaſphemiæ in DEUM, & Deiparentem evomuntur. n. 12. introducitur difformitas cum vita & doctrina Chriſti. n. 13. aperitur ſumma opinandi licentia in rebus fidei. n. 14. homines retrahuntur à bono, & morum diſciplina ſolvitur. n. 15.
Ipſorum hæreticorum teſtimonia de fructibus ſuæ doctrinæ. n. 16.
Nulla eſt apud hæreticos vitæ ſecuritas. n. 18. ut Lutherus de ſeipſo teſtatur. n. 19.
Miracula Lutheri, & Calvini. n. 22.
Hæreſis eſt ſpecies infidelitatis formaliter diſtincta à paganiſmo, & Judaiſmo. D. 20. a. 1. n. 8. ad hanc apoſtaſia reducitur. n. 13.
Hæreſis definitur voluntarius & pertinax error intellectûs contra aliquam vel plures fidei veritates, ab eo electus, qui Chriſti fidem profitetur. a. 2. n. 1. Singulæ partes definitionis exponuntur. n. 2.
Pertinacia eſt de ratione hæreſis. n. 3. ad quam non requiritur mora temporis, vel prævia admonitio. n. 4.
Credens cum ignorantia vincibili aliquem errorem, tanquam ab Eccleſia propoſitum, non eſt hæreticus. n. 5. Econtra credens verum articulum, cum exiſtimatione, quòd ſit contra doctrinam Eccleſiæ eſt hæreticus. n. 6.
Pœnæ hæreticorum ſunt in duplici genere. n. 7.
Eccleſia habet poteſtatem hæreticos puniendi. n. 8.
Quomodo hæretici ſint extra Eccleſiam? n. 9.

Honor.

Homo habet honoris dominium. D. 28. a. 3. n. 1. p. 285.

Homicidium.

Datur legitima poteſtas occidendi nocentes. D. 37. a. 1. n. 1. p. 344.
Etiam impœnitentes, & non ſubditos. n. 2. Quæ tamen publicæ tantùm authoritati competit. n. 3.
Quid dicendum in caſu, quo homines ſingillatim viverent? n. 4.
Quid de familijs non ſubordinatis. n. 5. p. 345.
Proſcripti à privatis occidi poſſunt authoritate publicâ. n. 6.
Maritus occiſor adulteri non excuſatur à peccato. n. 7.
Directa occiſio innocentis nunquam licet. a. 2. n. 1. neque in caſu, quo inſtat communitati excidium, niſi occidat innocentem. n. 2. 3. qui tamen ſi nolit ipſe ſe tradere, poterit à republica tradi tyranno. n. 4. p. 345. 346.
Expenduntur momenta ſententiæ affirmantis poſſe condemnari à judice innocentem privatâ ſcientiâ, qui ſecundùm allegata & probata eſt nocens. n. 5. 6. Et ſententiæ probabiliùs negantis. n. 7.
Indirecta occiſio innocentis ex cauſa graviſſima licet. n. 8.
An liceat mulieri fœtum expellere. n. 9.
Licita eſt injuſti invaſoris occiſio propter conſervationem vitæ, & membrorum cum moderamine inculpatæ tutelæ. a. 3. n. 1. p. 347.
Non item ſi dederis gravem cauſam invaſioni. n. 2. Licet pariter alienæ vitæ injuſtum aggreſſorem occidere. n. 3. Ordinariè tamen non eſt obligatio hoc modo tuendi vitam propriam, vel alienam. n. 4. 5. 6. p. 348.
An, vel quando liceat occidere hominem pro tuendis fortunis? n. 7.
An pro tuendo honore, & pudicitia? n. 8.
Liceátne homini privato tyrannum occidere? n. 9.
An liceat furem fugientem telo ferire? n. 10. p. 349.
An liceat repercutere, vel perſequi injuriantem poſt illatam injuriam? n. 11.
Non licet detractorem è medio tollere. n. 12. neque calumniatorem etiam vitæ inſidiantem. n. 13.
An exceſſus inculpatæ tutelæ in non fugiendo ſit peccatum contra juſtitiam? n. 14.
Inimicum, antequam decrevit occidere, non licet occidendo prævenire: licet, ſi ſit in proxima diſpoſitione occidendi. a. 4. n. 2. p. 350.
Speculativè probabile eſt licere præventionem poſt efficax decretum & diſpoſitiones remotas

inva-

Digitized by Google

invadendi. n. 3. Practicè probabiliùs eſt non licere. n. 4. V. *Duellum.*
Quid, quantúmve debeat homicida reſtituere? V. *Reſtitutio.*

Homo.

Homo conſideratur juxta diverſos ſtatus. D. 1. a. 2. n. 1. & ſeqq. p. 4. V. *Natura.*
De intrinſeca ratione hominis eſt, ut pars Superior gubernet inferiorem. n. 12. p. 5.
Homo per peccatum factus eſt deterior in anima, quàm fuiſſet in ſtatu puræ naturæ. a. 3. n. 10. habet poſt peccatum eaſdem potentias phyſicè, non autem moraliter. n. 11. p. 9.
Homo lapſus quomodo indigeat gratia ſpeciali ad cognoſcendum verum, & faciendum bonum? V. *Gratia.*
Quomodo verificetur, quòd nemo de ſuo habeat niſi mendacium, & peccatum. D. 2. a. 2. n. 16. p. 17.
Homini facienti quod in ſe eſt cum auxilio gratiæ, DEUS non denegat ſuam gratiam. n. 20. p. 18.
Homo in natura lapſa non poteſt efficaciter converti in DEUM, ut ultimum finem naturalem, quin convertatur in ipſum etiam ut ultimum finem ſupernaturalem. D. 2. a. 3. n. 7. p. 20.
Homo in ſtatu puræ, & lapſæ naturæ conſideratus. V. *Natura.*
An omnes homines accipiant auxilia ſufficientia ad ſalutem? V. *Auxilium. Gratia.*
Homo denominatur DEO dilectus mediante forma, quâ conſtituitur objectum dilectionis. D. 7. a. 1. n. 19. p. 69.
Homo juſtus an, & quid mereatur? V. *Meritum.*
Homo veniens ad uſum rationis tenetur ſe convertere non tantùm in bonum honeſtum naturale, ſed etiam ſupernaturale. D. 5. a. 2. n. 7. 10. 11. p. 50. & 51.
Homo non eſt ſuæ vitæ, & membrorum dominus, ſed cuſtos. D. 28. a. 3. n. 1. p. 282. Seipſum occidendo peccat præcipuè contra jus DEI, & charitatem ſui. n. 2. p. 283. Etiamſi ob crimen eſſet condemnatus ad inferendam ſibi necem. n. 34. Exempla quædam in contrarium adducta exponuntur. n. 5. 6.
Licet homini vitam ſuam certo periculo mortis exponere pro defenſione fidei, & virtutis. n. 7. p. 284 pro conſervanda ſpirituali vita proximi. n. 8. pro bono amicitiæ, & pietatis. n. 9. 10. pro conſervatione pudicitiæ. n. 10. in gravi neceſſitate proximi pro bono charitatis. n. 11. pro bono abſtinentiæ, & diſciplinæ religioſæ. n. 12. pro bono patriæ. n. 14.
Damnatus ad mortem non tenetur fugere, aut panem accipere; ſi ſit damnatus ad moriendum fame. n. 13.
Licet ſubire periculum accelerandæ mortis pro obtinenda majori perfectione. n. 15.
Homo eſt dominus ſuæ famæ, & honoris. a. 4. n. 1. bonorúmque Spiritualium. n. 2. p. 285.
Homo in hominem habet Dominium jurisdictionis & quandoque proprietatis. n. 3. 4.

Hypotheca.

Quid, & quotuplex ſit hypotheca? D. 34. a. 2. n. 9. p. 329.
Hypothecarij creditores præferuntur chirographarijs. n. 14.

I.

Janſenius.

Janſenij error circa gratiam. D. 1 a. 1. n. 8. p. 3.

Infideles, Infidelitas

Infideles alij privativè, alij negativè tales. D. 5. a. 1. n. 11. p. 44. Neutris deſunt auxilia ſaltem remota ad credendum. n. 28. p. 47. V. *Auxilium. Gratia.*
Infidelitas eſt formaliter voluntarius error intellectûs contra fidem renitentis cum pertinacia. D. 20. a. 1. n. 1. p. 198. unde non omne peccatum contra fidem eſt infidelitas. n. 2. p. 199. & errans ex ignorantia vincibili contra fidem non eſt propriè infidelis. n. 3.
Eſt peccatum commiſſionis; non omiſſionis. n. 4.
Deliberatè dubitans de rebus fidei incidit in peccatum infidelitatis. n. 5.
Infidelitas eſt majus peccatum, quàm quæ committuntur contra virtutes morales. n. 6.
Peccata infidelitatis contra articulos fidei poſſint in infinitum multiplicari. n. 7.
Infidelitas adæquatè dividitur in paganiſmum, Judaiſmum, & hæreſin. n. 8. quæ ſunt ſpecies eſſentialiter diſtinctæ, n. 9. nec obeſt oppoſita fidei unitas. n. 10. Favet mens, & diſcurſus S. D. n. 11.
Atheiſmus pertinet ad paganiſmum. n. 12. apoſtaſia ad hæreſin. n. 13.
Turciſmus ad paganiſmum. n. 14.
Catechumenus à fide deficiens fit hæreticus coram DEO. n. 15.
Hæreſis intenſivè eſt gravior, quàm Judaiſmus, & paganiſmus. n. 17.
Extenſivè gravior eſt paganiſmus. n. 18.
Infideles non poſſunt compelli ad fidem. n. 19. Poſſunt armis invadi, ſi impediant prædicationem Evangelij. n. 20. & aliquando adigi ad audiendas conciones. n. 21.
Subditi infideles poſſunt compelli ad ſervandam legem naturalem. n. 22.
Quinam ritus infidelium tolerari poſſint. n. 23.
Poſſunt infideles habere dominium ſupra fideles. n. 24.
Infideles Principes præciſè ratione infidelitatis non poſſunt privari ſuis regnis. n. 25.
Actus externus infidelitatis non ſemper eſt ab infidelitate. D. 19. a. 3. n. 2. p. 194.

Injuſtitia.

Injuſtitia eſt habitus vitioſus, quo quis lædit jus alterius. D. 23. a. 3. n. 1. p. 246.
Aliud eſt facere injuſtum, & aliud facere injuſtè. n. 2.
Nemo patitur injuſtum volens n. 3. ad quod requiritur, ut voluntas jure ſuo cedentis ſit valida, & efficax. n. 4. p. 246.

Digitized by Google

Intellectus.

Intellectus ſpeculativus non eſt vulneratus in principijs intrinſecis. D. 2. a. 1. n. 14. p. 12.

Judex. Judicium.

Quid, & quotuplex ſit judex? D. 47. a. 1. n. 1. p. 421.

Poteſt fungi officio judicis, quisquis naturâ vel jure non prohibetur. n. 2.

Tria ſunt requiſita ex parte judicis, authoritas, ſcientia, & juſtitia. n. 3.

Quæ jurisdictio judici ſit neceſſaria? n. 4.

Actus exerciti ab habente titulum coloratum ſunt validi. n. 5.

Qualis notitia, & inquiſitio Judici ſit neceſſaria? n. 6.

Judex tenetur procedere ſecundùm allegata & probata. n. 7.

In cauſis civilibus etiam innocens poteſt damnari, qui ſecundùm allegata & probata eſt nocens. n. 8. In cauſa ſanguinis probabiliùs non poteſt. n. 9. p. 422.

Quomodo judex errans teneatur ad reſtitutionem? n. 10.

Quid ſit acceptio perſonarum? a. 2. n. 1. p. 423.

Judex peccans per acceptionem perſonarum tenetur ad reſtitutionem. n. 3.

Quibus modis in judicio fiat acceptio perſonarum? n. 4.

Poſſunt judices à litigantibus accipere ſtipendium in defectu alterius proviſionis. n. 12.

Judex à Litigantibus extorquens munera peccat contra juſtitiam. n. 13. nec ſemper acquirit dominium acceptorum munerum. n. 14.

Quid in judicio ſit actor, Accuſator, accuſatio? a. 3. n. 1. p. 425.

Quinam arceantur ab accuſando. n. 2.

Quando ſit obligatio accuſandi. n. 3. quando poſſit ab accuſatione deſiſti? n. 4.

Conditiones requiſitæ, ut teſtes ſint idonei. n. 5. quas non ſemper poſcit neceſſitas. n. 6. quis neceſſarius teſtium numerus? n. 7. quando ſit obligatio deponendi teſtimonium? n. 8. p. 426.

Conditiones requiſitæ, ut teſtes faciant plenam probationem. n. 9.

Falſum teſtimonium eſt multiplex peccatum. n. 10.

Subterfugiens teſtimonium debitum non tenetur ad reſtitutionem. n. 11.

Reus legitimè non interrogatus non tenetur fateri crimen. a. 4. n. 1. p. 427.

Legitimè interrogatus tenetur fateri. n. 2. 3. 4. Poteſt tamen ſacramentaliter abſolvi, ſi nolit fateri crimen capitale. n. 5.

Reo ad mortem damnato licet fugere, & effringere carcerem. n. 6.

Peccat reus accuſatori, vel teſti falſum crimen objiciens. n. 7. p. 428. V. *Advocatus.*

Judicium temerarium.

Quid ſit judicium temerarium, & quomodo per illud peccetur, & pro illo ſatisfiat? D. 39. a. 2. p. 361.

Juramentum.

Juramentum aliud aſſertorium, aliud promiſſorium. D. 41. a. 5. n. 1. p. 380.

Quomodo contractus juramento firmentur? n. 10. & ſeq. V. *Contractus.*

Jus.

Jus in primaria ſignificatione eſt idem quod juſtum. D. 23. a. 2. n. 1. p. 243.

E quo derivantur variæ analogicæ juris acceptiones. n. 2.

Explicatio & diviſio juris poteſtativi. n. 3. p. 244. Hujus correlativum eſt debitum non morale, ſed legale. n. 5.

Exponitur diviſio juris in jus *in re, & ad rem.* D. 26. a. 1. n. 1. p. 257.

Ad jus in re requiritur aliqualis rei exiſtentia. n. 2.

Jus ad rem acquiritur aliquo titulo juris; jus in re traditione, & apprehenſione. n. 3.

Poteſt circa eandem rem unus habere jus reale, & alius perſonale. n. 4.

Jus ad rem tribuit actionem perſonalem; jus in re realem. n. 5.

Jus in re latiùs patet, quàm dominium. n. 6. Jus reale diverſæ rationis in eandem rem pluribus poteſt competere. n. 7. p. 258.

Juſtificatio.

Juſtificatio eſt majus opus DEI, quàm creatio Mundi. D. 7. a. 5. n. 5. p. 84.

DEUS ſolus eſt cauſa efficiens principalis juſtificationis. D. 8. a. 1. n. 1. p. 89.

Juſtificatio ſignificat tranſitum à non eſſe gratiæ ſanctificantis. a. 2. n. 1. p. 91.

Hæreſis Calviniſtica de juſtificatione per imputationem juſtitiæ Chriſti. n. 2.

Juſtificatio fit per receptionem gratiæ intrinſecè inhærentis. n. 3.

Interna ſanctificatio, & remiſſio peccatorũ non tantùm concomitanter ſe habent, ſed ſunt formales effectus gratiæ. n. 5. nec tantùm morales, ſed etiam phyſici. n. 6.

Juſtificatio impij, & remiſſio peccatorum, non ſunt duæ mutationes realiter diſtinctæ. n. 7. p. 92.

Unica cauſa formalis noſtræ juſtificationis eſt gratia ſanctificans. n. 10. & ſeqq. p. 92. & 93.

Dilectio, & contritio neque in ſtatu puræ naturæ formaliter juſtificarent. n. 15. p. 94.

Ad juſtificationem non requiritur favor extrinſecus. n. 17. p. 94. V. *Gratia.*

Implicat peccatum remitti per condonationem extrinſecam. a. 3. n. 1. p. 95. etiam in ſtatu puræ naturæ. n. 3. nec eſt idem modus, quo DEUS, & quo homo homini remittit offenſam. n. 5.

Quænam requirantur diſpoſitiones ad juſtificationem? V. *Gratia.*

Parvulorum juſtificatio pertinet ad legem extraordinariam. a. 5. n. 7. p. 97.

Juſtitia.

Juſtitia à juſto derivata variè accipitur. D. 23. a. 1. n. 1. p. 242.

Definitio juſtitiæ, ejúſque expoſitio. n. 2. Eſt vera & ſpecialis virtus. n. 3. Habet non tantùm medium rationis, ſed etiam rei. n. 4. Ordinat hominem ad alterum affectivè, non directivè; ideóque eſt in voluntate, nõ in intellectu. n. 5. p. 243. Jus ſuum cuique velle tribue-

Digitized by Google

tribuere etiam continet voluntatem alterius jus non violandi. n. 6.

Oſtenditur, quomodo medium juſtitiæ ſit invariabile. n. 7.

Formale objectum juſtitiæ eſt æqualitas debiti cum jure alterius. a. 2. n. 6. p. 244. Ubi ratio formalis eſt honeſtas æqualitatis. n. 7. Objectum materiale proximum eſt operatio. n. 8. objectũ cui eſt perſona, quatenùs habens jus activum. n. 8. Hinc juſtitia non eſt principaliter circa paſſiones. n. 9. p. 245.

Conditiones eſſentiales ad juſtitiam requiſitæ, ſunt debitum legale, æqualitas, & alteritas non tantùm perſonarum, ſed jurium. n. 10. 11. p. 245.

In redditione debiti juſtitia ſaltem implicitè intendit æqualitatem. n. 12.

Non ſemper ſufficit ad ſatisfactionem juſtitiæ æqualitas pretij pro re. n. 13.

Variæ inſtantiæ diluuntur. n. 14.

Juſtitia dividitur in tres ſpecies: legalem, commutativam, & diſtributivam. D. 24. a. 1. n. 1. quarum ſingulæ definiuntur. n. 3 p. 247.

Legalis juſtitia eſt virtus Specialis. D. 24. n. 4. p. 247. Eſt eadem in Principe, & ſubditis. n. 7. 8. p. 148. unde differt à prudentia Principis. n. 9. Eſt habitus non objectivè, ſed ſubjectivè architectonicus. n. 10. & perfecta juſtitia. n. 12. p. 249. Totum fictione juris habetur pro perſona diſtincta. n. 13.

Juſtitia diſtributiva eſt ſimpliciter dicta juſtitia. a. 2. n. 1. habens omnes conditiones rigoroſæ juſtitiæ. n. 2. p. 249. differt in pluribus à commutativa juſtitia. n. 3. p. 250.

Quodnam ſit eſſentiale diſtinctivum unius ab altera? n. 4.

Diſtributiva intendit æqualitatem geometricam; commutativa arithmeticam. n. 5.

Vindicativa, & œconomica juſtitia tantùm ſunt partes potentiales juſtitiæ. n. 6.

Ad ponendam æqualitatem juſtitiæ requiritur, ut exhauriatur in altero jus & legitima facultas aliquid exigendi. D. 25. a. 1. n. 1. p. 251.

Juſtitiæ æqualitas eſt impedibilis per ſe, & per accidens. n. 2.

Non poteſt DEO denegari juſtitia ſaltem eminentialis. n. 3.

Legalis tamen juſtitia non eſt formaliter in DEO. n. 4.

Nec juſtitia diſtributiva in homine versùs DEUM. n. 5. nec in DEO commutativa versùs hominem formaliter admitti poteſt. n. 6. 7. p. 252. propter inabdicabile, & intransferibile dominium DEI. n. 8. cujus titulo DEO debetur quodcunque opus ſub quocunque pacto exhibitum. n. 9. neque datur inter DEUM & creaturas alteritas jurium. n. 10. Compenſatio meriti ad æqualitatem datur à DEO ex gratuito affectu. n. 12. p. 253.

DEUS conferendo creaturæ dominium, non eximit illam ab eſſentiali ſubjectione. n. 13.

Diſparitas inter jus Divinum, & jus altum Principis. n. 14.

In DEO non datur formalis juſtitia diſtributiva. a. 2. n. 1. p. 253. cùm hæc non ſit ſeparabilis ab omni imperfectione. n. 4. p. 254.

Non datur in homine juſtitia commutativa ergà DEUM. a. 3. n. 1. p. 254. cùm DEO nullius creaturæ poſſeſſio, vel uſus ſubduci poſſit. n. 2. p. 255.

Inter DEUM, & hominem eſt phyſica, non moralis diſtinctio voluntatum propter eſſentialem ſubordinationem. n. 3 p. 255.

Diſparitas de virtute religionis, & obedientiæ. n. 4.

Juſtitia tam diſtributiva, quàm commutativa quoad aliquem modum formaliter in DEO reperitur. n. 5. Juſtitia eminentialis DEI formaliter diſtinquitur à virtute fidelitatis, & veracitatis. n. 6.

Inter patrem & filium quà tales non intercedit rigoroſa juſtitia in filij bonis jure nõ exceptis, & antequàm filius ſit emancipatus. a. 4. n. 4. 256. neque inter dominium, & ſervum quà tales. n. 6.

Inter uxorem, & maritum intercedit rigoroſa juſtitia quoad redditionem debiti matrimonialis, & in bonis utrique proprijs, non autem in bonis communibus. n. 5.

L.

Legatum.

Legatum ex teſtamento imperfecto errore facti poteſt repeti. D. 46. a. 2. n. 4. p. 415.

Valent legata inſerta pio teſtamento inſolemni. a. 3. n. 7. p. 417. imò valent etiam inſerta teſtamento profano imperfecto. n. 10. p. 418.

Definitio legati exponitur. a. 4. n. 11. p. 419.

Quinam legare poſſint? n. 12.

Quidnam legari poſſit? n. 13.

Liberum arbitrium.

Eſt infirmius in natura lapſa, quàm foret in pura. D. 1. a. 3. n. 2. p. 6.

Licentia.

Qualis debeat eſſe licentia Prælati, ne Religioſus peccet contra votum paupertatis. D. 30. a. 7. n. 5. p 303.

Licentia Superioris ad uſum ſuperfluos etſi illicita, eſt tamen valida. n. 6.

Licentia generalis aufert malitiam proprietatis. n. 7.

Sufficit tacita licentia Superioris, & ſi poſſit adiri; præſumpta verò, quando commodè adiri nequit. n. 10.

Ludus.

Quid ſit ludus, & quid requiratur, ut ſit licitus? D. 44. a. 3. n. 2. p. 404.

M.

Machumetani.

Machumetani non habent veram unitatem religionis. D. 18. a. 1. n. 14. p. 180.

Superſtitio Machumetana, ſeu Turciſmus reducitur ad paganiſmum. D. 20. a. 1. n. 14. p. 200.

Maritus.

An detur perfecta juſtitia inter maritum & uxorem. D. 25. a. 3. p. 256. V. *Juſtitia.*

Meritum.

Meritum latiſſimè eſt opus retributione dignum. D. 9. n. 1. p. 101.

Tam nomen, quàm ipſum ſignificatum meriti reperitur in SS. litteris. D. 9. a. 1. n. 2.
Meritum definitur: actio ſtudioſa, libera in obſequium præmiantis exhibita, ab homine juſto, & viatore procedens. n. 5. p. 102. Unde excluduntur à ratione meriti habitus, potentia, & pura omiſſio. n. 6.
Præter libertatem, & bonitatem moralem operis requiritur ad meritum directio in obſequium præmiantis. n. 7. 8. 9.
Chriſti dilectio fuit meritoria, & libera, quatenùs fuit regulata per lumen ſcientiæ infuſæ. n. 10.
Angelus in primo inſtanti habuit ſufficientem libertatem ad merendum. n. 11. p. 103.
Acceptatio Divina non eſt adæquata ratio merendi. n. 12.
Merens debet eſſe conſtitutus in gratia. num. 13. viator, non comprehenſor. num. 14. Animæ purgatorij nil merentur. n. 15.
Meritum dividitur in condignum, & congruum. n. 16. p. 104. quorum varia ſunt diſcrimina. n. 18. p. 104.
In merito condigno æqualitas cum præmio eſt ſpectanda formaliter. n. 17. p. 104.
Ad meritum requiritur ex parte Dei ordinatio ad præmium ſeu promiſſio dandi præmium. a. 2. n. 2. non ut ratio formalis, ſed ut conditio merendi. n. 4. p. 105. cum quâ optimè ſtat intrinſecus valor & condignitas operis meritorij. n. 5. Eſtque hæc ordinatio ſuperaddita voluntati dandi gratiam. n. 6.
Gloria æterna partim eſt corona juſtitiæ, partim miſericordiæ. n. 7.
Meritum eſt actûs humani proprietas moralis & relativa. n. 8.
Plus requiritur ad meritum, quàm ad demeritum. n. 9. p. 106.
Ad meritum requiritur condignitas operis acceptata, quæ non eſt ſine ordinatione Divina. n. 10.
Diſparitas inter meritum ad hominem, & ad DEUM. n. 11.
Voluntas dandi gratiam eſt ſeparabilis à voluntate illam dandi tanquam principium meriti; ideóque debet accedere voluntas ordinativa operum ad mercedem vitæ æternæ. n. 12.
Actus naturaliter honeſti hominis juſti poſſunt eſſe meritorij vitæ æternæ. a. 3. n. 1. p. 106. ad quod non ſufficit ſola concomitantia gratiæ. n. 2. p. 107.
Actus naturaliter honeſti per imperium charitatis non fiunt intrinſecè meritorij vitæ æternæ. n. 3.
Diſparitas inter actus virtutis infuſæ, & acquiſitæ. n. 6. p. 108.
Obſervantia mandatorum ut radicata in charitate meretur vitam æternam. n. 7. p. 108.
Actus meritorius indiget imperio formali, vel virtuali charitatis. a. 4. n. 2. p. 108.
Relatio in ultimum finem requirit ſaltem virtuale imperium charitatis. n. 5. p. 109.
Actus virtutum infuſarum intrinſecè merentur beatitudinem eſſentialem. n. 7. p. 109. habéntque omnes conditiones ad meritum requiſitas. n. 8. p. 110.
An, & quomodo opera ſint meritoria, quæ exercentur ab homine juſtificato in Sacramento cum attritione. n. 11.
Actus virtutis infuſæ eſt magis meritorius, quàm virtutis acquiſitæ. n. 12.
Quomodo actus virtutis infuſæ mereatur præmium accidentale. n. 13.
Juſtus per bona opera meretur augmentum gratiæ, & vitam æternam. a. 5. n. 1. p. 111.
Juſtus de condigno meretur primam gloriam. n. 2.
Prima gratia actualis ſub nullum cadit meritum. n. 4. p. 112.
Meritum congruum dividitur in ſtrictè, & latè acceptum. n. 5.
Homo non poteſt mereri de potentia ordinaria primam gratiam de condigno. n. 6. neque de congruo ſtrictè ſumpto. n. 7. benè de congruo latè accepto. n. 8.
Prima gratia neque per abſolutam potentiam poteſt cadere ſub meritum ſtrictum operum antecedentium. n. 10. neque ſub meritum operum conſequentium. n. 11. & ſeqq. p. 113.
Merita conſequentia fuerunt agnita à Semipelag. & impugnata à S. Auguſtino. n. 14. evertunt naturam gratiæ. n. 15. & habent intrinſecam repugnantiam cum connaturali prædicato meriti. n. 16.
Genus cauſæ meritoriæ non poteſt pertinere ad genus cauſæ finalis. n. 18.
In nullo genere, & ordine poteſt meritum gratiam prævertere. n. 19.
Excluditur diviſio meriti in impetratorium, & compenſativum. n. 20. p. 114.
Juſtus non poteſt de condigno, vel congruo propriè ſumpto mereri reparationem poſt lapſum. n. 21.
Perſeverantia finalis non cadit ſub meritum ſtrictè. n. 22. ſed latè ſumptum. n. 23.
Bona temporalia ſecundùm ſe non cadunt ſub ullum meritum hominis juſti. n. 25. Cadunt ſub meritum condignum, prout ſerviunt ad ſalutem æternam. n. 26. p. 115.
Peccator nullo modo meretur bona temporalia. n. 27.
Nullus purus homo poteſt alteri mereri primam gratiam de condigno. n. 31. p. 116. bene de congruo. n. 32.
Meritum congruum primæ gratiæ mortificatur per peccatum. n. 33.
Per extraordinariam potentiam poteſt purus homo alteri mereri primam gratiam de condigno. n. 34.

Metus.

An, & quomodo valeant contractus ex metu initi. D. 41. a. 3. V. *Contractus.*

Mohatra.

Contractus mohatra eſt uſurarius. D. 43. a. 3. n. 7. p. 400.

Monopolium.

Quid, & quotuplex ſit monopolium? D. 43. a. 3. n. 8. p. 400.
Monopolium à Principe conceſſum poteſt eſſe licitum. n. 9. Aliæ ſpecies monopolij vel injuſtæ, vel periculoſæ. n. 10. 11.

Digitized by Google

Montes pietatis.

Quid ſint montes pietatis? D. 42. a. 4. n. 1. p. 390.

Non ſunt uſurarij. n. 2.

Mutuum.

Definitio mutui explicatur. D. 42. a. 1. n. 1. p. 385.

In reſtitutione mutui extra pecunias regulariter eſt ſpectanda intrinſeca rei bonitas. n. 2. In pecunia verò ordinariè valor extrinſecus. n. 3.

Obligatione mutui liberatur filiusfamilias. n. 4. cum certis limitationibus. n. 5. item pupilli, & minorennes. n. 6. probabiliter etiam Eccleſiæ, & cauſæ piæ. n. 7. tametſi oppoſita quoque ſententia ſit probabilis. n. 8. V. *Vſura.*

Quid ſit titulus lucri ceſſantis, & damni emergentis? a. 3. n. 1. p. 388.

Ex utroque titulo licet accipere ſupra ſortem ſub certis conditionibus. n. 2.

An poſſit accipi ſupra ſortem ratione pœnæ conventæ. n. 3.

Quid ſit periculum mutui, & rei mutuatæ? n. 4.

Ob ſolum periculum rei mutuatæ nihil licet accipere. n. 5. niſi deducatur in pactum. n. 6.

N.

Natura.

Naturæ ſtatus quid ſignificet? Tr. 9. D. 1. a. 1. n. 1. p. 4.

Quinque diverſi ſtatus naturæ. n. 2.

Quid ſtatus naturæ puræ, & integræ? n. 3.

Status naturæ innocentis, lapſæ, reparatæ. n. 4. 5. 6.

Poſſibilitas ſtatûs naturæ probatur authoritate S. D. & ratione. n. 8. 9. 10. p. 5.

In ſtatu puræ naturæ homo poſſet obtinere beatitudinem. D. 1. a. 1. n. 14. p. 6. & reſurrectionem ex mortuis. n. 16. 17. p. 6.

Status puræ naturæ terminativè ſpectatus non excludit omne beneficium ſupernaturale. n. 17. p. 6.

Natura humana ab intrinſeco petit, ut pars ſuperior inferiorem gubernet politicè. D. 1. a. 2. n. 12. p. 4.

Natura per peccatum non tantùm eſt ſpoliata, ſed etiam vulnerata. D. 1. a. 3. n. 1. p. 6.

Natura pura dicit naturalem habitudinem ad DEUM ut ultimum finem. n. 6. p. 7.

Natura lapſa habet intrinſecum impedimentum ſe convertendi in DEUM. n. 7.

Cur homo per peccatum fiat deterior in anima, quàm foret in ſtatu puræ naturæ? n. 10. p. 8.

Naturæ humana eſt magis corrupta quoad appetitum boni, quàm quoad cognitionem veri. n. 13. p. 12.

In natura integra poſſibilis erat efficax DEI dilectio ſine gratia ſpeciali. D. 2. a. 3. n. 5. p. 20. In natura lapſa neceſſaria eſt gratia ſpecialis. n. 6.

Impoſſibile eſt hominem in natura lapſa efficaciter converti in DEUM, ut ultimum finem naturalem, quin convertatur etiam in ſupernaturalem. n. 7.

Homo in ſtatu puræ naturæ cum ſolo concurſu generali potuiſſet efficaciter amare DEUM ſuper omnia. n. 8.

Pura natura habet activam inclinationem amandi DEUM ſuper omnia. n. 9. p. 20.

Pura natura non eſt recurva in ſeipſam. n. 10. p. 21.

In ſtatu puræ naturæ homo præceptum naturale habuiſſet amandi DEUM ſuper omnia. n. 11. p. 21.

In illo ſtatu homo ſæpiùs, quàm in primo inſtanti potuiſſet efficaciter DEUM diligere ſine gratia ſpeciali. n. 12. p. 21.

Dilectio DEI in ſtatu puræ naturæ fuiſſet efficax affectivè. n. 13. p. 21.

Efficax DEI dilectio ſuper omnia continet affectivè totius legis adimpletionem, non ſemper effectivè. n. 14.

Propoſitum adimplendi totam legem in ſtatu puræ naturæ non eſſet ſimpliciter impoſſibile. n. 15.

Amiſſio juſtitiæ originalis non eſt adæquata ratio, cur natura lapſa inclinetur in bonum proprium. n. 16. p. 22.

Diſparitas inter affectivam voluntatem, & effectivam executionem actuum virtuoſorum. n. 17. p. 22.

In ſtatu naturæ lapſæ non poteſt ſuperari quælibet gravis tentatio ſine auxilio ſpeciali. n. 18. quæ impotentia non eſt phyſica, ſed moralis. Etiam in ſtatu puræ naturæ fuiſſet neceſſarium auxilium ſpeciale ad ſuperandas graves tentationes. n. 20. ſine quo nec poſſunt omnes leves tentationes collectivè ſumptæ ſuperari. n. 21.

Quomodo in ſtatu naturæ lapſæ aliqua præcepta impleri poſſint ſine gratia ſpeciali. n. 22. non tamen omnia præcepta naturalia impleri poſſunt. n. 23. p. 23.

Conceptus naturæ dicit primam radicem & fundamentum operationum ac perfectionum, quæ in aliqua re reperiuntur. D. 7. a. 2. n. 6. p. 71.

Negotiatio.

Quid, & quotuplex ſit negotiatio? D. 44. a. 1. n. 1. & 2. p.

Eſt per ſe licita. n. 3.

Negotiatio propriè ſumpta eſt interdicta perſonis Eccleſiaſticis. n. 5. Impropriè ſumpta licet. n. 6.

O.

Odium.

Odium DEI maximum omnium peccatorum. D. 22. a. 4. n. 14. p.

Olla fortunæ.

An olla fortunæ ſit licita? D. 42. a. 4. n. 7. p.

Omnipotentia.

Omnipotentia DEI intrinſecè pertinet ad motivum formale Spei. D. 21. a. 1. n. 17.

Opus bonum.

Opus aliud politicè, aliud moraliter bonum. D. 1. a. 2. n. 1. p. 14.

Veræ virtutis opus dividitur in opus perfectæ, & imperfectæ virtutis. n. 2.

Digitized by Google

Opera imperfectæ virtutis bona morali & naturali honeſtate poſſe exerceri ſine gratia ſanctificante, & gratia fidei. n. 4. ex definitionibus Tridentini, & Summ. Pontif. ac ratione oſtenditur. n. 5. p. 15. Non deeſt iſtis operibus relatio inefficax in ultimum finem. n. 6.

Ejuſmodi opera exerceri poſſe ſine gratia ſpeciali oſtenditur authoritate S. Script. n. 7. SS. PP. & D. Thomæ. n. 8. & ratione potentiæ proportionatæ cum actu. n. 9. p. 16.

Chriſti dictum Matt. 7. Non poteſt arbor mala bonos fructus facere, non probat impoſſibilitatem cujuſvis operis imperfectè boni in ſtatu peccati. n. 11. p. 16. & 17.

D. Auguſtini teſtimonia à Contenſono objecta exponuntur. n. 13. p. 17.

Scripturæ & PP. aſſerentes neceſſitatem gratiæ Chriſti ad quodlibet opus bonum, loquuntur de bonitate relatâ ad vitam æternam. n. 15. p. 17.

Quomodo ſit intelligendum, quòd nemo de ſuo habeat, niſi mendacium, & peccatum. n. 16.

Opus perfectæ virtutis haberi non poteſt ſine gratia ſpeciali. n. 21. p. 18.

Nec omnia bona opera collectivè. n. 19. vel etiam diviſivè ſumpta. n. 23. imò nec multa bona opera in ſtatu peccati ſine gratiâ ſpeciali exerceri poſſunt. n. 24.

A potentia unius boni operis ad omnium operum potentiam non datur bona conſequentia. n. 25. p. 19. V. *Gratia.*

P.

Papa.

Papam ſeu Romanum Pontificem eſſe verum ſucceſſorem Petri in primatu Eccleſiæ, & Vicariatu Chriſti, probatur ex verbis Chriſti: *quodcunque ſolveris &c.* D. 14. a. 2. n. 1. p. 150. ex verbis: *paſce agnos meos.* n. 2. ex verbis: *Tu es Petrus* n. 3. ex comparatione Sacerdotij novi & antiqui. n. 4. ex teſtimonijs PP. n. 5. ex uſu continuo Eccleſiæ. n. 6. ex perpetua indigentia Summi Paſtoris in Eccleſia. n. 7. Ex intentione Chriſti, volentis durare Eccleſiam uſque in finem Mundi. n. 8. ex comparatione Synagogæ. n. 9. Ex abſurdis adverſæ opinionis. n. 10. p. 150. 151.

Authoritas S. Irenæi expenditur. n. 11.

Concilij Nicæni ſenſus de primatu Romanæ Eccleſiæ. n. 12. p. 151.

Oſtenditur præſidentia Romanorum Pontificum in primis Concilijs. n. 13. p. 152.

Exponuntur teſtimonia SS. PP. in contrarium adducta. n. 14.

Calumnia falſa hæreticorum adverſus Bonifacium III. detegitur. n. 15. p. 153.

S. Gregorius M. exercuit univerſalis Sacerdotis officium, tametſi recuſaverit titulum. num. 16.

D. Petrus à calumnia vindicatur. n. 17.

Objecta contra SS. Martyres, Romanos Pontifices, in authores retorquentur. n. 18.

Objectiones de infidelitate quorundam Romanorum Pontificum Marcellini, Liberij, Vigilij, Honorij &c. ſolvuntur. n. 19.

Quorundam Romanorum Pontificum vitioſi mores non inferunt præjudicium Romano primatui. n. 20. p. 154.

Fabuloſa narratio Ioannæ Papiſſæ refutatur. p. 21. & ſeqq. p. 154. 155.

Papam eſſe ſupra Concilium probatur ex comparatione cum Summo Sacerdote antiquæ legis. a. 3. n. 2. ex ſuperioritate Petri aliiſque fundamentis. n. 3. & ſeqq. p. 156. 157.

Summus Pontifex à Concilio non judicatur. n. 11. Nec datur appellatio à Pontifice ad Concilium. n. 12. 13. p. 158.

Sine directione S. Pontificis Concilia ſunt erroribus obnoxia. n. 14.

Reſpondetur ad objectionem Concilij Conſtantienſis, & Baſileenſis. n. 15. 16. p. 159.

Reſpondetur ad objectas appellationes à Sum. Pontifice ad Concilia factas. n. 17. aliáſque objectiones. n. 18. 19.

Miniſterium Summi Pontif. reſpectu Eccleſiæ eſt architectonicum, & eminentiale. num. 20.

Quodnam remedium Eccleſia habeat in caſu, quo Papa ſcandaloſè vivit? n. 21. p. 160.

Papa quamdiu talis manet, nullius Concilij judicio ſubditur. n. 23.

Quinam ſint caſus, in quibus Concilium habet poteſtatem Papam judicandi. n. 24.

Honorius I. à nota hæreſeos vindicatur. num. 25.

Quid ſit Sum. Pontif. loqui ex cathedrâ? D. 14. a. 4. n. 1. p. 160.

Infallibilitas Sum. Pontif. deducitur & probatur. n. 2. & ſeqq. p. 161.

Sum. Pontif. in quæſtionibus facti non concernentibus inſtructionem Eccleſiæ, falli poteſt. n. 6. non item in quæſtionibus ad Eccleſiæ inſtructionem pertinentibus. num. 7. unde eſt etiam infallibilis in materia morum. num. 8. cùm aliàs Eccleſia non eſſet Sancta. n. 9. poſſétque Sum. Pontifex deficere in doctrina fidei. n. 10. p. 161. 162.

Sum. Pontifex non poteſt errare in approbatione alicujus ſtatûs Religioſi. n. 11. Neque in materia morum, tametſi pertinente ad jus humanum. n. 12. imò etiam in probabili mateteria morum. n. 13.

Solvitur objectio Caramuelis. n. 14.

Participatio.

Participare eſt partem accipere, & partem relinquere. D. 7. a. 2. n. 1. p. 70.

Alia eſt participatio moralis, alia phyſica. n. 2. alia formalis, alia virtualis. n. 3. alia univoca, alia analoga. n. 4.

Paupertas.

Ad quid teneatur Religioſus ex voto paupertatis. D. 30. a. 7. p. 303. V. *Religioſus.*

Violatio paupertatis eſt ſeparabilis à vitio proprietatis. ibid. n. 8.

Reſervatio peccati contra paupertatem eſt intelligenda de peccato proprietatis. n. 9.

Regulæ cognoſcendi gravitatem peccati contra paupertatem. n. 12. p. 304.

Pecca-

Digitized by Google

Peccatum. Peccator.

An, & quomodo peccatum originale ſit removens prohibens reſpectu juſtitiæ originalis? D. 1. a. 3. n. 9. p. 8. Per illud homo factus eſt deterior in anima, quàm fuiſſet in ſtatu puræ naturæ, non autem in corpore. n. 10.

An, & quomodo tum ad vitanda peccata mortalia, tum venialia neceſſaria ſit gratia? D. 2. a. 4. & 5. V. *Gratia.*

Peccatorum remiſſio eſt formalis effectus gratiæ. D. 8. a. 2. p. 91. nec tantùm moralis, ſed phyſicus. n. 6.

Peccato actuali dilectio magis opponitur, quàm gratia; non autem habituali. n. 14. p. 93.

Implicat remitti peccatum per condonationem extrinſecam. a. 3. n. 1. p. 95.

Peccatum mortale per nullam potentiam poteſt ſimul conſiſtere cum gratia in eodem ſubjecto. a. 4. n. 1. p. 96.

Peccatum actuale habet oppoſitionem privativam mediatam, & indirectam cum gratia. num. 2.

Peccatum & gratia ſunt extrema phyſico-moralia. n. 8. p. 97.

Peccator nullo modo meretur bona temporalia. D. 9. a. 5. n. 27. p. 115. Unde quòd Romani dicantur meruiſſe Imperium, intelligitur de merito æquivocè ſumpto, & purè philoſophico. n. 29.

Pelagiani.

Pelagianorum, & ſemipelagianorum errores contra veritatem Divinæ gratiæ. D. 1. a. 1. n. 5. & ſeq. p. 5.

Penſio.

Penſiones accedunt bonis quaſi patrimonialibus Clericorum. D. 29. a. 1. n. 9. p. 287.

Perfectio.

Perfectio alicujus rei phyſicè & ſimpliciter talis deſumenda eſt ex ipſius ſpecifica differentia. D. 7. a. 5. n. 1. p. 83.

Perſeverantia.

Perſeverantia finalis requirit gratiam ſpecialem, D. 3. a. 3. n. 1. p. 29.

Cujus neceſſitatem probat humani arbitrij variabilitas. n. 2. p. 30.

Eſt effectus ſpecialis Providentiæ Dei prædeſtinantis. num. 3. diſtinguit electum à reprobo. num. 4.

In quo formaliter conſiſtat donum perſeverantiæ? n. 5.

Conjunctio mortis cum ſtatu gratiæ materialiter ſpectata poteſt eſſe naturalis, non autem ſpectata formaliter. n. 6.

Virtus perſeverantiæ habet pro actu proprio perſeverare affectivè, non executivè. num. 7. p. 30.

Etiam in ſtatu innocentiæ neceſſaria fuit gratia ſpecialis ad perſeverandum. n. 9.

Ianſeniſtica interpretatio D. Auguſtini depellitur. n. 10.

Donum perſeverantiæ eſt formaliter æquale, & materialiter inæquale in perſeverantibus. n. 11. p. 31.

Confirmatio in gratia diſtinguitur à dono perſeverantiæ, ſicut includens ab incluſo. n. 12.

Donum perſeverantiæ non ſubeſt poteſtati liberi arbitrij. n. 13.

Perſeverantia finalis non cadit ſub meritum de condigno, vel congruo propriè ſumptum. D. 9. a. 5. n. 22. p. 114.

Petri primatus.

Primatus Petri eruitur ex verbis Chriſti: *ſuper hanc Petram.* D. 14. a. 1. n. 1. p. 145. Item ex data poteſtate clavium. n. 2.

Collapſis aliorum Apoſtolorum Eccleſijs Petri Eccleſia conſiſtit ſolida. n. 3. p. 146.

Primatus Petri oſtenditur ex verbis Chriſti: *paſce oves meas.* n. 4.

Pro Chriſto & Petro penditur idem tributum. n. 5.

Petrus jubetur confirmare cæteros Apoſtolos. n. 6. Ipſe primus cœtum fidelium convocat. n. 7. Promulgat Evangelium in die Pentecoſtes. n. 8. Claudum ſanat primo miraculo. 9. ut judex Ananiam & Sapphiram damnat. n. 10. p. 147. Viſitat Eccleſiam. n. 11. Primus ad gentes perorat. n. 12. In Hieroſolymitana Synodo primus loquitur. n. 13. Inter omnes Apoſtolos ordine primus nominatur. n. 14. Solus cum Chriſto ſuper aquas ambulat. n. 15. Primus revelatam Chriſti divinitatem profitetur. n. 16 Peragit duas miraculoſas piſcationes. n. 17. Primus ex Apoſtolis Chriſtum reſurgentem videt n. 18. Primus eſt in lotione pedum. n. 19. & prædicatione martyrij. n. 20. Pro ſolo Petro tota orat Eccleſia. n. 21. D. Paulus ad videndum Petrum aſcendit Hieroſolymam. n. 22. p. 146. 147.

Nomina primatum ſignificantia à Græcis Patribus Petro tribuuntur. n. 23. p. 147.

Neceſſe fuit à Chriſto diſcedente in Eccleſia relinqui caput viſibile. n. 24.

Ordinatiſſimus reip. ſtatus eſt monarchicus. n. 25. qualis etiam fuit ſtatus Synagogæ. n. 26. Alius ſtatus Eccleſiæ repugnat. n. 27.

Petrum Romæ fuiſſe evincit authoritas. n 28. & omnium hiſtoriarum ac monumentorum fides n. 29. uti & Series Romanorum Pontificum evincit Petrum Romæ tenuiſſe Pontificatum. n. 30.

Confirmatur à paritate Sedis Antiochenæ. n. 31. p. 147. 148.

Chriſtus non excludit majoritatem inter Apoſtolos, ſed commendat modeſtiam. n. 35.

Philoſophus.

An, & quomodo Philoſophus habens demonſtrationem de exiſtentia DEI, credat fide Divina DEUM exiſtere? D. 15. a. 1. n. 12. p. 165.

Pignus.

Quid ſit, & quotupliciter ſumatur pignus, & hypotheca? D. 44. a. 3. n. 5. p. 404.

Pœna Purgatorij.

Pœna purgatorij eſt graviſſima comparatione reipubl. humanæ, non comparatione reipubl. æternæ, & fori Divini. D. 32. a. 2. n. 9. p. 313.

Poſſeſſio.

Poſſeſſio eſt inſiſtentia, ſeu detentio rei, corporis, & animi, juriſque adminiculo, D. 26.

a.5.n.1 p. 264. cujus definitionis ſingulæ particulæ exponuntur. n. 2. 3. 4.

Dividitur in juſtam&injuſtam.n.5.quomodo jura reſiſtant iniquæ poſſeſſioni? n.6.

Divitur ſecundò in naturalem, & civilem, vel tantùm, vel ſimul. n.7.

Poſſunt eſſe ſub diverſa ratione plures poſſeſſores ejuſdem rei in ſolidum. n. 8. p. 265.

Enumerantur varia emolumenta, & privilegia poſſeſſionis. n. 9.

Tres ſunt modi acquirendæ poſſeſſionis, apprehenſione verâ, fictâ, & legis conſtitutione. n. 10.

Quandonam requiratur vera apprehenſio? n.11.

Quando, & quibus modis contingat ficta apprehenſio? n. 12.

Quandonam poſſeſſionem conferat ſola legis diſpoſitio? n.13.

Quomodo comparetur poſſeſſio rerum, ſeu jurium incorporalium? n. 14.

Quomodo poſſideantur bona corporis, animi, famæ? n. 15. p. 266.

Quomodo amittatur poſſeſſio rerum mobilium n. 16. & immobilium? n. 17.

Differentia inter acquiſitionem dominij & poſſeſſionis. n. 18.

Potentia.

Potentia ad aliquid cognoſcendum, vel operandum dividitur in phyſicam, & moralem. D. 2. a. 1. n. 3. p. 10.

Præceptum.

Quænam præcepta impleri poſſint in ſtatu naturæ lapſæ ſine gratia ſpeciali? D. 2. a. 3. n. 22. 23. p. 22. 23. V. *Gratia.*

Præceptum fidei, ſpei, & charitatis quotuplex, & quando obliget? V. *Fides*, *Spes*, *Charitas.*

Præmium.

Præmium non cauſatur à meritis ſecundùm intrinſecam bonitatem, quâ præmiat, ſed ſecundùm aliquam conditionem neceſſariam ad præmiandum. D. 21. a. 1. n. 9. p. 206.

Præſcriptio.

Definitio præſcriptionis. D. 27. a. 4. n. 1. p. 273.

Legitima præſcriptio etiam in foro conſcientiæ liberat ab onere reſtituendi. n. 2. 3.

Ponuntur conditiones legitimæ præſcriptionis. n. 4. p. 274.

Res præſcriptionis incapaces ſunt, quæ jure divino competunt. n. 5. quæ jure naturali ſunt prohibitæ. n. 6. quæ jure poſitivo poſſideri vel alienari prohibentur. n. 7. Item actus meræ facultatis. n. 8. & res indiviſa communis pluribus, furtiva, violenter detenta. n. 9.

Bona fides quid ſit? n. 10 Requiritur ad omnem prorſus præſcriptionem. n. 11. Etiam ad actiones præſcribendas. n. 12.

Dubium negativum initio poſſeſſionis parit malam fidem. n. 13. p. 275.

Non in continuatione poſſeſſionis, ſi vinci non poſſit. n. 14. & fortè tametſi dubitans non deponat practicum dubium. n. 15. Invincibilis ignorantia non juris, ſed facti, compatitur bonam fidem. n. 16.

Mala fides anteceſſoris nocet univerſali & immediato ſucceſſori. n. 17. p. 276.

Quid, & quotuplex ſit titulus? n. 18. Sufficit titulus præſumptus, & putativus. n. 19. Ad extraordinariam præſcriptionem non requiritur titulus. n. 20.

Res mobiles quanto tempore præſcribantur? n. 21. p. 272. Quanto tempore immobiles inter privatos? n. 22. contra Eccleſias. n. 23.

Contra civitates, & regna? n. 24. Quando requiratur tempus immemoriale, & quomodo probetur? n. 25.

Præſcriptio aliquando dormit, aliquando interrumpitur. n. 26. Dormit tempore peſtis & belli. n. 27. Interrumpitur naturaliter, & civiliter. n. 28.

Quid ſit reſtitutio in integrum? n. 29. V. *Reſtitutio.*

Præſumptio.

Præſumptio eſt actus voluntatis, quo bona ſupernaturalia, præſertim ſalus æterna inordinatè exſpectantur à DEO. D. 21. a. 4. n. 2. p. 213. Eſt ex genere ſuo peccatum mortale. n. 3. Non ſemper conjungitur cum hæreſi, & infidelitate. n. 4. p. 214.

Peccans ſub ſpe veniæ cum propoſito pœnitendi non committit peccatum præſumptionis. n. 5.

Precarium.

Quid ſit precarium? D. 44. a. 3. n. 8. p. 405.

Pretium.

Quonam pretio res emi & vendi poſſint? D. 43. a. 1. V. *Emptio.*

Promiſſio.

Promiſſio quid ſit nominis & rei. D. 45. a. 1. n. 1. & 2. p. 406.

Variæ diviſiones promiſſionis. n. 3.

Promiſſio ſolùm interna neque naturalem, neque civilem obligationem inducit. n. 4. p. 407.

Promiſſio non obligat promittentem ante acceptationem. n. 5. Sed manet revocabilis. n. 6. tametſi ſit juramento firmata. n. 7.

Quo modo promiſſio acceptari poſſit, vel debeat? n. 8.

Quid requiratur ad hoc, ut abſens promiſſionem acceptet. n. 9.

Valet revocatio facta ante adventum nuncij. n. 10.

Promittente ante acceptionem defuncto, adhuc acceptari poteſt promiſſio. n. 11.

Mortuo promiſſario ante acceptationem, poteſtas acceptandi non tranſit ad hæredes, ſed extinguitur. n. 12.

Varij modi, quibus per promiſſionem inducitur, vel non inducitur obligatio. n. 13. p. 408.

Nuda promiſſio tantùm obligat ex fidelitate ſub veniali. n. 14. 15. & ſeq.

Quotupliciter conditio adjiciatur promiſſioni? n. 18. p. 409.

Quænam conditio poſſibilis ſuſpendat promiſſionem? n. 19.

Quomodo conditio de futuro incerto ſuſpendat promiſſionem? n. 20.

Con-

Digitized by Google

Conditio impoſſibilis invalidat promiſſionem, n. 21. Item conditio rei turpis, n. 22. Excipitur primò contractus matrimonij. n. 23.
Secundò ultimæ voluntates. n. 24. obligat tamen promiſſio impletâ conditione turpis operis. n. 25.
Quomodo obliget promiſſio in diem? n. 26. p. 410.
Quomodo obliget promiſſio ſub modo? n. 27. niſi modus tranſeat in conditionem, non ſuſpendit promiſſionem. n. 28.
Quomodo obliget promiſſio ſub cauſa. n. 29.
Quid dicendum de promiſſione ſub demonſtratione. n. 30.

Prophetia.

Prophetica cognitio prærequirit lumen creatum inhærens, & tranſiens. D. 4. a. 1. n. 14. p. 34.
Quomodo prophetia diſtinguatur à fide? D. 10. a. 2. n. 7. p. 121.

Q.

Quæſtio.

Quæſtiones facti aliquæ ſunt de facto particulari, non concernente inſtructionem totius Eccleſiæ; aliæ ſunt de facto includente quæſtionem juris, vel materiam fidei, & concernente utilitatem totius Eccleſiæ. D. 14. a. 4. n. 5. p. 161.
In quæſtionibus facti primæ claſſis, falli poteſt Sum. Pont. non in quæſtionibus ſecundæ claſſis. n. 7.

R.

Religio.

Religio Chriſtiana eſt evidenter credibilis tam abſolutè, quàm reſpectivè, & comparatione aliarum ſectarum. D 16. a. un. p. 198. 169.

Religioſus.

Religioſi in communi ſunt capaces dominij. D. 30. a. 2. n. 1. p. 296. præter Minores de obſervantia, & Capucinos. n. 2.
Religioſi ſolenniter profeſſi ſunt incapaces dominij. n. 4. Aliqui tamen non ſolenniter Profeſſi ſunt capaces dominij. n. 5.
Religioſus in Epiſcopum evectus non ideò fit capax dominij. n. 6. p. 297.
Religioſus Superior dilapidans bona Monaſterij etiam peccat contra juſtitiam. n. 7.
Alienationes Religioſorum proprio nomine factæ, ſunt invalidæ. n. 8.
Refertur ſententia, quòd incapacitas dominij proveniat ex natura ſolennis voti paupertatis. n. 9. Verius tamen eſt provenire ex ordinatione Eccleſiæ. n. 10. p. 298.
Religioſi ſunt capaces hæreditariæ ſucceſſionis. a. 3. n. 1. & legati. n. 2. quamvis exinde nihil ſibi poſſint acquirere. n. 3. nec teſtamentum condere. n. 4. p. 298.
Monaſterium repræſentans perſonam Religioſi immediatè acquirit jus in bona, quæ Religioſus Monaſterio acquirit. n. 5. p. 299.
Ideo Religioſus non poteſt repudiare legatum, vel hæreditatem delatam. n. 6. Et poteſt Monaſterium adire delatam hæreditatem ipſo invito. n. 7.
Religioſus aliquando comparatur ſervo, aliquando filio familias, prout eſt favorabile Monaſterio. n. 10.
Monaſterium ſuccedit in omnia bona, & jura religioſi. a. 4. n. 1. p. 299. Per modum acceſſoriæ perſonæ. n. 2. p. 300. Etiam in jura uſus fructûs. n. 3 & bona caſtrenſia, vel quaſi caſtrenſia. n. 4.
Per patris profeſſionem Monaſterium acquirit uſum fructum in bonis adventitijs filij. n. 5.
Profeſſus ad aliud Monaſterium, vel ordinem tranſiens non transfert ſecum bona jam priori Monaſterio acquiſita. n. 6.
Quid ſi in teſtamento Monaſterium excludatur? n. 7.
Religioſus habens beneficium incorporatum omnia acquirit Monaſterio. a. 5. n. 1. p. 301.
In non incorporato partim Eccleſiæ, partim Monaſterio. n. 2.
Poteſt de ſuperfluis fructibus dare Monaſterio tanquam diſpenſator. n. 3.
Religioſus etiam ejectus, & fugitivus acquirit Monaſterio. n. 4.
Religio, vel Monaſterium tenetur ad ſolvenda debita Religioſi, ante ingreſſum contracta, juxta quantitatem bonorum, quæ per Religioſum acquiſivit. a. 6. n. 1. non autem ad ſolvenda debita poſt ingreſſum Religionis contracta. n. 2.
Religioſus, qui in contractu ſine Superiorum conſenſu inito contraxit culpam Theologicam injuſtitiæ, naturaliter tenetur ad reſtitutionem pro ſuo poſſe. n. 3.
Monaſterium non tenetur ex delicto ſui Religioſi. n. 4.
Uſus activus independens eſt illicitus Religioſo. a. 7. n. 1. p. 302.
Varia exempla, in quibus Religioſo uſus eſt licitus. n. 2.
Illicita eſt Religioſo independens acceptio pecuniarum ad comparandos libros. n. 3. Illicita quoque eorundem occultatio. n. 4.
Qualis debeat eſſe licentia Prælati. n. 5. p. 303. V. *Licentia.*
Violatio paupertatis eſt ſeparabilis à vitio proprietatis. n. 8.
Reſervatio peccati contra paupertatem intelligenda eſt de vitio proprietatis. n. 9.
Regulæ cognoſcendi gravitatem peccati contra paupertatem. n. 12. p. 304.
Quidnam in materia paupertatis liceat Superioribus Regularium. n. 13.

Reſtitutio.

Quid ſit reſtitutio in integrum? D. 27. a. 4. n. 29. p. 278.
Non datur adversùs præſcriptionem immemorialem. n. 30. Datur minoribus, & qui ipſis æquiparatur etiam contra præſcriptionem longiſſimi temporis. n. 31. Majoribus non datur niſi ex juſta cauſa. n. 32.
Tempus beneficio reſtitutionis deputatum eſt quadriennium. n. 33. p. 279.
Reſtitutio eſt actus ſolius juſtitiæ commutativæ. D. 31. a. 1. n. 1. p. 306.

Digitized by Google

In tranſgreſſione juſtitiæ legalis, & diſtributivæ parti læſæ nullum remanet jus exigendi debitum. n. 2.
Ex læſione juſtitiæ diſtributivæ juxta mentem S. Doct. occaſionaliter, & concomitanter poteſt oriri obligatio reſtituendi. n. 34.
Iniquus diſtributor ex iniqua diſtributione poteſt per accidens reportare commodum; non per ſe. n. 5.
Præceptum reſtituendi participat aliquid de præcepto negativo non retinendi alienum, & de affirmativo reſtituendi. a.2.n.1. Eſt tamen formaliter affirmativum & tantùm radicaliter negativum. n.23.p.307.
Retentio rei alienæ eſt continuata ejus ablatio. n.5. Non retinere, & reſtituere non ſunt idem formaliter. n.6. Diſparitas de præcepto vitandi proximas occaſiones. n.7.
An implicitum præceptum non retinendi alienum obliget ſemper, & pro ſemper? n.8. p.308.
Reſtitutio eſt ad ſalutem neceſſaria non neceſſitate medij, ſed præcepti. n.9. Depellitur inſtantia de Baptiſmo, & Pœnitentia. n.10.
Per ſe ſufficit reſtitutio Simpli. Nec obeſt, quòd Zachæus voluerit reddere quadruplum. n.11.
Illi facienda reſtitutio, qui fuit læſus. n. 12.
Radices reſtituendi ſunt univerſim duæ ex acceptione, & ex re accepta. a.3.n.1. Communiter pro majori claritate 3. aſſignantur, ex injuſta acceptione, ex re accepta, & ex contractu. n.2.p.309.
Radix ex injuſta acceptione nunquam vacat culpâ. n.3.
Radices ex injuſta acceptione, & re accepta ſæpe ſunt ſeparatæ. n.4.
Notabilis differentia inter utramque radicem. n. 5.
Quid ſit culpa Theologica, & juridica? D. 32. a.1.n.1. Dividitur culpa juridica in latam, latiorem, latiſſimam, levem, & leviſſimam. n.2.p.310.
Requiritur ad obligationem reſtituendi ex injuſta acceptione extra officium & contractum culpa Theologica. n.4.
Ignorantia merè concomitans excuſat à reſtitutione. n.6. tametſi quis dediſſet operam rei illicitæ. n.7.
Levis culpa Theologica ex defectu advertentiæ non inducit obligationem ad totam compenſionem gravis damni. a.2.n.2.p.311. neque gravem obligationem ad reſtituendam partem damni. n.3.p.312.
Probabiliter eſt obligatio ſub veniali ad compenſandam partem damni. n. 5. Probabiliter etiam nulla obligatio. n. 67.
In gravi damno ordinariè præſumitur gravis negligentia. n.8.
Diſparitas inter excommunicationem, & obligationem reſtituendi. n.10.p.313.
Unde naſcatur obligatio reſtituendi pretium alterius gemmæ projectæ, & perditæ. n.11.
Damnificatio venialiter mala eſt magis à caſu, quàm voluntate. n.12.
Minuta furtula imponunt furi gravem obligationem reſtituendi, ſive in ultimo furto advertat, ſive non advertat ad damni gravitatem. n.13.14.15.
Culpa venialis non inducit obligationem reſtituendi gravem partem damni. n.16.p.314.
Invincibilis ignorantia gravitatis formalis non deobligat ſcienter, inſcienter grave damnum. n.17.
Erronea exiſtimatio gravis damni, quod à parte rei non eſt, non parit gravem obligationem reſtituendi. n.18.p.314.
Invincibilis ignorantia gravis exceſsûs in gravi damno probabiliter excuſat à reſtitutione exceſsûs. n. 19.
Non eſt obligatio reſtituendi ex culpa in officio commiſſa, niſi ſit lata & Theologica. a.3.n.1.p.315. nec obſtat contractus implicitus, & acceptio mercedis. n. 2.
Culpa lata in dando conſilium parit obligationem reſtituendi. n. 3.
Excipitur reſpondens dubiè vel juxta probabilem ſententiam. n. 4. aut reſpondens ſcienti ſuam inſufficientiam. n. 5.
Eſt obligatio removendi cauſam damni futuri; tametſi datam inculpabiliter. n. 6.
Confeſſarius negligens imponere reſtitutionem, non tenetur tertio reſtituere. n.7.
Falſo conſilio impediens à conſecutione beneficij aliàs indebiti, tenetur ad reſtitutionem. n.8.
Contractus poteſt obligare ad reſtitutonem etiam pro caſu fortuito. a.4.n.1.p.316.
Triplicis generis contractus, & ex his diverſa ſecundùm leges obligatio reſtituendi. n.2.3.
Caſus fortuitus etiam in contractibus ordinariè eximitur ab obligatione reſtituendi. n. 5.
Obligatio reſtituendi in contractibus ex culpa levi, & leviſſima non eſt juris naturalis, ſed poſitivi. n. 6. oppoſita ſententia refellitur. n.7.8.p.317. Non eſt obligatio reſtituendi pretium acceptum pro pacto opere turpi, ſi turpitudo ſit extra materiam juſtitiæ. a. 5. n. 2.p.318. nec ſi ſit intra materiam juſtitiæ, ubi tantùm eſt obligatio compenſandi damnum tertio datum. n. 3.
Si promiſſio fuit prodiga, promiſſarius non tenetur reſtituere exceſſum prodigum. n.7.
Pro bono opere ex juſtitia debito aliquid accipiens, tenetur reſtituere. n.8. p. 319.
Pretium acceptum etiam pro bono opere extra materiam juſtitiæ, aliquando eſt reſtituendum. n. 9.
Quid ſit lex Aquilia & actio noxalis? a. 6.n.1.
Ex L. Aquilia nemo tenetur reſtituere ante judicis ſententiam. n.2. Multò minùs ob actionem noxalem. n.3. obligat tamen poſt ſententiam judicis. n. 4. p.320.
In communi periculo quanta ſit obligatio ſalvandi rem alienam. n.6.
Quæ ſit obligatio in damnificatione indirecta? n.7.
Bonæ fidei poſſeſſor tenetur reſtituere totum, quod apud ſe extat vel formaliter, vel æquivalenter. D.33.a.1.n.1.p.321.
Non licet pro re reſtituta petere pretium. n.2.
Venditor rei furtivæ ad quid teneatur? n. 3.

Em-

Digitized by Google

Emptor rei furtivæ poteſt modicum ; non autem juſtum, & totum pretium repetere. n. 4. 5. p. 322.

Donatarius tenetur reſtituere pretium rei furtivæ donatæ. n. 6.

Sententia negans licere recepto pretio rem furtivam furi reddere. n. 7. relinquitur, & oppoſita tanquam probabilior eligitur. n. 8. Solutis oppoſitis fundamentis. n. 9.

Ad quid teneatur rei furtivæ emptor malæ fidei? n. 10.

Quid, & quotuplices ſint fructus? a. 2. n. 1. p. 323.

Fructus induſtriales ſunt reſtitutionis immunes. n. 2.

Bonæ fidei poſſeſſor reſtituit fructus induſtriales, & mixtos extantes. n. 3. deductis expenſis & melioramentis, non tamen merè voluptuarijs. n. 4. Difficultas ex jure poſitivo oppoſita enodatur. n. 5. 6. 7. 8. 9. p. 324. & 325.

Malæ fidei poſſeſſor tenetur reſtituere fructus etiam non extantes. n. 11. & quos dominus percepturus fuiſſet. n. 12. Et quos non fuiſſet, ſi tamen ipſe percepit. n. 13. Fructus quoque perceptos ex melioramentis. n. 14.

Enumerantur, & exponuntur varij modi cooperandi ad injuſtam damnificationem, ex quibus omnibus oriri poteſt obligatio reſtituendi. D. 34. a. 1. n. 1. 2. 3. p. 326. Ex 3. tamen ultimis modis negativis non eſt obligatio reſtituendi, niſi accedente titulo officij, vel contractus. n. 4.

Cooperatio ad partem damni obligat ad partem reſtituendam. n. 5.

Non relevat à reſtitutione, quod damnum etiam fuiſſet ab alijs inferendum. n. 6.

Executore aliàs parato damnum inferre, illud conſulens reſtituere non tenetur. n. 7. Licitè ſuadetur minus damnum parato inferre majus. n. 8. p. 327. at non in ordine ad tertiam perſonam. n. 9. niſi damnificans foret paratus inferre damnum alterutri. n. 10.

Revocato mandato non teneris de damno dato à mandatario. n. 11.

Ratihabitio damni dati non obligat. n. 12.

Revocatio damnoſi conſilij non ſemper excuſat revocantem à reſtitutione. n. 13.

Quandonam obligetur reſtituere dans iniquum ſuffragium? n. 14.

Quomodo excuſentur occultatores lædentium? n. 15.

Quando metus gravis excuſet cooperantē? n. 16.

Primo loco tenetur reſtituere, qui apud ſe habet rem furtivam. a. 2. n. 1. p. 328. Secundo loco cauſa principalis, & executiva damni. n. 3. quarto concauſæ acceſſoriæ, & ſecundariæ. n. 4.

Cauſæ negativæ non ſunt melioris conditionis, quàm ſecundariæ poſitivæ. n. 5.

In aliorum defectu quisque è cooperantibus tenetur reſtituere in ſolidum. n. 6.

Abſolutis principalibus, cauſæ ſecundariæ damni liberantur ab onere reſtitutionis. n. 7.

Reſtitutio priùs eſt facienda habenti jus reale & proprietatis, quàm alijs. n. 10. p. 329.

Res empta ab Eccleſia, fiſco, minorenni, nondum ſoluta præ alijs reſtitui debet. n. 11. An hoc procedat etiam in alijs emptionibus? n. 12.

Secundo loco ex bonis debitoris defuncti ſolvuntur impenſæ funeris. n. 13.

Hypothecarij creditores præferuntur chirographarijs. n. 14. Privilegiati non privilegiatis. n. 15. Inter privilegiatos, vel chirographarios æquales non datur ordo prælationis. n. 16.

Reſtitutio ſingulis creditoribus eſt facienda pro rata debiti. n. 18.

Quo tempore ſit reſtituendum ex contractu? a. 3. n. 1. p. 330.

Ex titulo rei acceptæ vel delicto reſtituendum eſt, quàm primùm adeſt moralis facultas reſtituendi. n. 2.

Iniquus detentor rei alienæ toties peccat mortaliter, quoties de novo concipit affectum non reſtituendi. n. 3.

Quo loco ſit reſtituendum ex re accepta? n. 4.

Quo loco reſtituendum, ſi ſit obligatio ex delicto? n. 5.

In caſu, quo expenſæ in reſtituendo faciendæ excederent valorem rei, poſſet reſtitutio differri in benigniorem occaſionem. n. 6.

Reſtitutio ex contractu facienda, quo loco conventum eſt. n. 7.

Cauſæ excuſantes à reſtitutione enumerantur. D. 35. in prol. p. 332. ad excuſandum à reſtitutione non requiritur impotentia phyſica; ſed ſufficit moralis. a. 1. n. 1. Neceſſitas quoque dividitur in extremam, gravem, & communem. Ibid. p. 332.

Extrema neceſſitas excuſat à reſtitutione. n. 2. An, & quando extinguat vel tantùm ſuſpendat obligationem reſtituendi? n. 3.

Quid dicendum, ſi creditor ſit in pari neceſſitate conſtitutus? n. 4.

An, & quando excuſet gravis neceſſitas? n. 5.

Bona ordinis inferioris non ſunt reſtituenda cum periculo bonorum ordinis Superioris. n. 6.

Quandonam excuſet periculum decidendi à ſuo ſtatu? n. 7.

Manet obligatio ſuo tempore compenſandi lucrum ceſſans, vel damnum emergens ex dilatione reſtitutionis. n. 8.

Ceſſio bonorum in foro externo duplicem operatur effectum. a. 2. n. 2. p. 334.

In foro tamen conſcientiæ non deobligat debitorem à præſtanda integra debiti ſolutione, cùm ad meliorem fortunam pervenerit. num. 3.

Quidnam debitor in bonorum ceſſione ſibi poſſit pro ſua ſuſtentatione reſervare? n. 4.

Quinam habeant beneficium competentiæ? num. 5.

Quinam ſint à beneficio ceſſionis excluſi? num. 6.

Valida eſt profeſſio facta à debitore non perſolutis debitis, ſtando in jure naturæ; quamvis poſſit eſſe illicita. a. 3. n. 1. aliquando tamen & licita. n. 2. p. 335.

Fundamenta ſententiæ negantis licitum ingreſſum

ſum

ſum religionis, cùm quis multò tempore manendo in ſæculo poteſt ſolvere. n. 3.
Sententia affirmans præfertur, & rationibus ſtabilitur. n. 4. oppoſitæ rationes ſolvuntur. n. 5. p. 336.
Quid in hoc paſſu ſtatuat jus poſitivum? n. 6.
Quæ ſit obligatio Religioſi debitis nondum ſolutis profeſſi? n. 7.
Quomodo compenſatio juridicè accepta excuſet à reſtituendo. a. 4. n. 1. p. 337.
Occulta compenſatio debiti ſub certis conditionibus poteſt eſſe licita. n. 3. 4. p. 338.
A reſtitutione etiam excuſat remiſſio creditoris. a. 5. n. 1. p. 338.
An & quando excuſet interitus rei debitæ? n. 2. p. 339.
An excuſetur, qui ſolvit creditori creditoris? num. 3.
Quando excuſet auctoritas juris, & judicis? n. 4. quomodo compoſitio cum Sum. Pontif. n. 6. p. 340.
Qui privat aliquẽ uſu rationis tenetur ad reſtitutionem. D. 36. a. 1. n. 1. p. 340. Item, qui vi vel fraude alium impedit à ſtudijs litterarum, num. 2.
Quomodo cauſans errorem in alterius intellectu reſtituere teneatur? n. 3.
Ad quid reſtituendum teneantur Paſtores, & Miniſtri Sacramentorum? n. 4. p. 341.
Vi, vel fraude inducens alterum ad peccatum, tenetur vim, vel fraudem tollere, & damna inde exorta reparare. n. 5.
Remotâ vi, vel fraude ſeductor non tenetur ex juſtitia procurare emendationem ſeducti. num. 6.
Inductio in peccatum veniale regulariter non eſt grave damnum. n. 7. poteſt tamen eſſe extraordinariè. n. 8.
Qui ſine vi, vel dolo Candidatum, aut Novitium abſtrahit conſilijs à Religione, non tenetur ad reſtitutionem. a. 2. num. 1. tenetur verò qui ſic abſtrahit profeſſum. num. 2. p. 342.
Quid reſtituere teneatur, qui vi, vel fraude, Candidatum, Novitium, Profeſſum abſtraxit à religione. n. 4. Non tenetur ipſemet ingredi religionem, aut alium ſubſtituere. num. 5.
Denegare ſine cauſa ſuffragium ad Profeſſionem non tantùm eſt grave peccatum contra charitatem, n. 6. ſed etiam contra juſtitiam. n. 7. p. 343.
Quænam cauſæ ſufficiant ad denegandum ſuffragium? n. 9.
An Novitius egrediens teneatur reſtituere expenſas? n. 10.
Pro damnis perſonalibus in vita & membris, homini libero injuſtè illatis ante judicis ſententiam nulla debetur reſtitutio. D. 37. a. 5. n. 1, 2, 3. p. 351. Corpus ſervile recipit æſtimationem. n. 4.
Pro anima occiſi nulla eſt obligatio reſtituendi ex juſtitia. n. 5. Confeſſarius tamen ejuſmodi pœnitenti debet varias ſatisfactiones imponere. n. 6. p. 353.
Injuſtus occiſor, vulnerator, mutilator tenetur ad compenſanda omnia damna realia. n. 7. non ad omnes expenſas funeris. n. 8.
Reſtitutio eſt facienda læſo, ſi vitam non amiſit, vel ejus hæredibus neceſſarijs. n. 9. Hæredibus non neceſſarijs defuncti homicida probabiliùs non tenetur reſtituere. n. 10. 11. 12. neque creditoribus defuncti. n. 13. p. 354.
Occiſor habens ignorantiam invincibilem hæredum neceſſariorum probabilior non tenetur ipſis reſtituere. n. 14.
Occiſus ante mortem nec licitè, nec validè poteſt condonare occiſori obligationem compenſandi damna hæredibus neceſſarijs illata. n. 15. 16. 17.
Hæredes homicidæ tenentur hæredibus neceſſarijs reſtituere, etiamſi homicida pœnam talionis ſubijſſet. n. 18.
Quomodo reſtitutio locum habeat in duello? n. 19. p. 355.
Qui alium occidit excedendo moderamen inculpatæ tutelæ, non tenetur ad reſtitutionem, niſi quando exceſſus eſt contra juſtitiam. num. 20. quo tamen caſu non tenetur ad totius damni reſtitutionem. num. 21. p. 355.
Deflorator virginis volentis non tenetur ad reſtitutionem. D. 38. a. 1. n. 1. Si vi, fraude, vel metu incuſſo violavit, tenetur vel ducere, vel damnum conſecutum reparare. n. 2. 3. Si tamen corrupta præter pudicitiæ damnum, aliud non pateretur, nulla eſſet obligatio reſtituendi. n. 4. p. neque ſi fuit decepta blanditijs. n. 5. p. 356.
Deflorator virginis ſub ſpe matrimonij, tenetur regulariter eam ducere, tametſi ficte promiſiſſet. n. 6. 7. ſub certis tamen limitationibus. 8. nec refert, licèt ſtuprator emiſiſſet votum caſtitatis, vel religionis. 9. Unde non poteſt ſtuprator ante conſummationem matrimonij ingredi religionem. 10. ſed tenetur voti diſpenſationem petere. n. 11. p. 357.
Adulter non tenetur reſtituere marito adulteræ, ſi nullus ſequatur partus. a. 2. n. 1. p. 357. neque tenetur in dubio prolis. n. 2.
In prolis certitudine tenetur ad alimenta. n. 3. Et compenſanda damna proli legitimæ. n. 4. p. 358.
Adultera tenetur legitimis hæredibus cavere à damnis inferendis ratione prolis illegitimæ. num. 5. non tenetur ſuum delictum prodere, niſi ſit moraliter certa de damno avertendo. n. 6. aut inde vitæ, vel famæ periculum ſibi metuat. n. 7.
In dubio, uter ex duobus adulteris ſit pater, uterque tenetur pro rata concurrere ad alendam prolem. n. 8.
Filius convictus de illegitimo ortu tenetur abſtinere ab aditione hæreditatis. num. 9. p. 359.
Honor per contumeliam læſus debet reſtitui. D. 39. a. 1. n. 4. p. 360.
Optima ſatisfactio pro læſo honore eſt veniæ petitio. n. 5. Si offenſus ipſe vindictam ſumpſit, nulla ipſi debetur ſatisfactio. num. 6. vel ſi offendens pœnam à judice impoſitam luit. num. 7.

Reſtitu-

Digitized by Google

Reſtitutio pro injuria judicij temerarij fit deponendo malam opinionem de proximo. a. 2. n. 7. p. 362.

Ut quis obligetur ad reſtitutionem famæ, requiritur ut proximi famam injuſtè læſerit, quam ille necdum recuperavit, & recuperare deſiderat. a. 3. n. 1. p. 362.

Falſus criminator tenetur per ſe, vel per alium retractare detractionem, eámque, ſi opus, juramento, vel teſtibus confirmare. n. 2.

Reſtitutio famæ non eſt neceſſariò facienda apud mediatos auditores. n. 3.

Tenetur detractor famam reſtituere etiam cùm æquali famæ, non tamen vitæ periculo. n. 4. p. 363.

Duplex modus reſtituendi famam læſam per veri & occulti criminis propalationem. num. 5.

Tenetur detractor compenſare damna ſecuta ex detractione. n. 6.

Hæredes detractoris non tenentur ad reſtitutionem famæ, ſed damnorum. n. 7.

Etiam defunctis eſt fama reſtituenda, ſi quod in illa damnum percipiunt. n. 8.

Enumerantur variæ cauſæ excuſantes à reſtitutione famæ. n. 9. V. *Detractio.*

Gravis obligatio reſtitutionis in furto oritur ex gravi damno reipſa illato. D. 40. a. 2. n. 1. p. 370.

Qui ſingulis modicum furando intendit diteſcere, tenetur reſtituere cùm pervenerit ad notabilem quantitatem. n. 5.

Uxor tenetur marito reſtituere pro furto illatò in ſuis bonis, vel illis, quorum ipſe habet adminiſtrationem, ſi ſit rationabiliter invitus. a. 3. n. 1. p. 371.

Filijfamilias tenentur ad reſtitutionem, quando furantur parentibus notabilem ſummam de bonis, quorum dominium vel uſusfructus eſt penès parentes. num. 2. p. 372. V. *Furtum.*

Uſuræ ſunt reſtituendæ. D. 42. V. *Uſura.*

Reſurrectio mortuorum.

In ſtatu puræ naturæ quomodo potuerit eſſe reſurrectio mortuorum? D. 1. a. 2. num. 16. p. 6.

Revelatio.

Revelatio dividitur in activam, & paſſivam. D. 10. a. 3. n. 1. p. 122.

Divina Revelatio activè ſumpta pertinet ad fidei Divinæ formale motivum. n. 2. nec poteſt ſe habere purè per modum conditionis extrinſecæ. n. 5. p. 123.

Ex aſſenſu revelationis non ſequitur proceſſus in infinitum. n. 6.

Revelatio paſſiva eſt conditio neceſſariò connotata à motivo fidei. n. 7. p. 124. Si verò ſumatur pro denominatione paſſiva pertinet ad motivum formale. n. 8.

Revelatio dividitur in publicam, & privatam. Privata in privatam ex parte perſonæ, & ex parte rei. D. 11. a. 1. n. 1. p. 129.

Revelatio privata ex parte perſonæ ſufficit ad fidem Theologicam, non ad Catholicam. n. 3. non tamen obligat ante ſui certificationem n. 5. privativa ex parte rei revelatæ ad neutram. n. 6.

Revelatio rurſus dividitur in formalem & virtualem. a. 2. n. 1. p. 130.

Virtualis dupliciter ad aſſenſum comparari poteſt. n. 2.

Ad fidei formale motivum ſufficit revelatio virtualis. n. 3. Et ad revelationem virtualem ſufficit, quod altera præmiſſa ſit moraliter evidens. n. 4. Nec exinde ſequitur omnem concluſionem Theologicam eſſe de fide. n. 5. p. 131. V. *Fides.*

Revelatio in ſe evidens non deſinit eſſe medium extrinſecum rei intrinſecè obſcuræ. D. 10. a. 2. n. 4. p. 167. ideóque ex ipſo non ſequitur evidentia intrinſeca rei atteſtatæ. n. 5.

Variæ inſtantiæ ſolvuntur. n. 6.

Reus.

Reus ad quid obligetur in judicio? V. *Judicium.*

S.

Sanctitas.

Sanctitas eſt certa nota veræ Eccleſiæ. V. *Eccleſia.*

Scandalum.

Fraternæ correctioni directè opponitur ſcandalum. D. 22. a. 5. n. 17.

Ejus definitio, & diviſio. ibid. p. 238.

Scandalum datum & activum eſt ex genere ſuo peccatum mortale. n. 18. Ad quod requiritur inductio ad peccandum. n. 19.

Duplex malitia reperitur in peccato ſcandali. n. 20.

In confeſſione exprimendus eſt numerus perſonarum, quæ ſcandalizantur. n. 21.

A quo corporis cultu fœmina teneatur abſtinere, ne alios ſcandalizet? n. 22.

Scientia.

Objectum ſcientiæ practicæ non præintelligitur ſcientiæ. D. 7. a. 1. n. 18. p. 69.

Scientia media non conducit ad ſalvandam efficaciam gratiæ. D. 6. a. 2. n. 6 p. 56. & ſeqq.

Scientia & fides actualis non poſſunt de eodem objecto ſimul conſiſtere in eodem intellectu. D. 15. a. 1. n. 5. p. 164. Multò minùs idem actus poteſt eſſe ſcientia & fides. n. 6. Nec ſcientia habitualis conſiſtit cum habitu fidei. n. 9. V. *Fides.*

Scriptura.

S. Scripturæ nomine intelligitur Verbum DEI Scripto traditum. D. 13. a. 1. n. 1. p. 138.

Ejus exiſtentia aſſeritur contra libertinos. n. 2. Eſt undequaque erroris expers. n. 3. inſpirata Divinitùs. n. 4. In nullis minutijs indigna S. Spiritu. n. 5. p. 139.

Quinam libri ſint canonici? n. 6.

Inter plures verſiones, & editiones S. Scripturæ, ſola Vulgata eſt authentica fidei Regula. n. 7. 8. p. 139.

S. Scriptura non eſt unica & ſola Regula fidei. n. 9. cùm plura neceſſaria ad ſalutem non ſint ſcripta. n. 10. p. 139. Sitque in pluribus locis obſcura. n. 11. p. 140.

Etiam hæretici admittunt multa, quæ non ſunt ſcripta. n. 12.

Digitized by Google

Et falsò dicunt, Scripturam eſſe claram in primarijs fidei articulis. n. 13.

Objecta S. Scripturæ teſtimonia exponuntur. n. 15. 16. p. 140. 141.

Servitus.

Definitio Servitutis. D. 26. a. 3. n. 1. ejus diviſio in realem, & perſonalem. n. 2. p. 261. in urbanam, & ruſticam. n. 3. p. 262. in continuam, & quaſi continuam. n. 6.

Urbana ſervitus dividitur in affirmativam, & negativam, & utriuſque ſpecies enumerantur. n. 4.

Servitutis ruſticæ ſpecies aſſignantur. n. 5.

Servus.

Servus poteſt habere in certis caſibus aliquod imperfectum dominium, quamvis regulariter nullum habeat. D. 30. a. 1. n. 8. p. 295.

Simulatio.

Nullo caſu licita eſt ſimulatio falſæ Religionis. D. 19. a. 3. n. 5. 6. 7. 8. p. 198.

Societas.

Quid, & quotuplex ſit contractus Societatis? D. 44. a. 2. n. 7. p. 402.

Quænam ſint conditiones, ut ſit licitus? n. 8. Quid ſi accedant alij duo contractus aſſecurationis, vel venditionis? n. 9. 10. 11. & ſeqq. p. 403.

Sortes.

Quid, & quotuplices ſint ſortes; quænam licitæ, vel prohibitæ? D. 44. a. 3. n. 4. p. 404.

Spes.

Spei diverſæ acceptiones exponuntur. D. 21. in prolog. n. 1. p. 204.

Diſtinguitur realiter à fide, & charitate. ibid.

Semper eſt virtus. a. 1. n. 2. aliquando informis. n. 3. ideóque non perfecta, ſed tamen vera virtus. n. 4. & Theologica. n. 5. p. 205.

DEUS, ut objectiva beatitudo noſtra eſt objectum formale terminativum ſpei. n. 6.

Viſio beatifica non pertinet ad intrinſecum conſtitutivum formalis objecti. n. 7. Sed eſt conditio applicans. n. 8. p. 206.

Objectum ſpei non debet eſſe futurum quoad ſeipſum, ſed quoad applicationem, poſſeſſionem. n. 10.

Quæ tantùm ſecundariò cadunt ſub motivum formale ſpei, tantùm ſunt objecta materialia. n. 12.

DEUS, prout eſt objectum ſpei, eſt ſummè ſatiativus per modum beatitudinis objectivæ, non formalis. n. 13.

Formale motivum ſpei eſt auxilium Divinum. n. 14. p. 207.

Objectum ſpei materiale eſt quodlibet bonum ſupernaturale arduum, Divino auxilio aſſequibile. n. 15.

In formali objecto terminativo ſpei, *ratio quæ* per ſe primò attingitur, eſt eſſentia Divina, prout includens omnes perfectiones. n. 16.

Ad formale motivum ſpei intrinſecè pertinet attributum tam omnipotentiæ, quàm miſericordiæ Divinæ. n. 17.

Amor concupiſcentiæ ut præſcindens ab arduitate non eſt actus ſpei, ſed actus ſecundarius charitatis. n. 18.

Arduitas non eſt pars intrinſecè conſtituens objectum ſpei. n. 19.

Eſſentiale connotatum in objecto ſpei eſt probabilis futuritio beatitudinis. n. 20 p. 208.

Spe Theologicâ poſſumus etiam proximo ſperare beatitudinem. n. 21.

Spei Theologicæ definitio. n. 22.

Ratio principij efficientis non obeſt omnipotentiæ Divinæ, quin pertineat ad formale motivum ſpei. n. 24.

Proximum ſubjectum ſpei eſt voluntas. a. 2. n. 1. Remotum eſt Angelus, & homo viator. n. 2. p. 209.

Spes remanet in peccatore fideli. n. 3. item in animabus purgatorij, & olim in Patribus limbo detentis. n. 4.

Cur pereant virtutes morales in peccante mortaliter, non autem ſpes. n. 5.

Quo ſenſu animæ purgatorij ſint in via ad patriam? n. 6. p. 210.

Certitudo beatitudinis in ipſis non tollit arduitatem. n. 7.

Spes non remanet in damnatis. n. 8. neque in infidelibus, hæreticis, deſperantibus. n. 9. Neque poteſt remanere in patria. n. 10. Siquidem implicante primario actu virtutis, non eſt virtuti locus. n. 11.

Continuatio beatitudinis non habet rationem alicujus futuri, vel ardui. n. 14. p. 211.

Forma, quâ ſpes habitualis formaliter immediatè excluditur in patria, eſt viſio beatifica ſub ratione poſſeſſionis & comprehenſionis habitualis. n. 15.

Deſiderium & gaudium Beatorum eſt actus ſecundarius non ſpei, ſed charitatis? n. 16. 17. 19.

Spes Theologica habet ſummam certitudinem, a. 3. n. 1. p. 211.

Quæ tamen non eſt certitudo fidei. n. 2. ſed conſiſtit in firma tendentia voluntatis in conſecutionem ſalutis æternæ. n. 3. p. 212.

Quæ firmitas etſi ſit infallibilis ex parte motivi; eſt tamen fallibilis ex parte connotati, quod eſt imbecillitas liberi arbitrij Divino auxilio cooperantis. n. 4. quæ cooperatio neceſſaria eſt ad cõſecutionẽ ſalutis æternę. n. 5.

Spes eſt fide perfectior in eſſe virtutis, quamvis fides ſit perfectior ſecundùm ſpeciem ab objecto acceptam. n. 6.

Spes habitualis eſt ad fidem neceſſaria, neceſſitate medij. n. 7.

Duplex eſt præceptum negativum ſpei; de non deſperando, & de non præſumendo. n. 8.

Quandonam obliget præceptum affirmativum ſpei. n. 9. p. 213.

Vitia ſpei oppoſita ſunt *præſumptio*, *& deſperatio*. a. 4. V. ſuo loco.

Qui haberet à DEO revelationem ſuæ damnationis non poſſet actu ſpei Theologicæ ſperare ſuam ſalutem. a. 5. n. 2. p. 215.

Revelatio de perditione Antichriſti non relinquit ſpem de ſalute ipſius. n. 5.

Ejuſmodi homo habens revelationem ſuæ damnationis non tenetur ſperare ſalutem. n. 6. amittit quoque habitum Spei. n. 7. & licitè de-

deſperat, non tantùm negativè, ſed etiam poſitivè. n. 8.
In objecto Spei non ſufficit poſſibilitas, ſed inſuper requiritur probabilis futuritio. n. 9. 10. p. 216.
Diſparitas aſſignatur inter revelationem damnationis, & futuri peccati. n. 11.
Diſparitas de obligatione mandata ſervandi. n. 12.

Sponſio.

Quid ſit ſponſio, ejuſque requiſita? D. 44. a. 1. n. 3. p.

Status.

Diverſi ſtatus naturæ, & quid nomine ſtatûs intelligatur? D. 1. a. 2. n. 1. & ſeq. p. 4. V. *Natura.*

Stoici.

Stoici Philoſophi errârunt circa veritatem & neceſſitatem Divinæ gratiæ. D. 1. a. 1. n 2. p. 3. p. 404.

Suppoſitio.

Suppoſitio antecedens purè determinans non deſtruit libertatem. D. 4. a. 2. n. 12. p. 39.

T.

Tentatio.

Quænam tentationes in ſtatu naturæ lapſæ, vel puræ ſuperari poſſint ſine auxilio ſpeciali. D. 2. a. 3. n. 18. & ſeq. p. 22. V. *Gratia.*

Teſtamentum.

Ultima voluntas, quæ definitur, voluntatis noſtræ juſta ſententia, de eo, quod quis poſt mortem ſuam fieri vult. D. 46. a. 1. n. 1. p. 412. habet 5. ſpecies. n. 2. quarum potiſſima eſt teſtamentum, & dicitur ultima voluntas, quâ directè inſtituitur hæres. n. 3. Reliquæ teſtamenti ſpecies exponuntur. n. 4.
Variæ diviſiones teſtamenti. n. 5. 6.
Ad quam originem pertineat facultas condendi teſtamentum? n. 7. p. 413.
Non refertur ad jus naturale propriè ſumptum. n. 8. Neque ad jus gentium ſtrictè ſumptum. n. 9 ſed ad jus civile. 10. Remotè tamen etiam refertur ad jus naturale, & ad jus gentium minùs propriè acceptum. n. 11.
Incapacitas teſtandi apud Religioſos. n. 12. Non comprehendit Novitios. n. 13.
Quinam de jure ſint inteſtabiles. n. 14.
Exponuntur ſolennitates ad teſtamenta requiſitæ. a. 2. n. 1. p. 414. quæ ſunt de ſubſtantia teſtamenti. n. 2. ita ut teſtamenta ex defectu iſtarum ſolennitatum etiam ſint irrita in foro conſcientiæ. n. 3. p. 415.
Legatum ex teſtamento imperfecto errore facti, poteſt repeti. n. 4.
Hæres ab inteſtato nihil tenetur reſtituere hæredi ſcripto per teſtamentum imperfectum. n. 5. Neque hæres ſcriptus ex teſtamento imperfecto tenetur reſtituere, niſi poſt judicis ſententiam. n. 6.
Imperator vult cuſtodiri morientium voluntates, ſi ſint legitimæ. n. 7.
Quomodo ſolennitas 7. teſtium dicatur eſſe aliena à lege Divina. n. 8.
Teſtamenta ad pias cauſas ſolùm requirunt probationem de voluntate defuncti. a. 3. n. 1. p. 416. Nec pertinent ad forum politicum. n. 2.
Oſtenditur nullitas paritatis inter poteſtatem cudendi monetam, & teſtamenti factionem. n. 3.
Teſtamenti factio non eſt tam pura creatura juris Civilis, ut non priùs fuerit in conſuetudine gentium. n. 4.
In pio teſtamento non requiruntur qualitates teſtium jure Civili requiſitæ. n. 5. p. 417.
Inſtantia de fideicommiſſis depellitur. n. 6.
Valent legata inſerta pio teſtamento confecto ſine ſolennitatibus. n. 7.
Duo teſtes non ſunt de forma pij teſtamenti. n. 8.
Parochus tamen eſt de forma teſtamenti ad cauſas profanas de J. Can.
Valent legata pia etiam inſerta teſtamento imperfecto ad cauſas profanas. n. 10. p. 418.
Per teſtamentum inſolenne ad pias cauſas poteſt revocari teſtamentum ſolenne ad cauſas profanas. n. 11.
Quinam hæredes eſſe poſſint? a. 4. n. 1. p. 418.
Quomodo ſuccedant filij naturales? n. 3. Spurij excluduntur. n. 4. V. *Hæres.*
Quid ſit fideicommiſſum? n. 14. p. 420.
Quid, & quotuplex ſit ſubſtitutio? n. 15.

Teſtis.

Quales, & quot teſtes requirantur in judicio? D. 47. a. 3. n. 5. & ſeq. V. *Index.*
Falſum teſtimonium eſt multiplex peccatum. n. 10. p. 426.

Theſaurus.

Theſaurus quid ſit? D. 27. a. 2. n. 1. p. 269. Inventus ad quem pertineat? n. 5. In caſu, quo fundus habet duos dominos, eſt dividendus. n. 6. Merus uſufructuarius nihil habet de theſauro invento. n. 7. p. 270.

Traditio.

Quid, & quotuplex ſit traditio? D. 13. a. 2. n. 1. p. 141.
Aſſeruntur & multipliciter probantur traditiones. n. 2. 3.
SS. Patrum, & Conciliorum teſtimonia pro traditionibus. n. 4 5. p. 142.
Uſus & neceſſitas primitivæ Eccleſiæ aſtruit traditiones. n. 6.
Loca ſcripturæ in contrarium adducta exponuntur. n. 7.

Timor.

Timor eſt quadruplex; mundanus, ſervilis, filialis & initialis. D. 21. a. 3. n. 10. p. 213.
Quo pacto culpa ſit objectum timoris? n. 11.
Timor ſervilis eſt honeſtus. n. 12.
In patria non eſt, niſi timor reverentialis. n. 13.

V.

Venatio.

Venatio illicita propter circumſtantias perſonæ, & temporis, non parit obligationem reſtituendi. D. 27. a. 1. n. 6. 7. 8. p. 268.
Si ſit illicita ratione loci, parit obligationem reſtituendi, quantum domini intereſt, ne in ſuo loco & dominio fieret venatio. n. 9.

Digitized by Google

Quænam ſint cauſæ, ex quibus Princeps, vel Magiſtratus ſibi jus venandi reſervare poteſt. n. 10. Quando Princeps deobligetur à reſtituendis damnis, quæ per venationem in alieno fundo intulit? n. 11.

Quomodo puniri poſſint, qui feras venantur contra jus, & interdictum Principis? n. 12.

Venditio.

Quonam pretio res licitè & juſtè vendi poſſint. D. 43. a. 1. V. *Emptio.*

Veritas.

Veritas naturalis dividitur in naturalem ex parte rei, & ex parte medij. D. 1. a. 1 n. 1. p. 9. Item in ſpeculativam & practicam. n. 2. p. 10.

Tota collectio veritatum ſpeculativarum eſt intra objectum intellectûs, non moraliter, ſed phyſicè proportionatum. n. 15. p. 11.

Veritates naturales conjunctim ſpectatæ cum alijs excedunt moralem proportionem, & potentiam intellectûs. n. 18. p. 13.

Veritas objectiva triplici ſenſu poteſt dici ſupernaturalis: ex parte objecti & rei; ſecundò ex parte motivi; tertiò ex utroque. D. 3. a. 1. n. 1. p. 27.

Veritates ſupernaturales non continentur intra objectum proportionatum intellectûs. n. 9.

Veritas in DEO tripliciter reperitur. D. 10. a. 1. n. 6. p. 118.

Prima veritas in eſſendo eſt objectum formale quod fidei Divinæ. n. 7.

Veracitas DEI revelantis, includens non tantùm veritatem in dicendo, ſed etiam in cognoſcendo eſt objectum formale *quo*, ſeu motivum fidei Divinæ. a. 2. n. 3. & ſeqq.

Virtus.

Virtutes ſupernaturales mediante charitate radicantur in gratia. D. 9. a. 5. n. 6. p. 109.

Trium virtutum Theologicarum exiſtentia & numerus oſtenditur. D. 10. a. 1. n. 2. & 12. p. 118. & 120.

Viſio.

Viſio beata, cùm tantùm ſit finis *quo*, exceditur in perfectione à gratia Sanctificante. D. 7. a. 5. n. 4. p. 84.

Vita.

Homo non eſt Dominus ſuæ vitæ, & membrorum; quandoque tamen illam tenetur exponere. D. 28. a. 3. n. 1. & ſeqq. p. 283. & ſeqq.

Voluntas.

Voluntas liberè determinatur, etiam per determinationem cauſaliter liberam. D. 4. a. 2. n. 15. p. 39.

Voluntas abſq; auxilio præmovente eſt ſufficiens per modum principij habitualis, non per modum principij actualis. n. 18. p. 40.

Voluntati eſt impoſſibile amare ſine auxilio præmovente, impoſſibilitate ſenſûs compoſiti non diviſi. n. 19.

Uſura.

Exponitur definitio uſuræ. D. 42. a. 2. n. 1. Dividitur in formalem, vel expreſſam, & virtualem, vel palliatam. n. 2. Sunt omni jure illicitæ. n. 3. p. 387.

Quærere fructum ex uſu rei mutuatæ eſt intrinſecè malum. n. 4.

Diſparitas de fidejuſſione, & obligatione mutuandi. n. 5.

Leges civiles aſſiſtentes uſuris ſunt correctæ per jus Canonicum. n. 7.

Committitur uſura in obligatione ad conferendum officium, vel beneficium. n. 8. Non in petitione amicitiæ. n. 9. p. 388.

Contractus uſurarius quà talis, non convalidatur juramento. n. 10.

Etiam uſuræ mentales ſunt reſtituendæ. n. 11.

Montes pietatis quid ſint? a. 4. n. 1. non ſunt uſurarij. n. 2. p. 390.

Pactum antichreſeos eſt uſurarium. n. 3. Excipitur feudum oppignoratum, & pignus pro dote. n. 4.

An pactum legis Commiſſoriæ in mutuo ſit uſurarium. n. 5. 6.

An olla fortunæ contineat iniquitatem? n. 7.

Contractus mutui uſurarij tantùm vitiatur quoad uſuras. a. 5. n. 1. p. 391.

Uſurarius tenetur ad reſtitutionem, etiamſi fiat dominus uſurarum. n. 2. quod tamen dominium negat D. Thomas. n. 3. 4.

Res uſurariè accepta non creſcit uſurario. n. 5. Nec poteſt uſurarius ipſius Dominium in alium transferre. n. 6. tenetur omnes fructus reſtituere. n. 7. p. 392.

In uſu conſumptibilibus ſufficit reſtitutio uſuræ, & damnorum. n. 8.

Per commixtionem poteſt acquiri Dominium uſurarum, ſed imperfectiſſimum. n. 9.

Uſurarius tenetur reſtituere hæredibus, & in eorum defectu pauperibus. n. 10.

Etiam hæredes uſurarij tenetur ad reſtitutionem. n. 11.

An bona per uſuras comparata reſtitui debeant? n. 12. p. 393.

Datur in uſuris parvitas materiæ. n. 13. Diſparitas de Simonia. n. 14.

Quomodo liceat petere mutuum ab uſurario? n. 15.

Donæ uſurariorum. n. 16.

Uſus.

Dividitur uſus in uſum juris, & uſum facti; & uterque exponitur. D. 26. a. 4. n. 1. p. 262.

Fundamenta negantium diſtinctionem inter Dominium & uſum facti in rebus unico uſu conſumptibilibus. n. 3. p. 263.

Aſſeritur diſtinctio inter utrumque, & oppoſita fundamenta ſolvuntur. n. 4. 5.

Uſusfructus.

Dividitur uſusfructus in cauſalem, & formalem; legalem, & conventualem. D. 26. a. 2. n. 1. p. 260.

Formalis eſt jus alienis rebus utendi ſalvâ earum ſubſtantiâ. n. 2.

Quid nomine fructuum intelligatur? n. 3. quando fructuarius ſibi compararet Dominium fructuum? n. 4. Quæ onera, & munera uſufructuarii? n. 5. Quomodo uſusfructus vendi poſſit ab uſufructuario? n. 6. p. 261.

Uxor.

Varia bona uxoris. D. 30. a. 1. n. 6. p. 295. Aſſignantur bona, in quibus uxor pleno gaudet dominio. n. 7.

In quibus bonis uxor habeat Dominium? D. 30. a. 1. n. 6. p. 295.

Errata.

Digitized by Google

Errata Tomi tertii ſic corrige.

Pag.	num.	lin.	pro	lege.
5.	11.	10.	&	ex
9.	procem.	2.	iſto	iſtæ
19.	Sum. 23.	2.	poſſint	poſſunt
22.	17.	ult.	appetere	oppetere
24.	1.	9.	ſic	hic.
29.	1.	21.	ex rationibus	ex orationibus.
32.	2.	29.	vitale	viale.
37.	Sum. 22.	1.	in adjuvantem, prævenientem	in prævenientem.
44.	15.	1.	Seonenſi	Senonenſi.
77.	14.	11.	quo cauſa	quo caſu.
83.	10.	2.	cauſæ moralis	cauſæ materialis.
93.	13.	1.	variæ	varia.
100.	6.	à li. 25.	Ad 2. ℟. dele	uſque ad lin. 30.
107.	4.	17.	principativam	le. principiativam.
139.	6.	ult.	S. Scripturæ	S. Scriptura.
145.	Sum. 30.	1.	Romanæ	Romæ.
146.	4.	3.	Jona	Joannis.
147.	21.	3.	per	pro.
149.	34.	3.	numeris	muneris.
153.	18.	16.	viſitata	uſitata.
155.	24.	1.	Anaſtaſius Bibliothecarius.	Anaſtaſius S. R. E. Bibliothecarius.
	26.	9.	Papa	popa.
166.	1.	28.	Propheta	Prophetæ.
		29.	Prophetæ	Propheta.
183.	col. 2.	1.	auguſta	anguſta.
203.	n. 10.	9.	cùm Chriſtus e.	cùm Chriſtus c.
204.	col. 1.	5.	indicare	indicere.
205.	n. 6.	21.	Idem eſt formale.	Idem eſt objectum formale.
206.	col. 1.	9.	eſt)	eſt dictum)
	2.	3.	infuſio gloriæ	infuſio luminis gloriæ.
207.	col. 1.	10.	Inſtabis Deus	Inſtabis: DEUS
		11. 12. 19.	ſecundùm viſionem.	ſine viſione.
208.	n. 21.	7.	effectus	affectus.
212.	5.	3.	ut Matth. Niſi	ut Matth. 5. Niſi
213.	2.	6.	nempe voluntas	nempe voluntate
214.	5.	1.	Non committit	Non committi.
218.	col. 2.	13.	proſuppoſitivè	præſuppoſitivè
219.	n. 4.	38.	obtinentur	obtinetur
221.	5.	7.	hoc etiam	hoc eſt
223.	col. 2.	11.	induitur	inducitur
226.	n. 9.	2.	ſatiſciet	ſatisfiet
		16.	à fati	aut fati
228.	5.	5.	ut ſeipſum ſecundùm	ut ſecundùm
230.	22.	6.	de ſe nota	de ſe nata.

Ex Tract. de Jure & Juſtitia.

Pag.	num.	lin.	pro	lege.
242.	2.	7.	Explicatus	Explicatur.
244.	6.	23.	reſpondit	reſpondet.
246.	4.	5.	Fœnetor.	Fœnerator.
248.	col. 1.	13.	indicatur 1. à	indicatur à
	n. 6.	24.	bonum conſiſtere.	bonum commune conſiſtere.
	9.	3.	conciliativa	conſiliativa.
249.	13.	9.	non urget.	non urgent.
	Sum. 4.	2.	ab altero	ab altera.
251.	Sum. 14.	1.	ius baſſum	ius divinum.
254.	col. 1.	penult.	meritorum	meritorium.
260.	n. 1.	5.	grecies.	ſpecies.
	1.	10. 11.	ulique privatotum.	aliàve privatorum
	3.	penult.	J. c.	J. C.
261.	7.	7.	n. 5. c.	n. 8.
263.	5.	16.	ad ſalvanum.	ad ſalvandum.
		23.	impedibiliter & dependenter.	inimpedibiliter, & independenter.
		29.	verum	veram.
264.	7.	1. 2.	in naturalē & civilem ſimul	in naturalē & civilem tantùm, & in naturalem & civilem ſimul.
273.	Sum. 16.	1.	facti, vel juris	facti, non juris.
276.	n. 17.	3.	Natandum ſucceſſores	Notandum, ſucceſſores
278.	31.	5.	h. t. l. in 6.	h. t in 6.
	23.	14. 15.	l. nec non 20. in princ. ff.	l. nec non 28. in princ. ff. ex quibus cauſis.
280.	5.	5.	Seſſ. & 55.	Seſſ. 8. & 55.
278.	29.	7.	mutui pignoris,	mutui, pignoris,
		8.	venditionis ſententia	venditionis, ſententia
281.	7.	21.	licertas	libertas.
282.	11.	14.	inter cauſam phyſica	inter cauſam phyſicam & moralē eſt, quod phyſica
265.	8.	1.	duo	duos
	13.	10.	conveni	conveniet
266.	18.	9.	dominium	dominio.
271.	6.	8.	tacitta	tacita.
272.			Articulus III.	Articulus IV.
			Articulus IV.	Articulus V.
273.	1.	7.	dominum	dominium.
274.	7.	11.	dæ	de
	12.	4.	præcitata	præcitato
275.	13.	12.	poſſis	poſſit
281.	col. 1.	19.	nolo	volo
	col. 2.	9.	dum formæ ſubſtantiales informare eandem materiam.	omitte.
282.	10.	23.	præfectiſſimi	perfectiſſimi.
287.	9.	6.	deumantur	deſumantur.
288.	5.	14.	dividi cœperunt	divid cœperunt
289.	9.	9.	ſacro	ſacra
290.	13.	9.	habere	haberet.
	14.	8.	do illa	de illa.
291.	23.	10.	ex vineis	& vineis.
	26.	9.	Eccleſiæ	Eccleſia.
292.	3.	13.	dcalaret	declaret.
294.	tit.		De dominis	De dominio.
295.	5.	16.	filijs	filij
303.	9.	6.	Clementinis	Clementis
305.	Tit.		Articulus II.	Articulus I.
306	n. 1.	12.	atque	atqui.
	Sum. 5.		reſtitutione	diſtributione.
307.	n. 1.	8.	negotivum	negativum.
	3.	5.	adverſivam	averſivam.
308.	7.	18.	advertiva	averſiva.
310.	5.	35.	in culpabiliter	inculpabiliter.
311.	2.	25.	eſt præportionata	non eſt proportionata.
312.	4.	23.	foventis	voventis.
	8.	9.	debitæ,	debitæ diligentiæ.
		16.	Huiuſque	Hucuſque
313.	col. 1.	11.	alieni excuſetur	alieni non excuſetur
314.	n. 18.	5.	effectivè	affectivè.
	20.	7.	ſoli læſo	ſola læſo
315.	4.	7.	ſcientiæ.	ſententiæ
318.	2.	13.	Confirmatur qui	Confirmatur. Qui
322.	10.	2.	ſciviti	ſcivit
324.	5.	5.	videtur	videntur
325.	procem.	4.	potiſſimus	potiſſimùm
326.	62.	16.	compenſantur	compenſentur
	6.	10.	aliud	alius
327.	Sum. 2.		cuſa	cauſa
329.	n. 10.	9.	*bona diſpoſita.*	bona depoſita.
330.	18.	antepen.	debebitis	debebis
	2.	1.	quo quis, cui, ordine.	quis, cui, quo ordine.
334.	col. 2.	2.	quia ex	quia, ut ex

338.

Digitized by Google

Pag.	num.	lin.	pro	lege.
338.	n, 3.	1.	cum commiſſione DD.	cum comuni DD.
340.	prol.	2.	vel uſus	ut uſus
344.	col. 2.	1.	non in ſubditos	in non ſubditos.
345.	n. 7.	ult.	emendatur	emendantur.
	1.	3.	per ſe, &	vel per ſe, &
		8.	adverſor impiũ	averſor impium.
347.	tit.		occidere injuſtũ	occidere injuſtum invaſorem?
347.	1.	6.	cum moderamine inculpatæ	cum moderamine inculpatæ tutelæ
350.	col. 1.	penult.	duellum	bellum
352.	col. 1.	2.	lucis	lucris
		33.	omnes DDi	omnes DD.
		ult.	quia licuius	qui alicuius
355.	col. 2.	3.	dupliciter, vel etiam	dupliciter: contra charitatem, vel etiam.
358.	n. 4.	6.	aut Spurius	ut Spurius.
			ut, plurimùm	ut plurimùm
359.	col. 2.	5.	inducit,	induit
361.	n. 4.	12.	velles	vellet
362.	1.	6.	per detractionẽ definitur,	per detractionem, quæ definitur
363.	8.	9.	in multorũ perſona	in multorum præſentia
364.	12.	3.	quos eſt, probabile	quos eſt probabile,
365.	5.	24.	inferenda	inferendæ.
368.	4.	1.	quæ ſit	quæ ſint
	5.	1.	differt	differat
		4.	propter	præter
370.	2.	3.	perveniens	perveneris.
371.	6.	9.	ciat	ſciat
	col. 2.	10.	& iunctum	ut junctum
372.	2.	4.	cum reſtitutione	cum reſtrictione
373.	prol.	13	inter vivos, etiã	inter vivos, ſed etiam
374.	n. 5.	8.	aligatur	alligatur
	6.	6.	do ut facias; facio ut des.	do ut facias; facio ut facias, facio ut des.
	7.	5.	pactioni	pactione
375.	1.	7.	quem putes eſſe quadrinum.	quem putas eſſe quadrimum
376.	8.	13.	quo cognito contraxiſſet	quo cognitò non contraxiſſet
377.	col. 1.	2.	eſſet iniuria: ergo	eſſet iniuria; ſed non eſt: ergo
	n. 2.	2.	viro inconſtanti	viro conſtanti
378.	9.	11.	gravi metu contrahentis	ex gravi metu cõtrahentis
	13.	1.	Parùm inferre	Parùm referre
	14.	ult	factum liberatione	factum pro liberatione
379.	15.	24.	incurioſis invaſionibus	iniurioſis invaſionibus.
380.	4.	21.	ſunt initi	ſunt irriti
	5.	15.	de priori	de potiori.
	Sum. 15.		de partis in 6.	de pactis in 6.
381.	n. 5.	penult.	tenetur	tenemur
	n. 6.	11.	iuramenti, quod	iuramenti relaxatur, quod
382.	n. 10.	11.	cuſtodiantur. Non eſt	*cuſtodiatur*. Ubi tò *cuſtodiantur* non eſt
	13.	6.	ab eodem	ab eadem.

Pag.	num.	lin.	pro	lege
384.	8.	35.	Lex injuſta.	Lex juſta.
	11.	9.	ſolvuntur obligatione ad	ſolvuntur obligatione, ad
		10.	exit teſte	exit, teſte.
385.	prol.	3.	alterius	Alterutrius
387.	n. 3.	9.	incideret	inciderit
391.	col. 2.	17.	iniquitat, etiam	iniquitatis etiam
393.	n. 13.	13.	atqui levis violatio	atqui levis uſura eſt levis violatio
394.	n. 1.	5.	conſtitutum: aliud	conſtitutum: eſtque duplex, aliud
		antepen.	æſtimata, ut centum	æſtimata ut centum,
395.	7.	2.	neceſſaria	neceſſariæ
		27.	Conimbric.	Salmantic.
		36.	formant: periti	formant periti
	10.	penult.	in venditionem	in venditione
396.	Sum. 10.		ex dominio aliquando	ex dominio alto aliquando
	n. 2.	10.	conſtituitur perpetuus	conſtituitur; perpetuus
397.	4.	antep.	erit illicitus	non erit illicitus.
	7.	2.	utique	ubique
398.	12.	7.	renumerari	renunciari
	13.	18.	contracto	contractu
		19.	annis	annuis
399.	1.	3.	ut ſcripturas	& ſcripturas.
400.	7.	22.	ut ex illo	& ex illo
401.	4.	11.	minus ratione	minus; ratione
402.	7.	10.	Ideóque	Idque
403.	col. 1.	15.	ſuſtinet,	ſuſtentet
		19.	coiri	coire
408.	n. 13.	14.	in ea ſit	ea ſit
		38.	totaliter	taliter
409.	col. 1.	3.	Diviſio	Fideiuſſio.
		26.	DEO homini	DEO homo
411.	n. 3.	9.	nimirum conditionem	nimirũ condictionem
	5.	16.	obſervatam	ob ſervatam
412.	3.	12.	ab ultimis	ab aliis ultimis
414.	col. 1.	18.	proſcriptas	præſcriptas
415.	n. 4.	4.	tribuere jus.	non tribuere jus.
		11.	teneres	teneret
416.	2.	20.	teſtamentis	teſtantis
		22.	ad cuius fines	ad cuius finis
417.	n. 9.	penult.	inquirendo	requirendo
418.	1.	7.	Religioſi, Minores	Religioſi Minores
419.	10.	12.	unciæ	uncia
420.	prol.	3.	voluntatum	ultimatum
		9.	controverſias	controverſia
422.	col. 1.	9.	proſcriptis	pro ſcriptis.
	n. 8.	15.	& collata	eſt collata
422.	n. 10.	2.	aliiſque	aliique
	11.	14.	quamvis damnũ	quamvis propter damnum
423.	4.	5.	inæquali	in æquali
424.	12.	3.	Non eſt licitum	Non eſt illicitum
	14.	10.	proculenta	poculenta
425.	2.	14.	ut maritus uxorem	ut maritus in uxorem
426.	8.	12.	tibi	ſibi
427.	4.	14.	lex voluit	lex noluit
		42.	fidiculos	fidiculas
428.	7.	18.	ad revelationem	ad relevationem
	9.	6.	cenſetor	cenſetur
	11.	4.	cauſidici, quò	cauſidici, quæ

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google